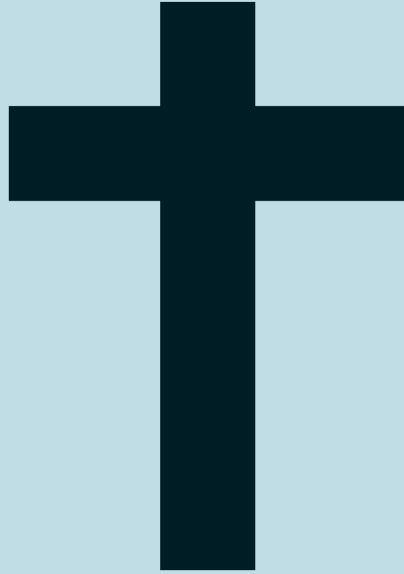

Cõãmacũ mecũã
wedesei

New Testament in Tuyuca

Cõãmacũ mecũã wedesei New Testament in Tuyuca

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuyuca

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tuyuca

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
a71ca523-cda5-572a-9b0b-61d9ea37d1a8

Contents

San Mateo	1
San Marcos	57
San Lucas	92
San Juan	149
Hechos	192
Romanos	242
1 Corintios	267
2 Corintios	289
Gálatas	303
Efesios	312
Filipenses	320
Colosenses	326
1 Tesalonicenses	332
2 Tesalonicenses	337
1 Timoteo	340
2 Timoteo	346
Tito	351
Filemón	354
Hebreos	356
Santiago	374
1 San Pedro	380
2 San Pedro	388
1 San Juan	392
2 San Juan	398
3 San Juan	399
San Judas	400
Apocalipsis	402

MATEO Jesucristoye quetire jóarigue

Jesucristo ñecūsũmũã
(Lc 3.23-38)

¹ Jesucristo ñecūsũmũãye wãme ãno jóanoã. Jesucristo Abraham pãrãmi, teero biiri David pãrãmi niinũnũsegũ niiyigũ.

² Abraham Isaac pacũ niiyigũ.

Isaac Jacob pacũ niiyigũ.

Jacob Judá, cãũ sõwãũmũã, cãũ baira pacũ niiyigũ.

³ Judá Fares pacũ, teero biiri Zara pacũ niiyigũ. Cũã paco Tamar niiyigo.

Fares Esrom pacũ niiyigũ.

Esrom Aram pacũ niiyigũ.

⁴ Aram Aminadab pacũ niiyigũ.

Aminadab Naasón pacũ niiyigũ.

Naasón Salmón pacũ niiyigũ.

⁵ Salmón Booz pacũ niiyigũ. Booz paco Rahab niiyigo.

Booz Obed pacũ niiyigũ. Obed paco Rut niiyigo.

Obed Isaí pacũ niiyigũ.

⁶ Isaí õpũ David pacũ niiyigũ.

David Urías namo niimirigomena Salomónrẽ põnacutíyigũ.

⁷ Salomón Roboam pacũ niiyigũ.

Roboam Abías pacũ niiyigũ.

Abías Asa pacũ niiyigũ.

⁸ Asa Josafat pacũ niiyigũ.

Josafat Joram pacũ niiyigũ.

Joram Uzías pacũ niiyigũ.

⁹ Uzías Jotam pacũ niiyigũ.

Jotam Acáz pacũ niiyigũ.

Acáz Ezequías pacũ niiyigũ.

¹⁰ Ezequías Manasés pacũ niiyigũ.

Manasés Amón pacũ niiyigũ.

Amón Josías pacũ niiyigũ.

¹¹ Josías Jeconías, teero biiri cãũ baira pacũ niiyigũ. Cũã niiritabere Babilonia dita macãrã Israelya põna macãrãrẽ ñee, néewarucuyira cũãya dita Babiloniapũ.

¹² Cũãrẽ néewari siro, Jeconías Salatiel pacũ niiyigũ.

Salatiel Zorobabel pacũ niiyigũ.

¹³ Zorobabel Abiud pacũ niiyigũ.

Abiud Eliaquim pacũ niiyigũ.

Eliaquim Azor pacũ niiyigũ.

¹⁴ Azor Sadoc pacũ niiyigũ.

Sadoc Aquim pacũ niiyigũ.

Aquim Eliud pacũ niiyigũ.

¹⁵ Eliud Eleazar pacũ niiyigũ.

Eleazar Matán pacũ niiyigũ.

Matán Jacob pacũ niiyigũ.

¹⁶ Jacob José pacũ niiyigũ. José María manũ niiyigũ. Coo Jesús paco niiwõ sãa. Jesús Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩ.

17 Teero tiiró, Abrahammena puutocuti catorce pōnarĩ macārã basocáputiyira tée David bauáritomena. Too síro Daviména puutocuti catorce pōnarĩ macārã basocáputinemoyira, tée Israelya pōna macārãrẽ Babilonia ditapu cūārẽ ñeewari siro. Too síro cūārẽ ñeewari siro, catorce pōnarĩ macārã basocáputinemoyira sūcã tée Cristo bauáritomena.

Jesucristo bauárigue
(Lc 2.1-7)

18 Jesucristo bauárigue biiro wáayiro. María cūũ paco Joseména manucutigodo tiiyigo. Cūã puarã niiādari suguero, Espíritu Santo tutuaremena niipacó niitoayigo. 19 José coo manũ niigũdu coo niipacó niirére ññagũ, “coore duujãgũda” jĩ wãcũmiyigũ. Cūũ basocá ãñugá niijĩgũ, basocá tuocóropũ wedesãdũgariyigũ. Teero tiigá, “yayióro coore duujãgũda” jĩ wãcũmiyigũ.

20 Cūũ teero wãcũrĩ, quẽẽrõpũ ángele* cūũrẽ jĩiyigũ:

—José, David pãrãmi niinunusegũ, María ñañarõ tiiríwo. Boboré manirõ coomena wãmosíaya. Espíritu Santo cūũ tutuaremena coore niipacó wári tiirígũ niiwĩ. 21 Coo wĩmagũrẽ apagodaco. Cūũ wãmecutigũdaqui Jesús. Cūũ wãme “basocáre netõnégũ” jĩdũgaro tiia. Cūũ basocá ñañaré tiiré wapare netõnégũdaqui, jĩiyigũ ángele.

22 Tee niipetire Cõamacũ jĩrirobirora wáaro tiiyiro. Profetare ateré jóadutiigũ:

23 Sícõ numiõ ãmũmena niñaripaco, niipacó nii, põnacutígodaco.

Cūũ wãme Emanuel niĩadacu,†

jĩ jóadutiigũ. Emanuel “Cõamacũ marĩmena niĩ” jĩdũgaro tiia.

24 José wãcãgá, ángele dutiariguere tiiyigũ. Maríare cūũya wiipũ néewayigũ, nãmocutigũda jĩgũ. 25 Teero tiipacá, coo wĩmagũ apaadari suguero, coomena niñariyigũ. Bauári siro, cūũrẽ “Jesús wãmecutigũdaqui” jĩiyigũ.

2

Masĩri basoca Jesuré ññarã jearigue

1 Jesús Judea dita niirí macã Belénpũ bauáyigũ. Cūũ bauárito, Herodes judíoaya dita õpũ niiyigũ. Teeburecorire ãmũã masĩri basoca muĩpũ mũãatirope macārã Jerusalénpũ jeyaira. 2 Toopũ jeara, sãññáyira:

—¿Judíoa õpũ niigũdu noopũ bauáyiri? Ƴsã putopũ muĩpũ mũãatirope cūũyagu ñocõawúrẽ ññawũ. Teero tiirã, cūũrẽ padeorã atiwũ, jĩiyira.

3 Tee quetire tuoríra Ɔpũ Herodere wedera jeyaira. Teeré tuogá, bayiró wãcũpatiyigũ. Niipetira Jerusalén macãrãcã teerora wãcũpatiyira. 4 Herodes niipetira paíarẽ dutirãre, teero biiri Moisés jóarigũ buerãre suocó, sãññáyigũ:

—¿Cõamacũ beserigũ noopũ bauágũdari? jĩiyigũ.

5 Cūũ yũyira:

—Judea dita niirí macã Belénpũ bauágũdaqui. Teeré jĩ jóarigũ niiwĩ profeta. Ateré jóarigũ niiwĩ:

6 Belén Judea ditapu niirí macã bári niirí macã mee niĩã atiditapãre.

Tiimacã macũ õpũ wãagũdaqui.

Cõamacũyara Israelya pōna macãrãrẽ cotegũdu niigũdaqui,* jĩ jóarigũ niiwĩ, jĩiyira.

7 Too síro Herodes yayióremena masĩri basocare cūũ putopũ suocó, cūũrẽ sãññáyigũ:

* 1:20 Portugués: anjo. † 1:23 Isaías 7.14. * 2:6 Miqueas 5.2.

—¿Deero biiri peti ñocõãwú bauári? Ññurõ wedeya múãcã, jĩiyigu.

⁸ Wedeari siro, Belénpu ticoco, cúãrẽ jĩiyigu:

—Wĩmagũ bauárigure sãĩñarã wáaya. Cũũrẽ buará, yuucãrẽ wedera atiwa sũcã. Yuucã cũũrẽ padeogú wáagudu tiia, jĩimiyigu.

⁹ Cũũ cũũrẽ wedeari siro, netõjõãyira sũcã. Maapu cúã wáari, ñocõãwú cúãya macãpu cúã ñnarigura cúã suguero suguewayigu. Wĩmagũ niirõ so-toapu jeagura, ñocõãwú putuánucãyigu. ¹⁰ Teero tiirã, ñocõãwú bayiró useniyira. ¹¹ Tiiwiipú sããjeara, wĩmagũrẽ, cũũ paco Mariamena niigũrẽ ñnayira. Ñicãcoberimena jeacũmu, cũũrẽ padeoyira. Too síro cúã néewartibarire pãõ, cũũrẽ oro, sĩpẽbiro bauré sitiaãñũre, teero biiri apeyé sitiaãñũrecãrẽ “mirra” wãmecutirere ticoyira. ¹² Too síro Cõãmacũ cũũrẽ quẽẽrõpũre “Herodere ñnarã cãmeputúarijãña” jĩiyigu. Teero tiirã, cúãya ditapu putuawara, apemapé putuajõãyira sãa.

Egiptopũ Jesuré néedutiwarigue

¹³ Masĩrí basoca putuawari siro, ángele quẽẽrõpũ Joseré jĩiyigu sũcã:

—Wãcãñá. Wĩmagũrẽ pacoménarã Egiptopũ néedutiwaya. Toopú niijãrã wáaya ména. Yuu “néeputuaatiya” jĩĩrĩpu, néeputuaatiwa sũcã. Herodes wĩmagũrẽ sããdugágu, ãmaãdutigudu tiia, jĩiyigu.

¹⁴ Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, ñamirã wãcã, wĩmagũrẽ pacoménarã Egiptopũ néedutiwayigu. ¹⁵ Herodes catiró põõtẽõrõ niiyira toopúre. Cúã teero ti-iríguemena Cõãmacũ jĩĩriobirora wáaro tiyíro. Profetare ateré jóadutiwigũ: “Yuucã macũ Egiptopũ niimirigũre suowitíwũ”,[†] jĩĩ jóadutiwigũ.

Herodes wĩmarãrẽ sããcõãdutirigue

¹⁶ Too síro Herodes “masĩrí basoca yuucãre jĩĩditojãya” jĩĩ, bayiró cúayigu. Teero tiigú, ãmuã wĩmarãrẽ Belénpu niirãrẽ, tiimacã wesapu niirãcãrẽ puacãmá dũaró cuorãre sããcõãpetidutiwigũ. Masĩrí basoca cũũrẽ wederirobirora “nocõrõrã bucuáqui” jĩĩ wãcũyigu. ¹⁷ Cũũ teero tiidutiwiguemena profeta Jeremías jóare diamacũ wáaro tiyíro. Ateré jóarigu niiwĩ:

¹⁸ Ramá macãpũre basocá booritua, bayiró utiri tuonóyira.

Raquel pãrãmérã niinunusera numiãpu cúã põnarẽ bayiró utiyira.

Cúã põnarẽ sããrĩ ñnarã,

“wãcũtutuaya” jĩĩrĩ booríyira,[‡]

jĩĩ jóarigu niiwĩ.

¹⁹ Herodes diari, José Egiptopũra niyigu ména. Toopú ángele quẽẽrõpũ cũũrẽ jĩiyigu:

²⁰ —Wãcãñá. Wĩmagũrẽ pacoménarã Israel ditapu néeputuaawayá. Wĩmagũrẽ sããdugámirira diapetijõãwã, jĩiyigu.

²¹ Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, wãcã, wĩmagũrẽ pacoménarã néeputuaatiwigũ Israel ditapu. ²² Herodes macũ Arquelao cũũ pacũre Judea dita õpũ wasoyigu. José tee quetire tuogú, cuiyigu. Judeapũre wáadugariyigu. Cõãmacũ quẽẽrõpũ wedenorigũ niijĩgũ, Galilea ditare netõjõãyigu sãa. ²³ Toopú jeagu, Nazaret macãpu niigũ wáayigu. Jesús toopú niiriguemena profetas jóare diamacũ wáaro tiyíro. Ateré jóarira niiwã: “Basocá cũũrẽ ‘Nazaret macũ niĩ’ jĩĩãdacua”, jĩĩ jóarira niiwã.

[†] 2:15 Oseas 11.1. [‡] 2:18 Jeremías 31.15.

3

*Juan Bautista wederigwe**(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)*

¹ Teeburecorire Juan basocáre wāmeōtiri basocū Judea ditapū basocá manirōpū wáayigū. Toopú basocá cūū pūtopū jearáre wedeyigū. ² Ateré jīyigū: –Cōāmacū dutiré marīpūre niīādare jeaadaropū tiia. Teero tiirá, múā ñañaré tiirére wācūpati, wasoyá, jīyigū.

³ Profeta Isaías* Juan tiīadarere jóarigū niīwī: Sīcū yucū manirō, basocá manirōpū bayiró busurómena wedegūdaqui: “Sīcū ōpū atiadarimarē quēnarō tiiróbiro, marī Ōpū atiadari suguero, múā ñañaré tiirére duujá, añurō niiyueya”, jīgūdaqui,† jī jóarigū niīwī.

⁴ Juanyáro sutiró camello póarimena tiiríro niiyiro; cūū siatúrida wáicu caseroda niiyiro. Cūū yaaré yeseroa, macānucū macārā mumiāoco niiyiro.

⁵ Jerusalén macārā, paū Judea dita macārā, teero biiri paū día Jordán wesa macārā cūū wederi tuorá wáayira. ⁶ Cūā ñañaré tiirére wedenetōāri siro, día Jordánpū cúārē wāmeōtiyigū.

⁷ Paū fariseo basoca, saduceo basoca wāmeōtidutira jeari ññagū, cúārē jīyigū: –¡Múā tiiditórepira, jīditorepira niīā! “Marī wāmeōtinorira dícu niirī, Cōāmacū bayiró cúare marīrē jearicu”, jī wācūremena atimiājīyu múā. ⁸ Diamacūrā múā ñañaré tiirére wācūpati, wasorá, múā añurō tiirécūtiremena ēñoñá. ⁹ “Ūsā Abraham pārāmerā niinanusera niijīrā, Cōāmacū ññacorore añurā niīā”, jī wācūrijāña. Múā wācūrére wasohéri, Abraham pārāmerā niiré wapamaníā. Cōāmacū boogú, ate ūtāperimenarā Abraham pārāmerārā cotowéomasīqui. ¹⁰ Múā ñañaré tiidúheri ññagū, Cōāmacū múārē cōāgūdaqui. Sicagú yucūgū ñañaré ducacūtirigūre cōmeāmena nūcōrīmenapūra páata, pecamepū sóecōārō tiiróbiro múārē tiigūdaqui.

¹¹ Ñañaré tiirére wācūpati, wasoríguere ēñorārē wāmeōtia ocoména. Āpī yūū siro atiqui. Cūū yūū nemorō tutuagū niiqui. Cūū aññunetōgū niiqui. Yūūpeja cūūrē sīcārībíridojācu. Cūūpeja nemorō aññurō tiigūdaqui múārē: Espíritu Santore ticodiocogūdaqui, múāmena niirucujāārō jīgū. Ñañarére sóecōārō tiiróbiro múā ñañaré tiirére cōāgūdaqui. ¹² Cūū trigore ññanogūdu tiiróbiro niī. Teeperire merēā, teesatirire merēā cūūgūdaqui. Teeperire ññanogūdaqui cūūye ññanori wiipū. Teesatirire sóejāgūdaqui pecame yatimerpū, jīyigū Juan.

*Juan Jesuré wāmeōtirigwe**(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)*

¹³ Too síro Jesús Galileapū niīarigū día Jordánpū atiyigū Juan pūtopū. Cūūrē wāmeōtidutigū atiyigū. ¹⁴ Juanpe boorímiyigū. Cūūrē jīyigū:

–Mūpe yūare wāmeōtigūno niīā. ¿Deero tiigú “wāmeōtiya yūare” jīī? jīyigū.

¹⁵ Jesús yūuyigū:

–Teero tiijāña ména. Niipetire Cōāmacū marīrē tiidutírobirora tiiró booa, jīyigū.

Juan “jáu” jīī, cūūrē wāmeōtiyigū. ¹⁶ Wāmeōtitoaari siro, Jesús maa-jeánucāyigū. Wācūña manirō ūmūāse pāōjōāyiro. Jesús Espíritu Santo sīcū bua

* 3:3 Isaías tíatopū Jesucristo atiditapú atiadarere jóayuerigū niīwī. † 3:3 Isaías 40.3.

tiiróbiro baugú diiátiri ññayigu. Cũũp̄re jeapeayigu. ¹⁷ Teero wáari, ùmuãsepu wedeseri tuoyíra:

– Ñni yuu macũ yuu bayiró maigú niĩ. Cũũmena bayiró useniã, jĩiyigu.

4

Wãtĩarẽ dutigú Jesuré jĩcõãsãmirigue

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Too síro Espíritu Santo Jesuré basocá manirõpu néewanetõyigu, wãtĩarẽ dutigú jĩcõãsãarõ jĩgũ. ² Toopúre cuarenta b̄recori, cuarenta ñamirĩ yaariyigu. Too síro juabóayigu. ³ Wãtĩarẽ dutigú Jesús p̄to wáa, cũũrẽ jĩiyigu:

– M̄uu Cõãmacũ macũ niigũ, atepá ùtãp̄re pã cotowéoya, jĩimiyigu.

⁴ Cũũpe yuuyigu:

– Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niĩ: “Yaaré dícu basocáre catiri tiiría. Niipetire Cõãmacũye wedeserecã cũũrẽ catiri tiia”,* jĩ jóarigue niĩ, jĩiyigu.

⁵ Too síro wãtĩarẽ dutigú cũũrẽ Jerusalénpu “Cõãmacũya macã” cũã jĩrí macãpu néewayigu. Toopúre Cõãmacũwii sotoapu néemuã, ⁶ cũũrẽ jĩimiyigu:

– M̄uu Cõãmacũ macũ niigũ, ãnopúmena bupudíaya. Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niĩ:

Cõãmacũ cũũyara ángeleare m̄uure cotedutigudaqui.

M̄uure ùtãgãpu ñaapeari jĩrã, bocañeãdacua,†

jĩ jóarigue niĩ, jĩimiyigu.

⁷ Jesús cũũrẽ jĩiyigu:

– Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niĩ: “Cõãmacũ m̄uu Òpũ wedeserere ‘¿diamacũrã niimiito?’ jĩrã, cũũrẽ tiieñodutirijãña”,‡ jĩ jóarigue niĩ, jĩiyigu.

⁸ Too síro ùtãgũ ùmuãnetõrigupu néemuãyigu sũcã. Toopá niipetire atibáreco maquẽ macãrĩrẽ, teero biiri teemacãrĩ cuorere eñopetjãyigu. ⁹ Cũũrẽ jĩimiyigu:

– M̄uu yuure ñicãcoberimena jeacũmu, “m̄uu yuu òpũ niĩ” jĩ padeorí, ate niipetire m̄uure ticoguda, jĩimiyigu.

¹⁰ Jesús cũũrẽ jĩiyigu:

– Wáagua, Satanás. Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niĩ: “Cõãmacũ m̄uu Òpũ sícũrẽna padeoyá. Cũũ dutiré dícare tiiyá”,§ jĩ jóarigue niĩ, jĩiyigu.

¹¹ Wãtĩarẽ dutigú wáajõãyigu. Ángelea Jesuré tiiapura jeayira.

Jesús Galileapu buencãrigue

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Jesús “Juanrẽ peresu s̄necoayira” jĩrẽre tuoyigu. Teero tiigú, Galilea ditapu wáayigu. ¹³ Nazaret macãrẽ netõwá, Capernaumpe niigũ wáayigu. Capernaum Galileataro wesa, Zabulónya dita, teero biiri Neftalíya dita wesapu niĩ. ¹⁴ Cũũ toopú wáari, profeta Isaías jóaribirora wáaro tiiyíro. Ateré jóarigu niĩwĩ:

¹⁵ Zabulón, teero biiri Neftalícãya dita macãrã,

día pairímaa wesa macãrã,

día Jordán apeniñapú macãrã,

teero biiri Galilea dita macãrã judíoa niĩhẽrã

¹⁶ múã naĩtĩarõpu niirãbiro Cõãmacũyere tuomasĩricu;

ãñurõ bóere ññarã tiiróbiro múãrẽ netõnégũdare ññaãdacu.

Diarira tiiróbiro niirã bóaneõrã niicu;

* 4:4 Deuteronomio 8.3. † 4:6 Salmo 91.11-12. ‡ 4:7 Deuteronomio 6.16. § 4:10 Deuteronomio 6.13.

múã bóebatere ññarã tiiróbiro cūūrē ññarã, useniãdacu,*
jĩ jóarigu niĩwĩ.

¹⁷ Jesús toopú jeagu, basocáre buenucãyigu. “Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdare jeaadaropũ tiia. Teero tiirã, múã ññaré tiirére wãcũpati, wasoyá”, jĩyigu.

Jesús bapari wai wasarí basocare “jãmũ” jĩrrique

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesús Galileataro wesapũ wáayigu. Toopú wáagu, sícũpõna pũarãrē buajeáyigu. Simón, apetóre Pedro suonógũ, cūũ bai Andrés niiyira. Wai wasarí basoca niijĩrã, bapigu cõãño, wai wasara tiiyira. ¹⁹ Jesús jĩyigu cúãrē:

—Jãmũ yũmena. Múã mecütigãrē wai wasarí basoca niĩã; too síropũre múã basocáre yé quetire añurõ wederí basoca wáaadacu sãa. Teeré wederí, paũ padeoãdacua, jĩyigu.

²⁰ Teeré tuorã, máata cúãye bapiyucũre toorã cūũjã, Jesuména wáajõãyira.

²¹ Too netõwã, ãpẽrã pũarã sícũpõnarē ññayigu. Zebedeo põna Santiago, cūũ bai Juan niiyira. Cúã pacũmena dooríwũpũ bapiyucũre jeesãñáyira. Jesús cúãcãrē “jãmũ” jĩyigu. ²² Cūũ teero jĩrĩ tuorã, máata tiiwuré, cúã pacũre cūũ, wáajõãyira Jesuména.

Jesús paũ basocáre buerique

(Lc 6.17-19)

²³ Jesús niipetiro Galilea ditapũ judíoa neãré wiseripũ buewarucuyigu. Añuré queti “Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdare jeaadarõ tiia” jĩrere wedeyigu. Niipetire cúã diarecutire, cúãrē õpũũrĩ pũniré netõnéyigu. ²⁴ Cūũ teero tiire quetire niipetira Siria dita macãrã masĩpetijõãyira. Teero tiirã, niipetira diarecutirare cūũ pũtopũ néewayira. ãpẽrã merẽã biiré diarecutira, ãpẽrã õpũũrĩ pũniré cuorãre néewayira. Wãtĩã sããnorirare, ñamadiare cuorãre, wáamasĩhẽrãrē néewayira. Jesús cúãrē netõnéyigu.

²⁵ Paũ Galilea dita macãrã, Decápolis macãrĩ macãrã, Jerusalén macãrã, Judea dita macãrã, día Jordán apeniñapú macãrã cūūrē nũnyíra.

5

Jesús ãtãgũpũ basocáre buerique

¹ Jesús paũ nũnrĩ ññagũ, ãtãgũpũ muãwawi. Toopú cūũ jeanuãrĩ, ãsã cūũ buerã cūũ pũto neãwã. ² Ateré buewi:

Ateré tiirãno useniya

(Lc 6.20-23)

³ —“Cõãmacũ tiĩápũremena dícu cūũ booré tiimasĩã” jĩrãno useniya. Cõãmacũ dutiré cúãpũre jeatoaa.

⁴ Bóaneõrãno useniya. Cõãmacũ cúãrē yeeripũnapũ usenire ticogũdaqui.

⁵ “Ësã ãpẽrã nemorõ ẽpũtĩ macãrã niĩã” jĩ wãcũhẽrãno useniya. Cúã Cõãmacũ “ticogũda” jĩri ditare ñeeãdacua.

⁶ Diamacú maquẽ, teero biiri añurere bayiró tiidũgãrãno useniya. Cõãmacũ tiĩápũremena cūũ boorere tiimasĩãdacua.

⁷ ãpẽrãrē bóaneõ ññarãno useniya. Cõãmacũ cúãrē bóaneõ ññagũdaqui.

⁸ Añuré wãcũ tũgueñarãno useniya. Cúã Cõãmacũrē ññaãdacua.

⁹ Añurõ niirecutire wãari tiirãno useniya. Cõãmacũ cúãrē “yũ põna niĩya” jĩgũdaqui.

* 4:16 Isaías 9.1-2.

10 'Cúã Cõãmacũ boorére tiiré wapa ãpẽrã ñañarõ netõrĩ tiinórãno useniya. Cõãmacũ dutiré cúãpũre jeatoaa.

11 'Múã yũre padeoré wapa ãpẽrã múãrẽ ñañarõ jĩĩ, ñañarõ netõrĩ tiiádacua. Noo ñañarõ niiré jĩĩditoadacua múãrẽ. Cúã teero tiirí, múã useniãdacu. 12 Too síropũre múã ãmũãsepũ pairó wapatáre bũãadacu. Teero tiirá, bayiró useniña. Múãrẽ tiiróbirora ñañarõ tiiáperucuyira múã suguero niiriracãrẽ profetare.

Jesuré padeorá móã, sãwócore tiiróbiro niĩya
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

13 'Marĩ yaaré poaaro jĩĩrã, móãrẽ sããã. Múã móãbiro niĩã atibúrecopũre. Móã ocare petirí, ocanemorĩ tiimasñña manicú. Tee deero tiiádare mee niicu. Teero tiirá, teeré sopeputópũ cõãjãcu. Basocá cutadiyócu.

14 'Múã sãwócore tiiróbiro niĩã atibúrecopũre. Sicamacã ãtãgũ sotoapũ niirí macãrẽ yayiómasñña manicú. 15 Basocá sãwócorigare sãããri siro, moocũriya. Teero tiiróno tiirá, ãmũãrõpe péoya, niipetira tiiwiipú niirãrẽ bóebatecoaro jĩĩrã. 16 Tiigá sãwócorobirora múãcã basocá ññacoropũre ãñurõ tiirécutiya. Múã ãñurõ tiirí ññarã, ãpẽrãcã múã Pacũ ãmũãsepũ niigúrẽ “ãñunetõjõãgũ niiqui” jĩĩadacua.

Moisére dutiré cũĩrigue maquẽ

17 'Biirõ wãcũrijãña yũre: “Moisére dutiré cũĩrigue, teero biiri profetas jóariguere cõãgũ atigũ tiiájĩyi”, jĩĩ wãcũrijãña. Teeré cõãgũ mee atiwũ. Teeré “diamacãrã biirope niĩã” jĩĩgũ atiwũ. 18 Yũũ ateréja diamacãrã jĩĩã: ãmũãse, atibúreco niiritabere Cõãmacũ péerogã tee dutirére cõãriqui. Niipetire cũũ “biirõ wãaadacu” jĩĩrigue diamacũ wáaro tiiádacu. 19 Tee dutirére péerogã netõnucãgũno búri niigũ niigũdaqui Cõãmacũ Õpũ niirõpũre. ãpẽrãrẽ netõnucãrĩ tiigúnocã teerora biigũdaqui. ãpĩ tee dutirére diamacũ tiigúnopẽ, ãpẽrãrẽ teeré tiidutígúnopẽ õpũ tiiróbiro niigũdaqui Cõãmacũ Õpũ niirõpũre. 20 Múãrẽ ate wedea: Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca “ũsã Cõãmacũ boorére ãñurõ tiia” jĩĩmiya. Múã cúã nemorõ Cõãmacũ boorépere tiihéra, Cõãmacũ putopũ wáaricu.

Cúare ñañaniã
(Lc 12.57-59)

21 'Tũojĩyu múã ñecũsũmũãrẽ wederiguere: “Basocãre sããrĩjãña. Sããgũno queti beserí basocũ putopũ néewa, wedesãnogũdaqui”. 22 Yũũpeja múãrẽ ateré wedea: Cũũya wedegumena cúagũno besegú putopũ néewa, wedesãnogũdaqui. Cũũya wedegũre “mũũ wapamanígũ niĩã” jĩĩ buijãgũno Judíoare Dutirá Peti putopũ néewa, wedesãnogũdaqui. Cũũya wedegũre “wáicu tiiróbiro wãcũre cũoa mũũjã” jĩĩgũnorẽ pecamepũ sóecõãrĩquio niĩã.

23 'Teero tiigũ, mũũ Cõãmacũwiipũ Cõãmacũrẽ padeogũ, apeyenó ticogũdu tiiicú. Ticoadarí suguerogã, wãcũbũacu: “Yáa wedegũ cúa niiqui yũũmena; yũũ cũũrẽ ñañarõ tiiátũ”, jĩĩ wãcũcu. 24 Mũũ ticoadarere duupéo, cũũrẽ acabóre sãĩsũguégũ wáaya. Teero tiirí siro, “Cõãmacũrẽ ticogũda” jĩĩãriguere ticoya sáa.

25 'Mũũrẽ wedesãrigumena queti beserópũ wáarara, boyeromena quẽnosũguéya. Quẽnosũguéheri, mũũrẽ besegúpũre ticojãgũdaqui. Cũũ surarapũre ticojãgũdaqui sáa. Cúãpũra peresuwiipũ sõnecoadacua sáa. 26 Yũũ mũũrẽ ateréja diamacãrã jĩĩã: Mũũ wapatípetihegũ, witiiricu, jĩĩwĩ Jesús.

ãpĩ nũmorẽ ñeeaperijãña

27 Jesús wedenemowĩ:

—Múã ate wederiguere tɔojɣu: “Āpĩ nɔmorē ñeeaperijãña”. ²⁸ Yɔupeja ateré diamacúrã jĩã: Sĩcũ numiðrē ñañaré tiidugáremena ññagúno cũ wãcũrémenarã coomena ñañarõ tiiárigubiro niitoaqui.

²⁹ 'Diamacú macã capea ññaré* múãrē ñañarére tiirí tiibócu. Teero wáari, tiigaré odewecõãjãña. Teero tiiró, sicaróra múãya õpũ macãrõ cõõrĩ, ãñujãã. Niipetiri õpũ pecamerɔ cõõrĩpeja, ñañanetõjõãcu. ³⁰ Diamacú macã wãmo† múãrē ñañarére tiirí tiibócu. Teero wáari, tiiwãmorē páatacõãjãña. Teero tiiró, sicaróra múãya õpũ macãrõ cõõrĩ, ãñujãã. Niipetiri õpũ pecamerɔ cõõrĩpeja, ñañanetõjõãcu.

Nɔmosãnumiãrē cõãrijãña
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ 'Múã atecãrē tɔojɣu: “Nɔmorē cõãgũ, ‘atewapá mɔurē cõãã’ jĩrĩpũrē jóa, coore ticoro booa”. ³² Yɔupeja ateré diamacúrã jĩã: Sĩcũ cũ nɔmo ãpĩména ñeeaperipacari, coore cõãgũ, coore ãmuãmena ñeeapearigo tiiróbiro pɔtuári tiiquí. Sĩcũ cõãnorigomena nɔmocutigucã ãpĩ nɔmoména ñañarõ ñeeapegu tiiróbiro pɔtuáqui.

“Teerora tiiáda” jĩrē maquē

³³ 'Tɔojɣu sũcã múã ñecũsũmũãrē wederiguere: “Mɔu ‘Cõãmacũ wãmemena tiigúda’ jĩrirobirora jĩdutoro manirõ tiiyá”. ³⁴ Yɔupeja ateré diamacúrã jĩã: Múã ãpẽrãrē “teerora tiigúda” jĩrã, Cõãmacũ wãmemena jĩrijãña. “Ëmuãsemena diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Ëmuãsepɔ Cõãmacũ dutiduiqui. ³⁵ “Atibúrecomena diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Atibúrecocã Cõãmacũye dɔpori pesaró tiiróbiro niirõ tiia. “Jerusalénmenacãrē diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Tiimacãcã marĩ Òpũ tutuagũya macã niiã. ³⁶ “Yáa dupumena diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Múã teero jĩrémena sicadá poadare ñíirida o butirída wáari tiimasĩricu. ³⁷ Múã tiiádara, “teerora tiiáda” jĩña; tiiríadara, “tiirícu” jĩjãña. Múã jĩnemocorepɔja wãtĩ wãcũré niibocu.

Ñañarõ tiirí, cãmerijãña
(Lc 6.29-30)

³⁸ 'Múã ate wederiguere tɔojɣu: “Sĩcũ mɔurē capea páawari, mɔucã teerora cũurē páawacãmeña. Upire páaperi, teerora cũurē páapecãmeña”. ³⁹ Yɔupeja ateré diamacúrã jĩã: Mɔurē ñañarõ tiigúnorē teero ññajãña. Cãmerijãña. Sĩcũ mɔurē wasopúro diamacúpere páari, apeniñapécãrē páaaro. ⁴⁰ Sĩcũ mɔurē queti beserĩ basocu pɔtopɔ néewa, besegúre “cũ yɔure ñañarõ tiirigue wapa cũyaro camisare ticoautiya” jĩboqui. Cũ teero jĩrĩ, sotoá macãrõ mɔu sãñarõcãrē ticojãña, tooré cũ booátã. ⁴¹ Surara apeyenórē sicaburo mɔurē néewadutiri, apeburó néewabosanemoña sũcã. ⁴² Mɔurē sãigúnorē ticoya. Apeyenórē mɔurē wasodugari, “wasoria” jĩrijãña.

Ññatutirare maĩdutrigue
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ 'Múã ate wederiguere tɔojɣu: “Mɔu menamacãrãrē maĩñá; mɔurē ññatutirapere ññatuti doocãmeña”. ⁴⁴ Yɔupeja ateré diamacúrã jĩã: Múãrē ññatutirare maĩñá. Múãrē ñañarõ tiirãre Cõãmacũrē sãibosáya. ⁴⁵ Múã teero tiirã, múã Pɔcũ ãmuãsepɔ niigũ põna niĩadacu. Cũ ãñurã pɔtopɔ, teero biiri ñañarã pɔtopɔcãrē muĩpũ bóeri tii. Cũ booré tiirã pɔtopɔ, teero biiri cũ booré tiihéra pɔtopɔcãrē oco peari tii. ⁴⁶ Múãrē maĩrã dícre maĩrĩ, wapamaníã.

* 5:29 “Capea ññaré” jĩrē “marĩ ñañaré tiidugáre” jĩdugaro tiia. † 5:30 “Diamacú macã wãmo” jĩrē “marĩ ñañaré tiiré” jĩdugaro tiia.

Romanuã õpũrẽ niyeru wapasẽbosari basoca teerẽ tiiya. ⁴⁷ Múãya wedera dícuere añurõ tiirã, ¿ñeenó añunemore ãpẽrãrẽ tiiẽñogari? Cõãmacũrẽ masĩhẽrã teerẽ tiiya. ⁴⁸ Múã Ραου ἄμαῆσερῦ niigú añurẽ tiirẽcutigũ tiirõbirora añurẽ tiirẽcutira niiña.

6

Ãñurõ tiirẽ maquẽ

¹ 'Múã Cõãmacũye añurẽre tiirã, basocã ññacorõpũ dícu tiiẽñorijãña. Múã teero tiirẽcutiri, múã Ραου ἄμαῆσερῦ niigú múã añurẽ tiirẽ wapa ticorẽnorẽ ticoriqui.

² Teero tiirã, múã bóaneõrãrẽ tiiápura, máata ãpĩrẽ bayiró busurómena mũũ tiiápuariguere wedebatedutirijãña. Tiiditõrepira teenórẽ tiirẽcuticua múã neãrẽ wiseripũre, teero biiri macã decopũre. Cúã tiiápucua, ãpẽrã “añuniĩ” jĩãrõ jĩrã. Yũũ múãrẽ aterẽja diamacũrã jĩã: Cúã basocã teero jĩrẽ wapa wapatápetitoaya mée. ³ Múãpe bóaneõrãrẽ tiiápuara, múã menamacãrãrẽ wedebaterijãña. ⁴ Ticora, ññahẽrõpũ ticoya. Múã Ραου múã ññahẽrõpũ tiirẽnorẽ ññagú múã añurõ tiirã siro, wapatãre ticogũdaqui.

Cõãmacũrẽ sãirẽ (Lc 11.2-4)

⁵ 'Múã Cõãmacũrẽ sãirã, tiiditõrepira tiirõbiro tiirijãña. Cúã neãrẽ wiseripũ, macã decopũ nucũ, basocã ññãrõ jĩrã, sãicúa. Yũũ múãrẽ aterẽja diamacũrã jĩã: Cúã basocã teero ññarẽ wapa wapatápetitoaya mée. ⁶ Múãpe Cõãmacũ múã Ραου sãirã, múãye sawiripũ sããwa, soperẽ biajã, cũũrẽ sãĩñã. Cũũ ññabuaya manigú niipacũ, múãmena niiqui. Cũũ múã ññahẽrõpũ tiirẽnorẽ ññagú múã añurõ tiirã siro, wapatãre ticogũdaqui.

⁷ 'Cõãmacũrẽ sãirã, añurõ wãcũripacara, sãĩnemósãrijãña. Cõãmacũrẽ masĩhẽrã teero tiicúa, “marĩrẽ pee wedeseremena tũogũdaqui” jĩrã. ⁸ Múãjã cúã tiirõbiro tiirijãña. Múã Ραου múã boorẽnorẽ sãĩñdari suguero, masĩtoaquí. ⁹ Teero tiirã, biiro jĩ sãĩñã:

Ësã Ραου ἄμαῆσερῦ niigú, mũũrẽ quioníremena padeoáda.

¹⁰ Mũũ dutirẽ ãsãpũre niĩãdare jeaaro.

Ëmũãse macãrã mũũ boorẽ dícuere tiicúa; atibúreco macãrãcã teerora tiirã.

¹¹ Ësãrẽ búrecoricõrõ yaarẽ ticoya.

¹² Æpẽrã ãsãrẽ ññãrõ tiirãre ãsã acabórobirora mũũcã ãsã ññãrẽ tiirẽre acabóya.

¹³ Jĩcõãsãrenorẽ cãmotáya.

Ësãrẽ ññãrõ wãari jĩgũ, netõnéña.

Mũũ sĩcũrã dutirucugũdacu. Tutuanetõjõãgũ niĩã. Mũũ sĩcũrã usenipeogũno niirucujãña.

Teerora niĩãrõ.

¹⁴ 'Æpẽrã múãrẽ ññãrõ tiirẽre acabóri, múã Ραου ἄμαῆσερῦ niigúcã múãrẽ acabógũdaqui. ¹⁵ Múã cúã ññãrõ tiirẽre acabóheri, múã Ραουcã múã ññãrẽ tiirẽre acabóriqui.

Betirẽ maquẽ

¹⁶ 'Múã beti, sãirã, tiiditõrepira tiirõbiro tiirijãña. Cúã wãcũpatirabiro baujãcua. Jũabóarabiro baurã wãanetõjãcua, basocã cúã betirẽre ññãrõ jĩrã. Yũũ múãrẽ aterẽja diamacũrã jĩã: Cúã basocã teero ññarẽ wapa wapatápetitoaya mée. ¹⁷ Múãpe beti, sãirã, diaprõa waacosé, añurõ wũapoarira

niiña, ¹⁸ ãpẽrã múã betirere masĩrijããrõ jĩrã. Múã Pacu ññabuaya manigú niipacu, múãmena niiqui. Cũũ múã ññahẽrõpu tiirénorẽ ññagú múã ãñurõ tiĩari siro, wapatáre ticogudaqui.

Ëmũãse maquẽrẽ néõcũyueya
(Lc 12.33-34)

¹⁹ 'Atiditá maquẽrẽ pee néõcũrijãña. Teeré butua yaacua; cutawi bóajõãcu; yaarépira sããwa, yaapetijãcua. ²⁰ Teero tiiróno tiirá, ãmũãsepu ãñuré buarí tiĩadarepere néõcũyueya Cõãmacũ booré tiirucúremena. Teero tiirá, toopáre pee ãñuré cuoádacu. Toopáre múã néõcũrere butua túamasĩricua; cutawiricu; yaarépira sããwa, yaarícua. ²¹ Ëmũãsepu múãye niirĩ, Cõãmacũye díçare wãcũãdacu.

Sĩãwócoriga
(Lc 11.34-36)

²² 'Múãye capeari õpũũrĩrẽ sĩãwócoriga tiiróbiro niiã. Múã capeari ãñurĩ, ãñurõ ññããdacu; ãñurõ tuomasĩãdacu; ññããtã, ññaricu; tuomasĩricu. ²³ Múã ññããrẽ capeari cuorá tiiróbiro niirĩ, múãye õpũũrĩpure naĩtĩãrõ tiiróbiro niiã. Cõãmacũyere masĩria. Tee naĩtĩãre ññããnetõjõãã.

Niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩrícu
(Lc 16.13)

²⁴ 'Sĩcũ puarãrẽ padecotemasĩriqui. Sĩcũrẽ maĩríqui; ãpĩpére maĩquí. Sĩcũrẽ padeoquí; ãpĩpére netõñcãqui. Múã niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩrícu.

Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdarere boosũguéya
(Lc 12.22-31)

²⁵ 'Teero tiigá, múãrẽ ateré wedea: Múã niirecutirere wãcũpatirijãña. “¿Ñeenó yaaadari; ñeenó sĩniãdari; ñeenó sãñããdari marĩ?” jĩ wãcũpatirijãña. Marĩ catirépe yaaré nemorõ wapacutía. Marĩye õpũũrĩpe suti nemorõ wapacutía. ²⁶ Minipõnãrẽ ññãñate múã. Cũã oteriya. Oteré dũca seeríya. Teedũcare ññãnore wiseripu ññãnoriya. Teero tiirípacari, múã Pacu ãmũãsepu niigú cũãrẽ yaaré ticoqui. Múãpe minipõná nemorõ wapacutía. ²⁷ Múã bayirõ wãcũpatira, bucuãnemoricu.

²⁸ '¿Deero tiirá múã sutipére wãcũpatii? Coori macãñcũ maquẽrẽ wãcũña. Tee booró wiicú. Paderipacaro, suti suaripacaro, suti ãñuré sãñãrẽ tiiróbiro baua. ²⁹ Teero biipacari, yũũ ateré jĩã: Salomón suti ãñuré peti sãñãpacu, coorire sĩcãrĩbĩriyigu. ³⁰ Sicabũrecora tee catia; apébãreco sĩniãriguepu boea; too síro sóejãnoã. Teero wáapacari, Cõãmacũ teecorire ãñuré suti sãñãrõ tiiróbiro baurí tii. Múãpereja ãñunemorõ cotequi. Múã péerogã padeoré cuorá niiã. ³¹ Teero tiirá, “¿ñeenó yaaadari; ñeenó sĩniãdari; ñeenó sãñããdari marĩ?” jĩ wãcũpatirijãña. ³² Atibũreco macãrã Cõãmacũrẽ padeohéra tee niipetirere wãcũpatiya. Marĩ Pacu ãmũãsepu niigú múã boorénorẽ masĩtoai mée. ³³ Múãpe Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdarere boosũguéya. Teero biiri diamacũ cũũ boorére tiinũnãseya. Teero tiirí, niipetire múãrẽ dũsarére ticogudaqui. ³⁴ Teero tiirá, “¿ñamigãrẽ deero wáamiãdariye?” jĩ wãcũpatirijãña. Apébãreco maquẽrẽ múã ññããrõ netõãdarere wãcũpatisũguerijãña. Mecũã maquẽ díçare wãcũña. Mecũãrẽ múãrẽ wãcũpatiri tiĩadare niitoa.

7

Ãpẽrãrẽ ññãbeserijãña
(Lc 6.37-38, 41-42)

1 'Āpērārē ññabeserijãña. Múã ññabeseheri, Cõãmacũcã múãrē ññabeseriqui.
 2 Múã ãpērārē wedepatirirobirora múãcã wedepatinoãdacu. Múã ãpērārē
 pee ññaarõ jĩĩrĩ, queoró múãcãrē jĩĩnoãdacu. 3 Mũyaya wedegũya capearũ
 pasarí manarõrē ññaã. Ññapacũ, mũyaya capearũ pasarí dũcapereja ññaria.
 4 Mũyaya capearũ yucũdũca pasanopacũ, ¿deero tiigũ mũyaya wedegure, “mũyaya
 capearũ pasarí manarõrē néecõãma” jĩĩ? 5 ¡Ññañagũ, tiiditõrepigu! Mũyaya
 capearũ niirí dũcapere néecõãsũgueya. Cõãtoagũrũ, ãñũrõ ññagũdacu. Teero
 tiigũ, mũyaya wedegũya capearũ pasarí manarõrē néecõãgũdacu.

6 'Cõãmacũrē boohéranorē cũũye queti ãñũrere wederijãña. Cũãnorē wedera,
 díayiare ãñũrere ticora tiirõbiro tiicú. Díayia cúaãmarã ãñũrē ticopacari, múãrē
 cãmencã bacajãcua. Cõãmacũrē padeodũgáherare cũũye ãñũrē maquêrē
 wederijãña. Cũãnorē wedera, yesea watoarũ ññaquẽda wapapacáridare déecũrã
 tiirõbiro tiicú. Yesea tiidarē cutatábatejãcua. Cõãmacũrē boohérrare búri peti
 cũũyere wedecu.

Cõãmacũrē sãĩñã
(Lc 11.9-13; 6.31)

7 'Cõãmacũrē sãĩñã. Sãĩrĩ, cũũ múãrē ticogũdaqui. ãñũrere ãmaãrã ti-
 irõbirora sãĩrucújãña. Sãĩrucújãrã, bũããdacu. “Sope pãõña yũũre” jĩĩgũ tiirõbiro
 sãĩdúrijãña. Sãĩdúheri, “jáũ” jĩĩgũdaqui. 8 Sãĩgũno cũogũdaqui. ãmaãgũno
 bũagũdaqui. “Pãõña” jĩĩgũno pãõnogũdaqui.

9 'Múã põna múãrē wũabere sãĩrĩ, cũãrē ãtãpere ticoricu. 10 Wai sãĩrĩ, ãñarē
 ticoricu. 11 Múã ññaarē tiirã niipacara, múã põnarē ãñũrere ticomasã. Marĩ
 Pacũ ãmũãsepe niigũpe cũũrē sãĩrãnorē nemorõ ãñũrere ticomasĩqui.

12 'Múã ãpērārē múãrē ãñũrõ tiirí booa; múãcã teerora cũãrē ãñũrõ tiiyã.
 Teeré Moisére dutiré cũũrigue, teero biiri profetas jóarigue tiidutia.

Esahéri sopegã
(Lc 13.24)

13 'Esahéri sopegãrē sããwaya. Pecamepe sããwari sopepe esarí sope niĩã;
 pecamepe wáarima esaríma niĩã. Toopere paũ sããwaya. 14 Catiré petihéropũ
 sããwari sopepeja esahéri sopegã niijãã. Toopũ niijearima esahérima niĩã.
 Sĩquẽrãrã catiré petihére bũãáya.

Yucũgure tiigũ dũcamena ññamasĩnoã
(Lc 6.43-44)

15 'Āpērã “ũsã profetas niĩã” jĩĩditorare tũorijãña. Cũã ãñũrã tiirõbiro baumíya.
 Oveja ãñũrãgã tiirõbiro baumíya. Teero baupacára, cũã wãcũrẽpũre yáíwa
 cúaãmarã tiirõbiro wãcũũya. 16 Múã cũãrē cũã tiirécũtirementa ññamasĩãdacu.
 Potagũ use dũcacũtiria. Wĩsõcã ipitire dũcacũtiria. 17 Yucũgũ ãñũrígũno ãñũrē
 dũcacũtia; sĩniátirígũno ññaarē dũcacũtia. 18 ãñũrígũno ññaarē dũcacũtiricu;
 ññaarígũno ãñũrē dũcacũtiricu. 19 Ññaarē dũcacũtirígũno páata, pecamepe
 sóecõãjãnoãdacu. 20 Teeré tiirõbirora jĩĩditõrepirare cũã tiirécũtirementa
 ññamasĩãdacu.

Niipetira Cõãmacũ pũtopũ wáaricua
(Lc 13.25-27)

21 'Pacũ yũũre “Õpũ” jĩĩpacara, cũã niipetira Cõãmacũ pũtopũ wáaricua. Yũũ
 Pacũ ãmũãsepe niigũ booré tiirãno dícu wáaadacua. 22 Cõãmacũ basocáre
 wapa tiíadari bũreco jeari, paũ yũũre jĩĩmiãdacua: “Õsã Õpũ, mũũ wãmemena
 basocáre bũewũ; mũũ wãmemena wãtĩãrē cõãwionecowũ; mũũ wãmemena pee

ãñuré tiiẽñowã sũcã”, jĩmiãdacua. ²³ Cũã teero jĩpacari, “mũãrẽ masĩria yũja” jĩgũdacu. “¡Mũã ñañaré tiirĩra niiã; witiwaya!” jĩgũdacu.

P#awí tiin#care queti
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Teero tiigú, y#u wederere t#o, y#u wederirobiro tiigúno masĩgú tiiróbiro niiĩ. Masĩgúno wii tiigú, coasãwa, ãtãgãp#u jea, botarĩ n#co, wii tiimúãqui. ²⁵ Too síro oco pea, día pota, wĩno wẽẽ, tiwiipú oco õmatucopacari, peedíaricu, ãtãgã sotoap#u n#coãri wii niijĩrõ. ²⁶ Y#u wederere t#o, y#u wederirobiro tiihégunope t#orĩg#u tiiróbiro niiĩ. T#orĩg#uno wii tiigú, ditatupari yepap#u wii tiimúãqui. ²⁷ Too síro oco pea, día pota, wĩno wẽẽ, tiwiipú oco õmatucori, jõẽcodiacu. Jõẽcodia mutãpetijõãcu, jĩwĩ.

²⁸ Jesús teeré buepetiarĩ siro, basocá cãũ buerere t#omanijõãwã. ²⁹ Dutiré c#ogú tiiróbiro buewĩ. Moisés jóarig#u buerá tiiróbiro bueriwĩ.

8

Jesús õp#ũ bóag#re netõnérig#e
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Jesús ãtãg#pú niiãrig#u diijeári, pap#u basocá cãũrẽ n#nuyĩra. ² Cãũ maap#u wáari, sĩcũ õp#ũ bóag#u cãũ p#to wáayig#u. Ñicãcoberimena jeacũmuyig#u:

—Õp#ũ, m#u y#u diarecutirere netõnédugag#u, netõnémasĩã, jĩyig#u.

³ Jesús cãũrẽ ñaapeó, jĩyig#u:

—Netõnédugaga. Diaremanig#ũ p#tuáya, jĩyig#u.

Máata cãũya õp#ũ bóare yatijõãyiro. ⁴ Jesús cãũrẽ jĩyig#u:

—Ateré ãp#ãrẽ wedeg#u mee tiiwá, jĩmiyig#u —. Pairé ãñogú wáaya, “ãñujõããyi” jĩdutig#u. Too síro sũcã Cõãmac#rẽ ticoya, m#u diaré netõãrig#e wapa wapatírono tiigú. Teeré tiidutírig#u niwĩ Moisés. M#u teero tiiyá, basocá niipetira m#u diaré netõãrig#uere masĩãrõ jĩgũ, jĩyig#u.

Jesús cien surara dutig#re padecoteg#re netõnérig#e
(Lc 7.1-10)

⁵ Jesús Capernaump#u sããwari, sĩcũ cien surara dutigú cãũ p#to atiwĩ. Cãũrẽ tiiáp#ure sããwĩ:

⁶ —Õp#ũ, y#ure padecoteg#u wiipú cõããwĩ. Cãũ wáamasĩriawĩ. Bayiró peti p#nisijããwĩ, jĩwĩ.

⁷ Jesús cãũrẽ y#uwĩ:

—Jáu. Netõnég#ũ wáag#da, jĩmiwĩ.

⁸ Cien surara dutigú cãũrẽ y#uwĩ:

—Õp#ũ, y#u bári niigú niiã. Teero tiigú, y#u m#urẽ yáa wiip#u “sããatiya” jĩmasĩriga. M#u sããwaripacari, “netõãrõ” jĩcoremenarã y#ure padecoteg#u netõjõãgũdaqui. ⁹ Y#u ãp#ãrẽ dutiré docap#u niiã. Y#up#u surarare dutia sáa. Y#u sĩc#rẽ “wáaya” jĩrĩ, wáai. ãp#ãrẽ “atiya” jĩrĩ, atii. Y#ure padecoteg#ure “biiro tiiyá” jĩrĩ, tii, jĩwĩ.

¹⁰ Jesús cãũ jĩrere t#ogú, t#omanijõãwĩ. Cãũrẽ n#n#ãrẽ jĩwĩ:

—Y#u ateréja diamac#rã jĩã: Israelp#ure ãni tiiróbiro padeoré c#og#re buajeañariga. ¹¹ Mũãrẽ ateré wedea: Niipetirop#u mac#rã pap#u, ãni romanuãy#u tiiróbiro Cõãmac#ũ Õp#ũ niirõp#u jeaadacua. Toop#u Abraham, Isaac, Jacobmena yaaduiadacua. ¹² Pap#u Cõãmac#ũ suosug#emirirape cãũ padeohére wapa naĩtĩãrõp#u cõãdioconoãdacua. Toop#u p#nisĩra bacadiyó, utiadacua, jĩwĩ.

¹³ Jesús cien surarare dutig#re jĩwĩ:

—M#uya wiip#u p#tuawag#u. M#u padeoárirobirora wáaadacu, jĩwĩ.

Toorá cūūrē padecotegū netōjōāyigū.

Jesús Pedro mañecōrē netōnérigue

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Jesús Pedroya wiipū wáayigū. Tiiwiipú sããjeagū, Pedro mañecōrē wiorécutipesagore buajeáyigū. ¹⁵ Coore wãmopū padeñáyigū. Cūū teero tiiríra, wioré tatijōāyiro. Coo wãmūnucã, cúūrē yaaré ecayígo.

Jesús paḥ diarecutirare netōnérigue

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Náicūmurí, basocá Jesús putopū paḥ wãtĩã sããnorirare néejeayira. Cūū sīcãrĩ wedesecoremenarã wãtĩãrē cōãwionecoyigū. Niipetira diarecutiracãrē netōnépetijāyigū. ¹⁷ Cūū teero tiirí, profeta Isaías jóaribirora wáaro ti-iyíro. Ateré jóarigū niiwĩ: “Marĩ tutuherere, marĩ diarecutirere cūūpeja netōnéjãwĩ”, * jĩ jóarigū niiwĩ.

Jesuré nūnūdgámiriraye queti

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesús paḥ cūū putopū neãnucãrĩ ññagū, ũsã cūū bueráre: —Jãmu, tĩãwaco iinĩñapū, jĩwĩ.

¹⁹ Sīcū Moisés jóarigū buegú Jesús puto wáa, jĩwĩ:

—Basocáre buegú, noo mūū wáaro yūū mūūrē nūnūgúda. Mūū buegú niidugaga.

²⁰ Jesús cūūrē yūūwĩ:

—Wáicūra cãñiré tutiri cūoóya. Minipōná pōnacutíre sutiri cūoóya. Yūū niipetira sōwūpeja cãñirō cūorí, jĩwĩ.

²¹ Āpĩ cūūrē nūnūmĩãrigū jĩwĩ:

—Ōpū, yūū pacū diari siro, yaatóagapū, mūūmena wáagūda sūcã, jĩmiwĩ.

²² Jesús cūūrē yūūwĩ:

—Yūūmena wáadugagū mecūtígãrã yūūre nūnūdójãña. Yūūre padeohéra diarirapū tiiróbiro niitoaya. Cūū basiro cãmerĩ yaaáro, jĩwĩ.

Jesús wĩnorē, ocoturíre nūcūãrĩ tiirígue

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Jesús dooríwupū mūãsãwĩ. Ūsã cūū buerá bapacutiwū. ²⁴ Ūsã tĩãwari, wĩno bayiró wēēcutuatiwū. Dooríwure ocoturí páabatesãwū. Jesupé cãñigú tiiwĩ.

²⁵ Teero tiirá, ũsã cūū puto wáa, wãcōrãrã, cūūrē jĩwũ:

—¡Ūsã Ōpū, netōnéña! ¡Marĩ duadiarapū tiara! jĩwũ.

²⁶ Jesús ũsãrē yūūwĩ:

—¿Deero tiirá nocōrō cuii? Múã péerogã padeoré cūorá niiã.

Jĩtoa, wãmūnucã, wĩnorē, ocoturíre nūcūãdutiwĩ. Nūcūãpetijōãwũ.

²⁷ Ūsã ññamanijōãjĩrã, cãmerĩ wedesewū:

—¿Ñiirūno basocá niimiĩ ãni? Cūūrē wĩnopúra, ocoturípura yūūjã, netōnucãria, jĩwũ.

Gadara macãrã wãtĩã sããnoriraye queti

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Jesús apeniñapú Gadara ditapū tĩãjeari, ũmūã puarã masãcoperi watoapū niirira cūū puto atiwa. Cūū wãtĩã sããnorira niiwã. Bayiró peti cúaãmarã niiwã ména. Teero tiirá, basocá tiimapáre netōwáryira. ²⁹ Jesuré ññarã, acaribíjōãwã:

* 8:17 Isaías 53.4.

—Muu Cōāmacū macū, ūsārē potocōrijāña. ¿Ūsārē ñañarō netōrī tiigú atiarí? Ūsā ñañarō netōādarō jearia ména, jīwā.

³⁰ Cūā beru pañ yesea yaanucūwā. ³¹ Wātīā basocápare niirā Jesuré bayiró sāiwā:

—Muu ūsārē cōāwionecoguja, ĩniā yeseapare sāāwadutiya, jīwā.

³² Jesús: —Teerora tiyá, jī yuwi.

Cū teero jīrīrā, basocápare niirā witiwa, yeseapare sāāwatu niwā. Niipetira yesea opatūdipū cutacatūbuawa, opataropū ñaañuā, duajōāwā.

³³ Yesea coterí basoca cuicocūtaawa. Macāpū jeara, wātīā sāānorira niimiārīrare wāaariguere wedepetirira niwā. ³⁴ Teeré tōorá, tiimacā macārā niipetira Jesús pūtopū jeawa. Cūūrē ĩñarā, biiro jīwā:

—¡Wáagua! Ūsāya ditapare putūrijāña, jīwā.

9

Jesús wáamasīhēgūrē netōnérique

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Jesús dooríwupū muāsā, cūya macāpū cāmecótīāwī sūcā. ² Toopú āpērā sīcū wáamasīhēgūrē cōārōmena Jesús pūtopū ñoonéjeayira. Jesús cūā padeorí ĩñagū, wáamasīhēgūrē jīiyigū:

—Yāa wedegū, wācūtutuaya. Muu ñañarē tiirere acabónotoaa, jīiyigū.

³ Sīquērā Moisés jóarigue buerá toopú niyira. Cūā Jesús jīrēre tōorá, wācūyira: “Āni Cōāmacūrē ñañarō wedesegū tīi”, jī wācūyira.

⁴ Jesús cūā wācūrēre masījīgū, sāñāyigū:

—¿Deero tiirā múā ñañarō wācūi? ⁵ Ānirē “muu ñañarē tiirere acabónotoaa” yu jīrī, tee cūūrē acabónoāriguere ĩñaricu múājā. Yu “wūmunucā, wāaya” jīrīpereja, cū wūmunucārī ĩñāā múā. ⁶ Yu niipetira sōwū niā. Teero tiigú, atiditapūre basocā cūā ñañarē tiirere acabomasā. Yu dutirere múārē ēñogūda, jīiyigū cūupeja.

Wáamasīhēgūrē jīiyigū:

—Wūmunucāña. Muu cōārōrē néepara, muuya wiipū pūtaawaya, jīiyigū.

⁷ Wáamasīhēgū niimiārigū wūmunucā, cūya wiipū pūtaajōāyigū. ⁸ Basocā teero tiirí ĩñarā, cuijōāyira sāa. Cōāmacūrē ūsenire ticoyira, cū basocāre dutimasīrere ticori ĩñarā.

Jesús Mateore sūoríque

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Jesús too netōwāgū, yūre ĩñabuawī. Yu romanuā ōpūrē niyeru wapasebosari basocū niimiwū. Jesús yūre yu paderopū duiri ĩña: —Jāmu yūmena, jīwī. Teero tiigú, wūmunucā, cūmena wāawū.

¹⁰ Too síro yāa wiipū yaaduiwi cū buerāmena. Cūā yaaritabe, āpērā pañ niyeru wapasebosari basoca, āpērā ñañarē tiirā jeawa. Cūāmena yaaduiwa.

¹¹ Fariseo basoca teerē ĩñarā, cū buerāre sāñāwā:

—¿Deero tiigú múārē buegū niyeru wapasebosari basocamena, ñañarē tirāmena yaai? jīwā.

¹² Jesús teerē tōogū, jīwī:

—Diaremanirā ūcotigure boorícua; diarecutira dícu ūcotigure boocúa.

¹³ Cōāmacūye queti jóaripūpū ate Cōāmacū jīriguere buenemorā wāaya sūcā: “Wáicura sópeora dícuere ĩñadugariga; āpērārē bóaneō ĩñarépere nemorō ĩñadugaga”,* jīā. Yupe “āñuré dícu tiia” jīrārē āmaāgū atiriwū; ñañarē tiirāpere āmaāgū atiwū, jīwī.

* 9:13 Oseas 6.6.

*“¿Muu buerá deero tiirá betirí?” jĩrigue
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)*

¹⁴ Too síro Juan buerére nũnrã Jesús puto ati, cũũrẽ sãĩñáwã:
—Ësã, teero biiri fariseo basoca betia. ¿Deero tiirá muu buerápe betirí?
jĩwã.

¹⁵ Jesupé cúãrẽ jĩwĩ:

—Wãmosiãgũdu boocórira bóaneõrã niimasĩriya, cũũ cúãmena niirĩ. Too síro
cũũ néewanogũdaqui. Teero wáari siro, betiádacua.

¹⁶ Sícũ sutiró bucũrore mama caseroména seeréturiqui. Teeré tiiátã, coserí,
mama caserope wéedũo, bucũ caserope yigajõãrĩ tiicú. Teero tiirí, pairí cope
yiganemocu. ¹⁷ Teerora mama vinorẽ wáicũra caseropori bucũporimena
posetĩnoricu. Teeré tiirí, wũga, teepori esarí, podojõãcu. Vino píobatejõã,
teeporicã cõõjõãcu. Teero tiirá, mama vinorẽ mamapóripũ posetĩnoã. Biiro
tiirí, vinorẽ cũo, tiipocãrẽ cũorucúadacu, jĩwĩ.†

*Jairo macõye queti; Jesuyáro sutiró padeñárigoye queti
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)*

¹⁸ Jesús cúãmena wedesege tiiríra, sícũ judíoa neárí wii dutirá menamacũ jea,
Jesús puto ñicãcoberimena jeacũmu, jĩwĩ:

—Yuu macõ mecütígã diajõããwõ. Jãmu yũmena. Ñaapeógũ atiya. Muu
ñaapeóri, masãgõdaco, jĩwĩ.

¹⁹ Teero jĩrĩ tuogú, Jesús cúãmena wáawi. Ësã cúũ buerácã cúũrẽ ba-
pacũtiwawũ.

²⁰ Ësã cúũya wiipũ wáari, sícõ numiõ doce cãmari beti niiré teero niiru-
cujãgõ Jesús sucubírope ati, cúũyaro sutiró yapapũ padeñárigo niiwõ. ²¹ Co
wãcũyigo: “Yuu cúũyaro sutiró padeñáremenarã netõjãgõdaco”, jĩ wãcũyigo.

²² Jesús cãmenucã coore ñña, jĩwĩ:

—Yãa wedego, wãcũtutuaya. Muu padeojĩgõ, netõnénoãrigopũ putuáa, jĩwĩ.
Cũũ teero jĩrĩrã, máata diaremanigõ putuáwo.

²³ Jesús judíoare dutirá menamacũya wiipũ jeagũ, cúã yaará wáaadari
sũguerogã, cúã utiritabere puticotéadarare ññarigu niiwĩ. Æpẽrã bayiró
acaribíremena utira tiitá. ²⁴ Cúãrẽ jĩrigũ niiwĩ:

—Witiwaya. Wĩmagõ diarico; cãnigõ tiicó, jĩrigũ niiwĩ.

Cúãpe cúũrẽ buijãmirira niiwã. ²⁵ Jesupé cúãrẽ witiwadutitoa, diaarigo
pesarí tatiapũ sããwarigu niiwĩ. Cooya wãmorẽ ñeerigu niiwĩ. Cũũ teero tiirí, coo
wũmunurigo niiwõ. ²⁶ Niipetiro tiiditapũre teero cúũ tiirígue queti sesajõãriro
niiwã.

Jesús pũarã ññahẽrãrẽ netõnérigue

²⁷ Jesús too niirigu maapũ wáawi sũcã. Cũũ too wáari, pũarã capeari ññahẽrã
bayiró busurómena jĩnũnũsewa:

—¡David pãrãmi niinũnũsege, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

²⁸ Jesús wiipá sããjeari, capeari ññahẽrã cúũrẽ nũnũsãjeawa. Cúãrẽ sãĩñáwĩ:

—¿Múã yũre “netõnémasĩjãqui” jĩ padeói? jĩwĩ.

—Ëjũ, padeóa, jĩwã.

²⁹ Too docare Jesús cúãye capearire ñaapeó: —Múã padeoróbirora queoró
wáaaro, jĩwĩ.

³⁰ Cũũ teero jĩrĩrã, ññajõãwã. Jesús: —Ateré ãpẽrãrẽ wedera mee tiiádacu
múã, jĩmiwĩ.

† 9:17 Jesús cúũ bueré wáomasĩña maniã fariseo tiirémene jĩgũ tiiyígu.

³¹ Cũũ teero wedepacari, cũũape cũũ tiiríguere niipetiro tiidita macārãpure wedebatejãrira niiwã.

Jesús wedesehegure wedeseri tiirígue

³² Capeari ññahẽrã niimiãrira witiwaritabe, ãpẽrã ãpĩrẽ néjeatoawa sũcã. Cũũ wãtĩ sããnorigu wedesehegu niiwĩ. ³³ Jesús wãtĩrẽ cõãwionecoari sirogãrã, wedesehegu niimiãrigu wedesenucãwĩ. Too macãrã ññamanijõãwã.

— Ñño Israelpure teero wãari ññahẽrã niiwũ marĩ, jĩwã.

³⁴ Fariseo basocape biiro jĩwã:

— Ñni wãtĩãrẽ dutigú tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecoi, jĩwã.

Jesús basocãre bóaneõ ññarigü

³⁵ Jesús niipetire macãrĩ, pacamacãrĩ, metãmacãrĩgãpũ wãanetõwĩ. Judíoa neãré wiseripũ buewi. Ññurẽ queti “Cõãmacũ dutirẽ múãpure niĩadare jeaadarõ tiia” jĩrẽre wedewi. Niipetira diarecutirare, teero biiri õpũũrĩ pũnirecutirare netõnéwĩ. ³⁶ Basocã paure ññagũ, bóaneõ ññawĩ. Cũũ oveja coterĩ basocũ manirã tiirõbiro bóaneõrã, tiĩãpure manirã niiwã. ³⁷ Teero tiigú, ùsã cũũ buerãre jĩwĩ:

— Pau peti yũure padeoãdara niicua. Puarãgã yéere wedeadarapeja niĩya.

³⁸ Teero tiirã, Cõãmacũrẽ ãpẽrã yé maquẽrẽ wedera wãaadarare bayirõ sãñã, jĩwĩ.

10

Jesús doce apóstoles ticocorigü

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Jesús ùsã cũũ buerã docere sũowĩ. Wãtĩã basocãpure niirãrẽ cõãwionecomãrẽre ticowĩ ùsãrẽ. Niipetira diarecutirare, teero biiri õpũũrĩ pũnirecutirare netõnémasĩrecãrẽ ticowĩ.

² Ùsã doce cũũ beserira wãme ate niĩã:

Niisuguegu Simón niiwĩ. Apewãmé “Pedro” niĩã.

Cũũ bai Andrés,

Zebedeo põna Santiago,

cũũ bai Juan,

³ Felipe,

Bartolomé,

Tomás,

Mateo (niyeru wapasébosari basocũ niimirigũ)

Santiago (Alfeo macũ)

Tadeo,

⁴ Simón (romanuã dutirãre cõãdugara menamacũ),

Judas Iscariote (too síropũ Jesuré ññatutirãpure wedesãcotegũdũ), noquẽrãrã niiwũ ùsã.

Jesús doce apóstoles wededuticorigü

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús ùsã doce cũũ beserirare ticocogu, “aterẽ tiĩadacu múã” jĩwĩ:

— Judíoa niĩhẽrã niirõpũ wãarijãña. Samaria ditapũ niirẽ macãrĩcãrẽ sããwarijãña. ⁶ Too wãarõni tiirã, Israelya põna macãrãpere wedera wãaya. Cũũ oveja ditirira tiirõbiro niĩya. ⁷ Cũãrẽ aterẽ wedera wãaya: “Cõãmacũ dutirẽ marĩpure niĩadare jeaadaropũ tiia”, jĩña. ⁸ Diarecutirare netõnéña. Diaarirare masõña. Õpũũrĩ bóarare netõnéña. Wãtĩã basocãpure sããrirare cõãwionecoya.

Yũũ tutuarere múãrẽ wapamanirõ ticoa. Teero tiirã, múãcã wapamanirõ cũãrẽ tiĩápuya.

9 'Múã wáara, niyeruquiri néewarijáña. 10 Wasopore òmawarijáña. Suti, sapatu múã sãñaré dícare néewayá. Tuurítuarigure néewarijáña. Paderáno cúã paderémena wapatá, yaamasíya.

11 'Múã pacamacãrĩ, metãmacãrĩgãpũ sããjeara, “ãñirã ãñuĩ” cúã jĩĩgãrẽ ãmaãña. Cũũ “jáũ” jĩĩrĩ, “nocõrõ yoari niiãda” jĩĩ, cúã pũtopũ pũtuácũmuña. 12 Wiipú sããjeara, tiiwĩ macãrãrẽ “Cõãmacũ múãrẽ ãñurõ niirecutiri tiiaro” jĩĩ, ãñudutiya. 13 Múãrẽ ãñurõ bocari, múã ãñudutire teerora wáaadacu. Múãrẽ ãñurõ bocariatã, múã ãñudutire múãpere pũtuáaro. 14 Too docare múãrẽ ñeedugaheri, múã wederere tũodugãheri, tiiwirẽ o tiimacãrẽ witiãña. Witiwara, tiimacã maquẽ dita múãye ðuporipũ túaariguere páabatecũña.* 15 Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: Cõãmacũ cúũ basocãre wapa tiiadari bũreco jeari, tiimacã macãrãrẽ bayiró ñañarõ tiigũdaqui. Sodoma, Gomorra macãrĩ macãrãrẽ tiiriro nemorõ cúãrẽ ñañarõ tiigũdaqui, jĩĩwĩ Jesús.

Yũũre padeorãre ñañarõ tiiapeadacua

16 Jesús jĩĩnemowĩ: Ateré masĩña: Yũũ múãrẽ quiorópũ ticocogu tiia, ovejare yáíwa watoapũ ticocogu tiiróbiro. Teero tiirã, ãñurõ tũomasĩrã niiña. Ñañaré tiiró manirõ niirecutiya. 17 Múã watoa niirã tiiadarere ãñurõ wãcũ tũgueñasũgueya. Múãrẽ dutirãpũre tico, judíoa neãre wiseripũ tãnaãdacua. 18 Múã yũũre padeorẽ wapa dutirã, õpãrã pũtopũ wéewanoãdacu. Toopũ cúãrẽ, teero biiri judíoa niihãrãrẽ yéẽ maquẽrẽ wedeadacu. 19 Múãrẽ néewari, “¿deero jĩĩ wedeadari; deero jĩĩãdari marĩ?” jĩĩ wãcũpatirijãña. Múã jearira, Cõãmacũ múãrẽ wedemasĩãdarere ticogũdaqui. 20 Múã mee wedeadacu; Espiritu Santo marĩ Pacũ ticodiocorigũ wãcũrẽ ticorémenape wedeadacu.

21 'Sĩcũpõna niipacara, dutirãpũre cãmerĩ wedesã, sãĩrĩ tiiaãdacua. Cúã pacusũmuã cúã põnarẽ teerora tiiaãdacua. Cúã põnacã cúã pacusũmuãrẽna netõñucã, sãĩrĩ tiiaãdacua. 22 Niipetira basocã múãrẽ ññatutiadacua yũũre padeorẽ wapa. Teero múãrẽ cúã ñañarõ tiipacãri, yũũre padeorucũjãrãrẽ Cõãmacũ netõñégũdaqui. 23 Sicamacãpũ múãrẽ ñañarõ tiidugãra, ññanũnũseri, apemacãpũ dutijõãña. Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: Niipetiro Israelya põna macãrã niirẽ macãrĩpũ múã wedesesaripacari, yũũ niipetira sõwũ pũtũaatigũdacu.

24 'Sĩcũ buegũ cúãrẽ buegũ nemorõ masĩgũ niimasĩriqui. Padecotegũcã cúãrẽ dutigũ nemorõ niimasĩriqui. 25 Buegũ ateré jĩĩrõ booa: “Yũũre buegũ tiiróbiro niidugaga”. Padecotegũcã “yũũre dutigũ tiiróbiro niidugaga” jĩĩrõ booa. Yũũ múãrẽ buegũre “wãtĩãrẽ dutigũ Beelzebú niĩ” jĩĩrã, nemorõrã ñañarõ jĩĩãdacua múãpereja.

*“¿Noãpéere cuiro booi?” jĩĩrigue
(Lc 12.2-7)*

26 'Teero tiirã, basocãreja cuirijãña. Bauhéropũ niirẽ bauãdacu. Ññahẽrõpũ tiirẽ masĩnoãdacu. 27 Yũũ múãrẽ tũohéropũ jĩĩrẽre tũocóropũ wedebateya. Yayióropũ jĩĩrẽre wii sotoãpũ niipetira tũocóropũ bayiró bũsũrõmena wedebateya. 28 Múãrẽ sãĩrãrẽ cuirijãña. Múã yeeripũnarẽ sãĩcõãmasĩricua. Cõãmacũ sãĩcũrã múãye õpũũrĩ, múã yeeripũnarẽ pecamepũ tiidiómasĩqui. Cũũ docare cuiya.

29 'Sicaqui niyeruquigãmena pũarã minipõnãgã sãĩnóã. Cúã wapamanĩpacari, Cõãmacũ sãĩcũnogãrẽ bóaaro jĩĩripacari, yepapũ ñaadia,

* 10:14 Cúã teero tiirã, “atimacã macãrã wapa cũoóya” jĩĩrã tiiyíra.

bóariqui. ³⁰ Múáye póarire “noquē pee niiã” jĩmasĩjãqui. ³¹ Teero tiirá, cuirijãña. Múã paũ minipõná nemorõ wapaçutĩra niiã.

*Basocá ññacoropũ “Jesucristore padeóa” jĩrigue
(Lc 12.8-9)*

³² Teero tiigú, basocá ññacoropũ sĩcũ yũre “padeóa” jĩgúrẽ yũcã yũ Pacũ ãmũãserũ niigú ññacoropũ “yũre padeogúra nii” jĩ wedegũda. ³³ Basocá ññacoropũ sĩcũ yũre “cũrẽ padeogú mee niiã” jĩgúrẽ yũcã yũ Pacũ ãmũãserũ niigú ññacoropũ “yũre padeogú mee nii” jĩgũda.

*Jesuména basocáre batarí tiia
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Múã yũre “atibúrecopũre ãñurõ niirecutire maquẽrẽ néeatigu tiiquí” jĩ wãcũrijãña. Teeré néeatigu mee atiwũ. Æpẽrã yũre boohéra yũre booráména cãmerĩtutiadacua. Teero tiigú, cãmerĩ tuuducáwarere néeatigu atiwũ. ³⁵ Sĩcũ cũũ pacũ yũre padeorí ññagũ, “teero padeoãmajãgũ tiia mũũjã” jĩgũdaqui. Teerora wáaadacu numiõpecãrẽ coo pacoména. Teerora wáaadacu sũcã macũ nũmorẽ coo mañecõména. ³⁶ Yũre padeogúnorẽ cũũya wii macãrãrã ni-ijãadacua cũũrẽ bayiró ññatutira.

³⁷ Sĩcũno yũre maĩrõ nemorõ cũũ pacũpere, cũũ pacopére maĩnetõncãgũ, yũ buegú niimasĩriqui. Sĩcũno yũre maĩrõ nemorõ cũũ macũpére, cũũ macõpére maĩnetõncãgũ, yũ buegú niimasĩriqui. ³⁸ Sĩcũ “yũ Jesuré padeogúja diajãbocu” jĩ cuigũno yũ buegú niimasĩriqui. ³⁹ Æpĩ sãrere cuigũno yũre “masĩria” jĩgú pecamepũ wáagũdaqui. Æpĩpé yũre “masĩã” jĩ, teewapaména cũũrẽ sãrĩ, yũmēna catirucujãgũdaqui.

*Ññuré tiiré wapa
(Mr 9.41)*

⁴⁰ Múãrẽ bocagúno yũre bocagu tiĩ. Yũre bocagú yũre ticodiocorigure bocagu tiĩ. ⁴¹ Profetano jeari, sĩcũ cũũrẽ bocaboqui, “cũũ profeta nii” jĩgũ. Cõãmacũ profetaye wapatáre ticorobiro bocagúcãrẽ wapatígũdaqui. Teerora basocá ãñugúno jeari, sĩcũ cũũrẽ bocaboqui, “cũũ basocú ãñugú nii” jĩgũ. Cõãmacũ basocú ãñugúye wapatáre ticorobiro bocagúcãrẽ wapatígũdaqui. ⁴² Teerora yũ buegúno jeari, cũũ búri niigú niipacari, sĩcũ cũũrẽ oco yusuáre tĩãboqui, “cũũ Jesús buegú nii” jĩgũ. Yũ ateréja diamacúrã jĩã: Cũũ wapatáre bñagũdaqui, jĩwĩ.

11

*Juan Bautista basocáre Jesús pũtopũ ticocorigue
(Lc 7.18-35)*

¹ Jesús ãsã docere tee dutirere wedeari siro, Galilea ditapũ niiré macãrĩpũ buegũ wáawi.

² Juan peresuwiipũ niigũ, Cristo tiiré quetire tũoyíũ. Teeré tũogú, cũũ buerere nũnrãrẽ cũũ pũtopũ ticocorigũ niwĩ. ³ Cũũ toopá jeara, Juan sãĩñádutiariquere sãĩñáwã:

—¿Mũũrã nii “basocáre netõnégũdu atigũdaqui” jĩnorigũ o Æpĩpére yuegarite? jĩwã.

⁴ Jesús cúãrẽ yũwĩ:

—Juanrẽ wedera wáaya múã tũoáriguere, múã ññaãriguere. ⁵ Biiro jĩña: “Ññahẽrã ññaãya. Wáamasĩhẽrã wáaaya. Õpũũrĩ bóara yatijõãnoya. Tũohéra

tuóya. Diaarira masónoya. Bóaneōrā añuré quetire wedenoya. ⁶ Y_{uu}re padeodúhegno useniqui”, jĩ wadera wáaya, jĩwĩ.

⁷ Cúã wáara tiirí, Jesús Juanyé maquērē basocáre wedenucāwĩ:

—¿Múã basocá manirõp_u ñeenórē ñnarā jeari? ¿Cãnsirog_u wĩno páapuri cãmeñarere ñnarā jearite? ⁸ ¿Ñeenórē ñnarā jeari? ¿Añuré suti sãñagúrē ñnarā jearite? Suti añuré sãña niirãjã õpãrãyé wiserip_u niicua. ⁹ ¿Ñeenópere ñnarā jeari? ¿Profetapere ñnarā jearite? Diamacúrã Juanpeja profetas nemorõ uputí maquērē wedewi. ¹⁰ Cũye maquērē Cõamacũye queti jóaripũp_u ateré jóanoã: Y_{uu}re wedesuguegure m_{uu} suguero ticocoguda.

Cũ m_{uu} wáadarimarē quënoyúegudaqui,*
jĩ jóanoã.

¹¹ Y_{uu} ateréja diamacúrã jĩã: Niipetira basocá watoapure Juan basocáre wãmeõtiri basoc_u tiiróbiro uputí macũ niigú maniĩ. Tee biipacari, buri niigú niipac_u, Cõamacũ dutirére añurõ wãcũnũnũsegunope Juan nemorõ uputí macũ niĩ.

¹² Juan buenucãritopure tée atitõpucãrē Cõamacũ dutiré múãpure niĩadarere ñnadugarare bayiró ñañarõ netõrĩ tiicúa. Cúã tutirémēna cúãrē petirí tiidugára tiicúa. ¹³ Niipetira profetas Cõamacũ dutiré múãpure niĩadare jeaadare wedesuguerira niiwã. Teero biiri Moisére dutiré cũuriguecã tee maquērēna wedea. Too síro Juancã tee maquērēna wedewi. ¹⁴ Múã y_{uu} jĩĩadarere padeoáda jĩrã, añurõ t̄oyá: Juanrã niijãgũ tii “Elías ãnopú p̄t̄uaatigudaqui sũcã” jĩnorigu. ¹⁵ T̄uodugáranano t̄uomasĩadacua.

¹⁶ ¿Ñeenó queorémēna wedegudari y_{uu} atitõ macãrãrē? Wĩmarã macã decop_u apeduirea tiiróbiro niĩya. Cúã menamacãrãmenã biiro cãmerĩtuticua: ¹⁷ “Ësã bosebureco tiirí, basaapurawũ. Ësã booritua, utiri, utiapuriawũ”, jĩcua. ¹⁸ Juan apetõre yaariyig_u; vinocãrē s̄nirídojãyig_u. Múãpe cũ teero biirecutiri ñnarã, “wãtĩ c̄uoi” jĩã. ¹⁹ Y_{uu} niipetira s̄owãpe yaa, s̄niã. Múã y_{uu} teero tiirí ñnarã, “yaawãnigũ, s̄niwãnigũ niĩ; niyeru wapasébosari basocã menamacũ, ñañaré tiirã menamacũ niĩ” jĩã. Basocã Cõamacũ masĩrere c̄uorã cúã tiirecutiremenã tee masĩrere ãñomasĩya, jĩwĩ.

*Jesuré padeohére macãrĩ macãrãye queti
(Lc 10.13-15)*

²⁰ Too síro Jesús s̄iquēñe macãrĩ macãrãrē tutiwi. Cúã ãpērã nemorõ cũ tutuaremenã tiĩñoriguere ñnarira niipacara, cúã ñañaré tiirere wãcũpati, wasorídojãrira niiwã. Biiro jĩwĩ:

²¹ —Bóaneōrã niĩã múã Corazín, Betsaida macãrĩ macãrã. Y_{uu} tutuaremenã tiĩñoriguere ñnarira niipacara, wasorídojãã. Tiro, Sidón† macãrĩp_u y_{uu} tiĩñoõtã, máata teemacãrĩ macãrã cúã ñañaré tiirere wãcũpati, wasotóabojĩya. Cúã wãcũpatirere ãnorã, wãcũpatire suti‡ sãña, nitĩ tuusĩãbojĩya. ²² Añurõ t̄oyá: Cõamacũ cũ basocáre wapa tiĩadari bureco jeari, Tiro, Sidón macãrã nemorõ múãpere ñañarõ tiigúdaqui. ²³ Múã Capernaum macãrãcã “Cõamacũ p̄top_u añurõ m̄ãwaadacu” jĩ wãcũmicu. M̄ãwaricu; pecamepe diiwáadacu. Y_{uu} múã p̄top_u tiĩñorigue tiirírobiro Sodomapure tiĩñoõtã, tiimacã mecãtígãrē niibocu ména. ²⁴ Añurõ t̄oyá: Cõamacũ basocáre wapa tiĩadari bureco jeari, múãpere Sodoma macãrãrē tiiríro nemorõ ñañarõ tiinóãdacu, jĩwĩ.

* **11:10** Malaquías 3.1. † **11:21** Tiro, Sidón macãrã apeyé macãrĩ macãrã nemorõ ñañanetõjõãrã niiyira, Jesús niiritore. ‡ **11:21** Wãcũpatire sutire yoomēna suare suti niiyiro.

Jesuména yeerisāre buaadacu
(Lc 10.21-22)

²⁵⁻²⁶ Too síro Jesús Cõamacũrẽ usenire ticowi:

—Pacũ, mũũ ãmũãse, atiditá Õpũ niiã. “Ûsã masĩnetõnucãã” jĩrãrẽ mũũyere masĩrĩ tiiría; wĩmarã tiiróbiro mũũyere masĩdũgarapere teeré masĩrĩ tiia. Teeré mũũ teerora wáari boocú. Teero tiigú, mũũrẽ usenire ticoa, jĩwĩ.

²⁷ Too síro basocápere jĩwĩ sũcã:

—Yũũ Pacũ niipetire masĩrére yũũre ticowi. Cũũ sĩcũrã yũũ niirecutirere masĩ. Yũũpecã sĩcũrã cũũ niirecutirere masĩã. Æpẽrãcã Cõamacũ niirecutirere masĩãdacua. Yũũ boorãnorẽ cũũrẽ masĩrĩ tiigúda. ²⁸ Mũã Cõamacũrẽ nũnũdũgára bayiró pade, nũcũré õmarã tiiróbiro páasuticu. Yũũ puto atiya. Yũũ mũãrẽ yeerisāre ticogũda. ²⁹ Mũã yũũ tiidutĩrepere tiiyá. Yũũ tiirécutirere masĩña. Yũũ mũãrẽ bóaneõremena ãña, tiiapũgũ niiã. Teero tiirã, yũũ tiidutĩrere tiirã, yũũmena ãñurõ yeerisāre buaadacu. ³⁰ Yũũ tiiapuremena yéere tiirĩ, wisioridojãã. Yũũ dutirére tiirécutirano nũcũhẽregã õmarã tiiróbiro niĩya, jĩwĩ.

12

Yeerisāri bureco niirĩ, trigo tãnerigue
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Too síro sábadõ ãsã yeerisāri bureco niirĩ, Jesús trigo oterigue watoa netõwáwi. Ûsã cũũ buerã jubóajõõtũ. Trigore tũnenucãwũ, yaadara.

² Fariseo basoca ãsã tee tiirĩ ãñarã, Jesuré jĩwã:

—Ññaña. Marĩrẽ yeerisāri burecore padedutiripacari, mũũ buerãpeja padera tiĩya, jĩwã.

³ Jesús cũãrẽ jĩwĩ:

—Õpũ David sicabureco jubóayigũ. Cũũ menamacãrã jubóaramena cũũ tiirĩguere mũã buerã niipacara, ¿masĩrii? ⁴ Cõamacũwiipũ* sããwayigũ. Toopũ pá mesa sotoa pesariguere “Cõamacũye niiã” jĩriguere yaapetijãyigũ cũũ menamacãrãmena. Paiã dícsũre yaaré niimiyyiro. ⁵ Paiã Cõamacũwiipũ paderã yeerisāri bureco niipacari, yeerisāriya. Yeerisāripacara, Cõamacũ dutirére netõnucãriya. Mũã teeré buerã niipacara, ¿masĩridojaĩ? ⁶ Æñurõ tũoyã: Ænorẽ yũũ Cõamacũwii nemorõ uputĩ macũ niinetõnucãã. ⁷ Cõamacũye queti jóaripũpũ Cõamacũ jĩriguere mũã tũomasĩricu. Biiro jĩ jóanoã: “Wáicũra sópeora dícsũre ãnadũgariga; ãpẽrãrẽ bóaneõ ãñarépere nemorõ ãnadũgaga”,† jĩrẽ niiã. Mũã teeré tũomasĩrãjã, ãñaré tiihãrarena “ñãñaré tiĩya” jĩriboajĩyu. ⁸ Yũũ niipetira sõwũ yeerisāri bureco niirĩ, basocã tiiádarere dutimasĩã, jĩwĩ.

Jesús wãmo bũũre cũogũre netõnerigue
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Cũũ teero tiári siro, Jesús cũã neãrĩ wiipũ sããwawi. ¹⁰ Toopũ sĩcũ wãmo bũũre cũogũ niwĩ. Fariseo basoca Jesuré wedesãdũgara, cũũrẽ sãĩñãwã:

—¿Marĩ yeerisāri bureco niirĩ, diarecutirare netõnemasĩnogari?

¹¹ Jesús cũãrẽ jĩwĩ:

—Mũãyagũ oveja copere ñaasãrĩ, marĩ yeerisāri bureco niipacari, mũã néewionecocu. ¹² Sĩcũ basocũ oveja nemorõ wapacutĩ. Teero tiirã, marĩ yeerisāri burecore ãñurõ tiirã, Moisés dutirére netõnucãrã mee tiia, jĩwĩ.

¹³ Teero jĩãri siro, basocũre: —Mũyã wãmorẽ súucoya, jĩwĩ. Cũũpeja súucowi. Teero tiirã, tiwãmo apewãmó tiiróbiro ãñurĩ wãmo putũãwũ.

* **12:4** David niiritopũre, Cõamacũwii wáicũra caserimena tiirĩ wii niyyiro ména. † **12:7** Oseas 6.6.

14 Fariseo basocape witiwa, “¿deero tii marĩ añirẽ sĩaãdariye?” jĩ wedese-warira niwã.

Profeta Jesuyé maquẽrẽ jóarigue

15 Jesús cũrẽ sĩaãdugárere masĩjãrigu niwĩ. Teero tiigú, wáajõãwĩ. Cũ wáari, paũ basocá cũrẽ nũnũwã. Niipetira diarecutirare netõnéwĩ. 16 Cũrẽ cũ netõnéãriguere wededutirimiwĩ. 17 Cũ paũre netõnériguemena profeta Isaías jóarigue diamacá wáawũ. Biiro jóarigu niwĩ:

18 Biiro jĩĩ Cõamacũ: Ñni yũre padecotegu yũ beserigu niĩ.

Cũ yũ maĩgũmena useniã. Yũ Espiriture cũrẽ ticogũda.

Niipetiro macãrãrẽ wapa tiiádarere masĩrĩ tiigũdaqui.

19 Jĩcuaseoriqui; acaribĩnetõriqui.

Basocá watoapũ cũ tiiãriguere bayiró busurómena wederiqui.

20 Wãcũtutuhegure cõãriqui. Cõãrõno tiigú, wãcũtutuari tiigũdaqui.

Padeotutúherare tutiriqui; cúãrẽ añurõ tiiãpugũdaqui.

Cũ õpũ sãari siropũ, ññarere docacũmurĩ tiigũdaqui. Cũ diamacá dutigũdaqui.

21 Niipetiro macãrã cũrẽ padeoádacua, jĩĩ Cõamacũ,‡ jĩ jóarigu niwĩ Isaías.

Jesuré “Satanás tutuaremena wãtĩãrẽ cõãqui” jĩ wedesãrigue

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

22 Too síro Jesús putopũ wãtĩ sããnorigure néjeawa. Cũ capeari ññahẽgũ, wedesehegu niimiwĩ. Jesús cũrẽ netõnéãri siro, ñña, wedesejõãwĩ.

23 Niipetira basocá ññamanijõãwã. Cãmerĩ sãññáwã:

–¿Ñni õpũ David pãrãmi niinũnũsegu cúã “atigũdu niĩãyigu” jĩrigu niigari? jĩwã.

24 Fariseo basocapeja cúã wedeseri tuorã, jĩwã:

–Ñni wãtĩãrẽ dutigú Beelzebú tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecoi, jĩwã.

25 Jesupé cúã wãcũrere masĩjĩgũ, cúãrẽ jĩwĩ:

–Sicadita macãrã sãcãrõména niĩhãrã, cúã basiro cãmerĩquẽrã, tiidita macãrã petijõãcua. Sicamacã macãrã o sicawĩ macãrã sãcãrõména niĩhãrã, cúã basiro cãmerĩquẽrã, cúãcã petijõãcua. 26 Satanás wãtĩãrẽ cõãwionecori, cãmerĩquẽrã, sãcãrõména niiriya. Teero tiiró, cúã dutiré petijõããdacu. 27 Múã yũre “Beelzebú tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecoqui” jĩã. Teero jĩãtã, múã buerere nũnũrã wãtĩãrẽ cõãwionecora, ¿noã tutuaremena cõãwionecogari? Cũãrẽ sãññãrã wáaya. Múã wisirere cúã ññããdacua. 28 Yũ Cõamacũ tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecoĩgũ, ateré múãrẽ wedea: Cõamacũ dutiré basocãpũre niĩãdare jeatoaa.

29 “Tutuagũya wiire ãpĩ sããwagũ, cũrẽ siatúcũripacũ, ñmamasĩriqui; siatúcũtoagũpũ, cũũya wii maquẽrẽ ñmamasĩqui.‡

30 “Yũre boohẽgu yũre ññatutigũ niĩ. Yũre tiiãpuhegu yũre nũnũdugárere cãmotãgu niĩ.

31 “Teero tiirã, añurõ tuoyã: Cõamacũ basocãre niipetire cúã ññãrãrẽ tiirere, ññãrõ wedeserere acabógũdaqui. Cũ teero acabópacũ, cúã Espiritu Santore ññãrõ wedeseripereja, acabóriqui. 32 Yũ niipetira sõwũrẽ ññãrõ wedesepacari, Cõamacũ acabógũdaqui. Espiritu Santore ññãrõ wedeseripereja, acabóriqui. Mecũtĩgã, too síropũcãrẽ teerora acabóriqui.

‡ 12:21 Isaías 42.1-4. § 12:29 Jesús biiro jĩdũgãjĩyĩ: “Yũ Satanás nemorõ tutuagũ niã. Cũrẽ siatúcũmasĩjĩgũ, cũũmena paderãre cõãmasĩã”.

Yucugure tiigú ducamena ñamasĩnoã
(Lc 6.43-45)

³³ 'Sicagú yucugú ãñurígu niirĩ, tiigú ducá ãñuré niĩadacu. Apegú ñañarígu niirĩ, tiigú ducá ñañaré niĩadacu. Yucugure tiigú ducamena ñamasĩnoã.
³⁴ Múã ãñaã tiiróbiro ñañarã niĩã. Múã ñañarã niipacara, ¿deero tiirã ãñurére wedesebogari? Wedesemasĩria. Ñañarã niinetõnucãrã ñañaré dícu wedesea. ³⁵ Basocú ãñugúpure ãñuré niicu. Teero tiigú, ãñuré wedesei. Basocú ñañagúpure ñañaré niicu. Teero tiigú, ñañaré wedesei. ³⁶ ãñurõ t̃oyá: Cõamacũ cũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, cúã noo booró jĩĩamariguere sãĩñágũdaqui. ³⁷ ãpĩ cũ ãñuré wedeserigue wapa Cõamacũ putopu wáagũdaqui; ãpĩpé cũ ñañaré wedeserigue wapa pecamepu wáagũdaqui, jĩĩwĩ.

Jesuré tiiẽñodutimirigue
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Too síro sĩquẽrã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca Jesuré jĩĩwã:

—Basocáre buegú, Cõamacũ sícũrã tiimasĩrere tiiẽñorĩ ññadugaga, jĩĩmiwã.

³⁹ Cũãrẽ yũwĩ:

—Múã atitó macãrã ñañaré tiirã, Cõamacũrẽ boohéra niĩã; Cõamacũ sícũrã tiimasĩrere ññadugacu. Profeta Jonás tiirígue tiiróbiro niiré dícare ññadacu.

⁴⁰ Jonás itiábureco, itiãñami waiwã paigúcaya páaga popeapu sãñayigu. Cũãrẽ tiirírobirora yũ niipetira sõwũcã itiábureco, itiãñami dita popeapu niigũdacu.

⁴¹ Nínive macãrã Jonarẽ t̃orá, wãcũpati, wasoyíra. Múãpe ãnopú Jonás nemorõ masĩgũrẽ t̃oré peti t̃ojãã. Teero tiigú, Cõamacũ cũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, múã cúã tiiróbiro t̃orírigue wapa múãrẽ pecamepu cõãgũdaqui.

⁴² Saba dita macãrã õpõ yoaro macõ atiyigo Salomón masĩrere t̃ogó atigo. Múãpe ãnopú Salomón nemorõ masĩgũrẽ t̃oré peti t̃ojãã. Teero tiigú, Cõamacũ cũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, múã coo tiiróbiro t̃orírigue wapa múãrẽ pecamepu cõãgũdaqui.

Wãtĩ basocúpure coesãwarigue queti
(Lc 11.24-26)

⁴³ 'Wãtĩ basocúpure niĩarígu witiwagu, basocá manirõpu wáayigu cũ niĩadaro ãmaãgũ. Buaríyigu. ⁴⁴ Buarí, “yũ witiatirropu coesãwagũda sũcã” jĩ wãcũyigu. Jeagu, apeyenó manirí wii, joaári wii, ãñurõ quẽnoãri wii tiiróbiro buajeáyigu basocúpure. ⁴⁵ Too síro wáa, siete wãtĩã cũ nemorõ ñañarãrẽ “atiya múãcã” jĩiyigu. Cũã niipetira basocúpure sããwa, niiyira. Basocúpe cúã teero tiirí, nemorõ ñañarõ netõyígu. Teerora ñañarõ wáaadacu atitó macãrã ñañaré tiirãcãrẽ, jĩĩwĩ.

Jesús paco, cũ baira jearigue
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesús basocáre wederitabe, cũ paco, cũ baira sopepú jeanucãrira niiwã. “Jesuména wedesedugaga”, jĩĩrira niiwã. ⁴⁷ Sícũ wedewi Jesuré:

—¡Coe! Mũ paco, mũ baira sopepú jeanucãya, mũmena wedesedugaayira, jĩĩwĩ.

⁴⁸ Cũãrẽ wedeariguere jĩĩwĩ:

—¿Noã niĩ yũ paco; noã niĩ yũ baira? jĩĩwĩ.

⁴⁹ Ësã cũ buerápure súupuacogura, jĩĩwĩ:

—Ñaniã yũ paco, yũ baira tiiróbiro niĩya. ⁵⁰ Yũ Pacu ãmũãsepũ niigũ boorére tiiráno cúãrã yũ bai, yũ bayio, yũ paco tiiróbiro niĩya, jĩĩwĩ.

13

Ote wēēbategumena queoré
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Tiiburecora Jesús wiipá niiārigu witiwa, opataro wesapu jeanuāwī. ² Pau basocá cūu putoru neāwā. Cūā pau niinetōrī ñāgū, dooríwupu muāsā, jeanuāwī. Ditatuparipu putuáwa basocápeja. ³ Cūu wācūrémēna cúārē pee queoré wedewi. Ate queorémēna jīñucāwī:

—Sīcū basocá oteréperire wēēbategu wáayigu, wiiáro jīīgū. ⁴ Cūu wēēbatewari, sīquēñeperi maapu ñaacūmuyiro. Minipōná ati, teeré yaapetijāyira. ⁵ Apeyepéri ūtāyepa dita péerogā cuorópu ñaacūmuyiro. Tiidita ūcūhērōgā niijīrō, máata manayiro. ⁶ Muīpū asirí, ocobopó, nucōrī manijīrō, sīnijōāyiro. ⁷ Apeyepéri pota watoapu ñaacūmuyiro. Pota teeré wiinetōmūā, sīājāyiro. ⁸ Apeyepéri ote ūseniri ditapu ñaacūmuyiro. Tee ducacūtiyiro. Sicasati cienperí, apesatí sesentaperi, apesatí treintaperi ducacūtiyiro. ⁹ Tūodugárano tuomasīādacua, jīīwī.

“¿Deero tiigú queorémēna wedei?” jīirigue
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Too síro ūsā cūu buerá cūu puto wáa, cūūrē sāñāwū:

—¿Deero tiigú basocáre queorémēna wedei? jīīwū.

¹¹ Jesús yuūwī:

—Tíatoru masīña maniriguere Cōāmacū dutiré múāpūre niiādarere múārē masīrī tiia. Cūāpūre masīrī tiiría. ¹² Āñurō tuonunúseranorē Cōāmacū nemorō masīré ticogūdaqui. Pairó masīré cuoádacua. Tūodugáheranorē cúā masīmiriguere ēmajāgūdaqui. ¹³ Cūā ñāpacara, ñāmasīhērābiro niijāya; tuopacára, tuohérabiro niijāya; tuorácā, tuomasīriya. Teero tiigú, cúārē queorémēna wedea. ¹⁴ Cūā biiro tiirémēna Isaías jóarigue diamacū wáaa. Ateré jóarigu niīwī:

Múā tuopacára, múā tuoáriguere tuomasīridojācu.

Ñāpacara, múā ñāāriguere ñāmasīridojācu.

¹⁵ Atimacā macārā wācūriya.

Tūodugáriya.

Capearí biaríra tiiróbiro niīya.

Teero niijīrā, wācūpati, wasodugáriya. Teero tiigú, yuū cúārē netōnéria,* jīī jóarigu niīwī.

¹⁶ ‘Múāpeja ūseniā. Múā ñāraré, múā tuorére tuomasīā. ¹⁷ Yuū ateréja diamacārā jīīā: Pau profetas, teero biiri pau basocá āñurā múā ñāraré ñāadugamiyira. Ñāririra niīwā. Múā tuorére tuodugamiyira. Tuorírira niīwā.

Ote wēēbategumena queorére wedequēnorigue
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ ‘Ote wēēbategu wáarigue queorére múārē wedequēnogūda: ¹⁹ Sīcū basocá Cōāmacū dutiré múāpūre niiādare quetire tuopacá, teeré tuomasīhērī, wātīārē dutigú ati, cūu tuomíāriguere ēmapetijāqui. Cūu ēmaārigue maapu ñaacūmuāreperibiro niīā. ²⁰ Apeyepéri ūtāyepapu ñaacūmucu. Tiidita tee quetire tuogú tiiróbiro niicu. Cūu máata āñurō ūseniremenā tuomíqui, tuogúpeja. ²¹ Nucōrī manijīgū, yoari ūseniriqui. Cūūrē ñāñarō tiirí, o āpērā tee quetire padeoré wapa cūūrē ñāñarō netōrī tiirí, máata padeodújāqui. ²² Apeyepéri pota watoapu ñaacūmucu. Tiidita tee quetire tuogúbiro niicu. Cūu tuomíqui, tuogúpeja. Atibúreco maquēpūre bayiró wācūqui. “Āñurō niigūdacu pee apeyé

* 13:15 Isaías 6.9-10.

cuogú” jĩ wãcũmiqui. Tee niipetire cãmotájãcu tee quetire. Ducamanigũ tiiróbiro niiqui. ²³ Apeyepéri useniri ditapũ ñaacũmucu. Tiidita tee quetire tuogúbiro niicu. Cũũ tuomasĩqui. Cũũ pee ducacutirigũ tiiróbiro niiqui. Sicasati cienperi, apesatí sesentaperi, apesatí treintaperi ducacutirigũ tiiróbiro niiqui, jĩwĩ.

Trigo watoapũ táa ñañaré wiiríquemena queoré

²⁴ Jesús apeyé queorémēna basocáre wedenemowĩ:

–Cõãmacũ dutiré múãpũre niiãdare atequetí tiiróbiro niiã: Sícũ basocá cãũya wesepũ añuréri wẽẽbateyigũ. ²⁵ Niipetira cãnipetĩari siro, cãũrẽ ññatutigũ atiyigũ. Trigo watoapũ ñañaré táare wẽẽbate, wáajõãyigũ. ²⁶ Trigo wiimúã, ducacutiyo; ñañarécã wii, bauáyiro. ²⁷ Cãũrẽ padecotera teeré ññarã, tiiwese õpũrẽ wedera wáayira. “Ësãrẽ dutigú, muũya wesepũ añuréri dícu wẽẽbatere niimiwũto. ¿Noopú atiyiri ñañaré táaja?” jĩyira. ²⁸ “Sícũ yũre ññatutigũ tee tiijĩyi”, jĩyigũ. Cãũrẽ padecotera sãññamiyira: “¿Táa wẽẽrã wáari boogári?” ²⁹ Cãũpe jĩyigũ: “Táa wẽẽrĩjãña ména; trigosatiripere wããcõãrĩ. ³⁰ Teeménarã bucúajããrõ ména, tée dũca bucũ niirĩpũ. Bucũ niirĩ, paderáre ticocogũda, táa ñañaré wẽẽsũguédutigũ. Opadotori siatúdutigũdacu, sóeya jĩlgũ. Túajeanucõ, trigore tũne, ññanodutigũdacu ññanori wiipũ”, jĩyigũ, jĩwĩ.

Mostazapemena queoré

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesús apeyé queorémēna cããrẽ wedenemowĩ:

–Cõãmacũ dutiré múãpũre niiãdare sicape mostazape tiiróbiro niiã. Tiipegãrẽ sícũ basocá cãũya wesepũ néewa, oteyigũ. ³² Péeripegã niipacaro, wiirópũja, apeyé oteyucũ nemorõ ññũãrigũ bucúãcu; yucũgũ wáajãcu. Minipõná ati, tiigú dũpũripũ põnacutícua, jĩwĩ.

Pã pũuri tiirémēna queoré

(Lc 13.20-21)

³³ Apeyé queorémēna cããrẽ wedenemowĩ:

–Cõãmacũ dutiré múãpũre niiãdare pã pũuri tiiré tiiróbiro niiã. Sícõ numiõ pã tiigódo itiápo harinapori pairí bapacapũ poosãyigo. Harinamēna pã pũuri tiiré wóoyigo, niipetire pũuaro jĩgõ, jĩwĩ.

Queorémēna wederigũ

(Mr 4.33-34)

³⁴ Tee niipetire Jesús basocáre queorémēna wedewi. Cããrẽ cãũ wederécõrõ queorémēna dícu wedewi. ³⁵ Cãũ teero tiirémēna profeta Isaías jóarigũ diamacú wáaro tiiyiro. Ateré jóarigũ niuwĩ:

Queorémēna basocáre wedegũdacu.

Cõãmacũ atibũreco tiirĩpũ masĩña manirere wedegũdacu,†

jĩ jóarigũ niuwĩ.

Trigo, táa ñañarémēna queoré wedequẽnorigũ

³⁶ Jesús basocáre “wáagũ tiia” jĩ, wiipú sããwawi. Ësã cãũ buerá cãũ pũtopũ sããwa, sãññawũ:

–Táa ñañaré trigo wesepũ queoré wedequẽnoña. ¿Deero jĩdũgaro tiarĩ? jĩwũ.

³⁷ Cãũ yũwi:

–Yũ niipetira sõwũ añuréri oterigũ tiiróbiro niiã. ³⁸ Atibũreco tiiwese tiiróbiro niiã. Cõãmacũrẽ ññũrã añuréri tiiróbiro niĩya. Wãtĩãrẽ ññũrãpeja ñañaré táa tiiróbiro niĩya. ³⁹ Wãtĩãrẽ dutigú ñañaré táare wẽẽbategũ tiiróbiro

† 13:35 Salmo 78.2.

niī. Atibúreco petirí, trigo tãnerítano tiiróbiro niiãdacu. Ángelea trigo tãnerã tiiróbiro niīya. ⁴⁰ Ñañarére tãa wẽẽ, pecamep̄u sóecõãjãnocu. Teero tiiróbirora wáaadacu atibúreco petirí. ⁴¹ Ȳm̄u niipetira sōwũ ángeleare niipetirop̄u ticocogudacu. Cũã niipetira ñañaré tiirí tiiráre, teero biiri niipetira Cõãmacũ dutirére netõnucãrãrẽ néõãdacua. ⁴² Cũãrẽ pecamep̄u cõãjããdacua. Toopá cũã pũnisíra bacadiyó, utiadacua. ⁴³ Too síro Cõãmacũ dutirére tiirápeja marí Pac̄u niirõp̄u muĩpũ búreco macũ tiiróbiro asibatéadacua. T̄uodugáranu t̄uomasíãdacua.

Wapapacáre yaacũremena queoré

⁴⁴ 'Cõãmacũ dutiré múãp̄ure niiãdare wapapacáre oterí dita popeap̄u yaacũre tiiróbiro niiã. Sícũ basocá teeré b̄ua, toopára yaacũjãqui sũcã. Ëseniremena wáa, niipetire cũũ c̄uorére dúapetijãqui. Tee dúa wapatáremena tiiditare sãínéjãqui.

“Perlape” wapapacáripemena queoré

⁴⁵ 'Cõãmacũ dutiré múãp̄ure niiãdare sícũ dúanetõri basoc̄u añuréperi “perla” wãmecutirere ãmaãnetõgũ tiiróbiro biia sũcã. ⁴⁶ Cũũ sicape pairó wapacutíripere b̄uagú, wáa cũũ c̄uorére dúapetijãqui. Cũũ dúa wapatáremena tiipere sãínéjãqui.

Bapiḡumena queoré

⁴⁷ 'Cõãmacũ dutiré múãp̄ure niiãdare atequetí tiiróbiro niiã sũcã. Wai wasará bapiḡucare día pairímaap̄u cõãñorí, wai noo niirãcõrõ ñeecu. ⁴⁸ Tiigú dadari ñña, ditatupariḡup̄u wéemacũmu, beseduicua. Ññurãrẽ piip̄u besesãcua; ññarãrẽ cõãjãcua. ⁴⁹ Atibúreco petirí, teerora wáaadacu. Ángelea ati, basocá ññarãrẽ beseadacua añurã watoap̄u niirãrẽ. ⁵⁰ Ángelea cũãrẽ pecamep̄u cõãjããdacua. Toopá cũã pũnisíra bacadiyó, utiadacua, jĩwĩ.

Mama añuré, b̄uc̄u añuré maquẽ

⁵¹ Jesús ãsãrẽ sãíñáwĩ:

—¿Tee niipetirere t̄uoi múã? jĩwĩ.

—Éjã, t̄uoa, jĩwũ.

⁵² Ësãrẽ jĩwĩ:

—Moisés jóarigue buerá siquerã Cõãmacũ dutiré cũãp̄ure niiãdarere añurõ t̄uomasícua. Cũã añurõ buera, masíra wáacua. Teero tiirã, cũã wii c̄uorã tiiróbiro niicua. Cũã ññanorõp̄u niirére masícua. Teero tiirã, mama añurére, b̄uc̄u añurére néewionecomásicua, jĩwĩ.

Jesús Nazaretp̄u coep̄utáarigue (Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús tee queoré wedeari siro, wáajõãwĩ. ⁵⁴ Nazaret cũũ masãri macãp̄u coep̄utáawĩ. Toopá cũã neãrí wiip̄u buenãcãwĩ. Cũũ buerére t̄uorã, t̄uomaníjõã, cãmerí jĩrira niiwã:

—¿Noopú bueyiri ãni nocõrõ masíggú? ¿Cũũ deero tiigú tee tiiẽñoriguere tiimasĩ? ⁵⁵ Ñni táboa paderiḡu macũ niī; cũũ paco María wãmecutiyo; Santiago, José, Simón, Judas cũũ baira niīya; ⁵⁶ niipetira cũũ baira numiãcã ãno marí watoap̄u niīya, ¿teerora? ¿Noopú tee niipetirere masíyiri? jĩrira niiwã.

⁵⁷ Teeré wãcũrã, cũũrẽ padeodugáriyira. Jesupé cũãrẽ jĩwĩ:

—Niipetira apeyé macãrĩ macãrã sícũ profetare padeocúa. Cũũya dita macãrã, cũũya wii macãrã doca cũũrẽ padeorícua, jĩwĩ.

⁵⁸ Toopáre cũã padeohéri ññagũ, pee cũũ tutuaremena tiiẽñoriwi.

14

Juan Bautistare sãrĩgue

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Teeburecorire Herodes Galilea dita dutigú Jesús tiiré quetire t̃oyígu.

² Cũãrẽ padecoterare jĩiyigu:

—Cũã Juan basocãre wãmeõtiri basocũ niiqui. Masãgũ masãjĩyi. Teero tiiró, cũãpũre tutuare niicu, jĩimiyigu.

³ Herodes too sugueropũ Juanrẽ peresuwiipũ néewa, siatúcũdutiwigũ. Herodías cũã bai Felipe nũmo niimirigo usenigõ niĩãrõ jĩĩgũ, teero tiiyígu.

⁴ Juan Herodere: —Mũũ coore namocutimasĩria, jĩĩrucuyigu. ⁵ Herodes Juanrẽ sãĩdũgãpacũ, basocãre cuiyigu. Cũãpe “Juan profeta niĩĩ” jĩĩyira.

⁶ Herodes cũã bauári bureco jeari, Herodías macõ cũã boocórira pũtopũ basaẽñooyigo. ⁷ Herodes coo basaẽñorere bayiró tũsayigu. Teero tiigú, “niirõrã” jĩĩgũ, biiro jĩiyigu:

—Noo mũũ sãĩrẽnorẽ ticogũda, jĩiyigu. ⁸ Coo paco wedenoãrigo niijĩgõ, Herodere jĩiyigo:

—Mecãtĩgãrã opasida bapamena Juan basocãre wãmeõtiri basocũya dupure néesã, ticoya, jĩiyigo.

⁹ Coo teero jĩĩrĩ t̃ogú, Herodes wãcũpatiyigu. Cũã boocórira t̃ocóropũ “niirõrã mũũrẽ ticogũda” jĩĩãrigũ niijĩgũ, ticodutiwigũ. ¹⁰ Juanyã dupure páatadutiwigũ peresuwiipũ. ¹¹ Páataari siro, cũũya dupure opasida bapamena néesã, néewa, ticoyira. Coope coo pacopũre ticonetõneyigo.

¹² Juan buerere nũnũmiãrira toopá wãa, cũũya õpũũrẽ née, ãtãtutipũ cũũrã wãarira niiwã. Too síro Jesuré wedera jeawa.

Jesús cinco mil ãmũãrẽ yaaré ecarĩgue

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesús tee quetire t̃ogú, sĩcũrã niidũgamiyigu. Dooríwũpũ mũũsã, basocã manirõpũ wãajõãwĩ. Basocãpe t̃ojãrira niiwã. Teero tiirã, teemacãrĩ macãrã nũnũwãrira niiwã. ¹⁴ Jesús dooríwũpũ sãñããrigũ duinucã, basocã paure ãñawĩ. Cũãrẽ bóaneõ ãñawĩ. Diarecutira cãã néeatirirare netõnẽwĩ. ¹⁵ Náicũmuatiri, ãsã cũã buerã cũã pũto wãa, jĩĩwũ:

—Ñamicapũ niĩã. ãnopú macã manirõpũ niĩã. Basocãre “nocõrõrã niĩã” jĩĩña. Pũtogã niirẽ macãrĩpũ cãã yaaré sãĩ, yaara wãaaro, jĩĩmiwũ.

¹⁶ —Wãarijããrõ. Múã cããrẽ yaaré ecayã, jĩĩwĩ.

¹⁷ —Jãã; sicamoquẽñepa pã, wai pũarãrã cũoa, jĩĩwũ.

¹⁸ —Néeatiya, jĩĩwĩ.

¹⁹ Too síro Jesús basocãre tãa sotoapũ duidutiwi. Tee sicamoquẽñepa pãrẽ, wai pũarãrẽ née, ãmũãsepũ ãñamũõco, Cõãmacũrẽ usenire ticowĩ. Túajea, pãrẽ pũatãsã, ãsã cũã buerãre ticowĩ. ãsãpe basocãre batowũ. ²⁰ Niipetira yaa, yapĩ-jõãwã. Yaatoaari siro, doce piseri cãã yaadũaariguere seesã dadodũpówũ.

²¹ Teerẽ yaarira ãmũã dícurẽ bapaqueori, cinco mil watoa niiwã. Numiã, wĩmarã bapaqueoya maniwã.

Jesús oco sotoápũ wãarĩgue

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Too síro Jesús ãsã cũã buerãre cũã jeariwũpũ jeasãduti, tĩãwasũguedutiwi. ãsã wãari, cũãpe basocãre “wãagu tiia” jĩĩgũ tiiyígu. ²³ Cũãrẽ teerẽ jĩĩãri siro, ãtãgũpũ cũã sĩcũrã Cõãmacũmena wedesegu mũãwayigu. Náicũmuãri siro, sĩcũrã niiyigu. ²⁴ ãsãpe yoaropũ niitoawũ tĩãwara. Wĩno páapucãmotari, ocoturĩ páabatesãwũ. ²⁵ Bóemũãatiri, Jesús ãsã pũtopũ atigu, oco sotoápũ atijõãatiwi.

26 Æsã cūūrē oco sotoáꝑꝰ atiri ññarã, ꝰcꝰápetijõãwũ. “¡Abu! ¡Basocá diarigu wãtĩ niiqui!” jĩmiwũ. Cuirã, bayiró acaribíwũ.

27 Máata Jesús Æsãrē jĩwĩ:

—Wãcūtutuaya. Yꝰꝰ niã. Cuirijãña, jĩwĩ.

28 Pedro cūūrē jĩwĩ:

—Õꝰũ, mꝰꝰ niigũ, yꝰꝰre mꝰꝰ ꝰuto oco sotoáꝑꝰ wáari tiyã, jĩwĩ.

29 —Atiya, jĩwĩ.

Pedro diiwã, oco sotoáꝑꝰ Jesús ꝰꝰtopꝰ wáamiwĩ. 30 Wĩno bayiró páapucori ññagũ, cuiwi. Duadianꝰcãgũ, bayiró bꝰꝰꝰrómena: —¡Õꝰũ, yꝰꝰre netõnéña! jĩwĩ.

31 Máata Jesús cūũya wãmomena cūūrē ñee, jĩwĩ:

—Mꝰꝰ ꝰéerogã padeoré cꝰogũ, ¿deero tiigũ “oco sotoáꝑꝰ wáari tiimasĩriqui” jĩ wãcũãrĩ? jĩwĩ.

32 Cũã dooríwꝰꝰ mꝰãsãrĩ, wĩno netõjõãwũ. 33 Teero wáari ññarã, Æsã tiiwꝰꝰú niirã Jesuré padeorã ñicãcoberimena jeacũmuwũ. Cūūrē: —Niirõrã mꝰꝰ Cõãmacũ macũ niã, jĩwũ.

Jesús Genesaretpꝰ diarecutirare netõnérigue

(Mr 6.53-56)

34 Æsã tĩjeara, Genesaretpꝰ maajeáwũ. 35 Too macãrã Jesuré ññamasĩrã, cūũ jeari ñña, niipetiro tiiditapꝰ wededutirira niiwã. Niipetira diarecutirare cūũ ꝰꝰtopꝰ nējeawa. 36 Jesuré sãiwã:

—Mꝰꝰyaro sutiró yapa dícare padeñãma, jĩwã.

Niipetira padeñããrira netõjõãwã.

15

Basocãre ññarã wáari tiiré

(Mr 7.1-23)

1 Too síro fariseo basoca, Moisés jóarigue buerã Jerusalénꝰ atiarira Jesús ꝰꝰtopꝰ jea, sãñãwã:

2 —¿Deero tiirã mꝰꝰ buerã marĩ ñecũsũmũã tiimúãatiriguere netõnucãĩ? Yaaadari suguero, cūã marĩ ñecũsũmũã tiirucúrobiro wãmocoseriya, jĩwã.

3 Jesús cūãrē yꝰꝰwi:

—¿Deero tiirã múãcã Cõãmacũ dutirére netõnucãĩ? Cõãmacũ dutirére nemorõ múã ñecũsũmũã tiimúãatiriguere tiidugácu. 4 Cõãmacũ ateré dutirigu niiwĩ:

“Mꝰꝰ ꝰacꝰ, mꝰꝰ ꝰacore padeoyã. Cūãrē ññarõ wedesegunorē sãcõãjããrõ”, jĩrigu niiwĩ. 5 Múãpe merēã dutijãã. Basocãre cūã ꝰacꝰre, cūã ꝰacore

“yꝰꝰ múãrē tiipumasĩriga; yé niyeru múãrē ticoboariguere Cõãmacũrē ticopetijãwũ” jĩdutia múã. 6 Múã teero dutira, cūã ꝰacũsũmũãrē “padeorijãña” jĩrã tiia. Teero tiirã, Cõãmacũ dutirére teero peti ññacõãjãã, múã ñecũsũmũã

tiimúãatiriguere tiidugára. 7 Múã basocã ññahẽõꝰꝰ ññaré tiirã niã. Teero tiirã, tiiditórepiã niã. Isaías múã mecãtigã tiirére diamacũrã jóasuguerigu niiwĩ.

Cūũ jóariguere ãñurõ tãoádacu múã:

8 Ñniã basocã useromena dícu yꝰꝰre padeoóya.

Cūã tugueñarepe noopã niirõ niicu.

9 Bári peti neããya.

Yé maquẽrē “bueada” jĩꝰpacara, basocã jĩrere buejãya, jĩti Cõãmacũ,* jĩ jóarigu niiwĩ.

10 Cūãrē teero jĩãri siro, basocãre neãduti, cūãcãrē jĩwĩ:

* 15:9 Isaías 29.13.

—Yée maquērē tuomasĩada jĩrã, tuorã atiya: ¹¹ Basocãre useropu sããware cúaãrē ñañarã wáari tiiría. Cúaã useropu witiatirepe cúaãrē ñañarã wáari tiia, jĩwĩ.

¹² Ɔsã cūũ buerã cūũ puto wáa, jĩwũ:

—¿Muu masĩ? Muu teero jĩãriguere tuorã, fariseo basoca cúajõããwã.

¹³ Jesús queorémena yuwi:

—Yuu Pacu ãmuãsepũ niigũ cūũ oteririgunorē nucõrĩmena wãã, cõãjãgũdaqui. ¹⁴ Teero tiirã, cúaãrē teero ññajãña. Cúaã Cõãmacũ boorere masĩdugahera niijĩrã, ññahẽrã, ãpẽrã ññahẽrãrē wéesuguera tiiróbiro niĩya. Sĩcũ ññahẽgũ ãpĩ ññahẽgũrē wéesugueri, cúaã puarãpura copere ñaacosãadacua, jĩwĩ.

¹⁵ Pedro cūũrē jĩwĩ:

—Ɔsãrē wedeya. Muu queorémena jĩãrigue ¿deero jĩdugaro tiigãri? jĩwĩ.

¹⁶ Jesús jĩwĩ:

—¿Múãcã ateré tuomasĩrii ména? ¹⁷ Niipetire basocãre useropu sããware páagapu wáa, too síro netõcõwitiwacu. ¹⁸ Useropu witiatirepeja cúaã wãcũrépu witiaticu. Teerã basocãre ñañarã wáari tiia. ¹⁹ Basocã popearu, cúaã wãcũrépũre ate witiaticu:

ñañarõ wãcũré,

basocãre sããcõãre,

ãpĩ numorē ñeeapere,

apegó manurē ñeeapere,

ãpẽrãména ñañarõ ñeeapere,

yaaré,

jĩditore,

ãpẽrãrē ñañarõ wedesere witiaticu.

²⁰ Teerã basocãre ñañarã wáari tiia. Wãmocoseripacara yaari, basocãre ñañarã wáari tiirícu, jĩwĩ.

Judíoayo niihẽgõ Jesuré padeorígue

(Mr 7.24-30)

²¹ Too niĩarigu witiwa, Tiro, Sidón macãrĩ wesapu wáawi. ²² Toopú sícõ numiõ cananeayo tiidita niigõ bayiró busurómena ati, jĩwõ:

—Yuu Ɔpũ, David pãrãmi niinunusegu, yuure bóaneõ ññaña. Yuu macõ wãtĩ sããnorigo bayiró ñañarõ netõyo, jĩwõ.

²³ Jesús coore yuuninetõnecojãwĩ. Ɔsã cūũ buerã cūũrē jĩwũ:

—Coore wãaduticoya; marĩ siro bayiró busurómena sãĩnũseyo, jĩmiwã.

²⁴ —Cõãmacũ yuure Israelya põna macãrã díçure tiiapudutigu ticodiocowi. Cúaã oveja ditirira tiiróbiro niĩya, jĩ yuwi.

²⁵ Coo cūũ puto jea, ñicãcoberimena jeacũmuwõ.

—Ɔpũ, yuure tiiapuya, jĩwõ.

²⁶ —Wĩmarãpere ecasugúero booa cúaã yaadugarecõrõ. Cúaã yaarére ãma, cúaãyara díayiare cõãcũrĩ, ãñuria, jĩwĩ.

²⁷ Coocã queorémena yuwo:

—Ɔpũ, tee diamacúrã niĩã. Díayia cúaã õpãrã mesapu duirã cúaã yaadiocore manarĩrē yaacua, jĩwõ.

²⁸ —Muu doca padeoré cõnetõjõãã. Muu sãĩãrirobirora wáaaro, jĩwĩ.

Cúaã teero jĩrĩrã, máata coo macõ wãtĩ manigõ puuarigo niwõ.

Jesús paũ diarecutirare netõnérigue

²⁹ Jesús too niĩarigu wáa, Galileataro wesapu netõwáwi. Ɔtãgũpũ muãwa, jeanuãwĩ. ³⁰ Naĩrõ paũ basocã cūũ puto pu jeara tiiwã. Cúaã wáamasĩhẽrãrē,

wāmorī, d̄pori posarirare, ñahērārē, wedeseherare, āpērā diarecutira paure nēejeawa. Cūū p̄top̄ cūwā. Cūārē netōnéwī. ³¹ Basocá ñamanijōāwā. Wedesehera niīārira wedeseri ñarā, wāmorī, d̄pori posarira netōnénorī ñarā, wáamasīhērā niīārira wáari ñarā, ñahērā niīārira ñarī ñarā, ñamanijōāwā. “Marī Israelya pōna macārā Ōp̄ Cōāmacū añunetōjōāī”, jīwā.

Jesús cuatro mil ñmāārē yaaré ecarígue
(Mr 8.1-10)

³² Too síro Jesús ūsā cūū bueráre s̄uocó, jīwī:

—Yūū añiārē bóaneō ññajōāga. Cūū yūūmena niirō itiáb̄ureco netōā. Teero tiirā, cūū yaaré petinójōāya. Yūū cūārē j̄abóaremena p̄t̄uawadutid̄ugariga. Maap̄ t̄omasīre petijōābocua, jīwī.

Ūsā cūū buerápeja jīwū:

³³ —Marī ñno basocá manirōp̄ niīā. ¿Noop̄ añiā paure yaaré nocōrōca b̄ua ecabógari? jīwū.

³⁴ —¿Noquēpa pā c̄oi? jīwī.

—Sietepa, teero biiri wai metārāgā p̄arāgā c̄oa, jīwū.

³⁵ Jesús basocáre yepap̄ duidutiwi. ³⁶ Pā sietepare, waire née, Cōāmacūrē ūsenire ticowī. Túajea, p̄atásā, ūsā cūū bueráre ticowī. Ūsāpe basocáre batow̄. ³⁷ Niipetira yaa, yapijōāwā. Yaatoaari siro, siete piseri cūū yaad̄aariguere seesā dadod̄upówa. ³⁸ Teeré yaarira ūmāā dí̄ure bapaqueori, cuatro mil niwā. Numiā, wīmarā bapaqueoya maniwā. ³⁹ Basocáre p̄t̄uawadutiari siro, Jesús dooríw̄p̄ m̄āsā, Magdala wāmecutirop̄ wáajōāwī.

16

Jesuré tiiēñodutimirigue
(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Fariseo basoca, saduceo basoca Jesús p̄top̄ jeawa. “¿Niirōrā cūū Cōāmacū ticodiocoriḡ niīī?” jīrā, cūārē Cōāmacū sīcūrā tiimasīrere tiiēñodutimiwā.

² Jesupéja cūārē yūūwi:

—Muīp̄ sāwari, múā ūmā̄sere ñnarā, “muīp̄ añurō sōāsāī; teero tiiró, ñamigā añurō cūmaādacu” jīā. ³ Bóeri ñiitiáwācārī ñnarā, “mecūā oco peaadacu” jīā. Ūmā̄se maquē ñnarā, “biiro wáaadacu” jīmasīā. Teero masīpacara, atitó wáarepere ñnarā, “biiro jīd̄ugaro tīa” jīmasīridojāā. ⁴ Múā atitó macārā ñañarē tiirā, Cōāmacūrē boohéra niīā; Cōāmacū sīcūrā tiimasīrere ñnad̄ugacu. Jonás tiirígue tiiróbiro niiré dí̄ure ññāadacu, jīwī.

Cūārē cōāwaḡ, aperop̄ wáawi.

Fariseo basocaye pā púuri tiirígue
(Mr 8.14-21)

⁵ Ūsā cūū buerá apeniñap̄ tīāwaw̄. Toop̄ jeara, pā ūsā yaaadarere acabójārira niwū. ⁶ Jesús ūsārē jīwī:

—Fariseo basocaye, saduceo basocaye pā púuri tiirére t̄omasīrō booa, jīwī.

⁷ Ūsā cūū buerá cūū jīāriguere t̄omasīrijīrā: —Pā marī néeatiriata; teero tiigú teero jīqui, jīmiwū ūsā basiro.

⁸ Jesús ūsā teero jīāriguere masījāriḡ niwī. Teero tiigú, jīwī:

—¿Deero tiirā múā “pā maniā” jī cāmerī wedesei? Múā péerogā padeoré c̄orā niīā. ⁹ ¿Múā t̄omasīrii ména? Sicamoquēñe pāmena cinco mil ūmāā yaaari siro, ¿noquē piseri cūū yaad̄aariguere seesā dadod̄upóri? ¿Wācūrii?

¹⁰ Too síro siete pāmena cuatro mil ūmāā yaaari siro, ¿noquē piseri cūū

yaaduaariguere seesã dadodupóri? ¿Wãcũrii? ¹¹ ¿Deero tiirá múã tuomasĩrii? Yũũ fariseo basocaye, saduceo basocaye pã púuri tiiré wedesegu, pã meerẽ jĩĩwũ. “Cúãye pã púuri tiirére tuomasĩrõ booa” jĩĩwũ, jĩĩwĩ.

¹² Cũũ teero jĩĩrĩpara, ùsãrẽ tuomasĩre jeawũ. “Marĩrẽ pã púuri tiiré wedesegu mee tiíayi. ‘Fariseo basoca, saduceo basoca cúã jĩĩditoremena bueréperẽ tuomasĩrõ booa’ jĩĩgũ tiíayi”, jĩĩwũ.

*Pedro Jesuré “mũũ Cõãmacũ beserigu niĩã” jĩĩrigue
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)*

¹³ Jesús Cesarea Filipoya macã wesapu wáawi. Toopú jea, ùsãrẽ cũũ bueráre sãĩñáwĩ:

—Basocá yũũ niipetira sõwũrẽ ¿deero wedesei? jĩĩwĩ.

¹⁴ Ûsã jĩĩwũ:

—Sĩquẽrã mũũrẽ “Juan basocáre wãmeõtiri basocũ niiqui” jĩĩya. Æpẽrã “Elías niiqui” jĩĩya. Æpẽrã “Jeremías niiqui; o ãpĩ profeta niigũ niiqui” jĩĩya, jĩĩwũ.

¹⁵ —¿Múãte “¿noã niĩ?” jĩĩ yũũre? jĩĩwĩ.

¹⁶ Simón Pedro yũũwi:

—Mũũ Cõãmacũ beserigu Cristo niĩã; Cõãmacũ catirucugũ macũ niĩã, jĩĩwĩ.

¹⁷ Jesús cũũrẽ jĩĩwĩ:

—Simón, Jonás macũ, mũũ teero wedesegu, queoróra wedesea. Sĩcũ basocá mũũrẽ teeré wederijĩyi. Yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigũ mũũrẽ tee masĩrere ticoajĩyi. Teero tiigũ, ùsenire cõogũ niĩã mũũ. ¹⁸ Ate yũũ jĩĩrẽcãrẽ tuoyá mũũ: Mũũ Pedro niĩã. (Pedro “ütãgã” jĩĩdũgaro tiia.) Sicawii tiigã ütãgã sotoapu tiirĩ wiibiro yũũre padeoráre sicapõna macãrã wáari tiigũda.* Wãtĩ cũũyaramena yáa põna macãrãrẽ docacũmurĩ tiirĩqui. ¹⁹ Yũũ mũũrẽ ãmũãsepũ marĩ Õpũ niirõpũ macã sãwibiro† niirere ticogũdacu. Mũũ teeména atibúrecopũre “Cõãmacũ dutiré mee niĩã”, jĩĩ cãmotári, ãmũãsepũcãrẽ cãmotánoãdacu. Teero biiri atibúrecopũre mũũ “Cõãmacũ dutiré niĩã” jĩĩrĩ, ãmũãsepũcãrẽ cãmotáyã maniãdacu, jĩĩwĩ.‡

²⁰ Too sírogã jĩĩwĩ sũcã:

—Yũũ Cõãmacũ beserigu Cristo niiré maquẽrẽ ãpẽrãrẽ wederijãña, jĩĩ wedewi.

*Jesús cũũrẽ sããdarere wederigue
(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)*

²¹ Ate síromena Jesús ùsã cũũ bueráre cũũrẽ too síro wáadarere weneducãwĩ. —Yũũre Jerusalénpu wáaro niijããdacu. Toopũre bũtoá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá yũũre bayiró ñañarõ netõrĩ tiíadacua. Yũũre sããdutiadacua. Cúã teero tiipacári, itiábũreco siro masãgũdacu, jĩĩwĩ.

²² Teeré tuogũ, Pedro Jesuré ãpẽrã tuohéropũ néewa, weneducãrigũ niimiwĩ:

—Yũũ Õpũ, Cõãmacũ teero wáari jĩĩgũ, cãmotáaro. Mũũ teero jĩĩarigue wáarijããrõ, jĩĩrigũ niimiwĩ.

²³ Jesús cãmenũcã, Pedore jĩĩrigũ niiwĩ:

—Satanás tiirõbiro wedesegu tiia mũũjã. “¡Satanás, wáajõãgua; yũũ putore niirijãña!” jĩĩã. Pedro, mũũ teero jĩĩgũ, Cõãmacũ yũũre dutirere cãmotádũgagu tiia. Mũũ masĩria Cõãmacũ wãcũrere; basocá wãcũrõbiro wãcũã, jĩĩrigũ niiwĩ.

²⁴ Too síro Jesús ùsãrẽ jĩĩwĩ:

—Sĩcũ yũũre padeó, nũnũdũgãgũno cũũ booró tiidũgãrenorẽ tiidũjããrõ. Basocá cũũrẽ ñañarõ jĩĩpacari, yũũre tuonũnũsearo. Teeré tiigũ, curusare apagũ tiirõbiro niigũdaqui. ²⁵ Æpĩ sãĩrere cuigũno yũũre “masĩria” jĩĩgũ

* **16:18** Efesios 2.19-22. † **16:19** Españolmena: llave; portuguésmena: chave. ‡ **16:19** Mateo 18.18; Juan 20.23.

pecamepu wáagudaqui. Āpīpé yuure “masiā” jīi, teewapamena cūūrē sīārī, yuūmena catirucujāgūdaqui. ²⁶ Sīcū atibáreco maquē niipetirere wap- atápacu, cūū yeeripūnarē tiidióri, cūū cuoré dee tiádare niiricu. Cūū catiré petihére ñeenómena wapatíriqui. ²⁷ Yuū niipetira sōwū yuū Pacu asibatéremena, ángeleamena putuaatigudacu atibárecopure. Putuaati, niipetirare cūā ti- iríguécōrōrē wapa tiigúdacu. ²⁸ Yuū ateréja diamacárā jīiā: Sīquērā ānopú niirā cūā diaadari sūguero, yuū niipetira sōwū ōpū sāāgū atiri ññaādacua, jīiwī.

17

Jesús baurécutire wasorigue (Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Seis bārecori siro Jesús ūtāgū ūmāriguḡ mūāwawi. Tiigupú wáagu, Pedro, Santiago, cūū bai Juanrē néewawi. ² Toopú cūā ñnarī, Jesús cūū baurécutirere wasojōāyigu. Cūūya diapóa muīpū báreco macū tiiróbiro asiyáyro. Cūūye suti bapo wāāyore tiiróbiro butiré wáayiro. ³ Teero wáari, Moisés, Elías bauánucā, cūūmena wedesera tiyíra. ⁴ Pedro Jesuré jīiyigu:

—Īsā Ōpū, marī ānopú niirī, āñunetōjōāā. Mū boorí, āno itiáwiigā tiigúda; sicawíigā mūya wii, apewíigā Moiséya wii, apewíigā Elíaya wii tiigúda, jīimiyigu.

⁵ Cūū wedesegu tiiríra, ōme capemóre diiāti, cūārē tuubiátocojāyiro. Ōme watoapu sīcū wedeseri tuoyíra:

—Āni yuū macū yuū bayiró maīgū niī. Cūūmena bayiró useniā. Cūūrē tuoyá, jīiyigu.

⁶ Cūū buerá teeré tuorá, bayiró cuira, ditapu diapóarire munibiácūmujeayira.

⁷ Jesús jea, cūārē ñaapeó: —Wūmānucāña; cuirijāña, jīiyigu.

⁸ Cūā ñnamūcori, āpērā maniyíra. Jesús dícare ñnayira.

⁹ Cūā ūtāgūpú niīrira diiátiri, Jesús jīiyigu:

—Mūā ññaāriguere wederijāwa ména; tée yuū niipetira sōwū dia masāri siropu, wedewa, jīiyigu.

¹⁰ Cūū buerá sāññáyira:

—Too docare ¿deero tiirá Moisés jóarigue buerá “Cōāmacū beserigu atiadari sūguero, Elías atisūguegudaqui” jīi buei? jīiyira.

¹¹ Jesús cūārē yūyigu:

—Elías atisūguere, niipetire quēnosūguéadare diamacárā niī. ¹² Yuūre tuoyá: Elías jeatoawi mée. Cūūrē basocá ñnamasīrira niiwā. Cūūrē cūā booró tiidūgáriguere tiitóarira niiwā. Teero tiiróbiro yuū niipetira sōwūcā cūā ññaarō tiirí, ññaarō netōgúdacu, jīiyigu.

¹³ Cūū teero jīirīpura, cūū bueráre tuomasīre jeayiro. “Juan basocáre wāmeōtiri basocūye maquērē wedesegu tiijāyī”, jīi masīrira niiwā.

Jesús wātīrē wīmagūpure niīarigūre cōāwionecorigue (Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Too síro cūā paḡ basocá niirōpu diijeári, sīcū Jesús putopu wáa, ñicācoberimena jeacūmu, jīiwī:

¹⁵ —Ōpū, yuū macūrē bóaneōña. Cūū ñama diaré cuogú niī. Bayiró peti ññaarō netōi. Pee peti pecamepu ñaacūmu, díapucārē ññañuārucui. ¹⁶ Mū bueráre néeatimiāwū. Netōnémasīriawā, jīiwī.

¹⁷ Jesús cūārē jīiwī:

—Múã yũre padeorídojãã; ñañarã niiã. Yũũ múãmena yoari niirucujãrĩcãrẽ, padeoríbocu. ¿Nocõrõ yoari múãmena põõtẽõgũdari yũũ? Néeatiya ãnopẽ wĩmagũrẽ, jĩwĩ.

¹⁸ Jesús wĩmagũpũre niiãrigũ wãtĩrẽ witiwadutiwi. Teero tiigú, witiwarigũ niiwĩ. Máata wĩmagũ netõjõãwĩ.

¹⁹ Too síro ãsã Jesús buerá ãpẽrã tuohéropũ wáa, cũũrẽ sãĩñáwũ:

—¿Deero tiirã ãsã wãtĩrẽ cõãwionecomãĩriayiri? jĩwũ.

²⁰ —Múã péerogã padeoré cũorã niiã. Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Mostazape péeripegã niiã. Múã padeoré tipecõrõgã niirĩ, atigú ãtãgũrẽ, “jõõpũ wáaya” jĩboajĩyu. Múã teero jĩrĩ, jõõpũ wáaboajĩyu. Múã padeoré cũorĩ, wisióre maniãdacu. ²¹ ãninó wãtĩrẽ cõãwionecodũgara, Cõãmacũrẽ sãĩ, betirémãna dícu cõãrõ booa, jĩwĩ.

Jesús cũũrẽ sãããdarere puarĩ wederigue
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Too síro ãsã Galileapũ niiwarucuri, Jesús ãsãrẽ jĩwĩ:

—Yũũ niipetira sõwũ ãpẽrãpũre ticonogũdacu. ²³ Yũũre sãããdacua. Cũã teero tiipacári, itiãbũreco siro masãgũdacu, jĩwĩ.

Cũã teero jĩrĩ tuorã, bayiró wãcũpatira pũtuáwũ.

Cõãmacũwii maquẽ niiãdarere niyeru wapasérigue

²⁴ Too síro ãsã Capernaumpũ jeari, Cõãmacũwii maquẽ niiãdarere niyeru wapasébosari basoca Pedro pũtopũ wáa, sãĩñáyira:

—¿Múãrẽ buegú Cõãmacũwii maquẽ niiãdarere niyeru wapatĩrigari? jĩyira.

²⁵ —Wapatĩqui, jĩyigũ.

Wiipú sããjeari, Jesús cũũrẽ wedesesugewi:

—Simón, ¿ateré deero wãcũĩ mũũ? Atibũreco macãrã õpãrã ¿noãrẽ niyeru wapasédutigari? ¿Cũãya wederare o aperó macãrãpũre wapaségari? jĩwĩ.

²⁶ —Aperó macãrãpũre, jĩ yũũwi.

Jesús cũũrẽ jĩwĩ:

—Cũãya wedera wapatĩricua. ²⁷ Teero biipacari, marĩ cũãrẽ merẽã wãcũdutihera wapatíada. Mũũ weerida née, iitaropũ wai weegũ wáaya. Wai yaasuguegũre weemũõcoya. Cũãya ãserore wũãwá, niyeruquire bũagũdacu. Tiiquimãna marĩ puarãyere wapatĩgũ wáaya, jĩwĩ.

18

¿Nii upatĩ macũ niĩ?

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Tiibũreco ãsã Jesús buerá cũũ pũto wáa, cũũrẽ sãĩñáwũ:

—Cõãmacũ dutirere ãñũrõ wãcũñũñũsera ¿nii ãsã watoare nemorõ upatĩ macũ niĩ? jĩwũ.

² Jesús sícũ wĩmagũrẽ sũocó, ãsã decopũ ñũcõ, ³ jĩwĩ:

—Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Múã niirecũtirere waso, wĩmarã tiirõbiro niĩhẽrĩ, Cõãmacũ dutiré múãpũre jeaboarigue múãrẽ jearicu. ⁴ Nemorõ upatĩ macũ Cõãmacũ dutirere ãñũrõ wãcũñũñũsegũno ãni wĩmagũ tiirõbiro niĩ. ãni “yũũ ãpẽrã nemorõ niiã” jĩ wãcũriqui. ⁵ Sícũ ãni wĩmagũbiro biigũre ãña, “yũũ Jesuré maĩã; teero tiigú cũũrẽ boca maĩgũda” jĩ wãcũboqui. Cũũ teero wãcũgũ, cũũrẽ maĩgũ, yũũcãrẽ maĩgũ tiii.

Ñañaré tiirĩ, quio niĩã
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

6 'Yure padeorágãrẽ ñañaré tiidutígunorẽ ñañanemorõ wáaadacu. Cũrẽ ãtãgã pairígamena cũũ wãmũãpũ siatúyo, día pairímaapũ cõãñocori, nemorõ ãñubocu. 7 Basocãre ñañaré tiidutíre ñañanetõjõãã. Ñañaré tiidutíre niirucua. Æpẽrãrẽ ñañaré tiidutíri tiirãpe bayiró ñañarõ netõãdacua.

8 'Mũya wãmo, mũya dupo mũrẽ ñañarere tiirí tiibócu. Teero wáari, páatacõãjãña. Sicawãmomena o sicadupomena catiré petihéropũ jeagũ, ãñujãã. Pũawãmómena o pũadupómena pecamerũ cõãdioconorípeja, ñañanetõjõãcu. 9 Mũya capea ñañaré mũrẽ ñañarere tiirí tiibócu. Teero wáari, tiigaré odewecõãjãña. Sicacapeamena catiré petihéropũ jeagũ, ãñujãã. Pũacapeamena pecamerũ mũũ cõãdioconorípeja, ñañanetõjõãcu.

Oveja ditirigũmena queoré (Lc 15.3-7)

10 'Ñiã wĩmarãrẽ teero ññarijãña. Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Æmũãsepũ ángelea ãniãgãrẽ coterá yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigũmena niirucujãya. 11 Yũũ niipetira sõwũ ditirirare netõnégũ atiwhũ.

12 '¿Múã deero tũgueñaĩ? Cien oveja cuogú sícũ ditijõãrĩ, ¿deero tiigári cũũ? Noventa y nueve ãtãgũpũ cũũ, ditiarigũre ãmaãgũ wáaqui. 13 Cũrẽ bũagũ, bayiró useniqui. Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Æpẽã noventa y nueve dũsaáramena nemorõ cũũmena useniqui. 14 Teerora marĩ Pacũ ãmũãsepũ niigũ ãniãgãrẽ sícũ pecamerũ wáari booriqui.

Acabóre (Lc 17.3)

15 'Mũya wedegũ mũrẽ ñañaré tiirí, mũũ basiro cũũ pũtopũ wedesegũ wáaya. Cũũ ñañaré tiiriguere tũomasĩrĩ tiiyá. Cũũ “jáũ” jĩrĩ, múã cãmerĩ wedese useniãdacu sũcã. 16 Cũũ tũoriatã, sícũrẽ, pũarãrẽ sũowáya; mũũmena cũũ pũtopũ wáaaro. Topũ jea, wedeya cũũ mũrẽ ñañaré tiiriguere. Mũũ teero tiigũ, Cõãmacũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora tiicú. Teero tiirã, pũarã o ññãrã tee ñañaré tiiriguere “diamacúrã wáawũ” o “diamacúrã wáayu” jĩmasĩãdacu. 17 Cũãcãrẽ netõnũcãrĩ, niipetira yũũre padeorãre wedewa múã neãrõpũ. Cũãcãrẽ netõnũcãrĩ, yũũre padeorãre jĩña: “Cõãmacũrẽ masĩhégũ o romanuã õpũrẽ niyeru wapasébosari basocũre tiirõbiro cũũrẽ ññãña”.

18 'Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Atibũrecopũre múã “jáũ, teero tiiyá; ãñuniã” jĩrĩ, ãñuniãdacu ãmũãsepũcãrẽ. Teero biiri atibũrecopũre múã “teero tiirjãña; ññaniã” jĩrĩ, ññaniãdacu ãmũãsepũcãrẽ.*

19 'Yũũ ateréja diamacúrã jĩã sũcã: Múã menamacãrã pũarã sícãrĩbíro wãcũrẽmena “marĩ ateré Cõãmacũrẽ sãicó” jĩ sãĩrĩ, yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigũ ticogũdaqui. 20 Pũarã, ññãrã yũũre padeorã neãrĩ, yũũ cũã watoapũ niã, jĩwĩ.

21 Pedro Jesús pũtopũ wáa, sãĩñáwĩ:

—Õpũ, yáa wedegũ cũũ yũũre ñañaré tiirucúri, ¿noquẽ pee cũũrẽ acabógũdari? ¿Sietecõrõ acabógũdari? jĩwĩ.

22 —“Sietecõrõ” jĩria. “Cũũ ñañaré tiirécõrõ† acabóya” jĩã.

Dutibosagũ acabógũgahegũmena queoré

23 'Múãrẽ queorẽmena teeré wedegũda: Cõãmacũ dutiré múãpũre niãdare atequetĩ tiirõbiro niã. Sícũ õpũ cũũye dita dutibosara wapamórere “quẽnogũda” jĩyigũ. 24 Cũũ cũãrẽ wapasénũcãrĩ, sícũ pairó peti wapamógũrẽ néeatiyira. 25 Cũũ wapatíre cuohéri ññagũ, cũũrẽ, cũũ nũmorẽ, cũũ põnarẽ, niipetire cũũ cuorẽre ãpẽrãpũre dúadutiigũ, cũũ wapamórere wapatíutigũ.

* 18:18 Mateo 16.19. † 18:22 Pecasãyemena: setenta veces siete.

26 Teeré ñagũ, cũũpe cũũ òpũ puto ñicãcoberimena jeacũmu, sãiyĩgu: “Yũũ òpũ, yũũre yuesãñuña. Yũũ niipetire wapatípetijãgũda”, jĩiyĩgu. 27 Cũũ òpũpe cũũrẽ bóaneõ ñagũ, cũũ wapamórerere acabójã, cũũrẽ “wáagua” jĩiyĩgu.

28 'Cũũpe wáa, ãpĩ cũũ menamacũ cũũ tiiróbiro dutibosagure buajeáyigu. Cũũpe cũũrẽ péerogã wapamómiyigu. Cũũrẽ wapatídutigu, wãmuãrẽ ñeediyo, “mũũ yũũre wapamórerere wapatíya” jĩiyĩgu. 29 Cũũpe ñicãcoberimena jeacũmu, sãimiyĩgu: “Yũũre yuesãñuña. Mũũrẽ wapatíguda”, jĩimiyĩgu. 30 Cũũpe booriyĩgu. Cũũrẽ peresuwiipũ néewa, sōnecodutiyigu. “Cũũ wapatípetiripũ, wionécuya”, jĩiyĩgu. 31 Æpērã cũũ menamacãrã dutibosara cũũ teero tiiré bayiró bóaneõremena ñayira. Cũũ òpũpũre niipetire cũũ teero tiiriguere wedera wáyira. 32 Teeré tuogú, cũũ òpũ cũũrẽ suodutiyigu. Cũũrẽ jĩiyĩgu: “¡Ñañagú! Mũũ yũũre sãĩrĩ, niipetire mũũ wapamóretõrẽ acabópetijããwã. 33 Yũũ mũũrẽ bóaneõ ñañariobirora mũũcã mũũ menamacãrẽ bóaneõ ñaboajĩyu”, jĩiyĩgu. 34 Cũũ òpũ cúagu, peresuwii coteri basocare “cũũrẽ bayiró ñañarõ tiiyá; tée cũũ wapamóre wapatípetiripũ, ñañarõ tiidúya” jĩiyĩgu, jĩiwĩ Jesús.

35 Jesús ate wede yapacutíwi:

—Yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigú teerora tiigúdaqui múãrẽ, múãya wederare bóaneõremena acabóheri, jĩiwĩ.

19

Múã nũmosãnumiãrẽ cõãrijãña

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

1 Jesús teeré jĩãri siro, Galileapũ niirigu Judea ditapũ día Jordán muĩpũ muãatirope wáawi. 2 Pau basocá cũũrẽ nunuwã. Cũũ toopú diarecutirare netõnéwĩ. 3 Fariseo basoca cũũ putopũ jeawa. Cũũrẽ ñañarõ jĩrẽ buadugára, sãĩñáwã:

—¿Sĩcũ cũũ nũmorẽ cũũ booró cõãjãmasĩgari? ¿Marĩrẽ dutiré teerora jĩĩ? jĩiwã.

4 Jesupé yũũwi:

—Múã Cõãmacũye queti jóaripũ buerá niipacara, ¿masĩrii? Cõãmacũ niipetire cũũ sicato tiinucãritopũre ãmũ, numiõ tiirigu niiwĩ. 5 Ate jĩirigu niiwĩ: “Teero tiigú, ãmũ cũũ pacure, cũũ pacore merẽã witi, cũũ nũmoména niigúdaqui. Cũũ pũarã sicaõpũũ tiiróbiro putuáadacua”, jĩirigu niiwĩ Cõãmacũ. 6 Teero tiirã, pũarã niiriya. Sĩcũ tiiróbiro niĩya. Cõãmacũ cũũrẽ sicaõpũũrã tiiróbiro niirĩ tiirĩ siro, ãpĩ cũũrẽ cãmerĩ cõãrĩ tiirĩjãrõ booa, jĩiwĩ.

7 Cũũpe sãĩñáwã:

—Too docare ¿deero tiigú Moisés sĩcũ cũũ nũmorẽ cõãgũdu “atewapá mũũrẽ cõãã” jĩirípũrẽ ticodutiyiri?

8 Cũũrẽ jĩiwĩ:

—Múã ñecũsũmũã Cõãmacũ dutiré tiidugáheri ñagũ, Moisés “múã nũmosãnumiãrẽ cõãmasĩã” jĩirigu niiwĩ. Teero jĩipacari, sicutopũra numiãrẽ cõãrẽ maniyĩro. 9 Yũũ jĩirére tuoyá: Sĩcũ cũũ nũmo ãpĩména ñañarẽ tiirĩpacari, coore cõãgũ, apegore nũmocutigu, ñañarõ tiigú tiiquí. Nũmo niĩhẽgõmena ñeeapegu putuáqui, jĩiwĩ.

10 Æsã cũũ buerã jĩiwũ:

—Too docare nũmomanirĩ, nemorõ ãñucu, jĩiwũ.

11 Æsãrẽ jĩiwĩ:

—Niipetira nũmomanirã niimasĩricua. Cõãmacũ “nũmomanirã niĩadacua” jĩirira dícu niimasĩcua. 12 Æpērã bauárapũra nũmocutimasĩricua. Æpērãrẽ basocá põnamanirĩ tiirĩ siro, nũmocutimasĩricua. Æpērã Cõãmacũye maquẽ

dícure tiidugára n̄mocatiricua. “N̄momanigũ niigũda” jĩgũno n̄momanigũ niijãrõ, jĩwĩ.

*Jesús wĩmarãrẽ sãĩbosárigue
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)*

¹³ Wĩmarãrẽ Jesús puto néeatywa, cúã ñaapeó, Cõamacũrẽ sãĩbosádutira. Ʋsã cúã buerá cúãrẽ néeatirare tutimiwã. ¹⁴ Jesupé jĩwĩ:

–Wĩmarã ȳm̄ puto atiaro. Cãmotárijãña. Cõamacũ dutirére añurõ wãcũn̄nuserano añiãgã tiiróbiro wãcũrã niĩya, jĩwĩ.

¹⁵ Too síro Jesús cúãrẽ ñaapeó, Cõamacũrẽ sãĩbosáwi. Yaponó, aperopá wáajõãwĩ.

*Mam̄ pee c̄mogú Jesuména wedeserigue
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)*

¹⁶ Too síro sícũ Jesús putop̄ jea, cúãrẽ sãĩñáwĩ:

–Basocáre buegú, ¿ȳm̄ ñeenó añurére tiigúdari, catiré petihére buadugágu? jĩwĩ.

¹⁷ Cũãrẽ ȳm̄wi:

–¿Deero tiigú ȳm̄re añuré maquẽrẽ sãĩñái? Sícũrã añugú niĩ. Cũã dutiré tiiyá, catiré petihére buadugáguja, jĩwĩ.

¹⁸ –¿Ñeerẽ tiigári? jĩwĩ.

Jesús jĩwĩ:

–Basocáre sãĩrijãña. Āpĩ n̄morẽ ñeaperijãña. Yaarijãña. Āpẽrãrẽ jĩditoremena wedesãrijãña. ¹⁹ M̄m̄ pacu, m̄m̄ pacore padeoyá. M̄m̄ basiro maĩrõ tiiróbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñá, jĩwĩ.

²⁰ –Ȳm̄ tee niipetirere tiimáãatimiwã. ¿Ñeenó ȳm̄re d̄sai? jĩmiwĩ.

²¹ –M̄m̄ basocú añugú peti niidugagu, m̄m̄ cuorére dúapetijãgũ wáaya. Tee dúa wapatáariguere bóaneõrãrẽ batoya. Teero tiigú, Cõamacũ putop̄re pee añuré buagúdacu. Túajea, ati, ȳm̄re n̄n̄wá, jĩmiwĩ.

²² Mam̄ teero jĩrĩ tuogú, wãcũpati, putuajõãwĩ, pee apeyé c̄mogú niijĩgũ.

²³ Jesús ãsãrẽ jĩwĩ:

–Ȳm̄ ateréja diamacúrã jĩã: Pee apeyé cuoráno Cõamacũ dutirére añurõ tiin̄n̄sedugari, wisió niicu. ²⁴ Ȳm̄ ateré jĩnemoã sũcã: Wáicu camello wãmecutigũ awigá copegãp̄ sããcãmewitimasĩriqui. Toorá nemocú, pee apeyé cuoráno Cõamacũ dutirére añurõ tiin̄n̄sedugaripereja, jĩwĩ.

²⁵ Teeré tuorá, ãsã bayiró tuomanijõãwũ:

–Too docare ¿noãpé netõnénoãdari? jĩwũ.

²⁶ Jesús ãsãrẽ ñãgũrã, jĩwĩ:

–Basocá cúã basiro netõnémasĩriya. Cõamacũpereja wisióre manidójãã, jĩwĩ.

²⁷ Pedro cúãrẽ ȳm̄gũ, jĩwĩ:

–Tuoyá ména. Ʋsãpe niipetire ãsã cuoriguere cũjõãatiwũ, m̄m̄mena n̄n̄wãda jĩrã. Teero tiirã, ¿ãsãpe ñeenórẽ ñeeãdari? jĩwĩ.

²⁸ Jesús ȳm̄wi:

–Ȳm̄ ateréja diamacúrã jĩã: Atibáreco petiári siro, niipetire mama wasorítabe, ȳm̄ niipetira sõwũ duigudacu asibatéripĩrõ õpũ duirípĩrõpũ. Ȳm̄ too duiri, múã ȳm̄re n̄n̄uríracã docepĩrĩ õpãrã duirépĩrĩpũ duiadacu. Israelya põna doce põnarĩ macãrãrẽ beseadacu. ²⁹ Sícũno ȳm̄re padeoré wapa cúãye wiseri, cúã baira, cúã pacusũmũã, cúã põna, cúãye ditare cũjõã, cúã cũũwarigue nemorõ buagúdaqui. Teero biiri apeyé Cõamacũmena catiré

petihére buagúdaqui. ³⁰ Mecütígārē paᵐ uputí macārã too síropure buri niirã niĩadacua. Buri niirã too síropure uputí macārã niĩadacua, jĩwĩ.

20

Use wese paderámena queoré

¹ Jesús wenenemowĩ:

—Múārē queorémena teeré wedeguda: Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩadare atequetĩ tiiróbiro niĩã. Sĩcũ use wese cõogú ñamisãñurõ cũyaya wese padeadarare ãmaãgũ wáayigu. ² Cũārē buagú, “sicabũreco padegu wapatarócõrõ múārē wapatíguda” jĩyigu. Cũãmena quẽnotóã, cũyaya wesepũ padedutigu ticocoyigu. ³ Nueve niirĩ, macã decopũ wáayigu. Toopũ ãpẽrã paderipacara niirãrē ññayigu. ⁴ Cũārē jĩyigu: “Múãcã use wesepũ padera wáaya. Ññurõ múārē wapatíguda”, jĩyigu. Cũãcã padera wáayira. ⁵ Coeritõ niirĩ, ñamica tres niirĩ, teerora tiyigu. ⁶ Cinco niirĩ, macãpũ wáã, ãpẽrã paderipacara niirãrē buajeáyigu sũcã. Cũārē, “¿deero tiirã múã paderipacara niinañiõjõãĩ?” jĩyigu. ⁷ “Ãpẽrã ãsarē ‘padera atiya’ jĩriawã”, jĩyira. “Múãcã use wesepũ padera wáaya”, jĩyigu.

⁸ Nãicũmuatiri, wese cõogú paderáre dutigũre jĩyigu: “Paderáre sũocó, wapatíya. Too síropũ jeaarirare wapatísũgueya. Sũguero jeaarirare wapatíyaponocoya”, jĩyigu. ⁹ Cinco niirĩpũ padenũcãrira jeayira. Sicabũreco padera wapatárocõrõ ññeyira. ¹⁰ Bõeripũ jearirape ati, “ãniã nemorõ marĩ wapatáadacu” jĩ wãcũmiyira. Cũãcã sicabũreco wapatárocõrõ ññeyira. ¹¹ Cũã tiiwese cõogũre tuticoteyira: ¹² “Ñniã ãsã siropũ padera jeaarira sica horara padeawã. Cũãcãrē ãsã wapatárocõrõrã wapatía. Ññãpeja yoari asiró doca padenañiõjõããwã”, jĩmiyira. ¹³ Cũũpe sũcũ teero jĩrã menamacãrē jĩyigu: “Yũũ menamacũ, mũũrē ññarõ tiigú tiiría. Mũũ padeadari sũguero, ‘sicabũreco wapatárocõrõ mũũrē wapatíguda’ jĩ quẽnoãwũ mũũmena. ¹⁴ Mũũ wapatáre nées, wáagua. Yũũ ãni too síropũ padegú jeaarigũre mũũrē wapatárocõrõrã wapatídũgaga. ¹⁵ Yéé niyeru niĩã ate. Yũũ booró yéé niyerumena tiimasĩã. ¿Yũũ ãñurõ tiirí, mũũ ññatutigu tiiite?” jĩyigu.

¹⁶ Teero tiirã, too síropũ niĩarira sũgueadacua; sũguearira síropũ niĩadacua, jĩwĩ Jesús.

Jesús cũũrē sããdarere ññãrĩ wederigue

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Too síro Jesús Jerusalénpũ mũũwagu, ãsã cũũ buerã docere merẽã sũocó, wedewawi. Biiro jĩwĩ:

¹⁸ —Múã ññãã. Marĩ Jerusalénpũ wáara tia. Toopũ yũũ niipetira sõwũ niipacari, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerãpũre ticoadacua. Cũã sããdutiadacua yũũre. ¹⁹ Cũãrã judíoã niĩhẽrãpũre ticonetõneãdacua. Yũũre buijã, tãna, curusapũ páabiato sããdacua. Itiãbũreco siro masãgũdacu, jĩwĩ.

Santiago, Juan paco Jesuré sãĩbosãmirigue

(Mr 10.35-45)

²⁰ Zebedeo nũmo coo põna Santiago, Juanmẽna Jesús pũtopũ jeawo. Cũũrē sãĩgõdo, ññicãcoberimena jeacũmuwõ. ²¹ Cũũ coore: —¿Ññeenó boogári? jĩwĩ.

—Mũũ õpũ sããgũ, ãniã yũũ põna pũarãrē mũũ duirípĩrõ pũtogãpũ dũpowa. Sũcũ diamacũpe, ãpĩrẽ acuniñape dũpowa, jĩmiwõ.

²² Jesús yũũwi:

—Yũũ õpũ sãããdari sũguero wáaadareere múã masĩria. ¿Yũũ ññarõ netõãdarobirora múãcã ññarõ netõrã nũcãbógari? jĩwĩ.

—Éjã, ñañarõ netõmasĩã, jĩwã.

²³ —Múãcã yuu tiiróbiro ñañarõ netõãdacu. Teeré wedemasĩpacu, “sĩcũ diamacũpe, ãpĩ acuniñape ðupoguda” jĩmasĩriga. Tee yuu dutiré niiria. Yuu Pacu toopũ duiadarare besetoawi, jĩwĩ.

²⁴ Ésã puamóquẽnerã tee sãirére tuorã, Santiago, Juanména cúawu. ²⁵ Jesús ãsãrẽ suocó, jĩwĩ:

—Múã masĩã: Niipetire dita macãrãrẽ dutirá Cõãmacũrẽ masĩhẽrã cúã booró dutiãmajãya. Cúã doca macãrãcã acaribíremena dutiia, cúã dutirére tiipetídutira. ²⁶ Múãpeja cúã tiiróbiro tiirijãña. Merẽã tiirécutiya. Múã uputĩ macãrã niidugara, ãpẽrãrẽ tiápuri basoca niiña. ²⁷ Sĩcũ ãpẽrã nemorõ niidugagũno niipetirare padecotegũ tiiróbiro niirõ booa. ²⁸ Yuu niipetira sõwũcã teerora tiiwú: ãpẽrã yuure tiápuaro jĩgũ mee atiwu. Yuupe basocãre tiápugũ atigu tiiwú. Teero biiri pau basocã ñañarẽ tiiré wapa diabosa netõnégũ atigu tiiwú, jĩwĩ.

*Jesús puarãrẽ ññarĩ tiirigue
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Ésã Jericó niiãrira witiwari, pau basocã Jesuré nũnũãtiwa. ³⁰ Ésã wáarima wesapu puarã ññahẽrã duiwa. “Jesús too netõwái” jĩrẽre tuorã, bayiró bũsũrómena jĩwã:

—jOpũ, David pãrãmi niinũnũsegũ, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

³¹ Basocãpe cúãrẽ: —Nocõrõrã ditamanijõãña, jĩ tutimiwã.

Cúãpe jĩnemosãjãwã:

—jOpũ, David pãrãmi niinũnũsegũ, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

³² Jesupéja putuánucã, cúãrẽ suocó: —¿Múãrẽ deero tiirí boogári? jĩwĩ.

³³ —Opũ, ãsãrẽ ññarĩ tiiyá, jĩwã.

³⁴ Jesús cúãrẽ bóaneõ ññagũ, capearire ñaapeówi. Ñaapeórira, ññajõãwã sáa. Ñña, cúãrẽ nũnũãtiwa.

21

*Jesús Jerusalénpu sããwarigue
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ Ésã Jerusalénpu jeadaro péero ðusawú. Betfagé macãpu Étãgũ Olivo putopu jeadara tiiwú. Toopũ Jesús puarã ãsã menamacãrãrẽ tiimacãpu ticocowi. ² Cúãrẽ jĩwĩ:

—Iimacã marĩ díamacũ niirí macãpu wáaya. Máata sũcõ burra siatúnucõãrigore, wĩmagũmena buajeáadacu. Jõã, cúãrẽ néeatia. ³ Sĩcũ múãrẽ sãññarĩ, “marĩ Opũ booáwĩ; máata wiyajãgũdaqui” jĩñña, jĩwĩ.

⁴ Tee profeta jĩrirobirora wáaro tiiyiro. Ateré jóarigu niiwĩ:

⁵ Jerusalén macãrãrẽ jĩñña: “Ññaña. Múã Opũ múã putopu atitoai mée.

Bári niigũ tiiróbiro burra macũ wĩmagũ sotoapu pesatii”,*
jĩ jóarigu niiwĩ.

⁶ Cúã Jesús ticocoarira wáa, cúũ tiidutíaribirora tiiríra niiwã. ⁷ Burrore cúũ pacoména néeatia. Cúã sotoapu cúãye suti sotoá maquẽrẽ tuuwépeowu. Jesús sũcũ sotoapu muãpeawi. ⁸ Pau toopũ niirã cúãrẽ padeorã, cúũ netõwáadarimapu cúãye suti sotoá maquẽrẽ sẽõcũwã. ãpẽrã yucu ðupuri tiimapu páatacũwã.

⁹ Cúũ sũguero wáara, cúũ siro nũnũã bayiró bũsũrómena jĩwã:

* 21:5 Zacarías 9.9.

—¡David pārāmi niinunusegure usenire ticoada! ¡Āni Cōāmacū ticodiocorigu niī! ¡Cūūrē āñurō tiiáro! ¡Niipetira ūmuāse macārā cūūrē “āñunetōjōāi” jīi, usenire ticoaro! jīiwā.

¹⁰ Jesús Jerusalénpu sããjeari, niipetira toopú niirã ñamanijōã, deero jīimasīririra niiwā.

—¿Noã niī āni? jīi cãmerī sãñáwā.

¹¹ Āpērã yuuwa:

—Cūū Jesús, profeta, Nazaret Galilea dita macū niī, jīiwā.

Jesús Cōāmacūwiipū dúari basocare cōāwionecorigue

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Too síro Jesús Cōāmacūwiipū sããjega, niipetira dúari basocare, teeré sãñérãrē cōāwionecowi. Niyeru wasorí basocaye mesarire tuunécōãcūjāwī. Bua dúari basocaye duirépīrcārē teerora tiiwī. ¹³ Cūūrē jīiwī:

—Cōāmacūye queti jóaripūpu biiro jīiã: “Yáa wii ‘Cōāmacūmena wedeseri wii niīã’ jīirī wii niīadacu”, † jīi jóare niīã. Múãpe yaarépira dúari wii niirī tiia, jīiwī.

¹⁴ Tiiwiipáre ñahērã, wáamasīhērã cūū putopū atiwa. Cūūrē netōnéwī. ¹⁵ Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerápe cūū tutuaremena tiēñorī ñarã, cúawa. Wīmarã tiiwī popeapu niirã bayiró busurómena “¡David pārāmi niinunusegure usenire ticoada!” jīiwā. Teecãrē tuorã, cúawa. ¹⁶ Jesuré jīiwā:

—¿Íniã cúã jīirére tuoi? jīiwā.

—Tuoa, jīiwī—. Múã Cōāmacūye queti jóaripū buerá niipacara, ate tiipūpu jóarere tuomasīria ména: Cōāmacū, mūū wīmarãrē, teero biiri ūpūrãrē āñurō useniremena mūūrē basapeomenirī tiiáwū, ‡ jīi jóanoã, jīiwī.

¹⁷ Cūūrē cōāwitiwa, Betaniapu wáawu. Toopú ūsã cãniwū.

Jesús higeragure sñirī tiirigue

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Apebúreco bóeri Jesús Jerusalénpu cãmerputáagu, jubóajōãwī. ¹⁹ Maawesapu higeragure ñawī. “Ducacuticura” jīigã, ñagã wáamiwī. Pūūrī dícu buawī. Teero tiigú, tiiguré: —Ducacutinemorícu sáa, jīiwī. §

Máata higeragu sñijōãwū. ²⁰ Teero wáari, ūsã cūū buerá ñamanijōãrã, sãñáwū:

—¿Deero tiiró higeragu máata sñijōãrī? jīiwū.

²¹ Jesús ūsãrē yuuwi:

—Yuu ateréja diamacúrã jīiã: Múã padeoré cuorã, “Cōāmacū yuuriboqui” jīihērã, yuu tiiguré tiirirobiro múãcã tiimasīadacu. Apeyé, múã atigú ūtãgūrē “wáa, díapu ñaacoñuãña” jīirī, teerora wáaadacu. ²² Múã padeoré cuorã, Cōāmacūrē sãirénorē buaadacu.

Jesuré “¿noã dutirémena teeré tii?” jīirigue

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Too síro Jesús Cōāmacūwiipū sããwawī. Cūū tiiwiipá bueritabe, paiaré dutirá, ãpērã butoá dutirá cūū putopū wáa, cūūrē sãñáwā:

—¿Noã dutirémena mūū teeré tii? ¿Noã mūūrē dutiré ticori? jīimiwā.

²⁴ Jesús cúūrē yuuwi:

† **21:13** Isaías 56.7. ‡ **21:16** Salmo 8.2. § **21:19** Higerapūrī wasowitiatiri, dca metápágã witiaticu. Teepare sãmerérena yaanocu. Jesús teeré ámaãmijyi. Teepagã ñaadiari siro, pacapá āñurō ipitire witiatinãcãcu. Metápágã manirī, pacapácã witiaticu.

—Yuccã múãrẽ sãĩnãgũda. Múã yũure yũuri, múãrẽ “ate dutirémëna tiia yũũ” jĩĩgũda. ²⁵ ¿Noã Juanrẽ wãmeõtidutigũ ticocoyiri? ¿Cõãmacũ o basocápe ticocoyiri? jĩĩwĩ.

Cũãpe cãmerĩ wedesewa:

—Marĩ “Cõãmacũ ticocorigũ niwĩ” jĩĩrĩ, cũũ marĩrẽ “too docare ¿deero tiirã cũũrẽ padeorĩri?” jĩĩboqui. ²⁶ Marĩ “basocã cũũrẽ ticocorira niwã” jĩĩmasĩria, basocãre cuira. Niipetira “Juan profeta niwĩ” jĩĩ padeoóya, jĩĩyira.

²⁷ Teero tiirã, cũã Jesurẽ: —Masĩriga, jĩĩwã.

Jesús cũãrẽ jĩĩwĩ:

—Yuccã múãrẽ “ate dutirémëna teerẽ tiia” jĩĩ wederia, jĩĩwĩ.

Sĩcũpõna pũarãmena queorẽ

²⁸ Jesús cũãrẽ sãĩnãwĩ:

—¿Múã deero tũgueñaĩ aterẽ? Sĩcũ pũarã ãmũã põnacutĩyigũ. Cũũ sĩcũ pũtopũ wãa, “macũ, use wesepũ padegũ wãaya” jĩĩyigũ. ²⁹ Cũũ macũpẽ “wãaria” jĩĩyigũ. Too síro wãcũpati, wãcũre waso, padegũ wãajõãyigũ. ³⁰ Too síro cũã pacũ ãpĩ cũũ macũ pũtopũ wãa, teerora jĩĩyigũ. Cũũpe “wãagũda” jĩĩpacũ, wãariyigũ. ³¹ ¿Niipẽ cũã pacũ boorõbĩro tiiyĩri? jĩĩwĩ.

—Cũũ dutisũguearigũpe, jĩĩwã.

Jesús cũãrẽ jĩĩwĩ:

—Yũũ aterẽja diamacũrã jĩĩã: Niyeru wapasẽbosari basoca, teero biiri numiã ñañarã múã sugũero wãcũpati, wasoóya. Teero tiirõ, Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre niĩadare cũãrẽ múã sugũero jeaadacu. ³² Juan Cõãmacũ boorẽre múãrẽ buepacari, cũũrẽ padeorĩwũ. Niyeru wapasẽbosari basocape, teero biiri numiã ñañarãpe cũũrẽ padeowã. Cũã wãcũpati, wasorĩ ññapacara, múãpe too síro wãcũpati, wasorĩwũ. Juanrẽ padeorĩwũ, jĩĩwĩ.

Ñañarã padecoteramena queorẽ

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús cũãrẽ wedewi sũcã:

—Apeyẽ queorẽre tũoyã sũcã: Sĩcũ ãmũ dita cũogũ niyigũ use wese oterigũ. Otepetitoa, sãnisãncõyigũ. Use cũã bipesããdari copere ãtãgãpũ coayigũ. Teero biiri ãmũãri wii cũã coteduiadari wiire tiiyigũ. Aperopũ wãanetõgũ wãagu, ãpẽrãrẽ tiiditare wasoyigũ. ³⁴ Use dũcacutirito niirĩ, cũũrẽ padecoterare ticocomiyigũ. Cũũya dita cũũ wasorirare “use cũã dúã wapatãrere decomena ticocoaro yũure” jĩĩcomiyigũ. ³⁵ Cũã toopũ jeari, tiidita wasorira cũãrẽ ñee, sĩcũrẽ pãa, ãpĩrẽ sãĩjã, ãpĩrẽ ãtãperimena dẽeyira. ³⁶ Tiidita õpũ cũũ tico-cosũguerira nemorõ ticocomiyigũ sũcã. Cũãcãrẽ teerora tiiyĩra.

³⁷ “Too síro sãa, cũũ macũrẽ ticocomiyigũ sũcã. “Yũũ macũrẽ quioníremena ññãadaca”, jĩĩ wãcũmiyigũ. ³⁸ Õpũ macũ toopũ jeari ññarã, tiidita wasorira cãmerĩ wedeseyira: “Ãnirã niĩ too síropũ atiditarẽ ñeegũdu. Jãmũ, sããcõ. Cũũ manirĩ, atiditã marĩya dita pũtũãadacu”, jĩĩmiyira. ³⁹ Teero tiirã, cũũrẽ ñee, tiiwese wesapũ néewa, sããcõãjãyira.

⁴⁰ “Too docare tiidita õpũ toopũ jeagũ, ¿deero tiigũdari tiidita wasorirare? jĩĩwĩ.

⁴¹ Cũũrẽ jĩĩwã:

—Bõaneõrõ manirõ cũã ñañarãrẽ sããcõãgũdaqui. Too síro cũũya ditare cũũrẽ wapatĩrucujããdarare wasogũdaqui, jĩĩwã.

⁴² Jesús cũãrẽ jĩĩwĩ:

—Múã Cõamacũye queti jóaripũ buerá niipacara, ate tiipũpu jóarere tuomasĩria ména:

Wii weerira ùtãquire booríyira.

Cúã boorípacari, tiiquira uputí macãqui putuáwu tiwiipáre.

Cõamacũ marí Opũ teero tiirígu niwĩ.

Cũũ tiiríguere “añunetõjõãã” jĩ tũgueñanoã,*
jĩ jóanoã.

⁴³ Teero tiirá, yuu ateréja jĩã: Cõamacũ dutiré múãpũre niimiãdare use wese tiiróbiro niiã. Tiiwesere múãrẽ emajãgũdaqui; ãpẽrãrẽ ticogũdaqui cũũ dutirére tiíadarare. ⁴⁴ Tiiqui sotoapu ñaapeagũno mutãjõãgũdaqui. Tiiqui sícũ sotoapu ñaapeaatã, añurõ mutãpetijõãgũdaqui, jĩwĩ.

⁴⁵ Paiaré dutirá, teero biiri fariseo basoca Jesús tee queorémene wederi tuorá, “marĩrẽna teero jĩgũ tiiquí” jĩyira. ⁴⁶ Teero tiirá, cũũrẽ ñeeãdara tiimíyira. Ñeeriwa, basocáre cuira. Basocápe “profeta niĩ” jĩ padeowá.

22

Wãmosiari bosebũreco boocómiramena queoré (Lc 14.15-24)

¹ Jesús queorémene cũũrẽ wedenemowĩ:

² —Cõamacũ dutiré múãpũre niíadare atequetí tiiróbiro niiã. Sícũ õpũ niiyigu. Cũũ macũ wãmosiari bosebũreco tiipéoyigu. ³ “Yuu boocórirare suorá wáaya”, jĩyigu cũũrẽ padecoterare. Cũũ boocórirape “wáaria” jĩjãyira. ⁴ Too síro ãpẽrãrẽ cũũrẽ padecoterare ticocogu, jĩdutigoyigu: “Yuu boocórirare ateré wedera wáaya: ‘Yaare quẽnoãrepũ niitoaawũ. Yáara wecũá, teero biiri ecará diicutiri tiirírare sãadutiitoaawũ. Niipetire quẽnoãrepũ niiã. Bosebũreco ñnarã atiaro’”, jĩcoyigu. ⁵ Cũãpe yuuriyira. Sícũ cũũya wesepũ wáajõãyigu. Æpĩ cũũ apeyé dúaropũ wáajõãyigu. ⁶ Æpẽrãpé cúã õpũ ticocoarirare ñee, ññarõ jĩ, sãjãyira. ⁷ Cũã õpũ cúã teero tiiríguere tuogú, cúayigu. Cũũyara surarare ticocogu, cũũrẽ sãadutiigu. Cũãya macãrẽ sóejãdutiigu. ⁸ Too síro cũũrẽ padecoterare jĩyigu: “Niipetire wãmosiari bosebũreco tiíadare niipetitoaa. Yuu boocómirira atihere wapa boocónemoña manirã niijããrõ sáa. ⁹ Teero tiirá, macã decopũ wáaya. Niipetira múã buajeárare ‘bosebũreco ñnarã wáaya’ jĩña”, jĩyigu. ¹⁰ Cũũrẽ padecotera macã decopũ wedera wáayira. Niipetira cúã buajeárare añurãrẽ, ññarãrẽ néo, néewayira. Teero tiirá, tiitiatie basocá dadajõãyira.

¹¹ Too síro cúã õpũ bosebũreco atiarirare ñnagũ, sããjeayigu. Cũũrẽ ñnagũ, sícũ cúã decopũ wãmosiara sãñarõ sãñahẽgũrẽ ñnayigu. ¹² Cũũrẽ jĩyigu: “Yáa wedegu, ¿deero tiigú sããatiarĩ mũũ, wãmosiari sutiro sãñaripacu?” Cũũpe yuumasĩriyigu. ¹³ Cũã õpũ yaaré batorare jĩyigu: “Cũũrẽ wãmorĩpũ, dũporipũ siatú, naĩtĩãrõpũ cõãwionecoya. Toopú basocá pũnisira bacadiyó, utiadacua”, jĩyigu, jĩwĩ.

¹⁴ Jesús jĩwĩ sũcã:

—Cõamacũ paure boocópacu, sĩquẽrãrẽ besequi, jĩwĩ.

Niyeru wapasé dutire sãñárigue (Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Too síro fariseo basoca wáajõãwã. Cũã Jesús merẽã yuuri boorá, cũũrẽ sãñããdarere quẽnoyúerira niwã. ¹⁶ Too síro cúã buerére nunurãrẽ, Herodere tuonunúseramena Jesús putopũ ticocorira niwã. Cũũrẽ jĩwã:

—Basocáre buegú, mũũ añugú niirere masiã. Mũũ diamacũrã Cõamacũye maquẽrẽ buea. Basocá tũsaré dícuere wedericu. Uputí macãrãrẽ, búri niirãrẽ,

* **21:42** Salmo 118.22-23.

niyeru cʉoráre, niyeru cʉohérare sīcārībīro ñña, wedea mʉʉ. ¹⁷ Teero tiigú, ¿deero wácũĩ mʉʉ? ʉsārē wedeya: ¿Romanuã õpūrē cūũ niyeru wapasédutirere wapatíadari; o wapatírigarite? jĩwã.

¹⁸ Jesupé cūã wácūrere, cūã ññañaré tiidugárere masĩjārigu niwĩ. Teero tiigú, jĩwĩ:

—Múã ññañarã, tiiditórepira niiã. Múã yʉʉre teero jĩ, wedesādugara tiia.

¹⁹ Niyeruqui wapatíadariquire ãñoñá yʉʉre, jĩwĩ.

Tiiguire cūũrē néeatiwa. ²⁰ Jesús cūãrē sãññáwĩ:

—¿Noáyá diapóa, noã wãme tusai? jĩwĩ.

²¹ —César romanuã õpūye tusaa, jĩwã.

—Too docare Césaye niirere Césare wiyayá; Cõamacūyere Cõamacūrē wiyayá, jĩwĩ.

²² Cūũ teero jĩrĩ tʉorá, tʉomaníjõãwã. Cūũrē cõãwiti, wáajõãwã.

Diarira masãmuãre wederigue

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Tiibʉrecora sīquērã saduceo basoca Jesús pʉto jeawa. Cūã “diarira masãmuãricua” jĩñya. Jesuré sãññáwã:

²⁴ —Basocáre buegú, Moisés jĩriguere jĩãda: “Sīcū põnamanígũ diaweori, cūũ bai cūũ nʉmo niirigore dúutuaro. Cūũ coomena cūũ sõwũ diarigure põnacutíbosaaro”,* jĩrigu niwĩ. ²⁵ Teerora wáayiro ʉsã watoare. Sīcūpõna siete niyira. Cūã sõwũ nʉmocutiri siro, diajõãyigu. Põnamanígũrã, cūũ nʉmo niirigore cūũ bairé cūũyigu. ²⁶ Cūũcārē teerora wáayiro. Cūũ baicārē teero wáayiro. Teero dícu wáayiro. Niitugupacārē teerora wáayiro. ²⁷ Too síro cūã nʉmo niimirigocã diajõãyigo. ²⁸ Cūã niipetira coore nʉmocutimiyira. Teero tiigó, diarira masãmuãrĩ, ¿nii nʉmope pʉtuãgodari? jĩwã.

²⁹ Jesupé cūãrē yʉʉwĩ:

—Múã Cõamacūye queti jóaripũ maquērē masĩria. Cõamacū tutuarecārē masĩria. Teero tiirá, wisijõãã. ³⁰ Diarira masãmuãri siro, ʉmũã, numiã wãmosiáricua. Ángelea ʉmũãsepʉ niirãbiro niñya. ³¹ Diarira masãmuãre maquērē múã buepacara, tʉomasĩria ména. Ateré Cõamacū cūũye queti jóaripũpʉ múãrē jĩrigu niwĩ: ³² “Abraham, Isaac, Jacob ʉpũ niiã yʉʉ”,† jĩrigu niwĩ. Cõamacū diarira ʉpũ niirii; catirá ʉpũpe niĩ, jĩwĩ.

³³ Basocá cūũ buerere tʉorá, tʉomaníjõãwã.

Dutiré ʉpʉtĩ maquẽ

(Mr 12.28-34)

³⁴ Too síro Jesús saduceo basocare sãññáduri tiirĩ ññarã, fariseo basoca neãrira niwã. ³⁵ Too síro sīcū cūã menamacū Moisés jóariguere ãñurõ masĩgũ Jesuré “merẽã yʉʉboqui” jĩgũ, sãññáwĩ:

³⁶ —Basocáre buegú, ¿diiyé niĩ Moisére dutiré cūũrigue bayiró ʉpʉtĩ maquẽ? jĩwĩ.

³⁷ Jesús cūũrē yʉʉwĩ:

—“Cõamacū marĩ ʉpūrē maññá. Niipetire múã yeeripũnamena, múã wácūrémēna cūũrē maññá”.‡ ³⁸ Tee apyé nemorõ niinetõnʉcãre niiã. ³⁹ Tee doca maquẽ tee dutiré tiiróbiro niiã. “Mʉʉ basiro maĩrõ tiiróbirora ãpērãcārē maññá”.§ ⁴⁰ Marĩ tee pʉawãmé dutirere tiirá, niipetire Moisére dutiré cūũrigue, teero biiri profetas tiidutirere yʉʉra tiicú, jĩwĩ.

* 22:24 Deuteronomio 25.5. † 22:32 Éxodo 3.6. ‡ 22:37 Deuteronomio 6.5. § 22:39 Levítico 19.18.

Cristo ¿noã pãrãmi niĩ?
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo basoca Jesús p̄top̄ neãritabe, cúãrẽ sãĩñáwĩ:

⁴² —Múã Cristo Cõãmacũ beserigure ¿deero wãcũĩ? ¿Noã pãrãmi niinunusegu niĩ? jĩwĩ.

—Õpũ David pãrãmi niinunusegu niigũdaqui, jĩwã.

⁴³ Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

—Too docare David Cristo ñecũ niipacu, ¿deero tiigũ Espiritu Santo masĩre titorémena wedesequ, “cũũ yuu Õpũ niĩ” jĩyiri? David ateré jóarigu niwĩ:

⁴⁴ Cõãmacũ jĩwĩ yuu Õpũrẽ:

“Yáa wãmo diamacũniñape duiya,

tée murrẽ ñnatutirare m̄ dutiriguere yuu añurõ yuuri tiirípu”,*

jĩ jóarigu niwĩ David. ⁴⁵ David “yuu Õpũ” jĩgũ, Cõãmacũ beserigure jĩgũ tiirígu niwĩ, cúũ pãrãmĩ niipacari. Teeré añurõ wãcũña, jĩwĩ.

⁴⁶ Cũã s̄cũnopera yuuriwa. Tiiburecomena “sãĩñánemoricu sáa” jĩ wãcũyira.

23

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécũtũre, fariseo basoca tiirécũtũre wederigue
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Too síro Jesús basocãre, ãsã cúũ buerãre jĩwĩ:

² —Moisés jóarigue buerá, fariseo basocacã Moisére dutiré cũũriguere wederã niĩya. ³ Teero tiirã, niipetire cúã wederere tiinunuseya. Cũã tiirécũtũrepere ñnacũrijãña. Cũã wederobiro tiiríya. ⁴ Æpẽrãrẽ tiipõtẽõña manirere dutiia. Nucũrere siatũpeora tiiróbiro tiíya. Tee aparãre p̄erogã tiiapuriya. ⁵ Niipetire cúã tiirere basocã ññaãrõ jĩrã, teeré tiíya. Cõãmacũye queti jóaripũ sããretibari pacasãñuretibari cuoóya.* Teero biiri cúã súubuseri ññaãrõ jĩrã, ãpẽrã nemorõ cúã súubuseri sutiro yapa opadari cuorócare sãñaãya. ⁶ Bosebureco niirĩ, suguero maquẽ duirépu dícu duidugacua. Neãre wiseripucãrẽ teerora tiidugãcua. ⁷ Macã decop̄ quioníremena añudutiri boocúa. Cũãrẽ “ãsãrẽ buerã” jĩrĩ boocúa.

⁸ ‘Múã doca “ãsãrẽ buerã” jĩdutiirijãña. Múãrẽ buegũ s̄cũrã niĩ. Múã s̄cũpõnarã niã. ⁹ Atiditapũre s̄cũ basocãre “ãsã pacu” jĩrijãña. Múã s̄cũrã pacucũtia; cúũ ãmũãsepu niĩ. ¹⁰ Múãrẽ “ãsã õpũ” jĩrijããrõ. Cristo Cõãmacũ beserigu s̄cũrã múã Õpũ niĩ. ¹¹ Múã menamacũ ãpẽrãrẽ tiiapugu cũũrã niĩ ãpẽrã nemorõ up̄tĩ macũ. ¹² S̄cũ cúũ basiro “ãpẽrã nemorõ yuure padeorĩ booa” jĩgũ búri niigũ tiinógũdaqui. Teero jĩñhẽgũnopereja Cõãmacũ ãpẽrãrẽ padeorĩ tiigũdaqui.

¹³ ‘Bóaneõrã niã múã Moisés jóarigue buerã, teero biiri fariseo basoca. Múã basocã ñnacorop̄ dícu añurõ tiia. Cõãmacũ dutirere añurõ wãcũnũuserare cãmotãra tiia. Múã Cõãmacũ dutirere añurõ wãcũnũusedugaricu; wãcũnũusedugarare cãmotãa.

¹⁴ ‘Bóaneõrã niã múã Moisés jóarigue buerã, teero biiri fariseo basoca. Múã basocã ñnacorop̄ dícu añurõ tiia. Niyeru boorã, wapewia numiãye wiserire jĩditoremena emacu. Múã yoari Cõãmacũmena wedesera tiiróbiro tiiditocu basocãre. Múãrã ãpẽrã nemorõ ññaãrõ tiinóãdara niã.

¹⁵ ‘Bóaneõrã niã múã Moisés jóarigue buerã, teero biiri fariseo basoca. Múã basocã ñnacorop̄ dícu añurõ tiia. Día pairímaapu tĩã, yoaro niiré macãĩpu múã

* **22:44** Salmo 110.1. * **23:5** Tiitibare cúãye diapóaripu, cúãye wãmorĩpu siatútuyira. Tiitiba popeapu sica versículo o puã versículo sããyira. Ññaña Deuteronomio 6.6-8.

buerére nunuádarare ámaãrã wáaa. Sícürë bua, múã buerémëna cüürë múã nemorõ pecamepu wáagudu niirí tiia.

16 'Bóaneõrã niiã múã. Múã ñnahërã äpërãrë wéesuguera tiiróbiro niiã. Múã basocáre ateré buea: "Sícü 'Cõãmacüwiimëna diamacú jñã' jñãri siro, cüü jñãriguere tihéri, wapa maniã" jñicu múã. Atepe docare "cüü 'Cõãmacüwii maquë oromëna diamacú jñã' jñãri, teerora tiáro" jñicu múã.

17 Múã tuomasiridojãcu. Oro Cõãmacüwiipu niijrõ, Cõãmacü ññacoropu añuré putuácu. Teero tiiró, ¿diiyépe nemorõ uputí maquë nií, orope o Cõãmacüwiipe? 18 Múã ateré buea: "Sícü 'Cõãmacürë wáicüra sópeoromëna diamacú jñã' jñãri siro, cüü jñãriguere diamacú tihéri, wapa maniã" jñicu múã. Atepe docare "cüü 'toopá wáicüra Cõãmacürë ticorémëna diamacú jñã' jñãri, teerora tiáro" jñicu múã.

19 Múã tuomasiridojãcu. Cõãmacürë ticoré wáicüra sópeoro sotoapu niijrõ, cüü ññacoropu añuré putuácu. Teero tiiró, ¿diiyépe nemorõ uputí maquë nií, Cõãmacürë ticorépe o wáicüra sópeorope? 20 Teero tiigü, sícü "Cõãmacürë wáicüra sópeoromëna diamacú jñã" jñigü, toopá péoarigümenacãrë teerora jñigü tií. 21 Sícü "Cõãmacüwiimëna diamacú jñã" jñigü, Cõãmacümenacãrë teerora jñigü tií. 22 Sícü "ññãsemëna diamacú jñã" jñigü, Cõãmacü duiiríõrõmëna, teero biiri toopá duigümenacãrë teerora jñigü tií.

23 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Múã oteré metãgãrë "mentá", "anís", "comino" wãmecãtíre yaaré sitiañúre tiirénorë seenëõ, opaquëri tiicú. Pãmóquëñequëri cuorá, sicaquë Cõãmacüwiipu néewa, "yñ Cõãmacürë ticoré niiã" jñi, pairé ticocu. Teero tiipacára, nemorõ uputí maquëri tiiria. Moisére dutiré cüürigüecãrë tiiria. Basocáre queoró dutiróbiro tiiria. Bóaneõre ëñoría. Cõãmacürë padeoría. Múã oteré cüürë ticorucurobirora tee uputí maquëcãrë tiiró booa. 24 Múã ñnahërã äpërãrë wéesuguera tiiróbiro niiã. Búri niirére añurõmëna tiipetipacára, uputí maquë tiirépe wãcüria.

25 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Baparí sotoápu dícu coseárigue tiiróbiro niiã. Popeapure múã äpërãyére ëmaré, teero biiri niyeru cuopacára boonemósãjãre dadanetõjõã. 26 Múã fariseo basoca tuomasñhërã, ñnahërã tiiróbiro niiã. Popeapure maquë cosesugüeya. Teero tiirá, bapa sotoápucãrë añurõ coseári bapa tiiróbiro niiãdacu.

27 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Múã diarira cüüre wiseri boremëna tuusãre wiseri tiiróbiro niiã. Sotoápure añurõ baucú. Popeapure diarira cõãri, niipetire bóarigue dadajõãcu. 28 Múãcã teerora basocá añurã baucú äpërã ññacoropu. Popeapure añuré tiidugáre manicú sáa. Ññarë niinetõjõãcu.

29 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Múã profetaye masãcoperi sotoapu añuré wisërigã tiinucõã. Äpërã basocá añurã niirirare cüüre wiserire mamõã. 30 Múã biiro jñã: "Ûsã ñecüsũmãñiãrã catiritopure Ûsã niirãjã, merëã tiibójyü. Cüã profetare siãdutíri, Ûsã siãdutíribojyü", jñã. 31 Múã teerë teero jñãrã, múã basiro "profetare siãrãrã pãrãmerã niinunusera niiã" jñãrã tiia. 32 Teero tiirá, múã ñecüsũmã tiimúãatiriborora tiipapacütijãña.

33 'Múã añãã tiiróbiro ññarë tiirá niiã. Múã deero tií Cõãmacü pecamepu ññarõ tiádarere netõmasricu. 34 Teero tiigü, yñ múã putopure profetare, Cõãmacü dutiré masãrãrë, Cõãmacüye buëadarare ticocogüda. Múãpe cüã

siquērārē sīā, āpērārē curusapɯ páabiatu sīādutiadacu; āpērārē cúā neārē wis-eripɯ tāna, cúā wáare macārĩpɯ nɯnɯādacu. ³⁵ Múā teero tiirá, niipetira basocá añurārē sīārigue wapa múā wapa cɯoa. Múā ñecūsũmúā Abel† basocú añugárē sīāsugúyira. Tée Zacarías‡ Berequías macārē sīāyapácútiyira. Zacariare sīáyira Ññunetõjõāri Tatia sãāwaro pɯtopɯ. ³⁶ Yɯɯ ateréja diamacúrã jĩĩ: Múā atitó macārãpɯ niipetire cúā teero tiiríguere wapa cɯoa, jĩĩwĩ Jesús.

Jesús Jerusalén macārārē maĩmírigue
(Lc 13.34-35)

³⁷ Jesús Jerusalén macārārē wácũgũ, jĩĩwĩ:

—Jerusalén macārã, múā profetare sīārã niiã; Cõamacũye wederáre ùtãperimena déesīārã niiã. Múārē maĩgú, pee peti néõdugamiwũ. Cãrēquẽ coo põnarē wáure docapɯ néõcũrõbiro tiidugamiwũ. Múãpe booríwũ. ³⁸ Teero tiiró, múãya macã cõõjõãadacu. ³⁹ Yɯɯ ateré jĩĩ: Yɯɯre ññanemoricu; tée múā yɯɯre “ãni Cõamacũ ticodiocorigu aññunetõjõã” jĩĩrãpɯ, ññãadacu, jĩĩwĩ.

24

Jesús “Cõamacũwii cõãnoãdacu” jĩĩrigue
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Cõamacũwiipɯ niiārigu witiwari, ùsã cũũ buerá cũũ puto wáawɯ. Cõamacũwii, teero biiri tiwiiména niiré wiserire “añuré wiseri niiã” jĩĩ, cũũrē wedewawɯ.

² Cũũpe ùsārē jĩĩwĩ:

—Múā iye niipetire wiserire ññamiã. Yɯɯ ateréja diamacúrã jĩĩ: Too síro ùtãqui apeqú sotoárɯ weemũārigue pɯtuáricu. Niipetire cõãnoãdacu, jĩĩwĩ.

Atibúreco petiádari sũguero wáaadare
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Too síro Ùtãgú Olivopɯ jea, Jesús duirigu niiwĩ. Ùsã cũũ buerá āpērã tuohéropɯ cũũrē jea, sãññáwũ:

—Wedeya ùsārē. Mɯɯ wedearigue ¿deero biiri wáaadari? ¿Ññeenómena mɯɯ pɯtuãatiadarere, teero biiri atibúreco petiádarere ññamasĩnoãdari? jĩĩwũ.

⁴ Jesús yɯɯwĩ:

—Añurõ tuomasĩña, āpērã jĩĩditori jĩĩrã. ⁵ Paɯ “yɯɯrã niiã; yɯɯ Cõamacũ beserigu Cristo niiã” jĩĩadacua. Paɯ cũũrē nɯnɯādacua. ⁶ Apeyé, “cãmerĩsīārã tiiáwã” jĩĩrĩ tuoádacu. “Toopú cãmerĩsīārã tiiáyira” jĩĩrē queticārē tuoádacu. Teeré tuorá, cuirijãña. Tee wáaadare nijjãrõ tiiã. Teero wáapacari, atibúreco petiádarero dusaádacu ména. ⁷ Sicapõna macārã asepõná macārãmena cãmerĩsīãadacua. Teero biiri sicadita macārã apeditá macārãmena cãmerĩsīãadacua. Jɯabóare wáaadacu. Peeditapɯre dita cãmeñare wáaadacu. ⁸ Tee niipetiremena basocáre bayiró ñññarõ netõré nɯcãadacu.

⁹ Teero wáari, múārē ñee, dutirãpɯre tico, ñññarõ tiidutiadacua. Múārē sīãadacua. Niipetira basocá múārē ññatutiadacua yɯɯre padeoré wapa.

¹⁰ Teero wáari, paɯ yɯɯre padeomírira padeodúadacua. Cúā menamacārã niimirirare ticoadacua dutirãpɯre. Cãmerĩ ññatutiadacua. ¹¹ Paɯ “yɯɯ profeta niiã” jĩĩadacua. Paɯre jĩĩdito, padeorí tiiádacua. ¹² Ñññaré pee niĩadacu. Teero wáari, paɯ cãmerĩ maĩdúadacua. ¹³ Yɯɯre padeorucújãrã docare Cõamacũ netõnégũdaqui. ¹⁴ Niipetiro atibúrecopɯ añuré queti “Cõamacũ dutiré basocãpɯre niĩadare jeaadaro tiiã” jĩĩrere niipetiropɯ wedenoãdacu, niipetire dita macārã masĩãrõ jĩĩrã. Tee wáari siro, atibúreco petiádacu sáa.

† 23:35 Génesis 4.8. ‡ 23:35 2 Crónicas 24.20-21.

15 'Ñañanetõnucãgürẽ* Cõãmacürẽ padeorídojãgürẽ ññaãdacu múã. Cũũ Cõãmacũwii popearũ jeagũdaqui. Profeta Daniel tee maquẽrẽ wederigu niĩwĩ. (Ateré buegũ tũomasĩãrõ.) 16 Teero wáari ññarã, Judea ditarũ niĩrã ãtãyucũrũ dutijõããrõ. 17 Wii sotoáparũ pesagũno diiwá, wii popearũ niĩrẽ néesũ sããwaripacũ, dutijõããrõ. 18 Wesepũ padegúcã wiipũ sutiré néesũ pũtũawaripacũ, dutijõããrõ. 19 Teero wáare bũrecori niipacósãnumiãrẽ, põna ùpũrã cũorãre bóaneõre bũrecori niĩãdacu. 20 "Dutiwáre bũrecori púuriro niĩrẽ bũrecori wáarijããrõ; yeerisãri bũreco wáarijããrõ" jĩĩ, Cõãmacürẽ sãĩña. 21 Teero wáare bũrecori basocãre bayiró ññarõ netõrẽ bũrecori niĩãdacu. Cõãmacũ atibũreco tiiri sirore, tée atitõpũre nocõrõ ññarõ netõrẽ maniriro niĩwũ. Too síropũcãrẽ nocõrõ peti ññarõ netõrẽ maniãdacu. 22 Tee ññarõ netõrẽ bũrecorire Cõãmacũ dáoriatã, sícũno netõrĩdojãgũdaqui. Cõãmacũpe cũũ beserirare tiigũ, teero wáare bũrecorire dúogũdaqui.

23 "Teero wáari, síquẽrã múãrẽ jĩĩditoadacua: "Jãã, ññaña. Cõãmacũ beserigu Cristo ãno niĩ", jĩĩmiãdacua. "Toopũ niĩ", jĩĩmiãdacua ãpẽrãpé. Cũã teero jĩĩrĩ, padeorijãña. 24 Parũ jĩĩditora niĩãdacua. Síquẽrã "yũũ Cõãmacũ beserigu Cristo niĩã" jĩĩmiãdacua. "Profeta niĩã" jĩĩmiãdacua ãpẽrãpé. Pee tiieñore tiĩãdacua, cúãrẽ padeoáro jĩĩrã. Cõãmacũ beserirapũrena padeodũri tiidũgãmiãdacua. 25 Tee niĩãdarerena múãrẽ yũũ wedesũguetoaa. 26 Teero tiirã, ãpẽrã múãrẽ "jõõpũ basocã manirõpũ Cristo niĩãwĩ" jĩĩrĩ, wáarijãña. "Atiwiĩ macã sawipũ niĩãwĩ" jĩĩrĩ, padeorijãña. 27 Apetóre bũpo wããyori, muĩpũ muãatirope tée cũũ sããwarope bóesajõãã. Teero wáarobirora wáaadacu, yũũ niĩpetira sõwũ atiri. 28 Wáicu bóari, yucãa máata masĩcua. Cũã tiirõbirora yũũ jĩĩãrigue wáari ññarã, yũũ atiadarere máata masĩãdacu.

Jesús pũtũaatidare

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

29 "Tee ññarõ netõrẽ bũrecori sirogã muĩpũ búreco macũ naĩtĩãjõãgũdaqui. Ñnami macũcã bóeriqui. Ñnocõã ñnacodiadacua. Niĩpetira ãmũãsepũ niĩrã cãmeñanoãdacua. 30 Teero wáari, ãmũãsepũ sica ññorẽ bauãdacu. Teerẽ ññarã, yũũ niĩpetira sõwũ atiadarere masĩãdacua. Teero tiirã, niĩpetire macãrĩ macãrã utiadacua. Yũũ niĩpetira sõwũ õmebũrũáripũ tutuaremena asibatédiatiri ññaãdacua. 31 Corneta bũsuri, ángleare ticocogũdacu. Cũã néõãdacua yũũ beserirare atibũreco niĩpetiropũ niĩrãrẽ.

32 'Múãrẽ oterigu higeragũmena queorẽ ticogũda. Tiigũ pũũrĩ wasorĩ, "cũma wáaadaro péerogã dũsaa" jĩĩmasiã. 33 Teerora niĩpetire yũũ jĩĩãrigue wáari ññarã, "niĩpetira sõwũ pũtũaatidaro péerogã dũsacú" jĩĩ masiãña. 34 Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: Atitõ macãrã cúã diaadari sũguero, tee niĩpetire yũũ jĩĩãrigue wáaadacu. 35 Ñmũãse, atiditã peticódiaadacu. Yũũ wedesere doca petirĩcu. Niirucujããdacu.

36 'Yũũ pũtũaatidari bũreco, tii horare masiãña maniã. Ánglea ãmũãse macãrã masĩriya. Yũũ niĩpetira sõwũcã masĩria. Yũũ Pacũ sícũrã masĩqui.

37 'Yũũ niĩpetira sõwũ pũtũaatidari sũguerogã, Noé niirito wáaribiro wáaadacu. 38 Atibũreco dúuadari sũguero, basocã yaa, sĩni, wãmosiã, cúã põna numiãrẽ numicũ tiiyĩra. Tée Noé dooríwũcapũ sããwaripũ, tiitũcoyira. 39 Cũã "merẽã wáaricu" jĩĩ wãcũpacari, oco pea, díã duanetõrĩ, diãpetijõãyira. Yũũ niĩpetira sõwũ pũtũaatiricãrẽ, basocã teerora tiĩãdacua. 40 Teebũrecorire ãmũã pũarã wesepũ niĩãdacua. Sícũ néemũãnogũdaqui; ãpĩ pũtũãgũdaqui. 41 Pũarã numiã trigo wãñiãrã niĩãdacua. Sícõ néemũãnogõdaco; apregõ pũtũãgodaco.

* 24:15 Pecasãyemena: "la abominación desoladora", es decir, el Anticristo.

⁴² Teero tiirá, ñācorucujāña. Múācā yuu múā Ōpū putuaatiadari bārecore masīricu. ⁴³ Ateré masīña: Wii ōpū “ñāmirē tii hora niirī, yaarēpigū jeagūdaqui” jīi masīgū, cānihēgārā coteboqui. Cūūya wiire pāōsārī jīīgū, cāmotáqui. ⁴⁴ Teero tiirá, múācā āñurō yueya. Múā wācūhēritabe, yuu niipetira sōwū putuaatigūdacu.

Puarā dutibosaramena queoré
(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Múā sīcū ūmū āñurō masīgū cūū ōpūyere āñurō dutibosagū tiiróbiro niīña. Cūū ōpū aperopū wāagū, cūūrē jīīqui: “Yāa wii macārārē bārecorecōrō yaarē ticoya”, jīīqui. ⁴⁶ Āñurō dutibosagū cūūrē dutiariguere tiirucúqui. Teero tiīgū, cūū ōpū coerí, useniqui. ⁴⁷ Ymū aterēja diamacúrā jīīā: Cūū āñurō tiiré wapa cūū ōpū niipetire cūū cuorére dutibosagū sōnecogūdaqui. ⁴⁸ Āpīrē “yuu ōpū máata coeríqui” jīi wācūgū, ñāñarō tiiquí. ⁴⁹ Padecoterare ñāñarō tiinacáqui. Cūmurāmena boseya, sīni tiiquí. ⁵⁰ Cūū ōpū cūū wācūhēritabe, coegūdaqui. ⁵¹ Cūū dutiriguere tiiririgue wapa bayiró ñāñarō tiigūdaqui. Āpērā ñācoropu dícu āñurē tiiditōrirare cūū cūūrē cōāriropu cūūcārē cōāgūdaqui. Toopū basocā pūnisīra bacadiyó, utiadacua.

25

Puamóquēñerā numiāmena queoré

¹ Cōāmacū dutiré múāpūre niīādare atequetí tiiróbiro niīā. Puamóquēñerā numiā cūā sīāwócorepa née, cūā menamacō manū niigūdure bocara wāayira. ² Sicamoquēñerā numiā tūomasīhērā niiyira. Āpērā sicamoquēñerā numiā āñurō masīrā niiyira. ³ Tūomasīhērā numiā cūāye sīāwócorepa néewapacara, use too síro píosāādarere néewariyira. ⁴ Āñurō masīrā numiāpe usepa néewayira sīāwócorepamena. ⁵ Wāmosīagūdu máata jeariyigū. Niipetira numiārē wūgoá jeari, cānijōāyira. ⁶ Ñāmi deco acaribīri tūoyira: “¡Wāmosīagūdu atitoai! ¡Bocara atiya!” jīiyigū. ⁷ Niipetira numiā wācā, cūāye sīāwócorepare quēnoyira. ⁸ Tūomasīhērā numiāpe āñurō masīrā numiārē jīiyira: “Ūsācārē use ticoya; ūsā sīāwócorepa yatiro tiia”, jīimiyira. ⁹ Āñurō masīrā numiāpe yūuyira: “Ticoria. Ūsā ticori, ūsācārē jeari, múācārē jeari tiibócu. Múā basiropu use dúari basoca putopu sārā wāaya múā sīāwócoadarere”, jīiyira. ¹⁰ Cūā sārā wāaari siro, wāmosīagūdu jeyigū. Āñurō ñācoarira bosebureco tiirí wiipū cūūmena sāāwayira. Cūā sāāwaari siro, sope biajōāyiro. ¹¹ Too síropu āpērā numiāpe jea, “ūsā ōpū, ūsārē sope pāōña” jīimiyira. ¹² Cūūpe yūuyigū: “Ymū aterēja diamacúrā jīīā: Múārē masīriga”, jīiyigū, jīiwī Jesús.

¹³ Jesús tee queorére wedeari siro, jīiwī:

—Ymū atiadari bārecore tii horare múā masīria. Teero tiirá, āñurō ñācorucujāña, jīiwī.

Niyeruquirimena queoré
(Lc 19.11-27)

¹⁴ Jesús ūsārē wedenemowī:

—Cōāmacū dutiré múāpūre niīādare atequetí tiiróbiro niīā. Sīcū basocū yoaropu wāagūdu tiiyigū. Cūū wāaadari suguero, cūūye dutibosarare suocó, cūūye niyerure cūūmena cūūyigū. ¹⁵ Sīcūrē sicamoquēñepori, āpīrē puapó, āpīrē sicapo niyeruquiripori ticoyigū. Cūā paderépūre ñāco, ticoyucoyigū. Too síro wāajōāyigū. ¹⁶ Dutibosagū sicamoquēñepori ñeerigū tee niyerumena pade, máata apeyé sicamoquēñepori wapatánemoyigū. ¹⁷ Puapó ñeerigūcā

teerora apeyé p̄hapó wapatánemoyigu. ¹⁸ Sicapo ñeerigupe cope coa, cúārē dutigúye niyerure tiicopep̄ yaacũjãyigu.

¹⁹ Yoari sirop̄, cúārē dutigú coeyigu. Coe, cúārē “yée niyerure ¿deero tiirí?” jĩ sãñáyigu. ²⁰ Sicamoquẽñepori ñeerigu cũũ p̄to jeanucãyigu. Apeyé sicamoquẽñepori cũũ pade wapatárere néeatigu, jĩyigu: “Yũre dutigú, sicamoquẽñepori mũũ yũre cũũwũ. Teeména nocõrõrã pade wapatánemowũ. Ate niiã apeyé sicamoquẽñepori”, jĩyigu. ²¹ Cúārē dutigú cũũrē jĩyigu: “Ñũrõ tiiyú. Dutibosagu ãñurõ diamacú tiigú niiã mũũ. Yũ p̄erogã cũũriguemena ãñurõ tiiyú. Mũũ ãñurõ tiirigue wapa pee dutigú cũũgũda. Yũmena usenirucujãña”, jĩyigu. ²² Too síro p̄hapó ñeerigu cũũ p̄to jeanucã jĩyigu: “Yũre dutigú, mũũ yũre p̄hapó cũũwũ. Teeména nocõrõrã pade wapatánemowũ. Ate niiã apeyé p̄hapó”, jĩyigu. ²³ Cúārē dutigú cũũrē jĩyigu: “Ñũrõ tiiyú. Dutibosagu ãñurõ tiigú niiã mũũ. Yũ p̄erogã cũũriguemena ãñurõ tiiyú. Mũũ ãñurõ tiirigue wapa pee dutigú cũũgũda. Yũmena usenirucujãña”, jĩyigu.

²⁴ Too síro sicapo ñeerigucã cũũ p̄to jeanucã, jĩyigu: “Yũre dutigú, mũũ tutuare padedutigũ niirere masĩwũ. Paderipacu, ãp̄rã paderémene wapatáa. ²⁵ Teero tiigú, cui, mũũye niyerure dita popeap̄ yaacũjãwũ. Ate niiã mũũye”, jĩyigu. ²⁶ Cúārē dutigú cũũrē yũyigu: “Mũũ dutibosagu ñañagú, dadegú niiã. ‘Paderipacu, ãp̄rã paderémene wapatáa’ jĩ masĩmiyu. ²⁷ Teeré masĩgũjã, yée niyerure ññanori wiip̄ néewa, cũũbojĩyu. Yũ coegú tee bucũáremena ñeenemoboajĩyu”, jĩyigu. ²⁸ Toop̄ niirãrē jĩyigu: “Tiipore ãmajãña. P̄amóquẽñepori cõogúpere ticoya. ²⁹ Pee cõogúnorē nemorõ ticonoãdacu. Pee cõogũdaqui. Cõohégunopere cũũ cõomíre ãmajãnoãdacu. ³⁰ Ñni dutibosagu queoró tiihégure naĩtĩãrõp̄ cõãwionecoya. Toop̄ p̄nisiã bacadiyó, utiadacua”, jĩyigu.

Jesús niipetire dita macãrãrē beseadare

³¹ Yũ niipetira sõwũ asibatéremena putuaatiri, õpũ duirípĩrõp̄ dutiduigũdacu. Ángelea niipetira yũmena atiadacua. ³² Niipetire dita macãrã yũ duiró p̄top̄ neãadacua. Teero tiigú, cúārē p̄hapõná batonucõgũda. Sĩcũ ecará coterí basocu ovejare merẽã, cabrare merẽã batonucõgũ tiirõbiri tiigũda. ³³ Basocá ãñurãrē diamacúpe, ãp̄rãrē acuniñape nucõgũda. ³⁴ Too síro yũ diamacúpe nucũrãrē jĩgũda: “Múã yũ Pacu ãñurõ tiinórira, atiya. Atibáreco nucãríp̄ múã niiãdarore quẽnosugútoarigu niĩwĩ. Teeré ñeerã atiya sãa. ³⁵ Yũ juabóari, ecawũ. Yũ oco s̄nidugári, tĩãwũ. Yũ aperopú wãanetõrĩ, cãnirõ ticowũ. ³⁶ Yũ sutimanírĩ, sããwũ. Yũ diarecutiri, ññacãmesãwũ. Yũ peresuwiip̄ duiri, ññarã jeawũ”, jĩgũda.

³⁷ Teero tiirã, basocá ãñurã jĩãdacua: “Ësã Õpũ, ¿deero biiri mũũ juabóari, ecarí? ¿Deero biiri oco s̄nidugári, tĩãrĩ? ³⁸ ¿Deero biiri aperopú wãanetõrĩ, cãnirõ ticori? ¿Deero biiri sutimanírĩ, sããrĩ? ³⁹ ¿Deero biiri diarecutigure o peresuwiip̄ duigãre ññarã jeari?” jĩãdacua.

⁴⁰ Cúārē yũgũda: “Yũ ateréja diamacũrã jĩã: Múã yũre padeorãre uputí macãrã niĩhãrãrē teero tiirã, yũrena tiirã tiiwũ”.

⁴¹ Too síro acuniñape nucũrãrē jĩgũda: “Múã Cõãmacũ ññarõ tiinõãdara niiã. Teero tiirã, ãnorē niirijãña. Pecame petihérimep̄ wãaya. Tiimé wãtĩãrē dutigãre, cũũyara Ángelea ññarãrē quẽnoyúerime niiã. ⁴² Yũ juabóari, ecaríwũ. Yũ oco s̄nidugári, tĩãriwũ. ⁴³ Yũ aperopú wãanetõrĩ, cãnirõ ticoriwũ. Yũ sutimanírĩ, sããriwũ. Yũ diarecutiri, peresuwiip̄ duiricãrē, ññarã jeariwũ”, jĩgũda.

44 'Cúãcã teerora jĩãdacua: "Ûsã Òpũ, mũũ juabóari, oco s̄nidugári, aperopá wáanetõrĩ, sutimanĩrĩ, diarecutiri, o peresuwiipũ duiri, ¿deero biiri ùsã mũũrẽ tiiápuriri?" jĩãdacua.

45 'Yũũ cũãrẽ yũũguda: "Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Múã yũũre padeoráre uputí macãrã niĩhẽrãrẽ tiiápuhera, yũũrena tiiápuhera tiiwú", jĩũgũda.

46 Cúã wáajõããdacua ñañarõ netõrucújããdaropũ. Basocá añurãpe catiré petihéropũ wáaadacua, jĩwĩ Jesús.

26

Jesuré ñeeãdara wedeserigue

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Jesús tee niipetire wedeari siro, ùsãrẽ jĩwĩ:

2 —Múã masiã: Pascua bosebũreco wáaadaro puabũreco dũsaa. Tii bosebũreco niirĩ, yũũ niipetira s̄owũ ãpẽrãpũre ticonogũdacu. Curusapũ páabia, s̄iãdutiãdacua, jĩwĩ.

3 Teebũrecore paiaré dutirá, teero biiri bũtoá dutirá neãyira paiaré dutigũya wiicapũ. Cũũ wãmecutiwi Caifás. 4 Cúã Jesuré yayiõremena ñeeãdarere cãmerĩ wedeseyira, s̄iãdugára. 5 Cúã jĩyira:

—Bosebũreco niirĩ, tiirijããda. Basocá cũũrẽ maĩrã, marĩmena cúara, noo booró acaribĩãmajãbocua, jĩyira.

Jesuré sitiaãñũre píopeorigue

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

6 Jesús Betaniapũ Simón õpũũ bóa netõrigũya wiipũ niwĩ. 7 Jesús yaaduir-itabe, s̄icõ numiõ sitiaãñũriga cãogó cũũ pũto jeawo. Tiigá sitiaãñũre wapa-pacáre posecutiwũ. Cũũya dupu sotoapũ teeré píopeowo. 8 Coo teero tiirĩ ññarã, ùsã cũũ buerá cúawũ. Ûsã basiro cãmerĩ jĩwũ:

—¿Ateré bári peti teero tiicõãĩ? 9 Ate sitiaãñũrere dúa, pairó niyeru buanóboayu. Teeména bóaneõrãrẽ tiiápuro boomĩãyu, jĩwũ.

10 Jesús ùsã teero jĩrĩ tũo, jĩwĩ:

—¿Deero tiirã atigoré potocõĩ? Potocõrijãña. Ateré yũũre píopeogo, añurõ tiigó tiyo. 11 Bóaneõrã múã watoapũ niirucujããdacua. Yũũreja múãmena niirucuricu. 12 Coo ateré yũũre píopeogo, yáa õpũũrẽ coari tutipũ cũũãdari sũguero, sitiaãñũremena píopeore tiiróbiro tiisũguégo tiyo. 13 Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Niipetiro atiditapũre Cõãmacũ basocáre netõnére quetire wedewarucura, atigó yũũre tiiáriguere wedeadacua, coore wãcũdutira, jĩwĩ.

Judas Jesuré cũũrẽ ññatutirapũre ticoadare

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

14 Judas Iscariote Jesús buerá doce menamacũ paiaré dutirá pũtopũ wáarigu niwĩ.

15 —Yũũ Jesuré múãrẽ ticori, ¿nocõrõ niyeru yũũre wapatĩadari? jĩyigũ.

Cúã treinta niyeruquiri ticoyira. 16 Cúã wapatĩari siro, "¿deero tii yũũre Jesuré ticoro boomĩto?" jĩ wãcũnucãyigũ.

Jesús cũũ buerãmena yaaturigue

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

17 Basocá pã pũuri tiirémãna wãoya maniré yaarĩ bosebũreco niinucãwũ. Ûsã Jesús buerã cũũ pũto wáa, s̄iññãwũ:

—¿Noopũ marĩ Pascua bosebũreco yaaadarore ùsã quẽnosũguéri boogári? jĩwũ.

18 Cũũ jĩwĩ:

—Jerusalénpu wáaya. Toopú sícū niiqui. Cũurē ateré jĩña: “Ŭsārē buegú ateré jĩcoawĩ: ‘Yuu ñañarō netōãdaro péerogã dusaa. Mũuya wiipũ yuu buerámēna Pascua boseyagudacu’”, jĩña, jĩwĩ.

¹⁹ Cũu buerá cũu dutiaribirora Pascua boseyadarere quēnoyúerira niiwã.

²⁰ Náicũmuãri siro, Jesús, ũsã cũu buerá docemēna yaaadara jeanuãwũ.

²¹ Ŭsã yaaduri, jĩwĩ:

—Yuu ateré diamacũrã jĩã: Mũã menamacũ sícū yũre ñatutirapũre ticogudacui, jĩwĩ.

²² Ŭsã bayiró wãcũpatiũ.

—Ŭsã Őpũ, ¿yuu mee niĩ? jĩ sãñãncãwũ ũsãcõrõ.

²³ Jesús ũsārē jĩwĩ:

—Yuumēna atibaparũ pãmena soayágũra yũre ticogudacui. ²⁴ Yuu niipetira sōwārē Cõamacũye queti jóaripũpu jĩrõbirora wãaadacu. Bõaneõgũ niigũdacui yũre ticogudapeja. Cũu bauariatã, nemorõ añubojĩyu, jĩwĩ.

²⁵ Judas cũurē ticogudu jĩwĩ:

—Ŭsārē buegú, ¿yuu mee niĩ? jĩwĩ.

—Ŭjã, mũurã niĩ, jĩwĩ.

²⁶ Ŭsã yaari, Jesús pãrē nēe, Cõamacũrē ũsenire ticowi. Túajea, puatásã, ũsārē batowi.

—Yaaya. Ate yãa õpũũbiro niĩ, jĩwĩ.

²⁷ Vino bapare nēe, Cõamacũrē ũsenire ticowi. Túajea, ũsārē tĩãgũrã, jĩwĩ:

—Niipetira atibaparũ maquērē sñiñã. ²⁸ Ate yēe díbiro niĩ. Yuu diari, yēe díi õmayudiaadacu. Yēe díimēna pau basocã ñañarē tiiré wapa acabõgudacu. Teemēna Cõamacũ mama netõnére quetire cũũgũdacui. ²⁹ Yuu aterēja jĩã: Vino sñinemóricu sãa; tēe yuu Pacũ Őpũ niirõpu mama vino ññaña manirere mũãmēna sñigũdacu, jĩwĩ.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩrigue

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Ŭsã sicawãme Cõamacũrē basarēre basapeotoaari siro, Ŭtãgũ Olivopũ wãajõãwũ. ³¹ Toopú wãagu, Jesús ũsārē jĩwĩ:

—Mũã niipetira atiñamí yũre cõãwapetijõãadacu. Tee Cõamacũye queti jóaripũpu niĩ: “Oveja coterí basocũre sñãcõãgũdacu. Teero tiirí, cũũyara oveja cũã booró cutubatéjõãadacu”,* jĩ jóarigue niĩ. ³² Teero wãapacari, yuu diarigupũ masãri siro, yuu mũã suguero Galileapũ jeatoagudacu, jĩwĩ.

³³ Pedro jĩwĩ:

—Niipetira mũurē cõãwari, yũja mũurē cõãwaricu, jĩmiwĩ.

³⁴ Jesús cũurē jĩwĩ:

—Yuu aterēja diamacũrã jĩã: Mecũã macã ñami cãrēquē wedeadari suguero, yũre itĩãrĩ “cũurē masĩriga” jĩditogudacu mũu, jĩwĩ.

³⁵ Pedro jĩwĩ:

—Yũja cũã yũre sñãdugãatã, mũumēna diagũda; mũurē “masĩriga” jĩricu, jĩmiwĩ.

Niipetira ũsã cũu buerá teero dícu jĩyucomiwũ.

Jesús Getsemanípu cũu Pacũre sãĩrigue

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Too síro Jesús, ũsã cũu buerámēna Getsemanípu jeawũ. Toopú jeagu, ũsārē jĩwĩ:

—Mũã ãno duiyueya ména. Yuu jõõpu yuu Pacũre sãĩgũ wãagu tiia, jĩwĩ.

* 26:31 Zacarías 13.7.

³⁷ Pedrore, teero biiri Zebedeo pōna puarārē cūūmena néewawi. Cūū bayiró yeeripūnapu wācūpati, bóaneōnucāyigu. ³⁸ Cūārē jīiyigu:

—Yūure diariquioro, wācūpatire niinetōjōāga. Múā āno putuáya. Cānirā mee tiiwá, jīimiyigu.

³⁹ Cūā beru yoasāñurō wáa, yeparu munibiácūmuyigu. Cōāmacūrē sāiyigu:

—Pacu, mūu boorí, yūu ñañarō netōādare wáarijāārō. Yūu teero jīipacari, yūu boorére tiiríjāña; mūu boorépe wáari tiiyá, jīiyigu.

⁴⁰ Too síro cūū buerá putopu cāmerputúaatiyigu. Cūārē cāniārirapure buajeáyigu. Pedrore jīiyigu:

—¿Deero tiigú yūūmena péerogā ñña tiirídojāi? ⁴¹ Cānirā mee tiiyá. Wātī múārē jīicōāsārijāārō jīirā, Cōāmacūrē sāiñā. Múā wācūrēmena āñurére tiidugápacari, múāye ōpūūrīpe sīcārībíría, jīiyigu.

⁴² Opatutí wáa, cūū Pacure sāinemóyigu:

—Pacu, ñañarō netōrére mūu cāmotádugaheri, mūu booróbirora wáaaro, jīiyigu.

⁴³ Sāiāri siro, cūū buerá putopu cāmerputúaatigu, cāniārirapure buajeáyigu sūcā. Cūārē wūgoá pūnijōāyiro. ⁴⁴ Teero tiigú, cūārē wācōrīpacu, cūū Pacure sāigú wáayigu sūcā. Cūū sāiārirobirora sāiyigu sūcā. ⁴⁵ Too síro cāmerputúaatigu, cūū bueráre jīiyigu:

—¿Múā cānirā tii sūcā? ¿Cāni, yeerisājārā tii? Yūure ticoadaro jearo tiia. Yūu niipetira sōwūrē ticogudaqui ñañaré tiirápure. ⁴⁶ Wūmūncāña. Jāmū, yūure ticoguda atitoai méé, jīiyigu.

Jesuré ñeewarigue

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesús ūsāmena wedesegu tiiríra, ūsā menamacū niimiārigu Judas jeari. Cūūmena pau basocá espadapīrīmena, yucaména atiwa. Cūū paiaré dutirá, āpērā butoá dutirá ticocoarira niirira niwā. ⁴⁸ “Yūu wasopúro ūpūgú cūūrā niigūdaqui; cūūrē ñee, néewawa”, jīisūguetoarigu niwī Jesuré ticoguda.

⁴⁹ Máata Jesús putopu jeanucāgū: —Yūure buegú, jīiwī.

Teero jīigūrā, cūū wasopúrore ūpūwī. ⁵⁰ Jesús cūūrē jīiwī:

—Yūu menamacū, mūu tiigú atiariguere tiisírotiya, jīiwī.

Basocá ati, Jesuré ñeejōāwā.

⁵¹ Cūūrē ñeerī, sīcū Jesuména niīārigu cūūya espadare tūāwé, paiaré dutigūre padecoteguya cāmpórore páatacojāwī. ⁵² Jesús cūūrē jīiwī:

—Tiiríjāña. Mūuyapīrē quēnocūña. Espadamenā cāmerīquērāno espadamenarā diaadacua. ⁵³ ¿Mūu masīrii? Yūu yūu Pacure sāiātā, máata doce pōnarī ángleare yūure tiápudutigū ticocoboqui. ⁵⁴ Yūu teero tiātā, Cōāmacūye queti jóaripū jīrōbirora wáaribocu; tee jīrōbirora wáaro booa, jīiwī.

⁵⁵ Toorá Jesús basocáre jīiwī:

—¿Yaarépigūre tiiróbiro yūure espadapīrīmena, yucaména ñeerā atiarī? Būrecoricōrō yūu Cōāmacūwiipū bueduiwū. Yūure ñeeriwū. ⁵⁶ Mecūtīgā múā tiiré niipetire profetas yūure jóarirobirora wáaro tiia, jīiwī.

Ūsā cūū buerá cūū sīcūrēna cōānucō, dutipetījōāwā.

Jesuré Judíoare Dutirá Peti putopu néewarigue

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Jesuré ñeerira cūūrē paiaré dutigú Caifás putopu néewayira. Toopú Moisés jóarigue buerá, teero biiri butoá dutirá neāyira. ⁵⁸ Pedrope yoasāñurō Jesuré nūnuyigu, téé paiaré dutigúya wii popea macā yepa sāāwaropu. Toopú péero

sãawanemo, Cõamacũwii coterí basoca puto jeanuãyigu, ¿deero wáamiãdarito? jĩgũ.

⁵⁹ Paiaré dutirá, niipetira Judíoare Dutirá Peti “¿deero tii jĩditoremena cũrẽ wedesârõ boomíto?” jĩyira, síadugára. ⁶⁰ Pau jĩditoremena wedesârã jeapacari, ñañaré buariyira. Yoari siro, puarã wedesârã jeayira.

⁶¹ —Ñani jĩwĩ: “Yuu Cõamacũwiire cõadiocomasĩã. Itiábureco siro túajeanucõmasĩã”, jĩwĩ, jĩyira.

⁶² Paiaré dutigú wũmunucã, Jesuré sãĩñáyigu:

—¿Muu deero tiigú yuuriidojãí? ¿Deero jĩ yuugudari cáã wedesãrere? jĩyigu.

⁶³ Jesupé yuuriyigu. Paiaré dutigú jĩyigu sũcã:

—Cõamacũ catirucugu wãmemena muurẽ diamacú yuuri booa. Wedeya ùsãrẽ: ¿Muu Cõamacũ macũ cũ beserigu Cristo niĩ? jĩyigu.

⁶⁴ Jesús cũrẽ jĩyigu:

—Muu jĩrõbirora cũrã niĩ. Yuu ateréja jĩã: Cõamacũ tutuare cuonetõgũ puto cũ diamacúpe duigudacu. Too síro yuuri niipetira sõwã toopú duiri ññaãdacu múã. Yuu õmeburuaripũ diiátiricãrẽ ññaãdacu múã, jĩyigu.

⁶⁵ Paiaré dutigú teero jĩrĩ tuogú, cũ basiro cũyaro sutiroré wéeyigacojãyigu, ãpẽrãrẽ “bayiró cúai” jĩdutigu. Cũãrẽ jĩyigu:

—Cũ teero wedesegu, Cõamacũrẽ ñañarõ wedesegu tiii. ãpẽrã wedesãrĩ boonemória marĩ. Múã cũ Cõamacũrẽ ñañarõ wedeserere tuotóaa. ⁶⁶ ¿Deero tugueñaĩ múã? jĩyigu.

—Cũ teero jĩrẽ wapa síãjãrõ booa, jĩyira.

⁶⁷ Cũrẽ usécó eobatétu, ñañarõ tii, doteyira. ãpẽrã cũrẽ diapóapu páara, ⁶⁸ jĩyira:

—Muu “Cõamacũ beserigu Cristo niĩã” jĩgũ, jĩbuaya. ¿Noã muurẽ páaarĩ? jĩyira.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩrigue

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Pedro tiwii popea macã yepapu duiyigu. Síco paiaré dutigúre pade-cotego cũ puto wáa, jĩyigo:

—Mucã Jesús Galilea macũmena wãanetõãrigura niĩãrã, jĩyigo.

⁷⁰ Pedro niipetira tuocóropũ: —Cũrẽ masĩriga; ñeenórẽ wedesege wedeseu, jĩyigu.

⁷¹ Teero jĩtoa, sopepú witiwari, apegó cũrẽ ññayigo. Toopú ññanucũrãrẽ wedeyigo:

—Ñani Jesús Nazaret macã macũmena wáarucuarigura niĩ, jĩyigo.

⁷² —Niiria. Niirõrã cũrẽ masĩriga, jĩjãyigu.

⁷³ Too sírogã toopú ññanucũrã Pedro puto wáa, cũrẽ jĩyira:

—Niirõrã muucã cúã menamacũ niicu. Muu too macãrã tiiróbiro wedesea, jĩyira.

⁷⁴ —Yuu diamacú jĩhẽrĩ, Cõamacũ yuure ñañarõ tiáro. Niirõrã cũrẽ masĩriga, jĩyigu.

Cũ teero jĩritabera, cãrẽquẽ wedeyigu. ⁷⁵ Pedro Jesús jĩãriguere wãcũbuayigu: “Cãrẽquẽ wedeadari suguero, yuure ññãrĩ ‘cũrẽ masĩriga’ jĩgũdacu muu”, jĩwĩ. Teeré wãcũbuagu, witiwa, bayiró utiyigu.

27

Jesuré Pilatopure ticorigue

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Bóeri niipetira paiaré dutirá, bũtoá dutirá neãyira. “¿Deero tii marĩ Jesuré sããdari?” jĩ wedeseyira. ² Quẽnotóa, Jesuré siatú, néewa, Judea dita dutigũpũre ticoyira. Cũũ Poncio Pilato wãmecutiwi.

Judas diarigue

³ Too síro Judas Jesuré ticoarigu “cũũrẽ sããdacua” jĩrere tũoyigu. Teeré tũogú, bayiró wãcũpatiyigu. Teero tiigú, niyeruquiri treintaquirire paiaré dutirare, bũtoá dutirare wiyajãmiyigu. ⁴ Cũãrẽ jĩiyigu:

–Yũũ ñañarõ tiiátũ. Basocá ãñugú, ñañaré manigũrẽ sããdutigu ticoatũ, jĩiyigu.

–Mũũ teero tiiré ãsãye mee niiã. Mũũye maquẽ niicu, jĩiyira.

⁵ Cũã teero jĩrĩ tũogú, niyerure Cõãmacũwiipũ cõãcũyigu. Too síro wáa, cũũ basiro wãmũãpũ siatú, ñaañumu, diajõãyigu.

⁶ Paiaré dutirá niyeruquirire née, jĩiyira:

–Ate niyeru basocãre sããrẽ wapa niiã. Teero tiirã, marĩ Cõãmacũwii niyeru cũũritibapũ cũũmasĩricu. Marĩrẽ dutiré teero tiidutirã, jĩiyira.

⁷ Cũã “¿deero tiiãdari ate niyerumena?” jĩ wedeseari siro, sotũparũ weeadaara cũã dii cope niirĩ ditare sããdutiyira. “Toopũ aperó macãrã diari, cũãrẽ yaaãdaro niiãdacu”, jĩiyira. ⁸ Teero tiiró, atitóre tiidita “Dĩ Dita” wãmecutia. ⁹ Cũã teero tiirẽmena profeta Jeremías jóarigue diamacũ wáaro tiiyiro. Ateré jóarigu niĩwĩ:

“Cũũ treinta niyeruquiri wapacutĩ”, jĩãdacua Israelya põna macãrã.

¹⁰ Cũã tee niyerumena sotũparũ weeadaara cũã dii cope niirĩ ditare sãããdacua. Cõãmacũ yũũre wededutirirobirora tiiãdacua,* jĩ jóarigu niĩwĩ.

Pilato Jesuré sããñárigue

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Too síro Jesús Judea dita dutigú díamacũ nucũyigu. Tiidita dutigú: –¿Mũũrã niĩ judíoa õpũ? jĩ sããñáyigu.

–Mũũ jĩrõbirora cũũrã niiã, jĩiyigu.

¹² Paiaré dutirá, teero biiri bũtoá dutirá cũũrẽ wedesãrĩ, yũũriyigu. ¹³ Pilato cũũrẽ jĩiyigu:

–¿Mũũ cũã wedesãrere tũorĩ? ¿Deero tiigú yũũridoãĩ? jĩiyigu.

¹⁴ Jesús sicawãme wedesãrere yũũridoãyigu. Cũũ yũũheri ññagũ, tiidita dutigú ññamanijõãyigu.

Jesuré sããdutirigue

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Cãmarĩcõrõ Pascua bosebũrecori niirĩ, tiidita dutigú sãcũ peresuwiipũ niigũrẽ basocá cũã wionécodugagũre wionécocorucuwi. ¹⁶ Teebũrecorire sãcũ peresuwiipũ niiyigu. Cũũ wãmecutiwi Barrabás. Niipetira cũũ ñañaré tiiriguere masĩjãya. ¹⁷ Teero tiigú, Pilato basocá pau cũũ pũtopũ neãrĩ ññagũ, cũãrẽ sããñáyigu:

–¿Niirẽ yũũ wionécocori boogári, Barrabãre o Jesús cũã “Cõãmacũ beserigu Cristo” jĩgũpere? jĩiyigu.

¹⁸ Jesuré ññatutira ticoariguere Pilato masĩjãjãyi.

¹⁹ Apeyé, cũũ queti beserĩ basocũ duirópũ duiri, cũũ namo cũũrẽ queti ticocoyigo. “Mũũ besegũdũre ñañarõ tiirĩjãña. ãñugú niiqui. Ñami cũũye maquẽrẽ bayiró quioró quẽẽãtũ”, jĩcomiyigo.

* 27:10 Zacarías 11.12-13.

20 Paiaré dutirá, teero biiri butoá dutirá basocáre sãĩdutíyira: “Barrabápere wionécodutiya; Jesupére sãĩdutíya”, jĩĩdutiya.

21 Too síro Pilato basocáre sãĩñánemoyigu:

—Cúã puarãrẽ ¿niipére wionécori boogári? jĩĩyigu.

—¡Barrabáre! jĩĩyira.

22 Pilato cúãrẽ jĩĩyigu:

—Too docare Jesús cúã “Cõãmacũ beserigu Cristo” jĩĩgúpere ¿deero tiiri boogári? jĩĩyigu.

—¡Curusapũ páabiatudutiya! jĩĩyira niipetira.

23 —¿Ñeenó ñañaré tiíarĩ cúã? jĩĩyigu.

Basocápe bayiró busurómena: —¡Curusapũ páabiatudutiya! jĩĩnemoyira.

24 Basocá Pilato wedeserere tũodugáriyira. Teero biiri noo booró acaribíãmajãyira. Pilato teeré ñagũ, oco néeatidutiya. Basocá ñacoropũ wãmocose, jĩĩyigu:

—Ñani basocúre sãĩrĩ, yũũ tiiré mee niiã. Cũũ diari, múãye wapa niiãdacu, jĩĩyigu.

25 Cúã niipetira yũũyira:

—Cũũ diare wapa ãsã põnamena wapa cũoáda, jĩĩyira.

26 Too síro Barrabáre wionécobosayigu. Jesuré tãnadutítoaari siro, curusapũ páabiatu sãĩdutíyigu.

27 Too síro Pilatoyara surara cúãye wiseri popea macã yeparũ Jesuré néewayira. Toopá ãpẽrã niipetira surarare néõyira cúã pũtopũ. 28 Cũũyaro sutiroré tuuwé, aperó õpũya sutiro tiiróbiro bayiró sããrõrẽ sããyira. 29 Sicabeto potamena tiíari beto cúãya dupupũre péoyira. Sicagú tuurítuarigu õpũyagunorẽ cúã diamacú wãmomena ñeedutiya. Teero tiitóa, cúã pũtopũ ñicãcoberimena jeacũmu, cúũrẽ buijãyira.

—Uzeniã mũũmena, judíoa õpũ, jĩĩ buijãyira.

30 Cũũrẽ ɱsecó eobatétuyira. Tuurítuarigũre cúũrẽ tããwécojã, dupupũ pee páayira. 31 Buitóa, cúã cúũrẽ sãããrĩrore tuuwécojã, cúũ sãñasuguearĩrore sããyira. Curusapũ páabiatu wáara néewawa.

Jesuré sãĩríque

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Jesuré páabiatu wáara néewari, sĩcũ basocú Cirene macã macũrẽ bũajeárira niiwã. Cũũ Simón wãmecutiwi. Cũũrẽ Jesús apawari curusare apadutirira niiwã.

33 Cúã jeawa Gólgota buropũ. Gólgota jĩĩrõ, “Dupucoro” jĩĩrõ tiia. 34 Toopá vino sũguẽrẽmena wúoarigue tĩãmiwã. Cũũpe teeré sñiñámi, sñidújãwĩ.

35 Cũũrẽ curusapũ páabiatuari siro, surara cúãye suti niimiãriguere batoad-ara, jĩĩbũapewa. Cúã teero tiirẽmena profeta jóarigue diamacú wáaro tiiyiro. Ateré jóarigu niiwĩ:

Yée sutire cúã basiro jĩĩbũaape batowa,†

jĩĩ jóarigu niiwĩ.

36 Too síro surara cúũrẽ coterã jeanuãwã. 37 Jesuyá dupu sotoapũ basocá cúũrẽ wedesããriguere jóatunoriro niiwã táboapĩpũre. “ÑANI JESÚS JUDÍOA ÕPÕ NIIÍ”, jĩĩ jóanoriro niiwã.

38 Jesumena pũarã yaarépirare páabiatuwa; sĩcũ diamacúpe, ãpĩ acuniñape nũcõwã. 39 Basocá toopá netõwára, cúũrẽ ñañarõ jĩĩrã, dupupá saguejõãrucuwa.

40 Cũũrẽ jĩĩwã:

† 27:35 Salmo 22.18.

—Júũ. Mũũ “Cõãmacũwiire cõãgũda” jĩmiwũrã. “Itiábureco siro apewiĩ tiipeticojãgũda”, jĩmiwũrã mũũ. Teero jĩrigũ mũũ basirora netõnéña. Mũũ Cõãmacũ macũ niigũ, curusapũ tusagú diiátiya, jĩwã.

⁴¹ Paiaré dutiracã, Moisés jóarigue buerá, teero biiri butoá dutirámena teerora jĩ buijãwã:

⁴² —Cũũ ãpẽrãcãrẽ netõnéwĩ; cũũ basiropẽ netõnémasĩrii. “Israelya põna macãrã õpũ niĩã”, jĩwĩ. Too docare curusapũ tusagú cũũ basiro diiátiaro. Cũũ basiro diiátiri docare, padeoáda. ⁴³ Cũũ “Cõãmacũrẽ padeoá” jĩwĩ. “Cõãmacũ macũ niĩã” jĩwĩ. Cõãmacũ cũũrẽ maĩgũ, cũũrẽ netõnéãrõ, jĩ buijãwã.

⁴⁴ Yaarẽpira cũũmena curusapũ páabianũcõãriracã teerora cũũrẽ ñañarõ jĩ buijãwã.

Jesús diarigue

(*Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30*)

⁴⁵ Coeritõ niirĩ, niipetiro tiiditapũ naĩtĩãjõãwũ. Tée ñamica tres niirĩpũ naĩtĩãtuwũ. ⁴⁶ Tii hora niirĩrã, Jesús bayirõ acaribíwi:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? jĩwĩ cũũyemena. Teero jĩgũ, “Cõãmacũ, Cõãmacũ, ¿deero tiigú yũure cõãwai?” jĩgũ tiiwĩ.

⁴⁷ ãpẽrã sĩquẽrã toopú niirã teeré tuorá, jĩwã:

—Ĩni profeta Elíare suocõgũ tiiquí, jĩmiwã.

⁴⁸ Máata sĩcũ cutuwá, sicasitia née, vino piyare soanéwĩ. Sĩniãrõ jĩgũ, sicagú cãngũpũ siatú, cũũrẽ súumũõcowi. ⁴⁹ Cũũ teero tiirĩ, ãpẽrã jĩwã:

—Coteya ména. Elías cũũrẽ netõnégũ atiboqui, jĩmiwã.

⁵⁰ Jesús bayirõ acaribínemo, diajõãwĩ. ⁵¹ Cũũ diari, Cõãmacũwii popeapũ ãñunetõjõãri Tatia cãmotáyosari casero ãmũãrõpẽ yigadiati, pũacaséropũ jeacotuariro niiwã. Dita bayirõ cãmeña, ãtãpá watijõãriro niiwã. ⁵² ãtãtutiri diarirare cũũre tutiri tusujõãriro niiwã. Teero wáari, diarira Cõãmacũrẽ padeoríra masãrira niiwã. ⁵³ Jesús cũũ masãmuããri siro, ãtãtutiripũ niimiãrira witiwa, Jerusalénpũ sããatiwa. Cũũrẽ paũ ññawã.

⁵⁴ Cien surara dutigú, cũũ suraramena Jesuré coterá dita cãmeñarĩ ññarã, apeyenó wáari ññarã, bayirõ cuira, jĩyira:

—Diamacũrã ãni Cõãmacũ macũ niimiãyi, jĩyira.

⁵⁵ Paũ numiãcã toopú niiwã. Cũũ Jesuré tiiãpurira niiwã. Cũũ Galileapũ atiri, cũũrẽ nũnũatiwa. Yoaropũ Jesuré ññanucũwã. ⁵⁶ Cũũmena niiwã: María Magdalena; María (coo Santiago, José paco niiwõ); Zebedeo nũmo niiwã.

Jesuré ãtãtutiripũ cũũrigue

(*Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42*)

⁵⁷ Náicũmurĩ, sĩcũ pee apeyé cuogú Arimatea macã macũ jeayigu. Cũũ wãmecutiwi José. Cũũcã Jesuré padeogára niiwĩ. ⁵⁸ Cũũ Pilato pũtopũ sããwa, Jesuyá õpũũrẽ sãiyígu. Pilato surarare “ticoya” jĩyigu. ⁵⁹ Too síro José Jesuyá õpũũrẽ néedioco, sutirõ ãñurĩ casero, jũĩrĩ manirĩ caseromena cõmayígu.

⁶⁰ Túajea, cũũya tuti mama tuti ãtãgãpũ coari tutipũ cũũyigu. Tiiutiti José coadutiri tuti niiwã. Tiiutitire ãtãqui pairíquicamena tuunéwa, biajã, wãajõãyigu.

⁶¹ María Magdalena, apegó María tiituti díamacũpũ ññaduiyira.

Jesuré cũũri tutire surara coterigue

⁶² Apebãreco ãsã yeerisãri bureco niirĩ, paiaré dutirá, teero biiri fariseo basocã Pilato pũtopũ neãyira. ⁶³ Cũũrẽ jĩyira:

—Ësãrẽ dutigú, ãsã jõõ niĩãrigũ jĩditorepigũ catigupũ jĩriguere wãcũã. “Yũũ itiábureco diari siro, masãgũda”, jĩrigũ niiwĩ. ⁶⁴ Teero tiigú, surarare cũũrẽ cũũri tutipũ ticocoya, ãñurõ bia, cotearo jĩgũ. Itiáburecore ãñurõ cotedutiya.

Teero tiihéri, cūū buerá cūūya ōpūūrē yaajābocua. Yaaári siro, basocáre “di-aarigurū niipacu, masājōāārīgū niiāwī” jīlbocua. Cūā teero jīātā, too suguero jīditore nemorō ñañaādacu, jīyira.

⁶⁵ Pilato cúārē jīyīgū:

—Surarare néewayá. Tiitutipū merēā wáari jīrā, múā pōtēōrō añurō bia, cotedutiya, jīyīgū.

⁶⁶ Teero tiirá, ūtāqui biaríqui sotoa sicadaména wéediyoturira niwā, cúā sāawari, ñamasīāda jīrā. Añurō biaári siro, surarare cotedutira cūūyira.

28

Jesús masāmūārigue

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Ūsā yeerisāri bureco sábadō netōāri siro, apebúreco bóeri María Magdalena, apegó Maríamena tiitutire ñnarā wáyira. ² Wācūña manirō dita bayiró cāmeñayiro. Ángele ūmūāsepū niiārīgū diiátiyīgū. Tiitutire wáa, cúā biamíriquicare aperopá tuunécowayīgū. Too síro tiiquica sotoapū jeanuāyīgū. ³ Cūū bupō wāyoro tiiróbiro asiyáyīgū. Cūūye suti bayiró butiré capemóre niyiro. ⁴ Surara cúūrē cui, ñapōpi, diara tiiróbiro ñaacūmuyira.

⁵ Ángele numiārē jīyīgū:

—Cuirijāña. Yūū masīā: Múā Jesuré cúā curusapū páabiatu sīāārīgure āmaārā tiia. ⁶ Añorē maniī. Cūū jīrirobirora masātoaawī. Jāmū, cúūrē cūūārirore ñnarā atiya. ⁷ Ñnatoa, boyeromena cūū buerá niiārirare queti wedera wáyaya: “Diarigurū niipacu, masājōāārīgū niiāwī. Cūū múā suguero Galileapū jeatoagūdaqui. Toopú cúūrē ññaādacu”, jī wedeya. Teeré yūū múārē wedegū atiawū, jīyīgū.

⁸ Cūū teero jīrī tūorá, tiitutipū niiārira boyeromena wáajōāyira. Cuipacara, ūseniremena cutūwáyira, Jesús buerá niiārirare wedera wáara. ⁹ Wācūña manirō Jesús cúārē bauá, añudutiyīgū. Cūā cūū puto wáa, cūūye dūporire ñaapeó, padeoyira. ¹⁰ Jesús cúārē jīyīgū:

—Cuirijāña. Yūū bueráre Galileapū wáadutira wáyaya. Toopú yūūre ññaādacu, jīyīgū.

Surara cúā ñnariguere wederigue

¹¹ Numiā wáaritabe, sīquērā surara tiitutire cotemiārira macāpū jeayira. Paiaré dutiráre niipetire toopú wáaariguere wedeyira. ¹² Teero tiirá, paiaré dutirá, batoá dutirámēna neāyira. Cūā “¿deero tiiró booi?” jī wedeseyira. Wedeseari siro, surarare pairó niyeru tico, ¹³ jīyira:

—Ateré basocáre jīñā: “Ñami ūsā cāninetōritabe, Jesús buerá jeaarira niiāwā. Cūūya ōpūūrē yaajāārira niiāwā”, jīñā. ¹⁴ Pilato múā wedeariguere tūorí, ūsā “diamacūrā teero wáaariro niiāwū” jīlapuada. Ūsā teero jīrī, múārē ñañarō wáaricu, jīyira.

¹⁵ Surara niyeru ñee, cúārē wededutirirobirora wederira niwā. Judíoa atitópucārē surara jīditoriguere wedeserucujāya.

Jesús cúā bueráre dutirigue

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Too síro ūsā Jesús buerá once Galileapū wáawū. Ūtāgūpú Jesús ūsārē wáadutirigupū wáawū. ¹⁷ Cūūrē ñña, padeowá. Āpērāpé “¿cūūrā niīye?” jī wācūwā. ¹⁸ Jesús ūsā pūtopū ati, jīwī:

—Cõãmacũ yũre õpũ sõnecotoaawĩ. Niipetiro ãmũãse, atiditaré dutimasĩã.
19 Teero tiirá, niipetiropũ macãrãrẽ yée quetire wedera wáaya. Cũãrẽ máã
tiiróbiro yũ buerá niirĩ tiiyá. Cũãrẽ wãmeõtira, yũ Pacũ, yũ, Espíritu
Santo wãmemena wãmeõtíya. 20 Niipetire yũ máãrẽ dutiriguere cũãrẽ bueya,
yũaro jĩrã. Niipetire bũrecori máãmena niirucujãgũdacu. Téẽ atibáreco
petirípũcãrẽ máãmena niirucujãgũdacu, jĩ wedewi Jesús.

MARCOS

Jesucristoye quetire jóarigue

Juan Bautista wederigue

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesucristo Cõamacũ macãye queti niinucãrigue.

² Profeta Isaías* ateré jóarigu niiwĩ:

Yũre wedesuguegure mũũ suguero ticocoguda.

Cũũ mũũ wáadarimarẽ quẽnoyúegudaqui.

³ Sĩcũ yucũ manirõ, basocá manirõpũ

bayiró busurómena wedegudaqui:

“Sĩcũ õpũ atiadarimarẽ quẽnarõ tiiróbiro,

marĩ Õpũ atiadari suguero,

múã ñañaré tiirére duujã, ãñurõ niyueya”, jĩgũdaqui,†

jĩ jóarigu niiwĩ.

⁴ Teero tiigũ, Juan basocá manirõpũ niyigũ. Basocáre ocoména dícu wãmeõtinetõyigũ. Cũũ cúãrẽ wedeyigũ:

—Múã ñañaré tiirére wãcũpati, waso, wãmeõtituditiya. Teero tiirí, Cõamacũ múã ñañaré tiirére acabógudaqui, jĩyigũ.

⁵ Pũũ Judea dita macãrã, ãpẽrã Jerusalén macãrã cũũ wederére tuorã wáyira. Cũã ñañaré tiirére wedenetõãri siro, día Jordãnpũ cúãrẽ wãmeõtiyigũ.

⁶ Cũũyaro sutiró camello póarimena tiiríro niyiro; cũũ siatúrida wáicu caseroda niyiro. Cũũ yeseroare, macãnacũ macãrã mumiãocore yaarucuyigũ.

⁷ Juan basocáre wedeyigũ:

—Yũũ siro ãpĩ yũũ nemorõ tutuagũ atigũdaqui. Cũũ ãñunetõgũ niiqui.

Yũũpeja cũũrẽ sĩcãrĩbíridojácu. ⁸ Yũũ múãrẽ ocoména wãmeõtia. Cũũpeja

nemorõ ãñurõ tiigũdaqui múãrẽ: Espíritu Santore ticodiocogũdaqui, múãmena niirucujããrõ jĩgũ, jĩyigũ Juan.

Juan Jesuré wãmeõtirigue

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Teeburecorira Jesús Nazaretpũ niyigũ. Tiimacã Galilea ditapũ niĩã. Too niĩarigũ wáa, jeayigũ Juan pũtopũ. Juan cũũrẽ día Jordãnpũ wãmeõtiyigũ.

¹⁰ Jesús tiimaapũ niĩarigũ maajeãncãgũ, máata ãmũãse pãõrĩ ññayigũ. Espíritu Santo sĩcũ bua tiiróbiro baugũ cũũpũre diijeáyigũ. ¹¹ Teero wáari, ãmũãsepu wedeseri tuoyíra:

—Mũũ yũũ macũ yũũ bayiró maĩgũ niĩã. Mũũmena bayiró useniã, jĩyigũ.

Satanás Jesuré jĩcõããmirigue

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Máata Espíritu Santo basocá manirõpũ Jesuré wáadutiigũ. ¹³ Toopũre cuarenta bũrecori wáicũra cúara watoapũ niyigũ. Wãtĩãrẽ dutigũ Satanás wãmecutigũ cũũrẽ jĩcõããmiyigũ, ¿niirõrã Cõamacãrẽ netõnucãrii? jĩgũ.

Ángelea‡ Jesuré tiĩápuyira.

Jesús Galileapũ wedenucãrigue

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

* **1:2** Isaías tiiburecopũ Jesucristo atiditapũ atiadarere jóayuerigũ niiwĩ. † **1:3** Isaías 40.3. ‡ **1:13** Portugués; anjo.

¹⁴ Juanrē peresu sōnecoari siro, Jesús Galileapɯ wáayigu. Cōāmacū basocáre netōnére quetire wedeyigu. ¹⁵ “Cōāmacū dutiré múāpɯre niiādare jeadaropɯ tiia. Teero tiirá, múā ñañaré tiirére wācūpati, wasoyá. Teero biiri Cōāmacū basocáre netōnére quetire padeoyá”, jīyigu.

Jesús bapari wai wasarí basocare “jāmu” jīrigue
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Jesús Galileataro wesapɯ wáayigu. Toopú wáagu, Simónrē, cūu bai Andrére ññayigu. Wai wasarí basoca niijīrā, bapigu cōāño, wai wasara tiiyíra. ¹⁷ Jesús jīyigu cūārē:

—Jāmu yuɯmena. Múā mecūtígārē wai wasarí basoca niiā; too síropɯre múā basocáre yé quetire añurō wederí basoca wáaadacu sáa. Teeré wederí, paɯ padeoádacua, jīyigu.

¹⁸ Teeré tuorá, máata cūāye bapiyucure toorá cūūjā, Jesuména wáajōāyira.

¹⁹ Too péero wáa, Zebedeo pōna Santiago, cūu bai Juanrē ññayigu. Cūā dooríwɯpɯ bapiyucure jeesāñayira. ²⁰ Jesús máata cūācārē “jāmu” jīyigu. Cūu teero jīrī tuorá, cūāyawɯ dooríwɯpɯ niirārē, cūā pacɯ Zebedeore, cūūrē padecoterare cūūjā, wáajōāyira Jesuména.

Jesús wātīrē cōārigue
(Lc 4.31-37)

²¹ Capernaum macāpɯ jeayira. Judíoa yeerisāri bureco niirī, Jesús cūā neārí wiipɯ sāāwa, tiiwīpú niirārē buenecāyigu. ²² Cūu buerére tuorá, tuomanijōāyira. Dutiré caogú tiiróbiro bueyigu. Moisés jóarigue buerá tiiróbiro bueriyigu. ²³ Tiwīí cūā neārí wiipɯ sīcū basocú niyigu. Wātī cūūpɯre niyigu. Cūu acaribíyigu:

²⁴ —Mɯu Jesús Nazaret macū, ūsārē potocōrijāña. Ūsārē ñañarō tiidíogu atigu tiia. Yuɯ mɯurē ññamasīā. Cōāmacū ticodiocorigɯ, ñañaré manigú niiā, jīyigu.

²⁵ —Ditamanijōāña; cūūpɯre niigú, witiwaya, jī tutiyigu Jesús.

²⁶ Wātī cūūpɯre niigú cūūrē ñaacūmu, ñapōpiri tiiyigu. Bayiró acaribí, witiwayigu. ²⁷ Niipetira ññamanijōāyira. Cūā basiro cāmerī sāñá tiiyíra:

—¿Ñeenó niimiito ate mama bueré? Āni basocú wātīā cōāmasīrere cuojāi. Wātīā cūu “witiwaya” jīrī, witiijōāya, jīyira cūāpeja.

²⁸ Máata Jesuyé queti Galileapɯre sesajōāyiro.

Jesús Simón Pedro mañecōrē netōnérigue
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Máata Jesús cūā neārí wii niirigu witi, Simón, Andrécāya wiipɯ wáayigu. Santiago, Juan cūūmena wáayira. ³⁰ Toopú Simón mañecō wiorécutigo pesayigo. Máata teeré wedeyira Jesuré. ³¹ Jesús coo pɯtopɯ sāāwayigu. Coore wāmopɯ ñee, wéemūōdupocoyigu. Cūu teero tiiríra, wioré tatijōāyiro. Coo cūārē yaaré ecayígo.

Jesús paɯ diarecutirare netōnérigue
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² Muīpū sāāwaari siro, niipetira diarecutirare Jesús pɯtopɯ néewayira. Wātīā sāānoriracārē néewayira. ³³ Niipetira tiimacā macārā Jesús niirí wii sopepató neāyira. ³⁴ Niipetira noo niiré diaré cuoráre netōnépetijāyigu. Paɯ wātīārē cōāwionecoyigu. Cūārē wedesedutiriyigu. Cūā Jesús Cōāmacū macū niirére masīyira.

Jesús Galileapɯ wederigue
(Lc 4.42-44)

³⁵ Apebúreco bóeadari suguero, Jesús wãcã, macã wesapɯ, basocã manirõpɯ Cõamacũmena wedesegɯ wáayigɯ. ³⁶ Simón, cũũ menamacãrãmena Jesuré ãmaãrã wáayira. ³⁷ Cũũrẽ bua: —Niipetira mũũrẽ ãmaãrã tiíawã, jĩiyigɯ.

³⁸ Cũũpe: —Jãmu putogã niiré macãrĩpɯ, jĩiyigɯ—. Toopúcãrẽ yée quetire wedegɯ wáaguda. Ateré tiigúra yũũ atiditapá atirigɯ niĩã, jĩiyigɯ.

³⁹ Niipetiro Galileapɯre judíoa neãré wiseripɯ wedewarucugɯ wáayigɯ. Wãtĩãrẽ cõãwionecoyigɯ.

Jesús õpũũ bóagɯre netõnérigue
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Sícũ basocã õpũũ bóagɯ cũũ puto wáa, ñicãcoberimena jeacũmuyigɯ: —Mũũ yũũ diarecutirere netõnéduagɯ, netõnémasĩã, jĩiyigɯ.

⁴¹ Jesús cũũrẽ bóaneõgũ, cũũrẽ ñaapeó, jĩiyigɯ:

—Netõnéduagaga. Diaremanigũ putuáya, jĩiyigɯ.

⁴² Máata cũũya õpũũ bóare yatijõãyiro. Diaremanigũ putuáyigɯ. ⁴³ Jesús cũũrẽ máata ticocogɯ, dutiyigɯ:

⁴⁴ —Ateré ãpẽrãrẽ wedegɯ mee tiiwá, jĩimiyigɯ—. Pairé ãñogú wáaya, “ãñujõããyi” jĩĩdutigɯ. Moisés dutirirobirora tiiwá, basocã niipetira mũũ diare netõãriguere masĩãrõ jĩĩgũ, jĩiyigɯ.

⁴⁵ Cũũpe wáa, cũũrẽ wáaariguere wedenacã, niipetiropɯ wedepetijãyigɯ. Teero tiigú, Jesús macãrĩpãre basocã ñnacoropɯre wáariyigɯ. Teemacãrĩ wesapɯ, basocã manirõpɯ wáayigɯ. Cũũ teero tiipacári, niipetiro macãrãpɯ wáa, cũũrẽ ññanetõyira.

2

Jesús wáamasĩhẽgũrẽ netõnérigue
(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Pee burecori wáaripacari, Jesús Capernaumpɯ coeputuáyigɯ. Tiimacã macãrã “cũũ niirí wiipɯ niĩ” jĩĩrẽ quetire tuoyira. ² Basocã pau toopú neãyira. Tiiwiiré dadajõãyira, sopeputócãrẽ teerora. Sããwamasĩña maniyiro. Cũũrẽ bueyigɯ. ³ Cũũ putopɯ sícũ wáamasĩhẽgũrẽ néjeayira. Bapari ãmũã cũũrẽ ñoonéyira. ⁴ Cũũ basocã pau niirĩ, Jesús putogãpɯ jeamasĩriyira. Teero tiirã, wii sotoápɯ mũãwa, Jesús niirõ sotoapɯ sicacope néweyira. Tiicopepɯ wáamasĩhẽgũrẽ cũũ cõãrõmena diocóyira. ⁵ Jesús cũũ padeorí ññagũ, wáamasĩhẽgũrẽ jĩiyigɯ:

—Yáa wedegɯ, mũũ ñañaré tiirére acabónotoaa, jĩiyigɯ.

⁶ Toopú duirã Moisés jóarigue buerã wãcũyira: ⁷ “¿Ñani deero tiigú biiro wedesei? Teero jĩĩgũ, Cõamacũrẽ ñañarõ wedesegɯ tiĩ. Cõamacũ sícũrã ñañaré tiirére acabómasĩ”, jĩĩ wãcũyira cũãpeja.

⁸ Máata Jesupé cũũ wãcũrẽre masĩjãyigɯ.

—¿Deero tiirã múã teero wãcũĩ? ⁹ Ñanirẽ “mũũ ñañaré tiirére acabónotoaa” yũũ jĩĩrĩ, tee cũũrẽ acabónoãriguere ññaricu múãjã. Yũũ ãni wáamasĩhẽgũrẽ “wũmũnucã, mũũ cõãrõrẽ néepa wáaya” jĩĩrĩpereja, cũũ wũmũnucãrĩ ññãã múã.

¹⁰ Yũũ niipetira sõwũ niĩã. Teero tiigú, atiditapãre basocã cũũ ñañaré tiirére acabómasĩã. Yũũ dutirére múãrẽ ãñogúda, jĩiyigɯ cũũpeja.

Wáamasĩhẽgũrẽ jĩiyigɯ:

¹¹ —Yũũ mũũrẽ “wũmũnucãña” jĩĩã. Mũũ cõãrõrẽ néepa, mũũya wiipɯ putuawayã, jĩiyigɯ.

¹² Wáamasĩhēgũ niimiārigũ wũmunucā, máata cũ cõārõrē néeapa, niipetira ññacoro wáajõāyigu. Teero tiirá, niipetira ññamanijõāyira. Cõāmacũrē usenire tico, “biuro tiirere marĩ ññahērã niiāwũ” jĩyira.

Jesús Leviré “jãmũ” jĩrigue

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Galileataro wesapu wáyigu sũcã. Niipetira basocá cũ putopũ neãari siro, cúãrē bueyigu. ¹⁴ Too netõwágu, Alfeo macũrē ññabuayigu. Cũ wãmecutiugu Levi. Cũ romanuã õpũrē niyeru wapasébosari basocũ niyigu. Jesús cũ paderõpũ duiri ñña: —Jãmũ yũmena, jĩyigu.

Levi wãmũnucã, cũũmena wáajõāyigu.

¹⁵ Too síro Jesús Leviyá wiipũ yaaduiyigu cũ buerámēna. Paũ niyeru wapasébosari basoca, ãpērã ññaré tiirá cúãmena yaaduiyira. Paũ peti cúãno Jesuré nũnyíra. ¹⁶ Moisés jóarigue buerá fariseo basoca niirã Jesús cúãmena yaari ññarã, cũ bueráre sãñáyira:

—¿Deero tiigũ múãrē buegũ ññaré tiirámēna, niyeru wapasébosari basocamēna yaai? jĩyira.

¹⁷ Jesupé teeré tũogũ, cúãrē jĩyigu:

—Diaremanirã ucotigũre booricua; diarecutira dícu ucotigũre boocúa. “Ññuré dícu tiia” jĩrãrē ãmaãgũ atiriwũ; ññaré tiirápere ãmaãgũ atiũ, jĩyigu.

“¿Mũũ buerá deero tiirá betirí?” jĩrigue

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Sicabũreco Juan buerere nũnrã, ãpērã fariseo basoca betirá tiiyíra. Cũã betirí, sĩquērã Jesús pũto wáa, cúũrē sãñáyira:

—Juan buerere nũnrã, fariseo basoca buerere nũnrãcã betiíya. ¿Deero tiirá mũũ buerápe betirí? jĩyira.

¹⁹ Jesupé cúãrē jĩyigu:

—Wãmosiãgũũ boocórira cúũrē “yaaria; betirá tiia” jĩrĩ, ññaniã. Wãmosiãgũũ cúãmena niirĩ, betimasĩña maniã. ²⁰ Too síro cũ néewanogũdaqui. Teebũrecore betiádacua, jĩyigu—.

²¹ Sĩcũ sutiró bũcũrore mama caseroména seeréturiqui. Teeré tiiatã, coserí, mama caserope wéedũo, bũcũ caserope yigajõārĩ tiicú. Teero tiirí, pairí cope yiganemocu. ²² Teerora sĩcũ mama vinorē* wáicũra caseroporĩ bũcũporimēna posetíriqui. Teeré tiirí, wũga, teeporĩ esarí, podojõãcu. Vino píobatejõã, teeporicã cõõjõãcu. Teero tiirá, mama vinorē mamapórĩpu posetĩro booa, jĩyigu Jesús.

Yeerisãri bũreco niirĩ, trigo tãnerigue

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Sicabũreco judíoa yeerisãri bũreco niirĩ, Jesús cũ buerámēna trigo wesepũ netõwáyigu. Too netõwára, cũ buerá trigore tãnenũcãyira, yaadara.

²⁴ Fariseo basoca cúũrē jĩyira:

—Ñña. Marĩrē yeerisãri bũrecore padedutiripacari, ¿mũũ buerápeja deero tiirá padera tiii? jĩyira.

²⁵ Jesús cúãrē jĩyigu:

—Õpũ David sicabũreco yaaré manirĩ, juabóayigu. Cũ menamacãrã juabóaramēna cũ tiirĩguere múã buerá niipacara, ¿masĩrii? ²⁶ Cõāmacũwiipũ sããwayigu. Toopũ pã mesa sotoa pesarĩguere “Cõāmacũye niã” jĩrĩguere yaapetijãyigu cũ menamacãrãmēna. Paiá dícũre yaaré niimiyiro. Davipé pai

* 2:22 Portugués: vinho.

niiripacu, teeré sãĩ, yaapetijãyigu. Abiatar pairé dutigú niirito, David teero tiiyígu, jĩyigu.†

²⁷ Jesús jĩnemoyigu:

—Cõãmacũ yeerisãri bærecore cũürigu niwĩ, basocáre tiiápugu. Basocápe yeerisãri bærecore tiiápuaro jĩgũ mee cũürigu niwĩ. ²⁸ Teero tiigú, yũ niipetira sõwã yeerisãri bæreco niirĩ, basocá tiiádarere dutimasã, jĩyigu.

3

Jesús wãmo bære cõogúre netõnérigue
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Jesús cũ tiirucúrobirora judíoa neãrí wiipu sããwayigu sũcã. Toopú sũcũ wãmo bære cõogú niyigu. ² “¿Marĩ yeerisãri bærecore cũürẽ netõnégũdari?” jĩ wãcũrã, ñanũseyira, wedesããdara. ³ Jesús wãmo bære cõogúre jĩyigu:

—Wũmũncãña basocá decopu.

⁴ Jesús too niirãrẽ sãĩñayigu:

—Marĩrẽ dutiré ¿deero tiidutí yeerisãri bæreco niirĩ? ¿Ñurere o ñañarere tiidutí? ¿Basocáre netõnére o basocáre sãcõãrere tiidutí? jĩmiyigu.

Cũãpe yũriyira. ⁵ Teero tiigú, Jesupé cããrẽ cúaremena cãmenũcã ññayigu. Cũã tũodũgãheri ññagũ, bayiró bóaneõgũ wáayigu. Wãmo bære cõogúre: —Mũya wãmorẽ súucoya, jĩyigu.

Cũpeja súucoyigu. Teero tiirã, cũya wãmo sicato niirirobirora pũtuáyi.

⁶ Fariseo basocape witiwayira. Máata Herodere tũonũseramena “¿deero tii marĩ ãnirẽ sããdariye?” jĩ wedesewayira.

Galileataro wesapu paũ basocá neãrigue

⁷ Jesús cũ buerámena Galileataro wesapu wáayigu. Paũ Galilea dita macãrã cãürẽ nũnyira. ⁸ Cũ pee ãñurẽ tiirĩ tũorã, paũ basocá cũ pũtopu wáayira. Judea dita macãrã, Jerusalén macãrã, Idumea dita macãrã, díã Jordán muĩpũ muãatirope macãrã, Tiro wesa macãrĩ macãrã, Sidón wesa macãrĩ macãrã Jesuré ññarã wáayira. ⁹ Cũ paũ niirĩ ññagũ, Jesús cũ buerare sicawú dooríwũ cõoyúedutiye, “tuudiyóbocua” jĩgũ. ¹⁰ Cũ paũ netõnéyigu. Teero tiirã, ãpẽrã diarecutira cãürẽ padeñãdũgara, cãürẽ tuudiyóatiyira. ¹¹ Wãtã cõorã Jesuré ññarã, cũ díamacũ ñicãcoberimena jeacũmu, bayiró busurómena: —Mũ Cõãmacũ macũ niã, jĩyira.

¹² Jesús wãtãrẽ tutuaromena dutiyigu:

—Teeré wederijãña ãpẽrã tũocóro, jĩyigu.

Jesús doce apóstoles beserigue
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Jesús ãtãgũpũ muãwayigu. Toopú cũ tũsarãre neãdutiye. ¹⁴ Cũ neãrirapũre doce ãmũãrẽ beseyigu cũm̃ena nii bueadarare.

—Yũ besearira niã múã. Yee maquẽrẽ wedera wáaadacu, jĩyigu.

¹⁵ Cũ tiimasĩrere ticoyigu cããrẽ, wãtãrẽ cõãwionecoaro jĩgũ. ¹⁶ Cũ noquẽrã niyira:

Simón (cãürẽna Jesupé “Pedro” wãme tuuyigu),

¹⁷ Santiago,

cũ bai Juan (cãã Zebedeo põna niyira. Jesús cããrẽ “Boanerges” wãme tuuyigu. “Boanerges” cãã wedeseremena jĩrõ “bũpo põna” jĩrõ tiyiro),

¹⁸ Andrés,

Felipe,

† 2:26 1 Samuel 21.1-6.

Bartolomé,
Mateo,
Tomás,
Santiago (Alfeo macũ),
Tadeo,
Simón (romanuã dutiráre cõãdugara menamacũ),

¹⁹ Judas Iscariote (too síropu Jesuré ññatutirapure wedesãcotegudũ) niyira.

Jesuré “Satanás tutuaremena wãtĩãrẽ cõãqui” jĩ wedesãrigue
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

²⁰ Jesús wiipá sããwayigu. Toopáre paũ basocá neãyira sũcã. Teero tiirá, Jesús, cũũ buerá yaamasĩriyira. ²¹ Teeré Jesuyá wederá tuoyíra. Cũũrẽ “mecũjõãqui” jĩrã, néerã wáayira.

²² Moisés jóarigue buerá Jerusalénpu atiarirape biiro jĩyira:

—Ñni wãtĩãrẽ dutigú Beelzebú tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecoi, jĩmiyira.

²³ Jesús cúãrẽ neãduti, queorémena wedeyigu:

—Satanás cúãrẽ padecoterare cõãriqui. ²⁴ Sicadita macãrã sãcãrõména ni-
ihẽrã, cúã basiro cãmerĩquẽrã, tiidita macãrã petijõãcua. ²⁵ Sicawí macãrã
sãcãrõména niihẽrã, cúãcã petijõãcua. ²⁶ Satanás cúãrẽ padecoterare cõããtã,
cũũ dutiré petijõãcu. Teeména yapacutijõãqui.

²⁷ Sãcũ tutuaguya wiire sããwagu, cúãrẽ siatúcũripacu, emamasĩriqui;
siatúcũtoagupu, cúãya wii maquẽrẽ emamasĩqui.

²⁸ Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Cõãmacũ basocáre niipetire cúã ññañaré tiirere,
ññañarõ wedeserere acabógudaqui. ²⁹ Cũũ teero acabópacu, cúã Espiritu San-
tore ññañarõ wedeseripereja, acabórido jagũdaqui. Cúã Espiritu Santore ññañarõ
wedeseeri, wapa petirícu, jĩyigu.

³⁰ Teeré jĩyigu, cúã “wãtĩ cuoi” jĩrĩ tuogú.

Jesús paco, cũũ baira jearigue
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Jesús paco, cũũ baira jearyira. Cúã sopepá jeanucã, Jesuré atiduticoyira.

³² Cũũ puto duirã cúãrẽ jĩyira:

—¡Coe! Mũũ paco, mũũ baira sopepá mũũrẽ atidutiayira, jĩyira.

³³ —¿Noã niĩ yũũ paco, yũũ baira? jĩyigu.

³⁴ Cũũ puto duirãre ñña, cúãrẽ jĩyigu:

—Ñniã yũũ paco, yũũ baira tiiróbiro niĩya. ³⁵ Cõãmacũ boorere tiirãno cúãrã
yũũ bai, yũũ bayio, yũũ paco tiiróbiro niĩya, jĩyigu.

4

Ote wẽẽbategumena queoré
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Opatutí Jesús Galileataro wesapu buenucãyigu. Paũ basocá cũũ puto-
neãyira. Cúã paũ niinetõrĩ ññagũ, dooríwupu mũãsã, jeanuãyigu. Ditatuparipu
putuáyira basocápeja. ² Cũũ wãcũrémena pee queoré bueyigu cúãrẽ.

³ —Tuoyá ateré, jĩyigu—. Sãcũ basocá oteréperire wẽẽbategu wáayigu, wiiáro
jĩgũ. ⁴ Cũũ wẽẽbatewari, sãquẽñeperi maapu ñaacũmuyiro. Minipõná ati,
teeré yaapetijãyira. ⁵ Apeyepéri ãtãyepa dita péerogã cuorópu ñaacũmuyiro.
Tiidita ãcãhẽrõgã niijõrõ, máata manamiyiro. ⁶ Muĩpũ asirí, ocobopó,
nucõrĩ manijõrõ, sãnjõãyiro. ⁷ Apeyepéri pota watoapu ñaacũmuyiro. Pota
teeré wiinetõmã, sããjãyiro. Dũcamaniyiro. ⁸ Apeyepéri ote useniri di-
tapu ñaacũmuyiro. Tee wii, bũcãmã, dũcacutiayiro. Sicasati treintaperi,

apesatí sesentaperi, apesatí cienperi ducacatiyiro, jĩiyigu—. ⁹ Tɔodugáranano tɔomasĩadacua, jĩiyigu.

*“¿Deero tiigá queorémena buei?” jĩirigue
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)*

¹⁰ Basocá wáapetiari siro, Jesús sícūrā niirĩ ññarā, cūũ putogā niĩarira, cūũ buerá docemena cūũrē sãĩñáyira:

—¿Deero jĩidugaro tiii mũũ queorémena buearigue? jĩiyira.

¹¹ Jesús cúãrē jĩiyigu:

—Tíatorũ masĩña maniríguere Cõamacũ dutiré múãpure niĩadarere múãrē masĩrĩ tiia. Yũũre padeohérare queorémena wedea, ¹² yũũ tiirére ññapacara, ññamasĩrijããrõ jĩigũ; yée maquērē tɔopacára, tɔomasĩrijããrõ jĩigũ. Cúã tɔomasĩrãno niirã, cúã ññarē tiirére duubójĩya; acabóre sãĩbójĩya; Cõamacũ cúãrē acabóbojĩyi, jĩiyigu.

*Ote wẽẽbategũmena queorére wedequẽnorigue
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)*

¹³ Cúãrē wedequẽnoyigu:

—¿Múã ate queorére tɔomasĩrii? Too docare ¿deero tii apeyé queorére tɔomasĩadari? ¹⁴ Opaperire ote wẽẽbategũ tiiróbiro niiqui Cõamacũye quetire wedegũ. ¹⁵ Æpẽrã basocá maapũ ññacũmuãreperibiro niicua. Cúã tee quetire tɔomícua. Máata Satanás ati, cúã tɔomíãriguere ãmapetijãqui. ¹⁶ Æpẽrã ãtãyepapũ ññacũmuãreperibiro niicua. Tee quetire tɔorá, máata ãñurõ ãseniremena tɔomícua, tɔorápeja. ¹⁷ Nũcõrĩ manijĩrã, yoari ãseniricua. Cúãrē ññarõ tiirí, o ãpẽrã tee quetire padeoré wapa cúãrē ññarõ netõrĩ tiirí, máata padeodújãcua. ¹⁸ Æpẽrã pota watoapũ ññacũmuãreperibiro niicua. Tee quetire tɔomícua, tɔorápeja. ¹⁹ Atibúreco maquẽpere bayiró wãcũcua. “Ññurõ niĩadacu pee apeyé cɔorá”, jĩĩ wãcũmicua. Búrecoricõrõ apeyenórē bayiró boonemócua. Tee niipetire cãmotájãcu tee quetire. Ducamanirã tiiróbiro niicua. ²⁰ Æpẽrã ãseniri ditapũ ññacũmuãreperibiro niicua. Tee quetire tɔorá, padeocúa. Cúã teero tiirã, ducacatiyeyucũ tiiróbiro niicua. Æpẽrã treintaperi, ãpẽrã sesentaperi, ãpẽrã cienperi ducacatiyeyucũ tiiróbiro niyucocua, jĩĩ wedeyigu.

*Sĩãwócorigamena queoré
(Lc 8.16-18)*

²¹ Apeyé queorémena wedenemoyigu:

—Basocá sĩãwócorigare moocũricua. Teero biiri cúã cãñirõ docapũ sĩãdupóricua. Teero tiirõno tiirã, ãmũãrõpũ péocua, ãñurõ bóearo jĩĩrã. ²² Tee tiiróbirora tíatorũ basocá masĩña maniríguere masĩnoãdacu. Bauhéropũ niirécã bauadacu. ²³ Tɔodugáranano tɔomasĩadacua, jĩiyigu.

²⁴ Cúãrē jĩĩnemoyigu:

—Múã tɔorére ãñurõ wãcũnũseyã. Péerogã masĩdugara, péerogã masĩadacu. Pairó masĩdugara, pairó masĩadacu. Pairó masĩdugari, Cõamacũ masĩrē ticonemogũdaqui. ²⁵ Æñurõ tɔonũnũseranorē Cõamacũ nemorõ masĩrē ticogũdaqui. Tɔodugáheranorē cúã masĩmiriguere ãmajãgũdaqui, jĩiyigu.

Oteré bũcũãtũãre queoré

²⁶ Apeyé queorémena wedenemoyigu:

—Cõamacũ dutiré múãpure niĩadare atequetí tiiróbiro niĩã: Sícũ basocá oteréperi wẽẽbatequi. ²⁷ Cúũ cãñirĩ, cúũ wãcãrĩ, búrecori, ññamirĩ teeperi tee booró mana, wiicú. “¿Deero wiigári?” jĩĩmasĩriqui. ²⁸ Tiiápuro manirõ

opapūnagā súuwitinacā, pūūrī witi, bꝯcꝯatꝯuajea, dꝯcꝯacꝯaticu sáa. ²⁹ Teeperi bꝯcꝯápetiri, teesatiripe sīnijōācu. Teero wáari ñña, “tūnerito jeaa” jīi, tūneneōqui, jīiyigu.

Mostazapemena queoré
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Cūārē wedenemoyigu:

—Cōāmacū dutiré múāpure niiādarere ate queorémēna wedegꝯda. ³¹ Sicape mostazape tiiróbiro niā. Niipetire oteréperi dꝯaró péeripegā niā. ³² Péeripegā niipacaro, oteri siro, wiiróꝯja, niipetire oteyucꝯ nemorō ūmꝯārigꝯ bꝯcꝯácu. Pacadꝯpúri cꝯocú. Minipōná teedꝯꝯaripꝯ pesacua, muipū bayiró asirí. Toopá pōnacꝯtícu, jīiyigu.

Queorémēna wederigue
(Mt 13.34-35)

³³ Jesús cūūye quetire wedegꝯ, pee queorémēna wedeyigu. Cūā tꝯomasīrō jeatuario wedeyigu. ³⁴ Cūārē wederécōrō queorémēna wedeyigu. Cūū buerápere cūā dícu niirí, niipetirere tee queorére añurō wedeyigu.

Jesús wīnorē, ocoturíre nꝯcūārī tiirígue
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús tiibꝯrecora náicūmuatiri, cūū bueráre: —Jāmu atitaró iiníñapꝯ, jīiyigu.

³⁶ Cūā cūū sãñaāriwꝯꝯ mꝯāsã, Jesuré néetīāyira. Basocápe cūā niiāriropꝯꝯa ꝯtuájāyira. Āpērã aꝯeyepáwꝯmēna cūārē bapacꝯtitīāyira. ³⁷ Cūā tīāwari, wīno bayiró wēēcꝯtꝯatiyiro. Ocoturí tiiwꝯꝯꝯre páabatesāyiro. Tee páabatesārī, tiiwú duadiaropꝯ tiimíyiro. ³⁸ Jesupé waatúropꝯ cūūya dupure sutipó sotoáꝯꝯ duupéo, cānisãñájāyigu. Cūū buerá cūūrē wācōrārã, jīiyira:

—¡Īsārē buegú! ¿Mꝯꝯ ññarii? Marí duadiarapꝯ tiiara, jīiyira.

³⁹ Jesús wūmꝯnꝯcā, wīnorē nꝯcūārī tiiyigu. Ocoturíre: —¡Ditamaníjōāñña! jīiyigu.

Wīno netōjōāyiro. Nꝯcūāꝯpetijōāyiro. ⁴⁰ Cūū bueráre jīiyigu:

—¿Deero tiirá nocōrō cuii? ¿Múārē padeoré manidójāi? jīiyigu.

⁴¹ Cūā bayiró cuirira niijīrã, cāmerī wedeseyira:

—¿Noñó niigariye ãni? Cūūrē wīno, ocoturíꝯꝯa yꝯujã, netōnꝯcãria, jīiyira.

5

Gerasa macū wātīã cꝯogúye queti
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Galileatarore Gerasa ditapꝯ tīājeayira. ² Jesús dooríwꝯ niiārigꝯ maanꝯcārī, sīcū diarirare cūūre coperipꝯ niiārigꝯ Jesús ꝯꝯtopꝯ máata atiyigu. Wātīã cꝯogú niiyigu. ³ Cūū diarirare cūūre coperipꝯ niijāyigu. Deero tii siatúmasīña maniyigu. Cōmedárimenacārē siatúmasīña maniyiro. ⁴ Pee peti cōmedárimēna cūūye wāmorīrē, cūūye dꝯꝯorire siatúri, wéetajāyigu. Sīcūno cūūrē sīcārībíríyira. ⁵ Búrecori, ñnamirí cūū ūtāyucꝯꝯ diarirare yaaróꝯ acaribínetōgū tiiyigu. Ītāperimēna cūū basiro cūūya ōꝯūūrē dote, cāmitujāgū tiiyigu. ⁶ Jesuré yoaropꝯ ññagūrã, cutuáti, cūū ꝯꝯto ñicācoberimēna jeacūmuyigu. ⁷⁻⁸ Jesupé cūūrē jīiyigu:

—Wātī, ānipúre niigú, witiwaya, jīiyigu.

Cūūꝯe bayiró acaribíremēna jīiyigu:

—Jesús, Cōāmacū ūmꝯāsepꝯ niigú macū, yꝯꝯre ꝯotocōrijāña. Cōāmacū ññacoropꝯ bayiró sãñã: Yꝯꝯre ññarō netōrī tiirijāña, jīiyigu.

⁹ —¿Deero wāmecꝯtīi mꝯꝯ? jīiyigu Jesús cūūrē.

—Īsã wātīã ꝯꝯ niā. Teero tiigú, yꝯꝯ “Legión” wāmecꝯtia, jīiyigu.

10 Pee peti cūūrē sāiyigu:

—Ěsārē aperopú ticocorijãña, jĩiyigu.

11 Ětãgũpú pau yesea yaanucũyira. Wãtĩã bayiró sāiyira:

12 —Ěsārē yesea puto wáadutiya. Ěsã cúãpũre sããwa, niiãda, jĩimiyira.

13 —Teerora tiiyá, jĩiyigu Jesús.

Cũ teero jĩĩrĩã, basocũpũre niiãrira witiwa, yeseapũre sããwayira. Yeseape opatũdipũ cutucutũbuawa, opataropũ ñaacoñuãyira. Cũã dos mil watoa niimiãrira duajõãyira.

14 Yesea coterí basoca cuicocutũayira. Cũãya macã macãrãrē, cãpũrĩpũ macãrãrē teeré wedeyira. Cũã wederi tũorá, “¿deero wáayiri?” jĩĩ, ññarã wáayira. 15 Jesús pũtopũ jeara, pau wãtĩã cũogú niimiãrigũre duri ññayira. Cũ suti sãña, ãñurõ wedesejãyigu sũcã. Tee niipetirere ññarã, cuiyira. 16 Basocũ wãtĩã cõãwionecori ññaãrira cūūrē wáariguere wedeyira ãpẽrãrē. Yeseare wáariguercãrē wedeyira. 17 Teeré tũorá, Jesuré bayiró: —¡Wáagua! Ěsãya ditapũre pũtuãrijãña, jĩĩnũcãyira.

18 Jesús doorĩwũpũ mũãsarĩ, wãtĩã cũogú niimiãrigũ cūūrē bayiró sãĩmĩyigu:

—Yũcã mũũmena wáagũda, jĩimiyigu.

19 —Yũũmena atirijãña; mũũya wiipũ pũtuawaya. Cõãmacũ mũũrē tiĩariguere, mũũrē bóaneõremena ññaãrigũre wedegũ wáaya mũũ puto niirãrē, jĩiyigu.

20 Cũ wáa, Decápolis macãrĩpũ niipetire Jesús cūūrē tiirĩguere wedenũcãyigu. Niipetira cũũ wederere tũorá, tũomanĩjõãyira.

Jairo macõye queti; Jesuyáro sutiró padeñãrigoye queti

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

21 Jesús doorĩwũũmena apeniñapá tĩãjeari, pau basocã cũũ pũtopũ neãyira. Teero tiigú, día wesagãpũ pũtuãnũcãyigu. 22 Toopũre sũcũ judĩoa neãrĩ wii dutirá menamacũ jeayigu. Cũũ wãmecutiwigũ Jairo. Jesuré ññagũ, cũũ puto ñicãcoberimena jeacũmu, 23 bayiró sāiyigu:

—Yũũ macõ diagopũ tiiãwõ. Jãũũ yũũmena. Ñaapeógũ atiya, coore netõãrõ jĩĩgũ. Mũũ teero tiirĩ, catigodaco, jĩiyigu.

24 Jesús cũũmena wáayigu. Pau basocã cūūrē tuunũnũseyira. 25 Cũã watoapũ sũcõ numiõ niyigo. Doce cãmarĩ beti niiré teero niirucujãyiro. 26 Ěcotira pau cúã ãcotiri, teemena nemorõ ññañarõ netõyigo. Coo niyeru cũomĩriguemena cúãrē wapatĩma jĩĩgõ, petinõjõãyigo. Coo diaré petirĩyiro. Bayiró peti wáayigo. 27 Jesús basocãre netõnẽre quetire tũoyigo. Teeré tũogõ, Jesús sucubĩro basocã watoapũ jea, cũũyaro sutiroré padeñãyigo. 28 “Yũũ cũũyaro padeñãremena dícu netõjãgõdacu”, jĩĩ wãcũyigo. 29 Coo padeñãrĩã, coo diaré máata bũũnũcãjõãyiro. Cooya õpũũ ãñũjõãrigũre masĩjãyigo. 30 Jesús “yũũ tutuaremena netõrĩ tiiãtu” jĩĩ tũomasĩjãyigu. Máata cãmenũcã, sãĩñãyigu:

—¿Noã yáaro sutiroré padeñãĩ? jĩiyigu.

31 Cũũ buerã cūūrē jĩiyira:

—¿Mũũ ññarĩ? ¿Basocã pau tuunũnũserĩ ññapacũ, “¿noã yũũre padeñãĩ?” jĩĩ sãĩñãĩ? jĩiyira.

32 Jesupé “¿noã yũũre padeñãĩ?” jĩĩgũ, ññaãmayigu. 33 Coope coore netõãrigũre masĩjãgõ, cũũ díamacũ ñicãcoberimena jeacũmuyigo. Cuigo, ñapõpiyigo. Niipetire coore wáariguere wedeyigo.

34 Jesús coore jĩiyigu:

—Yáa wedego, mũũ padeojĩgõ, netõnénoãrigopũ pũtuáa. Diaremanigõ useniremena pũtuawagoa, jĩiyigu.

35 Cũũ coomena wedesegũ tiirĩ, Jairoya wii macãrã jeayira.

—Muu macō diajōāwō mée. Buegúre nocōrōrā potocōduya, jīyira.

³⁶ Jesús cūā jīāriguere tuopacá, judíoa neārí wii dutigúre jīyigu:

—Wācūpatirijāña; diamacūrā padeoyá, jīyigu.

³⁷ Jesús cūūmena pau bapacutiri booríyigu. Noquērārē “jāmu” jīyigu: Pedrore, Santiagore, cūū bai Juanrē. ³⁸ Jesús judíoa neārí wii dutigúya wiipū jeayigu. Toopú jeagu, basocá uti, bóaneōremena acaribirare īñayigu. ³⁹ Tiiwiipá sāāwagu, too basocá niirārē jīyigu:

—¿Deero tiirá nocōrō acaribí, utii? Wīmagō diarico; cānigō tiicó, jīyigu.

⁴⁰ Cūāpe cūūrē buijāmiyira. Jesupé niipetirare witiwadutiya. Cūā witiwaari siro, wīmagō pacure, pacore, cūūmena niirāmena coo pesarí tatiapū sāāwayigu. ⁴¹ Toopú sāājeagu, diarigo wāmorē ñee: —Talita, cumi, jīyigu cūūye arameomena. Biiro jīgū, “wīmagō, wāmunucāña” jīgū tiyigu.

⁴² Máata wīmagō doce cāmarī cuogó wāmunucā, wáyigo. Coo masārī īñarā, bayiró īñamanijōāyira. ⁴³ Jesús bayiró wededutiriyigu teeré.

—Coore yaaré ecaýá, jīyigu.

6

Jesús Nazaretpū coeputúarigue (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Too niīarigu cūū masāri macāpū coeputúayigu. Cūū buerácā cūūmena wáyira. ² Judíoa yeerisāri bureco jeari, Jesús cūā neārí wiipū buenucāyigu. Pau basocá cūū buerére tuorá tuomanijōā, cāmerī jīyira:

—Āni teeré ānopú bueriwi. Āpī cūū masīrere ticojīyi. Tee masīrēmena tiiēñoyigu. ³ Āni María macū táboa padegú niī; Santiago, José, Judas, Simón sōwū niī; cūū baira numiācā āno marī watoapū niīya, ¿teerora? jī wedeseyira.

Teeré wācūrā, cūūrē padeodugáryira. ⁴ Jesupé cūārē jīyigu:

—Niipetira apeyé macārī macārā sīcū profetare padeocúa. Cūūya dita macārā, cūūya wedera, cūūya wii macārā doca cūūrē padeorícua, jīyigu.

⁵ Toopúre cūū tutuaremena tiiēñomasīryigu. Sīquērā diarecutira dícare ñaapeoyigu, cūā diarecutire netōārō jīgū. ⁶ Basocá padeohéri īñagū, īñamanijōāyigu.

Jesús cūū bueráre wededuticorigue (Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Too puto niiré macārīpū buenetōgū wájōāyigu. ⁷ Cūā docere cūū pūtopū neāduti, pūarācōrō dícu ticoconucāyigu. Wātīārē cōāmasīrere ticoyigu cūārē.

⁸ —Múā wáara, apeyenó néewarijāña, jīyigu —. Múā tuurítuarigu dícare néewayá. Wasopo, pague, niyeru néewarijāña. ⁹ Sapatu, suti, múā sāñaré dícare néewayá. Apeyé múā suti wasoádarere néewarijāña, jīyigu—. ¹⁰ Múā wiipú jeara, tiimacāpū múā niīādarō jeatuarō pūtuácūmuña. ¹¹ Apemacāpúre múārē ñeedugaheri, múā wederere tuodugáheri, tiimacārē netōjōāña. Tooré netōwára, tiimacā maquē dita múāye dūporipū túaariguere páabatecūña. Teero tiirá, múā “atimacā macārā wapa cuoóya” jīrā tiīadacu, jīyigu Jesús.

¹² Cūā wájōāyira, basocáre “múā ñañaré tiirere wācūpati, wasoyá” jīnetōrā wáara. ¹³ Teero biiri pau wātīārē cōāwionecoyira. Pau diaré cuorare usemena tuusīā, cūārē netōnéyira.

Juan Bautistare sīārigue (Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Niipetiropū Jesús tiirere tuosesájōāyira. Herodes Galilea dita dutigúca tee quetire tuogú jīyigu:

—Juan basocáre wãmeõtiri basocũ masãgũ masãjĩyi. Teero tiiró, cũũpure tutuare niicu, jĩiyigu.

¹⁵ —Elías niiqui, jĩiyira ãpẽrã.

—Tíato macãrã profetas tiiróbiro niigú niiqui, jĩiyira ãpẽrãpé.

¹⁶ Cũã teero jĩĩrĩ tũogú, Herodepe jĩiyigu:

—Tiibũreco yũũ dupure páatadutirigu Juan niiqui. Cũũrã mecãtígãrẽ masãqui, jĩiyigu.

¹⁷ Herodes too sũgueropũ Herodías usenigõ niiãrõ jĩĩgũ, Juanrẽ peresuwiipũ néewa, siatúcũdutiya. Herodías cũũ bai Felipe nũmo niimiyigo. Teero niipacari, Herodepe coore ãma, nũmocutijãyigu. ¹⁸ Teeré ñãgũ, Juan Herodere: —Mũũ bai nũmorẽ nũmocutimasĩria, jĩiyigu.

¹⁹ Teero tiigó, Herodías Juanména bayiró cúadoajĩgõ, cũũrẽ sĩãdutiũgamiyigo. Teero wãcũpaco, sĩãdutiũmasĩriyigo. ²⁰ Herodepe Juanrẽ cuiyigu. Cũũ basocú ãñugú niirere, cũũ Cõãmacũyere tiinũnũserere masĩyigu. Juan wederere tũogú, bayiró wãcũpatiyigu. Teero wãcũpatipacu, ãñurõ useniremena tũoyigu, tũogũpeja. Teero tiigú, coo ñãñarõ tiidũgãrere tiidutiĩrimiyigu. ²¹ Herodes cũũ bauári bũreco jeari, bosebũreco tiipéoyigu. Tiibũrecore Herodías Juanrẽ coo sĩãdũgãrere buajeáyigo. Herodes bosebũreco tiigú, cũũmena paderãre, teero biiri surara dutirãre, Galilea dita macãrã uputĩ macãrãrẽ néõco, cúãmena boseyayigu. ²² Cũã yaarópũ Herodías macõ sããwa, basaẽñoyigo. Coo basaẽñorere Herodes, ãpẽrã cũũmena yaadaira bayiró tũsayira. Teero tiigú, Herodes coore jĩiyigu:

—Noo mũũ boorénorẽ sãĩrĩ, ticogũda, jĩiyigu.

²³ Coore jĩiyigu sũcã:

—Niirõrã jĩĩã: Noo yũũ dutiré dita decomena mũũ dutidũgari, ticojãgũda, jĩiyigu.

²⁴ Coo paco pũtopũ witiwa: —¿Ñeenórẽ sãĩgõdãri yũũ? jĩiyigo.

Coo pacopé: —Juan basocáre wãmeõtiri basocũya dupure, jĩiyigo.

²⁵ Máata cutucutúsã, cúã õpãrẽ sãĩyigo:

—Mecãtígãrã opasida bapamena Juan basocáre wãmeõtiri basocũya dupure néesã, ticoya, jĩiyigo.

²⁶ Coo teero jĩĩrĩ tũogú, Herodes bayiró wãcũpatiyigu. Cũũ boocórira tũocóropũ “niirõrã mũũrẽ ticogũda” jĩĩãrigũ niijĩgũ, “ticoria” jĩĩmasĩriyigu.

²⁷ Máata sũcũ surarare Juanyá dupure páata, néeatidutiya. ²⁸ Surara peresuwiipũ wãa, cũũya dupure páata, opasida bapamena néesã, coore ticoyigu. Coope coo pacopũre ticoyigo.

²⁹ Juanrẽ teero tiiré quetire tũorã, cũũ buerere nũnũmiãrira toopũ wãa, cũũya õpũũrẽ nãe, ãtãtutipũ cũũrã wãayira.

Jesús cinco mil ãmũãrẽ yaarẽ ecarique
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús beserira buenetõãri siro, coe, Jesús pũtopũ neãyira. Niipetire cúã tiiariguere, basocáre bueariguere cũũrẽ wedeyira. ³¹ Cũã pũtopũ naĩrõ paũ jearã, ãpẽrã wãara niirĩ, péerogã yeerisã, yaa tiimasĩriyira. Teero tiigú, Jesús cúãrẽ jĩiyigu:

—Jãmũ, wãaco marĩ dícu basocã manirõpũ. Toopũ yeerisãco péero, jĩĩmiyigu.

³² Cũã sesaro dooriũwũpũ mũãsã, basocã manirõpũ wãajõãmiyira. ³³ Paũ cúã wãari ñãyira. Jesuré ñãrãrã cũũ wãaropũ niipetire macãrĩ macãrã cutũnũnũsewayira. Cũã sũguero cúã tĩãjeadarore yuetoayira. ³⁴ Jesús

dooríwupɯ sãñaãrigɯ duinucã, basocá paure ññayigɯ. Oveja* coterí basocɯ manirã tiiróbiro niirĩ ññagũ, bóaneõ ññayigɯ. Teero tiigú, cúãrẽ pee buenucãyigɯ sũcã. ³⁵ Ñamicapɯ niirĩ, cũũ buerá cũũ puto jea, jĩiyira:

–Ñamicapɯ niĩã. ãnopú macã manirõpɯ niĩã. ³⁶ Basocáre “nocõrõrã niĩã” jĩĩña. Pɯtogã niiré macãrĩpɯ, cãpũ niiré wiseripɯ cúã yaaré sãĩ, yaara wáaaro, jĩĩmiyira.

³⁷ –Múã cúãrẽ yaaré ecayá, jĩiyigɯ.

Cúãpe “¿deero tiigú teero jĩĩgari?” jĩĩmasĩrijĩrã, sãĩñáyira:

–Ûsã cúãrẽ ecarí, ocho† muĩpũrã pade wapatáremena yaaré sãĩnóbocu, jĩiyira.

³⁸ –¿Noquẽpa pã cuoi múã? Ññarã wáaya, jĩiyigɯ.

Cúã ññatoa, cũũrẽ: –Sicamoquẽñepa pã, wai puarã niĩya, jĩiyira.

³⁹ –Basocá táa sotoapɯ opaburi duiaro, jĩiyigɯ.

⁴⁰ Basocá sĩquẽburire cien, apeyebúrire cincuenta jeanuãyira. ⁴¹ Jesús tee sicamoquẽñepa pãrẽ, wai puarãrẽ née, ãmuãsepɯ ññamuõco, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigɯ. Túajea, pãrẽ puatásã, cũũ bueráre basocápure batodutigɯ ticoyigɯ. Waicãrẽ teerora tiiyigɯ. ⁴² Niipetira yaa, yapijõãyira. ⁴³ Yaatoaari siro, pã, wai cúã yaadũaariguere doce piseri seesã dadodupóyira. ⁴⁴ Teeré yaarira ãmuã dícare bapaqueori, cinco mil niiyira.

Jesús oco sotoápu wáarigue

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Jesús máata cũũ bueráre cũũ jeariwupɯ jeasãduti, Betsaidapɯ tĩãwasugedutiyaigɯ. Cúã wáari, cũũpe basocáre “wáagu tiia” jĩĩgũ tiiyigɯ.

⁴⁶ Cúãrẽ teeré jĩĩari siro, ãtãgũpá Cõãmacũmena wedesegu muãwayigɯ.

⁴⁷ Náicũmuãri siro, dooríwɯ tiitaro decopɯ niiyiro; Jesupé burusotoápu sĩcũrã niiyigɯ. ⁴⁸ Wĩno páapucãmotari, cúã waawámasĩhẽrĩ ññayigɯ. Bóemuãatari,

Jesús cúã pɯtopɯ wáagu, oco sotoápu wáayigɯ. Cúãrẽ netõjõãgũdu tiiróbiro tiiyigɯ. ⁴⁹ Cũũrẽ oco sotoápu wáari ññarã, ucuaápetijõãyira. “¡Abu! ¡Basocá diarigɯ wãtĩ niiqui!” jĩĩ wãcũmiyira. Bayiró acaribíyira. ⁵⁰ Niipetira cũũrẽ ñña,

ucuaápetijõãyira. Máata Jesús cúãrẽ jĩiyigɯ:

–Wãcũtutuaya. Yũũ niĩã. Cuirijãña, jĩiyigɯ.

⁵¹ Cúãyawupɯ muãsäyigɯ. Cũũ muãsarĩ, wĩno netõjõãyiro. Teero wáari ññarã, bayiró ucuaá, ññamanijõãyira. ⁵² Pãmena cũũ tiĩẽñoãriguere cúã “¿deero jĩĩrõ tiigári tee?” jĩĩmasĩriyira. Wãcũmasĩriyira. Teero tiirã, bayiró peti ññamanijõãyira.

Jesús Genesaretpɯ diarecutirare netõnérigue

(Mt 14.34-36)

⁵³ Cúã tiitaropure tĩã, Genesaretpɯ jeayira. Cúãyawɯ dooríwure siatúpaso, maajõãyira. ⁵⁴ Toopá cúã maajeánucãrĩ, too macãrã máata Jesuré ññamasĩyira.

⁵⁵ Teero tiirã, cúã niipetiroppɯ cutuwá, diarecutirare cúã cõãrémena néewayira.

⁵⁶ Noo cũũ wáaropure, metãmacãrĩgãpurre, pacamacãrĩpurre, cãpũpurre, cũũ netõwáadaropure diarare néewa, cũũ, yueyira. Jesuré sãiyira:

–Mũyaro sutiró yapa dícare padeñama, jĩiyira.

Niipetira padeñããrira netõjõãyira.

* **6:34** Portugués: ovelha. † **6:37** Portugués: oito.

7

Basocáre ñañarã wáari tiiré
(Mt 15.1-20)

¹ Sicabureco fariseo basoca, teero biiri síquērã Moisés jóarigue buerá Jerusalénpu niiārira jea, Jesús putopu neāyira. ² Toopú neārã, síquērã Jesús buerá yaari ññayira. “Jũĩrĩpĩre wāmorĩmena yaara tiĩya” jĩ wācũmiyira. ³ (Fariseo basoca, teero biiri niipetira judíoa wāmocosea, cúa ñecūsũmũã tiimúãatiriguere tiinunúseya. Teeré tihéra, yaariya. ⁴ Macã decopu jeaariracã teerora tiĩya. Cúa sñiré baparire, píosãreparure, cõmepárure, cúa yeerisãduirere coseéya.) ⁵ Teero tiirã, fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá cūãrẽ sãñáyira:

—¿Deero tiirã mpu buerã marĩ ñecūsũmũã tiimúãatiriguere tiinunúserii? Jũĩrĩpĩre wāmorĩmena yaara tiĩya, jĩyira.

⁶ Jesús cūãrẽ yũyigũ:

—Múã basocã ññahērõpu ñañaré tiirã niiã. Teero tiirã, tiiditõrepira niiã. Isaías múã mecūtĩgã tiirére diamacúrã jóasuguerigu niuwĩ. Cũ jóariguere aññurõ tũoádacu múã:

Ñniã basocã useromena dícu yũre padeoóya.

Cúa tagueñarepe noopá niirõ niicu.

⁷ Bári peti neããya.

Yé maquērẽ “bueada” jĩpacara, basocã jĩrere buejãya, jĩti Cõãmacũ,* jĩ jóarigu niuwĩ. ⁸ Múã Cõãmacũ dutirépere duujãã. Múã ñecūsũmũã tiimúãatiriguere tiinunúsera tiia, jĩyigũ.

⁹ Jesús cūãrẽ jĩnemoyigũ:

—Bayirõ aññurẽ wācūrémēna Cõãmacũ dutirére jĩcãmotamasĩã, múãyepere aññurõ tiimúãñucããdara. ¹⁰ Cõãmacũ Moisémena ate dutiyigũ: “Mpu pacu, mpu pacore padeoyã. Cūãrẽ ñañarõ wedesegunorẽ sãcõãjããrõ”, jĩrigũ niuwĩ. ¹¹ Múãpe merẽã dutijãã. Basocãre cúa pacure, cúa pacore “yũ múãrẽ tiiapumasĩriga; yé niyeru múãrẽ ticoboariguere Cõãmacũrẽ ticopetijãwũ” jĩdutiã múã. ¹² Múã teero dutira, cúa pacusũmũãrẽ tiiapurere cãmotára tiia. ¹³ Múã ñecūsũmũã tiimúãatiriguere tiidutiã, Cõãmacũ dutirére wapamaníre tiirõbiro tiirã tiia. Apeyé pee ate tiirõbiro tiinunúsera tiia múã, jĩyigũ.

¹⁴ Cūãrẽ teero jĩñari siro, basocãre neãdutyigũ sũcã. Cūãcãrẽ jĩyigũ:

—Múã niipetira yé maquērẽ tũomasĩãda jĩrã, tũorã atiya, jĩyigũ —.

¹⁵ Basocãre useropu sããware cūãrẽ ñañarã wáari tiirã. Cúa popeapu witiatirepe cūãrẽ ñañarã wáari tiia. ¹⁶ Tũodugáranõ tũomasĩãdacua, jĩyigũ.

¹⁷ Jesús paũ watoapu niĩarigu wiipú sããwayigũ. Toopú cūã buerã cūã queorémēna wedeariguere sãñáyira. ¹⁸ Jesús cūãrẽ yũyigũ:

—¿Múãcã ateré tũomasĩrii? Niipetire basocãre useropu sããware cūãrẽ ñañarã wáari tiirã. ¹⁹ Tee wācūrēpu sããwaricu; páagapu sããwacu. Too síro netõcõwitiwacu, jĩyigũ.

Teero jĩgũ, “niipetire yaaré aññurẽ niiã” jĩgũ tiiyigũ.

²⁰ Jesús wedenemoyigũ:

—Basocã wācūrēpu witiatirepe cūãrẽ ñañarã wáari tiia. ²¹ Basocã wācūrēpu ate witiaticu:

ñañarõ wācūrē,

ãpērãmēna ñañarõ ñeeapere,

yaaré,

* 7:7 Isaías 29.13.

basocáre sñacõãre,
²² ãpĩ ñumorẽ ñeeapere,
 apegó manarẽ ñeeapere,
 apeyeré boonemósãre,
 ñañaré tiiré,
 ãpêrãrẽ tiiditóre,
 ñañaré tiidúhere,
 ññatutire,
 ãpêrãrẽ ñañarõ wedesere,

“ãpêrã nemorõ añugú niã” jĩ tãgueñare,
 noo booró tiãmare witiaticu.

²³ Tee niipetire ñañaré popeapũ witiatia. Teerá basocáre ñañarã wáari tiia, jĩ wedeyigũ.

Judíoayo niñhẽgõ Jesuré padeorígue
 (Mt 15.21-28)

²⁴ Too niãrigũ witiwa, Tiro, Sidón macãrĩ wesapũ wáayigu. Toopáre ãpêrã masĩrijããrõ jĩgũ, sicawiipú sããwamiyigu. Teero tiipacá, masĩjãnoyigu. ²⁵ Máata wãtĩ sããnorigo paco “Jesús toopú niãyigu” jĩrere tũoyigo. Coó cũũ putopũ wáa, ñicãcoberimena jeacũmuyigo. ²⁶ Coó judíoayo mee niyigo. Sirofenicia ditapũ bauárigo niyigo.† Jesuré sãiyigo:

—Wãtĩrẽ cõãwionecoya yũũ macõrẽ, jĩyigo.

²⁷ Jesús coore queorémãna wedeyigũ:

—Wĩmarãpere ecasũguéro booa cãã yaadugarecõrõ. Cũã yaarere ãma, cũãyara díayiare cõãcũrĩ, añuria, jĩyigu.

²⁸ Coocã queorémãna yũũyigo:

—Õpũ, tee diamacurã niã. Díayiapura mesa doca duiará wĩmarã yaadiocore manarĩrẽ yaacua, jĩyigo.

²⁹ Cũũ jĩyigu:

—Mũũ añurõ yũũ. Teero tiigó, mũũya wiipũ putuawayã. Wãtĩ mũũ macõpũre niãrigũ wititoaqui sãa, jĩyigu.

³⁰ Coó wiipú putuajõãyigo. Toopú putuajeago, macõrẽ coó cõãrõpũ pesari ññayigo. Wãtĩ coopũre niimiãrigũ witiãjõãtoayigu.

Jesús sñcũ tuohégũ, wedesehegure netõnérique

³¹ Jesús Tiro wesapũ niãrigũ witi, wãajõãyigu. Wáa, Sidón netõwá, Decápolis niiré macãrĩ netõwá, Galileataropũ jeayigu. ³² Toopú sñcũ tuohégure, añurõ wedesehegure Jesús puto néjeayira. Jesuré sãiyira:

—Cũũrẽ ñaapeóya, netõãrõ jĩgũ, jĩyira. ³³ Jesús cãũrẽ aperopú, basocã ññahêrõpũ néewayigu. Toopú Jesús cũũye wãmosũãrĩmena tuohégure cãmopérere súusõnecoyigu. Æsecó eopéo, cũũya ñemerõrẽ padeñáyigu. ³⁴ Æmũãsepũ ññamũõco, yeerisã, cãũrẽ jĩyigu:

—Efata, jĩyigu. “Tusuya” jĩgũ tiyigũ.

³⁵ Cũũ jĩrĩrã, puacãmopéropũ tũo, cũũya ñemerõmãna máata añurõ wedese-masĩyigu. ³⁶ Jesús basocáre jĩyigu:

—Ãpêrãrẽ wederijãña, jĩmiyigu.

Cũãrẽ “wederijãña” jĩpacari, nemorõ wedebatejãyira.

³⁷ Bayiró ññamanijõãrã, jĩyira:

—Niipetirere añurõ tiii. Basocã tuohéracãrẽ tuorí tiii. Wedeseheracãrẽ wedeseri tiii, jĩyira.

† 7:26 Sirofenicia macãrã judíoamãna cãmãrĩ ññadugariyira.

8

Jesús cuatro mil basocáre yaaré ecarígue
(Mt 15.32-39)

¹ Teeburecorire paɯ basocá neãrĩ, cúã yaaré petirí ññagũ, Jesús cũũ bueráre sũocó, jĩiyigu:

² —Yũũ ãniãrẽ bóaneõ ññajõãga. Cúã yũũmena niirõ itiábureco netõã. Teero tiirá, cúã yaaré petinjõãya. ³ Cúãye wiseripu yũũ putuawadutiri, juabóara, maapu tuomasĩre petinjõãbocua. ãpẽrã yoaropu atiarira niĩya, jĩiyigu.

⁴ —Marĩ ãno basocá manirõpũre ¿deero tii ãniã paure yaaré bua, ecabógari? jĩiyira cũũ buerápeja.

⁵ —¿Noquẽpa pã cœoi? jĩiyigu.

—Sietepa cœoa, jĩiyira.

⁶ Jesús basocáre yepapu duidutiyaigu. Pã sietepare née, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Túajea, puatásã, cũũ bueráre batodutigu ticoyigu. Cúã basocápu batoyira. ⁷ Wai metãrãgã puarãgã cuoyira. Jesús cúãcãrẽ Cõãmacũrẽ usenire ticotoa, teerora batodutiyaigu. ⁸ Niipetira yaa, yapijõãyira. Yaatoaari siro, siete piseri cúã yaadũaariguere seesã dadodupóyira. ⁹ Teeré yaarira cuatro mil watoa niyira. Too síro cúãrẽ cúãye wiseripu putuawadutiyaigu. ¹⁰ Máata Jesús cũũ buerãmena dooríwupu muãã, Dalmanuta macã wesapu wãajõãyigu.

Jesuré tiiẽñodutimirigu
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Cúã jeari siro, fariseo basoca Jesuména cãmerĩtutira jeayira. “¿Niirõrã cũũ Cõãmacũ ticodiocorigu niĩ?” jĩĩrã, cũũrẽ Cõãmacũ sícũrã tiimasĩrere tiiẽñodutimiyira. “Cũũ teeré tiimasĩriqui”, jĩĩ wãcũmiyira. ¹² Jesupé bayiró bóaneõremena jĩiyigu:

—¿Deero tiirá atitó macãrã tiiẽñodutigari? Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩ: Muãrẽjã tiiẽñoridojãgũdacu, jĩiyigu.

¹³ Cúãrẽ cõãwagu, dooríwupu muããsãyigu sũcã. Apeniñapú tĩãjõãyigu.

Fariseo basocaye pã púuri tiirígue
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Apeniñapú tĩãwara, Jesús buerá cúã yaaadarere acabójãyira. Pã sicagára cuoyira. ¹⁵ Jesús cúãrẽ wedemiyigu:

—Fariseo basocaye pã púuri tiiré, Herodeye pã púuri tiirére tuomasĩrõ booa, jĩimiyigu.

¹⁶ Cũũ buerá cũũ jĩĩariguere tuomasĩhẽrã: —Pã marĩ cuohéri, teero jĩĩqui, jĩimiyira cúã basiro.

¹⁷ Jesús cúã teero jĩĩariguere masĩjãyigu. Teero tiigú, jĩiyigu:

—¿Deero tiirá muã “pã maniã” jĩĩ cãmerĩ wedesei? ¿Muã tuomasĩrii ména? ¿Muãrẽ wãcũrẽ manidójãĩ? ¹⁸ Capeari cuorá niipacara, ññaria muã. Cãmopéri cuorá niipacara, tuoría. Yũũ tiirére wãcũria muã. ¹⁹ Tiiburecopu cinco mil ãmuãrẽ sicamoquẽñepa pãmena ecawú. ¿Noquẽ piseri cúã yaadũaariguere seesã dadodupóri? jĩiyigu.

—Doce piseri, jĩiyira cúãpeja.

²⁰ —Apeyecãrẽ sietepa pãmena cuatro mil basocáre ecawú. Tiiburecore ¿noquẽ piseri seesã dadodupóri? jĩiyigu.

—Siete piseri, jĩiyira cúãpeja.

²¹ —Too docare teeré masĩpacara, ¿tuomasĩrii ména? jĩiyigu cũũpeja.

Jesús Betsaidapɛ ññahēgūrē netōnérigue

²² Betsaida macãpɛ tĩãjeayira. Toopú Jesús puto sícã ññahēgūrē néejeayira. Cũã Jesuré sãiyíra:

– Ññirē ññaapeóya, netōãrō jĩgũ, jĩyira.

²³ Teero tiigú, Jesús ññahēgũya wãmopɛ ñee, macã wesapɛ néewayigɛ. Cũã capearipɛ usecó eopéo, ññaapeó, sãññáyigɛ:

– ¿Mũũrē apeyenó baumíto? jĩyigɛ.

²⁴ Cũũpe ññapõnucãjea, jĩyigɛ:

– Basocãre ññaã, ññagũpeja. Cũã yũũ ññarĩ, wáanetõrã yucũbiro bauúya, jĩyigɛ.

²⁵ Jesús cũũye capearipɛ ññaapeónemoyigɛ. Teero tiári siropɛ, cũũ ññarĩ, cũũ capeari quēnojeá, ññurõ bauyíro sãa. Niipetirere ññurõ ññayigɛ. ²⁶ Jesupé jĩyigɛ cũũrē:

– Mũũya wiipɛ diamacãrã coecóputuaya. Macãpɛre putuawarijãña. Teero biiri macã macãrãrē wederijãña, jĩyigɛ.

Pedro Jesuré “mũũ Cõãmacũ beserigɛ niiã” jĩrigue

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Too niiãrira Jesús, cũũ buerá Cesarea Filipoya macã puto niiré macãrĩpɛ wáayira. Cũã too wáaropɛ cũũ bueráre sãññáyigɛ:

– ¿Basocã “¿noã niĩ cũũ?” jĩĩ yũũre?

²⁸ Cũũpe jĩyira:

– Sĩquērã mũũrē “Juan basocãre wãmeõtiri basocũ niiqui” jĩĩya. Ñpērã “Elías niiqui” jĩĩya. Ñpērã “profetas menamacũ niigũ niiqui” jĩĩya, jĩyira.

²⁹ – ¿Múãte “¿noã niĩ?” jĩĩ yũũre? jĩyigɛ.

Pedro yũũyigɛ:

– Mũũ Cõãmacũ beserigɛ Cristo niiã, jĩyigɛ.

³⁰ – Teeré ñpērãrē wederijãña, jĩyigɛ cũũrē.

Jesús cũũrē sããdarere wederigɛ

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Cũũrē buenucãyigɛ sũcã.

– Yũũ niipetira sõwũrē bayiró ññañarõ netõrõ niirõ tiíadacu. Bũtoá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá yũũre booríadacua. Sããdutíadacua. Cũã teero tiipacári, itiábũreco siro masãgũdacu, jĩyigɛ.

³² Cũũrē tũomasĩrõrã wedemiyigɛ. Teeré tũogá, Pedro Jesuré ñpērã tũohéropɛ néewa, wedenucãyigɛ:

– Teeré jĩrijãña, jĩmiyigɛ.

³³ Jesús cãmenucã, cũũ bueráre ñña, Pedrore jĩyigɛ:

– Satanás tiiróbiro wedesegu tiia mũũjã. “¿Satanás, wáajõãgua; yũũ putore niirijãña!” jĩã. Pedro, mũũ masĩria Cõãmacũ wãcũrere; basocã wãcũrõbiro wãcũã, jĩyigɛ.

³⁴ Basocãre neãduti, cũũrē, cũũ bueráre wedeyigɛ:

– Sícã yũũre padeó, nũnũdũgãgũno cũũ booró tiidũgãrenorē tiidũjããrõ. Basocã cũũrē ññañarõ jĩpacari, yũũre tũonũnũsearo. Teeré tiigú, curusare apagú tiiróbiro niigũdaqui. ³⁵ Ñpĩ sããrere cuigũno yũũre “masĩria” jĩgũ pecamepɛ wãagũdaqui. Ñpĩpé yũũre “masĩã” jĩĩ, yé quetire wedegũpe teewapamena cũũrē sããrĩ, yũũmena catirucujãgũdaqui. ³⁶ Sícã atibũreco maquẽ niipetirere wapatápacɛ, cũũ yeeripũnarē tiidióri, cũũ cũoré dee tiíadare niiricu.

³⁷ Cũũ catiré petihére ñeenómena wapatĩriqui. ³⁸ Atiditá macãrã ññañaré tiirã

yũre padeohéra niĩya. Sĩcũ cúa watoapu niigũ, yũre “padeóa” jĩĩ, yée buerére “nũnũã” jĩĩgũno boborijããrõ. Too síro yũ niipetira sõwũ yũ Pacu asibatéremena, ángeleamena putuaatigudacu. Putuaatigu, yũre bobosãririgure yũcã cũũrẽ bobosãricu; yũre “masĩria” jĩĩrigure yũcã “cũũrẽ masĩria” jĩĩgũdacu, jĩĩyigu.

9

¹ Cũũrẽ jĩĩnemoyigu:

–Yũ aterėja diamacũrã jĩĩã: Sĩquẽrã ãnopũ niirã cúa diaadari suguero, Cõãmacũ dutirẽ cũũrẽre niĩadare tutuaremena atiri ãñaãdacua, jĩĩyigu Jesús.

Jesús baurécũtire wasorĩgue
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Seis bũrecori siro Jesús ãtãgũ ãmũãrigupu mũãwayigu. Tiigupũ wãagu, Pedro, Santiago, Juan cúa dícare néewayigu. Toopũ cúa ãñarĩ, Jesús cũũ baurécũtirere wasojõãyigu. ³ Cũũye suti bayiró butirẽ capemóre wãayiro. ãnopũre teero butirẽ tiirõbiro basocã suti coserĩya. ⁴ Teero wãari, Elías, Moisémena bauãnũcã, Jesumena wedesera tiyĩra. ⁵⁻⁶ Cũũ buerã ucũãnetõjõãyira. Pedro ãñurõ wãcũripacu, cũũrẽ jĩĩyigu:

–Ûsãrẽ buegũ, marĩ ãnopũ niirĩ, ãñunetõjõãã. Itiãwiigã tiicó; sicawiigã mũũya wii, apewiigã Moiséya wii, apewiigã Elíaya wii tiicó, jĩĩmiyigu.

⁷ Õme diiãti, cũũrẽ tuubiãtocojãyiro. Õme watoapu sĩcũ wedeseri tũoyĩra:

–Ãni yũ macũ yũ bayiró maĩgũ niĩ. Cũũrẽ tũoyã, jĩĩyigu.

⁸ Máata cúa cãmenũcã ãñarĩ, ãpẽrã cũãmena niĩarira maniyĩra; Jesús dícare ãñayira.

⁹ Cúa ãtãgũpũ niĩarira diiãtiri, Jesús jĩĩyigu:

–Múa ãñaãriguere wederijãwa ména; té yũ niipetira sõwũ dia masãri siropũ wedewa, jĩĩyigu.

¹⁰ ãpẽrãrẽ wederiyira. Cúa basiro cãmerĩ sãĩñáyira:

–¿Deero jĩĩdũgaro tiigãri cũũ diari siropũ masãrẽ? jĩĩyira.

¹¹ Jesuré sãĩñáyira:

–¿Deero tiirã Moisés jóarigue buerã “Cõãmacũ beserigu atiadari suguero, Elías atisuguegũdaqui” jĩĩ buei? jĩĩyira.

¹² Jesús cũũrẽ yũyigu:

–Elías atisuguerẽ, niipetire quẽnosũguéadare diamacũrã niĩã. Yũ niipetira sõwũrẽ profetas jóariguesã diamacũrã niĩã. Biirõ jóare niĩã: “Niipetira sõwũ ãñañarõ netõgũdaqui; cũũrẽ boorĩadacua”, jĩĩã. ¹³ Yũre tũoyã: Elías jeatoawi. Cũũrẽ profetas jĩĩrirobirora diamacũ wãariro niiwũ. Basocã cũũrẽ cúa boorõ tiidũgãriguere tiitõarira niiwã, jĩĩyigu.

Jesús wãtĩrẽ wĩmagũpũre niĩãrigure cõãwionecorigue
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Jesús buerã niirõpũ diijeãra, pau basocã niirĩ ãñayira. Moisés jóarigue buerã, Jesús buerãmena bayiró cãmerĩtutiyira. ¹⁵ Jesús jeari ãñarã, bayiró ãñamanijõãyira. Máata cũũ pũtopũ cutuãti, cũũrẽ ãñudutiyira. Cũũ cũũrẽ sãĩñáyigu:

¹⁶ –¿Múa ãñenórẽ cãmerĩtutira tiĩarĩ cũãmena? jĩĩyigu.

¹⁷ Sĩcũ pau watoapu niigũ yũyigu:

—Ĕsārē buegú, yuu macū wātī cuogúre muerē néetiawū. Wātī cūūrē wedeseheri tiii. ¹⁸ Cūū wáaro ñee, cōācūī. Cūūpe sobotu, bacadiyó, buucócūmuāī. Yuu muu bueráre “cōāwionecobosaya” jīīmiāwū. Cōāmasīriawā, jīīyigu.

¹⁹ Jesús cūārē jīīyigu:

—Máa yuure padeorídojāā. Yuu máāmena yoari niirucujārīcārē, padeoríbocu. ¿Nocōrō yoari máāmena pōōtēōgūdari yuu? Wīmagūrē néetiaya yuu puto, jīīyigu.

²⁰ Cūū putopu néjeayira. Wātī Jesuré īñagū, máata wīmagūrē ñaacūmurī tiyígu. Cūūpe ñaacūmu, tūnumecú, sobotuyigu. Jesús cūū pacure sāīñáyigu:

²¹ —¿Deero biiripu ate wáanucārī? jīīyigu.

—Wīmagūpura, jīīyigu —. ²² Pee peti wātī cūūrē sīādugágu, pecamepu ñaacūmu, díapu ñaāñuārucuri tiii. Muu tiápumasīgū, ūsārē bóaneō īñagū, tiápuya, jīīyigu.

²³ —¿Deero tiigú “muu tiápumasīgū” jīīī? Padeoráre niipetire tiápumasīnoā, jīīyigu Jesupéja.

²⁴ Máata cūū pacupe bayiró busurómena jīīyigu:

—Padeóa. Nemorō yuure padeorí tiyá, jīīyigu.

²⁵ Jesús basocá pau cūā putopu cutuátiri īñagū, wātīrē tuti, jīīyigu:

—Wātī wedeseheri, tuohéri tiigú, yuu muurē witiwadutia. Muu wīmagūpura niigú, witiwaya; cūūpura sāāwanemorijāña sáa, jīīyigu.

²⁶ Wātī acaribí, wīmagūrē tūnumecūrī tii, witiyigu. Diaarigu tiiróbiro putuáyigu. Āpērā cūūrē “diajōāī” jīīmiyira. ²⁷ Jesús cūūrē wāmopu ñee, wéemūōnucōrī, wāmūnucāyigu.

²⁸ Too síro Jesús wiipá sāāwari, cūū buerá āpērā tuohéropu cūūrē sāīñáyira:

—¿Deero tiirā ūsā wātīrē cōāwionecomasīriayiri? jīīyira.

²⁹ —Āninó wātīrē cōāwionecodugara, Cōāmacūrē sāī, betirémena dícu cōārō booa, jīīyigu.

Jesús cūūrē sīāādarere wedenemorigue

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Too niārira Galilea ditapu netōwáyira. Cūā too wáariguere āpērārē masīrī booríyigu. ³¹ Cūū buerá dícare buegu tiyígu.

—Yuu niipetira sōwū āpērāpura ticonogūdacu. Yuure sīāādacua. Cūā teero tiipacári, itiabureco siro masāgūdacu, jīīyigu.

³² Cūūpe cūū jīīāriguere tuomasīriyira. Tuomasīripacara, cuira, sāīñáriyira.

¿Nii uputí macū niī?

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Capernaumpu jeayira. Wiipá cūā niirī, Jesús cūārē sāīñáyigu:

—Máa maa atira, ¿ñeenórē wedesera tiárī? jīīyigu.

³⁴ Cūūpe yuuriyira. Maapu atira, “¿nii marī watoare nemorō uputí macū niī?” jīī wedeseatiyira. ³⁵ Teero tiigú, Jesús jeanuā, cūū buerá docere neāduti, jīīyigu:

—Sīcū uputí macū niidugagu, niipetirare padecotegu tiiróbiro niirō booa. Teero biiri niipetirare tiápuro booa, jīīyigu.

³⁶ Sīcū wīmagūrē cūā decopu nucō, cūūrē néepa, jīīyigu:

³⁷ —Sīcū āni wīmagūbiro biigúre īña, “yuu Jesuré maīā; teero tiigú cūūrē boca maīgúda” jīī wācūboqui. Cūū teero wācūgū, cūūrē maīgú, yuucārē maīgú tiii. Yuure boca maīgú, yuu dícare maīgú mee tiii; yuure ticodiocorigucārē teerora maīgú tiii, jīīyigu.

Marĩrẽ cãmotáhegũ marĩrẽ tiápugũ niĩ
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Juan Jesuré wedeyigu:

—Ësãrẽ buegú, sícũ mũũ wãmemena wãtĩãrẽ cõãwionecori ññaãwũ. Cũũ marĩ menamacũ mee niãwĩ. Teero tiirã, cũãrẽ cãmotáawũ, jĩĩmiyigu.

³⁹ Jesupé cũũrẽ yũũyigu:

—Cãmotárijãña. Sícũ yũũ tutuaremena teenórẽ tiẽñonetõnegũ, too síro yũũre ññaarõ wedesemasĩriqui. ⁴⁰ Marĩrẽ cãmotáhegũ marĩrẽ tiápugũ niĩ. ⁴¹ Yũũ aterėja diamacũrã jĩĩã: Sícũ múãrẽ “Cõãmacũ beserigu nũnrã niĩya” jĩĩ, oco tĩãgũ, wapatãre buagúdaqui, jĩĩyigu.

Ññaarẽ tiirĩ, quio niĩã
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Jesús jĩĩnemoyigu:

—Yũũre padeorãgãrẽ ññaarẽ tiidutígũnorẽ ññaanemorõ wãaadacu. Cũũrẽ ãtãgã pairígãmena cũũ wãmũãrũ siatúyo, díã pairímaarũ cõãñocori, nemorõ ãñubocu. ⁴³⁻⁴⁴ Mũũya wãmo mũũrẽ ññaarẽre tiirĩ tiibócu. Teero wãari, páatacõãjãña. Sicawãmomena catirẽ petihéropũ jeari, ãñujãã. Pũawãmómãna pecamerũ wãaripeja, ññaanetõjõãcu.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Mũũya dũpo mũũrẽ ññaarẽre tiirĩ tiibócu. Teero wãari, páatacõãjãña. Sicadũpomãna catirẽ petihéropũ jeari, ãñujãã. Pũadũpómãna pecamerũ mũũ cõãdioconorĩpeja, ññaanetõjõãcu.† ⁴⁷ Mũũya capeã ññaarẽ mũũrẽ ññaarẽre tiirĩ tiibócu. Teero wãari, tiigarẽ odewecõãjãña. Sicacapeamãna Cõãmacũ Õpũ niirõpũ jeari, ãñujãã. Pũacarẽamãna pecamerũ mũũ cõãdioconorĩpeja, ññaanetõjõãcu. ⁴⁸ Pecamerũ becoã diariya. Pecamecã yatiria.

⁴⁹ Pecame móã tiiróbiro niicu: Ññaarẽ manirẽ wãari tiicú. Teero biiri bóari tiirícu. ⁵⁰ Móã ocãre yaari, ãñuniã. Tee móã ocãheri, nemo ocãri tiimasĩña manicú. Mũã móã ocãre tiiróbiro niĩña. Cãmerĩquẽre manirõ ãñurõ niirecutiya, jĩĩyigu.

10

Mũã nũmosãnumiãrẽ cõãrijãña
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Too niãrigũ Judeã ditapũ wãã, díã Jordãn apeniñarũ jeayigu. Toopãre basocã neãyira sũcã. Cũũ tiirucúrobirora cũãrẽ bueyigu. ² Fariseo basocã cũũ pũtopũ jeayira. Cũũrẽ ññaarõ jĩĩrẽ buadũgãra, sãĩñáyira:

—¿Sícũ cũũ nũmorẽ cõãjãmasĩgari? ¿Marĩrẽ dutirẽ teerora jĩĩ? jĩĩyira.

³ Jesupé sãĩñáyigu:

—¿Moisés deero dutiyiri? jĩĩyigu.

⁴ Cũãpe yũũyira:

—Moisés sícũ cũũ nũmorẽ “atewapã mũũrẽ cõãã” jĩĩrĩpũrẽ jóãtoã, cõãmasĩnoã, jĩĩ jóarigu niĩwĩ, jĩĩyira.

⁵ Jesús jĩĩyigu:

—Mũã ñecũsũmũã Cõãmacũ dutirẽre tiidũgãheri ññagũ, Moisés tee dutirẽre cũũrigũ niĩwĩ. ⁶ Cõãmacũ niipetire cũũ sicato tiinũcãritopũre ãmũ, numiõ tiirígu niĩwĩ. ⁷ “Teero tiigú, ãmũ cũũ pacũre, cũũ pacore merẽã witi, cũũ nũmomãna niigũdaqui. ⁸ Cũã pũarã sicaõpũũ tiiróbiro pũtũãadacua”, jĩĩrigũ

* **9:43-44** Apepũ bũcũpũrũ versículo 44 baurícu; apepũpũrũ baucú. Biiro jĩĩã: 44 Pecamerũ becoã diariya; pecamecã yatiria. † **9:45-46** Apepũ bũcũpũrũ versículo 46 baurícu; apepũpũrũ baucú. Biiro jĩĩã: 46 Pecamerũ becoã diariya; pecamecã yatiria.

niiwĩ Cõamacũ. Teero tiirá, puarã niiriya. Sïcũ tiiróbiro niiĩya. ⁹ Cõamacũ cúãrẽ sicaõpũũrã tiiróbiro niirĩ tiirí siro, ãpĩ cúãrẽ cãmerĩ cõãrĩ tiiríjãrõ booa, jĩiyigu.

¹⁰ Wiipú coerá, Jesús buerá cúãrẽ sãĩñáyira sũcã tee maquẽrẽ. ¹¹ Cúãrẽ yũuyigu:

—Cũũ numorẽ cõãgũ, apegoré numocutigu no cúũ namo niisuguerigomena ñañarõ tiigú tiiquí. ¹² Numiõcã coo manurẽ cõã, ãpĩmẽna manucutigo, coo manũ niisuguerigomena ñañarõ tiigó tiicó. Tee Cõamacũrẽ netõnucãre niã, jĩiyigu.

Jesús wĩmarãrẽ sãĩbosárigue
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Wĩmarãrẽ Jesús puto néewayira ñaapeódutira. Cúãrẽ néewarare cúũ buerá tutimiyira. ¹⁴ Cúã teero tiirí ññagũ, Jesús cúãmena cúayigu. Cúãrẽ jĩiyigu:

—Wĩmarã yũũ puto atiaro. Cãmotárijãña. Cõamacũ dutirere ãñurõ wãcũnũnũserano ãniãgã tiiróbiro wãcũrã niiĩya. ¹⁵ Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩ: ãniãgã tiiróbiro Cõamacũ dutirere ãñurõ wãcũnũnũse tihéranorẽ cúũ dutirẽ cúãpure jeaboarigue cúãrẽ jearicu, jĩiyigu.

¹⁶ Teeré jĩĩtoa, wĩmarãrẽ néepa, cúãrẽ ñaapeó, Cõamacũrẽ: —Ñiãrẽ ãñurõ tiiyá, jĩĩ sãĩbosáyigu.

Jesumẽna pee cuogú wedeserigue
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesús wáagũdu tiirí, sïcũ cutujeáyigu. Cũũ puto ñicãcoberimena jeacũmu, sãĩñáyigu:

—Basocãre buegú ãñugú, ¿yũũ ñeenó tiigúdari, catiré petihére buadugágu? jĩiyigu.

¹⁸ Jesús cúãrẽ yũuyigu:

—Mũũ yũũre “ãñugú” jĩĩã. Cõamacũ sïcũrã ãñugú niiĩ. ¹⁹ Mũũ Cõamacũ dutirẽ cúũriguere masĩcu. “Basocãre sãĩrijãña. ãpĩ numorẽ ñeaperijãña. Yaarijãña. ãpẽrãrẽ jĩĩditoremẽna wedesãrijãña. ãpẽrãyere emarijãña. Mũũ pacu, mũũ pacore padeoyá”, jĩĩã, jĩiyigu.

²⁰ —Ësãrẽ buegú, yũũ wĩmagũpũra tee niipetirere tiimúãatimiwũ, jĩĩmiyigu.

²¹ Jesús cúãrẽ maĩrẽmena ñña, jĩiyigu:

—Mũũrẽ sicawãme dusaa. Mũũ cuorere dúapetijãgũ wáaya. Tee dúa wapatáariguere bóaneõrãrẽ batoya. Teero tiigú, Cõamacũ putopure pee ãñurẽ buagúdadu. Túajea, ati, yũũre nũnũwá, jĩĩmiyigu.

²² Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, tusarijõãyigu. Pee apeyé cuojĩgũ, wãcũpati, putuajõãyigu.

²³ Jesús cúũ puto ññabate, cúũ buerãre jĩiyigu:

—Pee apeyé cuorãno Cõamacũ dutirere ãñurõ tiinũnũsedugari, wisió niicu, jĩiyigu.

²⁴ Cũũ buerá cúũ jĩĩariguere tuorá, tuomaníjõãyira. Cúãrẽ jĩĩnemoyigu:

—Yãa wedera, Cõamacũ dutirere ãñurõ tiinũnũsedugari, wisió niicu. ²⁵ Wáicu camello wãmecutigu awigá copegãpũ sããcãmewitimasĩriqui. Toorã nemocú, pee apeyé cuorãno Cõamacũ dutirere ãñurõ tiinũnũsedugaripereja, jĩiyigu.

²⁶ Teeré tuorá, bayiró tuomaníjõãrã, cãmerĩ sãĩñáyira:

—Too docare ¿noãpé netõnénoãdari? jĩiyira.

²⁷ Jesús cúãrẽ ññagũrã, jĩiyigu:

—Basocã cúã basiro netõnémasĩriya. Cõamacũpereja wisióre manidójãã, jĩiyigu.

28 Pedrope jĩnucãiyigu:

–Tuoýá ména. Ësãpe niipetire ùsã cuoríguere cũjõãatiwũ, mũmẽna nũnũãda jĩrã, jĩiyigu.

29 Jesús yũuyigu:

–Yũu ateréja diamacúrã jĩã: Sícũ yũure maĩgú cũya wii, cũũ baira, cũũ pacusũmũã, cũũ põna, cũũye ditare cũjõã, “basocáre netõnére quetire wedegu wáaguda” jĩgũnope 30 cũũ cũũwarigue nemorõ buagúdaqui. Atibúrecopũre nemorõ wiserí, cũũya wedera, pacosãnumiã, põna, dita buagúdaqui. Æpẽrã cũũrẽ ñañarõ tiipacári, teeré buagúdaqui. Too síropucãrẽ Cõãmacũmena catiré petihére buagúdaqui. 31 Mecütígãrẽ paũ uputí macãrã too síropũre bári niirã niĩadacua. Bári niirã too síropũre uputí macãrã niĩadacua, jĩiyigu Jesús.

Jesús cũũrẽ sããdarere ïĩãrĩ wederigue
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

32 Cũã Jerusalénpu muãwari, Jesús cũãrẽ sugueyigu. Cũũ buerá ññamanijõãyira. Basocá cũã siro nũnrãcã cuiyira. Jesús cũũ buerá docere suowá, cũũrẽ wáaadarere wedeyigu:

33 –Mũã ññaã: Marĩ Jerusalénpu wáara tiia. Toopá yũu niipetira sõwũ niipacari, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerãpũre ticoadacua. Cũã sããdutiadacua yũure. Cũãrã judíoa niĩhẽrãpũre ticonetõneãdacua. 34 Yũure buijã, uestocó eobatétu, tãna, sãããdacua. Itiãbũreco siro masãgũdacu, jĩiyigu.

Santiago, Juan Jesuré sãĩmírigue
(Mt 20.20-28)

35 Santiago, Juan Zebedeo põna Jesús putopũ jea, cũũrẽ sãĩyira:

–Ësãrẽ buegú, ùsã sããdarere mũũ ticori boogá, jĩimiyira.

36 –¿Ñeenó yũu tiirí boogári? jĩiyigu.

37 –Mũũ õpũ sããgũ, mũũ duirípĩrõ putogãpũ dupowa ùsãrẽ. Sícũ diamacúpe, ãpĩrẽ acuniñape dupowa, jĩimiyira.

38 Jesús cũãrẽ jĩiyigu:

–Yũũ õpũ sãããdari suguero wáaadarere múã masĩria. ¿Yũũ ñañarõ netõãdarobirora múãcã ñañarõ netõrã nũcãbógari? ¿Yũure cũã sãããdarobirora múãcã cũã sãĩrĩ nũcãbógari? jĩiyigu.

39 –Ëjũ, ñañarõ netõ, diamasã, jĩiyira.

Jesús jĩiyigu:

–Múãcã yũu tiiróbiro posa, diaadacu. 40 Teeré wedemasĩpacũ, “sícũ diamacúpe, ãpĩ acuniñape dupoguda” jĩimasĩriga. Tee yũu dutiré niiria. Cõãmacũ toopá duiadarare besetoawi, jĩiyigu.

41 Cũã menamacãrã pũamõquẽñerã Santiago, Juan sãĩrĩ tuorá, cúayira.

42 Jesús cũãrẽ suocó, jĩiyigu:

–Mũã masã: Niipetire dita macãrãrẽ dutirá Cõãmacũrẽ masĩhẽrã cũã booró dutiãmajãya. Cũã doca macãrãcã acaribíremena dutiia, cũã dutirére tiipetídutira. 43 Mũãpeja cũã tiiróbiro tiiríjãña. Merẽã tiirécutiya. Mũã uputí macãrã niidugara, ãpẽrãrẽ tiipuri basoca niĩña. 44 Sícũ ãpẽrã nemorõ niidugagano niipetirare padecotegũ tiiróbiro niirõ booa. 45 Yũu niipetira sõwũ niipacũ, ãpẽrã yũure tiipuarõ jĩgũ mee atiwũ. Yũupe basocáre tiipũgũ atigu tiiwú. Teero biiri paũ basocá ñañaré tiiré wapa diabosa netõnégũ atigu tiiwú jĩiyigu.

Jesús Bartimeorẽ ññarĩ tiirírigue
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Cúã Jerusalénpu maawára, Jericópu jeasugueyira. Tiimacãpu Jesús cūũ buerámēna netōwári, paũ basocá cūũrē nũũyira. Sícũ capeari baunóhēgũ maa wesapu niyeru sãĩduĩyigu. Cūũ wãmecũtiyigu Bartimeo, Timeo macũ. 47 “Jesús Nazaret macã macũ atii” jĩĩrĩ tũogú, Bartimeo bayiró busarómēna jĩĩnucãyigu:

—¡Jesús, David pãrãmi niinũnũsegũ, yũũre bóaneõña! jĩĩyigu.

48 Paũ cūũrē: —Nocõrõrã ditamaníjõãña, jĩĩ tutimiyira.

Cūũpe jĩĩnemosãjãyigu:

—¡David pãrãmi niinũnũsegũ, yũũre bóaneõña! jĩĩyigu.

49 Jesupéja putũánucã: —Atiaro, jĩĩyigu.

Cúã cūũrē jĩĩyira:

—Ñũũadacu. Wãmũnũcãcoya. Mũũrē atidutii, jĩĩyira.

50 Teeré tũogú, sutiró sotoá macãrõrē tuuwécojã, bupucũtũa, Jesús pũto wãayigu.

51 —¿Mũũrē deero tiirí boogári? jĩĩyigu Jesús.

—Basocãre buegú, yũũre ññarĩ tiiyá, jĩĩyigu.

52 Jesús cūũrē jĩĩyigu:

—Mũũ padeojĩgũ, netõnénoãrigupũ putũáa. Ñũũrõ wãaya, jĩĩyigu.

Cūũ teero jĩĩrĩã, ññajõãyigu sãa. Ñña, maapu Jesuré nũnũwãayigu.

11

Jesús Jerusalénpu sããwarigue

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Jesús cūũ buerámēna Jerusalénpu jeaadaro péero dũsayiro. Betfagé, Betania macãrĩpu jeayira. Teemacãrĩ Ëtãgũ Olivo pũto niĩã. Toopú cūũ buerá pũarãrē jĩĩyigu:

2 —Iimacã marĩ díamacũ niirí macãpu wãaya. Toopú jeara, máata sícũ burro wĩmagũ siatũnũcõãrigure buajeáadacu. Cūũ pesaya manigũ niiqui ména. Cūũrē jõã, néeatia. 3 Múãrē “¿deero tiirã cūũrē jõãĩ?” jĩĩrĩ, “marĩ Òpũ booáwĩ; máata wiyajãgũdaqui” jĩĩña, jĩĩyigu.

4 Cúã wãa, maapu siatũnũcõãrigure buajeáyira. Wii díamacũpu niiyigu. Cūũrē jõãyira.

5 Toopú nucũrã: —¿Deero tiirã cūũrē jõãĩ? jĩĩyira.

6 Cúãpe Jesús dutiarirobirora yũũyira.

—Néewayã, jĩĩyira cúãrē.

7 Jesús pũto néewayira. Burro sotoapu cúãye suti sotoá maquērē tuuwépeoyira. Jesús cūũ sotoapu muãpeayigu. 8 Cūũrē padeorã, paũ cūũ netōwáadarimapũ cúãye suti sotoá maquērē sēõcũyira. Ñpẽrã yucũ dũpũri pũũrĩcutire cúã páata néeatiariguere cũũsugueyira. 9 Cūũ suguero wãara, cūũ siro nũnũrã bayiró busarómēna jĩĩyira:

—¡Marĩ Òpũrē usenire ticoada! ¡Ñni Cõãmacũ ticodiocorigũ niĩĩ! ¡Cūũrē ãñũrõ tiiáro! 10 ¡Cũũ òpũ sããrĩ, ãñũrõ wãaaro! ¡Marĩ ñecũ David òpũ niiriro tiiróbiro ãñũrõ wãaaro! ¡Niipetira ãmũãse macãrã cūũrē “ãñũnetõjõãĩ” jĩĩ, usenire ticoaro! jĩĩyira.

11 Jesús Jerusalénpu jeagu, Cõãmacũwiipũ sããwayigu. Toopú niipetire tiiwĩ maquērē ññapetijãyigu. Naĩrõpu tiiyiro. Teero tiigú, Betaniapu cūũ buerã docemēna wãajõãyigu.

Jesús higuera gũre sñĩrĩ tiirĩgue

(Mt 21.18-19)

12 Apebúreco bóeri Betaniapɯ niiārira cāmeputúari, Jesús juabóayigu. 13 Higueragɯ ãñurõ pũũrĩcutirigure yoaropɯ ññayigu. “Ducacuticura” jĩĩgũ, ññagũ wáamiyigu. Pũũrĩ dícu buayigu. Butiritono niiriyo. * 14 Jesús tiiguré jĩĩyigu:

—Ápẽrã atigú ducare yaanemoricua sáa, jĩĩyigu.
Cũũ teero jĩĩrĩ, cũũ buerá tuoyíra.

Jesús Cõamacũwiipɯ dúari basocare cõãwionecorigue
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

15 Too síro Jerusalénɯ jeayira. Jesús Cõamacũwiipɯ sããjeagu, dúari basocare, teeré sãñerãrẽ cõãwionecoyigu. Niyeru wasorí basocaye mesarire tuunécõãcũjãyigu. Bua dúari basocaye duirépĩrĩcãrẽ teorora tiyigu. 16 Niipetirare apeyenómena Cõamacũwiipɯ sããcãmewitidugarare cãmotáyigu. 17 Basocáre bueyigu:

—Cõamacũye queti jóaripũpɯ biiro jĩĩã: “Yáa wii ‘niipetire dita macãrã Cõamacũmena wedeseri wii niiã’ jĩĩrĩ wii niiãdacu”,† jĩĩ jóare niiã. Múãpe yaarépíra dúari wii niirĩ tiia, jĩĩyigu.

18 Paiaré dutirá, ãpẽrã Moisés jóarigue buerá Jesús jĩĩariguere tuoyíra. Teero tiirã, cũã “¿deero tii marĩ ãnirẽ sãããdari?” jĩĩ ãmaãnucãyira. Basocá Jesús buerére tuomanjõãyira. Teero wáari ññarã, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá cũũrẽ cuiyira. 19 Nãicũmuatiri, Jesús tiimacã niiãrigu witi, pũtuajõãyigu sũcã.

Higueragɯ sñnidárigue
(Mt 21.20-22)

20 Apebúreco bóeri wáara, higueragure nũcõrĩpura sñniãrigure ññayira. 21 Pedro Jesús higueragure jĩĩariguere wãcũgũ, jĩĩyigu:

—Ûsãrẽ buegú, ññaña. Iigú mũũ tutiarigu sñnijõããyu, jĩĩyigu.

22 —Cõamacũrẽ padeoyá, jĩĩyigu Jesús cũãrẽ—. 23 Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: Apetó tiigú, sĩcũno atigú ãtãgũrẽ “wáa, díapɯ ñaacoñuãña” jĩĩboqui. Cũũ “teorora wáaadacu” jĩĩ padeorí, cũũ jĩĩarirobirora wáaadacu. “Õba, wáaricura” jĩĩrijãrõ booa. 24 Teero tiirã, ãñurõ tuoyá: Múã apeyenó Cõamacũrẽ sãĩrã, “diamacũrã ticogũdaqui” jĩĩ padeorá, cõoádacu. 25 Múã Cõamacũrẽ sãĩrã, ãpẽrã múãrẽ ññaarõ tiiriguere acabóya. Múã teero tiirĩ ññagũ, marĩ Pacɯ ãmũãsepɯ niigũcã múã ññaarẽ tiirére acabógũdaqui. 26 Múãrẽ ññaarõ tiiráre múã acabóheri, cũũcã múã ññaarẽ tiirére acabóríqui, jĩĩyigu.

Jesuré “¿noã dutirémãna teeré tiii?” jĩĩrigue
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

27 Opatutí Jerusalénɯ jeayira. Jesús Cõamacũwiipɯ wáanetõrĩ, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá, ãpẽrã butoá dutirá Jesús pũtopɯ jeayira. 28 Jesuré sãññáyira:

—¿Noã dutirémãna mũũ teeré tiii? ¿Noã mũũrẽ dutiré ticori, mũũ teeré tiirĩ? jĩĩmiyira.

29 Jesús cũãrẽ yũũyigu:

—Yũũcã múãrẽ sãññãgũda. Múã yũũre yũũri, múãrẽ “ate dutirémãna tiia yũũ” jĩĩgũda. 30 ¿Noã Juanrẽ wãmeõtidutigu ticocoyirĩ? ¿Cõamacũ o basocápe ticocoyirĩ? Yũũya, jĩĩmiyigu.

31 Cũãpe cãmerĩ wedeseyira:

* **11:13** Higuerapũrĩ wasowitiatiri, metãpãgã witiaticu. Teepare sãmerérena yaanocu. Jesús teeré ãmaãmijĩyĩ. Teepagã ñaadiari síro, pacapã ãñurõ ipitire witiatinucãcu. Metãpãgã manirĩ, pacapãcã witiaticu. † **11:17** Isaías 56.7.

—Marí “Cõãmacũ ticocorigũ niuwĩ” jĩĩrĩ, cũũ marĩrẽ “too docare ¿deero tiirã cũũrẽ padeoríri?” jĩĩboqui. ³² Marí “basocá cũũrẽ ticocorira niuwã” jĩĩmasĩriga, jĩĩyira. Basocáre cuiyira. Niipetira “Juan profeta niuwĩ” jĩĩ padeoyíra. ³³ Teero tiirã, cũã Jesuré: —Masĩriga, jĩĩyira.

Jesús cũãrẽ jĩĩyigũ:

—Yũcã múãrẽ “ate dutirémãna teeré tiia” jĩĩ wederia, jĩĩyigũ.

12

Nãnarã padecoteramena queoré (Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Jesús cũãrẽ queorémãna weneducãyigũ:

—Sĩcũ ãmũ niyigũ use wese oterigũ. Otepetitoa, sãnisãnũcõyigũ. Use cũã bipesããdari copere ãtãgãrũ coayigũ. Teero biiri ãmũãri wii cũã coteduiadari wiire tiyigũ. Aperopũ wãanetõgũ wãagũ, ãpẽrãrẽ tiiditare wasoyigũ. Waso, wãajõãyigũ. ² Use ducacutirito niirĩ, sĩcũ cũũrẽ padecotegũre ticocomiyigũ. Cũũya dita cũũ wasorirare “use cũã dúã wapatãrere decomãna ticocoaro yũũrẽ” jĩĩcomiyigũ. ³ Cũũ toopũ jeari, tiidita wasorira cũũrẽ ñee, páa, péerogã ticoripacara, putũócojãyira. ⁴ ãpĩ cũũrẽ padecotegũre ticocomiyigũ sũcã. Cũũrẽjã dupurũ cãmitu, ñãnarõ buijãyira. ⁵ Too síro ãpĩrẽ ticocomiyigũ sũcã. Cũũrẽjã diamacũrã sĩãjãyira sãa. Pau ticocomiyigũ. ãpẽrãrẽ páayira; ãpẽrãrẽ sĩãjãyira.

⁶ Cũũ macũ cũũ bayiró maĩgũ dícu dusayigũ. Cũã siropũ cũũrẽ ticocomiyigũ. “Yũũ macũrẽ quioníremãna ñããadacua”, jĩĩ wãcũmiyigũ. ⁷ Õpũ macũ cũã putopũ jeari, tiidita wasorira cãmerĩ wedeseyira: “ãnirã niĩ too síropũ atiditaré ñeegũdu. Jãmũ, sĩãcõ. Cũũ manirĩ, atiditã maríya dita putũáadacu”, jĩĩmiyira. ⁸ Teero tiirã, cũũrẽ ñee, sĩã, tiiwese wesapũ cũũya õpũũrẽ cõãjãyira.

⁹ Tiidita õpũ cũãrẽ tiidãdarere múãrẽ wedegũda. Cũũ ati, cũũya dita wasorirare sĩãcõãpeti, ãpẽrãrẽ tiiditare ticojãgũdaqui.

¹⁰ Mũã Cõãmacũye queti jóaripũ buerã niipacara, ate tiipũrũ jóarere tũomasĩria ména: Wii weerira ãtãquire booríyira.

Cũã boorípacari, tiiquira uputí macãqui putũáwũ tiwiipãre.*

¹¹ Cõãmacũ marĩ Õpũ teero tiirigũ niuwĩ.

Cũũ tiiríguere “ãñunetõjõãã” jĩĩ tũgueñanoã,† jĩĩ jóanoã, jĩĩyigũ Jesús.

¹² Cũãpeja “tee queorémãna marĩrẽ jĩĩtutigũ tiiquí” jĩĩ masĩjãyira. Teero tiirã, cũũrẽ ñeeãdara tiimíyira. Basocáre cui, ñeemasĩri, wãajõãyira.

Wapasédutire sãĩñárigue (Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Cũã aperopũ wãa, sĩquẽrã fariseo basocare, Herodere tũonũnũserare sãĩñãdutira ticocoyira. Cũã Jesús merẽã yũũri boomíyira. ¹⁴ Jesús putopũ jea, cũũrẽ jĩĩyira:

—Basocáre buegũ, mũũ ãñugũ niirere masĩã. Mũũ basocáre diamacũrã ãñurõ buegũ niĩã. Cũã tũsaré dícuere wedericu. Uputí macãrãrẽ, bũri niirãrẽ, niyeru cũorãre, niyeru cũohãrere sĩcãrĩbíro ñãa, wedea mũũjã. Cõãmacũ cũãrẽ

* **12:10** Judíoa wii tiirã, sicaqui, ãñuríquicare péosũgueyira. Tiiqui ãñurõ diamacũ niirĩ, tiiwí tãdiri diamacũ wãayiro. † **12:11** Salmo 118.22-23.

tiidutírere añurõ diamacú buea. Teero tiigú, ùsarẽ wedeya: ¿Romanuã òpürẽ cãu niyeru wapasédutirere wapatíadari; o wapatírigarite? jĩyira.

¹⁵ Jesupé cúã wácürere, cúã ñañaré tiidugárere masĩjãyigu. Teero tiigú, jĩyigu: –Múã yũre teero jĩ, wedesãdugara tiia. Niyeruire néeatiya; ññagũdu tiia, jĩyigu.

¹⁶ Tiiquire néeatiyira.

–¿Noãyá diapóa, noã wãme tusai? jĩyigu.

–César romanuã òpũye tusaa, jĩyira.

¹⁷ –Too docare Césaye niirere Césare wiyayá; Cõamacũyere Cõamacũrẽ wiyayá, jĩyigu.

Cũ teero yũri, cãũrẽ tuomaníjõãyira.

Diarira masãmũãre wederigue

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Siquẽrã saduceo basoca Jesús puto jeayira. Cúã “diarira masãmũãricua” jĩcua. Jesuré sãñáyira:

¹⁹ –Basocáre buegú, Moisés dutirere jĩãda. “Sicũ põnamanígũ diaweori, cãu bai cãu numo niirigore dúutuario. Cũ coomena cãu sõwũ diarigure põnacutíbosaaro”,[‡] jĩ jóarigu niwĩ Moisés. ²⁰ Sicũpõna siete niyira. Cúã sõwũ numocutiyigu. Põnamanígũrã diajõãyigu. ²¹ Cũ siro macũ cãu sõwũ numorẽ dúutumiyigu. Cũcã põnamanígũrã diajõãyigu. Cúã siro macũcã coore dúutu, põnamanígũrã diajõãyigu. ²² Teero dícu wáayiro. Niitugurucãrẽ teorora wáayiro. Too síro cúã numo niimirigocã diajõãyigo. ²³ Cúã siete coore numocutimiyira. Diarira masãmũãrĩ, ¿nii numope putuágodari? jĩyira.

²⁴ Jesupé cúãrẽ yũyigu:

–Múã Cõamacũye queti jóaripũ maquẽrẽ masĩria. Cõamacũ tutuarecãrẽ masĩria. Teero tiirá, wisijõãã. ²⁵ Diarira masãmũãri siro, ãmũã, numiã wãmosáricua. Ángelea ãmũãsepũ niirãbiro niĩya. ²⁶ Diarira masãmũãre maquẽrẽ múã buepacara, tuomasĩria mēna. Múã Moisés jóaripũpũ jũũrísati queti buemijiyu. Tiisatipũ Cõamacũ Moisére jĩrigu niwĩ: “Abraham, Isaac, Jacob Òpũ niĩ yũ”,[§] jĩrigu niwĩ. ²⁷ Cõamacũ diarira Òpũ niirĩ; catirá Òpũpe niĩ. Teero tiirá, múã wisinetõjõãã, jĩyigu Jesús.

Dutiré upatí maquẽ

(Mt 22.34-40)

²⁸ Sicũ Moisés jóarigue buegú toopú niyigu. Jesús saduceo basocamena wedeserere tuoyigu. Jesús añurõ yũmenirĩ ññagũ, cãu puto jea, sãñáyigu:

–¿Diiyé niĩ Moisére dutiré cũũrigue bayiró upatí maquẽ? jĩyigu.

²⁹ Jesús cãũrẽ yũyigu:

–Bayiró upatí maquẽ ate niĩ: “Israelya põna macãrã, añurõ tuoyá: Cõamacũ marĩ Òpũ sícãrã niĩ. ³⁰ Teero tiirá, Cõamacũ marĩ Òpũrẽ maĩñá. Niipetire múã yeeripũnamena, múã wácürēmēna, múã tutuaremena cãũrẽ maĩñá”.^{*} ³¹ Tee doca maquẽ dutiré ate niĩ: “Mũ basiro maĩrõ tiiróbirora ãpērãcãrẽ maĩñá”.[†] Ate puawãmé niipetire apeyé dutiré nemorõ upatí maquẽ niĩ, jĩyigu Jesús.

³² Moisés jóarigue buegũpe jĩnemoyigu sũcã:

–Ññuniã, basocáre buegú. Mũ diamacú wedea. Cõamacũ sícãrã niĩ. Æpĩ cãu tiiróbiro niigú maniquí. ³³ Cõamacũrẽ marĩ yeeripũnamena, marĩ wácürēmēna, marĩ tutuaremena maĩrõ booa. Teero biiri marĩ basiro maĩrõ tiiróbirora ãpērãcãrẽ maĩrõ booa. Marĩ Cõamacũwiipũ tiiré, wáicũrare sã sódeditore,

[‡] 12:19 Deuteronomio 25.5. [§] 12:26 Éxodo 3.6. ^{*} 12:30 Deuteronomio 6.4-5. [†] 12:31 Levítico 19.18.

Cõamacũrẽ apeyenó ticoré añuniã. Añupacari, maĩrépe nemorõ uputí maquẽ niiã, jĩyigũ.

³⁴ Jesupé cũu diamacũ yũuri ññagũ, jĩyigũ:

—Cõamacũ dutiré mũũpũre niiãdaro péerogã dũsaa, jĩyigũ.

Too síro cũũrẽ tuorá “sãññaria sáa” jĩ wãcũyira.

“Cristo ¿noã pãrãmi nii?” jĩrigue
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesús Cõamacũwiipũ buegũ, basocãre sãññáyigũ:

—¿Deero tiirã Moisés jóarigue buerá “Cõamacũ beserigũ David pãrãmi nii?” jĩĩ? ³⁶ David basirora Espiritu Santo masĩre ticorémena jóarigũ niiwĩ:

Cõamacũ jĩĩwĩ yũũ Õpũrẽ:

“Yáa wãmo diamacũniñape duiya,

té mũũrẽ ññatutirare mũũ dutiriguere yũũ aññurõ yũũri tiirípũ”,‡

jĩ jóarigũ niiwĩ David. ³⁷ David “yũũ Õpũ” jĩĩgũ, Cõamacũ beserigũre jĩĩgũ tiirígũ niiwĩ, cũũ pãrãmi niipacari. Teeré aññurõ wãcũña, jĩyigũ.

Basocã paũ toopũre niirã Jesús wederere useniremena tuoyíra.

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécũtũre wederigue
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesús basocãre buegũ, jĩyigũ:

—Moisés jóarigue buerá tiirere tuomasĩrõ booa. Cũã suti yoaretõ sãña, wãauseniya. Macã decopũ quioníremena aññudutiri boocúa. ³⁹ Neãré wiseripũ suguero maquẽ duirépũ dícu duidugacua. Bosebũreco tiirópũcãrẽ teerora tiidũgãcua. ⁴⁰ Wapewia numiãye wiserire jĩĩditoremena ãmacua. Cũã yoari Cõamacũmena wedesera tiiróbiro tiiditóya basocãre. Cũãrã ãpẽrã nemorõ ñañarõ tiinóãdara niiya, jĩyigũ.

Wapewio bóaneõgõ Cõamacũrẽ ticorigue
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesús Cõamacũwiipũ niigũ, niyeru sããretibari díamacũ duiyigũ. Teetibaripũ niyeru sããrĩ, ññacoduiyigũ. Paũ niyeru cuorã pairó sããyira. ⁴² Sícõ wapewio bóaneõgõ jea, pũaquí wapamanírequiri sããyigo. ⁴³ Jesús cũũ buerãre atiduti, jĩyigũ:

—Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã, jĩyigũ—. Cõamacũ ññacoropũ igo wapewio bóaneõgõ niipetira nemorõ ticonetõnũcãyo. ⁴⁴ Ñniãpeja cũũrẽ dũsaríguere ticooya. Coopeja coo cuomíarigue, coo yaaré sãĩbóariguegãrẽ ticopetijãyo, jĩyigũ.

13

Jesús “Cõamacũwii cõãnoãdacu” jĩrigue
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Cõamacũwiipũ witiwari, sícũ cũũ buegũ tee wiserire ñña, jĩyigũ:

—Ûsãrẽ buegũ, ate wiseri cũã ãtãquiritõmena weeriguere ññaña. Aññurẽ wiseri niiã, jĩyigũ.

² Jesupé jĩyigũ:

—Mũũ weere wiserire ññamiã. Too síro ãtãquí apeqũ sotoárpũ weemũãrigue pũũáricu. Niipetire cõãnoãdacu, jĩyigũ.

Atibũreco petiãdari suguero wãaadare
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

‡ 12:36 Salmo 110.1.

³ Jesús cūu buerámēna ʔtāgú Olivo Cōāmacūwii díamacū niirígupɯ wáayigu. Toopú duiri, Pedro, Santiago, Juan, Andrés āpērā tuohéropɯ cūūrē sāĩńáyira:

⁴ —Wedeya ūsārē. Mɯɯ wedearigue ¿deero biiri wáaadari? ¿Ñeenómena ĩńamasĩnoādari, ate wáaadari suguerogārē? jĩyira.

⁵ Jesús cúārē yɯyigu:

—Ññurō tuomasĩña, āpērā jĩditori jĩrā. ⁶ Paɯ “yɯgrá niiā; yɯ Cōāmacū beserigɯ Cristo niiā” jĩādacu. Paɯ cúārē nɯnɯādacu.

⁷ “Cāmerĩsĩārā tiiáwā” jĩrĩ tuoádu. “Toopú cāmerĩsĩārā tiiáyira” jĩrē queticārē tuoádu. Teeré tuorá, cuirijāña. Tee wáaadare niijārō tiia. Teero wáapacari, atibúreco petiádarō dɯsaádu ména. ⁸ Sicapōna macārā apēpōnā macārāmēna cāmerĩsĩāādacu. Teero biiri sicadita macārā apeditā macārāmēna cāmerĩsĩāādacu. Peeditapɯre dita cāmeñare wáaadacu. Juabóare wáaadacu. Teemēna basocáre bayiró ñañarō netōré nɯcāādacu.

⁹ Múā basiro añurō wācū tɯgueñaña. Múārē dutirápɯre tico, judíoa nearé wiseripɯ tānaādacu. Múā yɯre padeoré wapa dutirá, ōpārā pɯtopɯ néewanoádu. Toopú jeara, yēe maquērē wedemasĩāadu. ¹⁰ Atibúreco petiádari sugero, niipetire dita macārā Cōāmacū basocáre netōnére queti tuosesáadare niirō tiia. ¹¹ Múārē dutirá pɯtopɯ néewari, “¿deero jĩādari cúārē?” jĩ wācūhērārā wáawa. Múā jearira, Cōāmacū múārē wācūrē ticogɯdaqui. Teeré wedeseya. Múā mee wedeseadu; Espíritu Santo wedesegɯdaqui. ¹² Sícūpōna dutirápɯre cāmerĩ wedesā, sĩārĩ tiiádu. Cúā pacɯsɯmɯācā cúā pōnarē dutirápɯre wedesāādacu. Cúā pōnacā teerora cúā pacɯsɯmɯārē netōnɯcā, diari tiiádu. ¹³ Niipetira basocá múārē ĩńatutiadacu yɯre padeoré wapa. Teero múārē cúā ñañarō tiipacári, yɯre padeorucújārārē Cōāmacū netōnégɯdaqui.

¹⁴ Ññānetōjōāgūrē Cōāmacūrē padeorídojāgūrē ĩñaādacu múā. Cōāmacūwiipɯ too cūūrē niidutiherore nucūrĩ ĩñaādacu.* (Ateré buegú tuomasĩārō.) Too cūu nucūrĩ ĩñarā, Judea ditapɯ niirā ʔtāyɯcɯpɯ dutijōāārō. ¹⁵ Wii sotoáɯ pesagúno diiwá, wii popeapɯ niiré néegū sāāwaripacɯ, dutijōāārō. ¹⁶ Wesepá padegúcā wiipá sutiré néegū pɯtuawaripacɯ, dutijōāārō. ¹⁷ Teero wáare burecori niipacósānumiārē, pōna ūpūrā cɯoráre bóaneōre burecori niíadu. ¹⁸ “Tee púuriro niiré burecori wáarijāārō” jĩ, Cōāmacūrē sāĩñā. ¹⁹ Teero wáare burecori basocáre ñañarō netōré burecori niíadu. Cōāmacū atibúreco tiirĩ sirore, tēe atitópɯre nocōrō ñañarō netōré maniríro niiwū. Too síropɯcārē nocōrō peti ñañarō netōré maniádu. ²⁰ Tee ñañarō netōré burecorire Cōāmacū dúoriatā, sícūno netōrídojāgɯdaqui. Cōāmacūpe cūu beserirare tiigú, teero wáare burecorire dúogɯdaqui.

²¹ Teero wáari, síquērā múārē jĩditoadacu: “Jāā, ĩñaña. Cōāmacū beserigɯ Cristo āno niirē”, jĩmiádu. “Toopú niirē”, jĩmiádu āpērāpé. Cúā teero jĩrĩ, padeoríjāña. ²² Paɯ jĩditora niíadu. Síquērā “yɯ Cōāmacū beserigɯ Cristo niiā” jĩmiádu. “Profeta niiā”, jĩmiádu āpērāpé. Pee tiiēnore tiiádu, cúārē padeoáro jĩrā. Cōāmacū beserirapɯrena padeodúri tiidugámiádu. ²³ Múā añurō tuomasĩña. Tee niipetire niíadarerena múārē yɯ wedesuguetooa, jĩyigu Jesús.

Jesús pɯtuatiadare
(Mt 24.29-35, 42, 44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesús wedenemoyigu:

* **13:14** Tíatorɯre profeta Daniel teeré jóarigu niiwĩ.

—Tee ñañarõ netõré burecori siro muĩpũ búreco macũ naĩtĩãjõãgũdaqui. Ñami macũcã bóeriqui. ²⁵ Ñocõã ñaacodiadacua. Niipetira ãmũãsepu niirã cãmeñanoãdacua. ²⁶ Teero wáari, yuu niipetira sõwũ õmebũãáripu tutuaremena asibatédiatiri, basocã ññaãdacua. ²⁷ Too síro ángeleare ticocogũdacu. Cũã néõãdacua yuu beserirare atibúreco niipetiropu niirãrẽ.

²⁸ 'Múãrẽ oterigu higuerağumena queoré ticogũda. Tiigũ pũũrĩ wasorí, “cũma wáaadaro péerogã dusaa” jĩĩmasĩã. ²⁹ Tee tiiróbirora yuu jĩĩãrigue wáari ññarã, “niipetira sõwũ putuaatiadaro péerogã dusacú” jĩĩmasĩña. ³⁰ Yuu ateréja diamacãrã jĩĩã: Atitó macãrã cũã diaadari suguero, tee niipetire yuu jĩĩãrigue wáaadacu. ³¹ Ëmũãse, atiditã peticórdiaadacu. Yuu wedesere doca petirícu. Niirucujããdacu.

³² 'Yuu putuaatiadari bureco, tii horare masĩña maniã. Ángelea ãmũãse macãrã masĩriya. Yuu niipetira sõwũcã masĩria. Yuu Pacu sícũrã masĩqui.

³³ 'Múãcã tiiburecore masĩria. Teero tiirã, ãñurõ wãcũtutua, ññacoya. ³⁴ Múãrẽ queorémena wedegũda. Sícũ basocũ niiyigu yoaropu wáagu. Cũũ wáaadari suguero, cũũrẽ padecoterare cũũya wiire “coteya” jĩĩyigu. Cũãcõrõrẽ cũã padeadarere cũũyigu. Sope coterí basocũre ãñurõ ññacodutiyigu. ³⁵ Cũã tiiróbiro múãcã ññacorucujãña. Múãcã múã Õpũ coeádari burecore masĩricu. Náicũmurĩ, ñami deco, cãrẽquẽ wederi, o bóeritabe niiboqui. ³⁶ Yuu wãcũña manirõ putuaatigu, múãrẽ cãñirãrẽ buajeádugariga. ³⁷ Yuu múãrẽ jĩĩrere niipetirare jĩĩgũda: ãñurõ ññacorucujãña, jĩĩyigu Jesús.

14

Jesuré ñeeãdara wedeserigue (Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Pũabúreco dusayíro Pascua bosebureco wáaadaro. Tii bosebureco niirĩ, pã pũuri tiiré wúoya maniré yaanoã. Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerámena Jesuré yayióremena cũã ñeeãdarere cãmerĩ wedeseyira, sããduğára.

² —Bosebureco niirĩ, tiirĩjããda. Basocã cũũrẽ maĩrã, marĩmena cúara, noo booró acaribíãmajãbocua, jĩĩyira.

Jesuré sitiaãñũre píopeorigue (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Jesús Betaniapu Simón õpũũ bóa netõríguya wiipu niiyigu. Jesús yaaduiritabe, sícõ numiõ sitiaãñũriga cũogó jeayigo. Tiigã sitiaãñũre “nardo” wãmecutire wapapacãre posecutiyiro. Tiigã ñacõrẽ tuupécojã, cũũya dupu sotoapu píopeoyigo. ⁴ ãpẽrã toopũ niirã coo teero tiirĩ ññarã, cúajõãyira. Cũã cãmerĩ jĩĩyira:

—¿Ate sitiaãñũre wapapacãre búri peti teero tiicõãĩ? ⁵ Ate sitiaãñũrere dúa, sicacũma padegu wapatãrocõrõ bũanóboayu. Teeména bóaneõrãrẽ tiiapuro boomíãyu, jĩĩyira. Coore tutiyira.

⁶ Jesús cũãrẽ jĩĩyigu:

—¿Deero tiirã coore potocõĩ? Potocõrijãña. Ateré yũre píopeogo, ãñurõ tiigó tiyo. ⁷ Bóaneõrã múã watoapu niirucujããdacua. Múã boorítõno cũãrẽ ãñurõ tiiapumasĩã. Yũrepeja múãmema niirucuricu. ⁸ Atigó yũre coo jeatuario ãñurõ tiyo. Coo sitiaãñũrere píopeogo, yũre yaará sitiaãñũre tuusĩããdaro tiiróbiro tiyúetoayo. ⁹ Yuu ateréja diamacãrã jĩĩã: Niipetiro atiditapãre Cõãmacũ basocãre netõnére quetire wedewarucura, atigó yũre tiiariguere wedeadacua, coore wãcũdutira, jĩĩyigu.

Judas Jesuré cūūrē ññatutirapure ticoadare
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Judas Iscariote Jesús buerá doce menamacū wáa, paiaré dutiráre jĩiyigu:

–Yuu múãpüre Jesuré ticoguda, jĩiyigu.

¹¹ Teeré ñorá, bayiró useniyira.

–Mũũrē niyeru wapatáada, jĩiyira.

Teero tiigú, “¿deero tii yũre Jesuré ticoro boomíto?” jĩi wãcũnucãyigu.

Jesús cūũ buerámena yaaturigüe
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹² Basocá pã púuri tiirémena wúoya maniré yaarí bosebureco niinucãyiro. Tiibureco niirí, oveja Pascua macū niigũdare sãáyira. Tiiburecore Jesús buerá cūūrē sãñáyira:

–¿Noopú ùsã Pascua boseyaadare quẽnobosára wágari? jĩiyira.

¹³ Jesús puará cūũ bueráre ticocoyigu.

–Jerusalénpu wáaya, jĩiyigu –. Toopá sícū basocú ocogá turupeogure buajeáadacu. Cūūrē nũnũwáwa. ¹⁴ Cūũ sããwaro tiwií òpãrē jĩiwa: “¿Noopú niigari yuu buerámena Pascua boseyaadari tatia?” jĩiawí ùsãrē buegú”, jĩiwa.

¹⁵ Cūũ ùmũãrõ macã tatia quẽnoãri tatiacapũ ãñogúdaqui. Toopá quẽnoyúewa, jĩicoyigu.

¹⁶ Cūũ buerá wáa, Jerusalénpu jeayira. Toopá jeara, Jesús cūãrē jĩãrirobirora niipetirere buayira. Toopá cūã Pascua boseyaadare quẽnoyira.

¹⁷ Náicũmuãri siro, Jesús, cūũ buerá docemena tiwiipure jeayigu. ¹⁸ Cūã yaaduri, Jesús jĩiyigu:

–Yuu ateré diamacãrã jĩiã: Múã menamacū sícū yũmena yaaduigu yũre ññatutirapure ticogudaqui, jĩiyigu.

¹⁹ Cūã bayiró wãcũpatiyira.

–¿Yuu mee nií? jĩi sãñánucãyira cúãcõrõ.

²⁰ Jesús cūãrē jĩiyigu:

–Sícū múã doce menamacū yũmena atibarapú pãmena soayágura nií.

²¹ Yuu niipetira sõwãrē Cõãmacũye queti jóaripũpu jĩrõbirora wáaadacu. Bóaneõgũ niigũdaqui yũre ticogũdũpeja. Cūũ bauáiatã, nemorõ ãñubojyu, jĩiyigu.

²² Jesús cūãmena yaagu, pãrē née, Cõãmacũrē usenire ticoyigu. Túajea, puatásã, batogura, jĩiyigu:

–Yaaya. Ate yáa òpũũbiro niíã.

²³ Vino bapare née, Cõãmacũrē usenire ticoyigu. Túajea, cūũ bueráre tĩãyigu. Niipetira tiibapa maquẽrē sñiyira. ²⁴ Cūãrē tĩãgũ, jĩiyigu:

–Ate yéé díbiro niíã. Yuu diari, yéé díí òmayudiaadacu, pau basocá ñañarē tiirere cosebosáaro jĩigũ. Teeména Cõãmacũ mama netõnére quetire cũũgũdaqui. ²⁵ Yuu ateréja diamacãrã jĩiã: Vino sñinemóricu sáa; téé Cõãmacũ Òpũ niirõpu mama vino ññaña manirere sñigũdacu, jĩiyigu.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩirigüe
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Sicawãme Cõãmacũrē basarére basapeotoaari siro, Ëtãgú Olivopu wáajõãyira. ²⁷ Jesús cūãrē jĩiyigu:

–Múã niipetira yũre cõãwapetijõãadacu. Tee Cõãmacũye queti jóaripũpu niíã: “Oveja coterí basocũre sñãcõãgũdacu. Teero tiirí, cūũyara oveja cūã

booró cutubatéjōāādacua”, * jī jóarigue niiā. ²⁸ Teero wáapacari, yuu diarigupu masāri siro, yuu múā suguero Galileapu jeatoagudacu, jīiyigu.

²⁹ Pedro jīiyigu:

—Niipetira mūrē cōāwari, yuuja mūrē cōāwaricu, jīimiyigu.

³⁰ Jesús cūrē jīiyigu:

—Yuu ateréja diamacūrā jīā: Mecūrā macā ñami puarī cārēquē wedeadari suguero, yuure itīārī “cūrē masīriga” jīiditogudacu mūu, jīiyigu.

³¹ Pedro jīiyigu:

—Yuuja cūrā yuure sīadugáatā, mūmena diaguda; mūrē “masīriga” jīiricu, jīimiyigu.

Niipetira cūrā buerá teero dícu jīiyucomiyira.

Jesús Getsemanípu cūrā Pacure sārīgue

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Too síro Getsemanípu jeayira. Jesús cūrā bueráre jīiyigu:

—Múā ñno duiyueya ména. Yuu Pacure sārīgú wáagu tiia, jīiyigu.

³³ Pedro, Santiago, Juanrē cūrāmena néewayigu. Cūrā bayiró peti yeeripūnapu wācūpati, bóaneōnucāyigu.

³⁴ —Yuure diariquiro, wācūpatire niinetōjōāga. Múā ñno putuáya. Cānirā mee tiiwá, jīimiyigu.

³⁵ Cūrā beru yoasāñurō wáa, yeparu munibiácūmuyigu. Tee ñañarō netōre jearijāārō jīgū, Cōamacūrē sārīyigu. ³⁶ Sārīgú, jīiyigu:

—Pacu, niipetirere tiimasā mūu. Yuu ñañarō netōādarere netōnéña. Yuu teero jīipacari, yuu boorére tiirijāña; mūu boorépe wáari tiiyá, jīiyigu.

³⁷ Too síro cūrā buerá putopu cāmeputúayigu. Cūrē cāniārirapure buajeáyigu.

—Simón, ¿mūu cānigú tiiri? ¿Deero tiigú péerogā ñña tiiridojāi? jīiyigu Pedrorē—

. ³⁸ Cānirā mee tiiyá. Wātī múārē jīicōāsārījāārō jīirā, Cōamacūrē sārīñā. Múā wācūrēmena añurere tiidugápacari, múāye ōpūrīpe sīcārībírīa, jīiyigu.

³⁹ Cāmeputúagu, cūrā Pacure sārīrirobirora sārīyigu sūcā. ⁴⁰ Sārīari siro, cūrā buerá putopu cāmeputúagu, cāniārirapure buajeáyigu sūcā. Cūrē wngoá pūnijōāyiro. Cūrē deero yuumasārīyira. ⁴¹ Itīārī cāmeputúagu cūrē jīiyigu:

—¿Múā cānirā tiiri sūcā? ¿Cāni, yeerisājārā tiiri? Nocōrōrā niiā. Yuure ticoadaro jearo tiia. Yuu niipetira sōwārē ticogudaqui ñañaré tiirāpore.

⁴² Wūmūncāña. Jāmū, yuure ticogudū atitoai mée, jīiyigu.

Jesuré ñeewarigue

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesús cūrāmena wedesegeu tiiríra, máata cūrā menamacū niimiārigu Judas jeayigu. Cūrāmena pau basocá espadapīrīmena, yucūména atiyira. Cūrā pa-iaré dutirá, Moisés jóarigue buerá, āpērā butoá dutirá ticocoarira niiyira.

⁴⁴ “Yuu wasopúro ūpūgú cūrā niigūdaqui. Cūrē ñee, añurō siatú, néewawa”, jīisuguetoyigu Jesuré ticogudū.

⁴⁵ Máata Jesús putopu jeagu: —Yuure buegú, jīiyigu.

Teero jīgūrā, cūrā wasopúrore ūpūyigu. ⁴⁶ Teero tiirí ññarā, Jesuré ñeejōāyira.

⁴⁷ Cūrē ñeerī, sīcū toopū nucūgú cūrāya espadare tūāwé, paiafé dutigáre padecoteguya cānopérore páatacojāyigu. ⁴⁸ Jesús cūrē jīiyigu:

—¿Yaarépigure tiiróbiro yuure espadapīrīmena, yucūména ñeerā atiarī?

⁴⁹ Būrecoricōrō yuu Cōamacūwiipū múāmena niiwū, buegu. Yuure ñeeriwū. Múā mecātīgā tiiré Cōamacūye queti jóaripūpu jīirōbirora wáaro tiia, jīiyigu.

* 14:27 Zacarías 13.7.

⁵⁰ Cũu buerá cũu sícũrẽna cõãñucõ, dutipetijõãyira. ⁵¹ Sícũ mamũ Jesús siro ñũñuátiyigu. Cãñigũ cõmarí caseromena dícu cõmarígu ñiyyigu. Cũã cũũrẽ ñeemiyira. ⁵² Cũũrẽ ñeema jĩĩrã, cũu cõmarí casero dícu wéepãnecojãyira. Cũũpe sutimanígũ dutijõãyigu.

Jesuré Judíoare Dutirá Peti pũtopũ néewarigue
(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Jesuré ñee, paiaré dutigú pũtopũ néewayira. Toopá ñiipetira paiaré dutirá, ãpẽrã batoá dutirá, teero biiri Moisés jóarigue buerá neãyira. ⁵⁴ Pedrope yoasãñurõ Jesuré ñũñuyigu. Paiaré dutigúya wii popea macã yeparũ pũñuáyigu. Toopá Cõãmacũwii coterí basoca pũto jeanuã, cũãmena pecame sũmaduĩyigu.

⁵⁵ Paiaré dutirá, ñiipetira Judíoare Dutirá Peti “¿deero tii cũũrẽ wedesãrõ boomíto?” jĩiyira, sããdugára. Cũũrẽ sããdugápacara, ñañaré buaríyira. ⁵⁶ Pau jĩĩditoremena cũũrẽ wedesãmiyira. Cũã wedesãre queoró jeariyiro. ⁵⁷ ãpẽrã wũmũñucã, jĩĩditoremena cũu jĩĩriguere wedesãyira:

⁵⁸ —“Yũũ atiwíi Cõãmacũwiire basocá tiirí wiire cõãgũda. Itiábureco siro apewíi túajeañucõgũda. Tiiwíi basocá tiirí wii mee ñiĩadacu”, jĩĩwĩ ãni, jĩiyira.

⁵⁹ Teero jĩĩpacara, sícãrĩbíro wedeseriyira.

⁶⁰ Paiaré dutigú cũã watoapũ wũmũñucã, Jesuré sãĩñáyigu:

—¿Mũũ deero tiigú yũũridojãĩ? ¿Deero jĩĩ yũũgũdari cũã wedesãrere? jĩiyigu.

⁶¹ Cũũpe yũũriyigu. Paiaré dutigú sãĩñánemoyigu:

—¿Mũũrã niiĩ “Cõãmacũ beserigu Cristo, Cõãmacũ añugũ macũ” cũã jĩĩgũ? jĩiyigu.

⁶² Jesús jĩiyigu:

—Yũũrã niiã. Cõãmacũ tutuare cõnetõgũ pũto cũu diamacũpe duigũdacu. Yũũ ñiipetira sõwũ toopá duiirí ñiĩadacu múã. Yũũ õmeburũaripũ diiátiricãrẽ ñiĩadacu múã, jĩiyigu.

⁶³ Paiaré dutigú teero jĩĩrĩ tũogú, cũu basiro cũũyaro sutiroré wéeyigacojãyigu, ãpẽrãrẽ “bayiró cúai” jĩĩdutigu. Cũãrẽ jĩiyigu:

—ãpẽrã wedesãrĩ boonemória marĩ. ⁶⁴ Múã cũu Cõãmacũrẽ ñañarõ wedeserere tũotóaa. ¿Deero tũgueñaĩ múã? jĩiyigu.

Ñiipetira: —Cũũ teero jĩĩrẽ wapa sããjãrõ booa, jĩiyira.

⁶⁵ ãpẽrã cũũrẽ uestecó eobatétunucãyira. Cũũ capearire biaápeyira. Cũũrẽ ñañarõ tii, páayira.

—Jĩĩbuaya. ¿Noã mũũrẽ páaarĩ? jĩiyira.

Cõãmacũwii coterí basocacã cũũrẽ páayira.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩĩrigue
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ Pedro tiwíi popea macã yeparũ pecame sũmagú tiirí, sícõ paiaré dutigúre padecotego jeayigo. Coõ cũũrẽ ñiĩagõrã ñiĩa: —Mũũcã Jesús Nazaret macã macũmena wáarucuarigura niiãrã, jĩiyigo.

⁶⁸ —Cũũrẽ masĩriga. Ñeenórẽ wedesego wedesecu; tũomasĩriga, jĩiyigu.

Cũũ sopepú witijeari, cãrẽquẽ wedeyigu. ⁶⁹ Paiaré dutigúre padecotego cũũrẽ ñiĩagõ, toopá ñiĩanucũrãrẽ jĩĩnemoyigo:

—ãni cũã menamacũ niiĩ, jĩiyigo.

⁷⁰ Cũũpe: —Niiria, jĩiyigu.

Too sírogã toopá ñiĩanucũrã Pedrore jĩiyira:

—Niirōrā mūucā cūā menamacū niicu. Mūu Galilea macū niijī; cūā tiiróbiro wedesea, jīyira.

⁷¹ Cūā jīyigu:

—Yūu diamacū jīhērī, Cōamacū yūure ñañarō tiáro. Yūu mūā wedesegure masīriga, jīyigu.

⁷² Cūā teero jīritabera, cārēquē wedeyigu sūcā. Pedro Jesús jīāriguere wācūbuayigu: “Cārēquē pñarī wedeadari suguero, yūure ñtīārī ‘cūūrē masīriga’ jīgūdacu mūu”, jīyigu. Teeré wācūbuaga, bayiró utiyigu.

15

Pilato Jesuré sãñárigue

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Bóeri paiaré dutirá, ãpērā bñtoá dutirá, Moisés jóarigue buerá, teero biiri niipetira Judíoare Dutirá Peti neāyira. Jesuré sãdutiadarere wedeseyira. Wedesetoa, Jesuré siatú, néewa, Pilatopare ticoyira.

² Pilato cūūrē sãñáyigu:

—¿Mūurā niī judíoa òpū? jīyigu.

—Mūu jīrōbirora cūūrā niīā, jīyigu.

³ Paiaré dutirá pee wedesāyira cūūrē. ⁴ Pilato Jesuré sãñánemoyigu:

—Cūā mūurē pee wedesārā tiīya. ¿Mūu yūuridojāi? jīmiyigu.

⁵ Jesús yūuriyigu. Teero tiigá, Pilato ññamanijōāyigu.

Jesuré sãdutiárigue

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Cūmarīcōrō Pascua boseburecori niirī, Pilato sīcū peresuwiipu niigārē basocá cūā wionécodugagure wionécorucuyigu. ⁷ Teeburecorire sīcū ũmu peresuwiipu duiyigu cūū menamacārāmena. Cūū wāmecutiuyigu Barrabás. Cūā romanuā dutiráre cōādugara, cāmerīsīāyira. ⁸ Basocá Pilato pñtopu wáa: —Mūu tiirucūrobirora tiīyá, jīyira.

⁹ Pilato cūārē sãñáyigu:

—¿Mūā judíoa òpūrē yūu wionécori boogári? jīmiyigu.

¹⁰ Paiaré dutirá ññatutira Jesuré ticoariguere masījāyigu. ¹¹ Paiaré dutirá basocáre acaribíri tiīyira, Barrabápere wionécodutira. ¹² Pilato cūārē sãñánemoyigu:

—Mūā “judíoa òpū niī” jīgūpere ¿deero tiirí boogári? jīyigu.

¹³ —¿Cūūrē curusapu páabiatudutiya! jī acaribíyira.

¹⁴ —¿Ñeenó ñañaré tiíarī cūū? jīyigu.

Basocápe bayiró busurómena: —¿Curusapu páabiatudutiya! jīnemoyira.

¹⁵ Pilato basocámena añurō pñtādugagu, Barrabáre wionécobosayigu. Jesuré tñnadutiátoari siro, curusapu páabiatu sãdutiáyigu.

¹⁶ Teero tiirá, surara cūāye wiseri popea macā yepapu cūūrē néewayira. Toopú ãpērā niipetira surarare néōyira. ¹⁷ Cūā Jesuré sicaró òpūya sutiro tiiróbiro sōā ññisñūrōca sãāyira. Sicabeto potamena tiíari beto cūāya dupupure péoyira.

¹⁸ —Useniā mūumena, judíoa òpū, jī buijāyira.

¹⁹ Sicagú cānugūmena cūāya dupupure páayira. Cūūrē usecó eobatétu, ññicóberimena jeacūmu, buijāyira. ²⁰ Cūā cūūrē buitóa, sōā ññisñūrōrē tuuwécojā, cūū sãñasuguearirore sãāyira. Curusapu páabiatu wáara néewayira.

*Jesuré sīārīgue**(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)*

²¹ Sīcū Cirene macā macū cāpūpū niiārigū pūtuatīgū tīiyīgū. Cūū wāmecūtiyīgū Simón. Puarā pacū niyīgū: Alejandro, Rufo pacū. Cūū too netōwári ĩñarā, Jesús apawari curusare cūūrē apadutiya.

²² Jesuré Gólgota buropū néewayira. Gólgota jīrō, “Dupucoro” jīrō tiia.

²³ Toopá vino “mirra” wāmecūtire wáoariguemena tīāmiyira. Sīniriyīgū.

²⁴ Cūūrē curusapū páabiatuyira, diaaro jīrā. Surara cūūye suti niimiāriguere batoadara, jībuaapeyira, ¿noārē pūtuáadari? jīrā.

²⁵ Cūūrē curusapū páabiatuari, bóeri nueve niirī niyiro. ²⁶ Basocá cūūrē wedesāāriguere jóatunoyiro táboapīpūre: “JUDÍOA ŌPŪ NIIĪ”, jīyiro. ²⁷ Jesuména puarā yaarépirare páabiatuyira; sīcū diamacápe, āpī acuniñape nūcōyira. ²⁸ Cūū teero tiirí, Cōāmacūye queti jóaripūpū jóarigue diamacú wáayiro. “ ‘Dutirére netōnūcārā menamacū niirī jī wācūūya basocá cūūrē”, * jī jóanoā.

²⁹ Basocá toopá netōwára, cūūrē ñañarō jīrā, dupupá saguejōārucuyira.

—Jūū. Mūū “Cōāmacūwīre cōāgūda” jīmiwūrā. “Itiábureco siro apewí tiipeticojāgūda”, jīmiwūrā mūū. ³⁰ Teero jīrigū mūū basirora netōñēna. Curusapū tusagú diiātiya, jī buijāyira.

³¹ Paiaré dutirácā, Moisés jóarigue buerámēna teerora jī buijāyira:

—Cūū āpērācārē netōnéwī; cūū basiropē netōnémasīrii. ³² Cōāmacū beserigu Cristo Israelya pōna macārā ōpū niigūjā, curusapū tusagú cūū basiro diiátario. Cūū basiro diiátiri docare, padeoáda, jīyira.

Cūūmena curusapū páabianūcōāriracā teerora cūūrē ñañarō jī buijāyira.

*Jesús diarigue**(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)*

³³ Coeritó jeari, niipetiro tiiditapū naĩtīājōāyiro. Tēe ñamica tres niirīpū naĩtīātuyiro. ³⁴ Tii hora niirīrā, Jesús bayiró acaribiyīgū.

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? jīyīgū cūūyemēna. Teero jīgū, “Cōāmacū, Cōāmacū, ¿deero tiigú yūure cōāwai?” jīgū tīiyīgū.

³⁵ Āpērā sīquērā toopá niirā teeré tuorá, jīyira:

—¡Coe! Tuoyá. Profeta Elíare suocógū tīiquí, jīmiyira.

³⁶ Sīcū cūūwá, sicasitia vino piyare soayīgū. Sīniārō jīgū, sicagú cānūgūpū siatú, cūūrē súumūōcogūra, basocāre jīmiyīgū:

—Coteya ména. Elías cūū curusapū tusagūre néediocogū atiboqui, jīmiyīgū.

³⁷ Jesús bayiró acaribí, diajōāyīgū. ³⁸ Cūū diari, Cōāmacūwii popeapu Āñunetōjōāri Tatia cāmotáyosari casero ūmūārōpe yigadiati, pūacaséropū jecotuariro niwū. ³⁹ Cien surara dutigú Jesús doca nūcūgú, cūū teero wáa diari ĩñagū, jīyīgū:

—Diamacūrā āni Cōāmacū macū niimiāyi, jīyīgū.

⁴⁰ Numiā yoaropū Jesuré ĩñanucūyira. Cūūmena niyira: María Magdalena; apegó María (coo José cūū bai Santiago paco niyigo); apegó Salomé niyira.

⁴¹ Cūū Jesuré nūnūríra numiā niyira. Cūū Galileapū niirī, cūūrē āñurō tiíapurira niyira. Āpērā numiā pau Jesús Jerusalénpū wáari nūnūríracā toopá ĩñanucūyira.

*Jesuré ātātutipū cūūrigue**(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)*

* 15:28 Isaías 53.12.

42-43 Judíoa yeerisári bureco suguero macã bureco niyiuro. Teero tiiró, cãã yeerisári bureco maquẽ quẽnorí bureco niyiuro. Náicũmurĩ, José Arimatea wãmecutiri macã macũ jeayigu. Cũũ Judíoare Dutirá Peti menamacũ cãã padeogú niyigu. Cũũcã Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre niiãdarere coteyigu. Teero tiigú, cuiro manirõ wãcũtutuaremena Pilato pũtopũ sããwayigu. Sããwa, Jesuyá õpũũrẽ sãiyigu. 44 Pilato Jesús diaariguere tuogú, tuomaníjõãyigu. Cien surara dutigũre atiduti, “¿deero biiri diaarĩ?” jĩĩ sãĩñáyigu. 45 Cien surara dutigú cãũrẽ wedeari siro, Jesuyá õpũũrẽ Joserẽ tiodutiyigu. 46 José sutiró añurí caserore sãĩ, Jesuyá õpũũrẽ néedioco, tiicaseromena cõmayigu. Túajea, sicututi ãtãgãpũ coari tutipũ cũũyigu. Tiitutire ãtãquicamena tuunéwa, biajãyigu. 47 María Magdalena, María (José paco) Jesuré cũũãrĩrore ññayira.

16

Jesús masãmũãrigue

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Cãã yeerisári bureco sãbado netõãri siro, María Magdalena, María (Santiago paco), Salomé sitiaãñũre sãiyira. Teemena Jesuyá õpũũrẽ píopeora wãara tiimiyira. 2 Ësã yeerisári bureco síro macã bureco niirĩ, ñamisãñurõgã Jesuré cũũri tutipũ wãayira. 3 Cũã toopũ wãara, cãmerĩ sãĩñáyira:

—¿Noã tuunécobosaadari tiituti biarĩquicare? jĩiyira.

4 Toopũ jea, ññacora, tiiquicare aperopũ nucũrĩ ññayira. Pairĩquica peti niyiuro. 5 Tiitutipũ sããwara, wãmo diamacũniñape sícũ mamũ duiri ññayira. Cũũ sutiró butiró yoaroca sãñayigu. Cũã cãũrẽ ññarã, bayiró ucũáyira. 6 Cũũ cããrẽ jĩiyigu:

—Ucũarĩjãña. Mũã Jesús Nazaret macã macũrẽ cãã curusapũ páabiatu sãããrigũre ãmaãrã tiia. Cũũ masãtoaawĩ. ãnorẽ manĩ. Cãũrẽ cũũãrĩrore ññarã atiya. 7 Cũũ buerãre, Pedrorẽ wedera wãaya: “Cũũ mũã suguero Galileapũ jeatoagũdaqui. Cũũ jĩĩrirobirora toopũ cãũrẽ ññããdacu”, jĩĩwa, jĩiyigu.

8 Tiitutipũ niiãrira ucũã ñãpõpirara dutijõãyira. Cuirã, ãpẽrãrẽ wederiyira.

Jesús María Magdalenarẽ bauásũguerigue

(Jn 20.11-18)

9 Yeerisári bureco niirĩ, Jesús cãũ masããri siro, María Magdalenarẽ bauásũgueyigu. Coorena too sugueropũ siete wãtĩãrẽ cõãwionecoyigu. 10 Jesumena wããnetõrĩrãre wedego wãamiyigo. Cãũrẽ booritua, utira tiiyira.

11 —Jesús catiawĩ; yũũ cãũrẽ ññããwũ, jĩĩmiyigo.

Padeorĩyira.

Jesús pũarã cãũmena wããnetõrĩrãre bauárigue

(Lc 24.13-35)

12 Too síro Jesús pũarã cãũmena wããnetõãrĩrãre bauáyigu cãpũpũ wãarare. Cũũ ãpĩbíro biigú bauáyigu. 13 Cũã ãpẽrã Jesumena wããnetõãrĩrãre wedera wãamiyira. Cããcãrẽ padeorĩyira.

Jesús cãũ buerãre dutirigue

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

14 Too síro Jesús cãũ buerã oncere bauáyigu cãã mesapũ duirãre. Cããrẽ jĩiyigu:

—¿Deero tiirã cãã wederi, yũũ masãrẽ quetire tuopacãra, padeorĩarĩ? Pairó wãcũtutuare cũorĩã mũã, jĩiyigu.

15 Cããrẽ jĩĩnemoyigu:

—Niipetiroꝝ niipetirare yꝝ basocáre netõnére quetire wedera wáaya.
 16 Yꝝre padeó, wãmeõtinogũno netõnénogũdaqui. Yꝝre padeohégũno
 ñañarõ tiinógũdaqui. 17-18 Yꝝre padeorá yꝝ dutirémēna wãtĩãrē
 cõãwionecomasiãdacua. Ñpẽrãyére wedesemasĩripacara, wedeseadacua. Cũã
 ãñaãrē ñeerĩ, teero biiri pũniré sĩnirĩ, merẽã wáaricu. Diaráre ñaapeóri,
 netõãdacua. Yꝝre padeorá cũã padeorére ãñorã, teeré tiimasĩãdacua, jĩiyigũ.

Jesuré néemũãrigue
 (Lc 24.50-53)

19 Marĩ Ñpũ Jesús cũãrē wedeari siro, ãmũãsepũ néecomũãnoyigũ.
 Cõãmacũya wãmo diamacũniñape jeanuãyigũ. 20 Cũã buerá niipetiroꝝ
 cũũ netõnére quetire wedera wáawa. Cũã wederi, Jesús cũũ basirora cũãrē
 tiiápurigũ niiwĩ. Cũã wederére “diamacũrã niiã” jĩigũ, ãñurére cũãrē tiiẽñorĩ
 tiirígũ niiwĩ.*

---

* 16:20 Ate versículos aꝑerũ bꝝcꝝpũrũ baurícu; aꝑerũpá baucú.

LUCAS Jesucristoye quetire jóarigue

Lucas ¿deero tiigú atipūrē jóayiri? jĩrigue

1-2 Niipetire ūsā watoap̄ wáariguere ñnarira Jesús “wedera wáaya” jĩcorira ūsārē buewa. Pā cūā buerirobirora jóanucārira niwā. 3 Ȳcā ate niipetire Jesús sicutop̄ tiinucāriguere masĩpetidugaḡ añurō buew̄. Teero tiigú, Teófilo, ȳ teeré jóaa, 4 m̄rē āpērā bueriguere “diamacūrā niā” jĩmasĩdutiḡ.

Ángele Juan Bautista bauáadarere wederigue

5 Herodes Judea dita macārā ōp̄ niiritore, s̄cū pai Zacarías wāmecutiḡ niyiḡ. Cūā Abíaya pōna macū niyiḡ. Cūā n̄mo Isabel wāmecutiyiḡ. Coa Aarón pārāmeō niinun̄sego niyiḡ. 6 Cūā p̄arāp̄ra Cōāmacū ñnacore basocá añurā niyira. Cūā dutirēre añurō tiyira. Teero tiirā, basocá cūārē “wapa c̄oóya” jĩmasĩriyira. 7 Cūā pōnamaníyira. Isabel pōnamanígōno niyiḡ. Cūā b̄toá niyira.

8 Sicab̄reco Zacarías pai paderé padeḡ tiyiḡ Cōāmacūwiip̄. Cūāya pōna macārā paderé b̄reco niyiro. 9 Paiá tiirucúrobirora s̄cūrē beseyira sitiaañūre sóegud̄re. Tiib̄reco Zacaríare beseyira. Teero tiigú, cūāpe Āñurí Tatia p̄to macā tatiap̄ sóeḡ s̄āwayiḡ. 10 Sóeritono niirí, niipetira basocá soperú Cōāmacūrē s̄ārā tiyira. 11 S̄cū ángele* cūārē bauáyiḡ. Cūā sóem̄coro diamacūpe nucūyiḡ. 12 Zacarías cūārē ñnaḡ, uc̄ájōāyiḡ. Bayiró cuiyiḡ. 13 Ángele cūārē jĩyiḡ:

—Cuirijāña, Zacarías. Cōāmacū m̄ s̄ārēre t̄oi. M̄, m̄ n̄mo Isabelmena s̄cū pōnacutíadacu. Cūārē Juan wāme tuuya. 14 M̄ cūāmena bayiró usenigūdacu. Pā cūā bauári, useniādacua. 15 Cōāmacū ñnacop̄re b̄ri niigú mee niigūdaqui. Vinorē,† sibiorēre s̄nirigūdaqui. Cūā paco páatip̄ra Espiritu Santo cūāmena niitoagūdaqui. 16 Pā Israelya pōna macārā Cōāmacū cūā Ōp̄rē padeodúrirare padeorí tiigūdaqui s̄cā. 17 Marí Ōp̄rē suguero jeagūdaqui. Elías tiiróbiro Espiritu Santo tutuare c̄ogūdaqui. Teemēna pac̄s̄m̄ārē cūā pōnamena añurō niirecutiri tiigūdaqui. Net̄nucārārē basocá añurā tiiróbiro wācūrī tiigūdaqui. Basocáre “marí Ōp̄rē añurō niyueya” jĩgūdaqui, jĩyiḡ.

18 Cūā teero jĩrī, Zacarías s̄ññáyiḡ:

—¿Deero tii ȳ masĩgūdari m̄ ȳre jĩrēre? Ȳ b̄c̄ niā. Ȳ n̄mocā b̄c̄ó niyo, jĩyiḡ.

19 Ángele cūārē ȳyiḡ:

—Ȳ Gabriel niā Cōāmacū p̄to macū. Cūā ȳre ticodiocoawī, m̄rē queti wededutiḡ. 20 Ȳ jĩrēre m̄ padeorí. Teero tiigú, wedese-masĩhēgū p̄tuágudacu. Ȳ jĩrōbirora wáaadacu. Tee niipetire wári sirop̄, wedese-gudacu, jĩyiḡ.

21 Cūā wedesera tiirí, basocápe Zacaríare yuera tiyira. Cūā Cōāmacūwiip̄ pearí, ñnanijōāyira. 22 Cūā witijeaḡ, wedese-masĩriyiḡ. “Cōāmacūwiip̄ apeyenó cūārē bauáj̄yu”, jĩyira. Wāmorīmena cūārē wēētuyiḡ. Wedese-masĩhēgū p̄tuáyiḡ.

* 1:11 Portugués: anjo. † 1:15 Portugués: vinho.

²³ Paia paderé burecori petirí, cūya wiipɛ coecóputuayigu. ²⁴ Too síro cū nɛmo Isabel niipacó niinɛcāyigo. Sícamoquēne muĩpūrã “wiipá niijãgõda” jĩyigo. ²⁵ Coo wãcūyigo: “Cõamacū yɛn põnamanígõ niĩarigore tiĩapuawĩ. Basocá teero ñnacõarĩ jĩgã, yɛnre añurõ tiii”, jĩyigo.

Ángele Jesús bauáadarere Maríare wederigue

²⁶ Seis muĩpūrã Isabel niipacó niirõ netõyíro. Cõamacū ángele Gabrielre Nazaretpɛ ticodiocoyigu. Nazaret Galilea ditapɛ niĩã. ²⁷ Síco ãmɛmena niĩnahẽgõrẽ queti wededutiyigu. Òpũ David pãrãmi niinɛnɛsegɛmena José wãmecutiguɛmena wãmosíagodo tiiyigo. Coo wãmecutiyigo María. ²⁸ Ángele coo niirõpɛ sããwa, añudutiyigu:

–Sãã. ¿Niĩ mɛn? Marĩ Òpũ mɛnrẽ “añurõ tiigúda” jĩãwĩ. Cū mɛnɛmena niĩ, jĩyigu.

²⁹ Ángele jĩrere tɔogó, bayiró wãcūyigo. “¿Deero jĩdugaro tiigári cū añudutire?” jĩ wãcūyigo. ³⁰ Ángele jĩyigu:

–Cuirijãña, María. Mɛn Cõamacū añurõ tiirere bɛaa. ³¹ Teero tiigó, mɛn niipacó putuágodacu. Sícũ põnacutígodacu. Cū wãmecutiguɛdaqui Jesús. ³² Cū ãpẽrã nemorõ ɛpɛtí macũ niigũdaqui. “Cõamacū ãmããse niigú macũ niĩ”, jĩnogũdaqui. Òpũ David cū ñecũ niisotoapeogure tiiróbiro Cõamacū cūrẽ Òpũ cūgũdaqui. ³³ Israelya põna macãrãrẽ dutirucujãgũdaqui. Cū dutirẽ petirícu, jĩyigu.

³⁴ María ángelere sãñáyigo:

–¿Deero wáabogari ate? Yɛn manɛ manigõ niĩ, jĩyigo.

³⁵ Ángele coore yɛnyigu:

–Espíritu Santo mɛnɛpɛre diijeáguɛdaqui. Cõamacū ãmããse macũ tutuare mɛnɛpɛre õmɛbɛrɛá tiiróbiro diiáti, tuubiáadacu. Teero tiigú, mɛn macũ añugú “Cõamacū macũ niĩ” jĩnogũdaqui. ³⁶ Mɛnyã wedego Isabel sícũ põnacutígodaco, bɛcũ niipaco. “Põnamanígõno niyo”, jĩmiwã basocá. Seis muĩpūrã wáaa, coo wĩmɛ bɛãári síro. ³⁷ Cõamacũrẽ tiimasĩhẽreno maniã, jĩyigu.

³⁸ María jĩyigo:

–Yɛn Cõamacũrẽ padecotego niĩ. Cõamacū mɛn jĩrõbirora yɛnre tiáro, jĩyigo.

Ángele coo puto niĩarigu wáajõãyigu.

María Isabelre ñãgõ wáarigue

³⁹ Teebɛrecorire María boyeromena wáajõãyigo Judea ditapɛ. Ɛtãyucɛ watoa niirí macãpɛ jeayigo. ⁴⁰ Toopá jea, Zacaríaya wiipɛ sããwa, Isabelre añudutiyigo. ⁴¹ Tee añudutire tɔorí, coo macũ páatipɛ sãñagú cãmeñayigu. Isabelmena Espiritu Santo niyigu. ⁴² Teero tiigó, coo bayiró bɛsɛrɛmena wedeseyigo:

–Niipetira numiã nemorõ Cõamacū mɛnrẽ añurõ tiii. Mɛn macũcãrẽ añurõ tiii. ⁴³ Yɛn bári niigõ niipacari, mɛn yɛn Òpũ paco yɛnre ñãgõ atiyu.

⁴⁴ Yɛn mɛn añudutirere tɔorí, yɛn macũ páatipɛ sãñagú useniremena cãmeñaãti.

⁴⁵ Cõamacū mɛnrẽ jĩrirobirora “wáaadacu” jĩ padeoyú mɛn. Ateména Cõamacū mɛnrẽ usenirí tiiquí, jĩyigo.

⁴⁶ María jĩyigo:

“Yɛn Òpũrẽ ‘añuniã mɛn’ jĩ, usenire ticoa.

⁴⁷ Cõamacū yɛnre netõnégũmena bayiró usenigõ niĩ.

⁴⁸ Yɛn bári niigõrẽ Cõamacū beseyi.

Mecũãmena niipetira yũre ‘Cõãmacũ añurõ tiiyí coore’ jĩãdacua.

⁴⁹ Cõãmacũ niipetire tiimasĩgũ yũre añurere tiiyí.

Cũũ añuré dícare tiiquí.

⁵⁰ Cũũrẽ quioníremena ñnarãrẽ bóaneõrucujãgũdaqui.

⁵¹ Cũũ tutuaremena pee añuré tii.

Basocá ‘ũsã ãpẽrã nemorõ niiã’ jĩ wãcũrãrẽ cõãjãqui.

⁵² Õpãrã duirẽpĩrĩpũ duirãre cõãjãqui.

Bári niirãpere upatí macãrã niirĩ tiiquí.

⁵³ Jubóarare pee añuré ticoqui.

Pee cuorãre ticoripacu, putuawadutiquí.

⁵⁴ Israelya põna macãrã cũũrẽ padecoterare tiiápuqui.

Cũãrẽ wãcũjĩgũ, bóaneõqui.

⁵⁵ Marĩ ñecũ Abrahamrẽ, teero biiri niipetira cũũ pãrãmérã niinũuserare ‘tiiápuguda’ jĩrigũ niiwĩ’, jĩyigo María.

⁵⁶ María ñĩãrã muĩpũrã coo putopũ putuáyigo. Too síro cooya wiipũ cocóputuayigo.

Juan Bautista bauárigue

⁵⁷ Isabel põnacutírito jeari, coo macũ bauáyigu. ⁵⁸ Cooya wii puto niirã, cooya wedera Cõãmacũ coore añurõ bóaneõrigue quetire tuorã, coore useniapuyira.

⁵⁹ Ocho: burecori cũũ bauári siro, cũũ cõnerĩgu yapa macã caseróre widecõãrã jeyaira. § Cũũ pacu tiiróbiro Zacarías tuudugamiyira. ⁶⁰ Cũũ paco cũãrẽ jĩyigo:

—Niiria. Cũũ Juan wãmecutigũdaqui, jĩyigo.

⁶¹ Cũãpe: —Mũya wedera teero wãmecutira maniỹya, jĩyira.

⁶² Cũũ pacure wãme sãĩñarã, wẽtuyira. ⁶³ Cũãpe sicapĩ jóaripĩ sãiyĩgu. Tiipĩpũ “Juan wãmecutigũdaqui” jĩ jóayigu. Niipetira teeré ññamanijõãyira. ⁶⁴ Máata Zacarías wedesejõãyigu sũcã. Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. ⁶⁵ Cũũ teero tiirí, cũãya macã puto niirã cuipetijõãyira. Niipetiro too Judea dita ãtãyucũ watoapũ macãrã teero wáariguere wedeseyira. ⁶⁶ Niipetira teeré tuorã bayiró wãcũyira.

—Cũũ wĩmagũ bucũ niigũ, ¿deero niigũno niigũdari? jĩyira.

Cõãmacũ tutuare Juanmẽna niyiro.

Zacarías Cõãmacũrẽ basapeorigue

⁶⁷ Cũũ pacu Zacaríamena Espíritu Santo niyigu. Teero tiigú, Cõãmacũ wede-dutirere wedeyigu. Biiro jĩyigu:

⁶⁸ “Cõãmacũrẽ usenire ticoco. Cũũ marĩ Israelya põna macãrã Õpũ niĩ.

Marĩ cũũ beserirare netõnégũ atii. Marĩrẽ tiiápurucujãĩ mée.

⁶⁹ Marĩrẽ netõnégũdu tutuagure ticodiocoqui.

David cũũrẽ padecotegu pãrãmi niinũusegu niiqui.

⁷⁰ Tíatopũ ‘teero tiigũda’ jĩyigu.

Teeré profetas añurã jóarira niiwã.

⁷¹ Cõãmacũ niipetira marĩ wãpãrãrẽ, marĩrẽ ññatutirare cãmotã, marĩrẽ netõnébosagũdaqui.

⁷² Marĩ ñecũsũmũãrẽ ‘mũãrẽ bóaneõgũda’ jĩyigu.

Cũãrẽ ‘añurõ tiigũda mũãrẽ’ jĩrigue añurere acabóriqui.

⁷³ Cõãmacũ too síro tiiádarere wedeyigu Abraham marĩ ñecũrẽ.

‘Biuro tiigũda’ jĩyigu:

⁷⁴ ‘Mũãrẽ ññatutirare cãmotã, mũãrẽ netõnébosagũdacu.

‡ 1:59 Portugués: oito. § 1:59 Levítico 12.3.

Y_{uu} teero tiirí, múã cuiro manirõ y_{uu} dutirére tiimasĩadacu.

⁷⁵ Búrecoricõrõ y_{uu} ññacorop_u aññuré tiiadacu', jĩiyig_u Cõãmacã.

⁷⁶ Macũ, m_{uu}rẽ basocá 'Cõãmacũ ãm_uãsep_u niigúyag_u profeta niĩ' jĩĩadacua.

M_{uu} marĩ Õp_u atiadari sugero, maarẽ quẽnosugúerobirora quẽnosugúegu niigũdacu.

⁷⁷ M_{uu} Cõãmacũ beserirare cúã ñañaré tiirére Cõãmacũrẽ acabóre sãĩdutigũdacu.

Teeména Cõãmacũ netõnéreere cúãrẽ masĩrĩ tiigũdacu.

⁷⁸ Cõãmacũ marĩrẽ bóaneõremena ññagú niijĩgũ,

marĩrẽ netõnégũdure ticodiocogũdaqui.

Muĩpũ m_uãatiro tiirõbiro niigũdaqui cúũ marĩrẽ.

⁷⁹ Marĩ naĩtĩãrõp_u niirãbiro niĩã.

Pecamep_u wáaborira niĩã.

Cũũ bócoremena marĩrẽ aññurõ niirecutire ãñogũdaqui", jĩiyig_u Zacarías.

⁸⁰ Wĩmagũ b_uscájõãyig_u. Jõõremena Cõãmacũrẽ padeomãñucãyig_u. Basocá manirõp_u niisodeaatig_u. Toopúre niituyig_u, téé Israelya põna macãrãrẽ cúũ wedenucãritop_u.

2

Jesús bauárigue (Mt 1.18-25)

¹ Tíatore niipetira romanuã õp_u Augusto basocáre bapaqueogũdu, cúã wãmerẽ jóatudutiyig_u. ² Cirenio niirito, sicato jóature niinucãyiro. Cirenio Siria dita dutigú niiyig_u. ³ Niipetirare cúã ñecúsũmãã bauáre macãrĩp_u jóatura wáadutiyig_u.

⁴ Teero tiigú, José, Nazaret Galilea ditap_u niĩãrig_u, Belén Judea ditap_u wáayig_u. Cũũ ñecũ David Belénp_u bauáyig_u. Cũũ David pãrãmi niinunuseg_u niijĩgũ, toopú wáayig_u. ⁵ Cũũmena cúũ wãmosíagodo María wáayigo. Niipacó niiyigo. ⁶ Cúã Belénp_u niirĩ, María põnacutire búrecori jeayiro. ⁷ Toopúre cúã cãnirí wii buaríyira. Teero tiirã, ecarã cãnirí wiip_u wáayira. Toopú coo sicato wĩmagũ apayigo. Cũũrẽ suti caserimena cõma, ecarã yaarícorop_u sããyigo.

Ángelea oveja coterí basocare bauárigue

⁸ Belén wesap_u oveja coterí basoca niyira. Cãpũp_u cúãyarare coteboe-jõãrucuyira. ⁹ Wãcũña manirõ cúãrẽ sícũ ángele bauáyig_u. Cõãmacũ asibatére cúã p_utop_u aññurõ bósesajõãyiro. Bayiró cuiyira. ¹⁰ Ángele cúãrẽ jĩiyig_u:

—Cuirijãña. Múãrẽ aññuré queti wedeg_u atia. Niipetira tee quetire t_uorã, useniãdacua. ¹¹ Mecũã ñami Daviyã macã Belénp_u múãrẽ netõnégũdu bauáawĩ. Cũũ Cõãmacũ beserig_u Cristo marĩ Õp_u niĩ. ¹² Cũũ wĩmagũrẽ suti caserimena cõmaãrigure buajeáadacu. Wáicura yaarícorop_u sãñagúre ññaãdacu. Múã teeré ññarã, “diamacãrã wedeayi” jĩĩadacu, jĩiyig_u ángele.

¹³ Wãcũña manirõ cúũ p_uto p_uu ángelea bauáyira. Cúã Cõãmacũrẽ usenire ticora, biiro jĩiyira:

¹⁴ “Ëm_uãsep_u niirã Cõãmacũrẽ ‘aññunetõjõãĩ’ jĩĩ, usenire ticoaro.

Atiditapúre cúũ aññurõ tiinórã aññurõ niirecutiaro”, jĩiyira.

¹⁵ Ángelea cúãmena niĩãrira ãm_uãsep_u m_uãwaari siro, oveja coterí basoca cãmerĩ wedeseyira:

—Jãmũ too docare Belénpũ. Toopú wáaariguere Cõãmacũ marĩrẽ wededu-tiariguere ññaco, jĩiyira.

16 Teero tiirá, boyeromena macãpũ piyayira. Toopú piyajeara, María, Joseré buajeáyira. Wĩmagũrẽ wáicura yaarícoropũ sãñagũrẽ ññayira. 17 Cũũrẽ ññãari siro, ángele wĩmagũ maquẽrẽ wedeariguere wedeyira. 18 Niipetira cúã wederere tuorá, tuomaníjõáyira. 19 Mariape tee niipetirere coo wãcũrépũ ññanoyigo. Bayiró teeré wãcũyigo. 20 Oveja coterí basoca cúã tuoárigue, cúã ññãarigue ángele wedearirobiro wáayiro. Teero tiirá, Cõãmacũrẽ usenire tico, “cũũ aññunetõjõãĩ” jĩĩ wedesepũtuayira.

Jesuré Cõãmacũwiipũ néewarigue

21 Jesús bauári siro, ocho burecori netõrĩ, cúũ cõnerígu yapa macã caseróre widecõáyira. Cũũrẽ Jesús wãme tuuyira. Tiiwãmerẽ ángele Mariare, coo niipacó niĩadari sugueropũ, tuudutiyyigu.

22 Coo põnacutĩari siro, Moisére dutiré cũũrigue jĩĩrõbirora cuarenta burecori yueyira. Too síro wĩmagũrẽ Jerusalénpũ néewayira. Toopú Cõãmacũrẽ “mũuyagu niĩ” jĩĩ ãñorã wáayira. 23 “Niipetira ãmũã bauásuguera Cõãmacũyara niirõ booa”,* jĩĩ jóanoã Cõãmacũye queti jóaripũpũ. 24 Tiiipũpũ jóaribirora pũarã buabiro baurá o pũarã bua wĩmarã Cõãmacũrẽ ticoadara wáayira.†

25 Teeburecorire sícũ Simeón wãmecutigu Jerusalénpũ niyyigu. Cũũ basocá aññugũ, Cõãmacũrẽ padeogũ niyyigu. Israelya põna macãrãrẽ netõnegũdure yuegu tiyyigu. Espiritu Santo Simeónmena niyyigu. 26 Cũũ cũũrẽ wedetoayigu: “Cristo Cõãmacũ beserigure ññaripacu, mũũ diaricu”, jĩiyigu. 27 Espiritu Santo masĩrĩ tiirémene Cõãmacũwiipũ sããwayigu. Jesús pacusũmũã cũũgãrẽ néesãwayira, Moisére dutiré cũũriguepũ jóaribirora cũũrẽ tiibosára. 28 Néesãwari, Simeón cũũrẽ néeparayigu. Néepa, Cõãmacũrẽ usenire ticoгу jĩiyigu:

29 “Yũũ Õpũ, mũũ yũũre wederibirora tiia mecũtígãrẽ. Teero tiigũ, yũũ mũũrẽ padecotegu useniremena diamasĩã.

30 Ñni basocãre netõnegũdure yũũ capearimena ññatoaa.

31 Mũũ aññirẽ ticodiocoayu, niipetira basocá masĩãrõ jĩĩgã.

32 Ñni sãwócogu tiiróbiro niigũdaqui, judíoa niihẽã diamacũ maquẽrẽ masĩãrõ jĩĩgã.

Niipetira mũũyara Israelya põna macãrãrẽ ‘Cõãmacũ marĩrẽ aññurõ tiiáwĩ’ jĩĩrĩ tiigũdaqui”,

jĩiyigu Simeón.

33 Cũũ teero jĩĩrĩ tuorá, Jesús pacu, paco tuomaníjõáyira. 34 Simeón cúãrẽ: — Cõãmacũ múãrẽ aññurõ tiáro, jĩiyigu.

María Jesús pacore jĩiyigu:

—Tuoyá. Cõãmacũ añni wĩmagũmena paũ Israelya põna macãrãrẽ cõãrĩ tiigũdaqui; ãpẽrãrẽ cũũmena netõnegũdaqui. Paũ cũũrẽ ññãarõ jĩĩãdacua.

35 Teero tiirémene paũ wãcũrére masĩnoãdacu. Mũũpe espadamena sadero tiiróbiro pũñiré tũgueñagõdacu, jĩiyigu.

36 Toopú sícõ profeta niyyigo. Coo Ana wãmecutiyigo. Fanuel macõ, Aserya põna macõ niyyigo. Bucuó peti niyyigo. Mamo niigõ, wãmosíayigo. Coo wãmosíari siro, siete cãmarĩ coo manũmena niyyigo. 37 Cũũ diari siro, wapewio niirucuyigo. Ochenta y cuatro cãmarĩ cũoyigo. Cõãmacũwiipure witiriyigo. Toopú ñnamirĩ, búrecori beti, súbuseyigo. 38 Simeón Mariare, Joseré

* 2:23 Éxodo 13.2,12. † 2:24 Levítico 12.6-8.

wedeseri, Ana jeayigo. Jesuré ñña, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigo. Too síro niipetira Jerusalén macãrã basocãre netõnégũdare coterãre Jesuyé maquẽrẽ wedeyigo.

Nazaretpu pũtũawarigue

³⁹ Cũã niipetire Cõãmacũ dutirere tiitõa, cũãya macã Nazaret Galilea ditapu coecóputũayira. ⁴⁰ Wĩmagũ masãyigu tutuagu, masĩgũ. Cõãmacũ cũrẽ añurõ tiipuyigu.

Jesús bũcũsãñurõ niigũ tiirigue

⁴¹ Jesús pacũsũmũã cũmarĩcõrõ Pascua bosebũreco niirĩ, Jerusalénpu wáarucuyira. ⁴² Jesús doce cũmarĩ cuorí, cũã tiirucúrobirora toopũ wáayira. ⁴³ Bosebũreco petirí, cũãya macãpu coecóputũamiyira. Cũũ pacũsũmũã masĩrõ manirõ Jesús Jerusalénpu pũtũájãyigu. ⁴⁴ Cũã Jesuré “ãpẽrã marĩ menamacãrãmena wáaqui” jĩ wãcũrã, sicabũreco maapũre wáayira. Too síro cũãya wedera, cũã ññamasĩrã watoapu cũrẽ ãmaãmiyira. ⁴⁵ Buaríyira. Teero tiirã, cũrẽ ãmaãrã, Jerusalénpu cãmecóputũayira.

⁴⁶ Itiãbũreco siro Cõãmacũwiipu cũrẽ buayíra. Cũũ judíoare buerã watoapu duiyigu. Cũũ cũãrẽ tuo, sãĩñágũ tiiyigu. ⁴⁷ Niipetira cũrẽ tuorã, cũũ masĩrere, cũũ yũmenirere tuomanijõãyira. ⁴⁸ Cũũrẽ ññarã, cũũ pacũsũmũã ññamanijõãyira. Cũũ paco cũũrẽ jĩyigo:

—Macũ, ¿deero tiigũ teero tiirĩ mũũ ãsãrẽ? Mũũ pacũ, yũũ bayirõ wãcũrémena mũũrẽ ãmaãwũ, jĩyigo.

⁴⁹ Jesús cũãrẽ jĩyigu:

—¿Deero tiirã yũũre ãmaãrĩ? “Yũũ Pacũya wiipu, cũũyere tiirõ booa” jĩrere ¿mũã masĩriarĩ?

⁵⁰ Cũũ cũãrẽ jĩrere tuomasĩriyira.

⁵¹ Too síro cũãmena wáa, Nazaretpu pũtũawayigu. Cũãrẽ añurõ yũũrucuyigu. Cũũ paco tee niipetirere coo wãcũrépu añurõ ññanoyigo. ⁵² Jesús nemorõ masĩgũ, nemorõ ãmũãgũ wáayigu. Cõãmacũ cũũrẽ “ãñuniĩ” jĩ ññayigu. Basocãcã cũũrẽ añurõ wãcũyira.

3

Juan Bautista wederigue

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Quince cũmarĩ Tiberio romanuã õpũ niirĩ, noquẽrã cũũrẽ duticotera niiyira: Poncio Pilato Judea dita dutigũ niiyigu; Herodes Galilea dita dutigũ niiyigu; Herodes bai Felipe Iturea, Traconite dita dutigũ niiyigu; Lisania Abilinia dita dutigũ niiyigu. ² Anás, Caifás paiaré dutirá niiyira. Cũã niipetira niirito, Juan Zacarías macũ basocã manirõpu niiyigu. Toopũ Cõãmacũ cũũyere wededutiyigu. ³ Juan día Jordán wesa niipetiropũ wáayigu. Basocãre wedeyigu:

—Mũã ññaré tiirere wãcũpati, waso, wãmeõtidutiya. Teero tiirí, Cõãmacũ mũã ññaré tiirere acabógũdaqui, jĩyigu.

⁴ Profeta Isaías cũũ jóaripũpu ateré jóarigu niiwĩ:

Sĩcũ yucũ manirõ, basocã manirõpu

bayirõ busurõmena wedegũdaqui:

“Sĩcũ õpũ atiadarimarẽ quẽnarõ tiirõbiro,

marĩ Òpũ atiadari sũguero,

mũã ññaré tiirere duujã, añurõ niyueya.

⁵ Niipetire ditatũdiri yaajã, sïcãrĩbíro tiinóãdacu.

Niipetire ãtãyucu ãñuri yepa tiinóãdacu.

Maapãrĩrẽ diamacũ tiinóãdacu.

Maapãrĩ maquẽ coperire yaanóãdacu.

⁶ Niipetira Cõamacũ basocãre netõnerere ãñaãdacua”, jĩgũdaqui, *
jĩ jóayigu Isaías.

⁷ Pau basocã Juan pũtopũ cũũrẽ wãmeõtidutira wãayira. Cũũ cũãrẽ jĩyigu:

–¿Múã tiiditõrepira, jĩditõrepira niiã! “Marĩ wãmeõtinorira dícu niirĩ, Cõamacũ bayiró cúare marĩrẽ jearicu”, jĩ wãcũremena atimiãjĩyu múã. ⁸ Diamacũrã múã ñañaré tiirere wãcũpati, wasorã, múã ãñurõ tiirecutiremena eñõñã. “Ûsã Abraham pãrãmerã niinũnũsera niijĩrã, Cõamacũ ãñacorore ãñurã niiã”, jĩ wãcũrijãña. Múã wãcũrere wasohéri, Abraham pãrãmerã niirẽ wapamaníã. Cõamacũ boogú, ate ãtãperimenarã Abraham pãrãmerãrã cotowéomasĩqui. ⁹ Múã ñañaré tiidũheri ãñagũ, Cõamacũ múãrẽ cõãgũdaqui. Sicagú yucũgũ ñañaré ducacutirigure cõmeãmena nũcõrĩmenapũra páata, pecamepũ sóecõãrõ tiirõbiro múãrẽ tiigũdaqui, jĩyigu Juan.

¹⁰ Basocã cũũrẽ sãññáyira:

–¿Too docare deero tiíadari?

¹¹ Cũãrẽ yũyigu:

–Puaró sutiró cũogú cũohégure sicaró ticoaro. Yaaré cũogú yaaré cũohégure ticoaro, jĩyigu.

¹² Romanuã õpũrẽ niyeru wapasébosari basocacã wãmeõtidutira jeayira. Cũũrẽ sãññáyira:

–Ûsãrẽ buegú, ¿úsã deero tiíadari?

¹³ Cũãrẽ yũyigu:

–Romanuã cúã wapasé dutirobirora wapaséya. Nemorõ wapasérijãña, jĩyigu.

¹⁴ Suraracã cũũrẽ sãññáyira:

–¿Ûsãte deero tiíadari?

Cũãrẽ yũyigu:

–Basocãre cuiiri tiirijãña. Jĩditõremena wedesãrijãña, cũãyere ãmadugara. Múã wapatãremena useniña, jĩyigu.

¹⁵ Basocã Cõamacũ beserigure yuera tiyíra. “Apetó tiigú, Juan Cristo marĩ yoari yuerigu niiboqui”, jĩ wãcũmiyira. ¹⁶ Juan cúã wãcũrere yũyigu:

–Yũũ múãrẽ ocoména wãmeõtia. ãpĩ yũũ nemorõ tutuagu atigũdaqui. Cũũ ãñunetõgũ niiqui. Yũũpeja cũũrẽ sïcãrĩbíridojãcu. Cũũpeja nemorõ ãñurõ tiigũdaqui múãrẽ: Espíritu Santore ticodiocogũdaqui, múãmena niirucujããrõ jĩgũ. Ñañaré sóecõãrõ tiirõbiro múã ñañaré tiirere cõãgũdaqui. ¹⁷ Cũũ trigore ãñanogũdu tiirõbiro niĩ. Teeperire merẽã, teesatirire merẽã cũũgũdaqui. Teeperire ãñanogũdaqui cũũye ãñanori wiipũ. Teesatirire sóejãgũdaqui pecame yatíherimepũ, jĩyigu Juan.

¹⁸ Pee cũũ teero jĩ wederémene ãñurẽ quetire wedenemoyigu.

¹⁹ Teebũrecorire Herodes Galilea dita dutigú niyigu. Cũũ bai namorẽ ãma, namocatiyigu. Coo wãmecatiyigo Herodías. Cũũ teero tiirẽ wapa apeyé pee cũũ ñañaré tiirẽ wapa Juan cũũrẽ tutirémene wedemiyigu. ²⁰ Herodes teerẽ tũogú, ñañaré tiinemóyigu: Juanrẽ peresuwiipũ sõnecodutiyigu.

*Juan Jesuré wãmeõtirique
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)*

* 3:6 Isaías 40.3-5.

21 Juan, cãurẽ peresuwiipũ sõnecoadari suguero, paũ basocãre wãmeõtiyigũ. Jesucãrẽ wãmeõtiyigũ. Wãmeõtiari sirogã, Jesús Cõãmacũrẽ usenire ticori, ãmũãse pãõyiro. 22 Espiritu Santo sãcã bua tiirõbiro baugã cãũpũre diijeáyigũ. Teero wãari, ãmũãsepũ wedeseri tãoyãra:

—Mũũ yũũ macũ yũũ bayirõ maĩgũ nĩã. Mũũmena bayirõ useniã, jĩyigũ.

Jesús ñecũsũmũã

(Mt 1.1-17)

23 Jesús basocãre buenũcãgũ, treinta cãmarĩ cãoyigũ. Basocã cãurẽ “José macũ nĩĩ” jĩ wãcũmiyira.

José Elí macũ niyigũ.

24 Elí Matat macũ niyigũ.

Matat Leví macũ niyigũ.

Leví Melqui macũ niyigũ.

Melqui Jana macũ niyigũ.

Jana José macũ niyigũ.

25 José Matatías macũ niyigũ.

Matatías Amós macũ niyigũ.

Amós Nahúm macũ niyigũ.

Nahúm Esli macũ niyigũ.

Esli Nagai macũ niyigũ.

26 Nagai Maat macũ niyigũ.

Maat Matatías macũ niyigũ.

Matatías Semei macũ niyigũ.

Semei Josec macũ niyigũ.

Josec Judá macũ niyigũ.

27 Judá Joanán macũ niyigũ.

Joanán Resa macũ niyigũ.

Resa Zorobabel macũ niyigũ.

Zorobabel Salatiel macũ niyigũ.

Salatiel Neri macũ niyigũ.

28 Neri Melqui macũ niyigũ.

Melqui Adi macũ niyigũ.

Adi Cosam macũ niyigũ.

Cosam Elmadam macũ niyigũ.

Elmadam Er macũ niyigũ.

29 Er Jesús macũ niyigũ.

Jesús Eliezer macũ niyigũ.

Eliezer Jorim macũ niyigũ.

Jorim Matat macũ niyigũ.

30 Matat Leví macũ niyigũ.

Leví Simeón macũ niyigũ.

Simeón Judá macũ niyigũ.

Judá José macũ niyigũ.

José Jonam macũ niyigũ.

Jonam Eliaquim macũ niyigũ.

31 Eliaquim Melea macũ niyigũ.

Melea Mena macũ niyigũ.

Mena Matata macũ niyigũ.

Matata Natán macũ niyigũ.

32 Natán David macũ niyigũ.

David Isaí macũ niyigũ.

Isaí Obed macū niyigũ.
 Obed Booz macū niyigũ.
 Booz Salmón macū niyigũ.
 Salmón Naasón macū niyigũ.
³³ Naasón Aminadab macū niyigũ.
 Aminadab Admin macū niyigũ.
 Admin Arni macū niyigũ.
 Arni Esrom macū niyigũ.
 Esrom Fares macū niyigũ.
 Fares Judá macū niyigũ.
³⁴ Judá Jacob macū niyigũ.
 Jacob Isaac macū niyigũ.
 Isaac Abraham macū niyigũ.
 Abraham Taré macū niyigũ.
 Taré Nacor macū niyigũ.
³⁵ Nacor Serug macū niyigũ.
 Serug Ragau macū niyigũ.
 Ragau Peleg macū niyigũ.
 Peleg Heber macū niyigũ.
 Heber Sala macū niyigũ.
³⁶ Sala Cainán macū niyigũ.
 Cainán Arfaxad macū niyigũ.
 Arfaxad Sem macū niyigũ.
 Sem Noé macū niyigũ.
 Noé Lamec macū niyigũ.
³⁷ Lamec Matusalén macū niyigũ.
 Matusalén Enoc macū niyigũ.
 Enoc Jared macū niyigũ.
 Jared Mahalaleel macū niyigũ.
 Mahalaleel Cainán macū niyigũ.
³⁸ Cainán Enós macū niyigũ.
 Enós Set macū niyigũ.
 Set Adán macū niyigũ.
 Adán Cõamacū cū sicato tiirígu niyigũ.

4

Wãtĩarẽ dutigũ Jesuré jĩcõãsãmirigũ (Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Jesús día Jordánpu niĩarigũ patuawayigũ. Espíritu Santo cūmena niigũ, cūurẽ basocá manirõpu néewanetõyigũ. ² Toopáre cuarenta burecori niyigũ. Wãtĩarẽ dutigũ cūurẽ jĩcõãsãmiyigũ, Cõamacũrẽ netõnucããrõ jĩgũ. Teeburecorire yaariyigũ. Too síro jubabóayigũ. ³ Wãtĩarẽ dutigũ cūurẽ: —Mũ Cõamacū macū niigũ, atigá ütãgãrẽ pã cotowéoya, jĩmiyigũ.

⁴ Jesupé cūurẽ yũyigũ:

—Cõamacũye quetĩ jóaripũpũ ate jóarigue niĩã: “Yaaré dícu basocáre catiri tiiría”,* jĩ jóarigue niĩã, jĩyigũ.

⁵ Jesuré ũmũãrõpu néewa, máata niipetire atibúreco maquẽ macãrĩrẽ ãnopetĩjãyigũ. ⁶ Cūurẽ jĩmiyigũ:

—Yũ mũurẽ niipetire atemacãrĩ dutigũ sõnecoguda. Teemacãrĩpu ãñurẽ peti niirẽmena mũũ usenigũdacu. Ate yũre ticorigue niĩã. Yũ ticoɖagagure

* 4:4 Deuteronomio 8.3.

ticoguda. ⁷ “Muu yuu òpũ niiã” muu jĩ padeorí, ate niipetire muurẽ ticoguda, jĩmiyigu.

⁸ Jesús yuuyigu:

–Cõamacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niiã: “Cõamacũ muu Òpũ sícũrẽna padeoyá. Cũũ dutiré dícare tiiyá”,[†] jĩ jóarigue niiã, jĩyigu.

⁹ Too síro wãtĩãrẽ dutigú Jerusalẽnpũ néewa, Cõamacũwii sotoapu néemuã, cãũrẽ jĩmiyigu:

–Muu Cõamacũ macũ niigũ, ãnopũmena bupudíaya. ¹⁰ Cõamacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niiã:

Cõamacũ cãũyara ángeleare muurẽ cotedutigudaqui.

¹¹ Muurẽ ãtãgãpu ñaapeari jĩrã, bocañeãdacua,[‡]

jĩ jóarigue niiã, jĩmiyigu.

¹² Jesús cãũrẽ yuuyigu:

–Cõamacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niiã: “Cõamacũ muu Òpũ wedeserere ‘¿diamacũrã niimiito?’ jĩrã, cãũrẽ tiiẽnodutirijãña”,[§] jĩ jóarigue niiã, jĩyigu.

¹³ Wãtĩãrẽ dutigú jĩcõãsãre petinógũ, cãũ puto niiãrigu wáajõãyigu ména.

Jesús Galileapu buenacãrigue

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesús Espíritu Santo tutuaremena Galileapu putuawayigu. Cãũyere niipetiro Galilea macãrĩpu wedeseyira. ¹⁵ Jesús judíoa neãré wiseripu bueyigu. Niipetira cãũrẽ “ãñunetõĩ” jĩyira.

Jesús Nazaretpu putuawarigue

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Jesús Nazaret cãũ masãri macãpu putuawayigu. Judíoa yeerisãri bareco cãũ tiirucúrobirora cãã neãrí wiipu sããwayigu. Cõamacũye queti jóaripũrẽ buegudu, wãmũncãyigu. ¹⁷ Cãũrẽ “Isaías jóaripũrẽ bueya” jĩrã, ticoyira. Tiipũrẽ pãõ, biiro jóariguere buayigu:

¹⁸ “Espíritu Santo marĩ Òpũ ticodiocorigu yuũmena niĩ.

Cãũ ãñurẽ quetire bóaneõrãrẽ yuure wededutigu besewi.

Peresuwiipu niirãrẽ ‘wionécori bareco jeaadaro tiia’ jĩdutiwi.

Capeari ñãhãrãrẽ ñãrã tiidutiwi.

Ãpẽrã ñãñãrõ tiiãperare wionécodutigu ticocowi.

¹⁹ ‘Cõamacũ basocãre netõnérito jeatoaa’ jĩrẽre wededutigu ticocowi”,^{*}

jĩ jóariguere bueyigu.

²⁰ Tiipũrẽ biatóa, teepũrĩrẽ ñãnogũrẽ wiyayigu. Wiyatóa, cãã tiirucúrobirora jeanuãyigu buegudu. Niipetira tiiwipú niirã cãũrẽ ñãduriyira. ²¹ Cãũrẽ wedesenãcãyigu:

–Mecãã tee jóarigue múã ñãacoropũ diamacũ wáaa, jĩyigu.

²² Niipetira cãũrẽ ãñurõ wedeseyira. Cãũ ãñurẽ wederere tuorá, tuomanjõãyira. Cãmerĩ jĩyira:

–¡Acué! Ñãni José macũ niĩ, ¿teerora?

²³ Jesús cãũrẽ jĩyigu:

–Apetó tiirã, yuure ate queorẽre jĩãdacu: “Ûcotigu, muu basiro ucotiya”. “Muu Capernaumpũ tutuaremena tiiẽñoriguere ãsã tuowá. Toopú muu tiiróbirora ãno muuya macãpũcãrẽ tiiẽñoña” jĩãdacu, jĩyigu.

²⁴ Cãũrẽ jĩñemoyigu:

[†] 4:8 Deuteronomio 6.13. [‡] 4:11 Salmo 91.11-12. [§] 4:12 Deuteronomio 6.16. ^{*} 4:19 Isaías 61.1-2.

—Yuu ateréja diamacárã jĩã: Sĩcũ profetare cũya dita macárã ãñurõ bocaricua. ²⁵ Múãrẽ ateré masĩrĩ tiidugága: Elías niiritopure, Israel ditare pau wapewia numiã niyira. Toopure itiácũma apecũmá deco oco peariyiro. Teero tiirã, niipetira tiidita macárã bayiró jubóayira. ²⁶ Teero wáapacari, sĩcõ Israelya põna macõ wapewiore tiiápututigu Cõamacũ Eliare ticocoriyigu. Wapewio Sarepta macã Sidón puto macã macõrẽ tiiápututigu ticocoyigu.† ²⁷ Profeta Eliseo niiritore, tee tiiróbirora wáayiro. Israelpure pau õpũũrĩ bóara niyira. Teero niipacari, Eliseo sĩcũ tiidita macũrẽ netõnéryigu. Naamán Siria dita macãpere netõnéryigu,‡ jĩyigu Jesús.

²⁸ Niipetira tiiwiipá neãrira teeré tuorã, bayiró cúayira. ²⁹ Wũmunucã, cũũ tiimacã niiãrigure cõããdara néewayira. Tiimacã wesa niirĩ tudipũ néewayira, cũũrẽ tuunédiocodugara. ³⁰ Jesupé cũãrẽ netõwã, wáajõãyigu.

Jesús wãtĩrẽ cõãrigue

(Mr 1.21-28)

³¹ Jesús Capernaumpũ búawayigu. Tiimacã Galilea ditapũ niicu. Toopá judíoa yeerisãri bureco niirĩ, basocãre bueyigu. ³² Cũũ buerere tuorã, tuomanijõãyira. Dutiré cõogú tiiróbiro bueyigu.

³³ Tiiwiipure sĩcũ basocã niyigu. Wãtĩ cũũpure niyigu. Bayiró acaribíyigu:

³⁴—Mũũ Jesús Nazaret macũ, ãsãrẽ potocõrijãña. Ësãrẽ ñãñarõ tiidíogũ atigũ tĩa. Yuu mũũrẽ ñãmasiã. Cõamacũ ticodiocorigũ ñãñaré manigũ niiã, jĩyigu.

³⁵—Ditamanijõãña; cũũpure niigũ, witiwaya, jĩ tutiyigu Jesús.

Wãtĩ cũũpure niigũ cũã ñãacoropũ ñaacũmurĩ tii, witiwayigu. Cũũrẽ ñãñarõ tiirípacũ, witiyigu. ³⁶ Niipetira ñãamanijõãyira. Cũã basiro cãmerĩ wedeseyira: —¿Ate dutiré ñeenó niimiĩto? Cũũ dutirémãna, cũũ tutuaremena wãtĩã cõãwionecori, witiwaya, jĩyira cũãpeja.

³⁷ Niipetiro tiiditapũ Jesuyé queti sesajõãyiro.

Jesús Simón Pedro mañecõrẽ netõnéryigue

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús tiiwiĩ niiãrigũ witiijõãyigu. Simónya wiipũ sããwayigu. Simón mañecõ bayiró wioré diago tiyigo. Teero tiirã, Jesuré “netõnéña” jĩ sãiyira. ³⁹ Jesús coo puto jeanucã munibiã, wiorere tatidutiyigu. Cũũ teero tiirĩ, wioré tatiijõãyiro. Máata coo wũmunucã, cũãrẽ yaaré ecayigo.

Jesús paũ diarecutirare netõnéryigue

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Muĩpũ sããwari, niipetira basocã cũã putopũ niirã deero niiré diarecutirare cũũrẽ néewayira. Jesús cũãcõrõrẽ ñãapeó, netõnéryigu. ⁴¹ Wãtĩã pau basocãpure niiãrira witiwayira. Cũã witiwara, bayiró busurõmena jĩyira:

—Mũũ Cõamacũ macũ niiã, jĩyira.

Wãtĩã “Cristo Cõamacũ beserigu niĩ” jĩrere masiyira. Teero tiigũ, Jesús cũãrẽ tuti, wedesedutiriyigu.

Jesús Galileapũ wederigue

(Mr 1.35-39)

⁴² Bóecũmurĩ, Jesús tiimacãpũ niiãrigũ wãa, basocã manirõpũ jeayigu. Basocã cũũrẽ ãmaã, bua, “wãarijãña” jĩrã, ñeedugamiyira. ⁴³ Jesús cũãrẽ jĩyigu: —Apeyé macãrĩpucãrẽ Cõamacũ dutiré basocãpure niiãdarere yũũre wedegũ wáaro booa. Ateré tiigũdũre yũũre ticodiocowĩ, jĩyigu.

⁴⁴ Judíoa neãrẽ wiseripũ tiidita niiré macãrĩpũ wedewarucuyigu.

† 4:26 1 Reyes 17.8-16. ‡ 4:27 2 Reyes 5.1-14.

5

Jesús wai paꝝ sãrĩ tiirigue
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

¹ Sicabureco Jesús Genesaretaro wesapꝝ niyigꝝ. Paꝝ basocá cãũ puto tuuwáyira, Cõãmacũyere tuodugára. ² Ditatuparipꝝ dooríwꝝ puawá pasari ññayigꝝ. Wai wasara jeaarira teepawure too paso, cúãye bapiyucure coserá tiyíra. ³ Sicawápꝝ Jesús muãsáyigꝝ. Simónyawꝝ niyiro. Cũũrẽ: —Decosãñurõ súuwionecoya, jĩiyigꝝ.

Jeanuã, tiiwurú sãñagũrã basocáre bueyigꝝ. ⁴ Cũãrẽ bueari siro, Simónrẽ jĩiyigꝝ:

—Decopꝝ waawáya. Toopá múãye bapiyucure cõãñoña, wai ñeeãdara, jĩiyigꝝ.

⁵ Simón cũũrẽ yũũyigꝝ:

—Basocáre buegú, ãsã ñamirẽ wasaboemiãwũ. Buarídojããtu. Muurẽ tiigú, mũũ dutirobirora bapiyucure cõãñogũda, jĩiyigꝝ.

⁶ Cũã teeyucure cõãñorĩ, paꝝ wai sããyira. Teeyucũ yigaropꝝ tiyíro. ⁷ Teero wáari ññarã, cúãmena paderá apewurú niirãrẽ tiápudutira búaneyira. Cũã jea, waire néesãapuyira. Teepawũ duadiaadaro péerogã dusayíro. ⁸ Simón Pedro teero wáari ññagũ, Jesús puto ñicãcoberimena jeacũmu, jĩiyigꝝ:

—Õpũ, yũũ ñãñagú niiã. Yũũmena niirijãña, jĩiyigꝝ.

⁹ Cũã, cúãmena niirã niipetira ññamanijõãyira, wai paꝝ ññarã. ¹⁰ Cũãmena wai dúari basoca Santiago, Juan Zebedeo põnacã ññamanijõãyira. Jesús Simónrẽ jĩiyigꝝ:

—Cuirijãña. Mecũãmena mũũ wai wasa néogũ tiiróbiro yũũre padeoádarare néogũ niigũdacu, jĩiyigꝝ.

¹¹ Too síro cúã doorépawure wéemũõnecũ, niipetire cũũjã, Jesuména wáajõãyira.

Jesús õpũũ bóagure netõnérique
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesús sicamacãpꝝ niirĩ, sícũ bayiró õpũũ bóagu toopá niyigꝝ. Jesuré ññagũ, ditapꝝ munibiácũmujea, jĩiyigꝝ:

—Õpũ, mũũ yũũ diarecutirere netõnédugagũ, netõnémasĩã.

¹³ Jesús cũũrẽ ñaapeó, jĩiyigꝝ:

—Netõnédugaga. Diaremanigũ putuáya, jĩiyigꝝ.

Máata cũũya õpũũ bóare yatijõãyiro. ¹⁴ Jesús cũũrẽ dutiyigꝝ:

—Ateré wederijãña, jĩimiyigꝝ —. Pairé ãñogú wáaya, “ãñujõããyí” jĩĩdutigu. Moisés dutirirobirora tiiwá, basocá niipetira mũũ diaré netõãriguere masĩãrõ jĩĩgũ, jĩiyigꝝ.

¹⁵ Jesús “wederijãña” jĩĩpacari, cũũye jõõpemena sesawaro tiyíro. Paꝝ basocá cũũrẽ tuoádara, cúã diaré netõnédutiadara neãyira. ¹⁶ Jesupé basocá manirõpũ naĩrõ wáarucuyigꝝ, Cõãmacũmena wedesegũ.

Jesús wáamasĩhẽgũrẽ netõnérique
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Sicabureco Jesús basocáre buegũ tiyígu. Toopá sĩquẽrã fariseo basoca, ãpẽrã Moisés jóarigue buerá duiyira. Cũã niipetire macãrĩ macãrã niyira: Galilea dita, Judea dita, Jerusalén macãrã niyira. Jesús Cõãmacũ tutuare cũoyigũ diarare netõnégũdũ. ¹⁸ Jesús basocáre bueri, ãpẽrã sícũ wáamasĩhẽgũrẽ cõãrõmena ñnoonjeayira. Cũã Jesús putopꝝ néesãwa, cũũdugamiyira. ¹⁹ Basocá paꝝ niirĩ, deero tii cũũrẽ néesãwamasĩriyira. Teero tiirã, wii sotoápꝝ muãwa,

sicacope néeweyira. Basocá deco Jesús niirõp̄ cõārõmena cūrē diocóyira.

²⁰ Jesús cúã padeorí ññagū, wáamasihēgūrē jīyigū:

–M̄ññaré tiirére acabónotoaa.

²¹ Moisés jóarigue buerá, fariseo basoca wácūyira: “Ñni Cõamacūrē ññarõ wedesegū tii. Cõamacū sīcūrã ññaré tiirére acabómasī”, jī wácūyira.

²² Jesús cúã wácūrēre masījājīgū, jīyigū:

–¿Deero tiirá máã teero wácūi? ²³ Ññarē “m̄ññaré tiirére acabónotoaa” ȳññarē, tee cūrē acabónoāriguere ññaricu máãjã. Ȳññarē “w̄m̄ññarēcã, wáaya” jīññarēreje, cūññarē w̄m̄ññarēcārī ññarē máã. ²⁴ Ȳññarē niipetira sōwū ññarē. Teero tiigú, atiditapúre basocá cúã ññaré tiirére acabómasiã. Ȳññarē dutirere máãrē ññarēgūda, jīyigū cūññarēreje.

Wáamasihēgūrē jīyigū:

–Ȳññarē m̄ññarē “w̄m̄ññarēcãña” jīññarē. M̄ññarē cõārõrē néeara, m̄ññarē wīp̄ññarē p̄ññarēw̄yaya, jīyigū.

²⁵ Máata wáamasihēgū ññarēreje cúã ññarē w̄m̄ññarēcã, cūññarē cõārõrē néeara, Cõamacūrē ññarēreje ticogura, cūññarē wīp̄ññarē p̄ññarēw̄yayigū. ²⁶ Niipetira teero wáariguere ññarēreje, Cõamacūrē ññarēreje ticoyira. Bayiró cuiremena jīyira:

–Mecūrē ññarē ññarēreje ññarē, jīyira.

Jesús Leviré s̄ññarēreje

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Too síro Jesús wáajõyigū. Wáagū, sīcū romanuã õp̄ññarē ññarēreje wapasébosari basocare ññarēreje. Cūññarē w̄m̄ññarēreje Leví. Cūññarē paderõp̄ññarēreje ññarē: –J̄ññarēreje ññarēreje, jīyigū.

²⁸ Leví w̄m̄ññarēcã, niipetire cūññarēreje duujã, cūññarēreje wáajõyigū.

²⁹ Too síro Leví cūññarēreje wīp̄ññarēreje Jesurē boseb̄ññarēreje tiipéoyigū. P̄ññarēreje wapasébosari basoca, ññarēreje cúãññarēreje yaayira. ³⁰ Fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá Jesús bueráre wedepatira, jīyira:

–¿Deero tiirá máã ññarēreje wapasébosari basocamena, ññarēreje tiirám̄ññarēreje yaa, s̄ññarēreje? jīyira.

³¹ Jesús cúãrē ññarēreje:

–Diaremanirã ññarēreje boorícua; diarec̄ññarēreje dícu ññarēreje boocúa.

³² “Ññarēreje dícu tiia” jīññarēreje ññarēreje ññarēreje; ññarēreje tiiráp̄ññarēreje ññarēreje ññarēreje; cúãññarēreje “wácūpati, wasoyá” jīññarēreje ññarēreje, jīyigū.

“¿M̄ññarēreje buerá deero tiirá betirí?” jīññarēreje

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesurē jīññarēreje:

–Juan buerere ññarēreje ññarēreje beti, s̄ññarēreje. Fariseo basoca buerere ññarēreje ññarēreje. M̄ññarēreje bueráre ññarēreje, yaa tiíyira, jīyira.

³⁴ Jesupé cúãrē jīyigū:

–W̄m̄ññarēreje boocórirare betidutímasiññarēreje ññarēreje, cūññarēreje ññarēreje. ³⁵ Too síro cūññarēreje ññarēreje. Teeññarēreje betiádacua.

³⁶ Cúãrē ññarēreje ññarēreje:

–Sīcū ññarēreje ññarēreje taane, sutiró ññarēreje seeréturiqui. Teeré tiigú, sutiró ññarēreje ññarēreje tiigú. Sutiró ññarēreje toopá seeréturi, ññarēreje ññarēreje. ³⁷ Teerora sīcū ññarēreje wáic̄ññarēreje caseropori ññarēreje ññarēreje. Teeré tiirí, w̄ññarēreje, teepori esarí, podojõññarēreje. Vino p̄ññarēreje, teeporicã cõjõññarēreje. ³⁸ Teero tiirá, ññarēreje ññarēreje ññarēreje ññarēreje. ³⁹ Sīcū vino ññarēreje ññarēreje ññarēreje. “Vino ññarēreje ññarēreje ññarēreje”, jīññarēreje, jīyigū.

6

Yeerisāri b̄ureco niirī, trigo t̄anerigue
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Sicab̄ureco judíoa yeerisāri b̄ureco niirī, Jesús trigo wesep̄u netōwáyigu. Cūū buerá trigore t̄ane, teeperire s̄aquiē, yaayira. ² Sīquērā fariseo basoca j̄iyyira:

–Marīrē yeerisāri b̄urecore padedutiripacari, ¿múāpeja deero tiirá padera tiii?*

³ Jesús cúārē ȳuyigu:

–Ōpū David sicab̄ureco juabóayigu. Cūū menamacārā juabóaramena cūū tiiríguere múā buerá niipacara, ¿masīrii? ⁴ Cōāmacūwiip̄u s̄āwayigu. Toopú p̄a mesa sotoa pesariguere “Cōāmacūye niā” j̄iiriguere née, yaapetij̄ayigu cūū menamacārāmena. Paiá dícare yaaré niimiyiro, j̄iyyigu.

⁵ Cúārē j̄iinemoyigu:

–Ȳu niipetira s̄owū yeerisāri b̄ureco niirī, basocá tiiádarere dutimasīā, j̄iyyigu.

Jesús wāmo b̄ure c̄ogúre netōnérigue
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Jesús sica yeerisāri b̄ureco niirī, judíoa neārī wiip̄u s̄āwa, basocáre bueyigu. Toopú s̄icū wāmo b̄ure c̄ogú niyyigu. Diamacú macā wāmo niyyiro. ⁷ Moisés jóarigue buerá, fariseo basoca Jesuré añurō iñanun̄seyira. “¿Marī yeerisāri b̄urecore netōnégūdari cūū?” j̄i w̄acūyira.† Cūūrē wedesārere āmaārā tiyira. ⁸ Jesupé cúā w̄acūrére mas̄j̄ayigu. Wāmo b̄ure c̄ogúre: –W̄umun̄cāna basocá decop̄u, j̄iyyigu.

W̄umun̄cāyigu. ⁹ Jesús too niirārē j̄iyyigu:

–Múārē s̄āñágūda. Marīrē dutiré ¿deero tiidutí yeerisāri b̄ureco niirī? ¿Añurere o ñañarere tiidutí? ¿Basocáre netōnére o basocáre s̄iācōārere tiidutí? j̄iimiyigu.

¹⁰ Niipetirare iña, wāmo b̄ure c̄ogúre: –M̄uya wāmorē súucoya, j̄iyyigu.

Cūūpeja súucoyigu. Teero tiirira, cūūya wāmo sicato niirirobirora p̄tuáyiro.

¹¹ Cúāpe cúanetōj̄ōyira. “¿Marī deero tiiádari ānirē?” j̄i cāmerī s̄āñáyira.

Jesús doce apóstoles beserigue
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Teeb̄urecorire Jesús sicab̄ureco ūtāgūp̄ú wāa, Cōāmacūmena wedeseboe-j̄ōyigu. ¹³ Bóecūmuāri siro, cūū bueráre neādutiyigu. Cúāpure doce beseyigu. Cúārē: –Ȳu besearira niā múā, j̄iyyigu.

¹⁴ Noquērā niyyira:

Simón (cūūrēna Jesupé “Pedro” wāme tuuyigu),

Andrés (Simón bai),

Santiago,

Juan,

Felipe,

Bartolomé,

¹⁵ Mateo,

Tomás,

Santiago (Alfeo macū),

* **6:2** Judíoa cúā yeerisāri b̄ureco niirī, paderiyira. Niipetire sicawese maquē t̄anerī, o sicagúgā maquē t̄anerī, “paderé niā” j̄i w̄acūyira fariseo basoca. † **6:7** Fariseo basoca “netōnére paderé niā” j̄i w̄acūyira. Teero tiirá, “yeerisāri b̄ureco niirī, netōnére tiirj̄ārō booa” j̄i w̄acūyira.

Simón (romanuã dutiráre cõãdugara menamacũ),

¹⁶ Judas (Santiago bai),

Judas Iscariote (too síropu Jesuré ññatutirapure wedesãcotegudu) niiyira.

Jesús pa basocáre buerigue

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesús ãtãgũpã niĩarigu cãũ besearamena diĩatigiũ. Toopũ diĩatigiũ, ãtãgũ pũuto macã yepapũ putuãnucãyigiũ. Toopũ cãũ buerã paũ niiyira. Cũãmena apero macãrãpũ paũ niiyira: Judea dita macãrã, ãpẽrã Jerusalén macãrã, ãpẽrã Sidón, Tiro pairímaa wesa niirí dita macãrã niiyira. Cũã Jesús buerere tuoádera, cũã diarere netõnéduadiara jeayira. ¹⁸ Wãtĩã sããnorirare netõnéyigiũ. ¹⁹ Niipetira cãũrẽ padeñãdugayira. Cãũ tutuaremena niipetira cãũrẽ padeñãrãrẽ netõnéyigiũ.

Jesús usenirere, bóaneõrere wederigue

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesús cãũ buerãre ñña, jĩyigiũ:

—Mũã bóaneõrã useniña. Cõãmacũ dutiré múãpũre jeatoaa.

²¹ 'Mũã mecãtígã jubóara useniña. Too síropũre yapiadacu.

'Mũã mecãtígã utirá useniña. Too síropũre buiãdacu.

²² 'Basocã múãrẽ ññatuti, múãrẽ sũna, múãrẽ ññañarõ jĩ, múã wãmerẽ doorémena jĩãdacua. Mũã yũ niipetira sõwũye niĩadarere tiiré wapa cũã teero tiirí, useniña. ²³ Too síropũre múã ãmũãsepũ pairó wapatãre buããdacu. Teero tiirã, cũã teero tiirí, bayiró useniña. Cũã múãrẽ tiiróbirora cũã ñecũsũmũãcã tiiyira profetare.

²⁴ 'Bóaneõrã niĩã múã pee apeyé cõorã. Mũã usenitoaa mée.

²⁵ 'Bóaneõrã niĩã múã yapirá. Too síropũre jubóaadacu.

'Bóaneõrã niĩã múã useni buirã. Too síropũre bayiró utiadacu.

²⁶ 'Bóaneõrã niĩã múã niipetira ãñurõ wedesenorã. Too sugueropũ “profetas niĩã ãsã” jĩĩditorirare múã pacusũmũã teerora ãñurõ diamacũ cũãrẽ wedesepadeoyira.

Ññatutirare maĩdutrigue

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ 'Yũre tũorãre ateré jĩã: Mũãrẽ ññañarõ tiidugãrãre maĩñã. Mũãrẽ ññatutirare ãñurõ tiiyã. ²⁸ Mũãrẽ “ññañarõ wãaaro” jĩrãrẽ “mũãrẽ ãñurõ wãaaro” jĩñã. Mũãrẽ ññañarõ jĩrãrẽ Cõãmacũrẽ sãĩbosãya. ²⁹ Sĩcũ mũũrẽ wasopũro páari, “apeniñacãrẽ páaya” jĩñã. Sĩcũ mũũyaro sutiró sotoã macãrõrẽ néewari, camiscãrẽ ticoya, tooré cãũ booãtã. ³⁰ Niipetira múãrẽ sãĩrãrẽ ticoya. Mũãyere néewarare “wiyayã” jĩriñã. ³¹ Mũã ãpẽrãrẽ múãrẽ ãñurõ tiirí booa; múãcã teerora cũãrẽ ãñurõ tiiyã.

³² 'Mũãrẽ maĩrã dícare maĩrĩ, wapamaníã. Ññañaré tiirãcã teerora cũãrẽ maĩrãrẽ maĩya. ³³ Mũãrẽ ãñurõ tiirã dícare ãñurõ tiirí, tee wapamaníã. Ññañaré tiirãcã teerora tiiyã. ³⁴ Mũã ãpẽrãrẽ apeyenó wasora, “cũã wiyaãdacua” jĩrã dícare ticori, tee wapamaníã. Ññañaré tiirãcã teerora cũã menamacãrãrẽ wasooya, “cũã marĩ ticoarirocõrõ wiyaãdacua” jĩrã. ³⁵ Teero tiirã, múãrẽ ññañarõ tiidugãrãre maĩñã. ãñurõ tiiyã. “Yũ wasoré wapa ãñeenó ticoadari?” jĩ wãcũripacara, wasoya. Teero tiirã, wapatãre ãñurẽ buããdacu. Cõãmacũ ãmũãsepũ niigũ põna niĩadacu. Cãũrẽ “ãñuã” jĩñhãrẽ, teero biiri ññañaré tiirãre ãñurõ tiĩ. ³⁶ Marĩ Pacũ bóaneõrõbirora múãcã bóaneõña.

Āpērārē īñabeserijāña
(Mt 7.1-5)

³⁷ Āpērārē īñabeserijāña. Múã īñabeseheri, Cõãmacũcã múãrē īñabeseriqui. Āpērārē “cúã wapa cwoóya” jĩrijāña. Múã jĩhērĩ, Cõãmacũ múãrē “cúã wapa cwoóya” jĩriqui. Āpērã múãrē ñañarõ tiirĩ, acabóya. Múã cúãrē acabóri, Cõãmacũ múãrē acabógũdaqui. ³⁸ Āpērārē ticoya. Múã cúãrē ticori, Cõãmacũ múãrē ticogũdaqui. Sicapo añurõ dadarĩpo, ñaadiyóaripo tiiróbiro ticogũdaqui. Múã āpērārē añurõ tiirĩ, Cõãmacũ múãrē añurõ tiigũdaqui. Múã āpērārē ñañarõ tiirĩ, Cõãmacũ múãrē ñañarõ tiigũdaqui, jĩyigu.

³⁹ Jesús ate queorémenacārē wedeyigu:

—Múã tũgueñarĩ, ¿sĩcũ īñahēgũ āpĩ īñahēgũrē sũguemasĩgari? Cúã pũarãpũra corepũ ñaacosããdacua. ⁴⁰ Sĩcũ buegú cũrē buegú nemorõ masĩgũ niimasĩriqui. Cũũ buerere buepetigũpũ, cũrē buegú tiiróbiro masĩgũ niigũdaqui.

⁴¹ Mũyaya wedegũya capearũ pasarĩ manarõrē īñãã. Īñapacũ, mũyaya capearũ pasarĩ dũcapereja ĩñaria. ⁴² Mũyaya capearũ niirĩ dũcare ĩñaripacũ, ¿deero tiigũ mũyaya wedegũre “mũyaya capearũ pasarĩ manarõrē néecõãma” jĩĩ? ¡Ñañagũ, tiiditõrepigu! Mũyaya capearũ niirĩ dũcapere néecõãsũgueya. Cõãtoagũpũ, añurõ ĩñagũdacu. Teero tiigũ, mũyaya wedegũya capearũ pasarĩ manarõrē néecõãgũdacu.

Yucũgũre tiigũ dũcamena ĩñamasĩnoã
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Yucũgũ añurē dũcacũtirigũ ñañarē dũcacũtiria. Yucũgũ ñañarē dũcacũtirigũ añurē dũcacũtiria. ⁴⁴ Yucũcõrõrē tiigũ dũcamena ĩñamasĩnoã. Potagũ pica dũcacũtiria. Yucũsati use dũcacũtiria. ⁴⁵ Teero biiri basocũ añugũpũre añurē niicu. Teero tiigũ, añurē wedesei. Basocũ ñañagũpũre ñañarē niicu. Teero tiigũ, ñañarē wedesei. Cũũpũre pairõ niinetõnũcãrere wedesequi.

Pũawĩ tiinũcãre queti
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Deero tiirã yũre “yũũ Ōpũ” jĩĩpacara, yũũ dutirere tiirĩ? ⁴⁷ Yũũre ati, yũũ wederere tũo, yũũ wederirobiro tiigũ, ate tiiróbiro niĩ: ⁴⁸ Wii tiigũdũ ũcũãrõpũ coasãwa, ũtãgãpũ jea, botarĩ nũcõ, wii tiiquĩ. Día potari, tiwiipũ oco õmatucori, ãcũricu, ũtãgãpũ nũcõrĩ wii niijĩrõ. ⁴⁹ Āpĩpē yũũ wederere tũo, yũũ wederirobiro tiihēgũ, ate tiiróbiro niĩ: Wii tiigũdũ ũcũhērõgã coasãwa, botarĩ nũcõ, wii tiiquĩ. Día õmatucori, máata peecõdiacu; peedĩã, mutãpetijõãcu, jĩyigu Jesús.

7

Jesús cien surara dutigũ padecotegũre netõnérigue
(Mt 8.5-13)

¹ Jesús basocãre bueari siro, Capernaumpũ pũtũawayigu. ² Toopũ cien surara dutigũ niyigu. Cũũrē padecotegũ cũũ bayirõ maĩgũ diagũpũ niyigu. ³ Cien surara dutigũ Jesús tiirere tũogũ, judíoa bũtoã dutirãre cũũ pũtopũ ticocoyigu. Cũũrē padecotegũre netõnégũ atidutigũ tiyigu. ⁴⁻⁵ Cũũ Jesús pũtopũ jeara, tiãpure sãĩbosáyira:

—Ūsãrē ticocoarigũ basocũ añugũ niĩ. Cũũ marĩ judíoare añurõ maĩ. Cũũrã añurõ tiigũ, ũsã nearĩ wiire tiidutĩwi. Teero tiigũ, tiãpurijã tiirĩjãña, jĩyira.

⁶ Teerē tũogũ, Jesús cúãmena wãayigu. Wiipũ jeagũdũ tiirĩ, cien surara dutigũ āpērã cũũ menamacãrãrē ticocoyigu Jesurē biiro wededutigũ:

—“Ōpū, m̄urē potocōnemodugariga. Ȳu b̄uri niigú niĩ. Teero tiigú, ȳu m̄urē yáa wiip̄u ‘sāātiya’ j̄ĩmasĩriga.* 7 Teero tiigú, ȳu basiro m̄umena wedeseḡu wáariawū. M̄u ‘netōārō’ j̄ĩcoremenarā ȳure padecoteḡu netōjōāgūdaqui. 8 Ȳu āpērā dutiré docap̄u niĩ. Ȳu surarare dutia sáa. Ȳu s̄ic̄urē ‘wáaya’ j̄ĩrī, wái. Āp̄irē ‘atiya’ j̄ĩrī, atii. Ȳure padecoteḡure ‘biro tiyá’ j̄ĩrī, tiii”, j̄ĩāwī, j̄ĩyira.

9 Jesús teeré t̄ogú, teeré j̄ĩcoarigure t̄omanj̄ōāyiḡu. Cūurē n̄unrārē cāmenucā ĩña, j̄ĩyiḡu:

—Ȳure t̄oyá: Israelp̄ure āni tiiróbiro padeoré c̄ogúre buajeáñariga, j̄ĩyiḡu.

10 Too síro cū ticocoarira wiipú p̄ut̄ajōāyira. P̄ut̄ajeara, cūurē padecoteḡure netōariḡup̄ure buajeáyira.

Jesús wapewio macūrē masōrigue

11 Too síro Jesús Naín wāmecutiri mac̄p̄u wáayiḡu. Cū buerá, āpērā pau basocá cūmena wáyira. 12 Tiimacā cū jeaatiri, s̄icū diaarigure ñoonéwayira yaará wáara. Cū wapewio mac̄ s̄icū niigú niyiḡu. Pau tiimacā macārā coore bapac̄tiyira. 13 Coore ĩñagū, marī Ōpū bóaneō ĩñagū, coore: —Utirijāña, j̄ĩyiḡu.

14 Jea, cūurē ñoonéwari caserore padeñáyiḡu. Cū teero tiirí, ñoonéwara p̄ut̄āncāyira. Diaarigure j̄ĩyiḡu:

—Ȳu m̄urē dutia: W̄um̄nucāña.

15 Cū teero j̄ĩrīrā, diaariḡu w̄m̄nu, wedesenucāyiḡu. Jesús cū pacore wiyayiḡu. 16 Teeré ĩñarā, niipetira cuiyira. Cōamacūrē usenirā, j̄ĩyira:

—S̄icū profeta tutuanetōgū marī watoap̄ure bauái, j̄ĩyira —. Cōamacū cūyarare tiipuḡu atiḡu tiij̄iyi, j̄ĩyira.

17 Niipetiro Judea ditap̄ure, too wesap̄ure cūurē masōre queti sesajōāyiro.

Juan Bautista basocáre Jesús p̄utop̄u ticocorigue (Mt 11.2-19)

18 Juan buerere n̄unrā niipetire Jesús tiirere cūurē wedeyira. Teeré t̄ogú, p̄urā cū buerere n̄unrārē atiduti, j̄ĩyiḡu:

19 —Jesús p̄utop̄u wáa, s̄āñāña: “¿M̄urā niĩ ‘basocáre netōnégūdu atigūdaqui’ j̄ĩnoriḡu; o āp̄ipere yuegarite?” j̄ĩña, j̄ĩyiḡu.

20 Cū cū p̄utop̄u jea, j̄ĩyira:

—Juan basocáre wāmeōtiri basoc̄u usārē m̄urē s̄āñāduticoawī. “¿M̄urā niĩ ‘basocáre netōnégūdu atigūdaqui’ j̄ĩnoriḡu; o āp̄ipere yuegarite?” j̄ĩāwī, j̄ĩyira.

21 Cū jearira, Jesús pau diarare, ñañarō netōrārē netōnéyiḡu. Wātīā s̄āñorirare cōāwionecoyiḡu. Pau ĩñahērārē ĩñarī tiyiḡu. 22 Teero tiitóa, cūurē ȳuyiḡu:

—Juanrē wedera wáaya múā ĩñāriguere, múā t̄oáriguere. Biro j̄ĩña: “ĩñahērā ĩñāya. Wáamas̄hērā wáaya. Ōp̄ūrī bóara yatijōānoya. T̄ohéra t̄oóya. Diaarira masōnoya. Bóaneōrā āñurē quetire wedenoya. 23 Ȳure padeodúheḡuno useniqui”, j̄ĩyiḡu.

24 Juan ticocoarira wáari siro, Jesús Juanyé maquērē basocáre wedenucāyiḡu:

—¿Múā basocá manirōp̄u ñeenórē ĩñarā jeari? ¿Cān̄siroḡu w̄no páapuri cāmeñarere ĩñarā jearite? 25 ¿Ñeenórē ĩñarā jeari? ¿Āñurē suti s̄āñagūrē ĩñarā jearite? Suti āñurē s̄āña niirājā ōpārāyē wiserip̄u niicua. 26 ¿Ñeenópere ĩñarā jeari? ¿Profetapere ĩñarā jearite? Diamacūrā Juanpeja profetas nemorō up̄utí maquērē wedewi. 27 Cūye maquērē Cōamacūye queti jóarip̄up̄u ateré jóanoā:

* 7:6 Judíoa naĩrō s̄āwariyira judíoa niñhērāye wiserire. Cūurē naĩrō bapac̄tiriyira. ĩñaña Hechos 10.28.

Yũre wedesuguegare mũũ suguero ticocoguda.

Cũũ mũũ wáadarimarẽ quẽnoyúegudaqui,†

jĩ jóanoã. ²⁸ Yũre tũoyá: Niipetira basocá watoapure Juan nemorõ niigú maniĩ. Tee biipacari, Cõãmacũ dutirere añurõ wãcũnũnũsegũnope bári niigú niipacu, Juan nemorõ uputí macũ niĩ, jĩyigu.

²⁹ Cũũ teero jĩrere tũorá, niipetira basocá, niyeru wapasébosari basocacã Juan wãmeõtinorira “Cõãmacũ diamacũ maquẽrẽ tiigú niĩ” jĩyira. ³⁰ Fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá Juan wãmeõtinorirape Cõãmacũ cúãrẽ añurõ tiidugárere booríyira.

Jesús jĩnemoyigu:

³¹ —¿Ñeenó queorémena wedegudari yũũ atitó macãrãrẽ? ¿Ñeenó tiiróbiro niĩ? ³² Wĩmarã macã decopũ apeduirã tiiróbiro niĩya. Cũã menamacãrãmena biiro cãmerĩtuticua: “Ûsã bosebũreco tiirí, basaapuriawũ. Ûsã booritua, utiri, utiapuriawũ”, jĩcua. ³³ Juan basocãre wãmeõtiri basocũ apetóre pã yaariyigu; vinocãrẽ sĩnirídojãyigu. Múãpe cũũ teero biirecutiri ñnarã, “wãtĩ cuoi” jĩã. ³⁴ Yũũ niipetira sõwũpe yaa, sĩniã. Múã yũũ teero tiirí ñnarã, “yaawãnigũ, sĩniwãnigũ niĩ; niyeru wapasébosari basoca menamacã, ññarãrẽ tiirã menamacã niĩ” jĩã. ³⁵ Basocá Cõãmacũ masĩrere cuorã cũã tiirécutiremena tee masĩrere ãñomasĩya, jĩyigu.

Jesús Simónya wiipũ jearigue

³⁶ Sícũ fariseo basocũ Jesuré: —Yũũ pũtopũ yaagũ wáaya, jĩyigu.

Jesús cũũya wiipũ sããwa, yaagudu jeanuãyigu. ³⁷ Tiimacãpũre sícõ numiõ ñañagõ niyigo. “Jesús fariseo basocũya wiipũ yaagudaqui” jĩrere tũoyigo. Teero tiigó, sitiaãñúrigare née, toopú wáayigo. ³⁸ Cũũ sucubírope cũũye dũpori pũto jeanũcã, utiyigo. Cooyaco oco cũũye dũporipũ ñaapeanũcãyiro. Teero tiigó, cooya póañapõmena teerẽ coseyigo. Cũũye dũporire ùpũyigo. Sitiaãñúrere dũporipũ píropeoyigo. ³⁹ Cooyateero tiirí ñnagũ, fariseo basocũ Jesuré yaadutiariyũ wãcũyigu: “Cũũrẽ padeñagõ ñañagõ niyigo. Ñni profeta niigũjã, teerẽ masĩtoaboajĩyĩ”, jĩ wãcũyigu. ⁴⁰ Jesús fariseo basocũre jĩyigu:

—Simón, mũũrẽ apeyenó wededugaga.

—Wedeya, ãsãrẽ buegũ, jĩyigu cũũpe.

⁴¹ Jesús cũũ wãcũrẽmena ate queorẽ wedeyigu:

—Niyeru wasorí basocũ pũarãrẽ niyeru wasoyigu. Sícũ pũacũmã padegũ wapatárocõrõ, ãpĩ pũarã muĩpũrã padegũ wapatárocõrõ wapamóyira. ⁴² Cũã dee tii wapatímasĩhẽrĩ ñnagũ, cũã wapamórere teero acabójãyigu. Mũũ yũũre wedeya: ¿Niipé niyeru wasogũre maĩ netõnũcãgari? jĩyigu.

⁴³ Simón yũũyigu:

—Yũũ tũgueñarĩ, pairó wapamógũ acabónoãrigupe, jĩyigu.

Jesús jĩyigu:

—Mũũ diamacãrã yũũ.

⁴⁴ Jesús numiõrẽ ñna, Simónrẽ jĩyigu:

—Mũũ atigorẽ ñnaña. Yũũ mũũya wiipũ sããatiawũ; mũũ yũũre oco dũpo coseádare néeatidutiriawũ. Atigopé yaco ocoména yé dũporire pũuri tii, cooya póañapõmena tuucoséyo. ⁴⁵ Mũũ yũũre añnudutigu, yũũ wasopũrore ùpũriawũ. Atigopé yũũ sããjearipũ, maĩrẽmena yé dũporire ùpũduriyo ména. ⁴⁶ Mũũ yãa dũpũpũre use píropeoriawũ. Atigopé yé dũporipũre sitiaãñúre píropeoyo. ⁴⁷ Teero tiigú, yũũre tũoyá: Cooyape ññarãrẽ tiirere acabónotoayo. Cooyabiirõ

† 7:27 Malaquías 3.1.

tiirémena bayiró maĩrére ãñooyo. Āpĩ péerogã ñañaré tiirére acabónogũ, péerogã maĩrére ãñoĩ, jĩiyigu.

⁴⁸ Too síro coore jĩiyigu:

—Mũũ ñañaré tiirére acabónotoaa.

⁴⁹ Cũũmena yaaduire cámerĩ sãĩñánucãyira:

—¿Noã niĩĩ ãni ñañaré tiirére acabógũ?

⁵⁰ Cũũpe numiõrẽ jĩiyigu:

—Mũũ padeojĩgõ, netõnénoãrigorũ pũtuáa. Ūseniremena pũtuawagoa, jĩiyigu.

8

Jesuré tiiápurira numiã

¹ Too síro Jesús niipetire macãrĩ, pacamacãrĩ, metãmacãrĩgãpũ wáanetõyigu. Ññuré queti Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩadarere wedeyigu. Cũũ buerá doce cũũrẽ bapacutiyira. ² Sĩquẽrã numiãcã cũũrẽ bapacutiyira. Cũã Jesús wãtĩã cõãnorira, diaré netõnénorira numiã niyira. Sĩcõ María, cũã “Magdalena” jĩĩgõ, siete wãtĩã cõãnorigo niyigo. ³ Apegó Juana niyigo. Coo manũ Cuza wãmecutiyigu. Cũũ Herodeyere dutibosagũ niyigu. Apegó Susana niyigo. Āpẽrã paũ numiã cũã cũorémena tiiápu yira.

Ote wẽẽbategũmena queoré

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Paũ basocá peemacãrĩ macãrã Jesuré ññarã jeayira. Jesús cũã paũ neãrĩ ññagũ, cũũ wãcũrémena ate queoré wedeyigu:

⁵ —Sĩcũ basocá oteréperire wẽẽbategũ wáayigu, wiiáro jĩĩgũ. Cũũ wẽẽbatewari, sĩquẽñeperi maarpũ ñaacũmuyiro. Basocá teeré cutadiyójãyira. Minipõná teeré yaapetijãyira. ⁶ Sĩquẽñeperi ãtãyepapũ ñaacũmuyiro. Mana, sijnijõãyiro, oco manijĩrõ. ⁷ Sĩquẽñeperi pota watoapũ ñaacũmuyiro. Potape teeména wiimúã, sãjãyiro. ⁸ Sĩquẽñeperi ote useniri ditapũ ñaacũmuyiro. Tee wii, cienperi dũcacutiyiro, jĩiyigu.

Teeré jĩĩtoa, bayiró wedeseremena: —Tũodugárano tũomasĩãdacua, jĩiyigu.

“¿Deero tiiigũ queorémena wedei?” jĩĩrigue

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Too síro cũũ buerá cũũrẽ sãĩñáyira:

—¿Deero jĩĩdugaro tiiĩ mũũ queorémena wedearigue?

¹⁰ Cũãrẽ jĩiyigu:

—Tíatorũ masĩña maniríguere Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩadarere múãrẽ masĩrĩ tiiã. Āpẽrãrẽ queorémena wedenoã, yũũ tiirére ññapacara, ññamasĩrijããrõ jĩĩgũ; yéẽ maquẽrẽ tũopacára, tũomasĩrijããrõ jĩĩgũ.

Ote wẽẽbategũmena queorére wedequẽnorigue

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yũũ queorémena wedearigue biiro jĩĩdugaro tiiã: Cõãmacũye queti niĩã oteréperi. ¹² Basocá tee quetire tũorã maarpũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Cũã tũomíãrigue wãcũrẽpũ niirére Satanás ati, ãmapetijãqui, cũã teeré padeorí jĩĩgũ, Cõãmacũ netõnéri jĩĩgũ. ¹³ Āpẽrã tee quetire ãñurõ useniremena tũorã ãtãyepapũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Cũã nũcõrĩ maniréyucũ tiiróbiro niicua. Padeorucúmi, cũãrẽ ññarõ wáari, padeodújãcua. ¹⁴ Āpẽrã tee quetire tũorã pota watoapũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Tũopacára, atibúreco maquẽpere bayiró wãcũcua; pee cũodugácua; atibúreco usenirere bayiró wãcũcua. Tee niipetire cãmotájãcu tee quetire. Cũã dũcamanireyucũ tiiróbiro niicua.

15 Āpērǎ tee quetire t̄orá useniri ditap̄ ñaacũmuãreperibiro niicua. Cũã ãñurõ t̄on̄n̄use, Cõamacũ booró diamacũ tiidugãcua. Cũãrẽ ñañarõ wáari, teero wãcũtutuajãcua. Cũã pee ducacutireyucũ tiirõbiro niicua.

Sĩawócorigamena queoré
(Mr 4.21-25)

16 'Basocá sĩawócorigare sĩããri siro, cõmeraména búatoricua; cũã cãnirõ docap̄ d̄poricua. Ɔmũãrõp̄ péocua, toop̄ sĩãwarare ãñurõ bóearo jĩĩrã.
17 Tee tiirõbirora tíatop̄ basocá masĩña manirĩguere masĩnoãdacu. Bauhérop̄ niirécã baurocá masĩnoãdacu.

18 'Teero tiirá, mũã t̄orére ãñurõ t̄on̄n̄useya. Āñurõ t̄on̄n̄useranorẽ Cõamacũ nemorõ masĩre ticogũdaqui. T̄odugáheranorẽ cũã "t̄omasĩã" jĩĩmiriguere ěmajãgũdaqui, jĩĩyigũ.

Jesús paco, cũã baira jearigüe
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

19 Jesús paco, cũã baira cũã niirõp̄ jeyaira. Basocá paũ niirĩ, cũã p̄top̄ jemasĩriyira. 20 Toop̄ niirira Jesuré wedeyira:

—¡Coe! Mũũ paco, mũũ baira sopepá jeanucããyira. Mũũrẽ ññadugaayira, jĩĩyira.

21 Jesús yũũyigũ:

—Cõamacũye quetire t̄o, cũã dutirére tiirá, cũãrã yũũ paco, yũũ baira niĩya, jĩĩyigũ.

Jesús wĩnorẽ, ocoturíre n̄cũãrĩ tiirĩgüe
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

22 Sicabũreco Jesús cũã bueráména dooríwup̄ mũããyigũ.

—Jãmũ atitaró iinĩñap̄, cũã jĩĩrĩ, tĩãwanucãyira.

23 Cũã tĩãwari, Jesús cãnijõãyigũ. Tiitarop̄re wĩno bayiró wẽẽcutuatiyiro. Teero tiiró, ocoturí páabatesãyiro. Duadiariquioro wáayiro. 24 Teero wáari ññarã, Jesús p̄to wáa, cũũrẽ wãcõrãrã, jĩĩyira:

—¡Ûsãrẽ buegá, ùsãrẽ buegá! ¡Marĩ duadiarap̄ tiara!

Jesús wũmũncã, wĩnorẽ, ocoturíre n̄cũãrĩ tiiyigũ. Netõjõãyiro. N̄cũãjõãyiro. 25 Cũãrẽ jĩĩyigũ:

—¿Mũã padeoré deero wáamiĩto?

Cũã cui, ññamanijõãrã, cãmerĩ wedeseyira:

—¿Noãnó niigariye ãni, wĩnorẽ, ocoturíre dutigú? Tee cũũ dutiri, yũũjã, netõnucãria, jĩĩyira.

Gerasa macũ wãtĩã c̄ogũye queti
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

26 Too síro Gerasa ditap̄ tĩãjeyaira. Tiidita Galilea dita apeniñapá niicu.

27 Jesús maanucãrĩ, too p̄togã niirĩ macã macũ cũã p̄to atiyigũ. Wãtĩã c̄ogũ niiyigũ. Suti yoari sãñariyigũ. Wiipá niiriyigũ. Diarirare cũũre coperip̄ niisodeaatiyigũ. 28-29 Pee peti wãtĩ basocãre ñeejãyigũ. Basocá cũũye wãmorĩrẽ, cũũye d̄porire cõmedáriména siatúmiyira. Siatúpacari, cũũpe wéetajãyigũ. Wãtĩ cũũrẽ basocá manirõp̄ wáari tiirucúyigũ. Jesuré ññagũ, acaribí, cũã p̄to ñicãcoberiména jecũmujeayigũ. Jesús wãtĩ cũũp̄re niigũrẽ witiwadutiigũ. Cũũpe bayiró acaribíreména jĩĩyigũ:

—Jesús Cõamacũ ãmũãsep̄ niigũ macũ, yũũre potocõrijãña. Mũũrẽ bayiró sãĩã: Yũũre ñañarõ netõrĩ tiirĩjãña, jĩĩyigũ.

30 —¿Deero wãmecutii mũũ? jĩĩyigũ Jesús cũũrẽ.

Wātīā cū̄p̄ure sã̄warira pau niirī: —Legión* wãmecutia, jĩyigu—. ³¹ Ƴsãrē niiditidiari copep̄u cõãdiocorijãña, jĩ bayiró sãyíra.

³² Ƴtãḡp̄á pau yesea yaanuc̄yira. Wātīā bayiró sãyíra:

—Cū̄p̄ure sã̄wama, jĩyira.

—Teerora tiyá, jĩyigu Jesús.

³³ Cū̄ teero jĩrĩrã, basoc̄p̄ure niiãrira witiwa, yeseap̄ure sã̄wayira. Yeseape opat̄udip̄u cut̄uc̄ut̄abuawa, opatarop̄u ñaacoñuã, duājõãyira.

³⁴ Teero wáari ñnarã, yesea coterí basoca cuicocut̄uayira. Cū̄ya macã macãrãrē, cãp̄ur̄ip̄u macãrãrē teeré wedeyira. ³⁵ Cū̄ wederi tuorã, “¿deero wãayiri?” jĩ ñnarã wãayira. Jesús p̄top̄u jeara, wātīā witinoãrigure cū̄ p̄to duii ñnayira. Cū̄ suti sãña, ãñurõ wedesejãyigu sũcã. Tee niipetirere ñnarã, cuiyira. ³⁶ Wātīā witinoãrigure netõnerĩ ñnarã jearãre wedeyira. ³⁷ Niipetira Gerasap̄u niirã bayiró cuira, Jesuré “wãagua” jĩyira. Teero tiiḡú, Jesús dooríw̄p̄u m̄ãsãyigu p̄tuawaḡud̄u. ³⁸ Wātīā witinoãrigu cū̄rē bayiró sãimiyigu:

—Ȳucã m̄umena wãaḡuda, jĩm̄iyigu.

Jesús cū̄rē jĩyigu:

³⁹ —M̄uya wiip̄u p̄tuawa, Cõamac̄u m̄urē tiiriguere wedegu wãaya.

Cū̄ wãa, niipetiro tiimacãp̄u Jesús cū̄rē tiiriguere wedeyigu.

Jairo macõye queti; Jesuyáro sutiró padeñárigoye queti

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Jesús tiãjeari, basocã useniremena cū̄rē bocayira. Niipetira cū̄rē yuera tiyíra. ⁴¹ Judíoa nearí wii dutirá menamac̄u toop̄u niyigu. Cū̄ wãmecutiugu Jairo. Cū̄ Jesús p̄to ati, jeacũmu, bayiró sãyígu:

—Jãmu yãa wiip̄u, jĩyigu.

⁴² Sícõrã p̄nacutiugu doce cūmarĩ cuogó. Diago tiyígo.

Jesús cū̄ p̄top̄u wáari, pau cū̄rē tuun̄n̄seyira. ⁴³ Cū̄ watoap̄u sícõ numiõ niyigo. Doce cūmarĩ beti niiré teero niirucujãyiro. Pau coore uc̄otipacari, netõriyiro. ⁴⁴ Jesús sucubírope wãa, cū̄yaro sutiró yapap̄u padeñáyigo. Coo padeñãrã, coo diaré máata bun̄uc̄ãjõãyiro. ⁴⁵ Jesús sãñáyigu:

—¿Noã ȳure padeñãí?

Niipetira: —Padeñãria, jĩyira.

Teero tiiḡú, Pedro jĩyigu:

—Ƴsãrē bueḡú, pau m̄urē tuun̄n̄sera tiíya.

⁴⁶ Jesús jĩyigu:

—Sícõ ȳure padeñãato. Coore ȳu tutuaremena netõrĩ tiátu, jĩyigu.

⁴⁷ Coo deero dutimasĩhẽgõ, ñapõpigora, Jesús p̄to ati, ñicãcoberimena jeacũmuyigo. Niipetira tuocõrop̄u coo deero tiiḡú padeñããriguere wedeyigo. Coo máata netõãriguecãrē wedeyigo. ⁴⁸ Jesús coore jĩyigu:

—Yãa wedego, m̄u padeojĩgõ, netõnénoãrigop̄u p̄tuãa. Ƴseniremena p̄tuawagoa, jĩyigu.

⁴⁹ Cū̄ coomena wedesegu tiirí, sícũ Jairoya wii macũ jeayigu.

—M̄u macõ diajõããwõ mée. Bueḡure nocõrõrã potocõduya, jĩyigu.

⁵⁰ Jesús teeré tuõ, Jairore jĩyigu:

—Wãcũpatirijãña; diamacũrã padeoyã. M̄u macõ netõjãgõdaco.

⁵¹ Tiiwiip̄u jeagu, ãp̄erãrē sã̄wadutiriyigu. Pedro, Santiago, Juan, coo pacusũmã dícuere sã̄wadutiyigu. ⁵² Niipetira bayiró utira tiyíra. Jesús cū̄rē jĩyigu:

* **8:30** Ejército romanop̄ure seis mil surara niyira sica legiõnp̄ure.

—Utirijãña. Coo diarico; cãnigõ tiicó.

⁵³ Cũãpe cũũrẽ buijãmiyira, coo diaariguere masĩĩrã. ⁵⁴ Jesús cooya wãmorẽ ñee, bayiró wedeseremena jĩiyigu:

—Wĩmagõ, wũmũnucãña.

⁵⁵ Yeeripũna coejõã, máata wũmũnucãyigo. Jesús: —Coore yaaré ecayá, jĩiyigu.

⁵⁶ Coo pacũsũmũã ññamanijõãyira. Jesús ãpẽrãrẽ wededutiriyigu teero wãaariguere.

9

Jesús cũũ bueráre wededuticorigue

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Jesús cũũ buerá docere néõyigu. Cũãrẽ tutuarere, dutirére ticoyigu. Teeména wãtĩãrẽ cõã, diaráre netõnémasĩrĩ tiiyigu. ² “ ‘Cõãmacũ dutiré basocápũre niiãdacu’ jĩĩrere wedera wáaya; diarecutirare netõnéã wáaya”, jĩi ticocoyigu. ³ Cũãrẽ jĩiyigu:

—Mũã wáara, apeyenó néewarijãña. Tuurítuarigu, wasopo, pugue, niyeru, suti wasoádare néewarijãña. ⁴ Mũã wiipú jeara, tiimacãpũ mũã niiãdaro jeatuaro pũtũácũmuña. ⁵ Apemacãpũre mũãrẽ ñeedũgaheri, tiimacãrẽ netõjõãña. Tooré netõwára, tiimacã maquẽ dita mũãye dũporipũ túaariguere páabatecũña. Teero tiirá, mũã “atimacã macãrã wapa cũoóya” jĩĩrã tiiãdacu, jĩiyigu.

⁶ Cũã wáajõãyira. Wáa, Jesuyé ãñurẽ quetire wedeyira. Diarecutirare netõnéyira.

Herodes Jesús tiirére tũorigue

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Herodes Galilea dita dutigú niipetire Jesús tiirére wedeseri tũoyigu. Teeré tũogú, deero jĩĩmasĩriyigu. Sĩquẽrã “Juan masãjĩyi” jĩiyira. ⁸ ãpẽrã “Elías bauájĩyi” jĩiyira. ãpẽrã “tĩatorũ macãrã profetas menamacũ masãjĩyi” jĩiyira. ⁹ Herodepe jĩiyigu:

—Yũurá Juanyá dupure páatadutiwũ. Too docare ¿noã niigari cũã nocõrõ wedesegu?

Teero tiigú, Herodes Jesuré ññadũgamiyigu.

Jesús cinco mil ãmũãrẽ yaaré ecarigue

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesús beserira coe, wedeyira cũã tiariguere. Too síro Jesús cũã dícare sũowáyigu Betsaida macãpũ. ¹¹ Basocápe tũojãyira. Teero tiirá, cũũrẽ nũnũwáyira. Jesús cũãrẽ bocañe, “Cõãmacũ dutiré basocápũre niiãdacu” jĩĩrere wedeyigu. Diarecutirare netõnéyigu.

¹² Ñamicapũ niirĩ, cũũ buerá doce cũũ pũto wáa, cũũrẽ jĩiyira:

—Basocáre “nocõrõrã niiã” jĩĩña. Pũtogã niiré macãrĩpũ, cãpũ niiré wiseripũ yaaré, cãnirõ ãmaãrã wáaaro. ãnopú macã manirõpũ niiã, jĩiyira.

¹³ —Mũã cũãrẽ yaaré ecayá, jĩiyigu.

—Ûsã sicamoquẽñepa pã, wai pũarãrã cũoa. ¿Ûsã cũã niipetirare yaaré sãĩbosára wáaro booite? jĩiyira.

¹⁴ Ûmũã dícare bapaqueori, cinco mil watoa niiyira. Jesús cũũ bueráre jĩiyigu:

—Basocáre sicapõnarẽ cincuenta duidutiya.

¹⁵ Cũã teorora niipetirare duidutiya. ¹⁶ Jesús tee sicamoquẽñepa pãrẽ, wai pũarãrẽ née, ãmũãsepũ ññamũõco, Cõãmacũrẽ usenire tico, pũatásã, cũũ

bueráre basocápure batodutigü ticoyigü. ¹⁷ Niipetira yaa, yapijõâyira. Yaa-toaari siro, doce piseri cúã yaaduaariguere seesâyira.

*Pedro Jesuré “mũũ Cõãmacũ beserigü niiã” jĩrigue
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)*

¹⁸ Sicabureco Jesús cũũ sesaro Cõãmacũmena wedesegü tiiyigü. Cũũ buerá cũũmena niyira. Cũãrẽ sãĩñáyigü:

—¿Basocá “¿noã niiĩ cũũ?” jĩĩ yũure?

¹⁹ Cũãpe yũuyira:

—Siquẽrã mũurẽ “Juan basocáre wãmeõtiri basocũ niiqui” jĩĩya. ãpẽrã “Elías niiqui” jĩĩya. ãpẽrã “tíatorũ macãrã profetas menamacũ masãrigü niigũ niiqui” jĩĩya, jĩiyira.

²⁰ —¿Múãte “¿noã niiĩ?” jĩĩ yũure? jĩiyigü.

Pedro yũuyigü:

—Mũũ Cõãmacũ beserigü Cristo niiã, jĩiyigü.

*Jesús cũũrẽ sããdarere wederigü
(Mt 16.20-28; Mr 8.3-9.1)*

²¹ —Teeré ãpẽrãrẽ wederijãña, jĩiyigü Jesús—. ²² Yũũ niipetira sõwũrẽ bayiró ñañarõ netõrõ niirõ tiádacu. Butoá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigü buerá yũure booríadacua. Sããdutiádacua. Cũã teero tiipacári, itiábureco siro masãgũdacu.

²³ Niipetirare jĩiyigü:

—Sĩcũ yũure padeó, nũũdũgãgũno cũũ booró tiidũgãrenorẽ tiidũjããrõ. Basocá cũũrẽ ñañarõ jĩĩpacari, yũure tũonũnũsearo. Teeré tiigũ, búrecoricõrõ curusare apagũ tiirõbiro niigũdaqui. ²⁴ ãpĩ sããrẽre cuigũno yũure “masĩria” jĩĩgũ pecamerũ wãagũdaqui. ãpĩpẽ yũure “masĩã” jĩĩ, teewapamena cũũrẽ sããrĩ, yũũmena catirucujãgũdaqui. ²⁵ Sĩcũ atibũreco maquẽ niipetirere wapatápacũ, cũũ yeeripũnarẽ tiidióri, cũũ cũoré dee tiádare niiricu. ²⁶ Sĩcũ bobogũno yũure “masĩã” jĩĩdũgahegure, yé bueré maquẽrẽ “padeóa” jĩĩdũgahegure yũũcã cũũrẽ “masĩriga” jĩĩgũdacu. Yũũ niipetira sõwũ yũũ asibatéremena, yũũ Pacũ asibatéremena, ángeleamena putuaatigũdacu. Putuaatigũ, yũure bobosãririgü yũũcã cũũrẽ bobosãricu; yũure “masĩria” jĩĩrigü yũũcã “cũũrẽ masĩria” jĩĩgũdacu. ²⁷ Yũũ aterėja diamacũrã jĩĩã: Siquẽrã ãnopũ niirã cũã diaadari sũguero, Cõãmacũ dutiré cũãpũre niĩãdare atiri iñããdacua, jĩiyigü.

*Jesús baurécũtire wasorígü
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)*

²⁸ Teeré cũũ wederi siro, sica semana netõrĩ, Jesús ãtãgũpũ Cõãmacũmena wedesegü mũãwayigü. Tiigũpũ wãagũ, Pedro, Santiago, Juanrẽ néewayigü. ²⁹ Cõãmacũmena wedeseri, cũũya diapóa bauré wasojõâyiro. Cũũye suti ãñũrõ butiré, bayiró capemóre wãayiro. ³⁰ Puarã ãmũã cũũmena wedeseyira. Moisés, Elías niyira. ³¹ Asibatéremena bauáyira. Jesús diaadarere, Cõãmacũ jĩĩrirobirora Jerusalẽpũ cũũrẽ wãadarere wedeseyira. ³² Pedro, cũũ menamacãrã wũgoá pũninetõpacari, iñayira. Wãcã, Jesús asibatére, cũũmena nucũrãrẽ iñayira. ³³ Jesumẽna niĩãrira wãara tiiri, Pedro ãñũrõ wãcũripacũ, cũũrẽ jĩiyigü:

—Ësãrẽ buegũ, marĩ ãnopũ niirĩ, ãñũnetõjõãã. Itiãwiigã tiicó; sicawiigã mũũya wii, apewiigã Moiséya wii, apewiigã Elíaya wii tiicó, jĩĩmiyigü.

³⁴ Cũũ wedesegü tiirĩra, õme diiãti, cũãrẽ tuubiátocojãyiro. Cũãrẽ õme tuubiãri, cuijõâyira. ³⁵ Õme watoapũ sũcũ wedeseri tũoyira:

—Āni yuu macū yuu beserigu niī. Cūūrē tuoyá, jīiyigu.

³⁶ Wedeseari siro, Jesús sīcūrā niiyigu sáa. Teeburecorire cūū buerá cūā ĩnariguere āpērārē wederiyira ména.

Jesús wātīrē wīmagūpūre niīārigūre cōāwionecorigue
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Apebúrecope ūtāgūpú niīārira diijeári, pau basocá Jesuré bocayira. ³⁸ Sīcū cūā watoapu niigú bayiró busarómena Jesuré wedeseiyigu:

—Ēsārē buegú, mūūrē bayiró sāīā: Yuu macūrē ĩnagū atiya. Sīcū niigú niī.

³⁹ Wātī cūūpūre niigú űee, acaribiri tiii. űaacūmu, tūnumecá, soboturi tiirucú. Cūūrē űañarō netōrī tiii. Duudugárii. ⁴⁰ Mūū bueráre “cōāwionecobosaya” jīimiāwū. Cōāmasīriawā, jīiyigu.

⁴¹ Jesús cūārē jīiyigu:

—Mūā yūūre padeorídojāā; űañarā niīā. Yuu múāmena yoari niirucujārīcārē, padeoríbocu. ¿Nocōrō yoari múāmena pōōtēōgūdari yūū? Mūū macūrē ānopé néeatiya, jīiyigu.

⁴² Wīmagū cūū puto wáari, wātī cūūrē űaacūmu, bayiró tūnumecārī tiiyigu. Cūū teero tiirí, Jesús wātīrē witiwaduti, wīmagūrē netōné, cūū pacūre wiyayigu.

⁴³ Niipetira basocá Cōāmacū uputí macū peti tiiēñorere ĩñamanijōāyira.

Jesús cūūrē sīāādarere wedenemorigue
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Niipetira niipetire cūū tiīariguere ĩñamanijōārī, cūū bueráre jīiyigu:

⁴⁴ —Yuu aterēja diamacūrā jīīā; acabórijāña: Yuu niipetira sōwū āpērāpūre ticonogūdacu, jīiyigu.

⁴⁵ Cūāpe cūū jīīariguere tuomasīriyira. Cōāmacū cūārē tuomasīhērī tiiyigu ména. Cūā Jesuré “wedequēnoña” jīīdugapacara, cuira, jīiryira.

¿Nii uputí macū niī?
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Jesús buerá “¿nii marī watoare nemorō uputí macū niī?” jīī wedesenacāyira. ⁴⁷ Jesús cūā wācūrēre ĩñamasīyigu. Teero tiigú, sīcū wīmagūrē cūū puto nūcō, ⁴⁸ cūārē jīiyigu:

—Sīcū “yuu Jesuré maīā; teero tiigú, āni wīmagūrē boca maīgúda” jīī wācūboqui. Cūū teero wācūgū, cūūrē maīgú, yūūcārē maīgú tiii. Yūūre boca maīgú, yūūre ticodiocorigūcārē maīgú tiii. Mūā watoapu bári niigú cūūrā niī uputí macū, jīiyigu.

Marīrē cāmotáhegu marīrē tiīapugū niī
(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Juan jīiyigu:

—Ēsārē buegú, sīcū mūū wāmemena wātīārē cōāwionecori ĩñaāwū. Cūū marī menamacū mee niīāwī. Teero tiirá, cūūrē cāmotáawū, jīīmiyigu.

⁵⁰ Jesupé cūūrē yūūyigu:

—Cāmotárijāña. Marīrē cāmotáhegu marīrē tiīapugū niī, jīiyigu.

Jesús Santiagore, Juanrē tutirigue

⁵¹ Jesús ūmūāsepu muāwaadare niiatiri, cuiro manirō “Jerusalénpu wáagudu” jīīgū, quēnonūcāyigu. ⁵² Cūū sūguero āpērārē ticocoyigu. Cūā wāa, Samaria dita niirí macāpu jeamiyira, cūū jeadarore quēnoādara. ⁵³ Tiimacā macārāpe Jerusalénpu Jesús wáari ĩñarā, cūūrē űeedugariyira. ⁵⁴ Cūā teero tiirí ĩñarā, cūū buerá Santiago, Juan jīiyira:

—Ūsã Ōpũ, cúãrẽ sããdara, ¿ũmuãse macã pecamerẽ diiátidutiri boogári? Profeta Elías teero tiiyígu,* jĩyira.

⁵⁵ Jesús cúãrẽ ñña, tutiyigu:

—Múã wãcũré Espiritu Santo wãcũré ticoré mee niiã. ⁵⁶ Yũũ niipetira sõwũ basocãre ñañarõ tiigú atiriwũ; cúãrẽ netõnégũ atigu tiiwá, jĩyigu. Too síro apemacãpú wáajõãyira.

Jesuré nũnũdũgãmíriraye queti
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Cúã maapu wáari, sícũ basocú Jesuré jĩyigu:

—Noo mũũ wáaro yũũ mũũrẽ nũnũgũda. Mũũ buegú niidũgaga.

⁵⁸ Jesús cúãrẽ yũũyigu:

—Wáicũra cãnírẽ tutiri cũoóya. Minipõná põnacũtíre sutiri cũoóya. Yũũ niipetira sõwũpeja cãnírõ cũoríã, jĩyigu.

⁵⁹ Jesús ãpĩrẽ: —Jãmũ yũũmena. Mũũrẽ yũũ buegú niirĩ boogá, jĩyigu.

Cũũpe yũũyigu:

—Ōpũ, yũũ pacũ diari siro, yaatóagupũ, mũũmena wáagũda sũcã, jĩĩmiyigu.

⁶⁰ Jesús cúãrẽ jĩyigu:

—Yũũre padeohéra diarirapũ tiiróbiro niitoaya. Cúã basiro cãmerĩ yaaáro. Mũũre Cõãmacũ dutiré basocãpũre niãdarere wedegu wáaya, jĩyigu.

⁶¹ Æpĩpé jĩĩmiyigu:

—Ūsã Ōpũ, yũũ mũũrẽ nũnũgũda, mũũ buegú niidũgagu. Yáa wii macãrãrẽ “wáagu tiia” jĩĩgũ wáasugũema.

⁶² Jesús cúãrẽ jĩyigu:

—Sícũ cũũ paderere padepacũ, apeyenó wãcũgũ, ãñurõ tiiriqui. “Cõãmacũ dutirere tiigũda” jĩĩpacũ, apeyenó wãcũgũ, dee tiigũdũ niiridojãĩ, jĩyigu.

10

Jesús setenta y dos basocare wededutigũ ticocorigue

¹ Too síro Jesús ãpẽrã setenta y dos beseyigu. Cúãrẽ puarãcõrõ dícu tico-coyigu. Niipetire macãrĩpũ cũũ wáaadaropũ cũũ suguero ticocoyigu.

² Cúãrẽ wedeyigu:

—Pau peti yũũre padeoádara niicua. Puarãgã yéere wedeadarapeja niĩya. Teero tiirá, Cõãmacũrẽ ãpẽrã yé maquẽrẽ wadera wáaadarare bayiró sãñña.

³ Múã wáaya. Yũũ múãrẽ quioropũ ticocogu tiia corderoare yáíwa watoapu ticocogu tiiróbiro. ⁴ Múã wáara, wasopo, niyeru sããripo, sapatu apebá néewarijãña. Maapu putuánucã, ãpẽrãména wedeserijãña. ⁵ Múã wiipú sããwara, tiwií macãrãrẽ ãñudutira, jĩĩsugueya: “Cõãmacũ múãpũre ãñurõ niirecutire ticoaro”. ⁶ Tiwií macãrã ãñurõ niirecutirere cũoátã, múã ãñudutire teerora wáaadacu. Cúã ãñurõ niirecutirere cũoríatã, teero wáaricu. ⁷ Múã jeaari wiira putuáya. Cúã yaarére, cúã sínirére cúãmena yaa, niijãña. Paderáno cúã paderéména wapatá, yaamasíya. Apeyé wiseripú niirã wáarijãña.

⁸ Múã macãpũ jeari, too macãrã bocari, cúã ecarére yaaya. ⁹ Tiimacãpũ diarecutirare netõnéña. “Cõãmacũ dutiré marĩpũre niãdare jeaatitoaa” jĩĩ wedeya cúãrẽ. ¹⁰ Apetó tiirá, apemacãpú jeari, too macãrã bocaribocua. Teero tiirí, macã decopũ wáa, biiro jĩĩña: ¹¹ “Múãya macã maquẽ dita ãsãye dũporipũ túaariguere páabatecõãã. Múã wapa cũorére ãñorã, teero tiia”, jĩĩña. Cúãrẽ jĩĩnemoña: “Múã ateré masíña: Cõãmacũ dutiré múãpũre niimiãdare jeaatitoamiãyu”, jĩĩña. ¹² Yũũre tuoyá: Cõãmacũ basocãre wapa tiãdari bũreco

* 9:54 2 Reyes 1.9-16.

jeari, tiimacã macãrãrê Sodoma macãrãrê tiiríro nemorõ ñañarõ tiinóãdacu, jĩiyigu.

Jesuré padeohére macãrĩ macãrãye queti
(Mt 11.20-24)

¹³ Jesús apeyé macãrĩ macãrãrê jĩiyigu:

–Bóaneõrã niiã múã Corazín, Betsaida macãrĩ macãrã. Yũũ tutuaremena tiiẽñoriguere ññarira niipacara, wasorídojãã. Tiro, Sidón* macãrĩpũ yũũ tiiẽñoãtã, máata tee macãrĩ macãrã cúã ñañaré tiirére wãcũpati, wasotóabojĩya. Cúã wãcũpatirere ãñorã, wãcũpatire suti† sãña, nitĩpũ duibojĩya. ¹⁴ Cõãmacũ cúũ basocãre wapa tiiádari bureco jeari, Tiro, Sidón macãrã nemorõ múãpere ñañarõ tiigúdaqui. ¹⁵ Múã Capernaum macãrã “Cõãmacũ pũtopũ ãñurõ mũãwaadacu” jĩĩ wãcũmicu. Wáaricu. Pecamepũ diiwáadacu, jĩiyigu.

¹⁶ Cũũ buerãre wedenemoyigu:

–Múã buerére tuogúno yũũre tuogú tiii. Múãrê boohéguno yũũre boohéguno tiii. Yũũre boohéguno yũũre ticodiocorigucãrê boohéguno tiii, jĩiyigu Jesús.

Jesús ticocorira setenta y dos coerigue

¹⁷ Jesús ticocorira setenta y dos useniremena coerã, jĩiyira:

–Ësã Òpũ, wãtĩãcã ãsã mũũ wãmemena dutiri, ãsã dutirobirora tiiãwã, jĩiyira.

¹⁸ Jesús cúãrê jĩiyigu:

–Satanãrê bũpo wããyoro tiiróbiro ãmũãsepũ ñaadiatiri ññawũ. ¹⁹ Yũũ múãrê tutuarere ticotoawũ, ãñaãrê, cutiapare cutapéoaro jĩĩgũ; niipetire Satanás tutuarere netõnucããrõ jĩĩgũ. Múã teeré tiirí, múãrê merẽã wáaricu. ²⁰ Wãtĩã múã dutirobirora tiiré dícurẽ usenirijãña. Cõãmacũ pũtopũ múã wãme “jóatunorira niiã” jĩĩrĩ, useniña, jĩiyigu.

Jesús cúũ Pacure usenire ticorigue
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Toorã Jesús Espiritu Santo usenire ticorémene cúũ Pacure jĩiyigu:

–Pacũ, mũũ ãmũãse, atiditã Òpũ niiã. “Ësã masĩnetõnucãã” jĩĩrãrê mũũyere masĩrĩ tiiría; wĩmarã tiiróbiro mũũyere masĩdũgarapere teeré masĩrĩ tiia. Teeré mũũ teerora wáari boocú. Teero tiigú, mũũrê usenire ticoa, jĩiyigu.

²² Too síro basocãpere jĩĩnemoyigu:

–Yũũ Pacũ niipetire masĩrere yũũre ticowĩ. Cũũ sĩcũrã yũũ niirecutirere masĩ. Yũũpecã sĩcũrã cúũ niirecutirere masĩã. Yũũ masĩrere ticonorã cúũrê masĩcua, jĩiyigu.

²³ Cũũ buerãre ñña, cúã sesarore jĩiyigu:

–Múãpeja yũũ tiirere ññajĩrã, useniã. ²⁴ Yũũre tuoyã: Pau profetas, teero biiri õpãrã múã ññarere ññadũgamiyira. Ññaririra niiwã. Múã tuorere tuodũgamiyira. Tuorírira niiwã, jĩiyigu.

Samaritanoãyũ ãñugũ

²⁵ Sĩcũ Moisés jóarigue buegú wãmũnucãyigu. Jesuré merẽã yũũri boogú, sãññáyigu:

–Basocãre buegú, ¿yũũ ñeenó tiigúdari, catiré petihére buadũgágu? jĩiyigu.

²⁶ Jesús cúũrê yũũyigu:

–¿Moisére dutiré cúũriguepũ deero jóanoĩto? ¿Mũũ teeré buegu, deero tuoĩ? jĩiyigu.

²⁷ Cũũpe yũũyigu:

* **10:13** Tiro, Sidón macãrã apeyé macãrĩ macãrã nemorõ ñañanetõjõãrã niyira Jesús niiritore.

† **10:13** Wãcũpatire sutire yooména suare suti niyiro.

—Biuro jóanoã: “Cõãmacũ marĩ Òpũrẽ maĩñá. Niipetire m̃u yeeripũnamena, m̃u tutuaremena, m̃u wãcũrẽmena cũrẽ maĩñá. M̃u basiro maĩrõ tiróbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñá”, jĩã, jĩyigu.

²⁸ Jesús cũrẽ jĩyigu:

—M̃u diamacũ peti ỹu. M̃u teeré tiigú, catiré petihére b̃agúdacu.

²⁹ Cũpe “ỹu Moisére dutiré cũrĩguere tiipetía” jĩ wãcũdugagu sãĩñáyigu:

—¿Noã niĩ “ãpẽrãcãrẽ maĩñá” jĩnorã? jĩyigu.

³⁰ Jesús atequetiména ỹuyigu:

—Sĩcũ Jerusalén niĩarigu Jericóru búawagu tiyigu. Maaru wáari, yaarépira cũrẽ ñee, cũ nẽewarere emajã, sutiré tuuwénejã, páasĩacũ, wáajõâyira. ³¹ Sĩcũ pai tiimaru búawagu tiyigu. Wáa, cũrẽ ñabua, aperopé sodea, netõjõâyigu.

³² Cũ siro levita basocu toopára jeayigu. Cũcã cũrẽ ñña, aperopé sodea, netõjõâyigu. ³³ Sĩcũ samaritanoõyũ tiimaru búawagu tiyigu.† Cũrẽ ñña, bóaneõ ñnagũ, ³⁴ cũ putoru jea, cũ camirẽ vinomena cose, usemena ucoti, suti caserimena dũdũ tiyigu. Túajea, cũ pesarigu burro sotoaru népeo, néejõâyigu. Basocá wára cãnirĩ wiiru cũrẽ néjea, coteyigu. ³⁵ Apebáreco cũ wáadari suguero, puaquí niyeruquí néewioneco, tiwĩ dutigáre ticogu, jĩyigu: “Cũrẽ ñnurõ coteya. M̃u cũrẽ cotegu, m̃u ye niyerumena tiinemorĩ, nemoatigu, wapatiguda”, jĩyigu.

³⁶ Jesús sãĩñáyigu:

—¿Niipé yaarépira cãmituarigure maĩyĩri?

³⁷ Cũpe ỹuyigu:

—Cũrẽ bóaneõ ñnarigupe, jĩyigu.

—M̃ucã teerora tiigú wáaya, jĩyigu Jesús.

Jesús Marta, Maríaya wiiru niirigú

³⁸ Cũ maaru wára, sicamacãgãru jeayira. Sĩcõ Jesuré boca, cãnirõ ticoyigo. Co wãmecutiyigo Marta. ³⁹ Co bayio wãmecutiyigo María. Co Jesús wedeserere tuogó, cũ ye dũpori putogãru duiyigo. ⁴⁰ Martape pee paderé cuojõgõ, bayiró wãcũyigo. Co Jesús putu wáa, jĩyigo:

—Òpũ, ỹu bayio padedujãyo. ¿M̃u teeré ñnari? Ỹu teeré tiiapudutiya, jĩyigo.

⁴¹ Jesús coore ỹuyigu:

—Marta, m̃u pee tiirere bayiró peti wãcũjãã; ⁴² sicawãmerã uputí maquẽ niĩ. María ñnuré petire beseyo. Æpẽrã teeré emamasĩricua, jĩyigu.

11

Cõãmacũrẽ sãiré (Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sicabũreco Jesús aperopá Cõãmacũmena wedesegu tiyigu. Wedesetoari, sĩcũ cũ buegũ jĩyigu:

—Èsã Òpũ, Juan cũ buerere ñnũrãrẽ Cõãmacũmena wedeserere bueyigu. M̃ucã ãsãrẽ bueya, jĩyigu.

² Jesús ỹuyigu:

—Mũã Cõãmacũmena wedesera, biuro jĩña:

Èsã Pacũ ãmũãserũ niigũ, m̃urẽ quioníremena padeoáda.

M̃u dutiré ãsãrẽ niĩadare jeaaro.

Èmũãse macãrã m̃u booré dícare tiicúa; atibũreco macãrãcã teerora tiáro.

³ Èsãrẽ búrecoricõrõ yaaré ticoya.

⁴ Niipetira ãsãrẽ ññarõ tiirãre ãsã acabóa. Teero tiigú, m̃ucã ãsã ññaré tiirere acabóya.

† **10:33** Judíoa samaritanoãrẽ sũna niyira. Cũ cãmerĩ tiiapuriyira.

Jīcōāsārenorē cāmotáya.
 Ɖsārē ñañarō wáari jīngū, netōnéña, jīña,
 jīyigu.

⁵ Jesús jīnemoyigu:

—Apetó tiigú, sīcū múā tiiróbiro niigú cūya wedeguya wiipu ñami decopu wáa, jīboqui: “Yáa wedegu, itiága pã yũre wasoya. ⁶ Yũ menamacū aperopú wáagu yáa wiipu jeaawī. Cūrē ecaré cuoriga”, jīboqui. ⁷ Āpīré wii popeapu yũboqui: “Yũre potocōrijãña. Sope biajãnoãwũ. Yũ pōnamena yũ cānirōpu cānigú tia. Mũrē wũmũncā, ticogu wáamasiriga”, jīboqui. ⁸ Yũre tũoyá: Cūya wedegu niipacari, wũmũncā, ticogu wáariqui. Potocōnemorijãrō jīngú, wũmũncā, cū boorécōrō ticogu wáaqui.

⁹ Yũre tũoyá: Múacā Cōamacūrē sãñá. Sãñĩ, cū múārē ticogudaqui. Āñurēre āmaārã tiiróbirora sãñrucújãña. Sãñrucújãrã, bũaadacu. “Sope pãñña yũre” jīngú tiiróbiro sãidurijãña. Sãidúheri, “jáũ” jīngudaqui. ¹⁰ Sãigũno cuogudaqui. Āmaãgũno bũagudaqui. “Pãñña” jīngũno pãñnogudaqui.

¹¹ Múā pōna yaarē sãñĩ, ũtãpere ticoricu. Wai sãñĩ, ñañarē ticoricu. ¹² Cãrēquē diye sãñĩ, cutiapare ticoricu. ¹³ Múā ñañarē tiirã niipacara, múā pōnarē ññurēre ticomasã. Marĩ Pacũ ũmũsepu niigũpe nemorō ññurē ticomasiqui. Cūrē sãñrãrē Espiritu Santore ticogudaqui, jīyigu.

*Jesuré “Satanás tutuaremena wãtĩārē cōãqui” jī wedesãrigue
 (Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)*

¹⁴ Jesús wãtĩrē cōãwionecogu tiyigu. Wãtĩ basocũre wedeseheri tiyigu. Cū witiwaari siro, basocũ wedesejõãyigu. Teerē basocã ññamanijõãyira. ¹⁵ Siquerã jīyira:

—Āni wãtĩārē dutigú Beelzebú tutuaremena wãtĩārē cōãwionecoi, jīmiyira.

¹⁶ Āpērã “¿niirõrã cū Cōamacũ ticodiocorigu niĩ?” jīrã, cūrē Cōamacũ sīcũrã tiimasĩrere tiĩñodutimiyira. ¹⁷ Jesupé cūã wãcũrere masĩjigũ, cūārē jīyigu:

—Sicadita macãrã sīcãrõména niihẽrã, cūã basiro cãmerĩquẽrã, tiidita macãrã petijõãcua. Sicawĩ macãrã sīcãrõména niihẽrã, cūãcã petijõãcua. ¹⁸ Satanás cūrē padecoterare cōãwionecori, cū dutiré petijõããdacu. Múã yũre “Beelzebú tutuaremena wãtĩārē cōãwionecoqui” jīã. ¹⁹ Teero jīãtã, múã buerere nũnrã wãtĩārē cōãwionecora, ¿noã tutuaremena cōãwionecogari? Cūārē sãññãrã wáaya. Múã wisirere cūã ãñoãdacua. ²⁰ Yũ Cōamacũ tutuaremena wãtĩārē cōãwionecojigũ, ateré múārē wedea: Cōamacũ dutiré basocãpure niĩãdare jeatoaa.

²¹ Sīcũ tutuagu pee besumena cūya wiire coteri, cūyere merẽ tiirícua. ²² “Ate pee besumena ññuniãdacu” jī wãcũpacari, ãpĩ nemorō tutuagu ati, cūrē netõncãqui. Cūye besure ãma, cūyere nẽe, cū menamacãrãrẽ batojãqui, jīyigu.

Jesús jīnemoyigu:

²³ —Yũre boohẽgu yũre ññatutigũ niĩ. Yũre tiĩapuhegu yũre nũndũgãrãre cãmotágu niĩ.

*Wãtĩ basocãpure coesãwarigue queti
 (Mt 12.43-45)*

²⁴ Wãtĩ basocãpure niĩrigũ witiwagu, basocã manirōpu wáayigu cū niĩãdaro ãmaãgũ. Buarĩyigu. Buarĩ, “yũ witiatirirōpu coesãwagũda sũcã” jī wãcũyigu. ²⁵ Jeagu, joaári wii, ññurõ quẽnoãri wii tiiróbiro bũajeáyigu basocãpure. ²⁶ Too síro wáa, siete wãtĩã cū nemorõ ññañãrẽ “atiya múacã”

jĩyigu. Cũã niipetira basocápure sãawa, niyira. Basocápe cãã teero tiiri, nemorõ ñañarõ netõyigu, jĩyigu.

Jesús usenire maquẽrẽ wederigue

²⁷ Jesús teeré wedeseri, sícõ numiõ basocá paꝝ watoapꝝ niigõ bayiró bꝝsꝝrómena cũũrẽ wedeseyigo:

–Mũũrẽ põnacutí masõrigo añũrõ usenico, jĩyigo.

²⁸ Jesupé coore jĩyigu:

–Nemorõ usenicua Cõãmacũ wedesere tꝝo, cũũ dutirére tiirápeja, jĩyigu.

Jesuré tiiẽñodutimirigue

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Jesús cũũ pꝝto paꝝ peti neãrã tiiri, wedesenucãyigu:

–Mũã atitó macãrã ñañaré tiirã niiã; Cõãmacũ sícũrã tiimasĩrere ññadugacu. Jonás tiirigue tiiróbiro niiré dícare ññaãdacu. ³⁰ Nínive macãrã cũũ tiiriguere ññarigue tiiróbiro mũã yꝝ niipetira sõwũ tiirére ññaãdacu. ³¹ Saba dita macãrã õpõ yoaro macõ atiyigo Salomón masĩrere tꝝogó atigo. Mũãpe ãnopú Salomón nemorõ masĩgũrẽ tꝝoré peti tꝝojãã. Teero tiigú, Cõãmacũ cũũ basocáre wapa tiíadari bꝝreco jeari, mũã coo tiiróbiro tꝝoririgue wapa mũãrẽ pecamepꝝ cõãgũdaqui. ³² Nínive macãrãcã Jonarẽ tꝝorã, wãcũpati, wasoyíra. Mũãpe ãnopú Jonás nemorõ masĩgũrẽ tꝝoré peti tꝝojãã. Teero tiigú, Cõãmacũ cũũ basocáre wapa tiíadari bꝝreco jeari, mũã cũã tiiróbiro tꝝoririgue wapa mũãrẽ pecamepꝝ cõãgũdaqui.

Sĩãwócoriga

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Basocá sĩãwócorigare sĩããri siro, bauhéropꝝ duporiya; moocũricua. Teero tiiróno tiirã, ãmũãrõpꝝ péoya, toopú sĩãjeara ññaãrõ jĩrã. ³⁴ Capeari mũãye õpũũrĩrẽ sĩãwócoriga tiiróbiro niiã. Mũã capeari añũrĩ, añũrõ ññaãdacu; añũrõ tꝝomasĩãdacu; ññaãtã, ññaricu; tꝝomasĩricu. ³⁵ Ateré tꝝomasĩrõ booa: Mũã “añũrõ ññaã” jĩpacara, añũrõ ññaribocu. ³⁶ Mũã añũrõ ñña, añũrõ tꝝomasĩdugara, añũrõ tꝝomasĩãdacu. Sĩãwócoriopꝝ niirã tiiróbiro añũrõ ññaãdacu, jĩyigu.

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécũtire, fariseo basoca tiirécũtire wederigue

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús wedeseari siro, sícũ fariseo basocũ cũũya wiipꝝ yaadutigu sꝝowáyigu. Jesús sãawa, yaagũdu jeanuãyigu. ³⁸ Fariseo basoca cũã yaaadari sꝝguero, cũã ñecũsũmũã tiimũãatiriguere padeorã, wãmocosetõa, yaayira. Jesupé cũã tiirucúrobiro tiiriyigu. Fariseo basocũ cũũ teero tiiri ññagũ, ññamanijõãyigu. ³⁹ Marĩ Õpũ cũũrẽ jĩyigu:

–Mũã fariseo basoca ãpẽrã ññacoropꝝ dícu añũrõ tiia. Baparí sotoápꝝ dícu coseárigue tiiróbiro niiã. Popeapꝝre mũã ãpẽrãyére ãmaré, apeyé ñañaré dadanetõjõãã. ⁴⁰ Mũã tꝝomasĩridojãã. Sotoã maquẽrẽ tiirigura popea maquẽcãrẽ tiirigu niiwĩ. ⁴¹ Mũã popeapꝝ añũrã niidugara, bóaneõrãrẽ ticoya. Teeré tiirã, popeapꝝ coserã tiiróbiro niíadacu.

⁴² Bóaneõrã niiã mũã fariseo basoca. Mũã oteré metãgãrẽ “menta”, “ruda” wãmecũtire, teero biiri niipetire yaaré sitiaãñũre tiirénorẽ seenẽõ, opaquẽrĩ tiicú. Pꝝamóquẽñequẽrĩ cꝝorã, sicaquẽ Cõãmacũwiipꝝ néewa, “yꝝ Cõãmacũrẽ ticoré niiã” jĩ, pairé ticocu. Teero tiipacãra, diamacú maquẽrẽ tiirã; Cõãmacũrẽ maĩrã. Mũã oterére cũũrẽ ticorucurobirora tee upꝝtĩ maquẽcãrẽ tiiró booa.

⁴³ Bóaneõrã niiã mũã fariseo basoca. Mũã neãrẽ wiseripꝝre sꝝguero maquẽ duirẽpꝝ dícu duidũgaa. Macã decopꝝ quioníremena aññudutiri booa.

⁴⁴ 'Bóaneōrā niiā múā Moisés jóarigue buerá, teero biiri múā fariseo basoca. Tiiditórepira niiā. Múā masācoperi bauhére coperi tiiróbiro niiā. Teecoperi sotoa basocá netōwára, popeapu bóarere masīriya, jīiyigu.

⁴⁵ Sīcū Moisés jóarigue buegú jīiyigu:

—Basocáre buegú, m̄m̄ teeré jīīgū, ūsācārē ñañarō jīīgū tiigá.

⁴⁶ Jesús cūārē jīiyigu:

—Bóaneōrā niiā múā Moisés jóarigue buerácā. Āpērārē tiipōtēōña manirére tiidutía. Teeré tiidutípacara, múāpe tiiría.

⁴⁷ 'Bóaneōrā niiā múā. Múā profetaye masācoperi sotoapu añuré wiserigā tiinucōā. Cūārēna múā ñecūsūmūā sīāyira. ⁴⁸ Cūā sīāríguere múā tiirémēna “újū, masiā; añunetōjōāā” jīirā tiia. Cūā sīāyira; múāpe wiserigā tiinucōā.

⁴⁹ 'Cōāmacū cūū masīrémēna jīiyigu: “Ym̄ profetare, yée maquērē wedeadarare ticocoguda. Sīquērārē sīāādacua. Āpērārē ñañarō tiidugára, cūā wáaro n̄n̄n̄ādacua”, jīiyigu. ⁵⁰ Teero tiirá, atibúreco n̄cārīpu profetare sīānucāyira. Paure sīāyira. Múā atitó macārāpu cūā teero tiiríguere wapa c̄oia.

⁵¹ Abelre* sīāríguere té Zacariare† sīāríguere múā wapa c̄oia. Zacariare sīāyira. Āñurí Tatia sāāwaro p̄topu. Ym̄ ateréja diamacúrā jīiā: Múā atitó macārāpu cūā teero tiiríguere wapa c̄oia.

⁵² 'Bóaneōrā niiā múā Moisés jóarigue buerá. Múā “āpērā Cōāmacūye queti jóaripūrē buerijāārō” jīi wācūcu. Teero wācūpacara, tiipūrē añurō bueria. Tiipū maquērē masīdugarare cāmotájāā, jīiyigu.

⁵³ Jesús wáari, Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca bayiró cúayira. Pee cūārē sīñá potocōnucāyira. ⁵⁴ Cūū merēā ym̄ri boomíyira, wedesāāda jīirā.

12

Jesús fariseo basoca jīiditoremēna buerére wederigue

¹ Basocá paupeti Jesús p̄topu neāyira. Paupetijīirā, cāmerī cutadiyóyira. Jesús cūū buerá dícare wedesugueyigu:

—Fariseo basocaye pā púuri tiirére t̄omasīrō booa. Tee jīiditoremēna padeoré niicu. ² Bauhéropu niiré bauádacu. Īñahērōpu tiiré masīnoādacu. ³ Teero tiirá, ñamīpu āpērā t̄ohéropu jīirigue niipetira t̄ocóropu wedenoādacu. Wīi popeapu yayióropu jīirigue wīi sotoápu niipetira t̄ocóropu bayiró busurómēna wedenoādacu.

¿Noārē cuiro booi?

(Mt 10.28-31)

⁴ 'Múā ym̄ menamacārā, ym̄re t̄oyá: Basocáre sīārārē cuirijāña. Múāye ōp̄ūñrīrē sīāāri siro, múārē deero t̄i masīricua. ⁵ Ym̄ múārē “¿niipére cuiro booi?” jīi wedeguda: Sīcū dícu múā catirére petirí t̄i, pecamerucārē cōāmasī. Ym̄re t̄oyá: Cūū docare cuiya.

⁶ 'P̄maquígā niyeruquirigāmenā sicamoquēñerā minipōnágā sīñnōā. Cūā wapamanípacari, Cōāmacūpe cūācōrōrē ĩñan̄n̄sei. ⁷ Múāye póarire “noquē pee niiā” jīimasījāqui. Teero tiirá, cuirijāña. Múā paupetijīirā minipōnā nemorō wapacūtira niiā.

Basocá ĩñacoropu “Jesucristore padeóa” jīirigue

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ 'Ym̄re t̄oyá: Basocá ĩñacoropu sīcū ym̄re “padeóa” jīīgúrē ym̄ niipetira sōwūcā ángelea ūmūāse macārā ĩñacoropu “ym̄re padeogúra niīi” jīi wedeguda.

* 11:51 Génesis 4.8. † 11:51 2 Crónicas 24.20-22.

9 Basocá ññacoropu sícū yuure “cūūrē padeogú mee niiā” jīīgūrē yuucā ángelea ññacoropu “yuure padeogú mee niiī” jīīgūda.

10 'Sícū niipetira sōwārē ññañarō wedesepacari, Cōāmacū acabógūdaqui. Espíritu Santore ññañarō wedeseripereja, acabóriqui.

11 'Āpērā múārē wedesāādacua. Judíoa neārē wiseripu, queti beserí basoca p̄topu, dutirá p̄topu múārē néewari, “¿deero yuucadari; deero jīīādari?” jīī wācūhērārā wáawa. 12 Múā wedeseadarere Espíritu Santo múārē masírī tiigūdaqui, jīīyigu Jesús.

Basocá pee cuogúye queti

13 Sícū basocá watoapu niigú Jesuré jīīyigu:

–Basocáre buegú, ūsā pacu diagu cūūriguere yuuc sōwū cuoquí. “Muu baiyére ticoya”, jīībosaya cūūrē.

14 Jesús cūūrē jīīyigu:

–Yuuc múārē queti beserí basocu, múāyere batogu atirigu mee niiā, jīīyigu.

15 Basocáre jīīyigu:

–Āñurō tiiyá. Apeyeré boonemósarijārō booa. Múā cuoré, pairó niipacaro, múārē catiré ticonemoricu, jīīyigu.

16 Cūū wācūrémēna ate queoré wedeyigu.

–Sícū pee apeyé cuogú niiyigu. Cūūya ditapure pee ote ducacutiyo.

17 Cūū wācūyigu: “¿Deero tiigūdariye yuuc? Ate oteré ducare ññanorō maniā”.

18 Cūū basiro jīīyigu: “Biuro tiigūda: Yuuc yaaré ññanore wiserire weebatédioco, nemorō pacawiseri tiigūda. Tee wiseripu niipetire ote ducare, apeyé yuuc cuoré ññanogūda. 19 Túajea, yuuc basiro jīīgūda: ‘Pecūmarī maquē niīādare ññanotoaa. Teero tiigú, yeerisā, boseya, sīni, ūseni tiigūda’”, jīī wācūmiyigu.

20 Cōāmacū cūūrē jīīyigu: “Muu tuomasiridojāā. Mecūā macā ñnamirā diajōāgūdacu. Muu ññanorigue āpērārē putuāadacu”, jīīyigu. 21 Teerora wáaa sícū Cōāmacūrē wācūhēgū cūūye niīadarere seenéō cuogúre. Cōāmacū ññacoropure bóaneōgū peti niiqui, jīīyigu.

Cōāmacū cūū pōnarē cotequi

(Mt 6.25-34)

22 Jesús cūū bueráre jīīyigu:

–Teero tiigú, múārē ateré wedea: Múā niirecutirere wācūpatirijāña. “¿Ñeenó yaaadari; ñeenó sāññaadari marī?” jīī wācūpatirijāña. 23 Marī catirépe yaaré nemorō wapacutía. Marīye ōpūūrīpe suti nemorō wapacutía.

24 Minipōná maquērē wācūña ména. Cūū oteriya. Oteré dūca seeríya. Yaaré ññanore wiseri cuorícua. Teero cuoripacari, Cōāmacū cūūrē yaaré ticoqui. Múāpe minipōná nemorō wapapacánetōncāā. 25 Múā bayiró wācūpatira, bucuánemoricu. 26 Múā teero wācūpatipacara, tee búri niirére tiimasíría. Teero tiimasírípacara, ¿deero tiirá pee wācūpatii?

27 'Coori macāncū maquērē wācūña. Tee booró wiicú. Paderipacaro, suti suaripacaro, suti aññurē sāñnaré tiiróbiro bāua. Teero biipacari, yuuc ateré jīīā: Salomón suti aññurē peti sāñnapacu, coorire sīcārībiriyo. 28 Sicaburecora tee catia; apebureco sīniāriguere boea; too síro sóejānoā. Cōāmacū teecorire aññurē suti sāñnarō tiiróbiro baurí tii. Nemorō múāpereja aññurō cotequi. Múā péerogā padeoré cuorá niiā. 29 Múā yaaadarere, múā sīniādarere wācūpatirijāña. 30 Niipetire dita macārā Cōāmacūrē padeohéra tee niipetirere wācūpatiya. Marī Pacu ūmuāsepu niigú múā boorénorē masītoai mée. 31 Múāpe Cōāmacū dutiré múāpūre niīadarere boosugúya. Teero tiirí, múārē dūsarére ticogūdaqui.

Apeyé ãmũãsepũ niiré
(Mt 6.19-21)

³² 'Múã yáara oveja tiiróbiro niiã. Múã paũ niiripacara, cuirijãña. Múã Pacũ cũũ dutiré múãpũre niiãdarere múãrẽ jeari bootóai méé. ³³ Múã cũorére dúa, bóaneõrãrẽ ticoya. Ëmũãse maquẽ Cõãmacũye niiãdarere padeya. Teero tiirí, ãmũãse maquẽ múã wapatáre petirícu. Ëmũãsepũ múãye niiré petiría. Toopũre múãyere yaamasĩricua. Butuacã teeré túamasĩricua. ³⁴ Ëmũãsepũ múãye niirí, Cõãmacũye dícuere wãcũãdacu.

Jesús “múã ãñurõ yueya” jĩrigue

³⁵ 'Múã ãñurõ quẽno, suti sãña, sãwócoriga sã, yuerá tiiróbiro niiña. ³⁶ Padecotera ãñurã tiiróbiro tiiyá. Cúã õpũ wãmosíari bosebureco wáarigu pũtũajeagu, sũorí, máata pãõsõnecoadã jĩrã, cotecua. ³⁷ Padecotera ãñurã cúãrẽ dutirére tiirucúcu. Teero tiirá, cúã õpũ pũtũajeari, ãsenicua. Yũũ ateréja diamacãrã jĩã: Cúã õpũ basirora cúãrẽ yaaré batogũdu quẽnogũdaqui. “Yaaadara jeanuãña” jĩ, cúãrẽ batogũdaqui. ³⁸ Nami deco, bóeri, cũũ pũtũajeari, cũũ dutirére tiirá, ãseniãdacua. ³⁹ Wii õpũ “tii hora niirí, yaarépigu jeagũdaqui” jĩ masĩgũ, cãniríboqui. Cũũya wiire pãõsãrĩ jĩgũ, cãmotáqui. ⁴⁰ Múãcã ãñurõ yueya. Múã wãcũhẽritabe, yũũ niipetira sõwũ pũtũaatigũdacu, jĩyigu.

Pũarã dutibosaramena queoré
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Pedro sãñĩáyigu:
—Ësã Òpũ, ¿mũũ teeré ãsã dícuere wedegu tiiárĩ, o niipetirare wedearĩte? jĩyigu.

⁴² Jesús queorémena yũũyigu:
—Sĩcũ ãmũ ãñurõ masĩgũ cũũ õpũyere ãñurõ dutibosagu niiqui. Múã cũũ tiiróbiro niiña. Cũũ õpũ aperopũ wáagu, cũũrẽ jĩiqui: “Yáa wii macãrãrẽ búrecoricõrõ yaaré ticoya”, jĩiqui. ⁴³ ãñurõ dutibosagu cũũrẽ dutiariguere tiirucúqui. Teero tiigũ, cũũ õpũ coerí, ãseniqui. ⁴⁴ Yũũ ateréja diamacãrã jĩã: Cũũ ãñurõ tiiré wapa cũũ õpũ niipetire cũũ cũorére dutibosagu sõnecogũdaqui. ⁴⁵ Æpĩpé “yũũ õpũ máata coeríqui” jĩ wãcũgũ, ñañarõ tiiqui. Padecotera ãmũãrẽ, numiãrẽ ñañarõ tiinucãqui. Boseya, sĩni, cũmujãqui. ⁴⁶ Cũũ õpũ cũũ wãcũhẽritabe, coegũdaqui. Cũũ dutiriguere tiirírigue wapa bayiró ñañarõ tiigũdaqui. Cõãmacũrẽ padeohérare cõãriropũ cũũrẽ cõãgũdaqui.

⁴⁷ Æpĩ dutibosagu cũũ õpũ boorére masĩpacũ, ãñurõ quẽno, iñacoriqũ. Cũũ dutiariguere tiiríqui. Teero tiigũ, bayiró tãnanógũdaqui. ⁴⁸ Æpĩpé cũũ õpũ boorére masĩhẽgũ, boohérenorẽ tiijãqui. Teero tiigũ, péerosãñurõ tãnanógũdaqui. Pee masĩre ticonogũ nemorõ wapasénogũdaqui. Teero biiri “nemorõ ãñurõ tiigũdaqui” jĩnogũ nemorõrã “teero tiiró booa” jĩnogũdaqui.

Jesuré padeoré wapa cãmerĩ tuudũcãwaadacua
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Yũũ atibúrecopũ basocã ñañaré tiirére cõãgũ atiwũ ñañarére sóecõãrõ tiiróbiro. Mecãtígãrẽ basocã ñañaré tiirére cõãnoãrirapũ niirí tiitóadũgamiga ñañarére sóecõãre tiiróbiro. ⁵⁰ Yũũre ñañarõ netõrõ niirõ tia ména. Yũũ ñañarõ netõãdarere wãcũgũ, bayiró wãcũpatia. ⁵¹ “Atibúrecopũre ãñurõ niirecutire maquẽrẽ néeatigu tiiqui”, ¿jĩ wãcũĩ múã yũũre? Teeré néeatigu mee tiiwá. Cãmerĩ tuudũcãwarere néeatigu tiiwá. ⁵² Mecũãmena sicamoquẽñerã sicawí macãrã cãmerĩ tuudũcãwaadacua. Ítĩãrã pũarãmena iñadũgariadacua. Pũarã ítĩãrãmena iñadũgariadacua. ⁵³ Pacũ macũména iñadũgarigũdaqui;

macũ pacuména ñnadugarigodaqui. Paco macõména ñnadugarigodaco; macõ pacoména ñnadugarigodaco. Mañecõ coo macũ numoména ñnadugarigodaco; macũ numo mañecõména ñnadugarigodaco, jĩyigu Jesús.

*Atibúreco wáarecutire
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)*

⁵⁴ Jesús basocáre jĩnemoyigu:

—Oco ñiimúãatiri, “oco peadaro tiia” jĩã. Múã jĩãrirobirora oco peaa.

⁵⁵ Muĩpũ bayiró asimúãatiri, “mecũã cãmaãdaro tiia” jĩã. Múã jĩãrirobirora cãmaã. ⁵⁶ Múã tiiditórepira niiã. Atiditá maquẽ, teero biiri ãmũãse maquẽ ññarã, “biiro wáaadacu” jĩmasiã. Teero masĩpacara, atitó wáarepere ññarã, “biiro jĩdugaro tiia” jĩmasĩridojaã.

*Mũrẽ wedesãgũdũre “quẽnocó” jĩña
(Mt 5.25-26)*

⁵⁷ Múã basiro diamacũ maquẽrẽ besemasĩrõ booa. ⁵⁸ Sícũ mũrẽ wedesãgũ queti beserõpũ néewaboqui. Múã wáarara, “máata quẽnojãco” jĩña. Quẽnohẽrĩ, mũrẽ queti beserĩ basocũ pũtopũ wéewagũdaqui. Queti beserĩ basocũ surarapũre wiya, cãũpe peresuwiipũ sõnecogũdaqui. ⁵⁹ Yũre tũoyá: Mũũ wapatĩpetihegu, witiiricu, jĩyigu.

13

Jesús “mũã niirecutirere wasoyá” jĩriague

¹ Teebũrecorire sĩquẽrã basocá Jesuré Pilato tiiriguere wedeyira:

—Galilea macãrã wáicũra sĩa, Cõãmacũrẽ ticoadara tiirĩ, Pilato cããrẽ sĩadutiyigu. Basocá diari, cããye díi wáicũraye díimena wúojõãyiro, jĩyira.

² Jesús cããrẽ jĩyigu:

—“Cũã sĩanórira nijĩrã, ãpẽrã Galilea macãrã nemorõ ñañaré tiirĩra nijĩya”, jĩ wãcũcu múã. ³ Niiria. Yũre tũoyá: Múã ñañaré tiirere wãcũpatihera, wasohéra, múã niipetira cãã tiirõbiro diaadacu. ⁴ Siloé Wii ãmũãri wii jõẽdiari, dieciocho* diayira. “Cũã niipetira Jerusalénũ niirira nemorõ ñañaré tiirĩra nijĩya”, jĩ wãcũbocu. ⁵ Niiria. Yũre tũoyá: Múã ñañaré tiirere wãcũpatihera, wasohéra, múã niipetira cãã tiirõbiro diaadacu, jĩyigu Jesús.

Higueragu dũcamanirigu

⁶ Jesús cãũ wãcũrémena ate queoré wedeyigu:

—Sícũ basocũ cãũya ditapũ sicagũ higueragu oterigu cũoyigu. “¿Dũcacũtimiĩto?” jĩgũ, ñãgũ wáayigu. Tiigupé dũcamaniyiro. ⁷ Tiidita coterĩ basocũre jĩyigu: “Ñãña. Yũũ atigũ ‘dũcacũticu’ jĩgũ, itiácũma ñãgũ jeamiã. Dũcamaniã. Tiiguré páatacõãjãña. Bãri peti cãmotá nucũã”, jĩyigu. ⁸ Tiidita coterĩ basocũpe jĩyigu: “Yũũre dutigũ, aticũmarẽ nũcõjĩña ména. Yũũ dita ãñurõ coacũ, nuãtuñãgũdũ tiia ména. ⁹ Biiro tiirĩ, dũcacũtibocu. Dũcamanirĩ docare, páatacõãjãdutiwa”, jĩyigu.

Jesús yeerisãri bũreco niirĩ, opamutĩrõ niigõrẽ netõnérigue

¹⁰ Sicabũreco judíoa yeerisãri bũreco niirĩ, Jesús cãã neãrí wiipũ buegu tiiyigu. ¹¹ Toopũ sícõ numiõ niyigo. Wãtĩ coore dieciocho cãmarĩ opamutĩrõ niirĩ tiiyigu. Diamacũ nucũmasĩriyigo. ¹² Jesús coore ñña, atidutiyigu.

—Mũũ diarere netõnénotoaa, jĩyigu.

* 13:4 Portugués: dezoito.

¹³ Teero jīgūrā, coore ñaapeóyigu. Máata diamacú jeaconucāyigo. “Cōāmacū añunetōjōāgū niī”, jī, usenire ticoyigo. ¹⁴ Jesús yeerisāri bureco niirī coore netōnérī ñāgū, tiwīí dutigú cúayigu. Basocāre jīyigu:

–Paderé burecori seis burecori niīā. Teeburecorire netōnédutira atiya. Yeerisāri bureco niirī, atirijāña, jīyigu.

¹⁵ Jesús cūārē yuyyigu:

–Tiiditōrepira niīā múā. ¿Deero tiigári múā yeerisāri bureco niirī? Múāyagu wecu, múāyagu burrore añurō tiirā, jōā, oco tñāadara wéewacu. ¹⁶ Atigó Abraham pārāmeōrē wātī dieciocho cūmarī siatúarigobiro cūoárigu niīāwī. Atigoré yeerisāri bureco niipacari, añugō wáari tiiró booa, jīyigu.

¹⁷ Jesús teero jīrī tōorā, niipetira cūārē ñātatutira boboro wáayira. Āpērā niipetira Jesús pee añurō tiēñorere ñānā, useniyira.

Mostazapemena queoré
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Too síro Jesús jīyigu:

–Cōāmacū dutiré múāpūre niīadarere ate queorémēna wedeguda. ¹⁹ Sicape mostazape tiiróbiro niīā. Tiipegārē sīcū basocá cūyā wesepu néewa, oteyigu. Tiipe wī, bñcārōpñja, pairígu yucugū wáajāyiro. Minipōnā tiigú dñpñrpu pōnacatīyira, jīyigu.

Pā púuri tiirémēna queoré
(Mt 13.33)

²⁰ Jesús wedenemoyigu:

–Cōāmacū dutiré múāpūre niīadarere ate queorémēna wedeguda. ²¹ Pā púuri tiiré tiiróbiro niīā. Sīcō numiō pā tiigódo itiápo harinaporī pairí bapacapu poosāyigo. Harinamēna pā púuri tiirére wáoyigo, niipetire púuaro jīgō, jīyigu.

Esahéri sopegā
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jesús Jerusalénpu wáagu, pacamacārī, metāmacārīgāpu buenetōwayigu.

²³ Sīcū Jesuré sāñáyigu:

–Īsā Ōpū, ¿Cōāmacū puto wáaadara puarāgā niī?

Jesús yuyyigu:

²⁴ –Yūre tuoyá: Pā Cōāmacū pūtopu sāñwadugadacua. Sāñwadugapacara, sāñwamasīricua. Sāñwaro esahéri sopegā tiiróbiro niīā. Sāñwaro wisiópacari, sāñwaada jīrā, Cōāmacūyere tiirucújāña, jīyigu.

²⁵ Cūārē jīñemoyigu:

–Biarítono jeari, wī ōpū wñmñncā, sopepāmarē biajāgūdaqui. Too síro múā sopepā niirā jīādacu: “Īsā ōpū, pāōña ūsārē”. Cūpe yuyyūdaqui: “¿Múā noā niī? Yū múārē masīriga”. ²⁶ Múāpe jīādacu: “Marī sīcārōmēna yaa, sīniwú; mñ ūsāya macāpūre buenetōwū”. ²⁷ Cūpe yuyyūdaqui: “Masīriga. ¡Wáaya; múā niipetira ñāñaré tiirā niīā!” jīgūdaqui. ²⁸ Múā cōānoārira āpērārē Cōāmacū Ōpū niirōpu niirī ñāādacu. Abraham, Isaac, Jacob, niipetira profetare toopá niirī ñānā, pūnisíra bacadiyó, utiadacu. ²⁹ Niipetiropu macārā Cōāmacū Ōpū niirōpu jeaadacua. Toopá cūmēna yaaduiadacua. ³⁰ Sīquērā atitó macārā buri niirā too síropūre upatī macārā niīadacua. Upatī macārāpe buri niirā niīadacua, jīyigu.

Jesús Jerusalén macārārē maīmírigu
(Mt 23.37-39)

³¹ Toorā sīquērā fariseo basoca jea, cūārē jīyira:

–Ānorē niirijāña. Herodes m̄urē s̄iādugáawī.

³² Jesús c̄āārē ȳuyigu:

–Herodes basocú ñañagúrē ateré wedera wáaya: “ ‘Búrecoricōrō wātīārē cōāwionecoguda; diarecutirare netōnégūda. Apebúrecope tiitúguda’, jīāwī”, jīñña. ³³ Mecūā, apebúreco, ñamigā bóeari b̄reco ȳu paderére peotíjāgūda ména. Tee petirí, Jerusalén̄p̄u wáaguda. Apemac̄p̄ú profetare diamasīña maniā, jīyigu.

³⁴ Jesús Jerusalén macārārē wācūgū, jīyigu:

–Jerusalén macārā, múā profetare s̄iārā niiā. Cōāmacūye wederáre ūtāperimena déesīārā niiā. Múārē maīgú, pee peti néōdugamiwū. Cārēquē coo pōnarē w̄ure docap̄u néōcūrōbiro tiidugamiwū. Múāpe booríw̄u. ³⁵ Teero tiirā, múāya macā cōōjōāādacu. Ȳu ateré jīā: Ȳure ññanemoricu; téé múā ȳure “āni Cōāmacū ticodiocorigu ññunetōjōāi” jīr̄ap̄u ññāādacu, jīyigu.

14

Jesús s̄icū ōp̄ññi docadupógure netōnérigue

¹ Sicab̄reco judíoa yeerisāri b̄reco niirí, Jesús s̄icū fariseo basoc̄u Judíoare Dutirá Peti menamacūya wiip̄u yaagu jeayigu. Tiiwíi niirā Jesuré ññurō ññacoteyira. ² Toopú s̄icū ōp̄ññi docadupógu Jesús díamac̄p̄u niyigu. ³ Jesús Moisés jóarigue bueráre, fariseo basocare s̄iñáyigu:

–¿Marí yeerisāri b̄reco niirí, diarecutirare netōnémasīnogari; o netōnémasīña manigárite? jīyigu.

⁴ Cūāpe ȳuriyira. Jesús diagúre ñaapeó, netōné, “wáagua” jīyigu. ⁵ Túajea, cūārē jīyigu:

–Múāyagu burro, wec̄u copep̄u ññasārí, yeerisāri b̄reco niipacari, múā máata néewionecocu.

⁶ Cūā teero jīr̄í, ȳumasīriyira.

Boseb̄reco boocónoārirare wederigüe

⁷ Fariseo basoc̄u boocónoārirra sugero maquē duirép̄u bese, duiri ññagū, Jesús cūārē queorémēna wedeyigu:

⁸ –Múārē wāmosíari boseb̄reco niirí boocóri, sugero maquē duirép̄u duirijāña. Apetó tiigú, múārē boocóarigu menamacū peti jeaboqui. ⁹ Múārē boocóarigu ati, m̄urē “ānirē m̄u duiró ticoya” jīboqui. M̄upe boborémēna niiturip̄rōp̄u duigu wáabocu. ¹⁰ Teero tiigú, m̄urē boocóri, niiturip̄rōp̄u jeanuāña. M̄u teero tiirí ññagū, m̄urē boocóarigu jīboqui: “Ȳu menamacū, ānosāñúrōpe jeanuāña”. Cūā teero jīr̄í, niipetira m̄umēna duirá padeorémēna m̄urē ññāādacua. ¹¹ S̄icū cūā basiro “āpērā nemorō ȳure padeorí booa” jīgú b̄ari niigú tiinógūdaqui. Teero jīñhēgūpereja Cōāmacū āpērārē padeorí tiigūdaqui, jīyigu.

¹² Jesús cūārē boocóarigure jīyigu:

–M̄u bōseyaḡud̄u, m̄u menamacārārē, m̄u sōwāsūm̄ārē, m̄u bairare, m̄uya wederare, m̄uya wii p̄uto macārā pee apeyé c̄oráre boocórijāña. M̄u cūārē boocóri, cūācā m̄urē boocócāmeādacua. Cūā teero tiirí, m̄u tiirigüe wapatíro tiiróbiro p̄tuáadacu. ¹³ Teero tiiróno tiigú, m̄u boseb̄reco tiigú, bóaneōrārē, posarirare, wáamasīhērārē, ññahērārē boocóya. ¹⁴ Cūā m̄urē wapatímasīricua. Teero tiigú, Cōāmacū m̄urē bayiró usenire ticogūdaqui. Basocá diarira ññurā masāri b̄reco niirí, ññurē ññegūdacu, jīyigu.

Boseyaremena queoré (Mt 22.1-10)

15 Sīcū cūāmena duigú Jesús jīrere tuogú, jīiyigu:

—Cōāmacū Ōpū niirōpū yaadutigu boocónoārigu bayiró usenigūdaqui.

16 Jesús cūārē queorémēna wedeyigu:

—Sīcū basocá boseyagudu pau basocáre boocóyigu. 17 Niipetire quēnoārepu niirī, cūārē padecotegure wedegu wáadutiyigu. “Quēnoārepu niīāwū; yaara atiya’ jīīña”, jīimiyigu. 18 Cūā niipetirapūra “wáamasīriga” jīiyira. Niisuguegu jīiyigu: “Dita sīāwū. Tiiditare īñagū wáagudu tiia. Teeré mūārē dutigáre wedeya”, jīiyigu. 19 Āpī jīiyigu: “Wecūá pūamóquēñerā sīāwū. Cūārē īñagū wáagudu tiia. Teeré mūārē dutigáre wedeya”, jīiyigu. 20 Āpī jīiyigu: “Yūn nūmocatijōāwū. Teero tiigú, wáamasīriga”, jīiyigu. 21 Padecotegu pūtuawa, cūārē dutigáre cūā jīīariguere wedeyigu. Dutigú cúagu, cūārē jīiyigu: “Macā decorū boyeromena wáagua. Bóaneōrārē, posarirare, īñahērārē, wáamasīhērārē sūoátiya”, jīiyigu. 22 Padecotegu jeagu, cūārē jīiyigu: “Mūn dutiarirobirora tiīāwū. Duiré dūsjāā ména”, jīiyigu. 23 Dutigú cūārē jīiyigu: “Maapārīpu wáagua. Mūn buajeárare duucūrō manirō sūoátiya, wii dadaaro jīīgū. 24 Yūnre tuoyá: Yūn boocósuguerira yūn boseyarere yaañaricua”, jīiyigu, jīī wedeyigu Jesús.

Jesuré nūnūdgári, wisió niīā
(Mt 10.37-38)

25 Jesuré pau basocá nūnūrā tiiyíra. Cūārē cāmenūcā īña, jīiyigu:

26 —Yūn buerere nūnūgūno yūnre bayiró maīrō booa. Yūnre maīpacú, cūū pacure, cūū pacore, cūū nūmorē, cūū pōnarē, cūūya wederare, teero biiri cūū catirere bayiró maīgūno yūn buegú niimasīriqui. 27 Sīcū “yūn Jesuré padeogúja diajābocu” jīī cuigūno yūn buegú niimasīriqui.

28 ‘Sīcū wii pairí wii tiīadari sūguero, cūū sīādarere quēnosuguéqui. Teero tiigú, cūū niyeru cūorémēna “wii peotígudacu” jīīmasīqui. 29 Quēnohēgū péero tiinūcā, peotímasīriboqui. Cūū peotíheri īñarā, niipetira buijābocua. 30 “Cūū wii tiinūcāmiāyi; peotímasīriayi”, jīībocua.

31 ‘Teero biiri sicadita macārā ōpū apeditá macārā ōpūmena cāmerīsiāgū wáadari sūguero, dui, āñurō wācūqui. “Yūn diez mil suraramena veinte mil surara cūogūmena cāmerīsiāgū wáagu, ¿sīcārībígudari?” jīī wācūqui.

32 “Sīcārībírīcu” jīīgūjā, apeditá macārā ōpū yoaropū niirīrā, queti ticocoqui. “Marī āñurō niirecūtiada jīīrā, ¿yūn deero tiirí boogári mūn?” jīīcoqui. 33 Teero tiirā, múācōrō niipetire múā cūorere duudūgáhera, yūn buerá niimasīricu.

Móāmena queoré
(Mt 5.13; Mr 9.50)

34 ‘Móā ocare yaari, āñuniā. Móā ocaheri, nemo ocari tiimasīña manicú. 35 Oterere āñurō wiirí tiirícu. Cōājārō booa. Múā móā ocaherebiro niirijāña. Tūodūgáranano tūomasīādacua, jīiyigu.

15

Oveja ditirigūmena queoré
(Mt 18.10-14)

1 Pau romanuā ōpūrē niyeru wapasébosari basoca, āpērā ñañaré tiirá Jesús wederere tuóadara jeayira. 2 Fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá cūārē wedepatiyira:

—Āni ñañaré tiiráre ñee, cūāmena yaarucui, jīiyira.

3 Jesús cūārē queorémēna wedeyigu:

4 —Cien oveja cʉogú sīcū ditiri ññagū, ¿deero tiigári cūū? Noventa y nuevere cāpūpu cūū, ditiarigure āmaāgū wāaqui, tée buagúpu. 5 Bua, usenigū, cūū wāmuāpu néerepocuí. 6 Wiipú coegú, cūū menamacārārē, cūūya wii puto macārārē suocó, jīīqui: “Yññmena useniña. Yáagu oveja ditiarigure buaáwū”, jīīqui. 7 Yññre tuoyá: Ate tiiróbiro sīcū ññaré tiigú cūū ññaré tiirére wācūpati, wasorí, Cōāmacū puto pu usenire niinetōjōāādacu. Noventa y nueve wācūpati, wasotóarirare ññarā, useniādacua. Cūāmena usenirō nemorō useniādacua, sīcū ññaré tiigú wācūpati, wasorí, jīīyigu.

Niyeruqui ditiriquimena queoré

8 Apeyé wedenemoyigu:

—Apetó tiigó, sīcō numiō puamóquēñe niyeruquiri wapapacárequiri cʉobóco. Coore sicaqui ditiri, aññurō āmaāpetijāboco. Sīāwócorigare sīāwóco, wiiré joaāmaboco, tée buagópu. 9 Buatóa, coo menamacārārē, cooya wii puto macārārē suocó, jīīco: “Yññmena useniña. Niyeruqui ditiariquire buaáwū”, jīīco. 10 Yññre tuoyá: Teerora useniya ángelea Cōāmacūyara sīcū ññaré tiigú cūū ññaré tiirére wācūpati, wasorí, jīīyigu.

Macū wāa ditirigu coerigue

11 Apeyé wedenemoyigu sūcā:

—Sīcū basocú puarā pōnacutigu niyigu. 12 Cūū baipé cūū pacure jīīyigu: “Pacu, yé mññ diagu cūūādarere máata ticoweojāña”. Pacupé teeré tuogú, cūū cuorére cūā puarārē batoyigu.

13 Yoeri sirogā, cūū baipé niipetire cūūyere née, yoaropu apeditapú wāajōāyigu. Toopú cūū néewariguere cūū booró ññarō tiibatējāyigu. 14 Cūū teero tiirí siro, tiiditapure juabóare bayiró wāayiro. Cūū ññarō netōñcāyigu. 15 Teero tiigú, sīcū tiidita macūrē paderé sāīgú wāayigu. Cūūrē cāpūpu yesea ecadutigu ticocoyigu. 16 Cūū yapidugagu, yesea yaaré yaadugamiyigu. Cūūrē ecaríyira. 17 Toopú cūūrē wācūrē jeayiro: “Yññ pacuya wiipure padecotera pañ niipacara, pee yaaré cʉocúa. Yññre añnopure juabóa, diagu tiigá. 18 Yññ pacu puto pu puñawaguda. Cūūrē jīīgūda: ‘Pacu, Cōāmacūrē netōñcātū; mññcārē teerora netōñcātū. 19 Cōāmacūrē, teero biiri mññrē netōñcāre wapa yññre mññ macū tiiróbiro ññarijāña. Sīcū padegure tiiróbiro yññre ññaña’, jīīgūda”, jīī wācūyigu. 20 Teeré wācū, cūū pacu puto pu coecópuñayigu.

‘Cūū coepuāatiri, cūū yoaropu niirīrā, cūū pacu cūūrē ññayigu. Bayiró bóaneō ññayigu. Cutuwá, cūūrē boca, páabua, cūū wasopúrore ūpūyigu. 21 Cūū pacure jīīyigu: “Pacu, Cōāmacūrē netōñcātū; mññcārē teerora netōñcātū. Cōāmacūrē, teero biiri mññrē netōñcāre wapa yññre mññ macū tiiróbiro ññarijāña”, jīīyigu. 22 Pacupé cūūrē padecoterare dutiyigu: “Boyero suti aññurē petire néeati, cūūrē sāāña. Sicabeto wāmo sāāri beto sāāña; sapatu sāāña. 23 Wecu wīmagū diicutigure néeati, sīññá. Cūūrē yaa, yññ macūrē bosebureco tiipéoada. 24 Ññi yññ macū marí ‘diajōājīyí’ jīīmiārigu cati. Cūū ditiarigure marí ññā sūcā”, jīīyigu. Teero tiirá, bosebureco tiññcāyira.

25 Wesepú cūū macū niisuguegape niyigu. Putuati, wii puto pu jeagu, basaré busari tuoyigu. 26 Sīcū cūū pacure padecotegure suocó, sāññáyigu: “¿Wiipure deero tiirá tiirí?” jīīyigu. 27 “Mññ bai puñajeaawí. Cūū diaremanigū niirí ññā, mññ pacu wecu wīmagū diicutigure sīādutíawí”, jīīyigu. 28 Cūūpe cúagu, sāññawagariyigu. Teero tiigú, cūū pacu “sāññatiya” jīīgū, witiwamiyigu. 29 Cūūpe cūū pacure jīīyigu: “Yññ peecūmarí mññrē sīcārí netōñcārō manirō padetusaññā. Sīcū marí ecagure ticoridojāñ, yññ menamacārāmena ‘bosebureco

tiyá' jĩgũ. ³⁰ Īni m̄m̄ macũ numiã ñañarãmena m̄m̄yere tiibatéyigu. Cũũ p̄t̄h̄ajeari, c̄ũũpere wecũ wĩmagũ sãĩbosádutiayu", jĩyigu.

³¹ 'Cũũ pacũ c̄ũũrẽ yũũyigu: "Macũ, bárecoricõrõ m̄m̄ yũũmena niĩã. Niipe-tire yũũ c̄uoré m̄m̄ye dícu niĩã. ³² Marĩ boseb̄areco tii usenirõ booa. M̄m̄ bai marĩ 'diajõãjĩyĩ' jĩĩmiãrigũ catii. Cũũ ditiarigũre marĩ ĩñaã sũcã", jĩyigu, jĩĩ wedeyigu Jesús.

16

Dutibosagu ñañagũ

¹ Jesús c̄ũũ wãcũrẽmena c̄ũũ buerãre ate queoré wedenemoyigu:

—Sĩcũ basocã niyeru pairó cuogũ c̄ũũyere dutibosagu cuoyigu. Āp̄rãp̄é wãã, c̄ũũpere wedesãyira: "M̄m̄ye niyerure tiibatégu tiii", jĩyira. ² C̄ũũrẽ dutigũ c̄ũũrẽ atiduti, jĩyigu: "M̄m̄rẽ wedesããwã. M̄m̄ paderé jóaturipũrẽ yũũre wiyayã. M̄m̄ yéere dutibosagu niiricu sãã", jĩyigu. ³ C̄ũũpe wãcũyigu: "Yũũre dutigũ yũũre cõãgũdu tiii. ¿Yũũ deero tiigũdari? Yũũ tutuaro paderére põõtẽõricu sãã. Āp̄rãrẽ niyeru sãĩduĩgu, bobo niigũdacu. ⁴ Jãã, yũũ tiĩadarere masĩtoaa. Biiro yũũ tiirĩ, yũũ paderé manirĩ, yũũ masĩrã c̄ũũye wiseripu 'sããati, niijãña' jĩĩadacua yũũre", jĩĩ wãcũyigu.

⁵ Teero tiigũ, c̄ũũ wãcũãrirobirora tiiyigu: C̄ũũrẽ dutigũre wapamórã niipe-tirare sĩquẽrã dícu atiduti yigu. Jeasũguegũre sãĩñáyigu: "M̄m̄ yũũre dutigũre ¿noquẽ wapamóĩ?" ⁶ "Yũũ use cienpa posecutĩrepare wapamóã", jĩyigu. "Ājã, m̄m̄ wapamóre jóaturipũ atipũ niĩã. Āno duiya. Ateré boyeromena wasojãña. Use cincuentapa dícare jóatuya", jĩyigu.

⁷ 'Cũũmena wedeseari siro, ãp̄rẽ sãĩñáyigu: "M̄m̄te ¿noquẽ wapamóĩ?" "Cienpori trigopori wapamóã", jĩyigu. "Ājã, m̄m̄ wapamóre jóaturipũ atipũ niĩã. Ateré wasojãña. Ochentapori dícare jóatuya", jĩyigu.

⁸ 'Niyeru pairó cuogũ, c̄ũũyere dutibosagu ñañagũ c̄ũũ tiimenĩrere masĩgũ, "meninetõjõããyi" jĩyigu.

'Atibáreco macãrã Cõãmacũrẽ padeohéra añurõ meniĩya c̄ũũ tiirere. Cũũ Cõãmacũrẽ padeorã nemorõ meniĩya, jĩyigu Jesús.

⁹ C̄ũũrẽ wedenemoyigu:

—Yũũre t̄uoyã: Mũã atibáreco maquẽ niyeru, apeyé cuocú. Teeména ãp̄rãrẽ tiĩápura. Mũãrẽ maĩadacua. Mũã cuoré petiãri siro, mũã tiĩápura Cõãmacũ p̄torũ mũãrẽ bocaadacua.

¹⁰ 'Bãri niirere añurõ tiigũno up̄tĩ maquẽcãrẽ añurõ tiii. Bãri niirere añurõ tiihégũnope up̄tĩ maquẽcãrẽ añurõ tiirĩ. ¹¹ Teero biiri mũã atibáreco maquẽmena añurõ tiihéra, Cõãmacũyere añurõ tiiricu. ¹² Mũã ãp̄yere añurõ cotebosahera, mũãye niiboariguere ñeericu.

¹³ 'Sĩcũ p̄uarãrẽ padecotemasĩriqui. Sĩcũrẽ maĩríqui; ãp̄p̄ere maĩquí. Sĩcũrẽ padeoquí; ãp̄p̄ere netõnucãqui. Mũã niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩricu, jĩyigu.

¹⁴ Jesús jĩĩrere fariseo basoca t̄uoyã. Cũũ niyeru maĩrã niijĩrã, c̄ũũrẽ buijãyira. ¹⁵ Jesús c̄ũũrẽ jĩyigu:

—Mũã basocã ĩñacoropũ añurã tiirõbiro niimiã. Cõãmacũpe mũã ñañarõ wãcũrere masĩjãqui. Basocã ñañarere "añurẽ niĩã" jĩĩrere Cõãmacũ booridojãqui.

Moisére dutiré cũũrigue, Cõãmacũ dutiré basocãp̄re niĩadarere wederigue

¹⁶ 'Moisére dutiré cũũrigue, profetas jóarigue mũãrẽ dutiré niiriro niiwã, Juan jeadari suguero. Cũũ jearémena Cõãmacũ dutiré mũãp̄re niĩadarere wedenoã. Cũũ dutiré niirõpũ niipetira bayirõ sããwadũgacua.

17 'Ēmũãse, atibúreco petijõãadacu. Petipacári, Cõãmacũye queti jóaripũpu niiré petirícu. Diamacú maquẽ niirucujããdacu.

*Nũmocũtira cõãré maquẽ
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)*

18 'Sĩcũ cũũ nũmorẽ cõãgũ, apegoré nũmocũtigu, ñañarõ tiigú tiiquí. Manu cõãnorigomena nũmocũtigucã ñañarõ tiigú tiiquí, jĩiyigu.

Pee cũogú, ãpĩ Lázaro

19 Jesús atequetiré wedeyigu:

—Sĩcũ basocú pee apeyé cũogú niiyigu. ãñurẽ suti wapapacáre dícu sãñayigu. Búrecoricõrõ boseyarucuyigu. 20 Sĩcũ bóaneõgũ cũũya wii sããwaro yeparũ duirucuyigu. Cũũya õpũũ niipetiro cãmi bóayigu. Cũũ wãmecũtiyigu Lázaro. 21 Cũũ pee apeyé cũogúya mesapu tiibatédiocorere yaa, yapidũgamiyigu. Díayia jea, cũũ cãmire neniýira.

22 'Sicabũreco diajõãyigu. Ángelea cũũrẽ néewayira Abraham putopũ. Too síro pee apeyé cũogúcã diajõãyigu. Cũũrẽ yaajãyira. 23 Pee cũogú niimiãrigu diariraniãrã niirõpũ jea, ñañarõ netõgú tiiyigu. Toopú cũũ ññamũõcogu, yoaropũ Abrahamrẽ ññayigu. Lázaro cũũmena niiyigu. 24 Cũũrẽ ññagũ, bayiró wedeseremena jĩiyigu: “Pacũ Abraham, yũre bóaneõ ññaña. Yũu putopũ Lázarore ticocoya. Cũũ ati, cũũya wãmosũãmena oco soa, yũu ññemerõrẽ yũsũásãrĩ tiigú atiaro. Yũu atipecãmerũ ññañarõ netõgú tiigá”, jĩimiyigu.

25 'Abraham cũũrẽ yũuyigu: “Yáa wedegu, wãcũña: Mũu catigu, ãñurẽ cũotóaaawũ. Lázarope bayiró ññañarõ netõwĩ. Mecũtígã cũũ ãnopũre yeeripũna usenire ñeeĩ. Mũupe ññañarõ netõgú tiia. 26 Dee tii ticocomasĩriga: Marĩ decopũre ãcũãri coaca niijãã. Ësãmena niirã múã putopũ wáadũgari, dee tii masĩña maniã. Múã putopũ niirãcã ãsã putopũ atimasĩriya”, jĩiyigu.

27 'Pee cũogú niimiãrigu jĩiyigu: “Too docare yũu mũũrẽ sãã, pacũ. Lázarore yũu pacũya wiipũ ticocoya. 28 Toopũre yũu sicamoquẽñerã baira cũoa. Cũãrẽ wedegu wáaaro, ãno yũu ññañarõ netõrõpũ atirijããrõ jĩgũ”, jĩimiyigu.

29 'Abraham jĩiyigu: “Cũã Moisés jóariguere, profetas jóariguere cũocúa. Teeré padeoáro”, jĩiyigu.

30 'Pee cũogú niimiãrigu yũuyigu: “Teerora niiã, niirõpeja, pacũ Abraham; sũcũ diarigupũ bauá wederi, cũã ññañaré tiirere wãcũpati, wasoádacua”, jĩimiyigu.

31 'Abraham cũũrẽ yũuyigu: “Moisés jóariguere, profetas jóariguere padeohẽra, diarigupũ bauá wederi, nemorõ padeorĩcua”, jĩiyigu.

17

*Ñañaré tiirí, quio niiã
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)*

1 Jesús cũũ bueráre jĩiyigu:

—Ãpẽrãrẽ ññañarõ jĩicõãsãre niirucujããdacu. Ññañarõ jĩicõãsãgũnorẽ ññañanemorõ wáaadacu. 2 Cũũ yũre padeorãgãrẽ ññañaré tiidutĩri, cũũrẽ nemorõ ññañarõ wáaadacu. Cũũrẽ ãtãgã pairĩgamena cũũ wãmũãpũ siatúyo, día pairĩmaapũ cõãñocori, nemorõ ãñubocu. 3 Mũãrẽ wedetooa mée.

'Mũũya wedegu mũũrẽ ññañaré tiirí, cũũrẽ “mũu ññañaré tiíawũ” jĩi wedeya. Cũũ wãcũpati, wasorí, cũũrẽ acabóya. 4 Cũũ sietecõrõ sicabũreco mũũrẽ ññañaré tiirí, sietecõrõ mũũrẽ acabóre sãĩrĩ, acabóya, jĩiyigu.

Jesús Cõãmacũrẽ padeorẽre wederigũe

⁵ Jesús beserira cūūrē sāiyíra:

—Ĥsārē padeoré ticonemoña, jīiyira.

⁶ Marī Ōpū yuyiyu:

—Mostazape péeripegā niiā. Múā padeoré tipecōrōgā niirī, atigú yucuy pairigure “wāāwa, día pairímaa decopu nucūrō wáaya” jīlbojīyu. Múā padeorí, tiigú múā dutirobirora wáabojīyu, jīiyiyu.

Padecotegū paderigue

⁷ Jesús apeyé queorémēna wedenemoyiyu:

—Apetó tiirá, múā sīcū padecotegū cuobócu. Cūū otegūdu ditare coacūgū jeaarigū o oveja cotegū jeaarigū coerí, ¿deero jīigari cūūrē? “Sāāatiya. Duiya, yaagūdu jīigū”, jīiricu. ⁸ Biirōpe jīicu: “Yūure yaaré quēnobosáya. Sutiró sotoá macārō sāña, yūu yaaadarere, yūu sīniādarere batoya. Yūu yaaari siropu yaa, sīnimasīā mūujā”, jīicu. ⁹ Padecotegū mūu dutirére tiirí iñapacū, cūūrē “mūūmena añurō useniā” jīiricu. ¹⁰ Teero tiirá, múācā cūū tiiróbirora niipetire Cōāmacū dutirére tiipetitoara, “ūsā padecotera búri niirā niiā; ūsārē dutiré dícuire tiiáwū” jīīña, jīiyiyu Jesús.

Jesús pnamóquēñerā ōpūūrī bóarare netōnérigue

¹¹ Jesús cūū buerámēna Jerusalēnu wáara, Galilea, Samaria puaditá watoaru netōwáyira. ¹² Sicamacāru cūā jeari, ūmūā pnamóquēñerā ōpūūrī bóara bocayira. Yoaropu putuánucā,* ¹³ suoyíra:

—Jesús basocáre buegú, ūsārē bóaneō iñaña, jīiyira.

¹⁴ Jesús cūārē iñagū: —Paiaré ēñorā wáaya, jīiyiyu.

Cūā maaru wáari, cūāye ōpūūrī bóare yatipetijōāyiro. ¹⁵ Sīcū yatiri iñagū, cāmerputúayiyu. Bayiró busurōmēna Cōāmacūrē usenire ticoyiyu. ¹⁶ Jesús puto jea, ditaru munibiácūmu, cūūrē usenire ticoyiyu. Cūū Samaria dita macū niiyiyu. ¹⁷ Jesús jīiyiyu:

—Pnamóquēñerārē netōnéāwū. Āpērā nuevepe ¿noopú niigari? ¹⁸ Āni judíoayū niihēgū dícu Cōāmacūrē “añunetōjōāī” jīī, usenire ticogu putuaatiayi, jīiyiyu.

¹⁹ Cūūrē jīiyiyu:

—Wūmunucāña; wáagua. Mūu padeojīgū, netōnénoārigupu putuáa, jīiyiyu.

Cōāmacū dutiré basocárure jeaadarere wederigue

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Fariseo basoca Jesuré sāiñáyira:

—Cōāmacū dutiré basocárure niīādare ¿deero biiri jeanucāādari? jīiyira.

Cūārē yuyiyu:

—Cōāmacū dutiré basocárure niīādare baurocá jearicu. ²¹ “Ānopú niiā; jōōpu niiā” jīīña maniādacu. Cōāmacū dutiré basocárure niīādare múā watoaru niitoaa, jīiyiyu.

²² Cūū bueráre jīiyiyu:

—Too síro yūu niipetira sōwū atiditapú putuaatiri bayiró boomíadacu múā. “Cūūrē sicabureco marī iñarī, añujāboayu”, jīipacara, yūure iñaricu. ²³ Āpērā múārē “āno niiāwī; jōō niīāyiyu” jīīadacua. Cūā teero jīirī, wáarijāña; cūārē nūnuríjāña. ²⁴ Apetóre bupo wāāyori, muīpū mūāatirope téē cūū sāāwarope bóesesajōāā. Teero wáarobirora wáaadacu yūu niipetira sōwū atiadari bureco. ²⁵ Teero wáaadari suguero, yūure bayiró ñañarō netōrō niirō tiia ména. Atitō macārā yūure booríadacua.

* **17:12** Moisére dutiré cūūrigue ōpūūrī bóarare aperopú niidutiyyiro; tee diaremanirāmēna niidutiyyiro. Iñaña Levítico 13.46.

26 'Yuu niipetira sōwū putuaatiadari suguerogā, Noé niirito wáarirobiro wáaadacu. 27 Noé dooríwucapū sããwaadari suguero, basocá yaa, sīni, wãmosía, cúã pōna numiãrē numicū tiiyíra. Cũ sããwari b̄arecore día duanetōrī, diapeti-jōãyira.

28 'Lot niiritocārē teerora yaa, sīni, sãī, dúa, ote, wiserí tii tiiyíra. 29 Lot Sodomā macāpū niimiyigū. Cũ catuwári b̄arecore pecame, bayiró asiréperi ñaapeayiro. Teeména basocá diapetijōãyira. 30 'Yuu niipetira sōwū putuaatiadari b̄arecore teerora tiíadacu.

31 'Tiib̄arecore sīcū wii sotoápu pesaboqui. Cũye wii popeapu niirére diiwá, néegū sããwaripacu, dutijōãrō. Wesepú padegúcā wiipú putuawaripacu, dutijōãrō. 32 Lot numorē wáariguere wãcũña.† 33 Sīcū cū catirí b̄arecorire maĩgú, catiré petihére b̄arígūdaqui. Cũ catirí b̄arecorire maĩhégūpe catiré petihére b̄agúdaqui.

34 'Yure t̄oyá: Teero wáaadari ñami puarã cōãrōpu cōããdacua. Sīcū néemuãnogúdaqui; ãpī putuágūdaqui. 35 Puarã numiã sīcāróména trigo wãñiãrã niíadacu. Sīcō néemuãnogōdaco; apegó putuágodaco. 36 Puarã sīcāróména wesepú niíadacu. Sīcū néemuãnogúdaqui; ãpī putuágūdaqui, jīiyigū.

37 Cũrē sãñáyira:

—'Sã Òpū, ¿noopú teero wáaadari? jīiyira.

“Niipetira masiãdacua” jīigū, queoréména yuuigū:

—Bóara niirōpu yuca neãcua, jīiyigū.

18

Wapewioména queoré

1 Jesús cū bueráre “duucūrō manirō Cōãmacūrē sãirucújãña” jīigū, ate queoréména wedeyigū.

2 —Sicamacāpu sīcū queti beserí basocū niiyigū. Cũ Cōãmacūrē cuiiyigū. Basocáre teero ñajãyigū. 3 Tiimacāpūre sīcō wapewio niiyigo. Coó cū putopu wáarucuyigo, coore ñañarō tiigúmena quēnodutígodo. 4 Yoari tiápuriyigū. Too síro wãcūyigū: “'Yuu Cōãmacūrē cuirí, basocáre teero ñajãpacū, 5 atigó wapewioyere quēnogúda. 'Yuu teero tiirí, yure potocōdujãgōdaco. Teero tihégū, coo naĩrō atirí, pōtēōribocu”, jīiyigū, jīi wedeyigū Jesús.

6 Marí Òpū wedenemoyigū:

—Queti beserí basocū ñañagú tiirére wãcũña. Cũ ñañagú niipacu, wapewiore tiápuyigū. 7 ¿Nemorō Cōãmacūpe cū beserirare tiápugudari? ¿Ñamirí, b̄arecori cūrē sãĩrãrē máata yuugudari? 8 'Yure t̄oyá: Pearó manirō cúã sãĩrére yuugūdaqui. Cũ teero yuupacari, yuu niipetira sōwū atib̄arecorpu putuaatirí, ¿basocá padeoréména sãĩrãrē b̄agúdari? Buarícu, jīiyigū.

Fariseo basocūmena, wapasébosari basocūmena queoré

9 Jesús puto ãpērã tuorá jeayira. Cúã “Cōãmacū ññacoropu aññuré tiirá niíã” jīi wãcūmiyira. Cúã teero wãcūjĩrã, ãpērãrē booríyira. Teero tiigú, ate queoréména cúãrē wedeyigū:

10 —Puarã ãmã Cōãmacūwiipū súbusera sããwayira. Sīcū fariseo basocū niiyigū. ãpī romanuã òpūrē niyeru wapasébosari basocū niiyigū. 11 Fariseo basocū nucū, súbusegū jīiyigū: “Cōãmacū, yuu ãpērã tiiróbiro niiria. Teero tiigú, mure ãsenire ticoa. Cúã ãpērãyére tiiditóreména néejãcua; ñañare

† 17:32 Lot numo coo maĩrí macāpu cāmenucā ññaputucoma jīigō, móã tutu posaconucāyigo. Cōãmacū cúãrē “ññaputucorijãña” jīisugemiyigū. Ñaña Génesis 19.26.

tiihérare wedesãcua; numocutira niipacara, ãpẽrã numiãmena ñeeapecua. Yũũ ñni niyeru wapasébosari basocũ tiiróbiro niiria. ¹² Yũũ sica semanarẽ p̃habúreco betia. Cien wapatágu, p̃hamóquẽne yũũ wapatárere m̃ũrẽ ticoa”, jĩĩmiyigu. ¹³ Niyeru wapasébosari basocũpe yoarop̃ p̃tuánucã, ñnamũõcoriyigu. Bayiró wãcũpatijĩgũ, cũũ cutirote p̃aa, jĩĩyigu: “Cõãmacũ, yũũre bóaneõ ññaña; yũũ ññañarere tijãmiã”, jĩĩyigu.

¹⁴ Jesús jĩĩnemoyigu:

–Yũũre tũoyá: Niyeru wapasébosari basocũ Cõãmacũ acabónoãrigup̃ cũũya wiip̃re coeyigu. Fariseo basocũpe acabónoriyigu. “Yũũ ãpẽrã nemorõ basocã ãñugũ niĩ” jĩĩ wãcũgũrẽ “búri niigũ niĩ m̃ũũ” jĩĩgũdaqui Cõãmacũ. Teero jĩĩ wãcũhẽgũpereja Cõãmacũ ãpẽrãrẽ padeorí tiigũdaqui, jĩĩyigu Jesús.

Jesús wĩmarãrẽ sãibosárigue
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Wĩmarãrẽ Jesús p̃uto néewayira ñaapeódutira. Jesús buerá teero tiirí ñnarã, cúãrẽ néewarare tutimiyira. ¹⁶ Jesupé cúãrẽ atiduti, jĩĩyigu:

–Wĩmarã yũũ p̃uto atiaro. Cãmotárijãña. Cõãmacũ dutirere ãñurõ wãcũnũuserano ãniãgã tiiróbiro wãcũrã niĩya. ¹⁷ Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: ãniãgã tiiróbiro Cõãmacũ dutirere ãñurõ wãcũnũuse tiihéranorẽ cũũ dutirẽ cúãrẽ jeaboariguere cúãrẽ jearicu, jĩĩyigu.

Jesuména pee cũogũ wedeserigue
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Judíoare Dutirá Peti menamacũ Jesuré sãĩñáyigu:

–Basocãre buegũ ãñugũ, ¿yũũ ñeenó tiigũdari, catiré petihére buadũgãgu? jĩĩyigu.

¹⁹ Jesús cúãrẽ yũũyigu:

–M̃ũũ yũũre “ãñugũ” jĩĩã. Cõãmacũ s̃icũrã ãñugũ niĩ. ²⁰ M̃ũũ Cõãmacũ dutirẽ cúũriguere mas̃icu. “Ãp̃i numorẽ ñeeaperijãña. Basocãre s̃iãrĩjãña. Yaarijãña. ãpẽrãrẽ jĩĩditoremena wedesãrijãña. M̃ũũ pacũ, m̃ũũ pacore padeoyá”, jĩĩã, jĩĩyigu.

²¹ –Yũũ wĩmagũp̃ura tee niipetirere tiimúãatimiwũ, jĩĩmiyigu.

²² Jesús cúãrẽ jĩĩyigu:

–M̃ũũrẽ sicawãme dũsajãã ména. M̃ũũ cũorere dúapetijãña. Tee dúa wapatáariguere bóaneõrãrẽ batoya. Teero tiigũ, Cõãmacũ p̃utor̃pe pee ãñurẽ bũagũdacu. Túajea, ati, yũũre nũnũwá, jĩĩmiyigu.

²³ Cũũ teero jĩĩrĩ tũogũ, tũsarijõãyigu. Cũũ pee peti apeyé cũogũ niiyigu. ²⁴ Cũũ tũsarijõãrĩ ññagũ, Jesús jĩĩyigu:

–Pee apeyé cũorãno Cõãmacũ dutirere ãñurõ tiinũnúsedũgari, wisió niicu.

²⁵ Wáicu camello wãmecũtigu awigã copegãp̃ sããcãmewitimas̃iriqui. Toorã nemocú, pee apeyé cũorãno Cõãmacũ dutirere ãñurõ tiinũnúsedũgaripereja, jĩĩyigu.

²⁶ Cũũ jĩĩrere tũorã sãĩñáyira:

–Too docare ¿noãpé netõnénoãdari?

²⁷ Jesús cúãrẽ jĩĩyigu:

–Basocã cúã basiro netõnémas̃iriyã. Cõãmacũpereja wisióre manidójãã, jĩĩyigu.

²⁸ Pedro jĩĩyigu:

–Tũoyá ména. Ësãpe niipetire ãsã cũoriguere cúũjõãatiwũ, m̃ũũmena nũnũãda jĩĩrã.

²⁹ Cũũ cúãrẽ yũũyigu:

—Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Sícũ yuure maĩgú cũya wii, cũũ numo, cũũ baira, cũũ pacusũmuã, cũũ põnarẽ cũũjõã, “Cõãmacũ dutiré basocápure niiãdare quetire wedegu wáaguda” jĩgũnope ³⁰ cũũ cũũwarigue nemorõ buagúdaqui atibúrecopure. Too síropucãrẽ Cõãmacũmena catiré petihére buagúdaqui, jĩyigu.

Jesús cũũrẽ sããdarere ãĩãrĩ wederigue
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Jesús cũũ buerá docere suowá, jĩyigu:

—Mũã ãñaã: Marĩ Jerusalénru wáara tiia. Toopú profetas jóariguebirora wáaadacu. Niipetire cúã “biiro wáaadacu niipetira sõwũrẽ” jĩrirobirora yuure wáaadacu. ³² Toopú yuu niipetira sõwũrẽ judíoa niihẽã dutirápure ticoadacua. Yuure buijã, ñañarõ jĩ, usecó eobatétu, ³³ tãna, sããdacua. Itiábureco siro masãgũdacu, jĩyigu.

³⁴ Cũũ buerá teeré tuomasĩriyira. “Ñeenórẽ wedesege tiii”, jĩmasĩriyira. Tuomasĩña maniréno niyiro.

Jesús Jericó macũrẽ ãñarĩ tiirigue
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesús Jericó putopu jeagũdu tiirí, sícũ maa wesapu niyeru sãĩduyigu. Cũũ capeari baunóhẽgũ niyigu. ³⁶ Pau basocá wáari tuogú: —¿Deero wáai? jĩ sãĩñáyigu.

³⁷ —Jesús Nazaret macã macũ netõwágu tiii, jĩyira.

³⁸ Teero tiigú, bayiró busurómena jĩyigu:

—¡Jesús, David pãrãmi niinunusegu,* yuure bóaneõña! jĩyigu.

³⁹ Cũũ puto netõwára: —Nocõrõrã ditamaníjõãña, jĩ tutimiyira.

Cũũpe jĩnemosãjáyigu:

—¡David pãrãmi niinunusegu, yuure bóaneõña! jĩyigu.

⁴⁰ Jesupéja putuánucã, cũũrẽ néeatidutiyigu. Cũũ puto jeari, cũũrẽ sãĩñáyigu.

⁴¹ —¿Mũũrẽ deero tiirí boogári? jĩyigu.

—Õpũ, yuure ãñarĩ tiiyá, jĩyigu.

⁴² —Jáũ. ãñaña sáa. Mũũ padeojĩgũ, netõnénoãrigupu putuáa, jĩyigu.

⁴³ Cũũ teero jĩĩrã, ãñajõáyigu sáa. ãña, Jesuré nunuwágura, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Niipetira cũũrẽ teero wáari ãñarã, Cõãmacũrẽ usenire ticoyira.

19

Jesús Zaqueomena wedeserigue

¹ Jesús Jericóru jea, netõwágu tiiyigu. ² Toopú sícũ pee apeyé cuogú niyigu. Romanuã õpũrẽ wasasébosari basoca dutigú niyigu. Cũũ wãmecutiyigu Zaqueo. ³ “¿Deero biigú niĩ Jesús?” jĩ, ãñadugamiyigu. Cũũ ãmuhẽgũgã niijĩgũ, deero ãñamasĩriyigu. Pau basocá niyira. ⁴ “Jesuré ãñagũdu” jĩgũ, cũũ netõwáadaropu cutuwáyigu. Cutuwá, sicagú yucugupu mũãwayigu.* ⁵ Jesús too netõwágu, ãñamũoco, cũũrẽ jĩyigu:

—Zaqueo, boyero diiátiya. Mecũãrẽ mũyua wiipu putuácũmugũda, jĩyigu.

⁶ Boyeromena diiwá, Jesuré useniremena bocagu wáayigu. ⁷ Niipetira teeré ãñarã, wedepatuyira:

—Jesús ñañaré tiirépigya wiipu putuácũmugũ wáaawĩ, jĩyira.

⁸ Too síro Zaqueo wãmũnucã, marĩ Õpũrẽ jĩyigu:

* **18:38** Cũũ “David pãrãmi niinunusegu” jĩgũ, “mũũ Cõãmacũ beserigu niicu” jĩgũ tiiyigu. ãñaña 2 Samuel 7.12-16. * **19:4** Tiigú pecasãyemena wãmecutiyiro “sicómoro”.

–Ĕsã Ĕpũ, tuoyá ména. Yũũ cuorére decomena bóaneōrãrẽ ticoguda. Yũũ jĩditoremena yaarĩrare baparcĩrõ nemorõ wiyagúda, jĩiyigu.

⁹ Jesús cũũrẽ jĩiyigu:

–Mecũãmena mũũ, mũũya wii macãrã ñañaré tiirére netõnénoã. Mũũcã Abraham pãrãmi niinũũsegũ niiã. ¹⁰ Yũũ niipetira sõwũ pecamerũ wáaborirare ãmaã, netõnégũ atiwũ, jĩiyigu.

Niyeruquirimena queoré
(Mt 25.14-30)

¹¹ Jesús Zaqueomena wedeseri, too niirã tuoyíra. Cũũ Jerusalénũ jeagudu tiyígu mée. Teero tiirã, cúã “máata Cõãmacũ basiro dícu dutiréno marĩ putopare niĩadaropũ tiia mée” jĩ wãcũmiyira. ¹² Cũũ wãcũrere masĩgũ, queorémena wedeyigu:

–Sícũ basocũ upatĩ macũ niiyigu. Cũũ Ĕpũ sõneconogũdu tiiyígu. “Putuaatiguda” jĩ, Ĕpũ niiré sããgũ wáajõãyigu yoaropũ. ¹³ Cũũ wáaadari suguero, pũamóquẽñerã cũũye dutibosarare atidutiyigu. Cũũ sĩquẽrãrẽ sĩquẽñequiri niyeruquiri ticoyigu. Teequiri pairó wapacũtĩre niyiro. Cũũrẽ jĩiyigu: “Atequirimena apeyé sãĩ, dúa, wapatánemoña, tée yũũ coerĩpũ”, jĩiyigu. ¹⁴ Cũũya dita macãrã cũũrẽ boorĩyira. Teero tiirã, cũũ wáari siro, “ ‘cũũ ĩsã Ĕpũ sããrĩ boorĩga’ jĩ wedera wáaya” jĩ ticocomiyira ãpẽrãrẽ.

¹⁵ ‘Cũũ teero jĩpacari, cũũ cúã Ĕpũ sõneconoyigu. Too síro coepatuaatiyigu. Putuajea, cũũ niyeruquiri ticorirare atidutiyigu. Cũũrẽ sãĩñáyigu: “¿Niyerũ nocõrõ wapatánemorĩ?” ¹⁶ Jeasuguegu jĩiyigu: “Yũũ Ĕpũ, mũũ ticoriquimena pũamóquẽñequiri wapatánemowũ”, jĩiyigu. ¹⁷ Cũũ Ĕpũ cũũrẽ yũũyigu: “Ñũrõ tiyú. Dutibosagu ãñũrõ tiigú niiã mũũ. Yũũ péerogã cũũremena mũũ ãñũrõ tiyú. Teero tiigú, mũũrẽ pũamóquẽñe macãrĩ dutigú sõnecoguda”, jĩiyigu. ¹⁸ Too síro ãpĩ jeayigu. “Yũũ Ĕpũ, mũũ ticoriquimena sicamoquẽñequiri wapatánemowũ”, jĩiyigu. ¹⁹ Cũũcãrẽ yũũyigu: “Mũũrẽ sicamoquẽñe macãrĩ dutigú sõnecoguda”, jĩiyigu.

²⁰ ‘Too síro ãpĩ jeayigu. “Ñjã, yũũ Ĕpũ, mũũyaqui; sutiró caseromena cõma, ññanojãwã. ²¹ Yũũ masĩã: Mũũ bóaneõ ññaré cuoría. Mũũ tiirĩpacũ, ãpẽrã paderémena wapatãa. Mũũ oterĩpacũ, ãpẽrã oteriguere néeã. Teero tiigú, mũũrẽ cuiwũ”, jĩiyigu. ²² Cũũ Ĕpũ cũũrẽ jĩiyigu: “Mũũ dutibosagu ñañagú niiã. Mũũ wedeseremena mũũ ñañaré tiirére besenotoaa. Mũũ yũũ bóaneõ ññaré cuohérere masĩãyu. Yũũ tiirĩpacũ, ãpẽrã paderémena wapatãrere masĩãyu. Yũũ oterĩpacũ, ãpẽrã oteriguere néerere masĩãyu. ²³ Teeré masĩpacũ, ¿deero tiigú yé niyerure niyeru ññanori wiipũ bucũadutigu cũũriri? Mũũ cũũrĩ, yũũ coegú, tiiwĩpũ bucũãremena ñeenemoboajĩyu”, jĩiyigu. ²⁴ Toopũ niirãrẽ jĩiyigu: “Tiiquire ãmajãña. Pũamóquẽñequiri cuogũpere ticoya”, jĩiyigu. ²⁵ Cũũ jĩiyira: “Ĕsã Ĕpũ, cũũ pũamóquẽñequiri cuotõai”, jĩiyira. ²⁶ Cũũ Ĕpũ jĩiyigu: “Yũũre tuoyá: Pee cuogũnorẽ nemorõ ticonoãdacu. Cuohégũnopere cũũ cuomĩrere ãmajãnoãdacu. ²⁷ Mecũtĩgã yũũ Ĕpũ sããrĩ boorĩrirare ãnopũ néatiya. Yũũ ññacoropũ cúãrẽ sããñã”, jĩiyigu, jĩ wedeyigu Jesús.

Jesús Jerusalénũ sããwarigue
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Jesús teeré jĩtoa, Jerusalénũ wáagu, cúãrẽ sugueyigu. ²⁹ Toopũ wáagu, Betfagé, Betania macãrĩpũ jeagudu tiiyígu. Teemacãrĩ Ĕtãgũ Olivo puto niiã. Toopũ cũũ buerã pũarãrẽ jĩiyigu:

30 –Iimacã marĩ díamacũ niirí macãpũ wáaya. Toopá jeara, sícũ burro wĩmagũ siatúnũcõarigũre buajeáadacu. Cũũ pesaya manigú niiqui ména. Cũũrẽ jõã, néeatiya. 31 Múãrẽ “¿deero tiirã cũũrẽ jõãĩ?” jĩrĩ, “marĩ Òpã booáwĩ” jĩña, jĩyigũ.

32 Cũũ ticocoarira wáa, cũũ jĩĩarirobirora buajeáyira. 33 Cũũ burrore jõãrã tiirí, cũũ òpãrã cúãrẽ: –¿Deero tiirã cũũrẽ jõãĩ? jĩyira.

34 –Marĩ Òpã booáwĩ, jĩ yũyira.

35 Jesús puto néewa, burro sotoapũ cúãye suti sotoá maquẽrẽ tuuwépeoyira. Jesuré cũũ sotoapũ muãpeadutiya. 36 Jesús cũũ sotoapũ pesawari, basocã cũũrẽ padeorã, cúãye suti sotoá maquẽrẽ maapũ sãõcũyira. 37 Jesús Ëtãgũ Olivo diiwáropũ jeari, niipetira cũũ buerere nũnarã cúã ñnariguere wãcũrã, usenĩncãyira. Niipetire Jesús tutuaremena tiẽñoriguecãrẽ wãcũrã, bayiró busurómena Cõãmacũrẽ usenire ticoyira.

38 –¿Cõãmacũ ticodiocorigũ marĩ Òpãrẽ ãñurõ tiiáro! ¡Ëmuãsepare ãñurõ niirecutiaro! ¡Niipetira Cõãmacũrẽ “ãñunetõjõãĩ” jĩ, usenire ticoaro! jĩyira.

39 Sĩquẽrã fariseo basoca toopá niirã Jesuré jĩyira:

–Basocãre buegũ, muãrẽ nũnarãrẽ ditamanídutiya, jĩyira.

40 Jesús yũyigũ:

–Yũure tuoyá: Cũũ ditamaníãtã, Cõãmacũ ate ùtãperire bayiró busurómena wedeseri tiigũdaqui, jĩyigũ.

41 Jesús Jerusalén putopũ jea, tiimacãrẽ ñnacogũ, utiyigũ. 42 Tiimacã macãrãrẽ, too síro macãrãrẽ wãcũgũ, jĩyigũ:

–Mecũãrẽ múã ãñurõ niirecutirere Cõãmacũ ticorere masĩrĩ, ãñuboaĩyu. Múã masĩdũgahere wapa masĩricu. 43 Múãrẽ ññarõ netõré burecori atiadacu. Teeburecorire múãrẽ ñnatutira atimacãrẽ niipetireniñarĩpũ cãmotáadacua, múãrẽ witiwari jĩrã. 44 Niipetire múãyere cõããdacua. Múãrẽ sãpetĩjããdacua. Múã weere wiserire ùtãqui apequí sotoápũ weemuãrigue putuáricu. Múã Cõãmacũ netõneri bureco jeari ñnamasĩhẽre wapa teero wãaadacu, jĩyigũ.

Jesús Cõãmacũwiipũ dúari basocare cõãwionecorigue

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Jesús Cõãmacũwiipũ sããjeagũ, dúari basocare† cõãwionecoyigũ. 46 Cũãrẽ jĩyigũ:

–Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jĩã: “Yáa wii ‘Cõãmacũmena wedeseri wii niĩã’ jĩrĩ wii niĩãdacu”,‡ jĩ jóare niĩã. Múãpe yaarẽpira dúari wii niirĩ tiiã, jĩyigũ.

47 Burecoricõrõ Jesús Cõãmacũwiipũ bueyigũ. Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerã, ãpẽrã uputí macãrã “¿cũũrẽ deero tii sãrõ booi?” jĩyira. 48 Basocã niipetira Jesús wedeserere tuonũnãsera tiyíra. Teero tiirã, cũũrẽ dee tii masĩriyira.

20

Jesuré “¿noã dutirémãna teeré tiii?” jĩrigue

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

1 Sicabureco Jesús Cõãmacũwiipũ basocãre buegũ tiyigũ. Cũũye ãñurẽ quetire wedegũ tiyigũ. Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerã Jesús putopũ jeayira bũtoã dutirãmãna. 2 Cũũrẽ sãñáyira:

–Ësãrẽ wedeya: ¿Noã dutirémãna muã teeré tiii? ¿Noã muãrẽ dutiré ticori? jĩyira.

† 19:45 Dúari basoca wáicura, bua wapapacáro dúayira. Cũãrẽ sãñéarirare pairé ticoyira, “Cõãmacũrẽ tiorã niĩya” jĩrã. ‡ 19:46 Isaías 56.7.

³ Jesús cúārē yuuyigu:

—Yucã múārē sãñágũda. Múã yuure wedeya: ⁴ ¿Noã Juanrē wãmeõtidutigu ticocoyiri? ¿Cõãmacũ o basocápe ticocoyiri? jĩiyigu.

⁵ Cũãpe câmerĩ wedeseyira:

—Marĩ “Cõãmacũ ticocorigu niwĩ” jĩĩrĩ, cũũ marĩrē “too docare ¿deero tiirã cũārē padeorĩ?” jĩĩboqui. ⁶ Marĩ “basocã cũārē ticocorigu niwã” jĩĩatã, niipetira marĩrē ütãperimena déesĩããdacua. “Juan profeta niwĩ” jĩĩ padeoõya, jĩĩyira.

⁷ Teero tiirã, Jesuré: —Ticocorigu masĩriga, jĩĩjãyira.

⁸ Jesús cúārē jĩiyigu:

—Yucã múārē “ate dutirẽmena teerẽ tiia” jĩĩ wederia, jĩiyigu.

Ñañarã padecoteramena queorẽ
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Jesús basocãre ate queorẽmena weneducãyigu:

—Sĩcũ ãmũ niyigu use wese oterigu. Oteri siro, ãpẽrãrẽ tiiditare wasoyigu. Wasoari siro, aperopã wãayigu yoari niigũ wãagu. ¹⁰ Use ducacutirito niirĩ, sĩcũ cũārẽ padecotegure ticocomiyigu. Cũũya dita cũũ wasorirare “use cũã dúã wapatãrere decomena ticocoaro yuure” jĩĩcomiyigu. Cũũ toopũ jeari, tiidita wasorira cũārẽ pãã, pãerogã ticoripacara, putuõcojãyira. ¹¹ ãpĩ cũārẽ padecotegure ticocomiyigu sũcã. Cũũcãrẽ pãã, ñañarõ buijã, pãerogã ticoripacara, putuõcojãyira. ¹² Too síro ãpĩrẽ ticoconemoyigu sũcã. Cũũcãrẽ cãmitu, cõãjãyira.

¹³ “Tiidita õpũ “¿deero tiigũdari yuure?” jĩĩ wãcũnucãyigu. “Yuũ macũ yuũ bayirõ maĩgũrẽ ticocogũda. Apetõ tiirã, cũārẽ quionĩremena ññabocua”, jĩĩmiyigu. ¹⁴ Õpũ macũ toopũ jeari ññarã, tiidita wasorira câmerĩ wedeseyira: “Ññarã niĩ too síropũ atiditarẽ ñeegũda. Cũārẽ sĩãcõ. Cũũ manirĩ, atiditã marĩya dita putuãadacu”, jĩĩmiyira. ¹⁵ Teero tiirã, cũārẽ ñee, tiiwese wesapũ néewa, sĩãcõãjãyira, jĩĩ wedeyigu.

Jesús basocãre sãñãyigu:

—Tiidita õpũ cũārẽ tiĩadarere múārẽ wedegũda. ¹⁶ Cũũ ati, cũũya dita wasorirare sĩãcõãpeti, ãpẽrãrẽ tiiditare ticojãgũdaqui, jĩiyigu.

Teerẽ tuorã: —jTeero wãarijããrõ! jĩiyira.

¹⁷ Jesús cúārẽ ñña, jĩiyigu:

—Wãaadacu. Cõãmacũye queti jóaripũ jĩĩrẽre tuoyã:

Wii weerira ütãquire boorĩyira.

Cũã boorĩpacari, tiiquira uputĩ macãqui putuãwu tiwiipãre.*

¹⁸ Tiiqui sotoapũ ññaapeagu mutãjõãgũdaqui. Tiiqui cũũ sotoapũ ññaapeatã, ãñurõ mutãpetijõãgũdaqui, jĩiyigu.

Wapasẽdutare sãñãrigue
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

¹⁹ Moisés jóarigue buerã, paiarẽ dutirã, “tee queorẽmena marĩrẽ jĩĩtutigu tiiqui” jĩĩ masĩjãyira. Toorã “¿cũārẽ deero tii ñeerõ booi?” jĩĩmiyira. Basocãre cuira, ñeemasĩriyira.

²⁰ Teero tiirã, cũārẽ ãñurõ ññanũnũse, ãpẽrãrẽ ññadutira ticocoyira. Cũārẽ basocã ãñurã tiirõbiro niidutiya. Cũã Jesús merẽã yuuri boomiyira. Teemena tiidita dutigũpũre wedesã ticodũgamiyira. ²¹ Teero tiirã, cũã ticocoarira Jesús putõ wãã, sãñãyira:

* 20:17 Salmo 118.22.

—Basocáre buegú, ùsã masiã: Mũu diamacúrã wedea; diamacúrã buea. Basocá niipetirare sīcārībīro ññaã. Cõamacũ dutirére diamacú buea. ²² Teero tiigú, ùsãrē wedeya: ¿Romanuã õpūrē cūũ niyeru wapasédutirere wapatíadari; o wapatírigarite? jĩyira.

²³ Jesupé cúã ññaarõ tiidugárere masĩjãyigu. Teero tiigú, jĩyigu:

²⁴ —Niyeruquire ãñoñá yũũre. ¿Noãyá diapóa, noã wãme tusai? jĩyigu.

—César romanuã õpũye tusaa, jĩyira.

²⁵ Jesús cúãrē jĩyigu:

—Too docare Césaye niirére Césare wiyayá; Cõamacũyere Cõamacūrē wiyayá, jĩyigu.

²⁶ Jesuré basocá tũocóropũ merẽã yũũrere buaríyira. Cúã cūũ yũũrere tũomaníjõãrã, ditamaníjõãyira.

Diarira masãmũãre wederigue

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Sīquẽrã saduceo basoca Jesús pũto jeayira. Cúã “diarira masãmũãricua” jĩcua. Jesuré sãĩñáyira:

²⁸ —Basocáre buegú, Moisés dutirére jĩãda: “Sīcũ põnamanígũ diaweori, cūũ bai cūũ nũmo niirigore dúutuaro. Cūũ coomena cūũ sõwũ diarigure põnacũtĩbosaaro”,† jĩ jóarigu niĩwĩ Moisés. ²⁹ Sīcũpõna siete niyira. Cúã sõwũ nũmocũtiyigu. Põnamanígũrã diajõãyigu. ³⁰ Cūũ siro macũ cūũ sõwũ nũmorẽ dúutumiyigu. Cūũcã põnamanígũrã diajõãyigu. ³¹ Cúã siro macũcã coore dúutu, põnamanígũrã diajõãyigu. Niipetira cúã siro macãrãcã teorora wáayira. Cúã siete põnamanípacara, diapetijõãyira. ³² Too síro cúã nũmo niimirigocã diajõãyigo. ³³ Cúã siete coore nũmocũtimiyira. Teero tiigó, diarira masãmũãrĩ, ¿nii nũmope pũtuãgodari? jĩyira.

³⁴ Jesupé cúãrē yũũyigu:

—Atibũrecorpũre ãmũã, numiã nũmocũti, manũcũtiya. ³⁵ Cõamacũ beserira dia masãmũãri siro, ãmũã, numiã wãmosíaricua. ³⁶ Ángelea tiiróbiro niĩya. Dianemoricua sáa. Cõamacũ masõrira niijĩrã, Cõamacũ põna niĩya. ³⁷ Diarira masãmũãrere Moisécã cūũ jóariguemena ãñorígu niĩwĩ. Yucũũ jũũrísati quetipũ Cõamacũ “Abraham, Isaac, Jacob Õpũ niĩã yũũ”‡ jĩriguere jóarigu niĩwĩ. ³⁸ Cõamacũ diarira Õpũ niirii; catirá Õpũpe niĩ. Cūũ ññacoropũ niipetira catiia, jĩyigu.

³⁹ Sīquẽrã Moisés jóarigue buerá Jesuré jĩyira:

—Basocáre buegú, mũu diamacú peti wedesea.

⁴⁰ Too síro cūũrē apeyé sãĩñãnemodugariyira sáa, “marĩrē netõnũcãboqui sũcã” jĩrã.

“Cristo ¿noã pãrãmi niĩ?” jĩrigue

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesús basocáre sãĩñáyigu:

—¿Deero tiirá “Cõamacũ beserigu David pãrãmi niĩ” jĩĩ? ⁴² David basirora Salmopũpũ jóarigu niĩwĩ:

Cõamacũ jĩwĩ yũũ Õpũrē:

“Yáa wãmo diamacũniñape duiya,

⁴³ té mũũrē ññatutirare mũu dutiriguere yũũ ãñũrõ yũũri tiirípu”,§ jĩ jóarigu niĩwĩ.

† 20:28 Deuteronomio 25.5. ‡ 20:37 Éxodo 3.6. § 20:43 Salmo 110.1.

⁴⁴ David “yuu Ōpũ” jĩgũ, Cõamacũ beserigure jĩgũ tiirĩgu niĩwĩ, cũũ pãrãmĩ niipacari. Teeré añurõ wãcũña, jĩyĩgu.

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécũtĩre wederigue
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Niipetira basocá tuocóropũ Jesús cũũ bueráre wedeyĩgu.

⁴⁶ —Moisés jóarigue buerá tiiróbirora tiirucúrijãña. Cũã suti yoaretõ sãña, wáaũseniya. Macã decopũ quioníremena añudutiri boocúa. Neãré wiseripũ suguero maquẽ duirẽpũ dícu duidugacua. Bosebũreco tiirópucãrẽ teerora tiidugácu. ⁴⁷ Niyeru boorá, wapewia numiãye wiserire jĩĩditemena êmacua. Cũã yoari Cõamacũmena wedesera tiiróbiro tiiditóya basocáre. Cũãrã ãpẽrã nemorõ ñañarõ tiinóãdara niĩya, jĩyĩgu.

21

Wapewio bóaneõgõ Cõamacũrẽ tícorigue
(Mr 12.41-44)

¹ Jesús ñnacogũ, niyeru cuorá niyeru sããretibaripũ* pairó niyeru sããrĩ ññayĩgu. ² Sícõ wapewio bóaneõgõ pũaquĩ wapamanírequiri sããrĩ ññayĩgu. ³ Teeré ññagũ, jĩyĩgu:

—Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Cõamacũ ññacoropũre igo wapewio bóaneõgõ niipetira nemorõ ticoyo. ⁴ Ñniãpeja cũãrẽ dusaríguere ticooya. Coopeja coo cuomíãrigue, coo yaaré sãĩbóarigüegãrẽ ticopetijãyo, jĩyĩgu.

Jesús “Cõamacũwii cõãnoãdacu” jĩĩrigue
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Sĩquẽrã cũũ buerá Cõamacũwii maquẽrẽ wedeseyira:

—Ëtãquiritõ añurémene tiirí wii añunetõjõãri wii niĩã. Cũã mamorecã añunetõjõãre niĩã, jĩyĩra.

Jesús cũã jĩĩrere tuogú, jĩyĩgu:

⁶ —Mũã ãno ññaré too síro ãtãqui apequí sotoápũ weemũãrigue pũtuáricu. Niipetire cõãnoãdacu, jĩyĩgu.

Atibũreco petiádari suguero wáaadare
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Too síro cũũrẽ sãĩñáyira:

—Ësãrẽ buegú, mũũ wedearigue ¿deero biiri wáaadari? ¿Ñeenómena ññamasĩnoãdari, ate wáaadari suguerogãrẽ? jĩyĩra.

⁸ Jesús cũãrẽ yũyĩgu:

—Añurõ tuomasĩña, ãpẽrã jĩĩditori jĩĩrã. Pũũ “yũũrã niĩã; yũũ Cõamacũ beserigu Cristo niĩã” jĩĩãdacua. “Atibũreco petiádaro péerogã dusaa”, jĩĩãdacua. Cũãrẽ padeó nũnũrijãña. ⁹ “Cãmerĩsĩãrã tiíawã” jĩĩrĩ tuoádacu. “Toopá basocá cũã õpãrãrẽ cõãrã tiíya” jĩĩrẽcãrẽ tuoádacu. Teeré tuorã, cuirijãña. Tee wáasugueadare niirõ tia. Teero wáapacari, atibũreco petiádaro dusaádacu ména, jĩyĩgu.

¹⁰ Cũãrẽ jĩĩnemoyĩgu:

—Sicapõna macãrã apẽpõná macãrãmena cãmerĩsĩããdacua. Teero biiri sica-dita macãrã apeditá macãrãmena cãmerĩsĩããdacua. ¹¹ Bayiró dita cãmeñare wáaadacu. Peeditapũre jũabóare, diaré wáaadacu. Ëmũãsepũre quioré, merẽã bauré bauáadacu.

* **21:1** Tee niyerumena Cõamacũwiire quẽnoyĩra.

12 'Tee wáaadari suguero, ãpêrã múârê ñee, ñañarõ tiiádacua. Múârê judíoa neáré wiseripũ néewa, queti beseadacua. Peresuwiipũ sōnecoadacua. Ôpãrã, dutirá putopũ néewa, queti beseadacua. Tee niipetirere tiiádacua múã yũre padeoré wapa. 13 Cúã teero tiirí, yũ múârê tiirére wedemasĩádacu. 14 Cúârê yũadarere wãcũsuguerijãña. 15 Yũ múârê masĩrĩ tiigúda cúârê yũadarere. Teeména múârê ññatutira múã wedeserere sícãrĩbíricua. “Tee diamacú niiria”, jĩmasĩricua. 16 Múã pacusũmũã, múãya wedera, múã menamacãrã múârê dutirãpũre wedesãádacua. Cúã teero tiirí, múã siquêrãrê sãjãádacua. 17 Niipetira basocá múârê ññatutiadacua yũre padeoré wapa. 18 Teero tiipacári, múârê merêã wáaamaricu. 19 Yũre padeodúrijãña. Wãcũtutuarucujãña. Teero tiirã, catiré petihére buaadacu.

20 'Múã surara Jerusalénrê niisodeari ññarã, “tiimacãrê cõããdaro péerogã dũsaa” jĩmasĩádacu. 21 Teero wáari ññarã, Judea ditapũ niirã ãtãyucũpũ dutijõããrõ. Jerusalénpũ niirã aperopũ wáaaro. Cãpũpũ niirã tiimacãpũ putuawarijããrõ. 22 Teebũrecori Cõãmacũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora wáaadacu: Cõãmacũ Jerusalén macãrãrê ñañarõ tiigúdaqui. 23 Teero wáare bũrecori niipacósãnumiãrê, põna ãpũrã cõorãre bóaneõre bũrecori niĩádacu. Atiditapũre bayiró ñañarõ netõré niĩádacu. Cõãmacũ basocãre bayiró peti ñañarõ tiigúdaqui. 24 ãpêrã cãmerĩsãrõpũ sãñõãdacua. ãpêrã ñee, niipetire ditapũ néewanoãdacua. Apeditã macãrã judíoa niihêrã Jerusalénrê cõãdioco, cãtamutõãdacua. Cõãmacũ cúârê dutiriro jeatuario teero tiiádacua, jĩyigu.

Jesús putuatiadare

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

25 Jesús wedenemoyigu:

—Teero wáaadari suguero, muĩpũ báreco macũ, ñami macũ, ñocõã pee merêã bauré wasoádacu. Atibúreco niipetiropũ macãrã díã pairímaa, ocoturíre bayiró busari tuorã, ucũãra, dee tii masĩriadacua. 26 Basocã atibúrecoũre wáaadare wãcũrã, bayiró cuira, tuomasĩre petijõããdacua. Niipetira ãmũãsepũ niirã cãmeñanoãdacua. 27 Teero wáari, yũ niipetira sõwũ õmebũrũãpũ tutuaremena asibatédiatiri ññaãdacua. 28 Tee niipetire wãanucãrĩ, wãcũtutua, useniña. Ñmũãsepũ ññamũõcoya. Múârê netõnéãdaro péerogã dũsãádacu, jĩyigu.

29 Ate queorémãna wedeyigu:

—Higueragu, teero biiri niipetire yucũ biirecũtirere wãcũña. 30 Pũũrĩ wasorí, “cũma wáaadaro péerogã dũsaa” jĩmasĩnoã. 31 Tee tiirõbirora yũ jĩãrigue wáari ññarã, “Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩãdare jeaadaro péerogã dũsacú” jĩ masĩña.

32 'Yũ ateréja diamacũrã jĩã: Atitó macãrã cúã diaadari suguero, yũ jĩãrigue niipetire wáaadacu. 33 Ñmũãse, atiditã peticórdiaadacu. Yũ wedesere doca petirícu. Niirucujããdacu.

34 'Yũ putuatiadari bũrecore múã masĩricu. Teero tiirã, múã ãñurõ niyueya. Múã ñañaré tiirére tiirípori jĩrã, tiiríjãña. Cũmurijãña. Atibúreco maquêrê wãcũpatirijãña. Múã wãcũña manirõ yũ putuatiadari búreco jeaadacu. 35 Tiibũrecore niipetiropũ macãrã tãmuãdacua. Teero tiirã, tuomasĩña. 36 Múã ãñurõ ññacoya. “Tee ãsã ñañarõ netõãdarere netõnéña” jĩrã, Cõãmacũrê sãĩrucujãña. Yũ niipetira sõwũrê cuiro manirõ bocaada jĩrã, sãĩrucujãña, jĩyigu.

37 Jesús búrecoicõrõ Cõãmacũwiipũ bueyigu. Ñnamirĩrê Ñtãgũ Olivopũ wáa, niirucuyigu. 38 Bóerigã basocã niipetira Cõãmacũwiipũ cũrê tuorã wáarucuyira.

22

Jesuré ñeeãdara wedeserigue

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Pã púuri tiiré wáoya maniré yaarí bosebureco wáaadaro péero dusayíro. Tii bosebureco wãmecutia Pascua. ² Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá “¿deero tii Jesuré sãrõ boomíto?” jĩyira. Cũrẽ sããdugápacara, basocáre cui niyira.

³ Judas cúã “Iscariote” jĩgúrẽ Satanás sããyigu. Jesús buerá doce menamacã niimiyyigu. ⁴ Cũã paiaré dutirá, Cõãmacũwii coterí basocare dutirá p̄top̄u wáayigu. Toopú jea, Jesuré ticoadarere cúãmena wedeseyigu. ⁵ Cũã jĩrere t̄orá, bayiró useniyira.

—Mũrẽ niyeru wapatíada, jĩyira.

⁶ —Jáũ, teerora tiiwá, jĩyigu.

Teero tiigú, basocá ñãhẽrõ cúãpure Jesuré ticogũũ coteyigu.

Jesús cúũ buerámena yaaturigue

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷ Too síro pã púuri tiirémene wáoya maniré yaarí bureco jeayiro. Tiibureco niirĩ, sícũ corderore cúã Pascua boseyagũũre sããnóã. ⁸ Teeburecorire Jesús Pedrora, Juanrẽ biiro jĩcoyigu:

—Marĩ Pascua boseyaadare quẽnoyúera wáaya, jĩyigu.

⁹ —¿Noopú ãsã quẽnorĩ boogári? jĩyira.

¹⁰ Cũãrẽ jĩyigu:

—Mũã macãũ wáaya. Toopú jeara, sícũ basocá ocogá turupeogũre buajeáadacu. Cũãrẽ nũnũwáwa. Cũã sããwari wiipũ sããwawa. ¹¹ Tiwiĩ õpũrẽ jĩwa: “¿Noopú niigari yũũ buerámena Pascua boseyaadari tatiã?” jĩãwĩ ãsãrẽ buegú”, jĩwa. ¹² Cũã ãmããrõ macã tatiã quẽnoãri tatiacapũ ãñogúdaqui. Toopú quẽnoyúewa, jĩcoyigu.

¹³ Cũã wáa, toopú Jesús cúãrẽ jĩãrirobirora niipetirere buayíra. Toopú cúã Pascua boseyaadare quẽnoyíra.

¹⁴ Yaarítono jeari, Jesús cúũ beseriramena yaaadara jeanuãyira. ¹⁵ Jesús cúãrẽ jĩyigu:

—Yũũ múãmena ate Pascua boseyarere bayiró yaadũgaa, yũũ diaadari sũguero. ¹⁶ Yũũre t̄oyá: Mecũãmena Pascua yaarere yaanemoricu sáa, tée yũũ Õpũ sããri siropũ, jĩyigu.

¹⁷ Teero jĩãri siro, vino bapare née, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Cũã bueráre jĩyigu:

—Ateré cãmerĩ bato, s̄iniñá. ¹⁸ Yũũre t̄oyá: Mecũãmena yũũ vino s̄ininemóricu sáa, tée yũũ Õpũ sããri siropũ, jĩyigu.

¹⁹ Pãrẽ née, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Túajea, p̄atásã, batogũra, jĩyigu:

—Ate pã yũũ múãrẽ diabosaadari õpũũbiro niã. Ateré tiiyá, yũũ múãrẽ diabosarere wãcũrã.

²⁰ Yaaari siro, teerora tiiyigu s̄inirĩ bapamena. Cũã bueráre t̄ãgũ, jĩyigu:

—Atibapá maquẽ yée díbiro niã. Yũũ diari, yéé díí õmayudiaadacu, múã ñãñarẽ tiirere cosebosáaro jĩgũ. Teeména Cõãmacũ mama netõnére quetire cũũgũdaqui. ²¹ T̄oyá: ãno yũũmena yaaduii yũũre ñãtutirapũre ticogũũ. ²² Yũũ niipetira s̄owũrẽ Cõãmacũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora wáaadacu. Bóaneõgũ niigũdaqui yũũre ticogũũpeja, jĩyigu.

²³ Cũã buerá cúã basiro cãmerĩ sãĩñáyira:

—¿Noã niigariye teero tiigũũ? jĩyira.

¿Nii uputí macã niĩ?

²⁴ Too síro Jesús buerá cúã basiro bayiró cãmerĩ wedeseyira.

—¿Nii marĩ watoare uputĩ macũ niiĩ? jĩiyira.

²⁵ Teero tiigú, Jesús cúãrẽ jĩiyigu:

—Atibúreco macãrã òpãrã cúã booró dutiãmajãya. Cúãye dita macãrãrẽ “úsãrẽ ãñurõ tiiápura niiya” jĩĩrĩ boocúa. ²⁶ Múãpeja cúã tiiróbiro tiirijãña. Biirope tiiyá. Múã menamacũ uputĩ macũ niigú niitugu tiiróbiro niirecutiario. Múãrẽ dutigú padecotegu tiiróbiro niirecutiario. ²⁷ Múã tagueñarĩ, ¿niipé uputĩ macũ niiĩ? ¿Yaaduiyape o cúãrẽ yaaré péocotegupe? Yaaduiyape uputĩ macũ niiĩ. Yũũ doca múãmena niigũ, yaaré péocotegu tiiróbiro niiã.

²⁸ ‘Múã niiã yũũmena niirucujãrã. Yũũre merẽã wáari, múãcã ñañarõ netõápua. ²⁹ Teero tiigú, yũũcã yũũ Pacũ yũũre Òpũ sõnecorirobirora múãrẽ òpãrã sõnecoguda. ³⁰ Biiro tiirí, múã yũũ Òpũ niirõpũ boseya, duiadacu. Múã òpãrã duiépĩrĩpũ duiadacu, Israelya põna macãrã doce põnarĩrẽ dutiadara, jĩiyigu.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩirigue

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Jesús jĩĩnemoyigu:

—Simón, tũoyá. Satanás múã padeorere duurí tiijĩgũ, ñañodugáqui. Teero tiigú, múãrẽ sãĩarigu niiãwĩ. ³² Cũũ mũũrẽ ñañodugári ññagũ, yũũpe padeodúrijããrõ jĩĩgũ, Cõãmacũrẽ sãĩbosáawũ. Teeré mũũ netõãri siro, padeó, mũũya wedera yũũre padeorãre wãcũtutuari tiiyá, jĩiyigu.

³³ Pedro yũũyigu:

—Òpũ, mũũrẽ peresuwiipũ néewara, yũũcãrẽ néewaaro. Mũũrẽ sãĩrã, yũũcãrẽ sãĩãrõ, jĩĩjãmiyigu.

³⁴ Jesús cúãrẽ jĩiyigu:

—Pedro, yũũ jĩĩrere tũoyá: Mecũã macã ñami cãrẽquẽ wedeadari suguero, yũũre ñĩĩrĩ “cũũrẽ masĩriga” jĩĩditogudacu, jĩiyigu.

Jesús diaadari suguero, cúã buerãre wederigue

³⁵ Apeyé cúãrẽ jĩiyigu:

—Múãrẽ yũũ wasopori manirã, niyeru sããrepori manirã, sapatu apebã manirã ticocoritore, ¿apeyenó dũsari? jĩiyigu.

—Dũsaríwũ, jĩiyira.

³⁶ Cúãrẽ jĩiyigu:

—Mecũãmena wasopo cũogú néewaaro; niyeru sããriipo cũogúcã néewaaro. Espada cũohégũ cúũyaro sutiró sotoá macãrõrẽ dúã, espadare sãĩãrõ. ³⁷ Yũũre tũoyá: Cõãmacũye queti jóaripũpũ yée maquẽrẽ jóarigue diamacú wáaadare niirõ tiia. Ate jóanoã: “ ‘Cũũcã dutirere netõnucágũ niiĩ’ jĩĩ wãcũmiwã basocã cúũrẽ”, * jĩĩ jóanoã. Niipetire yée maquẽrẽ jóarigue diamacú wáaadacu, jĩiyigu.

³⁸ —Jãã, úsã Òpũ, ate espada pũapĩ niiã, jĩiyira.

—Ñũũadacu, jĩiyigu.

Jesús Getsemanípũ cúã Pacũre sãĩrigue

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Jesús witiwa, cúã tiirucúrirobiro Ëtãgũ Olivopũ wáayigu. Cũũ buerã cúãrẽ nũnũyíra. ⁴⁰ Toopũ jeagu, cúãrẽ jĩiyigu:

—Wãtĩ múãrẽ jĩĩcõãsãrijããrõ jĩĩrã, Cõãmacũrẽ sãĩñá, jĩiyigu.

⁴¹ Teero jĩĩtoa, cúã suguero ùtãpe déecogu jearócõrõ yoaro wáayigu. Toopũ ñicãcoberimena jeacũmu, Cõãmacũrẽ sãiyígu. Sãĩgũ jĩiyigu:

* 22:37 Isaías 53.12.

42 —Pacũ, mũũ boogú, yũũ ñañarõ netõãdarere netõnéña. Yũũ teero jĩĩpacari, yũũ boorére tiirijãña; mũũ boorépe wáaaro, jĩĩyigu.

43 Sĩcũ ángele ẽmũãse macũ cũũrẽ bauáyigu. Bauá, cũũrẽ tutuari tiiyigu.
44 Cũũ ñañarõ netõãdare wãcũpatigu niijĩgã, nemorõ Cõãmacũrẽ sãiyigu. Cũũ usotíre paca díi tiiróbiro oco tabidiayiro.

45 Cũũ Cõãmacũrẽ sãĩãri siro, wũmunucã, cũũ buerá putopu cãmerputúayigu. Cũũrẽ cãniãrirapure buajeáyigu. Cũũ bayiró wãcũrecutiarira niijĩrã, cãnijõãyira. 46 Cũũrẽ jĩĩyigu:

—¿Deero tiirá nocõrõ cãniĩ? Wũmunucãña. Cõãmacũrẽ sãĩñá, wãtĩ múãrẽ jĩĩcõãsãrijããrõ jĩĩrã, jĩĩyigu.

Jesuré ñeewarigue

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

47 Jesús cúãmena wedesege tiiríra, pau basocá atiyira. Jesús buerá doce menamacũ niimiãrigu Judas wãmecutigu cũũrẽ sũosũguéyigu. Jea, Jesús puto atiyigu, cũũ wasopúrore ùpũgũdu tiirí. 48 Jesús cũũrẽ jĩĩyigu:

—¿Judas, ùpũrẽmena yũũ niipetira sõwũrẽ yũũre ññatutirapure ticoi?

49 Cũũ buerá cũũrẽ ñeeãdarere ññarã, sãĩñáyira:

—Ûsã Òpũ, ¿espadapĩrĩmena cũũrẽ cãmotágari? jĩĩyira.

50 Sĩcũ Jesús buegú paiaré dutigũre padecotegũre páatacojãyigu. Diamacũ macã cãmopérore páatayigu. 51 Jesús cũũ bueráre: —Nocõrõrã tiiyá, jĩĩyigu.

Cãmopérore ñaapeó, netõnéyigu. 52 Cũũrẽ ñeerã jeará niyira: Paiaré dutirá, Cõãmacũwii coterí basocare dutirá, bũtoá dutirácã niyira. Jesús cũũrẽ jĩĩyigu:

—¿Yaarépigũre tiiróbiro yũũre espadapĩrĩmena, yucuména ñeerã atiarĩ?

53 Bũrecoricõrõ yũũ Cõãmacũwiipu múãmena niirĩ, ñeeriwu. Mecútigã múã booró tiirítõno jeaa. Satanás naĩtĩãrõpu niigũ dutirépere tia múã, jĩĩyigu Jesús.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩĩrigue

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

54 Jesuré ñeeãri siro, néewayira. Paiaré dutigúya wiipu néesãwayira. Pedrope yoasãñurõ cũũrẽ nunuyigu. 55 Basocá paiaré dutigúya wii popea macã yepa decopu pecame dioyira. Dioári siro, duiyira. Pedro cúãmena duiyigu. 56 Sĩcõ tiwiĩ padecotego Pedro toopú duiirĩ ññayigo. Cũũrẽ ññagõrã ñña: —Ñnicã ñnimena wáarucuarigũra niĩrã, jĩĩyigo.

Cũũpe coore: 57 —Cũũrẽ masĩriga, jĩĩyigu.

58 Too sírogã ãpĩ cũũrẽ ñña: —Mũucã ñni menamacũ niĩã, jĩĩyigu.

Pedrope cũũrẽ: —Niiria, jĩĩyigu.

59 Sica hora siro ãpĩ jĩĩnemojãyigu:

—Niirõrã ãnicã ñnimena niijĩyi. Cũũcã Galilea macũrã niĩ, jĩĩyigu.

60 Pedrope yũũyigu:

—Ñeenórẽ wedesege wedeseçu, jĩĩyigu cũũrẽ.

Cũũ wedesege tiiríra, cãrẽquẽ wedeyigu. 61 Jesús Pedrore cãmeñácoyigu. Toorã Pedro marĩ Òpũ cũũrẽ jĩĩãrigũre wãcũbuayigu: “Mecũã macã ñami cãrẽquẽ wedeadari sugũero, yũũre ññãrĩ ‘cũũrẽ masĩriga’ jĩĩgũdacu mũũ”, jĩĩyigu. 62 Teeré wãcũbuagu, witiwa, bayiró utiyigu.

Jesuré cúã buiãperigue

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

63 Jesuré coterá cũũrẽ buijã, páayira. 64 Cũũ capearire biaápeyira. Teero tii, cũũrẽ sãĩñáyira:

—Jĩĩbuaya. ¿Noã mũũrẽ páaarĩ? jĩĩyira.

⁶⁵ Pee apeyé jĩnemo, cũrẽ buijãyira.

Jesuré Judíoare Dutirá Peti p̄top̄ néewarigue
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Bóeri b̄toá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá neãyira. Teero tiirí, Jesuré Judíoare Dutirá Peti neãrí wiip̄ néewayira. Toopú jeari, cũrẽ sãĩñáyira:

⁶⁷ –Wedeya ùsãrẽ: ¿M̄m̄ Cõãmacũ beseriḡm̄ Cristo niĩ? jĩyira.

Cũ cũrẽ jĩyiḡm̄:

–Ȳm̄ múãrẽ “cũrã niĩ” jĩrĩ, padeorícu. ⁶⁸ Ȳm̄ múãrẽ sãĩñárĩ, ȳm̄ricu.

⁶⁹ Ateré múãrẽ wedeḡda: Mecũãmena ȳm̄ niipetira s̄owũ Cõãmacũ tutuare c̄uonetõgũ p̄to cũ diamacũpe duiḡdacu, jĩyiḡm̄.

⁷⁰ Cũã niipetira sãĩñáyira:

–¿Too docare m̄m̄ Cõãmacũ macũ niĩ? jĩyira.

–Múã jĩrõbirora cũrã niĩ, jĩyiḡm̄.

⁷¹ Cũã jĩyira:

–Ãpẽã cũrẽ wedesãrã ãmañemorõ booríga. Marĩ basirora cũ “ȳm̄rã niĩ” cũ jĩrẽre t̄otóaa, jĩyira.

23

Pilato Jesuré sãĩñárigue

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Cũã niipetira w̄m̄m̄ncã, Jesuré Pilatop̄re néewayira. ² Toopú jea, cũrẽ wedesãncãyira:

–Ãnirẽ buaáwũ, ùsã judíoare ñãnogúrẽ. Cũ romanuã õp̄rẽ wapatírere “ticorijãña” jĩĩ. “Ȳm̄ Cõãmacũ beseriḡm̄ Cristo niĩ; ȳm̄ múã õp̄ niĩ”, jĩrucui, jĩyira.

³ Pilato cũrẽ sãĩñáyiḡm̄:

–¿M̄m̄rã niĩ judíoa õp̄? jĩyiḡm̄.

–M̄m̄ jĩrõbirora cũrã niĩ, jĩyiḡm̄.

⁴ Pilato paiaré dutirãre, basocã niipetirare jĩyiḡm̄:

–Ãnirẽ ñãñaré tiárigue buaríga, jĩyiḡm̄.

⁵ Cũãpe tutuaromena jĩnemoyira:

–Cũ niipetira Judea macãrãrẽ cũ buerẽmena atiditã dutirẽre netõncãrĩ tiigũ tiii. Galileap̄ teero tiincãyiḡm̄. Mecũtigãrẽ atimacãp̄re teerora tiigũ jeari, jĩyira.

Jesuré Herodes p̄top̄ néewarigue

⁶ Teerẽ t̄ogũ, sãĩñáyiḡm̄:

–¿Cũ Galilea macũ niĩ? jĩyiḡm̄.

⁷ –Cũrã niĩ, jĩyira.

“Herodes dutirẽ dita macũ niĩ” jĩrẽre t̄ogũ, cũ p̄top̄ ticocoyiḡm̄. Teeb̄arecorire cũ Jerusalenp̄ niyiḡm̄. ⁸ Herodes Jesuré ñãgũ, bayiró useniyiḡm̄, yoari ñadugariḡm̄ niijigũ. Cũye maquẽrẽ wedeseri t̄oyiḡm̄. Cũ tutuaremena tiẽnorĩ ñadugamiyiḡm̄. ⁹ Teero tiigũ, cũrẽ pee sãĩñamiyiḡm̄. Cũpe ȳm̄riyiḡm̄. ¹⁰ Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerã too ñanucũyira. Cũ bayiró Jesuré wedesãrã peti tiyira. ¹¹ Herodes cũyara suraramena Jesuré ñãñarõ tiãpeyira. Cũrẽ buijãrã, sotoã macãrõ ãñurõrẽ sãyira. Toomẽna Pilato p̄top̄ ticocoyiḡm̄ sũcã. ¹² Tiib̄arecora Herodes Pilatomena cãmerĩ quẽnoyira. Too suguerop̄re cãmerĩ ñadugariyira.

*Jesuré sãdutrigue**(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)*

¹³ Too síro Pilato paiaré dutiráre, Judíoare Dutirá Petire, tiimacã macãrã basocáre néõyigu. ¹⁴ Cũãrẽ jĩyigu:

—Múã ãnirẽ yuu putopu néeatyawũ. “Basocáre ñañogú tiii”, jĩãwũ. Yuu múã ññacoropu cũũrẽ sãĩñãmiãwũ. Múã wedesããriguere ñañaré buaríga. ¹⁵ Herodecã buaríarigu niiãwĩ. Marĩrẽ opatutí ticocoarigu niiãwĩ. Wapa cũũrẽ sãĩrĩ tiiréno maniã. ¹⁶ Teero tiigú, cũũrẽ tãnaãri siro, wionécoguda, jĩmiyigu.

¹⁷ Pilato Pascuaricõrõ basocá usenirĩ boogú, sícũ peresuwiipu niigãrẽ wionécocuyigu. ¹⁸ Cũũ jĩrere tuorã, niipetira sícãrõména acaribíyira:

—¡Jesuré sãdutríya! ¡Barrabáperẽ wionécodutiya! jĩyira.

¹⁹ Barrabás romanuã dutiráre cõãdugagu, cãmerĩsãyigu. Basocáre sãyígu. Teewapa peresutinoyigu. ²⁰ Pilato Jesuré wionécodugamiyigu. Teero tiigú, basocáre wedesenemoyigu sũcã. ²¹ Cũãpe acaribíyira:

—¡Curusapu cũũrẽ páabiatu sãdutríya! jĩyira.

²² Pilato ñĩãrĩ jĩgũ tiiyígu sãa:

—¿Ñeenó ñañaré tiarĩ cũũ? Wapa cũũrẽ sãĩrĩ tiiréno buaríatu. Teero tiigú, cũũrẽ tãnaãri siro, wionécoguda, jĩmiyigu.

²³ Basocápe putuáiyira. Bayiró acaribíyira. Cũũrẽ curusapu páabiatu sãdutríyira. Cũã Pilatore docacũmurĩ tiiyira. ²⁴ Teero tiigú, cũã sãĩrere tiidutríyigu. ²⁵ Basocá wionécodutiarigare wionécoyigu. Cũũ dutiráre cõãdugare wapa, basocáre sãĩrẽ wapa peresuwiipu sõnecorigu niipacari, wionécoyigu. Jesuré wiyayígu, cũã booró tiidutrígu.

*Jesuré sãrígu**(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)*

²⁶ Jesuré sãĩrã wáara néewayira. Cũã too wáari, sícũ Cirene macã macũ cãpũpu niãrigu putuãatigu tiiyígu. Cũũ wãmecutiýigu Simón. Cũũrẽ ñee, Jesús apawari curusare cũũ siro apanũnũse dutiyira.

²⁷ Jesuré pau basocá nũnyíra. Numiã bóaneõrã bayiró uti acaribínũnũseyira. ²⁸ Jesús cãmenũcã ñña, cũãrẽ jĩyigu:

—Jerusalén macãrã numiã, yũre utirijãña. Múãrẽ wáaadarere utiya. Múã põnarẽ utiya. ²⁹ Too síro múã ñañarõ netõãdacu. Teebũrecorire múã jĩãdacu: “Põnãmanirã numiã, põnacutíñãhẽrã, ùpũõñãhẽrã usenicua”, jĩãdacu. ³⁰ Teero wáari, basocá jĩãdacua: “Ëtãyucu ùsãpũre ñaapeaaro; opaburi ùsãrẽ ñañarõ tiirere cãmotáaro”, jĩãdacua. ³¹ Yũ wapa cuohégure ñañarõ tiirã, wapa cuorãpere nemorõ ñañarõ tiãdacua, jĩyigu.

³² Puarã basocá ñañarãrẽ Jesumãna sãããdara néewayira. ³³ “Dupucoro” wãmecutiropu jeayira. Toopú jea, Jesuré curusapu páabiatuyira. Basocá ñañarãrẽ sícũ diamacũpe, ãpĩ acuniñape nũcõyira. ³⁴ Jesús jĩyigu:

—Pacu, ãniãrẽ acabóya. Cũã teero tiirere tuomasĩriya.

Surara cũũye suti niimiãriguere batoadara, jĩbuaapeyira. ³⁵ Basocá toopú ññanucũyira. Judíoare Dutirá Peti Jesuré buirã jĩyira:

—Ãpẽrãcãrẽ netõnẽwĩ. Diamacũrã Cõãmacũ beserigu Cristo niigũjã, cũũ basiro netõnẽãrõ, jĩyira.

³⁶ Suraracã cũũrẽ buijãyira. Cũũ puto wáa, cũũrẽ vino piyare tĩãrã, jĩyira:

³⁷ —Mũũ judíoa õpũ niigũ, mũũ basiro netõnẽña, jĩyira.

³⁸ Cũũya dupu sotoapu sicapĩ tuunoyiro. “ÑNI JUDÍOA ÕPË NIIÏ”, jĩ jóanoyiro.

³⁹ Sícũ basocá ñañagú curusapu tusagú Jesuré ñañarõ jĩyigu:

—Muu diamacúrã Cõamacũ beserigu niigũ, muu basiro netõnéña; ãsãcãrẽ netõnéña, jĩiyigu.

⁴⁰ Æpĩ toopú tusagúpe cãũrẽ tutigu jĩiyigu:

—¿Muu Cõamacũrẽ cuiridojãĩ? Marĩrẽ, cãũrẽ sãcãrõména ñañarõ tiirã tiiya.

⁴¹ Marĩrẽ diamacúrã ñañarõ tiirã tiiya, marĩ ñañaré tiirigue wapa. Cũũ doca ñañaré tiirimiyyigu, jĩiyigu.

⁴² Jesuré jĩiyigu:

—Jesús, muu Õpũ sããgũ, yũre wãcũwa.

⁴³ Cãũrẽ yũuyigu:

—Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Mecããrã yũmena ãñunetõjõãrõ niirõpu niigũdacu, jĩiyigu.

Jesús diarigue

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Too síro coeritó jeari, niipetiro tiiditapu naĩtãjõãyiro. Muĩpũ bãreco macũ bóeriyigu. Tée ñamica tres niirĩpu naĩtãtuyiro. Teero wáari, Cõamacũwii popeapu Æñunetõjõãri Tatia cãmotáyosari casero yigadiati, pãcaséropu jeacotuayiro. ⁴⁶ Jesús bayiró acaribiyigu:

—Pacu, yáa yeeripũnarẽ bocañeña, jĩiyigu.

Teero jĩĩgũrã, diajõãyigu.

⁴⁷ Cien surara dutigú teero wáari ññagũ, Cõamacũrẽ usenire ticoyigu.

—Diamacúrã ãni wapa cũohégũ niimiãyi, jĩiyigu.

⁴⁸ Niipetira toopú ññarã jeaarira teero wáari ññarã, bayiró wãcũpatiyira. Teero tiirã, cãã cutirore páarara, pũtuawayira. ⁴⁹ Niipetira Jesús menamacãrã, Galileapu cãũrẽ nũnũátirira numiãcã yoaropu teero wáarere ññanucũyira.

Jesuré ãtãtutipu cũũrigue

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Sãcũ Judea macũ Arimatea macã macũ niiyigu. Cũũ wãmecutiyigu José. Cũũ ãñugũ, diamacũ tiigú niiyigu. Cõamacũ dutiré basocãpũre niĩãdarere coteyigu. Cũũcã Judíoare Dutirá Peti menamacũ niiyigu. Teero niipacu, cãã Jesuré sããdutĩri boorimiyyigu. ⁵² Cũũ Pilato pũto sããwa, Jesuyá õpũũrẽ sãiyigu. ⁵³ Too síro curusapu tusagúre néedioco, sutiró ãñurí caseromena cõmayigu. Túajea, ãtãgãpu coari tutipu cũũyigu. Tiituti sãcũno cũũnoña manirí tuti niiyiro. ⁵⁴ Cãã yeerisãri bãreco maquẽ quẽnorí bãreco niiyiro. Yeerisãri bãreco jeaadarõ péero ðusayiro.

⁵⁵ Jesuména Galileapu atirira numiã tiitutire ññayira. Jesuyá õpũũrẽ cũũrĩ ññayira. ⁵⁶ Ññãari siro, coerá, sitiaãñũre quẽnocũyira. Túajea, Moisére dutiré cũũrigue jĩĩrõbirora judíoa yeerisãri bãrecore yeerisãyira.

24

Jesús masãmũãrigue

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Cãã yeerisãri bãreco netõãri siro, bóerigã cãã sitiaãñũre quẽnocũãriguere néewa, cãũrẽ cũũri tutipu jeayira. ² Toopú jeara, tiituti biamíriqui ãtãquicare aperopú nucũrĩ ññayira. ³ Sããjeara, Jesuyá õpũũrẽ bũariyira. ⁴ Teero tiirã, deero jĩĩmasĩriyira. Wãcũña manirõ pũarã ãmũã suti asiyáre sãñarira cãã pũtopu nucũrĩ ññayira. ⁵ Cãã bayiró cui, munibiáyira. Æmũã cããrẽ jĩiyira:

—¿Deero tiirã catigúre diarira cũũrõpũre ãmaãĩ? ⁶ Ænorẽ maniĩ. Masãtoaawĩ. Galileapu niigũ, mũãrẽ cãã wederiguere wãcũña: ⁷ “Yuu niipetira sõwãrẽ

ñañaré tiirápure ticonogūdacu. Cúã yũre curusapu páabiatu siããdacua. Itiábureco siro masãmuãgūdacu”, jĩmiwĩrã, jĩyira.

8 Teero jĩrĩ tuorã, cūũ wederiguere wãcũbayira. 9 Cūũrẽ cūũri tutipũ jeaarira putuajeara, Jesús beserira oncere niipetirere wedeyira. Teero biiri ãpẽrã niipetirare wedeyira. 10 Jesús beserirare queti wederira noquẽrã niyira: María Magdalena, Juana, María (Santiago paco), ãpẽrã numiã niyira. 11 Cúã wedeariguere padeoríyira. “Teero jĩjãrã tiicúa”, jĩ wãcũjãyira.

12 Cúã teero jĩrĩ tuogú, Pedro cutuwáyigu, cūũrẽ cūũri tutipũ ñnagũ wáagu. Toopú munibiã, ñnasõnecogu, Jesuré cõmarí casero dícare ñnayigu. Teero wáariguere ñnamanijõã, cūũ niirí wiipũ putuajõãyigu.

*Emaús wáarimapũ Jesús puarãrẽ bauárigue
(Mr 16.12-13)*

13 Tiiburecora puarã cūũrẽ padeorã Emaús macãpu wáara tiyíra. Jerusalén niirira wáari, Emaúspũ jeadaro once kilómetros niã. 14 Cúã niipetire wáariguere wedesewayira. 15 Teeré wedesera tiirí, Jesurá quẽmũ, cúãmena wáyigu. 16 Cūũrẽ ñnapacari, Cõamacũ cúãrẽ ñnamasĩhẽrĩ tiyígu. 17 Jesús cúãrẽ sãññáyigu:

—¿Ñeenórẽ wedesewara tiii? jĩyigu.

Cúã bayiró bóaneõrã putuãncãyira. 18 Cleofas wãmecutigu yũyigu:

—¿Mũũ sícũrã Jerusalénpu wáanetõãrigu atebúrecori toopú wáariguere masĩricotei? jĩyigu.

19 Cúãpe cúãrẽ sãññáyigu:

—¿Deero wáaarĩ?

Cúãpe jĩyira:

—Jesús Nazaret macũrẽ wáariguere wedesera tiiãwũ. Cūũ profeta niimiwĩ. Cūũ Cõamacũ ñnacropũ, niipetira ñnacropure cūũ tiirígue, cūũ wedeserigüemena tutuanetõjõãmiwĩ. 20 Paiaré dutirá, Judíoare Dutirá Peti curusapu páabiatu siãdutira, romanuãpũre ticowa. 21 Ûsã cūũrẽ “romanuã dutirere cõã, marĩ Israelya põna macãrã õpũ sããgũdaqui” jĩ wãcũmiwũ. Cūũrẽ siãrĩ siro, itiábureco netõã. 22 Siquẽrã numiã ùsã menamacãrã ùsãrẽ bayiró ucuanéne wedeawã. Mecũã bóeri cūũrẽ cūũri tutipũ jeaarira niimiãwã. 23 Cúãya õpũũrẽ bũariarira niãwã. Putuajea, “ángelea bauáawã; ‘Jesús catii’, jĩãwã” jĩ queti wedeawã. 24 Cúã wedeari siro, ãpẽrã ùsã menamacãrã cūũrẽ cūũri tutipũ ñnarã jeaarira niimiãwã. Cúã numiã jĩãrirobirora buajeaarira niãwã cúãcã. Cúãpere ñnariarira niãwã, jĩyira.

25 Cúãrẽ jĩyigu:

—Múã tuomasĩria. ¿Nocõrõ yoari múã profetas jóariguere padeohera niãdari? 26 “Cõamacũ beserigu Cristo, cūũ Õpũ sãããdari suguero, ññarõ netõgũdaqui”, jĩ jóarira niãwã, jĩyigu.

27 Niipetire Cõamacũye queti jóaripũpu cūũye wedeserere wedeyigu. Moisés cūũ jóarigüemena wedenucãyigu. Téee profetas jóarigüemena wede yapacutíyigu.

28 Cúã wáari macãpu jeadara tiirí, Jesús tiimacãrẽ netõwãgũdũ tiiróbiro tiyígu. 29 Cúãpe cūũrẽ bayiró sãññáyira:

—Ûsãmena putuãya. Ñamicapu niã; náñjõãrõpu tiia, jĩyira.

Jesús sããwayigu cúãmena putuãgũdũ. 30 Too síro cúãmena yaagu, pãrẽ née, Cõamacũrẽ usenire ticoyigu. Túajea, puatásã, cúãrẽ ticoyigu. 31 Toorã “Jesús niir” jĩ ñnamasĩyira. Cúãpe ditijõãyigu. 32 Cúã cãmerĩ jĩyira:

—Marĩ maapu atira, cūũ Cõamacūye queti jóaripũ maquērẽ bueri, ãñurõ peti tugueñaãwũ, jĩiyira.

³³ Nocõrõrã Jerusalénpu cãmecóputuayira. Toopá jeara, Jesús beserira oncere, ãpērã cūã menamacārãmena neããrirare buajeáyira. ³⁴ Too neããrirape cūãrẽ jĩiyira:

—Niirõrã marĩ Òpũ Jesús diarigupu masãarigu niiãwĩ. Simónrẽ bauáarigu niiãwĩ, jĩiyira.

³⁵ Cūãcã maapu cūãrẽ wáaariguere wedeyira. Jesús pã puatásãrĩ cūã ñĩamasĩariguere wedeyira.

Jesús cūã buerãre bauárigue

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Cūã teeré wedesera tiirí, Jesús cūã decopu bauáyigu. Cūãrẽ ãñudutigu jĩiyigu:

—Ññurõ niirecutire múãpure niiãrõ, jĩiyigu.

³⁷ Cūãrẽ ñña, bayiró cuiyira. “Diarigu wãtĩ niiqui”, jĩ wãcũmiyira. ³⁸ Cūã cūãrẽ jĩiyigu:

—¿Deero tiirã cuii? ¿Deero tiirã “Jesús mee niiĩ” jĩ wãcũĩ? ³⁹ Ññaña yée wãmorĩrẽ, yée daporire. Yũrã niiã. Yũre padeñãrã atiñate. Diarigu wãtĩ òpũcutiriqui.*

⁴⁰ Teero jĩgũrã, cūũye wãmorĩrẽ, cūũye daporire ãñoyigu. ⁴¹ Cūã useni ññamanijõãrã, padeoríyira ména. Teero tiigú: —¿Yaaré cuii? jĩiyigu.

⁴² Wai cããrõãri ducare ticoyira. ⁴³ Cũũpe ñee, cūã ññacoro yaayigu. ⁴⁴ Cūãrẽ jĩiyigu:

—Yũre wáariguere tíatopu múãmena niigũ, wedewa: “Niipetire Moisére dutiré cũurigue, profetas jóarigue, Salmopũpu jóarigue yũre wáaadare niirõ tĩa”, jĩ wedemiwũrã yũ, jĩiyigu.

⁴⁵ Teeré jĩtoa, Cõamacūye queti jóaripũ maquērẽ cūãrẽ tũomasĩrĩ tiiyigu.

⁴⁶ —Biirõ jóanowũ, jĩiyigu—. “Cõamacũ beserigu Cristo diagũdaqui. Itiábureco siro masãmũãgũdaqui. ⁴⁷ Cristo basocãre tiibosãrere wedenoãdacu. ‘Múã ññañaré tiirere acabóri boorã, wãcũpati, wasoyã’, jĩ wedenoãdacu. Teeré Jerusalénpu wedenucã, too siro niipetiropu wedenoãdacu”, jĩ jóanowũ. ⁴⁸ Múã teeré wedeadaara niiã. ⁴⁹ Yũ Pacu múãrẽ too sugueropu jĩñrirobirora Espiritu Santore yũ ticocogũda. Teero tiirã, yuejĩña ména atimacãpũ. Espiritu Santo jeagu, múãrẽ tutuare ticogũdaqui, jĩiyigu.

Jesuré néemũarigue

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Too siro Jesús cūãrẽ Betania wesapu néewayigu. Toopá jea, cūũye wãmorĩrẽ súumõco, “niipetire múãrẽ ãñurõ wáaaro” jĩiyigu. ⁵¹ Teero jĩgũrã, cūãrẽ toorã cũũ, ãmũãsepũ néecomũawanoyigu. ⁵² Cūã cūãrẽ padeoári siro, bayiró useniremena Jerusalénpu putuajõáyira. ⁵³ Cõamacũwiipũ naĩrõ wãa, Cõamacũrẽ “ãñugũ niiã” jĩrucujãyira.

* **24:39** Pecasãyemena: no tiene carne ni huesos. Múã ññarĩrã, yũ òpũcutia, jĩiyigu.

JUAN

Jesucristoye quetire jóarigue

Jesucristo Cõãmacũ wãcũrére wedegũdu atirigue

¹ Sicatorũra Cõãmacũ wãcũrére marĩrẽ wedegũdu niitoarigũ niiwĩ. Cõãmacũmena niirigũ niiwĩ. Cũũrã Cõãmacũ niijãrigũ niiwĩ. ² Cũũ sicatorũra Cõãmacũmena niitoarigũ niiwĩ. ³ Cõãmacũ cũũmenarã niipetirare, niipetirere tiirigũ niiwĩ. Niipetira, niipetire cũũmenarã tiirigue niĩã. ⁴ Cũũ catiré petihéere ticogũdu niirigũ niiwĩ. Tee catiré ticogũra basocáre sãwócore tiiróbiro niirigũ niiwĩ. ⁵ Basocá niirõ naĩtĩãrõpũ tiiróbiro niiriro niiwũ. Cũũ sãwócore toopũre sãwócoqui. Naĩtĩãre tee sãwócorere cãmotámasĩricu.

⁶ Cõãmacũ sãcũ basocáre ticocosũguerigũ niiwĩ. Cũũ wãmecutiwi Juan. ⁷ Cũũ sãwócoreye quetire wedegũ atirigũ niiwĩ, niipetira tee quetire padeoáro jĩĩgũ. ⁸ Cũũ sãwócore mee niirigũ niiwĩ. Teero tiigũ, sãwócoreye quetipere wedegũ atirigũ niiwĩ. ⁹ Sãwócore peti atigũdu tiirigũ niiwĩ atibúrecopũre. Cũũ niipetirare tũomasĩre ticogũdu niirigũ niiwĩ.

¹⁰ Cõãmacũ cũũmena atibúrecore tiirigũ niipacari, cũũ ãnopũ niirĩ, atibúreco macãrãpe cũũrẽ ãnãmasĩririra niiwã. ¹¹ Cũũya ditapũ jeawi. Too macãrã cũũya dita macãrãpe cũũrẽ bocariwa. ¹² Siquẽrã cũũrẽ boca, padeowá. Cõãmacũ niipetirare cũũrẽ padeorãre cũũ põna wáari tiiwĩ. ¹³ Cõãmacũ põna niiré marĩ pacusũmũã põnacutĩre tiiróbiro niiria. Marĩ pacusũmũã cũũ tiirémena, teero biiri cũũ põnacutidugaremena põnacuticua. Cõãmacũ põna niirépe merẽã niĩã. Cõãmacũ cũũ boorémena basocáre cũũ põna wáari tiiquĩ.

¹⁴ Cõãmacũ wãcũrére marĩrẽ wedegũdu basocũ bauãrigũ niiwĩ. Cũũ ãsãmena niiwĩ. Basocáre ãñurõ peti tiijãwĩ. Niipetire cũũ wedeserigue, cũũ tiirigue diamacũ niiwũ. Cũũ asibatéere, cũũ uputĩ macũ niirecutirere ãñawũ. Tee uputĩ maquẽrẽ Cõãmacũ macũ sãcũ niigũ dícu cõoqui. ¹⁵ Juan cũũye quetire wedegũ, bayiró busurómena biiro jĩĩ wedewi:

— ãnirã niĩ yũũ múãrẽ wedeserigũ. Biiro jĩĩwũ: “ ãpĩ yũũ siro atiqui. Cũũ yũũ bauáadari sugeropũre niitoayigũ. Teero tiigũ, cũũ yũũ nemorõ niiqui”, jĩĩawũ, jĩĩwĩ.

¹⁶ Cũũ marĩrẽ ãñurõ peti tiijãqui. Teero tiigũ, marĩrẽ ãñurére ticorucujãqui. ¹⁷ Cõãmacũ Moisémena cũũ dutirére ticorigũ niiwĩ. Jesucristomenape cũũ basocáre ãñurére ticoré, teero biiri diamacũ niirére masĩrĩ tiirigũ niiwĩ. ¹⁸ Sãcũnopera Cõãmacũrẽ ãñariqui. Cũũ macũ sãcũ niigũ cũũmena niirucugũ cũũ Pacũre marĩrẽ masĩrĩ tiiwĩ.

Juan Bautista Jesuyére wederigue

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Jerusalén macãrã judíoare dutirá Juan pũtopũ pairé, teero biiri levita basocare sãñãdutira ticocorira niiwã. Cũũpeja cũũ pũtopũ jeara: — ãñiirũno basocũ niimĩ mũũ? jĩĩwã.

²⁰ Cũũpe cũũrẽ yayióro manirõ, diamacũrã wedewi:

— Yũũ Cõãmacũ beserigũ Cristo mee niĩã, jĩĩwĩ.

²¹ — Too docare ãñiirũno niĩ? ¿Mũũ Elías niĩ? jĩĩwã.

— Niiria yũũja, jĩĩwĩ.

— ¿Mũũ profeta, basocá cũũ “atigũdaqui” jĩĩrigũ niĩ? jĩĩwã.

— Niiria, jĩĩwĩ cũũpeja sũcã.

22 Teero tiirá, cúãpeja sãĩñánemowã:

—Too docare ¿ñiirũno niĩ mũu? Ƴsãrẽ yũya; ùsãrẽ ticocoarirare wedeadera tiia. ¿Mũu basiro deero tãgueñaĩ? jĩĩ sãĩñãwã sũcã.

23 Cúãrẽ cũũpe yũwi:

—Yũu niĩã yucũ manirõ, basocã manirõpũ bayiró busurómena wedegú. Profeta Isaías wederirobirora ateré wedea yũucã:
Sĩcũ õpũ atiadarimarẽ quẽnarõ tiiróbiro,
marĩ Ƴpũ atiadari suguero,
múã ñañaré tiirére duujã, ãñurõ niyueya,
jĩĩã, jĩĩwĩ.

24 Juanrẽ sãĩñãrã jeaarira fariseo basoca ticocoarira niirira niiwã.

25 Cúãpeja cũũrẽ sãĩñánemowã sũcã:

—Too docare mũu Cõãmacũ beserigu Cristo o Elías o profeta cúã “atigũdaqui” jĩĩrigũ niiripacũ, ¿deero tiigũ wãmeõtii? jĩĩwã.

26 —Yũu ocoména wãmeõtia. Ƴpĩpé múã watoapure múã ññamasĩhẽgũ niĩ.

27 Cũũ yũu siro atigũdupẽ ãñunetõgũ niiqui. Yũupeja cũũrẽ sũcãrĩbíridojãcu, jĩĩwĩ.

28 Tee Betania wãmecutiro día Jordán apeniñapú teero wáawũ. Toopú Juan basocãre wãmeõtíwi.

Jesús cordero tiiróbiro niĩ

29 Apebúrecope Juan Jesús atiri ññagũ, jĩĩwĩ:

—¡ññaña! Ƴnirã Cõãmacũ ticodiocorigũ, cordero tiiróbiro niigũ niĩ. Cũũ di-arémena atibúreco macãrã ñañaré tiirére petirí tiigũdaqui. 30 Yũu múãrẽ ateré wedeawũ: “Sĩcũ basocũ yũu siro atigũdaqui. Cũũ yũu bauáadari sugueropũ niitoayigu. Teero tiigũ, cúũ yũu nemorõ niiqui”, jĩĩãwũ. Ƴnirẽna wedeseawũ.

31 “¿Noã niĩ?” jĩĩmasĩritũ ména. Masĩripacũ, Israelya põna macãrã cũũrẽ masĩãrõ jĩĩgũ, cúãrẽ ocoména wãmeõtigu atiwũ, jĩĩwĩ.

32 Juan wedenemowĩ:

—Espíritu Santo sũcũ bua tiiróbiro baugũ ãmũãsepũ diiátiri ññawũ. Ƴnipáre jeapeawi. 33 “¿Noã niĩ?” jĩĩmasĩritũ ména. Yũure ocoména wãmeõtitudigu yũure biiro jĩĩti: “Mũu Espiritu Santo diiáti, sũcũpũre jeapeari ññagũdacu. Cũũrã Espiritu Santore ticodiocogũniĩ”, jĩĩti. 34 Cũũ teero jĩĩrirobirora yũu ññawũ. Teero tiigũ, ateré wedea: Ƴnirã niĩ Cõãmacũ macũ, jĩĩwĩ Juan.

Jesús buerá niisuguerira

35 Apebúreco Juan toopú niiwĩ sũcã. Ƴsã pũarã cúũ buerã cũũrẽ bapacutiwũ.

36 Juan Jesús netõwári ññagũ, ùsãrẽ jĩĩwĩ:

—¡ññaña! Ƴnirã Cõãmacũ ticodiocorigũ, cordero tiiróbiro niigũ niĩ, jĩĩwĩ.

37 Cũũ teero jĩĩrĩ tũorã, ùsã pũarã Jesuré nũnũwũ. 38 Jesús cãmenũcã, ùsã nũnũrĩ ññagũ: —¿Ñeenórẽ ãmaãĩ, yũure nũnũrã? jĩĩwĩ.

—Rabí, jĩĩwũ ùsãpe—. (Rabí “basocãre buegũ” jĩĩdũgaro tiia.) ¿Noopú niĩãrĩ mũu? jĩĩwũ.

39 —Jãmũ, ññarã atiya, jĩĩwĩ ùsãrẽ.

Ƴsã cũũmena wáa, cúũ niirõpũ ññarã jeawũ. Ññamicapũ niiwũ. Teero tiirá, cúũmena niinañiõjõãwũ.

40 Yũũmena Jesuré nũnũgũ Andrés wãmecutíwi. Cũũcã Juan basocãre wãmeõtigu wederiguere tũowí. Cũũ Simón Pedro bai niiwĩ. 41 Andrés cúũ sõwũ Simónrẽ máata buajeá, cúũrẽ jĩĩyigu:

—Mesías Cõãmacũ “ticodiocogũda” jĩĩrigure buajeáawũ, jĩĩyigu. (Mesías “Cristo Cõãmacũ beserigu” jĩĩdũgaro tiia.)

42 Cũũrẽ Jesús pũtopũ sũojeáwi. Jesús cúũrẽ ññagũ, jĩĩwĩ:

—Muu Simón niia Jonás macū. Too síro muurē “Cefas” jīādacua, jīwī. (Cefas āpērāyémena Pedro niia.)*

Jesús Felipere, Natanaelre “jāmu” jīrigue

⁴³ Apebáreco Jesús “Galilearu wáaada” jī wācūrigu niwī. Cūu toopú wáaadari suguero, Felipere buajeá: —Jāmu yuumena, jīwī.

⁴⁴ Felipe Betsaida macā macū niwī. Andrés, Pedro too macārārā niwā.

⁴⁵ Felipe Natanaelre buajeá, jīyigu:

—Moisés jóaripūru jīrigure buajeáawā. Profetacā cūye maquērēna jóarira niwā. Jesús Nazaret macū, José macū cūā jīnogū niī, jīyigu.

⁴⁶ Natanael jīyigu:

—Nazaretpure sícū añugáno manī.

Felipe yuyigu:

—Jāmu, ñnaco marī, jīyigu.

⁴⁷ Jesús Natanael atiri ñnagū: —Ñni Israelya pōna macū peti, tiiditóre manigá niī, jīwī.

⁴⁸ Natanael cūurē sāñnāwī:

—¿Deero tii muu yure masī? jīwī.

—Felipe muurē suoádari suguero, yuu muurē ñnatoaawā méé. Yucugu higuera docaru niāwā muu, jīwī.

⁴⁹ —Rabí, muu Cōāmacū macū niā. Israelya pōna macārā ōpū niā, jīwī.

⁵⁰ —¿“Higuera docaru niāwā muu” yuu jīrere tōogú, yure padeói? Too síropure muu tee nemorō añuré petire ñnagūdacu, jīwī.

⁵¹ Jesús jīnemowī:

—Yuu múārē ateréja diamacūrā jīā: Too síropu múā ūmuāse pāōrī ñnāadacu. Ángelea Cōāmacūyara yuu niipetira sōwū pūtopu muāwa, diiátiri ñnāadacu, † jīwī.

2

Canáru wāmosiari bosebureco

¹ Itiábureco wáaro tiirí, Caná Galilea ditapure wāmosiari bosebureco tiipéowa. Jesús paco toopú jeawo. ² Jesuré, ūsā cūu bueracārē boocórira niwā.

³ Cūā bosebureco tiirí, vino petijōāwā. Teero tiigó, Jesús pacopéja cūurē jīwō:

—Macū, vino petijōāyu.

⁴ Cūupeja coore yuwī:

—Paco, ¿deero tiigó yure wedei? Yuu teeré tiirítono jearia ména, jīwī.

⁵ Coopeja tii bosebureco tīacoterare: —Cūu dutiró tiyá, jīwō.

⁶ Toopú seiparu ūtāparu niwū. Ūsā judíoare dutirobirora jūirē coseádare oco posetire niwū. Pacapáru niwū: Sicarúre pairó oco cincuenta o setenta litros sāwū. ⁷ Jesús tīacoterare: —Atepararu ocoré píosādadodupoya, jīwī.

Teeparure píosādadorira niwā. ⁸ Teero tiári siro, Jesús cūārē jīwī:

—Bosebureco tiipéogure péero waané, néewaya.

Cūā “jáu” jī, néewawa. ⁹ Bosebureco tiipéogu tee oco vino cotowéariguere sīniñāwī. Jesús tiiriguere masirigu niwī ména. Tīacoterape teeparure píosādadojīrā, masīwā. Sīniñāri siro, wāmosiagure suocó, ¹⁰ jīwī:

—Niipetira sicato vino tīārā, añurére tīasuguecua. Pairó sīniāri siropu, buri niirere tīacua. Muupe añuré vinopere síropu tīadutiayu, jīwī.

¹¹ Jesús Caná Galilea ditapure teeré tiwī. Tee cūu tutuaremena sicato tiññonucāre niwū. Teeména cūu tutuarere ñnowī. Teeré ñnarā, ūsā cūu buerā cūurē padeowá.

* **1:42** “Cefas” arameoayemena, teero biiri “Pedro” griegoayemena “ātāgā” jīdugaro tiicú. † **1:51** Génesis 28.12.

¹² Too síro Jesús Capernaum macãꝑꝝ búawawi. Cũũ paco, cũũ baira, ũsã cũũ buerá cũũmena wáawũ. Ũsã tiimacãꝑꝝre sĩquẽ burecori niiwã.

Jesús Cõãmacũwiipꝝ dúari basocare cõãwionecorigue
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua judíoa bosebureco jeaadaro péerogã dusawá. Teero tiigú, Jesús Jerusalénꝑꝝ wáawi. ¹⁴ Toopú jeagũ, Cõãmacũwiipꝝ wáawi. Tiiwií wesa macã yepapure wáicura dúari basocare buajeáwi. Toopúre wecuaré, ovejare, buare dúawa.* Æpẽrã apeyé dita maquẽ niyerure wasorí basoca toopú duiwa. ¹⁵ Cũã teero tiirí ñagũ, Jesús tãnarídare quẽnowĩ. Tiidaména dúari basocare, cũãyara ovejare, wecuaré tãnawíonecowi. Niyeru wasorí basocaye niyerure maabatéwi. Cũãye mesarire tuunécõãcũjãwĩ. ¹⁶ Buare dúari basocare jĩwĩ:

— Æniãrẽ néewitiwaya. Yũũ Pacũya wiire dúari wii tiiríjãña, jĩwĩ.

¹⁷ Cũũ teero tiirí ñarã, Cõãmacũye queti jóaripũꝑꝝ ate jóariguere ũsã wãcũwũ: “Cõãmacũ, yũũ mũũya wiire maĩnetõre yũũ popeapũ jũũwitiro tí-iróbiro tũgueñaga”,† jĩ jóanoã.

¹⁸ Judíoare dutirápeja cũũ cõãwionecori ñarã, cũũrẽ jĩwã:

— ¿Noã dutirómena cõãwionecoi? Cõãmacũ dutirómena tiigúja, tiieñõña ũsãrẽ, jĩwã.

¹⁹ Jesupéja cũãrẽ jĩwĩ:

— Atiwiiré cõãjãña. Itiábureco siro yũũ quẽnogúda sũcã, jĩwĩ.

²⁰ Judíoare dutirápeja jĩwã:

— Atiwiiré tiirá cuarenta y seis cãmarĩ peawá. ¿Mũũpeja itiábureco siro quẽnogúdari? Tiimasĩricu sáa, jĩwã.

²¹ Jesupéja wiiré wedesegũ, cũũya õpũũrẽ wáaadarere wedesegũ tiiwĩ.

²² Teero tiirá, cũũ dia masãri siropũ, tee cũũ wedeseriguere ũsã wãcũwũ. Teeré wãcũrã, Cõãmacũye queti jóaripũꝑꝝ jóariguere, teero biiri Jesús wedeserigüecãrẽ padeowá.

Jesús basocá wãcũrẽre masĩqui

²³ Paũ Jerusalénꝑꝝ Pascua bosebureco neãwã. Cũã Jesús tutuaremena pee tiieñõrere ñawã. Teeré ñarã, “Cõãmacũ ticodiocorigũ niiqui” jĩrã, cũũrẽ padeowá. ²⁴⁻²⁵ Jesupé cũãrẽ ñamasĩpetijãgũ, Æpẽrã wedero manirõ cũũ basiro basocá niipetira cũã wãcũrẽre masĩpetijãwĩ. Teero tiigú, “cũã ‘padeóa’ jĩpacari, diamacũ padeorá mee niiya” jĩmasĩjãwĩ.

3

Nicodemo Jesuména wedeserigue

¹ Sícũ fariseo basocũ niiwĩ. Cũũ wãmecutiwi Nicodemo. Cũũ judíoare dutirá menamacũ niiwĩ. ² Sicañami Nicodemo Jesuré ñagũ jeawi. Cũũrẽ jĩwĩ:

— Basocáre buegú, Cõãmacũ mũũmena niiqui. Teero tiigú, cũũ tutuare ticorémena mũũ tiieñõmasĩã. Mũũ tiieñõre ñarã, ũsã ateré masĩã: Cõãmacũ mũũrẽ ticodiocojĩyi ũsãrẽ buedutigũ, jĩwĩ.

³ Jesús cũũrẽ yũũwĩ:

— Yũũ mũũrẽ ateréja diamacũrã jĩã: Sícũ sicatorũ bauárirobiro bauánemoripacu, Cõãmacũ dutiré jeaboarigue cũũpũre jearicu, jĩwĩ.

⁴ Nicodemo cũũrẽ sãĩñáwĩ:

— ¿Deero tii marĩ bucuári siro, marĩ pacoya páatipũ sããwa, bauábogari sũcã? Sããwa, bauámasĩricu, jĩwĩ.

* **2:14** Basocá wáicũrare sãĩãri siro, paiaré sããduti, sópeodutiyira. † **2:17** Salmo 69.9.

⁵ Jesús cūārē y_{uu}wi:

–Y_{uu} ateréja diamacúrã jĩã: Sícū ocoména, teero biiri Espíritu Santomena bauáheri, Cõamacū dutiré jeaboarigue cūápure jearicu. ⁶ Basocá põna basocára niicua. Cúãrã Espíritu Santomena bauára, Cõamacū põna sããcua. ⁷ Teero tiigú, m_{uu} “niipetira sicato bauárirobiro bauánemorõ booa” jĩrere t_{uogú}, t_{uomanírijãña}. ⁸ M_{uu} masiã: Wĩno noo booró páapucu. Wĩno busuri t_{uopacú}, ¿noopé atii; noopé wáai? jĩmasĩricu. Espíritu Santomena bauári tiiré tee tiiróbiro wáaa, jĩwĩ.

⁹ Nicodemo jĩwĩ:

–¿Deero tiiró teero wáabogari? jĩwĩ.

¹⁰ Jesús cūārē y_{uu}wi:

–M_{uu} Israelya põna macārãrē Cõamacūye maquērē buegú niipacu, ¿teeré masĩrii? ¹¹ Y_{uu} ateréja diamacúrã jĩã: Ūsã masĩrere, ūsã ñnariguere múārē wedea. Múãpe ūsã wederere padeoricu. ¹² Atibúrecop_u wáarere y_{uu} wederi, múã padeoría. Ūm_uãsep_u wáarepereja y_{uu} wedericārē, nemorõrã padeoricu.

¹³ Sícū basocú ūm_uãsep_u m_uãwarig_u maniquí. Y_{uu} niipetira sōwã ūm_uãsep_u niirig_u diiátiw_u. ¹⁴ Tíator_ure yuc_u manirõp_u Moisés ãña cõmeména tiirígure yucugap_u néem_uõnucõyig_u.* Cūã ãñarē néem_uõnucõrirobirora y_{uu} niipetira sōwãcã néem_uõnucõnogũd_u niã. ¹⁵ Biiro y_{uu}re tiiréména niipetira y_{uu}re padeorá catirucujããdacua, jĩwĩ Jesús.

Cõamacū cūã macūrē ticodiocorigue

¹⁶ Cõamacū atibúreco macārãrē bayiró maĩjĩgũ, cūã macū sícū niigúrē ticodiocorig_u niwĩ. Teero tiirá, niipetira cūã macūrē padeorá pecamep_u wáaricua; cūãmena catirucujããdacua. ¹⁷ Cõamacū atibúreco macārãrē “ññarõ tiigúda” jĩjĩgũ mee cūã macūrē ticodiocorig_u niwĩ; cúãrē netõnéãrõ jĩjĩgũ ticodiocorig_u niwĩ.

¹⁸ Cõamacū cūã macūrē padeoráre ññarõ tiiríqui. Cūãrē padeohérape ññarõ tiinóãdara niitoaya mée Cõamacū macū sícū niigúrē padeohére wapa. ¹⁹ Cõamacū macū sãwócore néeatig_u tiiróbiro atibúrecop_ure atiwĩ. Basocápe ññaré tiirá niijĩrã, sãwócore néeatig_ure booríyira. Ññarére tiidugájĩrã, naĩtĩãrõp_u putuádugayira. Teero tiigú, Cõamacū cúãrē ññarõ tiigúdaqui. ²⁰ Ññaré tiigú sãwócore c_{uogú}re booríqui. Cūã ññaré tiirére bauanérĩ boohég_u, sãwócore p_utop_u jeadugariqui. ²¹ Diamacúrã ãñuré tiigúpe sãwócore néeatig_ure n_un_urucúqui. ãñuré tiigú sãwócore p_utop_u niirĩ, basocá cūã tiirére ññaãya. Cūã Cõamacū booróbiro tiirí, ññañoã.

Juan Bautista Jesuyére wedenemorigue

²² Too síro Jesús ūsã cūã bueráména Judea ditap_u wáaw_u. Toop_ure basocáre wãmeõtira, yoari mee niwũ. ²³ Juan Enón wãmecutirop_u niyig_u. Enón Salim wãmecutiri macã p_utogã niwũ. Toop_ure oco niirõ niwũ. Teero tiigú, toop_ure wãmeõtig_u tiyig_u. Basocá cūã p_utop_u wãmeõtitudira wáayira. ²⁴ Juan cūãrē peresuwiip_u sōnecoadari suguero, toop_u niyig_u.

²⁵ Sicabureco Juan buerére n_un_urã sícū judíoare dutirá menamacūména bayiró cãmerĩ wedeseyira. Cúãrē dutiré jĩrõbirora cosedutíre maquērē cãmerĩ wedeseyira.

²⁶ Too síro cúã Juan p_utop_u wáa, cūãrē jĩyira:

* **3:14** ãña bacoárira Moiséyagu ãñarē ñnarã, netõnénoyira. Ññaña Números 21.9.

—Ĕsārē buegú, jōō niirito, día Jordán apeniñapú m̄m̄mena niirigu, ũsārē m̄m̄ wederigu mecātígārē wāmeōtigu tiiáwĩ. Niipetira cūūrē n̄n̄urã tiiáwã, jĩyira.

²⁷ Juan cūārē ȳm̄yigu:

—Sĩcãno añurere tiirí, Cõãmacū cūūrē ticorigue niiã. ²⁸ Múã ȳm̄ wederiguere t̄otóawu. Ȳm̄peja “Cõãmacū beserigu Cristo mee niiã” jĩwũ. Ȳm̄ cūũ s̄guero ticorigu niiã. ²⁹ Queorémena teeré wedeguda: Wāmosiagudu n̄mo cūũyago niico. Cūũ menamacū cūũ wedeserere t̄oquí. Teeré t̄ogú, bayiró ũseniqui. Teero tiigú, ȳm̄ wāmosiagudu menamacū ũsenirōbirora bayiró ũseniã. ³⁰ Basocá ññacoropu cūũ ȳm̄ nemorō ũputí macū wáaro booa; ȳm̄pe bári niigú p̄t̄uágudacu, jĩyigu.

Ĕm̄ãsep̄u atiriḡu maquē

³¹ Ĕm̄ãsep̄u atirigu niipetira nemorō niiĩ. Atibáreco macārãpe atibáreco maquē dícare masĩcua; teeré wedesecua. Ĕm̄ãsep̄u atiriḡu niipetira nemorō niiĩ. ³² Cūũ ĩm̄ãsep̄u cūũ ññariguere, cūũ t̄oríguere wedesei. Cūũ wedeserere padeorãno manicúa. ³³ Cūũ wedeserere padeogúnope Cõãmacū wedeserecārē padeoquí. “Cõãmacū wedesere diamacú niiã”, jĩqui. ³⁴ Cõãmacū Espiritu Santore cãmotáro manirō ticorigu niiwĩ Jesuré. Teero tiigú, Jesús Cõãmacū wãcūrere wedesei. ³⁵ Cõãmacū cūũ macūrē maĩgú, niipetirere, niipetirare dutimasĩrere ticoyigu. ³⁶ Cūũ macūrē padeogúno catiré petihére c̄oquí. Cūūrē t̄ohéḡu nope catiré petihére b̄aríḡudaqui. Cõãmacū bayiró cúaremena cūūrē ññarō tiigúdaqui.

4

Jesús Samaria dita macōmena wedeseriḡu

¹⁻² Pām̄ basocá Jesuré n̄n̄wã. Juan wāmeōtiri basocu nemorō ũsã Jesús buerãpe basocãre wāmeōtiwu. Jesús basiro cūārē wāmeōtiriwi. Pām̄ basocá Jesuré n̄n̄urã quetire, teero biiri cūã wāmeōtire quetire fariseo basoca t̄oyíra. Jesús “cūã tee quetire t̄oáyira” jĩrere t̄oári siro, ³ ũsã Judeap̄u niĩarira Galileap̄u wáawu.

⁴ Toopú wáara, Samaria ditap̄u netōwáro niirō tiiwú. ⁵ Tiiditap̄u Sicar wāmec̄tiri macãp̄u jeawu. Tiimacã p̄to tíato macū Jacob sicadita sãiyigu. Too síro tiidita cūũ macū Joseré p̄t̄uáiyro. ⁶ Tiiditap̄u oco waarí cope Jacob tiirí cope niiwũ. Jesús yoaro wáa, páas̄t̄igu, tiicope wesap̄u jeanuãwĩ. Coeritō niiwũ.

⁷⁻⁸ Cūũ toopú duitab̄e, ũsã yaaré sãirã wáara, macãp̄u piyawawu. Ĕsã toopú wáari siro, s̄icō numiō Samaria dita macō tiicopep̄u oco waagó jearigo niiwō. Jesús coore jĩyigu:

—Ȳm̄re oco t̄fãña, jĩyigu.

⁹ Judíoa Samaria dita macārãmena cãmerĩ ññadugariya. Teero tiigó, coope cūūrē jĩyigo:

—¿Deero tiigú m̄m̄ judíoyu niipacu, ȳm̄ Samaria dita macōrē oco sãĩ? jĩyigo.

¹⁰ Jesús ȳm̄yigu:

—M̄m̄ Cõãmacū basocãre ticorere masĩria. Ȳm̄cãrē masĩricu. M̄m̄ masĩgōjã, ȳm̄re sãibóajiyu. M̄m̄ sãirĩ, ȳm̄pe oco catiri tiiré petire ticoboajiyu, jĩyigu.

¹¹ Coope ȳm̄yigo:

—M̄m̄ ocoré waanériru c̄oríã. Aticopé ũcũari cope niiã. ¿Noopú m̄m̄ oco catiri tiirere buabógari? ¹² Marĩ ñecū Jacob aticopé maquērē s̄niyigu. Cūũ p̄õna, cūũyara ecarácã s̄niyíra. Cūũ marĩrē aticoperé cūũyigu. ¿M̄m̄peja cūũ nemorō niiĩ? jĩyigo.

13 Cũũpe jĩiyigu:

—Niipetira aticopé maquẽ ocoré s̄nirã s̄nidugáadacua sũcã. 14 Yũũ ticorépere s̄nigãno s̄nidugánemoriq̄ui. Cũũpure cũũya yeeripũnarũ oco õmayucoro tiiróbiro niiãdacu. Teeména catirucujãgũdaqui, jĩiyigu.

15 —Too docare yũũre teeocore ticoya. Mũũ yũũre ticori, yũũ oco s̄nidugánemoricu. Teero biiri aticopepũre oco waadugágo ññanucũnemicu sáa, jĩiyigo coopeja.

16 —Too docare mũũ manũrẽ sũogó wáaya, jĩiyigu.

17 —Yũũ manũ manigõ niiã, jĩiyigo coopeja.

Cũũpe jĩiyigu sáa:

—Mũũ “manũ maniã” jĩigõ, diamacũrã jĩã. 18 Mũũ sicamoquẽñerã ãmũãmena manũcutirigo niimiwũ. Mecũtigã mũũmena niigũcã mũũ manũ díamacũ niirii. Mũũ wedesere diamacũrã niiã, jĩiyigu.

19 Coope cũũrẽ yũũyigo sáa:

—Yũũ tugueñarĩ, mũũ s̄icũ profeta niicu. 20 Ɔsã ñecũsũmũã Samaria dita macãrã iigũ ãtãgũpũ Cõãmacũrẽ padeoyira. Mũã judíoape “Jerusalénũ Cõãmacũrẽ padeoró booa” jĩã, jĩiyigo.

21 Jesús coore jĩiyigu:

—Yũũ wederere tũoyá: Iigũ ãtãgũpũ wáaripacara, Jerusalénũ wáaripacara, mũã Cõãmacũrẽ padeorito jeaadaro tiia. 22 Mũã Samaria dita macãrã mũã padeorere ãñurõ tũomas̄ricu. Ɔsãpeja ãsã padeorere masĩã. Biiro biia: Cõãmacũ judíoayũmena basocãre netõnégũdaqui. 23 Basocã Cõãmacũrẽ diamacũrã padeorã cũũye yeeripũnarĩũ padeorito jeaadaro tiia; jeatoaa mée. Cõãmacũ cũũrẽ padeorãre teorora padeorí booquí. 24 Cõãmacũ bauhégũ niiĩ. Cũũrẽ padeorã yeeripũnarĩũ diamacũrã padeoró booa, jĩiyigu.

25 Coopeja jĩiyigo:

—Yũũ masĩã: Mesías, ãpẽrã “Cristo” jĩigũ, atigũdaqui. Cũũ atigũ, marĩrẽ niipetirere wedegũdaqui, jĩiyigo.

26 —Yũũ mũũmena wedesegũ cũũrã niiã, jĩiyigu cũũpeja.

27 Cũũ teero jĩĩ wedeseritabe, ãsã jeawũ. Ɔsã Jesús numiõmena wedeseri ññarã, ññamanijõãwũ. S̄icũnopera cũũrẽ “¿ñeenórẽ boogó tiiárĩ?” o “¿ñeenõ maquẽrẽ wedesera tiiárĩ?” jĩĩ sãĩñáriwũ.

28 Coope coo oco waarĩrũre toopũra duudũpójã, macãrũ wáajõãwõ. Toopũre jeago, basocãre wedeyigo:

29 —Jõõrũ s̄icũ ãmũ niiãwĩ. Cũũ yũũ tiirĩguere wedepetijããwĩ. Mũãcã ññarã atiya. Mũã wãcũrĩ, ¿cũũ Cristo Cõãmacũ beserigũra niigari? jĩiyigo.

30 Coo teeré wederi tũorã, cũũ Jesús pũtopũ ññarã jeawa. 31 Cũũ jearitabe, ãsã Jesuré yaadutimiwũ.

32 Cũũ ãsãrẽ jĩĩwĩ:

—Yũũ yaaré cũoa. Mũã mas̄ricu, jĩĩwĩ.

33 Teero tiirã, ãsã cũũ buerã cãmerĩ sãĩñãwũ:

—¿Apetó tiirã, ãpẽrã cũũrẽ yaaré néeati, ecatóaayirite? jĩĩwũ.

34 Jesús ãsãrẽ jĩĩwĩ:

—Yũũre ticodiocorigũ booróbiro tiirĩ, teero biiri cũũ dutirẽre tiipetĩri, yũũre yaaré tiiróbiro niiã. 35 Mũã biiro jĩĩ wãcũã: “Bapari muĩpũrã dũsaa oterigue dũcacutiadaro”. Teero jĩĩrõno tiirã, jõõpe ññacoya. Jõõ atirã oterigue butiré tiiróbiro niiĩya padeoádara. 36 Oterigue dũcare seenéõcũgũ cũũ paderé wapa wapatĩnogũdu niiĩ. Catiré petihẽrere buerã cũũye dũca seenéõcũre tiiróbiro niiĩya. Cũũ padeorĩ ññarã, oterigũ seenéõcũrigũmena ãseniãdacua. 37 Ate

diamacú jĩré niiã: “Sĩcũ otequi; ãpĩ seenéõcũqui”. ³⁸ Yũũ múãrẽ seenéõcũrã tiiróbiro ticocoa ãpẽrã oterioropũre. ãpẽrã oterira tiiróbiro yéë maquẽrẽ buesugueyira; múãpe seenéõcũrã tiiróbiro basocá yũũre padeorí ãñaãdacu, jĩwĩ.

³⁹ Samaria dita macõ cooya macã macãrãrẽ “jõõ niiãrigũ niipetire yũũ tiirĩguere wedepetijããwĩ” jĩ wedeyigo. Teeré tuorã, paũ cũũrẽ padeoríra niwã. ⁴⁰ Teero tiirá, Jesús pũtopũ jea, cũũrẽ cúã pũtopũ pũtuãdutiwa. Ësã cúã pũtopũre pũabúreco pũtuácũmuwũ. ⁴¹ ãpẽrã paũ Jesús wederere tuorã, padeoríra niwã. ⁴² Tiimacã macãrã coore jĩwã:

—Ësã mũũ wedeariguemena dícu cũũrẽ padeorí. Ësã basiro cũũrẽ tuoáwũ. Teero tiirá, cũũrẽ padeóa. Mecütigã ãsã ate diamacú maquẽrẽ masĩã: Cũũrã atibúreco macãrãrẽ netõnégũ niiĩ, jĩ wedesewa.

Jesús sũcũ dutigũ macãrẽ netõnérigue

⁴³ Pũabúreco Samaria dita macãrãmena niiãri siro, ãsã Jesuména Galilea ditapũ wáawũ. ⁴⁴ Too sugueropũ Jesús ãsãrẽ biiro jĩwĩ: “Profetare cũũya dita macãrã padeorícua”, jĩwĩ. ⁴⁵ Galilea dita macãrãcã Jerusalénũ Pascua ãñarã jearira niwã. Toopũ niipetire Jesús cũũ tutuaremena tiiẽñoriguere ãñawã. Teero tiirá, Jesús Galileapũ jeari, cũũrẽ ãñurõ bocawa.

⁴⁶ Jesús Canárũ coewĩ. Caná Galilea ditapũ niiã. Tiimacãrũ cũũ too sugueropũ ocoré vino wáari tiiwĩ. Teebũrecorire sũcũ dutigũ Capernaum macũ niwĩ. Cũũ Galilea dita õpũ doca macũ niwĩ. Cũũ macũ diarecutigũ tiiyigũ. ⁴⁷ Cũũ “Jesús Judeapũ niiãrigũ Galileapũ jeaayigũ” jĩrere tuogũ, Jesús pũtopũ jea, jĩwĩ:

—Yũũ macãrẽ diaré netõnébosagu búatiya. Cũũ diaró pũtogãrũ niãwĩ, jĩwĩ.

⁴⁸ Jesupé cũũrẽ jĩwĩ:

—Múãjã yũũ tutuaremena tiiẽñorere ãñahẽrã, padeorí, jĩwĩ.

⁴⁹ Cũũpe jĩwĩ:

—Õpũ, jãmũ, búawaco, yũũ macũ diaadari suguero, jĩwĩ.

⁵⁰ Jesupé cũũrẽ jĩwĩ:

—Mũũya wiipũ pũtuawagũ. Mũũ macũ catiqui, jĩwĩ.

Jesús teero jĩrere padeogũ, cũũya wiipũ pũtuawawĩ. ⁵¹ Búawa, cũũya wiipũ jeagũũ tiirí, cũũrẽ padecotera maapũ bocayira.

—Mũũ macũ catiawĩ, jĩ wedeyira.

⁵² —¿Deero biiri cũũ ãñunucããrĩ? jĩ sãĩñáyigũ cũũpe.

—Ñamica coeritó siro wioré tatijõããwũ, jĩyira cúãpeja.

⁵³ “Jesús yũũre tii horara ‘mũũ macũ catiqui’ jĩãwĩ”, jĩ wãcũgũ, Jesuré padeoyigũ. Teero tiirá, niipetira cũũya wii macãrãcã Jesuré padeoyíra.

⁵⁴ Teeména Jesús Judeapũ niiãrigũ Galileapũ jeari siro, pũarĩ cũũ tutuaremena tiiẽñore wáaro tiiwũ sãa.

5

Jesús wáamasĩhẽgãrẽ wáari tiirĩgue

¹ Too síro Jesús Jerusalénũ judíoa bosebureco ãñagũ cãmerpũtuawawĩ sũcã. ² Jerusalénũ sããwaro sicasope Oveja wãmecutiri sope niwũ. Tiisopepũto cusaáda jĩrã quẽnorítaro niwũ. Tiitaro hebreoayemena Betesda wãmecutiwũ. Tiitaro wesapũre sicamoquẽne tatiari biayã maniré tatiari niwũ. ³⁻⁴ Teetataripũre paũ basocá yepapũ cõãwã. Cũũ diarecutira, ãñahẽrã, opayuriri wáara, bũuré ñicãrĩ cuorã niwũ. Tiitaropũre wãcũña manirõ sũquẽtaberi ángele diijeáyigũ. Diijeá, ocoré cãmeñarĩ tiiyigũ. Cũũ teero tiári siro, tiitaropũ ãñañuãsuguegũ netõnénoyigũ. ⁵ Toopũre sũcũ diarecutigũ niwĩ.

Treinta y ocho cūmarĩ wáayiro, cūũ diaré buarí siro. ⁶ Jesús tiitaro p̄top̄u netōwágu cūũrē ññawĩ. Cūũ toopú yoari cōārēre masĩwĩ. Teero tiigú, cūũrē sãññáwĩ:

—¿M̄u netōnérĩ boogári? jĩwĩ.

⁷ Cūũpe ȳuwi:

—Ȳuure tiiapuguno maniĩ. Oco cãmeñarĩcōrō ȳu tiitarop̄u ñaañuãgũdu tiiri, ãpĩ ȳu suguero ñaañuãsuguerucui, jĩwĩ.

⁸ Jesupé jĩwĩ:

—W̄um̄nucãña. M̄u cōārōrē néepa, wáagua, jĩwĩ.

⁹ Máata netōnénoãriḡu p̄tuáwi. Cūũ cōārōrē néepa, wáanucãwĩ. Cūũrē netōnéri bureco sábado niiwã. ¹⁰ Teero tiirá, judíoare dutirápeja netōnénoãriḡu jĩyira:

—¿Deero tiigú m̄u mecũã marĩrē yeerisãdutiri bureco niipacari, m̄u cōārōrē apawai? Marĩrē teero tiidutiria, jĩyira.

¹¹ Cūũpe ȳuyigu:

—Ȳuure netōnéãriḡu “m̄u cōārōrē néepa, wáagua” jĩñawĩ, jĩyigu.

¹² Cūũpeja sãññáyira sũcã:

—¿Noã niĩarĩ m̄urē “m̄u cōārōrē néepa, wáagua” jĩãriḡu? jĩyira.

¹³ Cūũpe masĩriyigu. Jesús pāu basocá watoap̄u netōwáwi. ¹⁴ Too síro Jesús Cōãmacũwiip̄u cūũrē buajeágu, jĩwĩ:

—Ññurō tiiwá. M̄u netōnénoãriḡu niĩã. Nemorō ññaarō netōrĩ jĩgũ, ññaarē tiinemógũ mee tiiwá, jĩwĩ.

¹⁵ Cūũpe judíoare dutirãre wedegu wáarigu niiwĩ.

—Ȳuure netōnéãriḡu Jesús niĩawĩ, jĩyigu.

¹⁶ Jesús sábado niirĩ teero tiiré wapa judíoare dutirápeja cūũrē ññatutinucãrira niiwã.

¹⁷ Jesupéja cūũrē jĩwĩ:

—Ȳu Pac̄u paderucujãqui; ȳucã paderucujãã, jĩwĩ.

¹⁸ Cūũ teero jĩrĩ tuorã, nemorōrã cūũrē sããdugáyira. Cūũ t̄gueñarĩ, cūũ judíoa yeerisãri bureco tiidutirere peotígu tiirígu niiwĩ. Teero biiri cūũ Cōãmacũrē “ȳu Pac̄u niirĩ” jĩrēmena nemorō cúayira. Teero jĩgũ, “ȳu Cōãmacũmena sãcãrĩbíro niĩã” jĩdugagu tiiwĩ.

Jesús cūũye maquẽrẽ wederigue

¹⁹ Teero tiigú, Jesús cūũrē ȳuwi:

—Ȳu ateréja diamacũrã jĩã: Ȳu Cōãmacũ macũ ȳu basiro ȳu booró tiiría. Ȳu Pac̄u tiirere ñña, tee díçure tiia. Biiro niĩã: Niipetire ȳu Pac̄u tiirénorẽ ȳucã tiia. ²⁰ Ȳu Pac̄u ȳuure maĩgũ, niipetire cūũ tiirénorẽ ȳuure ãñoĩ. Ȳuure ãñorigue nemorō too síro ȳuure ãñogũdaqui. Tee cūũ ãñoãdarere ȳu tiĩñorĩ, máã ññamanijõããdacu. ²¹ Ȳu Pac̄u basocá diarirare masõ, catiré ticorobirora ȳucã cūũ macũ niijĩgũ, catirere ȳu ticodugara díçure ticoa. ²² Basocãre wapa tiĩadãri bureco jeari, ȳu Pac̄u wapa tiiriqui. Ȳuure basocã tiirere besedutitoawĩ, ²³ niipetira ȳuure padeoãro jĩgũ. Cūũrē padeoróbirora ȳuure padeoãro. Ȳuure padeohéguno ȳu Pac̄ucãrẽ padeoriqui. Cūũrã ȳuure ticodiocowi.

²⁴ Ȳu ateréja diamacũrã jĩã: Ȳu jĩrere tuogúno, teero biiri ȳuure ticodiocorigu padeogúno catiré petihere cuoquí. Cūũ ññaarō tiinóríqui. Cūũ pecamer̄u wáaboarigu catiré petihere cuotóai. ²⁵ Ȳu ateréja diamacũrã jĩã: Basocã diarira tiiróbiru niirã ȳu Cōãmacũ macũ wedeserere tuoãdacua. Cūũ tuorítõno jeaadarõ tiia; jeatoaa mée. Ȳu wedeserere ȳurãno catirucadacua. ²⁶ Ȳu Pac̄ura basocãre catiré petihere ticomasĩ. Cūũrã basocãre

catiré petihére ticomasĩrere yũre ticoi. ²⁷ Basocáre wapa tiídari bureco jeari, yũ basocáre wapa tiigúdacu. Yũ niipetira sōwũ niirĩ, yũ Pacu yũre teero tiidutíwi. ²⁸ Múã teeré t̃orá, t̃omanĩrijãña. Niipetira masãcoperipũ niirã yũ wedeseri t̃oádacua. Cúã t̃orító jeaadaro tiia. ²⁹ Yũ wedeseri t̃orá, masãcoperipũ niimiãrira witiatiadacua. ãñurõ tiiréc̃utirira masã, catirucadacua. Ñañaré tiirãrapeja masã, ñañarõ tiinóadacua.

Jesús Cõãmacũ macũ niĩ

³⁰ Yũ basocá tiirére ñagũ, “ñañaniã” o “ãñuniã” jĩmasĩã yũ Pacu dutirotirora. Yũ basiro apeyenó tiiría. Yũ booró tiidugária; yũ Pacu yũre ticodiocorigũ booróbiro tiia. Tee tiiró, yũ jĩré diamacú niĩã. ³¹ Yũ basiro yũ niirec̃utirere wederi, “mũ wederé wapamaníã” jĩbocu múã. ³² ãpĩ niĩ yũ niirec̃utirere wedegú. Cũrã yũ Pacu niĩ. Yũ masĩã: Yũ niirec̃utirere wedegũ, diamacúrã wedei. ³³ Múã Juan wãmeõtiri basocũpũre sãñãdutira tico-corira niiwũ. Cũcã yũ niirec̃utirere diamacú wedegú niirigũ niiwĩ. ³⁴ Basocá yũ niirec̃utirere wedeserere ãmaãgũ mee tiia. Múãrẽ netõãrõ jĩgũ, Juan wederiguere múãrẽ wãcũrĩ tiia. ³⁵ Juan sãwócoriga tiiróbiro niiwĩ. Sãwócoriga ãñurõ jũboeropũ basocá neãcua. Múãcã jeawũ, cũ wederi t̃orá. T̃o, yoari mee useniwũ. ³⁶ Yũ tiiré Juan wederigue nemorõ yũ niirec̃utirere ãñoã. Yũ tiiré yũ Pacu tiidutirera niĩã. Teero tiirémena “yũ Pacu diamacúrã yũre ticodiocowĩ” jĩrére ãñoã. ³⁷ Yũ Pacu yũre ticodiocorigũcã yũ niirec̃utirere wedei. Múã cũ wederé t̃oría; cũ baurécãrẽ ñaria. ³⁸ Cũ ticodiocorigũre padeoría. Teero tiiró, cũ wederé múãrẽ sãria. ³⁹ Múã Cõãmacũye queti jóaripũrẽ quioníremena buea, “toopú catiré petihére buaádacu” jĩ wãcũrã. Múã tiipũ maquẽrẽ buera, yé maquẽrẽna buemiã. ⁴⁰ Teero wãcũpacara, yũpere padeonũsedugaria. Yũre padeonũsera dícu catiré petihére c̃oádacua.

⁴¹ Basocá yũre ãñurõ wedeserere ãmaãgũ mee tiia. ⁴² Yũ múãrẽ ñamasĩã. Múã Cõãmacũrẽ maĩría. ⁴³ Yũ Pacu wãmemena yũ atipacari, múã yũre ãñurõ bocaria. ãpĩ cũ basiro cũ wãmemena atigũpere múã ãñurõ bocabocu. ⁴⁴ Múã basirora múã tiirére “ãñuã” jĩrĩ booa. Cõãmacũ s̃icũ niigú múãrẽ “ãñuã” jĩrẽpere ãmaãria. Teero tiirã, ¿deero tii múã yũre padeobóatau? ⁴⁵ Múã yũre “Cõãmacũpũre marĩrẽ wedesãgũdaqui” jĩ wãcũrijãña. “Moisés jóariguere tiirã, Cõãmacũmena ãñurõ niĩadacu”, jĩ wãcũmiã múã. Moiséra múãrẽ wedesãqui. ⁴⁶ Moisés yé maquẽrẽ jóarigũ niiwĩ. Teero tiirã, cũ jóariguere padeorã yũcãrẽ padeobócu. ⁴⁷ Cũ jóariguere padeohẽrapeja ¿deero tii múã yũ wederére padeobóatau? Padeoridojãã, jĩwĩ.

6

Jesús cinco mil ãmũãrẽ yaarẽ ecarigue (Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Too síro Jesuména Galileataro apeniñapú tĩãwawũ. Tiitaro wãmecutia Tiberias. ² Basocá cũ tiĩñoremena diarec̃utirare netõnérĩ ñajĩrã, paũ cũrẽ nũnũwã. ³ Ësã apeniñapú tĩãjeara, ãtãgũpú muãwa, duiwũ. ⁴ Teebũrecorire Pascua judíoa bosebũreco wãaadaro péerogã dũsawú. ⁵ Jesús paũ basocá cũrẽ nũnũrĩ ñagũ, Felipere jĩwĩ:

—¿Noopú marĩ yaarẽ sãrã wãaadari cúã paũre ecaádara? jĩwĩ.

⁶ Felipere ¿deero yũgũdari? jĩgũ, teero sãñãwĩ. Jesupé cũ tiíadarere masĩtoarigũ niiwĩ. ⁷ Felipe cũrẽ yũwĩ:

—Ocho muĩpũrã pade wapatãremena marĩ pã sãĩ, p̃atãco, batori, jeatuaricu, jĩwĩ.

⁸ ʘsā menamacū Andrés (Simón Pedro baipéja) Jesuré jīwī:

⁹ –Ānorē sīcū wīmagū niī. Cū sicamoquēñepa pā cebadamena tiiárigue cūoi. Teero biiri wai puarā cūoi. Ate yaaré āniā paure jeatuaricu, jīwī.

¹⁰ Jesús ūsārē jīwī:

–Basocáre duidutiya, jīwī.

Toopáre taa pee niwā. Teero tiirá, niipetira duiwa. Cinco mil ūmā niwā. ¹¹ Too síro Jesús pārē née, Cōāmacārē usenire ticowi. Too síro duiráre batodutiwi. Waimenacārē teerora tiiwī. ʘsā cūā yaadugarocōrō batowū.

¹² Cūā yaa, yapiari siro, Jesús ūsārē jīwī:

–Cūā yaaduarere cōōrī jīrā, teeré seesāña, jīwī.

¹³ Sicamoquēñepa pā niimiárigue ūsā yaaduariguere seesārī, doce piseri dadodupówū. ¹⁴ Basocá Jesús cūā tutuaremena tee tiiēñorī ñnarā, jīwā:

–“Profeta atigū niīāyigu” cūā jīrigu ānirā niī. Diamacārā niyu, jīwā.

¹⁵ Cūā cūārē bayiró tutuaremena néewa, ōpū sōnecodugamiwā. Cūupeja cūā teero tiidugarere ñnagū, sīcūrā ūtāgūpū muājōāwī.

Jesús oco sotoápu wáarigue

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Too síro náicūmuatiri, ūsā opataropū búawawū. ¹⁷ Náicūmuāri siro, Jesús bauríwi. Teero tiirá, Capernaumpū wáara, dooríwupū muāsā, tiitarore tīāwanucāwū. ¹⁸ ʘsā tīāwari, wīno bayiró páapuatiwū. Teero wáari, ocoturí paca atiwū. ¹⁹ ʘsā yoaro sicamoquēñe kilómetros wáaari siro, Jesús ūsā putopū atigu, oco sotoápu atijōāatiwi. Cūārē ñnarā, bayiró cuiwū. ²⁰ Cūā ūsārē jīwī:

–Yū niī. Cuirijāña, jīwī.

²¹ Teero tiirá, useniremena cūārē boca, muāsādutiwū. Máata ūsā wáaropū jeasirotiwū.

Opataro wesapū cōōrīra Jesuré āmaārigue

²² Apebárecope basocá apeniñapū putuáarira ñnaco, jīyira: “Sicawára niimiāwū; Jesús cūā buerámēna tiiwuré muāsāriawī; cūā buerá dícu tīāwaawā”, jīyira. ²³ Cūā teero jīcōātori, apeyepáwū jeayiro. Teepawū ūsā yaaariropū jeayiro. (ʘsā toopá yaawū, Jesús cūā Pacure usenire ticoari siro.) Tee Tiberias wāmecutiri macā maquēpawū niwū. ²⁴ Jesús, teero biiri ūsā cūā buerá manirī ñnarā, basocá teepawupū muāsā, Capernaumpū Jesuré āmaārā atirira niwā.

Jesús yaaré catiré petihére ticogú

²⁵ Cūā atiniñapū tīājeera, Jesuré buajeára, cūārē sāñnāwā:

–Basocáre buegú, ¿deero biiri mu tīājeearī ānopáre? jīwā.

²⁶ Jesupé yūwī:

–Yū múārē ateréja diamacārā jīā: Múā pā yaa, yapiarigue wapa yūre āmaā. Yū tutuaremena tiiēñoriguepere múā tuomasīria. Teeré tuomasīrāpeja, teewapa yūre āmaāboajīyu. ²⁷ Yaarére bayiró boorjārō booa; yaaré petijōācu. Teero tiiróno tiirá, yaaré catiré petihére ticorépere āmaārō booa. Cōāmacū yū Pacu yūre cūā ticodiocorigū niirére múārē ēñotóawī. Teero tiigú, yū niipetira sōwū tee yaaré catiré petihére múārē ticogūda, jīwī.

²⁸ Teero tiirá, cūāpe sāñnāwā:

–¿Deero tiiádari ūsā, Cōāmacū tiidutírere āñurō tiiádara? jīwā.

²⁹ Cūāpeja yūwī:

–Cōāmacū múārē tiidutíre biiro niī: Yūre cūā ticodiocorigue padeodutí, jīwī.

³⁰ Teero tiirá, cūāpeja sāñnāwā sūcā:

—¿Ñeenómena ñnogúdari, ùsã murrẽ padeorí? ¿Deero bauré tiigúdari?
 31 Marĩ ñecūsũmũã yucu manirõpũ maná wãmecutirere yaayira. Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã: “Cũũ cúãrẽ jaarigue ùmũãse maquẽrẽ ticoyigu”,* jĩĩ jóanoã, jĩĩwã.

32 Teero tiigú, Jesupé jĩĩwĩ:

—Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Ëmũãse maquẽ jaariguere Moisés mee ticoyigu; yũũ Pacupe basocáre yaaré ùmũãse maquẽ petire ticoi. 33 Cũũ tioré ùmũãsepũ diiátire niiã. Basocáre catiré petihére ticoa, jĩĩwĩ.

34 —Õpũ, tee jaarére ùsãrẽ tiorucujãña, jĩĩwã.

35 Jesús jĩĩwĩ:

—Yũũrá niiã yaaré catiré petihére ticogú. Yũũre padeonũnuserano juabóara tiiróbiro niinemoricua; oco sñidugára tiiróbiro niinemoricua. 36 Múãrẽ ateré jĩĩtoawũ: Múã yũũre ññapacara, padeoría. 37 Niipetira yũũ Pacu yũũre tiorá yũũre padeonũnuseadacua. Yũũre padeoráre ñeerijã tiirícu. 38 Yũũ ùmũãsepũ niirigu yũũ booré tiigú mee atiwũ; yũũre ticodiocorigu boorépere tiigú atiwũ. 39 Yũũ Pacu biiro booi: Yũũre tiorirare tiidióri boorí; cúãrẽ pecamepũ wáari boorí. Atibúreco petirí, yũũ cúãrẽ masõrĩ booi. 40 Yũũ Pacu biiro booi: Niipetira yũũre ññarã, yũũre padeorá catiré petihére cuorí booi. Yũũ atibúreco petirí, cúãrẽ masõgũdacu, jĩĩwĩ Jesús.

41 Judíoare dutirápeja Jesuré wedepatinucãwã. “Yũũrá niiã yaaré ùmũãsepũ diiátirigu” jĩĩrĩ tuorá, ññarõ wedesenucãwã.

42 —¿Áni teero wedesegu Jesús José macũ mee niĩ? Cũũ pacu, cúã pacore marĩ masiã. ¿Deero tiigú cúã “ùmũãsepũ niirigu diiátiwũ” jĩĩ? jĩĩwã.

43 Jesús cúãrẽ jĩĩwĩ:

—Wedepatirijãña. 44 Sícũno cúã booró yũũre padeonũnusemasĩriqui; yũũ Pacu yũũre ticodiocorigu yũũre tioráno dícu padeonũnusecua. Atibúreco petirí, yũũ cúãrẽ masõgũdacu. 45 Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã: “Cõãmacũ niipetirare bue, tuomasĩrĩ tiigúdaqui”,† jĩĩ jóanoã. Teero tiirá, niipetira yũũ Pacu wederere tuo, tuomasĩrã, yũũre padeonũnuseya.

46 'Sícũno yũũ Pacure ññarii. Yũũ Cõãmacũmena niirigu niiã. Teero tiigú, yũũ dícu cúãrẽ ññawã. 47 Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Yũũre padeoráno catirucudacua. 48 Yũũrá niiã yaaré catiré petihére ticogú. 49 Múã ñecūsũmũã yucu manirõpũ maná wãmecutirere yaayira. Teeré yaapacara, diajõãyira. 50 Yũũre yaaré ùmũãsepũ diiátirepere wedesea. Teeré jaaráno diaricua. 51 Tee yaaré catiré petihére tioré ùmũãsepũ diiátirigue yũũrá niiã. Teeré jaaráno catirucujãadacua. Yũũ yaaré tioré yáa õpũũ niiã. Yáa õpũũrẽ atibúrecopũ niirã catirucuaru jĩĩgũ, ticoguda, jĩĩwĩ.

52 Judíoare dutirápeja cãmerĩ wedesewa:

—¿Deero tii marĩrẽ ãni cúãya õpũũrẽ yaadutibogari? jĩĩwã.

53 Teero tiigú, Jesupéja cúãrẽ jĩĩwĩ:

—Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Múã yũũ niipetira sõwãya õpũũrẽ jaaripacara, yéé díre sñirípacara, catiré petihére cuorícu. 54 Yáa õpũũrẽ yaagũnope, yéé díre sñigũnope catiré petihére cuoquí. Atibúreco petirí, cúãrẽ masõgũdacu. 55 Yáa õpũũ yaaré peti niiã; yéé dí sñiré peti niiã. 56 Yáa õpũũrẽ jaaráno, yéé díre sñirãno yũũmena niĩya; yũũcã cúãmena niiã. 57 Yũũ Pacu yũũre ticodiocorigu catii. Cũũ catirémene yũũ catia. Teero tiiróbiro yáa õpũũ jaaráno yũũ catirémene catiadacua. 58 Yũũrá yaaré ùmũãsepũ diiátiriguere wedesea. Maná múã

* 6:31 Salmo 78.24. † 6:45 Isaías 54.13.

ñecūsūmuã yaarigue tiiróbiro niiria. Cúã teeré yaapacara, diajõâyira. Yáa õpũũrẽ yaaránopeja catirucujããdacua, jĩwĩ.

⁵⁹ Jesús cúãrẽ teeré Capernaumpũ judíoa neãrí wiipũ buewi.

Paũ basocá Jesuré nũnũdúrigue

⁶⁰ Paũ cũũrẽ nũnũmiãrira cũũ buerére tuorá, cãmerĩ jĩwã:

—Cũũ wederé wisionetõjõãã. Tũomasĩña maniã, jĩwã.

⁶¹ Jesús cúã wedepatirere masĩgũ, jĩwĩ:

—¿Múã yũũ wederé ñañarõ tũgueñagari? ⁶² ¿Deero wáabogari yũũ niipetira sõwã too sugueropũ yũũ niiripopũ muãwari sũcã? Múã teeré ññarã, ¿deero tũgueñabogari? ⁶³ Espiritu Santo catirére ticoi. Marĩye õpũũrĩ marĩrẽ catiré ticoria. Yũũ yaaré, sñiré maquẽrẽ wedegũ, popeapũ yeeripũna maquẽrẽ wedegũ tiia. Yũũ wederé padeoráno catirucujããdacua. ⁶⁴ Æpẽrã múã menamacãrã yũũ wedepacari, yũũre padeoríya ména, jĩwĩ.

Jesús cũũrẽ padeohérare sicutopũra masĩtoarigu niiwĩ. Teero biiri too síropũ cũũrẽ ññatutirapũre wedesãgũducãrẽ masĩtoarigu niiwĩ.

⁶⁵ Cũũ jĩñemowĩ:

—Teero tiigú, meepũ múãrẽ wedemiãwũ: “Sĩcũno cũũ booró yũũre padeonũnũsemasĩriqui; yũũ Pacũ yũũre ticoráno dícu padeonũnũsecua”, jĩwãwũ, jĩwĩ.

⁶⁶ Tiibũrecomena paũ cũũrẽ nũnũmiãrira cũũrẽ bapacutidujãwã. ⁶⁷ Cúã teero tiirí ññagũ, Jesús ùsã cũũ buerére sãññáwĩ:

—¿Múãcã yũũre cõãjõãdugai? jĩwĩ.

⁶⁸ Simón Pedropeja cũũrẽ yũũwi:

—Ûsã Õpũ, ¿noãpére nũnũbógari? Mũũ wedesere catiré petihére ticoa. ⁶⁹ Ûsã mũũrẽ padeotóaa. Ûsã masĩã: Mũũ Cõãmacũ ticodiocorigũ, ññañaré manigũ niã, jĩwĩ.

⁷⁰ Jesupé ùsãrẽ jĩwĩ:

—Yũũ múã docere besewũ. Yũũ teero tiirí siro niipacari, sĩcũ múã menamacã wãtiyagũ niĩ, jĩwĩ.

⁷¹ Jesús teero jĩgũ, Judas, Simón Iscariote macũrẽ jĩgũ tiiwĩ. Judas ùsã menamacã niimiwĩ. Teero niipacũ, too síropũre Jesuré wedesãgũducũ niirigu niiwĩ.

7

Jesús baira cũũrẽ padeorírigue

¹ Too síro Jesús Galileapũ ññacãmesãwĩ. Judeapũre ññacãmesãdugariwi. Toopũre Judíoa dutirá cũũrẽ ãmaãyira, sãñdugára. ² Judíoa bosebũreco ùsã wiserígã tii, niãdari bosebũreco* jeaadaró tiiwá. ³ Teero tiirá, Jesús baira cũũrẽ jĩwã:

—Ãnopũre putuárijãña. Mũũ buerére tuonũnũsera toopũ niirãcã mũũ tutuaremena tiĩñnorere ññañrõ jĩgũ, Judeapũ bosebũrecore ññagũ wáaya. ⁴ Basocá mũũrẽ masĩãrõ jĩgũ, yayióropũ tiĩñnorijãrõ booa. Mũũ tiirére niipetira ññacoropũ tiĩñnogũ wáaya, jĩwã.

⁵ Cũũ bairapũra cũũrẽ padeoríwa. ⁶ Jesupé cúãrẽ jĩwĩ:

—Yũũ toopũ wáaadaró jearia ména. Múãpeja múã booró wáamasĩã.

⁷ Atibũreco macãrã ññañaré tiirã múãrẽ ññatutiriya. Yũũ cúã ññañarõ niirecutirere wedea. Teero tiirã, yũũre ññatutiya. ⁸ Múã bosebũrecore ññarã wáaya. Yũũja wáaria ména. Yũũ toopũ wáarito jearia ména, jĩwĩ Jesús.

* **7:2** Pecasyemena: “la fiesta de las Enramadas” o “la fiesta de las chozas” o “la fiesta de los tabernáculos” wãmecũtia.

⁹ Teero jĩ, Galileapura putuájawĩ.

Jesús wiserígã tiirí boseburecore ññagũ wáarigue

¹⁰ Cũũ baira Jerusalénpa bosebureco ññarã wáari siro, Jesucã wáawi. Basocá yũre ññamasĩrijããrõ jĩgũ, noo niigúbiro wáacãmesãwĩ. ¹¹ Tii boseburecopa judíoare dutirá Jesuré ãmaãyira. “¿Jõõ niirigute noopá niigari?” jĩyira.

¹² Pau basocá Jesuyé maquērē wedeseyira. Āpērã “ãñugú niĩ” jĩyira. Āpērãpé “niirii; cũũ tiiññoremena basocáre tiiditógũ tiiquí” jĩyira.

¹³ Judíoare dutiráre cuira, niipetira tucóropũ “Jesús biiro biii” jĩ wedeseriwa.

¹⁴ Bosebureco decocutirito,† Jesús Cõãmacũwiipũ sããwa, basocáre buewi.

¹⁵ Cũũ buerére tũorá, judíoare dutirá tũomanijõãwã.

—Ñni bueripacũ, ¿deero tiigú nocõrõca masĩ? jĩwã.

¹⁶ Jesús cũãrē yũwĩ:

—Yũũ múãrē bueré yũũ wãcũrē mee niĩã; yũũ Pacũ yũũre ticodiocorigũyepē niĩã. ¹⁷ Cõãmacũ boorere tiidugágũno yũũ buerere “diamacũrã niĩã” jĩmasĩqui. “Cõãmacũ dutiróbiro buei o cũũ wãcũrere buei”, jĩ besemasĩqui. ¹⁸ Sĩcũ cũũ wãcũrēmena wedesegũ “ãñurõ wedesei” jĩrĩ tũodugáqui. Cõãmacũ booró wedesegũpe “Cõãmacũ ãñunetõjõãĩ” jĩrĩ tũodugáqui. Cũũpeja diamacũ wedesegũ niiqui; cũũpũre ñañarē buarĩcu. ¹⁹ Moisés Cõãmacũ dutirere múãrē ticorigũ niiwĩ. Teero ticopacari, múã sũcũno tee dutirere tiiría. ¿Deero tiirã múã yũũre sããdugái? jĩwĩ.

²⁰ Basocápe cũũrē jĩwã:

—Mũũ wãtĩ cuogú niijĩgũ, mecũgũ tĩa. ¿Noã mũũrē sããdugái? jĩwã.

²¹ Jesupé cũãrē yũwĩ:

—Múã yũũ diarecutigũre netõnerĩ ññawũ. Yeerisãri bũrecore yũũ teero tiirí, ññamanijõãwã. ²² Moisés múãrē cõnerĩgũ yapa macã caseróre widecõãdutigũ niiwĩ.‡ (Cũũ dícuere teeré dutiririgũ niiwĩ; múã ñecũsũmuãpũ máata teero tiimũãatitoarira niiwã.§) Múã cũũ dutirē tiirã, marĩ yeerisãri bũreco niipacari, múã põnarē widecõãcu. ²³ Múã Moisés dutirere niipetiro tiidugájĩrã, yeerisãri bũreco niipacari, widecõãcu. Múã teero tiirã niipacara, ¿deero tiirã yũũ yeerisãri bũreco niirĩ, sũcũ niipetiri õpũũrē netõnerĩ ññarã, yũũmena cúai?

²⁴ Ññurõ wãcũtoarapũ, basocã tiirere diamacũrã ññabeseya, jĩwĩ.

Jesús cũũ ãmũãsepũ atiriguere wederigue

²⁵ Teero tiirã, sũquērã Jerusalén macãrã jĩwã:

—Ññirã niĩ cũã sããdugágũ, ¿teerora? ²⁶ ¡Ññaña! Niipetira ññacoropũ buegũ tiii. Cũã cũũrē merēã jĩriya. ¿Apetó tiirã, Judíoare Dutirá Peti “ãni Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩ” jĩ wãcũgari? ²⁷ Ñni Cõãmacũ beserigũ niiriqui. Cũũya macãrē marĩ masĩã. Cõãmacũ beserigũpe atiri, cũũya macãrē masĩña manibójĩyu, jĩwã.

²⁸⁻²⁹ Teero tiigú, Jesús Cõãmacũwiipũ buegũ, bayiró busurómena wedewi:

—Múã yũũ masãri macãrē masĩpacara, yũũ atiriro petipũre masĩria. Yũũ booró mee atiwũ atibũrecopũre. Sũcũ diamacũ niigú yũũre ticodiocowĩ. Múã yũũre masĩria. Yũũre ticodiocorigũcãrē masĩria. Yũũpe cũũrē masĩã. Yũũ cũũ putopũ niirigũ niĩã, jĩwĩ.

³⁰ Cũũ teero jĩrĩ tũorã, cũũrē peresuwiipũ néewadugamiwã. Cũũrē ññerĩ bũreco jeariwũ ména. Teero tiirã, sũcũno cũũrē ññeriwa. ³¹ Cũã teero tiidugápacari, pau toopú neãrãpe cũũrē padeowá. Cũãpeja cãmerĩ sãññãwã:

† 7:14 Wiserígã tiirí bosebureco siete bũrecore niiyiro. ‡ 7:22 Levítico 12.3. § 7:22 Génesis 17.10.

—Too docare Cõamacũ beserigu Cristo atigupeja, ¿ãni tiiẽñore nemorõ tiigũdari? Tiirĩqui, jĩwã.

Jesuré peresuwiipũ néewadugamirigue

³² Basocá wedeserere fariseo basoca tũoyíra. Teero tiirá, paiaré dutirámena wedeseari siro, Cõamacũwii coterí basocare Jesuré ñeedutira ticocorira ni-imiwã. ³³ Jesús jĩwĩ:

—Yũu múãmena péero niigũdacu. Too síro yũre ticodiocorigu pũtopu wáagudacu. ³⁴ Yũre ãmaãñũñũsepacara, bũarĩcu. Yũu wáaropũre múã wáamasĩricu, jĩwĩ.

³⁵ Judíoare dutirá cãmerĩ sãĩñáwã:

—Ãni “yũre bũarĩcu” jĩgũ, ¿noorú wáagudari? ¿Marĩya wedera apeyé ditapu wáarira pũtopu wáagudari? ¿Toopũre judíoa niihẽrãrẽ buecãmesãgũdari? ³⁶ Cũũ “yũre ãmaãñũñũsepacara, bũarĩcu; yũu wáaropũre múã wáamasĩricu” jĩãrigue ¿deero jĩdugaro tiigári? jĩwã.

Oco catiré ticoré maquẽ

³⁷ Tii bosebũreco niituri bũreco upatĩ niirí bũreco niiwã. Jesús tiibũrecore wũmũncã, bayiró bũsũrómena jĩwĩ:

—Oco sñidugárano yũu pũtopu sñirã atiya. ³⁸ Yũre padeogúya yeeripũnapu oco õmayucorobiro niĩadacu. Tee oco catiré ticoré niĩadacu Cõamacũye queti jóaripũ jĩrõbirora, jĩwĩ.

³⁹ Cũũ oco õmayucorere wedesegu, Espiritu Santo tiiádare maquẽrẽ wedesegu tiiwí. Espiritu Santo Jesuré padeorãpũre too síropu jeagũdu tiirígu niiwĩ. Jesús dia masãmũãririgu niiwĩ ména. Teero tiigú, Espiritu Santo ticodiocoya manirígu niiwĩ ména.

Basocá merẽã dícu wãcũrigue

⁴⁰ ãpẽrã Jesús wederere tũorá, biiro jĩwã:

—Ãnirã niiqui profeta, basocá cúã “atigũdu niĩayigu” cúã jĩrigu, jĩwã.

⁴¹ ãpẽrã: —Ãni Cõamacũ beserigu Cristo niĩ, jĩwã.

ãpẽrãpé: —Cõamacũ beserigu ¿deero Galilea macũ niibogari? ⁴² Cõamacũ beserigu David tiiróbiro Belén macũ niigũdaqui. Cũũ pãrãmí niinũnũsegupu niigũdaqui. Cõamacũye queti jóaripũ teero jĩã, ¿teerora? jĩwã.

⁴³ Basocá Jesuré sĩcãrĩbíro wãcũriwa sáa. Teero tiirá, batajõãwã. ⁴⁴ ãpẽrã cãũrẽ peresuwiipũ néewadugamiwã. Teero tiidugápacara, sĩcũno cãũrẽ ñeeríwa.

Judíoare dutirá Jesuré padeorírigue

⁴⁵ Cõamacũwii coterí basoca cãmerpũtãawawa paiaré dutirá, fariseo basoca pũtopu. Jeari, cúãrẽ jĩyira:

—¿Deero tiirá cãũrẽ néeatiriarĩ? jĩyira.

⁴⁶ Cúãpe yũyira:

—Sĩcũno cãũ tiiróbiro ãñurere wedeseri tũohéra niĩãtu, jĩyira.

⁴⁷ Fariseo basoca cúãrẽ jĩyira:

—¿Múãcãrẽ jĩditoarĩ? ⁴⁸ ãñurõ tũomasĩña: Sĩcũ Judíoare Dutirá Peti menamacũ, sĩcũ fariseo basocu cãũrẽ padeoríqui. ⁴⁹ Cãũrẽ tũorá Moisére dutiré cãũriguere masĩridojãya. Cõamacũ cúãrẽ ñañarõ tiigũdaqui, jĩyira.

⁵⁰ Nicodemo too sũgueropu Jesuré ñãgũ jearigu cúã menamacũ niiwĩ. Cúãrẽ biiro wedeyigu:

⁵¹ —Sĩcũrẽ sĩãdutiádari sũguero, cãũ wedeserere, cãũ tiiáriguere besesũguero booa. Teero jĩã marĩrẽ dutiré, jĩmiyigu.

⁵² Cúãpe cãũrẽ jĩyira:

—¿Mucã Galilea macũ niĩ? Muc Cõamacũye queti jóaripũrẽ buepetigu, ateména putuágudacu: Sícũ profeta Galileapũ atiriqui, jĩyira.

Ñañaré tiigóre wedesãrigue

⁵³ Niipetira basocá Jerusalénũ bosebureco jeaarira cúãye wiseripũ coeputúawawa.

8

¹ Jesupé Ƴtãgú Olivopũ wáawi. ² Apebureco bóeri Cõamacũwiipũ coewí sũcã. Basocá niipetira cũũ putopũ neãwã. Cũũ jeanuã, cúãrẽ buewi. ³ Cũũ bueri, Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca cũũ putopũ jeawa. Cúã sícõ numiõ ãpĩ coo manũ niihẽgũmena tãmuãrigore néjeawa. Basocá ññacoropũ coore nucõwã. ⁴ Jesuré jĩwã:

—Basocáre buegú, atigó coo manũ niihẽgũmena ñañaré tiigó tãmuãwõ. ⁵ Moisés teero tiigónorẽ Ƴtãperimena déesãdutigũ niiwĩ. ¿Mucpe deero jĩĩ? jĩwã.

⁶ Cúãpeja cũũrẽ teeré sãñáwã, ¿deero yucũdari? jĩrã. “Cũũ merẽã yucũri, dutirãre wedesãadacu”, jĩ wãcũrira niimiwã. Jesupé munibiá, cúãya wãmosũãmena ditapũ jóanucãwĩ. ⁷ Cúã cũũrẽ sãñáduheri ññagũ, wãmũncã, cúãrẽ jĩwĩ:

—Múã watoapũ niigú sícãrĩ ñañaré tiihẽgũno Ƴtãpe née, coore déesuguearo, jĩwĩ.

⁸ Too síro munibiá, jóanemowĩ sũcã. ⁹ Cũũ teero jĩrĩ tũorá, wãanucãwã. Bucũ peti wãasugewi. Cũũ siro ãpĩ bucũ, cũũ siro ãpĩ, cũũ siro ãpĩ wáa, wãapetijõãwã. Jesús sícũrã putuáwi. Numiõ toopúra nucũwõ ména. ¹⁰ Cũũ wãmũncã, coore jĩwĩ:

—¿Mucrẽ wedesãmiãrira wãapetijõããrĩ? ¿Sícũno muc ñañaré tiiré wapa déeriarĩ? jĩwĩ.

¹¹ —Sícũnope déerawã, jĩwõ coopeja.

—Yucã mucrẽ ñañarõ tiiría. Wáagoa. Ñañaré tiinemóriãña, jĩwĩ cúãpeja.*

Jesús sãwócore tiiróbiro niiré

¹² Jesús basocáre wedenemowĩ:

—Yucãrã niã atibureco macãrãrẽ sãwócore tiiróbiro. Yucũre padeonũnãsegũno naĩtãrõpũ niigú tiiróbiro niinemoriqũ. Sãwócoropũ niigũpe catiré petihére cucũgũdaqui, jĩwĩ.

¹³ Teero tiirá, fariseo basocapeja cũũrẽ jĩwã:

—Muc basiro dícu mucũyere wedea. ãpĩ muc wederé “teerora niã” jĩgũno maniquí. Teero tiiró, muc wederé wapamaníã, jĩwã.

¹⁴ Jesupé cúãrẽ yucũwi:

—Yuc basiro yéere wedepacari, yuc wederé wapacũtía. Yuc niiriorpũ, teero biiri yuc putuawaadaropũre masã. Múãjã yuc niiriorpũ, yuc putuawaadaropũre masíridoã. ¹⁵ Múã atibureco macãrã wãcũrémena basocá tiirére ñña, “ñañaniã” jĩã. Yucpeja sícũrẽ teeré jĩria. ¹⁶ Yuc teeré jĩgũ, yuc Pacũ yucũre ticodiocorigũmena basocá tiirére ñña, “ñañaniã” jĩgũdacu. Yuc sícũrã teeré jĩria. Teero tiigú, yuc jĩrẽ diamacú niã. ¹⁷ Múãrẽ dutiré biiro jĩã: “Pucãrã sícãrĩbíro cúã ññariguere wederi, padeoró booa”, jĩ jóanoã. ¹⁸ Yuc wedeserecã teerora niã: Yé maquẽrẽ yuc wedesea; yuc Pacũ yucũre ticodiocorigũcã yé maquẽrẽ wedesei, jĩwĩ.

* **8:11** Ate versículos aperũ bucũpũrũ baurícu; aperũpá baucú.

19 Teero tiirá, cúã sãĩñáwã:

–Too docare ¿mũũ pacu noopá niigari? jĩwã.

Cũãpe cúãrẽ yũũwi:

–Múã yũũre masíria; yũũ Pacucãrẽ masíria. Yũũre masĩrãjã, yũũ Pacucãrẽ masĩboajĩyu, jĩwĩ.

20 Jesús Cõãmacũwiipũ buerito, cúãrẽ teero wedesewi. Niyeru sããretibari pũtopũ niwĩ. Cũũrẽ ñeerí bureco jeariwũ ména. Teero tiirá, sícãno cúũrẽ ñeeríwa.

“Yũũ wáadaropũre múã wáamasĩricu”

21 Jesús cúãrẽ wenenemowĩ:

–Yũũ wáagu tiia. Yũũ wáari siro, múã yũũre ãmaãmiãdacu. Múã ñañaré tiiré acabónoña manirã diaadacu. Yũũ wáadaropũre múã wáamasĩricu, jĩwĩ.

22 Judíoape cãmerĩ sãĩñáwã:

–Cũũ basiro sĩa, diaboqui. Teero tiigú, “múã yũũ wáadaropũre wáamasĩricu” jĩĩ, ¿teerora? jĩwã.

23 Jesús cúãrẽ jĩwĩ sũcã:

–Múã atiyepá macãrã niiã; yũũpe ãmũãse macũ niiã. Múã atibúreco macãrã niiã; yũũpe atibúreco macũ mee niiã. 24 Teero tiigú, “múã ñañaré tiiré acabónoña manirã diaadacu” jĩãwũ múãrẽ. Yũũ basiro yéequẽ maquẽrẽ wedeseri, “yũũrá niiã” jĩrere múã padeoría. Teero tiirá, múã acabónoña manirã diaadacu, jĩwĩ.

25 Teero tiirá, cúãpeja sãĩñáwã:

–¿Noãno níĩ mũũ? jĩwã.

Jesupe yũũwi:

–Buenacãgũpũ múãrẽ wedetoamiwã. 26 Yũũ múã ñañaré tiiré, múãrẽ yũũ wapa tiiádarere pee wededũgapacu, wederia ména. Yũũre ticodiocorigũpũ diamacũ wedei. Teero tiigú, cúũ wederi, yũũ tũoárigue dícuere múãrẽ atibúreco macãrãrẽ wedea, jĩwĩ.

27 Cũũ teero wedesegũ, cúũ Pacu Cõãmacũrẽna wedesegũ tiimíwĩ. Cũãpe teeré tũomasĩriwa. 28 Teero tiigú, Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

–Múã yũũ niipetira sõwũrẽ néemũõnũcõripũ, † “yũũrá niiã” ‡ jĩrere masĩãdacu. “Cũũ booró tiirĩjĩyi; cúũ Pacu buerigue dícuere wedejĩyi”, jĩĩ masĩãdacu. 29 Yũũre ticodiocorigũ yũũmena níĩ. Yũũ cúũ tũsaré dícuere tiia. Teero tiigú, yũũ Pacu yũũre sícũrã cúũrii, jĩwĩ.

30 Jesús teero jĩĩrĩ tũorá, paũ cúũrẽ padeowá.

Cõãmacũ põnaye queti; ñañaré tiidúmasĩhẽrãye queti

31 Jesús judíoa cúũrẽ padeomírirare biiro jĩwĩ:

–Múã yũũ buerére yũũrucura, yũũre padeonũnũsera peti niiãdacu.

32 Diamacũ maquẽrẽ masĩãdacu. Teeré masĩrã, ñañaré tiiré tiidúmasĩãdacu. Teero tiirá, dutiapienori basoca witiirira tiiróbiro niiãdacu.

33 Cũã cúũrẽ jĩwã:

–¿Deero tiigú mũũ “dutiapienori basoca witiirira tiiróbiro niiãdacu” jĩĩ? Ɔsã Abraham pãrãmerã niinũnũsera niiã. Ɔsã sícãrĩ dutiapienori basoca niiritõawũ.

34 Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

–Yũũ ateréja diamacũrã jĩã. Niipetira ñañaré tiiráno dutiapienori basoca tiiróbiro niicua. Dutiaapienori basoca witiimasĩricua. Teerora ñañaré tiirácã

† 8:28 Jesús cúũ diaadare maquẽrẽ wedesegũ tiiyĩgu. ‡ 8:28 Éxodo 3.14.

ñañarére tiidúmasīricua. ³⁵ Sīcū dutiapenori basocu cūū ōpūya wiipure ni-irucuriqui; tiiwí ōpū macāpe tiwiipare niirucuqui. ³⁶ Teero tiigú, yuu Cōāmacū macū peti niijīgū, múārē dutiapenori basoca tiiróbiro niirārē witiri tiimasīā. Yuu teero tiirí, witorira peti niīadacu sáa. ³⁷ Yuu múā Abraham pārāmerā niinunusera niirére masītoaa. Teero niipacara, yuu wedeserere padeodugáricu. Teero tiirá, yuure sīādugácu. ³⁸ Yuu Pacu yuure ñnoríguere múārē wedemiā. Múāpeja múā pacu tiidutírere tiicú, jīwī.

³⁹ Cūāpeja cūūrē yuūwa:

–Ūsā pacu Abraham niī, jīwā.

Cūūpe jīwī:

–Múā Abraham pārāmerā peti niirā, cūū tiiróbiro tiibócu. ⁴⁰ Teero tiiróno tiirá, yuu diamacú maquē yuu Pacu bueriguere wedegú niipacari, sīādugáa. Abraham teero tiirígu niīwī. ⁴¹ Múāpe múā pacu tiiróbirora tīa, jīwī cūūpeja.

Cūā cūūrē yuūwa:

–Ūsājā pacu manirā bauáririra niīwū. Cōāmacū sīcūrā ūsā Pacu niī, jīwā.

⁴² Jesupéja jīwī:

–Cōāmacū múā Pacu niīātā, yuure maībócu. Yuu cūūmena niirigura atiūw. Yuu booró atiriūw. Cūū yuure ticodiocowí. ⁴³ Múā ¿deero tiirá yuu wederére tuomasīrii? Yéa maquērē tuodugária. ⁴⁴ Múā pacu wātīārē dutigú niī; múā cūūyara niīā. Teero tiirá, múā pacu booró tiidugáa. Cūū sicutopura basocáre sīāgú niirigu niīwī. Péerogā diamacú maquērē tiirí. Cūū wedesegu, diamacú maquērē sīcārī wedeseriqui. Jīditorepigu, jīditosuguerigu niī. Teero jīditogu, cūū niirecutirere ñnoquí. ⁴⁵ Yuūpeja diamacú maquērē wedea. Teero tiirá, múā yuure padeoría. ⁴⁶ Múā watoapure ¿noā yuu ññaré tiirére ñnomasī? Ñnomasīria. Yuu diamacú maquērē wedepacari, ¿deero tiirá yuure padeorí? ⁴⁷ Cōāmacū pōna cūū wederére tuoóya. Múāpe cūū pōna mee niīā. Teero tiirá, yuu wederére tuodugária, jīwī.

Cristo Abraham suguero niitoarigue

⁴⁸ Judíoare dutirápeja jīwā:

–Muu Samaritanoāyū niicu. Diamacúrā niīā ūsā jīré: Wātī cuogú niijīgū, mecūgú tīa muujā, jīwā.

⁴⁹ Jesupé cūārē yuūwī:

–Wātī cuogú niiria. Yuu tiirémena yuu Pacure padeorére ñnoā. Múāpe yuu tiirére ñña, yuure ññarō buijāā. ⁵⁰ “Basocá yuure añurō wedesearo” jīrére āmaāgū mee tīa. Teero niipacari, sīcū niī yuure añurō wedesegu. Cūūrā basocá tiirére queoró wedegudū niī. ⁵¹ Yuu ateréja diamacúrā jīā: Yuu wedeseri tuo, teeré tiigúno diariqui, jīwī.

⁵² Judíoare dutirápeja jīwā:

–Ūsā jīārirobirora teerora niīā: “Wātī cuogú niijīgū, mecūgú tīa”. Abraham diajōāyigu. Profetacā diajōāyira. Muūpeja biiro jīā: “Yuu wedeseri tuo, teeré tiigúno diariqui”. ⁵³ Muū ūsā ñecū Abraham nemorō niiria. Cūū diajōāyigu. Profetacā diajōāyira. Muūpeja ¿ñiirūno niī teero jī wedesegu? jīwā.

⁵⁴ Jesupéja cūārē jīwī:

–Yuu basiro yuu tiirére añurō wedeseri, wapamaníā. Yuu Pacu (múā “Cōāmacū ūsā Pacu” jīgúrā) yuu tiirére añurō wedesei. ⁵⁵ Múā cūūrē masīricu. Yuūpeja cūūrē masīā. Yuu “cūūrē masīria” jīgū, múā tiiróbiro jīditorepigu niibocu. Diamacúrā jīā: Yuu cūūrē masīā; cūū wedeseri tuo, teeré tīa. ⁵⁶ Múā ñecū Abraham yuu atiadarere “ñagūda” jī, useniwī. Teeré ñagū, bayirō useniwī, jīwī.

⁵⁷ Cũãpeja jĩwã:

—Mũu cincuenta cũmarĩ c̄uorĩpacu, ¿Abrahamrẽ ñnarĩ? Ñnaridojãjĩyu, jĩwã.

⁵⁸ Jesupé yũwi:

—Yũu ateréja diamacũrã jĩã: Abraham bauáadari sugueropu, “yũurá niiã”, § jĩwĩ.

⁵⁹ Cũũ teero jĩĩrĩ tuorã, cũũrẽ déesĩããda jĩĩrã, ãtãperire néemiwã. Cũũpeja cũũrẽ dutijã, Cõãmacũwiipũ niĩãrigũ wáajõãwĩ.

9

Jesús ññahẽgũ bauárigũre ñnarĩ tiirĩgue

¹ Jesús netõwã, s̄icũ ãmũ capeari ññahẽgũrẽ ññawĩ. Cũũ wĩmagũpũra capeari ññahẽgũ bauáyigu. ² Ñsã Jesuré sãĩñãwũ:

—Ñsãrẽ buegũ, ¿deero tiigũ ãni capeari ññahẽgũ bauáyiri? ¿Noãyé wapa niĩ? ¿Cũũye wapa, cũũ pacũsũmuãye wapa niĩ? jĩwũ.

³ Jesús ãsãrẽ jĩwĩ:

—Cũũ ññarẽ tiiré wapa mee niiã. Teero biiri cũũ pacũsũmuãye wapa mee niiã. Cũũmena Cõãmacũ cũũ ãñũrõ tiirére ãñodugágu, cũũrẽ teero baugũ bauári tiirĩgu niwĩ. ⁴ Yũũre ticodiocorigũ padedutirere mecũtĩgã marĩrẽ tiiró booa. Too síro ñami tiiróbiro niĩadacu. Ñami jeari, s̄icũno pademasĩriqui. ⁵ Yũũ atibũrecopũ niigũ, basocãre sãwócore tiiróbiro niiã, jĩwĩ.

⁶ Jesús teero jĩĩari siro, yeparũ usecõre eocũ, dita oocutĩre maaná, capearipũ tuusĩã, ⁷ cũũrẽ jĩwĩ:

—Siloétaropũ mũũye capearire cosegũ wáaya, jĩwĩ.

(Siloé jĩĩrõ, “ticoconorigũ” jĩĩdũgaro tiia.)

Teero tiigũ, cũũ toopũ wãa, cũũ capearire coserĩgu niwĩ. Cũũ wiipũ putũaatigu, ãñũrõ ñnarigu niwĩ. ⁸ Cũũya wii pato macãrã, ãpẽrã cũũ niyeru sãĩduĩri ñnarucurira cãmerĩ sãĩñáyira:

—¿Ñni niyeru sãĩduĩrucuarigũra niĩrã? jĩyira.

⁹ S̄iquẽrã “cũũrã niĩ” jĩyira. ãpẽrãpé “niirii; ãpĩ cũũbiro baugũ niĩ” jĩyira.

—Yũurã niiã, jĩyigu.

¹⁰ —¿Deero tiigũ mũũ mecũtĩgãrẽ ãñũrõ ññãĩ? jĩyira cũãpe.

¹¹ —Jõõ niĩãrigũ Jesús wãmecũtigu dita oocutĩremena yũũ capearire tuusĩã, Siloétaropũ yũũre cosedutĩati. Teero tiigũ, wãa, yũũ coseári siro, ãñũrõ ññããwũ, jĩũ yũũyigu cũũpeja.

¹² —¿Noopũ niigari cũũ? jĩyira.

—Masĩrigã. Noopũ niigũ niĩqui, jĩyigu cũũpeja.

Fariseo basoca ññahẽgũ niimiãrigũre sãĩñãrigũ

¹³ Capeari ññahẽgũ niimiãrigũ fariseo basoca putopũ néewanorigũ niwĩ.

¹⁴ Jesús dita oocutĩremena cũũrẽ ñnarĩ tiirĩ bũreco ãsã yeerisãri bũreco niwũ.

¹⁵ Teero tiirã, fariseo basocapeja cũũrẽ sãĩñáyira:

—¿Deero tiigũ mũũ ãñũrõ ññãĩ? jĩyira.

—S̄icũ yũũ capearire dita oocutĩremena tuusĩããti. Yũũ coseári siro, ãñũrõ ññããwũ, jĩyigu.

¹⁶ S̄iquẽrã fariseo basoca jĩyira:

—Cũũrẽ teero tiĩãrigũre Cõãmacũ ticocorijĩyi. Marĩ yeerisãri bũrecore netõnũcãgũ tiĩ, jĩyira.

ãpẽrãpé jĩyira:

§ 8:58 Abraham bauáadari sugueropũ, Jesús cũũ Pacũmena niitoayigu. Too síro Moisés Cõãmacũrẽ cũũ wãmerẽ sãĩñãrĩ, “yũurã niiã” jĩũ yũũyigu. Teero tiigũ, Jesús “yũurã niiã” jĩĩrĩ, basocã cũũrẽ déesĩããdagamiyira.

—Cũũ ñañaré tiigúno niigũjã, ãñurére tiiẽñoriboajĩyi, jĩiyira.

Cúã cũũrẽ sícãrĩbíro wãcũriyira sáa. Teero tiirá, batajõãyira.

¹⁷ Teero tiirá, cúã capeari ññahẽgũ niimiãrigure sãññáyira sũcã:

—Mũute ¿deero jĩĩ mũũrẽ ññarĩ tiiárigure? jĩiyira.

—Yũũja “profeta niĩ” jĩĩã, jĩiyigu.

¹⁸ Judíoare dutirá capeari ññahẽgũ niimiãrigure quetire padeodugáriyira. Teero tiirá, cúũ pacusũmuãrẽ sũocó, ¹⁹ sãññáyira:

—¿Ñni máã macũ niĩ? ¿“Wĩmagũpũra capeari ññahẽgũ bauárigũ” máã jĩĩrigura niĩ? ¿Deero tiigú cúũ mecũtígãrẽ ññarĩ? jĩiyira.

²⁰ Cũũ pacusũmuãpe yũũyira:

—Éjũ, ùsã macũrã niĩ. Cũũ capeari ññahẽgũ bauámiwĩ. Tee dícare ùsã masĩã.

²¹ Cũũ mecũtígã ññarére masĩriga. Cũũrẽ ññarĩ tiiárigucãrẽ masĩriga. Cũũ basiroyũũmasĩ; wĩmagũ mee niĩ. Cũũrẽ sãññãña, jĩiyira.

²² Cũũ pacusũmuã cuira, teero jĩiyira. Judíoare dutirá too sũgueropũ ateré jĩiyira: “Jõõ niĩarigure ‘Cõãmacũ beserigu Cristo niĩ’ jĩĩgũnorẽ marĩ neãrĩ wĩipũ cõãwioneconoãdacu; marĩmena niinemoriqui”, jĩiyira. ²³ Teero tiirá, cúũ pacusũmuã “wĩmagũ mee niĩ; cũũrẽ sãññãña” jĩiyira.

²⁴ Judíoare dutirápeja capeari ññahẽgũ niimiãrigure sũocóyira sũcã. Cũũrẽ jĩiyira:

—Cõãmacũ tũocóropũre diamacũ wedeseya. Ùsã masĩã: Jõõ niĩarigu ññañaré tiigú niĩ, jĩiyira.

²⁵ Cũũpe yũũyigu:

—Cũũ ñañaré tiigú niigũ niiqui; yũũ masĩriga. Ate dícare masĩã: Yũũ capeari ññahẽgũ niipacu, mecũtígãrẽ ññarĩ sáa, jĩiyigu.

²⁶ Cũũpeja cũũrẽ sãññãnemoyira:

—¿Deero mũũrẽ tiiárĩ? ¿Ñeenómena mũũrẽ ññarĩ tiiárĩ? jĩiyira.

²⁷ Cũũpe yũũyigu:

—Mũãrẽ wedetoamiãwũ; yũũre tũorícu. ¿Deero tiirá wedenemorõ booi sũcã? ¿Mũãcã cũũrẽ nũnũdugágarĩ? jĩiyigu.

²⁸ Cũũpeja cũũrẽ tutiyira:

—Mũũ cũũrẽ nũnũñã. Ùsãpeja Moisés dutirére nũnũãda. ²⁹ Ùsã masĩã: Cõãmacũ Moisére wedeseyigu. Cũũrẽjã “too macũpũ niĩ” jĩĩmasĩriga, jĩiyira.

³⁰ Cũũpeja cúũrẽ jĩiyigu:

—¡Ayo! ¿Mũã cũũrẽ “noo macũpũ niĩ” jĩĩmasĩrigari? ¡Cũũrã yũũre capeari ññarĩ tiiáwĩ! ³¹ Marĩ ateré masĩã: Cõãmacũ ññañaré tiirãre cúã sãirére yũũriqui. Cũũrẽ padeorãnorẽ, cúũ boorẽ tiirãnorẽ yũũqui. ³² Sícãrĩ “sícũ wĩmagũpũra capeari ññahẽgũ bauárigure ññarĩ tiiáyigu” jĩĩrĩ tũoyá maniwũ. ³³ Cõãmacũ cũũrẽ ticocoriãtã, yũũre capeari ññarĩ tiirĩboajĩyi, jĩiyigu.

³⁴ Cũũpeja cũũrẽ jĩiyira:

—Mũũ sicatorũra ññagũ bauárigũ niipacu, ùsãrẽ buemasĩricu sáa, jĩiyira.

Cũũ cúũãmena niimiãrigure cõãwionecojãyira.

Ññahẽrã tiiróbiro niirãye

³⁵ Jesús capeari ññahẽgũ niimiãrigure cúã cõãwionecori tũowĩ. Cũũrẽ bũajeágu, jĩĩwĩ:

—¿Mũũ niipetira sõwũrẽ padeói? jĩĩwĩ.

³⁶ —¿Noã niĩ cúũ? Yũũ cũũrẽ padeodugága, jĩĩ yũũwĩ.

³⁷ —Mũũ cũũrẽ ññatoaa. Yũũ mũũmena wedesegu cũũrã niĩã, jĩĩwĩ.

³⁸ —Õpũ, mũũrẽ padeóa, jĩĩ, cúũ pũto ñicãcoberimena jeacũmuwĩ.

39 Jesupé jīwī:

—Yuu atibárecopure basocáre cúã ñañaré tiirére masiãrõ jīgũ atiwu. Teero wáari, capeari ññahērã tiiróbiro ññaadacua; capeari ññarã capeari ññahērã tiiróbiro wáaadacua, jīwī.

40 Sīquērã fariseo basoca cūũ putopu niirãpeja cūũrẽ tuo, jīwā:

—ʘsácãrẽ “capeari ññahērã tiiróbirora niĩã múã” ¿jīgũ tiii? jīwā.

41 Jesupéja cūũrẽ yuuwi:

—Múã capeari ññahērã tiiróbiro niirãjã, yuu tiirére ññaribojīyu. Teero tiirã, wapa cuoríbojīyu. Múã “ññamasĩã” jī wãcũjĩrã, wapa cuorã niĩã, jīwī.

10

Oveja coterí basocumena queoré

1 Jesús queorémena wedewi:

—Yuu ateré diamacúrã jīã: Sīcũ oveja niirí sãñirõ soperé sããwahegu, tiisãñirõrẽ muãnetõsãwagu, yaarépigu niiqui. 2 Soperé sããwagupe oveja coterí basocu niiqui. 3 Sope sããwaro coterí basocu cūũrẽ pãõsõnecoqui. Cūũyara oveja cūũ wedeseri tuomasĩcua. Cúãcõrõrẽ cúã wãmemena suõ, néewitiwaqui. 4 Cūũyarare witiwapetiri ñña, cúãrẽ suguewaqui. Cūũ wedeseri tuomasĩjĩrã, cūũrẽ nunucúa. 5 Āpĩ cúã ññamasĩhẽgũrẽ nunurídojãcua. Cūũ wedeseri tuomasĩrijĩrã, cūũrẽ dutibatéjõãcua, jīwī.

6 Fariseo basoca cūũ cúãrẽ queorémena wederi, “biirope jīdugaro tiicú” jīmasĩriwa.

Jesús oveja coterí basocu tiiróbiro niĩ

7 Cúã tuohéri ññagũ, Jesús cúãrẽ jīnemowī:

—Yuu ateréja diamacúrã jīã: Yuurã oveja sããwari sope tiiróbiro niĩã. 8 Niipetira yuu suguero atirira ññarã, ovejare yaarépira tiiróbiro niĩya. Teero tiirã, oveja cúãrẽ nunurírira niiwã. 9 Yuurã sope tiiróbiro niĩã. Yuurã sããwarano netõnénoãdacua. Oveja tiiróbiro sããwa, witiwa, táa buarã tiiróbiro niĩadacua.

10 Yaarépigu cúãrẽ yaagũdu, sããgũdu dícu atiqui. Yuupeja cúãrẽ catiré ticogu atiwu, añurõ peti niĩarõ jīgũ.

11 Yuurã ovejare añurõ coterí basocu tiiróbiro niĩã. Ovejare añurõ coterí basocu cūũyarare diabosaqui. 12 Āpĩpẽ cūũ õpũyarare ññanunusegu dícu niiqui; oveja coterí basocu peti mee niiqui. Cūũyara mee niicua. Teero tiigú, yái atiri ñña, ovejare cõãñucõjã, dutijõãqui. Yáipe cúãrẽ ñee, ãcũbatejãqui. 13 Ovejare ññanunusegu dícu niijĩgũ, cúãrẽ wãcũriqui. Ññunicu cūũrẽjã.

14-15 Yuupeja ovejare añurõ coterí basocu tiiróbiro niĩã. Yuu Pacu yuure masĩ; yuucã cūũrẽ masiã. Teerora yuucã yáarare masiã; cúãcã yuure masiĩya. Yáarare diabosa, netõnéngũdacu. 16 Yuu ãpẽrã ovejare cuõa; cúã atisãñirõ macãrã mee niĩya. Cúãcãrẽ néeatiguda. Cúãcã yuu wedeseri tuo, yuudacua. Teero tiirã, sīcãpõna niĩadacua; teero biiri sīcãrã cúãrẽ cotegú niigũdaqui.

17 Yáarare diabosa, too síro masãgũdacu. Teero tiigú, yuu Pacu yuure maĩ.

18 Sīcũ yuure diari tiimasĩriqui; yuu booró diaguda. Yuu diamasiã; too síro masãmasiã. Yuu Pacu yuure biirora tiidutiwi, jīwī.

19 Judíoape cūũ wedeseri tuorã, cūũrẽ sīcãñirõ wãcũriwa sũcã. Teero tiirã, batajõãwã. 20 Paũ cūũrẽ jīwā:

—¿Deero tiirã múã cūũrẽ tuo? Wãtĩ cuogú niĩ; teero biiri mecũgú peti tiii, jīwã.

²¹ Āpērāpēja jīwā:

—Wātī sãānorigu teero wedeseriboqui. Wātī sãānorigu capeari ññahēgūrē ññarī tiimasīriqui, jīwā.

Judíoa Jesuré boorígue

²² Púuriro niirī, Jerusalénpu ūsã judíoa bosebureco tiiwá. Too suguero macārãpu Cõamacūwiire yaponóari siro, bosebureco tiipéoyira. Tii bosebureco ūsã wãcūnũnũseri bureco niiwā. ²³ Jesús Cõamacūwiipu biayá manirí tatiapu wáawi. Tiitatia wãmecũtia Pórtico de Salomón. ²⁴ Toopá judíoare dutirápeja cūūrē añurō sodeanũcãjõãwã. Cūūrē sãñãwã:

—¿Dee biiripu ūsãrē diamacú maquērē wedegudari? Mũũ Cõamacū beserigu Cristo niigũ, diamacúrã ūsãrē wedeya, jīwā.

²⁵ Jesupé cūārē yũũwī:

—Wedemiwã; múã tuoríwũ. Yũũ Pacũ wãmemena tiiẽñore yũũ niirecutirere añurō ãñoã. ²⁶ Múã yáara oveja niiria. Teero tiirá, yũũre padeoría. ²⁷ Yáara ovejapeja yũũ wedeserere tuomasíya. Yũũcã cūārē masiã. Cúã yũũre nũnũyã. ²⁸ Yũũ cūārē catiré petihére ticoa. Cúã pecamepu wáaricua. Sícũno yũũ cuoráre yũũre ãmamasīriqui. ²⁹ Cūārē yũũ Pacũ ticorigu niiwī. Cũũ niipetira nemorō tutuagu niĩ. Teero tiigú, sícũno yũũ Pacũ cuoráre ãmamasīriqui. ³⁰ Ūsã yũũ Pacũmena sícũrã niĩ, jīwī.

³¹ Cũũ teero jīrī tuorá, judíoare dutirápeja ūtãperire néemiwã sũcã, cūūrē déesĩãada jīrã. ³² Jesupé cūārē jīwī:

—Yũũ Pacũ tutuaremena múã ññacoropu pee añuré tiiẽñowã. ¿Ñeenó tiiré warape yũũre déesĩãadugai? jīwī.

³³ Cúãpe yũũwa:

—Mũũ añurō tiiré wapa déesĩãaricu. Mũũ basocúra niipacũ, “yũũ Cõamacū niĩ” jīrē wapa mũũrē siããda. Mũũ Cõamacūrē ññarō wedesegu tiia, jīwã.

³⁴ Jesupé cūārē jīwī:

—Múã dutiré watoapũre Cõamacū jīriguere biiro jóanoã: “Múã Cõamacū tiiróbirora niirã niĩ”,* jī jóanoã. ³⁵ Marī masiã: Cõamacūye queti jóaripũ maquērē “diamacú maquē niiria” jīmasiãña maniã. Cõamacūye wederirare “múã Cõamacū tiiróbirora niirã niĩ” jī jóadutirigu niiwī. ³⁶ Teero tiigú, “yũũ Cõamacū macū niĩ” jīmasiã. Múãpe yũũ teero jīrē wapa yũũre “Cõamacūrē ññarō wedesegu tiia” jīã. Teero niiria. Cõamacū yũũre besewi; yũũre atibúrecopũre ticodiocowi. ³⁷ Yũũ Pacũ tiirére yũũ tihéri, yũũre padeoríjãña. ³⁸ Cũũ tiirére tiirípereja, yũũre padeorípacara, yũũ tiiẽñore padeoyá. Múã teeré padeorá, “yũũ Pacũ yũũpũre niĩ” jīrere masiãdacu. Teero biiri “yũũ cūũpũre niĩ” jīrere tuomasĩãdacu, jīwī.

³⁹ Cúãpeja cūūrē peresuwiipu néewadugamiwã sũcã. Cũũpe cūārē dutijõãwī.

⁴⁰ Too síro Jesús día Jordán apeniñapú tĩãwawi. Toopũre Juan wãmẽõtiri basocũ wãmẽõtiriropu putuácũmuwī. ⁴¹ Pau Jesuré ññarã jeara, jīwã:

—Juan Cõamacū sícũrã tiimasirere tiiẽñoriwi. Tiiẽñoripacũ, niipetire ãniyé maquērē wedegu, diamacúrã wedeyi, jīwã.

⁴² Toopũre pau Jesuré padeowá.

11

Lázaro diarigüe

¹ Sícũ basocú diarecutigu niirigu niiwī. Cũũ wãmecũtiwi Lázaro. Cũũ, teero biiri cũũ sõwõsãnumiã Maríã, Marta Betania macã macãrã niiwã. ² Maríara

* **10:34** Salmo 82.6.

niiwõ Jesuyé d̄uporipure sitiañúre píopeco, coo póañapõmena tuucosérigo. Coo bai Lázaro diarecutiḡu niiwĩ. ³ Lázaro s̄owõs̄anumiã Jesuré queti ticocorira niiwã:

—Ōp̄ã, m̄uu menamacũ diaḡu tiii, jĩcoyira.

⁴ Jesupé tee quetire t̄uogú, jĩwĩ:

—Cũũ diarecutiremena diadoariqui. Cũũ diarém̄ena Cõãmacũ tutuarere ãñonóãd̄acu. Ȳuu Cõãmacũ mac̄c̄ãrẽ basocá “cũũ tutuaḡu niiĩ” jĩãd̄acua, jĩwĩ.

⁵ Jesús c̄ũã María, Marta, teero biiri c̄ũã bai Lázarore maĩriḡu niiwĩ. ⁶ Teero tiiḡú, c̄ũũ diarecutire quetire t̄uogú, c̄ũũ niirõp̄u p̄uabúreco p̄utuác̄umunemowũ s̄ucã. ⁷ Too síro ãsã c̄ũũ buerãre: —Jãmu Judeap̄u s̄ucã, jĩwĩ.

⁸ Ūsãpe c̄ũũrẽ jĩwũ:

—Ūsãrẽ buegú, yoawaria ména judíoare dutirá ãtãperimena m̄uũrẽ déesãd̄ugamiwã. ¿M̄uu toopú wáad̄ugagari s̄ucã? jĩwũ.

⁹ Jesupé queorém̄ena ȳuwi:

—Wãc̄upatirijãña. Múã masĩã: Sicab̄urecore doce horari bóea. Búreco wáaguno bóeremena ñãmasĩqui. Teero tiiḡú, ñaac̄umuriqui. ¹⁰ Naĩtĩãrõp̄u wáagunopeja c̄ũũ wáaro s̄iãwócore maniré wapa d̄upotua, ñaac̄umuqui, jĩwĩ.

¹¹ Teero jĩãri siro, ãsãrẽ jĩwĩ:

—Marĩ menamacũ Lázaro cãnijõãj̄iyi. Ȳuu c̄ũũrẽ wãcõḡú wáaguda, jĩwĩ.

¹² —Ōp̄ã, c̄ũũ cãniãriḡu, ãñujõãḡũdaqui, jĩwũ.

¹³ Jesús “Lázaro cãnijõãj̄iyi” jĩḡú, “diajõãj̄iyi” jĩd̄ugaḡu tiwĩ. Ūsãpe cãnirẽ petire wãc̄ujãmiwã. ¹⁴ Ūsã t̄uohéri ñãḡũ, Jesús ãsãrẽ t̄uomasĩrõrã wedewi:

—Lázaro diajõããj̄iyi. ¹⁵ Marĩ toopú niihẽrĩ, ãñuã. Ȳuu useniã; ãñuniãd̄acu múãrẽ. Toorã múã nemorõ padeoãd̄acu. Jãmu, c̄ũũrẽ ñãrã, jĩwĩ.

¹⁶ Tomás (“s̄uduariḡu” ãsã jĩḡú) ãsãrẽ jĩwĩ:

—Jãmu marĩcã. Marĩrẽ buegúre c̄ũã s̄iãrĩ, c̄ũũmenarã diara wáaada, jĩwĩ.

Jesús diarirare masõ, catiré ticoré

¹⁷ Jesús Lázaroya macãp̄u jeaḡudu tiirí, ãtãtutip̄u c̄ũũriḡue quetire t̄uowí. C̄ũũrẽ c̄ũũãri siro, bapari b̄urecori netõyíro mée. ¹⁸ Betania Jerusalén p̄atogã niiwũ. P̄ua kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niiwũ. ¹⁹ Teero tiirã, p̄au Jerusalén macãrã c̄ũã bai diari t̄uorã, Marta, Maríare wãc̄ūtutuaaro jĩrã, c̄ũã p̄atop̄u ñãrã jearira niiwã. ²⁰ “Jesús atitoai mée” jĩrĩ t̄uogó, Marta c̄ũũrẽ bocago atiwo. Maríape wiipú p̄utuáyigo. ²¹ Marta Jesús p̄uto jeago, c̄ũũrẽ jĩwõ:

—Ōp̄ã, m̄uu ãnopú niirĩ, ȳuu bai diariboaj̄iyi. ²² Mecãtígãcãrẽ Cõãmacũ niipetire m̄uu sãirẽnorẽ ticoqui. Teeré masĩã, jĩwõ.

²³ Jesús coore jĩwĩ:

—M̄uu bai masãḡũdaqui, jĩwĩ.

²⁴ Coopeja ȳuwo:

—Ȳuu masĩã: Atibúreco petirí, niipetira diarira masãrip̄u, masãḡũdaqui, jĩwõ.

²⁵ Jesupé jĩwĩ:

—Ȳuũrã diarirare masõ, catiré ticogú niã. Ȳuũre padeogú diapac̄u, catiḡũdaqui s̄ucã. ²⁶ Mecãtígãrẽ catirá ȳuũre padeorã diari siro, dianemoricua. ¿M̄uu teeré padeoí? jĩwĩ.

²⁷ Coope ȳuwo:

—Ōp̄ã, ateré padeoã: M̄uu Cõãmacũ beseriḡu Cristo, Cõãmacũ mac̄u niã. M̄uu “s̄icã basocá atiḡudu niãyiḡu” c̄ũã jĩriḡu niã, jĩwõ.

Lázarore c̄ũũri tuti p̄uto Jesús utiriḡue

28 Marta Jesuména wedeseari siro, coo bayio Mariáre suogó wáawo. Coore apêrã tuohéropu wedeyigo:

—Marĩrẽ buegú jeatoaawĩ. Mũũrẽ suodutiawĩ, jĩyigo.

29 Coo teero jĩrĩ tuogó, cãũ puto pu máata atirigo niwõ. 30 Jesús Marta bocaariropu niwĩ. Macãpũre piyawariwi ména. 31 Judíoa wiipá Mariáre wãcũtutuari tiirã tiyíra. Cãã coo boyeromena witiwari ñnarã, coore nũnyíra. “Cũũari tutipu utigo wáago tiicó”, jĩ wãcũmiyira.

32 Mariápe Jesús puto jea, cãũrẽ ñna, cãũye dupori puto pu munibiácũmuwõ.

—Õpũ, mũũ ãnopú niĩtã, yũũ bai diariboajĩyi, jĩwõ.

33 Jesús coo utiri ñnagũ, teero biiri judíoa coore nũnãtiariracã utiri ñnagũ, bayiró wãcũpati, ñnarõ yeeripũnacu tiwi.

34 —¿Noopú cãũrẽ cãũari? jĩ sãĩnãwĩ.

—Jãmũ, ñnagũ atiya, jĩwã.

35 Jesús utiwi. 36 Cãũ utiri ñnarã, judíoa cãmerĩ jĩwã:

—Ñnaña. Cãũrẽ bayiró maĩjãmiãyiri cãũ, jĩwã.

37 Sĩquẽrã jĩwã:

—Ñni jõõ niirigu capeari ñnahẽgãrẽ netõnerigura niĩrã. ¿Lázarcãrẽ diari tiiriboayiri? jĩwã.

Jesús Lázarore masõrigue

38 Jesús Lázarore cãũri tutipu jeagu, bayiró wãcũpatiremena niwĩ sũcã. Tiituti ãtãtuti niwũ. Tiituti sopeputó ãtãquicamena bianówũ. 39 Jesús cããrẽ: —Tiiquire néecoya, jĩwĩ.

Marta diaarigu sõwõpe cãũrẽ jĩwõ:

—Õpũ, ãni niiqui. Cãũ diaari siro, bapari bũrecori netõã, jĩwõ.

40 Jesús coore jĩwĩ:

—“Yũũre padeogó, Cõãmacũ tutuarere ñnagõdacu”, jĩ wedeawũ mũũrẽ, jĩwĩ.

41 Teero tiirã, cãã tiituti biaríquicare néecowa. Jesús ñnamõco, Cõãmacũrẽ jĩwĩ:

—Pacu, yũũ sãĩrere mũũ tuoa. Teero tiigú, mũũrẽ usenire ticoa. 42 Yũũ masĩã: Mũũ yũũre tuorucújãã. Ñniã ãnopú nucũrãye maquẽrẽ bũsurómena mũũmena wedesea. “Yũũ mũũ ticodiocorigu niĩã” jĩrere masĩãrõ jĩgũ, teero tia, jĩwĩ.

43 Cãũ teero jĩãri siro, bayiró bũsurómena jĩwĩ:

—Lázaro, witiatiya, jĩwĩ.

44 Cãũ teero jĩrĩrã, diaarigu niimiãrigu witiatiwi. Cãũye wãmorĩ, cãũye duporire sutiména dũdũanorigu niwĩ. Cãũya diapóacã suti caseromena cõmanórigu niwĩ. Jesús cããrẽ jĩwĩ:

—Cãũrẽ jõãñã, witiatiaro jĩrã, jĩwĩ.

Jesuré ñeeãdara wedeserigue

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

45 Judíoa Mariáre ñnarã jeaarira cãũ teero tiiriguere ñnarã, paũ cãũrẽ padeowá. 46 Apêrãpé Jesús tiiriguere fariseo basocapũre wedera wáayira. 47 Teerẽ tuoári siro, paiaré dutirá, teero biiri fariseo basoca, Judíoare Dutirá Petimena neãyira. Neãari siro, jĩyira:

—¿Deero tiĩadãri marĩ? Jõõ niĩarigu pee tiĩẽñorere tiigú tiiquí. 48 Marĩ cãũrẽ teero ñnãjãrĩ, niipetira cãũrẽ padeoãdacua. Romanuã ati, Cõãmacũwiire cõããdacua. Teero biiri marĩ dutiré cõorere petirí tiĩadacua, jĩyira.*

* 11:48 Judíoare dutirá biiro wãcũjya: “Basocã niipetira Jesuré padeorã, cãũrẽ õpũ sõnecoadacua; romanuãrẽ cõããdacua. Romanuã õpũ teerẽ tuogú, paũ surarare ticocogũdaqui”, jĩ wãcũjya.

⁴⁹ Sīcū cūā menamacū wāmecutiwi Caifás. Cūū tiicūmarē paiaré dutigú niiwī. Cūū cūārē jīiyigu:

—Múā t̄omasīrido jāā. ⁵⁰ Niipetira basocá marīya dita macārā diari, ñañanibocu. Biuro tiirípe, añucu: Sīcū marī niipetiraye niīadarere diabosari, marīrē añuādacu, jīiyigu.

⁵¹ Caifás cūū basiuro wācūrēmena teero jīiyigu. Tiicūma cūū paiaré dutigú niirī, Cōāmacū cūūrē teero wācūrē ticoyigu. Teero jīigū, “marī niipetiraye niīadarere Jesús diabosagūdaqui” jīisugueyigu. ⁵² Jesús judíoa dícare diabosariyigu. Niipetira Cōāmacū pōna cūūrē padeoádarare, apeyé ditapu niirācārē diabosayigu. Sicapōna macārā sīcūpōna tiiróbiro niīārō jīigū, teero tiiyigu. ⁵³ Teero tiirá, cūā tiiburecora “¿deero tiīadari marī cūūrē sīāādara?” jīi wācūncāyira.

⁵⁴ Teero tiigú, Jesús pau judíoa watoapure wāanetōnemoriwi. Too niīarigu yucu manirō wesapu wáawi. Efraín wāmecutiri macāpu jea, toopú ūsāmena putuáwi.

⁵⁵ Pascua judíoa bosebureco jea adaro tiirí, pau basocá Jerusalénpure jeawa. Cūā tii bosebureco suguero cūā ñañaré tiiriguere cosesuguéra jeara tiiyira.

⁵⁶ Jesuré āmaācāmesāyira. Cōāmacūwii wesa macā yepapu niirā, cāmerī sāññáyira:

—¿Múā deero t̄agueñaí? ¿Cūū boseburecore iñagū atigūdari? jīiyira.

⁵⁷ Paiaré dutirá, fariseo basocamena too sugueropu basocáre biuro dutiyira:

—Múā “jōō niīarigu toopú niīayigu” jīirī t̄orá, ūsārē wedeya, jīiyira.

Cūūrē ñee, peresuwiipu néewadugayira.

12

Jesuré sitiaññúre píopeorigue (Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Pascua bosebureco wāa adaro seis burecori dusarí, Jesús cūū buerámēna Betaniapu wáawi. Too suguero tiimacāpura Jesús Lázaro diarigupure masōwī.

² Toopú Jesuré bosebureco tiipéowa. Marta yaarére batowo. Lázaro, āpērācā Jesuména yaaduiwa. ³ Teero tiigó, María sicagá* sitiaññúrigare Jesús puto néetiwo. Tee sitiaññúre “nardo” wāmecutire wapapacáre niiwū. Cūūye d̄poripu píopeo, cooya póañapōmena tuucoséwo. Tiīwií niipetiropu sitiaññúsesajōāwū.

⁴⁻⁵ Judas Iscariote jīiwī:

—Ate sitiaññúrere sicacūma padegu wapatárocōrō dúaro boomíayu. Tee niyerure bóaneōrārē ticonoboajiyu, jīiwī.

Cūū Jesús buegú too síropu cūūrē iñatutirapure wedesāgūdu niirigu niiwī.

⁶ Diamacú bóaneōrārē tiīapudugagu mee tee jīiwī. Biuro wedesegu niyeru yaadugágu, teero jīiwī. Cūū ūsā niyeru sārīpore cotejú niimiwī. Tiipo maquē niyerure yaajārucurigu niiwī. ⁷ Jesús cūūrē jīiwī:

—¿Deero tiigú coore potocōí? Potocōgū mee tiiyá. Coó ateré iñanocūrigo ni iwō yuu diaadari bureco maquērē. ⁸ Bóaneōrā múā watoapu niirucujāādacua. Yūupeja múāmena niirucuricu, jīiwī.

Judíoare dutirá Lázarore sīādugárigue

⁹ Pau judíoa Jesús Betaniapu niiré quetire t̄oyíra. Teero tiirá, cūūrē iñarā jeawa. Cūū dícare iñarā jeariwa. Cūū masōrigu Lázarcārē iñarā jeawa.

¹⁰⁻¹¹ Pau judíoa cūū masārigue quetire t̄orá, paiaré dutirá dutirere duujā, Jesuré padeowá. Teero tiirá, paiaré dutirá: —Lázarcārē sīāāda, jīimiyira.

* **12:3** Pecasāyemēna “medio litro” niīā.

*Jesús Jerusalénpu sãawarigue**(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)*

¹² Apebúreco Jerusalénpu pau boseburecore ñnarã jeará “Jesús atiqui méé” jĩrre quetire tuoríra niwã. ¹³ Teero tiirã, iquierire páata, cãurẽ bocara atiwa. Bayiró wedeseremena jĩlatiwa:

—¡Marĩ Òpũrẽ usenire ticoada! ¡Áni Cõãmacũ ticodiocorigu niĩ! ¡Cãurẽ añurõ tiiáro! ¡Cũũ marĩ Israelya põna macãrã Òpũ niĩ! jĩwã.

¹⁴ Jesús burro wĩmagũrẽ buajeá, cãũ sotoapu muãpeawi. Cãũ teero tiiriguere Cõãmacũye queti jóaripũpu jóanoã:

¹⁵ Múã Jerusalén macãrã, cuirijãña.

Ññaña: Múã Òpũ atitoai méé;

cãũ burra macũ wĩmagũ sotoapu pesatii,†
jĩ jóanoã.

¹⁶ Tee jóariguere ùsã cãũ buerã sicutopure “Jesuyé queti niicu” jĩ tuomasĩriwũ. Too síro ùmuãsepu cãũ muãwari siropũ, ùsã wãcũbuawũ. Teero tiirã, “Cõãmacũye queti jóaripũpu jĩrõbirora cãurẽ diamacãrã wáawũ” jĩ cãmerĩ wedesewũ.

¹⁷ Pau Jesús Lázare masõrĩ ñnarira tee quetire wedesesajõãyira. “Lázaro ùtãtutipu niimiãrigure suowíonecowi”, jĩ wedeyira. ¹⁸ Teero tiirã, pau tee tiiñõriguere tuoríra Jesuré bocara atiwa. ¹⁹ Fariseo basocapeja cãmerĩ jĩyira:

—Marĩ deero tiimasĩritu niã. ¿Ññamiĩ múã? Niipetira cãũmena wáara tiiya, jĩyira.

Griegoa Jesuré ñnadugarigue

²⁰ Bosebureco ñnarã jeará watoapu síquẽrã griegoa niwã. Cúãcã Cõãmacũrẽ padeorã atirira niwã. ²¹ Cúã Felipe puto jeyira. Felipe Betsaida Galilea ditapu niirĩ macã macũ niwĩ. Cúã cãurẽ jĩyira:

—Jesuré ñnarã wáadugaga.

²² Felipe Andrére wedegu wáayigu. Cúã puarãpu Jesuré wedera jeawa.

²³ Jesús cãurẽ queorémene yuwwi:

—Máata niipetira sõwũ upatĩ macũ niirere ñnonóãdacu. ²⁴ Yuũ ateréja diamacãrã jĩã: Sícu oteré capere oteriatã, teero puuájãcu. Teeperi oteri docare, ditapu bóa, wii, bucuá, pee ducacuticu. ²⁵ Atibárecopure cãũ catirĩ burecorire maĩnetõnegũno pecamerũ ññarõ tiinógũdaqui. Cãũ catirĩ burecorire maĩhẽgũnope ùmuãsepu catiré petihére buagũdaqui. ²⁶ Yuũ dutirere tiidugãgũno yuure nuuãrõ. Yuũ niĩadaropure yuũmena niigũdaqui. Yuũ dutirere tiinũsegũnorẽ yuũ Pacu añurõ tiigũdaqui, jĩwĩ.

Jesús cãũ diaadarere wederigue

²⁷ Jesús jĩnemowĩ:

—Mecãtigã yuũ bayiró wãcũpatia. Teero tiigũ, yuũ deero jĩmasĩriga. “Pacu, yuure ññarõ wáadarere netõnéña”, ¿jĩgũdari? Jĩricu. Teero ññarõ tiinógũdura atiwũ. ²⁸ Pacu, “muũ añunetõjõãã” jĩrere ñnoñã, jĩwĩ.

Cãũ teero jĩãri siro, ùmuãsepu wedeseri tuowũ:

—“Yuũ añunetõjõãã” jĩrere ñnotóawũ; ñnonemógũda sũcã, jĩiti.

²⁹ Basocã toopũ niirã cãũ wedeseri tuorã: —Bupo busuati, jĩwã.

Ãpẽrã: —Ángele cãurẽ wedeseati, jĩwã.

³⁰ Jesús cãurẽ jĩwĩ:

—Yuure tuodutĩgu mee wedeseati; múãpere tuodutĩgu wedeseati.

³¹ Mecãtigãrẽ Cõãmacũ atibureco macãrãrẽ wapa tiigũdaqui. Mecãtigãcãrẽ

† 12:15 Zacarías 9.9.

atibúreco macārārē dutigúre cōāwionecogudaqui. ³² Yũũpere basocá néemũõñcõādacua, niipetirare yũũ añũrõ tiibosáremena ugaripéaatiaro jĩĩgũ, jĩĩwĩ.

³³ Teero jĩĩgũ, “biiro tiirí, diagudacu” jĩĩgũ tiiwí. ³⁴ Basocá cūārē jĩĩwā:

–Cõāmacūye queti jóaripũũ cūā bueñorĩ, biiro tuonówũ: “Cõāmacū beserigu Cristo catirucujāgudaqui”. Tee diamacá niirĩ, ¿deero tiigúdu mũũpere “niipetira sōwārē néemũõñcõrõ booa” jĩĩ? Niipetira sōwũ ¿niipé niĩ? jĩĩ sãĩñáwā.

³⁵ Jesupé cūārē jĩĩwĩ:

–Yũũ atibúreco macārārē sãwócore tiiróbiro niĩ. Yũũ basocáre Cõāmacūyere añũrõ masĩrĩ tiia. Múāmena péerogā niigúdacu. Yũũ añopú niirĩ, múā yũũ buerére padeoyá. Teero tiirá, múā wācũña manirõ naĩtĩārõpũ wáara tiiróbiro wáaricu. Yũũre padeohégũno naĩtĩārõpũ niigú tiiróbiro niĩ. Teero tiigú, añũrēpere besemasĩriqui. ³⁶ Yũũ sãwócore tiiróbiro niigú múāmena niĩ. Yũũ múāmena niirĩ, yũũre padeoyá. Teero tiirá, múācā sãwócoropũ niĩadacu; Cõāmacūyere añũrõ masĩadacu, jĩĩwĩ.

Jesús cūārē teero jĩĩari siro, dutijõawĩ.

Judíoare dutirá Jesuré padeorígue

³⁷ Jesús cūā tutuaremena pee tiĩñopacari, judíoare dutirá cūārē padeoríwa.

³⁸ Cūā padeoríguemena profeta Isaías jóaribirora wáaro tiiwá. Ateré jóarigu niiwĩ:

Ûsã Ópũ, noãnópe ùsã wederére padeorá padeojĩya. Niipetira padeopetĩriya.

Cõāmacū tutuaremena tiĩñorĩ ññapacara, padeoríya,‡

jĩĩ jóarigu niiwĩ.

³⁹ Teero tiirá, cūā padeomasĩriwa. Isaías atecārē jóarigu niiwĩ:

⁴⁰ Cõāmacū cūārē capeari ññahērã tiiróbiro tiiyígu.

Cūũyere tuomasĩhērĩ tiiyígu.

Teero tiirá, añũrõ cūā tiirére ññapacara, ññamasĩriyira.

Cūā buerére tuopacára, tuomasĩriyira.

Cūā buerére padeorá niirãpeja,

cūā ñañaré tiirére duujã, acabóre sãĩbójĩya.

Cūā cūārē netõnébojĩyi,§

jĩĩ jóarigu niiwĩ.

⁴¹ Isaías Jesús uputí macū niirére ññasugueyigu. Teero tiigú, cūũye maquērē wedeseyigu.

⁴² Teero jóari siro niipacari, paũ judíoa, judíoare dutirápũcã Jesuré padeomíwã. Marĩ nearí wiipũ niirārē cõāwionecori jĩĩrã, baurocápu Jesuré padeorére wedeseriwa. Fariseo basocare cuiyira. ⁴³ Jesuré padeopacára, basocápere nemorõ añũrõ wācũrĩ boojĩya. Cõāmacūpereja “añuniya” jĩĩsuguerõ boorĩjĩya.

Jesús wederi tuohéra ñañarõ tiinóãdara niitoaya

⁴⁴ Jesús bayiró bũsũrómena jĩĩwĩ:

–Yũũre padeoráno yũũ dícare padeoríya; yũũ Pacũ yũũre ticodiocorigucārē padeoóya. ⁴⁵ Yũũre ññarãno yũũre ticodiocorigucārē ññãya. ⁴⁶ Yũũ sãwócore tiiróbiro niĩ. Atibúrecopũre atiũũ, yũũre padeoráno naĩtĩārõpũ putũárijãrõ jĩĩgũ. ⁴⁷ Yũũ buerére tuo, teeré yũũheranorē yũũre ñañarõ tiiría. Yũũ atibúrecopũ niirārē ñañarõ tiigú atiriũũ; cūārē netõnégũ atiũũ ⁴⁸ Yũũre boohérano, yũũ buerécārē yũũherano ñañarõ tiinóãdarapũ niitoaya. Atibúreco

‡ 12:38 Isaías 53.1. § 12:40 Isaías 6.10.

petirí, yuu wederé cúãrẽ ñañarõ wáari tiiádacu. ⁴⁹ Yuu booró wederia. Yuu Pacu yuure ticodiocorigu “teero jĩ wedeya” jĩ dutirómena wedea. ⁵⁰ Yuu masiã: Yuu Pacu dutirére padeorá catirucujãadacua. Teero tiigú, cãu wededutirobirora basocáre wedea, jĩwĩ.

13

Jesús cãu bueráye d̄porire coserigue

¹ Pascua bosebureco wáaadaró péero d̄sawá. Jesús cãu atibúrecopu niirigu máata cãu Pacu p̄topu wáaadarere masiãtoawi. Úsã cãu buerá atibúrecopu niirãrẽ maĩnetõnejãwĩ. Úsãrẽ cãu bayiró maĩrere ññoãdaro péerogã d̄sawá.

²⁻⁴ Wãtĩãrẽ dutigú Judas Iscariote (Simón macãrẽ) wãcũrẽ ticotoarigu ni-iwĩ. Jesuré wedesãdutigú niwĩ. Jesupéja Cõãmacũ p̄topu atirigue, cãu toopá cãmeputúawaadarere masiãtoarigu niwĩ. Teero biiri cãu Pacu cãurẽ niipetire dutiré ticoriguere masiãtoarigu niwĩ. Teeré masiãgũ, úsã yaaduiiri, wãmunãcã, cãuyaro sutiró sotoá sãñaãrĩrore tuuwéwi. Ôpũ decopu oco tuucoséri caserore siatúwi. ⁵ Too siro ocoré bapapá písã, úsãye d̄porire cosenãcãwĩ. Cãu siatúari caseromena ocoré tuucoséwi.

⁶ Cãu Simón Pedroye d̄porire cosegũd̄u tiiri, Pedropeja cãurẽ jĩwĩ:

—¿Ôpũ, yé d̄porire m̄u cosegũdari? jĩwĩ.

⁷ —Mecãtígã yuu tiirere m̄u t̄omasĩricu; too síropu t̄omasĩgũdacu, jĩ yuuwĩ.

⁸ Cãupeja: —Yé d̄porire m̄u coseridojãgũdacu, jĩmiwĩ.

—Yuu m̄urẽ coseriatã, m̄u yuu menamacũ niiricu, jĩwĩ.

⁹ Simón Pedro jĩwĩ:

—Too docare yé d̄porire cosegũ, yé wãmorĩ, yáa dupucãrẽ coseyá, jĩwĩ.

¹⁰ Jesupéja jĩwĩ:

—Marĩ cusaári sirogã, jũĩrĩmanírã niipacara, cusanemóña manicú. Wáari siro, d̄pori dícare cosenócu. Múã jũĩrĩmanírã tiiróbiro niã. Teero niipacari, sícũ múã watoapure ñañagũ jũĩrĩcutígu tiiróbiro niĩ, jĩwĩ.

¹¹ Jesús cãurẽ wedesãgũd̄ure masiãtoarigu niwĩ. Teero tiigú, “sícũ múã watoapure jũĩrĩcutígu tiiróbiro niĩ” jĩwĩ.

¹² Úsãye d̄porire coseári siro, cãu tuuwéarĩrore sãña, jeanuã, úsãrẽ jĩwĩ:

—¿Yuu múãrẽ tiiriguere t̄omasĩi? ¹³ Múã yuure “úsãrẽ buegú”, teero biiri “úsã Ôpũ” jĩã. Yuu teerora niã múã jũĩrõbirora. ¹⁴ Yuu múã Ôpũ, múãrẽ buegú niipacu, múãye d̄porire coseáwã. Teero tiirã, múãcã teerora múãye d̄porire cãmerĩ coseyá. ¹⁵ Múãrẽ yuu tiiriguere iñacũ, tiinãnúsearo jĩgũ, tee queorere tiĩñoãwã. ¹⁶ Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Sícũ padecotegũno cãurẽ dutigú nemorõ niiriqui. Sícũ ticoconorigucã cãurẽ ticocorigu nemorõ niiriqui. ¹⁷ Múã yuu wedeariguere masi, teeré tiirã, useniãdacu.

¹⁸ Yuu múã niipetirapure wederia. Yuu beserirare yuu masiã. Cõãmacũye queti jóaripũpũ jũĩrõbirora diamacú wáaro tiiádacu. Ateré jóanoã: “Yuu mena yaaduiarigu yuure iñatutigu peti niĩ”,* jĩ jóanoã. ¹⁹ Yuu múãrẽ wedesuguegu tiia. Teero tiirã, too síro yuu jũĩriguere diamacú wáari iñarã, “yuurã niã” jũĩrere padeoádacu. ²⁰ Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Yuu ticocoariguere bocagũno yuucãrẽ bocagũdaqui. Yuure bocagũno yuure ticodiocorigucãrẽ bocagũdaqui, jĩwĩ.

*Jesús “Judas yuure iñatutirapure ticogũdaqui” jũirigue
(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)*

* 13:18 Salmo 41.9.

21 Jesús teeré ùsàrē wedeari siro, bayiró wācūpatiwi. T̄omasĩrōrã wedemiwĩ:

–Ȳūu ateré diamacárã jĩã: Múã menamacū s̄icū ȳūuare ìñatutirap̄ure ticoḡudaqui, jĩwĩ.

22 Ësã cãmerĩ ìña, “¿noãpére teero jĩgũ tiii?” jĩmasĩriw̄u. 23 Ȳūu Juan Jesús maĩnógũ cū̄ putogã duiw̄u. 24 Teero tiigũ, Simón Pedro súpuaremena ȳūuare sãĩñadutiwi: “¿Noãrē wedesege tiii?” 25 Ȳūu cū̄ putogã munijeátua, cū̄rē sãĩñáwũ:

–¿Ōp̄ũ, noã niĩ cū̄? jĩwũ.

26 Jesús ȳūuare jĩwĩ:

–Ȳūu pã soa, ticogúra niĩ, jĩwĩ.

Cū̄ teero jĩãri siro, Judare (Simón Iscariote mac̄rē) soa, ticowi. 27 Judas pãrē ñeeãri sirogã, Satanás cū̄rē sããrigu niĩwĩ. Jesús Judare: –M̄ūu tiíadarere máata tiisírotiya, jĩwĩ.

28 Ësã niipetira toopú yaaduirea cū̄ teero jĩrere t̄omasĩriw̄u. 29 Siquerã biiro wācūwũ: “Judas niyeru sããripore cotegá niirĩ, cū̄rē apeyenó boseb̄areco maquērē sãĩdutígu tiíaj̄iyi; o bóaneōrãrē niyeru t̄icodutígu t̄icodutiaj̄iyi”, jĩ wācūmiwũ. 30 Judas pãrē ñeeãri sirogã, witiōãwĩ. Ñamip̄u niĩwũ.

Mama dutiré

31 Judas witiwari siro, Jesús ùsàrē jĩwĩ:

–Mecūtíga ȳūu niipetira sōwũ up̄utí macū niirere ãñonóadacu. Ȳūumena “Cōãmacū up̄utí macū niĩ” jĩrécãrē ãñonóadacu. 32 Ȳūu “Cōãmacū up̄utí macū niĩ” jĩrere ãñorĩ, cū̄cã ȳūu up̄utí macū niirere máata ãñogũdaqui. 33 Ȳūu menamacãrã, ȳūu péerogã múãmena niinemoḡudacu. Múã ȳūuare ãmaãmiãdacu. Ȳūu judíoare dutirare jĩrirobirora múãrē mecūtíga jĩã: “Ȳūu wáadarop̄ure múã wáamasĩricu”. 34 Múãrē mama dutirere cū̄ũ: Cãmerĩ maĩñá; ȳūu múãrē maĩrōbirora múãcã cãmerĩ maĩñá. 35 Múã cãmerĩ maĩrĩ, ãp̄erã niipetira múãrē ȳūu buerá niirere masĩadacua, jĩwĩ.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩrigue

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

36 Simón Pedro cū̄rē sãĩñáwĩ:

–Ōp̄ũ, ¿noopú wáagudari? jĩwĩ.

Jesús cū̄rē ȳūuwĩ:

–Mecūtíga ȳūu wáadarop̄ure m̄ūu wáamasĩricu. Too sírop̄u ȳūuare n̄n̄n̄gũdacu, jĩwĩ.

37 Pedropeja cū̄rē sãĩñáwĩ sūcã:

–Ōp̄ũ, ¿deero tiigũ ȳūu m̄ūumena máata wáamasĩrigari? M̄ūuye wapamena ȳūu diari, ãñuniãdacu, jĩmiwĩ.

38 Jesús cū̄rē ȳūuwĩ:

–¿Yée wapamena diabosagudari? Ȳūu ateréja diamacárã jĩã: Cãrēquē wedeadari sugero, ȳūuare ìtĩãrĩ “cū̄rē masĩriga” jĩditoḡudacu, jĩwĩ.

14

Jesús Cōãmacū p̄utop̄u wáarima tiiróbiro niĩ

1 Jesús ùsàrē jĩwĩ:

–Múã bayiró wācūpatirijãña. Cōãmacūrē padeoyá. Ȳūucãrē padeoyá. 2 Ȳūu Pacu p̄utop̄u múã niíadare wiseri pee niĩã. Tee wiseri maniãtã, múãrē wede-boaj̄iyu. Toopú múã niíadarore quēnosuguegu wáagu tiia. 3 Múã niíadarore quēnoãri siro, múãrē néegũ atiguda. Teero tiirã, ȳūu niirōp̄ure múãcã niíadacu.

4 Ȳūu wáarop̄u niirímarē múã masĩcu, jĩwĩ.

⁵ Tomás cūūrē jīwī:

—Ōpā, m̄wáadarore masīriga. ¿Ūsā deero tii tiimarē masībogari? jīwī.

⁶ Jesús cūūrē ȳwī:

—Ȳwá tiimá tiiróbiro niiā; basocáre diamacú maquērē masīrī tiigú niiā; teero biiri catiré petihére ticogú niiā. Ȳwure padeon̄n̄s̄era dícu ȳw Pac̄u p̄uto jeaadacua. ⁷ Múā ȳwure masīrā, ȳw Pac̄ucārē masīādacu. Mecūāmena cūūrē masīā; cūūrē ñnarā tiiróbiro niiā, jīwī.

⁸ Felipe Jesuré jīwī:

—Ōpā, m̄w Pac̄ure ññoñá ūsārē. Cūūrē ñnarēmena dícu ūsārē añutoaadacu, jīwī.

⁹ Jesupéja cūūrē ȳwī:

—Felipe, ȳw múāmena yoari niiā mée. ¿Ȳwure ññamasīrii ména? Ȳwure ññagúno ȳw Pac̄ucārē ññā. ¿Deero tiigú “m̄w Pac̄ure ññoñá” jīwī? ¹⁰ “Ȳw Pac̄up̄ure niiā ȳw; cūū ȳwup̄ure niī” jīrēre ¿padeorí? Ȳw múārē wederere ȳw booró wederia. Ȳw Pac̄u ȳwup̄ure niigúrā ȳwmena cūū booró tii. ¹¹ “Ȳw Pac̄up̄ure niiā ȳw” jīrēre padeoyá. Teero biiri “ȳw Pac̄u ȳwup̄ure niī” jīrēcārē padeoyá. Múā teeré padeomasīhērā, ȳw tiirépere ȳw Pac̄u tutuaremena tiirí ñña, padeosāññā. ¹² Ȳw ateréja diamacúrā jīā: Ȳwure padeoráno ȳw tiiróbirora tiin̄n̄seadacua. Ȳw Pac̄u niirōp̄u ȳw wáaguda. Teero tiirá, ȳwure padeoráno ȳw tiiríro nemorō tiiādacua. ¹³ Niipetire múā sārēre ȳw wāmemena sārī, tiigúda. Ȳw teeré tiigú, ȳw Pac̄u up̄utí macū niirere ññogúdacu. ¹⁴ Ȳw wāmemena múā sārénorē tiigúda.

Jesús “Espíritu Santore ticodiocoguda” jīrrique

¹⁵ Múā ȳwure maīrā, ȳw dutirere tiiādacu. ¹⁶ Múārē ȳw Pac̄ure sārēboságuda. Ȳw sārī, cūū múārē āpī tiiápugudure ticodiocogudaqui. Múāmena niirucujāgūdaqui. ¹⁷ Cūūrā Espiritu Santo, diamacú maquērē wedegú niī. Atibúreco macārā cūūrē ñnaricua; cūūrē masīricua. Teero tiirá, cūūrē booricua. Múāpeja cūūrē masīā. Cūū múāmena niī; múāp̄ure niirucujāgūdaqui.

¹⁸ Ȳw múārē cōāwaricu. Múāmena niigū atiguda sūcā. ¹⁹ Péero d̄usaa ȳw wáaadaro. Ȳw wári siro, atibúreco macārā ȳwure ññariadacua. Múāpeja ññādacu. Ȳw catirucujāā; teero tiirá, múācā catirucujāādacu. ²⁰ Ȳw Pac̄u múārē Espiritu Santore ticodiocoari siro, “ȳw Pac̄up̄ure ȳw niiā” jīrēre masīādacu. Teero biiri “múā ȳwup̄ure niiā; ȳw múāp̄ure niiā” jīrēcārē masīādacu. ²¹ Ȳw dutirere tiigúno ȳwure maīgúrā niiqui. Ȳwure maīgúnorē ȳw Pac̄u maīgúdaqui. Ȳwcā cūūrē maīgúdacu; ȳw niirecutirere ññogúdacu, jīwī.

²² Āpī Judas (Iscariote niihēgūpe) Jesuré jīwī:

—Ōpā, ¿deero tiigú m̄w niirecutirere ūsā dícu ññogúdari? ¿Deero tiigú atibúreco macārārē ññorígari? jīwī.

²³ Jesús cūūrē ȳwī:

—Ȳwure maīrāno ȳw wedeseri t̄on̄n̄s̄ecua. Ȳw Pac̄u cūārē maīgúdaqui. Ūsā p̄uarāp̄ura cūāmena niīadacu. ²⁴ Ȳwure maīhērānopeja ȳw wederere t̄orícua. Ȳw wederé yé mee niiā; ȳw Pac̄u ȳwure ticodiocoriḡu wededutire niiā.

²⁵ Ȳw múāmena niiā ména; teero tiigú, teeré múārē wedea. ²⁶ Too síro ȳw Pac̄u Espiritu Santore ȳw wāmemena ticodiocogudaqui. Cūū múārē tiiápuḡu niigūdaqui. Cūū niipetirere múārē buegūdaqui. Niipetire ȳw múārē bueriguere teero wācūrī tiirucujāgūdaqui.

²⁷ Ȳw mecūtīgā múārē “wáagu tiia” jīgūda. Ññurō niirecutire múāmena niīārō. Ȳw añurō niirecutirere c̄uoa. Teeré múācārē ticoa. Atibúreco macārā

añurõ niirecutirere ticooya, ticorapeja. Y_{HH} cúã ticoré tiiróbiro ticoria. Teero tiirá, wãcũpatirijãña; cuirijãña. ²⁸ “Y_{HH} Pac_H p_utop_H wáagu tiia” jĩĩrĩ, múã t_uotóawũ. “Too síro y_{HH} múãmena niigũ atiguda sũcã” jĩĩrcãrẽ t_uoáwũ. Y_{HH} Pac_H y_{HH} nemorõ niĩ. Teero tiirá, “y_{HH} Pac_H p_utop_H wáagu tiia” jĩĩrĩ t_uojĩrã, y_{HH}re diamacúrã maĩrã, _useniboajĩyu. ²⁹ Y_{HH} múãrẽ wedesuguegu tiia. Teero tiirá, y_{HH} múãrẽ wedesugueriguere queoró wáari, “diamacúrã jĩĩyi” jĩĩadacu.

³⁰ Wãtĩãrẽ dutigú atibúreco macãrãrẽ dutigú atitoaqui mée. Teero tiigú, y_{HH} múãmena péero wedeseguda. Cũ y_{HH}re péerogã netõnucãmasĩripacu, dutimigũdaqui. ³¹ Y_{HH}peja cãũrẽ t_uoríã. Y_{HH} Pac_H dutirépere tiia, atibúreco macãrã “y_{HH} Pac_Hre maĩã” jĩĩrere masĩãrõ jĩĩgũ. Wãm_Hnucãña. Jãm_H, wáaco, jĩĩwĩ _usãrẽ.

15

Usegumena queoré

¹ Jesús queorém_ena _usãrẽ wedewi:

–Y_{HH} usegu peti tiiróbiro niĩã. Y_{HH} Pac_H tiiguré cotegá tiiróbiro niĩ. ² Yé_e d_up_uri d_ucamanire d_up_urire páatacõãjãĩ. D_ucacutire d_up_uripere nemorõ d_ucacutiãro jĩĩgũ, ñañaré d_up_urire páatawenemoqui. ³ Y_{HH} múãrẽ wederém_ena ñañaré d_up_urire páatawenorira tiiróbiro niĩã. ⁴ Y_{HH}mena niirucujãña y_{HH} múãmena niirucujãrõbirora. Sicad_up_u _useg_up_u niirucuripacaro, d_ucacutiricu. Ate tiiróbiro múã y_{HH}mena niirucuripacara, añuré tiimasĩricu.

⁵ Y_{HH} usegu tiiróbiro niĩã. Múã tiigú d_up_uri niĩã. Y_{HH}mena niirucurano y_{HH} cúãmena niirĩ, pee añuré tiimasĩcua. Múã y_{HH}mena niihẽrã, añuré tiimasĩricu. ⁶ Y_{HH}mena niihẽrãno páatare d_up_uri tiiróbiro cõãnoãdacua. Páatacõãre d_up_uri sĩnijõãcu. Sĩniré d_up_urire see, pecamer_u sóecõãnocu.

⁷ Múã y_{HH}mena niirĩ, y_{HH} buerére wãcũrĩ, Cõãmacũ múã cãũrẽ sãĩrenorẽ wáari tiigũdaqui. ⁸ Múã pee añuré tiirém_ena “Cõãmacũ añunetõjõãĩ” jĩĩrere ãñoãdacu. Teero biiri “múã y_{HH} buerã niĩã” jĩĩrere ãñoãdacu. ⁹ Y_{HH} Pac_H y_{HH}re maĩrõbirora y_{HH}cã múãrẽ maĩã. Teero tiirá, y_{HH} múãrẽ maĩrere masĩjĩrã, y_{HH}re maĩrucújãña. ¹⁰ Y_{HH} Pac_H dutirere y_{HH} tiiwú; cãũ y_{HH}re maĩrucú. Cũ tiirõbirora múã y_{HH} dutirere tiirĩ, y_{HH}cã múãrẽ maĩrucúgdacu.

¹¹ Y_{HH} _usenirõbirora múãrẽ _useniãrõ jĩĩgũ, teeré wedea. Teero tiirá, múã _useninetõjõããdacu. ¹² Y_{HH} dutiré ate niĩã: Y_{HH} múãrẽ maĩrõbirora cãmerĩ maĩñã. ¹³ Sícũ cãũ menamacãrẽ diabosaguno cúãrẽ maĩnetõnequi; nemorõ maĩmasĩña maniã. ¹⁴ Múã y_{HH} dutirere tiirá, y_{HH} menamacãrã niĩã. ¹⁵ Y_{HH} múãrẽ “y_{HH}re padecotera niĩya” jĩĩnemicu. Padecotera cúãrẽ dutigú tiirere masĩricua. Niipetire y_{HH} Pac_H y_{HH}re jĩĩriguere múãrẽ wedepetijãã. Teero tiigú, múãrẽ “y_{HH} menamacãrã niĩya” jĩĩã. ¹⁶ Múã y_{HH}re beseriw_H; y_{HH}pe múãrẽ besew_H. Múã y_{HH} boorere tiiaro jĩĩgũ, teero biiri múã tiiré petirijããrõ jĩĩgũ, múãrẽ besew_H. Múã y_{HH} boorere tiirĩ, múã y_{HH} wãmemena y_{HH} Pac_Hre sãĩrenorẽ cãũ ticogũdaqui. ¹⁷ Ateré múãrẽ dutia: Cãmerĩ maĩñã, jĩĩwĩ.

Jesuré padeorãre ññatutiadacua

¹⁸ Jesús _usãrẽ jĩĩnemowĩ:

–Atibúreco macãrã múãrẽ ññatutiri, y_{HH}re ññatutisugueriguere wãcũña. ¹⁹ Múã atibúreco macãrã peti niĩãtã, cúã menamacãrẽ maĩrõbirora múãcãrẽ maĩbócuã. Y_{HH} múãrẽ cúã watoap_H niirãrẽ besew_H. Y_{HH} besenorira niijĩrã, atibúreco macãrã peti niiria. Teero tiirá, cúã múãrẽ ññatutiya. ²⁰ Y_{HH} múãrẽ jĩĩriguere wãcũña: Sícũ padecoteguno cãũrẽ dutigú nemorõ niiriqui. Y_{HH}re ñañarõ tiirá, múãcãrẽ teerora ñañarõ tiĩãdacua. Y_{HH} wederi t_uorã, múãcãrẽ

tuoádacua. ²¹ Múã yũre nunurĩ ñnarã, tee niipetire ñañarére múãrẽ tiiádacua. Yũre ticodiocorigũre cúã masĩhẽre wapa teero tiiádacua.

²² 'Yũũ cúãrẽ wedegũ atiriatã, wapa cœoribocua. Cúã mecütígãrẽ deero jĩmasĩricua; wapa cœojãya. ²³ Yũre ñnatutirano yũũ Pacucãrẽ ñnatutiya. ²⁴ Cúã p̄topure pee ññaña manirẽre tiiẽñomiwũ. Yũũ tiiẽñohẽri siro niiãtã, wapa cœoribocua. Cúã yũũ tiirĩguere ñnawã. Teeré ñnapacara, yũre ñnatutiwa. Teero biiri yũũ Pacucãrẽ ñnatutiwa. ²⁵ Cúã teero tiirẽmena Cõãmacũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora diamacú wáaro tiia. Ateré jóanoã: “Búri peti yũre ñnatutiwa”,* jĩ jóanoã.

²⁶ 'Espíritu Santo múãrẽ tiiápugũ atigũdaqui. Cũũ diamacú maquẽrẽ wedegú niĩ. Cũũrẽ yũũ Pacũmena niigũrẽ ticodiocogũdacu. Cũũ atigũ, yéẽ maquẽrẽ múãrẽ wedegũdaqui. ²⁷ Múãcã yũũ buenũcãripura yũũmena niĩwũ. Teero tiirã, yéẽ maquẽrẽ wedeadacu, jĩwĩ.

16

¹ Jesús ãsãrẽ jĩnemowĩ sũcã:

—Tee niipetirere múãrẽ wedeawũ, yũre padeodúrijããrõ jĩgũ. ² Judíoare dutirá múãrẽ cúã neãré wiseripũ niirãrẽ cõãwionecoadacua. Too síro múãrẽ sãcõãrã, “marĩ Cõãmacũ booró tiirã tiia” jĩ wãcũmiãdacua. ³ Cúã yũũ Pacure, teero biiri yũre masĩrijãrã, múãrẽ teero tiiádacua. ⁴ Yũũ múãrẽ wedesũguegu tiia. Teero tiirã, diamacú teero wáari, múã “teerora jĩwĩ” jĩ wãcũãdacu.

Espíritu Santoye maquẽ

'Yũũ múãmena niijĩgũ, sicutopure máata teeré wederiwũ. ⁵ Mecütígã yũre ticodiocorigũ p̄topũ wáagu tiia. Yũũ teeré jĩpacari, múã s̄cũnopera yũre “¿noopú wáai?” jĩ sãñãria. ⁶ Yũũ jĩãriguere t̄ojĩrã, bóaneõrã niijãã. ⁷ Yũũ múãrẽ diamacú maquẽrẽ jĩã: Yũũ wáari, múãrẽ nemorõ ãñuãdacu. Yũũ wáariatã, múãrẽ tiiápugũ atiriqui. Yũũ wáagu, cúãrẽ múãrẽ ticodiocogũdacu. ⁸ Cũũ atigũ, atibãreco macãrãrẽ cúã ñañaré tiirẽre t̄omasĩrĩ tiigũdaqui. Diamacú maquẽrẽ t̄omasĩrĩ tiigũdaqui. Teero biiri cúã ñañaré tiirẽ wapa Cõãmacũ cúãrẽ ñañarõ tiiãdarecãrẽ t̄omasĩrĩ tiigũdaqui. ⁹ Espiritu Santo cúãrẽ cúã ñañaré tiirẽre masĩãrõ jĩgũ, ateré t̄omasĩrĩ tiigũdaqui: Cúã yũre padeohẽre wapa ñañaré tiirã niicua sãa. ¹⁰ Diamacú tiirẽcãrẽ masĩãrõ jĩgũ, ateré t̄omasĩrĩ tiigũdaqui: Yũũ diamacú tiigũ niijĩgũ, yũũ Pacu p̄topũ wáaa. Toopú wáari, múã yũre ññanemoricu sãa. ¹¹ Teero biiri “Cõãmacũ ñañaré tiirãre ñañarõ tiigũdaqui” jĩrẽcãrẽ masĩãrõ jĩgũ, ateré cúãrẽ t̄omasĩrĩ tiigũdaqui: Wãtĩãrẽ dutigũ ñañarõ tiinógũdu niitoai.

¹² 'Yũũ múãrẽ pee wededũgamiga. Mecütígã wederi, múã t̄omasĩribocu. ¹³ Espiritu Santope atigũ, niipetire diamacú maquẽrẽ múãrẽ wedegũdaqui. Cũũ diamacú maquẽrẽ wedegú niĩ. Cũũ wãcũrẽmena wederiqui; yũũ Pacu wederi t̄ogú, wedegũdaqui. Too síropũ wãadarecãrẽ múãrẽ wedegũdaqui. ¹⁴ Yéere múãrẽ masĩrĩ tiigũdaqui. Cũũ teero masĩrĩ tiirẽmena múã yũre nemorõ padeoãdacu. ¹⁵ Niipetire yũũ Pacu cœoré yéẽ niã. Teero tiigũ, ateré múãrẽ wedetoaawũ: Espiritu Santo yéere múãrẽ masĩrĩ tiigũdaqui.

¹⁶ 'Péerogã siro múã yũre ññaricu; too síro yũre ññããdacu sũcã, jĩwĩ Jesús.

Bóaneõrã niimiãrira ãseniãdacua

¹⁷ 'Ûsã s̄iquẽrã cãmerĩ sãñãwã:

* 15:25 Salmos 35.19; 69.4.

—Cũũ “péerogã siro múã yũre ñnaricu; too síro yũre ññaãdacu sũcã” jĩrere tuoriga. Teero biiri “yũ Pacu p̄topu wáaa” jĩrécãrẽ tuoriga. ¹⁸ Cũũ “péerogã siro” jĩrẽ ¿deero jĩdũgaro tiigári? Ñeenórẽ wedeseğu wedesequi, masĩriga, jĩwũ.

¹⁹ Jesús ùsã cũũrẽ sãñádũgarere masĩjĩgũ, ùsãrẽ jĩwĩ:

—“Péerogã siro múã yũre ñnaricu; too síro yũre ññaãdacu sũcã”, jĩãwũ. ¿Teeré cãmerĩ sãñárã tiii? ²⁰ Yũ aterėja diamacúrã jĩã: Múã uti, boorituara niiãdacu. Atibúreco macãrãpe useniãdacua. Múã bóaneõmiãdacu. Bóaneõrã niimiãrira useniãdacu. ²¹ Queorémene wedegũda: Sícõ niipacó coo wĩmagũ apaadari suguerogã, bayiró p̄ninogõ, bóaneõco. Coo apaari siro, coo macũ bauári ññagõ, usenigõ, coore p̄niãriguere wãcũrico. ²² Coo tiiróbiro múã mecũtigã bóaneõmiã. Too síro yũ múãrẽ ññagũda sũcã. Toorã múã useninetõjõãdacu. Sícũno múã usenirere petirĩ tiimasĩriqui.

²³ Teero wáadari bũreco jeari, yũre sãñáriadacu. Yũ aterėja diamacúrã jĩã: Múã yũ wãmemena yũ Pacure sãirénorẽ cũũ ticogũdaqui. ²⁴ Múã yũ wãmemena sãiría ména. Sãñá. Múã sãirã, bũãadacu. Teeména bayiró useniãdacu.

Jesús atibúreco maquẽrẽ docacũmurĩ tiitóarigue

²⁵ Yũ múãrẽ pee queorémene wedewũ. Too síro queoré manirõ tuomasĩrõrã yũ Pacuye maquẽrẽ wedegũdacu. ²⁶ Teero wáadari bũreco jeari, múã yũ wãmemena yũ Pacure sãñadacu. Yũ teero jĩgũ, “yũ Pacure múãrẽ sãiboságũda” jĩgũ mee tia. ²⁷ Cũũrã múãrẽ maĩ. Biiro biia: Múã yũre maĩã. Teero biiri múã yũre “Cõãmacũ p̄topu atirigu niĩ” jĩ padeóa. Teero tiigũ, Cõãmacũ múãrẽ maĩjĩgũ, múãrẽ yũgũdaqui. ²⁸ Yũ Pacumena niirigu atibúrecopure atiwũ. Ñopú niãrigu yũ Pacu p̄topu coep̄tũawagũda sũcã, jĩwĩ.

²⁹ Ùsã cũũrẽ jĩwũ:

—Mecũtigãrẽ mũũ queorémene wederipacu, tuomasĩrõrã wedejãã. ³⁰ Mecũtigã ùsã masĩã: Mũũ niipetirere masĩpetijãã. Ùsã mũũrẽ sãñáãdari suguero, masĩtoaa. Teero tiirã, mũũ “Cõãmacũ p̄topu atirigu niã” jĩrere padeóa, jĩwũ.

³¹ Jesús ùsãrẽ jĩwĩ:

—¿Niirõrã; múã padeói? ³² Múã dutiwáadaro jearo tia; jeatoaa mé. Múã sĩquẽrã wábateadacu. Yũre sícũrã cõãncõãdacu. Sícũrã niiria, niigũpeja. Yũ Pacu yũmena niĩ. ³³ Yũ múãrẽ yũmena ãñurõ niirecutire cõoáro jĩgũ, tee niipetirere wedeawũ. Múã atibúrecopure ññarõ netõãdacu. Yũ atibúreco maquẽrẽ docacũmurĩ tiitóawũ. Teero tiirã, wãcũtutuaya, jĩwĩ.

17

Jesús cũũ buerãye niãdarere sãibosãrigue

¹ Jesús teero jĩãri siro, ññamũõco, jĩwĩ:

—Pacu, mũũ “teero wáadacu” jĩrĩ bũreco jeatoaa mé. Basocãre ññoñã yũ mũũ macũ up̄tĩ macũ niirere. Mũũ teero tiirĩ, yũ mũũ up̄tĩ macũ niirere ññoğũdacu. ² Mũũ yũre dutirere ticowũ. Teeména basocã niipetirare dutimasĩã. Teero tiigũ, niipetira mũũ yũre ticorirare catiré petihere ticomasĩã. ³ Cũã mũũ diamacũ niigũrẽ sícũ niigũrẽ masĩrã, teero biiri yũ Jesucristo mũũ ticodiocorigũcãrẽ masĩrã catiré petihere cõoãdacua.

⁴ Mũũ yũre tiidutirere tiipetijãwũ. Teeména yũ atibúrecopure mũũ up̄tĩ macũ niirere ññoũ. ⁵ Pacu, atibúreco tiãdari suguero, yũ mũũmena niiwũ.

Muymena niigũ, muu tiiróbiro uputí macũ niiwũ. Mecütígãrẽ muu niirõpu niigũdacu sũcã. Yũre uputí macũ niirere ticoya sũcã.

6 'Muũ añiãrẽ yũre ticowũ. Cũã atibúreco macãrã watoapu niirira niiwã. Muu niirecutirere cũãrẽ masĩrĩ tiiwũ. Cũã muuyara niirirare yũre ticowũ. Cũã muu wedecorere añurõ tũojĩrã, yũwa. 7 Mecütígãrẽ cũã ateré masĩya: Niipetire yũ niirecutire muu ticorigue niĩ. 8 Muu yũre wederiguere cũãrẽ wedewũ. Cũã teeré padeowá. Cũã diamacũrã yũ muu pũtopu atiriguere padeowá. Teero biiri muu yũre ticodiocoriguecãrẽ padeowá.

9 'Yũ cũãye niĩadarere muurẽ sãĩã. Atibúreco macãrãpereja sãĩbosária. Yũre muu ticorirapere sãĩbosáa; cũã muuyara niĩya. 10 Niipetira muuyara, yáara niĩya. Yáaracã muuyara niĩya. Cũã tiirémãna, cũã padeorémãna yũ uputí macũ niirere masĩrĩ tiia.

11 'Yũ muu pũtopu wáagudu tiia; atibúreco pu tuáricu. Yũ buerápeja pu tuáadacua. Pacu añũgũ, muu tutuaremena muu yũre ticorirare coteya. Muu teero tiirí, marĩ sícãrõména niirõbirora cũãcã sícãrõména niĩadacua. 12 Yũ cũãmãna niigũ, muu tutuare ticoriguemãna cũãrẽ cotewũ. Sícãnorẽ ditiri tiiríwũ. Muu ye queti jóaripũpu jĩrõbirora diamacũ wáaro tiiwũ: "Ditigũdaqui" jĩrigũ dícu ditiwi.

13 'Mecütígã yũ muu pũtopu wáagudu tiia. Yũ atibúreco niigũ, muu ye quetire wedea. Cũã yũ tiiróbiro ueniãrõ jĩgũ, wedea. 14 Muu wederiguere cũãrẽ wedewũ. Cũã yũ tiiróbiro atibúreco macãrã peti niiriya. Teero tiirã, atibúreco macãrã cũãrẽ ñatutiya. 15 "Cũã atibúreco macãrã watoapu niirãrẽ muu pũtopu máata néewaya", jĩ sãĩría. Ateperẽ sãĩã: "Wãtĩãrẽ dutigũre cãmotáya cũãrẽ", jĩã. 16 Yũ atibúreco macũ peti niiria. Teero tiiróbiro cũãcã atibúreco macãrã peti niiriya. 17 Muu wederé diamacũ maquẽ niĩ. Teemãna cũãrẽ muu booré tiĩadara peti wáari tiiyá. 18 Yũre muu ye quetire atibúreco macãrãrẽ wededutigũ ticodiocowũ. Teero tiiróbiro yũcã cũãrẽ atibúreco macãrãrẽ wededutigũ ticocoa. 19 Cũãye niĩadarere tiigũ, yũ muu booróbirora tiia. Cũãcã muu booróbiro tiĩaro jĩgũ, cũã diamacũ maquẽrẽ masĩnemoãrõ jĩgũ, teero tiia.

20 'Yũ cũã dícu sãĩbosária. Too síropu cũã wederi tũo, yũre padeoádaracãrẽ sãĩbosáa. 21 Cũã sícãrõména niĩãrõ jĩgũ, sãĩã. Pacu, muu yũmãna niirõbirora yũcã muymãna niĩã. Cũãcã marĩmãna niĩãrõ. Teero wáari ñarã, atibúreco macãrã "yũ muu ticodiocorigũ niĩã" jĩrere padeoádacua. 22 Muu yũre uputí macũ niirere ticowũ. Yũcã cũãrẽ teerã ticowũ, cũã sícãrõména niĩãrõ jĩgũ. Marĩ sícãrõména niirõbirora cũãcã sícãrõména niĩãrõ. 23 Yũ cũãmãna niirĩ, muu yũmãna niirõbirora cũãcã sícãrõména niĩadacua. Teero wáari ñarã, atibúreco macãrã ateré masĩadacua: Muu cũãrẽ maĩã yũre maĩrõbirora; teero biiri "yũ muu ticodiocorigũ niĩã" jĩrere masĩadacua.

24 'Atibúreco tiĩadari sugero, muu yũre maĩwũ. Teero tiigũ, muu uputí macũ niirere yũre ticowũ. Pacu, muu yũre ticorirare yũmãna niirĩ boogã. Yũmãna niirã, yũ uputí macũ niirere ñãadacua. 25 Pacu, muu diamacũ tiigũ niĩã. Atibúreco macãrã muurẽ masĩriya; yũre muurẽ masĩã. Ñiã yũ buerã muu yũre ticodiocoriguere masĩya. 26 Muu niirecutirere cũãrẽ masĩrĩ tiiwũ; teero masĩrĩ tiirucũjãgũda. Yũ teero tiirucũri, muu yũre maĩrõbirora cũãcã cãmẽrĩ maĩadacua; teero biiri yũ cũãmãna niigũdacu, jĩ

sãiwĩ.

18

Jesuré ñeewarigue

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesús cūũ Pacure sãĩari siro, ũsã Jerusalénpu niiārira witiwawũ. Cedrón wãmecutirimaarẽ tĩawawũ. Tiimaá apeniñapú olivo yucare cūã oteriropu jeawũ. ² Judas Jesuré ticogũdu olivo niirõrẽ masĩtoarucuwi. Jesús too sugueropure ũsãrẽ toopá dícu sũowáruwu. ³ Teero tiigú, suraramena Judas jeawi. Āpẽrã sĩquẽrã Cõamacũwii coterí basoca cūãmena jeawa. Paiaré dutirá, fariseo basoca cūãrẽ ticocorira niiwã. Cūã añurõ wãmocutírapu niiwã. Sĩawócore yucu, sĩawócorepamena atirira niiwã. ⁴ Jesús cūũrẽ wáadarere masĩtoarigu niiwĩ. Teero tiigú, suguewa, sãĩñáwĩ:

—¿Noãrẽ ãmaãĩ? jĩwĩ.

⁵ —Jesús Nazaret macũrẽ ãmaãã, jĩwã.

—Yũurá niiã, jĩwĩ.

Judas Jesuré wedesãrigucã cūãmena niiwĩ. ⁶ Jesús “yũurá niiã” jĩĩrĩ tuorá, cūã dúudicutua, ñaacũmujõãwã. ⁷ Jesús sãĩñáwĩ sũcã:

—¿Noãrẽ ãmaãĩ? jĩwĩ.

—Jesús Nazaret macũrẽ ãmaãã, jĩwã.

⁸ —Múãrẽ wedetooawũ mée: Yũurá niiã. Too docare yũure ãmaãrãjã, ãniãpereja “wáaya” jĩĩña, jĩwĩ.

⁹ Jesús cūũ Pacure wedesearigue diamacú wáaaro jĩĩgũ, teeré jĩwĩ. Cūũ biiro wedesewi cūũ Pacure: “Mũũ yũure ticorirare sícũno ditiri tiiríwũ”, jĩwĩ. ¹⁰ Too síro Simón Pedro cūũya espadare néewionecowi. Paiaré dutigúre padecotegure diamacú macã cãmopéore páatacojãwĩ. Cūũ wãmecutiwi Malco. ¹¹ Cūũ teero tiirí ñagũ, Jesupé Pedrore jĩwĩ:

—Mũyapĩrẽ quënocũña. Yũũ Pacu yũure ñañarõ netõdutírirobirora ñañarõ netõgũdacu, jĩwĩ.

Jesuré Anás puto néewarigue

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹² Too síro surara, cūãrẽ dutigú, ãpẽrã Cõamacũwii coterí basoca Jesuré ñee, siatúwa. ¹³ Anásya wiipũ néewasuguewa. Cūũ Caifás mañecú niiwĩ. Caifás tiicũmarẽ paiaré dutigú niiwĩ. ¹⁴ Cūũrã too sugueropure judíoare dutirãre ateré jĩiyigu: “Sícũ niipetiraye niiãdarere diabolari, marĩrẽ ãñuãdacu”, jĩiyigu.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩĩrigue

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Cūã Jesuré néewari, Simón Pedromenarã yũucã cūãrẽ nũnũwáwũ. Paiaré dutigú yũure masĩwĩ. Teero tiigú, yũũ Jesuré néewaramena wii popea macã yepapure sããwawũ. ¹⁶ Pedrope sopeputó sããatiropu putuánucãwĩ. Cūũ teero tiirí ñagũ, yũũ sopeputó coterí basocomena wedese, cūũrẽ sããatidutiwũ. ¹⁷ Sope coterí basoco Pedrore sãĩñáwĩ:

—¿Mũũ ñimena buegú mee niĩ? jĩwõ.

—Niiria, jĩwĩ cūũpeja.

¹⁸ Yũsua niiwũ. Teero tiirá, tiwí padecoteri basoca, ãpẽrã Cõamacũwii coterí basoca pecame diosũmãrã tiwã. Pedrocã cūãmena sũmagú tiwí.

Paiaré dutigú Jesuré sãĩñárigue

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paiaré dutigú Jesuré sãĩñáwĩ:

—¿Muu buerá, ñiirũnoã basoca peti niĩ? ¿Ñeenórẽ buei muu cããrẽ? jĩwĩ.

²⁰ Jesupé cããrẽ yuuwi:

—Yuu niipetira tuocóropu buewu. Judíoa neãré wiseripu, ãno niirí wii Cõamacũwiipucãrẽ niipetira judíoa neãrõpu buewu. Yayióropu bueriwu.

²¹ ¿Yuu deero tiigú sãñái? Yuu bueriguere tuorírapere sãñaña. Cũã masĩcua. Cũã muurẽ wedeadacua, jĩwĩ.

²² Jesús teero jĩrĩ tuogú, sícũ Cõamacũwii coterí basocu Jesuyá diapóare páawi. Cããrẽ jĩwĩ:

—Paiaré dutigúre teero yuurijãña, jĩwĩ.

²³ Jesupé yuuwi:

—Yuu ñañarõ jĩãriguere wedeñate. “Ateré ñañarõ jĩãwũ”, jĩña. Yuu diamacũ maquẽrẽ jĩãri siro niipacari, ¿deero tiigú yuu deero páai? jĩwĩ.

²⁴ Jesús siatúarigupu niitoawi. Anás Jesuré ticocowi Caifás paiaré dutigú puropu.

Pedro jĩditonemorigue

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Simón Pedro pecame wesapura sũmanucũwĩ ména. Toopú niirã cããrẽ sãñáwã:

—¿Muu ñnimena buegú mee niĩ? jĩwã.

—Niiria, jĩwĩ.

²⁶ Toopú sícũ paiaré dutigúre padecotegu sũmanucũwĩ. Cãmopéro páatanoriguya wedegu niwĩ. Cũã Pedrore sãñáwĩ:

—Yuu muurẽ olivo yucu oteriropu cãmena niirĩ ññatu niãwãrã, jĩwĩ.

²⁷ —Niiria; yuu mee niãwã, jĩwĩ sũcã.

Cũã teero jĩrĩrã, cãrẽquẽ wedewi.

Pilato Jesuré sãñárigue

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Too síro Jesuré Caifáya wiipu niãriguere tiidita dutigú niiré wiseri puropu néewawa. Bóeropu tiwú. Judíoare dutirá tee wiseri popea macã yeparure sããwariwa. Toopú sããwaraja, Pascua bosebureco niirĩ, yaarénorẽ yaaribojĩya.*

²⁹ Cũã sããwaheri ññagũ, Pilato cãmena wedesegu witiatiwi. Cããrẽ sãñáwĩ:

—¿Múã ãnirẽ ñeenó wapare wedesãrã tiii? jĩwĩ.

³⁰ —Cũã ñañaré tihégu niãtã, muu puoto cããrẽ néeatiribojĩyu, jĩwã.

³¹ Pilato cããrẽ jĩwĩ:

—Cããrẽ néewaya. Múãrẽ dutiré jĩrõbirora múã basiro cũã tiiáriguere besera wáaya, jĩmiwĩ.

Judíope yuuwa:

—Ësã judíoa múã romanuã tiiróbiro sããdutímasĩriga, jĩwã.

³² Too sugueroypure Jesús “cũã teero tiirí, diagudacu” jĩ wedesuguetoarucuwi. Cũã wedeserigue diamacũ wáaaro jĩrã, judíoa romanuãrẽ cããrẽ sããdutíwa.† ³³ Pilato cãmecócutusãwawi sũcã. Jesuré suocó, sãñáyigu:

—¿Muuãrã niĩ judíoa õpũ? jĩyigu.

³⁴ Jesupé yuyigu:

—¿Muu wãcũrémena sãñái? ¿Ãpẽrã muurẽ yéẽ maquẽrẽ wedearĩte? jĩyigu.

* **18:28** Judíoa biiro jĩ wãcũyira: “Ësã judíoa niñhãye wiseripu sããwara, jũrĩpíra tiiróbiro puuácu. Siete burecori jũrĩpíra tiiróbiro niãdacu”, jĩ wãcũyira. Cãã jũrĩpíra tiiróbiro niirã, Pascua bosebureco maquẽrẽ yaamasĩriyira. † **18:32** Juan 3.14 y 12.32. Tee versícupure Jesús “yuu sããrã, curusapu páabiatu, néemõcoadacua” jĩgũ tiyigu. Judíoa curusapu basocãre sããrã tiiriyira; romanuã dícu teeré tiyira.

³⁵ Pilatope jĩyigu:

—Yuu judíoay meee niiã. Mũya dita macãrã judíoa, teero biiri paiaré dutirá mũrẽ nécatiawã. ¿Deero tiiári mũu? jĩ sãĩnáyigu.

³⁶ Jesupé cũrẽ yuwi:

—Yuu Õpũ niiré atibúreco maquẽ niiria. Atibúreco maquẽ niiãtã, yuure nũnrã câmerĩsĩãboajĩya, judíoare dutirá ñeewarijããrõ jĩrã. Yuu Õpũ niiré ãnopú mee niiã, jĩyigu.

³⁷ Pilato jĩyigu:

—¿Too docare õpũ niĩ mũu? jĩyigu.

Jesupé cũrẽ yuuyigu:

—Mũu jĩrõbirora õpũ niiã. Yuu diamacú maquẽrẽ wedeguda jĩgũ, ãnopú ati, bauáwũ. Niipetira diamacú maquẽrẽ boorá yu uederere tuoóya, jĩyigu.

³⁸ —Diamacú maquẽ ¿ñeenó niirõ niicu? masĩña maniã, jĩyigu Pilato.

Jesuré sãĩdutírigue

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato teero jĩãri siro, judíoare dutirámena wedesege witiatiwi sũcã. Cũãrẽ wedewi:

—Yuu cũ ñañaré tiiáriguere buariatu. ³⁹ Too docare biirope tiigúda: Pascua bosebureco niirĩ, múã tiimúãatirigue tiirõbirora tiigúda: Sĩcũ peresuwiipũ niigúre wionécobosaguda. ¿Múã judíoa õpũrẽ wionécori boogári? jĩwĩ.

⁴⁰ Niipetira acaribjõãwã:

—¿Cũrẽ wionécorijãña! ¡Barrabápere wionécoya! jĩwã.

Barrabás yaarépigũ niirigu niwĩ.

19

¹ Teero tiigú, Pilato Jesuré tãnadutíyigu. ² Tãnaãri siro, surara potamena cúã tiiári betore cũya dupupure péorira niwã. Sicaró õpũya sutiro tiirõbiro sã ñiisãñúrõca sããrira niwã.

³ —Ueniã mũumena, judíoa õpũ, jĩ buijãyira.

Teero jĩrãrã, cũrẽ pee páajãrira niwã.

⁴ Pilato popeapũ niĩarigu witiatiwi sũcã. Basocáre jĩwĩ:

—Yuu cũrẽ ñañaré tiiáriguere buariatu. Teero tiigú, múã pũto suowitiatiguda. Múã ñããdacu, jĩwĩ.

⁵ Too síro Jesús witiatiwi. Cũã pota betore pesawi. Õpũyaro tiirõbiro sã ñiisãñúrõ cúã sãããrĩrore sãñawitiatiwi. Pilato basocáre jĩwĩ:

—¿Ñãña! Ñni niĩ, jĩwĩ.

⁶ Paiaré dutirá, Cõãmacũwii coterí basoca cũrẽ ñãrã, acaribjõãwã:

—¿Cũrẽ curusapũ páabiatu sãĩdutíya; sãĩdutíya! jĩwã.

Pilatope jĩwĩ:

—Múã basiro cũrẽ curusapũ páabiatu sããrã wáaya. Yuuja cũrẽ ñañaré tiiáriguere buariatu, jĩwĩ.

⁷ Judíoare dutirápeja cũrẽ jĩwã:

—“Yuu Cõãmacũ macũ niiã”, jĩwĩ cũãjã. Uãrẽ dutiré teero wedesege norẽ sãĩdutía, jĩwã.

⁸ Pilato teeré tuogú, bayiró cuiyigu. ⁹ Cũye wiseri popea macã yepapũ cãmecósãwawi sũcã. Jesuré sãĩnáyigu:

—¿Noo macũ niĩ mũu? jĩyigu.

Jesupé cũrẽ yuuriyigu.

¹⁰ Pilato jĩyigu:

—¿Deero tiigú yũre yũrii? ¿Mũu masĩrii? Yũu mũurẽ wionécogu wionécomasĩã. Sĩãdutígucã sĩãdutímasĩã, jĩiyigu.

11 Jesupé cũrẽ yũuyigu:

—Cõãmacũ mũurẽ dutigú sõnecorigũ niwĩ. Cũũ sõnecoriatã, mũu deero sĩãdutímasĩriboajĩyu. Teero tiigú, yũre mũu pũtopũ ticocoarigu mũu nemorõ wapa cwoquí, jĩiyigu.

12 Cũũ teero jĩĩrĩ tũogú, Pilato Jesuré, “¿deero tii yũũ ãnirẽ wionécogudariye?” jĩĩ wãcũmiyigu. Judíoare dutirápeja bayiró acaribíremena jĩĩwã:

—Mũu cũũrẽ wionécogu, romanuã õpũ menamacũ niiricu. Sĩcũ “yũũ mũã õpũ niĩã” jĩĩgũno romanuã õpũrẽ netõnũcãgũ tiii, jĩĩwã.

13 Cũũ teero jĩĩrĩ tũogú, Pilato Jesuré sũowitĩatidutiwi. Too síro cũũ queti beserõpũ wáa, duiwĩ. Cũũ duiró niirí yepa ãtãmena weeri yepapũ niwũ. Hebreoayemena Gabata wãmecũtiwũ. 14 Judíoa Pascua bosebũreco maquẽ quẽnorí bũreco niwũ. Coeritó sũguerogã niwũ. Pilato judíoare dutirãre jĩĩwĩ:

—Mũã õpũrẽ ãña, jĩĩmiwĩ.

15 Cũũrẽ acaribíjõãwã sũcã:

—¿Cũũrẽ sĩãjããrõ; sĩãjããrõ! ¿Curusapũ páabiatu sĩãdutíjãña! jĩĩwã.

Pilatope jĩĩwĩ:

—¿Mũã õpũrẽ curusapũ páabiatu sĩãdutígudari? jĩĩwĩ.

Paiarẽ dutirápeja jĩĩwã:

—Õsã õpũ sĩcũrã romanuã õpũ dícu niĩ, jĩĩwã.

16 Cũũ teero jĩĩrĩ tũogú, Jesuré cũũrẽ wiyawí, curusapũ páabiatuaro jĩĩgũ. Surarape cũũrẽ néewawa.

Jesuré sĩãrígue

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

17 Jesús curusare apawagũ, “Dupucoro” wãmecũtiropũ wáawi. Hebreoayemena wãmecũtia Gólgota. 18 Toopá cũũrẽ curusapũ páabiatuwa. ãpẽrã pũarãcãrẽ teerora tiwã. Jesuré cũũ deco nũcõwã, sĩcũrẽ diamacũpe, ãpĩrẽ acuniñape. 19 Pilato cũũ jóadutiariquere curusapũ tuudutirigu niwĩ. Biiro jóanoriro niwũ: “JESÚS NAZARET MACË JUDÍOA ÕPË NIÍ”. 20 Tee jóariguere hebreoaye, griegoaye, latínmena jóadutirigu niwĩ. Cũũ Jesuré páabiatuuro Jerusalén pũtogã niwũ. Teero tiirã, pũ judíoa tee jóaturiguere bueĩñawã.

21 Cũũ bueĩñarĩ ãñarã, paiarẽ dutirã Pilato pũtopũ wáa, cũũrẽ jĩiyira:

—Mũu “judíoa õpũ niĩ” jĩĩ jóariboajĩyu. “Judíoa õpũ niĩã”, jĩĩãwĩ”, jĩĩ jóaboajĩyu, jĩĩmiyira.

22 Pilato yũuyigu:

—Yũũ jóatoaawũ; yũũ jóarirobirora pũtuáadacu, jĩiyigu.

23 Too síro bapari surara Jesuré páabiatuarira cũũye sutire seenéõwã. Seenéõ, cũũcõrõ batowa. Cũũya sutiró docasãñariwãcã sua cãmeyioriro niwũ. 24 Teero tiirã, surara cãmẽrĩ jĩiyira:

—Ãnorẽjã yigarijããda. ¿Noãrẽ pũtuáadari? jĩĩrã, jĩĩbuaapeada, jĩiyira.

Cũũ teero tiirĩ, Cõãmacũye queti jóaripũpũ jóarigue diamacũ wáaro tiwã. Biiro jóanoã: “Yéẽ sutire batowa; sicaróre jĩĩbuaapewa”,* jĩĩ jóanoã. Tee jóarirobirora surara teerora tiwã.

25 Jesuyá curusa pũtopũ cũũ paco, cũũ bũgo, apegó María (coo Cleofas nũmo niwõ), María Magdalena nucũwã. 26 Jesús cũũ pacore, teero biiri yũũ Juan cũũ bayiró maĩgũrẽ coo wesa nucũrĩ ãñagũ, coore jĩĩwĩ:

—Paco, ãni mũu macũ pũtuái, jĩĩwĩ.

* 19:24 Salmo 22.18.

27 Too síro yuure jĩwĩ:

–Atigó muu paco putuáyo, jĩwĩ.

Cũu teero jĩĩari siro, coore yáa wiipũ néerputuawawũ.

Jesús diarigue

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

28 Too síro Jesús cūūrē tiidutíriguere masĩjĩgũ, “niipetire peotítoaa” jĩ wácūrigũ niwĩ. Teero tiigú, Cõāmacūye queti jóaripũpũ jóarigue wáaaro jĩgũ: –Yuu sīnidugága, jĩwĩ.

29 Toopú sicarú vino piyare dadarírũ duiwũ. Teero tiirá, surara sicasitia soa, “hisopo” dũpũpũ siatú, súumuõcowa. 30 Cũu teeré sīniári siro: –Niipetire peotítoaa, jĩwĩ.

Teero jĩĩari siro, cūūya dupu ñaañumu, diajõawĩ.

Jesuré saderigue

31 Pascua bosebũreco wáaadaro sicabũreco dũsawú. Tii bosebũreco ñsārē upatĩ niirĩ bũreco niwũ. Tiibũrecore judíoare dutirá diaarirare curusaripũre niirĩ boorírira niwã. Teero tiirá, judíoare dutirá Pilato putopũ wáa, cūūyara surarare cūārē máata diaaro jĩrã, cūūye ñicārĩrē páapedutiyira. Too síro cūūye õpũũrĩrē néedioco, aperopú néewadutiyira. 32 Teero tiirá, surara toopú jea, sīcūrē páapesuguewa. Āpĩ Jesuména páabiatunoõrigucārē teerora tiwá. 33 Jesupére diaarigupũre bũajeáwa. Teero tiirá, cūūrē páaperiwa.

34 Páaperono tiigú, sīcũ surara Jesuré warupãmarē sadewi. Cũu teero tiirĩ, máata díi ocoména witiwũ. 35 Yuu teero wáari ññawũ. Teero tiigú, yuu masĩā: Yuu jóare diamacúrã niã. Múācārē teeré padeoáro jĩgũ, tee diamacú maquērē wedea. 36 Cõāmacūye queti jóaripũpũ jĩrõbirora wáaaro jĩrõ, teero wáawũ. Biiro jóanoā: “Cūūye cõārĩ sicacõāno páapeya maniādacu”,† jĩ jóanoā. 37 Tiipũpũre aperopú jóanoā sũcā: “Cūū sadearigupũre ññādacua”,‡ jĩ jóanoā.

Jesuré ãtãtutipũ cūūrigue

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

38 Too síro José Arimatea wãmecutiri macã macũ Pilatore Jesuyá õpũũrē sãiyĩgũ. José Jesuré padeogú niwĩ. Cũu judíoare dutirãre cuiğũ, yayióropũ padeogú niirigũ niwĩ. Pilato “jáũ” jĩrĩ tũogú, José wáa, Jesuyá õpũũrē néedioco, néewawi. 39 Nicodemo ñamipũ Jesuména wedeseğũ jearigucã jeawi. Cũu treinta kilos sitiaãñũrere néjeawi. Tee ate niwũ: “Mirra” wãmecutire, “áloe” wãmecutiremena wúorigue niwũ. 40 José Nicodemomena suti caseri siti-aãñũre tuusĩãremena Jesuyá õpũũrē cõmawã. Judíoa diaarirare cūūri tutipũ cūūādari suguero tiirucúrere tiwá. 41 Jesuré curusapũ páabiaturo pũto oteré oteriro niwũ. Tee oteriro deco mama tuti, ãtãgãpũ coari tuti niwũ. Tiitutipũ sīcārĩ diaarirare cūūña manirĩro niwũ ména. 42 Muĩpũ sããwari, ãsã yeerisãri bũreco jearopũ tiwú. Teero tiirá, tiicope putogã niirĩ, Jesuyá õpũũrē toopú néewa, cūūwã.

20

Jesús masãmuãrigue

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

1 Āsã yeerisãri bũreco síro macã bũreco niirĩ, bóeadari suguero, María Magdalena cūūrē cūūri tutipũ wáayigo. Tiituti biamírĩquicare aperopú nucūrĩ ññayigo. 2 Teero tiigó, ãsã putopũ cutũputũaatirigo niwõ. Yuu Jesús bayiró maĩnógũ, Simón Pedromena niwũ. Āsārē jĩwõ:

† 19:36 Salmo 34.20. ‡ 19:37 Zacarías 12.10.

—Marĩ Òpūrē aperopá néejõããrira niiãwã. Noopá néewara néewaajĩya, jĩwõ.

³ Coo teero jĩĩrĩ tuorá, yuu, Simón Pedromena cãũrē cũũriropu ñnarã wáawu. ⁴ Ësã toopá wáara, yuu Pedro nemorõ cutubayíwu. Teero tiigú, yuu cãũ suguero jeawu. ⁵ Toopá jea, tiicopepu munibiá, ñnasõnecowu. Sããwaripacu, cãũrē cõmaré caseri pesari ñnawũ. ⁶ Too síropu Simón Pedro yuure nunujeáwi. Cũũjã sããjõãwĩ. Cũũcã teecaserire toopá niirĩ ñnawĩ. ⁷ Aperó Jesuré dupure cãã cõmarí caserocã aperopá pesari ñnawĩ. Tuupéari casero niiwũ. ⁸ Yuu tiitutipure jeasuguerigucã sããwawu. Niipetirere ñnagũ, padeowá. ⁹ Ësã Cõãmacũye queti jóaripũ maquērē “Jesús diarigupu masãgũdaqui” jĩrēre masĩriwu ména. ¹⁰ Ñnaãri siro, ãsãya wiipu putuawawu.

Jesús María Magdalenarē bauásuguerigue
(Mr 16.9-11)

¹¹ María Magdalenape tiituti díamacũpu utigo putuáwo. Utigora, tiitutipu munibiá, ñnasõnecoyigo. ¹² Ángelea puarã suti butiré sãñarãrē duiiri ñnayigo. Cãã Jesuré cũũmiriropu duiyira, sĩcũ dupu niimirirope, ãpĩ dũpori niimirirope.

¹³ Cãã coore sãĩñáyira:

—¿Deero tiigó utii? jĩyira.

Cããrē yuuyigo:

—Yuu Òpūrē néejõããrira niiãwã. Noopá néewara néewaajĩya, jĩyigo.

¹⁴ Coo teero jĩĩari siro, aperopé cãmenucãyigo. Jesús coo puto nucũrĩ ñnayigo. “Jesús nii” jĩ ñnamasĩriyigo ména. ¹⁵ Cãũpe coore sãĩñáyigu:

—¿Deero tiigó utii? ¿Noãrē ãmaãĩ? jĩyigu.

“Oteré coterí basocu niiqui”, jĩ wãcũgõ, jĩyigo:

—Muu cãũrē néewaarigu wedeya. ¿Noopá cũũãrĩ? Yuu cãũrē néegõ wáagoda, jĩyigo.

¹⁶ Jesús coore jĩyigu:

—¡María!

Cãũ teero jĩĩrĩ tuogó, cãmenucã: —¡Raboni! jĩyigo. (Hebreoayemena “basocáre buegú” jĩdũgaro tiia.)

¹⁷ Jesús coore jĩyigu:

—Ñeerijãña yuure. Yuu Pacu putopu muãwaria ména. Yuure padeoráre wedego wáaya. “Biuro jĩãwĩ”, jĩña: “Yuu Pacu putopu muãwagudu tiia; yuu Pacu múã Pacu niirĩ; yuu Òpũ múã Òpũ niirĩ”, jĩãwĩ”, jĩ wedeya, jĩyigu.

¹⁸ Cãũ teero jĩĩrĩ tuogó, María Magdalena ati, ãsã cãũ bueráre wedewo:

—Marĩ Òpūrē ñnaãwã, jĩwõ.

Cãũ coore wedeariguere wedewo.

Jesús cãũ bueráre bauárigue
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Teero wáari bureco ãsã yeerisãri bureco síro macã bureco niiwã. Tiibureco ñamipu ãsã cãũ buerá niirira neãwã. Ësã judíoare dutiráre cuira, ãñurõ biacósãwã. Ësã toopá niirĩ, Jesús ãsã decopu bauánucãwĩ. Ësãrē ãñudutiwi:

—Ññurõ niirecutire múãpure niirõ, jĩwĩ.

²⁰ Cãũ teero jĩĩari siro, cãũye wãmorĩrē, warupãmarē ãñowĩ. Ësã cãũrē ñnarã, bayiró useniwã. ²¹ Ësãrē jĩñemowĩ:

—Ññurõ niirecutire múãpure niirõ. Yuu Pacu yuure ticodiocorirobirora yuucã yé quetire wededutigu múãrē ticocoa, jĩwĩ.

²² Teero jĩĩari siro, cãũ ãsãrē wãpũpeo, jĩwĩ:

—Múãmena Espíritu Santo niiãrõ. ²³ Múã ãpêrãrê cûã ñãñaré tiirére acabóri, acabónoãrira pũtũãadacua. Múã cûãrê acabóheri, acabóya manirã pũtũãadacua,* jĩwĩ Jesús.

Jesús Tomarẽ bauárigue

²⁴ Tomás ãsã menamacũ (“sũduárigu” ãsã jĩgũ) Jesús ãsã pũtopũ bauáritore, maniwi. ²⁵ Teero tiirã, ãsã cûãrê jĩwũ:

—Marĩ Õpũrê ññaãwũ.

Tomapé ãsãrê jĩwĩ:

—Yũũ cûũye wãmorĩpũ cûã páabiare coperire ññahêgũ, teecoperipũ yáa wãmosũãrê súusõnecohegũ, teerora yáa wãmorê cûũ warupãmapũcãrê súusõnecohegũ, padeorícu, jĩwĩ.

²⁶ Sica semana siro ãsã cûũ buerã niirira tiwiipũ neãwũ sũcã. Tomás ãsãmena niwĩ sáa. Ësã ãñurõ biacósãpacari, Jesús ãsã decopũ bauãñũcãwĩ sũcã. Ësãrê ãñudutiwi:

—Ãñurõ niirecatire múãpũre niiãrõ, jĩwĩ.

²⁷ Too síro Tomarẽ jĩwĩ:

—Ññaña yée wãmorĩrê; mũũya wãmosũãrê ãno súusõnecoya. Yáa warupãmapũcãrê mũũya wãmorê súusõnecoya. Padeoré manigũ niirijãña. Padeoyá, jĩwĩ.

²⁸ Tomapé jĩwĩ:

—Mũũ yũũ Õpũ niĩã; mũũ Cõãmacũ yũũ padeogũ niĩã, jĩwĩ.

²⁹ Jesupé jĩwĩ:

—Tomás, mũũ yũũre ññatoagũpũ padeóa. Æpêrã yũũre ññaripacara padeorãpe useninemorã niĩya, jĩwĩ.

Jesuré padeodutígu atipũrê jóaa

³⁰ Jesús ãsã ññacoropũ pee apeyenó cûũ tutuaremena tiĩñowĩ. Tee niipetirere yũũ atipũpũre jóaria. ³¹ Yũũ atipũpũ Jesús sĩquẽ cûũ tutuaremena tiĩñoriguere jóaa. Múãrê “Jesús Cõãmacũ beserigu cûũ macũ niĩ” jĩrere padeodutígu jóaa. Múã cûãrê padeorã catirê petihére cõoãdacu.

21

Jesús cûũ buerãre bauãnemorigue

¹ Too síro Jesús Tiberiataro wesapũ ãsãrê bauãnemowĩ. Biiro wáawũ: ² Ësã toopũre niirã noquẽrã niwũ: Simón Pedro, Tomás (“sũduárigu” ãsã jĩgũ), Natanael (cûũ Canã Galilea dita macũ niwĩ), ãsã Zebedeo põna, ãpêrã ãsã menamacãrã pũarã niwũ. ³ Ësã toopũ niirĩ, Simón Pedro ãsãrê jĩwĩ:

—Wai wasagũ wáagu tiia.

—Ësãcã mũũmena wáaada, jĩwũ.

Ësã wáa, dooríwũpũ mũũãsãwũ. Tiiñamirê wai sĩãbóejõãmiwũ. Buarítũ.

⁴ Bóecũmurĩ, Jesús tiitaro wesapũ nucũwĩ. Ësã cûãrê ññamasĩriwũ. ⁵ Cûũ ãsãrê jĩwĩ:

—¿Wai bũãarĩ?

—Buaríatũ, jĩwũ.

⁶—Dooríwũ diamacũpe cõãñoña múãya bapigũre sũcã. Toopé bũãadacu, jĩwĩ. Cûũ jĩrirobirora tiwũ. Pãũ peti sããrĩ, bapigũre wéemũõcobayiritu. ⁷ Teero wáari ññagũ, yũũ Jesús bayiró maĩnogũ Pedroro jĩwũ:

—Marĩ Õpũ niĩ.

* **20:23** Mateo 16.19; 18.18.

Simón Pedro “marĩ Òpũ niĩ” jĩĩrĩ tuogũ, cũyaro sutiroré máata sãñawĩ; peesutimena pademasĩriwi. Sãña, tiitaropũ ñaacoñuãwĩ. ⁸ Ësã pasaró wesapũ jeaadaró cien metrora yoaro niiwũ. Teero tiirá, dooríwũmena wesapũ waire wéepãwawũ. ⁹ Toopú pããjeara, pecame cũ dioárimere ñawũ. Tiimepú sícũ wai cããrĩõãrigũ pesawĩ. Teero biiri pã niiwũ. ¹⁰ Jesús ùsãrẽ jĩĩwĩ:

–Wai múã buaárirare néeatiya, jĩĩwĩ.

¹¹ Simón Pedro dooríwũpũ mũãsã, bapigure wéemaatiwi. Wai pacaramena dadajõãwũ. Ciento cincuenta y tres sããrira niiwũ. Paũ sããpacari, bapigũ yigariwũ. ¹² Jesús ùsãrẽ jĩĩwĩ:

–Yaawãcãrã atiya.

Ësã cũrẽ ññamasĩtoawũ. Teero tiirá, sícũnopera, “¿noã niĩ mũũ?” jĩĩ sãñáriwũ. ¹³ Jesús pãrẽ néé, ùsãrẽ batowi. Waicãrẽ teerora tiiwĩ.

¹⁴ Jesús dia masãri siro, pũarĩ ùsãrẽ bauátoawi. Ateména ññãrĩ wáaro tiiwũ sãa.

Jesús Simón Pedromena wedeserigue

¹⁵ Ësã yaaari siro, Jesús Simón Pedrore sãñáwĩ:

–Simón, Jonás macũ, ¿mũũ ãniã nemorõ yũũre maĩ? jĩĩwĩ.

–Éjũ, yũũ Òpũ. Mũũ masĩã yũũ mũũrẽ maĩrére, jĩĩwĩ.

–Too docare yũũre padeoráre bueya, jĩĩwĩ.

¹⁶ Pedrore sãñáñemowĩ sũcã:

–Simón, Jonás macũ, ¿yũũre maĩ? jĩĩwĩ.

–Éjũ, yũũ Òpũ. Mũũ masĩã yũũ mũũrẽ maĩrére, jĩĩwĩ.

–Too docare yũũre padeoráre coteya, jĩĩwĩ.

¹⁷ Too síro jĩĩnemowĩ sũcã:

–Simón, Jonás macũ, ¿yũũre maĩ?

Pedro ññãrĩ cũũrẽ sãñáñrĩ ññagũ, bayiró bóaneõgũ wáawi. Cũũrẽ jĩĩwĩ:

–Òpũ, mũũ niipetirere masĩã. Mũũ masĩã yũũ mũũrẽ maĩrére, jĩĩwĩ.

Jesús cũũrẽ jĩĩwĩ:

–Too docare yũũre padeoráre bueya. ¹⁸ Mũũrẽ ateréja diamacũrã jĩĩã: Mũũ mamũ niigũ ména, mũũ booró sutiré sãña, mũũ noo wáadũgaropũ wáawũ. Bũcũ wáagũre, mũũye wãmorĩrẽ súmũõcogũdacu. Æpĩ mũũrẽ suti sãã, mũũ wáadũgaheropũ mũũrẽ néewagũdaqui, jĩĩwĩ.

¹⁹ (Jesús teero jĩĩgũ, “Pedro biiro wáa, diagũdaqui” jĩĩgũ tiiwĩ. “Cũũ diarémena basocã Cõãmacũrẽ ññurõ wedeseadacua” jĩĩgũ, teero jĩĩwĩ.)

Teero jĩĩãri siro, Jesús cũũrẽ jĩĩwĩ:

–Yũũre padeonũserucujãña, jĩĩwĩ.

Jesús Juanrẽ maĩríque

²⁰ Too síro Pedro cãmenũcã, yũũ cãã siro nũnũrĩ ññawĩ. Yũũ Jesús maĩnógũ niiwũ. Yũũrã too sugueropũre ùsã yaaritore, Jesús pũtogã duigu, cũũrẽ sãñáwũ: “Òpũ, ¿noã mũũrẽ ññatutirapũre ticogũdari?” jĩĩwũ.* ²¹ Pedro yũũre ññagũ, Jesuré sãñáwĩ:

–Òpũ, ¿ññirẽ deero wáaadari? jĩĩwĩ.

²² Jesupé cũũrẽ yũũwĩ:

–Yũũ pũũaatiripũ cũũ catiricãrẽ, tee mũũye maquẽ mee niĩã. Teeré wãcũrijãña. Mũũ yũũpere wãcũnũnũseya, jĩĩwĩ.

²³ Cũũ teero jĩĩrĩ tuorã, Jesuré padeorã “Juan diariqui” jĩĩrẽ sesajõãmiwũ. Jesús yũũre “cũũ diariqui” jĩĩgũ mee tiiwĩ. Biirope jĩĩgũ tiiwĩ: “Yũũ pũũaatiripũ cũũ catiricãrẽ, tee mũũye maquẽ mee niĩã”.

* 21:20 Jn 13.25.

²⁴ Yuu Juan niiã, Jesús buegá niirigu. Yuu ññariguere jóaa. Teero tiigú, “diamacúrã niiã” jĩmasĩnoã.

²⁵ Apeyé Jesús tiirigue pee niiã. Yuu tagueñarĩ, cũũ tiirigüecõrõ jóaatã, peepũrĩ peti wáabojĩyu. Teepũrĩ atibárecore dadajõãbojĩyu.

Jesucristo beserirare ESPÍRITU SANTO TIIÁPURIGUE

Espíritu Santo atiadarere Jesús wedesuguerigue

¹ Teófilo, m̄m̄rē sicapū too suguerop̄re jóaw̄n. Tiip̄p̄re niipetire Jesús basoc̄are buerucuriguere, c̄ū tiiruc̄uriguere wedew̄n. Sicato c̄ū buen̄c̄ariguere, ² t̄e c̄ū bueyapac̄tiriguere wedew̄n. Teero biiri c̄ū ūm̄āsep̄ m̄āwariguere wedew̄n. Jesús ūm̄āsep̄ m̄āwaadari suguero, c̄ū buerá c̄ū beserirare dutiré c̄ūyiḡ c̄ū tiiádarere. Espiritu Santo mas̄rē tiorémena teeré dutiyiḡ. ³ C̄ū dia mas̄ri siro, Jesús bauáyiḡ. Cuarenta burecorire pee bauáyiḡ c̄ūārē. Teero tiirá, c̄ūārē ñnarā, “marī ‘diajōāwī’ j̄ñariḡra catii” j̄ñyira. Cōāmac̄ dutiré basoc̄ap̄re niiādare jeariguere wedenemoyiḡ s̄c̄ā.

⁴ Jesús c̄ūāmena niiḡ, c̄ūārē Jerusalén̄p̄ niidutiyiḡ ména. C̄ūārē j̄ñyiḡ:

—Ȳn̄ Pac̄ m̄āārē too suguerop̄ j̄ñrirobirora Espiritu Santore ticodiocoḡd̄re yueya. Teeré wedetoaw̄n. ⁵ Juan m̄āārē ocoména wāmeōtiwi. Ȳn̄ Pac̄peja nemorō añurō tiiḡdaqui m̄āārē: Péeroḡ siro Espiritu Santore ticodiocoḡdaqui, j̄ñyiḡ Jesús.

Jesuré Cōāmac̄ ūm̄āsep̄ néem̄ārigue

⁶ C̄ūāmena neāñrira c̄ūārē s̄ññáyira:

—Īs̄ā Ōp̄, ¿m̄n̄ mec̄t̄iḡārē romanuārē cōāj̄ḡd̄ari? Teero biiri ¿āp̄ērā marīya wederare diamac̄rā marīrē dutirá s̄ññi tiiḡd̄ari? j̄ñmiyira.

⁷ C̄ū ȳnyiḡ:

—Marī Pac̄ s̄ic̄rā mas̄iqui. C̄ū “teerora wáaaro” j̄ñrī, teerora wáaadacu. Ate mas̄rē m̄āye maquē niiria. ⁸ Teero niipacari, marī Pac̄ c̄ū tutuarere m̄āārē ticoḡdaqui, Espiritu Santo m̄āp̄re atiri. M̄ā cuiro manirō, wāc̄ututuaremena ȳe quetire basoc̄are wedera wáaadacu. Jerusalén mac̄ārē, Judea dita mac̄ārē, Samaria dita mac̄ārē, niipetiro atib̄recop̄ niirārē wedera wáaadacu, j̄ñyiḡ.

⁹ Teero j̄ñ wedetoaari siro, c̄ūārē c̄ū Pac̄ néem̄āwayiḡ ūm̄āsep̄. C̄ū m̄āwari, c̄ū buerá ñnan̄n̄seyira. C̄ūārē ōmeburuá tuubiácoj̄yiro. Teero tiirá, c̄ūārē ñnanemoriyira s̄ā. ¹⁰ C̄ū Jesús m̄āwari ñnanuc̄rī, c̄ū decop̄ ūm̄ā p̄narā suti butiré s̄ññarira bauán̄c̄ajeyira. ¹¹ C̄ūārē j̄ñyira:

—M̄ā Galilea mac̄rā, ¿deero tiirá ūm̄āsep̄ ñnam̄ōconuc̄i? Ñni Jesús m̄āāmena niiriḡ mec̄t̄iḡ ūm̄āsep̄ m̄āwaariḡra atib̄recop̄re atiḡdaqui s̄c̄ā. M̄ā c̄ūārē m̄āwari ññarirobirora atiḡdaqui, j̄ñyira.

Judare wasoḡd̄re beserigue

¹² Teero tiiári siro, Jesús beserira Ītāḡ Olivop̄ niirira diiwá, Jerusalén̄p̄ coep̄t̄úawayira. Tiimac̄ p̄toḡ niñ tiiḡ s̄ica kilómetro wáaro.

¹³ Jerusalén̄p̄ p̄tuajeara, c̄ū c̄ñirí wiip̄ wáayira. Tiiwí casac̄tiri wii niyiro. Sicatatia ūm̄ārō mac̄ tatiap̄ s̄ññwayira. C̄ū niyira: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago (Alfeo mac̄), Simón (romanuā dutirare cōādugara menamac̄ niimiriḡ), Judas (Santiago mac̄) niyira. ¹⁴ C̄ū s̄ic̄rōména neā, Cōāmac̄rē s̄ñruc̄yira. Jesús baira, c̄ū paco María, āp̄ērā numiāc̄ c̄ūāmena neāyira.

¹⁵ Teeburecorire Jesuré padeorá neâyira sũcã. Ciento veinte watoa niyira. Pedro wũmunucã, cúãrẽ wedeyigu.

¹⁶ —Yáa wedera, too sugueropũ marĩ ñecũ David Espiritu Santo masĩre tiorémēna Judare wáaadare jósuguerigu niwĩ. Cõamacũye queti jóaripũ maquẽ diamacũrã wáaadare niirõ tiwá. Teero tiigá, ãpẽãrẽ Judas néewa, cúãrẽ Jesuré eñowĩ. Cúãpe Jesuré ñee, néewawa. ¹⁷ Judas ãsã menamacũrã niimiwĩ. Jesús cũucãrẽ basocãre buerere cũũmiwĩ. ¹⁸ Cũũ ñañarõ tii wapatarigüemēna sicadita sãinóyiro. Too síro dupupe ñaacũmu, cũũ páaga podo, cutamisĩ witibatejõãyigu. ¹⁹ Niipetira Jerusalén macãrã teeré tũoyíra. Cúã tiiditare Acéldama jĩyira. Acéldama “Dí Dita” jĩrõ tiicú cúãyemēna.

²⁰ Tiatopũ Salmopũpũre jóagu teeré biiro jóarigu niwĩ:

Cũũye niimirigue cõãjãnoãrõ.*

Cũũ jóarigu niwĩ sũcã:

Ãpĩ cũũ pademiriguere wasoáro,†

jĩ jóarigu niwĩ.

²¹⁻²² Marĩmena sĩquẽrã niipetiropũ wáanetõrira niĩya, marĩ Ôpũ Jesús marĩmena niirĩ. Juan Jesuré wãmeõtiri, tée Cõamacũ cũũrẽ ãmũãsepũ néemũãrĩ, ññarira niĩya. Ñniãpũre sĩcũ besero booa ãsã oncemēna niigũdare. Cũũ ãsã tiirõbiro Jesús diarigupũ masãrigue quetire wedegú wáagũdaqui, jĩ wedeyigu Pedro.

²³ Tiitatiapũ niirã pũarãrẽ beseyira. Sĩcũ José Barsabãre beseyira. Cũũ wãmesotoapeore griegoayemēna Justo niyiro. Ñpĩ Matíare beseyira. ²⁴⁻²⁵ Too síro marĩ Ôpũrẽ sãĩrã, biiro jĩyira:

—Ësã Ôpũ, mũũ niipetira basocã wãcũrere masĩã. Judas wasogũdare besetoajĩyu. Ësãrẽ eñonã. ¿Nii niigari? Judas mũũ dutiré cũũriguere duujãwĩ, ñañarã cúã ñañarõ netõrõpũ wáagu, catigu cũũ ãñurõ tiiririgue wapa, jĩ sãiyíra.

²⁶ Too síro pũapé ãtãpepũ Matías, Barsabás wãmerẽ jóayira. ¿Nii marĩ Ôpũ beserigu niĩ? jĩrã, piipũ sãã, sicape née, ññayira. Matías wãme jóaturipe niyiro.

—Jãã, ãni Matías Judas wasogú niĩ, jĩyira.

Cũũ ãpẽã oncemēna Jesucristoye quetire wedegú wáayigu.

2

Espiritu Santo diijeárigue

¹ Cincuenta burecori Pascua netõrí siro, Pentecostés wãmecutiri bosebureco wáayiro. Tii bosebureco niirĩ, niipetira Jesuré padeorá sĩcãrõmēna neâyira. ² Tiiwiipá cúã duiiri, wãcũña manirõ wĩno bayiró atiro tiirõbiro ãmũãsepũ busudiatiyiro. Tiiwiĩ bususesajõãyiro. ³ Teero wáari, pecame jũũrípõnabiro bauré cúãcõrõrẽ pesayucoyiro. ⁴ Niipetiramēna Espiritu Santo niinucãgũ jeayigu. Cũũ dutirémēna ãpẽãrã basocãye wedeserere masĩripacara, wedesenucãyira.

⁵ Teeburecorire Jerusalénpũre paũ judíoa apeyé dita macãrãpũ niyira. Cúã Cõamacũrẽ quioníremēna padeorá niyira. ⁶ Cúã tee busuri tũorá, toopũ neãwayira. Deero jĩmasĩriyira, cúã pũtopũ jeara. Cúã basocãcõrõ cúãye wedeseremēna Jesús buerãre wedeseri tũoyíra. ⁷ Tũomaníjõãrã, cãmerĩ jĩyira:

—Niipetira ãniã wedesera ¿Galilea macãrã mee niimiĩ? ⁸ ¿Deero tiirã marĩyere ãñurõ wedeseri tũoi? ⁹ Marĩ aperó macãrã niĩã. Partia macãrã, Media macãrã, Elam macãrã, Mesopotamia macãrã, Judea macãrã, Capadocia macãrã, Ponto macãrã, Asia macãrã niĩã marĩ. ¹⁰ Frigia macãrã, Panfilia macãrã, Egipto

* **1:20** Salmo 69.25. † **1:20** Salmo 109.8.

macārã, Cirene puto macārã niiã marĩ. Cirene Libia ditapũ niiã. Siquērã Roma atirá niĩya. ¹¹ Cũã siquērã judıoa niĩya. Āpērã judıoa niĩhērã Cõãmacūrẽ padeoıya. Āpērã Creta macārã, Arabia macārã niĩya. Marĩ niipetira marıye wedeseremena tuorã tiia Cõãmacũ añurẽ tiirẽre, jııyira.

¹² Niipetira tuomanıjõãyira.

—¿Ate deero jııdugaro tiıi? jıı cãmerı sãĩñáyira.

¹³ Siquērã cũãrẽ buijãyira.

—Ñiã cũmurã tiııya, jııyira.

Pedro basocãre wederigue

¹⁴ Cũã teero jıırı tuogú, Pedro ãpērã once Jesús beseriramaena wãmũncã, bayiró busurómena wedeyigu:

—Yãa wedera, niipetira Jerusalén niirã, yũ jıırẽre añurõ tuoyã. ¹⁵ “Ñiã cũmurã tiııya” jıı wãcũmiã múã. Cũmurã mee tiııya. Mecãtígã ñamisãñurõgã nueve niiã. ¹⁶ Múã mecãtígã tuorẽre too sugueropũ profeta Joel jóarigu niıwı:

¹⁷ Atibãreco petiãdari suguero, Espıritu Santore niipetirare ticodiocogũda, jıırigũ niıwı Cõãmacũ.

Espıritu Santore ticodiocori, múã põna ãmũã, numiã yũ wededutirere wedeadacua.

Butoãre, mamarãrẽ cũã quẽerõpũ ãñogũdacu too sıropũ wãaadarere.

¹⁸ Yũre padecoterare Espıritu Santore ticodiocogũdacu.

Cũãcã yũ wededutirere wedeadacua.

¹⁹ Ñmũãsepũre merẽã baurẽ tiigũdacu.

Atiditapũre díi, pecame, õme yũ tiĩñõre niıãdacu.

²⁰ Muıpũ búreco macũ naıtĩãjõãgũdaqui.

Muıpũ ñami macũ díi tiirõbiro sõãgũ wãagũdaqui.

Marı Òpũ jeadari búreco suguero teero wãaadacu.

Quionırı búreco niıãdacu. Bãrı niırı búreco mee niıãdacu.

²¹ Sıicũ: “Yũ Òpũ, yũre netõñeña” jıı sãıgũno netõñenogũdaqui,* jıı jóarigu niıwı Joel, jıı wedeyigu Pedro—.

²² Yãa wedera, yũ jıırẽre añurõ tuoyã, jııyigu sũcã—. Jesús Nazaret macã macūrẽ múã ññajıyu. Cõãmacũ cũmẽna pee añurẽ tiirıgu niıwı. Bayiró tutuaremena tiĩñõre tiirıgu niıwı cũmẽna. Teerẽ múã añurõ masıã. ²³ Múã cũũrẽna curusapũ sıãdutıra, ñañarãpũre ticowũ. Cõãmacũ tíatopũ “teero wãaadacu” jıırirobirora wãawũ. ²⁴ Cõãmacũ Jesurẽ diarigupũre masõrigũ niıwı. Cũũ diadoarirıgu niıwı. Masãgũdu niıgũ tiıyıgu. ²⁵ Tíatopũ David jóasuguerıgu niıwı Cristo Cõãmacũmena wedeseadarere:

Yũ yũ Òpũrẽ yũ díamacũpũ ññarucujãwã.

Cũũ yũ diamacũpe niırı, cuiria.

²⁶⁻²⁷ Teero tiıgũ, yũ bayiró usenıgũ wedesea. Yãa useromẽna bayiró usenıgũ basaa.

Yãa yeerıpũnarẽ diarira ññanorõpũ mũũ cũũdoaricu.

Yũre “bóarıjããrõ” jııgũdacu mũũ, yũre maıgũ.

Teero tiıgũ, yũ añurõ cuire manırõ niıjãgũdacu, mũũrẽ yuegu.

²⁸ Yũre catirẽ petihẽre bũanucãrı tiıwũ.

Mũũrẽ ññagũ, usenıremena niıgũdacu,†

jıı jóarigu niıwı David.

²⁹ Yãa wedera, añurõ tuojıña mẽna marı ñecũ Davıyẽ maquẽrẽ. Cũũ diajõãyıgu. Cũũ diari, cũũrẽ yaarıra niıwã. Cũũ diari yaarı cope masãcope marı

* **2:21** Joel 2.28-32. † **2:28** Salmo 16.8-11.

putopara niiã ména. ³⁰ David catigu, profeta niirigu niiwĩ. Cõãmacũ too síropu tiiádarere masĩjĩgũ, wederigu niiwĩ: “Mũũ pãrãmi niinunusegũpũ mũũ dutirobirora atiditaré Õpũ niigũdaqui”,[‡] jĩirigu niiwĩ Cõãmacũ quioníremena. ³¹ Teero tiigũ, David Cõãmacũ beserigu diarigũpũre masõriguere Ìñagũ tiiróbiro jóarigu niiwĩ: “Mũũ yũũre diarira Ìñanorõpũ cõãdoaricu. Yáa õpũũ bóaricu”. ³² Jesuré wáadarere jóarigu niiwĩ. Cõãmacũ cũũrẽna masõrigu niiwĩ. Teeré ùsã niipetira Ìñawũ. ³³ Cõãmacũ cũũrẽ ùmũãsepũ néemũãrigu niiwĩ, cũũ diamacũpe duiaro jĩĩgũ. Cũũ Pacũ tíatopũ jĩĩrirobirora cũũrẽ Espíritu Santore ticoyigu. Cũũpe ùsãrẽ ticonetõnecoarigu niiwĩ. Teerá niiã múã Ìñããrigue, múã tuoárigue. ³⁴ Davipé cũũya õpũũmena ùmũãsepũre mũũwaririgu niiwĩ. Mũũwaripacũ, ateré jóarigu niiwĩ:

Cõãmacũ jĩĩwĩ yũũ Õpũrẽ:

“Yáa wãmo diamacũniñape duiya,

³⁵ tée mũũrẽ Ìñatutirare mũũ dutiriguere yũũ ãñurõ yũũri tiirípũ”,[§] jĩĩ jóarigu niiwĩ.

³⁶ Teero tiirã, judíoa niipetira tuomasĩãrõ. Múã Jesuré curusapũ páabiatu sĩãdutípacari, Cõãmacũ cũũrẽna marĩ Õpũ wáari tiirigu niiwĩ. Cõãmacũ cũũrẽ ticodiocorigu niiwĩ, marĩrẽ netõnéãrõ jĩĩgũ, jĩĩ wedeyigu Pedro.

³⁷ Cũũ teero jĩĩrĩ tuorã, bayiró wãcũpati, sãĩñáyira:

—Ësãya wedera, ¿ùsã deero tiiádari? jĩĩyira Pedrora, ãpẽrã Jesús beserirare.

³⁸ Pedro cúãrẽ yũũyigu:

—Wãcũpati, wasoyã múã ñãñaré tiirére. Jesucristore padeó, wãmeõtitudiya. Múã teero tiirí, múã ñãñaré tiirére Cõãmacũ acabógũdaqui. Espíritu Santo múãpũre niigũ jeari tiigũdaqui. ³⁹ Cõãmacũ marĩ Õpũ tíatopũ jĩĩrirobirora múãrẽ, múã põna niinunuserare, yoaro macãrãcãrẽ, niipetira cũũ beserãre Espíritu Santore ticogũdaqui, jĩĩyigu Pedro.

⁴⁰ Cũũ tee dícu wederiyigu. Cũũrẽ wãcũtutuare tico, ãñurõ quioníremena wedenemoyigu:

—Atibãreco macãrã ñãñaré tiirére dutijõãña. Cõãmacũ netõnérepere ñeeña, jĩĩyigu.

⁴¹ Pedro wedeariguere padeorã wãmeõtinoiyira. Tiibãrecora Jesuré padeorãmena tres mil watoa basocã niinemoyira.

⁴² Cũũ Jesús beserira buerére tuorucúyira. Niipetira Jesuré padeorã cãmerĩ wépeo niijãyira. Suoyã, Cõãmacũrẽ sãĩ tiirucúyira.

Jesuré padeorã sicato tiinũcãrigue

⁴³ Jesús beserira diarecutirare netõné, apeyé pee Cõãmacũ sícũrã tiimasĩrere tiiẽñoyira. Cũũ tiirére Ìñarã, basocã niipetira cuirucuyira. ⁴⁴ Jesuré padeorã sicapõna macãrã tiiróbiro niiyira. Cũũ cuorére cãmerĩ batorucuyira. ⁴⁵ Peedita cuorã, apeyenó pee cuorã teeré dúayira. Cũũ dúã wapatariguere apeyenó cuohérare batoyira. ⁴⁶ Bãrecoricõrõ niipetira súbusera neãyira Cõãmacũwiipũ. Cũũye wiseripũ useniremena cãmerĩ suoyãrucuyira. ⁴⁷ Cõãmacũrẽ usenire ticorucujãyira. Æpẽrãcã cúãrẽ ãñurõ Ìña padeoyira. Bãrecoricõrõ Cõãmacũ padeorã tiiyigu cũũrẽ padeohérare. Jõõpemena Jesuré paũ padeomũãncãyira.

3

Pedro, Juan wáamasĩhẽgũrẽ wáari tiirígue

‡ 2:30 Salmo 132.11-12. § 2:35 Salmo 110.1.

¹ Sicabureco coeritó siro tres niirĩ, Pedro, Juan Cõamacũwiipũ wáara ti-iyíra. Tiiwiipúre bárecoricõrõ tii horare Cõamacũrẽ basocá súbuseyira. ² Toopú sícũ basocú wáamasĩhẽgũ duiyigũ. Sicato bauágũpũra posarigũ ni-iyigũ. Bárecoricõrõ Cõamacũwii sope sãáwaro cãũrẽ néewa dũpoyira. Ti-isope wãmecutia Ññurí Sope. Too sãáwarare niyeru sãĩduiyigũ. ³ Pedro, Juan sãáwaadara tiirí ññagũ, cããrẽ niyeru sãĩyigũ. ⁴ Puarãpũra cãũrẽ ññayira. Pedropo: –Ësãrẽ ññaña, jĩiyigũ.

⁵ Cũũ cããrẽ bayiró ññayigũ. “Yũũre niyeru, apeyenó ticoadara tiicúa”, jĩ wãcũmiyigũ. ⁶ Pedro cãũrẽ jĩiyigũ:

–Niyeru cõoríá yũũ. Teeré cõorípacũ, mũũrẽ tiiápuğũda. Jesucristo Nazaret macã macũ tutuaremena mũũrẽ jĩã: Wũmũncã, wáaya.

⁷ Tee jĩĩgũrã, cãũ duigũre diamacú macã wãmorẽ ñee, wéemũõcoyigũ. Cũũ wéemũõcorira, máata cãũye dũpori, cãũ ãñayepa tutuajõãyiro. ⁸ Bupucũtúa, wũmũncã, wáanũcãyigũ. Wáagura, bupuwá, Cõamacũwiipũ cããmena sããwayigũ. Ësenire ticoyigũ Cõamacũrẽ. ⁹⁻¹⁰ Niipetira Cõamacũwiipũ niirã cãũrẽ ññamasĩyira.

–Ñni jõõ bupuwáğũ, Cõamacũrẽ ãsenire ticogú Ññurí Sopenũ niyeru sãĩduiarigũra niirã, jĩiyira.

Cãũrẽ wáarere ññamanijõãyira.

Pórtico de Salomónpũ Pedro basocãre wederigũ

¹¹ Wáamasĩhẽgũ niirigũ cããrẽ duuríyigũ. Basocá cãũrẽ ññamanijõã, Pedro, Juan putopũ cutusãjeayira. Too cãũ neãrõ biayá manirí tatia niã. Tiitatia wãmecutia Pórtico de Salomón.

¹² Cãũ cutusãjeari ññagũ, Pedro cããrẽ jĩiyigũ:

–Yáa wedera, ¿deero tiirã múã nocõrõca ññamanijõãĩ? ¿Deero tiirã múã ãsãrẽ bayiró ññañ? Múã ãsãrẽ “Ñniã basocá ãñurã niijĩrã, cãũ tutuaremena wáari tiíya” jĩ wãcũã. ¹³ Marĩ ñecũsũmũã Abraham, Isaac, Jacob, ãpẽrã marĩ ñecũsũmũã Òpũ niirigũ niĩ Cõamacũ. Cãũrã “Jesús ɱpatí macũ niĩ; ãñunĩ” jĩ, ãñoríğũ niĩwĩ. Jesuré múãrẽ dutirãpũre ticowũ. Pilato ññacoro múã cãũrẽ booríwũ. Cũũ “Ñnirẽ wionécogũdu tia” jĩpacari, múã “wionécorigãña” jĩwũ. ¹⁴ Jesús ññañaré manigú, ãñurẽ tiigũre múã booríwũ. Basocá sãĩgũpũre wionécodutiwũ Pilatore. ¹⁵ Jesús marĩrẽ catiré ticogũpũre sãĩdutiwũ. Cõamacũ cãũrẽ diarigũpũre masõrigũ niĩwĩ. Ësã teeré ññawũ. ¹⁶ Jesús cãũ tutuaremena ãni múã ññamasĩgũrẽ wáari tiirigũ niĩwĩ. Jesús ãsã cãũrẽ padeorí ññagũ, múã ññacoro ãnirẽ ãñurõ netõnẽarigũ niĩwĩ.

¹⁷ Yáa wedera, múã “Cõamacũ macũ niĩ” jĩ masĩrijĩrã, cãũrẽ sãĩdutiwũ. Marĩrẽ dutirãcã teerora tiiwá. ¹⁸ Cõamacũpe Cristo cãũ beserigũ ññañarõ netõãdarere wedetoarigũ niĩwĩ. Niipetira profetas teeré jóarira niĩwã. Múã cãũrẽ ññañarõ tiiríguemena teeré wáari tiirigũ niĩwĩ. ¹⁹ Múã ññañaré tiirere wãcũpati, wasoyá. Cõamacũ booróbirora tiiyá. Teero tiirí, Cõamacũ múã ññañaré tiirere acabó, ãñurõ niirecutiri tiigũdaqui. ²⁰ Jesucãrẽ ticodiocogũdaqui sũcã. Cũũ Cõamacũ beserigũ Cristo niĩ. ²¹ Mecũtigã cãũrẽ ãmũãsepu putuãro booa, tẽe Cõamacũ niipetirere wasoríwũ. Teeré Cõamacũ cãũyara profetas ãñurãmena wedesũguerigũ niĩwĩ. ²² Moisés biiro jóarigũ niĩwĩ: “Too síropũ marĩ Òpũ Cõamacũ profetare ticocogũdaqui. Yũũ tiiróbiro tiigũdaqui. Cãũ maríya wedegũ niigũdaqui. Niipetire cãũ wederere tũopetijãña múã. ²³ ãpẽrã cãũ dutirere tiidũgãherano judíoamena niinemicua; sãĩjãñoãdacua”,* jĩ jóarigũ niĩwĩ Moisés.

* 3:23 Deuteronomio 18.15-19; 34.10.

²⁴ Samuel, ãpẽrã profetas mecãtigã wáarere jóasuguerira niwã. ²⁵ Cõamacũ cãũyara profetamena múãrẽ wederigu niwĩ. Cõamacũ múã pacũsũmũãrẽ, teero biiri múãrẽ cãũ netõnére quetire ticowi. Tee quetire ticogu, Abrahamrẽ ateré jĩrigu niwĩ: “Mũũ pãrãmi niinũnũsegũmena niipetira atiditã macãrãrẽ ãñurõ tiigũda”, jĩrigu niwĩ. ²⁶ Cõamacũ cãũ macũ diarigupũre masõ, marĩrẽ ticocosuguerigu niwĩ. Teemena marĩrẽ ãñurõ tiirigu niwĩ. Marĩ ñañaré tiirere duudutirigu niwĩ, jĩyigu Pedro.

4

Pedro, Juan judíoare dutirá pũtopũ wáarigue

¹ Pedro, Juan basocãre wedera tiirĩ, paiã, ãpĩ Cõamacũwii coterĩ basocare dutigũ, ãpẽrã saduceo basoca jeayira. ² Pedro, Juanmẽna jĩyigu:

—Cõamacũ Jesurẽ diarigupũre masõrigu niwĩ. Teero tiirã, marĩcã diaari siro, masãadacu, jĩyigu.

Saduceo basoca, cúãmena jeaarira tee buerere tũorã, bayirõ cúayira.

³ Cúa, Pedro, Juanrẽ ñeewayira. Muĩpũ sããritopũ niirĩ ñnarã, cúãrẽ ñeewa, peresu sõnecoyira. ⁴ Cõamacũwiipũ cúã bueariguere tũorãira pau Jesurẽ padeonũcãyira. Jesurẽ padeorãmena niirã, ãmũã dícare bapaqueori, cinco mil niyira.

⁵ Apebãrecope judíoare dutirá, ãpẽrã bũtoã dutirá, teero biiri Moisés jóarigue buerã tiimacã Jerusalẽpũ neãyira. ⁶ Cúãmena ãpẽrã neãyira: Anãs (cãũ paiarẽ dutigũ niyigu), Caifãs, Juan, Alejandro, ãpẽrã paiarẽ dutiráya wedera. ⁷ Neãtoa, Pedro, Juanrẽ cúã pũtopũ néeatidutiyira. Cúã pũto jeari: —¿Noã dutirẽmena teerẽ tiirãrĩ múã? jĩ sãñãyira.

⁸ Pedro, Espiritu Santo cãũmena niirĩ, cúãrẽ yũyigu:

—Ësãrẽ dutirá, teero biiri bũtoã dutirá, ⁹ múã mecũã ãsãrẽ sãñãã, ãsã ãñurõ tiirigue maquẽrẽ masĩdũgara. Múã “¿ñeenõmena cãũrẽ wãamasĩhẽgũ niimiãrigure netõnẽãrĩ?” jĩ sãñãrã tiicú. ¹⁰ Múã sãñããriguere yũgũda, múã niipetira, teero biiri niipetira Israelya põna macãrã masĩãrõ jĩgũ. Jesucristo Nazaret macã macũ múã curusapũ páabiatudutirigu tutuaremena ãni múã ññacoropũ niigũrẽ netõnẽãwã. Cõamacũ cãũrẽ diarigupũre masõrigu niwĩ. ¹¹ Jesús ãtãqui múã cõãriqui tiirõbiro niĩ. Profeta tiiqui maquẽrẽ jóarigu niwĩ: “Wii weerira ãtãquire boorĩyira. Cúã boorĩpacari, tiiquira upũtĩ macãqui pũtuãwũ tiwiipũre”,* jĩ jóarigu niwĩ. ¹² ãpẽrãpũja netõnémasĩricua. Cãũ sĩcũrã petihẽrimẽpũ wãaborirare netõnémasĩ, jĩyigu Pedro.

¹³ Dutirá cúã cuiro manirõ wederi ñnarã, tũomanĩjõãyira. Cúã basiro cãmerĩ wedeseyira:

—Ñniã búri niirã, buerira mee niĩya. Marĩ cúãrẽ ññamasĩã; Jesumẽna wãanetõrira niĩya, jĩyira.

¹⁴ Pedro, Juan netõnẽãrigu cúãmena nucũrĩ ñnarã, deero jĩñemomasĩriyira.

¹⁵ Cúãrẽ witiwadutiyira mẽna. Cúã sesaro cãmerĩ wedeseyira:

¹⁶ —¿Deero tiidãrĩ marĩ ñniãrẽ? Niipetira ãno Jerusalẽn macãrã cúã tiĩñõãriguere ññapetijããrira niãwã. Teero tiirã, marĩ “tiirãwã” jĩñmasĩricu.

¹⁷ Basocã aperõ macãrãpũ teerẽ tũonemõrĩ tiirijããda. “Múã Jesuyere wedenemõrĩ, múã ñañarõ tiinõãdacu” jĩico cúãrẽ, jĩyira.

¹⁸ Wedesetõa, cúãrẽ sããatidutiyira sũcã. Cúã, cúã pũtopũ jeari, jĩyira:

—¿Ññurõ tũoyã múã! Jesuyere pẽerogã wedenemõrijãña; buenemõrijãña sãa, jĩmiyira.

* 4:11 Salmo 118.22.

19 Pedro, Juan y uuyira:

—¿Cõamacũ ññacorore ùsã múã dutirére o cãũ dutirépere tiirí booi? Múã basiro beseya. 20 Ësã ññariguere, ùsã t̃oríguere wederipacara, niimasĩriga, jĩyira.

21 Dutirápe bayiró tutuaremena dutinemoyira, cúãrẽ cuiaro jĩrã. Basocá cãũrẽ wáaariguere ññarã, Cõamacũrẽ ùsenire ticoyira. Teero tiirá, cúãrẽ ññarõ tiimasĩri, wionécojãyira. 22 Cúã netõnéãrigu cuarenta cãmarĩ nemorõ c̃oyígu.

Jesuré padeorá Cõamacũrẽ tiiápure sãirígue

23 Cúãrẽ wionécoari siro, Jesuré padeorá niirõp̃ wáayira. Paiaré dutirá, ãp̃erã butoá dutirá jĩãriguere wedeyira. 24 Cúã wederi t̃orá, s̃icãrõména Cõamacũrẽ jĩyira:

—Ësã Òp̃ũ, m̃ũ ùmũãse, atiyepá, día pairímaa, niipetire atibúreco niirére tiirígu niiã. 25 Tíatop̃ Espíritu Santo wãcũré ticorémena m̃ũ ùsã ñecũ Daviré wededutirigu niiwã. David m̃ũ wededutiriguere biiro jóarigu niiwĩ:

Judíoa niihẽrã Cõamacũmena cúara ññarã wáajãya.

Judíopeja “marĩ biiro tiiáda Cõamacũrẽ” jĩãmajãya.

26 Atibúreco macãrã òp̃ãrã neããya, Cõamacũrẽ netõnucã cãũrẽ ññarõ tiidugãra.

Cãũ beserigucãrẽ teerora ññarõ tiidugãya,†
jĩ jóarigu niiwĩ David.

27 ‘Cũũ jóaribirora wáawũ. Atimacãp̃ure Herodes, Poncio Pilato, ãp̃erã judíoa niihẽrã, judíoamena neãwã. “Cũũrẽ ññarõ tiiáda” jĩrira niiwã m̃ũ macũ Jesús m̃ũ beserigure ññarõ tiiádara. 28 Tíatop̃ m̃ũ “teerora wáaadacu” jĩrirobirora tiiríra niiwã. 29 Ësã Òp̃ũ, cúã ùsãrẽ bayiró tutuaremena dutiawã, cuiaro jĩrã. Cúã jĩãriguere wãcũña. Ësã m̃ũrẽ padecotera niiã. Ësãrẽ m̃ũye quetire cuire manirémena wederi tiiyá. 30 M̃ũ tutuaremena diarecutirare netõnéña. M̃ũ s̃icãrã Jesús m̃ũ macũ cãũ tutuaremena tiiẽñodutiya, jĩyira.

31 Cúã tee jĩãri siro, cúã niirõ cãmeñayiro. Espíritu Santo cúãp̃ure niiyigu. Teero tiirá, Cõamacũye quetire cuiro manirõ wedeyira.

Jesuré padeorá cúã c̃orére cãmerĩ batorigue

32-33 Jesús cãũyere wededutigu beserira bayiró tutuaremena basocãre wedeyira: “Marĩ Òp̃ũ Jesús diari siro, masãrigu niiwĩ. Cũũ masãri siro, cãũrẽ ññawũ”, jĩyira. Niipetira Jesuré padeorá s̃icãrĩbíro wãcũré c̃oyíra. Cúã c̃orére “yée dícu niiã” jĩriyira. Teero tiirá, cúã c̃orére cãmerĩ batoyira. Cõamacũ cúãrẽ bayiró tiiápuyigu. 34-35 Wiserí, dita c̃orá dúayira. Cúã dúa wapatãariguere Jesús beserirare ticoyira. Jesús beserirape cúã ticoariguere cúã menamacãrãrẽ apeyenó c̃ohérare batoyira. Teero tiirá, cúãya p̃ona macãrã bóaneõrã maniyíra.

36 Teeb̃urecorire s̃icũ José wãmecutigu niiyigu. Chipre ñcãrõ macũ, Leviyá p̃ona macũ niiyigu. Jesús beserirape cãũrẽ Bernabé jĩyira. Bernabé griegoayemena “ãñurõ wãcũtutuari tiigú” jĩrõ tiicú. 37 Sicadita cãũye oteré ditare dúayigu. Cũũ dúa wapatãariguere Jesús beserirare ticopetijãyigu.

5

Ananías, Safira jĩditorigue

† 4:26 Salmo 2.1-2.

¹ Āpī Ananías wāmecutigu, cūñ nūmo Safiramena sicadita dúayira. ² Ananías cūñ dúa wapatáariguere néeduo, dusarére ticoyigu Jesús beserirare. Cūñ nūmoména “biiro tiáda” jĩtoayigu.

³ Pedro cūñrē jĩyigu:

—Ananías, ¿deero tiigú mūu Satanárē yūuarĩ? Mūu Espíritu Santore jĩditoayu, mūu dúa wapatáariguere néeduo. ⁴ Tiidita mūu dúaadari suguero, mūuya dita niiwā. Tee mūu dúare wapa mūuye niyeru niijĩyu. ¿Deero tiigú “jĩditoguda” jĩ wācūarĩ mūu? Mūu basocá dícuere jĩditogu mee tiia; Cōāmacūcārē jĩditogu tiia.

⁵ Teeré tūogúra, Ananías ñaacūmu, diajōāyigu. Āpērā tee quetire tūorá, cuipetijōāyira. ⁶ Cūñ diari, mamarā tiwiipú sãāwa, suti caserimena cōma, néewayira, cūñrē yaará wáara.

⁷ Itiá hora siro Safira cūñ nūmo niimiārigo sãajeayigo. Teero wáariguere masĩriyigo. ⁸ Pedro coore sãñáyigu:

—Wedeya yūure. ¿Múāya dita dúara, nocōrōrā niyeru wapatáarĩ? jĩyigu.

—Nocōrōrā wapatáawū ũsā, jĩyigo.

⁹ Pedro coore jĩyigu:

—¿Deero tiirá múā sīcārĩbíro wācūrémēna “marĩ Ōpū Espíritu marĩrē ñañarō tiirĩqui” jĩ wācūmiārĩ? Mecūtīgārā mūu manū niimiāriguere yaará jeaarira pūtaajeara tiíya. Mūucārē teerora yaaáda néewaadacua, jĩyigu.

¹⁰ Cūñ teero jĩrĩrā, máata cocā Pedro puto ñaacūmu, diajōāyigo. Coo manū niimiāriguere yaará jeaarira diaarigopūre buajeáyira. Cūñrā coore néewa, yaará wáyira coo manūnīgū putopūra. ¹¹ Niipetira Jesuré padeorá, āpērā niipetira tee quetire tūorá, bayiró cuiyira.

Pedrocā Cōāmacū sīcārā tiimasĩremēna tiĩñorique

¹² Teebūrecorire Jesús beserirare Cōāmacū cūñ sīcārā tiimasĩremēna pee tiĩñorĩ tiyígu basocá watoapūre. Niipetira Jesuré padeorá Pórtico de Salomón tatiapū sīcārōmēna neáyira. ¹³ Āpērā cúāmenā bapacūti, cui niyira. Cúārē bapacūti, cuipacara, Jesuré padeoráre añurō wācūyira. ¹⁴ Ūmūā, nūmiā pañ Jesuré padeomūāncāyira. ¹⁵ Diarecutirare maa wesapū néewa, cōārē caseri sotoapū cūyira. “Pedro netōwágū, cūñ wātīcōātucoro cúā sotoa netōwári, cúā diaré netōādadu”, jĩ wācūyira. ¹⁶ Jerusalén wesa niiré macārĩ macārācā diarecutirare néewayira. Wātīā ñañarō tiinórācārē néewayira. Niipetira netōnénoyira.

Pedro, Juan peresuwiipū duiarira wiritirigūe

¹⁷ Cúā teero tiirĩ tūorá, paiaré dutigú, niipetira cūñ menamacārā saduceo basoca iñatutiyira cúārē. ¹⁸ Teero tiirá, Jesús beserirare ñee, néewa, peresuwiipū sōnecomiyira. ¹⁹ Tiiñamirā ángele peresuwi sopepāmarē pãō, cúārē néewitiatiyigu.

²⁰ —Cōāmacūwiipū basocáre wedera wáaya, jĩyigu—. “Jesuré padeoráre Cōāmacū añurō niirecutiri tiigúdaqui”, jĩ wedeya, jĩyigu ángele.

²¹ Cūñ jĩñariborora bóemūātiri, Cōāmacūwiipū sãāwa, bueyira.

Tiibūrecora paiaré dutigú, cūñ menamacārāmenā, judíoare dutirá, teero biiri butoá dutirāre neādutiyira. Cúā neāpetiari siro, peresuwiipū niirārē néeatidutimiyira. ²² Cōāmacūwii coterí basoca peresuwiipū jeara, cúārē buaríyira. Cúā manirĩ iñarā, wedera wáyira. ²³ Toopú jea, cúārē wedeyira:

—Peresuwi añurō biaári wii niimiāwū. Tiisope coterí basocacā añurō cotemiāwū. Tiisopere pãō iñarĩ, sīcūno maniāwĩ, jĩyira.

²⁴ Cúã teeré tuorá, Cõãmacũwii coterí basocare dutigú, paiaré dutirá dee tii masĩriyira.

—¿Deero yapacutíadari ate? jĩiyira.

²⁵ Cúã wãcũrã tiirí, sícũ jea, wedeyigu:

—Tuoyá ména. Múã peresuwiipu sõnecomiãrira Cõãmacũwiipu basocáre buera tiiáwã, jĩiyigu.

²⁶ Cũũ wederi tuorá, Cõãmacũwii coterí basoca cúãrẽ dutigúmena cúãrẽ ñeerã wáyira. “Basocá cúãrẽ maĩrã marĩrẽ ütãperimena déebocua” jĩĩrã, cúãrẽ néewara, ñañarõ tiiríyira. ²⁷ Cúãrẽ judíoare dutirá decopu néejeari, paiaré dutigú cúãrẽ jĩiyigu:

²⁸ —Ësã múãrẽ “cũũye maquẽrẽ buenemorijãña” jĩĩmiãwã. Ësã múãrẽ buedutiripacari, niipetiro ãno Jerusalénpure múã bueré sesajõãtoaa. Múã buerémene ãsãpere “cúã cúãrẽ sĩaĩrĩ tiiwá” jĩĩrĩ tiidugára tii, jĩiyigu paiaré dutigú.

²⁹ Pedro, ãpẽrã Jesús beseriramena cúãrẽ yũuyigu:

—Basocá dutiré Cõãmacũ dutiré niihẽrĩ, Cõãmacũ dutirépere tiiró booa.

³⁰ Cõãmacũ marĩ ñecũsũmũã Òpũ Jesuré diarigupure masõrigu niiwĩ. Jesús niĩ múã curusapu páabiatu diari tiirígu. ³¹ Cũũrẽna masõtoa, ãmũãsepũ néemũã, cúũya wãmo diamacãniñape dapoyigu. Marĩrẽ netõnérigu, marĩ Òpũ niĩarõ jĩĩgũ, teero tiirígu niiwĩ. Marĩ judíoa ñañaré tiirére wãcũpati, wasorí, marĩrẽ acabógũdaqui. ³² Ësã Jesús tiiríguere iñarira niijĩrã, teeré wedea. Espiritu Santocã iñarigu niiwĩ. Cõãmacũ cúã dutiré tiiráre Espiritu Santore ticoqui, jĩiyigu Pedro.

Gamaliel wederigue

³³ Cũũ tee jĩĩrĩ tuorá, bayiró peti cúayira. Cúãrẽ sĩađugámiyira. ³⁴ Cúã cúari iña, Gamaliel judíoare dutirá menamacũ wãmũnucã: —Ñiãrẽ sũowitíwaya ména, jĩiyigu.

Gamaliel fariseo basocu, Moisés jóarigue buegú niiyigu. Basocá “ãñuniĩ” jĩĩ padeogú niiyigu. ³⁵ Cúã sũowitíwari siro, toopú niirãrẽ jĩiyigu:

—Yáa wedera, ãñurõ wãcũña múã cúãrẽ tiidugárere. ³⁶ Tíatopure sícũ Teudas wãmecutigu “yũũ dutigú niĩã” jĩĩ wãcũmiyigu. Cuatrocientos basocá cúã buerére nũnuyíra. Too síro cúãrẽ ãpẽrã sĩađyira. Cũũrẽ sĩaãri siro, cúãrẽ yũũmiãrira cúã booró wãabatejõãyira. Nocõrõrã cúã buemiãrigue petijõãyiro.

³⁷ Too síro basocáre cúã bapaqueore burecori niirĩ, ãpĩ Judas Galilea macũ niiyigu. Pau basocá cúãrẽ nũnũrĩ tiimíyigu. Too síro cúãcãrẽ sĩađyira. Cũũrẽ sĩaãri siro, cúãrẽ yũũmiãriracã cúã booró wãabatejõãyira. ³⁸ Teero tiigú, múãrẽ wedea. Cúãrẽ teero iñajãña. Basocá dutirémene cúã bueri, petijõãđadacu. ³⁹ Cõãmacũ dutirémene cúã bueri docare, múã sĩaĩrĩbíricu. Múã cúãrẽ cãmotára, Cõãmacũrẽ netõnucãrã tiibócu, jĩiyigu Gamaliel.

⁴⁰ Cũũrẽ “jáũ” jĩiyira.

Jesús beserirare sũocó, tãna, “Jesuyé quetire wedenemorijãña” jĩĩ, cúãrẽ wionécojãyira.

⁴¹ Cúã judíoare dutirá pũtopu niĩarira witiyira useniremena. Cãmerĩ wedeseyira:

—Cõãmacũ marĩrẽ “ãpẽrã cúãrẽ ñañarõ buijãpacari, Jesuyére bueduricua” jĩĩ masĩjĩyi, jĩiyira.

⁴² Bãrecoricõrõ Cõãmacũwiipu, wiseripú “Jesús Cõãmacũ beserigu niĩ” jĩĩ wederucujãyira.

6

Apóstoles cúãrẽ tiiápuadarare beserigue

¹ Jõõpemena paꝝ Jesuré padeonacãrã tiiyira. Teebꝝarecorire griegoaye wedesera hebreoaye wedeseramena cúayira.

—Ûsãya wedera wapewia numiãrẽ búrecoricõrõ péerogã yaaré ticorã niiãwã, jĩyira.

² Teero tiirã, cúã doce Jesús beserira Jesuré padeorã niipetirare wedeadera neãdutiya.

—Ûsã Cõãmacũyere wededu, yaaré batori, ãñuria. ³ Teero tiirã, siete ãmũã múãmena niirãrẽ beseya. “Cúãrã basocã ãñuũya” jĩrã, Espiritu Santo dutirẽ tiirucúra, ãñurõ masĩrã niiãrõ. Múã beseadarare yaaré batodutiadacu. ⁴ Ûsãpe Cõãmacũrẽ sãĩ, cũũyere buerucujãadacu, jĩyira.

⁵ Niipetira: —Teerora wãaaro, jĩyira.

Teero tiirã, sícũ Esteban wãmecũtigũre beseyira. “Cũũ ãñurõ Cõãmacũrẽ padeoĩ; cũũmena Espiritu Santo niiqui”, jĩyira. Æpẽrãrẽ Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás beseyira. Nicolás Antioquía macũ judíoayũ niiripacũ, cúã tiirõbiro Cõãmacũrẽ padeogú wãayigũ. ⁶ Cúãrẽ besetoa, Jesús beserira puto néewayira. Cúã néejeari, Cõãmacũrẽ sãĩbosáyira. Cúã besearirare ñaapeóyira, Cõãmacũ múãrẽ tiiápuaro jĩrã.

⁷ Too síro Cõãmacũyere paꝝ basocã masĩpetijõãrã tiiyira. Jerusalén macãrã paꝝ Jesuré padeorã niinacãyira. Paiaçã paꝝ Jesuyere tiinacãyira.

Estebanrẽ ñee, néewarigue

⁸ Estebanrẽ Cõãmacũ ãñurõ tiiápuyigũ. Teero tiigú, tutuaremena Cõãmacũ dícu tiimasĩrere basocã ñnacoropũ tiiẽñoigũ. ⁹ Cũũ puto ãpẽrã jeayira. Judíoa niyyira. Cúã dutiapenori basoca niimirira niyyira. Teero tiirõ, cúã neãrí wii “Libertado” wãmecũtiyiro. Æpẽrã cúã menamacãrã judíoa Cirene macãrã, Alejandría macãrã, Cilicia dita macãrã, Asia dita macãrã niyyira. Cúã cúaremena Estebanrẽ sãĩñáyira. ¹⁰ Estebanpe Espiritu Santo cũũrẽ ãñurẽ masĩrẽ ticorẽmena wedeseyigũ. Teero tiirã, cúã cũũmena wedese sícãrĩbíriyira.

¹¹ Sícãrĩbíri, ãpẽrãrẽ niyeru tico, jĩyira:

—Jĩditora wãaya. “Esteban Moisére dutirẽ cũũriguere ñãñarõ wedeseawĩ; Cõãmacũcãrẽ ñãñarõ wedeseawĩ”, jĩ wedewa basocãre, jĩyira.

¹² Cúã jĩditoariguere tãorã, niipetira basocã, ãpẽrã batoá dutirá, teero biiri Moisés jóarigue buerã cúayira. Cutujeá, cũũrẽ ñee, judíoare dutirá putoꝝ néewayira. ¹³ Jĩditoracãrẽ néewa, wedesedutiya:

—Ñani Cõãmacũwiire ñãñarõ jĩãwĩ. Moisére dutirẽ cũũriguecãrẽ teerora jĩãwĩ. ¹⁴ “Jesús Nazaret macã macũ Cõãmacũwiire cõãgũdaqui; Moisés marĩrẽ tiidutĩriguere wasojãgũdaqui” jĩrĩ tãoãwã, jĩditoyira.

¹⁵ Teerẽ tãorã, judíoare dutirá, too duirã niipetira Estebanrẽ bayirõ ññayira. Cũũya diapóa cúã ññarĩ, ángeleya diapóa tiirõbiro bauyiro.

7

Esteban wederigue

¹ Paiaré dutigú Estebanrẽ sãĩñáyigũ:

—¿Diamacũrã niĩ ãniã mũũrẽ wedesãre? jĩyigũ.

² Esteban yũuyigũ:

—Yãa wedera, yũũ pacũsũmũã, ãñurõ tãoãdacu múã, yũũ wederi. Cõãmacũ ãñurõ asibatégũ marĩ ñecũ Abrahamrẽ bauáyigũ, Mesopotamiapũ cũũ niirĩ.

Harán macãpũ cũũ niigũ wáaadari suguero, cũũrẽ wedeseyigu. ³“Mũya ditare, mũya wederare cũũjã, wáagũ. Mũũ wári, mũũ niĩadari ditare ãnogũda”, jĩyigu.

⁴ Teeré tũogũ, Abraham caldeoaya ditapũ niĩarigu Harãpũ niigũ wáayigu. Toopũ cũũ pacũ diawejõãyigu. Cũũ pacũ diaweorĩ siro, Cõamacũ cũũrẽ atiditã atitõ marĩ niirõrẽ atidutiyigu. ⁵ Cũũ ãnopũ jeari, dita ticoriyigu ména. Ticoripacũ, “too síropũ mũye, mũũ pãrãmerã niinũuseraya dita niĩadacu” jĩyigu. Cõamacũ teeré wederitore, Abraham põnamaníyigu ména. ⁶ Cõamacũ cũũrẽ apeyé wedenemoyigu: “Mũũ pãrãmerã niinũusera ãpẽrãyé ditapũ niĩadacua ména. Dutiafenori basoca niĩadacua. Cuatrocientos cũmarĩ cũũrẽ padeduti, ñañarõ tiiápeadacua. ⁷ Cũũrẽ teero tiirĩ, yũũ tiidita macãrãrẽ ñañarõ tiigũdacu. Yũũ teero tiĩari siro, mũũ pãrãmerã niinũusera witiadacua. Witi, atiditapũ jea, yũũ dutirẽ tiiadacua”, jĩyigu Cõamacũ. ⁸ Cõamacũ Abrahamrẽ wedecũyigu: “Niipetira ãmũãrẽ cũũ cõnerígu yapa macã caserõre widedcõãña. Ate yũũ jĩrẽre tiirã, múã yũũmena niirẽre ãnoãdacu”, jĩyigu Cõamacũ. Teero tiigũ, Abraham cũũ macũ Isaare ocho búrecori cũũ bauári siro, cũũ cõnerígu yapa macã caserõre widedcõãyigu. Isaacã teerora tiiyigu cũũ macũ Jacorẽ. Jacob teerora tiiyigu cũũ põna doce põnarĩ pacũsũmũã niĩadarare.

⁹ Jacob põna marĩ ñecũsũmũã cũũ bai Joserẽ ññatutira, Egiptopũ wáarare dúayira. Cõamacũpe cũũmena niijãyigu, ¹⁰ niipetire cũũrẽ ñañarõ netõbóarere netõrĩ tiigũdũ. Faraón Egipto dita macãrã õpũmena wedeseri, Cõamacũ Joserẽ masĩrẽ ticoyigu. Cõamacũ Faraónrẽ usenirĩ tiiyigu Joseména. Teero tiigũ, Faraón cũũrẽ cũũ doca macũ dutigũ sõnecoyigu. Apeyerẽ, Faraón cũũya wii maquẽ paderẽ dutigũ cũũyigu.

¹¹ Too síro niipetiro Egiptopũre, Canaãnpũcãrẽ juabóare wáayiro. Teero tiirã, basocã teeditapũ niirã bayirõ ñañarõ netõrã tiiyira. Marĩ ñecũsũmũãcã yaarẽ bũamasĩriyira. ¹² Jacob “Egiptopũ yaarẽ dúare niĩayiro” jĩrẽ quetire tũogũ, cũũ põnarẽ, marĩ ñecũsũmũã niĩadarare, “yaarẽ sãirã wáaya” jĩcoyigu. Cũũ sicato ticocogu tiiyigu. ¹³ Cũũ nemo jeari, José “yũũ múã bai niĩã” jĩ wedeyigu cũũ sõwũsũmũãrẽ. Faraõncã “cũũ José sõwũsũmũã niĩãwã” jĩrĩ tũoyigu. ¹⁴ José, cũũ sõwũsũmũãmena queti ticocoyigu cũũ pacũpũre. “Marĩ pacũ, niipetira marĩya wederamena atiaro ãnopũ”, jĩcoyigu. Cũũya wederape “setenta y cinco” niiyira. ¹⁵ Jacob “jáũ” jĩ, Egiptopũ wáajõãyigu. Toopũ diayigu. Cũũ põna marĩ ñecũsũmũãcã toopũra diayira. ¹⁶ Jacob diarigu õpũũrẽ Siquempũ néewayira. Toopũ Abraham cũũ Hamor põnarẽ ãtãtuti sãirĩtutipũ cũũyira.

¹⁷ Abrahamrẽ Cõamacũ jĩrigue jeaatiri, marĩ ñecũsũmũã pau basocãputiyira Egiptopũ. ¹⁸ Cũũ toopũ niirĩrã, ãpĩ õpũ sããyigu. Cũũ Josenígu tiiríguere masĩriyigu. ¹⁹ Cũũ marĩ ñecũsũmũãrẽ jĩdito, ñañarõ tiiápeyigu. Cũũ põna bauárare diaaro jĩgũ, cõãdutyigu.

²⁰ Teebũrecorira Moisés bauáyigu. Cũũ Cõamacũ ññarĩ, ãñugũgã niiyigu. Cũũ pacũsũmũã ãtĩãrã muĩpũrã cũũya wiipũ cũũrẽ masõmiyira. ²¹ Dee tii masĩri, cũũrẽ cõãjãyira. Cõããri sirogã, Faraón macõ cũũrẽ ññabuayigo. Ññabua, néema, coo macũ tiirõbĩro cũũrẽ masõyigo. ²² Egipto macãrã ãñũrõ masĩrãyere bueyira Moisére. Teero tiigũ, cuiro manirõ wedesege, õpũ tiirõbĩro tiirẽcutigu niiyigu.

²³ Moisés cuarenta cũmarĩ cũogũ, cũũya wedera Israelya põna macãrãrẽ ññadugagu, cũũ pũtopũ wáayigu. ²⁴ Toopũ jeagu, sũcũrẽ Egipto macũ páari ññayigu. Cũũrẽ cãmeboságu, Egipto macũrẽ páasĩãjãyigu. ²⁵ Cũũ basiropẽ

wācūmiyigu: “Yūmenarā Cōāmacū yāa wederare dutiapenori basoca ni-irārē witiri tiigúdaqui. Cūā ateré masīcua”, jī wācūmiyigu. Cūā cūū ti-iróbiro wācūriyira. ²⁶ Apebúreco āpērā cūūya wedera puarā cāmerīquērā tiirí buajeáyigu. Cūārē cāmerīquēduri tiidugágu, “múā sīcūya wedera niiā. ¿Deero tiirā cāmerī ñañarō tiii?” jī wedemiyigu. ²⁷ Āpīrē bayiró ñañarō tiigúpe Moisére tuunécojāyigu. “Mūū ūsārē dutigú mee niiā; ūsārē queti besegú mee niiā. ²⁸ ¿Mūū ñamica Egipto macūrē sīāñirobirora yūūre sīādugágu tiii sūcā?” jī yūūtutiyigu. ²⁹ Cūū teero jīrī tūogú, Moisés dutijōāyigu. Madián ditapū wāa, aperó macūpū tiiróbiro nii, puarā ūmūā pōnacūtíyigu.

³⁰ Moisés tiiditapūre cuarenta cūmarī niyigu. Sicabūreco basocá manirō Sinai ūtāgú pūtopū wāayigu. Toopú yucūsatī jūūrī iñayigu. Pecame jūūrípōna decopū ángele bauáyigu. ³¹ Moisés teeré iñagū, iñamanijōāyigu. “¿Deero tiiró tee wāamiito?” jī, pūtogāsāñurō iñaquēnogū wāayigu. Cūū pūtogāpū jearī, Cōāmacū tiimé decopū cūūrē wedeseyigu. ³² “Yūū Cōāmacū niiā. Mūū ñecūsūmūā Abraham, Isaac, Jacob Ōpū niiā”,* jīyigu. Moisés ñapōpiyigu. Cuigu, iñadujāyigu. ³³ Cūūrē wedesenemoyigu: “Mūū yūū pūtora nucūā. Teero tiigú, mūū sapature tuuwéya. Tuuwégū, yūūre padeorére ēñogúdacu. ³⁴ Yāara basoca Egiptopū niirārē ñañarō tiiperi iñā. Cūā pūnisīre tūoa. Cūārē netōnégūdu diiātiawū. Teero tiigú, mūūrē Egiptopū ticocogūda”, jīyigu Cōāmacū.

³⁵ Moisére boorírira too sugeropū jīyira: “Mūū ūsārē dutigú mee niiā; ūsārē queti besegú mee niiā”. Cūā tee jīpacari, Cōāmacūpe Moisére cūārē dutigūdu, netōnégūdu sōnecoyigu sáa. Cōāmacū ángelere jūūrīsatipū teeré wederi tiyigu.

³⁶ Moiséra cūārē néewitiwayigu. Cūūrā Cōāmacū sīcūrā tiimasīrere tiieñoyigu Egiptopūre. Día Sōārīmaa pairīmaapucārē teerora tiieñoyigu. Cuarenta cūmarī basocá manirōpū cūā wāari, teerora tiieñorucujāyigu. ³⁷ Cūūrā Israelya pōna macārārē wederigu niwī: “Too síropū Cōāmacū profetare ticocogūdaqui. Cūū marīya wedegū niigūdaqui. Yūū tiiróbiro tiigúdaqui”,† jī jóarigu niwī Moisés.

³⁸ Moisés basocá manirōpū marī ñecūsūmūā neārī, cūāmena niyigu. Sinai ūtāgūpū ángele cūūrē wedeseyigu. Moisés Cōāmacū dutiré petihéere ñeeyigu, marīrē ticogūdu.

³⁹ Cūūrē marī ñecūsūmūā tūodugáryira. Cūūrē boohéra, Egiptopū cāmecóputuadugamiyira. ⁴⁰ Teero tiirā, Aarónrē jīyira: “Jōō niārīgu marīrē Egiptopū néeatirigu cūū bauhéro yoajōā. ¿Deero wāaayiri? Marī masīria. Teero tiirā, ūsā padeoádarare weebosaya. Cūārē marī apasugueadacu. Cūā marī wāadarimarē ēñoādacua”, jīyira. ⁴¹ Teebūrecorire sīcū wecū wīmagū tiiróbiro baugú weeyira. Bosebūreco tii, ecaráre sīā, sóeditioyira cūā weearigure tiipéora. ⁴² Cūā teero tiirí iñagū, Cōāmacū cūā booró tiiaró jīgū, cūāmena niārīgu cōājōāyigu. Cūā booró muīpūrārē, ñocōārē padeoyira. Teeré profetas jóarira niwā:

Cōāmacū cūārē jīyigu:

Múā Israelya pōna macārā,
basocá manirōpūre cuarenta cūmarī niirā,
ecaráre sīā sóeditioriwū, yūūre padeorá.

⁴³ Āpī Moloc queorére padeorá, suti caserimena tiirí wiire apacāmesāwū.

Āpī Refán ñocōāwū múā weerīgucārē padeorá, teerora tiwū.

Āniārē múā basirora weewū, padeoádarā.

Teero tiigú, múārē ñee, néewadutigūda Babilonia berupū, jīyigu Cōāmacū,‡

* 7:32 Éxodo 3.6. † 7:37 Deuteronomio 8.15,18. ‡ 7:43 Amós 5.25-27.

jĩ jóarira niiwã.

⁴⁴ Esteban wedenemoyigu:

—Marĩ ñecūsũmũã basocá manirõpũ Cõãmacũ basocámena niirí wiire cũoyíra. Tiiwiiré Cõãmacũ Moisére cũũ ñnorírobirora tiidutíyigu. ⁴⁵ Marĩ ñecūsũmũã niinunuseraya wii putuáiyiro. Josuémena néeatiyira tiiwiiré. Cũã atiditá ñeerã atiri, Cõãmacũ atiditá macãrãrẽ ãcũcoyigu. Cũã wáaweorepũre niyira. Yoari tiiwíi ãnopú niyiro, téé David cũũ õpũ sããri siropũ. ⁴⁶ David Cõãmacũ ãñurõ tiirére bũagú jĩiyigu: “Mũũ yũũ ñecũ Jacob padeorígũya wiire mũũ niĩadari wiire tiibosádũgaga”, jĩimiyigu. ⁴⁷ Cũũ tiibosádũgapacari, cũũ macũ Salomónpũ tiiwiiré tiibosáyigu. ⁴⁸ Cõãmacũ ãmũãsepũ niigú basocá tiiré wiseripũ niirí. Profeta teeré jóarigu niiwĩ:

⁴⁹ Yũũ boorí, ãmũãse yũũ duirípĩrõ tiiróbiro niĩadacu; atiditapũ yéé dupori yeerisãgũdacu.

Teero tiirã, yãa wii niĩadari wiire tiimasĩria mũã.

Yũũ yeerisããdaro tiimasĩria.

⁵⁰ Yũũ ate niipetirere tiiwá, jĩiyigu Cõãmacũ, § jĩ jóarigu niiwĩ.

⁵¹ Esteban cúãrẽ jĩinemoyigu:

—Mũã Cõãmacũ dutirére netõnucãnetõjõãã. Cũũrẽ masĩhẽrã tiiróbiro cũũ wederére tũodũgãria. Espíritu Santo dutirére tiidũgãria. Mũã ñecūsũmũã tiiróbirora tiijãã. ⁵² Mũã ñecūsũmũã niipetira profetare ñañarõ netõrĩ tiiyíra. Marĩrẽ netõnégũdũ atiadarere wedesũguerirare sããjãyira. Cũã wedesũguerigu ãñugú jeari, mũã cũũrẽ jĩiditoremene wedesã, sããdutírira niĩã. ⁵³ Mũãrẽ Cõãmacũ ángleamena cũũ dutirére cũũyigu. Teeré cũũnorira niipacara, mũã netõnucãnetõjõãã, jĩiyigu Esteban.

Estebanrẽ ãtãperimena déesĩãrigue

⁵⁴ Cũũ tee jĩĩrĩ tũorã, cúãpe bayiró cúayira. Cũã cúare ñnorã, upire bacadiyóyira. ⁵⁵ Estebanpe Espíritu Santo cũũmena niirí, ãmũãsepũ ññamũõco, Cõãmacũ ãñurõ asibatérere ññayigu. Cõãmacũ diamacũpe Jesús nucũrĩ ññayigu.

⁵⁶ Cũũ cúãrẽ ññagũ, jĩiyigu:

—Jãã, ãmũãse pãõrĩ ññãã; Cõãmacũ diamacũpe niipetira sõwũ nucũrĩ ññãã yũũ, jĩiyigu.

⁵⁷⁻⁵⁸ Cũũ tee jĩĩrĩ tũorã, bayiró acaribí, tũodũgãhera cúãye cãmopéri paabiáyira. Cũũ pũto sĩcãrõména cutũjeá, cũũrẽ ñee, tiimacã wesapũ cõãjãyira. Cũãye suti sotoã sãñarére tuuwé, ticoyira sĩcũ mamũrẽ cotedutira. Cũũ wãmecũtiyigu Saulo. Ticotoa, Estebanrẽ ãtãperimena déesĩãyira.

⁵⁹ Cũã déesĩãrã tiirí, cúũpe Cõãmacũrẽ sãiyígu:

—Jesús yũũ Õpũ, yũũ yeeripũnarẽ ñeeña, jĩiyigu.

⁶⁰ Ñicãcoberimena jeacũmũjea, bayiró acaribíremena jĩiyigu sũcã:

—Õpũ, acabóya ãniãrẽ ate cúã ñañaré tiirére, jĩiyigu. Tee jĩĩtoa, diajõãyigu sãa.

8

Saulo Jesuré padeorãre ñañarõ tiirígue

¹ Saulo Estebanrẽ sããrĩ ññagũ, “ãñũã” jĩiyigu.

Tiibũrecora Jerusalénpũre Jesuré padeorãre ñañarõ netõrĩ tiinũcãyira. Niipetira Judea ditapũ, Samaria ditapũ dutibatéjõãyira. Jesús beserira dícu wãariyira. ² Æpẽrã ãmũã Cõãmacũrẽ quioníremena padeorã Estebanrẽ yaayíra.

Cũrẽ yaa, bayiró boorituayira. ³ Saulope Jesuré padeoráre nemorõ ñañarõ tiinetõncãiyigu. Cũãye wisericõrõ sããwa, ãmããrẽ, numiãrẽ ñee, néewa, biadãpóyigu peresuwiipũ.

Felipe Samaria macãrãrẽ buerigüe

⁴ Dutibatéwarira cãã wáaro Jesuyé quetire wedewayira. ⁵ Felipe Samaria dita niirí macãpũ wáayigu. Toopú jea, “Jesús Cõãmacũ beserigu niirí” jĩrere wedeyigu. ⁶⁻⁷ Cõãmacũ sãcãrã tiimasãrere tiẽñooyigu. Wãtãã paũ basocãpũre sããrirare witidutiyyigu. Witiatira, bayiró acaribiyira. Paũ wáamasãhãrãrẽ, opayuriri wáarare netõnéyigu. Cũũ teero tiirí ññarã, niipetira cãũ wederere añurõ tãonũnũseyira. ⁸ Tiimacãpũre bayiró ãseniyira.

Simón yái tiiróbiro niigũ

⁹ Toopũre sãcũ basocã yái tiiróbiro niigũ niyyigu. Cũũ wãmecutiyyigu Simón. Cũũ tiirémãna Samaria dita macãrãrẽ ãcuanere tiyyigu. Cũãrẽ “ãpũtí macũ niirí” jĩ wãcũrĩ tiyyigu. ¹⁰ ãpũtí macãrã, búri niirã niipetira cãũ jĩrere añurõ tãonũnũseyira. “Ñni Cõãmacũ tutuare cãogũ niiqui”, jĩmiyira. ¹¹ Yoari pee tiẽñoemãna cããrẽ ãcuanere tiẽñooyigu. Teero tiirã, cãũrẽ tãonũnũsemiyira.

¹² Felipe jea, Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩadare jeariguere bueyigu. “Jesús Cõãmacũ beserigu basocãre netõnégũ niirí” jĩrere bueyigu too macãrãrẽ. ãmãã, numiã Jesuyé maquẽrẽ tũo, padeotóã, wãmeõtidutiyyira. ¹³ Simón “yũcã Jesuré padeotã” jĩ, wãmeõtiduti, Felipe wáaro cãũrẽ ñũnyyigu. Felipe Cõãmacũ sãcãrã tiimasãrere tiẽñojãgũ tiyyigu. Simón teeré ñãagũ, ñãamanijõãyyigu.

¹⁴ Jesús beserira Jerusalénpũ niirã “Samaria dita macãrã Cõãmacũyere añurõ padeotãyira” jĩrere quetire tãoyira. Teero tiirã, Pedro, Juanrẽ ticocoyira toopũre. ¹⁵ Cãã toopú jea, cããrẽ Cõãmacũrẽ sãĩbosáyira, cããpũre Espiritu Santo niigũ jeaaro jĩrã. ¹⁶ Cããmãna Espiritu Santo niiriyigu ména. Jesús wãmemãna dícu wãmeõtinorira niyyira. ¹⁷ Cããrẽ ñãapeóri, Espiritu Santo cããpũre niigũ jeayigu.

¹⁸ Simón teeré ñãagũ, Jesús beserirare niyeru ticomiyigu.

¹⁹ –Ate tiimasãrere ticoya yũcãrẽ, yũ ñãapeórare Espiritu Santo cããpũre niigũ jeari, jĩmiyigu.

²⁰ Pedro cãũrẽ jĩyyigu:

–Mũ Cõãmacũ tutuare ticorere “niyerumãna sãĩgũda” jĩ wãcũmiãjĩyu. Mũmãnarã tee niyeru pecamepũ jũãtãrĩjããrõ. ²¹ Cõãmacũ ññarĩ, mũ dia-macũ wãcũria. Ate ãsã tiirere tiimasãria mũ. ²²⁻²³ Yũ ññarĩ, mũ ñãatutire, mũ ñañarẽ tiirípore niinetõjõãã mũrẽ. Teero tiigũ, mũ ñañarẽ wãcũrere wãcũpati, wasoyã. Cõãmacũrẽ acabóre sãĩñã. Apetó tiigũ, mũ ñañarõ wãcũrere acabóboqui, jĩyyigu Pedro.

²⁴ Simón jĩyyigu:

–Tee mãã jĩãrigüe yũre wãarijããrõ jĩrã, mãã yũre Cõãmacũrẽ sãĩbosãya, jĩyyigu.

²⁵ Too síro Jesús beserira Jesús tiiriguere cãũ bueriguere wedeyira. Teeré wedetõã, Samaria dita niiré macãrĩ macãrãrẽ Jesuyé añurẽ quetire wedepũtũayira, Jerusalénpũ pũtũara.

Felipe Etiopía macãrẽ wederigüe

²⁶ Felipere sãcũ ángele bauã, wedeyigu:

–Jerusalén niwarima Gaza macã búarimãpũ wáaya. Tiimã basocã manirõpũ niwacu, jĩyyigu.

²⁷ Felipe tiimapá búayigu. Toopá wáagu, sícã Etiopía dita macūrē buajeáyigu. Tiidita õpõ doca macū niipetire cooye niyerure coterí basocũ niiyigu. Jerusalénpu Cõamacūrē padeogú jearigu ²⁸ coeputúagu tiiyigu. Cũyawu tũnuríwu caballoa wéeriwupu sãñawayigu. Profeta Isaías jóariguere buegu tiiyigu.

²⁹ Espíritu Santo Felipere: —Iiwurē quẽmu, tiiwá putogã wáaya, jĩyigu.

³⁰ Felipe tiiwá putogãpu cutujeágu, Isaías jóariguere bueri tũoyigu. Teeré tũogú: —¿Mũu buerere tũogári? jĩ sãñáyigu.

³¹ Cũũpe cũũrē yũyigu:

—Tũoríga. Yũure wedegú maniĩ. Jãmu, mũãsãña; yũu puto sãñagũ atiya, jĩyigu.

Cũũ mũãsãyigu. ³² Cõamacũye queti jóaripũ maquẽ cũũ buearigue ate niyiro: Oveja cũã sãgũdure ñeewaro tiiróbiro basocũre ñeewayira.

Oveja wĩmagũrē póare cũã súari cũũ ditamanírõbirora basocũcã ditamaníyigu.

³³ Cũũrē buijãyira. Cũũ ñañaré tiirípacari, cũũrē wionécori booríyira.

Cũã ñañarõ tiiriguere deero wedemasĩña maniã.

Atiditapá cũũ niiré petirí tiyíra,*

jĩ jóariguere bueyigu. Ateré buegu tiiyigu Etiopía macũ.

³⁴ Etiopía macũ teeré buetoanucõ, Felipere sãñáyigu:

—¿Isaías cũũ jĩgũ noã niigari? ¿Cũũ basirope o ãpĩ niigari? jĩ sãñáyigu.

³⁵ Felipe cũã bueariguere wedesũgue, niipetire Jesuyé quetire wedeyigu.

³⁶ Maapu wáara, oco niirõpu jeayira. Etiopía macũ jĩyigu:

—Ĩñaña. Jõõ oco niiã. ¿Mũu yũure wãmeõtiri, ñeenó cãmotábogari? jĩyigu.

³⁷ —Mũu Jesucristore añurõ padeorí, cãmotáre manicú, jĩyigu Felipe.

—Yũu Jesuré padeóa. Cũũrã Cõamacũ beserigu niĩ, jĩyigu Etiopía macũ.

³⁸ Caballoa wéeriwu waatũgure putuánucãdutyigu. Tiiwurē putuánucõtoa, cũã puarã diinucã, oco niirõpu búu, wabawía, Felipe cũũrē wãmeõtiyigu.

³⁹ Cũã wabapãrĩ, Espíritu Santo Felipere aperopá néecocutũayigu. Teero tiigú, Etiopía macũ Felipere ññanemoriyigu. Useniremena cũũ wáarimapu wáayigu sãa.

⁴⁰ Felipe aperopá bauágu, “Azotopu niĩã” jĩ ññamasĩyigu. Tiimacãrē netõwá, macãrĩcõrõ Jesuyé añuré quetire wedewarucu, Cesarea macãpu wedejeayigu.

9

Saulo Jesuré padeonucãrigue (Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Saulope Jesuré padeoráre ññatutigu, cũũrē sãjãgũda jĩgũ, paiaré dutigũre ññagũ wáayigu. ² Cũũrē sãyíyigu:

—Yũu Damascopu wáagu tiia. Dutirẽpũrĩrẽ jóabosaya yũure. Teepũrĩrẽ judíoa neãre wiseri macãrã dutirãpũre wiyagũdu tiia. Mama bueré padeorá ãmũã, numiãrē ñeegũda. Cũũrē néeatigũda ãno Jerusalénpu peresu tiigũdu, jĩyigu.

³ Too síro teepũrĩmena Damascopu wáajõãyigu. Toopá jeagũdu tiirí, wãcũña manirõ ãmũãsepũ cũũ puto bóediatiyiro. ⁴ Teero wáari, ñaacũmu, sícã cũũrē wedeseri tũoyigu:

—Saulo, ¿deero tiigú yũure ñañarõ tiinũnũsei? jĩyigu.

⁵ —¿Noã niĩ mũu? jĩyigu Saulo.

—Yũu Jesús, mũu ñañarõ tiinũnũsegura niĩã. Mũu basirope ñañarõ tiigú tiia, yũure teero tiigú, jĩyigu.

⁶ Saulo cui, ñapõpigu, jĩyigu:

* **8:33** Isaías 53.7-8.

—Ōpũ, ¿deero yuu tiirí boogári?

Jesús cãürẽ jĩiyigu.*

—Wũmunucãña. Iimacãpu wáaya. Toopú sícũ wedegudaqui mũu tiíadarere, jĩiyigu.

⁷ Saulomena wáarira wedesere tuorá, wedesemasĩrijõãyira. Teeré tuopacára, wedesegure ññariyira. ⁸ Saulo wũmunucã, cãũ capearire ññapõmiyigu. Baunóriyigu. Cúã cãũya wãmorẽ ñee, Damascopũ tũãwáyira. ⁹ Itiábureco ññari, yaari, sñiríyigu.

¹⁰ Damascopũre sícũ Jesuré padeogú niiyigu. Cãũ wãmecutiyyigu Ananías. Cãũ cãñirípacari, quẽẽrõpu tiiróbiro Jesús cãürẽ wedeseyyigu:

—Ananías, jĩiyigu.

—¿Deero jĩĩ, yuu Ōpũ? jĩ yuuyigu.

¹¹ Jesús cãürẽ jĩiyigu:

—Diamacú niwarimapũ wáaya. Toopú Judaya wiipũ Tarso macürẽ sãñãña. Cãũ wãmecutii Saulo. Cãũ yũure sãigú tiii. ¹² Cãũ quẽẽgũ tiiróbiro ate ññaãwĩ: Sícũ Ananías wãmecutigu cãũ putopũ sããati, cãürẽ ñaapeó tiíawĩ, ññaãrõ jĩĩgũ, jĩiyigu.

¹³ Ananías jĩiyigu:

—Ōpũ, pau basocá queti wedeawã. Cãũ Jerusalénpu niigũ, mũurẽ padeoráre ññaãrõ tiigú tiíayigu. ¹⁴ Año macãrãcãrẽ mũurẽ padeoráre ñeegũ jeaayigu. Paiaré dutirá dutirigue cõoáyigu, jĩiyigu Ananías.

¹⁵ Jesús cãürẽ jĩiyigu:

—Wáagua. Yũ cãürẽ yé quietire wedegudure besetoawũ. Cãũ niipetire dita macãrãrẽ, cúã õpãrãrẽ, Israelya põna macãrãrẽ wedewarucugu wáagudaqui.

¹⁶ “Jesuré padeóa” cãũ jĩrẽmena cãũ bayiró ññaãrõ netõãdarere yuu basiro cãürẽ masĩrĩ tiigúda, jĩiyigu.

¹⁷ Cãũ teero jĩĩari siro, Ananías toopú wáa, tiwiipá sããawa, Saulore ñaapeó, jĩiyigu:

—Yáa wedegu, marĩ Ōpũ Jesús, mũu maapu atiri bauárigu, yũure ticocoawĩ, mũurẽ “ññaãrõ sũcã” jĩĩgũ. “Espíritu Santo mũumena niĩãrõ”, jĩĩcoawĩ, jĩiyigu.

¹⁸ Máata cãũ capearipu wai nutũrĩ tiiróbiro bauré tusaarigue ñaacodiayiro. Ññurõ ññayigu sũcã. Ñña, wũmunucã, wãmeõtinoyigu. ¹⁹ Too síro yaa, tutua-jõãyigu sũcã.

Saulo Damascopũ buerigue

Jesuré padeorá Damascopũ niirãmena yoasãñurĩ putuáyigu.

²⁰ Máata judíoa neãre wiseripu “Jesús Cõãmacũ macũ niĩ” jĩĩrẽre wedenucãyigu. ²¹ Niipetira cãũ wederi tuorá, tuomanijõãyira.

—Ñni Jerusalénpu niigũ, Jesuré padeoráre ññaãrõ tiirígura niĩrã. Ñnopúcãrẽ Jesuré padeoráre ñeegũ atigu tiimíayigu, Jerusalénpu cúãrẽ néewa, paiaré dutirãpũre ticogũ, jĩiyira.

²² Saulope cãũ wederécõrõ jõõpemena nemorõ wedemũãnucãyigu. Wãcũtutuaremena “Jesús diamacũrã Cõãmacũ beserigu niĩ” jĩĩ ññopetĩjãyigu. Atemena Damasco macãrã judíoare jĩĩwisiojãrucuyigu.

Damasco macãrã Saulore sããdũgãmrigue

²³ Yoari siro, judíoa neã, Saulore sããdutíadarere wedeseyyira. ²⁴ Cãũpe cãürẽ sãããdare quietire tuojãyigu. Cúã búrecori, ñnamirĩ, tiimacã witiwarepu cotemiyira, cãürẽ sãããdara. ²⁵ Teero tiirá, ñnamipu Saulo buerá cãürẽ

* **9:6** Versículo 5 yapapu, versículo 6 tiinucãrõpu aperũ bũcũrũpu baurĩcu; aperũpá baucú.

“dutiwáya” jĩĩ, pairí piimena cūūrē sãã, tiimacã sãñirõ macã sopegãpu duunãnsediocoyira.

Saulo Jerusalénpu coeputárigue

²⁶ Cūũ Jerusalénpu jeagũ, ãpērã Jesuré padeorámēna niidugamiyigũ. Niipetira “cūũ Jesuré padeogú mee niĩĩ” jĩĩ, cuiyira. ²⁷ Cūũ cuipacari, Bernabé cūūrē tiápugũ, Jesús beserira putopũ néewayigũ. Toopá jea, Saulo maapu Jesuré ñnariguere, cūũ cūũmena wedeseriguere, cūũ Damascopũ Jesuyé quetire wãcūtutuaremena wederiguere wedeyigũ. ²⁸ Bernabé wederipũ, Saulo cūũmena niinacãyigũ. Jerusalénpu cãrē wãcūtutuaremena Jesuyé quetire wedeyigũ. ²⁹ ãpērã judíoa griegoaye wedeseramēna cãmerĩ sãĩñá, wedeseyigũ. Cūũpe cūūrē sãĩdugápacara, deero tii sãĩmasĩriyira. ³⁰ Cūũ teero tiidugári ñnarã, ãpērã Jesuré padeorá cūūrē néebuayira Cesareapu. Toopámēna cūūrē Tarsopũ ticocoyira sãa.

Jesuré padeorá yeerisãrigue

³¹ Teebũrecorimēna Jesuré padeorá yeerisãyira. Jõõpemēna niipetira Judea, Galilea, Samaria macãrã nemorõ wãcūtutua, padeonemóyira. Jesús dutirére quioníremēna tiirucújãyira. Espiritu Santo tiápuremēna paũ ãpērã Jesuré padeohéra niĩarira padeonucãyira.

Pedro Enearē netõnérigue

³² Pedro niipetire macãrĩpũre ññanetõgũ, Jesuré padeorá Lida macãpu niirãrē ññagũ jeayigũ. ³³ Toopá sícũ buajeáyigũ. Ocho cãmari netõyíro cūũ wãamasĩhẽgũ pesaró. Cūũ wãmecutiigũ Eneas. ³⁴ Pedro cūūrē jĩiyigũ:
—Eneas, Jesucristo mũurē netõnéĩ. Wũmũncãña. Mũũ cõãrõrē ññanoña, jĩiyigũ.

Cūũ teero jĩĩrã, máata Eneas wũmũncãyigũ. ³⁵ Niipetira Lida, Sarón macãrĩ macãrã cūūrē ññarã, cúãcã Jesuré padeonucãyira.

Dorcas masãrigue

³⁶ Jope wãmecutiri macãpu sícõ numiõ Jesuré padeogó niiyigo. Co wãmecutiigũ Tabita. Griegoayemēna coo wãme Dorcas niiyiro.† Coo ãñurõ tiirucújãyigo. Bóaneõrãrē ãñurõ tiápuyigo. ³⁷ Teebũrecorire diarecuti, diajõãyigo. Coo diaari siro, cúã tiirucúrobirora cooya õpũũrē coseyíra. Cosetóanucõ, sicutatia ãmũãrõ macã tatiapu péoyira. ³⁸ Jope Lida putogã niicu. Teero tiirã, Jope macãrã Jesuré padeorá “Pedro Lidapu niĩayigũ” jĩĩrĩ tuorã, ãmũã puarãrē “Pedro boyero atiaro” jĩĩ duticoyira.

³⁹ Cūũ Lidapu jeari, máata Pedro cūũmēna wáyigũ. Toopá jeari, coo diaarigo pesari tatiapu cūūrē néemũãwayira. Tiitatiapu wapewia numiã Pedro wesa neãnucãyira. Cúã utirara, docasãñare, apeyé suti sotoá sãñaré coo catigo cúãrē jeebosáriguere ãñoyíra. ⁴⁰ Pedro niipetirare witiwadutiigũ. Cúã witiwaari siro, ñicãcoberimēna jeacũmu, Cõãmacũrē sãiyigũ. Sãitóa, cãmēnucã, diaarigore jĩiyigũ:

—Tabita, wũmũncãña.

Cūũ teero jĩĩrã, coo capearire ññapõ, Pedrorē ññagõrã, jeaconuãyigo. ⁴¹ Cooya wãmopũ ñee, coore wéemũõnucõyigũ. Wapewia numiãrē, ãpērã Jesuré padeorámēna sããatiduti, catigõpu wiyayigũ. ⁴² Niipetiro Jopēpu tuosesájõãyira. Teero tiirã, paũ Jesuré padeonucãyira. ⁴³ Pedro Jopēpũre peebũrecori Simón wáicura caseri quẽnogúya wiipu putuáyigũ.

† 9:36 Dorcas griegoayemēna “Ñama” jĩĩdugaro tiicú.

10

Cornelio Pedroro atidutirigue

¹ Cesareapɛ sīcū cien surara dutigú niyigɛ. Cūū wāmecutiwigɛ Cornelio. Tii pōna macārā surara wāmecutiwigɛ Italiano. ² Cornelio añuniyigɛ. Cūūya wii macārā niipetira Cōāmacūrē quioníremena ñña, padeorá niyira. Cornelio judíoa bóaneōrārē niyeru ticorucuyigɛ. Cōāmacūrē sãirucújãyigɛ. ³ Sicabureco ñamica tres niirĩ, cãnirĩpacɛ, quēēgū tiiróbiro ññayigɛ. Ángele cūū puto sããjeari aññurō ññajãyigɛ.

—Cornelio, jĩyigɛ.

⁴ Cornelio bayiró cuiremena ññayigɛ cūūrē.

—¿Deero jĩĩ? jĩĩ yɛyigɛ.

Ángele cūūrē jĩyigɛ:

—Cōāmacū mɛɛ sãirucúrere “jáɛ” jĩĩawĩ. Mɛɛ bóaneōrārē niyeru ticorécārē useniremena ññaawĩ. ⁵ Jope wāmecutiri macāpɛ mɛɛ ñmũārē ticocoya. Simón Pedro wāmecutigɛre atidutiya. ⁶ Cūū wáicɛra caseri quēnogúya wiipɛ niiqui. Cūūcã wāmecutii Simón. Cūūya wii pairímaa wesapɛ niĩã, jĩyigɛ.

⁷ Ángele cūūrē wedetoea, wáajōãyigɛ. Cūū wáaari siro, Cornelio cūūya wii padecotera puarārē, sīcū surara cūūrē aññurō tiípugɛre atidutiwigɛ. Suraracã Cōāmacūrē padeogúra niyigɛ. ⁸ Niipetire cūūrē wedetoea, Jopepɛ ticocoyigɛ.

⁹ Apebureco coeritó niirĩ, cūū Jopepɛ jeaadaara tiyíra. Pedro cūū niirĩ wii sotoapɛ Cōāmacūrē sãigú mũãwayigɛ. ¹⁰ Jhabóanucãgū, yaadugayigɛ. Tiiwii macārā cūū yaaré doarí, cãnirĩpacɛ, quēēgū tiiróbiro ññayigɛ. ¹¹ Ñmũãse pãōrĩ ññayigɛ. Toopú sicaró sutiróbiro baurí caseroca ditapɛ diiátiyiro. Bapari wesari siaríro niyiro. ¹² Tiicasero popeapɛre niipetiracōrō wáicɛra páira, yepapɛ wéera, wuará sãñayira. ¹³ Sīcū cūūrē wedeseri tɔoyígɛ:

—Jãã, Pedro, aññārē sãyáya, jĩyigɛ.

¹⁴ Pedrope cūūrē yɛyigɛ:

—Yaaria, yɛɛ Ñpũ. Ññaarã ñsã judíoa yaaya manirãno niĩya. Yɛɛ aññãnorē yaahegɛ niitɛ, jĩyigɛ.

¹⁵ Wedeseri tɔonemóyigɛ:

—Cōāmacū cūū “aññarã niĩya” jĩĩrãrē mɛɛpe “ññaarã, yaaya manirãno niĩya” jĩĩrijãña, jĩyigɛ.

¹⁶ Ñtĩãrĩ wedeseari siro, máata tiicasero ñmũãsepɛ mũãjōãyiro sūcã. ¹⁷ Pedro bayiró wãcūrecutiwigɛ. “¿Deero jĩĩdugaro tiigári tee yɛɛ quēēgū tiiróbiro ññaarigue?” jĩĩ wãcūyigɛ. Teeré cūū wãcūgū tiirĩ, Cornelio ticocoarira jeayira. “Simónya wii ¿noopú niĩ?” jĩĩ sãññãari siro, cūūya wiipɛ jeayira. ¹⁸ Jea, bayiró bɛsɛrómene sãññáyira:

—¿Simón Pedro wāmecutigɛ atiwiré niĩ? jĩyira.

¹⁹ Pedro cūū ññaariguere wãcūgū tiirĩ, Espiritu Santo cūūrē jĩyigɛ:

—Ñtĩãrã ñmũã mɛɛrē ñmãarã tiyía. ²⁰ Boyero diiwágua. Cūūmēna wáagua. “Cūū judíoa mee niĩya; yɛɛ cūūmēna wáari, ññañibocu”, jĩĩ wãcūrijãña. Yɛɛ cūūrē ticocoawũ, jĩyigɛ.

²¹ Pedro diiwá: —Yɛɛ niĩã múã ñmããgũ. ¿Deero tiirónomene atiarĩ múã? jĩyigɛ.

²² Cūū yɛyira:

—Sīcū cien surara dutigú Cornelio wāmecutigɛ ticocoawĩ. Cūū basocú aññugú, Cōāmacūrē quioníremena ññagú niĩ. Cūūrē niipetira judíoa “aññunĩ” jĩĩyira. Sīcū ángele cūūrē bauá, cūūya wiipɛ mɛɛrē atiaro jĩyigɛ, mɛɛ wederere tɔoáro jĩĩgũ, jĩyira.

²³ Cúã jĩãriguere tʉogú, Pedro cúãrẽ sããatiduti, cūũ niirí wiipɯ cãnidutíyigɯ.

Apebúreco cúãmena wáajõãyigɯ. ãpẽrã tiimacã Jope macãrã Jesuré padeorã cúãrẽ bapacutiwayira.

²⁴ Apebúrecope jeayira Cesareapɯre. Corneliope cūũya wederare, cūũ menamacãrãrẽ néõ, yueyigɯ. ²⁵ Pedro toopú jeari, Cornelio cúãrẽ bocagɯ witiwayigɯ. Toopú quioníremena cúãrẽ padeogú, ñicãcoberimena jeacũmumiyigɯ. ²⁶ Pedro cúãrẽ wéemũõco: —Nucũña; yũcã basocá niĩã, jĩiyigɯ.

²⁷ Pedro cúãmena wedeapugɯ sããwayigɯ. Toopú sããjeagɯ, paũ basocá neããrirare buajeáyigɯ. ²⁸ Cúãrẽ jĩiyigɯ:

—Ësã judíoare dutirére múã ãñurõ masĩcu. Múã judíoa niihẽrãye wiseripɯre naĩrõ sããwadutiria. Múãrẽ naĩrõ bapacutidutiria. Teero niipacari, yũre Cõãmacũ apegõná macãrãrẽ “ñañarã niĩya” jĩĩdutiawĩ. ²⁹ Teero tiigú, ãniã yũre “jãmu” jĩĩrĩ, atiawũ. “Wáaria”, jĩĩriawũ. Yũ masĩdugaga; múã ¿deero tiiádara yũre atidutiarĩ? jĩĩ sãĩñáyigɯ.

³⁰ Cornelio cúãrẽ yũyigɯ:

—Mecũãmena bapari burecori netõã, ate wáari siro: Yũ ati horanorã atiwíi yáa wiipɯ beti, Cõãmacũrẽ sãĩgú tiiáwũ. Wãcũña manirõ sĩcũ ãmu suti asiyáre sãñarigɯ bauáawĩ yũ pɯtopɯ. ³¹ Cũũ yũre jĩĩawĩ: “Cornelio, Cõãmacũ muũ sãirére tũoáwĩ. Muũ bóaneõrãrẽ niyeru ticorecãrẽ useniremena ññaãwĩ. ³² Teero tiigú, Jopepɯ muũ ãmũãrẽ ticocoya. Simón Pedro wãmecutigure atidutiya. Cũũ wáicɯra caseri quẽnogúya wiipɯ niiqui. Cũũcã wãmecutii Simón. Cũũya wii pairímaa wesapɯ niĩã”, jĩĩ wedeawĩ yũre. ³³ Teero tiigú, máata atidutigɯ ticocoawũ. Muũ ãñurõ tiigú atiyu. Marĩ niipetira Cõãmacũ ññacoropɯ niĩã. Niipetire muũrẽ Cõãmacũ wededutiariguere wedeya. Tũoádara tia, jĩiyigɯ.

Pedro Cornelioya wiipɯ wederigue

³⁴ Pedro wedeyigɯ:

—Yũ mecútigã tũomasĩã: Cõãmacũ niipetirare sĩcãrĩbíro ññaqui. ³⁵ Niipetire põnarĩ macãrã cúãrẽ quioníremena ññarãrẽ, cūũ booré tiiráre bocaqui. ³⁶ Múã masĩcu: Cõãmacũ Israelya põna macãrãrẽ cūũye quetire ticocorigɯ niĩwĩ, Jesucristomena ãñurõ niirecutirere buaáro jĩĩgũ. Jesucristo niipetira Òpũ niĩ. ³⁷ Niipetiropɯ ãsã judíoa niirí ditapɯ wáariguere tũojíyu múãcã. Teeré tiinucãwũ Galileapɯ, Juan basocáre “wãmeõtidutiya” jĩĩari siro. ³⁸ Cõãmacũ Jesús Nazaret macã macãrẽ tutuare ticorigɯ niĩwĩ. Espiritu Santo cúãmena niirĩ tiirígɯ niĩwĩ. Jesús cúũ noo wáaro ãñuré tiiwáwi. Niipetira wãtĩ ññarõ tiirírare netõnéwĩ. Teeré tiiwĩ, Cõãmacũ cúãmena niirĩ.

³⁹ Ësã judíoa niirí ditapɯre, Jerusalénpɯre cūũ tiiríguere ãsã ññapetijãwũ. Cúãrẽna ãpẽrã curusapɯ páabiatu sããdutiwa. ⁴⁰ Cõãmacũpe itiábureco siro cúãrẽ masõrigɯ niĩwĩ. Masõãri siro, ãsã pɯtopɯ cúãrẽ bauánemorĩ tiirígɯ niĩwĩ. ⁴¹ Basocá niipetirare bauáriwi. Ësãrẽ bauáwi. Ësãrẽ tíatopɯ Cõãmacũ beserigɯ niĩwĩ, Jesús tiiádarere ññapetijããrõ jĩĩgũ. Cúãrẽ masõãri siro, ãsã cúãmena yaa, sĩni tiiwá. ⁴² Ësãrẽ cūũye quetire wededutiwi. “Basocá catiráre, diarirare wapa tiigúðure cúũrigɯ niĩwĩ Cõãmacũ Jesuré” jĩĩrẽre wededutiwi ãsãrẽ. ⁴³ Cõãmacũ niipetira Jesuré padeoráre cúãmena cúã ññaré tiirére acabógudaqui. Teeré jóarira niiwã niipetira profetas, jĩiyigɯ.

Judíoa niihẽrãrẽ Espiritu Santo diijeárigue

⁴⁴ Pedro teero jĩĩrã, Espiritu Santo diijeáyigɯ Pedro wederere tũorápɯre. ⁴⁵⁻⁴⁶ Teero tiirã, cúã ãpẽrãyémena wedesenucãyira masĩripacara. Cõãmacũrẽ

“ãñuniã m̄m̄” jĩ, ðsenire ticoyira. Judíoa Pedrore bapac̄tiatarira teeré t̄orá, t̄omaníjõãyira.

—¡Acuéis! Judíoa niñhẽrãp̄cãrẽ Cõãmacũ Espíritu Santore niigũ jeari tiii, jĩyira.

⁴⁷ Pedro jĩyigu:

—Cõãmacũ Espíritu Santore ticoi ãniãcãrẽ marĩ judíoare tiirírobirora. Teero tiirá, “wãmeõtirijãña” jĩ cãmotãmasĩria, jĩyigu.

⁴⁸ Teero tiigũ, cããrẽ Jesucristo wãmemena wãmeõtitudiyigu. Too síro cãã cããrẽ jĩyira:

—Ánopá putuácũmuña ména s̄iquẽ b̄arecori ðsãmena, jĩyira.

Teero tiigũ, cããmena putuáyigu.

11

Pedro Jerusalénpu Jesuré padeoráre wederigüe

¹ Jesús beserira, Jesuré padeorá Judeap̄ niirã atequetí t̄oyira: “Judíoa niñhẽrã Cõãmacũye quetire booáyira” jĩrere t̄oyira. ² Teero tiirá, Pedro Jerusalénpu putuajeari, judíoa Jesuré padeorá s̄iquẽrã cããrẽ sãñáyira:

³ —M̄m̄ judíoa niñhẽrãya wiip̄ sããwayiro. Cããmena yaayiro, jĩyira.

⁴ Pedro cããrẽ toopá wáariguere ãñurõ wedem̄ñncãyigu cããrẽ:

⁵ —Ȳm̄ Jop̄ep̄ niigũ, súubusegũ tiiwá. Ȳm̄ cãñirípacũ, quẽẽgũ tiiróbiro ññawũ. ðm̄ãsep̄ sicaró sutiróbiro baurí caseroca ȳm̄ putop̄ diiátiwũ. Too bapari wesari siaríro niiwũ. ⁶ Ȳm̄ tiicasero popeap̄ niirere ñña, “¿ñeenó niĩ?” jĩ wãcũgũ, ññaquẽnowũ. Niipetira wáicura páira, macãncũ macãrã, yepap̄ wéera, w̄m̄rã sãñawã. ⁷ Ȳm̄ teeré ññarĩ, s̄icũ ȳm̄re wedeseri t̄owú: “Jãã, Pedro, ãniãrẽ sãáyaya”, jĩwĩ. ⁸ Ȳm̄pe cããrẽ ȳm̄w̄m̄: “Yaaria, ȳm̄ Òpũ. Ñañarã ðsã judíoa yaaya manirãno niĩya. Ȳm̄ ãniãnorẽ yaahegũ niitũ”, jĩwũ. ⁹ ðm̄ãsep̄ wedesegũ ȳm̄re jĩnemowĩ: “Cõãmacũ cãã ‘ãñurã niĩya’ jĩrãrẽ m̄m̄pe ‘ñañarã, yaaya manirãno niĩya’ jĩrijãña”, jĩwĩ. ¹⁰ Ìñĩrã wedeseari siro, niipetiremena ðm̄ãsep̄ m̄ãjõãwũ.

¹¹ Teero wáarira, ññĩrã ðm̄ã Cesarea macãrã ȳm̄ puto ticocoarira jearira niiwã ȳm̄ niirí wiip̄re. ¹² Espíritu Santo ȳm̄re cããmena wáadutiwi. “ ‘Cãã judíoa mee niĩya; ȳm̄ cããmena wáari, ññañibocu’, jĩ wãcũrijãña”, jĩwĩ. ãniã seis Jesuré padeorá ȳm̄mena jeawa. ðsã toopá jea, ȳm̄re boocorigüya wiip̄ sããjeawũ. ¹³ ðsã toopá sããjeari, tiiwí macũ ðsãrẽ wedewi: “S̄icũ ángele yáa wiip̄ nucũrĩ ññãwũ. Cãã ȳm̄re jĩãwĩ: ‘Jop̄ep̄ m̄m̄ ðm̄ãrẽ ticocoya. Cããrẽ Simón Pedro wãmec̄figure atidutiya. ¹⁴ Cãã Cõãmacũyere m̄m̄rẽ wedegũdaqui. M̄m̄, m̄m̄ya wií macãrãmena netõnẽãdare quetire wedegũdaqui’, jĩ wedeawĩ ȳm̄re ángele”, jĩwĩ.

¹⁵ Ȳm̄ cããrẽ wedesenũcãrĩrã, sicato marĩrẽ diijeárirobirora Espíritu Santo diijeárigũ niiwĩ cããp̄re. ¹⁶ Teeré ññagũ, Jesús marĩ Òpũ jĩriguere wãcũwũ: “Juan múãrẽ ocoména wãmeõtíwi. Ȳm̄ Pac̄peja nemorõ ãñurõ tiigũdaqui múãrẽ. Péerogã siro Espíritu Santore ticodiocogũdaqui”, jĩwĩ. ¹⁷ Teero tiigũ, ȳm̄ wãcũtũ: “Cõãmacũ marĩrẽ ticodiocorírobirora cããrẽ ticodiocorigũ niiwĩ, cãã Jesucristo marĩ Òp̄rẽ padeorí. Teero tiigũ, ȳm̄ Cõãmacũrẽ netõncãmasĩritu”, jĩyigu Pedro.

¹⁸ Cãã tee jĩrĩ t̄orá, cããrẽ jĩñemoriyira sãa. Cõãmacũrẽ ðsenire ticoyira:

—Judíoa niñhẽrãcã cãã ññañarẽ tiirere wãcũpati, wasorá, Cõãmacũ netõnẽria niĩadacua. Cããcãrẽ catirẽ petihere ticogũdaqui, jĩyira.

Antioquía macārã tiirécutirigue

¹⁹ Judíoa Estebanrẽ sñarí siro, Jesuré padeoráre ñañarõ netõrĩ tiiyíra. Teero tiirá, dutibatéjõâyira. Æpērã Fenicia ditapũ, Æpērã Chipre nũcũrõpũ, Æpērã Antioquíapũ jeayira. Cũã toopú jeara, judíoa dícare Jesuyé quetire wedeyira. ²⁰ Sñquērã cúãmena dutiwárira Antioquíapũ jea, judíoa niñhẽrãcãrẽ wedeyira. Cũã Chipre macārã, Cirene macārã niyira. “Jesús marĩrẽ netõnégũ niipetira Õpũ niĩ”, jĩĩ wedeyira. ²¹ Cõãmacũ cúãrẽ añurõ tiápuyigũ. Teero tiirá, paũ too macārã Jesuré padeonũcãyira.

²² Jerusalén macārã Jesuré padeorá tee quetire tũoyíra. Teeré tũorá, Bernabére Antioquíapũ ticocoyira. ²³ Cũũ tiimacãpũ jea, Cõãmacũ cúãrẽ tiápupure ñña, bayiró useniyigũ. Cũãrẽ wãcũtutuare tico, wedeyigũ:

—Jesuré múã wãcũdurijãña. Cũũ dutirére añurõ tiirucújãña, jĩĩyigũ.

²⁴ Cũũ añuniwĩ. Espiritu Santo cũũmena niirigũ niiwĩ. Añurõ Cõãmacũrẽ padeorucúrigũ niiwĩ. Paũ basocá cũũ wedeserere tũorá Jesuré padeoyíra.

²⁵ Bernabé Antioquíapũ niigũ, Tarsopũ Saulore ãmaãgũ jeayigũ. ²⁶ Cũũrẽ bũajeá, Antioquíapũ néerupũayigũ. Cũã tiimacãpũre Jesuré padeorãmena sicacũma niyira. Paũ basocáre bueyira. Toopú Jesuré padeoráre “cristiano” jĩĩnũcãyira.

²⁷ Teebũrecorire Jerusalén macārã profetas Antioquíapũ jeayira. ²⁸ Sñcũ cúãmena jearigũ wãmecutiyigũ Agabo. Cũũ Espiritu Santo masĩré ticorẽmena wedeyigũ:

—Niipetiropũ jũabóare wáaadacu, jĩĩyigũ. Jũabóare wáawũ Claudio romanuã õpũ niirito.

²⁹ Teeré tũorá, Jesuré padeorá cãmerĩ wedeseyira:

—Marĩ niyeru ticocoadã Judeapũ niirãrẽ Jesuré padeoráre. Marĩ cũoró jeatuaro ticocoadã, jĩĩyira.

³⁰ Cũã jĩĩrirobirora niyerure néõ, Bernabé, Saulomena ticocoyira Judeapũre. Cũãrẽ jĩĩyira:

—Ateré ticowa bũtoá dutiráre, jĩĩyira.

12

Santiago diarigue; Pedrore peresuwiipũ sñnecorigue

¹ Teebũrecorire Herodes Judea dita õpũ niyigũ. Cũũ sñquērã Jesuré padeoráre ñañarõ tiápeyigũ. ² Juan sõwũ Santiagore espadamena sñãdutíyigũ. ³⁻⁴ Cũũrẽ sñarĩ ññarã, judíoa useniyira. Cũã usenirĩ ññagũ, Pedrore ñeeduti, peresuwiipũ sñnecodutiyigũ. Bapariõna surara waso, cũũrẽ coterucuyira. Sicapõna macārã bapari dícu niyira. Pascua bũrecori niirĩ, Herodes teero tiiyigũ. “Pascua bũrecori siro Pedrore néewioneco, basocá ññacoropũ sñãdutígũda”, jĩĩ wãcũmiyigũ. ⁵ Teero tiirá, Pedrore cotemiyira peresuwiipũ. Cũũ toopú niirĩ, Jesuré padeorápe Cõãmacũrẽ bayiró sñarã tiiyíra.

Ángele Pedrore peresuwiipũ netõnérigue

⁶ Herodes cũũrẽ sñãdutíadãri sũguero macã ñnamirẽ Pedro surara pũarã decopũ cãnigú tiiyigũ. Cõmedã pũadãmena siatúnoyigũ. Æpērã surara soperũ peresuwiire cotera tiiyíra. ⁷ Wãcũña manirõ sñcũ ángele cũũ niirõpũ bauáyigũ. Añurõ bóejõâyiro. Cũũrẽ warupũ paacaré, wãcõyigũ.

—Boyero wãmũnũcãña, jĩĩyigũ ángele.

Cũũ teero jĩĩrã, cõmedãri Pedroye wãmorĩrẽ siatúaredari jõãcódiayiro.

⁸ —Sitũrũda siatúya. Mũũye sapatũre sãñaña, jĩĩyigũ.

Pedro cūũ jĩĩrirobirora tiiyĩgu.

—Mũyaro sutiró sotoá macārō sãñaña. Jãmu, yũure nũnũñá, jĩiyĩgu.

⁹ Pedro cūũ siro nũnũwitiwayĩgu. “¿Diamacúrã niigari ate ángele yũure néewitiware? Apetó tiigú, quẽẽgũ tiibócu”, jĩĩ wãcũmiyĩgu cūũpeja. ¹⁰ Surara niisuguerare netōwáyira. Too síro surara ãpẽrãrẽ netōwáyira. Tiiwií sããwaro cõme sopepãma niirõpũ jeayira. Tiipãma basiro pãõjõãyiro. Cúã tiisopere witiwayira. Maapũ yoasãñurō wáa, ángele ditijõãyĩgu.

¹¹ Pedro ãñurō tũomasĩnucãjea, wãcũyĩgu: “Diamacúrã niiãyu yũũ ññaãrigue. Niirõrã Cõãmacũ yũure netõnégũdũ ángelere ticocoayi, Herodes sĩãrĩããrõ jĩĩgũ. Judíoa niipetire yũure ññañarõ wáare ññadugarere cãmotáayi”, jĩĩ wãcũyĩgu.

¹² Teeré masĩtoa, wáajõãyĩgu Juan Marcos pacoya wiipũ. Coo wãmecutiyigo María. Tiiwiipãre paũ basocá neã, Cõãmacúrẽ sãĩrã tiiyĩra. ¹³ Toopú jea, sicato sããrõ macã sopepãmapũ doteyĩgu. Tiiwií padegó, Rode wãmecutigo, “¿noã niiĩ?” jĩĩ sãĩñãgõ wáyigo. ¹⁴ Pedro wedeserere tũomasĩ, bayiró useniyo. Usenipaco, pãõriyigo. Cãmecutúsã, cúãrẽ: —Pedro sopepú niiãti, jĩĩ wedemiyigo.

¹⁵ —Mũu teero jĩĩãmajãgõ tiia, jĩiyira.

—Diamacúrã jĩĩã, jĩiyigo.

—Too docare Pedrore cotegú ángele niiqui, jĩĩmiyira.

¹⁶ Cúã teero jĩĩcõãtorito, Pedro dotejãgũ tiiyĩgu. Cúã wáa, pãõ, Pedrore ñña, ññamanijõãyira. ¹⁷ Cúãrẽ wãmomena wẽẽtucoyĩgu, nocõrõ wedeseya jĩĩgũ. Cõãmacũ cūũrẽ peresuwiipũ néewitiwaariguere wedeyĩgu.

—Santiagore, ãpẽrã Jesuré padeorãre teeré wedeya, jĩiyĩgu.

Tiiwií niiãrigũ witi, wáajõãyĩgu aperopũ.

¹⁸ Bóeri surara Pedro manirĩ ññarã, bayiró wãcũpatiyira. “¿Deero wáayiriye?” cãmerrĩ jĩiyira. ¹⁹ Herodes “Pedro maniãwĩ” jĩĩrĩ tũogú, surarare “ãmaãrã wáyaya” jĩĩcoyĩgu. Cúã ãmaãmiyira. Bũarĩyira. Herodes Pedrore cotemiãrĩrare bayiró sãĩñãrucu, cúãrẽ sãĩãjãdutyĩgu.

Too síro Herodes Judea ditapũ niiãrigũ Cesareapũ niigũ wáyigo.

Herodes diarigue

²⁰ Herodes bayiró cúayĩgu Tiro, Sidón macãrĩ macãrãmena. Cúã Herodeya ditapũ yaaré sãĩrucúyira. Cūũ cúãmena cúagu, yaaré dúadutiriyĩgu. Teero tiirã, cūũrẽ ññarã wáyira. Herodeyere dutibosagũmena tiiápure bũayĩra. Cūũ wãmecutiyĩgu Blasto. Cūũ tiiápuremena ãñurõ niirecutirere sãiyĩra Herodere.

²¹ —Tiibũreco niirĩ, múãrẽ wedeguda, jĩiyĩgu Herodepe.

Cūũ jĩĩri bũreco jeari, Herodes cūũye õpũ suti ãñurẽre sãña, õpũ duiirĩpĩrõpũ dui, basocãre wedeyĩgu. ²² Cūũ teero wederi, basocá acaribiyira:

—Ate sĩcũ cõãmacũ wederé niiã; basocú wederé mee niiã, jĩiyira.

²³ Cūũpe “niiria; yũũ basocú niiã; cõãmacũ mee niiã” jĩĩriyĩgu. Teero tiigú, wãcũña manirõ ángele cūũrẽ diarecutiri tiiyĩgu. Teero tiirã, cūũrẽ becoa yaasĩãjãyira.

²⁴ Niipetiropũ Jesuyé queti sesajõãyiro. Teero tiirã, paũ Jesuré padeonemóyira.

²⁵ Bernabé, Saulomena Jerusalénpũ Jesuré padeorãre tiiáputoa, cãmecóputũayira Antioquíapũ. Juan Marcocore cúãmena néewayira.

13

Bernabé, Saulo Jesuyé quetire apeyé macãrĩpũ buenũcãrigue

¹ Antioquíapũre Jesuré padeorãmena niiyira profetas, ãpẽrã Jesuyére buerã. Noquẽrã niiyira:

Bernabé,
 Simón (cũürēna “Ñíigũ” jĩiyira),
 Lucio (Cirene macã macũ),
 Manaén (Herodes Galilea õpãmēna sícãrõmēna masãrigũ),
 Saulo niiyira.

² Sicabũreco cãã beti, Cõãmacũrē sãĩ, usenire ticora tiirí, Espíritu Santo cããrē jĩiyigu:

–Bernabé, Saulore beseya, yũũ cããrē “tiiyá” jĩirere tiirá wáari, jĩiyigu.

³ Teero jĩĩrĩ tũo, beti, Cõãmacũrē sãĩãri siro, cããrē ñaapeó, “wáaya” jĩiyira.

Chiprepũ Bernabé, Saulo buerigue

⁴ Teero tiirá, Espíritu Santo ticocoarira niijĩrã, wáayira. Seleucia macãpũ búawasugueyira. Too macãrã dooriwũmena wáa, Chipre nũcũrõpũ jeayira.

⁵ Salaminapũ niirã, judíoa neãré wiseripũ Jesuyé quetire bueyira. Juan Marcos cããrē tiáapũ wáayigu.

⁶ Tiimacã niĩarira wáa, tiinũcũrõpũre Jesuyé quetire buesugocojãyira. Tée apeniñá Pafos macãpũ buejeayira. Tiimacãpũre sícũ judíoyũ yái tiiróbiro niigũrē buajeáyira. Cũũ wãmecũtiyigu Barjesús. “Yũũ profeta niiã”, jĩĩdítõnetõyigu. ⁷ Tiinũcũrõ dutigú bayiró masígú menamacũ niyigu. Cũũ wãmecũtiyigu Sergio Paulo. Cũũ Cõãmacũye quetire tũodugágu, Bernabé, Saulore suodutiyigu. ⁸ Cãã jeari, yái tiiróbiro biigú cãã buerere cãmotádugamiyigu. Cũürē Elimas jĩiyira griegoayemena. Cũũ tiinũcũrõ dutigú Jesuré padeorí booríyigu. ⁹ Saulo, ãpẽrã “Pablo” jĩĩgú, Espíritu Santo cãũmena niirĩ, cãũrē bayiró ñña, ¹⁰ jĩiyigu:

–Mũũ jĩĩdítõrebũcũ, mũũ booró tiigú, wãtĩ tiiróbiro tiigú, ãñurē tiirere ññatutigu niiã mũũ. Cõãmacũ diamacú wederere “diamacú niiria” jĩĩ wedewisiogu tiia. ¹¹ Mũũrē mecũtígã Cõãmacũ ññañarõ tiigúdaqui. Mũũ capeari ññahẽgũ pũtũágũdacu; yoari muĩpũ bóerere ññaricu, tée Cõãmacũ booró jeatuaro, jĩiyigu Pablo.

Máata cãũrē naĩtĩãjõãyiro. Paaãmanucũ, cãũrē wéewaadarare ãmaãyigu.

¹² Teero wáari ññagũ, tiinũcũrõ dutigú quioníremena Jesuyé buerere ññamanijõãgũ, Jesuré padeonũcãyigu.

Antioquía Pisidia ditapũ Bernabé, Pablo buerigue

¹³ Pablo, cãũ menamacãrãmena Paforũ niĩarira tĩãwa, Panfilia ditapũ jeayira. Tiiditapũ jea, Pergepũ wáayira. Cãã Pergepũ jeari, Juan Marcos cããrē toorã cãũ, coecóputũayigu Jerusalénpũ. ¹⁴ Tiimacãpũ niĩarira wáayira apemacã Antioquíapũ. Tiimacã Pisidia ditapũ pũtũáa. Judíoa yeerisãri bũreco niirĩ, cãã neãrí wiipũ sããwa, duiyira. ¹⁵ Moisére dutiré cãũriguere, profetas jóariguere buetoari, tiiwíi dutirá cããrē wededutiyira:

–Ûsãya wedera, basocãre wededũgara, wedeya, cããrē wãcũtutuaaro jĩĩrã, jĩiyira.

¹⁶ Pablo “jáũ” jĩĩ, wãmũnũcã, wãmo wẽẽtuyigu, ditamaníña jĩĩgũ. Teero tiitóa, cããrē wedeyigu:

–Yáa wedera Israelya põna macãrã, Cõãmacũrē quioníremena ññarãcã, yũũre tũoyá: ¹⁷ Cõãmacũ Israelya põna macãrã Õpũ niirigu niiwĩ. Cãũ ùsã ñecũsũmũãrē besecũrigũ niiwĩ. Cãã ãpẽrãyé dita Egiptopũ niirĩ, cããrē paũ basocãputiri tiirígu niiwĩ. Too síro cãã tiiditapũ niirãrē cãũ tutuaremena néewitiatirigu niiwĩ. ¹⁸ Cuarenta cãmarĩ basocã manirõpũ cãã cãũrē netõnũcãriguere nũcãrígũ niiwĩ. ¹⁹ Too síro cãã Canaán ditapũ jeari, tiidita

macārã siete pōnarĩ macārãrẽ cōãrĩ tiirĩgu niwĩ. Tiiditare ùsã ñecūsũmuãrẽ cũũrigũ niwĩ. ²⁰ Tiiditapũ cùãrẽ cũũãri siro, cuatrocientos cincuenta cãmarĩ niyira.

'Cùã toopũ niirĩ, Cõãmacũ cùãrẽ queti beseadarare cũũyigu. Tée profeta Samuel niiré b̄recoripũ dutituyira. ²¹ Samuel niirito, basocá s̄icũ cùã òpũ niigũdũre sãiyira. Cõãmacũ cùã òpũrẽ s̄oncoyigu. Cũũ wãmecutiwigũ Saúl. Cũũ pacũ Cis wãmecutiwigũ. Cùã Benjamínya pōna macārã niyira. Saúl cuarenta cãmarĩ cùã òpũ niyigu. ²² Cõãmacũ cùãrẽ òpũ niiré wionécoari siro, Daviré cùã òpũ s̄oncoyigu. Cõãmacũ Daviyé maquẽrẽ wedeyigu basocáre: “Yũũ ñnarĩ, David, Isaí macũ, yũũ t̄sarére t̄i. Niipetire yũũ tiidutirere tiigũdũ niĩ”, j̄iyigu. ²³ “S̄icũ David p̄ãrãmi niinũnũsegapũ Israelya pōna macārãrẽ netõnégũdũre ticocogũda”, j̄i wedeyigu Cõãmacũ ùsã ñecūsũmuãrẽ. Jesús Cõãmacũ j̄irigũra niĩ. ²⁴ Jesús buenãcãadari suguero, Juan Israelya pōna macārãrẽ bueyueyigu: “Múã ñañaré tiirere wãcũpati, waso, wãmeõtidutiya”, j̄iyigu. ²⁵ Juan cũũ tiiré petiádarõ tiirĩ, j̄iyigu: “Yũũ múã wãcũgũ mee niã. Yũũ siro ãpĩ atiqui. Cũũ ãñunetõgũ niiqui. Yũũre cũũ d̄uaró bári niigũ niã”, j̄iyigu.

²⁶ 'Yáa wedera Abraham p̄ãrãmerã niinũnũsera, Cõãmacũrẽ quioníremena ñnarãcã, t̄oyá. Cõãmacũ marĩrẽ cũũ netõnére quetire ticocorigũ niwĩ. ²⁷ Jerusalén macārã, cùãrẽ dutirãcã Jesuré ñnãmas̄iyira. Cùã yeerisãre b̄recoricõrõ profetas jóariguere buepacara, t̄omas̄iyira. Jesuré siãdutĩri, tee jóaripũ j̄irõbirora tiyira. ²⁸ Cùãrẽ siãrĩ tiiréno wapa buaripacara, Pilatore “siãdutiya cùãrẽ” j̄i sãiyira. ²⁹ Cõãmacũye queti jóaripũ j̄irõbirora cùãrẽ tiipetira, curusapũ niigũrẽ néedioco, ãtãtutipũ cũũmiyira. ³⁰ Cõãmacũpe cùãrẽ diarigũpũre masõrigũ niwĩ. ³¹ Jesús cũũ masãri siro, pee b̄recori bauáyigu cũũmena Galileapũ ni, Jerusalénpũ bapacuti jearirare. Cùãrã cũũ masãrigũre ñnarira basocáre wedeeya.

³² 'Ûsãcã múãrẽ teeréna wedea. Cõãmacũ marĩ ñecūsũmuãrẽ cũũ j̄irõbirora ³³ marĩrẽ cùã p̄ãrãmerã niinũnũserapũre teeré tiĩñoyigu. Tee Jesús diarigũpũre masõrigũre niã. Salmopũcãrẽ teeré biiro jóanoã: “Mũũ yũũ macũ niã. Mecũãmena yũũ mũũ pacũ niirére masiãdacua”,* j̄i jóarigue niã. ³⁴ Cũũ diarigũpũ masõãdare, cũũya òpũũ bóariadarecãrẽ biiro jóanoã: “Niipetire yũũ Daviré j̄irigũecõrõ m̄ũrẽ ãñurõ tiibosãgũdacu”,† j̄i jóanoã. ³⁵ Salmopũpũ David biiro jóarigu niwĩ sũcã: “Mũũ ‘bóarijããrõ’ j̄igũdacu mũũ maigũrẽ”,‡ j̄i jóarigu niwĩ. ³⁶ Davipé Cõãmacũ dutirére t̄i, cũũ dutirito macārãrẽ tiãpu, too síro diajõã, cùãrẽ yaaári siro, bóawejõãj̄iyi. ³⁷ Cõãmacũ masõrigũpe bóaweririgu niwĩ. ³⁸⁻³⁹ Yáa wedera, yũũ múãrẽ wederére mas̄irĩ booa. Múã Moisére dutiré cũũrigũre tiipacãra, acabóre buarĩcu. Jesuména, cùãrẽ padeorã, tee niipetire acabóya maniriguere acabóre buamas̄icu. ⁴⁰ Profetas jóarigue múãrẽ wãari j̄irã, ãñurõ wãcũña. Biiro jóarira niwã:

⁴¹ Múã Cõãmacũrẽ buijãrã, ãñurõ tiyã.

Múã catiré b̄recorire yũũ tiãdarere ãñogũda.

Ãpẽrã múãrẽ teeré ãñurõ wedepacari, padeorídojãcu.

Teero tiirã, ñnãmanijõã, diajõããdacu múã,§ j̄i jóarira niwã, j̄i wedeyigu Pablo.

⁴² Cùã witiwari, cùãrẽ sãiyira:

—Ape yeerisãri b̄reco niirĩ, ateré buewa sũcã ùsãrẽ, j̄iyira.

* **13:33** Salmo 2.7. † **13:34** Isaías 55.3. ‡ **13:35** Salmo 16.10. § **13:41** Habacuc 1.5.

⁴³ Tiiwí neãrira witibatewara, paꝝ judíoa, judíoa niihêrã Cõãmacûrê useniremena padeorã cúãmena bapacutiwayira. Pablo, Bernabé cúãrê jĩyira: –Cõãmacû múãrê añurê titorére wãcũdurijãña. Cũãrê padeorucújãña, jĩ wedeyira.

⁴⁴ Apesemána yeerisãri bureco niirĩ, niipetira tiimacã macãrã Cõãmacûye quetire tuoáðara neãyira. ⁴⁵ Paꝝ neãrĩ ññarã, judíoa bayiró pesucutiwayira. Teero tiirã, ññarõ wedeseremena Pablo buerére “diamacú niiria” jĩ buijãyira.

⁴⁶ Pablo, Bernabé teeré tuorã, cuiro manirõ cúãrê jĩyira:

–Múã judíoare ãpêrã sũguero Cõãmacûye quetire bueró niirõ tiiwá. Múã teeré tuopacára, booría. “Cõãmacû catiré petihére titorére cuobórano mee niia”, jĩrã tiia múã. Teero tiirã, ùsã mecütigãrê judíoa niihêrãrê Cõãmacûye quetire bueadacu sãa. ⁴⁷ Cõãmacû teeré jĩ dutirigũ niirĩ ùsãrê cũũye maquẽ jóaripũpũre:

Yũũ mũũrê sããwócore tiiróbiro cũũã judíoa niihêrãpũre.

Yũũ netõnére quetire buegũdacu niipetire macãrĩpũ,* jĩ jóarigue niia, jĩyigũ Pablo.

⁴⁸ Teeré tuorã, judíoa niihêrã bayiró useniyira. “Cõãmacûye queti añunetõjõãã”, jĩyira. Cõãmacû catiré petihére ticonoãðara padeonũcãyira.

⁴⁹ Tiiditapũre Jesuyé quetire wedewarucuyira. ⁵⁰ Judíoape Pablo, Bernabé cõãdũgayira. Cúã masĩrã numiãrê cúari tiiyira. Cúã numiã cúãmena naĩrõ súubusera neãrã niiyira. Basocã añurã numiã niiyira. Ñmũãcãrê teerora cúari tiiyira. Cúã ùmũã pũtĩ macãrã niiyira tiimacãpũre. Pablo, Bernabé ññarõ tiinũcãrĩ tii, cúãya ditapũ niirĩrãre cõãjãyira. ⁵¹ Cúãpe tiimacã maquẽ dita cúãye dũporĩ túaariguere páabatecõãyira. “Múã basiro wapa cuoa” jĩrã, teero tiiyira. Iconio macãpũ wãajõãyira. ⁵² Jesuré padeorã Espĩritu Santo cúãmena niirĩ, bayiró useniremena pũtuáyira.

14

Iconiopũ Pablo, Bernabé tiirigue

¹ Pablo, Bernabé Iconiopũre judíoa neãrĩ wiipũ sããwa, wedeyira. Cúã tuorĩãñuremena wederĩ, paꝝ judíoa, ãpêrã judíoa niihêrã Jesuré padeonũcãyira. ² Judíoa Jesuré padeohera judíoa niihêrãrê cúari tii, ññarõ wãcũrĩ tiiyira Pablo, Bernabé. ³ Teero tiirã, Pablo, Bernabé yoari pũtuáyira tiimacãpũre. Cuiro manirõ marĩ Òpũyere wedeyira. Cõãmacũpe “diamacũrã wedeeya” jĩĩgũ, cũũ tutuaremena tiĩñorĩ tiiyigũ. ⁴ Tiimacã macãrã pũapõná batoyira. ãpêrã judíoa tiiróbiro wãcũyira; ãpêrãpé Jesús beserira tiiróbiro wãcũyira. ⁵ Teero tiirã, judíoa niihêrã, judíoa, cúãrê dutirãmena neã, wedeseyira:

–Jãmũ, Pablo, Bernabé ññarõ jĩ, ùtãperimena déesĩããda marĩ, jĩmĩyira.

⁶ Pablo, Bernabé cúãrê ññarõ tiidũgãrere tuorã, dutijõãyira. Licaonia ditapũ jea, too maquẽ macãrĩ Listra, Derbe, apeyé macãrĩpũcãrê jeayira. ⁷ Toopãre Jesuyé añurê quetire wedewarucuyira sũcã.

Listrapũ Pablore ùtãperimena déerigue

⁸ Listrapũ sícũ basocã wãamasĩhẽgũ duiyigũ. Sicato bauágũpũra dũporĩ posarigũ niiyigũ. ⁹ Toopũ duigũ, Pablo basocãre wederére tuoýigũ. Pablo cũũrê ñña, “ãni Jesuré cũũye dũporĩ netõnémasĩrere padeoĩ” jĩ wãcũyigũ. ¹⁰ Teero tiigũ, bayiró wedeseremena: –Mũũ dũporimena añuripĩ wũmũnũcãña, jĩyigũ.

* 13:47 Isaías 42.4; 49.6.

Cũ teero jĩrĩrã, bupucutúa, wáanucãyigu. ¹¹ Pablo teero tiirí ñnarã, Licaonia macãrã cúayemena bayiró busurómena wedeseyira:

—Cõãpõna basocá tiiróbiro õpũucutira marĩ p̄top̄ diijeáaya, jĩyira.

¹² Bernabére cúayagu cõãmacũ Zeus wãmecutigu wãme tuuyira. Pablopere, cũ wederi ñnarã, ãpĩ cúayagu cõãmacũ Hermes wãmecutigu wãme tuuyira.

¹³ Tiimacã witiwarop̄ Zeure padeorí wii niyiro. Tiiwí macũ pai wecũã ãmuãrẽ coorimena mamõarirare tiimacã sããwarop̄ néeatidutiwigu. Pai, ãpẽrã too macãrã Pablo, Bernabére padeoádara, wecuaré sããdugãmiyira. ¹⁴ Cũã teeré tiidugári tuorã, Pablo, Bernabé cũã basiro cúaye sutire wéeyigajãyira. “Múã tiiádare bayiró ññaã” jĩrã, teero tiyira. Cũã paũ decop̄ cutuwã, cũãrẽ bayiró busurómena jĩyira:

¹⁵ —¡Múã ãsãrẽ teeré tiirjãña! Æsãcã múã tiiróbirora basocá niiã. Múã biiro tiirecutirere nocõrõrã duujãña. Múã padeoré wapamaníã. Cõãmacũ catigúpere padeonucãña. Cũã ãmuãse, atiditã, díã pairímaa, niipetire atibúreco niirere tiirigu niwĩ. Teeré múãrẽ wedera atira tiiãwũ. ¹⁶ Cõãmacũ tíatop̄re niipetire dita macãrĩ macãrã cũã booró tiirí, cãmotárigu niwĩ. ¹⁷ Basocá cũãrẽ padeorípacari, cũã niirecutirere cũã ãñuré tiirémãna ãñoĩ niipetirare. Cũã oco peari tiirémãna ote ducacutiri tiii. Marĩrẽ ãñurõ yaare tico, ãseniremãna niirĩ tiii, jĩyira.

¹⁸ Wáicurare sãã, cũãrẽ padeoádara tiimiyira. Péerogã dusaátiri, Pablo, Bernabé cũãrẽ cãmotájãyira.

¹⁹ Antioquía macãrã, ãpẽrã Iconio macãrã jeayira toop̄re. Judíõa niyira cũã. Basocãre wãcũre wasorí tiyira. Pablore ãtãperimãna dée, “di-ajõãĩ” jĩmiyira. Macã wesap̄ wéewa, cũũjãyira. ²⁰ Jesuré padeorã cũãrẽ ñnasodeanucãyira. Cũũpe wãmũnucã, macãp̄ piyajõãyigu sũcã. Apebãreco Bernabémãna Derberp̄ wãajõãyigu.

²¹ Cũã toop̄ã jea, Jesuyé ãñuré quetire wedeyira. Too macãrã paũ cũã buerere padeonucãyira. Too síro cũã cãmepatúaatiyira Listrap̄. Too macãrã Iconiop̄, too macãrã Antioquíap̄ p̄tuajeyira. ²² Teemacãrĩp̄re Jesuré padeorãre wãcũtutuare ticoyira. “Jesuré padeorucújãña”, jĩyira. “Marĩ Cõãmacũ Õpũ niirõp̄ wãaadari sũguero, pee ññaré wãari, wãcũbayijãrõ booa”, jĩyira. ²³ Jesuré padeoré põnarĩcõrõ bũtoá dutirãre beseyira. Cũãrẽ cũũrã, beti, Cõãmacũrẽ sãiyira. “Marĩ Õpũ múã padeogú tiiãpuaro múãrẽ” jĩ, wãajõãyira.

Antioquía Siria ditap̄ Pablo, Bernabé p̄tuárigue

²⁴ Pablo, Bernabé Pisidia ditap̄ netõwã, Panfilia ditap̄ jeayira. ²⁵ Pergep̄ wedetõa, Atalia macãp̄ búajeyira. ²⁶ Too macãrã dooríwũmãna wãayira Antioquíap̄ wãara. Tiimacã macãrã cũãrẽ sicato ticocora, “Cõãmacũ múãrẽ ãñurõ cotearõ” jĩ ticocoyira. Cõãmacũ tiidutirere tiirã wãadutiwigu. Cũãpe teeré tiipetítõa, p̄tuajejõãyira. ²⁷ Tiimacãp̄ coerã, Jesuré padeorãre néõ, Cõãmacũ cũãmãna tiiriguere wedeyira. “Cõãmacũ judíõa niihãrãcãrẽ netõnãrere ticowĩ”, jĩ wedeyira. ²⁸ Cũã yoari p̄tuáyira Jesuré padeorãmãna.

15

Jerusalénp̄ neãrigue

¹ Cũã toop̄ã niirĩ, ãpẽrã Judea dita macãrã cũã p̄top̄ jeayira. Jesuré padeorãre bueyira:

—Múã Moisére dutiré cũũrigue tiihãri, múã cõnerígu yapa macã caserõre widecõãhãrĩ, Cõãmacũ múãrẽ netõnãriqui, jĩyira.

² Pablo, Bernabé cúãmena bayiró cãmerĩ wedeseyira. Teero tiirá, Antioquía macãrã Jerusalénꝑꝰ ticoadara, Pablo, Bernabé, ãpẽã too macãrãrẽ beseyira. Cúãrẽ jĩyira:

–Jerusalénꝑꝰ wáaya. Jesús beserirama, ãpẽã bũtoá dutirámena wedesera wáaya tee marĩ wedesere maquẽrẽ, jĩ ticocoyira.

³ Jesuré padeorá cúãrẽ ticocori, Fenicia dita, Samaria ditapꝰ netõwáyira. Teemacãrĩꝑꝰ netõwára, judíoa niihẽrã cúã Jesuré padeonꝰcãrigue quetire wedeyira. Tee quetire tũorá, niipetira Jesuré padeorá bayiró ɯseniyira.

⁴ Cúã Jerusalénꝑꝰ jeari, Jesuré padeorá, Jesús beserira, ãpẽã bũtoá dutirá cúãrẽ bocayira. Cúãrẽ Cõãmacũ cúãmena tiiriguere wedeyira. ⁵ Toopãre sĩquẽã fariseo basoca Jesuré padeorá niyira. Cúã wũmũnũcã, wedeseyira:

–Judíoa niihẽrã cúã Jesuré padeorí, cúã cõnerigũ yapa macã caseróre widecõãduti booa. Moisére dutiré cũũriguere tiidutíro booa, jĩmiyira.

⁶ Teero tiirá, Jesús beserira, ãpẽã bũtoá dutirá neã, wedeseyira tee maquẽrẽ. ⁷ Cúã yoari cãmerĩ sãĩñá wedeseari siro, Pedro wũmũnũcã, cúãrẽ jĩyigũ:

–Yáa wedera, múã masĩã: Cõãmacũ jõõ niiritopꝰ, judíoa niihẽrãrẽ cũũye quetire wededutigũ, yũre beserigũ niiwĩ. Cúãcãrẽ teeré tũo, “Jesuré padeoáro” jĩrigũ niiwĩ. ⁸ Cõãmacũ niipetire basocá wãcũrere masĩgũ “yáara niĩya cúã” jĩrere ãnogũ, Espíritu Santore ticorigũ niiwĩ cúãrẽ marĩrẽ cũũ ticorirobirora. ⁹ Marĩrẽ cúãmena tuudũcáwaririgũ niiwĩ. Cúãcãrẽ Jesuré padeorí, cúã ñañaré tiirere acaborigũ niiwĩ. ¹⁰ Múã Cõãmacũrẽ “mũũ cúãrẽ netõnémasĩricu, cúã Moisére dutiré cũũriguere tiihéri” jĩrã tiicú. Marĩ ñecũsũmũã Moisére dutiré cũũriguere tii sĩcãrĩbíriyira; marĩcã sĩcãrĩbíricu. ¹¹ Cõãmacũ judíoa niihẽrãrẽ tiiróbiro marĩrẽ netõnéqui. Jesús marĩ Õpãrẽ padeorí, wapa booró manirõ marĩcãrẽ netõnéqui, jĩyigũ Pedro.

¹² Teeré tũorá, niipetira ditamanĩjõãyira. Bernabé, Pablo wedeserecãrẽ ãñurõ tũoyíra. Judíoa niihẽrã pũtopꝰ Cõãmacũ cúãmena tiiẽñonetõriguere wedeyira. ¹³ Cúã wedetoari, Santiago wedeyigũ:

–Yáa wedera, tũoyá. ¹⁴ Cõãmacũ judíoa niihẽrãpũre cũũyara niĩãdarare besesũgueriguere wedeawĩ Simón Pedro. ¹⁵ Profetas teerora jóarira niiwã. Cúã jóariguere ãñurõ tũoyá:

¹⁶ “David dutirigue petirí siro, cũũ pãrãmérã niinũnũsera dutirigue petirí siropꝰ, sĩcũ David pãrãmi niinũnũsegũre yũũ cúã õpũ sõnecogũdacu sũcã.

¹⁷ Teero tiirá, judíoa niihẽrã yũre padeoádacua, yũũ beserira niijĩrã”, ¹⁸ jĩrigũ niiwĩ Cõãmacũ.

Tíatopꝰ teeré jĩrigũ niiwĩ Cõãmacũ, basocãre masĩdutigũ,* jĩ jóarira niiwã.

¹⁹ Too docare judíoa niihẽrã Jesuré padeonꝰcãrãrẽ “dutipotocõrijããda sáa” jĩ wãcũã yũũ. ²⁰ Ateré jóaada cúãrẽ: Wáicũra dii cúã padeorãre ticoariguere yaarijãña. ãpẽãména ñañarõ ñeeaperijãña. Wáicũra dii díi cõãña maniré diiré yaarijãña. Wáicũra díire sĩnirĩjãña, jĩ jóaada. ²¹ Múã masĩã: Tíatopꝰ marĩ yeerisãre bũrecoricõrõ Moisére dutiré cũũriguere wedenũcãjĩya. Marĩcã atitóre buedecocutia. Teeré niipetire macãrĩꝑꝰ judíoa neãre wiseripũ bueeya, jĩyigũ Santiago.

* 15:18 Amós 9.11-12.

Judíoa niihērārē jóaripũ

²² Teero tiirá, Jesús beserira, ãpērã butoá dutirá, niipetira Jesuré padeorámēna jĩyira: “Marĩ ticocoadarare beseri, ãñuãdacu. Pablo, Bernabémēna cúãrē ticococo Antioquíapũ”, jĩyira. Judare beseyira. Cũürēna ãpērã Barsabás jĩyira. Æpĩ Silas niiyigũ. Cúã pũarã cúã ãñurõ padeorá niiyira.

²³ Cúãmenā atipũ ticocoyira:

“Ûsã Jesús cũyere wededutigũ beserira, ãpērã butoá dutirá múã judíoa niihērārē ãñudutia. Múã ùsã baira tiiróbiro niirã Antioquíapũ, Siriapũ, Ciliciapũ niirãrē jóaa. ²⁴ Siquērã ãno macãrã ùsã menamacãrã ùsã dutiró manirõ múã pũtopũ wáayira. Múãrē potocõayira. Cúã wederémēna múãrē wedewisioayira. ²⁵ Teeré tũorá, ùsã sícãrĩbíro wãcũrémēna ùmũã siquērãrē múã pũtopũ bese, ticocori, ‘ãñuãdacu’ jĩãwã. Cúã wáaadacua Bernabé, Pablo marĩ bayiró maĩrãmēna. ²⁶ Bernabé, Pablo sãĩrĩquioro tiyira, Jesucristo marĩ Õpũyere buera. ²⁷ Judas, Silas ùsã ticocora wedeadacua atipũ maquērē. ²⁸ Ûsãrē Espiritu Santo wãcũrē tiorobirora pee dutiré múãrē cũricu. Ate bayiró booré dícare múãrē cũũada: ²⁹ Wáicura dii cúã weerirare ticoariguere yaarijãña. Wáicura díre sĩnirĩjãña. Wáicura dii díi cõãña maniré diiré yaarijãña. Æpērãmēna ñañarõ ñeeaperijãña. Múã ate dutirére tiirá, diamacú tiirá niĩãdacu. Nocõrõrã niĩã”, jĩ jóayira.

³⁰ Cúã “wáara tiia” jĩ, Antioquíapũ wáajõãyira. Toopá jea, basocãre neãduti, tiipũrē wiyayira. ³¹ Tiipũrē bueri tũorá, wãcũtutuarē ñeerã, ãñurõ useniyira. ³² Judas, Silas profetas niijãrã, yoari wedeyira. Æñurõ wãcũtutuarē, ãñurõ yeeripũnacũtũre ticonemoyira cúãrē. ³³ Yoasãñurĩ niiyira cúãmenā. Too síro “wáara tiia” jĩ, wáajõãyira. Too macãrãpe “Cõãmacũmenā wáaya múãrē tico-corira pũtopũ” jĩcoyira. ³⁴ Silape “wáagu tiia” jĩpacũ, “yũũ ãno pũtuágũda” jĩ, pũtuájãyigũ. ³⁵ Pablo, Bernabécã too Antioquíapũ pũtuájãyira. Pãũ ãpērãmēna too macãrãrē Jesuyé quetire bueyira.

Pablo, Bernabé cãmerĩ cõãrique

³⁶ Nocõrõ yoari siro, Pablo Bernabére jĩyigũ:

—Jãmũ sũcã, wáaco marĩ Jesuyé quetire bueré macãrĩcõrõ. Jesuré padeonũcãrirare ññanetõãda, ¿deero niirecutimĩ cúã? jĩrã, jĩmiyigũ.

³⁷ Bernabé néewadũgamiyigũ Juan Marcore. ³⁸ Pablope jĩyigũ:

—Too sugueropũ bueyapacũtũriwi cũũ. Panfliapũ marĩ niirĩ, cõãcopũtuãatiwi. Marĩmenā wáanemorĩ boorĩga, jĩyigũ.

³⁹ Cúã basiro bayiró cãmerĩ wedese, cúa, cãmerĩ cõãjãyira. Bernabépe dooríwũmenā Chipre nũcũrõpũ Marcore néewayigũ. ⁴⁰ Pablope Silare beseyigũ. Jesuré padeorã “Cõãmacũ cũũ ãñurē tiorémēna múãrē cotearo” jĩ sãĩbosári siro, wáajõãyigũ. ⁴¹ Wáa, Siria, Cilicia ditapũ netõwáyigũ. Jesuré padeorãre wãcũtutuarē ticonemoyigũ.

16*Silas, Timoteore Pablo néewarigũ*

¹ Pablo Derbe, Listra macãrĩpũre jeayigũ. Toopá sícũ Jesuré padeogũre buajeáyigũ. Cũũ wãmecũtiyigũ Timoteo. Cũũ judíoyo Jesuré padeogó macũ niiyigũ. Pacũpé griegoayũ niiyigũ. ² Jesuré padeorã Listra, Iconio macãrã cũürē “ãñuniĩ” jĩ wedeseyira. ³ Pablo cũürē bapacũtiaro jĩgũ, néewadũgayigũ. Judíoare tiigũ, Pablo Timoteo cõnerĩgũ yapa macã caseróre widecõãdũtiyigũ. Judíoa niipetira tiidita macãrãpe Timoteo pacũ griegoayũ niirere masĩyira.

4 Teero tiitóa, macārĩpáre netōwáyira. Jerusalén macārã Jesús beserira, ãpērã bũtoá dutirá dutiré cũũriguere wede, “teeré tiiyá” jĩnetōwayira. 5 Teero tiirã, Jesuré padeorã wãcũtutuanemoyira. Jesuré padeodúriyira. Bãrecoricōrõ ãpērãcã Jesuré padeonũcãyira.

Pablo quẽẽgũ tiiróbiro Macedonia macãrẽ ãnarigue

6 Too síro cũã Asia ditapũ Jesuyé quetire buera wáadũgarare Espíritu Santo cãmotáyigu. Teero tiirã, Frigia, Galacia ditape tããtãwa, 7 Misia dita táariropũ jeayira. Toopã jea, Bitinia ditapũ wãajõãmiyira. Espíritu Santo toopãcãrẽ wáadutiriyigu. 8 Teero tiirã, Misia netōwã, búawayira Troaspũ. 9 Toopã ñami Pablo quẽẽgũ tiiróbiro sícũ Macedonia dita macã cũã pũto wedesenucũrĩ ãnyayigu:

–Ûsã Macedonia macãrãrẽ tiipugũ tĩãatiya, jĩyigu.

10 Cũã quẽẽrõpũ tiiróbiro ãñaãri siro, máata ãsãrẽ néewaadariwũre ãmaãwũ.* “Cõãmacũ marĩrẽ Macedonia macãrãrẽ Jesuyé ãñurẽ quetire wededutigũ tiijãiyi”, jĩ wãcũwũ.

Filipospũ Lidia padeonũcãrigue

11 Ûsã Troaspũ niirãira doorĩwũmena diamacũrã Samotracia nũcũrõpũ wãajõãwũ. Apebãreco Neápolis macãpũ wãawũ. 12 Too macãrã Filipospũ maajeáwũ. Romanuã tiirĩ macã niĩã. Macedonia ditapũre Filipos bãrĩ niirĩ macã mee niĩã. Tiimacãpũre síquẽ bũrecori pũtũáwũ. 13 Judíoa yeerisãri bũreco niirĩ, tiimacãrẽ witiwa, díã wesapũ jeawũ. “Judíoa súubusero toopã niibocu”, jĩ wãcũwũ. Numiã neããrirare buajeá, cúãmena dui, wedewũ cúãrẽ. 14 Toopũre sícõ Tiatira macã macõ niiwõ. Coo suti wapapacãre sã ñiisãñũre dúago niiwõ. Cõãmacũrẽ padeogó niiwõ. Coo wãmecũtiwo Lidia. Coo Pablo wederere tũorĩ, Cõãmacũ coore ãñurõ tũonũnãseri tiiwĩ. 15 Coore, cooya wii macãrãrẽ wãmeõtiari siro, ãsãrẽ jĩwõ:

–Yũre “diamacũrã Jesuré padeogó niyo” jĩ wãcũrã, jãmũ, yãã wiipũ pũtũáya, jĩwõ.

Coo bayiró pũtũáadutiri tũorã, pũtũáwũ.

Pablõre, Silare peresuwiipũ sõnecorigue

16 Sicabũreco ãsã Cõãmacũrẽ súubuseropũ wãara, sícõ numiõ wãtĩ sããnorigore bocawũ. Coo ãpērãrẽ dutiapenori basoco niiwõ. Wãtĩ masĩrẽ ticorẽmena too síropũ wãaadarere wedemasĩwõ. Coo teero wederẽmena coore dutiaperã pairó niyeru wapásẽwa. 17 Pablõre, ãsãrẽ bayiró bũsũrõmena jĩñũnũsewo:

–Ãniã Cõãmacũ ãmũãsepũ niigũrẽ padecotera niĩya. Cõãmacũ basocãre netõnẽre quetire wedeeya, jĩwõ.

18 Pee bũrecori teero jĩñũnũsewo. Pablõre páasũti, cãmenũcã, wãtĩ coomenã niigũrẽ jĩwĩ:

–Mũũ coomenã niigũrẽ Jesucristo wãmemena witiwadutia, jĩwĩ.

Mãata witiõãrigũ niiwĩ.

19 Coore dutiaperã “deero tii niyeru wapatãnemoricu coomenã” jĩwã. Teero tiirã, Pablo, Silare ñee, tiimacã decopũ dutirãpũre néewawa. 20 Queti beserĩ basoca pũtopũre néjea, jĩwã:

–Ãniã judíoa niĩya. Marĩya macã macãrãrẽ wedeñañorã tiĩya. 21 Apeyẽ niirecutirere bueeya. Marĩ romanuã niijãrã, teero niirijãrõ booa. Marĩ teerẽ tiimasãria, jĩwã.

* **16:10** Lucas atipũ jóarigu Troaspũ niijyi. Pablo toopã jeari, Lucas cũũmena wãayigu Macedoniapũ.

²² Toopú neããriracã Pablo, Silamena cúajõãwã. Queti beserí basoca Pablo, Silare cúãye sutire tuuwéduti, tãnadutiwa. ²³ Cúãrẽ bayiró tãnatóa, peresuwiipũ tuunecosõnecowa. Tiiwií coterí basocare dutiwitíwari jĩrã, ãñurõ biajãdutiwa. ²⁴ Cúã teero jĩrĩ tũogú, peresuwií coterí basocũ niituri tatiapũ tuunecosõnecoyigũ cúãrẽ. Puagú yucũgũ tusure coperi watoapũ cúãye ðaporire súucũduti, siatú, biadũpójãyigũ.

Cõãmacũ dita cãmeñarĩ tiirígue

²⁵ Ñami deco Pablo, Silas Cõãmacũrẽ sãĩ, basapeoyira. Æpẽrã peresu niirã cúã basari tũoyíra. ²⁶ Wãcũña manirõ dita bayiró cãmeñayiro. Cúã niirĩ wii maquẽ botarĩ cãmeñayiro. Máata tiiwií biare sopepãmarĩ pãõpetijõãyiro. Niipetira peresuwiipũ niirãrẽ cõmedárimena siatúarigue jõãpetijõãyiro. ²⁷ Tiiwií coterí basocũ wãcã, tee pãõãrigue soperire ñña, “dutipetijõããya” jĩ wãcũmiyigũ. Teero tiigú, cuigũ, cũũ basiro espada née, sããgúdu tiimíyigũ. ²⁸ Pablope cũũrẽ bayiró wedeseremena jĩyigũ:

—Mũũ basiro ññañarõ tiirijãña. Æsã ãnopú niipetijãã, jĩyigũ.

²⁹ Teero jĩrĩ tũogú, cúãrẽ coterí basocupe sããwócore néeatiduti, sããcutúsãyigũ Pablo, Silas niirõpũ. Cuigũ, bayiró ñapõpigũra, cúã pũto ñicãcoberimena jeacũmuyigũ. ³⁰ Too síro wũmũncã, cúãrẽ néewitiwa, sããñáyigũ:

—¿Deero tiibógari yũũ, Cõãmacũ yũũre netõnéãrõ jĩgũ?

³¹ Cúã yũũyira:

—Mũũ ãsã Õpũ Jesuré padeogú, netõnénogũdacu. Mũũya wii macãrãcã padeorã, netõnénoãdacua, jĩyira.

³² Cũũrẽ, cũũya wii macãrãrẽ Cõãmacũye quetire wedeyira. ³³ Ñami tii horara cúã tãnaãrigue cãmirẽ cosegúdu néewayigũ. Coseári siro, máata cũũ, cũũya wii macãrã wãmeõtinoyira. ³⁴ Tiiwií coterí basocũ cũũya wiipũ néemuãwa, cúãrẽ yaaré ecayigũ. Cũũ, cũũya wederamena bayiró useniyira Cõãmacũrẽ padeonũcãrã.

³⁵ Bóeri queti beserí basoca tiimacã coterí basocare jĩyira:

—Ñiãrẽ wionécodutira wáaya, jĩyira.

³⁶ Tiimacã coterí basoca toopú jea, cúã jĩãriguere tiiwií coterí basocare wedeyira. Teeré tũo, cũũpũ Pablöre wedeyigũ sãa:

—Múãrẽ queti beserí basoca “wionécoaro” jĩãrira niiãwã. Teero tiirã, ãñurõ wáaya, jĩyigũ.

³⁷ Pablope tiimacã coterí basocare jĩyigũ:

—Æsã romanuã niipacari, queti beserí basoca ãsã tiiãriguere beseripacara, ãsãrẽ basocã ññacoropũ tãnarĩ tiiãwã. Peresuwiipũ tuunecosõnecori tiiãwã. Mecútigã ãsãrẽ basocã ññahẽrõpũ wionécodugacua. Niiria. Cúã basiro atijĩrã, ãsãrẽ néewionecora atiaro, jĩyigũ.

³⁸ Tiimacã coterí basoca queti beserí basocare wedera wáayira.

—Ñiã “romanuã niiã ãsã” jĩ wedeawã, jĩyira.

Teeré tũorã, queti beserí basoca cuiyira. ³⁹ Tiiwiipú jea, cúãrẽ acabóre sãiyíra. Sãitóa, cúãrẽ peresuwiipũ niirãrẽ néewioneco: —Atimacãrẽ niirijãña; wáaya, jĩyira.

⁴⁰ Pablo, Silas peresuwiipũ niãrira wãa, Lidiaya wiipũ sããwayira sũcã. Toopú Jesuré padeorãre ñña, wãcũtutuare tico, wãajõãyira.

¹ Pablo, Silas netōwáyira Anfípolis, Apolonia macārĩrē. Too netōwá, jeayira Tesalónica macāp̄u. Tiimacāp̄ure judíoa neārí wii niyyiro. ² Pablo cūū ti-irucúrobirora tiiwiipá sãawayigu. Itiá semana cúã yeerisãre burecoricōrō Cōãmacūye queti jóaripũ maquērē wedeyigu. ³ Tiipũ maquērē cúãrē wede, “Cōãmacū beserigure ñañarō netō diari siro, masãgũdaqui” jĩĩ wedeyigu.

—Jesús yuu múãrē jĩĩarigu Cōãmacū beserigura niĩ, jĩĩyigu.

⁴ Cūū wederi tuorá, sĩquērã judíoa “teerora niĩã” jĩĩ, Pablo, Silamena niinucāyira. Teero biiri paɯ griegoa Cōãmacūrē padeorá, paɯ ɯp̄tí macārã numiã cúãmena niinucāyira. ⁵ Teero tiirá, ãp̄ērã judíoa ññatuyira Pablo, Silare. Teero tiirá, ãmuã daderáre, ñañarã niisodeaatirare néō, tiimacã macārãrē cúaaro jĩĩrã, acaribídutiyira. Cúã cúara, Jasónya wiip̄u wáyira. Pablora, Silare basocá decop̄u néewaadara ãmaãrã wáamiyira. ⁶ Buaríyira. Cúãrē buahéra, Jasónrē, ãp̄ērã Jesuré padeoráre ñee, wéewayira. Acaribíwa, tiimacã dutirá p̄top̄u jea, wedesāyira:

—Ñniã niipetiro cúã wáarop̄ure wedemecũōrã tiicúa. Maríya macārē teerora tijeáaya. ⁷ Jasón cúãrē cūūya wiip̄u cuoárigu niĩãwĩ. Cúã niipetire romanuã òp̄ũ dutirére netōnucārã tiiãwã. “Ãp̄ĩ òp̄ũ niĩ, Jesús wãmecutigu” jĩĩrã tiiãwã, jĩĩyira acaribíremena.

⁸ Cúã teero jĩĩrĩ tuorá, niipetira, cúãrē dutirácã dee tii masĩriyira. ⁹ Jasónrē, cūū menamacārãrē niyeru cūũdutyira cúãmena.

—Ate wisióre quēnojeárip̄u, wiyaáda múãrē tee niyerure, jĩĩyira.

Niyeru cūũari siro, cúãrē duujãyira.

Pablo Bereap̄u tiirígue

¹⁰ Máata tiiñamirã Jesuré padeorá Pablo, Silare wáadutyira Berea macāp̄u. Toopú jea, judíoa neārí wiip̄u sãawayira. ¹¹ Berea macārãpe Tesalónica macārã nemorō basocá ãñurã niyyira. Cúã wederére tuouséniyira. Teeré tuorá, ¿diamacúrã niimĩ? jĩĩ masĩdugara, burecoricōrō Cōãmacūye queti jóaripũrē teero buerucujãyira. ¹² Teero tiirá, paɯ Jesuré padeonucāyira. Basocá ãñurã griegoa numiã, ãmuãcã paɯ padeonucāyira. ¹³ Tesalónica macārã judíoa Pablo Bereap̄u “Cōãmacūye quetire wedegu tiiáyigu” jĩĩrere tuoyira. Teero tiirá, toopú wáyira. Wedemecũō, cúari tiyyira. ¹⁴ Teero tiirí ññarã, Jesuré padeorá máata Pablora día pairímaap̄u wáadutyira. Silas, Timoteo tiimacāp̄ura p̄tuájãyira. ¹⁵ Pablora néewarira Atenasp̄u jea, cūũrē toopú cūũjã, cãmecóp̄uayira. Cúãmenarã Pablo queti ticocoyigu:

—Boyero Silas, Timoteo atiaro ãnopú, jĩĩyigu.

Pablo Atenasp̄u tiirígue

¹⁶ Pablo Atenasp̄u cúãrē yuegu, tiimacã macārã pee cúã padeorá weerirare ññagũ, bayiró wãcūyigu. ¹⁷ Teero tiigú, judíoa neārí wiip̄u sããwa, judíoamena, ãp̄ērã Cōãmacūrē padeorámena wedeseyigu. Burecoricōrō macã decop̄u cūū buajeáramena wedeseyigu. ¹⁸ ãp̄ērã epicúreoyere buerá, estoicoyere buerá Pablomena wedeseyira. Cūū Jesuyé quetire, diarirap̄u masárere wedeyigu cúãrē. Cúã basiro cãmerĩ sãññáyira:

—¿Deero jĩĩdugagu tiii ãni, teero wedeseãmajãgũ? jĩĩyira.

ãp̄ērãpé jĩĩyira:

—Apeditá macārã cúã padeoráye maquērē wedesegu niitu niĩ, jĩĩyira.

¹⁹ “Jãmu” jĩĩ, cūũrē néewayira Areópago burop̄u, dutirá neãrucurop̄u. Cūũrē jĩĩyira:

—Muu mama bueré wederére tuodugága. ²⁰ Muu tuoyá maniriguere wedesea. Teeré masĩdugaga. ¿Deero jĩdugaro tiii? jĩyira.

²¹ Atenas macārã, aperó macārã toopá jea niirã mama queti dícare tuo, wedese usenicua.

²² Pablo Areópagopu neārã decopu wũmunucã, jĩyigu:

—Múã Atenas macārã, múãyarare bayiró padeóa, yuu ñnarĩ. ²³ Yuu ñnanetõgũ, múã súbuserere ñnagũ, sicaró múã súbuseropu jóaturiguere ññaãwũ: “MASĨNA MANIGÛRË SÚBUSERO NIIÃ”, jĩ jóaturigue niĩãwũ. Múã masĩpacara súbusegurena yuu múãrẽ wedea.

²⁴ 'Cõamacũ atibúrecore, atibúrecopu niirécãrẽ tiirigu niiwĩ. Ëmuãse, atiyepá Òpũ niĩ. Teero tiigú, basocá cúã tiiré wiserire niiriqui. ²⁵ Marĩ paderémena cũrẽ tiiápumasĩna manicú. Apeyenó dũsarícu cũrẽ. Cũ niipetirare catiré, yeerisãre, apeyé niipetirere ticoqui.

²⁶ 'Sĩcũ basocúmenarã niipetire põnarĩ macārã wáari tiirigu niiwĩ. Cũãrẽ atibúreco niipetiropu wáa, niirĩ tiirigu niiwĩ. Cũrã niipetire põnarĩrẽ “atiditapá nocõrõ yoari niĩadacua” jĩ cũurigu niiwĩ. ²⁷ Cõamacũ teero tiirigu niiwĩ, cũrẽ ãmaãrõ jĩgũ. Ñnurõ ãmaãmasĩhẽrã niipacara, buabócu. Cũ marĩ sĩquẽrã putogã niiqui. Yoaropu niiriqui. ²⁸ Cũ tutuaremena marĩ cati, wáamasĩ, niĩã. Múã basarére jóarira biiro jóarira niiwã: “Marĩcã cũ põna niĩã”. ²⁹ Marĩ Cõamacũ põna niijĩrã, oro, plata, ãtãmena tiirirare “Cõamacũ niĩ” jĩ wãcũrijãrõ booa. Marĩ wãcũrẽmena Cõamacũ queorére tiimasĩricu. ³⁰ Cõamacũ too suguero macãrãpũre cũrẽ masĩrijãrã, cũ dutirére tihẽrare teero ññajãrigu niiwĩ. Atitóre niipetirare niipetiropu cũ ññañaré tiirére wãcũpati, wasodutíqui. ³¹ Cõamacũ niipetirare wapa tiiádari burecore besetoayigu. Tiibureco jeari, queoró jĩrẽmena wapa tiigúdaqui. Cũ beserigumena teero tiigúdaqui. “Cũrã múãrẽ wapa tiigúdu niĩ” jĩ ãnogú, diarigupũre masõrigu niiwĩ, jĩyigu Pablo.

³² Diarirapu masãrere wederi tuorã, sĩquẽrã buijãyira. Æpẽrãpé: —Too síro muu wedeseri tuoáda teerẽja, jĩyira.

³³ Pablo cúã too niirãrã, wáajõãyigu. ³⁴ Sĩquẽrã Jesuré padeó, Pablone nunuyíra. Sĩcũ Areópagopu dutirãmena neãrucugu niiyigu. Cũ wãmecũtiyigu Dionisio. Apegó Dámaris wãmecũtiyigo. Æpẽrã cúãmena niiyira.

18

Corintopu Pablo tiirigue

¹ Too síro Pablo Atenaspu niĩarigu Corinto macãpu wáajõãyigu. ² Toopá jeagu, judíoayũ Ponto dita macãrẽ buajeayigu. Cũ wãmecũtiyigu Aquila. Pablo toopá wáaadari suguero, Claudio romanuã õpũ judíoa Romapu niirãrẽ witidutiyigu. Aquila, cũ nũmo Priscilamena Italiapu niĩarira witi, jeayira tiimacã Corintore. Pablo cúãrẽ ñnagũ wáayigu. ³ Cũ cúã paderénorã padegú niijĩgũ, cúãmena padegudu putuayigu. Wáicura caserimena wiseri tiirã niiyira. ⁴ Judíoa yeerisãre burecoricõrõ cúã nearĩ wiipu wedegu wáayigu. Judíoare, judíoa niihẽrãrẽ padeodugári tiidugágu tiimiyigu.

⁵ Silas, Timoteo Macedoniapu niĩarira jeari, Pablo wederé dícu wedeyigu. “Jesús Cõamacũ beserigu niĩ”, jĩ wedemiyigu judíoare. ⁶ Cũãpe cũ wederére cãmotánucãyira. Cũrẽ ññañarõ jĩyira. Teero tiigú, Cõamacũ cúãrẽ ññañarõ tiiádarere ãnogú, cũ sotoá sãñañirore, tuuwé páabateyigu. Cũãrẽ jĩyigu:

—Múã pecamepu wáari, múãye wapa niĩadacu; yé wapa mee niĩadacu. Teero tiigú, mecũãmena judíoa niihẽrãrẽ wedegu wáaguda, jĩyigu.

⁷ Tiiwii niiārigu witiwayigu. Apewii putogā niiri wiipu sãawayigu. Tiiwii Ticio Justoya wii niyiro. Cõamacũrẽ padeogú niyigu cũũ. ⁸ Judioa neāri wii dutigú, cũũya wii macārãmena Jesuré padeoyira. Cũũ wãmecutiyyigu Crispo. Paũ too macārãcã Pablo wederere tuorá, Jesuré padeoyira. Padeó, wãmeõtinoyira.

⁹ Sicañami Pablo cãniripacu, quẽẽgũ tiiróbiro Jesús cũũrẽ wederi tuoyigu. Cũũrẽ jĩyyigu:

—Cuirijãña. Yéere wederucujãña. Wededujã tiirijãña. ¹⁰ Yũũ mũũmena niirucujãã. Basocá mũũrẽ ñañarõ tiimasĩricua. Atimacãrẽ paũ yũũre padeoádara niĩya, jĩyyigu.

¹¹ Teero tiigú, Pablo sicacãma apecãmá deco toopá putuáyigu. Cõamacũye quetire bueyigu.

¹² Teebũrecorire sĩcũ Acaya dita dutigú niyigu. Cũũ wãmecutiyyigu Galión. Cũũ dutigú niirito, judioa sĩcãrĩbiro wãcũrã Pablöre ñee, queti beserõpu néewayira. ¹³ Galiõnrẽ jĩyyira:

—Ñni Cõamacũrẽ padeodutire romanuã õpũ dutirere netõnucãre niĩã, jĩyyira.

¹⁴ Pablo wedegũũ tiiri, Galión judioare wedesũguecojãyigu:

—Ñni apeyenó ñañoãtã, basocãre ñañarõ tiiátã, mũãrẽ añurõ tuobóajiyu.

¹⁵ Múãye, múã judioa dutirere niirĩ, múã basiro quẽnoñá. Yũũ teenórẽ besegũũ mee niĩã, jĩyyigu.

¹⁶ Cũã queti beserõpu niĩarirare cõãwionecojãyigu. ¹⁷ Niipetira Sóstenes judioa neāri wii dutigũre ñee, queti beserĩ wii díamacũ páayira. Galiõnpe “cũã booró tiiáro” jĩjãyigu.

Antioquiapũ Pablo coepũtũarigue, too síro cũũ wedewanemorigue

¹⁸ Pablo peebũrecori putuáyigu Corintopũ. Too síro Jesuré padeorãre “wãagu tiia” jĩĩ, dooriũũmena wãajõãyigu Siria ditapũ wãagu. Priscila, Aquila cũũmena wãayira. Cencreapũ búawasũgueyira. Toopá Pablo Cõamacũrẽ “biiro tiigũda” jĩĩrirobirora tiigú, cũũ póare pedecõãjãyigu. ¹⁹ Too macãrã Éfesopũ tĩãjeayira. Tiimacãpũ Pablo cũũyigu Priscila, Aquilare. Cũũpe judioa neāri wiipu sããwa, judioare wedeyigu. ²⁰ Cũũrẽ yoasãñurĩ putuãdutimiyira. Cũũpe booriyigu.

²¹ —Jerusalénpu yũũre wãaro booa, bosebũreco ññagũ wãagu. Mũãrẽ ññagũ atinemogũdacu, Cõamacũ boorĩ, jĩyyigu.

“Wãagu tiia” jĩĩ, wãajõãyigu dooriũũmena. ²² Cesareapũ jea, Jerusalénpu maawáyigu. Toopá Jesuré padeorãre añudutiyyigu. Too macũ Antioquiapũ wãajõãyigu. ²³ Toopũre péero niĩ, wãajõãyigu sũcã. Galacia dita maquẽ macãrĩrẽ, Frigia dita maquẽ macãrĩrẽ netõwáyigu. Niipetira Jesuré padeorãre wãcũtutuare ticonemoyigu.

Apolos Éfesopũ buerigue

²⁴ Tiatore judioayũ Alejandría macã macũ Éfesopũ jeayigu. Cũũ wãmecutiyyigu Apolos. Cũũ añurõ wedemenigũ niyigu. Cõamacũye queti jóaripũ maquẽrẽ añurõ masĩgũ niyigu. ²⁵ Marĩ Õpũ “biiro niirecutiro booa” jĩĩrere buenorigũ niyigu. Juan basocãre wãmeõtigũ buerigue dícare masĩpacu, díamacũ Jesuyere bueyigu mũseniremena. ²⁶ Cũũ judioa neāri wiipu cuire manirõmena wedenũcãyigu. Priscila, Aquila cũũrẽ tuo, néewa, Cõamacũye quetire añurõ díamacũ wenenemoyira.

²⁷ Cũũ Acayapũ “wãagũũ tiia” jĩĩrĩ, Jesuré padeorã “añurõ wãaya” jĩyyira. Cũũrẽ paperapũ jóabosayira. Jesuré padeorã Acayapũ niirãrẽ “Apolore añurõ

bocaya” jĩ jóayira. Cũ toopú jeagu, Cõamacũ tiiápurementa Jesuré padeoráre añurõ tiiápuyigu.

²⁸ Cũ niipetira ññacoropũ judíoare cũ wedemeniremena docacũmurĩ tiiyigu. Cõamacũye queti jóaripũrũ cũãrẽ bué, “Jesús Cõamacũ beserigu niĩ” jĩrere ãñoýigu.

19

Éfesopũ Pablo buerigue

¹ Apolos Corintopũ niirito, Pablope ãmũãreburire netõwá, Éfesopũre jeayigu. Toopú sĩquẽrã Cõamacũrẽ padeoráre buajeáyigu. ² Cũãrẽ sãñáyigu:

—Mũã Cõamacũrẽ padeorí, ¿Espíritu Santo múãmena niinucãrĩ? jĩyigu.

Cũãpe yũyira:

—Õba. Æsã Espiritu Santo niirere tũohera niitũ, jĩyira.

³ —Too docare ¿noã wederiguere padeojĩrã, wãmeõtidutiri? jĩyigu.

—Juan wederiguere padeojĩrã, wãmeõtidutiwũ, jĩyira.

⁴ Pablo jĩnemoyigu:

—Juan basocáre wãmeõtiyigu. Teeména cũ ñañaré tiirere wãcũpati, wasorere ãñoýira. Juan biiro wedeyigu: “Yũũ siro ãpĩ atigũdaqui. Cũãrẽ padeoyá”, jĩyigu. Cũ teero jĩ wederigũra niĩ Jesús, jĩyigu.

⁵ Cũ teero jĩrĩ tũorá, Jesús wãmemena wãmeõtidutiya. ⁶ Pablo cũãrẽ ñaapeóri, Espiritu Santo cũãpũre niigũ diijeáyigu. Æpẽrã basocáye wedeserere masĩripacara, wedesenucãyira. Cõamacũ wededutirere wedeyira. ⁷ Cũ niipetira niirã, doce ãmũã niyira.

⁸ Pablo tiimacãpũ judíoa neãrĩ wiipũ wáarucuyigu. Ætĩãrã muĩpũrã tiiwiipáre cuire manirõmena wedeyigu. “Cõamacũ dutiré basocãpũre niĩãdare jeatoaa” jĩréména Jesuré padeorí tiijãdũgagũ tiiyigu. ⁹ Sĩquẽrã cũ wederere tũodũgáryira. Padeoríyira. Mama buerere basocã tũocóropũ ñañarõ wedeseyira. Teero tiigũ, Pablo witiweojõáyigu; Jesuré padeoráre néewitiwayigu. Búrecoricõrõ Tiranoya wiipũ neãyira. Tiiwiĩ buerĩ wiipũ bueyigu sũcã. ¹⁰ Pũacãmá bueyigu. Teero tiirã, tiidita Asia macãrã tũopetĩjõáyira Jesuyé quetire. Judíoa, judíoa niĩhẽrãcã teerẽ tũoyira.

¹¹ Cõamacũ cũ sĩcũrã tiimasĩrere Pablomena tiĩñoyigu. Cũãmena ññaña manirere tiiyigu. ¹² Cũ paacõãre caserire, cũũya õpũ pẽniãrigue caserire néewayira diarecutirare. Teeména netõnéyira; wãtĩã sããnorirare cõãwionecoyira.

¹³ Sĩquẽrã judíoa wáanetõrã wãtĩãrẽ cõãwionecora niyira. Cũã marĩ Õpũ Jesús wãmemena wãtĩãrẽ cõãwionecodũgamiyira.

—Jesús Pablo wedewarucugũ wãmemena múãrẽ witiwadutia, jĩmiyira wãtĩãrẽ.

¹⁴ Teerora tiirã tiimíyira Esceva põnacã. Esceva judíoayũ, paiaré dutigũ niyigu. Cũ põna siete niyira. ¹⁵ Cũ teero tiirĩ, wãtĩ cũãrẽ yũyigu:

—Jesuré yũũ masĩã. Pablocãrẽ masĩã. ¿Mũãpeja noãno niĩ? jĩyigu.

¹⁶ Basocũ wãtĩ sããnorigũ cũãpũre bupuñãpeayigu. Cũã niipetira nemorõ tutuanetõnucãjãyigu. Cũãrẽ ñañarõ peti tiiyigu. Sutimaníã, cãmicũtira ti-iwiĩ niĩãrira cutũcõwitiwayira. ¹⁷ Cũãrẽ teero wáare quetire Éfeso macãrã tũopetĩjõáyira. Niipetira judíoa, judíoa niĩhẽrãcã tũoyira. Bayiró cuiyira sãa. Marĩ Õpũ Jesuyere añurõ quioníremena wedeseyira sãa.

¹⁸ Pũũ too sũgueropũ Jesuré padeonucãrira jea, cũã ñañaré tiirere wedeyira.

¹⁹ Pũũ yaso doarira cũã bueré papera tutirire néeneõ, sóecõãjãyira niipetira

ĩñacoropu. Teetutiri wapa cúã bapaqueori, “cincuenta mil” niyeruquiri plataquiri wapacutímiyiro. ²⁰ Ateména marĩ Õpũye queti sesajõãrõ tiiyiro. Cõãmacũ tutuaremena paũ padeonemórã tiiyira.

²¹ Ate wáari siro, Pablo wãcũyigu: “Yũũ Jerusalénpu putuawaguda. Toopú wáaadari suguero, Macedonia, Acaya ditapu ãñanetõgũ wáaguda. Jerusalénpu jea, niiãri siro, Romapu ãñagũ wáaro boocú”, jĩ wãcũyigu. ²² Teero tiigú, puarã cũũrẽ tiiapurare ticocosugueyigu Macedoniapu. Cúã niyira Timoteo, Erasto. Cũũpe putuájãyigu ména toopú Asia ditapu.

Éfesopu cúasore wáarigue

²³ Tíatorena mama bueré padeorémena bayiró cúasore wáayiro. ²⁴ Cúasori tiinucãyigu sícũ plata padegú. Cũũ wãmecutiyigu Demetrio. Platamena cúã padeogóya wii tiiróbiro biiré wiserigã tii, dúagu niyigu. Cúã padeogó weerigo wãmecutiyigo Artemisa. Tee wiserigãrẽ dúara, Demetrio, cũũrẽ padecoteracã pairó wapatárucuyira. ²⁵ Cũũrẽ padecotera, ãpẽrã plata paderãre néõyigu. Cũũrẽ jĩyigu:

—Múã ãñurõ masiã: Marĩ ate paderémena ãñurõ wapatá niijãmiã. ²⁶ ãño Éfesopure Pablo paure cũũ wederémena nunurĩ tiitóai mée. ãño Asiapucãrẽ múã ãñarõbirora, teero biiri múã tuorõbirora paũ niicua. Basocá tiiríraja “padeorã mee niĩya” jĩãwĩ cũũdu. ²⁷ Ate bayiró quioa. Marĩ tiiré búri niiré putuábocu. Artemisa ãñunetõjõãgõya wiicã búri niirí wii putuábocu. Coõ Asia macãrã padeogó niipetira atibúreco macãrã padeogó niyo. Coõ uputí macõ niiré basocá ñañarõ wedesenucãrĩ, búri niiré putuábocu, jĩyigu.

²⁸ Cũũ teero jĩrĩ tuorã, bayiró cúa, acaribíyira:

—Artemisa ãñunetõjõãgõ Éfeso macãrã padeogó niyo, jĩyira.

²⁹ Cúã acaribíri, paũ tiimacã macãrãcã “¿deero wáai?” jĩ masĩripacara, acaribípetijõãyira. Sícãrõména cúã neãrõpu cutuwáyira. Pablomena bapacutiwarirare bayiró ñee, néewayira. Cúã niyira Gayo, Aristarco. Macedonia macãrã niyira. ³⁰ Pablo basocá decopu sããwadugamiyigu. Jesuré padeorãpe cũũrẽ wáadutiriyira. ³¹ ãpẽrã Pablora maĩrã queti ticocoyira. Cúã sĩquẽrã Asia macãrã dutirá niyira. “Pablo usã neãrõpu sããatirijããrõ”, jĩcoyira. ³² Toopú niirã ãpẽrã cúã booró acaribíyira. ãpẽrã apeyenó acaribíyira. ãpẽrãcã teerora jĩãmajãyira. “¿Marĩ ãnopú deero tiirã neããrĩ?” jĩ masĩriyira. ³³ ãpẽrã judíõa Alejandro ãñabuyira. Basocá díamacũpu cũũrẽ tuunéconucõcoyira, wedearo jĩrã. Cũũrẽ “ditamanijõãña” jĩdugagu, wẽẽtucomiyigu. “Usã wapa cuoríã”, jĩdugamiyigu. ³⁴ “Cũũ judíõayũ niĩ”, jĩ ãñamasĩrã, acaribínemoyira. Pua hora sícãrĩbíro acaribíyira.

—Artemisa ãñunetõjõãgõ Éfeso macãrã padeogó niyo, jĩyira.

³⁵ Sícũ tiimacã macãrãrẽ dutigú too acaribírare ditamanĩrĩ tiiyigu. Cũũrẽ jĩyigu:

—Múã Éfeso macãrã, yũũre tuoyã. Niipetiro macãrã ateré masĩcua: Marĩ atimacã Éfeso macãrã Artemisa ãñunetõjõãgõ padeorí wiire coterã niĩã. Coõ queoré umuãsepũ diiatiriguere coterã niĩã. ³⁶ Sícũ “teero mee niĩã” jĩmasĩriqui. Teero tiirã, nocõrõrã acaribíya. ãñurõ wãcũsugueya, noo booró tiĩãmarĩ jĩrã. ³⁷ ãniã múã néeatirira apeyé marĩ padeorí wii maquẽrẽ yaarírira niĩãwã. Marĩ padeogóre ñañarõ wedeseriarira niĩãwã. ³⁸ Demetrio, ãpẽrã plata paderãmena wedesãre cuogú, queti beserõpu wáaro. Tee niĩãdarerena queti beseró, queti beserí basocacã niĩya. Toopú cãmerĩ wedesããrõ.

³⁹ Múã apeyenó sãĩdugãra, atimacã macãrã dutirãmena cúã neãrõpu wedesera

wáaya. Cúã múãrẽ wedeadacua. ⁴⁰ Mecúã marĩ acaribíariguere romanuã dutirá marĩrẽ wedesãrĩquioro tiirá tiia. Marĩ teero peti acaribíro bauró acaribíãmajãrã tiíawũ. Teero tiirá, romanuã cúã wedesãrĩ, marĩrẽ deero jĩ yũũmasíña maniãdacu, jĩyigu.

⁴¹ Teero wedeseypacuti: —Nocõrõrã niiã, jĩyigu.

20

Macedoniapũ, Greciapũ Pablo wáarigue

¹ Cúasore petiári siro, Pablo Jesuré padeorãre neãdutiwigũ. Cúãrẽ wãcũtutuare tico, “wáagu tiia” jĩ, Macedoniapũ wáajõãwigũ. ² Too maquẽ macãrĩpũ netõwágũ, too macãrãrẽ cũũ wederémẽna wãcũtutuare ticonemowayigu. Teero tii, jeayigu Greciapũ. ³ Toopá itĩãrã muĩpũrã pũtuáwigũ. Cũũ Siriapũ dooríwũmena wáagũdũ, judíoa cũũrẽ sããdũgãre quetire tũoyígu. Teero tiigũ, “Macedonia wáarimãpũra cãmepũtuáawagũda sũcã” jĩ wãcũyigu. ⁴ Cũũ wáari, ãpẽrã cũũrẽ bapacutiwarira niiwã. Cúã niiwã: Sópater Berea macã macũ (cũũ Pirro wãmecutigu macũ niiwĩ); Segundo, Aristarco (cúã pũarã Tesalónica macãrã niiwã); Gayo Derbe macã macũ; Timoteo; Tíquico, Trófimo (cúã pũarã Asia macãrã niiwã). ⁵ Cúã ãsã suguero wáa, Troaspũ ãsãrẽ yuerira niiwã.* ⁶ Ësã Filipospũ pũtuáwũ. Toopá pã púuri tiirémẽna wáoya manirẽ pãrẽ yaarí bosebũreco ãñawũ. Nocõrõrã nii, wáajõãwũ dooríwũmena. Cinco bũrecori siro jeawũ Troaspũ. Toopá sica semana pũtuáwũ.

Troaspũ Pablo ãñanetõgũ wáarigue

⁷ Yeerisãri bũreco niirĩ, ãsã neãwũ bocaadara. Apebũrecope Pablo wáagũdũ niijĩgũ, cúãrẽ wedewi. Ñami deco niirĩ, wedegu tiiwí ména. ⁸ Ëmũãrõ macã tatiã ãsã neãrĩ tatiapũ pee sããwócorepa niiwũ. ⁹ Sícã mamũ ventana sopepũ duigũ wũgoá jeanowĩ. Cũũ wãmecutiwi Eutico. Pablo yoari peti wedegu tiirĩ, cãnicónuãrigũ niiwĩ. Yerapũ ñaacodiawi. Cũũ duiariro itiacasa sotoapũ niiwũ. Cúãpe cutudiwã, diaarigũpũre néemũõcowa. ¹⁰ Pablocã diiwáwi. Cũũ sotoa munibiã, cũũrẽ ñeediyo, cúãrẽ jĩwĩ:

—Nocõrõca ucuarĩjãña. Catijã ména, jĩwĩ.

¹¹ Mũãwa, cúãrẽ pã bato, yaa, wedeseboejõã, wáajõãwĩ. ¹² Mamũpere wiipã neejõãwã. Cũũ catiri, ãñurõ yeeripũnacutira niiwã sũcã.

Troaspũ niĩãrira Mileto macãpũ wáarigue

¹³ Pablo ãsãrẽ jĩrirobirora dooríwũmena cũũ suguero Asopũ wáajõãwũ. Pablo ãsãrẽ: —Yũũ maapũ wáa, Asopũ múãrẽ bocagũda, jĩwĩ.

¹⁴ Asopũ ãsãmena buajeá, ãsã atiriwũpũ sããwĩ. Too síro Mitilenepũ tĩãwawũ. ¹⁵ Too macãrã apebũreco Quío nucũrõ díamacũpũ tĩãjeawũ. Maawáriwũ. Too macãrã apebũreco Samospũ tĩãjeawũ. Too macãrã apebũreco Miletopũ jeajõãwũ sãa. ¹⁶ Ësã Miletopũ wáara, Éfesore diamacũ netõjõãwũ. Pablo Asiapũ yoari pũtuádgariwi. Cũũrẽ basioatã, Jerusalénpũ Pentecostés bosebũreco ãñadugawi.

Pablo Éfeso macãrã bũtoá dutirãre wedeyaponorigue

¹⁷ Pablo Miletopũ niigũ, Éfeso macãrã Jesuré padeorã bũtoá dutirãre atiduticowi. ¹⁸ Cúã jeari ãña, cúãrẽ jĩwĩ:

—Múã ãñurõ masĩcu yũũ múã watoapũre tiirécutiriguere. Yũũ sicato Asiapũ jeagu, tée yũũ niitugũpũ tiitúcoriguere ãñurõ masĩcu. ¹⁹ Yũũ marĩ Òpũ dutiró

* **20:5** Lucas atipũ jóarigu Filipospũ niijiyi, Pablo toopá jeari.

tiigú, “ãpêrã nemorõ añuré tiia” jĩ wãcũriwũ. Múãmena utiwũ. Judíoa yũre ñañarõ tiidugári, ñañarõ netõwũ. ²⁰ Niipetire múã añurõ niiãdarere wedepetijãwũ. Basocá neãrõpũ, múãye wiseripũ teero wederucujãwũ. ²¹ Judíoare, judíoa niihêrãcãrẽ ateré sãcãrĩbíro wedewũ: “Múã ñañaré tiirere wãcũpati, wasoyá; Cõãmacũyere añurõ tiinucãña; Jesús marĩ Õpũrẽ padeoyá”, jĩ wederucujãwũ. ²² Yũ mecũtígã wáagu tiia Jerusalénpũ Espiritu Santo yũre dutiribirora. Toopú yũre deero wáaro wáaadacu masĩriga. ²³ Ate dí cure masiã: Basocá ñañarõ netõrĩ tii, yũre peresuwiipũ sõnecoadacua. Ateré macãrĩcõrõ Espiritu Santo yũre wedei. ²⁴ Ateré masĩpacũ, wãcũpatiria. Yũ catirere maĩria. Marĩ Õpũ Jesús cũũ paderé cũũriguere peotidugaga. Cõãmacũ basocãre netõnére quetire wededutiwi yũre.

²⁵ Yũ múã pũtopũ niigũ, Cõãmacũ dutiré basocãpũre niiãdare jeariguere wedewarucuwũ. “Múã sãcũno yũre ññanemoricu sãa”, jĩ tũgueñajãga. ²⁶ Teero tiigú, mecũã múãrẽ wedea: Yũ wederiguere tũorĩra pecamerũ wáari, yé wapa niiricu. ²⁷ Yũ múãrẽ niipetire Cõãmacũye quetire wederijã tiiríwũ. ²⁸ Teero tiirã, múã basiro coteya. Jesuré padeorí põna macãrãcãrẽ añurõ cote, buenemoña. Múãrẽ Espiritu Santo cũũrigũ niiwĩ, cúãrẽ ññanũnũsearo jĩgũ. Cõãmacũ cũũ macũye dímena cúãrẽ cũũyara wáari tiirígu niiwĩ. Teero tiirã, oveja coterí basoca tiirõbiro cúãrẽ tiápuya. ²⁹ Yũ tũgueñarĩ, yũ wáari siro, ãpêrã jĩditorepira múãmena niirã jeaadacua. Yáywa ovejare sããrã tiirõbiro múã Jesuré padeorere petirí tiidugãadacua. ³⁰ Siquerã múã menamacãrãcã wedewisioadacua, Jesuré padeorã cúãrẽ tũonũnũsearo jĩrã. ³¹ Teero tiirã, añurõ tũomasĩ niña. Múã ateré acabóricu: Itiãcũma múã niipetirare añurõ tiãdarere bóaneõremena búrecori, ñamirĩ wedewũ.

³² Yũ wáagu tiia. Cõãmacũ múãrẽ añurõ cotearo. Cũũ maĩre quetimena múãrẽ tutuare ticoaro. Tee queti múãrẽ wãcũtutuari, padeonemórĩ tiimasĩcu. Tee quetire padeorí, ãpêrã Jesuré padeoramena múãrẽ añuré ticogũdaqui Cõãmacũ. ³³ ãpêrãye niyeru, oro, suti boonemósãriwũ yũ. ³⁴ Múã masĩcu: Yé wãmorĩmena padewũ. Teemena yũ, yũ menamacãrã booriguenorẽ bũawũ. ³⁵ Niipetire yũ tiiríguemena múãrẽ eñowũ. Marĩ paderemena bóaneõrãrẽ tiápuro booa. Marĩ Õpũ Jesús cũũ jĩũriguere wãcũrõ booa: “Ticogũpe ñeegũ nemorõ useniqui”, jĩyigũ, jĩwĩ Pablo.

³⁶ Teeré jĩtoanucõ, cúã niipetiramena ñicãcoberimena jeacũmu, Cõãmacũrẽ sãiwĩ. ³⁷ Niipetira bayiró utiwa. Cũũrẽ ráabũ, wasopũro ãpũ tiiwã. ³⁸ Cũũ “múã yũre ññanemoricu sãa” jĩũriguere wãcũrã, nemorõ bóaneõrã pũtuãwa. Too síro dooríwũpũ cúãrẽ cũũcora wáawa.

21

Jerusalénpũ Pablo wáarigue

¹ Ësã Éfeso macãrã bũtoá dutirãre “wãara tiia” jĩtoa, dooríwũpũ muãã, wãajõãwũ. Wãa, diamacũ wãa, Cos macãpũ jeawũ. Apebũreco Rodas macãpũ, too macãrã Pátara macãpũ jeawũ. ² Toopú Feniciapũ wãariwũcare bũajeáwũ. Tiipũpũ muãã, wãajõãwũ. ³ Wãa, Chipre nũcũrõrẽ ññawa, tiinũcũrõ acuniñape pũtuãwũ. Too netõwã, Siria ditapũre jeawũ. Jea, Tiro macãpũ maajeáwũ. Toopú tiiwũ macãrã apeyẽ cúã néewariguere apamonecoadara tiiwã. ⁴ Toopú ãsã Jesuré padeorãre ãmaã, bũajeáwũ. Cũãmena sica semana pũtuãwũ. Cũã Espiritu Santo masĩre ticorẽmena Pablõre “Jerusalénpũ wãarijãña” jĩmiwã. ⁵ Cũã teero jĩpacari, tii semana petirí, wãajõãwũ sũcã. Cũã niipetira, cúã nũmosãnumiã, cúã põna ãsãrẽ bapacũtibuawa macã wesapũ.

Ditatuparipɯ ñicãcoberimena jeacũmu, Cõãmacũrẽ sãiwũ. ⁶ Sãitóa, “wáara tiia” jĩ, dooríwɯcapɯ mɯãsãwũ. Cúãpe cúãye wiseripɯ pɯtuajõãwã.

⁷ Tiropɯ niiãrira wáa, Tolemaida macãpɯ jeawɯ. Toopú Jesuré padeoráre ãñuduti, sicabureco pɯtuáwɯ cúãmena. ⁸ Apebúreco wáa, Cesareapɯ jeawɯ. Toopú jeara, Felipe Jesuyé queti wedegúya wiipɯ sããwawɯ. Felipe Jesuré padeorá siete yaaré batorira menamacũ niirigɯ niiwĩ. Cũ pɯtopɯ pɯtuáwɯ.

⁹ Cũ põna numiã manumanirã bapari niiwã. Cúã profetas niiwã.

¹⁰ Yoari ùsã niiripacari, sícũ Judeapɯ niiãrigɯ jeawi. Profeta niiwĩ. Cũ wãmecutiwi Agabo. ¹¹ Ùsã pɯto jea, Pabloyada siatúridare née, cũ basiro cúãye dɯpori, cúãye wãmoripɯ siatúwi. Siatútoa, ùsãrẽ jĩwĩ:

—Espíritu Santo jĩãwĩ yɯre: “Judíoa Jerusalénpɯ atidá òpũrẽ siatúadacua ãno mɯ siatúro tiiróbiro. Cũrẽ judíoa niihẽrãpɯre ticoadacua”, jĩwĩ Agabo.

¹² Cũ teero jĩrĩ tuorá, ùsã Pablore: —Jerusalénpɯ wáarijãña, jĩmiwũ.

Cesarea macãrãcã: —Wáarijãña, jĩmiwã.

¹³ Cũpe jĩwĩ:

—Utirijãña. Yɯre bayiró wãcũpatiri tiirá tiia. Jerusalénpɯ Jesuyé wapa yɯre siatú, sããdugápacari, wáaguda, jĩwĩ.

¹⁴ Cũ “jáɯ, ãñuã” jĩhẽrĩ ñnarã: —Cõãmacũ booró tiíaro, jĩjãwũ.

Nocõrõrã ditamanirã pɯtuáwɯ.

¹⁵ Ùsã too niiãrira ùsãye ñnanotoa, wáajõãwũ Jerusalénpɯ. ¹⁶ Siquẽrã Cesarea macãrã Jesuré padeorá wáawa ùsãmena. Cúã ùsãrẽ néewawa Mnasónya wiipɯ. Cũ Chipre macũ niirigɯ niiwĩ. Yoari Jesuré padeogú niiwĩ. Toopú cãniwũ.

Pablo Santiagore ññagũ wáarigue

¹⁷ Ùsã Jerusalénpɯ jeari, Jesuré padeorá useniremena bocawa ùsãrẽ.

¹⁸ Apebúreco Pablo ùsãmena Santiagore ññagũ wáawi. Toopú niipetira butoá dutirá niiwã. ¹⁹ Pablo cúãrẽ ãñudutiwi. Judíoa niihẽrãrẽ Cõãmacũ cúãmena tiiríguẽcõrõ dɯaró manirõ wedemũãncãwĩ. ²⁰ Teeré tuo, Cõãmacũrẽ usenire ticowa. Pablore jĩwã:

—Ùsãya wedegɯ, mɯ masĩcu: Paɯ peti judíoa Jesuré padeorá niĩya. Cúã “Moisére dutiré cũriguere tiipetiro booa” jĩrã tiĩya. ²¹ Cúã ate wedepatirere tuoáyira: Mɯ judíoa niihẽrãye ditapɯ niigũ, judíoa toopú niirãrẽ Moisés dutirere “tiirijãña” jĩyiro. Cúã põnarẽ cõnerigɯ yapa macã caseróre “widedcõãrijãña” jĩyiro. Teero biiri marĩ judíoa tiirẽcutirenocãrẽ “tiirijãña” jĩyiro. Teeré tuoýira. ²² “¿Deero tiigúdari cúã?” jĩ wedeseawũ ùsã mɯrẽ. Cúã mɯ “ãnopú jeaayigɯ” jĩrere tuoádacua. ²³ Teero tiirá, ùsã biiro wãcũãwũ: Ëmũã bapari Cõãmacũrẽ “biiro tiíada” jĩãrira niíawã. ²⁴ Mɯ cúãmena Cõãmacũwiipɯ wáari, ãñubocu. Mɯcã cúã tiiróbirora tiiyá. Cúã marĩ tiirénorẽ tiirá tiíawã. Atebúrecorire ñañarẽ tiíariguere acabóre sãrã tiíawã. Niipetire wáicɯra cúã Cõãmacũrẽ ticoadarare mɯ sãibosáya. Mɯ teero tiíari siro, cúã póare pedecõãdutiadacua. Mɯ biiro tiíariguere masĩrã, niipetira judíoa mɯye quetire “teero jĩãmajãrã tiijya” jĩãdacua. “Cũcã Moisére dutiré cũriguere ãñurõ tiigú niĩ”, jĩãdacua. ²⁵ Jesuré padeorá judíoa niihẽrãpɯre “biiro tiirí ãñuãdacu” marĩ jĩriguere jóacotoawɯ: Wáicɯra dii cúã padeoráre ticoariguere yaarijãña. Wáicɯraye díire sñirijãña. Wáicɯra dii díi cõãña manirẽ díire yaarijãña. ãpẽrãména ñañarõ ñeaperijãña, jĩ jóawɯ, jĩwã.

Pablore peresuwiipɯ néewarigue

²⁶ Apebúrecope Pablo cúã baparire néewawi. Pablo cũ ñañarẽ tiíariguere acabóre sãitóri, Cõãmacũwiipɯ sããwayira. Pablo pairé wedeyigɯ:

—Sica semana dusa añiã ñañaré tiáriguere acabóre sãĩãdaro. Niituri bũrecore cũãcõrõ wáicurare sãĩdutí, ticoadacua Cõãmacũrẽ, jĩiyigu.

²⁷ Cũã siete bũrecori peotíadara tiirí, judíoa Asia macãrã Pablõre Cõãmacũwiipũ niirí ññayira. Cũũrẽ ññarã, ãpẽrãrẽ cúarosãrĩ tiiyíra. Cũã cũũrẽ ñee, acaribíyira:

²⁸ —Ûsãya wedera, tiápura atiya. Ññirã niĩ niipetiropũ niipetirare ññarõ buewarucugũ. Cũũ marĩ judíoa maquẽrẽ, Moisére dutiré cũũriguere, teero biiri atiwíi maquẽrẽ ññarõ wedesewarucuyigu. Apeyeréja, griegoare atiwíipũre néesããwĩ. Cũũ biiro tiigú, atiwíi ññaré manirí wiire ññarõgú tii, jĩiyira.

²⁹ Ate suguero Trófimo Éfeso macã Pablomena macãpũ niirí ññayira. Teero ññarira niijĩrã, cũã “cũũrẽ Cõãmacũwiipũ néesããjĩyĩ” jĩ wãcũrira niimiwã.*

³⁰ Cũã wedesãrĩ tũorã, niipetira tiimacã macãrã acaribíbatejõãwã. Cutũjeáwa. Pablõre ñee, wécowitiawa, té Cõãmacũwii sopepũtópũ. Máata sopepãmarĩrẽ biajãwã. ³¹ Pablõre sãĩãdarapũ tiirí, ãpẽrã basocá surara dutigũpũre wedera wáarira niiwã:

—Niipetira atimacã Jerusalén macãrã neã, cúa, acaribíra tiíawã, jĩiyira.

³² Cũũ tee quetire tũogú, cũũyara surarare, cũãrẽ dutirãre néõ, diiáti, cutuátiwa cũã pũtopũ. Surara dutigú suraramena cutuátiri ññarã, Pablõre páarira duujãwã.

³³ Surara dutigú Pablo pũtopũ jea, surarare ñeeduti, pũadá cõmedaména siatúdutiwí. Basocãre sãĩñãwĩ:

—¿Noã niĩ añi? ¿Deero tiárĩ? jĩimiwĩ.

³⁴ Basocãpe ãpĩ merẽã, ãpẽrãcã merẽã noo booró acaribíãmajãwã. Teero tiigú, surara dutigũpe añũrõ tũobũariwí. Cũũyara surarare néewadutiwi cũã niirí wiicaru. ³⁵ Tiiwíi mũãwaropũ jeari, basocã bayiró tuudiyówa. Teero tiirã, surara Pablõre néepa néecomũãwã. ³⁶ Niipetira cũã siro tuudiyóatira: —Sĩãcõãjãña, jĩ acaribíwa.

Pablo “yũũ wapa cũoríã” jĩĩrigue

³⁷ Tiiwiipũ sõnecoadara tiirí, Pablo surara dutigũre sãĩñãyigu:

—Yũũ mũũmena wedeseri, ¿ãññuniãdari? jĩiyigu.

Cũũrẽ yũũyigu:

—¡Ayo! Mũũcã griegoayere wedesemasĩjããyo. ³⁸ ¿Mũũ Egipto macã ãsã romanuãrẽ cõãdũgamirigu mee niĩ? Cũũ cuatro mil basocãre sãĩrẽpira dutigũ niiyigu. Cũũyarare néõ, basocã manirõpũ néewayigu, jĩiyigu.

³⁹ Pablo yũũyigu:

—Yũũ cũũ mee niã. Judíoyũ niã. Tarso Cilicia ditapũ niirí macã macã niã. Búri niirí macã macã mee niã. Yũũ añiãrẽ wededũgaga. Mũũ boorí, wedegũda, jĩiyigu.

⁴⁰ Surara dutigú “jáũ” jĩiyigu. Teero tiigú, too mũãwaropũ nucũgũrã, wẽtucowi. Cũã ditamanirí ñña, hebreoyemena wedewi cũãrẽ:

22

¹ —Yáa wedera, yũũ pacũsũmũã, yũũre tũoyá ména. Yũũ mũãrẽ yéẽ maquẽrẽ wedegũda, mũã yũũre “wapa cũoríã” jĩĩãrõ jĩĩgũ, jĩĩwĩ.

² Cũũ hebreoyemena wederi tũorã, nemorõ ditamanijõãwã. Pablo cũãrẽ jĩĩwĩ:

³ —Yũũ judíoyũ niã. Tarso Cilicia ditapũ niirí macãpũ bauáwũ. Atimacãpũ masãwũ. Gamaliel yũũre buewi. Cũũ Moisés marĩ ñecũsũmũãrẽ dutiré

* **21:29** Cõãmacũwii Jerusalénpũ niimiri wiipũre judíoa niñẽrãrẽ sããwadutiriyira.

niipetirere buepetijāwī y_uure. Múã atitóre Cõãmacũ dutirére tiirécuti**ro**birora y_uucã añurõ tiirucújãã. ⁴ Y_u tiiburecop_u mama buerére padeoráre ñañarõ tiirucúw_u. Siquẽrãrẽ sãdutiw_u. Ɛm_uã, numiãrẽ ñee, cúãrẽ peresuwiip_u sõnecodutirucuw_u. ⁵ Paiaré dutigú, niipetira Judíoare Dutirá Peti “teerora tiiwí” jĩ masĩcua. Cúãrã y_uure dutirépũrĩrẽ jóabosarira niiwã. Teepũrĩrẽ née, marĩya wedera Damascop_u niirãrẽ ticogud_u tiimíwũ. “Mama buerére padeoráre ñee, siatú, néewagud_u Jerusalén_u, cúãrẽ ñañarõ tiiduti**g**ud_u”, jĩmiwũ.

Pablo wasoríque queti
(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Maa wáag_u, Damascop_u jeagud_u tiirí, coeritó niirí, wãcũña manirõ ãmũãsep_u bóediatí y_u puto bayiró capemórõ bóew_u. ⁷ Teero wáari, y_u ditap_u ñaacũmujõãwũ. Sícũ y_uure wedeseri tuowú: “Saulo, ¿deero tiigú y_uure ñañarõ tiin_uñusei?” jĩwĩ. ⁸ “¿Noã niĩ m_u?” jĩwũ. “Y_u Jesús Nazaret macã macũ m_u ñañarõ tiin_uñusegura niia”, jĩwĩ. ⁹ Y_umena wáariracã tee bóediatiriguere ñña, “cuijõããwũ” jĩwã. Cũ y_umena wedeseriguere “tuoriat_u” jĩwã. ¹⁰ Y_u cũrẽ sãñáwũ: “Ōpũ, ¿deero tiirí boogári?” jĩwũ. Cũ y_uure y_uwi: “W_um_uñcãña. Damascop_u wáaya. Toopá m_urẽ sícũ wedegud_uqui niipetire m_u tiiadare Cõãmacũ quẽnorére”, jĩwĩ. ¹¹ Y_umena wáarira y_uure tũãwáta, Damascop_u wáara. Y_uure asibatére capeari bauhéri tiiwá.

¹² Tiimacãp_ure Ananías wãmecutigu niiwĩ. Cõãmacãrẽ quioníremena padeogú, Moisére dutiré cũiriguere tiigú niiwĩ. Niipetira judíoa tiimacã niirã cũrẽ “añuniĩ” jĩ ññawã. ¹³ Y_uure ññagũ jea, y_u wesap_u nucũ, y_uure jĩwĩ: “Yáa wedeg_u Saulo, ññam_uõcoya sũcã”, jĩwĩ. Wãcũña manirõ cũrẽ ññam_uõcow_u. ¹⁴ Y_uure jĩnemowĩ: “Tiatop_u Cõãmacũ marĩ ñecũsũmũã padeorígu m_urẽ besetoayig_u, cũ boorére m_urẽ masiãrõ jĩgũ. Cũ macũ añugárẽ ñña, cũ wedeserere tuoáro jĩgũ, beseyig_u. ¹⁵ M_u cũyere wedeg_u wáagudacu. Niipetirare niipetirop_u m_u ññaãriguere, m_u tuoáriguere wedewarucug_u wáagudacu. ¹⁶ Teero tiigú, yoari yuerijãña m_u. W_um_uñcãña. Marĩ Ōpũrẽ padeojigũ, m_u ñañaré tiirére acabóre sãñá. Sãitóa, wãmeõtidutiya”, jĩwĩ.

Pablo judíoa niihẽrã p_utop_u wáadutiriguere wederig_u

¹⁷ Too síro Jerusalén_u p_utuajeag_u, Cõãmacũwiip_u cũrẽ sãigú jeaw_u. Y_u cũrẽ sãigú tiirí, cãnirípac_u, quẽẽrõp_u tiiróbiro Jesuré ññawũ. ¹⁸ Jesús y_uure jĩwĩ: “Boyero atimacã Jerusalénrẽ witiwaya. Año macãrã yée quetire m_u wederi, booríadacu”, jĩwĩ. ¹⁹ Y_u cũrẽ jĩwũ: “Ōpũ, cúã añurõ masĩcua: Niipetire judíoa cúã neãré wiserip_u m_urẽ padeoráre tãnaduti, peresuwiip_u sõnecorucuw_u. ²⁰ Esteban m_uye queti wederig_ure cúã sãrítore, y_ucã toopára ññanucũwũ. Cũrẽ sãrãye suti sotoá maquẽrẽ cotebosaw_u. ‘Añurõ tiirã sããya’, jĩ wãcũmiwũ”, jĩ wedemiwũ Jesuré. ²¹ Cũ y_uure jĩwĩ: “Wáaya. Y_u aperopá yoarop_u ticogudacu m_urẽ judíoa niihẽrã p_utop_u”, jĩwĩ.

Pablo surara dutigúmena wedeserig_u

²² Nocõrõrã añurõ tuotúwa. Teeré tuorá, bayiró acaribíwa sũcã.

—Cũrẽ sãcõãjãña. Cũrẽ boorídojãã, jĩ acaribíwa.

²³ Acaribíra, cúã cúarere ññorã, cúãye suti sotoá sãñarere tuuwé, wẽẽtuwa. Dita maané, déebatecow_u. ²⁴ Cúã teero tiirí ññagũ, surara dutigú Pablöre sõnecojãduti**g**u cúãya wii popeap_u. Sõnecotoanucõ, Pablöre “¿deero tiirã basocá m_urẽ acaribí?” jĩ wederi tiidugá**g**u, cũrẽ tãnagú**u** siatú**u**tiyig_u.

²⁵ Siatúari siro, Pablöre cũ puto nucũgú cien surara dutigúre jĩyig_u:

—Múã yũre búri peti tãnamasĩricu; romanuãrẽ dutiré teero tiidutíria. Yũu romanuãyu niiã; queti beserí basoca yũu tiiáriguere beseriya ména, jĩiyigu.

²⁶ Cũũ teero jĩĩrĩ tũogú, cien surara dutigú cũũrẽ dutigúpũre wedegũ wáayigu.

—Mũũ añurõ tiiyá. Jõõ niiárigu “romanuãyu niiã” jĩĩãwĩ, jĩiyigu.

²⁷ Teeré tũogú, surara dutigú sãĩñágũ wáayigu:

—¿Niirõrã mũũ romanuãyu niĩ? jĩiyigu.

—Éjũ, cũũrã niiã, jĩiyigu Pablo.

²⁸ Surara dutigúpe: —Yũu pairó niyeru wapatíwũ, romanuãyu niirére sããgũdu, jĩiyigu.

—Yũũja máata bauágũpũra romanuãyu niirigu niiwũ, jĩiyigu Pablo.

²⁹ Teeré tũorá, cũũrẽ tãnaãdara tiimíãrira máata aperopé jeaconucãyira. Surara dutigúcã cui niiyigu. “Romanuãyũre ‘tãnañá’ jĩĩgũ, siatúdutimiãyu” jĩĩ wãcũgũ, cuijõãyigu.

Pablo Judíoare Dutirá Peti pũtopũ wederigũ

³⁰ Teero tiigú, judíoa cũũrẽ wedesãre diamacú maquẽrẽ masĩdũgagũ, apebũrecope paiaré dutirãre, teero biiri niipetira Judíoare Dutirá Petire nẽoýigu. Pablõre jõãdutí, néediati, cúã ññacoropũ nucũdutyigu.

23

¹ Pablo Judíoare Dutirá Petire ñña, jĩiyigu:

—Yáa wedera, yũu catiré bũrecorire tée mecũãpũmena Cõãmacũ ññacoropũ añurõ yeeripũnacũtia, jĩiyigu.

² Ananías paiaré dutigú teeré tũogú, Pablo wesa nucũrãrẽ useropũ páadutimiyigu cũũ teero jĩĩré wapa. ³ Teero tiigú, Pablo cũũrẽ jĩiyigu:

—Cõãmacũ mũũrẽ ñañarõ tiigúdaqui. Mũũ tiiditórepigu niiã. Mũũ too duia, yũũre queti besegũdu Moisés dutiré jĩĩrõbirora. Mũũ basirora tee dutirére netõnucãgũ tiia, yũũre páadutigupeja, jĩiyigu.

⁴ Too nucũrã cũũrẽ jĩiyira:

—Biirõ ñañarõ wedeserijãrõ booa paiaré dutigú Cõãmacũ cũũrigũre, jĩiyira.

⁵ Pablo cúãrẽ jĩiyigu:

—Yáa wedera, cũũ paiaré dutigú niirére yũu masĩriatũ. Cõãmacũye queti jóaripũrũ biirõ jóare niiã: “Múãya macã macãrãrẽ dutigúre ñañarõ wedeserijãña”, jĩĩã, jĩiyigu.

⁶ Pablo too niirã saduceo basoca, ãpẽrã fariseo basoca niirĩ ññagũ, bayiró bũsũrómena wedeseyigu:

—Yáa wedera, yũu fariseo basocũra niiã yũu pacũsũmuã tiirõbirora. Basocã diarira masãrere yũu padeóa. Ate yũu padeoré wapa múã yũũre ãno queti beserópũ néeatia, jĩiyigu.

⁷ Teeré tũorá, fariseo basoca, saduceo basocamena bayiró cãmerĩ jĩiyira. Teero tiirã, sãcãrõména niimiãrira batajõãyira. ⁸ Saduceo basoca diarirapũ masãrere, teero biiri ángelea, wãtĩã niirére padeoríya. Fariseo basocape teeré padeoóya. ⁹ Cũã bayiró acaribíyira. Teero tiirã, sãquẽrã Moisés jóarigue buerã wũmũnucãyira. Fariseo basoca niiyira. Bayiró cúasoremãna wedemiyira:

—Ñnirẽ wapa ñañaré bũaríã. Apetó tiigú, ángele cũũrẽ wedesejĩyi, jĩĩmiyira.

¹⁰ Cũã bayiró cãmerĩ jĩĩnemorĩ ññagũ, surara dutigú Pablõre wéetamũtõrĩ jĩĩgũ, cuiyigu. Teero tiigú, Pablo cúã watoapũ niigũrẽ surarare néeatidutyigu. Cũã niirí wiicapũ néewadutyigu sũcã.

¹¹ Tiiñami Jesús Pablo pũto bauá, jĩiyigu:

—Wãcũtutuaya. Atimacã Jerusalénũ yéẽ quetire wedearirobirora Romapũcãrẽ wedegũdacu, jĩiyigu.

Judíoa Pablöre sīādugámirigue

¹² Apebúrecope āpērā judíoa yayióropu neā, “Pablöre sīāāda” jīimiyira. “Mecūāmena yaari, sīnirínucāāda; Pablöre sīātórapu, yaaada. Cūūrē sīārīatā, Cōāmacū marīrē ñañarō tiiáro”, jīimiyira. ¹³ Teero wedesera cuarenta nemorō niiyira. ¹⁴ Cūā paiaré dutirá, āpērā butoá dutirá pūtopu wáa, cūārē jīiyira:

–Ēsā Cōāmacū ĩñacoropu yaarinucāāwū; Pablöre sīāādari sūguero, yaaria.

¹⁵ Teero tiirā, múā, niipetira múāmena dutirá* surara dutigúre queti ticocoya. Cūū Pablöre néediatiaro. “Ēsā cūū tiāriguere āñurō sīññádugaga”, jīicoya. Pablo múā pūto jeaadari sūguero, cūūrē sīāādara, cūmuādacu, jīimiyira.

¹⁶ Pablo bayio macū cūā sīādugáre quetire tūogú, surara niirí wiicapu sīāwa, Pablöre queti wedeyigu. ¹⁷ Pablöre cūū wederi tūogú, sīcū cien surara dutigúre atiduti, jīiyigu:

–Ānirē mūu dutigú pūtopu néewaya. Queti wedegudu tiiáyigu cūūrē, jīiyigu.

¹⁸ Cūūrē surara dutigú pūtopu néewa, jīiyigu:

–Pablo marī peresu cūogú yūure atiduti, ānirē mūu pūtopu néeatidutiawī. Queti wedegudu tiiáyigu mūūrē, jīiyigu.

¹⁹ Surara dutigú mamūrē wāmoru ñee, néewa, basocá tūohéropu sīññáyigu:

–¿Ñeenó queti wededugai yūure? jīiyigu.

²⁰ Mamūpe cūūrē wedeyigu:

–Judíoa mūūrē queti ticocoadacua. Niipetira “biirō tiiáda” jīiāyira. Pablöre ñamigā Judíoare Dutirá Peti neārōpu néewadutiadacua mūūrē. “Cūū tiāriguere āñurō sīññádugaga”, jīiditoadacua. ²¹ Cūārē tūoríjāña. Cūā menamacārā cuarenta nemorō ūmūā cūūrē duti, coteadacua. Cūā yaari, sīniríadacua; cūūrē sīātórapu, yaaadacua. Cūā “marī teero tiirīatā, Cōāmacū ñañarō tiiáro” jīiāyira. Quēnotóayira cūā tiiádarere. Mecūtīgā mūu “jáu” jīiré dícare yuera tiicúa, jīiyigu.

²² Surara dutigúpe jīiyigu:

–Sīcūnorē “teeré cūūrē wedeawū” jīirijāña. Nocōrōrā niīā, jīiyigu.

Surara dutigú Pablöre Félix pūtopu ticocorigue

²³ Surara dutigú cien surara dutirá pūarārē atiduti, wedeyigu:

–Surarare quēnodutiya. Cūā mecūā ñami nueve niirī, wáaadacua Cesareapu. Doscientos surara dūpomena wáaaro; setenta caballoamena pesawaaro; doscientos saderéyucure néewaaro. ²⁴ Pablo cūū pesawaadara caballoacārē quēnoārō. Apeyenó merēā wáaro manirō Félix atiditá dutigúpure néewaya, jīiyigu.

²⁵ Wedetōa, paperapū jóayigu. Ate cūū jóarigue tiiróbiro niīā:

²⁶ “Yūu Claudio Lisias, mūu Félix Judea dita dutigúre āñudutia. ²⁷ Yūu mūūrē ticocogure judíoa ñeejāāwā. Cūūrē sīāādara tiimíāwā. Yūu cūū romanuāyū niiré tūogú, suraramena cūūrē netōnéāwū. ²⁸ ‘¿Ñeenó wapa cūūrē wedesāi?’ jīi masídugagu, Judíoare Dutirá Peti neārōpu cūūrē néediwaawū. ²⁹ Judíoare dutiré maquē dícare ‘netōnucāāwī’ jīi wedesāāwā. Tee dícare cūūrē wedesāi, ñeenó wapa sīāmasīña maniāwū; cūū ñañarō tiirīpacari, peresuwiipū sōnecomasiña maniāwū. ³⁰ Āpērā judíoa ‘cūūrē sīāāda’ jīiré queti yūupure jeaawū. Teero tiigú, máata mūupure ticocoa. Cūūrē ānopū wedesāārirare mūupure ‘wedesārā wáaya’ jīiāwū. Nocōrōrā niīā”, jīi jóayigu.

* **23:15** Cáāmena dutirá Judíoare Dutirá Peti niiyira. Pecasāyemena “junta suprema” jīicua.

³¹ Tiiñami surara cūū dutiarirobirora Pablöre néewa, néejeayira Antípatris macāpɯ. ³² Apebárecope surara dɯpomena wáarira toorá cāmecóɯtɯaaatiyira cúāya wiicapɯra sūcā. Caballoamena wáarira dícu Pablomena netōwáyira. ³³ Cúā Cesareapɯ jea, surara dutigú jóaripūrē ticoyira tiidita dutigúre. Pablocārē cūūpɯre ticoyira. ³⁴ Cūū tiipūrē buetoa, Pablöre sãññáyigu:

—¿Noo macāpɯ niĩ mɯɯ? jĩiyigu.

—Cilicia macū niĩ, jĩiyigu.

³⁵ —Mɯurē wedesārã ānopú jeari, mɯurē tɯogúda, jĩiyigu.

Teero jĩitoa, Pablöre Herodeniya wiicapɯ cotedutyigu.

24

Félix pɯtopɯ Pablöre wedesārigue

¹ Sicamoquēñe burecori siro paiaré dutigú Ananías, sīquērã butoá dutirámena Cesareapɯ jeayira. Basocáre wedesārirare wedesebosagu cúāmena jeayigu. Cūū wāmecutiyyigu Tértulo. Félixɯre Pablöre wedesāyira. ² Pablöre néejeari, Tértulo cūūrē wedesānucāyigu:

—Īsārē dutigú, mɯɯ dutirémēna añurō niirecutia ūsã. Mɯɯ masīrēmenarã atiditá añurí dita wáaro tiia. ³ Niipetiropɯ niipetire mɯɯ ūsārē tiibosárere ūseniremena iñã. ⁴ Mɯurē páasutiri tiidugáriga. Teero tiigú, péero wedesecoguda. Īsārē péero tɯocójĩña ména. ⁵ Īsã iñarĩ, āni ñãñoĩ. Niipetiropɯ judíoare sīcārōména niimirirare cāmerĩ batarí tiinetōĩ. Nazaret macū buerigue nɯnūrārē suguegú niĩ. ⁶ Cōāmacūwiire ñãnodugámiyigu. Teero tiirá, ūsã cūūrē peresu ñeewū. Īsã judíoare queti beserobirora cūūrē queti besedugamiwū. ⁷ Īsã teero tiíadara tiirí, Lisias surara dutigú ūsã puto sãāati, tutuaromena cūūrē néejōāwĩ. ⁸ Īsã cūūrē wedesārere mɯupɯre wedesādutiwi. Mɯɯ basiro cūūrē sãññáte. Teero tiigú, ate niipetire ūsã wedesārere “niirōrã niicu” jĩ masīgūdacu mɯɯ, jĩiyigu.

⁹ Judíoa “ájũ, teerora wáawu” jĩnemocoyira.

Pablo Félixre wederigue

¹⁰ Félix Pablöre iñayigu, wedeseya jĩgũ. Pablo wedeseyigu:

—Yɯɯ masiã: Mɯɯ yoari atiditá macārārē queti beserí basocɯ niĩ. Teero tiigú, ūseniremena mɯurē wedeguda yéequerē. ¹¹ Niipetire yɯɯ tiiríguere, mɯɯ sãññarĩ, paɯ basocá mɯurē wedemasīcua. Doce burecori netōã, yɯɯ Jerusalénɯ jeari siro. Toopá Cōāmacūrē padeogú jeawɯ. ¹² Āniã yɯɯre āpērāména cāmerĩ ñãñarō jĩrĩ buajeáriwa. Cōāmacūwiipɯ, ūsã neárē wiseripɯ, teero biiri macāpɯ yɯɯ basocáre cúari tiirí buajeáriwa. ¹³ Cúā wedesārere “biiro tiíawĩ” jĩmasīriya. ¹⁴ Yɯɯ tiirére wedeguda. Mama bueré jĩrōbirora yɯɯ Cōāmacū ūsã ñecūsūmūã padeorigure padeóa. Āniã mama buerére padeorí booríya. Yɯɯ doca niipetire Moisére dutiré cūūriguere, teero biiri profetas jóariguere padeóa. ¹⁵ Yɯɯ añiã tiirōbirora Cōāmacū tiíadarere yuea. Cūū basocá diarirapɯ masōgūdaqui, añuré tiiráre, ñãñaré tiiráre teerora. ¹⁶ Teero tiigú, yɯɯ masīrō jeatuario wapa cuohégɯ niidugaga, Cōāmacū iñacoropɯ, basocá iñacoropɯ teerora.

¹⁷ Yɯɯ peecūmarĩ aperopá wāanetōārigu Jerusalénɯ jeawɯ sūcā. Judíoa bóaneōrārē niyeru ticogu jeawɯ. Teero biiri Cōāmacūrē padeogú apeyenó ticogu jeawɯ. ¹⁸ Yɯɯ teeré tiigú tiirí, sīquērã Asia macārã judíoa yɯɯre buajeáwa Cōāmacūwiipɯ. Yɯɯpe too sugueropɯ Moisés cosedutíriobirora cosetóawɯ. Yɯɯre buarí, paɯ basocá maniwã. Acaribíre maniwũ. ¹⁹ Cúā yɯɯre buajeáriba mɯupɯre atiro booa, yɯɯre wedesādugaraja, yɯɯre wedesāre cuorája. ²⁰ Cúā

atiheri, ãniã wedearo. Y_{HH} Judíoare Dutirá Peti p_utop_u nuc_urĩ, cúã ñañaré b_uaríguere wedesãarõ. ²¹ Ate docare y_{HH}re wedesãmasi_uya. Y_{HH} cúã p_utop_u niig_u, bayiró busarómena jĩw_u: “Basocá diarira masárere padeóa y_{HH}. Ate y_{HH} padeoré wapa múã mec_uã y_{HH}re ãno queti beseró_u néeatia”, jĩw_u, jĩyig_u.

²² Félix mama bueré maqu_uerẽ añurõ masígú niijíg_u, cúãrẽ jĩyig_u:

—Nocõrõã t_uogúda. Lisias surara dutig_u jearip_u, múã wedesãre maqu_uerẽ nemorõ añurõ sãñágúda, jĩyig_u.

²³ Teero jĩtoa, cien surara dutig_ure jĩrig_u niuwĩ:

—Ñanirẽ añurõ cotedutiya. C_uã niirõ_u wáanetõ, niijãarõ. C_uã menamacãrã c_uurẽ tiápudugari, cãmotárijãña, jĩrig_u niuwĩ.

²⁴ Pee b_urecori wáaripacari, Félix, cúã n_umo Drusilamena jeayig_u s_ucã. Co_u judíoayo niyigo. Pablore néeatiduti_uyig_u. Jesucristore padeorere wederi, t_uoyig_u. ²⁵ Pablo wedeg_u, jĩyig_u:

—Cõãmac_u marĩ añurõ tiirí booi. Marĩ ñañarere tiidugápacara, tiirjãrõ booa. Atibúreco petirí, Cõãmac_u wapa tiigúdaqui, jĩyig_u.

Félix teero jĩrĩ t_uogú, cuijõáyig_u. Pablore wáadutig_u jĩyig_u:

—Apetó apeyenó tiiré manirí, m_uurẽ atidutig_uda s_ucã, jĩyig_u.

²⁶ Naĩrõ Félix Pablore atiduti, c_uãmena wedeseyig_u. “C_uã y_{HH}re niyeru ticori boomíga, c_uurẽ wionécogud_u”, jĩ wãc_umiyig_u.

²⁷ P_uacámá siro Félix dutig_u niirere witijáyig_u. C_uã wasoró sããgú wãmecuti_uyig_u Porcio Festo. Félix judíoamena añurõ p_utuádugag_u, Pablore toopúra c_uũjáyig_u.

25

Pablo Festore wederig_ue

¹ Festo tiiditap_u jeayig_u, dutig_u niiré sããgú jeag_u. Itiábureco siro Cesareap_u niirig_u Jerusalén_u wáayig_u. ² Toopú paiaré dutirá, ãp_uãrã judíoa up_utí macãrã Pablore cúã wedesãriguere wedeyira c_uurẽ s_ucã. ³ C_uurẽ tutuaremena sãiyira: —Ûsarẽ tiápuya. Pablore ãno Jerusalén_u néeatidutiya, jĩmiyira.

Cúã c_uurẽ maap_u atig_ure sããdarere qu_uenorã tiimíyira. ⁴ Festo cúãrẽ jĩyig_u:

—Pablo Cesareap_u cotenoqui. Y_{HH} máata p_utuawag_uda toopúre. ⁵ Teero tiirá, múã menamacãrã teeré añurõ wedesemasirã y_{HH}mena wáaaro. C_uã ñañaré tiigú niirí, toopú wedesãarõ, jĩyig_u.

⁶ Festo p_uamóqu_uñe b_urecori d_uaró niyig_u toopúre. Too síro p_utuajõáyig_u Cesareap_u. C_uã p_utuajeari b_ureco, apebúrecope queti beserí basoc_u d_uiró_u d_ui, Pablore néeatiduti_uyig_u. ⁷ Pablo toopú sããjeari, judíoa Jerusalén_u atiarira c_uũ p_utop_u neãncãyira. Pee ñañanetõjõãre c_uurẽ wedesãmiyira. Cúã wedesãrere “diamac_urá niã” jĩ eñomasiriyira. ⁸ Pablo “y_{HH} wapa c_uoríã” jĩg_u, wedeyig_u:

—Judíoa dutirere netõncãg_u mee niã y_{HH}. Cõãmac_uwiire ñañoríw_u. Romanuã õp_urẽ netõncãriw_u, jĩyig_u.

⁹ Festope judíoamena añurõ p_utuádugag_u, Pablore sãñáyig_u:

—¿Jerusalén_u wáadugagari? M_u wáari, y_{HH} toopú m_uye maqu_uerẽ beseg_udadu, jĩmiyig_u.

¹⁰ Pablo c_uurẽ y_{HH}yig_u:

—Y_{HH} ãno romanuãrẽ queti beseró_u nuc_uã. Ñanopúra y_{HH}re besero booa. M_u añurõ masícu: Y_{HH} judíoare ñañarõ tiiríw_u. ¹¹ Y_{HH} ñañaré tiiríg_uno niig_ujã, “c_uurẽ sãrõ booa” jĩrĩ docare, “añurõ diag_uda” jĩjãbocu. Cúã wedesãre diamac_u niih_uãrã, síc_unopera y_{HH}re judíoap_ure ticomasiríi. Teero tiigú, romanuã õp_u y_{HH}re besearo sáa, jĩyig_u.

12 Festo cūūrē tiíápurí basocamena wedesetóa, jĩyigu:
 –Muu romanuã õpũpũre beseri booa. Too docare muu cūũpũre besedutigu wáagudacu, jĩyigu.

Festo, Agripare Pabloye maquẽrẽ wederigue

13 Pee bũrecorí wáaripacari, tiidita õpũ Agripa, Berenicemena Cesareapũ wáayigu Festore añudutigu wáagu. 14 Cúã toopá peebũrecorí niirĩ, Festo Agripare wedeyigu Pabloye maquẽrẽ.

–Félix peresu cūũrigu sícũ niĩ. 15 Yuu Jerusalénpũ niirĩ, paiaré dutirá, judíoa bũtoá dutirá cūūrē wedesãwã yũpũre. “Cūūrē siãdutiya”, jĩmiwã. 16 Yuu cúãrẽ yuuwu: “Ûsã romanuã teero peti ‘siãjãña’ jĩmasĩriga. Sícũ wedesãnorigu, cūūrē wedesãriramena queti beserópũ wedesesũguero booa. Cúã wedesãrigure ‘wederijããrõ’ jĩrĩ, queti besemasĩña maniã”, jĩwã. 17 Teero tiigú, cúã año jeari bũreco apebũrecope pearó manirõ yuu queti beserí basoca duirópũ duijĩgũ, cūūrē néeatidutiwũ. 18 “Too nucũrã pee ñañaré cūūrē wedesãadacua”, jĩ wãcũmiwũ. Maniríro niiwũ. 19 Cúã padeoré maquẽ dícare cūūrē wedesãwã. Apeyé, sícũ Jesús wãmecutigu cūũ diarigu niipacari, Pablope “catii” jĩwĩ. 20 Yuu ateré deero tii masĩhẽgũ, Pablore sãĩñáwũ: “¿Jerusalénpũ wáadugagari? Muu wáari, toopá muu ye maquẽrẽ besenoãdacu”, jĩmiwã. 21 Cūũpe “romanuã õpũ yũre besearo” jĩwĩ. Teero tiigú, cūūrē añorã cūũjãdutiwũ sũcã, tée marĩ õpũpũre ticocoripũ, jĩyigu.

22 Agripa Festore jĩyigu:

–Yuu cã cūũ wedeseri tuodugága, jĩyigu.

–Jáũ, ñamigã tuogúdacu, jĩyigu cūũpe.

23 Apebũreco Agripa, Berenicemena cúã añurẽ õpãrã suti sãñarira niiwã.* Basocã iñacoropũ añurõ tiĩẽñowa, sããwawa neãrí tatiacapũ. Surara dutirá, upatĩ macãrã too macãrã cúãmena sããwawa. Cúã neãpetiri, Festo néeatidutiwi Pablore. 24 Cūũ sããjeari, Festo jĩwĩ:

–Ûsã õpũ Agripa, múã niipetira ùsãmema neãrã tuoyá. Ñanrã niĩ niipetira judíoa wedesãrigu. Jerusalén macãrã, teero biiri año macãrã yũpũre “siãrõ booa” jĩ acaribíwa. 25 Cúã teero jĩpacari, ñeenó wapa siãmasĩña maniwũ, yuu tũgueñarĩ. Cūũ basiro “romanuã õpũ yũre besearo” jĩrĩ, “toopára ticocoguda” jĩwã cūūrẽ. 26 Yuu cūūrẽ ticocogu, marĩ õpũrẽ ñeenó jóamasĩriga. Teero tiigú, cūūrẽ néeatidutiawũ múã pũtopũ. Muurẽ tiigú, néeatidutiawũ, ùsã õpũ Agripa. Marĩ cūũmena wedeseari siro, cūūrẽ wedesãre maquẽrẽ añurõ jóabocu. 27 Peresupũ niigũrẽ ticocogu, “ate wedesãwã cūūrẽ” jĩ jóacoheri, ñañaniã, yuu wãcũrĩ, jĩwĩ.

26

Pablo Agripare wederigue

1 Agripa Pablore jĩwĩ:

–Mecütigã yuuya muurẽ cúã wedesãrere, jĩwĩ.

Pablo wedeguda jĩgũ, wãmorẽ wẽẽtu, wedewi:

2 –Ûsã õpũ Agripa, mecütigã muu yũre wededutiri, añurõ useniã. Teero tiigú, judíoa yũre wedesãre niipetirere muurẽ wedeguda. 3 Muu judíoa niirecutirere, teero biiri ùsã sícãrĩbíro padeohérecãrẽ masĩpetijãgũ niirĩ, bayiró useniã. Teero tiigú, yũre añurõ tuocóduiya.

* 25:23 Lucas atipũ jóarigu Cesareapũ niijĩgũ, cūũ ãpẽrãmema neãjĩyi Agripare iñagũ. Ñaña Hechos 27.1.

4 Niipetira judíoa yáa dita macārã, Jerusalén macārã yuu mamupura cúãmena niirecutiriguere masíya. 5 Cúãcã yuu fariseo basocu niirere yoari masíya. Fariseo basocu niijigã, ãpẽrã judíoa nemorõ Moisés dutirere añurõ tiipetijãwã. Cúã murrẽ wededugara, teeré wedemasíya. 6 Cõãmacũ ãsã ñecũsũmãrẽ cãũ tiíadarere wedeyigu. Yuu cãũ tiíadarere padeoré wapa judíoa yuure queti besedutiwa. 7 Teerena yuera tiia ãsã doce põnarí macārã. Teero tiirá, búrecori, ñamirí Cõãmacũrẽ padeorucujãã. Yuucã teeré yuegu tiia. Ësã õpũ, tee yuu yueré wapara judíoa yuure wedesãrã tiíya. 8 Múãpe ¿deero tiirá Cõãmacũ basocá diarirapure masõrere padeorí?

9 Yuuja too sugueropu Jesús Nazaret macã macãrẽ padeorãre “ñañarõ tiirõ boocú yuure” jĩ wãcũmiwã. 10 Jerusalénpu teero tiimíwã. Paiaré dutirá cúã dutiriguemena pau Jesuré padeorãre ñee, peresu tiirucúmiwã. Cúãrẽ sãrĩ, “teerora sãrõ booa” jĩrucúmiwã. 11 Pee judíoa neãré wiseripu wáa, Jesuré padeodúaro jĩgũ, ñañarõ tiirucúmiwã. Bayiró cúãmena cúagu, tée apeyé ditapu cúãrẽ ñañarõ tiinunúsemiwã.

12 Teeré tiigú, wáamiwã Damascopure paiaré dutirá yuure dutirépũrĩ jóabosariguemena. 13 Maapu yuu wáari, coeritó niirí, ãmããsepũ muípũ búreco macũ bóero nemorõ bóediatiri ññawã. Yuu puto yuumena wáarira putopecãrẽ bóesesajõãwã. 14 Teero wáarira, ãsã niipetira ñaacũmujõãwã ditapu. Sícũ yuure hebreoayemena wedeseri tuowú: “Saulo, ¿deero tiigú yuure ñañarõ tiinunúsei? Mũu basirope ñañarõ tiigú tiia, yuure teero tiigú”, jĩwĩ. 15 “¿Noã niĩ mũu?” jĩwũ cũãrẽ. “Yuu Jesús mũu ñañarõ tiinunúsegũra niã. 16 Wũmũnũcãña. Yuu murrẽ ‘wedecotearo’ jĩgũ, murrẽ bauáa. Mecútigã mũu ññarere, yuu murrẽ too síropu bauáadarere wedegu wáagudacu. 17 Judíoa, judíoa niihẽrã murrẽ ñañarõ tiirí, yuu murrẽ netõnégũdacu. Murrẽ cúãpure ticocoa. 18 Mũu yéere wedegu, cúã capearire ññapõrĩ tiigú tiiróbiro niigũdacu. Naĩtĩarõpu tiiróbiro wáarare bóeropu wáari tiinũcãgũdacu mũu. Cúã Satanás dutirere duujã, Cõãmacũ dutirépere tiíaro jĩgũ, murrẽ ticocoa yuu. Cúã ñañaré tiirere acabóre ñeeãrõ jĩgũ, ticocoa. Cúã yuure padeorãmena niãrõ jĩgũ, ticocoa”, jĩwĩ yuure.

19 Teero tiigú, ãsã õpũ Agripa, ãmããsepũ dutirigue quẽẽrõpu tiiróbiro yuu tuoriguere netõnũcãriwũ. 20 Wedenũcãwã Damasco macãrãrẽ. Too síro Jerusalén macãrãrẽ, niipetiro Judea dita macãrãrẽ, teero biiri judíoa niihẽrãcãrẽ wedewũ. Cúãrẽ “múã ñañaré tiirere wãcũpati, wasoyá” jĩwũ. “Cõãmacũrẽ padeonũcãña”, jĩwũ. “Múã añuré tiirẽmena múã wasorere ãñoñá”, jĩwũ. 21 Yuu teeré wederé wapa judíoa Cõãmacũwiipu yuu niigũrẽ ñee, sãdũgãmiwã. 22 Cúã teero tiidũgãpacari, Cõãmacũpe yuure tiíapurucujã. Teero tiigú, yuu atitóre upatí macãrãrẽ, ãpẽrã bári niirãcãrẽ Cõãmacũye quetire wedea. Tíatopu Moisés, ãpẽrã profetas síropu wáaadarere jóarira niwã. Cúã jĩrirobirora yuu wedea: 23 “Cristo Cõãmacũ beserigũre ñañarõ netõãdaro niirõ tiyíro. Diatoa, cũãrã diarigũpu masãsguegũdaqui. Teero tiigú, cãũ netõnére maquẽrẽ wedegũdaqui judíoare, judíoa niihẽrãrẽ”,* jĩ jóarira niwã, jĩ wedewi Pablo.

24 Cũũ teero jĩrĩrã, Festo bayiró wedeseremena jĩwĩ:

–Pablo, mũu mecũgú tiia. Mũu basiro pee buenetõjigũ, mecũgú tiia, jĩwĩ.

25 Pablope jĩyigu:

–Ësãrẽ dutigú Festo, yuu mecũgú mee tiia. Yuu wederé diamacãrã niã. Quioníremena wedea. 26 Marĩ õpũ Agripa tee maquẽrẽ añurõ masíqui.

* 26:23 Isaías 42.6; 49.6.

Teero tiigú, cuiro manirõ wedea cãurẽ. Ate yuu wedeariguere tuopetijãjyi. Yayıóropu wáariyiro. ²⁷ Mũute ùsã òpũ Agripa, ¿mũu profetas jóariguere padeói? Yũu masiã: Mũu padeocú, jĩwĩ.

²⁸ —¿Nocõrõgã wedepacu, yũure Jesuré padeogá wáari tiidugácu! jĩwĩ Agripa Pablöre.

²⁹ —Cõãmacũ boorí, péerogã o pairó wedepacu, teeré padeogá wáari tiidugága. Mũu, teero biiri niipetira yũure mecũã tuorá yuu tiiróbiro niirĩ boogá. Peresu niiré dícare múãrẽ boosãriga, jĩwĩ.

³⁰ Agripa, Festo wãmũnũcãrĩ, Berenice, cúãmena duirácã wãmũnũcãwã.

³¹ Witiwa, câmerĩ wedeseyira:

—Ĩni cũũ tiirémèna peresu tiimasĩña maniã. Teero tiirã, ¿ñeenó wapa cãurẽ sããbógari? jĩyira.

³² Agripa Festore jĩyigu:

—Ĩni “romanuã òpũ yũure besearo” jĩriatã, cãurẽ wionécoboajiyu, jĩyigu.

27

Romapu Pablöre ticocorigue

¹ Festo Italiapu ticocomasĩrĩ ñagũ, Pablöre, teero biiri ãpẽrã peresu niirãrẽ Julio cien surara dutigúre cotedutiwi. Julio romanuã òpũya põna macãrã surara dutigú niwĩ. ² Ûsã Adramitio macãwũ dooríwũpũ mũãsãwũ. Tiiwá Asia dita maquẽ petaripu wáaadaro tiiwá. Sĩcũ Tesalónica macã macũ ùsãmèna wáawi. Cũũ wãmecutiwi Aristarco. Cũũya macã Macedonia ditapu niyiro.

³ Apebúreco Sidónpũre jeawũ. Julio Pablöre ãñurõ tiiwĩ; cãurẽ cũũ menamacãrã niirira pũtopũ ñagũ wáadutiwi, cũũ boorénorẽ “ticoaro” jĩgũ. ⁴ Too niirãrã tiiwãmèna wáawũ sũcã. Wĩno ùsã díamacũpe bayiró páapuwũ. Teero tiirã, Chipre nũcũrõrẽ diamacũpe netõwáwũ. Toopé wĩno páapubayiriwũ.

⁵ Cilicia, Panfilia dita netõwá, Mirapu jeawũ Licia ditapũre.

⁶ Toopá cien surara dutigú Italiapu wáaadariwũre buajeárigu niwĩ. Alejandria macãwũ niwũ. Ûsãrẽ tiiwũpũ cũũwĩ. ⁷ Wáa, peebũrecori ãñurõgã wáawũ. Bayiró ñañarõ netõrémèna jeawũ Gnido macã díamacũpũre. Wĩno bayiró páapucãmotawũ ména. Teero tiirã, Creta nũcũrõpũre wáa, Salmónrẽ netõwá, Creta acuniñape sodeawũ. ⁸ Bayiró ñañarõ netõrémèna sicapeta ãñurĩ Peta wãmecutiwi petapu jeawũ. Tiipeta Lasea macã pũto niwũ.

⁹ Ûsã yoari pearémèna péerogã dũsawá púuriro, wĩno bayiró páapure wáaadari suguero. Teero tiiró, bayiró quiowá, wáari. Teeré masĩgũ, Pablo cúãrẽ wedemiwĩ:

¹⁰ —Marĩ netõwári, quio niĩadacu, yuu tũgueñarĩ. Múã néeware, múãyawũ, marĩ catirécãrẽ tiidióbocu, jĩmiwĩ.

¹¹ Cũũ teero jĩpacari, cien surara dutigú Pablo wedeariguere padeoríwi. Tiiwá waatúgu, tiiwá dutigúpere padeowí. ¹² Tiipetape púuriro niirĩ, ñañaniyiro. Teero tiirã, paũ tiiwá macãrã “Fenicepũ wáañaãda, púuriro netõãda jĩrã” jĩmiwã. Fenice macã peta Cretapu niyiro. Tiipeta muĩpũ sããwaro niirĩ peta niijrõ, wĩno bayiró páapuriyiro.

Pairĩmapũ oco wĩnomèna pearigue

¹³ Wĩno aperopé péero páapuatiri, “jãmũ, jeajõããdacu” jĩmiwã. Teero tiirã, tiiwũpũ mũãsã, Creta wesagãpũ wáamiwũ. ¹⁴ Ûsã péerogã wáari siro, wãcũña manirõ wĩno bayiró tiinũcũrõ pũtope páapuatiwũ, Nordeste cúã jĩrẽ.

¹⁵ Wĩno ùsãrẽ aperopé néejõãwũ. Wĩno atirópe deero tii ùsã wáamasĩriwũ. Teero tiirã, “teerora too wáajõããrõ” jĩ, wĩno noo páapucorope wáajõãwũ.

¹⁶ Cauda nũcũrõpũ netõwáwũ. Tiinũcũrõ apeniñapé wáari, wĩno bayiró

jeariwɛ. Toopú yucusóro cúã siatú wéeriwure bayiró paderémena wéecowu pairíwɛ wesapɛ. ¹⁷ Wéemũõcotoa, siatúpeowɛ. Ɔsã wáariwɛcare watirí jĩrã, cúã pũũgũdɛpórímena siatúdiyowa. Sirte ditatupari niirõcapɛ páapucori jĩrã, cui niiwã. Teero tiirã, wĩno ñeeré caserire jõãdíocowa. Cúã jõããri siro, wĩno páapucorope wáawɛ. ¹⁸ Apebúreco oco pea, páapu, ocoturí paca niirí ññarã, apeyé cõãduowa. ¹⁹ Itiábureco wáaromena, cúã basiro tiiwú maquêrê cõãduowa sũcã. ²⁰ Pee bɛrecori muĩpũ búreco macũ, ñocõã bauríwa. Oco pea, teerora páapujãwũ. Teero tiirã, “deero tii marí catiricu” jĩ wãcũmiwũ.

²¹ Yoari yaaheri ññagũ, Pablo cúã decopɛ jeanɛcã, jĩwĩ:

—Yɛɛ menamacãrã, múã yɛɛre tɔoátã, ãñuniboajĩyɛ; Cretare witiiriboajĩyɛ; dooríwɛ maquêrê ñañoríboajĩyɛ; marí cõããriguere cɔobóajĩyɛ ména. ²² Marĩrê teero wáapacari, wãcũtutuaya. Sĩcũ diaricu. Atiwú dícare tiidíoadacu. ²³ Yɛɛ Cõãmacãrê padeogú niĩã. Cũũ dutirére tia. Cũũ ñami yɛɛ pɛtopɛ ángelere ticocoarigɛ niĩãwĩ. ²⁴ Ángele yɛɛre wedeawĩ: “Pablo, cuirijãña. Mɛɛrê romanuã õpũ pɛtopɛ jearo booa. Mɛɛrê tiigú, Cõãmacũ mɛɛ menamacãrêrê netõnégũdaqui sũcũ diaro manirõ”, jĩãwĩ. ²⁵ Teero tiirã, múã wãcũtutuaya. Yɛɛ Cõãmacãrê padeóã. Cũũ yɛɛre jĩãrirobirora wáaadacu. ²⁶ Teero ãñurõ wáapacari, atiwú nɛcũrõpɛ sũũñacũmuãdacu, jĩwĩ Pablo.

²⁷ Pɛɛa semana Ɔsã Cretare witiwari siro, pairímaa Adriáticopɛ wĩno bayiró páapucoreména wáawɛ. Ñami deco tiiwú macãrã paderã “marí dita pɛtopɛ jeara tiitú niĩã” jĩwã. ²⁸ Cúã ¿nocõrõ Ɔcũãmiĩ? jĩrã, opada cãnotí, duudíoco, queoñãwã. “Treinta y seis metros Ɔcũãã”, jĩ ññawã. Péero wáa, queoñãwã sũcã. “Veintisiete metros Ɔcũãã”, jĩwã sãa. ²⁹ Ɔtãpapú ñaapeari jĩ, cuiwa. Teero tiirã, bapari cõmepĩrĩ* teeyapupɛ siatúredarímena cõãñowã, waatúrope wéẽñepasoaro jĩrã. “Boyero bóeri boomíga”, jĩwã. ³⁰ Tiiwú macãrã paderã dutijõãdugamiwã. “Ɔsã cõmepĩrĩrê waasugúerope cõãñoãdara tia”, jĩdito, péeriwugãrê néediocora tiimíwã díapɛ. ³¹ Pablope cien surara dutigúre, suraracãrê jĩwĩ:

—Ñniã atiwupú pɛtuáheri, múã sũcũ catiricu, jĩwĩ.

³² Teero tiirã, surarape wéẽñeredarire páata, tiiwúgãrê ññañorí tiiwã.

³³ Bóeadari sugúero, Pablo Ɔsãrê “yaaya” jĩgũ, niipetirare jĩwĩ:

—Pɛɛa semana netõã, múã ãñurõ yaaripacara, “¿deero wáaadari marí?” jĩcoteró. ³⁴ Teero tiirã, múã ãñurõ niĩãda jĩrã, yaaro booa. Mecútigã marĩrê ññañorõ wáapacari, múãrê merẽã wáaricu, jĩwĩ.

³⁵ Teeré jĩ, pãrê née, niipetira ññacoropɛ Cõãmacãrê ɛsenire tico, pãrê pɛatã, yaanɛcãwĩ. ³⁶ Wãcũtutua, cúãcã yaawa. ³⁷ Ɔsã niipetira tiiwupú niirã doscientos setenta y seis niiwũ. ³⁸ Cúã yaadugarere yaaari siro, trigoporire cõãñojãwã, tiiwú nɛcũhẽriwɛ pɛtuáaro jĩrã.

Dooríwɛ ditatupari buropɛ sugacũmurigue

³⁹ Bóecũmurí, ditare ññarã, “¿Noopú niĩ?” jĩmasĩriwa. Opacoca ditatuparigɛ niirõrê ññawã.

—Toopú wáaada; ditatuparigɛpɛ sũumacũmubocu, jĩwã.

⁴⁰ Teero tiirã, cõmepĩrĩrê cõõtẽrĩjããrõ jĩrã, wéẽñeãredarire widetãcodíocowa. Waarípĩrĩ waatúgɛ waatúrepĩrĩrê jõãdíocowa. Waasugúero niirí caserore wéemũõtucowa, wĩno néewaaro jĩrã. Teero tiirã, tiiwuré ditatuparipɛ tico-comiwã. ⁴¹ Wáa, wãcũña manirõ ditatupari buro oco watoa niirí buropɛ sugacopeawɛ waasugúerope. Cãmeñariwɛ. Waatúrope ocoturí páapusãcori, watijõãwũ.

* **27:29** Pecasãyemena: anclas.

⁴² Teero wáari ññarã, surara jĩwã:

—Jãm, marĩ peresu tiirãre sãjãco; cúã báapã dutijõãbocua, jĩwã.

⁴³ Cien surara dutigúpe “Pablore sãbócu” jĩgũ, cãmotáwi. Báamasĩrãrẽ: — Ñaañuãsugue, ditapũ báapãña, jĩwĩ—. ⁴⁴ Æpẽrã táboapĩrĩmena, tiiwú maquẽ watiãrepĩrĩmena pasapãwaya, jĩwĩ.

Teero tiirã, ditapũ jea, niipetira netõpetijãwã.

28

Malta n̄c̄r̄õp̄ Pablo tiirigue

¹ Æsã ditapũ jeapetira, t̄owú: Tiin̄c̄r̄õ Malta wãmecutiwũ. ² Too macãrã basoca ãñurõ tiiwá ãsãrẽ. Oco pea, yũsuári ññarã, pecame diobosáwa.

—Sũmarã atiya múã niipetira, jĩwã.

³ Pablo peca seegú wáa, nécati, cũũ wããtĩãrĩ, ãña tiidotopũ niiãrigũ asiré cuigũ, witiwi. Pabloya wãmopũ bacañãñumuwĩ. ⁴ Tiin̄c̄r̄õ macãrã ãña cũũya wãmopũre tusari ññarã, cãmerĩ jĩwã: “Ñni basocá sããrigũ niiqui. Cũũ díã pairĩmaapũ netõãrigũ niipacũ, cũũ ññarãre tiiré wapa diagũdaqui”, jĩwã.

⁵ Cũũpe pecamepũ wẽẽbatesoewi ãñarẽ. Pũniriwi cũũrẽ. ⁶ Too macãrãpe wãcũmiyira: “Bipijõããdacu. Bipiriãtã, wãcũña manirõ ñaacũmu, diajõãgũdaqui”, jĩmiyira. Cũũ yoari yuemi, cũũrẽ merẽã wãaheri ñña, merẽã wãcũyira sũcã. “Ñni basocá mee niiqui; sãcũ basocá padeogú niigũ niĩãti”, jĩwã.

⁷ Too p̄togã tiin̄c̄r̄õ macãrã dutigúya dita niiwũ. Cũũ wãmecutiwigũ Publio. Cũũ ãsãrẽ bocawi. Itiábũreco ãsã cũũ p̄to niirĩ, ãñurõ tiiwĩ. ⁸ Publio pacũ wioré, yoopote diagũ pesawi. Pablo cũũ niirõpũ sããwa, Cõãmacũrẽ sãĩbosã, cũũrẽ ñaapeó, netõnéwĩ. ⁹ Cũũ teero tiirĩ ññarã, ãpẽrã tiin̄c̄r̄õ macãrãcã diarã atirucuwa. Netõnénowã. ¹⁰ Æsãrẽ pee apeyenó ticowa. Too síro ãsã wãaadara tiirĩ, ãsãrẽ ðsarécõrõ ticowa.

Romapũ Pablo jearigue

¹¹ Ætĩãrã muĩpũrã niiwũ ãsã toopãre. Alejandrã macã macãwũ tée púuriro wãapetiripũ niiwũ tiin̄c̄r̄õpũre. Tiiwú ãquẽãpũ cúã padeorã Cástor, Pólux queoré cúã páatature tusawũ. Æsã tiiwũpũ m̄ãsã, wãajõãwã. ¹² Wáa, Siracusa macã petapũ jeawũ. Toopũ itiábũreco p̄tuáwũ. ¹³ Too macãrã tiin̄c̄r̄õ wesa wáa, Regio macãpũ jeawũ. Sicabũreco siro ãsã sirope wĩno páapuatiwũ. P̄habũreco siro Puteolĩ macãpũ jeawũ. ¹⁴ Toopãre ãpẽrã Jesuré padeorãre b̄ãjeáwũ. Cũũ ãsãrẽ: —Sica semana ãsã p̄to p̄tuáya, jĩwã.

Too p̄tuáari siro, maapũ wáa, Romapũ jeawũ sãa. ¹⁵ Æpẽrã Roma macãrã Jesuré padeorã ãsã Romapũ wãare quetire t̄otóyira. Teeré t̄o, tée Foro de Apio macãpũ ãsãrẽ bocara jeawa. Æpẽrãcã Tres Tabernas wãmecutiropũ ãsãrẽ bocawa. Pablo cúãrẽ ññagũ, Cõãmacũrẽ ãsenire tico, wãcũtutuare b̄ãnemówĩ.

¹⁶ Æsã Romapũ jeari, too macãrã dutirã jĩwã:

—Pablo merẽã niidugari, ãñuniãdacu.

Cũũmena surara sãcũ cũũrẽ cotegũdũre cũũwĩ.

Romapũ Pablo tiirigue

¹⁷ Itiábũreco siro Pablo judíoã p̄tĩ macãrãrẽ neãdutiwi. Cũũ neãtoari, jĩwĩ:

—Yáa wedera, yũ marĩya wederare, marĩ ñecũsũmũã tiirécutiwigũre netõn̄c̄r̄iwiwũ. Netõn̄c̄r̄ipacari, Jerusalénpũ judíoã yũre ñee, romanuãrẽ dutirãpũre tico, yũre peresu tiidutiwa. ¹⁸ Romanuãrẽ dutirã yũre sãĩñãpeti, sãĩrĩ tiiréno wapa b̄ãrĩwa. Wionécodugamiwã. ¹⁹ Judíoape boorĩwa. Teero tiigú, yũ “romanuã õpũ yũre queti besearo” jĩwũ. Yũpe yáa wederare

wedesāre cuoríwɯ. ²⁰ Teero tiigú, múārē ñña, wedeseguda jĩgũ, boocóawũ. Cõamacũ beserigɯ marĩ Israelya põna macārã yoari yueriguyere yɯɯ wederé wapa atidá cõmedá siatúarigɯ niĩã, jĩwĩ.

²¹ Cũã cũūrē jĩwã:

—Ĕsã sicapũ Judea macārã mɯɯye maquērē cũã jóaripũrē ñeeriwɯ. Teero bi-iri too macārã marĩya wedera ānopá jeara, ñañarõ wedeseriwa mɯɯrē. ²² Ĕsã masĩã: Niipetiroɸare mama buerére “ñañaniã” jĩcua. Ĕsã mɯɯ padeorére tɯodugága, jĩwã.

²³ Cũã neãadari burecore wedecũjã, wáajõãwã. Tiibureco niirĩ, paɯ basocá cũũ niirí wiipɯ jeara. Bóeri wedenucãrigɯ wedenañiõjõãwĩ. Cõamacũ dutiré basocáɸare niĩadare jeariguere wedewi. Moisére dutiré cũūriguemena, profetas jóariguemena wedeyapono, “Jesús Cõamacũ beserigɯ niĩ” jĩ padeorí tiijãdugagu tiimíwĩ. ²⁴ Siquērã Pablo wederére tɯorá “niirõrã niĩã” jĩwã. Āpērãpé padeoríwa. ²⁵ Cãmerĩ wedesetoa, sícãrĩbíro wãcũri, wáajõãwã. Cũã wáaadari suguerogã, Pablo jĩwĩ:

—Profeta Isaías múã ñecũsũmũārē jóariguere tɯoyá. Diamacũ maquērē Espíritu Santo biiro cũūrē jóari tiirigɯ niiwĩ:

²⁶ Basocáre wedegɯ wáaya:

“Múã tɯopacára, tɯomasĩriadacu;
ĩñapacara, ññamasĩriadacu”, jĩñña cũārē.

²⁷ Cũãpe aññurõ wãcũdugaricua;

tɯodugáricua;

ĩñadugaricua.

Cũã aññurõ tɯo, aññurõ ñña, wãcũré wasoátã,

yɯɯ cũārē netõnéboajĩyu, * jĩ wedeya,

jĩ jóarigɯ niiwĩ. ²⁸ Teero tiirá, aññurõ masĩña múã: Cõamacũ cũũ basocáre netõnére quetire judíoa niihērãrē wedenoãdacu. Cũãpe tɯoádacua, jĩwĩ.

²⁹ Cũũ teero jĩãri siro, judíoa cũã basiro bayiró cãmerĩ wedesecco, witiwawa.

³⁰ Pɯacãmá Pablo cũã waso, wapatídutiri wiipɯ niiwĩ. Toopá cũūrē ññarã jearáre ɯseniremena bocarucuwi. ³¹ Cuiro manirõ Cõamacũ dutiré basocáɸare niĩadare jeariguere, teero biiri marĩ Ōpũ Jesucristoyere wederucujãwĩ ãpērã cãmotáro manirõ.

* 28:27 Isaías 6.9-10.

ROMA MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Ñuduticorigue

¹ Yũ Pablo, Jesucristore padecotegu, cũyere wededutigũ beserigu niiã. Cũũ yũre Cõamacũ netõnére quetire wededutigũ boorigũ niiwĩ.

² Profetamenapũra “netõnére quetire ticogũda” jĩ wedesũguetoarigu niiwĩ. Tee maquẽrẽ marĩ buea Cõamacũye queti jóaripũrũ. ³ Tee queti Cõamacũ macũye maquẽrẽ wedea. Cũũ marĩ tiiróbiro biigũ, õpũ David pãrãmi niinũnũsegu niyigũ. ⁴ Ñañaré tihégũ niyigũ. Cũũ diari siro, Cõamacũ cũũrẽ masõyigũ. Teero cũũ masõriguemena Cõamacũ basocãre “yũ macũ niiĩ” jĩriguere tutuaremena ãñoýigũ. Cũũ macũ marĩ Õpũ Jesucristo niiĩ.

⁵ Jesús yũre añuré ticorigũ niiwĩ. Yũre cũyere wededutigũ besewi. Niipetiropũ basocã Jesuré padeoáro jĩgũ, cũũ dutirere tiiáro jĩgũ, yũ cũũye quetire wedebatea. Niipetira Jesuré maĩãrõ cúãcã jĩgũ, wedebatea.

⁶ Cõamacũ múãcãrẽ boorigũ niiwĩ Jesucristomena niiãdarare. ⁷ Múã Cõamacũ maĩrãrã niiã. Múãrẽ beserigu niiwĩ cũũ põna niiãdarare. Teero tiigũ, yũ niipetira múã Roma macãrãrẽ ãñudutia.

Cõamacũ marĩ Pacũ, teero biiri marĩ Õpũ Jesucristo múãrẽ añuré ticoaro; añurõ niirecãtiri tiiáro.

Pablo Romapũ wáadũgamirigue

⁸ Ateré múãrẽ wedesũguea: Niipetiro macãrãpũ múã Jesuré padeorere wedesecua. Teerẽ tũogũ, Jesucristo wãmemena Cõamacũrẽ usenire ticoa.

⁹ Cõamacũrẽ maĩrẽmena padecotea. Teero tiigũ, cũũ macũye netõnére quetire wedebatea. Cũũ masĩqui: Yũ cũũmena wedeserecõrõ múãye maquẽrẽ sãĩbosárucua. ¹⁰ Teero biiri ateré cũũrẽ sãĩrucújãã: “Cõamacũ, mũũ boorĩ, yũ Romapũ wáagũda; too macãrã mũũrẽ padeorãre ñnadũgamiga”, jĩ sãĩmiã. Yoajõãã yũ mũã pũtopũ wáadũgamiriro. ¹¹ Múãrẽ nemorõ wãcũtutuare bayiró boosãjĩgũ, Espiritu Santo yũre masĩre ticorẽmena múãrẽ tiiãpudũgaga. Teerẽ tiigũ, toopũre wáadũgamiga. ¹² Marĩ cãmerĩ tiiãpuadacu. Múã yũ Jesuré padeorere ñnarã, nemorõ padeó, wãcũtutuaadacu. Yũcã múã padeorere ñnãgũ, teerora wãcũtutuagũdacu.

¹³ Yãa wederabiro niirã, múãrẽ ateré masĩrĩ boogã: Sĩcãrĩ mee múã pũtopũ “wáagũda” jĩmiã. Dee tii wãamasĩña maniã ména. Aperopũ macãrã judíoa niĩhãrẽ yũ Jesuré padeorẽ boosãrirobirora múãcãrẽ Jesuré padeorẽ boosãgũ wedegu wáadũgamiga. ¹⁴ Cõamacũ cũũye quetire niipetirare yũre wededutiwi. Griegoaye wedeserare, griegoaye wedesemasĩhãcãrẽ wededutiwi. Masĩrãrẽ, masĩhãcãrẽ wededutiwi. ¹⁵ Tee tiigũ, múã Romapũ niirãrẽ Cõamacũ netõnére queti cũũriguere bayiró wededũgaga.

Netõnére queti tutuare cũoa

¹⁶ Yũ Cõamacũ netõnére quetire boboró manirõ wedea, tee queti tutuare cũorĩ ñnãgũ. Cõamacũ niipetirare tee quetire padeorãre netõnéqui. Judíoare netõnéqui; judíoa niĩhãcãrẽ teerora netõnéqui. ¹⁷ Tee quetimena marĩ ateré masiã: Cõamacũ Jesuré padeorãre “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Jesuré padeorã díçure teero ññaqui. Teero padeorãre Cõamacũye queti jóaripũrũ biiro jóanowũ: Cõamacũ cũũrẽ padeogũnorẽ “añũgũrã niiĩ” jĩ ññaqui;

cũurẽ catiré petihére ticogũdaqui,*
jĩ jóanowũ.

Niipetira wapa c#ooya

¹⁸ Marĩ masĩã: Cõãmacũ cũurẽ netõnucãrãrẽ, teero biiri ñañaré tiirára ñañarõ tiiquí. Cũã ñañaré tiirémèna ãpẽrã diamacũ maquẽrẽ masĩrĩ tiirícua. Cũã teero tiiré wapa Cõãmacũ ãmũãsepumènarã cũũ bayiró cùarere marĩrẽ ãnogũ tiiquí.

¹⁹ Cũã Cõãmacũye maquẽ sĩquẽrẽ masĩmicua. Cũũ basiro teeré añurõ masĩrĩ tiirígũ niimiwĩ. ²⁰ Cõãmacũ atibúreco maquẽ tiiríguere ññarã, cũurẽ ññaripacara, “niiquí” jĩmasĩnoã. Cũũ tiirígumèna cũũ tutuare cõnetõjõãre baucú. Teero tiirá, deero jĩmasĩricua; wapa cõojãcua. ²¹ Cũã “cũũjã teero biigúno niiquí” jĩ masĩpacara, cũurẽ quioníremèna ññariyira. Sĩcãrĩno cũurẽ usenire ticoriyira. “Cũũjã teero biigúno niiquí” jĩrõno tiirá, queoró wáari tiihérepere wãcũyira. Jõõpemèna nemorõ ñañarõ wãcũãmajãyira. ²² Cũã “masĩnetõjõãã” jĩrã niipacara, tũomasĩhẽrã wáyira. ²³ Cõãmacũ catirucugũre asibatére cõogúpere booríyira. Cũũpere booróno tiirá, basocá cũã weerirapere padeoyíra. Basocá bóadiaadara queorére, minipõná queorére, wáicura queorére, pĩnoã queorére wee, padeoyíra.

²⁴ Cũã teero tiiré wapa Cõãmacũ cũã booró tiidugárenorẽ tiijããrõ jĩgũ, cõãjõãrigũ niiwĩ. Teero tiirá, ñeeapera, cũã basirora basocá tiinõña manirénorẽ tiicãmésãjãyira. ²⁵ Cõãmacũye queti diamacũ niiréperere booríyira. Jĩditorepere booyíra. Niipetire tiirígupere súubusepeoriyira. Cũũpere súubusepeorono tiirá, cũũ tiirígupere súubusepeoyira. Marĩrẽ Cõãmacũrẽ usenipeorucujãrõ booa. Teerora tiiró booa.

²⁶ Teero tiigú, Cõãmacũ cũã bayiró ugaripéarere tiijããrõ jĩgũ, cũãrẽ cõãjõãyigũ. Numiãpũra ãmũãmèna dícu ñeeaperenore duujã, cũã basiro numiã sesaro ñañaré tiiyíra. ²⁷ Teerora ãmũãcã numiãmèna dícu ñeeaperenore duujã, ãpẽrã ãmũã sesaro bayiró ñeeapedugayira. Ëmũã basirora ãpẽrã ãmũãmèna ñeeape, boboro wáari tiirére tiiyíra. Teero tiirá, cũã ñañaré tiiré wapa cũãye õpũũrĩpũre, teero biiri cũã wãcũrẽpũre ñañarõ wáari tiiyíra.

²⁸ “Marĩ Cõãmacũrẽ wãcũre wapamaníã”, jĩyira. Teero tiigú, Cõãmacũpe cũã basiro wãcũrere “wapamaníre niijããdacu” jĩyigũ. Toorá nemorõ ñañarõ tiiamajãrucuyira sáa. ²⁹ Niipetire ñañaré tiirénorẽ tiirucújãcua. Æpẽrãrẽ ñañarõ netõrĩ tiíadarere wãcũcua. Apeyenó cõopacára, boonemójãcua. Ate niipetire ñañarére tiidugãcua. Doecua. Cãmerĩsĩãcua. Cãmerĩtuti, cãmerĩquẽcua. Tiiditócua. Ñañaré tiidugárere tiirucúcua. Wedepaticua. ³⁰ Æpẽrãrẽ ñañarõ wáari tiidugára, wedesããmajãcua. Cõãmacũ doonórã niicua. “Marĩ uputí macãrã niijĩrã, marĩ tiidugárere tiíada”, jĩ wãcũcua. “Marĩ ãpẽrã nemorõ niinetõnucãã”, jĩ wãcũcua. “Biirõ biirãno niíã ãsãjã”, jĩcua. Ñañarére tiibúajãcua. Cũã pacusãmũãrẽ netõnucãjãcua. ³¹ Æñurõ diamacũ wãcũricua. Cũã “teerora tiijããda” jĩmiãriguere tiirícua. Cũãya wederare maĩrénorẽ masĩricua. Bóaneõ ññaricua. ³² Ateré añurõ masĩmicua: Cũãnorẽ cũã teero tiiré wapa Cõãmacũ cũãrẽ pecamepũ cõãgũdaqui. Teeré masĩpacara, ñañarére tiirucújãcua. Æpẽrãrẽ ñañaré tiirí ññarã, “ãñuniã” jĩcua.

2

Cõãmacũ diamacũrã wapa tiigũdaqui

* 1:17 Habacuc 2.4.

1 Múãcã basocára niipacara, ãpêrãrê “cúã ñañarã niĩya” jĩĩ ññabeserijãña. “Cúã wapa сuoóya” jĩĩrã, múã basiropecã wapa сuoádarara niirã tia. Múãcã cúã tiiróbirora tiicú. Teero tiirã, Cõãmacũrê deero jĩĩ netõñucãmasĩricu; múãcã wapa сuorára niicu. 2 Ateré marĩ masĩã: Cõãmacũjã ñañaré tiirãre diamacũrã wapa tiigú, diamacũrã tiigú tiiquí. 3 Múã ãpêrãrê “cúã ñañarã niĩya” jĩĩpacara, cúã tiiróbirora tiijãã. Teero tiirã, “Cõãmacũ ãsãpereja ‘múã ñañarã niĩã’ jĩĩriqui” jĩĩ wãcũrijãña. “Múãcã ñañarãrã niĩã”, jĩĩgũdaqui. 4 Cõãmacũ múãrê bóaneõ ññagú máata ñañarõ tiirĩqui ména. Cũũ múãrê bóaneõ ññapacari, múã cũũrê teero ññajãã. Ateré múã tũomasĩricu: Cõãmacũ múã ñañaré tiirére wãcũpati, wasoáro jĩĩgũ, ãñugú niijĩgũ, máata ñañarõ tiirĩqui ména.

5 Cũũ teero tiipacári, múã ñañaré tiirére wãcũpati, wasodugáricu. Múã jõõpemena ñañarére tiinemósãjãjĩrã, Cõãmacũrê cúarosãrĩ tiirã tia. Too síro basocáre wapa tiíadari bũreco jeari, Cõãmacũ bayiró cúagu múãrê wapa tiíadarere ãñogũdaqui. 6 Basocãcõrõ tiirĩguepure ññaco, wapa tiigũdaqui. 7 ãñuré tiirucúranopere cũũ pũtopũ catiré petihére ticogũdaqui. Cúã Cõãmacũmena niirucujãrere boocúa. Cõãmacũ cúãrê “ãñurõ tiíawũ” jĩĩrére tũodugácu. 8 ãpêrãménapere Cõãmacũ bayiró cúagũdaqui. Cúã Cõãmacũrê netõñucãrã, cúã booré dícuere tiidugácu. Diamacũ maquẽrê boohéra, ñañarépere tiinũnúsẽcu. 9 Niipetira ñañaré tiirécutirano ñañarõ netõãdacua; teero biiri ñañarõ tũgueñarucujããdacua. Judíoare teero wáaadacu; judíoa niihẽrãcãrê teerora wáaadacu. 10 Niipetira ãñurõ tiirécutirapere Cõãmacũ “múã ãñurõ tiiwũ” jĩĩgũdaqui. Niipetira ññacoropũ cúãrê ãñurõ tiigũdaqui. Cúãrê ãñurõ niirecutiri tiigũdaqui. Judíoare teero tiigũdaqui; judíoa niihẽrãcãrê teerora tiigũdaqui. 11 Cõãmacũ sicadita macãrãrê “múã dícu ãñurã niĩã” jĩĩriqui; niipetire dita macãrãrê sícãrĩbĩro ññaquí.

12 Niipetirare Moisére dutiré cũũriguere сuorípacari, cúã ñañaré tiirécutire wapa pecamepũ wáarora niijããdacu. Tee dutirére сuorápecãrê netõñucãre wapa diamacũrã wapa tiinóãdacua tee dutiré jĩĩrõbirora. 13 Tee dutirére tũorémẽna dícu Cõãmacũ ññacoropũre ãñurã mee niĩya. Tee dutirébirora tiirĩ siro niĩãtã, “ãñurãrã niĩya” jĩĩgũdaqui Cõãmacũ. 14 Judíoa niihẽrã Moisére dutiré cũũriguere ticonoripacara, cúã basiro ãñurére tiirã, tee dutirénorẽna tiirã tiicúa. Cúã basiro tiirémẽna tee dutirére masĩrã tiiróbiro niĩya, tee dutirére сuorípacara. 15 ãñuré tiirémẽna cúã diamacũ wãcũrére ãñocúa. Tee dutirére masĩrã tiiróbiro niicua. ãñurõ yeeripũnacutira niicua. Teero tiirã, ãñurére tiíarira “ãñuniãwũ” jĩĩmasĩcu; ñañarére tiíarira “ñañaniãwũ” jĩĩmasĩcu. 16 Teero tiigú, Cõãmacũ cũũ basocáre wapa tiíadari bũreco jeari, Jesucristore wapa tiidutĩgũdaqui. Tiibũreco jeari, Jesucristo niipetira cúã ñañaré wãcũré wapa, teero biiri cúã ãpêrã ññahẽrõpũ tiirĩgue wapacãrê cúãrê wapa tiigũdaqui. Yũũ Cõãmacũ netõnére queti cũũriguere wedegũ, teeré wederucua.

Judíoa, teero biiri Moisére dutiré cũũriguere

17 Apetó tiirã, múã judíoa wãcũbocu: “Ûsã judíoa niĩã; Moisére dutiré cũũriguere сuoa; Cõãmacũ ãsã judíoyagura niĩ; teero tiirã, ãsã dícu Cõãmacũ põna niĩã”, jĩĩ wãcũmicu. 18 “Ûsã Cõãmacũ boorénorẽ masĩã. Moisére dutiré cũũriguere masĩrã niijĩrã, ãsã ãñuré petire besemasĩã”, jĩĩ wãcũmicu. 19 “Capeari bauhẽrãre wéewasũguera tiiróbiro judíoa niihẽrãrê buemasĩãã. Naĩtĩãrõpũ niirãrê sĩãwócora tiiróbiro Moisére dutiré cũũriguere masĩhẽrãrê wedemasĩã”, jĩĩ wãcũmicu. 20 “Ûsã Moisére dutiré cũũriguere сuojĩrã, diamacũ maquẽrê masĩã. Teero tiirã, tũomasĩhẽrãrê, sicato buemũõcorare buemasĩã”,

jĩ wãcũmicu. ²¹ Múã “ãpêrãrê buerá niiã” jĩrã, múã basirope buesugüero booa ména. Æpêrãrê “yaaríjãña” jĩ wedepacara, ãpêrãyére yaajãcu. ²² “Múã nãmosãnumiã niihêrãrê, múã manũsũmũã niihêrãrê ñeeaperijãña” jĩpacara, ñeeapejãcu. Múã ãpêrã weerirare, cúã padeorãre doopacãra, cúã padeoré wiseripũ niirére yaajãcu. ²³ “Ûsã Moisére dutiré cũũriguere cwojĩrã, ãpêrã nemorõ niiã”, jĩ wãcũmicu. Teero wãcũpacara, tee dutirére netõncãjãcu. Æpêrã múã netõncãrĩ ññajĩrã, Cõãmacũpere ñañarõ wedesecua. ²⁴ Cõãmacũye queti jóaripũpu múã teero tiirénorê biiro jóanowũ: “Múã tiibuyére wapa judíoa niihêrãpe Cõãmacũrê ñañarõ wedesecua”,* jĩ jóanowũ.

²⁵ Múã Moisére dutiré cũũriguebirora tiiátã, múã cõnerígu yapa macã caseróre widecõãrecã wapacutía. Múã tee dutirére netõncãrã doca, widecõãñoña manirã tiiróbiro pũtuácu. ²⁶ Apetóre sícũ widecõãñoña manigúpe Moisére dutiré cũũriguere tiiquí. Teeré tiigú, Cõãmacũ ññacoropũre widecõãnorígu tiiróbiro niiquí. ²⁷ Múã judíoa Moisére dutiré cũũriguere cũomíã. Widecõãnorira niipacara, tee dutirére netõncãjãcu. Æpĩ widecõãñoña manigú niipacũ, tee dutirére masĩripacũ, tee dutiré jĩrõbirora tiiquí. Cũũ teero tiirí, niipetira múã wapa cwoerére añurõ ññamasĩjãnoãdacu. ²⁸ “Judíoayũ peti niiã” jĩgũno sotoá maquẽ dícare tiinórigũ mee niiquí. Cũũye õpũũ maquẽ dícare widecõãnorígu mee niiquí. ²⁹ Judíoayũ peti niigúpe cũũ wãcũrépũre Cõãmacũ dutirére useniremena tiiquí. Cũũpe ñañarõ wãcũrére widecõãnorígu tiiróbiro niiquí. Espíritu Santo marĩ wãcũrére wasorí tiiquí. Tee dutirére tiirémenape marĩ basiro wasomasĩricu. Basocá teero wasonórirare “añurãrã niiĩya” jĩripacari, Cõãmacũpe teeré jĩgũdaqui.

3

¹ Yũũ teero jĩgũ, “judíoa niiré wapamaníã” jĩgũ mee tiiáwũ. Teero biiri “cõnerígu yapa macã caseróre widecõãrecã wapamaníã” jĩgũ mee tiiáwũ. ² Teero wapacutírucujãã. Ateré wedesuguegũda: Cõãmacũ marĩ judíoarena cũũye quetire wedearo jĩgũ, cũũyigu. ³ Æpêrã judíoa Cõãmacũ dutirére tiidújãmicua. Cõãmacũcã cúã tiiróbirora cũũ “tiigũda” jĩriguere ¿tiidújãgari? ⁴ Tiidúriqui. Ateré wãcũrucujãña: Cõãmacũ cũũ jĩrirobirora queoró tiirucúqui. Marĩpe niiã “tiiáda” jĩmiãriguere tihêrapeja. Cũũye queti jóaripũpu tee maquêrê biiro jóanowũ:

Mũũ jĩrê diamacũrã niijãrõ tiiã.

Teero tiirã, mũũrê wedesãmasĩña maniã.

Mũũrê wedesãpacari, netõncãrucujãgũdacu,*
jĩ jóanowũ.

⁵ Teero tiigú, sícũ ñañarõ wãcũgũno biiro wãcũboqui: “Yũũ ñañaré tiirémena Cõãmacũ añurõ tiirépe nemorõ añurõ baujããdacu sãa”, jĩmiquí. Too síro jĩñemoboqui: “Yũũ teero tiiríguere wapa niipacari, Cõãmacũ yũũmena cúagu, ñañarõ tiiquí”, jĩ wãcũboqui. ⁶ Teero mee niiã. Cũũ teero jĩréno diamacũ niiréno niiãtã, Cõãmacũ sícũnorê cũũ ñañaré tiiré wapa diamacũ bese, ñañarõ tiimasĩriboqui.

⁷ Æpĩ ñañarõ wãcũgũno jĩñemojãboqui: “Yũũ jĩditoremena Cõãmacũ diamacũ wedeserepere añurõ wedesenoadacu. Yũũ jĩditoremena añurõ wedesenopacũ, ¿deero tiigú Cõãmacũ yũũre yũũ jĩditore wapa ñañarõ tiibógari?” jĩmiquí. Cũũ teero jĩrê jĩãmare niiã. ⁸ Cũũ teero jĩréno diamacũ niiréno niiãtã, biirope pũtuáboyu: “Marĩ ñañaré tiirí, Cõãmacũ añurõ tiirére nemorõ masiãdacia.

* **2:24** Isaías 52.5. * **3:4** Salmo 51.4.

Teero tiirá, añuré wáaaro jĩrã, ñañarépere tiiáda”, jĩjãbocu. Æpërã yũre, yũ menamacãrã merẽ wãcũãrõ jĩrã, “Pablo teeré buequi” jĩditocua. Cúã teero jĩditore wapa Cõamacũ cúãrẽ diamacúrã wapa tiigú, ñañarõ tiigúdaqui.

Niipetira wapa c#oóya

⁹ Too docare ¿deero p#tuánoãdari sáa? ¿Cõamacũ ññacoropure marĩ judíoa ãpërã nemorõ añurã niinetõncãĩ? Niiria. Niipetira judíoa, judíoa niñhãrã Cõamacũrẽ netõncãrã niijĩrã, sícãrĩbíro wapa c#orá dícu niĩã. Múãrẽ teeréna wedetoaw#.¹⁰ Tee maquẽrẽ Cõamacũye queti jóaripũp# jóanoã: Sícũno añuré tiigú maniĩ.

¹¹ Sícũno Cõamacũye maquẽrẽ t#omasĩgũ maniĩ.

Sícũno Cõamacũrẽ masĩd#garri; cũrẽ wãcũn#n#sed#garri.

¹² Niipetira Cõamacũyere duujã, posapetijõãya.

Niipetira ñañaré tiíya.

Sícũno ãpërãrẽ añurõ tiigúno maniĩ.†

¹³ Cúã wedesere masãcope tusuri copep# ñniwiónecore tiiróbiro niĩã.

Tee ñniwiónecore tiiróbiro basocá ñañaré wedeseya.

Jĩditorucuya.‡

Ññaã #serop# nima c#orá tiiróbiro bayiró pũnirõ wedeseya.§

¹⁴ Æpërãrẽ doajãya; bayiró tutiia.*

¹⁵ Cúã basocáre sãd#gára, boyeromena sãrã wáaaya.

¹⁶ Cúã wáaro basocáre ñañarõ peti tiíya.

Cúãyere ñañopetijã, bóaneõrã p#tuári tiíya.

¹⁷ Æpërãrẽ añurõ niirecatiri tiiríya.†

¹⁸ Cõamacũrẽ quioníremena ññariya. Cũrẽ cuiriya,‡

jĩ jóanoã.

¹⁹ Marĩ masã: Cõamacũye queti jóaripũ maquẽ marĩ judíoaarena jĩjãrõ tiia, “añurã niĩã #sã” jĩrijããrõ jĩrõ. Niipetirap#ra wapa c#orá dícu niijãcu.

²⁰ Moisére dutiré cũuriguemenarã marĩ ñañaré tiiríra Cõamacũrẽ “#sã m# dutirére netõncãjãtu” jĩmasĩnoã. Teero tiigú, Cõamacũ sícãnorẽ “m# tee dutirére tiipetijãrig# niijĩgũ, añugãrã niĩã” jĩ ññariqui.

Jesuré padeorémena netõnénoãdacu

²¹ Atitóre Cõamacũ Jesuré padeoráre “añurãrã niĩya” jĩ ññaqi. Marĩ “Moisére dutiré cũurigue jĩrõbirora tiíawũ” jĩripacari, “añurãrã niĩya” jĩ ññaqi. Moisés, teero biiri profetas Cõamacũ teero marĩrẽ tiibosáadarere cũye queti jóaripũp# jóarira niíwã.

²² Niipetirare Jesucristore padeorémena Cõamacũ “añurãrã niĩya” jĩ ññaqi. Cõamacũ niipetirare sícãrĩbíro ññaqi. ²³ Marĩ niipetira ñañaré tiirã niĩã. Marĩ niipetirare pairó d#saa; marĩ añurã niiridojã Cõamacũ niiré tiiróbiro.

²⁴ Teero niipacari, Cõamacũ marĩrẽ añuré ticogú Jesucristo wapatíbosariguemena marĩrẽ “wapa c#ohéra p#tuáaro” jĩyigu. Tee wapatíbosariguere teerora ticojãyigu. ²⁵ Too s#guero macãrãp#re cúã ñañaré tiipacári, ñañarõ tiiríyigu. Bóaneõ ññaré c#ojĩgũ, cúãmena cũú cúarere ññoríyigu ména; teerora ññajãyigu.

Too síro Cõamacũ Jesuré marĩrẽ diabosari tiirí, cũye díi õmayudiyiro. Marĩ cũú diabosariguere padeorí, Cõamacũ marĩmena cúanemoriqui. Teeména Cõamacũ cũú “diamacúrã tiigú niĩã” jĩrere ññoiygu.

²⁶ Atitócãrẽ Cõamacũ cũú “diamacúrã tiigú niĩã” jĩrere ññoquí. Diamacúrã tiirécãtijĩgũ, Jesuré padeoráre “wapa c#ohérara niĩya” jĩ ññamasĩqui.

† 3:12 Salmo 14.1-3. ‡ 3:13 Salmo 5.9. § 3:13 Salmo 140.3. * 3:14 Salmo 10.7. † 3:17 Isaías 59.7-8. ‡ 3:18 Salmo 36.1.

27 Teero tiirá, marĩ “biiro tiirécutirano niiã ùsãjã” jĩmirigue wapamaníã. Marĩ Moisére dutiré cũũriguere tiipetirapeja, teeré jĩmasĩnobojĩyu. Cõãmacũ marĩ Jesuré padeorípere ñña, “añurãrã niĩya” jĩiqui. Teero tiirá, “biiro tiirécutirano niiã ùsãjã” jĩmasĩña maniã. 28 Ateména putuáa sáa: Marĩ Jesuré padeorí, Cõãmacũ marĩrē “wapa cuohérara putuáya” jĩ ññaqui. Moisére dutiré cũũriguere tiirígue wapa mee niicu.

29 Too docare ¿Cõãmacũ judíoayagu dícu niigari? Niirii. Judíoa niihērāyagucã niĩ. 30 Cõãmacũ sīcūrã niĩ. Cõãmacũ judíoa Jesuré padeorí ññagũ, “wapa cuohéra, añurãrã niĩya” jĩiqui. Judíoa niihērācārē Jesuré padeorí ññagũ, teerora jĩiqui. 31 Too docare marĩ Jesuré padeojĩrã, “marĩrē Moisére dutiré cũũriguepe wapamaníã” ¿jĩrã tiii? Jĩridojoã. Biirope jĩã: “Jesuré padeorémena dícu tee dutirére tiimasĩã”, jĩã.

4

Abraham Cõãmacũrē padeorígue

1 Mecūtīgārē Abraham marĩ ñecūrē wáarigue quetimena wedenemogũda. Múã masiã: Cũũ judíoaygu niisuguerigũ niiyigu. 2 Cõãmacũ Abraham tiirére ñña, “mũũ añugúrã niĩã” jĩ ññariyigu. Teero jĩri siro niiãtã, Abraham “añuré tiigũ niĩ jĩnorigũ niiã yũjã” jĩbojĩyi. Cõãmacũ ññacoropure teenórē jĩmasĩña maniã. 3 Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jóanoã: “Abraham Cõãmacũrē padeoyígu. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũũrē ‘añugúrã niĩ’, jĩ ññayigu”.*

4 Queorémena múãrē wedeguda. Sīcūnorē wapatíra, teero ticora mee tiíya. Cũũ paderé wapa wapatíra tiíya. 5 Cõãmacũpe teero tiiríqui. Marĩ añuré tiiré wapa mee “wapa cuohéra niĩya” jĩ ññaqui. Basocá Cõãmacũrē “mũũ ùsārē ññarē tiirécutimirare acabócu” jĩ, cũũrē padeorípere, “añurãrã niĩya” jĩiqui. 6 Òpũ Davicã yũũ jĩãrirobirora jóarigu niíwĩ. “Cõãmacũ basocá basirora tiirére ññaripacu, cũũrē padeorípere cúãrē ‘añurãrã niĩya’ jĩ ññaqui. Teero tiigũ, cúãrē usenirã niirĩ tiigũdaqui” jĩrē quetire jóarigu niíwĩ. 7 Tee maquērē biiro jóarigu niíwĩ:

Cõãmacũ cũũrē netõnucārãrē acabóri, useniya.

Cúã ññarē tiiré wapacārē ññarõ tihéri, useniya.

8 Cõãmacũ “añiyé wapare ññanemorícu sáa” jĩnogũcã usenĩ,† jĩ jóarigu niíwĩ David.

9 ¿Noãnópe tee usenirere cõomasĩgari? ¿Cõnerígu yapa macã caseróre widecõãnorira dícu o widecõãñoña manirãcã tee usenirere cõomasĩgarite? Niiria. Ateré yũũ jĩtoaawũ: Cõãmacũ Abrahamrē cũũ padeorémena “añugúrã niĩ” jĩiyigu. 10 ¿Deero biiripe Cõãmacũ Abrahamrē “añugúrã niĩ” jĩiyiri? ¿Cũũ widecõãnori siro, o cũũ widecõãñoãdari suguerope teero jĩiyirite? Widecõãñoãdari sugueropũ teero jĩtoayigu. 11 Abraham widecõãñoãdari suguero, Cõãmacũrē padeotóayigu. Teero cũũ padeorí siropũ, Cõãmacũ cũũrē widecõãdutiigu. Cõãmacũ Abraham widecõãnoremena cũũrē too sugueropũ “añugúrã niĩ” jĩriguere ññoiyigu. Teero tiigũ, Abraham niipetira padeoádara ñecũ putuáyigu, cúã widecõãñoña manirã niipacari. Cõãmacũ cúãcārē teerora “añurãrã niĩya” jĩ ññaĩ. 12 Widecõãnoriracārē Abraham cúã ñecũ niĩ. Abraham padeoré cõoyígu, widecõãñoãdari suguero. Teero tiirá, widecõãnorira Abraham tiiróbiro padeoré cuorí, Cõãmacũ cúãrē Abraham pãrãmerã niinũnũsera wáari tiiquí.

Abraham padeojĩgũ ticonorigue

* 4:3 Génesis 15.6. † 4:8 Salmo 32.1-2.

¹³ Cõamacũ Abrahamrẽ, teero biiri cũũ pãrãmerã niinunuserare “atibúreco niirere múãrẽ putuári tiigúda” jĩiyigu. Cõamacũ cũũ dutirere tiirí ñãgũ mee teero jĩiyigu. Cũũ padeorẽpere ñãgũ, teero jĩiyigu. Cũũ padeorẽmena “ãñugãrã niĩ” jĩĩ ñãayigu. ¹⁴ Moisére dutiré cũũriguere tiirãpere Cõamacũ “atibúreco niirere múãrẽ putuári tiigúda” jĩiri siro niĩatã, marĩ Cõamacũrẽ padeorẽpere wapamanibojĩyu. Teero biiri cũũ Abrahamrẽ “ticogũda” jĩiriguesã queoró wáaribojĩyu sãa. ¹⁵ Basocãre dutiréno manirí siro niĩatã, netõncãre manibojĩyu. Cõamacũ Moisére dutiré cũũriguere cõopacãra, marĩ netõncãrĩ ñãgũ, cúagu, ñãñarõ tiigúdaqui.

¹⁶ Teero tiigú, Abraham padeorírobiro padeonunusera dícare Cõamacũ “teeré ticogũda” jĩiriguere ticojãgũdaqui sãa. Cũũ marĩrẽ ãñurõ tiijĩgũ, teeré ticoqui. Moisére dutiré cũũriguere cõorã dícare ticoriqui. Niipetira Abraham padeorírobiro padeorãpere ticogũdaqui. Abraham niipetira padeorã ñecũ niĩ. ¹⁷ Cõamacũye queti jóaripũpu ateré jóanoã: “Mũũrẽ pee põnarĩ macãrã ñecũ sõnecoa sãa”, jĩiyigu Cõamacũ Abrahamrẽ. Abraham teeré padeoyigu. Teero tiigú, Cõamacũ ñãacorõpere pee põnarĩ macãrã ñecũ putuáyigu. Cõamacũ niipetirere tiimasĩ. Diarirare masõqui. Marĩ putõpu wãaadare baurípacari, cũũpere bausũguetitoacu mée.

¹⁸ Cõamacũ Abrahamrẽ “mũũ pãrãmerã niinunusera pee põnarĩ macãrã niĩadacua” jĩiritore, põnacutígũno mee niimiyigu cũũpeja. Teero põnamanígũno niipacu, Cõamacũ cũũrẽ “paũ peti basocãputiri tiigúdacu” jĩiriguere padeojãyigu. ¹⁹ Abrahampe “yũũ cien cũmarĩ cõogú niitoaa; yãa õpũũ maquẽ wĩmagũ buarĩ tiiréno diarigue tiiróbiro cõogũpu niĩã; Sarayaro niisutirocã diariro tiiróbiro niijãcu sãa” jĩiréno maniyíro. ãñurõ Cõamacũrẽ padeorucúyigu. ²⁰ “Apetó tiigú, cũũ ‘tiigúda’ jĩiriguere tiimasĩriboqui” jĩiréno maniyíro. Teero jĩirõno tiigú, Cõamacũrẽ padeonemójãyigu. Cũũrẽ jĩiyigu: “ãñugũ peti niĩã mũũ; tutuagu peti niĩã”, jĩiyigu. Teero tiigú, tutuare buayigu. ²¹ “Cõamacũ yũũre cũũ ‘tiigúda’ jĩiriguere tiimasĩqui”, jĩiyigu. ²² Cũũ padeorí ñãgũ, Cõamacũ Abrahamrẽ “ãñugãrã niĩ” jĩiyigu.

²³ Tee jĩiré Abraham dícare jĩĩ jóanoriyiro. ²⁴ Marĩpucãrẽ teerora jĩĩ jóanoyiro. Marĩ Cõamacũrẽ padeorí, Abrahamrẽ jĩirirobirora marĩrẽ “ãñurãrã niĩya” jĩiqui. Cũũrã marĩ Õpũ Jesús diarigũpere masõrigũ niiwĩ. ²⁵ Cõamacũ marĩ cũũrẽ netõncãre wapa Jesuré diari tiiyigu. Cõamacũ marĩrẽ “ãñurãrã niĩya” jĩigũdu, cũũrẽ masõjãrigũ niiwĩ.

5

Cõamacũmena ãñurõ niimasĩã

¹ Teero tiigú, Cõamacũ marĩ Jesucristore padeorẽmena “ãñurãrã niĩya” jĩĩ ñãaqui. Teero tiirã, marĩ Õpũ Jesucristo marĩrẽ diabolariquemena Cõamacũmena ãñurõ niirecutia sãa. ² Jesucristo marĩrẽ diabolariiguere padeojĩrã, diamacũ Cõamacũmena wedesemasĩã. Teero biiri Cõamacũ marĩrẽ tiĩãpure marĩye niĩã. Marĩ cũũ putõpu ãñuré bauré ñããdara niirã tiia. “Teeré ñãajãadacu” jĩĩ coterã, tee maquẽrẽ ãñurõmena wedesea. ³ Tee dícare wedesericu. Marĩrẽ ñãñarõ netõré wãaricãrẽ, ãñurõmena wedesecu. Marĩrẽ ñãñarõ netõré wãaricãrẽ, nũcãjãrãno niimũãnũcãcu sãa. ⁴ Nũcãrĩpora niirã, basocã ãñurã niimũãnũcãcu. Teero niimũãnũcãrã, cũũ marĩrẽ ãñurõ tiĩãdarere wãcũrã, useniyuetoacu. ⁵ Cõamacũ Espíritu Santore marĩpure ticorigũ niiwĩ. Cũũmena Cõamacũ marĩpũre cũũ maĩrere masĩrĩ tiiqui. Teero cũũ maĩrere cõorã niijĩrã, boboró manirõ “ ‘Cõamacũ marĩrẽ ãñurõ tiigúdaqui’ jĩirere

diamacú tiijǎgũdaqui” jĩ useniyuetoacu sáa. Teero tiirá, añurõmena wedese-masĩcu sáa.

⁶ Marĩre marĩ basirora deero tii netõmasĩña manimĩrira niwũ. Marĩ tee niirito, Cristo marĩre ñañaré tiiré wapa diabosarito jeayiro. ⁷ Marĩ doca ãpẽrãrẽ diabosadugaricu. Sĩcũ añurõ yũgũno niipacari, diabosaricu. Apetó tiigú, sĩcũ ãpẽrãrẽ añurere tiibosárucugũre diabosagũ diabosaboqui. ⁸ Cõãmacũ doca marĩ ñañaré tiirá niipacari, cũ maĩrere eñogú, Cristore marĩre diabosari tiiyĩgũ. ⁹ Cũye dí õmayudiaremena Cõãmacũ marĩre “añurãrã niĩya” jĩ ñaqui. Teero tiirá, marĩ nemorõ ateré masĩmasĩcu: Cõãmacũ marĩmena bayiró cúagũ, Jesucristo tiibosáriguere ñagũ, cũ marĩre ñañaré tiimĩadarere netõnejǎgũdaqui. ¹⁰ Marĩ Cõãmacũmena cãmerĩ ñadugahera niirira niipacari, cũ macũrẽ marĩre diabosari tiiyĩgũ. Cũ diabosariguemena marĩ Cõãmacũmena bapacutimasĩã sũcã. Teero tiirá, marĩ mecũtĩgãrẽ cũmena bapacutimasĩrã niijĩrã, ateré nemorõ masĩã: Jesucristo masãmuãrigũ niijĩgũ, marĩre ñañaré tiimĩadarere netõrĩ tiigũdaqui. ¹¹ Netõnõnore dícare buarĩ tiibosárijĩyi. Marĩ Õpũ Jesucristo diabosariguemena Cõãmacũ marĩ cũmena bapacutimasĩrere buarĩ tiijĩyi sũcã. Teero tiirá, marĩ nemorõ useniremena wedesea sáa.

Adán, teero biiri Cristo tiirĩgue

¹² Sĩcũ basocú Adán wãmecutigumena ñañaré tiiré pũtucutiyiro. Teewapara diaadarecã pũtucutiyiro. Adán tiibuyériguemenarã basocá niipetirapũre ñañaré tiiré pẽnipéapetijõãyiro. Teewapara niipetirapũre diaadarecã sesapetijõãyu. ¹³ Cõãmacũ cũ dutiré Moisémena cũãdari sugueropũ, basocá ñañarére tiitóayira. Dutiré manirĩ, basocãre “wapa cũorã” jĩmasĩña maniã. ¹⁴ Teero biipacari, Adán síro macãrã tée Moisés niirito macãrãpũ teerora diarira niwã. Cũãjã Adán tiirõbiro Cõãmacũ dutirere netõncãripacara, diarira niwã.

Adán, teero biiri Jesucristo basocá biadarere tiisuguerira niĩya. Adánpe pũtucutirigũ niwĩ ñañaré tiirere. Jesucristope pũtucutirigũ niwĩ añurõ tiirere.

¹⁵ Sĩcũ basocú netõncãrigue wapamena paũ dianũnũseyira; Jesucristom-enapereja Cõãmacũ paũre nemorõrã añurẽ ticobosarigũ niwĩ. Wapaséro manirõ teero ticojãqui. Teero tiiró, Cõãmacũ basiro basocãre ticobosarigũepe Adán netõncãrigue wapa tiirõbiro niiridojãcu. ¹⁶ Sĩcũ basocú cũ sũcãrĩrã netõncãrigue waparena paũ “wapa cũorã niĩya” jĩnorira niwã. Bayiró peti basocá netõncãjãri siro, Cõãmacũ basirora ticobosarigũe paũ petire “añurãrã niĩya” jĩnorĩ tiia. Teero tiiró, sũcãrĩrã netõncãrigue wapapeja Cõãmacũ basocãre ticobosarigũe tiirõbiro niiridojãcu. ¹⁷ Sĩcũ basocú sũcãrĩrã netõncãrigue wapamenarã diaré sesajõãyu. Teero wãapacari, nemorõrã Cõãmacũ añurõ tiinórãpe añurere buãadacua. Cũã Cõãmacũ basiro añurẽ ticobosariguere ñeeãdacua. Teero biiri cũ “añurãrã niĩã múã” jĩrere tũoãdacua. Sĩcũ basocũye tiibosáriguemenape catiré petihere cũonũnũseadacua. Cũãrã Jesucristo niĩ.

¹⁸ Biirõ pũtuãjĩyu sáa: Sĩcũ basocú sũcãrĩrã netõncãrigue wapamenarã niipetira ñañarõ tiinõãdara pũtuãri tiiyĩgũ. Teerora sũcũ basocú sũcãrĩrã añurõ tiibosáriguemenarã niipetirare “añurãrã niĩya” jĩmasĩrĩ tiigũ tiirĩgũ niwĩ; catiré petihere buamasĩrĩ tiigũ tiirĩgũ niwĩ. ¹⁹ Sĩcũ basocú Cõãmacũrẽ yũuririgũe wapamena paũre ñañaré tiirá pũtuãri tiiyĩgũ. Teerora sũcũ sũcũ basocú Cõãmacũrẽ yũurigũe wapamena paũre “añurãrã niĩya” jĩgũdaqui.

²⁰ Basocá cũã basiro dutiré cũorĩ siro niipacari, Moisére dutiré cũũriguecã jeanemoyiro sũcã. Teemena basocá nemosãñurõ netõncãrere ññamasĩyira. Tee tiiró, ñañaré tiiré tiinemórõbirora Cõãmacũpe nemosãñurõ basocãre añurẽ

ticorigu niwĩ. ²¹ Ñañaré tiirígue wapamena niipetira basocáre diaadare wáayiro. Tee tiiróbirora Cõãmacũ basiro añuré ticorépecã basocáre añurãrã, wapa c̣ohéra putuári tiimasĩre wáayiro. Teeména Cõãmacũ marĩ Òpũ Jesucristomena catiré petihére ticomasĩqui.

6

Cristomena mama catiré tiiróbiro c̣oréc̣utia

¹ Too docare ¿deerope putuánoãdari sáa? “Cõãmacũ basiro marĩrẽ añuré ticonemoãrõ jĩrã, ñañaré tiirucújããda”, ¿jĩãdarite? ² Jĩrijããda. Jesucristo curusapu diarito, marĩcã c̣ũmenarã diarirapu tiiróbiro wáarira niwũ. Marĩ diarira tiiróbiro nijĩrã, ñañarére tihéra niirõ booa. ¿Deero tiirã marĩ too sugueropu ñañarére tiinunúserirobiro tiinunúseboatau? Tiirícu sáa. ³ Múã masĩcu: Niipetira marĩ wãmeõtinorira Jesucristo diarirobiro diasotoapeora tiiróbiro tiirã tiijĩyu. ⁴ Jesús diaari siro, masãcopepu c̣ũnoyigu. Marĩ wãmeõtinoremena c̣ũrẽ c̣ũriro tiiróbirora marĩcãrẽ marĩ ñañaré tiirécã c̣ũnoriro niwũ. Marĩ Pacu c̣ũ tutuaremena Jesucristore diarigupure masõrigu niwĩ. Marĩpe c̣ũmena masãrira tiiróbiro nijĩrã, c̣ũmena mama catiré tiiróbiro c̣oréc̣utia.

⁵ Marĩ Jesucristomena diarira tiiróbiro nijĩrã, c̣ũ diarigupu masãriro tiiróbirora ṣicãrõména marĩcã masãadacu ṣucã. ⁶ Ateré masiã: Marĩ too sugueropu ñañarõ niirecutirere Jesucristo diariguemena curusapu páabiatunoriro tiiróbiro wáayiro. Marĩ bayiró ñañaré tiidugáre petijõããrõ jĩrõ, teero tiinóyiro. Teero tiirã, ñañarére tiirijãrõ booa. Marĩrẽ ñañaré bayiró peti tiinunúseri tiirijãrõ booa sáa. ⁷ Ṣicũ diarigupu c̣ũ catigu ñañaré tiiríguere netõrigupu niiqui. ⁸ Marĩ Jesucristomena diarira tiiróbiro nijĩrã, “c̣ũ tiiróbirora catiadacu” jĩrécãrẽ padeóa. ⁹ Ateré masiã: Jesucristo diarigupu masõnorigu dianemoriqui. C̣ũrẽ dianemorĩ tiimasĩricu. ¹⁰ Jesucristo diagũ, ṣicãrĩrã basocã ñañaré tiiré wapare diabosayigu. Mecãtigãrẽ c̣ũ catigũ nijĩgũ, ṣicãrõména Cõãmacũmena duuró manirõ catirucuqui. ¹¹ Tee tiirã, marĩcã “Jesucristomena diarira tiiróbiro niiã” jĩ ṭugueñaãda. Diarira tiiróbiro ñañarére tiirijããda. Teerora ṣucã marĩcã ṣicãrõména Jesucristomena nijĩrã, “Cõãmacũmena duuró manirõ catirucudacu” jĩ ṭugueñaãda.

¹² Teero tiirã, marĩrẽ ñañaré tiidugáre marĩ wãc̣urẽp̣ure jeapacari, teero ṇcãjããda. ¹³ Marĩye õpũu maquẽ tiirémene wapa c̣orã putuárijããda. Teero tiirã, biirope niiãda: Marĩ dia masãrira tiiróbiro nijĩrã, marĩye õpũu maquẽrẽ Cõãmacũyepere tiicotéri tiiáda sáa. Teeména c̣ũ dutiré añurépere tiicotéruçada. ¹⁴ Marĩjã Moisés dutirémene niiria; Cõãmacũ marĩrẽ añuré ticorémenepe niiã. Teero tiiró, ñañaré marĩrẽ dutinetõṇcãrĩ, tiirijãrõ booa.

Marĩ padecotera tiiróbiro niiré

¹⁵ Too docare ¿deerope putuánoãdari sáa? Marĩjã Cõãmacũ marĩrẽ añurõ tiibosáremene niiã. Moisés dutirémenepe niiria sáa. Teero tiirã, “ñañaré tiijãco” ¿jĩãdari? Jĩrijããda. ¹⁶ Múã masĩcu: Æpĩ dutirére ỵṇrucura, c̣ũrẽ dutiapenori basoca sããrã tiia; c̣ũ múã õpũ putuágu tiiqui. Tee tiiróbiro niiã, múã ñañarére tiirucúra. Ñañaré tiiré wapa pecamepu wáarere buaádacu. Cõãmacũ dutirére ỵṇrucurapeja, c̣ũrẽ padecotera tiiróbiro niiã. C̣ũ dutirére ỵṇra, añurõ tiimasĩrere buaádacu.

¹⁷⁻¹⁸ Too sugueropu múã ñañarére tiirucúrira nijĩyu ména. Tee biirira niipacara, Jesucristoye quetire bueri ṭorã, añurõ ỵnyiro. Teero tiirã, ñañarére tiirucúmirira añurépere ỵnyiro sáa. Ỵṇ múãrẽ teero tiiríguere wãc̣ucogu, Cõãmacũrẽ usenire ticoa. ¹⁹ Múãrẽ wisióro ṭugueñarijããrõ jĩgũ, biiro wedea: Múã too sugueropure múãye õpũu maquẽmena ñañarére tiirucújĩyu. Jõõpemene

ñañaré tiidóajiyu. Atitópere múāye òpũũ maquēmēna aññurére tiiyá. Teero tiirá, aññurére tiirucúra putuáadacu.

²⁰ Too sugueropure múā ñañaré tiirucúra niijĩrã, aññurépere tiibórano mee niijiyu ména. ²¹ Múā ñañaré tiirígue wapare ¿ñeenó aññurére buayíri? Atitóre múā too sugueropure ñañaré tiiríguere wácũrã, bobocú. Tee ñañaré tiirígue wapamēna pecamepũ wáare dícuere buabójiyu. ²² Atitóre múā netónénorira niijĩrã, ñañaré tiirícu sáa. Cõāmacũrẽ padecotera niicu. Cũũrẽ padecotere wapa aññurõ tiimasĩre buaáadacu. Teewapamēna catiré petihére buaáadacu. ²³ Ñañaré tiiré wapare diadoarere buanócu. Cõāmacũ marĩrẽ wapamanĩrõ ticoréja catiré petihére buarí tiiré niicu. Marĩ Òpũ Jesucristomēna “sĩcãrõména niijya” jĩĩgũ, teeré ticoqui.

7

Wãmosĩare maquēmēna queoré

¹ Yáa wedera, múā basocáre dutirére masĩrã niicu. Teero tiirá, múā ateré masĩcu: Marĩ catirí burecopũ dícuere basocáre dutirére yũũmasĩcu.

² Queorēmena múārẽ wedegũda. Marĩrẽ dutiré biiro niĩã: Sĩcõ wãmosĩarigo coo manũ catiritabere ména cũũ nũmo niyo. Cũũ diaari siro docare, cũũ wãmosĩarigue petijõācu; coo manũ manigõ putuájãco. ³ Coo manũ catipacari, ãpĩména niigõ, ñeeaperepigo putuáco. Coo manũ diaari siro docare, cũũ wãmosĩarigue petijõācu. Teero tiigó, ãpĩména dúutugo, ñañarõ tiigó mee tiicó.

⁴ Yáa wedera, tee tiiróbirora wáajiyu marĩrẽ. Marĩ Cristomēna diasotoapeorira niĩã. Mecátigãrẽ Moisére dutiré cũũriguemēna mee niĩã. Teero tiirá, ãpĩména dúutumasiõ tiiróbiro niimasĩã. Marĩ dúutugũ diarigupũ masõrigũ niĩĩ. Marĩ cũũmēna niijĩrã, aññurõ niirecutirere buaáadacu. ⁵ Tíatopure marĩ ñañaré tiirí basoca niirucuwũ. Moisére dutiré cũũriguere tũoári siro, nemosãñúrõ ñañarépere tiidugáwu. Tee ñañaré tiirígue wapa diadoare buaáadara niimiwũ. ⁶ Atitóre Moisés dutiré marĩrẽ dutimasĩria. Teeré netõrírapũ niĩã. Teero tiirá, Moisés dutiré jóariguere tiicotéria. Espĩritu Santo boorépere tiicotéa.

Aññurére tiidugápacũ, ñañarépere nemorõ tiicú

⁷ Too docare ¿deerope putuánoãdari sáa? “Moisére dutiré cũũrigue ñañaniã”, ¿jĩĩãdari? Jĩĩrijããda. Tee dutiré maniãtã, marĩ tiiré “ñañaré tiiré niicu” jĩĩmasĩribojĩyu. Tee dutiré watoapure sicawãme biiro jĩĩã: “Ãpẽrãyére ugorijãna”, jĩĩã. Tee jĩĩrõno manidójããtã, too docare yũũ “ugorecutire ñañaré niicu” jĩĩmasĩña manibójiyu. ⁸ Tee dutiré yũũre ñañaré tiiré aññurõ tũgueñamasĩrĩ tiipacári, yũũpe nemosãñúrõ ñañaré tiidugágu putuájãã. Tee dutiré maniãtã, ñañaré tiirígũ niipacu, wãcũña manibójiyu.

⁹ Tíatopure ména yũũ tee dutiré masĩriritopure wãcũpatiro manirõ yũũ niijãmiwũ. Too síro tee dutiré yũũ masĩrĩ sáa, ñañaré tiiré yũũre dutinũcãwũ. Teero tiigú, “pecamepũ wáagũdacu” jĩĩ tũgueñamitu. ¹⁰ Teero tiiré wapa ñañaré tiinógũdũpũ niijãgũ tiirígũ niimiwũ. Tee dutiré basocáre Cõāmacũmēna aññurõ putuári tiiré niipacaro, yũũpere wapa cuogú, diagũdu putuári tiiwá. ¹¹ Yũũ tee dutirépere wãcũnũnũseboariguere ñañaré yũũpũre niiré yũũre ñañaré wãcũnũnũseri tiĩãmajãmitũ. Tee dutiré masĩpacũ, yũũ ñañaré tiiré wapamēna diadoarere buajãgũdu tiimírĩgu niiwũ.

¹² Teero tiiró, Moisére dutiré cũũrigue ñañaré maniré peti niĩã. Tee dutiré niipetirepũra ñañaré maniré, diamacú maquẽ, aññuré niĩã. ¹³ Too docare tee dutiré aññuré niipacaro, ¿yũũre diadoarere buajãgũdu putuári tiigári? Tiirícu. Yũũ netõnũcãre wapamenape diadoarere buajãgũdu putuámitũ. Teero tiiró, yũũ tiirécutirepe tee dutiré aññurēmēna ñañarépere, ñañaré tiiré niiriro

niiwũ. Ateména putuáa: Tee dutirére tuomasĩpacu netõnucãjĩgũ, ñañaré tiirére “bayiró ñañaré niiã” jĩmasĩnoã.

¹⁴ Marĩ masĩã: Moisére dutiré cũurigue Cõãmacũ ticorigue niirõ tiia. Yũre ñañarére tiisuguenucãrigu niijĩgũ, ñañarérena tiirucúgu tiiróbiro niigú niiã. ¹⁵ Yũ tiidugárere tiiría; yũ tiiríporepere tiirucújãga sũcã. Yũ basiro yũ tiirucúre tuomasĩriga. Deero tiigú teero tiáta yũ. ¹⁶ Yũcã yũ tiidugáherere tiirucújĩgũ, Moisére dutiré cũuriguere tiirípacu, “añuréra niiã” jĩapujãã. ¹⁷ Yũ basiro mee ñañaré tiia. Yũre ñañaré tiiré niijĩrõ, yũre ñañaré tiirí tiigá. ¹⁸ Ateré yũ masĩã: Yũ basirora yũ ñañarére tiisuguenucãrigu niijĩgũ, añurére “añurõ tiijãgũda” jĩãrigu niipacu, tiimasĩriga. ¹⁹ Añuré yũ tiidugárere tiiróno tiigú, ñañaré yũ tiidugáhererepere tiirucúa. ²⁰ Yũ tiidugáherere tiigú, yũ basiro mee teero tiia. Yũre ñañaré tiiré niijĩrõ, yũre ñañaré tiirí tiigá.

²¹ Ate wáarucua yũre: Yũ “añurére tiijãgũda” jĩpacu, ñañarére tiipacutirucujãga. ²² Yũ basiropēja Cõãmacũ dutirére tusanetõjãmiga. ²³ Tee tiiró, yũ tũgueñarĩ, yũ ñañaré tiisuguerigue yũ añurõ tiidugárepere wãcũnusedugari, bayiró cãmerĩquẽrõbiro tũgueñaga. Wãcũnusedugamiãriguere ñañarére dutinetõnucãjãcu.

²⁴ Ñañaré tiirére duomasĩrijĩgũ, ñañarõ tũgueñaga. ¿Noã yũ diadoaboariguere catiré petihérepere buarĩ tiimasĩgari? ²⁵ Cõãmacũ sícũrã marĩ Ôpũ Jesucristomena yũre catiré petihé buarĩ tiimasĩqui. Teero tiigú, Cõãmacũre usenire ticoa. Ateména putuáa: Yũ wãcũremena Cõãmacũ dutirére tiicotégũ niiã. Yũ ñañaré tiisugueriguere tiirucúgu niijĩgũ, ñañarére tiicotégura niiã.

8

Espíritu Santore cõorã niirecutire

¹ Teero tiirã, marĩ Jesucristomena niirãjã ñañaré tiinóricu; pecamepu wáaricu. ² Espiritu Santo marĩre mama catirére Jesucristomena cõorĩ tiirigu niiwĩ. Cũ catiré ticoriguemenã marĩ ñañaré tiirecutirere tiidumasĩã sãa. Diadoaborere netõrĩrapu niiã sãa. ³ Marĩ ñañarére tiisuguenucãrira niijĩrã, Moisére dutiré cũuriguere añurõ tiimasĩhẽrã niijĩyu. Tee dutirépeja marĩre netõrĩ tiimasĩria. Cõãmacũ dícu netõrĩ tiimasĩqui. Cũ macũre ticodiocorigu niiwĩ, marĩ ñañaré tiirére dia wapatĩbosadutigu. Cũ macũ marĩ ñañarére tiisuguenucãrira õpũcutiro tiiróbirora õpũcutiyigu. Tiiõpũmena diagũ, marĩ ñañaré tiiré wapare wapatĩpetijãbosarigu niiwĩ. ⁴ Teeré wapatĩgu, marĩre Cõãmacũ dutiróbiro tiáro jĩgũ, teero tiibosáyigu. Teero tiirã, marĩ ñañarére tiisuguenucãriguere tiinũsera mee niiã sãa; Espiritu Santo tutuaromenã cũ booróbiro tiirecutirape niiã.

⁵ Basocã cũ ñañarére tiisuguenucãriguere tiinũseraja tee dícu wãcũnuseducua. Basocã Espiritu Santo boorére tiirecutirapeja tee dícu wãcũnuseducua. ⁶ Basocã cũ ñañarére tiisuguenucãriguere dícu wãcũnuseducua diará tiiróbiro niitoacua. Espiritu Santo boorẽ wãcũnuseducua diará catiré petihére cõoádara niitoacua; añurõ niirecutirere cõoádara niitoacua. ⁷ Basocã cũ ñañarére tiisuguenucãriguere dícu wãcũnuseducua Cõãmacũre ñadugahera tiiróbiro niicua. Cũ dutirére tiidugárijĩrã, tiimasĩhẽrã niicua. ⁸ Cũ ñañarére tiisuguenucãriguere dícu tiirucújĩrã, Cõãmacũre usenirĩ tiimasĩricua.

⁹ Mũape mũã ñañarére tiisuguenucãriguere tiirecutiricu. Espiritu Santo mũãre niigú cũ mũãre tiidutĩrenore tiirecuticu sãa. Sícũnore Espiritu Santo

cũũpũre manirĩ, Jesucristomena niiriqui. ¹⁰ Cristo múãpũre niiãtã, múãye õpũũrĩ bóaadari õpũũrĩ niipacari, múãye yeeripũnarĩpe catiré petihére cwotóacu. Ñañaré tiiré wapa múãye õpũũrĩ bóaadacu. Cõãmacũpe múãrẽ “añũrãrã niiĩya” jĩĩnoremene catiré petihére cwotóacu. ¹¹ Cõãmacũ Jesurẽ diarigũpũre masõrigũ niiwĩ. Espĩritu Santo múãmena niirĩ ññagũ, Cõãmacũ múãye õpũũrĩ bóaadare õpũũrĩ niipacari, catiri tiigũdaqui. Teerẽ tiigũdaqui Espĩritu Santo múãpũre niigũmena.

¹² Teero tiirã, yãa wedera, Espĩritu Santo marĩrẽ tiidutĩrobirora tiirucũro booa. Marĩ ñañarẽre tiisũguẽncãriguere tiirĩjãrõ booa sãa. ¹³ Marĩ ñañarẽre tiisũguẽncãriguere tiirãja, diadoadara niiãdacu. Tee ñañarẽre tiisũguẽncãriguere Espĩritu Santo tiĩãpuremena tiidũrapeja catirucudacu.

¹⁴ Niipetira Espĩritu Santo dutirobiro tiinũserano Cõãmacũ põna niiĩya. ¹⁵ Cõãmacũ marĩrẽ Espĩritu Santore ticorigũ niiwĩ. Espĩritu Santo marĩmenarã niigũ, marĩrẽ cuiri tiirĩqui; ñañarõ netõãdarape cuiremena niirucucua. Espĩritu Santo marĩrẽ “diamacũ Cõãmacũ põnabiro putuãra tiia” jĩĩmasĩrĩ tiirĩgu niiwĩ. Teero tiirã, cũũmenarã Cõãmacũrẽ “Pacu” jĩĩmasĩã. ¹⁶ Espĩritu Santora marĩ wãcũrẽpũre “Cõãmacũ põna niitoaa” jĩĩ tũgueñarĩ tiiqui. ¹⁷ Cõãmacũ cworé cũũ macũmena putuãadacu. Marĩ Cõãmacũ põna niirĩ, Cristore putuãarẽno marĩcãrẽ putuãadacu. Teerẽ ñeeãdari sũguero, Jesucristo ñañarõ netõrĩrobirora ñañarõ netõãpuro booa mẽna. Too síropũcãrẽ sícãrõmẽna Cõãmacũ añũrẽ cworére Cristomena cwoãdacu marĩ.

Marĩ Cõãmacũ añũrẽ cworémena niiãdacu

¹⁸ Marĩ atibũrecoũ ñañarõ netõã. Too síropũ Cõãmacũ marĩrẽ mũũãsepũ añũrẽre ticoadarere wãcũrã, mecãtĩgã marĩ ñañarõ netõrẽ “bayiró niirẽ mee niiã” jĩĩ wãcũã. ¹⁹ Too síro Cõãmacũ marĩrẽ “yũũ põna niiĩya” jĩĩgũ, cũũ añũrẽ cworére ticogũdaqui. Cũũ teerẽ ticoadari bũrecore niipetire cũũ bauanérigue coterõ tiicũ. ²⁰ Niipetire Cõãmacũ bauanérigue cũũrẽ netõnũcãripacaro, bóaadare putuãyu. Cõãmacũ “bóaditire putuãdoaricu tiirõpũja” jĩĩgũ, teerẽ teero wãari tiijãrigũ niiwĩ. ²¹ Too síropũreja cũũ bauanérigue bóaadare mee niiãdacu; netõnẽnoãdacu sãa. Cõãmacũ põna cũũ añũrẽre cworóbirora cũũ bauanériguecã cwoãdacu. ²² Marĩ aterẽ masĩã: Atitõre niipetire Cõãmacũ bauanérigue pũnirẽre tũgueñacu mẽna. Síco numiõ wĩmagũ apagodo pũnirẽre tũgueñarõbiro tũgueñacu. ²³ Tee bauanérigue dícu pũnirẽ tũgueñarõ mee tiia. Marĩ Espĩritu Santore cwo rácã pũnirẽ tũgueñarõbiro niijãã. Cõãmacũ marĩrẽ Espĩritu Santore ticosũguerigũ niiwĩ mẽna. Teero tiirã, aterẽ coterã tiia sũcã: Too síropũ Cõãmacũ niipetira tũocóropũ marĩrẽ “yũũ põnabirora putuãjãrã tiĩya” jĩĩãdarere cotea. Teero biiri “Cõãmacũ marĩrẽ niirucujãadare õpũũrĩrẽ ticogũdaqui” jĩĩrã cotea. ²⁴ “Teerẽ ñeejããdacu” jĩĩ wãcũremena padeosũguẽjĩrã, netõnẽnowũ. Sícnorẽ “ticogũda” jĩĩriguere ñeetoarigũpũja cotenemoriqũ sãa; diiyenópere cotemasĩña manicũ. ²⁵ Marĩpe too síropũ ñeeãdarere cotea. Potocõrõ manirõ cotea.

²⁶ Apetó marĩ wãcũbayiripacari, Cõãmacũrẽ diamacũ añũrõ sãĩmasĩripacari, Espĩritu Santo tiĩãpuqui. Marĩ ñañarõ netõrĩ, Cõãmacũrẽ añũrõ sãĩmasĩrõ mee wãacu. Teero tiigũ, Espĩritu Santope marĩrẽ tiĩãpũgũ marĩ sãĩbõariguere sãĩbosãqui. Marĩ sãĩmasĩña manirẽre sãĩmasĩqui. ²⁷ Cõãmacũpe marĩ boorẽre tũgueñamasĩgũ niijĩgũ, Espĩritu Santo sãĩbosãrere añũrõ masĩtoaqui. Espĩritu Santo Cõãmacũ basiro cũũrẽ padeorãre boosãrenorẽ bayiró sãĩbosãqui.

Ñañarẽre añũrõ netõnũcãjããdacu

²⁸ Cõãmacũ marĩrẽ cũũ boorõbiro tiĩãro jĩĩgũ, beseyigũ. Teero tiirã, marĩ aterẽ masĩã: Marĩ cũũrẽ maĩrãrẽ tiĩãpurucujãqui; niipetire marĩrẽ noo niirẽno

wáapacari, Cõamacũ añurére marĩrẽ wáari tiiquí. ²⁹ Cõamacũ sicutopura cũrẽ padeoádarare masĩpetitoayigu. Cúa niĩadare maquẽrẽ biiro jĩiyigu: “Cúaãrã yũ macũ niĩrobirora niĩadacu; cũ niirecutirebirora niimãñucãadacu”, jĩiyigu. Teero tiigú, cũ macũrẽ “niipetira yũre padeorá sõwũ tiiróbiro niigú putuáguadaqui” jĩitoayigu. ³⁰ Cõamacũ “yũ macũ niirecutirebirora niimãñucãadacu” jĩnorirarena cũ põna tiiróbiro putuári tiirigu niiwĩ. Cũ põna tiiróbiro putuaráre “añurãrã niĩya” jĩrigu niiwĩ. “Añurãrã niĩya” jĩrãrẽ cũ macũbiro putuári tiirigu niiwĩ.

³¹ Teero tiirã, marĩ tee niipetirere wãcũjĩrã, “marĩrẽ Cõamacũ diamacũrã tiiapujãgũdaqui” jĩmasiã. Cũ tiiapuri, apẽrã marĩrẽ ñañarõ tiipacári, wãcũpatiria. Cúa ñañarõ tiiré niidoaricu. ³² Cõamacũ cũ macũ peticãrẽ maĩpacá, marĩye wapare diabosadutigu, basocá cũrẽ sãrĩ tiijãrigu niiwĩ. Teero cũ macũrẽ ticorigu niijigũ, niipetire marĩrẽ tiiapurecãrẽ ticogũdaqui. ³³ Sícũno Cõamacũ cũ beserirapure “ñañarã niĩya” jĩmasĩriqui. Cõamacũ basiropo “añurãrã niĩya” jĩtoarigu niiwĩ. ³⁴ Sícũno marĩrẽ “ñañarõ tiiró booa” jĩsuguemasĩriqui. Jesucristope marĩrẽ diabosarigu niiwĩ. Diatoa, masãrigu niiwĩ. Teero tiigú, mecũtigãrẽ cũ Pacu diamacũpe duijigũ, marĩrẽ sãibosãgu tiiquí. ³⁵ Sícũno Cristo marĩrẽ maĩrecãrẽ cãmotãmasĩriqui. Marĩ ñañarõ netõpacári, marĩ ñañarõ tagueñarucupacari, marĩrẽ ñañarõ tiipacári, marĩrẽ jwabóare wáapacari, marĩ suti cuoripacari, marĩ quioré watoapu niipacari, marĩrẽ sãipacári, Cristope maĩrucújãqui. ³⁶ Cõamacũye queti jóaripũrũcã teerora jĩ jóanoã:

Mũrẽ padeoré wapa wãcũhẽrõ sãñanóadarapura niĩã.

Ovejare sããdara tiiróbiro ãsãrẽ tagueñaya,*
jĩ jóanoã.

³⁷ Marĩpore noo niiré wáapacari, Jesucristo marĩrẽ maĩgũ tiiapuremena añurõ netõñucãjãadacu. ³⁸ “Cõamacũ marĩrẽ maĩrere apeyenó cãmotãmasĩricu”, jĩ padeomasĩjã yũja. Diarénocã, teero biiri catiré; ángelea, teero biiri wãtĩãrẽ dutirá; atitó wáarecã, teero biiri too síropu wáaadare; tutuare cuorácã, ³⁹ teero biiri ãmũãrõpu wáarecã, ãcũãrõpu wáare; teero biiri dee biiré Cõamacũ bauanérigenocã cũ marĩrẽ maĩrere cãmotãmasĩricu. Cõamacũ cũ maĩrere ãñogãrã, marĩ Õpũ Jesucristore marĩye wapare diabosadutirigu niiwĩ.

9

Israelya põna macãrãye queti

¹ Yũ Jesucristore padeojigũ, jĩditoro manirõ, diamacũ wedea. Espiritu Santocã yũ jĩrere “diamacũrã jĩigũ tiiré” jĩmasĩqui. ²⁻³ Yũ bayiró wãcũpati, ñañarõ yeeripũnacutiga, yáa wedera Israelya põna macãrã Jesuré padeohéri ññagũ. Yáa põna macãrã diamacũ Jesuré padeorí boogú, pecameru cúa wáari booríga. Teero tiigú, yũre cãmẽna wasodugãmiã. Wasogú, yũre pecameru wáagudacu; Cristore ññaribocu. ⁴ Cúaãjã biirope jĩnorira niĩya:

Israel pãrãmerã niinũnera niĩya;

Cõamacũ cũ põna tiiróbiro putuáaro jĩigũ, cúaãrẽ beseyigu;

cũ bóbaterere cúa ññayira;

cúaãrẽ “biirope cãmẽrĩ tiirecutiada” jĩiyigu;

cúaãrẽ dutiré cuoádecãrẽ cũirigu niiwĩ;

“yáa wiipure yũre padeorá, biiro tiirecutiya” jĩrigu niiwĩ;

* 8:36 Salmo 44.22.

cúārē “añurō tiiápurucujāgūdacu” jīrigu niwī;

⁵ cúā Abraham, Isaac, Jacob pārāmerā niinunuseraru niīya;

Cristocā basocá bauájīgū, cúāya pōna macārā niirigu niwī sūcā.

Cū Cōāmacūrā niiqui.

Niipetirere dutimasīgū niiqui.

Teero tiirá, “mūñ añugú niīā” jī, usenire ticorucujārō booa.

Teerora jīrō booa.

⁶ Cōāmacū Israelya pōna macārārē añurō tiipacári, pau cūūrē padeoríya. Cúā padeohéri, “Cōāmacū Israelya pōna macārārē ‘añurō tiigúda’ jīriguere tiiríqui” jīgū mee tiia. Cōāmacū cū jīrere diamacú tiiqui. “Cōāmacū niipetira Israel pārāmerā niinunuserare beseriyigu”, jīdugaro tiia. ⁷ Teero biiri niipetira Abraham pārāmerā niinunuserare beseriyigu. Cōāmacū Abrahamrē jīyigu: “Isaac pārāmerā niinunusera mūñ pārāmerā peti niīadacua”, jīrigu niwī. ⁸ Biiro jīdugaro tiia: Cōāmacū niipetira Abraham pārāmerā niinunuserare “yūñ pōna niīya” jīriqui. Abrahamrē “sīcū pōnacatígudacu” jīrigu pōna dícu Abraham pārāmerā niinunusera niicua Cōāmacū ññacoropu. ⁹ Cōāmacū Abrahamrē cūñ pōnacatíadare maquērē wedesuguegu, biiro jīrigu niwī: “Atitónorā yūñ atiri, Sara macūcatigopu niigōdaco méé”, jīrigu niwī.

¹⁰ Apeyé niinemoā sūcā: Too síro marī ñecū Isaac namocutiyigu. Cūñ namo Rebeca sūdúarirare niipacó niyigo. Cúāgā Isaac sīcūpōnarā niyira. ¹¹⁻¹² Cúā bauáadari sugueropura, añuré, ñañaré cúā tiirípacarira, Cōāmacū sīcūrēna besesuguetoyigu. Teero tiiríguemena Cōāmacū cūñ “besea” jīrere ññoyigu. Basocá tiirere ññagū mee cūñ besedugarare besequi. Teero tiigú, Rebecare jīrigu niwī: “Cūñ sōwūpe cūñ bairé padecotegu sāāgūdaqui”.* ¹³ Cōāmacūye queti jóaripūpu ate jóanoā: “Jacoré maīwú; Esaúpere booríwū”, † jī jóanoā.

¹⁴ Too docare ¿deerope putuánoādari sáa? “Cōāmacū diamacú tiihégu niiqui too docare”, ¿jīādarite? Jīrijāāda. ¹⁵ Cōāmacū sicutopura Moisére “yūñ bóaneō ññadugagunorē bóaneō ññagūda” ‡ jīrigu niwī. ¹⁶ Teero tiirá, marī ateré masīā: Cōāmacū cūñ bóaneō ññadugarare bóaneō ññaqi. Basocá basiro bóaneō ññadutiri mee bóaneō ññaqi. Teero biiri añurō tiiré wapa mee bóaneō ññaqi. ¹⁷ Teero tiiró sūcā, Cōāmacūye queti jóaripūpucārē Cōāmacū Faraónrē “tee biigudacu” jīriguere jóanoriro niwū: “Yūñ tutuarere mūñmena ññogúda jīgū, mūñrē òpū wáari tiwú. Niipetiro macārā yūñ tutuarere masīārō jīgū, teero tiwú”, § jīrigu niwī Cōāmacū. ¹⁸ Teero tiigú, Cōāmacū cūñ bóaneō ññadugagunorē bóaneō ññaqi. Cūñ basirora āpērārē tūodugáhera niirī tiiqui.

¹⁹ Sīcūno yūñ teero jīāriguere tūogú jīboqui: “Too docare Cōāmacū basiro basocáre tūodugáhera niirī tiipacá, ¿deero tiigú cúārē ‘wapa cūorá niīya’ jībogari? Cūñ basirora tiidutírenorē ‘tiiría’ jīmasīña manimícua”, jīboqui. ²⁰ Cōāmacūrē teenórē jīrijārō booa. Teero jīgūnojā Cōāmacūrē “diamacú tiiría mūñjā” jīāmajāgū niiqui. Sotucuru weeariru tiiruré weearigore “¿deero tiigó biiro bauríru weearí?” jīmasīricu. ²¹ Dii weegóno sicaburu niipacari, coo tiidugáro weemasīco. Decomena añuréparu coo dúaadareparure weemasīco. Apeburuaména coo cūoádareparure weemasīco.

²² Teerora Cōāmacūcā tiiqui. Cūñ bayiró cúare, teero biiri cūñ tutuarere ññogúda jīgū, cúā ñañaré tiirá niipacari, teero ññajāqui ména. “Ñañarō tiinóadarapu niitoaya méé” jīgū, teero ññajāqui. ²³ Teero tiigú sūcā, cūñ basirora bóaneō ññarirapereja añurō tiiápugūdaqui. Cūñ añurére cūoáro jīgū, besetoajiyi.

* 9:11-12 Génesis 25.23. † 9:13 Malaquías 1.2-3. ‡ 9:15 Éxodo 33.19. § 9:17 Éxodo 9.16.

24 Marĩ cūũ bóaneõ ññarã niiã. Marĩ judíoare, ãpērã judíoa niihērãcārē beserigu niĩwĩ. 25 Oseas Cõamacũ wederiguere tee jĩ jóatoarigu niĩwĩ mée: Basocá yáa põna macãrã niihērãpere “yáa põna macãrã niĩya” jĩgũdacu; yũũ maĩrã niihērãpere “yũũ maĩrã niĩya” jĩgũdacu,* jĩ jóarigu niĩwĩ. 26 Teero biiri “múãjã yũũ menamacãrã mee niiã” jĩñori dita macãrãpũrena “cúã Cõamacũ catigú põna niĩya” jĩnoãdacu,† jĩ jóarigu niĩwĩ.

27 Israelya põna macãrã maquērē Isaías biiro jóarigu niĩwĩ: Israel pãrãmerã niĩnũũsera ditatupari día pairímaa wesapũ niiré tiiróbiro paũ niipacara, pũarãgãñũrõ netõnénoãdacua.

28 Cõamacũ cūũ jĩrirobirora diamacú tiigúdaqui. Cūũ teeré tiídari bũreco jearipũreja, pearó manirõ máata atibũreco macãrãrē ññarõ tiigúdaqui,‡ jĩ jóarigu niĩwĩ.

29 Isaías basirora tee maquērē biiro wedesũguetoarigu niĩwĩ: Cõamacũ niipetire sotoapũ niigú marĩya põna macũ sícũnorē dũarídojããtã, marĩcã petibójĩyu Sodoma macãrã, Gomorra macãrã petirírobirora,§ jĩ jóarigu niĩwĩ.

Cristoyere judíoa boorígue queti

30 Too docare ¿deerope pũtuãnoãdari sáa? Biiro niiã: Judíoa niihērãpe “ateré tiirí, Cõamacũ marĩrē ‘añurãrã niĩya’ jĩgũdaqui” jĩrénorē tiĩnũũsericua. Tiĩnũũseripacara, Jesuré padeorémenape “añurãrã niĩya” jĩnorã niicua.

31 Judíoape “Moisére dutiré cūũrigue tiirécutiremena Cõamacũ úsarē ‘añurãrã niĩya’ jĩgũdaqui” jĩ wãcũmiyira. Teero wãcũpacara, tee dutirébiro tiiriyira.

32 ¿Deero tiigú Cõamacũ cúãrē “añurãrã niĩya” jĩriyiri? Cúãpe Jesucristore padeorípacara, Cõamacũpe “añurãrã niĩya” jĩrĩ tũodũgámiyira. “Marĩ tiirécutiremenape marĩrē ‘añurãrã niĩya’ jĩgũdaqui”, jĩ wãcũmiyira. Teero tiirã, Jesús ùtãgã tiiróbiro biigúre padeoríjĩrã, tiigapú dũpotua, ñaacũmucua.

33 Tee maquērē Cõamacũye queti jóaripũpũ jóanoã: Jerusalénpũre sicaqui ùtãqui cūũã. Tiiquipũ basocá dũpotua, ñaacũmuãdacua. Cúãrē padeogúno “bũri peti padeotú” jĩriqui,* jĩ jóanoã.

10

1 Yáa wedera, Israelya põna macãrãrē netõnéri bayiró boosãã. Teero tiigú, bayiró Cõamacũrē sãĩbosáa. 2 Cúã Cõamacũ boorére añurõ tiidũgámicua. Teero tiidũgápacara, añurõ tũomasĩricua. Yũũ masĩã cúã tiidũgárere. 3 Cõamacũ cúãrē Jesuré padeorémenape “añurãrã niĩya” jĩrere tũodũgáricua. Cúãrē dutirére yũũrémenepe añurãrã niidũgacua Cõamacũ ññacoropũre. Teero tiirã, Cõamacũ “Jesupere padeoyá” jĩrere boorícua. 4 Jesuré padeogúno doca “dutarere tiirémenepe Cõamacũ ññacoropũre añugúrã niiã” jĩ wãcũnũũseriqui; “Jesuré padeorémenape Cõamacũ ññacoropũre añugúrã niiã” jĩ wãcũnũũsequi.

5 Æpērã Moisés dutirémenepe Cõamacũ “añurãrã niĩya” jĩrere tũodũgáyã. Moisés tee maquērē biiro jóarigu niĩwĩ: “Ate dutiré cūũrigue maquērē tiirucúgu, catiré petihére bũagúdaqui”,* jĩ jóarigu niĩwĩ. 6 Æpērãpé

* 9:25 Oseas 2.23. † 9:26 Oseas 1.10. ‡ 9:28 Isaías 10.22-23. § 9:29 Isaías 1.9. * 9:33 Isaías 28.16. * 10:5 Levítico 18.5.

cúã Cõamacũrẽ padeorẽmena cũũ “ãñurãrã niĩya” jĩrẽre tuodugáya. Tee maquẽcãrẽ Moisés biiro jóarigu niĩwĩ: “¿Noã ãmũãsepũ mũãwagudari?” jĩ wãcũrijãña”, jĩ jóarigu niĩwĩ. Moisés biiro jĩdugayigu: “¿Noã ãmũãsepũ marĩrẽ netõnégũdũre suogú wágudari?” jĩ wãcũnemorijãña; atitoarigu niĩwĩ”. 7 Atecãrẽ jóarigu niĩwĩ: “¿Noã niiditidiari copepũ diiwágudari?” jĩ wãcũrijãña”, jĩ jóarigu niĩwĩ. Biiro jĩdugayigu: “Cristo diarira watoapũ niigúrẽ ¿noã masãmũãatiri tiigũdari?” jĩ wãcũnemorijãña; masãmũãtoarigu niĩwĩ”. 8 Teenórẽ “wãcũnemorijãña” jĩ jóaari siro, ateré jĩ jóarigu niĩwĩ: “Cõamacũ basocãre netõnére queti marĩ watoapũ niitoaa; marĩ teeréna wedea; teeréna sũcã wãcũnũnũsea”,† jĩ jóarigu niĩwĩ. (Marĩ tee quetirena wedea; “Jesuré padeoyá”, jĩ wedea.) 9 “Jesucristo yũũ Õpũ niĩ” jĩ wedegũno “Cõamacũ Jesucristo diarigupũre masõyigu” jĩ padeó wãcũnũnũsegũ, netõnégũdaqui. 10 Jesucristore padeó wãcũnũnũsegũnorẽ Cõamacũ “ãñugúrã niĩ” jĩqui. Cũũrã “Jesucristo yũũ Õpũ niĩ” jĩ wederi, Cõamacũ netõnégũdaqui.

11 Cõamacũye queti jóaripũpũ ateré jóanoã: “Cũũrẽ padeogũno ‘bãri peti padeotú’ jĩriqui”,‡ jĩ jóanoã. 12 Cõamacũ judíoare, judíoa niĩhẽrãrẽ sĩcãrĩbíro ãñaqui. Cũũ sĩcũrã niipetira Õpũ niĩ. Niipetira cũũrẽ padeorẽmena sãĩrãrẽ pee ãñurẽre ticogũdaqui. 13 Cõamacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã sũcã: “‘Õpũ, yũũre netõnéña’ jĩ sãĩgũno netõnégũdaqui”,§ jĩ jóanoã.

14 ¿Deero tii basocá Jesuré netõnére sãĩãdari, cũũrẽ padeorĩpacara? ¿Deero tii cũũrẽ padeoádari, cũũye quetire tuorĩpacara? ¿Deero tii cũũye quetire tuoádari, tee quetire wederĩ basoca manipacári? 15 ¿Deero tii cúã tee quetire wedeadari, sĩcũno cúã pũtopũ “wedegũ wáaya” jĩgũ manipacári? Cõamacũye queti jóaripũpũ tee maquẽrẽ biiro jóanoã: “Marĩrẽ ãñurẽ quetire wedeada jeari ãñarã, bayiró useniã”,* jĩ jóanoã.

16 Paũ judíoa ãñurẽ quetire tuopacára, niipetira padeorĩya. Isaías teeréna biiro jĩ jóarigu niĩwĩ: “Ûsã Õpũ, noãnópe ùsã wederẽre padeorã padeojĩya. Niipetira padeopetĩriya”,† jĩ jóarigu niĩwĩ. 17 Ateména pũtuãa: Tuogũno padeorẽ buaquĩ. Cũũ buaquĩ Cristoye queti wederi tuorẽmena.

18 Yũũre ateré sãĩñãã: ¿Apetó tiirã, Israelya põna macãrãcã tuorĩdojãyiri? Tuomĩjĩya. Cõamacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã: Cúã wederẽ quetire niipetiro macãrã tuopetĩjõãyira. Cúã wederẽ atibãreco niipetiropũ sesajõãyiro,‡ jĩ jóanoã.

19 Ateré sãĩñãnemoã: ¿Apetó tiirã, Israelya põna macãrã ãñurẽ quetire tuomasĩriyiri? Tuomasĩmijĩya. Yũũ teeré Moisés jóariguemena wedesũguegũda. Cũũ Cõamacũ wedeseriguere biiro jĩ jóarigu niĩwĩ: Judíoa niĩhẽrãcãrẽ ãñurõ tiigũda.

Teero cúãrẽ tiirĩ, múã ãñatutiadacu.

Múã “Cõamacũyere tuomasĩriya” jĩrẽ dita macãrãrẽ yũũ ãñurõ tiirĩ,

múã cúaadacu,§

jĩ jóarigu niĩwĩ.

20 Too síro Isaíacã Cõamacũ wedeseriguere cuiro manirõ biiro jĩ jóanemorigũ niĩwĩ:

Ãmaãhẽrãpe yũũre buawá.

Yũũre “¿deero biirecutigari?” jĩ sãĩñãhẽrãpere masĩrĩ tiiwá,*

† 10:8 Deuteronomio 30.12-14. ‡ 10:11 Isaías 28.16. § 10:13 Joel 2.32. * 10:15 Isaías 52.7.

† 10:16 Isaías 53.1. ‡ 10:18 Salmo 19.4. § 10:19 Deuteronomio 32.21. * 10:20 Isaías 65.1.

jĩ jóarigu niwĩ.

²¹ Isaías Israelya pōna macārāpere Cōāmacū wedeseriguere biiro jĩ jóarigu niwĩ sūcā: “Búrecori yoaro yée wāmorĩrē súnucūmiwū, ‘sūnarārē, netōncārepirare boca ñeegūda’ jĩgū”,† jĩ jóanemorigu niwĩ.

11

Israelya pōna macārārē sīquērārē Cōāmacū beserigue

¹ Ateré sãĩnēmogūda: ¿Cōāmacū cūyare cōājōāyiri? Cōāwaririgu niwĩ. Yñcā Israelya pōna macārā niĩ. Abraham pārāmi niñññsegñ, Benjamínya pōna macārā niĩ. ² Too sugueropñ Cōāmacū Israelya pōna macārārē beseyigñ, cūyara niĩrō jĩgū. Atitócārē cūārē cōāwariqui. Elías Cōāmacūye queti jóaripũ jĩriguere múa tñomíjĩyu. Cūñ Cōāmacūpñre Israelya pōna macārā tiiré biiro wedeyigñ: ³ “Ōpũ, cūā mñyara profetare sãpetjārira niwã. Mñrē padeorá wáicñrare sópeorere tiibatéjārira niwã. Yññ sīcñrã dñsaa mñrē padeogũ. Yñcārē sãdugára, ãmaārã tiicúa”, jĩyigñ.* ⁴ Cōāmacūpe cūārē yñyigñ: “Cūā teero tiipacári, siete mil basocá yñre padeorá dñsaáya. Cūñjã Baalbiro baugũ weerigñre padeoríya”,† jĩyigñ. ⁵ Atitópñcārē pēerora Israelya pōna macārārē Cōāmacū cūñ aññurō tiirémena besequi. ⁶ Cūñ basocáre aññurō tiigũ niijĩgũ, cūārē besequi; cūñ aññurō tiiré wapa mee besequi. Cūñ aññurō tiiré wapa cūārē beseatã, “cūñ basocáre aññuré ticogũ niĩ” jĩrē wapamaníbojĩyu.

⁷ Too docare ¿deerope putuáadari? Israelya pōna macārã “Cōāmacū ‘aññurãrã niĩya’ jĩgūdaqui marĩrējã” jĩ wácñmijĩya. Cōāmacūpe cūñ beserira dícnre “aññurãrã niĩya” jĩrigñ niwĩ. Āpērã besenoña manirã niijĩrã, tñomasĩre manidójãrã putuájãyira. ⁸ Tee maquē Cōāmacūye queti jóaripũpñ jóanoã: Cōāmacū Israelya pōna macārārē cūyere tñomasĩhērĩ tiiyigñ. Cūārē capeari ññahērã, cãnopéri tñohéra tiiróbiro niirĩ tiiyigñ. Tēe atitópñcārē teerora niijãya ména,‡ jĩ jóanoã.

⁹ Davicã tee maquērē Cōāmacūmena wedesegñ, biiro jĩrigñ niwĩ: Israelya pōna macārã cūñ boseyara, mñrē wácñricua. Cūñ teero tiiré wapa cūārē ññarō netōrĩ tiiyá.

¹⁰ Cūārē tñomasĩhērã tiiróbiro, ññahērã tiiróbiro niirĩ tiiyá.

Pee ññcārē apara, sucubírocōã tutaro tiiróbiro ññarō netōrĩ tiiyá,§ jĩ jóarigu niwĩ.

Judíoa niihērārē netōnérigue

¹¹ Apeyé múārē jĩñemogūda. Judíoa Jesucristore padeohéri, ¿Cōāmacū cūārē cōāpetijãyiri? Cōāpetirijĩyi. Cōāmacū cūñ netōñcārĩ ññagũ, netōnére quetire wederãre judíoa niihērãpere wededutirigñ niwĩ. Too docare judíocã “marĩcã padeoáda” jĩrō jĩgũ, teero tiirigñ niwĩ. ¹² Judíoa Jesucristore padeohéri, ãpērã atibúrecopñ niirãrē aññurō wáaa. Cōāmacū “yññ pōnarē aññuré ticogñda” jĩriguere judíoa ññeriwa; judíoa niihērãpe ññeēya. Judíocã Jesucristore padeorító jeari, niipetira atibúrecopñ niirãrē nemorōrã aññurō wáaadacu.

¹³ Mecãtigã múa judíoa niihērã dícnre wedegññ tĩa. Jesucristo yññre múārē cūyere wededutigñ besecũwĩ. Yññ ññarĩ, yññ paderé búri niiré mee niĩ. ¹⁴ Yññ múãpere tee quetire wederi ññarã, yãa wedera judíocã “padeoró

† 10:21 Isaías 65.2. * 11:3 1 Reyes 19.10,14. † 11:4 1 Reyes 19.18. ‡ 11:8 Deuteronomio 29.4; Isaías 29.10. § 11:10 Salmo 69.22-23.

boocú” jĩbocua. Teero tiirá, cúãcã netõnénobocua. ¹⁵ Judíoa Cõãmacũ menamacãrã niimirira cũrẽ padeorĩjĩrã, cõãnoyira. Tee tiigú, judíoa niihẽrãpere cũ menamacãrã wáari tiiyígu. Too síro cũ cúãrẽ ñeenemorí, ãñunetõjõãadacu. Diarirapũ masõrira tiiróbiro niiãdacu.

¹⁶ Queorémena múãrẽ wedegũda: Pã tiirá decomena née, “Cõãmacũye tiíadare niiã” jĩcua. Tee jĩpacari, Cõãmacũ dũsarécãrẽ “yéera niiã” jĩ ññaqui. Teerora niiã sũcã yucũgũmenacãrẽ. Tiigú nũcõrĩ Cõãmacũye niicu. Teeré tiiróbirora Cõãmacũ teedũpũricãrẽ “yéera niiã” jĩ ññaqui.*

¹⁷ Ûsã judíojaja olivogu dũpũ macãrã peti tiiróbiro niiã. Sĩquẽrã teedũpũrire dũpotécõãriro tiiróbiro Cõãmacũ sĩquẽrã judíoare cõãrigũ niiwĩ. Too síro teedũpũri niiãriropũ apegú olivo macãnũcũ macũ dũpũrire wiiñédutigũ toopá tuuqui. Tuuari siro, ãñurõ wiicãméyio, wĩmũãdacu tiigú dũpũri tiiróbirora. Teeré tiiróbiro tiiróbiro wáayiro múã judíoa niihẽrãcãrẽ. Cõãmacũ múãrẽ cũyara wáari tiirígu niiwĩ. Múã judíoa niiripacara, niipetire Cõãmacũ Abraham pãrãmerãrẽ “ãñuré ticogũda” jĩriguere ñeeãdacu. ¹⁸ Teeré ñeeãdara niipacara, “marĩjã judíoa nemorõ ãñucu” jĩ wãcũrijãña. Múã dũpũri tiiróbiro díca niicu. Nũcõrĩ tiiróbiro sũonĩrã mee niicu múãjã.

¹⁹ Múã judíoa niihẽrã ateré jĩbocu: “Sĩquẽ ññañaré dũpũri dũpotécõãnorigue tiiróbiro Cõãmacũ judíoare cõãrigũ niiwĩ. Apegú maquẽ dũpũrimena wasotúnorigue tiiróbirora ãsãpere cũyara wáari tiirígu niiwĩ”, jĩbocu. ²⁰ Teerora biia, biiropeja. Cõãmacũ cúã padeohéri ññagũ, cõãrigũ niiwĩ. Múãpe cũrẽ padeorã niijĩrã, cũyara niiã. Teero tiirá, “ũsã judíoa nemorõ niiã” jĩ wãcũrijãña. Teero wãcũrõno tiirá, Cõãmacũmena tũomasĩsãñu niiña, ãsãcãrẽ cõãrĩ jĩrã. ²¹ Cũãrã judíoare olivogu niisũguere dũpũrire dũpotécõãriro tiiróbiro tiirígu niiwĩ. Múã judíoa niihẽrãcãrẽ cũrẽ padeohéri, teerora tiigúdaqui.

²² Ateré acabórijãña: Cõãmacũ basocãre bóaneõ ññagú niiqui. Teero biiri ññañaré tiirãre queoró diamacãrã ññañarõ netõrĩ tiiquí. Cũrẽ padeohẽrãre ññañarõ netõrĩ tiiquí. Múã docare bóaneõ ññagú niiqui. Teero tiirá, múãrẽ cũ bóaneõ ññarẽre wãcũrã, padeorucújãña. Múã duucũrĩ, ññañaré dũpũri dũpotécõãriro tiiróbiro múãcãrẽ cõãgũdaqui. ²³ Judíocã cõãnorira niipacari, Jesucristore padeorí, cúãcãrẽ ãñurõ tiigúdaqui. Dũpũri dũpotécõãrigue tiiróbiro niimirirare tiigũpũra tuunemorõ tiiróbiro tiigúdaqui sũcã. Cũyara wáari tiigú, teero tiigúdaqui. Cũ teeré tiimasĩjãqui. ²⁴ Múã judíoa niihẽrã macãnũcũ macũ olivogu dũpũri tiiróbiro niirira niiã. Cõãmacũ teedũpũrire ãñurígũpũre tuurigue tiiróbiro múãrẽ cũyara wáari tiiyígu. Judíoa doca olivogu maquẽ dũpũri peti tiiróbiro niĩya. Cõãmacũ teedũpũrire tiigú basiropũre tuuri, nemorõ ãñurõ wiijõãcu. Teero tiigú, Cõãmacũ múãrẽ cũyara peti niiripacari, cũyara niirĩ tiirígu niiwĩ; judíopereja nemorõrã cũyara niirĩ tiigúdaqui sãa.

Judíoare netõnéãdare

²⁵ Yãa wederabiro niirã, “Cõãmacũ ãsãpere judíoare nemorõ maĩqui” jĩrĩ booríga. Teero tiigú, too sũguero macãrãpũ masĩña maniríguere múãrẽ masĩrĩ boogã. Ate niiã: Pau judíoa cãmopéri tũohẽra tiiróbiro niĩya: Jesuré padeoríya ména. Téé judíoa niihẽrã Jesuyé maquẽrẽ tũopetí, pau padeoári siro, padeoádacua. ²⁶ Teero wáari, niipetira judíoa netõnénoãdacua. Tee maquẽrẽ Cõãmacũye queti jóaripũpũ jóanoã:

* **11:16** Judíoa ñecũsũmãã Abraham, Isaac, Jacob tiigú nũcõrĩ tiiróbiro Cõãmacũyara niĩya. Cũã pãrãmerã niinũnũseracã tiigú dũpũri tiiróbiro niijĩrã, Cõãmacũyara niĩya.

Basocáre netõnégũdu Jerusalén macārãya põna macũ niigũdaqui.
Jacob pãrãmerãye ñañarére cõãgũdaqui.†

27 Cũãye ñañarére acabóri, yuu too sugueropu jĩrigue diamacá wáaadacu,‡
jĩ jóanoã.

28 Pau judíoa Jesús basocáre netõnére quetire padeodugáricua. Cũã padeohére wapa múãpere Cõãmacũ añurõ tiiquí. Cũã padeodugáripacari, cũãrẽ maĩquí. Sicatorura cũã ñecũsumãrẽ beserigu niijĩgũ, cũã beserira pãrãmerã niinunseracãrẽ maĩquí. 29 Cõãmacũ judíoare cũũ “añurére ticogũda” jĩriguere ticorijã tiiríqui. Añurére ticoriguere pũtuãneriqui. Teero biiri cũũ beseri põna macãrãrẽ cõãriqui. 30 Too sugueropu múã Cõãmacũrẽ netõnucãrira niiwũ. Atitóre Cõãmacũ judíoa netõnucãrĩ ñagũ, múãpere bóaneõ ñaqui. 31 Teerora wáaadacu judíocãrẽ. Cũã Cõãmacũrẽ netõnucãya. Too síro Cõãmacũ múãrẽ bóaneõ ññariborora cũãcãrẽ bóaneõ ñagũdaqui. 32 Cõãmacũ niipetirapure bóaneõ ññadugaqui. Teero tiigú, niipetirapure sícãrĩbíro “netõnucãrã niĩya” jĩ ñaqui.

33 ¡Añunetõjõãgũ niĩ Cõãmacũ! Cũũ marĩrẽ bayiró añurére tiimasĩrĩ tiiquí; cũũ masĩré, cũũ tũgueñare añunetõjõãre niicu. Cũũ “biiro tiigũdacu” jĩ wãcũrére wedemasĩña maniã; cũũ tiirére tãomasĩña maniã. Cũũ sícũrã masĩqui. 34 Cõãmacũ marĩ Òpũ wãcũrére sícũno masĩriqui. Sícũ cũũrẽ “biirope booa” jĩmasĩriqui.§ 35 Teero biiri sícũno “Cõãmacũ yũre wapamóqui yuu cũũrẽ ticorigue wapa” jĩmasĩriqui.* 36 Niipetire cũũ tiirigue dícu niã. Teeré cũũ cotequi. Teeménarã cũũ booró tiidugáro tiijãqui. Teero tiirá, niipetira Cõãmacũrẽ “cũũ niipetirere dutimasĩqui” jĩrucujããda. Teerora niĩãrõ.

12

Jesuré padeorãre tiidutĩre

1 Yãa wedera, Cõãmacũ marĩrẽ añurõ bóaneõ ññarucuqui. Teero tiirá, Cõãmacũrẽ múã basiro múãye õpũũrĩ, wãcũré, niipetiremena “mũyera niã” jĩñã. Wãicũrare sããdutĩ ticoriborora múãye õpũũrĩ catiré niipacari, cũũrẽ ticoya. Múãye õpũũrĩ ñañaré maniré niirĩ, Cõãmacũ múãmena usenigũdaqui. Múã tee tiirémena cũũrẽ padeorére diamacá ññoãdacu. 2 Múã atibáreco macãrã tiirucũrere ññarã, cũã tiiróbiro tiirijãña. Biirope tiyã: Múã wãcũrére wasowãya. Teeména múã niirecutirere wasojããdacu; Cõãmacũ boorépere masiãdacu. Cũũ boorére masĩjĩrã, añurére tiiadacu; Cõãmacũrẽ usenirĩ tiiadacu. Cũũ booré diamacá niã.

3 Cõãmacũ añurére ticogú yũre beserigu niiwĩ, cũũye quetire wedearo jĩgũ. Teero tiigú, múã niipetirapure jĩã: Sícũno “niipetire tiipetijãmasiã” jĩ wãcũrijãrõ booa. Queoró wãcũrepe biiro niã: “Jesucristore padeojĩgũ, cũũ tiimasĩre ticoré jeatuario tiimasĩã”, jĩñã. 4 Queoréména wedegũda: Marĩya õpũũ sicaõpũũ niipacaro, pee õpũũ maquẽ cõojãã. Niipetire tiioõpũũ niire merẽã dícu padea. 5 Teerora niã marĩ Jesuré padeorã. Marĩ pau niipacara, Cristomena niijĩrã, sicaõpũũ niire tiiróbiro niã. Tiioõpũũ niire merẽã dícu niipacaro, sicaõpũũrã niã.

6 Cõãmacũ marĩ niipetirapure merẽã dícu tiimasĩrere cũũrigu niiwĩ. Cũũ añurére ticodugarere ticoqui. Teero tiirá, teeména añurõ tiiapuada. Cõãmacũ marĩ siquẽrãrẽ cũũ wededutirere wedemasĩrere ticoqui; teero tiirá, marĩ padeoró jeatuario ãpẽrãrẽ wedeada. 7 Marĩ siquẽrãrẽ tiiapumasĩrere ticoqui; teero tiirá, ãpẽrãrẽ añurõ tiiapuada. Siquẽrãrẽ cũũye maquẽrẽ buemasĩrere

† 11:26 Isaías 59.20. ‡ 11:27 Jeremías 31.33-34. § 11:34 Isaías 40.13. * 11:35 Job 41.11.

ticoqui; teero tiirá, ãñurõ buearo. ⁸ Siquẽrãrẽ wãcũbayiri tiimasĩrere ticoqui; teero tiirá, wãcũbayiri tiiaro. Siquẽrãrẽ niyeru o apeyenómena tiiapumasĩrere ticoqui; teero tiirá, tee ticojããrõ. Siquẽrãrẽ ãpẽrãrẽ dutimasĩrere ticoqui; teero tiirá, ãñurõ dutimasĩãrõ. Siquẽrãrẽ bóaneõ ññarere ticoqui; teero tiirá, useniremena tiiapuaro.

Jesuré padeorá biiro tiirécútiro booa

⁹ Tiiditóro manirõ ãpẽrãrẽ maĩña. Ñañarere booríjãña. Ññurépere booyá. ¹⁰ Jesuré padeojĩrã, sícãpõna tiiróbiro cãmerĩ maĩña. Múã basiro múã maĩrõ nemorõ ãpẽrãcãrẽ cãmerĩ quioníremena maĩña.

¹¹ Marĩ Òpũrẽ padecotera niijĩrã, niipetire múã tiirere sõnoremena tiiríjãña; ãñurõ tusarémene tiiyá.

¹² “Cõãmacũ too síropure ãñurõ tiigúdaqui” jĩrã, useniyueya. Merẽã wáari, ññarõ netõrã, wãcũbayijãña. Duuró manirõ Cõãmacũrẽ sãĩrucújãña.

¹³ Jesuré padeorãre apeyenó dusarí, tiiapuya. Múã putopu jearãre ãñurõ ñeeña.

¹⁴ Múãrẽ ññarõ tiirãre “ãñurõ wáaaro” jĩ, Cõãmacũrẽ sãĩbosáya. “Ññarõ wáaaro” jĩrijãña.

¹⁵ Usenirãnorẽ useniapuya. Utirãnorẽ utiapuya.

¹⁶ Sícãrĩbíro ãñurõ niirecutiya. “Marĩ ñiã nemorõ niiã”, jĩ wãcũrijãña. Teero jĩrõno tiirá, bári niirãmena sícãrĩbíro niiña. “Masĩrã peti niiã”, jĩrijãña.

¹⁷ Múãrẽ ññarõ tiirí, cããrẽ cãmerijãña. Niipetira ññacoropure ãñurẽ dícu tiirucúra niiña. ¹⁸ Múã niirõ põõtẽõrõ niipetiramena ãñurõ niirecutiya. ¹⁹ Yáa wedera, múãrẽ ññarõ tiirí, cãmerijãña. Cõãmacũpe cúãrẽ ññarõ netõrĩ tiiaro. Tee maquẽrẽ Cõãmacũye queti jóaripũpu jóanoã: “ ‘Yuu cãmeboságuda; yuu wapa tiigúdacu’, jĩiyigu Cõãmacũ”,* jĩ jóanoã. ²⁰ Ateçã jóanoã: “Mũũrẽ ññatutigu juabóari, ecayá. Cũũ oco sñidugári, tãña. Mũũ cũũrẽ teero ãñurõ tiirí, cũũ ññarẽ tiiriguere bobogúdaqui”,† jĩ jóanoã. ²¹ Ññarẽ múãrẽ docacũmurĩ tiiríjããrõ. Múã ãñurõ tiirémene ññarere docacũmurĩ tiiyá.

13

¹ Cõãmacũ dícu macãrĩ dutirãre sõnecori tiiquí. Cũũ cũũrira niĩya. Teero tiirá, niipetira ãñurõ yũya cúãrẽ. ² Dutirãre netõncãgũno Cõãmacũ dutirẽcãrẽ netõncãgũrã tiii. Teero tiirá, netõncãrãno ññarõ tiinóãdacua. ³ Dutirãre ãñurõ yũnyũusera cuiro manirõ niijãcua. Netõncãrãpeja cui niicua dutirãre. Cuire manirã niidugara, ãñurõ tiiyá. Múã teero tiirí, dutirã “múã ãñuniã” jĩãdacua. ⁴ Cõãmacũ múãrẽ tiiapuaro jĩgũ, cúãrẽ sõnecorigu niiwĩ. Múã cúãrẽ netõncãrã doca, cuiya. Dutirãcã netõncãrãnorẽ ññarõ tiimasĩcua. Netõncãrãrẽ ññarõ tiirá, Cõãmacũ dutirere tiirá tiicúa. ⁵ Teero tiirá, marĩrẽ dutirãre yũro booa. “Ûsãrẽ wapa tiibócua” jĩrémene dícu yũra mee tiiyá. Ateçãrẽ wãcũña: “Ûsãpu ññarõ yeeripũnacutidugariga” jĩrémene wãcũrã yũya. ⁶ Teero tiirá, dutirã niyeru wapasédutirere múã wapatícu. Dutirã cúã paderere diamacú tiirá, Cõãmacũrẽ padecotera tiiróbiro niicua.

⁷ Dutirã múãrẽ dutiri, cúã dutiróbirora tiiyá. Cúã wapasédutiri, wapatíya. Cúã dutirã niirí, cúãrẽ quioníremena ññaña. Cúã ãñurõ tiirí, cúãrẽ ãñurõ wedeseya.

⁸ ãpẽrãrẽ wapamórijãña; máata wapatípetijãña. Cãmerĩ maĩrẽpere wapatípetimasĩricu. Teero tiirá, cãmerĩ maĩrucújãña. ãpẽrãrẽ maĩgũno Moisére dutirẽ cũũriguere diamacú tiigú tiiquí. ⁹ Tee dutirẽ ateré jĩã: “ãpĩ nãmorẽ

* **12:19** Deuteronomio 32.35. † **12:20** Griegoayemena ateré jĩã: “Mũũ cũũrẽ teero ãñurõ tiigú, nitĩ asiyãreperire cũũya dupu sotoapu maapéogu tiiróbiro tiigúdacu”. Ññaña Proverbios 25.21-22.

ñeeaperijãña; apegó manurẽ ñeeaperijãña.* Basocáre sñaríjãña.† Yaarijãña.‡ Æpërãyére ugorijãña”,§ jĩã. Tee niipetire dutiré cūūriguere sicawãmerã néõnucõcu: “Muu basiro maĩrõ tiiróbirora ãpërãcãrẽ maĩñá”,* jĩã. ¹⁰ Marĩ ãpërãrẽ maĩrã, cúãrẽ ñañarõ tiirícu. Teero tiirã, ãpërãrẽ maĩrémena Moisére dutiré cūūriguere tiipetira tiiróbiro tiirã tiicú.

¹¹ Teeré tiáda, marĩ catirí burecorire añurõ wãcũrã niirã. Cãñirã tiiróbiro niirijãada. Marĩ sicato Jesucristore padeonucãrã, “ũmũãsepũ marĩ wáaadarõ dusanetõjõãcu” jĩmiwũ. Atitóre marĩ masĩã sãa: Péerogã dũsacú Jesucristo putuaatiadarõ. ¹² Atebúrecorire ñami naĩtĩãrõ tiiróbiro ñañaré tiire niinetõjõãã. Bóemũãtiro tiiróbiro Jesucristo putuaatiadarõ péerogã dũsacú. Teero tiirã, noo booró naĩtĩãrõpũ tiiãmajãrenorẽ tiidúro booa. Ññurõ bóerõpũ niirã tiiróbiro niijĩrã, bóerõpũ tiiréno dícare tiirucújãada. ¹³ Búrecõpũ tiirécãtirobirora tiirucúro booa. Bosebureco niirĩ, cūmu, ãpërãrẽ acaribírĩjãada. Cūmuriãjãada. Ñeeaperijããda. Sõñorõ jĩriãjãada. Æpërãyére ugorijããda. ¹⁴ Biirõpe tiáda: Marĩ Õpũ Jesucristomena niijĩrã, cūũ tiiróbiro añurõ niinũnũseada. Marĩ ñañaré tiidũgãrere wãcũnũnũserijããda.

14

Jesuré añurõ masĩrã, cúãrẽ añurõ masĩhẽrãye maquẽ (1Co 8.1-13)

¹ Sĩcũ Jesuré añurõ masĩhẽgũ múã putõpũ jeari, cúãrẽ añurõ bocaya. Cũũ Jesuré añurõ masĩhẽrĩ ññarã, cúãrẽ jĩipotocõrõ manirõ ññajãña. ² Sĩcũ “yũũ niipetirere yaari, merẽã wáaricu” jĩ wãcũqui. Æpĩ Jesuré añurõ masĩhẽgũpe “yũũ oteré dũca dícare yaagũda, Cõãmacũrẽ netõnucãrĩ jĩgũ” jĩ wãcũqui. ³ Niipetire yaagũpe oteré dũca dícu yaagũre “tee tiiãmajãgũ tiia” jĩriãrõ booa. Teerora sũcã, oteré dũca dícu yaagũpecã niipetire yaagũre “mũũ wáicu diirõre yaari, ñañaniã” jĩ wedepaticoterijãrõ booa. Niipetire yaagũre Cõãmacũ cúũ macũ wáari tiitõayigũ. ⁴ Marĩ ãpĩrẽ padecotegũre “mũũ ñañarõ tiia” jĩ wedepaticoterijãrõ booa. Cũũrẽ dutigú dícu “queoró tiíawũ o ñañarõ tiíawũ” jĩmasĩqui. Cõãmacũcã cúãrẽ padecotegũre queoró tiigú wáari tiimasĩqui. Teero tiigú, Cõãmacũ cúũmena usenigũdaqui.

⁵ Teerora ãpërã “sicaburecora apeyé búrecori nemorõ Cõãmacũrẽ padeorõ booa” jĩ wãcũcua. Æpërãpé “niipetire burecori sñcãrĩbíro Cõãmacũye niĩã” jĩ wãcũcua. Teero tiirã, múã niipetirapũra múã wãcũrõpũre “Cõãmacũ booró tiia” jĩrõ booa. ⁶ Sĩcũ sicaburecore “Cõãmacũya bureco peti niĩã” jĩgũno Cõãmacũrẽ padeogũdu, teero jĩqui. Niipetire yaagũcã cúũ yaarénorẽ “Cõãmacũ ticoré niĩã” jĩ, yaaqui. Teero tiigú, Cõãmacũrẽ usenire ticoqui. Æpĩ wáicu diirõre yaahegũcã cúũ yaarénorẽ “Cõãmacũ ticoré niĩã” jĩ, yaaqui. Teero tiigú, Cõãmacũrẽ usenire ticoqui.

⁷ Marĩ catira, diaracã, marĩ basiro “yũũ booró tiigũda” jĩriãrõ booa. ⁸ Marĩ catiró jeatuarõ marĩ Õpũrẽ “mũũ booró tiiyã” jĩjãrõ booa. Marĩ diaró putõgãpũ niirãcã, “mũũ booró tiiyã” jĩjãrõ booa. Teero tiirã, catirã, diaró putõgãpũ niirãcã cúũyara niĩã. ⁹ Cristo diarigũ niipacũ, catijãwĩ. Teero tiigú, cúũ catirã Õpũ, teero biiri diarirapũ Õpũ niiqui sãa.

¹⁰ ¿Deero tiirã múãya wedegũ tiiróbiro niigũrẽ wedepaticotei? ¿Deero tiirã cúãrẽ “tee tiiãmajãgũ tiia” jĩ besei? Cõãmacũ basocáre wapa tiíadari bureco jeari, marĩ niipetira cúũ putõpũ jeaadacu. Cũũ basiro marĩ tiiriguere besegũdaqui. ¹¹ Tee maquẽrẽ Cõãmacũye queti jóaripũpũ jóanoã:

* **13:9** Éxodo 20.14. † **13:9** Éxodo 20.13. ‡ **13:9** Éxodo 20.15. § **13:9** Éxodo 20.17. * **13:9** Levítico 19.18.

Yuu múã Òpũ catirucugũ niiã;
yuu wedesere diamacá petira niiã.

Teero tiigú, ateré jĩã:

Niipetira yuu díamacũpũ ñicãcoberimena jeacũmuãdacua.

Niipetirapũra yuure “Cõãmacũ, mũu diamacá maquẽ dícu tia” jĩãdacua,*
jĩ jóanoã. ¹² Tee jóariguere tuorá, marĩ ateré masiã: Marĩ niipetirapũra marĩ
tiiríguere Cõãmacũrẽ “teerora tiiwá” jĩ wedeadacu.

Jesuré padeorá padeorére ñañoríjãña

¹³ Teero tiirá, cãmerĩ wedepaticoterijããda. Biirope tiáda: Apeyenómena
Jesuré padeoráre ñañaré tiirí tiibuyérijããda. Teero biiri cúã padeorére ñañorĩ
tiiríjããda. ¹⁴ Yuu marĩ Òpũ Jesuré padeojĩgũ, “niipetire yaaré ãñuré niiã”
jĩmasiã. Æpĩpé “ate yaaya maniréno niiã” jĩ wãcũrĩ, cãũ basiroperereja dia-
macárã yaaya maniréno niiã. ¹⁵ Mũu cãũ yaaherenorẽ cãũ ññacoro yaari, cãũcã
yaajãboqui. Cãũ yaatoaari siro, “atenórẽ yaahegu niimiãwũrã” jĩ, ñañarõ
tugueñaqui. Cãũ ññacoro yaaẽnogũ, cãũrẽ maĩgũ mee tiicú. Cristo cãũcãrẽ
diabosayigu. Mũu yaarémãna Æpĩ padeorére ñañorĩ tiibuyérijãña. ¹⁶ Teero
tiirá, múã tiiré ãñuré niipacari, Æpẽrãpé “ ñañaniã’ jĩbocua” jĩ wãcũrã, teeré
tiĩñorijãña. ¹⁷ Cõãmacũ dutiré marĩpũre niiré yaa, sñi tiiré mee niiã; Æpẽrãrẽ
ãñuré tiiré, Æpẽrãmẽna ãñurõ niirecutire, cãmerĩ usenirepe niiã. Espiritu Santo
tiápurementa teeré tiinóã. ¹⁸ Teeré tiigúno Cristo booró tiigú niĩ. Cõãmacũ cãũ
tiiré ñña, useniqui. Teero biiri basocácã cãũrẽ “ãñurõ tiigú niĩ” jĩcua.

¹⁹ Teero tiirá, sñcãrõmẽna ãñurõ cãmerĩ wépeo, ãñurõ niirecutirere ãmaããda.
Marĩ sñcãrõmẽna niirecutira cãmerĩ tiápuada, Jesuré nemorõ padeoáda jĩrã.
²⁰ Múã yaarémãna Æpĩ Jesuré padeorére ñañoríjãña. Niirõrã niipetire yaaré
ãñuniã. Teero biipacari, Æpẽrã cúã padeorá yaaherenorẽ múã yaari ññabocua.
Cúãcã múãrẽ ññacũ, yaajãbocua. Teeré yaagúno “ñañaré tiátũ; Cõãmacũ
boorére tiihégũ niiã” jĩ wãcũgũ, padeodúboqui. Múã cãũrẽ teero tiibuyéri,
ñañaniã. ²¹ Marĩ Æpĩ Jesuré ãñurõ masĩhégũrẽ “Jesuré padeodúri tiibócu” jĩrã,
biiro tiiró booa: Cãũ wáicu dii yaaherere yaarijãrõ booa; vino cãũ sñihérere
sñiríjãrõ booa; apeyenó cãũrẽ Jesuré padeodúri tiirénorẽ tiibuyérijãrõ booa.
²² “Cõãmacũ ññacoropũ yuu tiiré ãñuniã” jĩ tugueñagũno cãũ sñcãrã teeré
wãcũãrõ. Teero tiigú, Æpẽrã padeorére ñañoríjĩgũ, wapa cuohégũ, usenigũ
niĩ. ²³ “Ateré yaagu, Cõãmacũrẽ netõnucãgũ tiibócu” jĩ wãcũgũno teeré
yaagu, “Cõãmacũ boorére tia” jĩmasĩriqui. Teero tiigú, Cõãmacũrẽ netõnucãqui.
Niipetire marĩ tiiré “Cõãmacũ boorére tiigú tia” jĩgũ tiiró booa. “Cãũ booré
mee niibocu” jĩpacũ, “tiigúda” jĩ, cãũ basirora ñañarõ tiigú tiiquí.

15

Marĩ tusaré dícare wãcũrijãrõ booa

¹ Jesuré ãñurõ masĩhẽrã cúã “teeré tiiríjãrõ booa” jĩrĩ, marĩ Jesuré ãñurõ
masĩrãpe cúãrẽ maĩjĩrã, “jáu” jĩjãrõ booa. Marĩ tusaré dícare tiiríjãrõ booa.
² Cúã tusarépere wãcũ, cúãrẽ tiápuro booa. Cúãrẽ nemorõ Jesuré masiãrõ
jĩrã, teero tiiró booa. ³ Cristo basirocã cãũ tusaré dícare tiiríyigu; ñañarõ
netõrécãrẽ, ñañarõ wedeserecãrẽ nucãjãyigu. Tee maquẽrẽ Cõãmacũye queti
jóaripũpũ jóanoã:

Mũurẽ ññatutira, mũurẽ ñañarõ wedesera, yuupũre ññatutira tiíya,*
jĩ jóanoã.

* **14:11** Isaías 45.23. * **15:3** Salmo 69.9.

⁴ Niipetire too sugueropu Cõamacũye queti jóaripũ maquẽ marĩrẽ masĩdutoiro jóanoyiro. Marĩ ñañarõ netõrã, tee jóariguere buera, nacãjãã. Wãcũtutuanemoã. Cõamacũ cũũ tiíadarere useniremena yuea. ⁵ Cõamacũ marĩrẽ merẽã wáari, wãcũtutuari tiiquí. Marĩrẽ nacãjãrĩ tiiquí. Cũũ Jesucristo booró múãrẽ sĩcãrõména niirecutiri tiíaro. Cõamacũ múãrẽ teero tiirí, Jesucristo tiirírobirora tiirá niíadacu. ⁶ Teero tiirá, múã Cõamacũ marĩ Õpũ Jesucristo Pacure sĩcãrõména usenire ticoadacu.

Judíoa niihẽrãrẽ Jesucristoye quetire wederigue

⁷ Teero tiirá, Cristo marĩrẽ ñeerírobirora cãmerĩ ñeeña. Múã teero tiirá, Cõamacũ uputí macũ peti niirere eñonõadacu. ⁸ Ateré acabórijãña: Cõamacũ marĩ ñecãsũmuãpũre cũũ “tiigúda” jĩriguere diamacú tiirígu niiwĩ. Teero tiigú, Cristora judíoare tiíapũgu atirígu niiwĩ. Cũũ teero tiiréména Cõamacũ “tiigúda” jĩriguere eñorígu niiwĩ. ⁹ Atecãrẽ acabórijãña: Judíoa niihẽrã “Cõamacũ usãrẽ bóaneõ ññagú ãñunetõjõãĩ” jĩdutigu, Cristo atirígu niiwĩ. Tee maquẽrẽ Cõamacũye queti jóaripũpu biiro jóanoã:

Teero tiirá, judíoa niihẽrã watoapu muurẽ usenipeori tiigúda; muurẽ basapeori tiigúda,†

jĩ jóanoã. ¹⁰ Aperopúcãrẽ biiro jóanoã:

Múã judíoa niihẽrã, cũũyaraména useniña,‡

jĩ jóanoã. ¹¹ Aperopúcãrẽ biiro jĩnemoã:

Niipetira múã judíoa niihẽrã, Cõamacũrẽ “muu ãñunetõjõãgũ niíã” jĩñña.

Niipetiro macãrãpũra Cõamacũrẽ “ãñunetõjõãgũ nií” jĩãrõ,§

jĩ jóanoã. ¹² Isaíacã biiro jóarígu niiwĩ:

Isaí* pãrãmi niinunusegu bauágudaqui.

Cũũ judíoa niihẽrã Õpũ niigũdu niigũdaqui.

Cúã cũũrẽ “usãrẽ netõnégu niigũdaqui” jĩ padeoádacua,†

jĩ jóarígu niiwĩ.

¹³ Cõamacũ marĩrẽ wãcũbayirere ticogú múãrẽ usenirĩ tiíaro. Múã cũũrẽ padeorí, ãñurõ niirecutiri tiíaro. Múãrẽ Espíritu Santo tutuaromena bayirõ wãcũbayirere ticoaro.

¹⁴ Yáa wedera, múãrẽ biiro tugueñaã: Múã ãpẽrãrẽ ãñurõ tiicú; Jesucristoyere ãñurõ masĩcu; cãmerĩ wedequẽnomasĩcu. ¹⁵ Múã masĩrã niipacari, atipũpũre múãrẽ sĩquẽ apeyé diamacúrã jóaawũ, múã tuoríguepũre acabórijããrõ jĩgũ. Cõamacũ yũure ãñurẽ ticogú yũure sõnecorigu niiwĩ, ¹⁶ judíoa niihẽrãrẽ Jesucristoye quetire buearo jĩgũ. Paiá basocá néeatirere Cõamacũrẽ ticoro tiiróbirora yũũ judíoa niihẽrãrẽ cũũrẽ ticoaugaga. Espíritu Santo cúãrẽ Cõamacũyara sããrĩ tiigũdaqui. Teero tiirí, Cõamacũ cúãrẽ “yáara niíya” jĩ ñeegũdaqui.

¹⁷ Jesucristo tiíapuremena Cõamacũ yũure cũũriguere ãñurõ tiia. Teero tiigú, yũũ paderere ãñurõ tugueñaã. ¹⁸ Cristo yũũmena judíoa niihẽrãrẽ Cõamacũrẽ yũũrĩ tiirígu niiwĩ. Cũũ yũũmena tiirígue dícare múãrẽ wedegudacu. Yũũ bueréména, teero biiri yũũ tiiréména Cristo judíoa niihẽrãrẽ padeorí tiiwí. ¹⁹ Apeyecãrẽ, Cõamacũ tutuaremena cũũ sĩcũrã tiimasĩrenorẽ tiieñowũ. Espíritu Santo tutuaremena buewũ. Teerẽ tiigú, Jerusalénpu tée Iliria ditapu Cristo basocãre netõnére quetire wedetugũ jeawũ. ²⁰ “Cristoye quetire ãpẽrã buenoña manirõpũre wedeguda” jĩ wãcũrigu niijĩgũ, tee tiiwú. ãpẽrã cúã

† 15:9 2 Samuel 22.50; Salmo 18.49. ‡ 15:10 Deuteronomio 32.43. § 15:11 Salmo 117.1. * 15:12 Isaí David pacu niirígu niiwĩ. 1 Samuel 16. † 15:12 Isaías 11.10.

buerigue macārĩpũre buenunusedugariwũ. ²¹ Yũũ teero tiirere Cõamacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã:

Cũũye quetire sicato masĩhẽrãrẽ wedenoãdacua.

Cũũyere cúã tuorĩguere tuomasĩãdacua,‡
jĩĩ jóanoã.

Pablo “Romapũ wáadugaga” jĩĩ wãcũrigue

²² Yũũ teemacārĩpũ buewarucujĩgũ, múã pũtopũ wáamasĩriwũ ména. ²³ Atitóre teemacārĩpũre bueyapanoã. Teero tiigú, tiibũrecopũ múãrẽ ñnadugarigũ nijĩgũ, ²⁴ Españaũ wáagu, múã pũtopũ netowáguda. Múãrẽ ñña, useni, péero niigũda. Too síro Españaũ yũũ wáari, múã yũũre tiípudugari, añnetõjõãdacu. ²⁵ Yũũ Jerusalénũ wáagudu tiia ména. Too macãrã Jesuré padeorãre tiípugũ, niyeru néewabosagu tiigũda. ²⁶ Jesuré padeorã Macedonia, Acaya dita macãrã niyeru néõrira niiwã. “Jerusalénũ niirã bóaneõrãrẽ Jesuré padeorãre ticocoda”, jĩĩrira niiwã. ²⁷ Cúã wãcũrõmena “ticocoda” jĩĩrira niiwã. Ññurõ tiirã teero jĩĩrira niiwã. Judíoa Jesuyé quetire wederemena judíoa niihẽrãrẽ tiípuwa. Judíoa niihẽrã Jesuré padeojĩrã, cúãcã Cõamacũ “ticoguda” jĩĩriguere ñeerira niiwã. Teero tiirã, cúã cõorõmena judíopere tiípuuro booa. ²⁸ Yũũ tee niyerure Jerusalén macãrãrẽ ticotoagu, Españaũ wáagu, múãrẽ ññanetowaguda. ²⁹ Biiro wãcũã: Yũũ múã pũtopũ jeari, Cristo yũũmena nijĩgũ, múãrẽ cúũ aññurõ tiirere ticonemogũdaqui.

³⁰ Yáa wedera, múãcã Jesucristore padeóa; Espíritu Santo marĩrẽ cãmerĩ maĩrĩ tiii. Teero tiirã, yũũ Cõamacũrẽ sãĩrõbirora múãcã sãĩápuya. Yéequẽ niĩadarere bayiró sãĩbosáya. ³¹ Biiro sãĩbosáya: “Judeapũ niirã Jesuré padeohẽra Pablore ñañarõ tiirĩjãrõ. Teero biiri Jerusalén macãrã Jesuré padeorã Pablo cúãrẽ néewaadarere useniremena ñeeãrõ” jĩĩ sãĩbosáya. ³² Yũũre aññurõ wáari, Cõamacũ boorí, múã pũtopũ useniremena jeagudacu. Toopũ yeerisãgũdacu. ³³ Cõamacũ aññurõ niirecutirere ticogú múã niipetiramena niĩãrõ. Teerora tiíaro.

16

Roma macãrãpũre aññuduticorigue

¹ Sícõ Jesuré padeogó múã pũtopũ wáago tiiyo. Coo wãmecutiyo Febe. Cencrea macãrã Jesuré padeorí põna macãrãrẽ tiípuura menamacõ niioyo.

² Múã Jesuré padeorã useniremena coore bocaya. Marĩ Jesuré padeorãre aññurõ bocaro booa. Coo paũre tiípuco. Yũũcãrẽ tiíapuyo. Teero tiirã, coore apeyenó dusarí, ticowa.

³ Aquila, cúũ nũmo Priscila aññurõ. Yũũ Jesucristoyere bueri, cúãcã yũũre bueapuwa. ⁴ Ñpẽrã yũũre sãĩadugari, cúãcãrẽ sãĩrĩquiopacari, yũũre tiípuwa. Cúã teero tiirĩguere yũũ dícu usenire ticoria; niipetira judíoa niihẽrã Jesuré padeorãcã usenire ticooya.

⁵ Jesuré padeorí põna macãrã cúãya wiipũ neãrãcã aññurõ.

Ñpĩ yũũ maĩgũ Epeneto aññurõ. Cũũrã Asia ditapũre ñpẽrã suguero Cristore padeosuguerigũ niĩ.

⁶ Maríacã aññurõ. Múãrẽ tiípuugo bayiró padebosaayigo.

⁷ Yáa wedera Andrónico, Junias aññurõ. Cúãcã yũũmena peresuwiipũ niiwã. Cúã yũũ suguero Cristore padeoríra niiwã. Jesús cúũyere wededutigu beserira cúãrẽ “aññurã niíya” jĩĩãyira.

⁸ Marĩ Ñpũrẽ padeogú yũũ maĩgũ Ampliato aññurõ.

‡ 15:21 Isaías 52.15.

⁹ Urbano marĩmena Cristoye quetire wedegú ãñuãrõ. Teero biiri yuu maĩgú Estaquis ãñuãrõ.

¹⁰ Apeles ãñuãrõ. Cũu Cristore ãñurõ padeogú niĩ. Niipetire cũu tiirere ñnarã, “Jesuré ãñurõ padeogú niĩ” jĩi ññaãya.

Aristóbuloya wii macãrãcã ãñuãrõ.

¹¹ Yáa wedegu Herodiõn ãñuãrõ.

Teero biiri Narcisoya wii macãrã marĩ Õpãrẽ padeorã ãñuãrõ.

¹² Trifena, Trifosa marĩ Õpũyere bayirõ paderã ãñuãrõ.

Ësã maĩgõ Pérsida marĩ Õpũye maquẽrẽ bayirõ peti padegõ ãñuãrõ.

¹³ Rufo ãñuãrõ. Niipetira cũrẽ “marĩ Õpãrẽ ãñurõ padeorĩ” jĩiãya. Cũu pacocã ãñuãrõ. Coore yuu pacore tiirõbiro ññaã.

¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, ãpẽrã Jesuré padeorã cũãmena niirã ãñuãrõ.

¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, teero biiri cũu bayio, Olimpas, niipetira Jesuré padeorã cũã patoru niirã ãñuãrõ.

¹⁶ Múã câmerĩ maĩrẽmena ãñudutiya.

Niipetira Cristore padeorẽ põnarĩ macãrã múãrẽ ãñuduticoya.

¹⁷ Yáa wedera, múã padeorere ññaõrãnorẽ, múãrẽ batanacãjeari ti-ibuyéranorẽ ññamasĩña. Cũu múãrẽ buerigue maquẽrẽ buericua. Teero tiirã, cũãnorẽ tuorijãwa. ¹⁸ Cũãno marĩ Õpũ Cristo boorõ tiirã mee tiicúa; cũã boorẽpe tiirã niicua. Cũu ãñurõ wedesemeniremena diamacú wedesera tiirõbiro wedesecua. Bayirõ peti ãñurõ tuomasĩbayiherare jĩditoremena padeorĩ ti-ijãcua. ¹⁹ Múãpeja ãñurõ Jesús boorõ tiirã tiáyiro. Niipetira múãrẽ teero jĩiãya. Teero tiigú, múãmena bayirõ useniã. Múãrẽ ãñurẽpere tiimasĩrĩ boosãã; ññaõrẽpere tiimasĩrĩ boorã. ²⁰ Múã ãñurẽpere tiimasĩrĩ, pãerogã siro Cõãmacũ ãñurõ niirecutirere ticogú múãrẽ Satanãrẽ docacũmubosari tiigúdaqui. Jesucristo marĩ Õpũ múãrẽ ãñurẽ ticoaro.

²¹ Timoteo yuumena Jesuyé quetire wedegú múãrẽ ãñuduticoi. Yáa wedera Lucio, Jasón, Sosípater cũãcã múãrẽ ãñuduticoya.

²² Yuu marĩ Õpũrẽ padeogú atipũrẽ Pablora jóabosagu múãrẽ ãñudutia. Yuu wãmecutia Tercio.

²³ Gayo múãrẽ ãñuduticoi. Jesuré padeorĩ põna macãrã cũyaya wiipũ neãrucuya. Yuu Pablo tiwiipú cãniã. Erasto atimacã macãrã paderãre wap-atícotegu ãñuduticoi. Teero biiri ãpĩ Jesuré padeogú Cuarto ãñuduticoi.

²⁴ Jesucristo marĩ Õpũ múã niipetirare ãñurẽ ticoaro. Teerora tiáro.

Pablo useniremena jóayaponorigue

²⁵ Marĩ Cõãmacũrẽ “ãñunetõjõãĩ” jĩiãda. Yuu cũyeye quetire ãñurere bueri, teero biiri yuu Jesucristo marĩrẽ tiibosãriguere wederi, cũu múãrẽ nemorõ padeorĩ tiimasĩqui. Yuu wederẽ maquẽrẽ too suguero macãrãpu tuomasĩriyira; yoari masĩña manirigue niiriro niwã. ²⁶ Atitõpere Cõãmacũ cũyaya profetaye jóariguemena niipetire põnarĩ macãrãrẽ masĩrĩ tiiqui. Cõãmacũ catirucugu cũu netõnere quetire wededutiqui, basocã cũrẽ padeorã jĩigũ, teero biiri cũu boorẽpe tiáro jĩigũ.

²⁷ Cõãmacũ sícũrã niigú niipetirere masĩpetigure “ãñunetõjõãĩ” jĩiãda. Jesucristo tiãpuromena Cõãmacũ niirecutirere wãcũrã, teerora jĩrucujããda. Teerora jĩiãda.

Nocõrõrã jóaa.

CORINTO MACĀRĀRĒ Pablo jóasugueripũ

Āñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo Cõãmacũ booró cũũ beserigũ niiã Jesucristoyere wededutigũ. Sõstenes marĩya wedegũmena ² múã Cõãmacũrẽ padeoráre Corintopũ niirãrẽ ãñudutia. Múã Jesuré padeoráre Cõãmacũ beserigũ niiwĩ, cũũ põna niiãrõ jĩgũ. Niipetiro macãrãrẽ marĩ Ōpũ Jesuré padeoráre beserigũ niiwĩ. Jesucristo niipetira cũũrẽ padeorá Ōpũ niĩ. Cũũcã marĩ Ōpũ niĩ.

³ Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ōpũ múãrẽ ãñuré ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiáro.

Cõãmacũ Cristomena ãñuré ticoré

⁴ Múã Jesuré padeorá niirĩ, Cõãmacũ múãrẽ ãñuré ticorigũ niiwĩ. Cũũ teero tiirere ãñagũ, cũũrẽ usenire ticorucua. ⁵ Múã Jesucristomena niirĩ, Cõãmacũ múãrẽ cũũye niipetire ãñurére ticorigũ niiwĩ. Teeré ticogũ, múãrẽ cũũyere ãñurõ masĩrĩ tiirigũ niiwĩ. Āpẽrãrẽ múã cũũye quetire ãñurõ wederi tiirigũ niiwĩ. ⁶ “Cristo ãñurõ tiigúdaqui” jĩirigue, múã padeorĩ, diamacũ wáawũ. ⁷ Teero tiirã, múã marĩ Ōpũ Jesucristo putũaatiadarere yueri, Cõãmacũ ãñuré tiimasĩrere ticoré dusaría. ⁸ Cũũ múãrẽ padeorucújãrĩ tiigúdaqui, té atibúreco* petirĩpũ. Teero tiirã, marĩ Ōpũ Jesucristo putũaatiri, wapa cũohera niĩadacu. ⁹ Cõãmacũ cũũ jĩirere diamacũ tiigú niĩ. Cũũrã múãrẽ beserigũ niiwĩ, cũũ macũ Jesucristo marĩ Ōpũmena sĩcãrõména ãñurõ niidutigu.

Sĩquẽrã batarĩjãña

¹⁰ Yáa wedera, marĩ Ōpũ Jesucristo wãmemena múãrẽ ateré jĩã: Múã sĩcãrĩbíro wãcũ, useniremena cãmerĩ wedeseya. Sĩquẽrã batarĩjãña. Sĩcãrõména wãcũ tũgueña, niirecutiya. ¹¹ Yũũre Cloé wãmecutigoya wii macãrã múã cãmerĩ ãñadũgaherere wedewa. ¹² “Basocã merẽã dícu wãcũrã tiĩya”, jĩwã. Sĩcũ “yũũ Pablomena niiã” jĩãyigũ. Āpĩ “yũũ Apolomena”, ãpĩ “yũũ Pedromena”, ãpĩ “yũũ Cristomena niiã” jĩãyira. ¹³ Teero jĩrijãrõ booa. Marĩ Cristore padeorã niijãrã, sicapõna macãrã niĩ. ¿Yũũ Pablo múãrẽ curusapũ diabolari? Diabolariwũ. Múãrẽ wãmeõtira, ¿Pablo wãmemena wãmeõtiri? Wãmeõtiriĩya. ¹⁴ Cõãmacũrẽ usenire ticorémene ateré jĩĩmasĩã: Yũũ múãrẽ wãmeõtiriwũ. Crispo, Gayo dícuere wãmeõtiwũ. ¹⁵ Teero tiirã, sĩcãno “Pablo wãmemena wãmeõtinoorigũ niiã” jĩĩmasĩriqui. ¹⁶ Abenaguẽ, Estéfanaya wii macãrãcãrẽ wãmeõtiwũ. Yũũ wãcũãtã, ãpẽrãrẽ yũũ wãmeõtinemoriwũ. ¹⁷ Cristo yũũre wãmeõtitudigũ cũũririgũ niiwĩ. Basocãre netõnére quetipere yũũre wededutigũ cũũrigũ niiwĩ. Teeré yũũre cũũgũ, masĩrĩ basoca wedeserobiro wedesedutiririgũ niiwĩ. Yũũ masĩrĩ basocabiro wedeseatã, yũũre tũorã ateré jĩĩbojĩya: “Pablo ãñurõ wedesemasĩqui”, jĩĩbojĩya. Tee dícuere wãcũrã, Cristo cúãrẽ curusapũ diabolariquere tũomasĩribojĩya.

Cõãmacũ tutuarere, cũũ masĩrére Cristomena masĩnoã

¹⁸ Cristo curusapũ marĩrẽ diabolariquere quetire marĩ wederi, pecamepũ wáaadara “teero jĩĩãmajãrã tiĩya” jĩĩ wãcũcua. Marĩ cũũ netõnénorirapereja tee queti Cõãmacũ tutuarere ãñoã. ¹⁹ Cõãmacũye queti jóaripũpũ teeré biiro jóanoã: Cõãmacũ jĩiwĩ:

* **1:8** “Atibúreco” pecasãyemena: “este mundo” jĩĩdũgaro tiia.

“Atibúreco macārã masĩrí basoca cúã masĩrére bári niiré putuári tiigúda; cúã tuomasĩrere ãmajãgúda”,† jĩ jóanoã.

²⁰ ¿Deero putuái “masĩpetijãã” jĩrã, teero biiri buerí basoca, teero biiri sũcã atibúreco maquẽrẽ wedesemenirãcã? Cõãmacũ atibúreco maquẽ cúã “tuomasĩã” jĩrere bári niiré putuári tiiquí. ²¹ Cõãmacũ masĩgũ niijĩgũ, atibúreco macārã cúã masĩrémena cũrẽ masĩrĩ booríyigu. Netõnére quetire wederémenape tee quetire padeorãre netõnédugayigu. Cũrẽ padeohérapere tee quetire wederé bári niiré baucú.

²² Judíoa “Cõãmacũ tutuaromena tiiẽnorĩ ññatoarapu, múã wederere padeoáda” jĩiia. Griegoa atibúreco maquẽ masĩrére ãmaãya. ²³ Ësãpeja Cristo curusapu diarigũye quetire wedea. Judíoa teeré tuorã, ññarõ jĩrõbiro tũgueñaya. Griegoacã tee quetire tuorã, “teero jĩãmajãrã tiiya” jĩiia. ²⁴ Marĩ Cõãmacũ beserirapeja, judíoa, griegoa, Jesucristoye quetire tuorã, Cõãmacũ tutuarere, cũũ masĩnetõjõãrere tuomasĩã. ²⁵ Atibúreco macārã Cõãmacũ masĩrére bári niiré wãcũya. Niiria. Cõãmacũ masĩrépe basocã masĩré nemorõ niã. Apeyerėja, Cõãmacũrẽ tutuhegu tiirõbiro ññaãya. Niiria. Cũũ tutuarepe basocã tutuare nemorõ tutuanemore niã.

²⁶ Yãa wedera, múã too sugueropũ niiriguere wãcũña. Cõãmacũ múãrẽ beseri, puarãgã atibúreco maquẽrẽ masĩrí basoca niiwũ. Puarãgã dutirá niiwũ. Puarãgã õpãrãya wedera niiwũ. ²⁷ Cõãmacũ biiro tiiyigu: Cũũ atibúreco maquẽ masĩrí basocare bobodutigu, cúã “tuomasĩhẽrã niĩya” jĩrãrẽ beseyigu. Dutirãre bobooro wãadutigu, dutiré cuohérare beseyigu. ²⁸ Cõãmacũ basocãre besegu, bári niirãrẽ, ãpẽrã doonórãrẽ, wapamanírãrẽ beseyigu. Cũũ teero tiigú, uputí macārã bári niirã putuáaro jĩgũ, teero tiiyigu. ²⁹ Teero tiirã, marĩ Cõãmacũ ññacoropũ jeari, sícũ “yũũ ãpẽrã nemorõ niiwũ” jĩmasĩriqui. ³⁰ Cõãmacũ basiro múãrẽ Jesucristomena sícãrĩ niirĩ tiiyigu. Cristomenarã marĩ masĩré cuoa. Cũũmenarã Cõãmacũ marĩrẽ “cúã ãñurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Marĩrẽ cũũ põna niirĩ tiirigu niiwĩ. Teero biiri marĩrẽ netõnéĩ tiirigu niiwĩ. ³¹ Teero tiirã, Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrẽmena putuáa. Biiro jóanoã: “Yũũja ãñunetõjõãgũ niã; biiro tiigúno niã’ jĩduagũno jĩrijãrõ booa. Biirope jĩrõ booa: ‘Marĩ Òpũ ãñunetõjõãgũ niĩ; biiro tiirigu niiwĩ’ jĩrõ booa”,‡ jĩ jóanoã.

2

Cristo curusapu diarigue queti

¹ Yãa wedera, yũũ múã putopũ Cõãmacũye quetire wedegu jeagu, biiro tiiwú: Tuomasĩrõrã wedewũ. Wisiõre wãmemena, atibúreco macãrãye masĩrémena wederiwũ. ² Yũũ múã putopũ niigũ, “Jesucristoye queti, cũũ curusapu diarigue dícuere wedegũda” jĩ wãcũwũ. ³ Múãrẽ wedegu, tutuhegu niiwũ. Bayiró cuigu, ñapõpiremena niiwũ. ⁴ Yũũ múãrẽ padeorí boogú, atibúreco macãrãye masĩrémena wedeseriwũ. Teero wedeserono tiigú, yũũ wedeseri, Cõãmacũ cũũ Espiritumena cũũ tutuarere ãñorígu niiwĩ. ⁵ Teero tiigú, atibúreco macãrãye masĩrémena múãrẽ padeorí tiiriwũ. Cõãmacũ cũũ tutuaromenape múãrẽ padeorí tiirigu niiwĩ.

Cõãmacũ masĩrére Espiritu Santomena tuomasĩã

⁶ Teero niipacari, Jesuré ãñurõ padeorãpũre masĩrére wedea. Tee masĩré atibúreco macãrãye masĩré mee niã; cúãrẽ dutirãye masĩré mee niã. Cúã máata petiãdacua. ⁷ Ësãpe wedera, Cõãmacũye masĩrére wedea. Cũũ masĩré

† 1:19 Isaías 29.14. ‡ 1:31 Jeremías 9.24.

too suguero macārãpũ masĩña maniriguere wedea. Atibúreco tiiádari suguero, Cõamacũ tee yayiõrere “biiro tiigúda” jĩĩ wãcũtoayigu. Marĩrẽ netõnẽadarere, marĩrẽ ãmããsepũ ãñurõ tiiádarere wãcũyuetoyigu. ⁸ Sĩcũno atibúreco macãrã dutigú teeré tũomasĩriyigu. Tũomasĩrã doca, marĩ Õpũ ãñunetõjõãgũrẽ curusapũ sãĩrĩbojĩya. ⁹ Cõamacũye queti jóaripũpũ teero jóanoã: Cõamacũ cãũrẽ maĩrãrẽ ãñurẽ quẽnoyũeyigu.

Sĩcũno Ìñaririguere, cãũ tuoririguere, cãũ wãcũririguere quẽnoyũeyigu,* jĩĩ jóanoã. ¹⁰ Tee ãñurẽ marĩ masĩririguere Cõamacũ Espĩritu Santomena marĩrẽ masĩrĩ tiii. Espĩritu Santo niipetire wisiónetõnũcãrere, Cõamacũ tiiádarere masĩpetijãĩ.

¹¹ Marĩ ãpĩ cãũ wãcũrẽre masĩria. Cãũ sũcãrã cãũ wãcũrẽre masĩqui. Tee tiirõbiro sũcũno Cõamacũ wãcũrẽre masĩriqui; Espĩritu Santo dícu cãũ wãcũrẽre masĩ. ¹² Atibúreco macãrã wãcũrẽmena Cõamacũ marĩrẽ ticoriguere tũomasĩria. Espĩritu Santo Cõamacũ marĩrẽ ticodiocorigũ wãcũrẽ ticorẽmenape tũomasĩã. ¹³ Æsã teeré wedesera, Espĩritu Santo “biiro bueya” jĩĩrẽmena wedesera. Æsã basiro masĩrẽmena wedeseria. Espĩritu Santo buedutirobirora cãũrẽ cõorãre buea.

¹⁴ Espĩritu Santore cõohẽgũpeja Espĩritu Santo buerẽre boorĩqui. “Teero jĩĩãmajãrã tiiya”, jĩĩqui. Espĩritu Santo tiiápurenena dícu Cõamacũyere tũomasĩnoã; “¿diamacũrã niiĩ?” jĩĩ besemasĩnoã. Teero tiigú, Espĩritu Santore cõohẽgũ cãũ buerẽre tũomasĩriqui. ¹⁵ Espĩritu Santore cõogũpeja niipetire Cõamacũyere tũomasĩqui; “¿diamacũrã niiĩ?” jĩĩ besemasĩqui. Cãũrẽna Espĩritu Santore cõohẽgũpe tũomasĩriqui; “¿diamacũrã tiigãri cãũ?” jĩĩ besemasĩriqui. ¹⁶ Cõamacũye queti jóaripũpũ teero jóanoã:

Sĩcũnopera marĩ Õpũ wãcũrẽre masĩriqui.
Sĩcũnopera Cõamacũrẽ “ateré biiro tiiyã” jĩĩ dutimasĩriqui,†
jĩĩ jóanoã. Marĩpe Cristo wãcũrẽre tũomasĩã.

3

Cõamacũrẽ padecoteraye maquẽ

¹ Yãa wedera, múãrẽ Jesurẽ ãñurõ padeorãpũre tiirõbiro wedemasĩriwũ. Atibúreco macãrãrẽ tiirõbiro wedewũ. Cristoyere wĩmarãrẽ wedegũbiro wedewũ. ² Múãrẽ wĩmarãbiro wisíoheregãrẽ wedewũ. Múã wisíõrere tũomasĩhẽrã niuwũ ména. Sũcũ wĩmagũ õpẽã ùpũgũrẽ yaarẽ ecarõno tiirã, õpẽcõre tĩãcuã. Teerora múãrẽ tiiwã. Teerora yũũ mecũtígãrẽ wisíõrere wederi, tuoríbocu. ³ Múã atibúreco macãrãbiro niicu ména. Múã cãmerĩ ùgora, cãmerĩ Ìñadũgãhera atibúreco macãrãbiro niicu; cãũ booró tiidũgãrãbiro tiicũ. ⁴ Múã sũquẽrã biiro wedesera: “Yũũ Pablomena niiã”, ãpẽrã “yũũ Apolomena niiã” jĩĩã. Teero jĩĩrã, atibúreco macãrãbiro wedesera tiiã.

⁵ ¿Noã niiĩ Apolos? ¿Noã niiĩ yũũ? Æsã Cõamacũrẽ padecoteri basoca niiã. Æsã wederiguemena múã marĩ Õpũrẽ padeowã. Æsãcõrõ Cõamacũ tiidutĩrere tiiwã. ⁶ Yũũ sicato otegú tiirõbiro múãrẽ weneducãwã. Apolos yũũ oteriguere oco píõgũ tiirõbiro múãrẽ buenemoyigu. Cõamacũpe teeré bũcũãri tiiquí. ⁷ Oteré otegú, oco píõgũ ãpũtĩ macãrã mee niiĩya; Cõamacũpeja ãpũtĩ macũ niiquí. Cãũrã ùsã oteriguere bũcũãri tiigú tiirõbiro basocãre padeonemõrĩ tiiquí. ⁸ Oterĩ basoca, oco píõri basoca sũcãrĩbĩro niiĩya. Cõamacũ cãũrẽ cãũ paderiguecõrõ wapatígũdaqui. ⁹ Æsã Cõamacũrẽ padecoteri basoca sũcãrõména padea. Múã cãũye oteré cõorĩ dita tiirõbiro niiã.

* 2:9 Isaías 64.4. † 2:16 Isaías 40.13.

Teero biiri múã sicawíi Cõãmacũ tiinucãri wii tiiróbiro niiã. ¹⁰ Cõãmacũ yũre buemasĩre ticorémena wii nucõmenígũ tiiróbiro múãrẽ añurõ buenucãwũ. Æpĩ múãrẽ buenemogũ, wiiré tiinemómũãgũ tiiróbiro tiigú tiii. Wiiré padeapura añurõ tiiró booa. ¹¹ Botarí nucõãri siro, Æpĩ nucõquênómasĩriqui. Jesucristo botarí nucõrígue tiiróbiro niiĩ. ¹² Jesucristoyere añurõ diamacú buerá oro, plata, apeyé ütãperi wapapacáremena wii tiinemómũãrã tiiróbiro tiicúa. Æpẽrã merẽã buerápe yucu páaremena, táamena, muĩmena tiinemómũãrã tiiróbiro tiicúa. ¹³ Atibúreco petirí, pecame atiadacu. Tii pecamerã niipetira basocá tiiríguere baurocá ãñoãdacu. Cõãmacũ basocá tiiríguere jũũrĩ ññagũ, besegú tiiróbiro bese, wapatígũdaqui. ¹⁴ Sícũ añurõ tiigú, wii wapapacáremena tiinemómũãgũ tiiróbiro niiqui. Cũũ paderigue jũũricu. Netõãri siro, wapatínogũdaqui. ¹⁵ Æpĩ cãũ paderigue jũũãdacu. Teero wáari, niipetire cãũ tiirígue ditipetijõããdacu. Cũũ sícũrã pecamerẽ dutiwitíwarigu tiiróbiro netõgũdaqui.

¹⁶ ¿Múã masĩrii? Múã Cõãmacũwii tiiróbiro niiã. Espiritu Santo múãpũre niiĩ. ¹⁷ Sícũ Cõãmacũwiire ññaorĩ, Cõãmacũ basirora cũũya wiire ññaõrigure ññaõrõ tiigũdaqui. Cõãmacũwii añunetõjõãri wii niiã. Múãrã tiiwíi niijãrã tiia.

¹⁸ Wisiríjãña. Sícũ biiro wãcũboqui: “Yũũ atibúreco macãrãye masĩre masĩpetijãã”, jĩ wãcũboqui. Teero wãcũgũno masĩhẽgũbiro niijãrõ. Cũũ teero niirĩ, Cõãmacũ cũũrẽ añurõ masígú pũtuári tiigũdaqui. ¹⁹ Atibúreco macãrãye masĩre Cõãmacũ ññacoropũre teero jĩãmajãre niiã. Cõãmacũye queti jóaripũpũ teero jóanoã: “Cõãmacũ atibúreco macãrãrẽ cúã tiiditómeniremena ññaõrõ pũtuári tiiqui”,* jĩ jóanoã. ²⁰ Aperopũre Cõãmacũye queti jóaripũpũre ate jóanemoneã: “Marĩ Õpũ ateré masĩqui: Masĩrí basoca wãcũré búri niiré niiã”,† jĩ jóanoã.

²¹ Teero tiirã, “ñnimena niiã; cãũ biiro tiigú niiĩ” jĩ wãcũrijãrõ booa. Cõãmacũ múãrẽ añurõ wáari boogú, niipetirere, niipetirare tiiapudutigu ticocoyigu. ²² Yũũ Pablo, Apolos, Pedro, ãsã múãrẽ tiiapura niiã. Atibúreco maquẽ, catiré, diaadare, atitó maquẽ, too síro maquẽ múãrẽ tiiapure niiã. Niipetire múãye niiã. ²³ Múãpe Cristomena niiã. Cristope Cõãmacũmena niiĩ.

4

Cristoye quetire wederã paderigue

¹ Múã ãsãrẽ biiro wãcũrõ booa: “Cristore padecoteri basoca niĩya; Cõãmacũye quetire too sugũero macãrãpũ masĩña maniríguere wedecotera niĩya”, jĩ wãcũrõ booa. ² Wedecotegũno cũũrẽ dutiarirocõrõ diamacú tiiró booa. Teero tiirã, Æpẽrã cũũrẽ padeoãdacua. ³ Múã yũũ paderére beseri, péerogã wãcũpatiria. Queti beserí basoca beseri, wãcũpatiria. Yũũ basiro yũũ tiirére beseria. ⁴ Yũũ paderére wãcũgũ, “ññaõrõ tiiatũ” jĩ wãcũria. Teero wãcũripacũ, “añurõ paderucua” jĩ besemasĩriga; marĩ Õpũ dícu yũũ tiirére besequi. ⁵ Teero tiirã, Æpẽrã tiirére besesuguerijãña. Marĩ Õpũrẽ yueya. Cũũ pũtuãatigu, niipetire basocá masĩña manimíriguere bauanégũdaqui. Æpẽrã apeyenó tiirã wáari, cúã wãcũwarere masĩña maniã. Cõãmacũ teecãrẽ baurocá bauanégũdaqui. Tiibũreco niirĩ, Cõãmacũ niipetirare cúã tiirígue põõtẽõrõ añuré ticogũdaqui.

⁶ Yáa wedera, teeré wedegũ, múãrẽ añuróre boosãgũ wedea. Teero tiigú, Apolos, yũũ ãsãye maquẽmena múãrẽ queoré ticoawũ. Múã Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrõbirora queoró tiiaró jĩgũ, tee queorére ticoawũ. Teemena múã ateré jĩñemoribocu: “Ësãrẽ buegũpe múãrẽ buegũ nemorõ añurõ buenemoĩ”,

* 3:19 Job 5.13. † 3:20 Salmo 94.11.

jĩribocu sáa. ⁷ Múã ãpẽrã nemorõ añurã niiria; masĩnetõnucãrã niiria. Niipetire múã cuoré Cõãmacũ ticorigue dícu niĩã. Cũũ ticorigue niipacari, ¿deero tiirã múã basiro buarira tiiróbiro tũgueñãĩ?

⁸ Múã niipetire cuorábiro tũgueñacu. Teero biiri Cõãmacũ tiimasĩre ticorere cuopetirabiro tũgueñacu. Õpãrãbiro tũgueñarã, ùsãrẽ booríã. Múã õpãrã niirĩ, nemorõ añuniãdacu ùsãrẽ. Múã diamacũrã õpãrã niĩãtã, ùsãcã múãmena dutiapubocu. ⁹ Yũũ biiro tũgueñaã: “Ûsã sããcõããdarabiro niirã tiia”, jĩĩ tũgueñaã. Sããcõãnoãdara watoapu Cõãmacũ ùsãrẽ Jesús cũũyere wededutigu beserirare niituropu cũũrirabiro tũgueñaã. Atibúreco macãrã, ùmuãse macãrã ùsãrẽ ãnanucũcua, “deero wãaadari” jĩĩrã. ¹⁰ Ûsã Cristoye dícuere wederé wapa basocã ùsãrẽ biiro wãcũcua: “Tũomasĩhẽrã, tutuhera, búri niirã niĩya”, jĩĩ wãcũmicua. Múã basiro dícu biiro wãcũcu: “Ûsãcã Cristomena niijĩrã, tũomasĩpetira, tutuara, quionĩremena ãnanorã niĩã”, jĩĩ tũgueñamicu. ¹¹ Sicatopura ùsã ñãñarõ netõnucãwũ. Atitócãrẽ teerora yapacutijãã. Juabóara niĩã; oco sãnidugãra niĩã; suti cuohera niĩã. Basocã ùsãrẽ ñãñarõ páaapeya. Ûsãya wii peti maniã. ¹² Ûsã boorénorẽ sããdara, ùsã basiro bayiró padea. Basocã ùsãrẽ ñãñarõ wedeseri, cũãrẽ ùsãpe “añurõ wãaaro” jĩĩ sããbosáa. Ûsãrẽ ñãñarõ tiirĩ, teero tũgueñajãã. ¹³ Basocã ùsãrẽ ñãñarõ wedepatiri, cũãrẽ añurõmena quẽnoã. Atibúreco maquẽ cũã cõãrẽ tiiróbiro, cũã booherebiro ùsãrẽ ãñaãya. Sicatopura doonucãrira teerora doorucújãya.

¹⁴ Múãrẽ bobodutigu mee jóaa; múãrẽ maĩgũ, yũũ põnabiro diamacũ wãcũrĩ boogũ wedea. ¹⁵ Múã pau diez mil Cristoye quetire buerãre cuomasĩã. Teero pau cuopacãri, sãcũrã niĩĩ múãrẽ wedesuguerigu. Yũũrã niĩĩ “Jesucristo basocãre netõnégũ atirigu niĩwĩ” jĩĩrẽ quetire wedesuguegu. Múã tee quetire tuorã, cũũrẽ padeonucãwũ. Teero tiigũ, yũũ múã pacubiro niĩã. ¹⁶ Teero tiigũ, múãrẽ biiro tiirĩ boogã: Yũũ tiirécutirere ãnacũ, tiinunúseya. ¹⁷ Yũũ teerẽ boosãgũ, Timoteore múã putopu ticocogu tiia. Cũũrẽ maĩã. Cũũ yũũ macũbiro niigũ niĩĩ. Marĩ Õpũyere diamacũ tiirucuí. Yũũ Cristore padeogũ tiirécutirere cũũ múãrẽ wedegũdaqui. Yũũ niipetiropu niipetira Jesuré padeorẽ põnarĩ macãrãrẽ wederénocãrẽ wedegũdaqui.

¹⁸ Sãquẽrã múã menamacãrã biiro wãcũcua: “Ûsã Pablo nemorõ Cõãmacũyere tũomasĩã. Teero tiigũ, cuigu, atiriqui” jĩĩ wãcũmicua. ¹⁹ Yũũpe “Cõãmacũ boorĩ, máata múã putopu wãagũda” jĩĩ wãcũã. Toopũ wãagu, teero wedesera wederere masĩgũda. Tee dícuere masĩricu. “¿Diamacũrã Cõãmacũ tutuaremena cũũyere tiirãra tiĩ cũã?” jĩĩ masĩgũda. ²⁰ Cõãmacũ dutirẽ marĩpura jeari, marĩ wedeseremena dícu teerẽ ãñoríã; cũũ tutuaremenape ãñonóã. ²¹ ¿Ñeerẽ tiirĩ boogãri múã? ¿Yũũ múã putopu wãagu, pacu cũũ põnarẽ ñãñarõ tiiróbirora múãrẽ ñãñarõ tiirĩ boogãrite? ¿Maĩremenapere wederi boogãrite?

5

Ñãnarẽ tiigũre cõãdutire

¹ Múãmena niirã cũã tiirẽ queti ãnopũ jeatoaa. Biiro tuonóã: Sãcũ múã menamacũ cũũ pacu dúuturigore ãma, namocutiayigu. Biiro tiirénorẽ Cõãmacũrẽ padeohéracã “teero tiirĩjãña; bayiró ñãnarẽ niĩã” jĩĩcua. ² ¿“Ãpẽrã nemorõ niinetõnucãã” jĩĩgari múã ména? Wãcũpatirono tiirã, múã wãcũpatiriayiro. Wãcũpatirapeja, cũũrẽ cõãbojĩyu; múãmena neãdutiiribojĩyu. ³ Yũũ ãnopũ niipacu, yũũ wãcũrẽmena múã putopu niigũbiro tũgueñaã. Teero tiigũ, yũũ wãcũrẽpure teero ñãnarẽ tiigũre “cõãrõ booa” jĩĩtoaa. ⁴ Múã neãrĩ, yũũcã yũũ wãcũrẽpu múã

putopu niipuguda. Marī Ōpū Jesús tutuarecā múāmena niiādacu. ⁵ Múā teero neārā, cūūrē cōājāña. Wātīrē wiyayá, cūūya ōpūūrē ñañarō netōrī tiiáro jīrā. Teero ñañarō netōgá, duubóqui. Cūū teeré duurí, marī Ōpū Jesús putuaatigu, cūū yeeripūnarē netōnégūdaqui.

⁶ Teero tiirá, “ūsāpe āpērā nemorō niinetōnucāā” jīrijāña. Múā ateré masiā: Pā tiirá púuaro jīrā, pā púuri tiirére wúocua. Cúā péerogā wúoari siro, tee niipetiropu sesajōācu. Teerora basocá ñañaré tiirére pēnicúa. ⁷ Teero tiirá, pēnirī jīrā, ñañaré tiigúre cōājāña. Múā teero tiirá, añurā putuāadacu. Judíoa Pascua boseburecore pā púuremena wúoya maniré dícare yaacua. Wúoya maniré tiiróbiro niirā niīā múā. Cristo basirora marī ñañaré tiirére cōāgū, sīānórigu niīwī marīye wapa. Cūūrā Pascua niirī, oveja cúā sīānórigubiro niī. ⁸ Teero tiirá, pā púuri tiirére cōārābiro ñañaré tiirére duuáda. Pā púuri tiirére wúoya manirébiro niīāda. Teero tiirá, añuré tiidugára, tiiditóre manirō Cristo marīrē tiibosáriguere useniremena tiīāda.

⁹ Yuu too suguero jóaripūpu biiro jóawu: “Ñeeapesodeaatiramena bapacutirijāña”, jī jóawu. ¹⁰ Yuu teero jóagu, “atibúreco macārā ñañaré tiirámēna wedeserijāña” jīgū mee tiiwú. Múā “ñeeapesodeaatiramena, ugorepiramēna, yaarí basocamēna, weerirare padeorámēna wedeseria” jīrāpeja, atibúrecore cōāwitiwabojiyu. ¹¹ Yuu biirope jīdugagu tiiwú: “Sīcū ‘Jesuré padeóá’ jīpacu, ñeeapesodeaatigu niirī, cūūmenā bapacutirijāña. Teero biiri ugorepigumēna, weerirare padeogumēna, quetipigumēna, cūmurépigumēna, yaarépigumēna bapacutirijāña. Cūūnomēna sīcārīno yaarijāña”, jīwū. ¹²⁻¹³ Yuu Jesuré padeohérare beseria. Cōāmacū basiro cúārē bese, diamacūrā wapa tiigúdaqui. Múāmenā niirāpere besero booa. Teero tiirá, Cōāmacūye queti jóaripū jīrōbirora tiiyá: Múā watoapu ñañaré tiigúre cōājāña.

6

Jesuré padeorá cāmerī wedesāre

¹ Múā Jesuré padeorá cāmerī wedesārā tiiáyro. Sīcū āpīrē ñañaré tiiájīyi. Teero tiiári siro, ¿deero tiirá Jesuré padeohérare queti beserí basocare quēnodutí? ¿Deero tiirá Jesuré padeorāpere suocó, quēnodutírii? ² ¿Ateré múā masīriite? Atibúreco petiári siro, Cōāmacūrē padeorá atibúreco macārārē beseadacua. Múā atibúreco macārārē beseadara niipacara, ¿deero tiirá teegārē múā basiro quēnomasīrii? ³ ¿Atecārē masīriite? Atibúreco petiári siro, marī ángeleare beseadacu. Cúārē beseadara niijīrā, múārē wáarepere nemorō quēnomasīrō booa. ⁴ Múā cāmerī wedesārā, ¿deero tiirá Jesuré padeohégure múā quioníremēna ññahēgūrē quēnodutí? ⁵ Múārē boboáro jīgū, teero jīā. Múā cāmerī wedesārī, ¿múā watoapure sīcū Jesuré padeogú quēnomasīgūno manidójāite? ⁶ Cūūrē besedutirono tiirá, múā Jesuré padeorá niipacara, Jesuré padeohéra putope quēnodutíra wáacu.

⁷ Múā basiro cāmerī wedesārā, bayiró ñañaré tiirá tiia; múā sīcārōmēna niimiārigue petimasīrōpejōācu. Múārē ñañaré tiirére teero tūgueñajārī, nemorō añubocu. Múāyere yaarí, teero ññajārī, nemorō añubocu. ⁸ Múā teero ññajārōno tiirá, múā basirora Jesucristore padeorá múāya wederare ñañarō tii, cúāyere yaajācu.

⁹ ¿Ateré múā masīriite? Ñañaré tiirá Cōāmacū Ōpū niirōpu jearicua. Wisirijāña. Ñeeapesodeaatira, weerirare padeorá Cōāmacū Ōpū niirōpu jearicua. Teero biiri wāmosíarira niipacara āpērāmēna ñeeapera, ūmūā sesaro numiāmēna niirābiro tiirá, numiā sesaro ūmūāmēna niirābiro tiirá Cōāmacū

Õpũ niirõpũ jearicua. ¹⁰ Yaarépira, ugorepira, cūmurépira, quetipíra, tiiditórepira Cõamacũ Õpũ niirõpũ jearicua. ¹¹ Tíatorpũre múã sīquērã teerora tiirécutimirira niiwũ. Teero tiirí siro niipacari, Cõamacũ múã ñañaré tiirére coserígu niiwĩ; múãrẽ cūũ põna niirĩ tiirígu niiwĩ. Marĩ Õpũ Jesuména, Espíritu Santomena Cõamacũ múãrẽ “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui.

Múãye õpũũrĩ Cristoya õpũũmena cãmeyioa

¹² Múã sīquērã biiro wedeseu: “Marĩ tiidugárere tiimasĩã”, jĩcu. Teerora niĩã, niirõpeja. Apetó tiiró, marĩ tiidugáre marĩrẽ tiíapuricu. “Marĩ tiidugárere tiimasĩã” jĩrẽ diamacũ niipacari, marĩ tiidugáre marĩrẽ dutirijããrõ. ¹³ Apeyé cúã wedesere diamacũ niĩã: “Yaaré páaga maquẽ tiirígue niĩã; páagape yaaré boocú”. Cõamacũpe tee pũarópũre petirí tiigúdaqui. Apeyepé diamacũ niiria. Cõamacũ õpũũrĩrẽ tiigú, ñeeapesodeaatidari õpũũrĩrẽ tiiriyigu. Marĩye õpũũrĩ Jesús booró tiíadare õpũũrĩ niĩã. Jesupé teeõpũũrĩ Õpũ niĩ. ¹⁴ Cõamacũ Jesuré masõrigu niiwĩ. Teerora cūũ tutuaremena marĩcãrẽ masõgũdaqui.

¹⁵ ¿Ateré múã masĩriite? Múãye õpũũrĩ Cristoya õpũũmena cãmeyioa. ¿Marĩ Cristoya õpũũrẽ ñeeape wapatári basocoya õpũũmena cãmeyioadari? Tiirídojãã. ¹⁶ ¿Ateçãrẽ masĩriite? Ëmũ ñeeape wapatári basocomena niigũ, cúã pũarã sicaõpũũ tiiróbiro pũtuácu. Cõamacũye queti jóaripũpũ tee maquẽ jóanoã: “Cúã pũarã sicaõpũũ tiiróbiro pũtuáadacua”,* jĩ jóanoã. ¹⁷ Teerora sũcã sũcũ Jesucristo marĩ Õpũmena niigũ, cūũ wãcũrẽmena cūũmena cãmeyioqui.

¹⁸ “Ãpẽrãrẽ ñeeapedugamiga” jĩ wãcũrõno tiigú, teeré dutiwáya. Apeyé marĩ ñañaré tiiré marĩye õpũũrĩrẽ ñañorícu. Marĩ ñeeapesodeaatirape, marĩye õpũũrĩ petire ñañorã tiia. ¹⁹⁻²⁰ ¿Múã masĩriite? Marĩrẽ Cõamacũ Espíritu Santore ticorigu niiwĩ. Marĩye õpũũrĩ Espíritu Santoya wiibiro niĩã. Cūũ marĩmena niĩ. Cõamacũ wapapacáremena marĩrẽ wapatírigu niiwĩ. Teero tiirá, marĩye õpũũrĩmena marĩ booró tiimasĩña maniã. Marĩye õpũũrĩ, marĩ wãcũré Cõamacũye niĩã. Marĩye õpũũrĩmena añuré tiíada, ãpẽrã Cõamacũrẽ añurõ wãcũãrõ jĩrã.

7

Nũmocũtire maquẽ

¹ Mecũtígãrẽ múã jóaripũpũ sãĩñãriguere yũũgũda. Nũmocũtiheri, añũjãã, añurõpeja. ² Teero niipacari, nũmocũtihera noo booró ñeeapesodeaatibocua. Teero tiirá, ãmũã cúãcõrõ nũmocũtiro booa. Numiãcã cúãcõrõ manũcutiro booa. ³ Ëmũ cūũ nũmoména añurõ niĩãrõ. Coocã cūũmena teerora niĩãrõ. ⁴ Manũcutigore cooya õpũũ dícu niiria; coo manũ booróbirora cūũmena niirõ booa. Coo manũcãrẽ cūũya õpũũ dícu niiria; cūũ nũmo booróbirora coomena niirõ booa. ⁵ Cúã biiro tiíaro: Numiõ coo manũ coomena niidugari, yũũaro. Cūũcã coore yũũaro. Apetó tiirá, cúã biiro cãmerĩ jĩbocua: “Marĩ tiirucúrobiro tiiríjããda ména; Cõamacũpẽre súubuseada”, jĩ wedesebocua. Cúã “noquẽ bũrecorí súubuseada” jĩ quẽnoãri siro, súubusecua. Súubuseari siro, too sũguero niirecutiariborora manũmena, nũmoména niĩãrõ. Teero tiihéri, cúã wãcũtutuhéri, Satanás ñañaré tiidutíboqui. ãpẽrãména noo booró ñeeaperi tiibóqui.

⁶ Yũũ múãrẽ teeré dutirébiro jĩgũ mee tiia. “Múã teero tiirí, añũãdacu” jĩgũ, teero jĩã. ⁷ Yũũ biiro wãcũã: Yũũ múã niipetirare yũũ tiiróbiro nũmomanirã niirĩ boomíga. Cõamacũpe basocãcõrõrẽ cúã tiíadarere cūũrigu

* 6:16 Génesis 2.24.

niiwĩ. Āpērārē n̄momanidutigu, man̄manidutigu cūūrigu niiwĩ. Āpērāpére n̄mocūtitudigu, man̄cūtitudigu cūūrigu niiwĩ.

⁸ Mecūtīgā m̄uā n̄momanirārē, man̄manirārē, wapewia numiārē jĩgūda. M̄uā ȳm̄ tiiróbiro n̄mocūtiheri, man̄cūtiheri, añuniā. ⁹ Ɛm̄uā numiām̄ena niidugara n̄cāhērāno n̄mocūtiaro. Numiācā teerora man̄cūtiaro. Cūā n̄mocūtiri, man̄cūtiri, nemorō añuā. Teero tiirā, cūā numiām̄ena, Ɛm̄uām̄ena niidugare dícare wācūricua.

¹⁰ Ȳm̄ wāmosíarirare biiro dutia: Ate marĩ Ōp̄ū dutiré niiā; ȳm̄ dutiré mee niiā: Numiō coo man̄rē cōārijāārō. ¹¹ Cōāgō, sīcōrā p̄tuáaro; o coo man̄ niimiriḡmena quēnoārō; cūūmena niiārō sūcā. Ɛm̄uācā teerora cūū n̄morē cōārijāārō.

¹² Āpērārējā ȳm̄ wācūrere biiro jĩgūda. Ate wācūrē marĩ Ōp̄ū ȳm̄re wederé mee niiā. Apetó tiigú, sīcū m̄uā menamacū Jesuré padeohégore n̄mocūtiboqui. Coo cūūmena niirucudugari, cōārijāārō. ¹³ Teerora sūcā padeohégure man̄cūtigocā coomena cūū niirucudugari, cōārijāārō. ¹⁴ Padeohéḡm̄ n̄mo coo Jesuré padeoré wapa coo man̄cā Cōāmacū añurō tiinórigu niiqui. Teerora padeohégo man̄ cūū Jesuré padeoré wapa cūū n̄mocā Cōāmacū añurō tiinórigo niico. Teero tiirā, cūā pōna Jesuré padeohéra pōna tiiróbiro niiricua. Teero tiigú, Cōāmacū cūā pōnarē añurō tiiqui. ¹⁵ Jesuré padeohéḡno cūū n̄morē cōādugaḡm̄, cōājāārō. Jesuré padeohégocā coo man̄rē cōādugago, cōājāārō. “Ȳm̄re cōārijāña; ȳm̄mena nijjāña”, jĩmasĩña maniā. Cōāmacū marĩrē cāmerĩquērō manirō niirecūtiri booi. ¹⁶ Jesuré padeogó coo man̄rē Jesuré padeohéḡre “ȳm̄mena niigū, padeogúdaqui” jĩmasĩña maniā. Teerora sūcā Jesuré padeogúcā cūū n̄mo Jesuré padeohégore “ȳm̄mena niigō, padeogódaco” jĩmasĩña maniā.

¹⁷ Tee biipacari, ateré ȳm̄ niipetiro macārā, Jesuré padeoré pōnarĩ macārārē dutia: M̄uācōrō Cōāmacū m̄uārē sicato cūū pōna p̄tuári tiiróbirora atitócārē teerora niirō booa. ¹⁸ Cōāmacū āpērārē cōneríḡm̄ yapa macā caseróre widecōānorirare cūū pōna p̄tuári tiibóqui. Cūā widecōānorira niiārō. Widedcōānoña manirārē cūū pōna p̄tuári tiirícārē, teerora widecōānoña manirā niiārō. ¹⁹ Widedcōānoriḡm̄ niirĩ, o widecōānoña manigú niirícārē, wapamaniā. Cōāmacū booró tiirépe wapacūtinetōn̄cāā. ²⁰ Niipetira Cōāmacū cūārē sicato cūū pōna p̄tuári tiirító cūā niisugueriobirora niirucujārō booa. ²¹ Dutiapenori basocare* Cōāmacū cūū pōna p̄tuári tiirĩ, cūā dutiapenorere wācūpatirijāārō. Apetó cūārē dutirā “wáaya” jĩrĩ, witiijōāārō. ²² Cōāmacū marĩ Ōp̄ū Jesuré padeodutíḡm̄ m̄uārē beseriḡm̄ niiwĩ. Teerora sīcū besen̄cāritore, dutiapenori basoc̄m̄ niiriḡm̄ niiwĩ. Atitóre biiro niiā: Teero dutiapenori basoc̄m̄ niipac̄m̄, Jesum̄ena nijjiḡm̄, dutiaperere witiiriḡm̄ tiiróbiro niiqui. Jesuyé maquērē padequi. Āpĩ cūū besen̄cāritore, dutiapenoña manigú niiriḡm̄ niiwĩ. Atitóre Cristore padecoteri basoc̄m̄ tiiróbiro niiqui sáa. ²³ Cōāmacū m̄uārē wapapacáremena wapatíríḡm̄ niiwĩ. Teero tiirā, āpērā dutiapenori basoca tiiróbiro niirijāña. ²⁴ Cōāmacū sicato besen̄cār̄ito, m̄uā niirecūtirobirora nijjāña. Cūūmena añurō niiña.

²⁵ Wāmosíaherare marĩ Ōp̄ū dutiré maniā. Marĩ Ōp̄ū ȳm̄re bóaneō iñarém̄ena m̄uārē ȳm̄ wederere t̄orĩ tiiríḡm̄ niiwĩ. Teero tiigú, ȳm̄ wācūreperere wedegūda. ²⁶ Biiro wācūā: Atitóre pee ñañarō netōré niiā. Teero tiigú, sīcū cūū niiróbirora p̄tuájāārō. ²⁷ N̄mocūtiḡm̄ coore cōārijāārō. N̄momanigū n̄mo āmaārijāārō. ²⁸ N̄mocūtiḡm̄ Cōāmacūrē netōn̄cāgū mee tiii. Numiōcā

* **7:21** Pecasāyemena “esclavos” niĩya.

wāmosíago, Cōāmacūrē netōñucāgō mee tiiyo. Teero niipacari, wāmosíarirare cūā catirí b̄arecorire pee ñañarō netōré niiā. Ȳm̄ cūā ñañarō netōrére boosārimiga.

²⁹ Yáa wedera, ȳm̄ múārē ateré wededugaga: Atibúreco petiádarō péero d̄usaa. Teero tiirá, mecūāmena n̄mocatira n̄momanirā tiiróbiro niirō booa. ³⁰ Boorituari basoca boorituahera tiiróbiro niirō booa. Usenirācā t̄sahera tiiróbiro niirō booa. Apeyenó s̄āĩrā cūāye niidoaadare tiiróbiro t̄gueñarijāārō. ³¹ Atibúreco maquēmena añurō netōrā tee dícare wācūrijāārō. Atibúreco maquē marí ññaré ditiwaro tia.

³² Múārē wācūpatiro manirō niirī boogá. N̄momanigū marí Ōp̄ūye maquērē bayiró wācūqui, Jesucristo usenirī boogá. ³³ N̄mocatiḡupe atibúreco maquērē bayiró wācūqui, cūā n̄morē usenirī boogá. ³⁴ Cūā n̄mo, teero biiri Jesucristo usenirī boogá, cūā tiidugāre p̄aró niicu. Numiācārē teorora niiā. Man̄manigō marí Ōp̄ūye maquērē bayiró wācūco. Cooya ōp̄ūmenā, coo wācūrēmena Cōāmacū booró tiidugāco. Man̄catigope atibúreco maquērē bayiró wācūco, coo man̄rē boosāgō.

³⁵ Ȳm̄ múārē añuré boosāgū wede, jóacoa. Múā tiirére cāmotádugariga. Teero tiiróno tiigá, múārē añurō niirī boogá. Teero biiri marí Ōp̄ūye dícare wācūrī boogá.

³⁶ S̄icū cūā macō b̄ucó wáari ññagū,† biiro wācūqui: “Ȳm̄ macōrē añurō tiiríga; coo man̄catiri, añubocu”, j̄ĩ wācūqui. Teero j̄ĩgūno numicūārō. Teero tiiré ñañaré tiiré mee niiā. ³⁷ Āp̄ĩp̄ēja cūā añurō wācūāri siro, “ȳm̄ macōrē numicūricu” j̄ĩqui. Cūā teero tiidugāre añuniā. Ȳm̄ macō man̄catirijāārō j̄ĩgū, añurō tiigá tiiquí. ³⁸ Biiro niiā: Numicūgū añurō tiigá tiiquí. Numicūhēgūcā toorā añunemorō tiiquí.

³⁹ Marīrē dutiré biiro niiā: Man̄catigo coo man̄ catiri, cūāmena niirucujāārō. Cūā diari siro, coore cāmotáre manirī, coo t̄sagūmena man̄catimasīco. Cūā Jesuré padeogú niiārō. ⁴⁰ Ȳm̄pe biiro wācūā: Coo āp̄imēna dúutuhego, nemorō useniremena niico. Ȳm̄cā Esp̄iritu Santore c̄oj̄igū, teero wedesea.

8

Weerirare wáic̄m̄ diiré titoré maquē

¹ Ȳm̄ mecūtígārē ap̄eyé múā s̄āĩñariguere ȳm̄guda. “¿Wáic̄m̄ra dii cūā weerirare ticoariguere yaajārō booi?” j̄ĩriguere ȳm̄guda. “Weerirare cūā padeoré wapamaníā; teeré masītoaa”, j̄ĩcu múā. Teerora niiā, niirōpeja. Teero j̄ĩrā, biiro j̄ĩrā tiicú: “Usāpeja āp̄ērā nemorō masīnetōñucāā”, j̄ĩāmajārā tia. Marí cāmerī maĩrā, biirope tiicú: Āp̄ērārē tiápucu, Cōāmacūrē padeonemóārō j̄ĩrā. ² “Masīnetōnegū niiā” j̄ĩgūno añurō peti masīgú mee niiquí. “Biirope añurō masīrō boocú”, j̄ĩmasīriqui. ³ Cōāmacū cūārē maīgārē masītoaqui.

⁴ Wáic̄m̄ra dii cūā weerirare ticoarigue maquēpere biiro wedeguda: Marí masīā: Cūā weerira wapamanícuā; Cōāmacū s̄icūrā niiquí. ⁵ Āp̄ērā cūārē padeohéra p̄au cōāp̄ōnapere padeocúa. Ūm̄āsep̄u niirārē, atibúrecop̄u niirārē padeocúa. Cūārē marí Cōāmacūrē padeoróbiro t̄gueñacua. “Marí ōp̄ārā niĩya”, j̄ĩcuā. ⁶ Marīpe ateré masīā: Cōāmacū marí Pac̄u s̄icūrā niiquí. Cūā niipetire atibúreco maquērē bauanéyigu. Marí cūā pōna cūā dutiró tiíadara niiā. Jesucristo s̄icūrā marí Ōp̄ū niĩ. Cūāmenarā niipetire bauanénoriro niiwū. Marícarē cūāmena niirī tiirígu niiwī.

† 7:36 Apepū biiro t̄onóā: S̄icū cūā n̄mo niigōdo b̄ucó wáari ññagū, ...

7 Niipetira Jesuré padeorá teeré masīriya. Cúã sīquērã too sugueropu weerira dícare padeomíwã. Mecâtígārē weerirare ticoarigue diiré yaara, biiro wãcūcua: “Teeré yaara, weerirare padeorá tiia”, jīcua. Padeobayíhera yaara, wapa c̄orá tiiróbiro t̄agueñacua. Teeména cúã wãcūrere ñañocúa. 8 Marĩ yaaré, marĩ yaaherecã marĩrē Cõãmacūrē masīrĩ tiinemória. Marĩ yaara, nemorõ añurã wáaricu. Yaahera, ñañarã wáaricu. 9 Teero niipacari, añurõ tiiyá múã. “Niipetirere yaamasĩã” múã jīrémēna ãpĩ añurõ padeobayíhegure ñañaré tiirí tiirjãña. 10 Biiro niiã: M̄m̄ “cúã weerirare wapamanĩã” jīmasīpacu, cúã weerigure súubusepeoropu yaagu wáabocu. ãpĩ padeobayíhegu m̄m̄ teero tiirere ññaboqui. M̄m̄rē ññacūgū, cūcã weerirare ticoariguere yaagu wáaboqui. 11 M̄m̄ masīpacu yaagu, padeobayíhegure “ȳm̄ ñañaré tiigú tiigá” jī wãcūrĩ tiigú tiia. Cristo cūcārē diabosarigu niiwĩ. M̄m̄ yaarémena cū padeorere ñañorĩ tiibuyérjãña. 12 Ateména putuáa sáa: Múã padeobayíhegure ñañaré tiibuyéra, Cristorena ñañaré tiirá tiia. 13 Teero tiirã, marĩ yaarémena marĩya wedegu padeobayíhegure ñañaré tiirí tiirã, diamacúrã wáic̄ura diiré yaanemorijārõ booa, cūrē ñañaré tiibuyéri jīrã.

9

Apóstoles cúã wederémēna wapatá, yaamasīcua

1 Ȳm̄cã Jesús cūyere wededutigu beserigu niiã. ãpērã cū beserira tiiróbiro tiimasĩã. Ȳm̄cã marĩ Õpũ Jesuré ññawũ. Múãrē marĩ Õpũye quetire wedewũ. Múã teeré t̄o, padeowú. Teero tiirã, ȳm̄ Jesús beserigu niirere masĩã. 2 ãpērã ȳm̄re “cū Jesús cūyere wededutigu beserigu mee niĩ” jīrã niicua. Múãpeja teero jīria. Ȳm̄ múãrē Jesuyé maquērē wederi siro, padeowú. Teero tiirã, múã ãpērã nemorõ ȳm̄re “Jesús cūyere wededutigu beserigu niĩ” jīmasĩã.

3 ãpērã ȳm̄re wedepatira, “cū Jesús beserigu mee niĩ” jīcua. Cúãrē biiro ȳm̄: 4 Ȳm̄ Jesús beserigu niijīgũ, ȳm̄ buerere t̄orãre “ecayá ȳm̄re” jīmasĩã. 5 Ȳm̄cã ãpērã Jesús beserira, Jesús baira, teero biiri Pedrobirora ȳm̄ tiirĩ, añubojĩyu. Cúã n̄mosãnumiã Jesuré padeorãre cúãmena néewaya. 6 ¿Deero wãcūĩ múã? ¿Ûsã dícu Bernabé, ȳm̄ Jesuyé quetire wederã yaacatidugara, padedumasīrigari? 7 ¿Surara cū yaarére cū basiro wapatígari? Wapatíriqui. ¿Ûsere oterí basocu teed̄care yaarigari? Yaaqui. ¿Oveja coterí basocu oveja òp̄córe bipegú s̄nirígari? S̄niquí. 8 Ȳm̄ tee queorémēna wederi, ȳm̄re “basocã wãcūrē dícare wedei” jīrijãña. Moisére dutiré cūriguecã teeré jóanoã. 9 Tee dutirépure biiro jóanoã: “Wecu trigore wãñiãrĩ, ãseropu tuusãri betore tuusãrijãña. Yaadugagu, yaaaro”, jī jóanoã. Cõãmacũ teeré jīgũ, wecuá dícare jīgũ mee tiiyígu. 10 Cū teeré jīgũ, ãsã cūye quetire wederãre queorémēna wedegu tiiyígu. Ditare coamut̄osuguegu, ãpĩ trigore wãñiãgú “tiidita oteré d̄care ñeeãdacu” jīrã, padecua. 11 Ûsã oten̄cãrira tiiróbiro Jesuyé maquērē múãrē wened̄cãwũ. Otegú tee oteré d̄care ñeerõbirora múãcã ãsã bueré wapa apeyenó múã c̄orere péero ãsãrē ticori, añuniã. 12 Múã ãpērã múãrē buerãre teero ticojãcu. Ûsãpereja nemocú.

“Ûsãrē ticoya” jīmasīpacara, “ticoya” jīria. Teero jīrõno tiirã, teero n̄cãjãwũ. Biiro wãcūwũ: “Marĩ sãrĩ, Cristoye quetire booribocua”, jī wãcūwũ. 13 ¿Ateré múã masīrite? Cõãmacũwiipu paderí basocã Cõãmacūrē padeorã yaaré néeati cūriguere yaacua. Teerora tiwiipú wáic̄urare s̄iãrõpu paderãcã tee diiré yaacua. 14 Cúã tiiróbiro Jesuyé quetire wederãcãrē “cúã tee wederémēna wapatáyaaro” jīrigu niiwĩ marĩ Õpũ. 15 Teero jīpacari, ȳm̄ s̄icãrĩ

“ticoya yũre” jĩricu. Mecũtigãrẽ mũãrẽ apeyenó ticonutigu mee teero jóaa. Bayiró jubóarera diadugapacu, mũãrẽ yũ wederé wapa yaaré sãirícu.

¹⁶ Yũ Jesuyé quetire wedegú nijĩgũ, “ãpẽrã nemorõ añugú niiã” jĩmasĩria. Tee Cõamacũ yũre padedutire niiã. Yũ teeré wedeheri, yũre ñañanibocu. ¹⁷ Yũ boorémèna wedegu doca, wapatábojĩyu. Cõamacũ yũre wededutiripeja, cũũ yũre cũũrigue dícuere tiigú tiia. ¹⁸ Teero tiiró, yũ añurõ usenire yũ wede wapatárebiro niicu. Yũ wapaséro manirõ netõnére quetire basocáre wederémènape añurõ useniã. Jesús beserigu nijĩgũ, “wederé wapa ticoya yũre” jĩmasĩpacu, jĩria.

¹⁹ Pa Cristore padeorí boosãgũ, biiro tãgueñaã: Sĩcãrẽ padecotegu niiripacu, yũ basiro niipetirare padecotegu tiiróbiro tãgueñaã. ²⁰ Judíoa putopu niigũ, cũãrẽ Cristore padeorí boosãgũ, cũã tiiróbirora tiia. Yũ Moisére dutiré cũũriguemèna niiripacu, tee dutirémèna niirã putopu wáagu, cũã tiiróbiro tee dutirére tiia. Cũãrẽ Cristore padeorí boosãgũ, teero tiia. ²¹ Tee dutirémèna niihẽrã putopu wáagu, cũãrẽ Cristore padeorí boosãgũ, tee dutirémèna niihẽgũbiro niiã. Teero niipacu, “Cõamacũ dutirére tiihẽgu niiã” jĩgũ mee tiia. Yũ Cristo boorére tiidugágu nijĩgũ, Cõamacũ dutirémènape niiã. ²² Yũ padeobayíheramèna niigũ, cũãrẽ Cristore padeonemórĩ boogú, cũãbirora tiia. Ateperé tiinemóã sũcã: Niipetirare “¿deerope yũ tiirí, netõdugámĩ cũã?” jĩgũ, cũã tiirucúrobirora tiia. ²³ Tee niipetirere tiia, niipetiro macãrã Jesuyé quetire tuoáro jĩgũ. Teero tiigú, yũcã cũãmenarã Cristo ticoadarere ñeegũdacu.

²⁴ Mũã masĩã: Cuturópu wáara, niipetira cutucúa, “¿noãpé cutubayínemoĩ?” jĩrã. Niipetira cutupacára, sũcãrã wapatáqui. Mũãcã Cõamacũ ticoadarere wapatádugara, cuturí basoca tiiróbiro tutuaremèna Cõamacũ booréperè tiiró booa. ²⁵ Niipetira cũã cutuádari suguero, bayiró cutubuécua. Too sugueropu cũãye õpũũrĩrẽ ñañoriguere duujãcua. Cũã pũũmèna tiirí betore wapatádugara, teero tiisuguécua. Tiibeto máata bóajõãcu. Marĩ ñeẽadarepeja petirícu. ²⁶ Teero tiigú, yũ cuturí basocú capea ññahẽgũ tiiróbiro noo booró tiiría. Cãmerĩquẽri basocu añurõ cãmerĩquẽmasĩhẽgũ cũũ booró tiijãqui. Yũpeja cũũbiro tiidugáhegu, yũ tiíadarere añurõ wãcũsuguea. ²⁷ Yáa õpũũrẽ quẽnojeáduigu, ñañaré tiidugárere nucãjãã. Yáa õpũũ yũre dutiria; yũ basiro yáa õpũũrẽ dutia. Teero tiiriatã, Jesuyé quetire ãpẽrãrẽ wedegú niipacu, Cõamacũ ññacoropure ñañarõ putuábocu.

10

Weerirare padeoríjãña

¹ Yáa wedera, mũãrẽ ateré mũã masĩrĩ boogá: Niipetira ãsã ñecũsũmũã õmèburuá doca niiyira. Niipetira Día Oco Sõarímaarẽ tĩawayira. ² Niipetira “Moisémena niiã” jĩrẽre ãñorã, õmèburuáre nũnũ, tiimaarẽ tĩawayira. Cũã õmèburuáre nũnũ, tiimaarẽ tĩawariguemèna wãmeõtinorirabiro putuáyira. ³ Niipetira maná wãmecutirigue Cõamacũ ticoriguere yaayira. ⁴ Niipetira oco Cõamacũ ticoriguere sĩniyíra. Tee oco ãtãgãpu witiyiro. Tiigá ãtãgã Cõamacũ ticoriga niyiro. Cristora tiigabíro niĩ. Cũã noo wáaro cũãmèna niiyigu. ⁵ Cõamacũ cũãrẽ teero tiipacári, cũãpe cũũrẽ usenirĩ tiiríyira. Cũũrẽ netõnucãrĩ ññagũ, paure yucu manirõpu diari tiiyígu.

⁶ Cũãrẽ teero wáarigue marĩrẽ queoré ticoré niiã. Marĩrẽ cũã tiiróbiro ñañarére ugaripéarijããrõ jĩrõ, teero wáayiro. ⁷ Teero tiirã, cũã sũquẽrã tiiróbiro weerirare padeoríjãña. Cõamacũye queti jóaripũpu cũã tiiriguere jóanoã: “Cũã

yaa, s̄ini, too síro cúã booró bosebureco tiinucãyira”, * j̄i j̄oanoã. ⁸ Marĩpeja síquẽrã cúã tiiróbiro noo booró ñeaperijããda. Cúãcã teero tiirigue wapa sicaburecore veintitrés mil diayira. ⁹ Teero biiri síquẽrã cúã tiiróbiro marĩ Õpũrẽ cúari tiirijããda. Cúãcã teero tiirigue wapa paũ añãã bacasiãnoyira.†
¹⁰ Teero biiri súcã cúã síquẽrã Cõãmacũrẽ wedepatiróbiro wedepatirijãã. Cúãcã wedepatirigue wapa ángele síãdutínorigũ cúãrẽ síãyígu.‡

¹¹ Atibúreco petiwáro tiia. Teero tiigú, Cõãmacũ marĩ atitó macãrãrẽ masĩdutigu, cúãrẽ teero tiiyígu. Cũũ cúãrẽ wáariguere jóadutirigu niuwĩ, marĩrẽ cúã tiiróbiro tiirijããrõ j̄iigũ, cúãrẽ wáariborora marĩrẽ wáari j̄iigũ. ¹² Teero tiigú, sícũ “yũũpeja añurõ padeogú niã; ñañaré tiiría” j̄i wácũgũno añurõ tũomasĩña, ñañaré tiirí j̄iigũ. ¹³ Apetó múã ñañaré tiidugácu. Múã dícuere teero wáaricu; niipetirapure teero wáacu. Cõãmacũpe múãrẽ tiápurucugu niij̄igũ, múã nocõrõ nucãrére masij̄igũ, múãrẽ ñañaré tiidugánemore jeari tiiríqui. Ñañaré tiidugáre jeari, Cõãmacũ múãrẽ tutuare ticogũdaqui, ñañaré tiirijããrõ j̄iigũ.

¹⁴ Teero tiirã, yũũ maĩrã, múã cúã weerirare padeorijãã, ñañarõ wáari j̄iirã. ¹⁵ Múã añurõ masĩrã niã. Teero tiirã, múã basiro yũũ wedeserere “diamacú niã” o “merẽã niã” j̄iãdacu. ¹⁶ Marĩ bocara, s̄inirí bapa s̄iniãdari sũguero, Cõãmacũrẽ usenire ticoa. Tiibapare s̄inirã, “Cristoye dí marĩrẽ õmayudiabosariguemenarã marĩ cũũmena niã” j̄iãdugara tiia. Pãgãrẽ bato yaara, “Cristoya õpũũ cũũ diari õpũũmenarã marĩ cũũmena niã” j̄iãdugara tiia. ¹⁷ Marĩ sicagá maquẽ pãrẽ yaaa. Teero tiirã, marĩ paũ niipacara, sicaõpũũ tiiróbiro niã.

¹⁸ Israelya põna macãrãrẽ wácũña. Cúã Cõãmacũrẽ padeorã, wáicũrare síãpéocua. Tee diiré yaara, “Cõãmacũmena niã” j̄iirã tiicúa. ¹⁹ ¿Deero j̄iãdugagu tií yũũ teeména? “Wáicũra dii cúã weerirare ticoariguere marĩ yaara, weerirarena niãdacu”, ¿j̄iãdugagu tiigári? “Weerira caticua”, ¿j̄iãdugagu tiigári? J̄iiria. ²⁰ Biirope j̄iãdugagu tiia: Cõãmacũrẽ padeohéra cúã weerirare wáicũra diiré ticora, Cõãmacũrẽ ticora mee tiíya; wãtĩãpere ticora tiíya. Múãrẽ wãtĩãmena niirí booríã. ²¹ Marĩ Õpũrẽ padeorãmena vinorẽ s̄inirã, pãrẽ yaara, marĩ Õpũrẽ padeorẽre wiyará tiia. Teeré yaaarira wãtĩãyere s̄ini, yaaro booríã. ²² Marĩ Õpũrẽ doeri tiidugáricu. Cũũ marĩmena cúari, marĩ cũũmena sícãrĩbírícu; tutuagu niiqui.

Marĩ booró tiirã, ãpẽrãrẽ maĩrĩbocu

²³ Múã síquẽrã biiro wedesecu: “Marĩ tiidugárere tiimasĩã”, j̄iicu. Teerora niã, niirõpeja. Apetó tiiró, marĩ tiidugáre marĩrẽ tiápuricu. “Marĩ tiidugárere tiimasĩã” j̄iirẽ diamacú niipacari, teepé ãpẽrãrẽ Cõãmacũrẽ añurõ padeorí tiirícu. ²⁴ Múãye dícuere wácũrijããrõ booa; ãpẽrãyẽ niãdarecãrẽ wácũrõ booa.

²⁵⁻²⁶ Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jóanoã: “Niipetire atibúrecom niire marĩ Õpũye niã”, § j̄i j̄oanoã. Teero tiirã, yaaré dúaropũ dúarere noo booró sãĩ, yaaya. “¿Weerirare súbusepeoarigue dii niĩ?” j̄i sãĩñãrijãã, wapa cõorã tũgueñarĩ j̄iirã.

²⁷ Apetó tiigú, sícũ Jesuré padeohégu múãrẽ cũũ pũtopũ yaadutiboqui. Múã cũũ pũtopũ wãadugara, niipetire cũũ ecarere yaaya. “¿Ate deero tiirigue dii niĩ?” j̄i sãĩñãrijãã, wapa cõorã tũgueñarĩ j̄iirã. ²⁸ Toopú niirí, ãpẽrã múãrẽ biiro j̄iibocua: “Ate weerirare cúã ticoarigue dii niã”, j̄iibocua. Múã cúã padeorẽre ñañorĩ j̄iirã, tee diiré yaarijãã, wapa cõorã tũgueñarĩ j̄iirã. ²⁹ Múãye

* 10:7 Éxodo 32.6. † 10:9 Números 21.5-6. ‡ 10:10 Números 16.41-49. § 10:25-26 Salmo 24.1.

maquērē wederia. Múã yaara, ñañarō tugueñaricu. Cúã tugueñare maquērē wedegu tiia. “Yaaya maniréno niiã”, jĩ tugueñacua.

Múã yũre sãñábocu: “¿Deero tiirã ãpērã tugueñaremena úsãpe úsã yaadugarere yaarigari? ³⁰ Úsã yaarére Cõamacūrē usenire ticori, ãpērã úsã yaarére merẽã jĩmasĩricua”, jĩbocu. ³¹ Yũpeja múãrē biiro wedea: Marĩ yaarémene, marĩ sínirémene, marĩ booró tiirémene Cõamacūrē usenirĩ tiiáda, ãpērãcã Cõamacūrē “añunetõjõãĩ” jĩãrõ jĩrã. ³² Múã tiirémene sícunorē ñañaré tiiñorijãña; niipetira Cõamacũ põnaré, judíoare, judíoa niihẽrãrẽ ñañaré tiiñorijãña. ³³ Yũcã teorora tiia. Niipetire yũ tiirémene niipetirare añurõ tiidugáa. Niipetira netõnerĩ boogú, cúãye niiãdarere boosãã; yũpeja yéedícure ãmaãria.

11

¹ Múãcã yũ Cristore nunũrõbirora teeré ññacũ, yũre nunũñá.

Numiã Jesuré padeorã neãrõpũ tiiré maquẽ

² Múã yũ tiiriguere teero wãcũpetirucujããyiro. Yũ múãrē buerigüecãrē diamacú tiiáyiro. Teero tiigú, múãmena yũ bayiró useniã. ³ Apeyeré ateré múãrē masĩrĩ boogá: Cristo niipetira ãmũã sotoa niiĩ. Úmũpe cãũ numo sotoa niiĩ. Cõamacũ Cristo sotoa niiĩ. ⁴ Úmũ súubusegũ, cãũya dupupũ sapeare pesarijãrõ booa.* Cũã Cõamacũ wededutirere wedegu, teorora pesarijãrõ booa. Pesagúpeja bobooro tiigú tiiquí. Cũã teero tiigú, marĩ Òpã Jesucristore quioníremene padeoríqui. ⁵ Numiõpeja súubusego, cooya dupupũ suti caserore pesaro booa. Coõ Cõamacũ wededutirere wedego, teorora tiiró booa. Pesahegopeja bobooro tiigó tiicó; marĩ Òpã Jesucristore quioníremene padeoríco. Póare súa pedenorigo tiiróbiro niico. ⁶ Sícõ numiõ pesarí casero pesahego, sica diamacúrã coo póare súacõãjããrõ. “Yũre súapetiãtã, o pedeatã, bobooro tugueñabocu” jĩgõ, suti caserore pesaaro. ⁷ Úmũpe Cõamacũ niirere, cãũ dutimasĩrere ãñoĩ. Teero tiigú, pesarijãrõ booa. Numiõpe coo manũ añurõ dutimasĩrere ãñooyo. Teero tiigó, suti caserore pesaro booa. ⁸ Múã masiã: Sicatopũra Cõamacũ basocãre tiigú, ãmũrẽ numiõya cõãmena tiiyígũ; numiõpere ãmũya cõãmena tiiyígũ. ⁹ Cõamacũ Adãnrẽ tiigú, Evare tiiápuaro jĩgũ mee tiiyígũ. Evare tiigúpeja, Adãnrẽ tiiápuaro jĩgũ tiiyígũ. ¹⁰ Teero tiirã, múã neãrõpũre niirã, numiã suti caserore pesaro booa. Teero tiigõno coo manũ dutirémene niirere ãñocó. Ángleacã coo teero tiirere ññacua. ¹¹ Teero niipacari, marĩ Jesuré padeorã cãmerĩ tiiápua. Úmũã cúã numosãnumiã tiiápure manirõ niimasĩricua. Numiãcã cúã manũsũmũã tiiápure manirõ niimasĩricua. ¹² Ate diamacúrã niiã: Cõamacũ numiõrẽ ãmũya cõãmena tiiyígũ; teero biiri ãmũã numiãpũre bauácua. Niipetira Cõamacũ tiiríra dícu niiĩya.

¹³ Numiã Cõamacūrẽ sãĩrã, dupupũ suti caserore pesaheri, ¿ãñuĩ? Múã basiro beseya. ¹⁴ Niipetira ateré masĩnoã: Úmũ póañapõ yoari, bobo niiã. ¹⁵ Numiõpe póa yoariñapõ cõogó boboríco; tee póamene usenico. Coõ póamene suti caserore pesagobiro tiicó. ¹⁶ Yũ wedeserere “diamacú niiria” jĩgũnorẽ biiro jĩgũda: “Úsã teero dícu tiirucúa. Teero biiri Jesuré padeorẽ põnarĩ macãrãcã teorora tiirucúca”, jĩgũda.

Neãyara diamacú tiirírigue

¹⁷ Mecãtígã múãrẽ apeyeré jóaa. Ateré jóagu, múãmena useniria. Múã neãrã tiiré múãrẽ Jesuré padeonemórĩ tiiróno tiirã, padeorere ñañorã tiia. ¹⁸ Múãrẽ

* **11:4** “Jesuré padeorãmena neãgũ, sapeare pesariqui”, jĩdugaro tiia. Cũã sícũrã niigũ, sapeamene súubuseri, ãñuniã.

ateré jĩsugueguda: Múã neãrã, sícãrõména yaariayiro. Teeré tuoáwũ. Yũũ tũgueñarĩ, yũũre diamacú maquẽrẽ wedecoaya. ¹⁹ Ate diamacúrã niiã: Múã batarícãrẽ, ãñuniã. Teeména “¿noãpé diamacú Jesuré padeorã niiĩto?” jĩrere ãñoãdacu. ²⁰ Múã neãyara, marĩ Òpũ cũũ bueráména yaaturirobiro diamacú tiiríayiro. ²¹ Múã yaaré néewarere noo booró yaanucãjããyiro. Æpẽrã jũaména putuá, ãpẽrã sĩni, cũmu, tiíayiro. ²² Múã pairó yaa, sĩnidugára, múãye wiseripu teero tiiyá. ¿Múã ãpẽrãrẽ Jesuré padeorãre doo niiĩ? Æpẽrã bóaneõrãrẽ bobooro wáari tiirã tiíayiro. Múã teero tiiré quetire tuoá, ¿deero jĩgũdari yũũ múãrẽ? “Múãména useniã” ¿jĩgarite? Jĩridojãgũdacu.

Jesús cũũ bueráména yaaturigue

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yũũ múãrẽ bueriguere marĩ Òpũ yũũre buewi. Biiro niiã: Jesuré iĩnatutirapure ticoadari ñamirẽ cũũ pãrẽ née, ²⁴ Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Yaponó, puatásã, jĩyigu: “Ate pã yũũ múãrẽ diabosaadari òpũũbiro niiã. Ateré tiiyá, yũũ múãrẽ diabosarere wãcũrã”, jĩyigu. ²⁵ Yaaari siro, teerora tiiyígu sĩnirí bapaména. Cũũ buerãre tĩãgũ, jĩyigu: “Atibapã maquẽ yée díbiro niiã. Yée díiména Cõãmacũ mama netõnére quetire cũũgũdaqui. Múã tiibapare sĩnirécõrõ yũũre wãcũña”, jĩyigu. ²⁶ Teero tiirã, múã pãrẽ yaara, tiibapare sĩnirã, marĩ Òpũ marĩrẽ diabosariguere ãñorã tiia, téé cũũ putuatiiripũ.

Bocaadari suguero, wãcũdutire

²⁷ Bocaadara quioníreména tiíaro. Quioníreména iĩnahẽgũ yaa, sĩni, Jesuré ñañaré tiiquí; Jesuyá òpũũ, cũũye díre bári niiré tũgueñaqui. ²⁸ Marĩ niipetira bocaadari suguero, marĩ tiiríguere “ñañaré tiitú” jĩ, wãcũsuguerõ booa. ²⁹ Sícũ marĩ Òpũ marĩrẽ diabosariguere wãcũripacũ, pãrẽ yaa, sĩnigũ, ñañarõ tiinógũdaqui. ³⁰ Teero tiirã, múã paũ diarecutira, tutuhera niicu. Sĩquẽrã diajõãtoayira. ³¹ Marĩ bocaadari suguero, wãcũpatisugueatã, Cõãmacũ marĩrẽ teero ñañarõ tiiríqui. ³² Marĩrẽ teero ñañarõ tiigũ, marĩrẽ marĩ ñañaré tiiré duudutígu tiiquí. Marĩrẽ ãpẽrã cũũrẽ padeohéraména pecamepũ wáari booríqui.

³³ Teero tiirã, yáa wedera, neãyara, biiro tiiyá: Sícãrõména yaaadara, niipetirare yueya. ³⁴ Jũabóagũno cũũya wiipũ yaaaro. Teero tiigũ, Cõãmacũ múã ãñurõ neãrĩ iĩagũ, ñañarõ tiiríqui. Apeyeré múã putopũ wáagu, quẽnogũda.

12

Espíritu Santo basocãcõrõrẽ tiimasĩrere titoré

¹ Yáa wedera, Espíritu Santo múãrẽ tiimasĩrere ticoqui, Jesuré padeorí põna macãrãrẽ tiíapuarõ jĩgũ. Múãrẽ teeré masĩrĩ boogã.

² Múã ateré masĩã: Múã Jesuré padeoádari suguero, múã menamacãrã weerirare padeorã wáari iĩna, múãcã wáarira niiwũ. Weerira cúã padeorã catirá mee niiĩya; wedeseriya. ³ Teero tiigũ, yũũ múãrẽ ateré masĩrĩ boogã: Sícũno Espíritu Santo titoréména wedesegu ateré jĩmasĩriqui: “Jesús ñañarõ wáatẽrĩjããrõ”. Æpĩpéja “Jesús marĩ Òpũ niiĩ” jĩgũ Espíritu Santo titoréména dícu teeré wedesemasĩqui.

⁴ Espíritu Santo tiimasĩre ticogu, merẽã dícu marĩrẽ batoqui. Espíritu Santo tee niipetirere ticogũ sícũrã niiqui. ⁵ Marĩ merẽã dícu paderé cõoa, Jesuré padeorí põna macãrãrẽ tiíapuarõ jĩrã. Marĩ Òpũ tee niipetirere cũũrigu sícũrã niiĩ. ⁶ Marĩ merẽã dícu padea. Cõãmacũ marĩrẽ paderi tiigũ sícũrã niiqui. Niipetire tee marĩ paderére ãñurõ wáari tiiquí. ⁷ Espíritu Santo cũũ tiimasĩre titoréména marĩ niipetirare cũũ marĩmema niirére ãñoquí. Tee

tiimasĩrere ticoqui, cãmerĩ tiiápuaro jĩgũ. ⁸ Cõãmacũ Espĩritu Santomena sĩquẽrãrẽ añurõ masĩrémena wedesemasĩrere ticoqui. Āpẽrãrẽ cũũmenarã añurõ tuomasĩremena wedemasĩrere ticoqui. ⁹ Āpẽrãrẽ cũũmenarã padeorére ticoqui. Āpẽrãrẽ cũũmenarã diarecutirare netõnémasĩrere ticoqui. ¹⁰ Āpẽrãrẽ Cõãmacũ sĩcũrã tiimasĩrere tiiẽñomasĩrere ticoqui. Āpẽrãrẽ Cõãmacũ wededutirere wedemasĩrere ticoqui. Āpẽrãrẽ besemasĩrere ticoqui. Tee masĩrémena “ãni wãtĩ tutuaremena biiro tii” o “Espĩritu Santo tutuaremena biiro tii” jĩ besemasĩqui. Āpẽrãrẽ ãpẽrãyére máata wedesemasĩrere ticoqui, cúã tee wedesere tuohéra niipacari. Āpẽrãrẽ tee wedesere “biiro jĩũugaro tiia” jĩ wedemasĩrere ticoqui. ¹¹ Espĩritu Santo basiro tee niipetirere tiiquí. Cũũrã basocãcõrõrẽ cũũ ticodugarere ticoqui.

Marĩ sicaõpũũbiro niiã

¹² Marĩya õpũũ maquẽ pee niiã. Pee niipacaro, sicaõpũũrã niiã. Cristocã teerora niiã. Marĩ cũũrẽ padeorã paũ niipacara, sicaõpũũbiro niiã. ¹³ Marĩ niipetira Espĩritu Santo sĩcũmena wãmeõtinowã. Teero tiigũ, marĩ judíoa, griegoa, dutiapenori basoca, dutiapenoña manirã sicaõpũũbiro niirĩ tii. Marĩ niipetira sĩcũrẽna cuoa Espĩritu Santore.

¹⁴ Sicaõpũũ sicawãme dícu niiria; sicaõpũũ pee õpũũ maquẽrẽ cuoa. ¹⁵ Marĩya dũpo wedeseri dũpo niirõ, biiro jĩbocu: “Wãmo niiria; marĩya õpũũ maquẽ niiria”. Teero jĩpacaro, toopúra nijãã. ¹⁶ Marĩya cãmopéro wedesebocu: “Capea niiria; marĩya õpũũ maquẽ niiria”. Teero jĩpacaro, toopúra nijãã. ¹⁷ Marĩya õpũũ capea dícu niirĩ, ¿deero tii marĩ tuobóatau? Marĩya õpũũ cãmopéro dícu niirĩ, ¿deero tii marĩ wĩniñáboatau? ¹⁸ Cõãmacũ marĩrẽ tiigũ, niipetire marĩya õpũũ maquẽrẽ cũũ cũũdugaropũ cũũrigũ niiwĩ. ¹⁹ Sicaõpũũpũre niiréno sicawãme dícu niĩatã, basocũya õpũũ niiribojĩyu. ²⁰ Biirope niiã: Sicaõpũũ pee wãme cuopacári, sicaõpũũrã niiã.

²¹ Capea wãmorẽ “mũũrẽ booríga” jĩmasĩricu. Dupucã dũporire “booríga” jĩmasĩricu. ²² Teero jĩrõno tiirã, marĩya õpũũ maquẽ apeyeré “tutuhere niiã” jĩpacari, tee manirĩ, añurõ catimasĩricu. ²³ Marĩya õpũũ maquẽrẽ apeyeré búri niiré tũgueñaã. Teero tiirã, teeré añurõ bauáro jĩrã, añurõ quẽnoã. Apeyeré bobooro tũgueñarã, teeré yayióra, sutiré sãñaã. ²⁴ Apeyé añuré baurépereja quẽnoría. Cõãmacũ marĩya õpũũ maquẽrẽ teero cũũrigũ niiwĩ, búri niirére wapapacárobiro iñaãrõ jĩgũ. ²⁵ Cũũ niipetire marĩya õpũũ maquẽ sĩcãrõména paderi booquí; teero biiri sĩcãrõména cãmerĩ tiiápuri booquí. ²⁶ Marĩya õpũũpũre sicatabe pũnirĩ, niipetiropũ sesajõãã. Āñurõ wáaricãrẽ, niipetiropũ añurõ tũgueñaremena ãseniã.

²⁷ Teero jĩgũ, biiro jĩgũ tiia: Múã Cristore padeojĩrã, cũũya õpũũbiro niiã. Basocãcõrõ cũũya õpũũ maquẽbiro niĩya.

²⁸ Cõãmacũ Jesuré padeorĩ põna macãrã watoapũre Jesús cũũyere wededutigũ beserirare niipetira sotoapũ cũũrigũ niiwĩ.

Cũã docare cũũ wededutirere wederãre cũũrigũ niiwĩ.

Cũã docare cũũye quetire buerãre cũũrigũ niiwĩ.

Cũã docare cũũ dícu tiimasĩrere tiiẽñorãrẽ cũũrigũ niiwĩ.

Cũã docare diarecutirare netõnãrẽ,

tiiápurare,

dutirãre,

ãpẽrãyére wedeserare cũũrigũ niiwĩ.

²⁹ Niipetira Jesús cũũyere wededutigũ beserira niiriya. Niipetira Cõãmacũ wededutirere wederã niiriya. Niipetira Cõãmacũye quetire buerã niiriya.

Niipetira Cõamacũ dícu tiimasĩrere tiiñomasĩriya. ³⁰ Niipetira diarecutirare netõnémasĩriya. Niipetira ãpẽrãyére wedesemasĩriya. Niipetira cúã wedesere “biiro jĩĩdugaro tiia” jĩĩ wedemasĩriya. ³¹ Teero tiirá, Espiritu Santo nemorõ ãñurõ tiimasĩre ticorére booyá. Mecütígãrẽ yuu múãrẽ nemorõ ãñurére wedeguda.

13

Cãmerĩ maĩré

¹ Marĩ ãpẽrãyére wedesemasĩpacara, ángeleayere wedesemasĩpacara, cãmerĩ maĩhẽrĩ, marĩ wedesere wapamanícu. Yucututi páara o cõmequiriré páacarerabiro marĩ wedesere busucu. ² Cõamacũ marĩrẽ wededutirere wedemasĩpacara, cãmerĩ maĩhẽrã, búri niirã putuáa. Marĩ niipetire basocá masĩña manirére masĩpacara, niipetire Cõamacũyere tũomasĩrã niipacara, cãmerĩ maĩhẽrã, búri niirã putuáa. Marĩ bayiró padeorémema ãtãgũrẽ aperopá wáadutimasĩpacara, cãmerĩ maĩhẽrã, búri niirã putuáa. ³ Marĩ cãoré niipetirere bóaneõrãrẽ ticobocu. Marĩ cúãrẽ maĩrípacara ticora, Cõamacũ marĩrẽ “ãñurõ tiiwú” jĩĩriqui. Marĩ Cõamacũyere tiirí, cãũrẽ padeohéra marĩrẽ sóedutibocua. Cãũyere tiipacára, cãmerĩ maĩhẽrĩ, Cõamacũ marĩrẽ “ãñurõ tiiwú” jĩĩriqui.

⁴ Marĩ cãmerĩ maĩrã, biiro tiia: ãpẽrã marĩrẽ merẽã tiirí, cúã tiirére nucãjãã. Niipetirare ãñurõ tiia. ãpẽrãrẽ ãñatutiria. “Biiro biigáno niia yuuja”, jĩĩ wãcũria. “Ësã ãpẽrã nemorõ niinetõnucãrã niia”, jĩĩ wãcũria. ⁵ ãpẽrãrẽ padeorémema wedesea. Marĩye niĩadare dícare wãcũria. Máata cúaria. ãpẽrãrẽ yoari cúañaria. ⁶ ãpẽrã ñañaré tiirí ãñarã, useniria. Cúã diamacú maquẽpere tiirí, useniapua. ⁷ Marĩ maĩrãrẽ cúã ñañaré tiirí, maĩdúria. “Too síro cúãcã ãñurépere tiimasĩadacua”, jĩĩ wãcũã. Wãcütutuarucujãã. Cúã ãñurére tiirí yuea.

⁸ Marĩ cãmerĩ maĩré petirícu. Cõamacũ wededutirere wederé petiádacu. ãpẽrãyére máata wedesemasĩre petiádacu. Cõamacũyere tũomasĩremena wedemasĩre petiádacu. ⁹ Marĩ niipetirere Cõamacũyere tũomasĩpetiria. Cõamacũ wededutirere wedepacara, wedepetiria. ¹⁰ Jesús putuatiiri, masĩpetijãadacu; “teeré tũomasĩriga” jĩĩnemicu sáa.

¹¹ Yuu wĩmagũ niigũ, wĩmagũbiro wãcũ, wedesewu. Busu wáagu, wĩmagũ niigũ tiiríguere duujãwã. ¹² Teerora sũcã atitóre marĩ ãñurõ tũomasĩria. Ëñorõ bucuropu marĩ ãñarãbiro niia; ãñurõ bauría. Too síropu ãñurõ bauró ãñadacu. Mecütígãrẽ marĩ péerogã masiã. Too síropu cãũ marĩrẽ masĩrõbirora masĩpetijãadacu.

¹³ Teero tiiró, ate itiáwãme niirucujãadacu: Cõamacũrẽ padeoré, “cãũ marĩrẽ ãñurõ tiigúdaqui” jĩĩ useniyuere, cãmerĩ maĩré niirucujãadacu. Itiáwãme watoare cãmerĩ maĩrépe uputí maquẽ niia.

14

ãpẽrãyére máata wedesemasĩrã biiro tiiró booa

¹ ãpẽrãrẽ maĩrucujãña. Cõamacũ Espiritu Santomena tiimasĩre ticorécãrẽ bayiró booyá. Cõamacũ wededutirere wedemasĩrere boonetõnucãña. ² ãpẽrãyére máata wedesemasĩgũno Cõamacũ dícare wedesequi. Basocáre wedeseriqui. Cãũ wedeserere tũorícu. Espiritu Santo tutuaromena masĩña manirére wedesequi. ³ Cõamacũ wededutirere wedegúpe basocáre wedesequi. Cãũ wederi tũoráre Cõamacũrẽ padeonemórĩ tiiqui. Cãũrã wãcütutuari, ãñurõ tũgueñarĩ tiiqui. ⁴ ãpẽrãyére máata wedesemasĩgũno

cũu basiro Cõamacũrẽ padeonemógũ tiiquí. Cõamacũ wededutirere wedegũpe Jesuré padeorí põna macãrãrẽ padeonemórĩ tiiquí.

⁵ Múã niipetira ãpẽrãyére máata wedesemasĩrĩ boomíga. Tee nemorõ múã Cõamacũ wededutirere wederi bayiró boosãmiã. Cõamacũ wededutirere wederépe ãpẽrãyére máata wedesere nemorõ wapacutía. Sícũ ãpẽrãyére máata wedeseari siro, cũu wedeseari guere ãpĩ wederi, ãñunicu. Teero wedegũ, niipetira Jesuré padeorí põna macãrãrẽ padeonemórĩ tiiquí. ⁶ Teero tiigú, yáa wedera, yũũ múã putopũ wáagu, ãpẽrãyére máata wedeseri, tee wedesere múãrẽ tiiápuricu. Cõamacũ yũũre wederére múãrẽ bueripereja, tiiápu. Cõamacũyere yũũ ãñurõ tũomasĩrere múãrẽ wederi, tiiápu. Cõamacũ yũũre wededutirere wederi, tiiápu. Yũũ apeyeré buenemorĩ, tiiápu.

⁷ Queorémena múãrẽ wedegũda: Tõõrõriwũ noo booró putiãmajãrĩ, “¿ñeenó basaré niigari?” jĩmasĩña maniã. Búapõtêrõcã noo booró búapõtêãmajãrĩ, “¿ñeenó basaré niigari?” jĩmasĩña maniã. ⁸ Surara cãmerĩsĩãrã wáara, cornetare ãñurõ putihéri, cúãyere quẽnorícua. ⁹ Múãcã teorora niicu. Múã tũomasĩhẽre wedeseri, “biiro jĩdũgara tiiíya” jĩmasĩña maniã. Teero wedeseãmajãre niicu. ¹⁰ Atibúrecopare pee merẽã dícu wedesere niicu. Niipetire tee wedeserecõrõ tũomasĩnoã. ¹¹ Yũũ ãpẽrã wedeserere tũohégũ, aperó macũbiro niiã. Yũũ wedeseri tũohégũ, cũũcã aperó macũbiro niiqui. ¹² Múãcã ãpẽrãyére tũorícu. Teero tiirá, múã Espiritu Santo tutuaromena tiimasĩre ticorére boorá, Jesuré padeorí põna macãrãrẽ ãñurõ padeonemórĩ tiimasĩrepere boonetõnũcãña.

¹³ Teero tiigú, ãpẽrãyére máata wedesemasĩgũno Cõamacũrẽ biiro sãirõ booa: “Yũũ wedesere ‘biiro jĩdũgaro tiia’ jĩ wedemasĩrere ticoya” jĩ sãĩãrõ. ¹⁴ Yũũ ãpẽrãyére máata wedeseremena súubusegũ, yeeripũnamena súubusea. Yũũ wãcũrémenape “biiro jĩgũ tiia” jĩmasĩricu. ¹⁵ Too docare ¿deero tiigúdari yũũ? Biirope tiigúda: Yũũ súubusegũ, yeeripũnamena súubusegũda; teorora yũũ wãcũrémenacãrẽ súubusegũda. Yũũ Cõamacũrẽ basapeogũ, yeeripũnamena basagũda; teorora yũũ wãcũrémenacãrẽ basagũda. ¹⁶ Mũũ yeeripũnamena dícu Cõamacũrẽ “ãñunetõjõãgũ niĩ” jĩrĩ, ãpĩ mũũ wedeserere tũoríqui. Tũoríjĩgũ, “teerora niiã” jĩapumasĩriqui. ¹⁷ Mũũ teero usenire ticori, ãñuniã, ãñurõpeja. Cũũpere Cõamacũrẽ padeonemórĩ tiirícu. ¹⁸ ãpẽrãyére máata wedeserere yũũrã múã niipetira nemorõ wedesea. Teero tiigú, Cõamacũrẽ usenire ticoa. ¹⁹ Teero jĩpacũ, Jesuré padeorá neãrõpũ yoari ãpẽrãyére máata wedesegũ, búri peti wedesecu. Too niirã tũorícu. Basocãre buedũgagũ, cúã tũorémena wederipereja, péerogã wedepacari, nemorõ ãñuniã.

²⁰ Yáa wedera, wĩmarãbiro wãcũrijãña. Múã wĩmarã ñañaré wãcũhẽrãbiro wãcũpacara, apeyepére bũtoábiro wãcũña. ²¹ Cõamacũye queti jóaripũpũ ateré jóanoã: “Marĩ Ôpũ Cõamacũ biiro jĩĩ: ‘Yũũ atiditá macãrãrẽ ãpẽrãyémena wedesegũda. Teeménacãrẽ nemorõrã padeoríadacua’, jĩiyigũ”,* jĩ jóanoã. ²² Teero tiigú, Cõamacũ ãpẽrãrẽ ãpẽrãyére máata wedeseri tiiquí, Jesuré padeohéra “Cõamacũ cúãmena niiqui” jĩãrõ jĩgũ. Jesuré padeorãpe teeré masĩtoacua. Cõamacũ ãpẽrãrẽ cũũ wededutirere wederi tiiquí, Jesuré padeorá “Cõamacũ marĩrẽ wedesequi” jĩãrõ jĩgũ. Jesuré padeohẽrape teeré tũomasĩricua. ²³ Múã niipetira neãrõpũ neãrã, niipetira ãpẽrãyére máata wedeseri, Jesuyé maquẽrẽ masĩhẽrã o Jesuré padeohéra sããjeabocua. Múã wedeserere tũorá, “mecũrã tiiíya” jĩbocua. ²⁴ Múã niipetira Cõamacũ wededutirere wederipereja, Jesuré padeohégũ o Jesuyé maquẽrẽ masĩhẽgũ

* 14:21 Isaías 28.11-12.

sãajeaboqui. Múã wederére tuogú, “уһһ ñañagú niiga” jĩ tuagueñaboqui. Múã niipetira wederi tuogú, cũũ tiiríguere wãcũboqui. ²⁵ Cũũ popearu ñañaré wãcũrére wãcũboqui. Teero tiigú, Cõãmacũrẽ padeogú cũũ díamacũpũ ñicãcoberimena jeacũmugũdaqui. “Cõãmacũ diamacũrã múãmena niiqui”, jĩgũdaqui.

Múã neãrõpũ añurõ tiiyá

²⁶ Yáa wedera, múãrẽ ateré wedea: Múã neãrã, múã siquẽrã Cõãmacũrẽ basapeocu; ãpẽrã Cõãmacũyere buecua; ãpẽrã Cõãmacũ cúãrẽ wederére múãrẽ buecua; ãpẽrã ãpẽrãyére máata wedesecua; cúã wedeseariquere ãpẽrãpé wedecua. Teeména niipetira Jesuré padeorí põna macãrãrẽ cãmerĩ Cõãmacũrẽ padeonemorĩ tiiáro. ²⁷ ãpẽrãyére máata wedeseri, pũarã o ãtĩãrã wedesearo. Sĩcũ wedesesugue, too síro ãpĩ wedesearo. Cúã wedeseariquere ãpĩ wedearo. ²⁸ “Biiro jĩdũgaro tiia” jĩ wedegú manirĩ, wedeserijããrõ. Cúã basiro wãcũrépũ Cõãmacũrẽ wedesearo. ²⁹ Cõãmacũ wededutirere wederãcã pũarã o ãtĩãrã wedearo. ãpẽrã cúã wederére besearo, “¿diamacũrã niĩ?” jĩrã. ³⁰ Sĩcũ wedeseri, Cõãmacũ ãpĩrẽ toopú duigúre wededutiri, wedesesuguearigũ ditamaniãrõ. ³¹ Teero tiirã, niipetira Cõãmacũ wededutirere wederã wedesemasĩcua. Sĩcũ wedesesugue, too síro ãpĩ, ãpĩ wedesewacua. Teero tiirĩ, niipetira too niirã masĩadacua; niipetira wãcũbayiadacua. ³² Múã Cõãmacũ wededutirere wederã “aterã basocãre mecãtígã wederi, añutu niã” jĩ wãcũsugue, wedeya. ãpẽrã wederitabe, wederijãña. ³³ Cõãmacũ diamacũ tiirĩ booqui; noo booró tiirere booríqui.

Niipetira Jesuré padeoré põnarĩ macãrã neãrã, cúã tiirere tiinũnũseyã: ³⁴ Múã neãrõpũre numiã wedeserijããrõ. Cúãrẽ wedesedutirijãña. Cúã manusũmũãrẽ añurõ yũũaro Cõãmacũye queti jóaripũ dutiobirora. ³⁵ Cúã tuoríariguere masĩdũgara, wiipú cúã manusũmũãrẽ sãĩñããrõ. Múã neãrõpũ numiã wedeseri, ñañaniã.

³⁶ Múã niipetira ateré masĩcu: Cõãmacũye queti múãmena nucãrĩriro niiwũ. Múã dícu teeré padeorã niiria. ³⁷ Sĩcũ múã menamacũ “уһһ Cõãmacũ wededutirere wedegú niã; Espiritu Santo wãcũré tioréména wedea” jĩboqui. Teeré jĩgũno yһһ jóariguere tuoári siro, biiro jĩgũdaqui: “Marĩ Ôpũ dutiré tioré niã”, jĩ masĩgũdaqui. ³⁸ Yһһ jóariguere “teerora niã” jĩ padeohégũnorẽ padeorijãña múãcã.

³⁹ Yáa wedera, Cõãmacũ wededutirere wedemasĩrere booyá. Múã menamacãrã ãpẽrãyére máata wedeseri, “wedesea mee tiiyá” jĩrijãña. ⁴⁰ Niipetire múã tiirere quioníremena tiiyá. Teeré añurõ tiiyá; noo booró tiirijãña.

15

Cristo masãrigue

¹ Yáa wedera, yһһ múãrẽ too sugueropũ bueriguere Jesús basocãre netõnére quetire mecãtígãrẽ wãcũrĩ boogá. Múã teeré tuorã, padeowũ. Atitócãrẽ padeóa. ² Cõãmacũ tee quetimenarã múãrẽ padeorí tiigú tiii. Múãrẽ yһһ wederigue quetire padeó, wãcũnũnũseri, netõnégũdaqui. Diamacũ padeohéri, netõnériqui.

³ Yһһre bueriguere múãrẽ wedewһ. Tee buerigue ɱpũtĩ maquẽ niã. Biiro niã: Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrõbirora Cristo marĩ ñañaré tiiré wapa marĩrẽ diabolosarigũ niiwĩ. ⁴ Cũũ diaari siro, ãtãtutipũ cũũrira niiwã. Itiãbureco siro Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrõbirora masãrigũ niiwĩ. ⁵ Teero wãari siro, Pedrorre bauásugueyigũ. Too síro ãpẽrã cũũ beserirare bauáyigũ. ⁶ Too síro sĩcãrõména pũ quinientos nemorõ cũũrẽ padeorãre bauáyigũ. Pũ cũũrẽ ñãrira caticua

ména; ãpêrã diajõãtoayira. ⁷ Too síro Santiagore bauáyigu. Too síro niipetira cãũyere wededutigũ beserirare bauáyigu.

⁸ Niipetirare bauári siropũ, yũre bauáwi. Cũã siro macũ bũcuápetiririgũbiro yũ niipacari, yũcãrẽ bauáwi. ⁹ Yũ niipetira Jesús cãũyere wededutigũ beserira ðuaró wapacatía. Too sugueropũ yũ Jesuré padeoré põnarĩ macãrãrẽ ñañarõ tiirucúmiwũ. Yũ ñañagũ niipacari, Jesús yũre bauáwi. Yũre bauariatã, yũ cãũ beserigu niiribocu. ¹⁰ Cõãmacũ yũre ãñuré ticorémene atitóre merẽã niiã. Teero tiigũ, Cõãmacũ yũre “bári peti cãũrẽ ãñuré ticowũ” jĩriqui. Yũ cãũ niipetira nemorõ padea. Yũ basiro teero tiiría; Cõãmacũ yũre ãñuré ticogũ yũmena niigũ, yũre tiíapuqui. ¹¹ Yũ múãrẽ wederé, ãpêrã Jesús beserira múãrẽ wederé sícãrĩbĩro niiã; sicaquetira wedenoã. Teeréna múã padeowá.

Diarira masãré

¹² Cristo dia masãrigue quetire buenoã. Teeré buepacari, ¿deero tiirá múã sĩquẽrã “diarira masãriya” jĩgari? ¹³ Diarira masãriatã, Cristocã masãribojĩyi. ¹⁴ Cãũ masãriatã, ãsã bueré wapamaníbojĩyu. Múã padeorécã wapamaníbojĩyu. ¹⁵ “Cõãmacũ Cristore masõyigu” jĩrẽ quetire wedewũ. Tee queti diamacũ niiriatã, ãsã Cõãmacũyere jĩditora niibocu. Diamacũrã diarira masãriatã, Cõãmacũ Cristore masõribojĩyi. ¹⁶ Diarira masãriatã, Cristocã masãribojĩyi. ¹⁷ Cãũ masãriatã, múã padeoré wapamaníbocu. Múã too suguero ñañarẽ tiiriguere teerora acabónoña maniré niijãbocu. ¹⁸ Teero niĩatã, Cristore padeorã diarira pecamepũ wáabojĩya. ¹⁹ Marĩ atibúrecopũ dícuere Cristore padeorí, cãũmena catiré petihére maniãtã, marĩ ãpêrã nemorõ bóaneõrã peti niibocu. Bári peti padeobócu.

²⁰ Ate diamacũ niiã: Cristo diarigũpũ niipacũ, masãrigũ niĩwĩ. Cãũ ãpêrã niipetira diarira watoapũre masãsuguerigũ niĩwĩ. ²¹ Biiro niiã: Sícũ basocũmena basocã diaré nũcãyĩro. Teerora sũcã sícũ basocũmena basocã masãrécã nũcãyĩro. ²² Marĩ niipetira Adán põna niiré wapa diaadacu. Teerora sũcã niipetira Cristomena niirãcã catirucujããdacu. ²³ Cõãmacũ marĩrẽ masãdutiri, masããdacu. Cristo masãsuguetoarigũ niĩwĩ. Too síro cãũ pũtuãatiri, marĩ cãũmena niirã masããdacu. ²⁴ Teero wáari, atibúreco petijõããdacu. Teebũrecori jeari, Cristo atibúrecopũ niirãrẽ, ãmũãsepũ niirãrẽ, cãũ õpãrãrẽ cõãpetijãgũdaqui. Cãũ teero tiíari siro, cãũ Pacũre cãũ niipetira Õpũ niiré wiyagũdaqui. ²⁵ Cristo tee Õpũ niiré cõogũdaqui, té Cõãmacũ cãũrẽ ññatutirare cãũ dutiriguere ãñurõ yũri tiirípũ. ²⁶ Cãũ niipetira cãũrẽ ññatutirare cõãpetiari siropũ, diarécãrẽ petirí tiigũdaqui. ²⁷ Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrõbirora niipetirere, niipetirare Cristo docapũ pũtuári tiiyigu. Teero jĩrõ, “Cõãmacũ Cristo docapũ niĩ” jĩrõ mee tia. Cõãmacũrã niipetirere, niipetirare Cristo docapũ pũtuári tiiyigu. ²⁸ Cãũ teero tiíari siro, cãũ macũ basiro cãũ Pacũ doca pũtuãgũdaqui. Teero tiigũ, Cõãmacũ niipetire, niipetira Õpũ niigũdaqui.

²⁹ Apeyeré ãpêrã biiro tiicúa: Puarĩ wãmeõtiduticua. Cũã biiro jĩ wãcũpaticua: “Yũ menamacũ diaadari suguero wãmeõtidutiriwi”, jĩcua. Teero tiirã, sícãrĩ cãũ basiro wãmeõtiduticua; too síro sícũ diarigũye niiboariguere wãmeõtiduticua. ¿Deero tiirã cãũ teero tiigári? Cũã “diarira masãriya” jĩ wãcũpacara, cãũ diariraye niiboariguere wãmeõtidutire wapamaníã.

³⁰ Apeyeré, ãsã “diarira masããdacua” jĩ bueré wapa ãpêrã ãsãrẽ ñañarõ tiidugãrucujãya. Teero quioré watoapũ niipacara, teeré buerucujãã.

³¹ Bãrecoricõrõ basocã yũre sĩãdugãcua. Tee diamacũrã niiã. Atecã teerora

diamacú niiã: Yuu múã marĩ Õpũ Jesucristore padeoré wapa useniã. ³² Éfeso macãrã yuure wáicura cúarabiro ñañarõ tiiwá. Diarira masãriatã, búri peti cúã tiiríguere ñañarõ netõbójy. “Diarira masãricua” jĩré diamacú niiãtã, marĩcã ãpẽrã wedeserucurobiro wedesebocu. Biiro jĩbocu: “Jãmu yaara; jãmu sĩnirã; marĩ ñamigã diajõãbocu”, jĩbocu.

³³ ãpẽrã múãrẽ merẽã padeodutĩri, padeorĩjãña. Ate basocá wedesere diamacúrã niiã: “Ñañarãmena bapacutĩri, múã ãñurõ tiirécutirere ñañoãdacu”. ³⁴ Teero tiirã, múã too suguero wácũrirobiro diamacú ãñurõ wácũña sũcã. Teero biiri ñañarẽre tiirĩjãña. Sĩquẽrã múãmena niirã Cõãmacũrẽ masĩriya. Múãrẽ bobodutĩgu, teero jĩã.

Diarira masãre õpũũrĩ ¿deero bauádari?

³⁵ Apetó tiigú, sĩcũ sãĩñáboqui: “Diarira ¿deero tii masãbogari? Cúã masãre õpũũrĩ ¿deero bauré õpũũrĩ cuoádari?” ³⁶ Teero sãĩñágũ tuomasĩriqui. Marĩ oterĩpe oterĩ, wiiádari suguero, bóacu. ³⁷ Marĩ otera, wiiárigueyucure oteria; opaperi dícuere otea. Trigoperi o apeyenóperire otea. ³⁸ Too síro Cõãmacũ cúũ tusaróbiro wiirĩ tiiquí. Deero bauré dũca niirigue teenórã wiirĩ tiiquí sũcã. ³⁹ Niipetire õpũũrĩ sĩcãrĩbíro niiricu. Basocáye õpũũrĩ, wáicũraye õpũũrĩ, minipõnáye õpũũrĩ, waiye õpũũrĩ merẽã dícu niicu. ⁴⁰ Teerora sũcã ãmuãse maquẽ õpũũrĩ, atiyepá maquẽ õpũũrĩ niiã. Ñmuãse maquẽ õpũũrĩ merẽã peti ãñuré niiã. Atiyepá maquẽ õpũũrĩcã ãñuré niiã. ⁴¹ Muĩpũ búreco macũ ãñuré asiyáqui. Ñami macũ merẽã ãñuré bóequi. Ñocõãcã merẽã ãñuré bóecua. Ñocõã sĩcãrĩbíro bóericua.

⁴² Teerora wáacu diarira masãrécã. Diarigũre yaarĩ, cúũya õpũũ bóaadacu. Too síro apeõpũũ masããdacu. Tiiõpũũ diaricu sãa. ⁴³ Marĩ búri niiré õpũũrĩrẽ yaajãã. ãñuré õpũũrĩrẽ masããdacu. Marĩ tutuhere õpũũrĩrẽ yaajãã. Tutuare õpũũrĩrẽ masããdacu. ⁴⁴ Marĩ atibúreco maquẽ õpũũrĩrẽ yaajãã. Ñmuãse maquẽ õpũũrĩ tiiróbiro baurépe masããdacu. Atibúreco maquẽ õpũũrĩ cuorã, ãmuãse maquẽ õpũũrĩ cuoádacu.

⁴⁵ Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã: “Cõãmacũ basocú niisuguerigu Adãnrẽ catirere ticoyigu”,* jĩ jóanoã. Cristope ãmuãse macũ niijĩgũ, catiré petihere ticoqui. ⁴⁶ Cõãmacũ marĩrẽ ãmuãse maquẽ õpũũrĩrẽ ticosugueririgu niiwĩ. Atibúreco maquẽ õpũũrĩrẽ ticosuguerigu niiwĩ. Too síro ãmuãse maquẽ õpũũrĩrẽ ticoğũdaqui. ⁴⁷ Basocú niisuguerigu atibúreco macũ ditamena weenorigu niiwĩ. Cũũ siro macũpe ãmuãse macũ niĩ. ⁴⁸ Atibúreco macãrã ditamena tiinórigubiro õpũũcutiya. Ñmuãsepe wáadarape too macũbiro õpũũcutiadacu. ⁴⁹ Marĩ ditamena weenorigubiro baua. Teerora sũcã too síropũ ãmuãse macũbiro bauádacu.

⁵⁰ Yãa wedera, ateré múãrẽ wededũgaga: Marĩ ate õpũũrĩmena† Cõãmacũ Õpũ niirõpũ wáamasĩña maniã. Toopá niiré niirucujããdare niicu. Teero tiirã, bóaadare toopá cuomasĩña maniã. ⁵¹⁻⁵² Apeyecãrẽ, too suguero macãrãpũ masĩña maniríguere wedegũda: Niipetira diaricu. Wácũña manirõ, bibitarobiro, ángele cornetare putitũri, marĩ wasojõããdacu. Tiiwá busari, diarira masããdacu; cúã masãrã, dianemoricua sãa. Teerora marĩcã wasoádacu. ⁵³ Cõãmacũ marĩye õpũũrĩ diaadare õpũũrĩrẽ wasogũdaqui, niirucujããdare õpũũrĩrẽ cuoáro jĩgũ. ⁵⁴ Marĩ diaadare õpũũrĩrẽ niirucujããdare õpũũrĩrẽ wasorĩ, cúũye queti jóaripũ jĩrõbirora wáaadacu. Biiro jóanoã: “Marĩrẽ diari tiiré petiãdacu”.‡ ⁵⁵ “Diarere cuinemoricu; marĩ dianemoricu. Boorituanemoricu;

* 15:45 Génesis 2.7. † 15:50 Pecasãyemena: carne y sangre. ‡ 15:54 Isaías 25.8.

marĩ catirucujãadacu”.⁵⁶ Basocá ñañaré tiirá, diarére cui niicua. Moisére dutiré cũürigue jĩrõbirora ñañaré tiirá diaadacua. ⁵⁷Teero niipacari, marĩ Òpũ Jesucristo tiirémena marĩ dianemoricu sáa. Teero tiirá, Cõamacũrẽ usenire ticoada.

⁵⁸Teero tiirá, yáa wedera, padeorucújãña. Marĩ Òpũyere jõõpemenenemorõ padenemoña. Múã ateré masĩã: Cũüyere padera, búri peti padeãmajãrã mee tia.

16

Jerusalénpru niyeru ticocoadare néõrigue

¹Niyeru néõre maquẽrẽ wedeguda. Múã ãpẽrã Jesuré padeoráre ticocoadara niyeru néõrã, yuu Galacia macãrãrẽ dutirobirora tiyá. Biiro jĩwũ: ²“Semanarĩcõrõ yeerisãri bareco niirĩ, múãcõrõ múã wapatáro jeatuario péero merẽã ññanoña”. Múã teero tiyúera, yuu jearipũ, néõdugara tiirĩcu. ³Yuu múã pũtopũ jeagũ, múã niyeru néõriguere múã beseriramenena Jerusalénpru ticocoguda. Sicapũ yuu jóaripũrẽ cãmema ticocoguda: “Atipũ néewara Corinto macãrã beserira niĩya”, jĩgũda. ⁴Yuuere “wáaro booa” jĩãtã, cúã yuũmena wáaadacua.

Pablo “wáaguda” jĩ wãcũrigue

⁵Macedonia ditapũ wáasugueadacu. Too netõwágũ, múã pũto jeaguda. ⁶Múãmena yoasãñurĩ niibocu. Apetó tiigú, niipetiro púuriro niirĩ, niidijãbocu. Teero tiirá, múã yuu aperó wáadugari, yuuere tiiapuadacu. ⁷Yuu múãrẽ búri peti ññanetõwadugariga. Teero tiigú, marĩ Òpũ boorí, yoari múãmena niigũdacu. ⁸Ãno Éfesopũ niigũdacu ména, té Pentecostés bosebureco jearipũ. ⁹Ãnorẽ pee paderé niĩã. Pau niĩya marĩ Òpũyere tũodugára. Teerora teeré cãmotáracã pau niĩya.

¹⁰Timoteo múã pũtopũ jeari, cãũrẽ añurõ bocaya. Múã teero tiirí, cãũ wãcũpatiro manirõ, bóaneõrõ manirõ niigũdaqui. Cãũ yuu tiiróbiro marĩ Òpũyere padei. ¹¹Teero tiirá, múã cãũrẽ teero ññarijãña. Cãũ ãnopú atiadare maquẽrẽ tiiapuya. Teero tiirí, cãũ useniremena yuu pũtopũ atigũdaqui. Yuu ãpẽrã Jesuré padeorãmena cãũrẽ yuegũ tia.

¹²Apoloye maquẽrẽ wedeguda: Yuu Apolore bayiró peti múã pũtopũ ññagũ wáadutimiwũ marĩya wederamena. Cãũ mecũtigãrẽ wáadugarii. Cãũrẽ basiori, wáagũdaqui.

Ãñudutiyaponorigue

¹³Múã añurõ tũomasĩ, niĩña. Padeodúrijãña. Cuiro manirõ niĩña. Cõamacũ tutuaremena niĩña. ¹⁴Niipetire apeyenórẽ tiirá, ãpẽrãrẽ maĩrémena tiyá.

¹⁵Yáa wedera, múã Estéfanaya wii macãrãye quetire masĩã: Cúã Acaya ditapũre ãpẽrã suguero Jesuré padeosuguerira niĩya. Teero biiri cúã Jesuré padeoráre bayiró tiiapura niĩya. ¹⁶Teero tiirá, cúã tiiróbiro niirã múãrẽ dutiri, yuũya. Teero biiri niipetira Jesuyére bayiró paderá múãrẽ dutiricãrẽ, yuũya.

¹⁷Estéfanas, Fortunato, Acaico ãnopú jearémena bayiró useniã. Cúã múã yuuere tiiapuboriguere tiiapuya. ¹⁸Yuuere wãcũtutuari tiiwá. Múãcãrẽ teerora tiijĩya. Teero tiirãnorẽ “añurõ tiirá tiĩya” jĩrõ booa.

¹⁹Asia dita macãrã Jesuré padeoré põnarĩ macãrã múãrẽ ãñudutiya. Aquila, Priscila, teero biiri Jesuré padeorá cãya wiiipũ neãrã múãrẽ bayiró ãñudutiya. ²⁰Niipetira Jesuré padeorá múãrẽ ãñudutiya. Múã basiro cãmerĩ maĩrémena ãñudutiya.

²¹ Y^{uu} Pablo ate niituredarire múãrẽ añudutire ticog^u, y^{uu} basirora jóaa.

²² Marĩ Õpũ Jesucristore maĩhẽgũnorẽ ñañarõ wáaaro. “Ûsã Õpũ, p^ut^uaaatiya”.

²³ Jesucristo marĩ Õpũ múãrẽ añuré ticoaro. ²⁴ Múã niipetira Jesucristom-ena niirãrẽ bayiró maĩa. Teerora niirucujããrõ. Nocõrõã jóaa.

CORINTO MACÃRÃRË Pablo puarĩ jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo, Timoteo marĩya wedegũmena múãrë ãñudutia. Yũũ Cõãmacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigũ niiã. Yũũ atipũrë múãrë Cõãmacũrë padeorĩ põna macãrã Corintopũ niirãrë jóaa. Teero biiri niipetira Jesurë padeorã Acaya ditapũ niirãcãrë jóaa.

² Múãrë Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ôpũ ãñurë ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiiáro.

Pablo ñañarõ netõrĩgue queti

³ Cõãmacũ Jesucristo marĩ Ôpũ Pacure usenire ticoada. Cũũrã marĩrë bóaneõ ññaĩ. Marĩrë wãcũtutuari tiirucúi. ⁴ Ûsã ñañarõ netõrécõrõ ùsãrë wãcũtutuari tiii. Teero tiirã, ùsãcã ãpẽrã ñañarõ netõrãrë wãcũtutuari tiimasĩã. Ûsãrë Cõãmacũ wãcũtutuari tiirĩrobirora cããrë wãcũtutuari tiimasĩã. ⁵ Cristo ñañarõ netõrĩrobiro ùsãcãrë bayiró ñañarõ netõrë jeaa. Teerora sũcã ùsã Cristomena niirĩcãrë, ùsãrë pee wãcũtutuare jeaa. ⁶ Ûsã múãrë wãcũtutuari boorã, múãrë netõrĩ boosãrã, teero ñañarõ netõpacãra, nũcãjãã. Cõãmacũ ùsãrë wãcũtutuare ticori, ùsãcã múãrë wãcũtutuari tiĩadacu. Múã wãcũtutuara, múã ùsã tiirõbirora ñañarõ netõrã, tutuaromena nũcãjããadacu. ⁷ Múã ùsã tiirõbiro ñañarõ netõrĩ, Cõãmacũ múãcãrë wãcũtutuari tiigũdaqui. Teero tiirã, “padeodúbocua” jĩrõ manirõ múãrë bayiró wãcũria.

⁸ Yãa wedera, ùsãrë Asia ditapũ wáariguere múãrë masĩrĩ boogã. Ûsã toopũre bayiró peti ñañarõ netõwũ. “Sĩcãrĩbíricu; diajõããadacu”, jĩĩmiwũ. ⁹ “Ûsãrë sãããadacua”, jĩĩ wãcũmiwũ. Teero wãcũrã, ùsã basiro dee tii masĩriwũ. Teero tiirã, Cõãmacũ diarirare masõgũpere tiĩapurere sãĩwũ. ¹⁰ “Ûsãrë sãããdara tiiĩya”, jĩĩrĩ, Cõãmacũ netõnẽwĩ. Atitõre netõnẽrucujãĩ. “Too síropũcãrë ùsãrë ñañarõ cãã tiidũgãri, netõnẽgũdaqui”, jĩĩ padeoã. ¹¹ Cõãmacũrë múã ùsãrë sãĩbosãri, teero tiigũdaqui. Paũ ùsãrë sãĩbosãri, Cõãmacũ ãñurõ ùsãrë tiĩapugũdaqui. Cũũ teero tiirĩ ññarã, paũ usenire ticoadacua.

Pablo Corintopũ wáariguere wederĩgue

¹² Ûsã ateré wãcũrã, bayiró useniã: Atibúrecopũre basocãre tiiditõro manirõ ãñurõ tiirécũtira niirucuwũ. Múã watoapũcãrë teerora tiiwã. Teero tiirã, ùsã wapa cũohera, ãñurõ tũgueñaã. Ûsã basiro ùsã masĩrẽmena teerë tiimasĩria; Cõãmacũ ùsãrë ãñurõ tiirẽmenape teerë tiimasĩã. ¹³⁻¹⁴ Múãrë ùsã merẽã jóaria; tũomasĩreno dícare jóarucua. Múã péerogã tũomasĩrõbirora niipetirere ãñurõ tũomasĩpetiri boogã. Teero tiirã, marĩ Ôpũ Jesús pũtũaatiri bũreco jeari, múã ùsãmena useniãadacu; ùsãcã múãmena useniãadacu.

¹⁵ “Teero wáaadacu” jĩĩ wãcũgũ, múãrë ññagũ wáasuguedũgamiwũ. Múãrë usenirĩ tiidũgãgũ, puarĩ múã pũtopũ wáadũgamiwũ. ¹⁶ Macedonia ditapũ wáagũ, múãrë ññanetõwadũgamiwũ. Toopũ jearigũ, coepũtũaatigũ, múãrë ññacãmepũtũaatidũgamiwũ. Too yũũ jeari, múã yũũ Judeapũ wáaadare maquẽrë tiĩapubojũyũ. ¹⁷ Yũũ toopũ wáaheri ññarã, “¿ãñurõ wãcũripacũ, ‘wáagũda’ jĩĩ wedeseyiri?” ¿jĩĩgari múã? Múã yũũre “atibúreco macãrãbirora ‘wáagũda’ jĩĩrigũ niipacũ, ‘wãaria’ jĩĩgũno niiqui” ¿jĩĩgari? ¹⁸ Niiria. Yũũ

Cõamacũ diamacũ maquẽrẽ wedegũ wãmemena múãrẽ jĩã: Ësã múãrẽ wederere wasoría. ¹⁹ Jesucristo Cõamacũ macũ wasoríqui. Yũũ, Silvano, Timoteocãmena múãrẽ cũũye quetire wedetoawũ. Cũũ “tiigũda” jĩpacũ, “tiirícu” jĩriyigũ. Cũũ jĩrẽ diamacũ maquẽ niiã. ²⁰ Niipetire Cõamacũ “ãñurõ tiigũda” jĩrigue Jesucristo tiiríguemena yaponói. Teero tiirã, Cõamacũrẽ usenire ticora, Jesucristo wãmemena “Cõamacũ teerora tiiáro” jĩã. ²¹ Cõamacũrã ùsãrẽ, múãcãrẽ Cristore padeorucújãrĩ tiii. Cũũrã marĩrẽ Cristomena niĩadarare beserigũ niwĩ. ²² Marĩrẽ cũũ põna wáari tiirígu niwĩ. “Cũũ põna niiã” jĩrere masĩdutigũ, Espíritu Santore marĩpũre ticodiocorigũ niwĩ. Espíritu Santore marĩrẽ ticojĩgũ, nemorõrã “ãmũãsepu marĩrẽ ãñurere ticogũdaqui” jĩmasĩrĩ tiii.

²³ “Yũũ Corintopũ wáguda” jĩrigũ niipacu, wáariwũ. “Yũũ wáaheri, múãrẽ nemorõ ãñucu” jĩ wãcũwũ. Múãrẽ bobooro wáari ññadũgahegu, wáariwũ. Cõamacũ yũũ teero wãcũriguere masĩqui. ²⁴ Múãrẽ “biirope padeoyã” jĩgũ mee tiia. Múã ãñurõ padeóa. Múãrẽ ãñurõ useniremena niinemoãrõ jĩgũ, teero tiiapudũgaa.

2

¹ Teero tiigũ, múãrẽ bóaneõrã niirĩ tiidũgãhegu, wáariwũ sũcã. ² Yũũ múãrẽ bóaneõrã niirĩ tiirí, ¿noãpé yũũre usenirĩ tiibógari? Yũũ bóaneõrĩ tiirã yũũre usenirĩ tiimasĩricua. ³ Teero tiigũ, toopũ wáarono tiigũ, múãrẽ quẽnojeádutigũ jóawũ. Teeré jóagu, biiro wãcũwũ: Yũũ máata wáaatã, múã yũũre usenirĩ tiirõno tiirã, yũũre wãcũpatigũ niirĩ tiibócu. Yũũ biiro wãcũã: Yũũ useniremena jeari, múãcã usenibojĩyu. ⁴ Yũũ tiipũrẽ jóagu, bayiró bóaneõremena, utirémema jóawũ. Múãrẽ bóaneõrã niĩãrõ jĩgũ mee jóawũ. Múãrẽ yũũ maĩnetõrere masĩdutigũ jóawũ.

Ñãñaré tiiríguere acabódurigue

⁵ Sícũ basocã múã watoapũ niigũ marĩrẽ bóaneõrã niirĩ tiirígu niwĩ. Yũũ dícare teero tiirígu niwĩ; múãcãrẽ teerora tiirígu niwĩ. Múã niipetirapũre bóaneõrĩ tiirĩjĩyi. “Múã niipetirapũre bayiró bóaneõrĩ tiirígu niwĩ” jĩgũjã, jĩnemosãnu wedebocu. ⁶ Múã pau “cũũrẽ biiro ñãñarõ tiíada” jĩ, tiitóayiro. Nocõrõrã ñãñarõ tiiyã. ⁷ Ñãñarõ tiinemórõno tiirã, cũũrẽ acabóya. Cũũrẽ wãcũtutuari tiiyã. Múã teero tiihéri, cũũ bayiró bóaneõgũ wáaboqui. ⁸ Teero tiigũ, múãrẽ cũũrẽ maĩrere ãñodutía sũcã. ⁹ Yũũ múãrẽ too sugueropũre ate maquẽrẽ jóawũ: “¿Tee yũũ dutiriguere diamacũrã tiidũgãmĩĩ cúã?” jĩ masĩdũgagũ jóawũ. ¹⁰ Cũũ tiiríguere múã acabóri, yũũcã acabóa. Yũũ wãcũrĩ, yũũre ñãñarõ tiirĩjĩyi. Teero niipacari, múãrẽ maĩgũ, cũũrẽ acabóa. Diamacũrã Cristo ññacoropũ acabóa. ¹¹ Marĩ cũũrẽ acabóri, Satanás marĩrẽ netõnucãmasĩriqui. Cũũ tiirécũtirere marĩ ãñurõ masĩã.

Pablo Troaspũ wãcũpatirigue

¹² Yũũ Troas macãpũ Cristoye quetire buegu jeari, pau cũũye quetire tũodũgãwa. Marĩ Òpũ cúãrẽ tũodũgãri tiirígu niwĩ. Teero tiigũ, buemiwũ. ¹³ Yũũ Tito marĩya wedegũre buajeáhegu, bayiró wãcũpatiũ. Teero tiigũ, cúãrẽ “wágũ tiia” jĩ, Macedoniapũ wáajõãwũ.

Cristomena ñãñarere netõnucãrã niĩã

¹⁴ Cõamacũrẽ usenire ticoa. Cũũrã Cristore ñãñarere netõnucãrĩ tiirígu niwĩ. Ësã cũũmena niijĩrã, ñãñarere netõnucãrãbiro niiã. Sitiaãñúre niipetiropũ sesarobirora Cõamacũ ùsãmena cũũye quetire niipetiropũ masĩpetijõãrĩ tiii. ¹⁵ Cristo paiã tiirucúrobiro sitiaãñúremena Cõamacũrẽ sóepeogũbiro tiiqui.

Ɖsã cūye quetire wedera, sitiaññūwarebiro niipetiropu wáaa. Netōnénorira putopu, pecamepu wáaadara putopucārē cūye queti jeaa. ¹⁶ Pecamepu wáaadara “sitiaññūre pūni niicu” jī wācūrābiro ūsã wederere tusaricua. Netōnénorirape ūsã wederere bayiró tusacua; “catiré ticoré niiã” jī wācūcua. Cōamacū tiiapuriatā, noāpé tee quetire wedemasīña manibójīyu. ¹⁷ Ɖsã āpērã tiiróbiro Cōamacūye quetire wedera, wapasécāmesāria. Teero tiiróno tiirá, Cōamacū ticocorira Cristomena niijīrã, Cōamacū ññacoropare cūye quetire jīdutoro maniró wedea.

3

Mama netōnére quetire bueré

¹ Ɖsã “Cōamacūye quetire diamacūrã buea” jīrã, ūsã basiro ūsāye maquērē añuró wedesera mee tiia. Ɖsã basiro “diamacūrã buea ūsājã” jīria. Teero biiri “cūã diamacūrã bueeya” jīrípūrē āpērã ūsārē jóabosari boorí. Múã teero jīrípūrē ūsārē jóaricārē boorí. Āpērãjã teero jīrípūrē “jóabosaya” jī sãicúa; ūsāpeja sãiría. ² Múãrã “cūã Cōamacūyere añuró bueeya” jīrípūbiro niijārã tiia ūsārē. Ɖsã múãrē “tiipūbirora niijārã tiíya” jī, añuró yeeripūnacatía. Niipetira múãrē masīari siro, “Pablocã cūãrē diamacūrã buejīya” jīcua ūsārē. ³ Ɖsã múãrē bueri siro, múã niirecutiremena “Cristo jóaripū niijārã tiia” jī ññoã. Tiipūrē jóarigumena jóaya maniwú; ūtāpīpure jóaya maniwú. Espiritu Santo múã wācūrēpure jóarigu niiwī. Múã wācūrēre wasorígu niiwī.

⁴ Ɖsã Cristomena niijīrã, Cōamacūrē bayiró padeojīrã, múãrē “Cristo jóaripū niijārã tiia” jī. ⁵ Apeyenó tiimasīrere “ūsã basiro masīwū” jīmasīña maniã. Niipetire ūsã tiimasīre Cōamacū ticoré niiã. ⁶ Cōamacū ūsārē basocáre buemasīrere ticorigu niiwī. Teero tiirá, mama netōnére quetire buea. Tee quetire basocáre buera, “ate jóariguere tiiyá” jī bueria; “Espiritu Santo boorépere tiiyá” jī buea. Dutiré jóariguere tiihéra pecamepu wáacua. Espiritu Santope catiré petihére ticogú nií.

⁷ Cōamacū Moisére cū dutiré cūūriguere ticogu, ūtāpīpu jóayigu. Tee dutiré marī netōnucáre wapa sīacōãdutire niyyiro. Marīrē sīacōãdutire niipacaro, añunetōjōãre niyyiro; asibatéremena jeayiro. Moiséya diapóacã bayiró asibatéyiro. Teero tiirá, Israelya pōna macārã cūya diapóare ññacōãtumasiiryira. Jōōpemena cū asibatére petiwáyiro. Tee dutiré añuré niyyiro. ⁸ Toorã nemoró Espiritu Santo basocámene niíadare quetipe añunemoã. ⁹ Tee dutiré “basocã netōnucārãrē ññañaró tiíadacu” jīrigue asibatéremena jeayiro; añunetōjōãre niyyiro. Toorã nemoró “Cōamacū basocáre ‘añurãrã niíya’ jī ññagūdaqui” jīré quetipe añunemoã. ¹⁰ Tee añunemorere marī añuró ññarīpereja, tee dutiré añuré asibatéremena jearigupe buri niiré putuájã sáa. ¹¹ Tee dutiré añuré asibatéremena jearigupe petiáadare niyyiro. Añunemorepe petiriáadare nií. Teero tiiró, tee dutiré nemoró añunetōnucãã.

¹² Ɖsã petiriáadarere cotera, ūseniyuetoaa. Teero tiirá, diamacú, cuiro maniró wedea. ¹³ Ɖsã Moisés tiiróbiro tiiría. Cūya diapóa asibatére “máata petiáadacu” jīgū, suti caseromena búatoyigu, Israelya pōna macārã tee petiwári ññarijããrō jīgū. ¹⁴ Cūã tuoríyira. Atitócārē tee bucu dutiré bueri tuorá, tuoríya. Tiisuti caserora Cōamacū asibatérere búatorobiro niitoaa cūãrē. Teero tiirá, netōnére maquērē tuoríya. Jesuré padeorīpereja, Cōamacū cūãrē tuorí tiiquí. ¹⁵ Atitócārē Moisés jóariguere bueri tuorá, tuoríya. Cūã tuomasīre suti casero búatorobiro niijãã ména. ¹⁶ Marī Ōpūrē padeogáno dícu tuoquí. Cōamacū cūãrē tuorí tiiquí; tiicasero pãōrōbiro wáacu sūcã. ¹⁷ Marī Ōpū,

Espíritu Santomena sícūrā niĩ. Teero tiirá, Espíritu Santo marĩmena niirĩ, marĩ cãmotáro manirõ Jesuména añurõ niimasĩã. ¹⁸ Teero tiirá, marĩ niipetira dupupũ búatori casero manirã niijĩrã, cũũ añurõ asibatérere ññamasĩã.* Teero tiirá, jõõpemena cũũbiro wáara tia; cũũyere cuonemóã. Tee niĩã marĩ Òpũ tiiré. Cũũrã, Espíritu Santomena sícūrā niĩ.

4

¹ Cõãmacũ ùsãrẽ añurõ tiigú, Jesuyé quetire wedeadarare cũũrigũ niĩwĩ. Teero tiirá, wãcũtutuhera niiria. ² Bobooro tiiré, basocá ññahẽrõpũ ñañaré tiiré doo niĩã. Cõãmacũye quetire jĩĩditoremene wederia. Teero jĩĩrõno tiirá, tee quetire wasoró manirõ, diamacũ wedea. Teeména Cõãmacũ ññacoropũre ùsã wederé basocá “diamacũrã wedeeya” jĩĩ wãcũrĩ booa. ³ Basocáre netõnére quetire ùsã wederi, ãpẽrã cũũ wãcũrẽre búatonorirabiro niicua; tũorĩcua. Tee quetire tũohérano pecamepũ wáadara niicua. ⁴ Cũũ padeohére wapa atibúreco macãrã òpũ Satanás cũũrẽ tũoñemasĩhẽrã wáari tiiquí. Teero tiirá, basocáre netõnére queti bóere niipacari, ññamasĩricua. “Cristo añunetõjõãgũ Cõãmacũ niirére ãñoǵũ niĩ” jĩĩrẽre tũomasĩricua. ⁵ Ùsã basocáre wedera, “biro niĩã ùsãjã” jĩĩ wederia; “Jesucristo basocá Òpũ niĩ” jĩĩrẽpere wedea. Ùsãyepereja wedera, “Jesuré maĩrémena múãrẽ padecotera niĩã” jĩĩ wedea. ⁶ Biro niĩã: Cõãmacũ basirora sicutopũ atibúreco naĩtĩãrõ niimiriguere bóeri tiirĩgũ niĩwĩ. Teeré tiirĩburo cũũrã marĩye yeeripũnarĩpũ bóeri tiirĩgũ niĩwĩ. Teero tiirá, marĩ Cristore masĩrémena Cõãmacũ añurõ niirecutirere masĩã.

Marĩye òpũũrĩ mama òpũũrĩmena wasoádacu

⁷ Ùsã Cõãmacũye queti wederá búri niirã niĩã. Diiména tiiréparũ wapapacáre posecutĩreparũbiro niĩã. Teero tiigú, Cõãmacũ ùsã wederémene cũũ tutuarere ãñoquí. Ùsã basiro tutuare cũorĩa. ⁸ Pee ñañarére netõpacára, bayiró peti wãcũpatiria. Wãcũpatipacara, “¿deero wáadariye?” jĩĩria. ⁹ Basocá ùsãrẽ ñañarõ tiidugápacari, Cõãmacũ ùsãrẽ cõãwarii. Ùsãrẽ páanecõãcũpacara, sĩãriya. ¹⁰ Ùsã noo wáaro Jesuré sĩãrĩrobirora ùsãcãrẽ sĩãjãmiwã. Ùsã ñañarõ netõrĩra niipacara, catia. Teero tiigú, Jesús cũũ catiré ùsãmena ãñoĩ. ¹¹ Ùsã catiró jeatuaro Jesuyé quetire wederé wapa sĩãrĩquio niĩã. Teeména Jesús ùsãye òpũũrĩ bóaadare òpũũrĩmena cũũ catiré ãñoĩ. ¹² Ùsãpere sĩãrĩquio niĩã. Múãpe catiré petihére buaa.

¹³ Cõãmacũye queti jóaripũpũ biro jóanoã: “Yũũ padeowú; teero tiigú, wedesewũ”. Teerora jĩĩã ùsãcã: Ùsã padeóa; teero tiirá, wedesea. ¹⁴ Ùsã ateré masĩjĩrã, wedesea: Cõãmacũ Jesús marĩ Òpũrẽ diarigupũre masõrigũ niĩwĩ. Teero tiigú, ùsãcãrẽ cũũmena masõgũdaqui. Ùsãrẽ, múãrẽ sĩcãrõména cũũ putopũ néewagũdaqui. ¹⁵ Ùsã múãye añuré niĩadarere boosãrã, niipetire ùsã ñañarõ netõrére nucãjãã. Teeména ãpẽrãcã Cõãmacũ añuré ticorére masĩjĩrã, cũũrẽ usenire ticoadacua. Jõõpemena pau peti cũũrẽ usenire tico, “añunetõjõãgũ niĩ” jĩĩnemoãdacua.

¹⁶ Teero tiirá, wãcũtutuarucujãã. Sotoápere bũtoá wáapacara, popeapũre búrecoricõrõ nemorõ tutuanemoã. ¹⁷ Biro wãcũã: Ùsã atibúrecopũ ñañarõ netõré máata petiádare niĩã. Tee ñañarõ netõré wapa apeyé nemorõ añuré buaádacu. Bayiró useniremena cũũ putopũ niirucujããdacu. ¹⁸ Ùsãrẽ baurocá wáarere wãcũnũuseria. Bauhérepere wãcũnũusea. Baurocá wáare petiádacu. Bauhérepe niirucujããdacu.

* **3:18** O “cũũ añurõ asibatérere ãñoomasĩã”.

5

¹ Marīye òpũũrĩ muĩ wiseri marĩ niiré wiseribiro niiã. Tee wiseri tiiróbiro marīye òpũũrĩ bóaadacu. Cõamacũpe ãmũãsepũ ãñuré wiseri petiríadarere quënoyúetoaqui. Tee wiseri basocá tiirigue mee niicu. ² Ate diamacárã niiã: Marĩ ãnopú niirã, ñañarõ tũgueñaã, ãmũãse niirí wiipũ wáadũgara. ³ Tiiwií sutiró tiiróbiro cãmotáadacu, sutimanírãbiro niirijããrõ jĩrã. ⁴ Marĩ atibúrecopũre ate òpũũrĩmena ñañarõ netõã. Teero tiirã, ñañarõ tũgueñaã. Marīye òpũũrĩrẽ cõãdũgara mee teero jĩã, ãmũãsepũ niiãdare òpũũrĩpere wasorí boorã. Tee niirucuari òpũũrĩ wasorí, bóaadari òpũũrĩ petiáadacu. ⁵ Cõamacũrã marĩrẽ teero wáaadare quënoyúerigũ niiwĩ. Cũũ marĩrẽ ãñurõ tiiádarere masĩsũguedutigũ, Espiritu Santore ticodiocosũguerigũ niiwĩ.

⁶ Teero tiirã, padeorucúa. Ateré masiã: Ësã ate òpũũrĩmena niirã, Cõamacũmena niiria ména. ⁷ Cũũrẽ ññaripacara, cũũ jĩriguere padeonũnũsea; teeména niiã. ⁸ Teero tiirã, ateré wãcũrã, padeóa: Ate òpũũrĩrẽ cõãjãdũgamiga, Cõamacũmena niirã wáadũgara. Cũũmena niirĩ, nemorõ ãñuniãdacu. ⁹ Teero tiirã, ate òpũũrĩmena niirã, o niirucuari òpũũrĩmena niirãcã, Cõamacũrẽ teerora usenirĩ tiirucujãdũgaga. ¹⁰ Cristo wapa tiiádari bũreco jeari, marĩ niipetira toopú niiãdacu. Basocãcõrõrẽ marīye òpũũrĩpũ tiiriguere Cristo masĩqui. Æpẽrã ãñurere ñeeãdacua; ãpẽrãpé ñañarere ñeeãdacua.

Cõamacũmena ãñurõ niirecutire maquẽ

¹¹ Ësã teeré masĩjĩrã, marĩ Òpũrẽ quioníremena ññarã, basocãre “usã wederere diamacũ maquẽ niiã” jĩ pãnarĩ tiiã. Cõamacũpe usãrẽ masĩtoai. Múãcãrẽ teerora usãrẽ masĩrĩ booa. ¹² Ësã basiro usãye maquẽrẽ ãñurõ wedesera mee tiiã sũcã. Usãrẽ ãñurõ masĩ, useniremena wãcũãrõ jĩgũ, múãrẽ jóaa. Teeré masĩrã, ãpẽrã buerí basoca usãrẽ ñañarõ wedeseri, múã cũãrẽ yũmasĩãdacu. Cũã sotoã maquẽ dícu baurere wãcũrã, yeeripũna maquẽrẽ wãcũhẽrã niicua. ¹³ Múã usãrẽ “mecũrã tiiíya” jĩbocu. Ësãpe “Cõamacũ booró tiirã tiiã” jĩ yũadacu. Múã apetóre usãrẽ “mecũríya” jĩbocu. Ësãpe “múã ãñurõ niiãdarere boosãrã, teero tiiã” jĩ yũadacu. ¹⁴ Cristo usãrẽ maĩrĩ ññarã, cũũ dutirere tiiã. Ateré masĩnoã: Sícũ niipetirare diabolosigũ niiwĩ. Teero tiirã, niipetira cũũmena diarira tiiróbiro putuájũyũ. ¹⁵ Cristo niipetirare diabolosigũ niiwĩ. Catiré petihẽrere cũorã cũã booró tiirijããrõ jĩgũ, teero tiirigũ niiwĩ. Cũũ boorẽpere tiiáro jĩgũ, cũãrẽ dia masãbosarigũ niiwĩ. ¹⁶ Teero tiirã, usã basocãre ñña, wãcũrã, atibúreco macãrã wãcũrõbirora wãcũria. Too sũgueropũre usã Cristore atibúreco macãrã wãcũrõbirora wãcũmiwũ. Mecũtígãrẽ teero cũũrẽ wãcũria sãa. ¹⁷ Cristo cũũmena niigũnorẽ cũũ niirecutirere wasorí tiiquí. Cũũ too sũguero tiiriguere tiinemórĩqui sãa; mama dícu niicu cũũpũre.

¹⁸ Cõamacũrã niipetirere teero wãari tiiquí. Cũũrã Cristo diariguemena usãrẽ cũũmena ãñurõ niirecutiri tiirigũ niiwĩ. Niipetirare teero niirĩ boogú, usãrẽ cũũye quetire wededutigũ cũũrigũ niiwĩ. ¹⁹ Tee queti biiro niiã: Cõamacũ Cristo diariguemena atibúreco macãrãrẽ cũũmena ãñurõ niirecutiadarere cũũrigũ niiwĩ. Cũã ñañaré tiirere petirí tiirigũ niiwĩ. Niipetirare cũũmena ãñurõ niirecutiri boogú, usãrẽ cũũye quetire wededutigũ cũũrigũ niiwĩ. ²⁰ Teero tiigú, Cõamacũ usãrẽ Cristore wasorã niiãrõ jĩgũ, ticocorigũ niiwĩ. Cõamacũ usã wederemena basocãre boocói. Teero tiirã, Cristo wãmemena Cõamacũmena basocãre ãñurõ niirecutidutia. ²¹ Cristo péerogã ñañaré tiirípacari, Cõamacũpe marĩ ñañaré tiiré wapa cũũrẽ ñañaré tiirigũbiro ñañarõ netõrĩ tiirigũ niiwĩ. Teero tiiriguemena marĩ Cristomena niirĩ, Cõamacũ marĩrẽ wapa cũohẽrere tiiróbiro ññaĩ.

6

1 Æsã Cõãmacũyere padeapuri basoca niijĩrã, “cũũ múãrẽ añurẽ ticorére teero ññacõãrijãña” jĩĩã. 2 Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jĩĩ jóanoã:

Cõãmacũ ateré jĩĩĩ:

“Yũũ basocáre añurõ tiirító niirĩ, mũũ sãĩríguere tuowá.

Yũũ netõnéri bureco niirĩ, mũũrẽ tiápũwũ”,*

jĩĩ jóanoã. Tuoyá. Mecãtígã cũũ teero tiirító niĩã. Mecãtígã cũũ netõnéri bureco niĩã.

3 Æpẽrãrẽ ùsã Cõãmacũye paderére ñañarõ wedeseri booríã. Teero tiirã, basocáre ñañaré tiieñoria, “Cõãmacũrẽ padeorĩbocua” jĩĩrã. 4 Biirope tia: Niipetire ùsã tiirémèna, ùsãrẽ wáaremèna “Cõãmacũye paderá niĩã” jĩĩrere eñoã. Æsãrẽ merẽã wáari, nũcãjãã; apeté bayiró ñañarõ netõã; ùsãrẽ apeyenó dusaa; wisióre tugueñaã; 5 ùsãrẽ tãnaãya; peresu wiipũ sõnecoya; acaribítutire wáaa; bayiró padea; apetére cãniríã; teero biiri jũabóaa. 6 Æpẽrãrẽ ñañarõ tiiríã; diamacũ maquẽrẽ masĩã; ùsãrẽ merẽã wáari, potocõrõ manirõ niĩã; Æpẽrãrẽ bóaneõ ññaã; Espiritu Santo tiápuremèna padea; Æpẽrãrẽ jĩĩditori manirõ maĩã; 7 diamacũrã wedea; Cõãmacũ tutuarere cũoa. Æsã Cõãmacũyere paderá surarabiro niĩã. Æsã wãmocutíre ùsã diamacũ tiiré niĩã. Teemèna surara cãmerĩsĩãrã wáarabiro Cõãmacũyere wedera wáaa; ùsãrẽ cãmotádugara ùsãrẽ docacũmurĩ tiimasĩriya. 8 Æpẽrã ùsãrẽ padeorémèna ññaãya; Æpẽrãpé padeoríya. Æpẽrã ùsãrẽ añurõ wedeseya; Æpẽrãpé ñañarõ wedeseya. Æsã diamacũ maquẽrẽ wedepacari, Æpẽrã ùsãrẽ “jĩĩditori basoca niĩĩya” jĩĩ ññaãya. 9 Niipetira ùsãrẽ masĩpacara, sĩquẽrã ùsãrẽ ññamasĩhẽrã tiiróbiro ññaãya. Apetére ùsãrẽ sĩãdugápacari, niirucua. Cũã ùsãrẽ ñañarõ tiipacãra, sĩãríya. 10 Æsã bóaneõpacara, usenirucujãã. Æsã apeyenó cũorípacara, ùsã buerémèna Æpẽrãrẽ pee cũorábiro niirĩ tia. Apeyenó cũorípacara, niipetire cũorábiro niĩã.

11 Yáa wedera Corinto macãrã, yayióro manirõ múãrẽ ùsã wãcũrere wedepetijãã. Æsã múãrẽ bayiró maĩrere eñoã. 12 Cãmerĩ maĩré manirĩ, múãye wapa niĩã; ùsãpe múãrẽ bayiró maĩmĩã. 13 Sĩcũ cũũ põnarẽ wederobirora yũũcã múãrẽ wedeguda: Æsã múãrẽ diamacũ maĩrõbirora múãcã ùsãrẽ maĩñã.

Marĩ Cõãmacũwiibiro niĩã

14 Jesuré padeohéramèna cãmeyiorijãña. Diamacũ tiirã diamacũ tiihéramèna niimasĩricua. Bóeropũ niirã naĩtĩãrõpũ niirãmèna niimasĩricua. 15 Cristocã Satanámèna sĩcãrĩbíro wãcũricua. Teerora sũcã padeogú, padeohégũmèna sĩcãrĩbíro wãcũricua. 16 Cõãmacũwiipũre Cõãmacũ dícare padeoró booa; weerirare padeorijãrõ booa. Marĩpe Cõãmacũ catirucugũmèna niijĩrã, Cõãmacũwiibiro niĩã. Cũũ basiro biiro jĩĩrigũ niĩwĩ:

“Cũãmèna niigũdacu; cũã watoapũ cãmesãgũdacu.

Yũũ cũã Õpũ niigũdacu; cũã yáara niĩãdacua.†

17 Teero tiirã, ñañarã pũtopũ niimiãrira witiwajõãña”, jĩĩ marĩ Õpũ.

“Niipetire ñañaré tiirere tiirĩjãña.‡

Teero tiirĩ, yũũ múãrẽ ñeegũda.

18 Yũũ múã Pacũ niigũda;

múã yũũ põna niĩãdacu”, jĩĩ marĩ Õpũ tutuanetõjõãgũ.§

7

1 Teero tiirã, yáa wedera, yũũ maĩrã, Cõãmacũ “teero tiigũda” jĩĩriguere masĩrã, niipetire marĩ ñañaré tiirere duujããda. Marĩye õpũãrĩrẽ ñañorere,

* 6:2 Isaías 49.8. † 6:16 Levítico 26.1; Ezequiel 37.27. ‡ 6:17 Isaías 52.11. § 6:18 2 Samuel 7.14; 1 Crónicas 17.13.

marĩ wãcũrẽ ñañorẽre duuáda. Cõãmacũrẽ quioníremena padeojĩrã, cãũ boorẽ díçure tiiáda.

Corinto macãrã wãcũre wasorígue

² Ësãrẽ maĩñá. Sĩcãrĩ múãrẽ ñañarõ tiiríwũ; múã padeorécãrẽ ñañoríwũ; múãyere jĩĩditoremena néeríwũ. ³ Yũũ múãrẽ “wapa cõorá niĩya” jĩĩgũ mee tiia. Yũũ too suguero jĩĩrirobirora múãrẽ maĩã. Teero tiirã, marĩ catira, sĩcãrõmẽna niĩã. Diaracã, sĩcãrõmẽna niirucúadacu. ⁴ Yũũ múã ãñurõ tiiré quetire tãogũ, “teerora tiirucúadacua” jĩĩ wãcũwã. Æpẽrãrẽ múã ãñurõ tiirere useniremena wedea. Teero tiigũ, ñañarõ netõpacá, wãcũtutua, bayiró useniã.

⁵ Macedoniapũ coerí siro, ùsã yeerisãre buaríwũ. Ësã noo wáaro ñañarõ netõwã. Æpẽrã ùsãmena cãmerĩ cúasodugawa. Múã ùsã buerirare wãcũgũ, bayiró wãcũpatiũ. ⁶ Cõãmacũ bóaneõremena niirãrẽ wãcũtutuari tiigũpe Tito ùsã pũtopũ jearémẽna ùsãrẽ wãcũtutuari tiiwĩ. ⁷ Cãũ jearémẽna díçũ wãcũtutuariũ. Múã cãũrẽ wãcũtutuari tiiríguere tãorã, nemorõ wãcũtutuanemowã. Múã yũũre ññadugarere, múã wãcũpatiriguere, múã yũũre wãcũrẽre wedewi. Teerẽ tãogũ, toorã nemorõ useninemowã.

⁸ Yũũ múã ñañarẽ tiirere múãrẽ jóaripũmena múãrẽ bóaneõrã niirĩ tiiwã. Mecũtígãrẽ teerẽ wãcũpatiria. Too suguero “yũũ jóaheri ãñunibojĩyu” jĩĩ wãcũmiwã. Teerẽ mecũtígã wãcũria. Múãrẽ bóaneõrĩ tiipacá, yoari bóaneõrĩ tiiríjĩyu. ⁹ Mecũtígã yũũ useniã. Múã bóaneõriguere wãcũgũ mee useniã. Múã bayiró bóaneõriguepe múãrẽ wãcũpati, wasorí tiiyiro. Teero tiigũ, useniã. Cõãmacũ boorõbirora múã ñañarẽ tiiríguere wãcũ, bóaneõyiro. Teero tiiró, ùsã múãrẽ jóacoripũ múãrẽ ñañarõ tiiríjĩyu. ¹⁰ Marĩ Cõãmacũ boorõbirora bóaneõrã, wãcũpati, wasoa. Teemẽna netõñenoã. Too síro “ñañarẽ tiitã” jĩĩña maniã. Atibãreco macãrãpe cãũ ñañarẽ tiiríguemena bóaneõjãcua. Bóaneõpacara, pecamepũ wáacua. ¹¹ Múãpe Cõãmacũ tũsarõbirora bóaneõrĩ, ate ãñurẽ pũtuáyiro: Múã watoapũ wáariguere “quẽnoãda” jĩĩyiro; “too sugueropũre marĩ diamacũ tiiríjĩyu; mecũtígã diamacũ tiia sãa”, jĩĩyiro; múã watoapũ wáariguere múã yoari teero ññariguere wãcũrã, cúayiro; “Cõãmacũ marĩrẽ ñañarõ tiibóqui”, jĩĩ wãcũrã, cuijõãyiro; yũũ múãrẽ ññagũ wáari booáyiro; diamacũ maquẽrẽ tiidũgãayiro; “ñañarẽ tiigũre diamacũ ñañarõ tiiádacu”, jĩĩyiro. Niipetire teero múã tiirémẽna múã wapa cõohérere ãñooyiro. ¹² Teero tiigũ, múãrẽ jóagũ, ñañarẽ tiiríguere, teero biirĩ ñañarẽ tiinógũye díçure wãcũriwũ. Múãye niĩãdarere bayiró wãcũwã. Múã Cõãmacũ ññacoropũ ùsãrẽ bayiró maĩã sãa. Teerẽ masĩdutigu múãrẽ jóawũ. ¹³ Teero tiirã, múã ãñurõ tiirémẽna ùsã wãcũtutuawũ.

Teero wãcũtutuara, Tito bayiró usenirĩ ññarã, toorã nemorõ useninemowã. Múã niipetirapũra cãũrẽ ãñurõ tãgueñarĩ tiiríra niiwã. ¹⁴ Tito múã pũtopũ wáaadari suguero, yũũ múãmena usenirere cãũrẽ wedewũ. Cãũ toopũ jeari, yũũ jĩĩrirobirora wáayiro. Niipetirere ùsã múãrẽ wederiguere diamacũrã wedewũ. Teerora ùsã Titore múãye maquẽrẽ wederiguesã diamacũrã niiwã. ¹⁵ Múã cãũrẽ quioníremena bocayiro. Cãũ dutirere yũũyiro. Múã teero tiiríguere wãcũgũ, múãrẽ nemorõ maĩnetõneĩ. ¹⁶ Yũũ múãrẽ padeóa; “ãñurõ tiiádacua” jĩĩgũ, bayiró useniã.

8

Ticodũgaro jeatuario ticodutire

¹ Yãa wedera, ùsã aterẽ múãrẽ masĩrĩ boogã: Macedoniapũ Jesurẽ padeorẽ põnarĩ macãrãrẽ Cõãmacũ ãñurẽ ticorigũ niiwĩ. ² Cãũ bayiró ñañarõ netõpacãra, diamacũ tiiríra niiwã. Teero ñañarõ netõpacãra, bayiró useniwã. Cãũ bóaneõrã

peti niipacara, pee apeyé cuorá tiiróbiro ãpêrãrê ãñurõ tiiápuwa. ³ Cúã boorõ cúã cuoró jeatuario cúã cuorére ticowa. Cúã “ticoada” jĩãriro nemorõ ticowa. Yũũ cúãrê teero tiirí ññawũ. ⁴ Ûsãrê sícãrĩ mee biiro jĩwã: “Cõãmacũrê padeorã bóaneõrãrê ùsãcã niyerure ticoada”, jĩwã. ⁵ Cúã ùsã wãcũriro nemorõ tiiwã. Cúã marĩ Òpũrê “mũũ booré dícuré tiiáda” jĩsũguewa. Too síro ùsãrê “múã dutirére tiiáda Cõãmacũ booróbirora” jĩwã. ⁶ Teero tiirã, ùsã Titore múã putoꝑũ wáadutia. Cũũ too sugeropũ múã puto niigũ, niyerure néõnũcãyigũ. Teeré peotídutira cũũrê ticocoa. Teero tiirã, múã ãñurõ ùseniremena néõnũcãriguere diamacũ tii yaponóadacu. ⁷ Múã niipetirere ãñurõ tia: ãñurõ padeóa; Cõãmacũyere ãñurõ buea; teeré ãñurõ masiã; ùseniremena ãñurõ tia; ùsãrê maĩã. Múã tee niipetirere ãñurõ tiiróbirora niyeru ticorécãrê teerora tiiyã.

⁸ Teeré jĩgũ, múãrê dutiré peti tiiróbiro jĩgũ mee tia. Yũũ múãrê “apemacãrĩ macãrã ùseniremena niyeru néõtoawa, ãpêrãrê tiiápura” jĩ wedegũ, ateré masĩdugaga: “¿Múãcã bóaneõrãrê maĩrére ãñoãdari cúãrê tiiápurementa?” ⁹ Marĩ Òpũ Jesucristo marĩrê ãñurõ tiiriguere múã masiã: Cũũ niipetire cuogũ niipacu, marĩye ãñuré niĩadarere boosãgũ, bóaneõgũbiro wáarigu niĩwĩ. Cũũ bóaneõgũ wáariguemena marĩpere pee cuorãbiro wáari tiirigu niĩwĩ.

¹⁰ Múãrê ãñurõ niirĩ boogũ, yũũ wãcũrere múãrê jĩgũda. Biiro niĩã: Iicãmamena múã apemacã macãrã sugero niyeru néõnũcãrira niĩwũ. Teeré néõrã, ùseniremena néõrira niĩwũ. ¹¹ Teero tiirã, múã tiinũcãrirobirora tii yaponóña. Múã ùseniremena “ticoada” jĩrirobirora teerora tii yaponóña. Múã ticodugaro jeatuario ticoya. ¹² Marĩ diamacãrã ticodugari, marĩ ticodugaro jeatuario ticori, Cõãmacũ teeména ùseniqui. Marĩ cuohérere Cõãmacũ sãĩríqui.

¹³ Múã ãpêrãrê tiiápujĩrã, múãpere cuohéra putuári booríã. ¹⁴ Sícãrĩbĩro cuorí booa. Mecútigã múã cuoréména cúã boorére tiiápua. Too síropũ cúãcã cúã cuoréména múã boorére tiiápuadacu. Teero tiirã, sícãrĩbĩro cuoádacu. ¹⁵ Tee Cõãmacũye jóaripũꝑũ biiro jóanoã: “Pee seerígucã cuonetõriwi; péerogã seerígucãrê dusaríwũ”,* jĩ jóanoã.

Tito cúã menamacãrãmena Corintopũ wáaadare

¹⁶ Yũũ múãye maquẽrê wãcũã. Yũũ wãcũrõbirora Titocãrê Cõãmacũ wãcũrĩ tiiyigũ. Teero tiigũ, Cõãmacũrê ùsenire ticoa. ¹⁷ Yũũ Titore “Corinto macãrãrê ññagũ wáaya” jĩrĩ, máata yũũwi. Mecútigãrê cúũ múãrê ññadugajigũ, cúũ ãñurõ tusarómena múã putoꝑũ wáagudaqui. ¹⁸ Titomena ãpĩ ticocoadacu. Cũũ marĩya wedegũ niĩ. Niipetira Jesuré padeoré põnarĩ macãrã cũũrê biiro wedeseya: “Cũũ Jesuyé quetire ãñurõ wedei”, jĩĩya. ¹⁹ Apeyecãrê, Jesuré padeoré põnarĩ macãrã cũũrê beserira niĩwã, ùsãmena niyeru néõriguere néewadutira. Ûsã bóaneõrãrê niyerure ticora, marĩ Òpũrê ãñurõ wedesedutira, teero ticoa. Teero biiri ùsã ùseniremena tiiápudugarere ãñorã, teero tia. ²⁰ Ûsã pairó niyeru néõriguere néewara, basocã ùsãrê “niyeru tiidíjĩyu” jĩrĩ booríã. ²¹ Teero tiirã, ùsã marĩ Òpũ, teero biiri basocã ññacoropũre diamacũ tiidugãa.

²² Cúãmena ãpĩ marĩya wedegucãrê ticoconemoã. Cũũ bayiró tiiápudugarere ùsãrê naĩrõ ãñowĩ. Mecútigãrê múãrê “cúã diamacãrã tiiádacu” jĩgũ, nemorõ tiiápudugai. ²³ Titoye maquẽrê ãpêrã sãĩñárĩ, biiro jĩña: “Pablo menamacũ cúũmena padegũ ùsãrê tiiápugũ niĩ”, jĩña. ãpêrã puarãrê sãĩñárĩpereja, biiro jĩña: “Jesuré padeoré põnarĩ macãrã cúã ticocorira niĩya. Cúã tiiréména Cristore ãñurõ wedeseri tiiya”, jĩña. ²⁴ Teero tiirã, maĩréména cúãrê bocaya.

* 8:15 Éxodo 16.18.

Múã teero tiirí, Jesuré padeoré põnarĩ macãrã múã maĩrére tʉoádacua. ʉsã cúãrẽ biiro jĩwũ: “Corinto macãrã basocáre añurõ bocaaya”, jĩwũ. Múã teero tiirí tʉorá, cúã ʉsã jĩriguere “diamacãrã niiãyu” jĩãdacua.

9

Niyeru néõre

¹ Múã niyeru néõrere Jesuré padeoráre ticoadare maquẽrẽ jóanemoria; múã masĩtoaa. ² Yũũ múã tiiápudugarere masĩtoaa. ʉseniremena Macedonia macãrãrẽ biiro wedea: “Iicãmamena Acaya* dita macãrã ‘tiiápuada’ jĩĩncãwã”, jĩĩ wedea. Teeré tʉorá, paũ Macedonia macãrã “ʉsãcã tiiápuada” jĩĩwã. ³ Teero niipacari, Titore cúũ menamacãrãmena múã pʉtopu ticocogũda. Yũũ Macedonia macãrãrẽ jĩĩriguere diamacũ wáari booa. Yũũ “Corinto macãrã niyeru néõ, cʉoyúeadacua” jĩĩwũ. ⁴ Apetó yũũ múã pʉtopu wáari, Macedonia macãrã yũũmena wáabocua. ʉsã toopú jeara, múã niyeru néõhẽrã niirĩ buajeádugariga. Yũũ “cúã néõtoajĩya” jĩĩrigue wapa bayiró bobooro wáabocu. Múãcã teerora bobobócu. ⁵ Teero tiigú, yũũ biiro wãcũã: Yũũ múã pʉtopu wáaadari sũguero, Titocãrẽ wáadutia. Cúã múã “ticoada” jĩĩ néõrere quẽnosũguéadacua. Cúã teero tiirí, ʉsã jeaadari sũguero, múã cʉotóaadacu. Teero tiirá, ãpẽrã múãrẽ “ticoya” jĩĩripacari, múã wãcũrõ ticoadacu.

⁶ Múã ateré wãcũña: Oterí basocũ péerogã oterí, péerogã dũcacutiri ññaqui. Pee oterigũpeja pee dũcacutiri ññaqui. ⁷ Marĩ “nocõrõ ticogũda” jĩĩ tũgueñarõcõrõ ticoro booa. Marĩ ticodũgahera, o ãpẽrã ticodutiri ññañarõ tũgueñarã, ticorijãrõ booa. ʉseniremena ticoráre Cõãmacũ maĩquí. ⁸ Cõãmacũ niipetire añurẽ múãrẽ ticonemomasĩ. Cũũ teero tiirí, múãrẽ dũsariadacu. Múãrẽ ticorẽmena múãpe ãpẽrãrẽ tiiápumasĩadacu. ⁹ Tee Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jóanoã:

Ññugú bóaneõrãrẽ añurõ ticoqui.

Teero tiiró, cúũ añurõ tiiré niirucujããdacu,†

jĩĩ jóanoã. ¹⁰ Cõãmacũrã niĩĩ oteréperire ticogú, teero biiri yaarére ticogú. Tee tiiróbiro cúũrã múãcãrẽ niipetire múã cʉoádarere ticogũdaqui. Oteréperi wii dũcacutirobiro múã cʉorére nemorõ wáari tiigũdaqui. Teeména múã ãpẽrãrẽ añurõ tiiápumasĩadacu. ¹¹ Teero tiirá, pee cʉojĩrã, ãpẽrãrẽ tiiápuadacu. Múã ticorére ʉsã ticobosari, tee niyerure ñeerã Cõãmacũrẽ ʉsenire ticoadacua. ¹² Múã Cõãmacũrẽ padeorá bóaneõrãrẽ tiiápura, cúãrẽ dũsaré dícare ticora mee tia; Cõãmacũcãrẽ ʉsenire ticora tia. ¹³ Múã cúãrẽ tiiápuremena múã Cristoyere padeorére, cúũrẽ yũũrẽre eñõã. Cúã teeré ññarã, Cõãmacũrẽ ʉsenire ticoadacua. Teero biiri múã cúãrẽ, niipetirare tiiápuri ññarã, teeré tiiádacua. ¹⁴ Cúãcã Cõãmacũ múãrẽ añurõ tiirére ññarã, bayiró maĩrẽmena Cõãmacũrẽ múãye niĩãdarere sãĩbosáadacua. ¹⁵ Cũũ marĩrẽ ticorigue añunetõjõãre niĩã. Tee añunetõjõãre dee jĩĩ wedesemasĩña maniã. Teero tiirá, Cõãmacũrẽ ʉsenire ticoada.

10

Pablo “apóstol niĩã” jĩĩ wederigue

¹ Yũũ Pablo múãrẽ tiidutígũda. Yũũrã niĩã basocá biiro jĩĩ wãcũnorigu: “Cũũ marĩmena niigũ, búri niigũbiro wedesei; marĩrẽ jóagũpe, tutuaromena jóai”, jĩĩcua. Múã Cristo niirecutirere masĩã; cúũ bóaneõ ññarẽmena tiidutíyigu. ² Teero tiigú, yũũ cúũ tiiróbiro niidũgagũ, ateré múãrẽ tiidutía: Yũũ múã pʉtopu

* 9:2 Corinto Acaya ditapu niiyiro. † 9:9 Salmo 112.9.

jeari, múã sīquērāmena tutuaromena wedeseri tiirjāña. Sīquērā múã menamacārā ūsārē biiro jīāyira: “Cúã atibáreco macārā tiiróbiro Cōāmacū booré tiirícua”, jīāyira. Yuu teero jīrānorē diamacūrā tutuaromena wedeseguda. ³ Ūsā atibárecoꝑu niipacara, atibáreco macārābiro cāmerīquēria; Cōāmacū wāmocūtíre ticorémenape cāmerīquēã. ⁴ Ūsā wāmocūtíre atibáreco maquē mee niĩ; ūmuāse maquē, Cōāmacū tutuare cuorépe niĩ. Teeména ñañaré tutuarere docacūmurī tiia. ⁵ Cōāmacū wāmocūtíremena basocá cúã wācūrémēna buerére diocóa. Cúã wederémēna múārē pānarī tiidugácu; múã Cōāmacūrē masīrī boorícua. Ūsā cúã buerére diocóari siro, Jesús boorépere cúārē tiidutía. ⁶ Múã Cristo dutirére añurō yuuri ññaari siro, ūsā biiro tiimasīadacu: Niipetira netōñucārārē ñañarō tiíadacu.

⁷ Múã sotoá maquē dícuere ññaã. “Cristomena niĩ” jīgúno ateré masīrō booa: Cūū diamacū Cristomena niigū, “Pablocā Cristomenarā niĩya” jī masīgūdaqui. ⁸ Yuu múārē wedegu, ūsā dutirére “jīnemosāñu wedetu” jīpacu, boboría. Marī Ōpū ūsārē tee dutirére ticorigu niwī, múã cūūrē padeonemóārō jīgū. Múã padeorére ññaorō jīgū mee tee dutirére ticorigu niwī. ⁹ Yuu jóarepūrīmena múārē ucúadutigu mee jóaa. ¹⁰ Āpērā yuure biiro jīcua: “Cūū jóare bayiró tutuaremena dutia. Cūū baurocápereja tutuhegubiro bauwī. Cūū wedeserecārē bayiró tusaya maniã”, jīcua. ¹¹ Yuure teero jīrāno ateré masīrō booa: Ūsā yoaropu niirā jóacorirobirora múã pꝑtopu jearacā, teorora tutuaromena wedeseadacu.

¹² Sīquērā múã watoapu niirā cúã basiro cāmerī padeorā biiro jīcua: “Marīpeja añurō tiia”, jī cāmerī wedesecua. Teero jī wedesepacara, masīricua. Ūsape cúã tiiróbiro ūsā añurō tiirére péerogā wedeseñaria; yuu tiiré cúã tiirémēna queodugária. ¹³ Ūsā tiiríguere jīnemosāñu wederia. Cōāmacū ūsārē Cristoye quetire wededutirigu niwī. Cūū tiidutíre dícuere tiia. Cūūrā ūsārē múã pꝑtopucārē tee quetire wededutirigu niwī. ¹⁴ Teero tiirā, múã pꝑtopu wáara, Cōāmacū wáadutiheropu wáara mee tiia. Múāmena niisuguewu. Ūsārā múārē añuré “Cristo basocáre netōnēí” jīré quetire wedesuguewu. ¹⁵ Ūsārē Cōāmacū wededutigu cūūriro jeatuario wedea. Āpērā tiiríguere “yuu tiirígue niĩ” jīria. Teero jīrōno tiirā, múārē padeonemórī tiidugáa. Múã padeonemórī ññarā, ūsā múārē nemorō buemasīã. Cōāmacū ūsārē cūūriro jeatuario bueadacu. ¹⁶ Too síro múã nemorō niiré macārīpu Jesuyé quetire wedeguda. Cūūye quetire wedeya maniré macārīpu wáadugaga. Āpērā cúã paderíguere “yuu paderé niĩ” jīdugahegu, teero tiidugáa.

¹⁷ Cōāmacūye queti jóaripūpu ateré jóanoã: “ ‘Yuuja añunetōjōāgū niĩ; biiro tiigúno niĩ’ jīdugaguno jīrijarō booa. Biirope jīrō booa: ‘Marī Ōpū añunetōjōāgū niĩ; biiro tiirígu niwī’, jīrō booa”,* jī jóanoã. ¹⁸ Sīcū cūū basiro wedesegu “yuu añurō tiia” jīgūrē “cūū añugú niĩ” jīmasīña maniã. Marī Ōpū sīcūnorē “añugú niĩ” jīrī, añugú peti niĩ.

11

Pablo jīditori buerí basocare jīrique

¹ Mecūtīgā múārē yé maquērē wededugaripacu, wedeguda. Yé maquērē wedegu, jīāmagū tiiróbiro tugueñaã. Yuu jóarere páasutiro manirō buerí boogá. ² Cōāmacū cūū pōnarē āpīrē padeorí booríqui. Cūū múārē doerobirora yuucā múārē doea. Múã yuu Cristoyere wederi tuorá, padeowú. Teero tiigú, Cristo múã manu niigūdubiro niĩ. Múã sīcō numiō manucutigodo tiiróbiro niĩ.

* 10:17 Jeremías 9.4.

Sĩcõ numiðrẽ ñañaré manigõrẽ wiyagúdubiro múārẽ wiyadugága. ³ Teero wiyadugápacu, Evare wáaribiro múnacãrẽ “wáabocu” jĩngũ, bayiró wãcũã. Pĩno añurõ cũũ jĩditomeniremena coore jĩcõãsãyigu. ãpẽrã cũũbiro jĩditora, múã “Cristo booré dícare diamacú tiiáda” jĩ wãcũrẽre wasorí tiibócu. ⁴ Múã biiro tiiáyro: ãpẽrã múārẽ buera jeari, merẽã wedepacari, múã añurõ tũousénicu. Cũãpe ùsã Jesuyere diamacú wederibiro wedericua. Espiritu Santoyere merẽã bueri, cũã buerere ñeeãyiro. Cõãmacũ basocãre netõnére quetire cũã bueri, merẽã niipacari, múã añurõ tũocú. ⁵ Múārẽ buerá Jesús cũũyere wededutigũ beserira nemorõ tũgueñacua. Yũũpe “cũã docapu niĩã” jĩ tũgueñaria. ⁶ Yũũ añurõ wedeseri basocu tiiróbiro wederipacu, Cõãmacũyepere añurõ masĩã. Tee masĩrẽre niipetire yũũ tiirẽmena múārẽ ãñoãwũ.

⁷ Yũũ Cõãmacũyere basocãre netõnére quetire wederé wapa múārẽ wapasehegu, ¿ñañarõ tiirí? Búri niigúbiro pade, wapatá, yaawũ múārẽ netõnére maquẽrẽ boosãgũ. ⁸ Yũũ múārẽ tiiápugu, ãpẽrã Jesurẽ padeorẽ põnarĩ macãrã yũũre niyeru ticocorira niiwã. Yũũ teerẽ ñeegũ, cũãye niyerure néedũogũbiro tũgueñawũ. ⁹ Yũũ múãmena niigũ, apeyenó ðusarí ñagũ, sĩcũrẽ potocõriwũ. Marĩya wedera Macedonia macãrã jeara, yũũre ðusarẽnorẽ ticowa. Teero tiigú, múārẽ sãĩ potocõriwũ. Teerora yapacutĩjãgũda. ¹⁰ Yũũ diamacũrã Cristoye maquẽrẽ masĩã. Teerẽ masĩrõbiro atecãrẽ masĩã: Yũũ buerẽ wapa apeyenó sãĩricu; sĩcũ Acaya dita macũ “Pablo cũũ buerẽ wapa wapaseĩ” jĩmasĩriqui. ¹¹ ¿Deero tiigú biiro wedesegari yũũ? ¿Múārẽ maĩhẽgũ teero jĩgarite? Niiria. Yũũ múārẽ maĩrẽre Cõãmacũ masĩqui.

¹² Yũũpeja yũũ tiirucúbiro tiirucúgũda. ãpẽrãpẽja yũũ tiiróbiro “tiirã tiiã” jĩmicua. Teero tiirícua. Cũã buerẽ wapare wapasecua; yũũpe wapaseia. Teero tiirã, cũã “ãpẽrã Jesús beserira tiiróbiro tiiã” jĩmasĩricua. ¹³ Cũã “Jesús cũũyere wededutigũ beserira niĩã” jĩrã, teero jĩãmajãrã tiiya. Cũã tiiditõra niĩya. Sotoá dícu Jesús beserira tiiróbiro bauya. ¹⁴ Teero tiirẽ wisióricu. Satanãcã teerora tiimasĩqui. Apetó cũũ ángele añugúbiro, asibatégũbiro baugú wãaquĩ. ¹⁵ Teero tiirã, cũũrẽ padecoteracã cũũ tiiróbiro tiicúa. Sotoá dícu añurẽ tiirãbiro baucúa. Cũãpeja cũã ñañaré tiirẽ wapa pecamepu yapacutĩdiadacua.

Pablo ñañarõ netõrígue

¹⁶ Yũũ too suguero jóaribiro múārẽ jóanemogũda. Yéẽ maquẽrẽ wededugaripacu, wedegũda. Teerẽ yũũ wederi, “¿apeyé cũũye maquẽ dícare wedejĩgũ, mecũgú tii?” jĩ wãcũrijãña. Teero wãcũrãpeja, “cũũ booró wedejãrõ” jĩña ména. ãpẽrã cũũye maquẽcãrẽ bayiró wedecua, múārẽ padeoáro jĩrã. Teero tiigú, yũũcã yũũ tiirĩguere péero wedegũda. ¹⁷ Marĩ Òpũ teenórẽ wededutiririgũ niimiwĩ. Teero tiigú, “mecũrĩ basocũbiro wedegũda” jĩã. ¹⁸ Pau múārẽ buerã noo booró cũã basiro dícu añurõ wedeseya. Cũã teero tiirí, yũũcã yũũ basiro añurõ wedesegũda. ¹⁹ Múã “masĩnetõrã niĩã” jĩ wãcũrã niipacara, mecũrĩ basoca wedeseri, añurõ useniremena nũcãjãmasĩcu. ²⁰ Biiro tiirãcãrẽ nũcãjããyiro: Múārẽ dutiaperare, múãyere néerãrẽ, múārẽ dutirãbiro tiiãperare, múã nemorõ uputĩ macãrãbiro múārẽ tiirãre, múārẽ diapõapu páracãrẽ nũcãjããyiro. ²¹ ¿Añujãĩ múārẽ cũã teero tiirí? Acuéi, ¿cũã tutuanetõjõãrã niĩ? Ësãpe cũãbiro tutuaria. Teero tiirã, cũãbiro ñañarõ tiirã.

Cũã “biro biia ùsãjã” jĩ añurõ wedecua. Teero tiigú, yũũcã cũãbiro yéẽ maquẽrẽ wedegũda, wededugaripacu. ²² Cũã “hebreoa niĩã” jĩcua. Yũũcã cũũrã niĩã. Cũã “Israelya põna macãrã niĩã” jĩcua. Yũũcã cũũrã niĩã. Cũã

“Abraham pãrãmerã niinunusera niiã” jĩcua. Yũcã cũũrã niiã. ²³ Cũã “Cristore padecotera niiã” jĩcua. Yũpeja cũã nemorõ cũũrẽ padecotegũ niiã. Yũ teero jĩĩgũ, wedeseãmagũbiro wedesea. Yũ cũã nemorõ padenetõncãwũ. Cũã nemorõ peresuwiseripũ sõneconowũ. Yũre cũã nemorõ tãnawã. Pee sĩãrĩquioro niwũ. ²⁴ Judíoa sicamoquẽñe yũre ñeenõcõjĩrã, wecũ caserodamena tãnawã. Cũã yũre tãnarécõrõ treinta y nueve tãnawã. ²⁵ Ītĩãrĩ yucũména yũre pãawa. Sĩcãrĩ ùtãperimena yũre déewa. Ītĩãrĩ ùsã wãari, doorĩwũ duadiawũ. Sĩcãrĩ duagũ, sicañami, sicabũreco tiimaapũre pasawũ. ²⁶ Pee wãanetõwũ. Díare tĩãwagũ, duariquioro netõwũ. Yaari basoca watoa, yãa wedera judíoa pũtopũ, judíoa niihẽrã pũtopũ quiorémena wãanetõwũ. Teero biiri macãpũre, basocã manirõpũre, díã pairĩmaapũre quiorémena cãmesãwũ. “Jesuré padeorã niiã” jĩditori basocã watoapũcãrẽ quiorémena cãmesãwũ. ²⁷ Yũ padegũ, ñañarõ netõwũ. Pee ñamirĩ cãnirĩwũ. Jũabóawũ. Oco sĩnidugãwũ. Pee betiwã. Yũsuãbuawũ. Apetóre yũre suti maniwã.

²⁸ Apeyerẽja, búrecoricõrõ yũ niipetiro macãrãrẽ Jesuré padeorẽ põnarĩ macãrãrẽ bayirõ wãcũã. ²⁹ Tutuhegũno niirĩ, yũcã cũũbirora tutuhegũ tũgueñaarua. Sĩcũrẽ ãpẽrã ñañarẽ tiidutĩri, cũũ ñañarẽ tiirĩ, yũ ñañarẽ tiidutĩramena cúaa. ³⁰ Yẽe maquẽrẽ wedegũ, “biiro tiigũno niiã yũja” jĩria. Teero jĩrõno tiigũ, “yũ tutuhegũ niiã” jĩã. ³¹ Cõãmacũ marĩ Ōpũ Jesús Pacũ yũ wederere “jĩditogũ mee tii” jĩmasĩqui. Cũũrẽna usenire ticorucujãrõ booa. ³² Yũ Damascopũ niirĩ, tiimacã dutigũ yũre ñeedugagũ, biiro tiirigũ niwĩ: Tiimacã witiware soperipũre surarare cũũrigũ niwĩ cotedutigũ. Cũũ tiidita õpũ Aretas wãmecutigũ doca macũ niwĩ. ³³ Yũ menamacãrãpe yũre biiro tiwã: Piimena tiimacã sãnirõ macã sopegãpũ duunũsediocowa. Teero tiigũ, yũ cũũrẽ ñeõrĩwũ.

12

Pablo quẽẽrõpũ tiirõbiro ññarigue

¹ Yẽe maquẽrẽ wededugaripacari, mãã yũre wederi tiia sũcã. Yẽe maquẽrẽ yũ basiro ãñurõ wederi, mããrẽ tiipũria. Teero biipacũ, marĩ Ōpũ quẽẽrõpũre tiirõbiro yũre ãñoriguere wedegũda. ² Cristore padeorĩ siro, biiro wãawũ: Quẽẽrõpũre tiirõbiro Cõãmacũ yũre cũũ pũtopũ nẽemũãwawi. Teerẽ yũ ññari siro, catorce cũmarĩ netõã. Yãã õpũũmena o yeeripũnamena dícu wãagu wãajĩyu; masĩriga. Cõãmacũ dícu masĩqui. ³⁻⁴ Aterẽ masĩã: Cõãmacũ ùmũãsepu Parãiso wãmecutitopũ yũre nẽejeawi. Yãã õpũũmena o yeeripũnamena dícu nẽewagũ nẽewajĩyi; masĩriga. Cõãmacũ sĩcũrã masĩqui. Yũ toopũ niigũ, basocãre wedemasĩña manirẽre wedeseri tũowũ. Yũ toopũ tuorigue basocãre wededutire mee niwũ. ⁵ Yũre toopũ nẽewariguere ãñurõ wedegũda. Yũ ãñurõ tiirigũepereja wederia. Yũ “basocũ dícu niigũ, tutuhegũ, ñañarõ netõã” jĩrẽre ãñurõ wedegũda. ⁶ Teero jĩpacũ, yũ basiro ãñurõ wedesedugagũ, wedesemasĩã. Diamacũ maquẽrẽ wedeseri, “mecũrĩ basocũ niĩ” jĩmasĩriya. Yẽe maquẽrẽ wedesemasĩpacũ, wedeseria. Yũ basiro yũ ãñurõ wedeseremena yũre padeorĩ boorã. Yũ tiirẽre ññatoarapũ, yũ wederere tuotõarapũ, padeorĩ booa.

⁷ Cõãmacũ yũre ãñorigue ãñurẽ peti niwũ. Yũ teerẽ wãcũgũ, yũ basiro “ãñugũ niiã” jĩrĩquio niwũ. Teero tiigũ, Cõãmacũ yũre teero wãcũrĩ jĩĩgũ, biiro tiwĩ: Satanás yãã õpũũrẽ pũnirõ tiirĩ, teero ññajãrigũ niwĩ. Tee pũnirẽ potaga sããwarobiro pũniã. ⁸ Ītĩãrĩ yũ marĩ Ōpũrẽ “tee pũnirẽre netõnẽña” jĩ sãimĩwũ. ⁹ Cũũpe yũre aterẽ jĩwĩ: “Yũ mũũrẽ ãñurõ tiia. Teero tiirõ, mũũrẽ apeyenõ

dusaría. Basocá tutuhera niirĩ, yuu tutuarere nemorõ ãñomasĩã”, jĩwĩ. Teero tiigú, yuu tutuhegu niirémēna useniã. Yuu tutuheremēna Cristo cũu tutuarere añurõ ãñoĩ. ¹⁰ Teero tiigú, yuu tutuhegu niirére useniremenā nũcãjãã. Yuu Cristore padeoré wapa ãpẽrã yũre ñañarõ jĩpacari, yũre apeyenó dusapacári, ãpẽrã yũre ñañarõ tiipacári, yũre wisiórere tugueñapacũ, useniremenā nũcãjãã. Nemorõ tutuhegu niirõno tiigú, nemorõrã tutuanemogũ wáaa.

Corinto macãrãrẽ Pablo bayiró wãcũrigue

¹¹ Yuu basiro yéē maquẽrẽ añurõ wedesegu, mecũgũbiro wedesegu tiia. Múãpeja yuu wedesedugaherere yũre wedeseri tiia. Múã yũre añurõ wedeseatã, añunibojĩyu. Múãrẽ jĩditoremēna buerá Jesús cũũyere wededutigu beserira nemorõ tugueñacua. Yũre “cũã docapũ niĩã” jĩ tugueñaria. Yuu búri niigú niipacũ, teero bueãmajãrã doca niiria. ¹² Yuu múã pũtopũ niigũ, potocõrõ manirõ pee Cõãmacũ dícu tiimasĩrere tiĩẽñowũ. Teemēna diamacũrã “yuu Jesús cũũyere wededutigu beserigu niĩã” jĩrere ãñowũ. ¹³ ãpẽrã Jesuré padeoré põnarĩ macãrãrẽ, múãcãrẽ sĩcãrĩbiro tiiwũ. Ate dícuire tiirĩwũ: Múãrẽ wapasériwũ. Múã tugueñarĩ, teemēna ¿múãrẽ ñañarõ tiirĩ? Ñañaãtã, yũre acabóya.

¹⁴ Yuu múã pũtopũ wáaguda jĩgũ, quẽnotóaa. Mecũtígã yuu wáaremēna ãtĩãrĩ wáaadacu. Toopũ jeagu, múãrẽ “niyeru ticoya” jĩ potocõricu. Múãyere boorĩ; Cristoyepere múãrẽ tiinemórĩ booa. Múã masĩã: Basocá cũã pacũsũmũãrẽ niyerure quẽnocũbosaricua; pacũsũmũãpe cũã põnarẽ niyerure quẽnocũbosacua. ¹⁵ Teero tiigú, yuu cõorócõrõ múãrẽ tiĩapugũda. Niipetire yuu tutuaremēna múãye niĩadarere tiĩapugũda. Teero yuu múãrẽ bayiró maĩrĩ, ¿deero tiirã múãpeja yũre ñuaró maĩgári?

¹⁶ Yuu múãrẽ potocõririguere masĩpacara, biiro jĩcua: “Cũũ meniĩgũ, marĩrẽ jĩditoqui; too síro marĩyere néewagũdaqui”, jĩcua. ¹⁷ ¿Yuu múã pũto ticocoramēna yuu múãyere jĩditoremēna ãmarĩ? ãmarĩwũ. ¹⁸ Yuu Titore múã pũtopũ wáadutiwũ. Teero biiri ãpĩ Jesuré padeogú marĩya wedegure cũũmēna ticocowũ. ¿Tito múã pũtopũre jĩditoremēna múãyere ãmarĩ? ãmarĩyigu. Múã añurõ masĩã: Ësã Titomēna sĩcãrĩbiro tiirã niĩã. Cũũcã múãrẽ buegu, añurẽ dícuire tiirĩgu niiwĩ.

¹⁹ Apetó tiirã, múã ãsãrẽ “añurõ wãcũdutira tiĩya” jĩ wãcũbocu. Niiria. Biirope niĩã: Ësã Cõãmacũ ãñacoropũre Cristomēna niĩjãrã, wedesea. Yuu maĩrã yáa wedera, niipetirere ãsã wedesea, múãrẽ Cõãmacũrẽ nemorõ padeonemóãrõ jĩrã. ²⁰ Apetó tiirã, yuu múã pũtopũ jearĩ, yuu booróbiro tiirĩbocu. Teerora yũrepecã múã booróbiro tiirĩbocu. Teeré wãcũgũ, cuiga. Apeyeréja, yuu múãrẽ “biiro tiibócu” jĩ wãcũã: “Cãmerĩtutira, ãñatutira, cúara, cũãye dícuire wãcũrã, queti jĩrã, ãpẽrãrẽ ñañarõ jĩrã, ‘ũsãjã ãpẽrã nemorõ añunetõnũcãã’ jĩrã, noo booró tiĩãmajãrã tiibócu”, jĩga. ²¹ Teero tiigú, múã pũtopũ wáanemorĩ, Cõãmacũ yuu Õpũ múã ñañarẽ tiirucũre wapa yũre boboro wáari tiibóqui. Múã ãpẽrãmēna múã booró ñañarõ ñeeaperere, múã nũmosãnumiã múã manũsũmũã niĩhãrẽ ñeeaperere, múã boboro manirõ tiirere wasohere wapa bayiró utibocu.

13

Wedeyaponorigue

¹ Mecũtígã yuu múã pũtopũ wáaadaremēna ãtĩãrĩ wáaadacu. Yuu toopũ jearĩ, sĩcũ ãpĩrẽ wedesãdugagu, Cõãmacũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora tiĩaro. Biiro jóanoã: “Puarã, ãtĩãrã ãñari siro, marĩ ãpẽrã tiirĩguere wedesãmasĩnoã”.

2 Too sugueropu múã putopu jeagu, “ñañaré tiiráre ñañarõ tiigúdacu” jĩ wedetoawu. Teero biiri niipetirare wedetoawu. Mecâtigã yoaropu niipacu, wedenemoã sũcã: Yuu múã putopu wáanemogũ, ñañaré tiiráre bóaneõ ññaricu sáa. 3 Teero tiirá, múã ateré diamacú masiãdacu: Cristo yuupure wãcũré ticorémēna wedesea. Cristo múãrē dutigú tutuhegu niiriqui; múã watoapure tutuanetõjõãgũ niĩ. 4 Ate diamacúrã niã: Cũũ curusapu tutuhegubiro páabiatunoyigu. Teero tiinorigu niipacu, cũũ Pacu tutuaremena catii. Ësãcã cũũbirora tutuhera niã, niirãpeja. Teero niipacara, cũũmena niijĩrã, Cõamacũ tutuaremena catia. Teero tiirá, tee tutuaremena múãrē wedera, tiiápuadacu.

5 Múã basiro ateré naĩrõ sãĩñãña: “¿Diamacúrã Jesuré padeorãra niĩ marĩ?” jĩñã. Múã basiro teeré ññate. ¿Múã masĩrite Jesucristo múãmena niirere? Masĩcu sáa. Apetó tiirá, diamacú cũũrē padeorĩcu. 6 Ësãpe diamacúrã cũũrē padeóa. Múãrē teeré masĩrĩ booa. 7 Ësã múãrē ñañaré tiirĩjããrõ jĩrã, Cõamacũrē sãĩbosáa. Basocá yuure “Corinto macãrãrē ãñurõ padeorĩ tiiwĩ” jĩrere ãmaãgũ mee tiia. Múã ãñurere tiirĩ boogá. Ësãrē “teero jĩãmajãrã tiiwã” jĩrĩ, ãñuniã. 8 Múã diamacú maquẽrē tiirĩ, ãsã “teerora tiiyã” jĩãdacu; diamacú maquẽrē cãmotãria. 9 Æpẽrã ãsãrē tutuherabiro ññarĩ, ãñuniã. Múãpe padeotutúara niirĩ, useniã. Teero tiirá, múãrē Cõamacũrē sãĩbosãnemoadacu, diamacúrã padeorã niĩãrõ jĩrã. 10 Yuu múã putopu wáaadari suguero, atipũrē jóaa. Toopú jeagu, tutuaromena múãrē dutidugariga. Marĩ Òpũ yuu múãrē dutimasĩrere ticorigu niiwĩ. Tee dutirémēna múãrē padeonemórĩ boosãã; múã padeorere ñañodugãria.

11 Yáa wedera, múãrē ãñurõ wáaaro. Múã ñañaré tiirere quẽnoñã. Cãmerĩ wãcũtutuari tiiyã. Sĩcãrõmēna ãñurõ niirecutiya. Teeré tiirĩ, Cõamacũ marĩrē maĩgũ marĩrē ãñurõ niirecutirere ticogú múãmena niigũdaqui. 12 Múã basiro cãmerĩ maĩrēmena ãñudutiya. 13 Niipetira Jesuré padeorã múãrē ãñudutiya.

14 Jesucristo marĩ Òpũ múã niipetirare ãñurē ticoaro. Cõamacũ múãrē maĩgũ múãmena niĩãrõ. Espĩritu Santo múãrē bapacatiaro.

Nocõrõrã jóaa.

GALACIA DITA MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Ãñuduticorigue

1-2 Yũũ Pablo múã Galacia macĀrĀrĒ Jesuré padeoré põnarĩ macĀrĀrĒ jóaa. Niipetira yũũ menamacĀrĀ wĀmemena múārĒ ãñuduticoa. Yũũ Jesucristo cūũyere wededutigũ beserigũ niiã. Yũũre basocá mee beserira niiwã; Jesucristo basiro cūũ Pacũmena beserira niiwã. CõãmacĀrĀ Jesucristo diarigũpũre masõrigũ niiwĩ.

3 Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩ Õpũ múārĒ ãñurĒ ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiiáro. 4 Cõãmacũ marĩ Pacũ boosãrirobirora Jesucristo marĩ ñañarĒ tiirĒre acabóaro jĩĩgũ, diabosarigũ niiwĩ. Marĩ cūũ teero tiiriguemena atibũreco macĀrĀ ñañarĒ tiirucũrere tiidũjãmasiã. 5 Teero tiirá, CõãmacũrĒ “mũũrã ɱpũtĩ macũ peti niigũ tiiã” jĩĩrucujããda. Teerora tiiáda.

Cristore padeorĒmena dícu netõnénoãdacu

6 Cõãmacũ múārĒ beserigũ niiwĩ, Cristo tiibosáremena múārĒ ãñurõ tiiáro jĩĩgũ. Múãpe cūũ teero beserira niipacara, máata peti cūũrĒ padeodũjãrã tiiáyiro. Æpĕrã buerĕpere nũnũrã tiiáyiro. Múã teero tiirĩ tũogũ, yũũpe tũomanijõãga. 7 Cũã buerĒ netõnére queti mee niiã. Cũã múārĒ wedewisiora tiiáyira; Cristoye quetire ñañodũgára tiiáyira. 8 Æsã múārĒ ãñurĒ queti Cõãmacũ basocáre netõnére quetire diamacũ wedetoawũ mĕe. MúārĒ merĕã wedegúnorĒ Cõãmacũ bayiró ñañarõ tiiáro. Sĩcũ ũsãno o ángele ũmũãsepũ diiátiarigũno merĕã wedericĀrĒ, ñañarõ tiiáro. 9 Æsã too sũgueropũ wederiguere yũũ mecũtĩgĀrĒ wedenemoã sũcã: Netõnére queti múã padeorĩguere múārĒ merĕã wedewisiogũnorĒ Cõãmacũ bayiró ñañarõ tiiáro.

10 Yũũ teerĒ jĩĩ jóagu, basocá yũũmena ɱseniãrõ jĩĩgũ mee jóaa; Cõãmacũpe yũũmena ɱseniãrõ jĩĩgũ jóaa. Yũũ too sũgueropũre “basocá yũũmena ɱseniãrõ” jĩĩ wãcũrucumiwũ. Atitóre teero wãcũgũjã, Cristore padecoteri basocũ mee niibocu.

Cõãmacũ Pablore wededutigũ cūũriague

11 Yáa wedera, yũũ múārĒ aterĒ masĩrĩ boogá: Yũũ netõnére queti wederĒ sĩquĕrã basocá wãcũre mee niiã. 12 Tee quetire basocá mee yũũre tũomasĩrĩ tiiwá. Teero biiri basocá mee yũũre buewa. Jesucristo basiro tee quetire yũũre masĩrĩ tiirigũ niiwĩ.

13 Yũũ too sũgueropũre niirecutiriguere múã tũojĩyu: Judíoa tiirĕcutirere nũnũgũ niirucumiwũ. AtecĀrĒ tũojĩyu: Jesuré padeoré põnarĩ macĀrĀrĒ bayiró ñañarõ tiirĩ basocũ niirucumiwũ; Jesuré padeoráno manijããrõ jĩĩgũ, cúārĒ cõãpetijãdũgamiwũ. 14 Yũũ mamũ niigũ, judíoa tiirĕcutirere ãñurõ tiinũnũserucumiwũ. Æpĕrã yũũ menamacĀrĀ nemorõ ũsã ñecũsũmũã tiimũãatiriguere tii, netõnũcãrucumiwũ. 15 Yũũ teero tiipacári, Cõãmacũ yũũ bauáadari sũgueropũ, cūũ tiidutiadarere “tiigũdaqui” jĩĩtoatu niirigũ niiwĩ. Yũũre ãñurõ tiigũ, beserigũ niiwĩ. 16 Cõãmacũ cūũ macũrĒ yũũre “ẽñogũda” jĩĩrĩ bũreco jearĩ, ẽñowĩ. Yũũre judíoa niihĕrĀrĒ cūũ macũye quetire wederĩ boorĩgũ niiwĩ. Teero tiigũ, Æpĕrãpũre “¿yũũ deero tiigũdari?” jĩĩ sãĩñãgũ wáariwũ. 17 Teero biiri Jerusalĕnũ Jesús yũũ sũguero besesũgueriracĀrĒ iñãgũ wáariwũ. Teero tiiróno tiigũ, diamacũ wáajõãwũ Arabia ditapũ. Toopũ niĩãrigũ Damascopũ cãmerũtũaatiwũ sũcã.

18 Itiácūma siro Jerusalénpu Pedrore sicato ññagū jeawu. Cūūmena pu semana puuáwu. 19 Āpērā Jesús cūūyere wededutigū beserirare ññaritu. Santiago marī Ōpū bai dícuere ññawū. 20 Yūu múārē jóare niirō maquē niirō tiia. Yūu múārē jīditogu mee tiia; Cōāmacū teeré masīqui.

21 Too síro Siria ditapu, teero biiri Cilicia ditapu wáawu. 22 Jesuré padeoré pōnarī macārā Judeapu niirā yūure ññamasīriwa ména. 23 Yéé quetipū dícuere tuoyíra. “Marīrē ‘ññañarō tiigúda’ jīgū nññarucúmirigū mecūtígārē ‘Jesuré padeoyá’ jī wedewarucugū tiáyigu; too sugueropure marī Jesuré padeodúri tiidugámirigūra niáyigu”, jīriguere tuoyíra. 24 Yūu Jesuré padeorí tuorá, Cōāmacūrē usenire ticoyira.

2

Pablo Jesuyé maquērē dutirí basocamena wedeserigūe

1 Catorce cūmarī Jerusalénpu yūu puuajeari siro, Bernabémena toopú wáawu sūcā. Ūsā menamacū Titocārē néewawu. 2 Cōāmacū yūure toopú wáari bootú niirigū niiwī. Teero tiigú, wáawu. Toopú jea, basocá niipetirarena neāriwu; Jesuyé maquērē dutirí basocamena dícu neāwū. Judíoa niihērārē netōnére queti yūu wederiguere cūārē wedewu. Yūu sicatorpu wedenucāriguere, yūu mecūtígā wederére “¿deero jīmiādari cūā?” jīgū wedewu. “Mūu wederé wapamaníā” jīārō jīgū, wedeñamiwū. 3 Cūā merēā jīriwa. Yūu menamacū Tito griegoayu niipacari, cūūcārē ūsā judíoa tiirucúrenorē tiidutíriwa. Cūārē “cōnerigū yapa macā caseróre widecōārō booa” jīriwa. 4 Āpērā Jesuré padeorámēna bapacutirira niiwā. “Ūsācā Jesuré padeorá niīā” jīdito, ññadutiri basoca niirira niiwā. Marī masīā: Jesuré padeorémēna netōnénoā. Cūāpe “marī ññecūsūmūā dutimūāatiriguere tiipetíheri, netōnénoña maniā” jīwā. Teero tiirá, Jesuré padeorá tiirécutirere ññarā tiiríra niiwā, ūsā ññecūsūmūā dutimūāatiriguere tiidutíadara. 5 Cūā teero tiidutípacari, ūsā péerogā cūā tiidutírere “tiiró boocú” jīriwu. “Jesuré padeorémēna netōnénoādacu” jīrē queti dícuere wedea, múā diamacū maquērē masīārō jīrā.

6 Jesuyé maquērē dutirí basoca “yūu biiro buea” jīrī tuorá, merēā jīāmariwa. (“Jesuyé maquērē dutirí basoca niīya” jīrā āpērā nemorō niiriya, yūu wācūrī. Cōāmacū marī niipetirare sīcārībíro ññaqi.) Cūā yūure “atepé tiidutíya judíoa niihērārē” jī wederiwa. 7 Teero wederono tiirá, ateré jīwā: “Cōāmacū mūārē judíoa niihērārē netōnére quetire wededutiijyi. Pedrore judíopere wededutirobirora mūārē cūāpere wededutiijyi”, jīwā. 8 Cōāmacū Pedrore beserigū niiwī, judíoare wedearo jīgū. Cūārā yūucārē beserigū niiwī, judíoa niihērāpere wedearo jīgū.

9 Jerusalénpure Santiago, Pedro, teero biiri Juan Jesuyé maquērē dutirí basoca niiwā. Cūā yūure jīwā: “Cōāmacū mūārē judíoa niihērārē wededuticōijyi”, jīwā. Teero tiirá, yūu, teero biiri Bernabére ateré jīwā: “Marī sīcārímēna padeadacu”, jīwā. Cūā ūsārē “Jesuyé quetire judíoa niihērārē wedera wáaya” jīwā. “Ūsāpe judíoare wedeada”, jīwā. 10 “Bóaneōrārē tiápuya” jīrē dícuere wededutiwa. Teerá niitoawu yūu “añurō tiigúda” jī wācūrigue.

Pablo Pedrore tutirigūe

11-14 Too síro yūu Antioquíapu niirī, Pedro toopú jeawi. Cūū sicato jeaari sirogā, judíoa niihērāmēna yaa, niijāmiwī. Too síro Santiago menamacārā jeawa.* Pedro cūārē cuirigū niiwī, “yūu widecōānoña manirāmēna yaaré

* 2:11-14 Santiago Jerusalénpu niyigu. Cūū menamacārā toopú niārira Antioquíapu jeayira. Cūā judíoa niyira. Santiago cūārē ticocorijyi; masīña maniā.

quetire Jerusalén macārārē wedebocua” jīgū. Teero tiigú, judíoa niihērāmena yaadu, bapacutinemoriwi. Pedro menamacārā judíocā teerora tiiwá. Bernabépara teerora tiinunúsejāwī. “Cōāmacū niipetira Jesuré padeoráre sīcārībīro īñaqui” jīrēre wederira niipacara, cūā bueriguere tiiñāmi, tiidújāwā. Cūā netōnére quetire masīrā niipacara, tee queti diamacú maquērē tiihéri īñawā. Teero tiigú, Pedrore paᵇ basocá īñacoropᵇ tutiwᵇ. Cūūrē jīwᵇ: “Mᵇᵇ judíoyᵇ niipacᵇ, judíoa niihērāmena yaamiāwᵇ; cūā tiiróbiro tiirécūtimiāwᵇ. Mᵇᵇ teero tiíarigue añunimiāwᵇ ména. Mecūtígā ¿deero tiigú cūāmena yaari, bapacutiri tii sáa? Mᵇᵇ buearirobiro tiiría. Teeména judíoa niihērārē ‘judíoa tiiróbiro tiiyá’ jīgū tiiite. Mᵇᵇ teero tiiré ñañaniā”, jīwᵇ.

Judíoa, judíoa niihērā padeorémena netōnénoādacu

¹⁵ “Marī puarā bauárapara judíoa niitoarira niiwᵇ. Judíoa niihērā Moisére dutiré cūūriguere tiiríya. Teero tiirá, ‘ñañarā niīya’ jīmiwᵇ. ¹⁶ Marī tee dutirére masīpacara, atepécārē masīā: Moisére dutiré cūūriguere tiirānorē Cōāmacū ‘añurārā niīya’ jī īñariqui; Jesucristore padeoránopere ‘añurārā niīya’ jī īñaqui. Teero tiirá, marī judíocā Jesucristore padeóa, Cōāmacū marīrē ‘añurārā niīya’ jīārō jīrā. Moisére dutiré cūūriguere ‘tiáda sūcā’ jīria. Ateména pᵇtᵇā: Tee dutiré tiirāre Cōāmacū ‘añurārā niīya’ jī īñariqui. ¹⁷ Marī ‘Cristomena dícu netōnénoādacu’ jīrē quetire wederi, maríya wedera judíoa marīrē wedepatiadacua. Biiro jīādacua: ‘Múā ñañaniā. Múā marī ñecūsūmᵇārē dutiriguere tiiría. Múā judíoa niihērāmena yaajīrā, cūā tiiróbiro ñañarē tiirá niī’, jīādacua marīrē. Teero jīrā, ‘Cristo ñañarō sᵇotígᵇ tii múārē’ jīrā tiiādacua. Cūā teero jīrē diamacú mee niīādacu. Cristo ñañarēre sᵇotíriqui. ¹⁸ ‘Marī ñecūsūmᵇārē dutirigue marīrē netōrī tiirícu’, jī wedetoawᵇ mée. Tee dutiriguere sᵇotínemogᵇ, yᵇᵇrá sᵇo netōnucāgᵇ niijābocu. ¹⁹ Yᵇᵇ Moisére dutiré cūūriguere tiipetídugapacᵇ, tiipetímasīriwᵇ. Teeré tiigú, ‘catiré petihére yᵇᵇ buarícu’ jī wācūwᵇ. Teeré wācūari siro, Cōāmacūmena añurō niirecutirere bᵇawᵇ. ²⁰ Cristo curusapᵇ diarirobirora yᵇᵇcā diagᵇ tiiróbiro wáarigupᵇ niigᵇ tía.† Tee tiigú, yᵇᵇ too sugueropᵇ niirirobiro niiria sáa. Yᵇᵇ basiro tiidugárere tiiría; Cristo yᵇᵇmena niigú tiidutírere tía. Cūā yᵇᵇre maírígᵇ niiwᵇ; yᵇᵇre diabosarígᵇ niiwᵇ. Yᵇᵇ mecūtígā Cōāmacū macūrē padeó, cūā tiidutírere tía. ²¹ Moisére dutiré cūūrigue basocá tiipetījāātā, Cōāmacū ‘añurārā niīya’ jī īñaātā, Cristo buri peti diabojiyi. Teero tiigú, Cōāmacū yᵇᵇre añurō tiirére ‘buri niiré niī’ jīria yᵇᵇ”, jīwᵇ Pedrore.

3

Moisére dutiré cūūrigue o Jesuré padeoré maquē

¹ Múā Galacia macārā, tᵇomasīhērā tiiróbiro tiirá tiiáyro. ¿Noā múārē jīditocāmesāmirīto apeyeré padeodutíra? Ūsā toopáre niirā, múārē Jesucristo curusapᵇ diabosarigue maquērē diamacú wedewᵇ. Añurō ūsā wederiguere tᵇomíwārā múā. ² Ate dícu múārē sāīñágūda: ¿Múā Moisére dutiré cūūriguere tiinunúsera, Espíritu Santore buarí? Buaríjiyu. Jesucristoye quetire tᵇo, padeorí, Espíritu Santo múāmena niinucājiyi. ³ Múā sicato Jesuré padeonucārā, Espíritu Santo tutuaremena múā ñañarē tiiríguere wasoríra niiwᵇ. Múā biiro tiinucārira niipacara, mecūtígārē múā basiro tutuaremena “añurārā niīādacu” ¿jī wācūgari? ¿Múārē tᵇomasīre petijōāi? ⁴ Jesuré múā sicato padeonucārī, āpērā múārē ñañarō tiiríra niiwᵇ. Mecūtígārē cūūrē padeodúra,

† **2:20** Diarira catirápᵇ ñañarē tiirucúriguere tiimasīricua. Teero tiirá, marī Cristomena diarirabiro niijīrā, cūā booré dícu tiidugáro booa.

“buri peti ñañarõ netõjïyu” ¿jïrã tiii? Yũũ tũgueñaãtã, buri peti ñañarõ netõrïjïyu. ⁵ Cõãmacũ mããrẽ Espiritu Santore ticodiocorigũ niwĩ. Cũũ tutu-aremena mãã watoapũre pee tiẽñorigũ niwĩ. ¿Deero tiigũ teero tiigãri, mãã tũgueñarĩ? Jesucristoye quetire mãã tũo padeorĩ, teero tiiquĩ. Moisére dutirẽ cũũriguere tiirípereja, teero tiirĩboqui.

⁶ Marĩ ñecũ Abraham Cõãmacũrẽ padeoyĩgu. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũũrẽ “ãñugãrã niĩ” jïĩ ññayĩgu.* ⁷ Teero tiirã, aterẽ masiña: Cõãmacũrẽ padeorã niĩya Abraham pãrãmerã niinũnũsera díamacũ. ⁸ Judíoa niñhãcãrẽ Cõãmacũrẽ padeorĩ, “ãñurãrã niĩya” jïĩ ññagũdaqui. Tee maquẽrẽ wedenoã Cõãmacũye queti jóaripũpũre. Cõãmacũ tee queti, ãñurẽ quetire Abrahamrẽ wedesũguerigũ niwĩ: “Mũũmena niipetire dita macãrãrẽ ãñurõ niire maquẽrẽ ticogũda”, jïĩrigũ niwĩ.† ⁹ Abraham Cõãmacũrẽ padeorĩgu niwĩ. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũũrẽ ãñurõ niire maquẽrẽ ticorigũ niwĩ. Atitócãrẽ niipetira Cõãmacũrẽ padeorãre ãñurõ niire maquẽrẽ ticoqui.

¹⁰ Æpẽã “Moisére dutirẽ cũũriguere tiirã, netõnénoãdacu” jïĩ wãcũmicua. Teero wãcũrãrẽ Cõãmacũ ñañarõ netõrĩ tiigũdaqui. Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã: “Niipetire Moisére dutirẽ cũũriguere tiipetĩhegu ñañarõ netõgũdaqui”,‡ jïĩ jóanoã. ¹¹ Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã: “Cõãmacũ cũũrẽ padeogũre ‘ãñugãrã niĩ’ jïĩ ññayĩgu; cũũrẽ catirẽ petihẽre ticogũdaqui”,§ jïĩ jóanoã. Teero tiirã, marĩ masiñoaa: Moisére dutirẽ cũũriguere tiigũre Cõãmacũ “ãñugãrã niĩ” jïĩ ññariqui. ¹² Tee dutirẽre tiigũ Cõãmacũpere ññapeoriqui. Tee dutirẽ biirope jïĩ jóanoã: “Niipetire tee dutirẽre tiipetĩgu catirẽ petihẽre bũagũdaqui”,* jïĩ jóanoã.

¹³ Tee jïĩpacari, ãsã judíoa teerẽ tiipetĩmasĩria. Teero tiirã, Cõãmacũ ñañarõ netõrĩ tiinõãdara niitoamiwã. Teero biiri ññagũ, Cõãmacũ Cristopere marĩye wapa wapatĩbosaro jïĩgũ, ñañarõ netõrĩ tiirĩgu niwĩ. Cõãmacũye queti jóaripũpũ tee maquẽrẽ jóanoã: “Niipetira yucũgũpũ siatũyorira Cõãmacũ ñañarõ netõrĩ tiirĩrapũ niĩya”,† jïĩ jóanoã. ¹⁴ Jesucristo marĩye wapa diabosarigũ niwĩ. Teero tiigũ, cũũrẽ padeorẽmena Cõãmacũ Abrahamrẽ “ãñugãrã niĩ” jïĩrirobirora judíoa niñhãcãrẽ “ãñurãrã niĩya” jïĩ ññagũdaqui. Teero biiri Jesucristore marĩ padeorĩ ññagũ, Cõãmacũ cũũ jïĩrirobirora marĩrẽ Espiritu Santore ticoqui.

Abrahamye maquẽ, Moiséye maquẽ

¹⁵ Yãa wedera, mecũtĩgãrẽ basocã cũã tiirucũremena mããrẽ sicaró queorẽmena wedegũda. Sícũ basocã ãpĩrẽ “biirora tiigũda” jïĩgũ, queti beserĩ basocũ putopũ wãa, paperapũpũ cũũ tiĩadarere jóadutiqui. Æñurõ jóaquẽnotoa, cũũ wãme jóapeoqui. Too sírore ãpĩ tiipũpũ jóariguere cosemasĩriqui; teero biiri jóanemomasĩriqui. ¹⁶ Cõãmacũ Abrahamrẽ “biiro tiigũda” jïĩrigue tee tiirõbirora niĩã. Cõãmacũ Abrahamrẽ “mũũ pãrãmi niinũnũsegũmena niipetire dita macãrãrẽ ãñurõ niire maquẽrẽ ticogũda” jïĩyĩgu. “Mũũ pãrãmerã niinũnũsera paũmena teerẽ ticogũda”, jïĩyĩgu. Biirope jïĩyĩgu: “Sícũmenarã ticogũda”, jïĩyĩgu. Cõãmacũ teero jïĩgũ, Cristoyere wedesũguegu tiiyĩgu. ¹⁷ Yũũ mããrẽ jïĩãrigue biiro jïĩdũgaro tia: Cõãmacũ Abrahamrẽ “mũũ pãrãmi niinũnũsegũmena biiro tiigũda” jïĩ quẽnorĩ siro, cuatrocientos treinta cũmarĩ siro Cõãmacũ Moisémena cũũ dutirẽ cũũyĩgu. Teerẽ cũũgũ, cũũ too sugeropũ Abrahamrẽ “biiro tiigũda” jïĩ quẽnorĩguere acabóridojaqui. ¹⁸ Abraham Cõãmacũrẽ padeorĩ, wapaséro manirõ Cõãmacũ cũũrẽ “ãñugãrã niĩ” jïĩ ññayĩgu. Marĩcã Cõãmacũmena ãñurõ niidũgara, Abraham padeoribirora Cõãmacũrẽ

* **3:6** Génesis 15.6. † **3:8** Génesis 12.3. ‡ **3:10** Deuteronomio 27.26. § **3:11** Habacuc 2.4. * **3:12** Levítico 18.5. † **3:13** Deuteronomio 21.23.

padeoró booa. Marĩ Moisére dutiré cūĩriguere tiirémēna Cõãmacūmena añũrõ niimasĩricu.

¹⁹ Too docare ¿deero tiigú Cõãmacū Moisémēna tee dutirére cūũyiri? Biiro niiã: Marĩrẽ “ñañarã, netõncãrepara niiã” jĩ tũomasĩãrõ jĩĩgũ, cūũyigũ. Tee dutirémēna niirucuũ, tēe Jesucristo jearipũ. Jesucristo jeari siro, cūũmena Cõãmacū “añũrõ tiigúda” jĩĩrigue diamacũrã wáariro niiwũ. Tee dutirére Cõãmacū ángeleare wededuticoyigũ Moisére. Moisépecã teeré tũogú, basocãpũre wēdenetõnecoyigũ. ²⁰ Abrahampere Cõãmacū cūũ añũrõ tiĩadarere ãpĩrẽ wededuticoriyigũ; cūũ basiro wedeyigũ. Teero tiiró, Abrahamrẽ jĩĩriguepeja Moisére jĩĩrigue nemorõ wapacutĩyiro.

²¹ Too docare Cõãmacū Abrahamrẽ “mũũ pãrãmi niinũnũsegũmena niipetire dita macãrãrẽ añũrõ niiré maquẽrẽ ticogũda” jĩĩyigũ. Too síro Cõãmacū Moisémēna cūũ dutirére cūũyigũ. Tee dutirére ticoriguemēna Cõãmacū Abrahamrẽ jĩĩriguere acabóriyigũ. Tee dutirére basocã tiipetĩdũgapacara, tiipetĩmasĩricua. Teero tiirã, catiré petihére bũarĩcua. Tee dutirére tiipetĩmasĩãtã, Cõãmacū cūũrẽ “añũrãrã niĩya” jĩĩbojĩyi. ²² Teero jĩĩrõno tiigú, Cõãmacū cūũye queti jóaripũpũ ate jóari tiirĩgũ niiwĩ: “Niipetira basocã ñañarere tiidũmasĩricua”, jĩĩ jóanoã. Teero tiigú, Cõãmacū Jesuré padeorã dícare añũrõ niiré maquẽrẽ ticoqui. Cūũrẽ añũrẽ ticori, Abrahamrẽ jĩĩriguebirora wáaa.

²³ Jesuré padeoré maquẽrẽ tũoadari sũguero, ãsã Moisére dutiré cūũriguemēna niiwũ. Tee dutirére yũuró niirõ tiirucúũ, tēe Jesuré padeoré maquẽrẽ masĩrĩpũ. ²⁴ Tee dutirémēna Cõãmacū ãsãrẽ “ñañaré tiirã niiã” jĩĩ tũomasĩdutigũ cūũyigũ. Teeré tũomasĩrã, Cristo jeari, cūũrẽ padeonũcãwũ. Cūũrẽ padeorĩ, Cõãmacū ãsãrẽ “añũrãrã niĩya” jĩĩ ññamasĩqui. ²⁵ Mecũtĩgãrẽ marĩ basocã Jesuré padeorãpũ niiã. Teero tiirã, Moisés dutirémēna niiria sãa. ²⁶ Múã niipetira Jesucristore padeorémēna Cõãmacū põna niiã. ²⁷ Teero tiirã, wãmeõtinorira niiwũ. Múã Jesuré padeorĩ, Cõãmacū múãrẽ cūũ tiiróbiro niirecutiri tiirĩgũ niiwĩ. ²⁸ Cõãmacū judíoare, judíoa niihẽrãrẽ sĩcãrĩbíro ññaqũ. Dutiapenori basocare,† dutiapenoña manirãrẽ sĩcãrĩbíro ññaqũ. Teero biiri ãmũãrẽ, numiãrẽ sĩcãrĩbíro ññaqũ. Cõãmacū múã niipetira Jesucristore padeorãre sĩcãrĩbíro ññaqũ. ²⁹ Múã Cristore padeorã niijĩrã, Abraham pãrãmerã niinũnũsera díamacũ niiã. Teero biiri Cõãmacū Abrahamrẽ “añũrõ niiré maquẽrẽ ticogũda” jĩĩrirobirora múãcãrẽ ticogũdaqui.

4

¹ Múãrẽ queorémēna wēdenemogũda. Sĩcũ wĩmagũrẽ cūũ pacũ cūũ cuorére cūũqui. Cūũ wĩmagũ masãtuajearipacu, cūũye niĩadarere ñeeriqui. Tee niipetire cūũye niipacari, padecoteri basocũ tiiróbiro niiqui ména. ² ãpẽrã cūũrẽ masõcua. Teero biiri ãpẽrã cūũye niĩadarecãrẽ ññanũnũsebosacua, tēe cūũ pacũ “cūũrẽ teeré ticowa” jĩĩ wederi bũreco jearipũ. ³ Teerora wáawũ marĩcãrẽ. Wĩmarã niirã, marĩ Pacũye “ticorijãña ména” jĩĩnorira tiiróbiro niiwũ. Marĩ ñecũsũmũã tiidutĩmũãatiriguemēna niiwũ. ⁴ Cõãmacũpe cūũ queorĩ bũreco jeari, cūũ macũrẽ ticodiocorigũ niiwĩ. Numiõpũre bauãri tiirĩgũ niiwĩ. Cõãmacũ macũ marĩ tiiróbiro bauãrigũ niijĩgũ, cūũcã basocãye dutirémēna niirigũ ni-iwĩ. ⁵ Cõãmacũ cūũ macũrẽ bauãri tiiyigũ, marĩ Moisére dutiré cūũriguemēna niimirare netõnéãrõ jĩĩgũ. Marĩrẽ netõnéãri siro, Cõãmacũ marĩrẽ cūũ põna wáari tiirĩgũ niiwĩ. ⁶ Cõãmacũ marĩrẽ “yũũ põna niitoaya” jĩĩjĩgũ, marĩpũre cūũ macũmēna Espĩritu Santore ticodiocorigũ niiwĩ. Teero tiirã, Cõãmacũrẽ “Pacũ” jĩĩmasĩã. ⁷ Cõãmacũ marĩrẽ tiibosãriguemēna padecoteri basoca tiiróbiro

† 3:28 Pecasãyemēna: esclavos.

tiirá niicua. Niipetira tee dutirére tiiráno Agarya pōna macārā tiiróbiro dutiapenori basoca niiya. ²⁶ Marī Jesuré padeorápeja dutiapenori basoca mee niia. Jerusalén ɛmɛãsepɛ niirí macā macārā niia. Dutirémēna niiria; Sara pōnabiro niia. ²⁷ Cōāmacūye queti jóaripūɛ ate jóanoā:

Mɛɛ numiō pōnamanígō, ɛseniña.

Pōnacutíadari suguerogā, pūnirénorē tɛgueñañaripaco, ɛseniremena acaribíya.

Mɛɛ “pōnamaníyo” jīī, cōānorigope too síropɛɛ mɛɛ pāramērā paɛ niiaɗadua.

Mɛɛ apegó manɛcutigo nemorō pāramērā ɛɔogódacu,†

jīī jóanoā.

²⁸ Yáa wedera, Cōāmacū Abrahamrē jīīrirobirora Isaac bauáyigu. Teerora Cōāmacū “mɛɛ pāramērā paɛ niiaɗadua” jīīrirobirora marīɛcārē Abraham pōnabiro wáari tiiquí. ²⁹ Tíatore Sara macū Espiritu Santo tiiapuremena bauáyigu. Dutiapenori basoco macū Ismael iñatutiremena cūñrē nɛnɛrucúyigu.

Atitócārē teerora wáaa: Dutirémēna niirā Jesuré padeoráre nɛnɛrucúcu.

³⁰ Cōāmacūye queti jóaripūɛ Ismael, Isaaye maquērē ate jóanoā: “Dutiapenori basoco macūrē cūñ pacɛ ɛɔorigue pɛtɛáricu. Sara macūpere pɛtɛácu. Teero tiiró, dutiapenori basoco coo macūmenarā cōājãña”,‡ jīī jóanoā. ³¹ Yáa wedera, atemēna pɛtɛáa: Marī dutiapenori basoco pāramērā niinɛnɛserabiro niiria. Sara pāramērā niinɛnɛserabirope niia sáa.§

5

Moisére dutiré cūñriguemena niiria

¹ Cristo marīrē marī ñecūsūmɛã tiimúãatiriguemena niimirirare netōnérigu niiwī, dutiapenori basoca tiiróbiro niirijããrō jīīgã. Teero tiirá, “Moisére dutiré cūñriguere tiiyá” jīīrãrē yɛɛrijãña. “Dutiapenori basoca tiiróbiro niiaɗa sūcã”, jīīrijãña.

² Tɛgueñate. Yɛɛ Pablo múãrē ateré jīīã: “Cōnerígu yapa macā caseróre widecōãña”, jīī dutiráre múã “jáɛ” jīīrã, Cristo múãrē añurō tiibosárigue “wapamaníã” jīīrãbiro tiirá tiia. ³ Múãrē jīīnemogúda: “Widecōãña” jīī dutiráre yɛɛgúno niipetire Moisére dutiré cūñriguere tiipetijãrō booa. ⁴ Múã “Moisés dutirémēna netōãdadu” jīīrã, Cristore duurá tiia. Cūñ maĩrémēna múãrē añurē ticoriguere tiidióra tiia. ⁵ Ɔsãpeja Espiritu Santo tiiapuromena ateré wãcūã: Ɔsã Jesuré padeorá niirí, Cōāmacū ɛsãrē “añurãrã niiya” jīīgúdaqui. Teero cūñ jīīrere ɛseniremena yuea. ⁶ Marī Jesucristore padeorá ate masíã: Widecōãnorira niirí, o widecōãñoña manirã niirícãrē, wapamaníã Cōāmacūrē. Jesuré padeorá niijīrã, ãpērãrē maĩmasíã. Tee doca wapacutía.

⁷ Sicato múã Jesuyére tɔorá, cūyue buerere añurō nɛnɛrã tiimíwũ. ¿Noã múã diamacú maquērē nɛnɛmírirare wedemecūōmiríto? ⁸ Teeré Cōāmacūrē díorijãña. Cūñrã múãrē Jesuré padeoáro jīīgã, beserigu niiwī. ⁹ Merẽã wederá pɛarãgã niipacara, pã púuri tiiré tiiróbiro niicua. Pã púuri tiiré péerogã sããpacari, pã tiiríbɛɛɛɛɛɛɛ sesapetijōãcu. Tee tiiróbiro Jesuré padeoráre ñañorã tiicúa. ¹⁰ Cūñ teero tiirere yɛɛ wãcūpatiria. Múãcã yɛɛ tiiróbiro Jesuré padeorá niia. Teero tiirá, múã, yɛɛ tɛgueñarí, yɛɛ tiiróbiro padeorucújããdadu. Cōāmacū múãrē ñañodɛgágɛnorē ñañarō netōrí tiigúdaqui.

¹¹ Yáa wedera, yɛɛ “widecōãrō booa” jīīrē maquērē wederia. ãpērã yɛɛre “tee maquērē wedei” jīīrã, jīīãmajãrã tiicúa. Yɛɛ tee maquērē wedeatã, judíoa yɛɛre ñañarō tiiríbocua. Yɛɛ “Jesucristo curusapɛ diabolariquemena netōnénoãdadu” jīīrē maquē dícuere wedea. Tee maquērē yɛɛ wederé wapa

† 4:27 Isaías 54.1. ‡ 4:30 Génesis 21.10. § 4:31 Sara macū cūñ pacɛyere ñeero tiiróbirora marī Cōāmacū cūñ pōnarē ticoadarere ñeeãdadu.

yure ñañarō tiiya. ¹² Múārē “widedcōaña” jīrāno cúā basiro bayisāñúrō widetári boomíga.

¹³ Yáa wedera, Cōāmacū múārē dutiapenori basoca tiiróbiro niiārō jīgū mee beserigū niwī. Múā Moisés dutirémēna niiria sáa. Teero tiirá, “marī booró ñañaré ugaripéarenorē tiáda” jī wācūrijāña. Teero wācūrōno tiirá, cāmerī maírēmēna tiápu, niirecutiya. ¹⁴ Marī niipetire Moisére dutiré cūūriguere sicaró dutirómenarā putuámasiā. Biiro niiā: “Mūu basiro maírō tiiróbirora āpērācārē maíña”, jīā. ¹⁵ Múā basiro cāmerītutira, cāmerī ñañarō jīrā dōca, wáicūra tiiróbiro cāmerīquēcōātōrā tiádacu. Múā basirora teeré tiirá, basocāpetiadacu. Teero wáari jīrā, tuomasī, niirecutiya.

Espíritu Santo tiidutíre tiiró booa

¹⁶ Múārē biiro wedegūda: Espiritu Santo múārē tiidutírobirora tiirucújāña. Múā teero tiirucúra, ñañaré múā ugaripéarere tiirícu. ¹⁷ Marī ñañaré ugaripéareno Espiritu Santo boosāre mee niiā. Espiritu Santo boosārepeja marī basiro ugaripéare mee niiā. Ate puaró cúasorobiro biicōātōā. Teero tiirá, marī ñañaré tiidugári, Espiritu Santo “tiiríjāña” jīqui. ¹⁸ Espiritu Santo tiidutíre marī tiirá, “Moisés dutirémēna marī netōnénoādacu” jī wācūricu sáa.

¹⁹ Ñañaré ugaripéare maquērē masīnotoaa. Teeré tiiráno ateré tiicúa: Cúā numosānumiā, cúā manusūmūā niihērārē ñeeapecua; āpērāmēna cúā booró ñañarō ñeeapecua; ateré tiirécutirano sīcū tuomasīhēgū tiiróbiro tiirécuticua; ²⁰ basocábiro bauráre, wáicūrabiro bauráre weerirare padeocúa; sīquērā yáíwa jīditoremena tiiráno wātīā dutirémēna tiirucúcu; iñatuticua; cāmerī iñadugaricua; āpērārē doecua; péerogā tiipacári, cúajācu; cúā booré dícuere tiidugácu; āpērā añurō wācūrēre tuodugáricua; wáabatejōārī tiicúa; ²¹ āpērāyére iña, ugorepira niicua; basocáre sīācōācu; búrecoricōrō cūmucua; bosebureco niirī, cūmu, āpērārē acaribícua; teero biiri apeyé pee tee tiiróbiro bauré tiicúa. Múārē too sugueropū jīrirobirora wedenemogāda sūcā: Teenó tiirécutirano Cōāmacū dutiré marīpūre jeariguenorē buarícua.

²² Yucūgū añurígūno añuré ducacūtia. Teero tiiróbiro Espiritu Santo ateré marī wācūrēpūre witiatiri tiiquí: Cāmerī maícú; usenire cuocú; añurō niirecutirere cuocú; marīrē merēā wáari, potocōrō manirō niimasīcu; āpērārē bóaneō iñacu; cúārē añurō tiicú; “marī tiáda” jīrēre queoró tiicú; ²³ “āpērā nemorō niiā”, jī tūgueñaricu; ñañarō wācū tiidugápacara, tiirícu. Sicaró dutiró tee maquērē “tiiríjāña” jī cāmotáro maniā. ²⁴ Marī Jesucristore padeorá niijrā, ñañaré ugaripéamiriguere duujāā sáa. ²⁵ Espiritu Santomena catiré petihére cuoa. Teero tiirá, cūū tiidutírobirora tiirucújārō booa. ²⁶ Marī “āpērā nemorō niiā” jī tūgueñarijāāda. “Mūu nemorō añurō tiimasīā teerēja”, jīrijāāda. Cāmerī ugorijāāda.

6

Cāmerī tiápuya

¹ Yáa wedera, sīcū Jesuré padeogá apetó ñañaré tiibóqui. Múā Jesuré añurō padeoráno cūū teero tiirí iñarā, tiápuya. Añurō bóaneōremēna cūūrē wedeya. “Mūu ñañaré tiirēre Cōāmacū booríqui; teero tiigú, wācūpati, wasoyá”, jīña. Múācā ñañaré tiirí jīrā, wācūtutuaya. ² Múārē merēā wáari, cāmerī añurō tiápuya. Teeré tiirá, Cristo dutirēre queoró tiádacu.

³ Apetó sīcū “yūū āpērā nemorō niiā” jī wācūmiqui. Cúā nemorō niiripacu, bári peti wācūāmajāqui. Teero jī wācūgū, cūū basirora jīditogu tiiquí. ⁴ Marī basiro marī tiirēre “¿añunigari?” jī wācūāri siro, besero booa. Añurō tiári

siro, “cúã nemorõ añurõ tiiájïyu” jïi wãcũrijãña. Marï basiro tiiáriguepere useni, niijãrõ booa. ⁵ Æpï marï tiimasïrenorẽ tiimasïriqui. Marïpecã cãũ tiimasïrenorẽ tiimasïricu. Marï basiro Cõãmacũ tiidutirere tiiró booa.

⁶ Múãrẽ Jesuyé quetire bueré wapa cúãrẽ niyerumena, yaarémena, apeyenómena tiiápuro booa.

⁷ Múã ateré masïbocu: “Yũũ ñañaré tiirí, Cõãmacũ teero ññajãqui” jïi wãcũgũno cãũ basiro jïiditogu tiii. Queorémena wedeguda: Sïcũ oteri, cãũ oterigue wii, ducacuticu. ⁸ Sïcũ ñañaré ugaripéarere tiigú ñañaré otegú tiiróbiro niiqui; ñañarére buagúdaqui. Æpï Espiritu Santo boorere tiigúpe añuré otegú tiiróbiro niiqui; catiré petihére buagúdaqui. ⁹ Teero tiirá, marï añurõ tiirere páasutirijãrõ booa. Marï páasutihéri, sïcũ otegú cãũ oterigue dũca añurére seenéogũ tiiróbiro niĩadacu; añurére buaadacu. ¹⁰ Teero tiirá, marï jeatuaro niipetirare añurõ tiíada. Jesuré padeorãpere nemosañúrõ tiiápuada.

Wedeyaponorigue

¹¹ Ññaña. Yũũ basirora jóagu paca jóaremena múãrẽ jóagu tiiã.* ¹² Múãrẽ widecõãdutira judíoamena añurõ putuáada jïirã, teero tiidutícua. Cúã Jesucristo marïrẽ curusapũ diabosarigue queti dícare wedeatã, judíoa cúãrẽ tuti, ñañarõ tiibócua. Ñañarõ netõdũgáhera, Jesucristoye maquẽrẽ, teero biiri widecõãre maquẽrẽ buecua. ¹³ Cúã widecõãnorira niipacara, Moisére dutiré cũũriguere tiipetiriya. Teeré tiipetiripacara, múãrẽ widecõãdutiayira. Biiro jïi wedebatedũgacua: “Ësãrã Galacia dita macãrãrẽ widecõãrĩ tiiwũ”, jïidũgacua. ¹⁴ Yũũ doca yũũ basiro tiiríguere wedebateridojãã; Jesucristo tiiríguepere wedebatea. Biiro jïi wederucua: “Jesucristo marïrẽ curusapũ diabosarigũ niiwĩ”, jïi wedea. Teero tiigú, atibúreco macãrã cúã ñña ugaripéarere “bári niiré peti niĩã” jïi ññaã; teeré tiinemódũgariga. Cúãpecã yũũ Cristoye quetire wederucurere “bári niiré peti niĩã” jïicua; teeré tũodũgáricua.† ¹⁵ Widecõãnorira niirĩ, o widecõãnoña manirã niirĩcãrẽ, Cõãmacũrẽ wapananíã. Marï ñañaré tiirécũtiriguere wasoré, teero biiri marï Jesuré padeoré doca wapacutía. ¹⁶ Niipetire yũũ wederere tiinũnũseranorẽ Cõãmacũ añurõ niirecutiri tiiáro; cúãrẽ bóaneõ ññaãrõ. Cúãrã Cõãmacũyara díamacũ niĩya.

¹⁷ Yũũ Jesuyé quetire wederé wapa cúã yũũre tãnarígue cãmi tusaa. Tee cãmimena “yũũ Jesuré padecotegũ niĩã” jïi ññoã. Teero tiirá, mecũãmena sïcũ yũũre potocõnemorijããrõ. Teero biiri yũũ wederere wedemecũõrijããrõ.

¹⁸ Yáa wedera, marï Òpũ Jesucristo múãrẽ añuré ticoaro. Teerora wáaaro. Nocõrõrã jóaa.

* **6:11** Æpï jóabosajïyi ména. Niituredaripure Pablo basiro jóajïyi. Basocá teeré ññarã, “cũãrã jóajïyi” jïimasajïya. † **6:14** Pecasãyemena: “el mundo está muerto para mí y yo estoy muerto para el mundo”.

ÉFESO MACÃRÃRĒ Pablo jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo Cõãmacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigũ niiã. Múã Éfeso macãrã Cõãmacũrẽ padeorã Jesucristore añurõ padeorãre añuduticoa.

² Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ôpũ múãrẽ añuré ticoaro; añurõ niirecutiri tiiãro.

Cristomena Cõãmacũ marĩrẽ añurõ tiiré

³ Cõãmacũ Jesucristo marĩ Ôpũ Pacũre usenire ticoada. Cũũ marĩrẽ niipetire añurõ yeeripũnacũtũre maquẽrẽ ticodiocorigũ niĩwĩ. Cũũ marĩ Cristomena niĩrãrẽ añurõ tiirigũ niĩwĩ. ⁴ Cũũ marĩrẽ añurõ tiirigue biiro niiã: Atibũreco tiiãdari sugũero, cũũ marĩrẽ Cristomena niĩãdarare besetõarigũ niĩwĩ. Marĩrẽ cũũ ñãacoropũre ñããarẽ manirã, ñããarẽ tiirĩrirabiro niirĩ boogũ, teero tiirigũ niĩwĩ. ⁵ Cõãmacũ too sugũeropũ marĩrẽ maĩgũ, Jesucristomena marĩrẽ “yũũ põna niirĩ tiigũda” jĩrigũ niĩwĩ. Teerẽ tiigũ, cũũ tiidũgãrirobirora tiirigũ niĩwĩ. ⁶ Cũũ macũ cũũ bayirõ maĩgũmena marĩrẽ añunetõjõãre ticorigũ niĩwĩ. Teero tiirã, cũũ añuré ticorigũre wãcũrã, cũũrẽ usenire ticoa. ⁷ Marĩ cũũ macũmena niiã. Cũũye dímena marĩ ñããarẽ tiiré wapare wapatĩbosarigũ niĩwĩ. Teemẽna Cõãmacũ marĩ ñããarẽ tiirẽre acabõrigũ niĩwĩ. Cũũ marĩrẽ añurõ tiidũgãgũ, teero tiirigũ niĩwĩ. ⁸ Cũũ marĩrẽ niipetire masĩrẽ, tũomasĩre ticogũ, cũũ maĩrẽ ãñõrigũ niĩwĩ. ⁹ Cũũ “tiigũda” jĩrigũre too sugũero macãrãpũ masĩña manirĩguere marĩrẽ masĩrĩ tiirigũ niĩwĩ. Cristo tiirĩguemena teerẽ masĩrĩ tiirigũ niĩwĩ. ¹⁰ Cõãmacũ “teero tiigũda” jĩrĩ bũreco jearĩ, cũũ jĩrirobirora wãaadacu. Cristore niipetirere, niipetirare dutiri tiigũdaqui. Ñũũãsepũ niirãrẽ, atibũrecopũ niirãrẽ Cristo dutigũdaqui.

¹¹ Cõãmacũ cũũ boorõbirora niipetire cũũ “biiro tiigũda” jĩrẽre tiiquĩ. Cũũ too síropũ tiiãdarere wãcũtoarigũ niĩwĩ. Teero tiigũ, marĩrẽ beserigũ niĩwĩ. Cũũ marĩrẽ besegũ, too síro Cristomena cũũ “ticogũda” jĩrigũre marĩcãrẽ ticogũdaqui. ¹² Cũũ teero tiigũ, ãsã Cristore padeosũguẽrĩrere añurõ niirĩ booquĩ. Basocã ãsã añurõ niirẽre ñããarẽ, Cõãmacũ añurõ tiirẽre usenipeoadacua. ¹³ Múãcã diamacũ maquẽ quetire tũojĩrã, netõnẽre quetire tũojĩrã, Cristore padeojĩrã, cũũmena niiã. Teero tiigũ, Cõãmacũ “yãara niĩyã” jĩgũ, múãrẽ Espĩritu Santore ticodiocorigũ niĩwĩ. Espĩritu Santo Cõãmacũ “múãrẽ ticodiocogũda” jĩrigũra niĩ. ¹⁴ Cõãmacũ Espĩritu Santore marĩrẽ tico-toarigũ niĩwĩ. Teero tiirã, marĩ aterẽ masĩã: Cõãmacũ niipetira cũũ põnarẽ cũũ pũtopũ néewagũdaqui. Toopũ niipetire cũũ “ticogũda” jĩrigũre ticogũdaqui. Cũũ teero tiirĩ, basocã cũũrẽ usenipeoadacua.

Pablo Éfeso macãrãrẽ sãibosãrigue

¹⁵⁻¹⁶ Teerẽ wãcũgũ, Cõãmacũrẽ usenire ticoa. Yũũ múã marĩ Ôpũ Jesurẽ padeorẽre tũowũ; teero biiri múã niipetira Cõãmacũrẽ padeorãre maĩrẽcãrẽ tũowũ. Teero tiigũ, múãrẽ sãibosãrecõrõ Cõãmacũrẽ usenire ticoa. ¹⁷ Cõãmacũ marĩ Ôpũ Jesucristo Pacũ añunetõjõãgũrẽ múãye niĩãdarere biiro sãĩã: “Cõãmacũ, Espĩritu Santo cúãrẽ masĩrẽre jearĩ tiiyã; mũũ niirecutirecãrẽ añurõ masĩrĩ tiiyã”, jĩã. ¹⁸ Atecãrẽ sãĩã: “Cõãmacũ, cúãrẽ aterẽ añurõ masĩrĩ tiiyã: Mũũ cúãrẽ ‘añurõ tiigũda’ jĩgũ, beserigũ niĩwũ; niipetira mũũrẽ padeorãre añuré petire ticogũdacu; ¹⁹⁻²⁰ mũũ tutuanetõjõãgũ niiã; tee tutuaremena ãsã Cristore

padeoráre tiiápua”, jĩ sãĩã. Tee tutuanetõjõãremena Cõãmacũ ateré tiirígu niiwĩ: Cristo diarigupure masãrĩ tiirígu niiwĩ; cũũ masãmuãari siro, cũũrẽ cũũ puto ãmuãsepu õpũ duirípĩrõ diamacũpe dupoyigu. ²¹ Cũũrẽ niipetira Õpũ peti sããrĩ tiiyígu. Teero tiigú, õpãrã atibúrecopu niirã, ãmuãsepu niirã Õpũ peti niĩ. Æpĩ cũũ sotoa macũ maniĩ. Cũũ atibúreco macãrã sotoa macũ niĩ; too síro macãrã sotoa macũ niirucugudaqui. ²² Cõãmacũ niipetirere, niipetirare Cristo doca putuári tiiyígu. Teero biiri Cõãmacũ niipetira Jesuré padeorí põna macãrãrẽ dutigúre sõnecorigu niiwĩ; cũũ marĩ dupu tiiróbiro niĩ. ²³ Marĩ cũũrẽ padeorí põna macãrã cũũya õpũũ tiiróbiro niĩã. Cũũ marĩ niipetiramena wáaqui. Cũũ niipetiropu niĩ; atibúrecopu, ãmuãsepu teerora niiqui.

2

Cõãmacũ marĩrẽ maĩgú netõnérigue

¹ Too sugueropu múã ñañaré tiirira niijĩrã, diarira tiiróbiro niirira niiwũ. ² Atibúreco macãrã tiiróbiro ñañaré tiirira niiwũ. Wãtĩãrẽ dutigú boorere tiinunúsewu. Cũũ atibúreco macãrã Cõãmacũrẽ netõnucãrãrẽ dutigú niĩ. ³ Too sugueropu marĩ niipetira cũã tiiróbirora ñañaré tiirucúwu. Marĩ ñañaré tiidugárere ugaripéawu. Marĩ noo booró ñañaré tiiádarere wãcũwũ. Teeré wãcũari siro, teeré tiijãwũ. Teero tiigú, Cõãmacũ marĩmena cúanetõjõãyigu. Æpẽrã tiiróbirora marĩcã ñañarõ tiinóbojĩyu. ⁴ Cõãmacũpe marĩrẽ bayiró maĩgú, bóaneõ ññarigu niiwĩ. ⁵ Marĩ ñañaré tiirira niijĩrã, Cõãmacũ ññacoropure diarira tiiróbiro niiwũ. Teero ññapacu, marĩrẽ Cristomena catiré petihére cuorá niirĩ tiirígu niiwĩ. Cõãmacũ múãrẽ cũũ ãñuré ticorémene netõnérigu niiwĩ. ⁶ Marĩ Cristomena masãmuãrira tiiróbiro niirĩ tiirígu niiwĩ. Jesucristo ãmuãsepu duirobirora marĩcã cũũmena toopá duirã tiiróbiro niirĩ tiirígu niiwĩ.* ⁷ Too síro macãrãpore cũũ marĩrẽ ãñuré ticoriguere ãñogúda jĩgũ, teero tiirígu niiwĩ. Cũũ marĩrẽ tiiápugu, Jesucristomena niirĩ tiirígu niiwĩ. ⁸ Marĩ Jesucristore padeorí, Cõãmacũ marĩrẽ cũũ ãñuré ticorere ãñogú, netõnérigu niiwĩ. Tee marĩ basiro tiirígue mee niĩã; Cõãmacũ ticorigue niĩã. ⁹ Marĩ ãñurõ tiirere ññagũ mee netõnéwĩ. Teero tiigú, sícãno “yũ ãñurõ tiirígue wapa Cõãmacũ yũre netõnéwĩ” jĩmasĩña maniã. ¹⁰ Marĩ cũũ tiirira niĩã. Marĩ ãñurõ tiirémene basocãre tiiápuaro jĩgũ, marĩrẽ Jesucristomena niirĩ tiirígu niiwĩ. Marĩ ãñurõ tiiádarere Cõãmacũ too sugueropu quẽnotóayigu.

Marĩ Cristomena ãñurõ niirecutijãã

¹¹ Teero tiirã, ateré wãcũña: Múã judíoa niihẽrã bauárira niiwũ. “Widẽcõãnoña† manirã niicua”, jĩwã judíoa múãrẽ. Cúãpe “widẽcõãnorira niĩã ãsãjã” jĩwã, cúãya õpũũ maquẽpu dícuere widẽcõãnorira niipacara. ¹² Too sugueropure múã Cristomena niihẽrã niiwũ; Israelya põna macãrãmena niiriwu; Cõãmacũ “netõnégũdure ticocoguda” jĩrere múã pacusũmuãrẽ wederiyigu; diari siro, ¿deero wáaadari? jĩmasĩriwu; atibúreco macãrã tiiróbiro Cõãmacũrẽ masĩriwu. ¹³ Múã yoaro macãrã tiiróbiro niirã niijĩrã, cũũrẽ masĩriwu. Atitóre Jesucristomena niijĩrã, cũũye dí õmayudiariguemena Cõãmacũrẽ masĩã; putogã macãrã tiiróbiro niirã putuãa. ¹⁴ Cristo niĩ marĩrẽ ãñurõ niirecutirere ticogú. Judíoare, judíoa niihẽrãrẽ sicapõna macãrã niirĩ tiirígu niiwĩ. Marĩ cãmerĩ ññadugarimirigue opatãdi tiiróbiro niiwũ. Cũũ tiitãdire cõãrigu niiwĩ. ¹⁵ Cũũ diariguemena judíoare dutirere “biiro tiiyã”, “biiro tiirĩjãña” jĩrere duurĩ tiirígu niiwĩ. Teero tiiríguemena

* **2:6** Too sugueropu õpãrãména duirã cũãmena dutiyira. † **2:11** Cõnerígu yapa macã caseróre.

p̄apōnā macārā niimirare sicapōnarā p̄t̄uári tiirígu niiwī. Marī cūmena sīcārōména niijīrā, sicapōna macārā niīā. Teero tiirā, judíoa, judíoa niihērā sīcārōména añurō niirecutimasīā. ¹⁶ Cū curusap̄u diariguemena marī cāmerī ñadugaririguere petirī tiirígu niiwī. Cū diariguemenarā p̄apōnā macārā niimirare sicapōnarā niirī tiirígu niiwī. Teero biiri teeménarā Cōamacūmena bapacutimasīā sūcā.

¹⁷ Cristo múā yoaro macārā tiiróbiro niimirare añurō niirecutire maquērē wedeḡu atiriḡu niiwī. Ūsā p̄togā macārā tiiróbiro niimiracārē teerora wedeyiḡu. ¹⁸ Cristo marīrē tiibosáremena marī niipetira Espiritu Santo sīcāmenarā marī Pacūmena wedesemasīā. ¹⁹ Teero tiirā, mecūtígārē múā aperó macārā wáanetōri basoca tiiróbiro niiria. Āpērā Cōamacūrē padeorámena sicamacā macārā tiiróbiro niīā; Cōamacūyawii macārā tiiróbiro niīā. ²⁰ Jesucristo cūyere wededutiḡu beserira, teero biiri profetas múārē Cōamacūyere weneducārira niiwā. Teero tiirā, cúā wii tiíadaritabebiro niicua. Basocá wii tiinucārā, supisabotarire n̄cōs̄guécua, wii tutuariwii niīārō jīrā. Jesucristo teebotaribiro niiḡu niī. ²¹ Teebotari añurō n̄cōāri siro, apeyé botarire diamacú n̄cōwácu. Āñurī wii, Cōamacū dícare padeorí wii tiimúāwanocu. ²² Marī Jesuré padeorá niijīrā, teebotaribiro niīā; wiiré biarí t̄dibiro niīā. Wiiré peotíari siro, basocá toopú niirucuya. Espiritu Santo tiwiipá niijīḡu, Cōamacū toopúra niirucuqui.

3

Pablōre judíoa niihērārē buedutiḡu cūūrique

¹ Teero tiiḡu, ȳu Pablo Cōamacū múārē añurō tiiríguere añurō t̄omasīārō jīīḡu, sīā. Ȳu múā judíoa niihērārē Jesucristoye quetire wederé wapa peresuwiip̄u niīā. ² Ȳu wācūrī, múā ateré t̄oj̄iyu: Cōamacū ȳu añurō tiiḡu, múārē tiíapudutiriḡu niiwī. ³ Cōamacū too s̄guerop̄u masīña maniríguere ȳu masīrī tiiwī. Ȳu tee maquērē péero jóatoaawā. ⁴ Múā ȳu jóaariguere buera, ateré jīādacu: “Pablo Cristoye queti too s̄guerop̄u masīña maniríguere añurō masīqui”, jīādacu. ⁵ Too s̄guero macārāp̄u tee quetire añurō t̄omasīriyira. Atitóp̄u Cōamacū masīrī tiiquí. Cū cūyere wededutiḡu beserira añurārē, teero biiri cū wededutirere wederáre Espiritu Santomena masīrī tiiquí. ⁶ Tee masīña manirígue ate niīā: Cristore padeorémena múā judíoa niihērā judíoabirora Cōamacū ticoadarere ñeeādacu. Cristomena niijīrā, judíoamena sicapōna macārā niīā; Cōamacū judíoare “biiro tiiḡuda” jīiriguere múācā yuea.

⁷ Cōamacū ȳu añurē ticoḡu, cū tutuaremena ȳu añurē quetire wedeḡu niirī tiirígu niiwī. ⁸ Ȳu Cōamacūrē padeorá watoap̄u búri niiḡu peti niipacari, ate añurére ȳu tiidutiriḡu niiwī: Cū ȳu judíoa niihērārē Cristoye añunetōjōārere wededutiriḡu niiwī. “Cristo añunetōjōāḡu niī” jīrere marī masī sīcārībíría. ⁹ Apeyeré Cōamacū ȳu tiidutiriḡu niiwī: Tee masīña manirígue quetire niipetira t̄omasīārō jīīḡu, wededutiriḡu niiwī. Sicato tee queti Cōamacū niipetire bauanériḡu wācūriguep̄u niiriro niiwā. ¹⁰ Teero tiiró, atitóre Jesuré padeorí pōna macārāmena biiro wáaa: Cúā p̄apōnā niimirira sicapōna wári ñarā, ūmūāse macārā dutirá, teero biiri cúā doca macārā dutirá biiro jīādacua: “Cōamacū masīnetōneī; niipetire cū tiirémena cū masīrére ēñoī”, jīādacua. ¹¹ Sicatop̄ura Cōamacū “teerora tiiḡuda” jīiyiḡu. Cū jīrirobirora wári tiirígu niiwī marī Ōp̄u Jesucristo tiiríguemena. ¹² Marī cūmena niijīrā, cūrē padeojīrā, cuiro manirō Cōamacūmena wedesemasīā sáa. ¹³ Teero tiirā, ȳu múārē wederé wapa ñañarō netōrī t̄orá, wācūpatirijāña.

Biiope wácũña: “Marĩrẽ maĩjĩgũ, peresu ñeerĩquiro niipacũ, marĩrẽ Jesuyẽ quetire wedetoawi”, jĩ wácũ, useniña.

Cristo basocáre maĩquí

¹⁴ Teeré wácũgũ, ñicãcoberimena jeacũmu, marĩ Pacũre múãrẽ sãĩbosáa. ¹⁵ Cõãmacũrã pacũ niisuguerigũ niĩ. Cũũmena “pacũ” jĩrẽ nacãã. Cũũ niipetire põnarĩ macãrã ãmũãsepũ niirã, atibúrecopũ niirã sícãrõména niirĩ tiirígũ niĩwĩ. ¹⁶ Marĩ Pacũra pee añurere cõoquí. Teero tiigú, Espíritu Santomena múã wácũrẽpũre tutuare ticori boogú sãĩbosáa. ¹⁷ Cũũ teeré ticori, múã Cristore padeorĩ, Cristo múãmena niirucugũdaqui. Apeyeréja, múã Cristore añurõ maĩãrõ jĩgũ, ãpẽrãcãrẽ añurõ maĩãrõ jĩgũ, sãĩbosáa. ¹⁸ Teero tiirã, múã niipetira Cõãmacũrẽ padeorãmena Cristo múãrẽ maĩrere masĩãdacu. Cũũ marĩrẽ bayiró peti maĩquí. ¹⁹ Cũũ maĩrere tuomasĩpetinoña manipacãri, múã cũũ maĩrere tuomasĩnemoãrõ jĩgũ, sãĩbosáa. Cũũ maĩrere tuomasĩnemoãrõ, Cõãmacũ tiiróbiro niirecutirere cõonemóãdacu.

²⁰ Marĩ “Cõãmacũ tutuanetõjõãgũ niĩ” jĩãda. Cũũ tutuare marĩpũre niĩã. Teero tiigú, cũũ niipetire marĩ sãĩrẽ nemorõ, marĩ tũgueñare nemorõ ticomasiquí. ²¹ Teero tiirã, marĩ Jesucristore padeorĩ põna macãrã niijĩrã, teero biiri marĩ Jesucristomena niijĩrã, Cõãmacũrẽ usenire ticorucuada. Atitó macãrã, too síro macãrãcã teerora Cõãmacũrẽ usenire ticorucuaro. Teerora wáaaro.

4

Jesuré padeorãre sícãrõména niidutirigũ

¹ Yũũ marĩ Òpũyere wederé wapa peresuwiipũ niigũ múãrẽ biiro tiirĩ bayiró boogá: Añurõ tiirécutiya. Cõãmacũ múãrẽ beserigũ teero tiirĩ booquí. ² “Ãpẽrã nemorõ añuré tiia” jĩ wácũrijãña; cúaro manirõ niĩña; cúañañarijãña; ãpẽrãrẽ maĩjĩrã, cúã diamacũ tiihéri ññarã, teero tũgueñajãña. ³ Añurõ niirecutijĩrã, Espíritu Santo tiiapuremena “sícãrõména niĩãda” jĩ wácũrucuya. ⁴ Marĩ sicaõpũũbiro niĩã. Espíritu Santo sícũ niipacũ, marĩ niipetiramena niiqui. Marĩ Cõãmacũ beserira niijĩrã, ate dícare yuea: “Marĩrẽ añurõ tiigũdaqui”, jĩã. ⁵ Marĩ Òpũ sícũrã niĩ. Marĩ cũũrẽ sícãrĩbĩro padeóã. Marĩ sícãrĩbĩro wãmeõtinowã. ⁶ Cõãmacũ marĩ niipetira Pacũ sícũrã niiqui. Cũũ marĩ niipetira sotoa macũ niiqui. Marĩmena cũũye maquẽrẽ tiirĩ tiiqui. Marĩ niipetiramena niiqui.

⁷ Cristo marĩ niipetirare merẽã díca tiimasĩrere ticoqui. Cũũ marĩ niipetirapũre sícãrĩbĩro ticodũgarijĩyi. Teero tiigú, cũũ booróbĩrora ticorigũ niĩwĩ.

⁸ Teero tiiró, Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã:

Cũũ ãmũãsepũ muãwagũ, cũũ ñeerirare néewayigũ.

Too síro basocáre añurere ticoyigũ,*

jĩ jóanoã.

⁹ “Cũũ ãmũãsepũ muãwayigũ” jĩ jóare ate jĩdũgaro tiia: Muãwaadari suguero, atibúrecopũ diiatigũ. ¹⁰ Cũũrã sũcã atibúrecopũ diiatigũ ãmũãsepũ niipetira Òpũ peti niigũdũ muãwarigũra niiqui. Teero tiigú, niipetirapũre dutiqui.

¹¹ Cristo cũũrẽ padeorãre niipetirapũre tiimasĩrere ticorigũ niĩwĩ. Siquẽrãrẽ cũũyere wededutigũ beserira sããrĩ tiirígũ niĩwĩ; ãpẽrãrẽ Cõãmacũ wededutirere wederã sããrĩ tiirígũ niĩwĩ; ãpẽrãrẽ añuré quetire wedewarucuri basoca sããrĩ tiirígũ niĩwĩ; ãpẽrãrẽ cũũrẽ padeorãre coterã, cúãrẽ buerã sããrĩ tiirígũ niĩwĩ. ¹² Teero tiigú, marĩ cũũrẽ padeorãre cũũye maquẽrẽ padearo jĩgũ, teero tiirígũ niĩwĩ. Cũũrẽ padeotutúãaro jĩgũ, teero tiimasĩrere ticorigũ

* 4:8 Salmo 68.18.

niiwĩ. ¹³ Teero wáari, marĩ sĭcārĩbíro marĩ Ōpūrē padeoádacu; sĭcārĩbíro Cōāmacū macārē añurō masiādacu. Teero biiri Cristoye maquērē añurō t̄omasĩādacu; Cristo niirōbirora niirecutiadacu. ¹⁴ Teero tiirá, wĩmarā tiiróbiro niirijãada. Wĩmarā jĩditorere t̄ojĩrã, pũũrĩ wĩnoména páapuconorō tiiróbiro noo niiré buerére padeonunáseya. Cúã tiiróbiro marĩ jĩditomenirã buerére t̄orá, padeonunáserijãada. ¹⁵ Biirope tiiáda: Cãmerĩ maĩrémena Cōāmacūye diamacú maquērē wedeada. Jōōpemena diamacú maquērē padeonemóādacu. Cristomena niirã niijĩrã, niipetire marĩ tiirénorē cūũ boorére tiinemómũãādacu. Cũũrã niĩĩ cūũrē padeorĩ pōna macārã dupu. ¹⁶ Cristo marĩ dupu tiiróbiro niijĩgũ, marĩrē dutii. Sicaōpũũ pee ōpũũ maquē c̄ocú. Niipetire tiĩōpũũ maquē dupu dutirére tiirĩ, tiĩōpũũ diaremanirō b̄ucúá, tutuanemojōācu. Tee tiiróbiro niĩã marĩ. Marĩ Cristo dutirére tiirá, sĭcārĩbíro niĩādacu. Teero tiirá, cãmerĩ maĩādacu. Teeména padeotutúaadacu.

Cristomena mama niirecutire c̄oia

¹⁷ Teero tiigú, marĩ Ōpũ wãmemena múãrē ateré duticoa: Múã ãpērã Cōāmacūrē masĩhērã tiirénorē tiinemórijãña. Cúã wãcūrē wapamaniã. ¹⁸ Cōāmacūyere wãcũdugahera, t̄omasĩhērã tiiróbiro niĩya. Teero tiirá, naĩtĩārōp̄ũ niirãbiro diamacú maquērē t̄omasĩriya; catiré petihére Cōāmacū ticoré c̄orícua. ¹⁹ Cúã ñañaré tiirére boboridojãya. Teero tiirá, cúã noo booró ñañaré tiisodéatiya. Niipetire cúã t̄usaré ñañarére tiĩya. ²⁰ Múãpe Cristore masĩnucãrã, cúã teero ñañaré tiirénorē buenorijĩyu. ²¹ Múã diamacúrã cūũye maquērē t̄ojĩyu. Teero biiri múã Jesuména niijĩrã, cūũyere diamacú maquērē buenojĩyu. ²² Teero tiirá, múã too s̄uguerop̄ũ ñañaré tiirĩguere duujãña sãa. “Ūgaripéaremena useniādacu”, jĩĩ wãcũmijĩyu múã. Niiria. Teero wãcūrē tiiditóre niĩã. ²³ Cōāmacū múã wãcūrere wasoáro. ²⁴ Mama niirecutire c̄oyá. Cōāmacū múã mama niirecutire cūũ niirōbirora tiirĩgu niiwĩ. Teeména ãpērãrē añurō tiiádacu; ñañaré manirã niĩādacu.

²⁵ Teero tiirá, jĩditonemorijãña. Marĩ Cristoya ōpũũ maquē tiiróbiro niĩã. Teero tiirá, marĩ niipetirap̄ũre cãmerĩ diamacú wedesero booa.

²⁶ Múã cúara, ñañaré tiirĩjãña. Cúanañiōrijãña, ²⁷ wãtĩãrē dutigú múãrē ñañarō wáari tiirĩ jĩrã.

²⁸ Yaarépimirigu yaanemórijããrō. Yaaróno tiigú, padearo. Cūũ añurō pade, wapatáremena bóaneōrãrē ticomasĩgũdaqui.

²⁹ Ñañarére wedeserijãña. Ññurépe dí̄cure wedeseya. Múã wedeseremena ãpērãrē tiĩápuya. Múã teero tiirĩ, múã wedeserere t̄orá añurō niĩādacua.

³⁰ Múã tiiréména Espĩritu Santore wãcũpatiri tiirĩjãña. Cōāmacū múãrē Espĩritu Santore ticorigu niiwĩ, “yáara niĩya” jĩĩrere ãñogú. Espĩritu Santo múãmena niirucugũdaqui, té Jesucristo múãrē ãmũãsep̄ũ néewaadari b̄ureco jearip̄ũ.

³¹ Niipetire cãmerĩ ñañarō t̄agueñare, pũnirō wedesere, cúare, cúara acaribíre, teero biiri ãpērãrē ñañarō wedeserecãrē duujãña. Sĭcūrē ññatutirijãña. ³² Biirope tiiyá: Cãmerĩ añurō tiĩápu, bóaneōña. Cōāmacū Cristomena múãrē acabórirobirora múãcã cãmerĩ acabóya.

5

Cōāmacū pōna biiro niirō booa

¹ Múã Cōāmacū pōna cūũ maĩrã niĩã. Teero tiirá, cūũ tiirébiro tiiyá. ² Jesucristo maĩrĩrobirora cãmerĩ maĩrucujãña. Cūũ marĩrē maĩjĩgũ, diabosayigu. Cūũ marĩrē diabosarigue Cōāmacū ññacorop̄ũ sitiaññũre busemũōcore tiiróbiro cūũ t̄usaré niiyiro.

³ Múã Cõãmacũ põna niijĩrã, múã nũmosãnumiã, múã manusũmuã niihẽrãrẽ ñeeaperijãña; bobooro tiĩñorijãña; cõpacára, boonemórijãña. Múã teerẽ tiihẽri, múãrẽ ñañarõ wedepatire maniãdacu. ⁴ Ñañarere wedese buirijãña; wapamanire maquẽrẽ wedeserijãña; noo booró wedeseãmarijãña. Múãrẽ teenórẽ wedeserijãrõ booa. Biiope tiiyá: Cõãmacũrẽ usenire ticoya. ⁵ Aterẽ múã masĩcu: Cristo cũũ Pacumena niirõpu sĩcũ cũũ booró ñeeapesodeaatiguno wáariqui. Bobooro ñañarõ tiĩñogũno teerora wáariqui. Cõpacá boonemógũcã teerora wáariqui. Boonemógũ Cõãmacũrẽ padeoróno tiigú, cũũ booré maquẽ dícuire padeoquí. ⁶ Cúã wapamanire wedeseremena múãrẽ jĩditoremena wedeadacua. Cúãrẽ padeorijãña. Cõãmacũ cũũrẽ netõncãrãrẽ teero tiirí ññagũ, bayiró cúaremena cũãrẽ ñañarõ tiigúdaqui. ⁷ Cúãrẽ péerogã bapacatirijãña.

⁸ Múã too sũguerõpũre naĩtĩãrõpũ niirãbiro niuwã. Atitóreja bóerõpũ niirãbiro marĩ Õpũmena niĩã. Teero tiirá, bóerõpũ niirãbiro tiiyá. ⁹ Bóerõpũ niirã biiro tiiyá: Ññurere tiiyá; diamacũ maquẽrẽ tiiyá; niirõ maquẽrẽ wedeseya. ¹⁰ Niipetire múã tiirẽnorẽ “¿marĩ Õpũ usenigũdari?” jĩ wãcũña. ¹¹ Bári peti tiirãnorẽ bapacatirijãña. Cúã naĩtĩãrõpũ niirãbiro niicua. Cúã ñañarẽ tiirere cũãrẽ masĩrĩ tiiyá. ¹² Cúã yayiõropũ tiirãriguere marĩ wedeseri, bobo niĩã. ¹³ Cúã tiirãriguere masĩrĩ tiirí, sãwócorõpũ niirẽbiro putuácu. ¹⁴ Cúã basiro cúã ñañarẽ tiirãriguere ññamasĩari siro, “ññaniã” jĩmasĩcua. Teero tiiró, aterẽ jĩñoã:

Mũũ cãnigũbiro biigú, wãcãñã.

Diarigũbiro biigú, masãmuãña.

Mũũ teero tiirí, Cristo mũũrẽ bóerõpũ niigú niirĩ tiigúdaqui, jĩñoã.

¹⁵ Teero tiirá, múã tiirere ññurõ wãcũña. Cõãmacũyere masĩhẽrãbiro tiirijãña. Cũũyere masĩrãbirope tiiyá. ¹⁶ Atitóre basocá pee ñañarẽ tiiyá. Múãpe niipetire tiirẽcõrõ ññurẽ tiiyá. ¹⁷ Cõãmacũyere tuomasĩhẽrãbiro niirijãña. “¿Ññeõpere Cõãmacũ marĩrẽ tiirí boogári?” jĩ wãcũña. ¹⁸ Cũmurijãña, noo booró ñañarẽ tiirí jĩrã. Cũmurõno tiirá, Espiritu Santo boorẽpere tiiyá. ¹⁹ Salmõpũpũ jóariguemena, Cõãmacũyere basarémena cãmerĩ wedeseya. Marĩ Õpũrẽ bayiró useniremena basapeoya. ²⁰ Marĩ Õpũ Jesucristo wãmemena niipetirere Cõãmacũ marĩ Pacure usenire ticorucujãña.

Sicawĩ macãrãrẽ dutirẽ

²¹ Múã Cristore quioníremena ññã. Teero tiirá, cãmerĩ yũyã.

²² Manũcutira numiã, marĩ Õpũrẽ yũrobirora múã manusũmuãrẽ yũyã.

²³ Múã manusũmuã múãrẽ dutirã niĩyã, Cristo cũũrẽ padeorí põna macãrã dutigú niirõbirora. Cristo cũũrẽ padeorí põna macãrã dupubiro niĩ. Marĩ cũũyã õpũũ maquẽbiro niirãrẽ netõnégũ niĩ. ²⁴ Cristoya põna macãrã cũũrẽ yũrobirora nũmosãnumiã niipetiremena cúã manusũmuãrẽ yũro booa.

²⁵ Nũmocutira, Cristo cũũyã põna macãrãrẽ maĩrõbirora múã nũmosãnumiãrẽ maĩñã. Cristo marĩrẽ maĩgú, marĩye niĩãdarere diabosayigũ. ²⁶ Marĩrẽ ñañarẽ manirã niĩãrõ jĩgũ, teero diabosayigũ. Marĩ cũũye quetire ññurõ padeorí, ocoména coseárirabiro wáari tiirigũ niiwĩ. ²⁷ Teero tiirigũ niiwĩ, cũũyã põna macãrãrẽ ññunetõjõãrã buajeádugagũ. Cũũ putuãatigũ, cũãrẽ suti jũĩrĩmanire, opasũsũrõ manirẽbiro niirãrẽ cũũmena néewadugagũ. Ññarẽ manirã, ññarẽ tiirĩrirabiro buadugáqui. ²⁸ Tee tiirõbirora nũmocutira cúã nũmosãnumiãrẽ maĩrõ booa. Cúã basiro maĩrõbirora maĩrõ booa. Cũũ nũmorẽ maĩgũno cũũ basiro maĩgú tiigú. ²⁹ Sĩcũ cũũyã õpũũrẽ maĩrĩjã

tiirí. Teero tiiróno tiigú, añuré yaa, cūya òpūūrē cotequi. Cristo cūya pōna macārārē teerora tiiquí. ³⁰ Marī cūūrē padeorí pōna macārā cūya òpūūbiro niiā. ³¹ Tee maquē Cōāmacūye queti jóaripūpū biiro jóanoā: “Teero tiigú, ũmū cūū pacure, cūū pacore cōāwitiwa, cūū numoména niigūdaqui. Cūā pmarā sicaōpūū tiiróbiro pūtuáadacua”,* jī jóanoā. ³² Tee tūomasīña maniré niiā. Teero niipacari, ymū wācūrī, “Cristo sicaōpūūbiro niiqui cūya pōna macārāmena” jīdugaro tiia. ³³ Teero jīpacū, atecārē jīgūda: Numocutiracōrō múā basiro maīrōbirora múā numosānumiārē maīñá. Numiācā, múā manusūmūārē padeoyá.

6

¹ Wīmarā, mamarā, Jesurē padeorá niijīrā, múā pacūsumūā dutirére añurō ymūya. Teero tiiré añuniā. ² Cōāmacūye queti jóaripūpū tee dutiré biiro jóanoā: “Mmū pacū, mmū pacore padeoyá”, jī jóanoā. Cōāmacū pūamóquēne dutiré watoapū tee dutiré tiigúnorē “añurō tiigūda” jīrigū niiwī. Tee “añurō tiigūda” jīrē biiro jóanoā: ³ “Mmū usenigūdacu; atibárecopūre yoari catigūdacu”,* jī jóanoā.

⁴ Pōnacutíra, múā pōnarē bayiró tuti, cúari tiiríjāña. Añurō tiirére buemasōña. Cūā ñañarē tiirére quēnojeári tiiyá. Cūārē marī Ōpū boorére wedeya.

⁵ Dutiapenori basoca, āno atibárecopū múārē dutiaperare ymūya. Padeorémena, quioníremena, tiiditōro manirō cūārē ymūya. Cristo dutirére ymūrobiro cūācārē ymūya. ⁶ “Cūā ĩñacoropū dícu añurō padeada”, jī wācūrijāña. Sīquērā cūāmena añurō pūtuáadugara teero tiicúa. Múāpe Cristore padecoteri basoca niijīrā, Cōāmacū booróbiro añurō tūsarémena padeya. ⁷ Ūseniremena marī Ōpūrē padebosarabiro tūgueñaña. Basocá dícu padebosarabiro tūgueñarijāña. ⁸ Marī Ōpū añurō tiirírare wapatígūdaqui. Dutiapenori basocare, dutiapenoña manirārē teerora wapatígūdaqui. Múā teeré masitoacu.

⁹ Basocáre dutiaperá, múācā teerora múā dutiaperare añurō tiiyá. “Múārē ñañarō tiigūda”, jīnemorijāña. Múā masícu: Cūā Ōpū múā Ōpūcā niiqui; cūū ũmūāsepū niiqui. Cūū niipetira basocáre batoro manirō, sīcārībīro ĩñāqui.

Cristore padeorá wātīārē cāmotáre

¹⁰ Ate tiidutíremena wedeyaponogūda: Múā marī Ōpūmena niiā. Teero tiirá, cūū tutuanetōremena wācūbayiya. ¹¹ Cōāmacū marīrē cāmotáre ticoriguere cūoyá. Teero tiirá, teeré cūorá niijīrā, wātīārē dutigú jīditorere cāmotámasiādacu. ¹² Marī surara tiiróbiro niipacara, basocámena cāmerīquēria; wātīā ũmūāsepū niirāmenape cāmerīquēñā. Cūā niicua: Wātīā dutiré tutuare cūorá, cūā doca macārā dutirá, atibáreco maquē naītīārōpū tiiróbiro niirére dutirá, basocáre wācūrēpūre ñañarē tiidutíra niicua. ¹³ Teero tiirá, niipetire Cōāmacū marīrē wātīārē cāmotáre ticoriguere cūoyá. Teeré cūorá, niipetire wātī múārē ñañarē tiidutíri, netōnucājāādacu. Múā teeré cūopetíra, wācūtutuarā niīādacu.

¹⁴ Añurō wācūtutuarā niīña. Surara cūyaro sutiroré wéemūōco, siatúqui sitūrūdamena. Tiidá sitūrūda diamacú maquē marī padeorébiro niiā. Surara cūū cutirore cōmequiména cāmotáqui. Tiiqui cōmequí marī añuré tiirébiro niiā. ¹⁵ Surara sapatire sāñāqui, wáagūda jīgū. Cūū tiiróbirora múācā añuré quetire wedeada quēnoyúeya. Tee queti “Cōāmacū cūūrē padeoráre añurō niirecutirere ticoqui” jīrē queti niiā. ¹⁶ Surara cūya òpūūrē cāmotárique wāmorū cūoquí. Cūūrē bueđugari, buereyucū jūūatiri, tiiquimena cāmotáqui.

* **5:31** Génesis 2.24. * **6:3** Éxodo 20.12; Deuteronomio 5.16.

Múãpe wãtĩãrẽ dutigú múãrẽ ñãñarõ tiidugári, Cõãmacũrẽ padeorémèna cãmotámasĩcu. ¹⁷ Surara cũya dupure cãmotágu, cõmecororé pesaqui. Cũya dupure cãmotárirobirora wãtĩ múã wãcũrére ñãnodugári, “Cõãmacũ netõnénorira niiã” jĩrémèna cãmotáya. Surara espada pairípĩrẽ néewaqui. Cũ tiipĩmèna cãmerĩquẽmasĩrõbirora múãpe Cõãmacũye queti jóaripũ wedeseremèna wãtĩrẽ cãmotáya. Cõãmacũye wedesere espada Espiritu Santo múãrẽ ticoripĩbìro niiã. ¹⁸ Noo múã niirõ Cõãmacũrẽ sãĩrucújãña. Espiritu Santo masĩrẽ ticorémèna sãĩñá. Ñũurõ tũomasĩña. Sãĩdúrijãña. Niipetira Cõãmacũrẽ padeorãre sãĩbosárucujãña. ¹⁹ Yũucãrẽ sãĩbosáya. Ñũurẽ quetire yũũ wederécõrõ Cõãmacũ cũũ wedeserere yũũre ãñũrõ wedeseri tiiáro. “Cuiro manirõ ãñũrẽ quetire basocá masĩña manirĩguere wedearo”, jĩ sãĩbosáya. ²⁰ Tee quetire wederé wapa peresuwiipũ niiã. Cõãmacũ yũũre tee quetire wededutigũ ticocorigũ niĩwĩ. Yũũre tee quetire cuiro manirõ wedearo jĩrã, sãĩbosáya.

Ñũudutyaponorigue

²¹ Tíquico múã pũtopũ wáagũdaqui. Cũũ yũũ menamacũ, yũũ maĩgũ, marĩ Ñpũrẽ padecotegũ ãñũrõ tiigú niĩ. Cũũ múãrẽ niipetire yéè maquẽrẽ wedegũdaqui. ²² Múãrẽ ãsãye maquẽrẽ masĩãrõ jĩgũ, ticocõ. Teero biiri cũũ múãrẽ wãcũtutuari tiiáro jĩgũ, ticocõ.

²³ Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri marĩ Ñpũ Jesucristo múã Jesuré padeorãre ãñũrõ niirecutire ticoaro; múã Cristore padeonemórĩ, cãmerĩ maĩnemórĩ tiiáro. ²⁴ Cõãmacũ niipetira marĩ Ñpũ Jesucristore maĩrucúrare ãñũrẽ ticoaro. Nocõrõrã jóaa.

FILIPÓS MACÃRÃRË Pablo jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo, teero biiri Timoteo múã Cõãmacũrẽ padeorá Filipospũ niirãrẽ ãñudutia. Ɛsã Jesucristore padecotera múãrẽ niipetira cũũmena niirãrẽ, múãrẽ sũonírãrẽ,* teero biiri cúãrẽ tiápuracãrẽ† jóaa.

² Múãrẽ Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ōpũ ãñurẽ ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiáaro.

Jesuré padeoráre Pablo sãibosárigue

³ Yũũ múãrẽ wãcũrecõrõ yũũ Ōpũ Cõãmacũrẽ usenire ticoa. ⁴⁻⁵ Sicato múã padeonũcãrito, tée atitõpũcãrẽ ãñurẽ queti maquẽmena múã yũũre tiárua. Teero tiigú, yũũ sãirécõrõ múã niipetirare useniremena sãibosáruca. ⁶ Múã Jesuré padeonũcãrĩ, Cõãmacũ múãrẽ ãñurõ tiigú, wasorĩ tiirígũ niiwĩ. Yũũ ateré masiã: Teero múãrẽ wasomãũnũcãrĩ tiigúdaqui, tée Jesucristo pũtũaatiripũ. ⁷ Múã niipetirare yũũ teero wãcũpadeori, ãñuniã. Yũũ múãrẽ maĩjígũ, teero wãcũã. Cõãmacũ marĩrẽ sĩcãrĩbíro tiápurigũ niiwĩ. Yũũ peresuwiiipũ duiiri, teero tiápurigũ niiwĩ. Teero biiri yũũ queti beserĩ basoca pũtopũ niirĩ, ãpẽrã Jesuyé quetire ñañarõ jĩĩdugari, “diamacũrã niĩã” jĩĩ yũũ wederi, teerora tiápurigũ niiwĩ. ⁸ Cõãmacũ yũũ múãrẽ bayiró maĩrére masĩqui. Jesucristo cũũ múãrẽ maĩrõbirora yũũcã maĩã. ⁹ Yũũ Cõãmacũrẽ múãye maquẽrẽ sãigũ, “cãmerĩ maĩnemõãrõ” jĩĩã. “Masĩrémena cúã maĩrére ãñoãrõ” jĩĩã. ¹⁰ Teero maĩrã, ãñurẽre besemasĩãdacu. Cristo pũtũaatiri, ñañaré manirã, wapa cuohéra buajeánoãdacu. ¹¹ Jesucristo múãrẽ ãñurẽre tiirucúra niirĩ tiáaro. Basocá múã teero tiirĩ ññarã, Cõãmacũrẽ “ãñunetõjõãĩ” jĩĩãdacua.

Yũũ catigũja, Cristomena niĩã

¹² Yãa wederabiro niirã, ateré múãrẽ masĩrĩ boogá: Yũũre wáaremena ãñurẽ queti nemorõ sesajõãã. ¹³ Teero tiirã, niipetira romanuã õpũye wiseripũ coterĩ basoca “cũũ Cristoyere wederé wapa peresuwiiipũ niĩ” jĩĩya. ãpẽrã ãnopũ niirãcã teeré masĩya. ¹⁴ Pacũ Jesuré padeorá yũũ peresuwiiipũ duiirẽre tũojĩrã, marĩ Ōpũrẽ padeotutúanemocua. Teero tiirã, Cõãmacũye quetire cuiro manirõ, wãcũtutuaremena wedecua.

¹⁵ Sĩquẽrã yũũre ññatutira, yũũre netõnũcãdugara, Cristoyere wedeayira. ãpẽrãpẽ ãñurõ tiidugáremena cũũyere wedeayira. ¹⁶⁻¹⁷ Cũãjã yũũre maĩya. Ateré masĩya: Cõãmacũ yũũre ãno cũũrigũ niiwĩ, ãñurẽ queti “diamacũrã niĩã” jĩĩ wedearo jĩĩgũ. Yũũre ññatutirape yũũ nemorõ niidugara, Cristoyere wedeayira. Basocá padeoáro jĩĩrã mee buecua. Yũũ peresuwiiipũ duiiri, yũũre ñañarõ wãcũrĩ tiidugára tiicúa. ¹⁸ ãñujããdacu. Yũũre ñañarõ tiidugápacara, o apeyé diamacũ maquẽrẽ wededugara, Cristoyerena wedecua. Cũũye maquẽrẽ wederi tũogú, useniã.

Teero usenirucujãgũdacu. ¹⁹ Ateré masĩjígũ, useniã: Múã sãibosáremena, teero biiri Espiritu Santo Jesucristo ticorigũ yũũre tiápuremena niipetire yũũre wáare ãñurõ yapacũtiãdacu. ²⁰ Yũũ Jesucristoyere wedehegũ, bobobócu. Biirope booa: Cuiro manirõ, tutuaremena cũũyere wederucudugaga. Yũũ tiirucúrobirora tiidugága. Teero tiigú, mecãtígãrẽ, too síropũcãrẽ yũũ catigũ o

* **1:1** Pecasãyemena: obispos. † **1:1** Pecasãyemena: diáconos.

diagu, yuu tiirémēna “Cristo añuniĩ” jĩrĩ tiigúdacu. ²¹ Yuu catigujā, Cristomēna niĩā; cūyere tiirucújāgūdacu. Diari, añuādacu yuure; cūmēna niirucujāgūdacu. ²² Yuu catirĩ b̄nrecori d̄sari, Cristoye maquērē pademasĩā ména. Teero tiigú, yuu diari, o yuu catiri, ¿deerope tiigúdari? jĩmasĩriga. ²³ Ate puawāmē beseri, wisió niĩā. Ateré wācūsuguea: Diadugaga Cristomēna niigūdu. Yuure nemorō añuādacu. ²⁴ Too síro ateré wācũā: Yuu catigupe, múārē nemorō tiípugudacu. ²⁵ Teero tiigú, “diaria ména” jĩ wācūgū, catigudacu, múā niipetirare tiípugudacu. Múā yuu tiípuremēna jōḍpemēna nemorō padeó, useniādacu. ²⁶ Yuu múāmēna niirĩ sūcā, múā Jesucristore bayiró usenire ticoadacu.

²⁷ Ateré añurō tuoyá: Cristoye queti añuré queti jĩrōbirora tiirécutiya. Múā teero tiirĩ, yuu múā puo o aperopú niigū, atequetiré tuodugáa: Filipos macārā s̄cārĩbíro padeorá tiáyira; s̄cārĩbíro añuré quetire padeoré “diamacá maquē niĩā” jĩ wedera tiáyira; ²⁸ “cúārē cāmótárare cuiriayira” jĩré quetire tuodugáa. Múā teero tiirĩ, múārē cāmótára pecamepu wáaadare tuomasĩādacua; múā Cōāmacū netōnéādara niirépere ñamasĩādacua. Cōāmacū cúārē teeré masĩrĩ tiiquí. ²⁹ Cōāmacū múārē añurō tiirigu niiwĩ. Cūñ añurō tiirémēna puaró cūūrigu niiwĩ. Sicaró ate niĩā: Múā Cristore padeocú. Aperó ate niĩā: Múā Cristore padeoré wapa ñañarō netōādacu. ³⁰ Múā Jesuré padeoré wapa yuu tiiróbiro ñañarō netōāyiro. Yuu ñañarō netōrĩ, múā ññawū. Teerora sūcā mecūtīgā yuure wáarecārē tuocú.

2

Jesucristo tiiróbiro tiidutrigue

¹ Cristo múārē wācūtutuari tiiquí; cūñ múārē maĩjīgū, añurō yeeripūnacutira niirĩ tiiquí; Espiritu Santo múāmēna niiquí; Cristo múārē maĩgú, bóaneō ññacuí. ² Teero tiirá, múā tiirécutiremēna yuure bayiró usenigū niirĩ tiiyá. Ateré tiirécutiya: Añurō tuomasĩrā niĩñā; cāmerĩ maĩñā; s̄cūpōna tiiróbiro niirecutiya; s̄cārĩbíro wācūñā. ³ Múāye dícare boosārijāña; “āpērā nemorō niĩā” jĩ wācūrijāña. Teero wācūrōno tiirá, āpērā múā nemorō tiimasĩrere wācū, cúārē añurō tiiyá. ⁴ Múāye maquē dícare “añurō wáaaro” jĩ wācūrijāña. Āpērācārē “añurō wáaaro” jĩrā, tiípuya.

⁵ Múā Jesucristo wācūrirobirora wācūñā:

⁶ Cūñ Cōāmacū niirecutirere cuopacá, atibúrecompu jeagu, “yuu ñmāsepū niigū niirecutirere duurícu” jĩ wācūriyigu.

⁷ Teero jĩrōno tiigú, cūñ booró cūñ ḍpū niirére duujā, padecotegu tiiróbiro wáayigu.

Marĩ tiiróbirora bauáyigu.

⁸ Teero tiigú, atibúrecompu niigū, “yuu booró tiiría” jĩ wācūrucuyigu.

Cūñrē s̄iādugári, “Cōāmacū booró tiigúda” jĩyigu.

Curusapu boboro netō, diapacu, netōnucāriyigu.

⁹ Cūñ teero tiiré wapa Cōāmacū cūñrē niipetira sotoapu dutigudare cūūrigu niiwĩ.

Cōāmacū cūñrē puatĩ maquē wāmerē ticoyigu.

¹⁰ Teero tiirá, niipetira ñmāsepū niirā, ditapu niirā, dita docapu niirā Jesús wāmerē tuorá, cūñ díamacūpu ñicācoberimēna jeacūmuādacua.

¹¹ Teero biiri niipetira biiro jĩādacua: “Jesucristo niipetira Ḍpū niĩrĩ”.

Teero jĩrā, Cōāmacū Jesús Pacure “añunetōjōāĩ” jĩrā tiíadacua.

Jesuré padeorá s̄iāwócore tiiróbiro niĩyā

¹² Teero tiirá, yuu maĩrã, yuu múãmena niirĩ, ãñurõ yuurá niiwũ. Mecătígãrẽ yuu aperopú niirĩ, nemorõ teeré tiiyá. Múã netõnénorira niiã. Teero tiirá, Cõãmacũrẽ cuiremena ññaña, cãũrẽ netõncãrĩ jĩrã. Cãũ múãrẽ “ãñurõ ti-irécutira niĩya” jĩrĩ tuodugára, ãñurõ tiyapácutiya. ¹³ Cõãmacũ múãrẽ cãũ booré ãñurere tiidugári tiiquí. Cãũrã múãrẽ tiápuqui, cãũ boorere peotímasĩarõ jĩgũ. Teero tiirĩ booquí.

¹⁴ Niipetire apeyenórẽ tiirá, cúaro manirõ, ññañarõ jĩrõ manirõ tiiyá. ¹⁵ Teero tiirá, ññañaré tiirirabiro ññañaré tihéra niiãdacu. Atibúreco macãrã ññañaré tiirá, ãñurõ tiirere boohéra watoapu múã Cõãmacũ põna ññañaré manirã niiã. Múã ãñurõ tiirémena siãwócore tiiróbiro cãũrẽ diamacú tiirere ãñoña. ¹⁶ Teero biiri cãũrẽ catiré petihére ticoré quetire wedeya. Múã teero tiirĩ, Cristo putuaatiri bureco jeari, yuu bayiró usenigũdacu. “Bári peti Filipos macãrãrẽ bueriyu”, jĩmasĩgũdacu. ¹⁷ Basocá múãrẽ ññañarõ tiipacári, múã Jesuré padeorucúayiro. Múã padeoré Cõãmacũrẽ ãñuré ticoré tiiróbiro niiã. Yuu Jesuyere wederé wapa siãbócu. Yũre siãrĩ, yé dí múã Cõãmacũrẽ ãñuré ticoré sotoa vino píopeore tiiróbiro niiãdacu. Teero tiipacári, yuu usenigũdacu. Múãcã useniapuya. ¹⁸ Múãcã yuu tiiróbirora usenirõ booa. Yũre siãpacári, yuymena useniña.

Timoteo, Epafroditoye maquẽ

¹⁹ Marĩ Òpũ Jesús boorĩ, máata Timoteore múã p̄top̄m̄ ticocoguda, múãye quetire tuogú, usenigũda jĩgũ. ²⁰ Timoteo dícu yuu tiiróbiro wãcũĩ; cãũ yuu tiiróbiro múãrẽ ãñurõ wáari boogú, bayiró wãcũrecutii. ²¹ ãpẽrã cãũye dícu wãcũrecuticua; Jesucristoyepere wãcũrecutiricua. ²² Múãpeja Timoteo diamacú tiirere masĩtoacu. Siãcã cãũ pacumena padegú tiiróbiro yũre ãñuré quetire bueapurucui. ²³ Teero tiigú, yũre wáaadarere yuu masĩari siro, cãũrẽ múã p̄top̄m̄ ticocoguda. ²⁴ Marĩ Òpũ yũre wãcũtutuari ticorémena ateré jĩã: Yũcã máata múã p̄top̄m̄ wáagudacu.

²⁵ “Múã p̄top̄m̄ yuu baibiro biigú Epafroditore ticocoro booa”, jĩ wãcũã yuu. Múã basiro yũre tiápudutira, cãũrẽ ticocorira niiwũ. Cãũ yuu menamacũ, yũre bueapugũ, surara ññañarõ netõrõbirora yuymena ññañarõ netõgú niĩ. ²⁶ Cãũ múãrẽ bayiró ññadugai. Cãũ diarecutire quetire múã masĩrĩ tuogú, bayiró wãcũrecutiwi. ²⁷ Diamacũrã niiã: Bayiró peti wáawi. Diaré p̄top̄m̄ niĩwĩ. Cãũ bayiró diarecutipacari, Cõãmacũ bóaneõ ññawĩ. Cãũ dícu bóaneõ ññariwi; yuucãrẽ bóaneõ ññawĩ, yũre nemorõ booritari jĩgũ. ²⁸ Múã cãũrẽ ññarã, useniãdacu. Teero tiigú, cãũrẽ boyeromena ticocodugaa. Múã usenire quetire tuogú, yuucã usenigũdacu. ²⁹ Teero tiirá, useniremena cãũrẽ bocaya. Marĩ Òpũrẽ padeorãre bocariborora cãũrẽ bocaya. Niipetira cãũ tiiróbiro niirãrẽ quioníremena ññaña. ³⁰ Cãũ Cristoyere padecotegũ niijĩgũ, diajõãmiwĩ. Diaró p̄to niipacu, múã tiápuporiguere yũre tiápuwi.

3

Biuro niirecutiro booa

¹ Yáa wedera, mecătígãrẽ múã marĩ Òpũmena niijĩrã, useniña. Yuu too suguero wederiguere wedenemorĩ, yũre potocõria. Yuu wedenemorĩ, múãrẽ tiápucu. ² Ññañaré tiirãre cuiya. Cãũrẽ “díayia cúara tiiróbiro niĩya” jĩã yuu. “Cõnerígu yapa macã caseróre widecõãña, catiré petihére buaáro jĩrã”, jĩĩya. ³ Marĩye òpũrĩrẽ tiiré marĩrẽ ãñurãrã niirĩ tiiría. Teero widecõãrõno tiirá, Espíritu Santo tiápuremena Cõãmacũrẽ ãñurõ padeóa. Teero biiri Jesucristo marĩrẽ tiibosárere “ãñunetõjõãre niĩã” jĩ wedea. Teeré tiirá niijĩrã,

Cõamacũ ññacoropũ widecõãnorira peti tiiróbiro niiã; cũyara diamacũ niiã. ⁴ Marĩ tiirémena marĩ Cõamacũ ññacoropũ ãñurãrã niimasĩatã, yũũ ãñugũrã niiboĩyũ cũũ ññacoropũ. Yũũ ãpẽrã nemorõ tii netõñcãmiwũ. ⁵ Ate niiã yée queti: Ocho burecori yũũ bauári siro, yũũre widecõãrira niiwã. Yũũ Israelya põna macũ niiã. Benjamínya põna macũ niiã. Yũũ pacũsũmũã hebreoa niiwã. Teero tiigũ, yũũ hebreoayũ peti niiã. Moisére dutiré cũũriguere tiipetígũda jĩĩgũ, fariseo basocũ wáawũ. ⁶ Cõamacũ ññacoropũ tee dutirére bayiró tiipetídũgagũ, Jesuré padeorí põna macãrãrẽ sĩaũgãgũ, nũnũrucúwũ. Tee dutirére ãñurõ tiigũ niirĩ, sícũ yũũre “tee dutirére ãñurõ tiirĩ” jĩĩgũno maniwĩ. ⁷ Too sugueropũ yũũ tiirécũtirigue yũũre wapapacá niimiwã. Mecãtígãrẽ yũũ Jesucristore padeogũ niijĩgũ, “niipetire too sugueropũ yũũ tiirigue wapamãã” jĩĩ tũgueñaã. ⁸ Yũũ cũomírigue nemorõ yũũ Õpũ Jesucristore masĩre wapacũtĩnemoã. Jesucristore padeoré wapa niipetire too sugueropũ yũũ tiiriguere apeyenó marĩ boohérere cõãrã tiiróbiro cõãwã. Jesucristo yũũ Õpũrẽ cũodũgãgũ, teero tiiwũ. ⁹ Yũũ cũũmena niidũgaga. Moisére dutiré cũũriguere tiirigue wapa Cõamacũmena niimasĩria; Cristore padeoré wapape cũũmena niimasĩã. Cristore padeorémena dícu Cõamacũ basocãre “ãñurãrã niĩya” jĩĩ ññaqui. ¹⁰ Ateré boogã: Cristore ãñurõ masĩdũgaga. Cõamacũ cũũ tutuaremena Cristore masõrigũ niiwĩ; yũũ tee tutuarere masĩdũgaga. Cristo ññañarõ netõ, diarirobirora yũũcã ññañarõ netõ tũgueñadũgaga. ¹¹ Teero tiigũ, yũũcã diarira masãmũãdarobirora masãmũãdũgaga.

Marĩ ãñurõ peotídũgara, wãcũtutuario booa

¹² Tee yũũ boorére “tiipetítóawũ” jĩĩgũ mee tiia. Niipetirere diamacũ tiiría ména. Teero tiirípacu, Jesucristo tiiróbiro niidũgagũ, tutuaromena cũũyere tiirucúa. Cũũ yũũre beserigu niiwĩ, teero tiiaro jĩĩgũ. ¹³ Yáa wedera, “yũũ Jesucristobiro tiipetía” jĩĩria. Biirupe tiia: Too suguero yũũ tiirucũriguere wãcũria; yũũ Õpũ “¿deero tiirĩ booi yũũre?” jĩĩgũ, bayiró cũũyere tiirucũjãã. ¹⁴ ãñurõ peotídũgaga, Cõamacũ yũũre cũũ “ticogũda” jĩĩriguere ñeegũda jĩĩgũ. Marĩ Jesucristomena niirãrẽ teeré ticogũdaqui.

¹⁵ Niipetira Jesuré padeotutúarano yũũ jĩĩãrirobirora wãcũrõ booa. Mũã merẽã wãcũrĩ, Cõamacũ múãrẽ diamacũ wãcũrĩ tiigũdaqui. ¹⁶ Cõamacũ marĩrẽ tũomasĩre ticoró jeatuario diamacũ tiirécũtiro booa.

¹⁷ Yáa wedera, yũũ tiirére ãñurõ ññacũña. ãpẽrãrẽ ãsã tiiróbiro tiirácãrẽ ññacũña. ¹⁸ Too sugueropũ pee múãrẽ wedetoawũ. Utirémena jĩĩnemogũda sũcã. Paũ “Cristore padeóa” jĩĩpacara, cũũrẽ ññatutira tiiróbiro niĩya. Cũã cũũ curusapũ diabolosariguere boohérabiro niĩya. ¹⁹ Cũã too síropũre pecamepũ yapacũtiadacua. Cõamacũ boorére tiidũgãripacara, cũã booré dícuere tiidũgãya. Bobooro tiirére boboró manirõ “tiijããwũ yũũja” jĩĩ wedeeya. Atibúreco maquẽ dícuere wãcũũya. ²⁰ Marĩpeja ãmũãsepũ wáari basoca niiã. Toopũ marĩya macã peti niicu. Marĩrẽ netõnégũ ãmũãsepũ niigũ putuatiadare yuera tiia. Cũũrã marĩ Õpũ Jesucristo niĩ. ²¹ Cũũ putuatiigũ, marĩye õpũũrĩ búri niirére wasogũdaqui. Waso, cũũya õpũũ ãñurĩ õpũũ tiiróbiro tiigũdaqui. Cũũ niipetirere cũũ docapũ putuári tiimasĩqui. Teerora cũũ tutuaromena marĩcãrẽ wasorĩ tiigũdaqui.

4

Jesucristomena ãsenirucudutire

¹ Teero tiirá, yáa wedera yuu maĩrã, yuu múãrẽ wedearirobirora marĩ Òpũrẽ padeorucujãña. Múãrẽ ñadugaga. Múã yuure usenirĩ tiirá niĩã. Yuu múã padeorẽre ãpẽrãrẽ useniremena wedea.

² Evodiare, Síntiquere ateré jĩã: “Múã marĩ Òpũrẽ padeorá numiã niijĩrã, múã câmerĩ ñadugaherere duujãña; ãñurõ niirecutiya”, jĩã. ³ Mũu yuu menamacũ, cúãrẽ tiápuya, ãñurõ niirecutiaro jĩgũ. Cúãcã ñañarõ netõpacára, ãñurẽ quetire yuu, Clemente, teero biiri ãpẽrãména wedewa. Catiré petihérere cuorá wãmerẽ jóaturipũpu cúã wãmerẽ jóatunocu.

⁴ Múã marĩ Òpũmena niijĩrã, usenirucujãña. Jĩnemogũda sũcã: Usenirucujãña. ⁵ Múã ãpẽrãrẽ bóaneõ ññaréne niipetira masĩarõ. Marĩ Òpũ puñaatiadaro péero dusacú.

⁶ Múãrẽ noo booró wáarere wãcũpatirijãña. Biirope tiyá: Niipetire múãrẽ wáarenorẽ Cõamacũrẽ wede, cũũrẽ tiápure sãĩñá. Cũũrẽ sãĩrã, usenire ticoya. ⁷ Múã teero tiirĩ, Cõamacũ ãñurõ niirecutiri tiigúdaqui. Tee ãñurõ niirecutire múãpũre jeari, múã basiro ññamanijõãadacu. Múã Jesucristomena niijĩrã, tee ãñurõ niirecutiremena ãñurõ wãcũ, ãñurõ yeeripũnacutiadacu.

Ãñurere wãcũnũusedutire

⁸ Yáa wedera, múãrẽ ateré wedeyaponogũda. “Niirõrã niĩã” jĩrẽre wãcũña. Teero biiri quioníremena ññaré, diamacú niiré, ññaré maniré, Cõamacũ tusaré, basocá ãñurõ wedesere, ãñurẽ, usenirĩ tiirẽre wãcũña.

⁹ Yuu múãrẽ buegú niiwũ; yuu bueriguere múã tuowú. Yuu ãpẽrãména ãñurõ wedeapuriguere tuowú; yuu tiiriguere ññawũ. Teero tiirá, yuu tiirírobirora tiyá. Múã teero tiirĩ, Cõamacũ ãñurõ niirecutirere ticogú múãmena niigúdaqui.

Filipos macãrã Pablore niyeru tiápurigue

¹⁰ Mecũpára múã yuure tiápuarira niĩawũ sũcã; yuure wãcũãyiro. Teero tiigú, marĩ Òpũrẽ usenire ticoa. Múã yuure wãcũrucumiriguere masĩã. Wãcũpacara, deero tii tiápurere ticocomasĩririra niiwũ. ¹¹ “Apeyenó yuure dusaa”, jĩgũ mee tiia. Yuu cuorénomena usenimasĩã. ¹² Yuu bóaneõgũ niimasĩã; teero biiri cuonetõgũ niimasĩã. Yuure noo niiré wáari, useniremena niimasĩã. Yapigu, juabóagu, cuonetõgũ, cuohégucã niimasĩã. ¹³ Yuure noo niiré wáari, Jesucristo yuure tutuare ticogúmena niipetirere nucãmasĩã. ¹⁴ Yuu nucãmasĩpacari, teero yuu ñañarõ netõritabe, yuure tiápura, ãñurõ tiirĩra niiwũ.

¹⁵ Múã Filipos macãrã ateré masĩã: Yuu múãya dita Macedoniapu ãñurẽ quetire wedenucãritabe, toopú niĩarigu wáari, múã dícu yuure tiápuwu. ãpẽrã Jesuré padeorĩ põna macãrã cúã ãñurẽ quetire ñeeré wapa yuure apeyenorẽ ticoririra niiwũ. ¹⁶ Yuu Tesalónicapu niirĩ, teerora tiwú: Apeyenó yuu boorére pee ticocorucurira niiwũ. ¹⁷ Yuu múãrẽ apeyenó ticoré dícu boogú mee tiia. Múã yuure tiápurĩ, Cõamacũ múãrẽ ãñunemorõ tiigúdaqui. Teepere ññadugaa. ¹⁸ Niipetire múã ticocorigue jeatoaa. Teero tiigú, yuu booré nemorõ cuoa. Múã Epafruditomena ticocoriguere ñeeuwũ. Teero tiiró, yuure dusaría. Múã ticocorigue Cõamacũrẽ ticoré tiiróbiro niĩã. Cũũ ññacoropũre sitiaãñũre busemũõcore tiiróbiro cũũ tusaré niicu. ¹⁹ Cõamacũ yuu Òpũ múãrẽ niipetire dusarere ticogúdaqui. Cũũ Jesucristomena pee peti ãñurẽre cuonetõnucãqui. ²⁰ Marĩ Pacu Cõamacũrẽ “ãñunetõgũ niĩ” jĩrucujããda. Teerora jĩãda.

Ãñudutiyaponorigue

²¹ Niipetira Cõamacũrẽ padeorá Jesucristomena niirã ãñuãrõ. Marĩya wedera ãno yuunmena niirã múãrẽ ãñuduticoya. ²² Niipetira ãno macãrã Cõamacũrẽ padeorá, romanuã õpũya wiipu niirãcã bayiró ãñuduticoya.

²³ Marĩ Ōpũ Jesucristo múãrẽ ãñuré ticoaro.
Nocõrõã jóaa.

COLOSAS MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Ñuduticorigue

1-2 Yũũ Pablo Cõamacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigũ niiã. Múã Colosas macãrã Cõamacũ beserirare Cristore ãñurõ padeorãre ãñuduticoa. Marĩya wedegũ Timoteocã ãñuduticoi.

Cõamacũ marĩ Pacũ múãrẽ ãñuré ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiiáro.

Pablo Colosas macãrãrẽ Cõamacũrẽ sãĩbosárigue

3-4 Múãye quetire t̃owú: Múã Jesucristore padeorẽre, teero biiri múã niipetira Cõamacũrẽ padeorãre maĩrere t̃owú. Teero tiirã, ãsã múãrẽ sãĩbosãrecõrõ Cõamacũrẽ marĩ Õpũ Jesucristo Pacũre usenire tiorucua. ⁵ Múã too sugueropũ diamacũ maquẽ, ãñuré quetire t̃orãra, Cõamacũ cũrẽ padeorãre ãmũãsepũ ãñurõ tiiádarere t̃omasĩyiro. ⁶ ãpẽrãcã teerora tee quetire t̃orã, múãbirora tiirã tiiáyira. Niipetiroopũ Jesurẽ padeorã ãñurẽre tiiáyira. Niipetiroopũ paũ basocã Jesuyere padeorã tiiáyira. Cõamacũ basocãre ãñurõ tiirere múã sicato t̃opacãra, “diamacũ maquẽrã niiã” jĩ, t̃omasĩncãrira niiwã. ⁷ Epafras ãsã bayiró maĩgũ múãrẽ tee quetire wederigũ niiwĩ. Cũũ ãsãrẽ padeapugũ niiĩ. Cristore ãñurõ padecotegũ niijĩgũ, múãrẽ diamacũ maquẽrẽ wederigũ niiĩ. ⁸ Cũũ basirora múãye quetire nẽjeawi. Espĩritu Santo múãrẽ cãmerĩ maĩrĩ tiirĩguere wedewi.

⁹ Teero tiirã, tee quetire t̃orĩ b̃arecomena Cõamacũrẽ múãrẽ sãĩbosãrucujãã. Biiro jĩ sãĩbosãa: “Cõamacũ, t̃omasĩrere ticonemoña cúãrẽ. Mũũ teerẽ t̃icori, mũũ boorere ãñurõ masĩpetiadacua. Mũũyere t̃omasĩrã, ãñurõ masĩrã niiãdacua”, jĩã. ¹⁰ Teerẽ sãĩbosãa múãrẽ, Cõamacũ põna tiirõbirora niirecutiaro jĩrã. Múã teero niirecutira, múã tiirẽcutire cũrẽ usenirĩ tiiãdacu; pee ãñurẽre tiinemõãdacu; Cõamacũrẽ masĩnemoãdacu. ¹¹ “Cõamacũ, mũũ bayiró tutuaremena wãcũtutuari tiiyã cúãrẽ”, jĩ sãĩbosãa. Cõamacũ wãcũtutuarere t̃icori, múãrẽ merẽã wãari, múã useniremena, cúaro manirõ wãcũtutujããdacu; ¹² marĩ Pacũre usenire ticoadacu. Cũũrã múãrẽ ãmũãsepe wãaadara niirĩ tiiyigũ. Toopã niipetira cũrẽ padeorã, múãcã cũũ t̃icorere ñeeãdacu. ¹³⁻¹⁴ Sicatorpũre marĩrẽ wãtĩã dutirira niiwã. Marĩrẽ teero biiri ññagũ, Cõamacũ cũũ macũrẽ bayiró maĩgũrẽ ticodiocorigũ niiwĩ. Cũũ macũ marĩ ñãñarẽ tiirere acabó, netõnerigũ niiwĩ. Teero tiigũ, Cõamacũ marĩrẽ naĩtĩãrõpũ niimirirare wionéco, cũũ macũ dutirẽmenape cũũrigũ niiwĩ sãa.

Basocã Cõamacũmena ãñurõ niirecutire

¹⁵ Cõamacũ bauhégũ niiqui. Cũũ macũ atibãrecopũ atigũ, Cõamacũ niirecutirere, cũũ tiirẽcutirere ãñoyigũ. Cũũ niipetire Cõamacũ bauanérigũ nemorõ mp̃tĩ macũ niiĩ. ¹⁶ Cõamacũ niipetirere tiigũ, cũũ macũmenarã tiirigũ niiwĩ. Ñmũãse maquẽrẽ, atibãreco maquẽrẽ, baurere, bauherere, õpãrã ãmũãsepũ niirãrẽ, atibãrecopũ niirãrẽ, teero biiri niipetirere cũũmenarã tiirigũ niiwĩ. Teerẽ tiigũ, “yũũ macũye niiãdacu” jĩyigũ. ¹⁷ Cristo niipetire bauanẽadari sugueropũ niitoayigũ.* Cũũmenarã cũũ bauanériguerpãra teerora niirucujãã. ¹⁸ Cristo niipetira cũrẽ padeorãre dutigũ niiĩ. Cũũrã niiĩ cũrẽ padeorãre catirere ticogũ. Cũũrã niiĩ sũcã niipetira diarira suguero masãsuguerigũ. Teero tiigũ, niipetirare, niipetirere niisuguerigũ niiĩ.

* 1:17 Juan 1.1-18.

19 Cõamacũ biiro jĩyigu: “Yũ macũ yũ tiiróbirora niigũdaqui”. Teero tiiró, niipetire Cõamacũ niirecutire† Cristopũre niĩ. 20 Cõamacũ cũũ macũrẽ marĩrẽ diabosari tiirígũ niiwĩ. Niipetire, niipetira cũũmena añurõ niirecutirere wáari tiigũda jĩgũ, Cristo curusapũ tusagũ, díi õmayudiarĩ tiiyígu. Cũũye díimena Cõamacũ atibúreco macãrãmena, atibúreco maquẽmena, ãmũãse niirãmena, ãmũãse niirẽmena niimasĩjãqui.

21 Múã too sugueropũre Cõamacũrẽ masĩriyiro ména. Múã ñañaré tiirã niijĩrã, múã yeeripũnarĩpũre Cõamacũmena cãmerĩ ññadũgahera tiiróbiro niirucuyiro. 22 Teero múã niipacari, Cõamacũ múãmena añurõ niirecutimasĩqui sũcã. Cristo marĩ tiiróbiro õpũũcutigu tiĩõpũũmenarã ñañarõ netõ, diayigu. Cũũ diariguemena Cõamacũ múã ñañaré manirã, ñañaré tiirírirabiro putũári tiiyígu. Cõamacũ múãrẽ cũũmena niĩarõ jĩgũ, teero tiiyígu. 23 Múã cũũye quetire padeorucúri, cũũ boorere tiirucúri, teero tiigũdaqui. Múã tee quetire tũoári siro, “Cõamacũmena niirucujãadacu” jĩyiro. Teero tiirã, cũũmena niĩadarere useniremena yuenacãyiro. Teero tiirã, cũũye quetire padeodúrijãña. Tee queti niipetiro macãrãpũre wedenoã. Yũcã tee quetire wedegúra niĩ.

Cõamacũ Pablõre Jesurẽ padeorãre tiĩapudutirigue

24 Múãrẽ tiĩapunemodũgama jĩgũ, ñañarõ netõã. Mecũtígã yũ ñañarõ netõpacú, useniremena niĩ. Cristo cũũrẽ padeorãre niĩadarere tiigũ, ñañarõ netõtóayigu. Teero tiigũ, yũcã cũũ netõrírobirora cũũrẽ padeorãre tiĩapunemodũgagũ, ñañarõ netõã. 25 Cõamacũ yũre cũũrẽ padeorãre tiĩapudutirigu niiwĩ. Teero tiigũ, Jesurẽ padeorãre wedegú niĩ. Cũũye quetire tũomasĩpetijããrõ jĩgũ, wedea. 26 Tee queti too sugero macãrãpũre masĩña manirígue niimiriro niiwũ. Cũãrẽ yayióre quetibiro niimiriro niiwũ. Atitóre Cõamacũ cũũrẽ padeorãre tee quetire wederẽmena tũomasĩrĩ tiirígũ niiwĩ. 27 Cũãrẽ Cõamacũ tee masĩña maniríguere, teero biiri cũũ judíoa niĩhãrẽ añurõ tiĩadarere masĩrĩ boorígũ niiwĩ. Ate niĩ: Cristo múãmena niiqui; cũũ múãmena niirĩ, añuré múã ãmũãsepũ cõoádarere masĩ, useniyuetoacu.

28 Ësã cũũye quetire wedea. Niipetirare añurére tiidutía, cũũmena niirucujããrõ jĩrã. Niipetirare, tũomasĩãrõ jĩrã, añurõ masĩrẽ cũũ ticorẽmena buea. Niipetira Jesurẽ padeorãre padeotutúaaaro jĩrã, teero tia. 29 Teerẽ múãrẽ boosãgũ, yũ tutuaro põõtẽõrõ padea; niipetire cũũ yũre wãcũtutuare ticorẽmena buea.

2

1 Yũ múãrẽ bayiró wãcũrere masĩrĩ boogã. Laodicea macãrãrẽ, teero biiri niipetira yũre ññahãrãcãrẽ teerora wãcũã. 2 Múãrẽ biiro jĩ sãĩbosárucua: “Cõamacũ, cũãrẽ yeeripũnarĩrẽ wãcũtutuare ticoya. Cũã cãmerĩ maĩrẽmena sĩcũpõna tiiróbiro niĩarõ. Cũãcã añurõ mũũye maquẽrẽ tũomasĩpetijããrõ. Teerẽ tũomasĩpetira, too sugero macãrã masĩña maniríguercãrẽ tũomasĩãdacua”, jĩ sãĩbosãa. Tee masĩña manirígue Cristora niĩ. 3 Cristo niipetire masĩrere cõoquí; niipetirere tũomasĩqui. 4 Teerẽ múãrẽ wedea, ãpẽrã múãrẽ “diamacú niĩhẽre quetimena jĩĩditobocua” jĩgũ. 5 Yũ aperopú niipacu, múãmena niigũ tiiróbiro tũgueñaga. Múã sĩcũpõna tiiróbiro niirecutirere tũogú, teero biiri Cristore bayiró padeorere tũogú, useninetõjõãga.

6 Múã sicatorpũre marĩ Òpũ Jesucristore padeonacãrirobirora cũũmena niirucujãña. 7 Cũũrẽ añurõ masĩnemoña. Cũũrẽ padeorã niijĩrã, cũũ boorere

† 1:19 Cõamacũ niirecutire ate niĩ: Cũũ tutuanetõjõãgũ niiqui; basocãre maĩquí; diamacú maquẽrẽ tiiqui; niipetirere masĩqui; niipetiropũ wãarere masĩqui; basocã wãcũrere masĩqui.

tiirucujãña Epafras múãrẽ buerirobirora. Teero tiirá, Cõãmacũrẽ usenire tiorucujãña.

Cristore padeohéra padeorígue

⁸ Múã tuomasĩremena niiña: Æpẽrã múãrẽ “diamacũ maquẽrẽ buera tiia” jĩpacara, diamacũ maquẽrẽ buericua. Wapamanírere, cúã basiro wãcũrere, cúã tiirucũrere, atibáreco niirã dutirere buecua. Múã cúã tee jĩ buerere tuomasĩrã, “Cristoye mee niiã” jĩ, cúã buerere tuonunúserijãña.

⁹ Cristo marĩ tiiróbiro õpũũcutipacũ, niipetire Cõãmacũ niirecutirere cõogũ niiĩ. ¹⁰ Múãcã Cristomena niijĩrã, Espĩritu Santore cõonetõjõãcu. Cristo niipetira ángeleare, wãtĩãrẽ, cúã õpãrãrẽ, teero biiri cúã doca niyucorare dutigũ niiĩ. ¹¹ Múã Cristomena niinucãrito, widecõãnorira* tiiróbiro putuãrira niiwũ. Múãjã cõnerigũ yapa macã caseróre widecõãña maniyĩro. Cristo, múãrẽ widecõãrõno tiigũ, diabolosarigũ niiwĩ. Cũũ diariguemena ñãñarõ múã tiirecutirere coserigũ niiwĩ. Teerã marĩrẽ widecõãnorira tiiróbiro niirĩ tiia. ¹² Cristo diaari siro, sicututi coari tutipũ cũũnoyigũ. Múãcã ocoména wãmeõtinorã, tiitutipũ cũũmenarã cõãrĩra tiiróbiro niirã tiiyĩro. Múã “Cõãmacũ cũũ tutuaremena Cristore masõyigũ” jĩrere tuoyĩro. Teerẽ padeorã niijĩrã, wãmeõtiari siro, “Cristomenarã masãrira tiiróbiro niicu marĩcã” jĩ tuomasĩyiro. ¹³ Múã too sugueropũre Cõãmacũ tiidutĩriguere masĩrijĩrã, widecõãnoña manirã niirira niiwũ. Teero biiri ñãñarẽ tiirecutirecãrẽ cosenõña manirã niirira niiwũ. Teero tiirá, diarirabiro† niirucujĩyu ména; catirẽ petihẽrẽ‡ ticoya maniyĩro múãrẽ ména. Atitóre Cõãmacũ niipetire múã ñãñarẽ tiirere acabótoayigũ sãa. Cristomenarã múãrẽ catirẽ petihẽre ticotoayigũ. ¹⁴ Marĩ Cõãmacũ dutirere netõnucãwũ. Cũũ tee marĩ ñãñarẽ tiirere Cristo curusapũ diabolosariguemena cosepetĩrigũ niiwĩ. ¹⁵ Cristo diarigũ niipacũ, masãjĩgũ, wãtĩãrẽ dutirãre netõnucãrigũ niiwĩ. Cũãrẽ netõnucãrere ãñogũ, niipetira ñãacoropũ tiirĩgũ niiwĩ.

Atibáreco maquẽrẽ wãcũrijãña; Cristo boorépere wãcũrucujãña

¹⁶ Teero tiirá, ãpẽrã múã yaarere, múã sñirere ñãrã, wedepatibocua. Cũmarĩcõrõ, muĩpũrãcõrõ, semanarĩcõrõ múã cúã tiiróbiro neãricu; cúã tiiróbiro yeerisãre burecori cõorĩcu. Teero tiirá, múãrẽ wedepatibocua. Cũã wedepatirere tuonunúserijãña. ¹⁷ Cõãmacũ teerẽ sicutopũre Cristore queorẽ ticosuguegũ tiiyĩgũ. Cũũ macũye maquẽrẽ masĩãrõ jĩgũ, teero tiiyĩgũ. Mecãtĩgãrẽ Cristo jeatoai. Teero tiirá, Cristore tiinunúsero booa sãa. ¹⁸ Æpẽrã múãrẽ biiro jĩditocua: “Ûsã ãñurã niiã. Cõãmacũ ãsãrẽ ãñurõ wãcũãrõ jĩrã, beti súubusea. Ángeleare padeóa. Ûsã cãnirĩpacara, quẽẽrõpũ tiiróbiro Cõãmacũyere ñãã. Teero tiirá, ãsã ãpẽrã nemorõ Cõãmacũye maquẽrẽ ãñurõ masĩã. Múãcã ãsã tiiróbirora tiiyã. Múã teerẽ tihẽra, wapa cõoãdacu”, jĩcua. Múãrẽ teero jĩrĩ, péerogã tuonunúseridojãña. “Masĩrã peti niiã ãsãjã”, jĩ wãcũcua. Teero jĩãmajãrã tiiyã. Cũã buerẽ cúã basiro jĩãmare dícu niiã. ¹⁹ Cũã Cristomena niiricua. Cristo cũũmena niirã dícare dutigũ niiĩ. Marĩ cũũmena niirĩ, marĩrẽ padeonemórere ticoqui. Cõãmacũ booróbirora cãmerĩ maĩ, cãmerĩ tiiapũ tiĩãdacu.

²⁰ Cristo diari, múã cũũmena diarirabiro niiyiro. Sĩcũ diarigupũ atibáreco catirã dutirere tiirĩqui. Diarigupũ tiiróbiro múãrẽ atibáreco niirã dutirere tiirĩjãrõ booa. ¿Deero tiirá múãpe cúã dutirere tiirucugari? ²¹ Biiro duticua:

* **2:11** Pecasãyemena: circuncidados. † **2:13** “Diarirabiro” ati versícupũre “muertos espiritualmente” jĩdũgaro tiia pecasãyemena. ‡ **2:13** “Catirẽ petihẽrẽ” pecasãyemena “vida eterna” jĩdũgaro tiia.

“Ñeerijãña; yaarijãña; padeñárijãña”, jĩcua. ²² Cúã teero jĩrã, atibúreco maquẽ máata petiádarere wedesera tiiya. Basocá wácürémena dutiré niiã. ²³ Cúã dutirére añuré tiiróbiro tɔobócu múã, búri niiré niipacari. Cúã tee dutirére tiirã, Cõãmacũrẽ usenire ticoré diamacú maquẽrẽ tiiróbiro tiiẽnocua. Teero biiri cúãrẽ dutirá doca niirére ññaãrõ jĩrã, niipetira ññacoropɔ tee dutirére “añurõ yɯɯa” jĩcua. Cúã basiro cúãye õpũũrĩrẽ ññaãrõ netõrĩ tiicúa. Teero tiirémena cúã ññaãrẽ tiidugáre “petijõããdacu” jĩ wácũmicua. Cúã teero tiirã, añuré buarícua; teerora putuájãcua sũcã.

3

¹ Cristo dia masãmuãrigɯ ãmuãsepu Cõãmacũya wãmo diamacúniñape duiqui. Múãcã cũmna dia, cũmna masãrira niijĩrã, “cũ booré dícare tiiáda” jĩ wácũnɯnɯseya. ² Atibúreco maquẽrẽ wácũrijãña; Cristo boorépere wácũrucujãña. ³ Múã Cristomena dia masãrira niijĩrã, catirére buayiro. Múã Cristomena catiré buarigue Cõãmacũ putopɯ niitoaa basocá ññahẽrõpɯ. ⁴ Cristo múãrẽ catirére ticogú putuãatiri, múãcã cũmna atiadacu sũcã. Cũ tiiróbiro asibatéadacu.

Too sugueropɯ tiirécutiriguere duujãña

⁵ Múã atibúreco maquẽ ññaãrẽ tiidugárere duujãña: Æpẽrãména ññaãrõ ñeeaperijãña; ãpẽrãména múã booró ñeeaperijãña; teeré tiidugápacara, tiirijãña; ññaãrẽre ugaripéarijãña; niyerure, apeyenórẽ boonemósãrijãña. Teeré boonemósãrãno Cõãmacũrẽ wácũricua; cúãye dícare wácũjãcua. Teero tiirã, basocá weerirare padeorábiro tiicúa. ⁶ Cõãmacũ teeré tiiránomena cúanetõjõãqui; cúãrẽ bayiró ññaãrõ tiigúdaqui cũrẽ netõnucãre wapa. ⁷ Múã too sugueropɯ teeré tiirécutirira niimiyiro. ⁸ Atitóre ate niipetire duujãña: Múã ãpẽrãména cúare, cúaremena wedesere, ãpẽrãrẽ ññaãrõ tiiré, ãpẽrãrẽ ññaãrõ wedesecotere, ññaãrõ múã jĩrere duujãña sáa. ⁹ Cãmerĩ jĩditiirijãña. Múã too sugueropɯ niirecutiriguere, teero biiri múã tiirécutirigecãrẽ duujãyiro. ¹⁰ Atitó múã niirecutire merẽã niiã sáa; añuré niiã. Cõãmacũ múãrẽ tiirigɯ cũ tiiróbiro niirecutiario jĩgũ, múã niirecutirere wasomúãnucãrĩ tiigú tiiquí. Teeména múã cũrẽ masĩnemorucujããdacu. ¹¹ Teero tiirã, ateména putuãa: Marĩ Cristore padeorã watoapɯre sícũ ãpẽrã nemorõ uputí macũ maniquí. Judíoa, judíoa niihẽrã sícãrĩbíro niirã tiia; widecõãnorira, widecõãnoña manirã sícãrĩbíro niirã tiia; griegoaye wedesemasihẽrã, romanuã niihẽrã, dutiapenori basocã,* dutiapenoña manirã sícãrĩbíro niirã tiia. Cristo sícãrã niĩ uputí macũ. Cũ niipetira cũrẽ padeorãména niiquí.

¹² Cõãmacũ múãrẽ maĩ. Cũ múãrẽ cũyara niĩãrõ jĩgũ, beseyigɯ. Teero tiirã, biiro tiirécutiya: Æpẽrãrẽ bóaneõ ññaña; cúãrẽ añurõ useniremena tiipɯya; “ãpẽrã nemorõ añurã niiã” jĩ wácũrijãña; cúaro manirõ yɯyua; cúañañarijãña; ¹³ ãpẽrã múãrẽ naĩrõ potocõrĩ, teero tũgueñajãña; ãpẽrãména cúaracã, cúãrẽ acabóya. Marĩ Õpũ múãrẽ acabórirobirora múãcã acabóya. ¹⁴ Cãmerĩ maĩñã múã. Teero maĩrã, niipetire yɯ weđeriguere tiipetijããdacu. Sícũpõna tiiróbiro cãmerĩ sũoníãdacu. ¹⁵ Cõãmacũ múãrẽ, sícũpõna tiiróbiro niĩãrõ jĩgũ, beseyigɯ. Cristo múãrẽ añurõ niirecutirere ticoyigɯ. Teero tiirã, sícũpõna tiiróbiro añurõ niirecutiya. Cõãmacũrẽ usenire ticorucujãña.

¹⁶ Cristoye quetire añurõ wácũnɯnɯseya. Cũ masĩre ticoréména cãmerĩ bueya; cãmerĩ wedeya, tɔomasĩãrõ jĩrã. Múã yeeripũnapɯ useniremena Cõãmacũrẽ basapeo, cũrẽ usenire ticoya. Salmopũpɯ jóariguere, Cõãmacũye

* **3:11** Pecasãyemena: esclavos.

maquẽ basaré, cûurẽ usenirĩ tiirére basaya. ¹⁷ Niipetire múã wedeserenorẽ, múã tiirénorẽ marĩ Òpũ Jesús wãmemena tiirucújãña. Jesús tiíápuremena Cõamacũ marĩ Pacure usenire ticoya.

Jesuré padeoráre tiidutírigue

¹⁸ Manucutira numiãrẽ ate dutia: Múã manusũmuãrẽ yũya. Múã Jesuré padeorá niirĩ, teeré tiidutía. ¹⁹ Numocutira ãmuãrẽ ate dutia: Múã numosãnumiãrẽ maĩñá. Cúare manirémema cúãrẽ suniãña.

²⁰ Wĩmarã, mamarãrẽ ate dutia: Niipetire múã pacusũmuã dutirére añurõ yũya. Múã teeré tiirĩ, Cõamacũ useniqui.

²¹ Wĩmarã pacusũmuãrẽ ate dutia: Múã põnarẽ naĩrõ tuti, cúari tiiríjãña, cúãrũ bóaneõrã niirĩ jĩrã. Cúã bóaneõrã, múã dutirére tiirícua.

²² Dutiafenori basocare ate dutia: Atibúreco macãrã múãrẽ dutia-pera dutiri, niipetirere yũya. ãpẽrã cúãrẽ dutia-pera ñacoro dícu añurõ padecua, cúãmena añurõ putuádugara. Cúã manirĩ, padericua. Múãpe Cõamacũrẽ padeorá niijĩrã, tiiditõro manirõ padeya. ²³ Niipetire múã paderénorẽ useniremena tiiyá. “Jesucristo dutiré tiirõbirora niicu teecã”, jĩ wãcũtutuajãña. “Basocá dutiré dícuare tiirã tiijãmiã”, jĩ wãcũrijãña. ²⁴ Múã Cristore padecoteri basoca niia. Cúãrã múã Òpũ diamacũ niĩ. Teero tiigú, cúãrã múãrẽ ãmuãsepu añuróre ticogũdaqui. Múã teeré masĩtoacu. ²⁵ Ñañaré tiigúnopereja Cõamacũ ñañarõ netõrĩ tiigũdaqui. Niipetira ñañaré tiirirare sícãrĩbĩro ñañarõ netõrĩ tiigũdaqui.

4

¹ Basocáre dutia-peracãrẽ ate dutia: Múã basocá dutia-perare añurõ cuoyá. Múã masĩcu: Múã Òpũ ãmuãsepu niigũpecã múã tiirére ññaqui.

² Cõamacũrẽ naĩrõ sãirucújãña. ãñurõ tũgueñasugueremena sãirucúya. Sãirã, Cõamacũrẽ usenire ticorucujãña. ³ Múã Cõamacũrẽ sãirã, ãsãcãrẽ sãĩbosáya. “Pau Cristoye quetire masĩhãrãrẽ tũodũgãri tiiarõ”, jĩ sãĩbosáya. Cũye queti too sugero macãrãpu cúã masĩña manirígue añuré queti niia. Tee queti yũ wederé wapa peresuwiipu duiga. ⁴ Cristoye quetire basocá añurõ tũomasĩãrõ jĩrã, sãĩbosáya, Cõamacũ yũre wededutirirobirora wedearo jĩrã.

⁵ Múã Jesuré padeohãra watoapure añuré tiieñorecutiya. Múã teero tiirĩ, añuré quetire múã wederi, tũoadacua. ⁶ Cúãmena wedesera, ñañarõ wedesero manirõ, añuré wedeseya. Teeré tiirã, múãrẽ cúã sãĩñãrĩ, niipetirare yũmasĩãdacu.

Ãñudutiyaponorigue

⁷ Ësã menamacũ Tíquico ãsã maĩgũ múã putopu wãagũdaqui. Cũ yũmena Cristore padecotegũ, marĩ Òpũye maquẽrẽ añurõ padeapugũ niĩ. Cũ niipetire yũre wãare quetire múãrẽ wedegũdaqui. ⁸ Yũ cúãrẽ múã putopu ticogũdu tia, ãsãye maquẽrẽ masĩãrõ jĩgũ. Ësã niirecutire quetire tũorã, wãcũtutuarẽ bũanemóãdacu. ⁹ Ësã menamacũ Onésimo ãsã maĩgũ cúãmena wãagũdaqui. Cũ múãya macã niirucurigu niĩ. Cũ jĩrãcõrõ añurõ tiinũnũsegu niĩ. Cúã niipetire ãnopá wãarere múãrẽ wedeadacua.

¹⁰ Aristarco múãrẽ ãñudutii. Cũcã yũmena peresuwiipu duii. Marcos (Bernabé tẽñucã) múãrẽ ãñudutii. Apetó tiigú, cúã múã putopu wãanetõboqui. Cũ jeari, yũ múãrẽ too sugerõpu jĩcorirobirora cúãrẽ añurõ bocawa. ¹¹ ãpĩ Jesús, cúã “Justo” jĩgũ, múãrẽ ãñudutii. Pau judíoa Jesuré padeorã watoapure cúã ñĩãrãrã yũre padeapuya. Cũcã “Cõamacũ dutiré basocãpũre jeatoaa

mée” jĩrẽ quetire wederá niĩya. Cũã yũre wãcũtutuari tiiya. ¹² Epafras múãya macã niirucurigu múãrẽ añudutii. Cũã Cristore padecotegu niĩ. Múãrẽ bayiró sãĩbosárucui. Múãrẽ Jesuré padeorucújãrĩ booquí; teero biiri múãrẽ Cõamacũ booré dícare tiirí booquí. ¹³ Cũã múãrẽ, Laodicea macãrãcãrẽ, teero biiri Hierápolis macãrãcãrẽ bayiró wãcũrucui. Teero tiigú, yũmena niigũ, naĩrõ múãrẽ sãĩbosárucugu tiii. ¹⁴ Lucas ucotiri basocu ãsã bayiró maĩgũ múãrẽ añudutii. Āpĩ Demas añudutire ticoi.

Wedeyaponorigue

¹⁵ Laodicea macãrã Jesuré padeorã añuãrõ. Ninfacã añuãrõ. Teero biiri cooya wiipũ neãrucura Jesuré padeorí põna macãrã añuãrõ. ¹⁶ Múã atipũrẽ buepetiari siro, Laodicea macãrãpũre ticocoya sũcã. Cũãcã cúã neãrĩ wiipũ tiipũrẽ bueẽñoãrõ. Laodicea macãrãrẽ yũ jóaripũrẽ múãcã bueya. ¹⁷ Arquipore biiro jĩña: “Marĩ Ōpũ padedutigũ cũũriguere añurõ padeyaponoña”, jĩña.

¹⁸ Yũ Pablo ate niituredarire múãrẽ añudutire ticogu, yũ basirora jóaa. Cõamacũrẽ sãĩrã, wãcũña yũ peresuwiipũ niirere. Cõamacũ múãrẽ añuré ticoaro.

Nocõrõrã jóaa.

TESALÓNICA MACÃRÃRÊ Pablo jóasugueripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo, yũũ menamacãrã Silvano,* Timoteomena múã Tesalónica macãrã Jesuré padeorí põna macãrãrê ãñudutia. Múã marĩ Pacũ Cõãmacũ, marĩ Ôpũ Jesucristomena ãñurõ niijãcu.

Cõãmacũ múãrê ãñurê ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiiáro.

Tesalónica macãrã ãñurõ tiiẽñorigue

² Múã niipetirare ãsã Cõãmacũmena wedeserecõrõ cũũrê usenire ticorucujãã. ³ Cõãmacũ marĩ Pacũmena wedesera, múã ãñurõ tiirere wãcũã. Múã Jesuré padeorẽmena ãñurõ tiirecuticu. Múã maĩrere eñorã, ãpẽrãrê ãñurõ tiiápucu. Marĩ Ôpũ Jesucristo putũaatiadarere useniyuera niijĩrã, ñãñarõ netõrã wãcũtutuacu.

⁴⁻⁵ Múãrê Jesuyé quetire wedera, ãsã wedeseremena dícu wederiwũ; Espiritu Santo tutuaremena wedewũ. Múãrê wedera, “ãsã wederé diamacãrã niĩã” jĩĩmasĩwã. Teero tiirã, ãsã masĩã: Cõãmacũ múãrê maĩĩ; múãrê beserigu niĩwĩ.

Múã masĩcu: Ësã toopũ niirã, múãrê maĩrã, múãrê ãñurõ tiirã niĩwũ.

⁶ Múã ãsã tiirere ñãrã, ãsã tiirõbirora tiirira niĩwũ. Teero biiri marĩ Ôpũ tiirõbirora tiirira niĩwũ. Múãrê Espiritu Santo usenire ticorẽmena bayirõ ñãñarõ netõpacãra, Jesucristoye quetire ñeewũ. ⁷ Teero tiirã, niipetira Jesucristore padeorã Macedoniapũ niirã, ãno Acayapũ niirã múã tiirere tũorã, “cũã tiirõbirora tiirõ booa marĩcãrê” jĩĩya. ⁸ Múãmena marĩ Ôpũ Jesuyé queti niipetiropũ sesajõãã. Macedonia, ãno Acaya dícuere sesaro tiirã. Niipetiro macãrãpũ múã Cõãmacũrê padeorere masĩtoacua. Teero tiirã, noãnõpere wedemasĩriga sãa. ⁹ Cũã múã tiirecutirere wedeseya. Ësã múã putopũ niirĩ, múã ãsãrê ãñurõ tiiriguere wedeseya. Múã weerirare padeodúriguere wedeseya. Teeré duu, Cõãmacũ catigũ diamacũ niigũpere padeó, cũũ dutirere tiiáyro. ¹⁰ Cõãmacũ cũũ macũ diarigupũre masõrigũ niĩwĩ. Cũũ macũ ãmũãsepu niigũ putũaatiadarere useniyuera tiiáyro. Cũũrã niĩ Jesús marĩ bayirõ ñãñarõ netõbõrirare netõnérigu.

2

Pablo Tesalónicapũ buerigue

¹ Múã yãa wederabiro niirã ateré masĩcu: Ësã Tesalónicapũ niirã, buri peti niiririra niĩwũ. Ësã wederiguere tũorã, múã paũ Jesuré padeowũ. ² Ësã múã putopũ jeadari suguero, Filipospũ niĩwũ. Toopũ niirĩ, too macãrã ãsãrê ñãñarõ netõrĩ tii, ñãñarõ jĩĩwã. Múã teeré masĩcu. Múãya macã macãrãcã ãsã wederiguere cãmotãdugamiwã. Cũã teero tiipacãri, Cõãmacũ ãsãrê wãcũtutuare ticowi. Teero tiirã, cũũye quetire wedewũ. ³ Múãrê wedera, merẽã wederiwũ. Múã menamacãrã numiãrê ñãñarõ ñeapedugaremena wedera mee tiiwũ. Tiiditõriwũ. ⁴ Cõãmacũ beserigu niĩwĩ ãsãrê Jesuyé quetire wedeadarare. Teero tiirã, wedea. Basocã ãsãmena useniãrõ jĩĩrã mee wedea; Cõãmacũ marĩ wãcũrere masĩgũpe useniãrõ jĩĩrã wedea. ⁵ Múã masĩcu: Ësã

* **1:1** Silvanorẽ ãpẽrã “Silas” jĩĩyira.

toopú niirã, añurõ múãrẽ wedese jĩditoriũ. Cõamacũ masĩqui: Múãrẽ buera, niyeru múãrẽ ẽmaãdara mee tiiwũ.

⁶⁻⁷ Ɛsã Cristo cũũyere wededutigũ beserira niiã. Teero tiirã, “ũsãrẽ dutirãbiro ññaña” jĩĩ dutimasĩbojĩyu. Teerẽ dutiria. Múãcãrẽ, ãpẽrãrẽ teerẽ dutiria. Múãrẽ añurõ tiiwũ. Múã pũtopũ niirã, sũcõ numiõ coo põnarẽ maĩrõbiro múãrẽ maĩwũ. ⁸ Múãrẽ añurẽre boosãrã, Cõamacũye queti dícare wederiwũ. Ɛsã jeatuario ùsã tiiápumasĩrere tiiápuwũ, múãrẽ bayiró maĩrã. ⁹ Ɛsã toopú niirã paderiguere múã wãcũcu. Múãrẽ Cõamacũye quetire wedera, potocõdugariwũ. Teero tiirã, ùsã basiro padewũ. Ñamirĩ, búrecori, yoari ùsã yaaadarere, ùsãrẽ dũsarénorẽ sãĩãdara padewũ.

¹⁰ Ɛsã tiirẽcutiriguere múã masĩcu. Cõamacũcã masĩqui. Ɛsã ññañarõ tiiró manirõ, diamacũrã tiiwũ múã Jesuré padeorã ññaacoropũre. “Cũã wapa cũoõya” jĩĩrõ manirõ nijãwũ ùsã. ¹¹⁻¹² Múã masĩcu: Sũcũ pacũ cũũ põnarẽ wedero tiirõbirora ùsã múãcõrõrẽ wederucujãwũ. Añurõ tũgueñaãrõ jĩĩgũ, wãcũtutuare múãrẽ ticowũ. Cõamacũ põna tiirõbirora niirecutidutiwũ. Múãrẽ Cõamacũ cũũ põna niĩãrõ jĩĩgũ, beserigũ niiwĩ. Cõamacũ cũũ dutirẽ múãpũre niirĩ tiirĩgu niiwĩ; cũũ asibatere múãrẽ jeari tiirĩgu niiwĩ.

¹³ Múã Cõamacũye quetire wederi tũorã, “Cõamacũ wedesere niiã” jĩĩrã, padeowũ. “Basocã wedesere mee niiã”, jĩĩ masĩjãwũ. Teero tiirã, múã padeorẽre wãcũrã, Cõamacũrẽ usenire ticorucujãã. Ɛsã múãrẽ wederigue Cõamacũ wedesere peti niiwũ. Teemena cũũrẽ padeorã múã niirecutire wasoa. ¹⁴ Múã Jesucristore padeorĩ, múãya dita macãrã múãrẽ ññañarõ netõrĩ tiiyĩra. Jesuré padeorẽ põnarĩ macãrã Judeapũ niirãrẽ wãarirobirora wãayiro múãrẽ. Judeapũre cũãya wedera judíoa cũãrẽ ññañarõ netõrĩ tiiyĩra. ¹⁵ Cũã judíoara marĩ Ɔpũ Jesuré sũãyĩra; profetare sũãyĩra; ùsãrẽ cõãjãwã. Cõamacũrẽ cúari tiiyĩra. Niipetiramena cãmerĩtutire boojãya. ¹⁶ Judíoa niihẽrã netõãrõ jĩĩrã, ùsã Jesuyẽ quetire wederi, cãmotãya. Cũã ññañarẽ tiirẽ jõõpemena pairó peti wãaro tiia. Cõamacũ cũã teero tiirẽ wapa netõnẽridojãqui sãa.

Pablo Tesalónica macãrãrẽ ññaqũ wãanemodũgamirigue

¹⁷ Ɛsã múãrẽ cõãatiari sirogã, máata múãrẽ ññaadũgamiwũ sũcã. Ɛsãye Ɔpũũrĩ ãno niipacari, múã pũtopũ yeeripũnacutiwũ. Toopũre bayiró wãadũgamiwũ. ¹⁸ Yũũ Pablo “wãagũda” jĩĩrucumiwũ. Ɛsã toopú wãadũgarecõrõ Satanás ùsãrẽ cãmotãtu niiwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Múãrã niiã ùsãrẽ usenire ticorã. Teero tiirã, múãrẽ bayiró ññaadũgaga. Marĩ Ɔpũ Jesús cũũ pũtũaatiri, cũũrẽ wedeada múãye quetire. Biirõ jĩĩãda: “Ñniãrã niĩya ùsãrẽ usenire ticorã. Cũãrẽ búri peti mũũye quetire wederiwũ. Cũã teerẽ tũorã, mũũrẽ añurõ padeowã. Teero tiirã, bayiró useniã cũãmena”, jĩĩãda Jesuré.

3

¹ Múãye queti diamacũ tũodũgãra, sũcãrĩbiritũ sãa. Teero tiirã, “ùsã pũarã wãaweonoãrira niĩãdacu ãno Atenaspũ” jĩĩwũ. ² Teero jĩĩrã, marĩ menamacũ Timoteore wãadutiwũ. Cũũ Cõamacũrẽ padecotei Jesuyẽ quetire wederemena. Cũũrẽ ticocowũ, múãrẽ Jesuré padeonemó, wãcũtutuari tiiãro jĩĩrã. ³⁻⁴ ãpẽrã basocã múã Jesuré padeorĩ ññañã, ññatuti, buijãcu. Cũã teero tiirĩ, Jesuré padeodũrijããrõ jĩĩrã, Timoteore wededutira ticocowũ. Ɛsã toopú niirã, múãrẽ aterẽ wedesũguetoawũ: “Marĩ Jesuré padeorãre ññañarõ netõrĩ tiiãdacua”, jĩĩwũ. Ɛsã jĩĩrirobirora wãaa. Múã teerẽ masĩcu. ⁵ Teero tiigũ, wãcũ sũcãrĩbĩhegu, múãye quetire nẽeatidutiwũ, “¿padeomĩ cũã?” jĩĩgũ. Apetó tiigũ, Satanás múãrẽ wedesãjãjĩyi; ùsã “búri peti buejĩyura” jĩĩ wãcũmitũ.

Tesalónica macārāye queti

⁶ Mecūtīgārē Timoteo múā p̄top̄ ĩñagū jeariḡ p̄t̄uajeaawī. Múāyere añurē queti néep̄t̄uajei. Múā Jesuré padeorucúrere, múā añurō cāmerī maĩrecutirere wedeawī. Ʋsārē maĩremena wācūrucujāyiro. Ʋsārē bayiró ĩñadugaayiro ūsā múārē ĩñadugarobirora. ⁷ Teero tiirá, ūsā múā Jesuré padeorucújārī t̄orá, ñañarō netōpacára, wācūtutuara niiā sūcā. ⁸ Marī Őp̄rē múā padeó wācūtutuari t̄orá, ūsā yeerisā sūcā. ⁹ Múā ūsārē bayiró peti ūsenirī t̄ijjā. Teero tiirá, ūsā Cōāmacūrē deero t̄i ūsenire ticopetimasīricu. ¹⁰ Ñamirī, búrecori Cōāmacūrē bayiró sāĩrucujā, múārē ĩñadugara. Múārē Jesuyere wededugaga, padeonemóārō j̄ĩrā.

¹¹ Cōāmacū marī Pacu basiro marī Őp̄ Jesuména ūsārē t̄iápuaro múā p̄top̄ wáadarere. ¹² Marī Őp̄ Jesús múārē cāmerī maĩnemórī t̄iáro. Ʋsā múārē maĩrōbirora múācārē niipetirare maĩrī t̄iáro. ¹³ Cū teero tiirí, múā cū añurō t̄iápuremena wācūtutuara, wapa c̄ohéra niiādacu Cōāmacū marī Pacu ĩñacoropure. Marī Őp̄ Jesús cūyaramena atibárecop̄ p̄t̄uatiiri, teerora niiādacu.

4

Cōāmacū t̄usarére tiidut̄irigue

¹ Mecūtīgārē Jesús wāmemena múārē wācūtutuare t̄icoa sūcā. “Biirō t̄iirécutiya” j̄ĩrēre, teero biiri Cōāmacū t̄usarére múārē wedew̄. Tee maquērē t̄iáyiro. Teeré tiinemóna.

² Ʋsā wederiguere múā masīcu. Tee maquērē wedera, Jesús marī Őp̄ dutirémēna múārē wedew̄. ³ Cōāmacū múārē ñañaré manirā niirī booquí. Teero tiirá, āp̄rāmēna ñañarō ñeeaperijāña. ⁴ Múācōrō quioníremena ñañaré t̄iēñorō manirō wāmosía, n̄mocutiya. Múā teero tiirí ĩñarā, āp̄rā “añurō t̄iíya” j̄ĩādacua. ⁵ Cōāmacūrē masīhērā t̄iiróbiro numiārē ñañaré tiidugáremena ūgaripéarijāña. ⁶ Āp̄i n̄morē ñeeapera, coo manurē ñañarō tiirá tiicú. Teeré t̄iirijāña. Cōāmacū tee tiirare ñañarō tiigúdaqui ūsā múārē wederirobirora. ⁷ Cōāmacū marīrē ñañaré t̄iáro j̄ĩgū mee beseriḡ niiwī. Ñañaré manirā niirī booquí. ⁸ Tee wederi boohéḡno ūsārē boohéḡ mee t̄iquí; Cōāmacū Esp̄ritu Santore ticoriḡp̄ere boohéḡ t̄iquí.

⁹ Cāmerī maĩrēre deero jóanemomasīriga múārē. Cōāmacū múārē cāmerī maĩdut̄itoariḡ niiwī. ¹⁰ Múā teerora t̄iáyiro. Niipetira Jesuré padeorá Macedonia macārārē maĩyiro. Maĩpacári, múārē “bayiró maĩnemóna” j̄ĩcoo. ¹¹ “Añurō niiāda”, j̄ĩña. Múāye niihēre wedepatirijāña. Múāye maquēpere wācū, añurō pade, nijjāña. Múārē teeré dutitoaw̄. ¹² Múā padera, teemēna catiadacu, āp̄rāyēre sāĩrīpacara. Múā teero tiirí, Jesuré padeohéra múārē añurō wedeseadacu.

Jesús p̄t̄uatiidare

¹³ Diarirare wáadare múā masīhērā niirī booríga. Jesuré padeorá diara, cūmēna niirā wáadacu. Múā teeré masīrā, Jesuré padeorá diari, āp̄rā t̄iiróbiro nocōrōca booritaricu. ¹⁴ Marī Jesús diariḡp̄ masām̄ariguere padeoj̄rā, atecārē padeó: Jesuré padeorá diarirare Cōāmacū Jesuré masōrirobirora cúācārē masōgūdaqui.

¹⁵ Marī Őp̄ Jesús wederiguere múārē wedera tiia: Jesús p̄t̄uatiiri, cūrē padeorá cūrē bocara wáadacu. Cūrē bocara, marī catirā āp̄rā diarira s̄guero wáaricu. ¹⁶ Biirōpe wáadacu: Marī Őp̄ basiro ūm̄āsepu diiatigūdaqui. Cū diiatiri, ateré t̄oádacu: Dutirémēna wedesere, ángele

uputí macū peti wedesere, Cōāmacūyawu corneta busuri tuoádadu. Teero wáari, Jesuré padeoríra diarira masāšugueadacua. ¹⁷ Cúā siro marí catirá òmeburuáripu cūāmena néemuāwanoádadu. Toopú Jesuré bocaadacu. Teero tiirá, cūāmena niirucujāādacu. ¹⁸ Múā teeré cāmerí wedeya. Teero tiirá, cāmerí wācūtutuari tiíadacu.

5

¹ Jesús putuaatiadari suguerogā wāaadare maquērē múā masīcu. Teero tiigú, múārē deero tii wenenemomasīriga. ² Múā añurō masītoacu: Yaarépigu ñamipū atigúbiro marí Ōpū Jesús putuaatigūdaqui. ³ Basocá “ūsā cuiro manirō añurō niirecutijāā” jī wācūbocua. Teero cúā wācūpacari, wācūña manirō pee ñañaré cūārē wāaadacu. Teerora biia, sīcō niipacó wīmagū apaadari suguero: Wācūña manirō coo pūniré tugeñanucāco. Tee ñañaré wāaadare netōrícu.

⁴ Múāpeja naītīārōpū niirābiro niiria. Teero tiirá, Jesús putuaatiadari bureco jeari, yaarépigu múārē ñeerī, ucuarabiro wáaricu. ⁵ Múā niipetira bóero niirā, bureco niirābiro niijīrā, Cōāmacū “tiigúda” jīriguere wāanucārī ññamasīā. Marí naītīārō, ñamipū niirābiro niirājā, ññamasīribocu. ⁶ Marí cānirābiro niirijāāda. Basocá Jesús putuaatiadarere wācūhērā, cānirābiro niicua. Marí cūā putuaatiadarere añurō ññacorucujāāda; marí tiiré añurō wācū, niijāāda. ⁷ Cānirā ñnamirē cāñīya. Cūmurā ñnamirē cūmuūya. ⁸ Marípeja bureco niirābiro niijīrā, marí tiiré añurō wācū, niijāāda. Sīcū cāmerīsiārōpū wāagu, cūāya òpūārē cāmotágu, cōme sutirore sāñāqui. Cūā tiiróbiro marí wātīrē cāmotára, Cōāmacūrē padeorucujāāda; cāmerí maīāda. Dupure cāmotágu, cōmecororé pesaqui. Cūā tiiróbiro marí wātīrē cāmotára, “Jesús marīrē netōnérigu ni-iwī; cūāmena niirucujāādacu” jī wācūāda. ⁹ Cōāmacū cūā ñañarō tiíadara meerē marīrē cūūrigu niiwī. Marí Ōpū Jesucristomena netōādarere cūūrigu niiwī. ¹⁰ Jesús marīrē diabolosarigu niiwī. Teero tiirá, marí catirá, diarira cūāmena niirucujāādacu. ¹¹ Teero tiirá, múā cāmerí wācūtutuari tiiyá. Cāmerí padeonemórī tiiyá múā tiirucúrobirora.

Wedeyaponorigue

¹² Múārē bayiró wedea sūcā. Múā menamacārā Cōāmacūye queti wederére quioníremena ññaña. Cúā múāmena pade, múā niíadarere wede, múā añurō tiíadarere wedeeya. ¹³ Múā cúā tiíapurere ññarā, cūārē maī, bayiró padeoyá. Múā cāmerí añurō niirecutiya.

¹⁴ Múārē wācūtutuare ticoa sūcā. Daderá niirārē cúā padeadare maquērē añurō wedeya. Wācūtutuhare wācūtutuari tiiyá. Wācūbayiherare tiíapuya. Niipetiramena cúaro manirō añurō niíña.

¹⁵ Múārē āpī ñañarō tiirí, cūārē ñañarō tiicāmérijāña. Añurépere tiirucujāña múā menamacārāmena, teero biiri niipetiramena.

¹⁶ Ūseniremena niirucujāña. ¹⁷ Cōāmacūrē sārucujāña. ¹⁸ Múārē wāarecōrō Cōāmacūrē ūsenire ticorucujāña. Cōāmacū teeré tiirí booquí múā Jesucristore padeoré.

¹⁹ Espíritu Santo múā wācūrēpure wederi, cāmotárijāña. ²⁰ Espíritu Santo masīrē ticorémena wederére boorijā tiirijāña. ²¹ Āpērā wederére añurō wācū beseya, “¿diamacú nií?” jīrā. Añuré niirí, teeré tiiyá. ²² Niipetire ñañaré tiirijāña.

²³ Cōāmacū añurō niirecutirere ticogú múārē ñañaré manirā niirí tiíaro. Múā wācūrēre, múāye òpūārīrē cotearo. Múārē wapa cuohéra niirí tiíaro. Cūā teero

tiiáro, téé marĩ Õpũ Jesucristo patuaatiripu. ²⁴Cõãmacũ teerora tiigúdaqui. Cũũ múãrẽ beserigu cũũ jĩrirobirora tiigú niĩĩ.

²⁵Múãcã Cõãmacũrẽ ãsãrẽ sãĩbosáya.

²⁶Niipetira too macãrã Jesuré padeoráre maĩrémena ãñuduticoya.

²⁷Marĩ Õpũ dutirómena múãrẽ wedea: Niipetira Jesuré padeoráre atipũrẽ bueẽñoña.

²⁸Marĩ Õpũ Jesucristo múãrẽ ãñuré ticoaro.

Nocõrõrã niĩã.

TESALÓNICA MACÃRÃRÊ Pablo puarĩ jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ YHH Pablo, yHH menamacãrã Silvano,* Timoteomena múã Tesalónica macãrã Jesuré padeorĩ põna macãrãrê ãñudutia. Múã marĩ PacH Cõãmacũ, marĩ Ôpũ Jesucristomena ãñurõ nijãcu.

² Cõãmacũ marĩ PacH, Jesucristo marĩ Ôpũ múãrê ãñuré ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiáro.

Jesús pũtuaatiri, Cõãmacũ ñañarãrê cõããdare maquẽ

³ Múã ãsãya wederabiro biirá, marĩ Ôpũ Jesuré padeonemórã tiáyiro. Cãmerĩ mañnemóãyiro. Teero tiirá, ãsã tiirucúrobirora Cõãmacũrê Hsenire ticorucujãrõ booa. ⁴ Múãye maquẽrê ãsã noo wáaro Cõãmacũrê padeorãre wedea. “Tesalónica macãrã cúãrê ñañarõ tiipacári, ñañarõ netõpacára, wãcũtutua, padeorucujããyira”, jĩĩ, Hseniremena wedea.

⁵ Múãrê ñañarõ wáapacari, múã wãcũtutuaremena Cõãmacũ diamacũ tiirére ãñorã tiicú. Cõãmacũjã basocãre cúã tiirírocõrõ ñña, wapa tiiquí. Teero tiirá, múã cũũ pũtopH jeaadara niã sãa. Cõãmacũ dutiré múãpũre jeari, ñañarõ netõrã tiáyiro. ⁶ Cõãmacũ diamacũ maquẽrê tiigũ nijĩgũ, múãrê ñañarõ netõrĩ tiirãre ñañarõ netõrĩ tiigũdaqui. ⁷ Múã ñañarõ netõrãpere yeerisãre ticogũdaqui Hsãrê ticoadarobirora. Tee wáaadacu marĩ Ôpũ Jesús pũtuaatiri. Cũũ pũtuaatigH, cũũyara ángelea tutuaramena HmããsepeH diiatigũdaqui. Jũãrémena asiyádiatigũdaqui. ⁸ Cõãmacũrê masĩhãrãrê, marĩ Ôpũ Jesuyé quetire netõnucãrãrê bayiró ñañarõ tiigũ atigũdaqui. ⁹ Cúã ñañaré tiiré wapa cõãdiocogũdaqui. Teero tiirá, cúã cũũ niirõ berupeH cõãnoãdacua. Cũũ ãñurõ tiiré, cũũ tutuarere ññariadacua. ¹⁰ Teeré wáaadacu Jesús pũtuaatiri bũrecore. Tiibũrecore cũũyara cũũrê Hsenipeoadacua; niipetira cũũrê padeorã petija cũũrê ññamanijõããdacua. Múãcã Hsã wederiguere padeojĩrã, cúãmena HsenipeoropH niãdacu.

¹¹ Teero tiirá, Cõãmacũrê múãye maquẽrê sãĩbosárucua. Cũũ múãrê beserigH nijĩgũ, múãrê cũũ tiirõbirora niirecutiri tiáro. Múã ãñurõ tiidugãrere tiipetiri tiáro. Múã cũũrê padeorã nijĩrã, cũũ tutuaremena tiirére tiipetiri tiáro. ¹² Múã teero tiirémena marĩ Ôpũ Jesús quioníremena Hsenipeonogũdaqui. Teero biiri basocã múãcãrê quioníremena Hsenipeoadacua. Cõãmacũ, marĩ Ôpũ Jesucristo múãrê ãñuré ticorémena ññajĩrã, teero Hsenipeonoãdacu.

2

Jesús pũtuaatiadarere wedequẽnorigue

¹ Mecũtĩgã marĩ Ôpũ Jesucristo pũtuaatiadarere, marĩ cũũmena neããdarere wedegũda. ² “Marĩ Ôpũ pũtuaatiadari bũreco jeatoaa mée” jĩĩré quetire tũobócu. Múãrê tee quetire wederã ateré jĩĩbocua: “Hsã Espiritu Santore cãojĩrã, tee múãrê wedea”, jĩĩbocua; o “Pablocã tee jĩĩ wedewa” o “Pablocã tee Hsãrê jóarira niiwã”, jĩĩbocua. Teeré tũopacára, wãcũũgueriguere wasorĩ tiirĩjãña; wãcũpatirijãña. ³ Cúãrê jĩĩditonorijãña. Cũũ pũtuaatiadari bũreco sũguero biiro wáaadacu: PaH basocã Cõãmacũrê netõnucããdacua; teero biiri

* **1:1** Silvanorê ãpẽrã “Silas” jĩĩyira.

sĩcũ ñañagú peti bauáẽñoğũdaqui. Too síropũ cũũ pecamepũ jũũtẽrĩjãğũdaqui. ⁴ Cũũ Cõãmacũrẽ, teero biiri niipetire basocá padeoré maquẽrẽ booríğũdaqui. Cũũ dícare padeodutíğũ, “niipetira nemorõ ɁpɁtí macũ niĩã yɁɁja” jĩĩğũdaqui. Cõãmacũwii Jerusalén niiri wiipure dui, “yɁɁ Cõãmacũ niĩã” jĩĩğũdaqui.

⁵ YɁɁ múã pɁtopɁ niigũ, teeré wedewɁ. ¿Múã teeré wãcũrii? ⁶ Cũũrẽ cãmotárere múã masĩcu mée. Cũũ bauáẽñomasĩriqui Cõãmacũ cũũ jĩĩritono jeaheri ména. ⁷ “Cõãmacũrẽ bayiró netõncãre wáaadacu” jĩĩriro jearipacari, wáaropɁ tiia mée. Ñañarere cãmotáğũ mecũtíğãrẽ cãmotárucujãqui ména. Coterucugũdaqui, tée aperopú néewanogũpɁ. ⁸ Toorá ñañagú peti bauáẽñoğũdaqui sáa. Cũũrẽ marĩ Õpũ Jesús cũũ wĩãpũremenarã sĩãjãğũdaqui; cũũ asibatéremena pɁtuaatigũ, cũũrẽ cõãdiocogũdaqui. ⁹ Cũũ ñañagú peti sicato bauáẽñoğũ, Satanás tiápurementa jeagũdaqui. Cũũ tutuare cɁogũdaqui. Cũũ tiĩẽñoğũbiro tiirémna basocãre jĩĩditogũdaqui. ¹⁰ Ñañarémna pecamepũ wáaadare tiiditõẽñoPETIJãğũdaqui, cúã diamacú maquẽ maĩrere booríğue wapa. Cúã netõnerere booritoaya mée. ¹¹ Teero tiigú, Cõãmacũ cúãrẽ diamacú maquẽrẽ ñãmasĩrĩ tiirĩqui, cúã jĩĩditorere padeoáro jĩĩğũ. ¹² Cõãmacũ diamacú maquẽrẽ boohérare, ñañaré tiusénirãrẽ “múã wapa cɁoa” jĩĩğũdaqui.

Cõãmacũ múãrẽ netõnẽãdarare beserigũ niiwĩ

¹³ Múã marĩ Õpũ maĩrãrẽ sicatorpɁra Cõãmacũ beserigũ niiwĩ, netõnégũdũ. Cõãmacũ múãrẽ cũũyara sããrĩ tiirĩğũ niiwĩ Espĩritu Santo tutuaremena, teero biiri múã diamacú maquẽrẽ padeorémna. Ësã tee niipetirere wãcũrã, Cõãmacũrẽ usenire ticorucujããda. ¹⁴ Ësã múãrẽ Jesuyé quetire wederigüemna Cõãmacũ múãrẽ netõnerĩğũ niiwĩ, múãcã marĩ Õpũ Jesucristo ãñurẽ cɁoré maquẽrẽ cɁoáro jĩĩğũ. ¹⁵ Teero tiirã, padeó wãcũtutuaya. Ësã múãrẽ bueriguere tiinũnãseya. Tee bueriguere múãrẽ wedewɁ; teero biiri tee bueriguere paperapũpɁ jóawɁ.

¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo marĩ Õpũ basiro, teero biiri marĩ PacɁ Cõãmacũ múã yeeripũnarĩrẽ wãcũtutuari tiáro; múãrẽ padeorucujãrĩ tiáro, niipetire múã wedesere, múã tiiré ãñuré díca niĩãrõ jĩĩğũ. Cõãmacũ cũũ ãñurõ tiirémna marĩrẽ maĩquí; marĩrẽ wãcũtutuare niirucujããdare ticoqui; marĩrẽ too síropũ ãñurõ niĩãdarecãrẽ masĩrĩ tiiquí.

3

Sãĩbosáducticorigue

¹ Ësãya wederabiro niirã, ãsãrẽ biiro sãĩbosáya: “Ësã Õpũ, mɁɁye queti aperopú boyeromena sesaaro; ãsãrẽ wáariborora padeorémna ñeenoãrõ”, jĩĩ sãĩñã. ² Niipetira marĩ Õpũ Jesuré padeoríya. Teero tiirã, basocá ñañarã ãsãrẽ tiidũğãrere netõnẽãrõ jĩĩrã, sãĩñã. ³ Marĩ Õpũ cũũ jĩĩrirobirora tiiquí. Teero tiigú, múãrẽ wãcũtutuari tiinemógũdaqui; múãrẽ ñañarõ wáari jĩĩğũ, cãmotáğũdaqui. ⁴ Ësã tiidutĩrigüere múã diamacú tiirã tiicú; teerora tiiwárucujããdacu. Marĩ Õpũ múãrẽ “teerora tiirucúri tiigũdaqui” jĩĩ padeóa ãsã. ⁵ Marĩ Õpũ múãrẽ Cõãmacũ maĩrere masĩrĩ tiáro. Cristo ñañarõ netõğũ wãcũtutuarirobirora múãrẽ wãcũtutuari tiáro.

“Padeya” jĩĩcorigue

⁶ Jesucristo marĩ Õpũ wãmemna múãrẽ ateré tiidutía: Jesuré padeogúno daderi, ãsã dutiriguere tiihéri, bapacũtinemorijãña. ⁷ Múã masĩcu: Ësã tiirĩguere ññacũrõ booa. Ësã múãmena niirã, sica diamacú niirã mee tiiwú. ⁸ Atecãrẽ sĩcũnorẽ wapatĩripacara, yaariwɁ. Teero tiirõno tiirã,

ñamirĩ, búrecori bayiró peti padewu, múãrẽ potocõdugahera. ⁹ “Ûsã bueré wapa ãsãrẽ wapatíya”, jĩ dutimasĩpacara, dutiriwu. Ûsã padewu, ãñuré bueré ticodugara, múãrẽ ñnacũãrõ jĩrã. ¹⁰ Múãmena niirã, ateré tiidutíwu: “Padedugahegunojã yaarijããrõ”, jĩwã. ¹¹ Siquẽrã múãmena niirã daderá niiré quetire tuowú. Paderipacara, ãpẽãména wedesesodeaatiayira. ¹² Marĩ Òpũ Jesucristo wãmemena teero tiirãre ãsã biiro tiidutí, wãcũtutuare ticoa: ãñurõ yeeripũnacutiremena padeya, múãrẽ dusarénorẽ sãĩãdara.

¹³ Ûsãya wederabiro niirã, páasutiro manirõ ãñurere tiirucújãña. ¹⁴ Ûsã atipũména duticorere netõnucãgũnorẽ ññamasĩ, bapacutirijãña, bobooro netõãrõ jĩrã. ¹⁵ Teero tiipacára, cãũrẽ ññatutirijãña. Cãũrẽ biirope wedequẽnoña sícũ múãya wedegure wederobirora.

Wedeyaponorigue

¹⁶ Marĩ Òpũ basiro ãñurõ niirecutire maquẽrẽ ticogú múãrẽ merẽã wáari, ãñurõ niirecutire maquẽrẽ ticorucujããrõ. Marĩ Òpũ múã niipetirapure niiãrõ.

¹⁷ Yũũ Pablo ate niituredarire múãrẽ ãñudutire ticogu, yũũ basirora jóaa. Yũũ jóarepũrĩcõrõ teero jóaa. Teero tiirã, múã “cãũrã jóayi” jĩ ññamasĩãdacu. ¹⁸ Marĩ Òpũ Jesucristo múã niipetirapure ãñuré ticoaro.

Nocõrõrã niĩ.

TIMOTEORE Pablo jóasugueripũ

Ãñuduticorigue

¹⁻² Timoteo, yũ Pablo mũũrẽ ãñudutia. Cõãmacũ marĩrẽ netõnérigu, teero biiri Jesucristo too síropũ pũtũaatigũdu dutirõmena yũ cũũyere wededutigũ beserigu niĩã. Mũũ Jesuré padeogũ, yũ macũ tiirõbiro niĩã.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩ Ôpũ mũũrẽ ãñurẽ ticoaro; bóaneõ ãñaãrõ; ãñurõ niirecutiri tiĩaro.

Diamacũ niĩhẽrere buedutiririgue

³ Yũ Macedonia ditapũ wáagũ, mũũrẽ bayiró jĩrirobirora tiimacã Éfesopũ pũtũácũmuña. Toopũre diamacũ bueherare teerẽ buedutirijãña. ⁴ Atibáreco maquẽ wedeseãmarere tũonũnũserijããrõ. Teero biiri cũãya wedera tíatopũ macãrã cúã jĩmũãatiriguere tũonũnũserijããrõ. Teerẽ tũonũnũsera bári peti cãmerĩ cúasori tiĩadacua; Cõãmacũ tiidutirere tiirĩcua. Cũũrẽ padeonemóricua.

⁵ Mũũrẽ cãmerĩ marĩ boogũ, teero dutia. Ñañaré manirã, ãñurõ yeeripũnacutira, jĩdutoro manirõ padeorã cãmerĩ maĩãdacu. ⁶ Æpẽrã teero biiriya. Noo booró wedesejãya. ⁷ Moisére dutirẽ cũũriguere buedugamicua. ãñurõ tee buerẽ maquẽrẽ masĩripacara, diamacũ tiirõbiro bueeya.

⁸ Marĩ masiã: Tee dutirẽ ãñuniã, marĩ teerẽ ãñurõ bue, diamacũ tiiatã. ⁹ Aterẽ tũomasĩrõ booa: ãñurõ tiirã dutirẽre booriya. Biiro tiirãpere dutirẽre cũũrõ booa: Dutirẽre netõnũcãrãrẽ; dutirẽre tũorídojãrãrẽ; ñañarãrẽ; Cõãmacũ dutirẽre netõnũcãrãrẽ; Cõãmacũrẽ quioníremena ãñahãrãrẽ; cũũye buerẽ maquẽrẽ boohãrãrẽ; pacurẽ, pacorẽ siãrãrẽ; niipetira basocãre siãrãrẽ; ¹⁰ ãpẽrãmẽna ñañarõ ñeeaperare; ãmũã sesaro numiãmena tiirõbiro tiirãnorẽ; basocãre yaa, dúarare; jĩdutorepirare; “Cõãmacũmena jĩã” jĩdutorare; Cõãmacũ buerẽ niipacari, merẽã buecoterare cũũrõ booa. ¹¹ Tee buerẽ Cõãmacũ netõnére queti maquẽ niĩã. Cũũ ãñunetõjõãgũ yũũre tee ãñurẽ quetire buedutiwi.

Cõãmacũ Pablore bóaneõ ãñarigue

¹² Marĩ Ôpũ Jesucristore usenire ticoa. Cũũ yũũre ãñagũ, “yũ dutirẽre ãñurõ tiigũdaqui” jĩ wãcũgũ, cũũ buerẽre buenũnũsegũdũre sõnecorigũ niĩwĩ. Teero sõnecogũ, yũũre tutuarere ticorigũ niĩwĩ. ¹³ Too sugueropũ yũ cũũrẽ ñañarõ wedesepacari, cũũrẽ padeorãre ñañarõ netõrĩ tiipacãri, cũũye maquẽrẽ buijãpacari, yũũre sõnecorigũ niĩwĩ. Yũ cũũrẽ padeorẽre masĩriwũ ména; yũ tiirẽre tũomasĩriwũ. Teero tiigũ, yũũre Cõãmacũ bóaneõ ãñarigu niĩwĩ. ¹⁴ Marĩ Ôpũ ãñurẽ petire yũũre ticowĩ. Cũũ yũũre Jesucristore ãñurõ padeorĩ tiiwĩ. Cãmerĩ marĩrĩ tiiwĩ.

¹⁵ Ate yũ wedeseadare diamacũ niĩã; niipetira aterẽ padeorõ booa: Jesucristo Cõãmacũ dutirẽre netõnũcãrãrẽ netõnégũdu atibárecopũre atirigu niĩwĩ. Yũũrã niipetira nemorõ netõnũcãrigũ niĩã. ¹⁶ Teero niipacari, Cõãmacũ yũũre bóaneõ ãñawĩ. Cũũ yũũre teero tiirẽmena Jesucristore padeoádarare cũũ bóaneõ ãñarẽre ãñosũguéwi. Cũũ bóaneõ ãñarẽ petirĩcu. Yũũre bóaneõ ãñaribirora cũũrẽ padeoádarare bóaneõ ãñagũdaqui. Cũũrẽ cũũmena catiri tiigũdaqui. ¹⁷ Teero tiirã, Cõãmacũrẽ padeorẽ cũoáro; cũũ ãñurõ tiirẽre usenire ticoaro. Cũũ Ôpũ

niiré petirícu; diariqui; cūū bauhégū niiqui; sīcūrā niiqui; masīgú niiqui. Cūū niipetira Ōpā niirucujāārō. Teerora niiārō.

¹⁸ Timoteo, m̄m̄ ym̄ macū tiiróbiro niiā. Teero tiigú, m̄m̄rē dutia. Too sugueropu marīya wedera Cōāmacū wāmemena m̄m̄rē wedewa. Cūā wederiro-birora ym̄cā m̄m̄rē ateré dutia: Tutuaromena duuró manirō añurō tiirére tiirucujāña. ¹⁹ Diamacú padeoyá. Añurō yeeripūnacutirucujāña. Sīquērā añurō catirí yeeripūna c̄uodugáhera cūā Cōāmacūrē padeorére ditiri tiicúa. ²⁰ Teerora wáayu Himeneorē, Alejandrorē. Teero tiigú, “Satanás booró tiiáro” jīwū. Cūā cūū booró tii, ñañarō netōāri siro, Cōāmacūrē ñañarō wedesenemoribocua sūcā.

2

Cōāmacūrē usenire tioré buerigū

¹ Ateré dutisugueguda: Cōāmacūrē usenire tiorémēna niipetiraye niiādarere sãibosáya. ² Ōpārārē, niipetira dutiráre sãibosáya. Cāmerīquēre manirō añurō niirecutiada jīrā, Cōāmacū boorére tiiáda jīrā, basocámena queoró niirecutiario jīrā, cūārē sãibosáya. ³ Marī teero tiiré añuniā. Cōāmacū marīrē netōnégū teero tiirí tusaqui. ⁴ Cōāmacū niipetira netōnénorira niirí booquí. Teero biiri diamacú maquērē masīrī booquí. ⁵ Cōāmacū sīcūrā niiqui. Basocú sīcūrā niiqui basocáre Cōāmacūmēna wedesebosagū; Jesucristo cūūrā niī. ⁶ Cūū niipetira basocá ñañaré tiiré wapa wapatígū, diabosarigū niiwī. “Teero wáaadacu” jīrito jeari, tee quetire wedebauanenoyiro. ⁷ Cūūye quetire wededutigū, cūū beserigū niirí, Jesús yūre sōnecorigū niiwī. Judíoa niihērārē buedutirigū niiwī. Teero tiigú, diamacú maquērē buegū, “tee maquērē padeoyá” jī buea. Diamacūrā jīā. Jīditogu mee tiia.

⁸ Teero tiigú, noo marī wáaropu ūm̄rē cúare manirā, tutiré manirā, ñañaré manirā wāmo sūumōco, Cōāmacūrē sãirí booa. ⁹ Numiācā cūā sãñarucubirora sãñarō booa. Cūārē añurō jearénorē sãñarō booa. Cūūye póa wapapacáremena mamarijāārō; teero biiri cūūye ōpūūrīrē oromena, perla wapapacáreperimena mamarijāārō; teero biiri suti wapapacáre sãñarā, “biiro biia yūja” jī wācūrā mee sãñarō. ¹⁰ Biirope tiiáro: Añurō baudugára, Cōāmacūrē padeorá numiā tiirucúrenorē tiiáro. Añurō tiirémēna añurā niiārō. Āpērārē tiiápu, añurō tiiáro. ¹¹ Ditamanírō, padeorémēna añurō buerére tuoáro. ¹² Basocá neārī, ūm̄rē suguero numiārē buesuguerijārō booa; ūm̄rē dutirijārō. Ditamanírō niijārō. ¹³ Biirope niiā: Cōāmacū Adánrē tiisuguéyigū. Too síro Evare tiiyígū. ¹⁴ Adán jīditonoriyigū. Numiōpe jīditonoyigo. Teero tiinórigū niijīgō, Cōāmacū dutirére netōnucāyigo. ¹⁵ Coó teero tiirí siro niipacari, numiā pōnacutiri, cūārē netōrī tiigúdaqui. Cūā diamacú tiirémēna Cōāmacūrē padeorí, āpērārē maīrī, ñañaré manirā niirí, teero tiigúdaqui.

3

S̄onírā maquē

¹ Ate diamacūrā niiā: Jesuré padeorí pōna macārārē s̄onígū* sãādugagū, añurére tiidugágū tii. ² Teero tiidugágūno biiro niigú niirō booa: “Ñañaré tiigú niī cūū” jīñoña manigú; sīcōrā numocutigū; ñañaré tiidugágū wācūtutuagū; añurō wācū besemasīgū; āpērārē quioníremēna iñanogū; wáari basoca cūūya wiipū jeari, añurō bocagú; āpērārē añurō buemenigū niirō booa. ³ Teero biiri

* **3:1** Españolmena: obispo, obispado, episcopado; portuguésmena: bispo.

cūmugú, cāmerīquēgū niirijārō booa; tutiro manirō basocāre añurō tiigúno niirō booa. Niyeru bayiró peti ugaripéagu niirijārō booa. ⁴ Cūū cūūya wii macārārē añurō dutimasīgū niirō booa. Cūū pōnarē padeorémēna yuuri tiigú niirō booa. ⁵ Cūū cūūya wii macārārē dutimasīhēgū, Cōāmacūrē padeorí pōna macārārē toorá nemorō cotemasīriboqui. ⁶ Sicato padeonucāgū niirijārō booa. Apetó tiigú, cūū “yuū āpērā nemorō uputí macū niīā” jīi wācūboqui. Cūū teero wācūgū, Satanás tiiróbiro ñañarō wācūgū tiiquí. Cūūcārē Satanárē tiiróbirora Cōāmacū ñañarō tiigúdaqui. ⁷ Teero tiirá, Jesuré padeohéracā “cūūrā añurō tīi” jīinogū niirō booa. Teero jīriatā, cúā cūūrē wedesābocua; Satanás cūūrē diocójāboqui sáa.

Tiiápura maquē

⁸ Tiiápurac† suonírā tiiróbiro padeonórā niirō booa. Diamacú wedeserano niirō booa. Vino wānirā, ñañaré tiirémēna niyeru wapatára niirijārō booa. ⁹ Jesucristo too suguero masīña maniríguere ãñorígu niwī. Teeré masījīrā, añurō yeeripūnacutiremena padeorá niirō booa. ¹⁰ Cūārē sōnecoadari suguero, cúā tiirécutirere añurō masīrō booa. “Ñañaré tiirá niīya cúā” jīinoña manirārē ññarā, sōnecoro booa. ¹¹ Cūā nūmosānumiācā teerora niirō booa: Padeonórā; queti jīihērā; ñañaré tiidugára, wācūtutuara; añurō tiirá niirō booa. ¹² Tiiápura sīcōrā nūmocutiaro. Cūā pōnarē, cúāya wii macārārē añurō dutimasīārō. ¹³ Cūā tiiápurere añurō tiirí, cūārē basocā “añurō tiīya” jīiādacua. Jesucristore cúā padeorére cuiro manirō wedenemoādacua.

Marī padeoré maquē

¹⁴⁻¹⁵ Timoteo, “yuū mūu p̄top̄u máata wáaguda” jīi wācūmiā. Apetó tiigú, máata wáaribocu. Máata wáahegu, Cōāmacūyara niirecutirere masīārō jīigū, mūūrē jóaa. Marī Cōāmacūyara Jesuré padeorí pōna macārā niīā. Marīrā Cōāmacū catirucugūye diamacú maquērē wederá niīā. ¹⁶ Marī padeoré tíatop̄u masīña maniré niimiyiro. Mecūtīgā “uputí maquē niīā” jīimasīā marī. Ateré wācūñā:

Cristo marī tiiróbiro òp̄ūcutígu bauáyígu.

Espíritu Santo cūūrē “añugú peti niī” jīi masīrī tiiyígu.

Ángelea cūūrē ññayira.

Cūūye quetire niipetire dita macārārē wedenoā.

Atibúrecop̄are basocá cūūrē padeoóya.

Cōāmacū cūūrē ũmūāsep̄u néemūāwayígu.

4

Diamacú padeohéra tiiré

¹ Atibúreco petiádari suguero wáaadare Espiritu Santo marīrē añurō masīrī tiiquí. Sīquērā Jesuré padeodúadacua. Wātīā jīiditorere, teero biiri wātīā buerére tuonunáseadacua. ² Cūārē buerá diamacú wederábiro wedepacara, jīiditoya. Cūā wācūrēp̄u “ñañaniā” jīirere yūnemoriya. ³ Basocá wāmosiádagari, cāmotáaya. Sīquēñe yaarére yaadutiriya. Cōāmacūpe tee yaarére tiirígu niwī. Teero tiirá, marī Jesuré padeorá diamacú maquērē masīrā cūūrē usenire ticoari siro, yaamasīā. ⁴ Niipetire Cōāmacū tiiré añurē niīā. Dooríjārō booa. Cūūrē usenire ticotoa, yaari, añuniā. ⁵ Cōāmacū teeré “añuniā” jīitoayígu. Teero tiirá, marī cūūrē usenire ticori, tee yaarére añurē wáari tiiquí.

† **3:8** Tiiápura suonírārē tiiápuyira ateména: Cōāmacūyere bueyira; Cōāmacūyere buerí wiire quēnocotéyira; niyeru seecotéyira. Pecasāyemēna: diácono.

Timoteore tiidutírigue

⁶ M_{HH} Jesuré padeoráre teeré wedeg_H, Jesucristore añurõ padecoteg_H niicu. Teero tiigú, “marĩ Jesuré padeoré maquêrê y_{HH} buerucua” jĩrere ãnogúdadu. Teero biiri “marĩ bueré añurere y_{HH} t_Hon_Húsea” jĩrere ãnogúdadu.

⁷ Atibúreco maquê wedeseamarere t_Horĩjãña. Tee marĩ niirecutirere tiiápuria. Jĩãmare niiã. Nemorõ Cõãmacũ boorere tiirucújãña. ⁸ Marĩye õpũrĩ tutuari tiiré marĩ tiirucúri, añuniã. Cõãmacũ boorépere tiiríporipereja, toorá añunemoã. Teero tiiró, marĩ catirí burecorire, too sírop_H marĩ niĩadari burecorire añurõ wáari tiicú. ⁹ Tee diamacúrã niiã; niipetira teeré padeoró booa. ¹⁰ Cõãmacũ catirucug_H niĩ. Cũũ niipetirare netõnégũ niipac_H, cũrê padeorá dícare netõnégũ niĩ. Cũũ too síro marĩrê añurõ tiiádarere wãcũã. Teeré useniremena wãcũrã, Jesucristoyere wede, ñañarõ netõ, bayiró padea.

¹¹ Teeré bue, tiidutíya. ¹² M_{HH} mam_H niirém_Hena ãpêrã m_{HH}rê t_Hodugáríbocua. Teero wáari jĩgũ, Jesuré padeoráre añuré queoré ãñoñá. Añurõ wedeseya; añurõ tiirécútiya; cãmerĩ maĩñá; Jesuré añurõ padeoyá; ñañaré manigú niĩña. ¹³ Y_{HH} toopá jeadari s_Hguero, neãrãrê Cõãmacũye queti jóaripũrê bueñoña; cúãrê “biirope niirecutiya” jĩ wedeya; Jesuyé padeoré maquêrê bueya. ¹⁴ Cõãmacũ m_{HH}rê “biiro tiigúdu niigúdaqui” jĩriguere tiirucújãña. B_Htoá m_{HH}rê ñaapeórito, teeré Cõãmacũ ticorig_H niĩwĩ.

¹⁵ Teeré wãcũn_Huse, añurõ tiirucújãña. Teero tiirí, niipetira m_{HH} añurõ tiiwárere ññaãdadu. ¹⁶ M_{HH} tiirécútirere, m_{HH} buerere añurõ wãcũña, “¿diamacú niimiĩto?” jĩgũ. Teeré tiirucújãña. Teeré tiirá, m_{HH}, teero biiri m_{HH}rê t_Horácã netõnénoãdadu.

5

Jesuré padeorám_Hena biiro tiiyá

¹ B_Hcure tutirijãña. M_{HH} pacure wãcũtutuare ticogú tiiróbiro wedeya. Mamarãrê m_{HH} baira tiiróbiro wedeya. ² B_Htoá numiãrê m_{HH} pacosãnumiã tiiróbiro wedeya. Mamarã numiãrê m_{HH} baira numiã tiiróbiro ñañarõ wãcũrõ manirõ wedeya.

³ Wapewia numiã tiiápunõña manirãrê tiiápuro booa. ⁴ Wapewio coo põna, coo pãrãmerã c_Horí, cúã coore tiiápuaro. Cúã tiiápuremena cúãya wederare cúã padeorere ãnosguéaro. Teero tiirá, cúã pacusũmuãrê, ñecusũmuãrê tiiápucãmecua cúãrê masõrigue wapa. Teero tiiré Cõãmacũ ññacorop_H añuré niĩ. Cũũ teeré ññagũ, useniqui. ⁵ Wapewio tiiápuya manigõ sícõ niigõpe Cõãmacũ tiiápurere yueco. Teero tiigó, burecori, ñamirĩ teero sãirucújãco. ⁶ Wapewio coo booró tiiãmajãgõ, catigó niipaco, diarigobiro niitoaco. ⁷ Teeré niipetirare tiidutíya, “cúã wapa c_Hoóya” jĩña manirã niĩãrõ jĩgũ. ⁸ Marĩya wederare wépeoro booa. Nemorõ marĩya wii macãrãpere wépeoro booa. Wépeohera cúã “Jesús dutirere tiiáda” jĩrira niipacara, “cũũ dutirere tiinemória” jĩrãno niĩya. Jesuré padeohéra nemorõ ñañarã niicua.

⁹ Wapewia numiãrê tiiápunõdarare biiro biigónorê jóatuya: B_Hcúo sesenta cãmarĩ nemorõ c_Hogóre, sícũrê man_Hc_Htimirigore jóatuya. ¹⁰ Basocá “coo añurõ tiyo” jĩnorigo niĩãrõ; coo põnarê añurõ masõrigo niĩãrõ; basocá cooya wiip_H jeari, añurõ tiirigo niĩãrõ; Jesuré padeoráre tiiápurigo niĩãrõ; ñañarõ netõrãrê tiiápurigo niĩãrõ; añuré apeyenó tiirucúri niĩãrõ.

¹¹ Wapewia numiã mamarãrê jóaturijãña. Apetó tiirá, Cristoyere tiidugáro nemorõ ãm_Hmena niidugara, man_Hc_Htidugacua. ¹² Cúã “Cristoye dícare tiiáda” jĩriguere tiidúra, cúã basiro wapa c_Hocúa. ¹³ Wiseripú díca wáara,

daderá posacua. Daderá dícu posaricua; quetipíra posacua. Āpērārē niipetire cúāyere sãñá, wedeseya manirénorē wedepaticua. ¹⁴ Teero tiigú, wapewia numiã mamarã niirãnorē manucutiri booa sũcã. Põnacutíaro. Cúāye wiseri macãrãrē añurõ ñanunsearo. Cúā teero tiirí, marĩrē ñnatutira “cúā ñañaré tiíya” jĩmasĩricua. ¹⁵ Siquērã wapewia numiã Cristoyere tiidútoa, Satanás boorépere tiirã tiáyira.

¹⁶ Jesuré padeogú o padeogó cúāya wedego wapewiore tiápuaro. Jesuré padeorí põna macãrãrē cotedutirijãrõ. Teero tiirã, ãpērã wapewia numiã tiápuya manidójãrãpere tiápumasĩadacua.

¹⁷ Butoá dutirá múārē añurõ dutirãre ãpērã nemorõ padeoró booa. Butoá dutirá múārē Cõamacūye buerãpere toorã nemorõ múã cuorémēna tiápuro booa. ¹⁸ Cõamacūye queti jóaripũpũ tee maquērē queorémēna jĩã: “Wecu trigore wãñiãrĩ, useropũ tuusãri betore tuusãrijãña. Yaadugagũ, yaaaro”. Aperopá jĩã: “Padegúre cūũ paderé wapa wapatíro booa”.

¹⁹ Butoá menamacūrē sícũ wedesãrĩ, tuorijãña. Puarã, ñtãrã ñnarira wedesãrĩpũ, tuoyá. ²⁰ Cúā ñañaré tiirucúrare niipetira ñnacoropũ tutiya, ãpērã cuiaro jĩgũ.

²¹ Cõamacũ ñnacoropũ, marĩ Ōpũ Jesucristo ñnacoropũ, ángelea cūũ beserira ñnacoropũ mũrē dutia: Yũ mũrē tiidutíre niipetirare sícãrĩbíro tiyã. Mũ tũsarã dícu añurõ tiirijãña. ²² Cõamacūye padeadarare sõnecoadari suguero, añurõ ññaña mũ ñamasĩremēna potocõrõ manirõ. Mũ ñañaré tiirãre besegũ, cúā tiiróbirora tiigú niisotoapeobocu.

²³ Mũrē páaga pũnirĩ, oco dícu sñirijãña. Vino péero sñiñá. Naĩrõ diagu wãmecũtia mũ.

²⁴ Siquērãrē cúā ñañaré tiiré masĩnotoaa, cúārē cúā ñañaré wapa ticoadari suguero. Āpērãpére cúā ñañaré tiiré too síropũ masĩnoãdacu. ²⁵ Teerora añurõ tiirécã máata masĩnoã. Apeyé añurõ tiiré masĩña manipacáro, bauhéropũ niidoa tiirícu.

6

¹ Jesuré padeorã padecotera cúārē dutirãre bayiró padeorémēna ñnarõ booa. Cúā teero tiirí, Cõamacūrē, marĩ buerére ãpērã ñañarõ wedesericua. ² Cúārē dutirá Jesuré padeorã niirĩ, bayiró cúārē padeoró booa. “Marĩ tiiróbiro Jesuré padeorã niã” jĩpacara, “marĩrē duti netõnucãmasĩriya” jĩrijãrõ booa. Toorã tiinemósãñu cúā dutirãre añurõ padecotero booa. Cúā biiro padecotera, cúā tiiróbiro padeorã, cúā maĩrãrē tiápura tiíya. Teeré bue, wãcũtutuare ticoya cúārē.

Merẽã buerã tiiré

³ Sícũ múārē merẽã buegãno marĩ Ōpũ Jesucristoye añuré buerére padeoríqui. “Cõamacũ boorére tiirucújãña” jĩ buerére booríqui. ⁴ “Āpērã nemorõ masĩgũ niã” jĩ wãcũpacũ, masĩridojãqui. Basocã wedeserecõrõ “niiria” jĩrucuqui, cãmerĩtutidugagũ. Teemēna cãmerĩ ñnatutire, cãmerĩ ñnadugahere, ñañarõ buijãre, ãpērãrē ñañarõ wãcũre wãanucãã. ⁵ Cúā ñañaré dícu wãcũrucura, diamacũ maquērē masĩhērã, cãmerĩtuticua. “Cõamacūyere padera, pairó wapatáadacu”, jĩ wãcũcua. Cúãnorē bapacũtirijãña. ⁶ Cõamacūyere añurõ padera, añuré peti cuotóaa. Teerora niã, marĩ cuorémēna usenirĩ. ⁷ Marĩ atibúrecopũre bauára, apeyenó néeatiriwũ; diaracã, apeyenó néewarícu. ⁸ Marĩ suti cuorémēna, yaaré cuorémēna useniãda. ⁹ Pee cuodugãra ñañaré tiidugãrere nucãrícua. Satanás cúārē máata diocómasĩqui.

Cúã boonemósãre maquẽ díçure wãcũcua. Tee maquẽrẽ bayiró wãcũrémena ñañarõ netõ, ñañarõ tiinóãdacua. ¹⁰ Niyeru bayiró peti ugaripéaremena niipetire ñañaré niinacãã. Æpẽrã niyeru boonemósãremena Jesuré padeorére duujãcua. Teero tiirá, cúã catirí bærecore ñañarõ netõcúa.

Pablo Timoteore añuré tiidutrigue

¹¹ Mũpeja Cõamacũrẽ añurõ maĩgá, tee niipetirere boosããrijãña. Biiope tiiyá: Añurére tiirucújãña; Cõamacũ boorére tiirucújãña; cãũrẽ padeoyá; cãmerĩ maĩñá; ñañarõ netõpacú, wãcũtutuaya; ãpẽrãrẽ añurõ tiirucúya. ¹² Mũ tutuaro jeatuario wãcũtutua, Cõamacũrẽ padeorucújãña. Catiré petihérere duurijãña. Cõamacũ catiré petihére ticogú mũrẽ beserigũ niiwĩ. Паи тuocóropи mũ Jesuré padeorére wedewũ. ¹³ Cõamacũ niipetirare catiré ticogú ññacoropũ, teero biiri Jesucristo cũũ niirecatirere Poncio Pilatore wederigũ ññacoropũ mũrẽ tiidutía: ¹⁴ Yũ dutiré niipetirere wasoró manirõ wedeya. “Cũũ wapa cœoi” jĩña manigá niĩña, tée marĩ Õpũ Jesucristo putuaatiripũ. ¹⁵ Cõamacũ queorí bæreco jeari, Jesús putuaatigũdaqui. Cõamacũ añunetõjõãgũ niĩ; cũũ sícũrã niipetirare dutigá niĩ. Õpãrã Õpũ niĩ. ¹⁶ Cũũ sícũrã catirucugũ peti niĩ. Cũũ bayiró asibatégũ niirõpũ sícũ basocú jeamasĩriqui. Sícũ cãũrẽ ññariyigũ; cãũrẽ ññaña maniã. “Cãũrẽ niipetira padeoáro; cãũ tiidugárere tiirucújãqui” jĩãrõ niipetira. Teerora niãrõ.

¹⁷ Pee apeyé cœorá “ãpẽrã nemorõ niĩã” jĩrijããrõ. Cúã cœorémena “añurõ wáaadacu” jĩ usenirijããrõ. Cúã cœoré petijõããdacu. Teero jĩrõno tiirá, “Cõamacũmena añurõ wáaadacu” jĩ useniãrõ. Cõamacũ marĩrẽ niipetire marĩ cœorére ticoi, useniãrõ jĩgã. ¹⁸ Pee apeyé cœorá añuré tiíáro; pee añurõ tiirére cœoáro. Cúã cœorémena tiíápuaro. ¹⁹ Cúã teero tiirí, Cõamacũ putopũ cúãye añuré niĩãdacu. Toopá niiré petirícu. Teero tiirá, catiré petihére bæããdacua.

Dutyaponorigue

²⁰ Timoteo, Cõamacũ mũrẽ wededutigũ cũũriguere añurõ tiiyá. Atibáreco maquẽ wedesere búri niirére tuorijãña. Noo booró bueãmajãrãrẽ tuorijãña. Cúã “masĩã” jĩrẽ masĩrẽ peti mee niĩã. ²¹ Siquẽrã tee masĩrere buerá Jesuré padeomíriguere duujãrira niiwã.

Cõamacũ mũrẽ añuré ticoaro.
Nocõrõrã niĩã.

TIMOTEORE Pablo puarí jóaripũ

Ãñuduticorigue

1-2 Timoteo, yuu Pablo mũũrẽ ãñudutia. Yũũ Cõãmacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigũ, cũũ ticocorigũ niiã. Teero biiri ateré cũũ “tiigũda” jĩiriguere yuu wederi booquí: “Cõãmacũ Jesucristomena niirãrẽ catiré petihére ticoquí”. Timoteo, yuu mũũrẽ maĩã; mũũ yuu macũ tiiróbiro niiã.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩ Ôpũ mũũrẽ ãñuré ticoaro; bóaneõ ãñaãrõ; ãñurõ niirecutiri tiáro.

Jesucristoye quetire padeó, buerucuya

3 Yũũ ñecũsũmũã Cõãmacũrẽ padeoríobirora yũũcã ãñurõ yeeripũnacutiremena padeóa. Ñamirĩ, búrecori yuu sãirécõrõ mũũrẽ wãcũã. Mũũrẽ wãcũgũ, Cõãmacũrẽ usenire ticoa. 4 Yũũ wáari bũreco mũũ utiriguere wãcũrucua. Teero tiigũ, yuu bayiró usenigũda jĩgũ, mũũrẽ bayiró ãñadũgaga. 5 Mũũ jĩdutoro manirõ Jesucristore padeorére yuu wãcũã. Mũũ ñecõ Loida, teero biiri mũũ paco Eunice padeosũguéwa. Yũũ masĩjãã: Mũũcã teerora padeonũnũsegũ tiicú.

6 Teero tiigũ, ateré mũũrẽ wãcũrĩ tiia: Too sugueropũ yuu mũũrẽ ñaapeóri, Cõãmacũ mũũrẽ “biiro tiigũda niigũdaquí” jĩirigũ niiwĩ. Tee masĩré ticorére tiirucújãña. 7 Cõãmacũ marĩrẽ Espíritu Santore ticogũ, cuiro manirõ niiãrõ jĩgũ ticorigũ niiwĩ. Teero cuirono tiigũ, Espíritu Santo marĩrẽ tutuari tiiquí; cãmerĩ maĩrĩ tiiquí; ãñurõ tiirére besemasĩrĩ tiiquí. 8 Teero tiigũ, marĩ Ôpũye quetire wedegu, boborĩjãña. Yũũ teeré wederé wapa peresuwiipũ duigũcãrẽ bobosãrijãña. Biirope wãcũña: “Tee queti wederé wapa yũũcã ñañaãrõ netõpacú, Cõãmacũ tutuare ticorémẽna nũcãjãgũda”, jĩ wãcũña. 9 Cõãmacũ marĩrẽ netõnérigũ niiwĩ. Marĩ cũũyara ãñurã niirĩ boogũ, beserigũ niiwĩ. Marĩ ãñuré tiirĩ ãñagũ mee beserigũ niiwĩ. Cũũpe marĩrẽ ãñurõ tiigũda jĩgũ, beserigũ niiwĩ. Biiro biia: Atibáreco tiádari suguero, Cõãmacũ marĩrẽ ãñurõ tiigũda jĩgũ, Jesucristo marĩrẽ netõnẽadarere wãcũrigũ niiwĩ. 10 Atitó marĩrẽ ãñurõ tiirére ãñogũ, Jesucristo marĩrẽ netõnégũrẽ ticodiocorigũ niiwĩ. Jesús marĩ dianetõborirare netõnérigũ niiwĩ. Marĩ cũũ netõnére quetire padeorã “catiré petihére cũoa” jĩmasĩã.

11 Cõãmacũ tee netõnére quetire yũũre wededutirigũ niiwĩ. Tee quetire yũũre buedutirigũ niiwĩ. Cũũyere wededutigũ yũũre beserigũ niiwĩ. 12 Tee quetire wederé wapa yuu bayiró ñañaãrõ netõã. Teero ñañaãrõ netõpacú, boboría. Yũũre tee queti wededutirigũre masĩã. Teero tiigũ, ateré jĩã yũũja: “Cũũ yũũre cũũriguere coteyapacutigũdaquí, tẽe cũũ putũaatigũrũ”.

13 Yũũ mũũrẽ diamacú bueriguere bueya. Jesucristore padeorémẽna, cãmerĩ maĩrémẽna bueya. 14 Æpẽrã tee quetire wasorĩ jĩgũ, Espíritu Santo marĩrũre niigũ tiíápuremena Cõãmacũ mũũrẽ wededutigũ cũũriguere diamacú bueya.

15 Mũũ masĩtoacu: Niipetira Jesucristore padeorã Asia macãrã yũũre cõãwapetijõãwã. Cũãmẽna niiriracã Figelo, teero biiri Hermógenes teerora tiiwã. 16 Onesíforo doca teero tiirĩwi. Cõãmacũ cũũrẽ, cũũya wii macãrãrẽ bóaneõ ãñaãrõ. Sĩcãrĩ mee Onesíforo yũũre wãcũtutuari tiiwĩ. Yũũ peresuwiipũ niipacari, yũũre bobosãriwi. 17 Bobosãrõno tiigũ, Romapũ jeagũ, yũũre

ãmaãrigu niwĩ, tée buagúpu. ¹⁸ Marĩ Òpũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, Onesíforore bóaneõ ññaãrõ. Cũũ Éfesopũ marĩrẽ tiiápuriguere mũũ ãñurõ masĩcu.

2

Surara ãñugú tiiróbiro niĩña

¹ Timoteo yũũ macũ tiiróbiro niigú, Jesucristo mũũrẽ ãñurõ tiiquí. Tee ãñurõ tiirémena Cõãmacũ mũũrẽ tutuarere ticoaro. ² Yũũ paũ basocá tũocóropũ bueriguere mũũ tũowú. Teeré buemasĩrãrẽ mũũ padeoráre buenetõneña. Mũũ teero tiiri, cúãcã ãpẽrãrẽ bueadacua.

³ Mũũ surara ãñugú tiiróbiro niĩña; Jesucristo mũũrẽ dutigú niĩ. Surara ññaãrõ netõgú nũcãrõbirora nũcãña mũũcã. ⁴ Surara cũũrẽ dutigú cũũmena useniãrõ jĩgũ, surara niĩhãrãbiro tiirĩqui. ⁵ Teerora sũcã cuturĩ basocũ “biirope wáaya” jĩ dutirére tiihégũ, wapatãriqui. ⁶ Teerora wesepá ãñurõ padegúcã tiiwese maquẽ ote dũcacutirere dúa wapatãmasĩqui. ⁷ Tee yũũ wederére wãcũnũnũseya. Mũũ teero tiiri, marĩ Òpũ niipetirere mũũrẽ tũomasĩrĩ tiiigúdaqui.

⁸ Jesucristore wãcũña: Cũũ diarigu niipacũ, masãrigu niwĩ; David pãrãmi niinũnũsegu niĩ. Yũũ cũũye queti ãñuré quetire wedegu, teeré wedea. ⁹ Tee queti wederé wapa yũũ ññaãrõ netõgá; ññaãré tiigú tiiróbiro peresuwiipũ niĩã. Cõãmacũye quetipeja niipetiroppũ niipetitoaa. Tee quetipe yũũ peresuwiipũ biadũpórigũ tiiróbiro niiria. ¹⁰ Teero tiigú, Cõãmacũ beserirare ãñurõ wáaaro jĩgũ, ññaãrõ netõã. Jesucristo cúãrẽ netõnãrĩ boogá. Teero biiri cúã cũũmena cúũ ãñurõ niirõppũ niirucuri boogá. ¹¹ Ate diamacú jĩrẽ niĩã: Marĩ Jesucristomena diarirabiro niirã, cũũmena catiré petihére cũoádacu.

¹² Marĩ ññaãrõ netõrẽre nũcãjãrã, cúũ Òpũ niirõppũ cũũmena dutirá niĩãdacu. “Cũũrẽ masĩriga” jĩrĩ, cúũcã “masĩria” jĩgũdaqui.

¹³ Marĩ cũũrẽ ãñurõ padeoriatã, cúũpe niipetire “biiro tiigúda” jĩriguere diamacú tiirucúqui. Cũũ sũcãrĩ jĩditomasĩriqui.

Cõãmacũrẽ ãñurõ padecotegu

¹⁴ Mũũ bueráre teeré wãcũrĩ tiiyá. Teero biiri marĩ Òpũ tũocóropũre cúãrẽ “nocõrõrã wedeseya búri niiré wedesere maquẽrẽ” jĩñña. “Tee wedesere wapamaníã; múãrẽ tũoráre ññaõrã tiiã”, jĩñña. ¹⁵ Mũũpe Cõãmacũ mũũrẽ “ãñurõ tiii” jĩrĩ tũodugágu, mũũ jeatuario niirucujãña. Cũũyere diamacú wedeya. Teeré tiigú, boborícu. ¹⁶ Atibúreco maquẽ wedeserere búri niirere tũoríjãña. Teeré wedesera jõõpemena nemorõ ññaãrã wáacua. ¹⁷ Cũũ wedesere cãmi marĩye õpũũrĩppũ sesajõãrõ tiiróbiro ãpẽrãrẽ pẽnipéawacu. Himeneo, Fileto wãmecutira cúã buerémena tee bóare tiiróbiro basocáre ññaõãyira. ¹⁸ Diamacú maquẽrẽ wederiayira; merẽãpe wedeayira. “Diarira masãtoarira niiwã”, jĩ wedeayira. Cũũ teero wederémena ãpẽrãpé “¿úsãpeja deero padeoádariye?” jĩ wãcũãyira. ¹⁹ Cõãmacũ wedesere cúũrigue doca tutuari wii weenũcõrigue tiiróbiro niĩã. Cũũ wedesere wasoría. Biiro niĩã: “Marĩ Òpũ cũũrẽ diamacú padeoráre masĩqui”;* teero biiri “niipetira ‘Jesucristo yũũ Òpũ niĩ’ jĩrã ññaãré tiirére duujããrõ”, jĩ jóatunoã.

* 2:19 Números 16.5.

²⁰ Ate queorére wedeguda: Sícū pee apeyé cʉogúya wiipure pee niicu. Orómena tiirígue, platomena tiirígue niicu. Teero biiri apeyé yucaména tiirígue, diiména weerigue niicu. Ññarā jeará jeari, añurére péocua. Apebúrecorire búri niiré péocua. ²¹ Marĩ ate tiiróbiro ññarére tiihéra, añuré dícu péore tiiróbiro niiādacu. Marĩ Ōpūyara peti niiādacu. Cūñ niipetire añurō tiidutírere diamacú tiiādacu.

²² Teero tiigú, mʉm mamarā bayiró ugaripéarenorē tiiríjāña. Biirope tiiyá: Ññurére tiirucújāña; Cōāmacūrē padeoyá; cāmerĩ maĩñá; añurō niirecutiya. Ññaré tiihéramena Cōāmacūrē sãĩrāmena niiña. ²³ Cāmerĩtutidugara wedeseāmajārere jĩapuriñāña. Mʉm masĩcu: Mʉm cúāmena teero wedeseri, cāmerĩtutire wáaadacu. ²⁴ Marĩ Ōpūrē padecotegano cāmerĩtutirijārō booa. Biirope booa: Niipetiramena añurō niirō booa; añurō buemasĩrō booa; basocá noo booró tiiāmajārere teero tʉgueñajārō booa; ²⁵ merēā wācūrārē cúaro manirō “biirope niiā” jĩ wedero booa. Cōāmacū cúārē cúā ññaré tiirére wācūpati, wasorí tiibóqui; cúā waso, diamacú maquērē masĩādacua. ²⁶ Teeré masĩrā, cāniwācārābiro niiādacua. “Wātĩārē dutigú marĩrē peresu niirābiro cʉomírigu niiwĩ, cūñ boorére tiiādarare”, jĩ masĩrā, cūñ dutirére tiidújāñādacua.

3

Atibúreco petiádari suguero wáaadare

¹ Mʉm ateré tʉomasĩña: Atibúreco petiádari suguero pee ññaré wáari, wisió niiādacu Jesuré padeorére. Biiro wáaadacu: ² Basocá cúāye maquē dícare booádacua; niyerure maĩādacua; “biiro biiráno niiā ũsājā” jĩ wācūādacua; “āpērā nemorō niinetōncāñā” jĩ wācūādacua; ññarō jĩādacua; cúā pacʉsũmũārē netōncājāñādacua; āpērā cúārē añurō tiipacári, “múā ũsārē añurō tiiáwũ” jĩriadacua; Cōāmacūrē quioníremena ññariadacua; ³ cúāya wederare maĩriadacua; bóaneō ññaridojāñādacua; queti jĩāmajārā niiādacua; cúā booró ññaré tiidugárere tiiādacua; āpērārē ññarō netōrĩ tiiādacua; añurére booriadacua; ⁴ cúā menamacārā niimirirare ññarō tiiādacua; “deero wáaadari” jĩ wācūhērā, noo booró tiiāmajāñādacua; “āpērā nemorō uputí macārā niiā” jĩ wācūādacua; Cōāmacūpere wācūrōno tiirá, ũsenire dícare wācūādacua; ⁵ Jesuré padeorá tiiróbiro baupacára, Cōāmacū cūñ tutuaremena cúārē wasorí boorícua. Cúānomena bapacutiāmariñāña.

⁶ Cúā menamacārāno biiro tiicúa: Basocáre ññarā jea, wedesemeniremena cúāye wiseripʉ sãāwacua. Toopú numiā wācūtutuherrare tiiditócua. Cúā numiā pee ññaré tiiré wapa cʉorá niijĩrā, cúā ññaré tiiré dícare wācūcua. Teero tiirá, jĩditora “múārē añurō bue, tiiápuada” jĩrĩ, ũseniremena tʉocúa. ⁷ Cúā pee tʉopacára, diamacú maquērē tʉomasĩriidojāñā. ⁸ Cúārē jĩditora, Janes, Jambres tiirírobiro niicua. Cúā Moisére netōncāyira.* Tee tiiróbiro jĩditorape diamacú maquērē cāmotácua. Ññarō wācūriporira niicua; diamacú padeomasĩricua. ⁹ Cúā teero tiipacára, yoari jĩditomasĩriadacua. Máata niipetira cúā wedeseri tʉorá “jĩditorepira niĩya” jĩādacua. Teero wáayiro Janes, Jambre-mena.

Pablo Timoteore dutituriague

¹⁰ Mʉmpeja yʉm buerére, yʉm tiirécutirere, yʉm tiidugárere mʉm tʉonʉnʉsea. Yʉm Cōāmacūrē padeorére, cúaherere, cāmerĩ maĩrere, merēā wáari wācūtutuarere mʉm masĩā. ¹¹ Basocá yʉmre ññarō tiirí, yʉm ññarō netōrére

* 3:8 Éxodo 7.9-13.

masiã. Antioquíapɯ, Iconiopɯ, Listrapɯ yɯre wáariguere, yɯ ñañarõ netõríguere mɯ masiã. Yɯ ñañarõ netõpacári, teero wáarecõrõ marĩ Õpɯ yɯre netõrĩ tiiwí. ¹² Ate diamacúrã niiã: Niipetira Jesucristore padeorã Cõamacũ booré tiidugárare ñañarõ tiinóãdacua. ¹³ Ñañarã, jĩditori basoca ñañanemorõ tiíadacua. Æpêrãrê jĩditorobirora cúãcã jĩdionoãdacua.

¹⁴ Mɯpeja mɯrê bueriguere, mɯ “diamacúrã niiã” jĩriguere pade-orucújãña. Mɯrê buerirare mɯ añurõ masiã. ¹⁵ Mɯ wĩmagũpura Cõamacũye queti jóaripũ maquêrê masĩncãwã. Teeré buegɯ, ateré masiwũ: Jesucristore padeorémèna netõnénoã. ¹⁶ Cõamacũ cũye queti jóaripũ maquêrê jóarira cũ masiré ticorémèna jóarira niwã. Teero tiiró, tiipũ maquê marĩrê buea; marĩ ñañaré tiiré masirĩ tia; marĩ ñañaré tiiré quênodutía; marĩ añurõ tiíadarere buea. ¹⁷ Cõamacũ tiipũrê cũrigɯ niwí, cũrê padeonunáserare niipetire añurére tiíaro jĩgũ.

4

¹ Jesucristo marĩ Õpɯ putuaatigudaqui. Cũ atigu, catiráre, diarirare wapa tiigúdaqui. Marĩ Õpɯ niijĩgũ, dutigudaqui. Teero tiigú, cũ ññacorɯ, teero biiri Cõamacũ ññacorɯ mɯrê ateré tiidutía: ² Cõamacũye quetire wedeya. Mɯ noo wáaro basocá tɯdugárare, teero biiri tɯdugáheracãrê jĩnemoña. Cũrê diamacú wãcũrĩ tiyá; cúã ñañaré tiirí, añurõmena wedeya; “biirope niirecutiya” jĩ wedeya. Teeré buegɯ, cúaro manirõ wedeya. ³ Too síropare basocá añuré buerére booríadacua. Cũrê bueadarare ãmaãadacua. Cũ booré dícare tiidugári, cúãrê buerápe cúã tɯusénire dícare wedeadacua. ⁴ Cũ diamacú maquêrê tɯoríadacua. Niipetire jĩãmajãrepere tɯorá wáaadacua. ⁵ Mɯpeja mɯ tiirére añurõ wãcũ, niijãña. Mɯrê ñañarõ tiirí, teeré núcãña. Ænuré quetire wedeya. Mɯrê paderé cũriguere peotíjãña.

⁶ Yɯ catinemoritu niiga. “Yɯre sããðaro péerogã ðasacú”, jĩ tagueñaã. ⁷ Cuturí basocɯ cutujeágɯ tiiróbiro yɯre paderé cũriguere yaponógũ tia. Niituroɯ cutujeágɯ tiiróbiro yɯ paderére peotítoaa. Yɯ sicato pade-oríguere padeoyapácutitoaa. ⁸ Mecütígãrê yɯ añurõ tiirígue wapa ticonoãdare ãmãseɯ niitoacu. Marĩ Õpɯ wapa tiigú nií. Cũrã cũ basocáre wapa tiíadari bɯrecopɯ yɯre tee añurére ticogudaqui. Yɯ dícare ticoriqui; niipetira cũrê padeoráre cũ putuaatiadarere yuerãcãrê ticogudaqui.

Pablo cũye maquêrê wederigue

⁹ Máatasãñurõ yɯre ññagũ atiya. ¹⁰ Demas atibúreco maquêrê maĩnetõncãqui. Teero tiigú, Tesalónicapɯ yɯre cõãjõãwí. Crescente Galaciapɯ wáawi. Tito Dalmaciapɯ wáawi. ¹¹ Lucas dícu yɯmena nií. Marco ãmaãña; mɯmena atiaro. Cũ yɯre añurõ tiíapumasí. ¹² Yɯ Tíquicore Éfesopɯ ticocowɯ. ¹³ Mɯ atigɯ, yáaro sutiró asibusúro sotoá macãrõrê néeatiya. Too Troas macã Carpoya wiipɯ cũwã. Teero biiri yé paperatũnurĩrê néeatiya. Wáicura caserimena jóarigue, yé caserire bayiró boogá.

¹⁴ Alejandro cõmeména apeyenó tiigú yɯre ñañarõ tiiwí. Cõamacũ marĩ Õpɯ cũ tiiríro jeatuario cũrê ñañarõ tiigúdaqui. ¹⁵ Mɯpeja cũrê cuiya, yɯre teero tiirí jĩgũ. Cũ marĩ buerére boorídojãwí.

¹⁶ Queti beserí basoca yɯre sãññancãri bɯreco sícãnopera yɯre tiíapura jeariwa. Niipetira yɯre cõãwarira niwã. Cõamacũ cúã teero tiiríguere acabóaro. ¹⁷ Cõamacũpeja yɯre tiíapuwí; yɯre tutuare ticowí. Teero tiigú, Jesucristoye quetire wedepetijãwã, niipetira judíoa niñhã tɯóaro jĩgũ.

Cõãmacũ yũre quioré watoapũ niigúrẽ netõnéwĩ. ¹⁸ Teero biiri marĩ Õpũ niipetire yũre ñañarõ wáadarere netõrĩ tiigúdaqui. Ɛmũãsepũ cũũ Õpũ niirõpũ yũre néewagúdaqui. “Ññunetõgũ niĩ”, jĩrucujããda cũũrẽ. Teerora niĩãrõ.

Ññudutyaponorigue

¹⁹ Prisca,* Aquila ãñuãrõ. Teero biiri Onesíforoya wii macãrãcã ãñuãrõ.
²⁰ Erasto Corintopũ pũtũácũmuwĩ. Trófimo diarecutigũre Miletopũ cũũatiwũ.
²¹ Mũũ máatasãñurõ púuriro suguero atiya. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, teero biiri niipetira Jesuré padeorá mũũrẽ ãñudutiya.

²² Marĩ Õpũ mũũmena niĩãrõ. Cõãmacũ múã niipetirare ãñuré ticoaro. Nocõrõrã jóaa.

---

* **4:19** ãpẽrã coore Priscila jĩyira.

TITORE Pablo jóaripũ

Ñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo Cõãmacũrẽ padecotegũ Jesucristo cũũyere wededutigũ beserigũ niiã. Cõãmacũ cũũ beserira cũũrẽ añũrõ padeorémena niirecutiario jĩĩgũ, yũũre wededutigũ cũũwĩ. Diamacũ maquẽrẽ cũũ masĩãrõ jĩĩgũ, yũũre cũũwĩ. Cũã tee padeoré cũorã Cõãmacũ boorere tiicúa. ² Cũã padeorémena “Cõãmacũ marĩrẽ catiré petihére ticotoajĩyĩ” jĩĩ wãcũbayiadacua. Cõãmacũ cũũ atibúreco tiíadari sũguero, “catiré petihére ticogũda” jĩĩtoarigũ niiwĩ. Cũũ jĩĩditori qui. ³ Mecũtígã cũũ jĩĩrito jeari, cũũye queti masĩnorĩ tiii. Cõãmacũ marĩrẽ netõnégũ yũũre tee quetire wededutiwi.

⁴ Tito, yũũ mũũrẽ añũdutia. Marĩ sĩcãrĩbĩro Jesuré padeorã niiã. Teero tiigũ, mũũ yũũ macũ tiiróbiro niiã.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩrẽ netõnégũ mũũrẽ añũrẽ ticoaro; bóaneõ ññaãrõ; añũrõ niirecutiri tiíaro.

Pablo Titore buedutirigũ

⁵ Yũũ mũũrẽ Creta nũcũrõpũ cũũatiwũ, marĩ tiirĩguere peotĩaro jĩĩgũ. Macãrĩcõrõ bũtoã dutirãre sõnecoya, Jesuré padeorãre sũonĩãrõ jĩĩgũ yũũ mũũrẽ dutirobirora. Biiro jĩĩwũ: ⁶ “Bũtoã menamacũ niigũdu wapa cũohégũ niiãrõ; sĩcõrã nũmocutigũ niiãrõ; cũũ põna Jesuré padeorã niiãrõ; ‘cũũ põna duuró manirõ ññaãrẽ tiíya’ jĩĩña manirã niiãrõ; ‘dutarẽre tũorĩdojãrã niíya’ jĩĩña manirã niiãrõ”, jĩĩwũ. ⁷ Sĩcũ Jesuré padeorãre sũonĩgũ Cõãmacũye maquẽrẽ dutibosagũ niĩ. Teero tiigũ, “cũũrã ññaãgũ niĩ” jĩĩña manigũ niiãrõ. Cũũ booró dícu tiidũgãgũ niirijããrõ. Cúagũ, cũmugũ, cãmerĩquẽgũ, ññaãrẽ tiirémãna niyeru wapatãgũ niirijããrõ. ⁸ Wãari basocã cũũya wiipũ jeari, boca, cãnirẽ ticogũ niiãrõ. Añũrẽ tiigũ niiãrõ. Añũrõ wãcũ besemasĩgũ niiãrõ. Æpẽrã ññaãcoropũ diamacũ maquẽ tiigũ niiãrõ. Cõãmacũ booró tiirucũgũ niiãrõ. Ññaãrẽ tiidũgãpacũ, tiihégũ niiãrõ. ⁹ Cõãmacũye diamacũ maquẽ cũũrẽ bueriguere tiidũrijãrõ booa. Teero tiigũ, Æpẽrãrẽ Jesucristoye queti diamacũ buerémãna wãcũtutuari tiimasĩqui. Tee buerẽre merẽã wedesecoterare diamacũ wãcũrĩ tiimasĩqui.

¹⁰ Paũ dutirẽre tũorĩdojãrã niíya. Cũã noo booró wedesenetõrã, teero biiri jĩĩditoremãna wederã niíya. Paũ teero tiirẽcutira niicua “cõnerĩgũ yapa casero widetãya” jĩĩrĩ põna menamacãrã. ¹¹ Cũãrẽjã buerijãrõ booa. Cũã buerémãna paũ sĩcũpõna sicawĩ macãrãrẽ posari tiicúa. Niyeru wapatãdũgara, bueya manirẽnorẽ bueãmajãcua.

¹² Too sũgueropũ tiinũcũrõ Creta macũ queti jóari basocũ tiidita macãrãrẽ jóarigũ niiwĩ: “Creta macãrã jĩĩditorepira niíya. Wãicũra cúara tiiróbiro bóaneõ ññaãrẽ cũohẽra Æpẽrãrẽ ññaãrõ tiíya. Yaawãnirã, sũnarẽpira niíya”. ¹³ Cũũ diamacũ jóagura tiiyĩ. Teero tiigũ, too macãrã Jesuré padeorãre añũrõ jĩĩmeniremãna wedeya, cũã diamacũ padeoãro jĩĩgũ. ¹⁴ Mũũ teero tiihẽri, cũã judĩoa cũã wedeãmare quetire tũonũnũsebocua; diamacũ maquẽrẽ boohẽraye dutirẽre tiinũnũsebocua.

¹⁵ Basocã sĩquẽrã añũrẽ wãcũ tũgueñãrãrẽ niipetire añũrẽ niicu. Æpẽrã padeohẽra, ññaãrõ wãcũ tũgueñãrãrẽ añũrẽ manicú. Cũã wãcũrẽpũra

añurere tiirígu niwĩ. Marĩre maĩrígu niwĩ. ⁵ Teero tiigú, marĩre netõnérigu niwĩ. Marĩ añurõ tiirere ñnagũ mee netõnérigu niwĩ. Cũũ bóaneõ ññaré cuojĩgũ, marĩre netõnérigu niwĩ. Cũũ coseremena wĩmarã sicato bauára tiiróbiro tiirígu niwĩ. Espiritu Santomena marĩ atibúrecopare “mama wãcũrere cuorá niĩadacu” jĩirígu niwĩ. ⁶ Jesucristo marĩre netõnérigumena Espiritu Santo tutuarere pairó marĩre ticorigu niwĩ. ⁷ Cõãmacũ cũũ añurõ tiirémema marĩ wapa cuohéra wáari tiirígu niwĩ. Teero tiirá, catiré petihéropu cũũ “ticoguda” jĩiríropu ñnaãda jĩirã, yuea.

⁸ Tee maquẽ diamacũrã niĩ. Mũũ tee maquẽrẽ cúãrẽ jĩĩnemosãrĩ boogá, Cõãmacũrẽ padeorá añuré dícuere tiirá niĩrõ jĩĩgũ. Tee maquẽ añuré, basocáre tiiápure niĩ. ⁹ Basocá cúã wedeseãmarere jĩĩapurijãña. Cúãya wedera tíatopu macãrã cúã jĩĩmuãatiriguere wedeseri, jĩĩapurijãña. Cúã Moisére dutiré cũũriguemena cãmerĩ cúasori, mũũ wãcũrere wederijãña. Teero jĩĩ, cúã cúasore wapamaníã. Búri niiré niĩ.

¹⁰ Jesuré padeorĩ põna macãrã niĩarirare batarí tiigúnorẽ cũũ tee ññarõ tiirere cũũrẽ wedeya. Mũũ sícãrĩ, puarĩ wedemiãri siro, cũũ múãmena niĩarigu witijãrõ. ¹¹ Cũũ añuré tiimĩariguere cõãgũ niĩ. Cũũrẽ wáadarere cũũ basiro masĩqui.

Ãpẽrãrẽ tiiáputire cũũrigue

¹² Yũũ Artemarẽ o Tíquicore mũũ puto ticocori, mũũpe Nicópolisu yũũre ñnagũ atiya. “Yũũ wáagu, sícãrĩbíribocu”, jĩĩ wãcũgũ mee atiya. Púuriro niirĩ, too netõnéguda. ¹³ Zenas basocá wedesãnoãrirare wedesebosagure tiiápuya mũũ tiiápumasĩremena. Apolocãrẽ teorora tiiyá, cúã díã wáaropure apeyenó dusarĩ jĩĩgũ. ¹⁴ Mũũ menamacãrã Jesuré padeorácã añuré tiirípora niĩrõ. Ãpẽrã tiiápure boorá niirĩ, tiiápuaro. Ate cúã tiirécũtire búri peti niiré mee niĩadacu.

Wedeyaponorigue

¹⁵ Niipetira yũũmena niirã mũũrẽ añnudutiya. Marĩ menamacãrã Jesuré padeorá añuãrõ.

Cõãmacũ múã niipetirare añnuré ticoaro. Nocõrõrã niĩ.

FILEMÓNRE Pablo jóaripũ

Pablo Filemónre jóarigue

¹ Yũũ Pablo Jesucristoyere wederé wapa peresuwiipũ niigũ múãrẽ añudutia. Timoteo marĩya wedegũbiro biigũcã añudutii.

Filemón, mũũ ãsã menamacũ Jesucristoyere wedeapugũre añudutia. ² Apia ãsãya wedego tiiróbiro biigóã añuãrõ. Teero biiri Arquipo ãsã tiiróbiro Jesucristoyere wedegũ tutuaromena padegũ añuãrõ. Teero biiri mũũya wiipũ neãrã Jesucristore padeorí põna macãrã añuãrõ.

³ Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ôpũ múãrẽ añuré ticoaro; añurõ niirecutiri tiíaro.

Pablo Filemónye maquẽrẽ wedeserigue

⁴⁻⁵ Yũũ Cõãmacũrẽ sãirécõrõ mũũrẽ wãcũ, usenire ticoa. Mũũye queti tũoa: Mũũ marĩ Ôpũ Jesuré maĩãyiro; cũũrẽ padeoáyiro. Teero biiri niipetira Jesuré padeorãcãrẽ maĩãyiro; cũãrẽ padeoáyiro. ⁶ Mũũ padeorere ãpẽrãrẽ wedenetõnerĩ boogũ, sãĩbosãa. Jesucristo marĩrẽ añurõ tiirere masĩpetiaro jĩĩgũ, sãĩã. ⁷ Yãa wedegũ, mũũ Jesuré padeorãre wãcũpatire manirã pũtuári tiíayiro. Mũũ maĩrere tũogũ, yũũcã bayiró useniã; yãa yeeripũnamena useniarua.

“Onésimorẽ añurõ ñeeña” jĩĩrigue

⁸ Teero tiigũ, yũũ Cristo dutirémãna mũũ tiidugãrere tiidutimasĩpacũ, mũũrẽ dutiria. ⁹ Yũũ mũũ cãmerĩ maĩrere masĩjĩgũ, mũũrẽ sãĩã. Yũũ Pablo bũcũ niigũ, mecãtĩgãrẽ Jesucristoyere wederé wapa peresuwiipũ niigũ mũũrẽ sãĩã. ¹⁰ Mũũ añurõ tiirĩ boogã Onésimorẽ. Yũũ ãno peresuwiipũ niirĩ, cũũ Jesucristore padeorere bũawĩ. Teero tiigũ, cũũ yũũ macũ tiiróbiro biigũ niĩ.

¹¹ Too sugueropũre Onésimo añurõ mũũrẽ tiíapubosaribojĩyi.* Mecãtĩgãrẽ marĩ pũarãrẽ tiíapugũ niĩ.† ¹² Yũũ cũũrẽ wiyapũtũócoa mũũrẽ. Cũũ yũũ bayiró maĩgũrẽ añurõ bocaya. ¹³ Añuãtã, ãnorã pũtuácũmudutiboajĩyu. Yũũ Jesuyé quetire wederé wapa peresuwiipũ niiritabe, cũũ mũũ padeboarere padebosai. ¹⁴ Mũũrẽ sãĩñãsugueripacũ, “mũũ ãno pũtuãya” jĩĩmasĩriga. Teero tiigũ, cũũrẽ wiyapũtũócoa, mũũ basiro añurẽ bese, tiíaro jĩĩgũ. ¹⁵ Apetó tiiró, biiro wáaro wãajĩyu: Onésimo péerogã mũũ pũtore manicũtiariga niíawĩ. Mũũrẽ cũũrẽ cũorucũjããrõ jĩĩrõ, teero wãajĩyu. ¹⁶ Atitóre mũũrẽ dutiãpenori basocũ díccũ niiriqui sãa. Nemorõ añurõ tiíapugũ niigũdaqui. Marĩya wedegũbiro biigũ, marĩ bayiró maĩgũ niĩ. Yũũ cũũrẽ bayiró maĩã. Mũũ doca nemorõ maĩcũ. Mecũãmena mũũrẽ dutiãpenori basocũ díccũ niirĩ; cũũ Jesuré padeogũ niijĩgũ, mũũya wedegũ tiiróbiro niĩ.

¹⁷ Marĩ pũarã Jesuré padeorã niĩã. Teero tiigũ, Onésimorẽ añurõ bocaya, yũũre bocagũ tiiróbirora. ¹⁸ Cũũ apeyenó posari tiirĩ siro niirĩ, o mũũrẽ wapamóĩ, yũũre teeré wapaséwa. ¹⁹ Yũũ Pablo yãa wãmomãna ateré jóaa: Wapatĩgũda. Ateré mũũrẽ wãcũrĩ tiidugãripacũ, wãcũrĩ tiigũdacũ: Yũũ Jesucristoye quetire mũũrẽ padeorĩ tiiwã. Teero tiiré wapa mũũ yũũre wapamóã. ²⁰ Yãa wedegũ, mũũ Jesuré padeogũ niijĩgũ, Onésimorẽ añurõ bocari boogã. Cristo tiíapuremãna yũũre añurõ yeeripũnacutiri tiiyã.

* **1:11** Onésimo Filemónre dutiãpenori basocũ niimiyigũ. Filemónyere yaaári sirogã, dutijõãyigũ. Too síro Pablo pũtopũ jeayigũ. † **1:11** Onésimo wãme “tiíapugũ” jĩĩdugaro tiia.

²¹ Yꝰꝰ mꝰꝰmena añurõ ꝑꝰtuáa, mꝰꝰ tiiádarere masĩjĩgã. “Tiigúdaqui” jĩ masĩtoaa. Teero tiigú, jóaa. Yꝰꝰ sãĩãriro nemorõ tiigúdacu.

²² Atecãrẽ jĩsirotiguda: Yꝰꝰ cãniãdarore quẽnoyúeya. Cõãmacũ múã sãĩrére tũorí, múã ꝑꝰtopꝰ wáagudacu.

Wedeyaponorigue

²³ Epafras mꝰꝰrẽ añudutii. Cũũ yꝰꝰmena Jesucristoyere wederé wapa peresuwiipꝰ niĩ. ²⁴ Yꝰꝰre Jesucristoyere wederémena tiiápura Marcos, Aristarco, Demas, Lucas añudutiya.

²⁵ Marĩ Õꝑũ Jesucristo múãrẽ añuré ticoaro.
Nocõrõrã jóaa.

HEBREOARE jóaripũ

Cõãmacũ cũũ macũmena basocãre wedeyigũ

¹ Too sũgueropũ Cõãmacũ cũũyara profetamena marĩ ñecũsũmũãrẽ wedeyigũ; sĩcãrĩ mee wedeyigũ. Cũũ wederécõrõ merẽã dícu wederucuyigũ. ² Atitõ niiture bũrecorire cũũ macũmena marĩrẽ wederigũ niiwĩ. Cõãmacũ cũũ macũrẽ “niipetire mũũye putũáadacu” jĩiyigũ. Cũũmenarã atibãrecore bauanéyigũ. ³ Cũũrã Cõãmacũ asibatere ãñurere cũogũ niĩ. Cũũrã sũcã Cõãmacũbiro niirecutiqui. Cũũ wedesere tutuare cũogẽmena niipetire atibãreco niirere ñãanũnũsequi. Marĩ ñãñaré tiirere cosetóagu, Cõãmacũ tutuanetõgũ putopũ diamacũre jeanuãjeayigũ.

Cõãmacũ macũ ángelea nemorõ ɱputĩ macũ niĩ

⁴ Cõãmacũ cũũ macũrẽ Õpũ niirere sõnecoyigũ. Teero tiigũ, ángelea nemorõ ɱputĩ macũ putũáyigũ. ⁵ Cõãmacũ cũũ macũrẽ biiro jĩiyigũ: Mũũ yũũ macũ niĩã.

Mecũãmena yũũ mũũ pacũ niirere masĩãdacua.*

Sĩcũ ángelere teero jĩriyigũ. Teero biiri cũũ macũye maquẽrẽ wedesegũ, biiro jĩiyigũ:

Yũũ cũũ pacũ niigũda.

Cũũ yũũ macũ niigũdaqui.†

Sĩcũ ángelere teero jĩriyigũ. ⁶ Basocã sõwũ jĩĩgũrẽ atibãrecompũ ticodionemorĩ, cũũ jĩĩãdarere biiro jóanoã:

Niipetira ángelea cũũrẽ jeacũmu, padeoáro,

jĩĩ jóanoã. ⁷ Ángeleapere cũũ jĩĩrere biirope jóanoã:

Ángelea Cõãmacũrẽ padecotera niicua;

cũũ dutirere tiirã, wĩno tiiróbiro wáacua.

Cũũrã sũcã pecame tiiróbiro niicua.‡

⁸ Cũũ macũpẽreja biirope jóanoã:

Mũũ Cõãmacũ niĩã; mũũ Õpũ niirẽ petirĩcu.

Mũũ niipetirare diamacũrã dutigũdacu.

⁹ Mũũ diamacũ tiirere booa; netõnũcãrepere boorĩa.

Teero tiigũ, Cõãmacũ mũũ Õpũ niigũ mũũrẽ bese, õpũ sõnecowi.

Mũũ menamacãrã nemorõ mũũrẽ ɱsenire painemorõ ticowi,§

jĩĩ jóanoã. ¹⁰ Atecã cũũ macũpẽreja biiro jóanoã:

Basocã Õpũ, sicatopũre mũũ basirora atibãrecore bauanéwũ; ɱmũãse niirẽcãrẽ tiiwũ.

¹¹ Mũũ tiirigue petijõããdacu;

mũũpeja niirucujãgũdacu.

Niipetire mũũ tiirigue suti tiiróbiro bóadiaadacu.

¹² Mũũ teerẽ suti tiiróbiro tuupégũdacu.

Niipetire wasonóãdacu.

Mũũpeja wasorĩcu.

Mũũ catirẽ petirĩcu,*

jĩĩ jóanoã. ¹³ Cõãmacũ atecãrẽ cũũ macũrẽ biiro jĩirigũ niiwĩ:

* 1:5 Salmo 2.7. † 1:5 2 Samuel 7.14; 1 Crónicas 17.13. ‡ 1:7 Salmo 104.4. § 1:9 Salmo 45.6-7.

* 1:12 Salmo 102.25-27.

Yáa wãmo diamacúniñape duiya,
 tée m̄m̄rē ñnatutirare m̄m̄ dutiriguere ȳm̄ ãñurō ȳm̄ri tiirípu.†
 Sīcū ángelere teero j̄ñriyigu. 14 Niipetira ángelea bauhéra niīya. Cúã cū̄ dutirére
 tiicotéra niīya. Cúã cū̄ netōnénorirare tiiápudutigū ticodiocora niīya.

2

Cōãmacū basocáre netōnére quetire t̄m̄on̄n̄sedutire

1 Teero tiirá, cū̄ macūye quetire marī t̄oáriguere nemorō ãñurō
 t̄m̄on̄n̄sero booa. T̄m̄on̄n̄seco, padeodúrijãda j̄ñrã. 2 Too suguerop̄ure
 Cōãmacū ángeleamena cū̄ dutirére* wedecoyigu. Cū̄ dutiré diamacúrã
 niirō tiiríro niiwū. Diamacú maquē niipacari, basocápe netōncāyira.
 Cúã netōncārecōrō ñañarō tiinóyira. 3 Teero tiirá, marīrē netōnére quetire
 ãñunetōjōārere teero ññajãrã, Cōãmacū ñañarō tiíadarere netōrícu. Tee quetire
 marī Ōp̄ū wedesuguerigu niiwī. Too síro cū̄ wederiguere t̄oríra marīrē
 wedenetōnecowa. “Netōnére quetire diamacúrã niíã”, j̄ñwã. 4 Cōãmacūcã
 tee quetire “diamacúrã niíã” j̄ñgū, cū̄ sīcūrã tiimasírere pee tiiēñorī tiirígu
 niiwī. Teero biiri Espírítu Santomena marīcōrō tiimasírere ticorigū niiwī.
 Pee merēã tiimasírere ticoqui, cū̄ ticodugarobirora.

Jesús basocá wáarigue

5 Cōãmacū atibáreco petiári siro, apebáreco jeari, ángeleare “múã niipetirare
 dutiadacu” j̄ñriyigu. 6 Biirope Cōãmacūye queti jóarip̄ure sīcū tee maquērē
 jóarigu niiwī:

Cōãmacū, ¿deero tiigú m̄m̄ nocōrōca basocáre wãcūjãí?

¿Deero tiigú nocōrōca cúãrē ãñurō ññan̄n̄sejãí?

7 M̄m̄ basocáre ángelea doca niirã niirī tiirígu niiwū ména.

Péerogã siro basocáre pee dutirére ãñurō asibatéremena ticorigū niiwū.

8 Niipetire m̄m̄ bauanériguere basocá dutiaro j̄ñgū, cū̄urigu niiwū,†

j̄ñ jóarigu niiwī. Cōãmacū basocáre dutirére cū̄gū, niipetirere dutiaro j̄ñgū,
 cū̄urigu niiwī. Teero tiirá, cúã “dutimasíña maniã” j̄ñré maniã. Teero
 niipacari, marī atitóre basocá niipetirere dutiri ññaria ména. 9 Ángelea docagã
 niimirigupereja masínoã. Cū̄rã Jesús nií. Cū̄ Cōãmacū basocáre ãñurō tiirére
 ãñogú, marīrē diabosarigu niiwī. Cū̄ diagū, bayiró ñañarō netōrígue wapa
 Cōãmacū ãñurō asibatéremena cū̄rē marī Ōp̄ū sōnecorigū niiwī.

10 Cōãmacū niipetirere, niipetirare bauanérigu niiwī, niipetira cū̄rē
 “ãñugũrã tiiyí” j̄ñrō j̄ñgū. Cū̄rã paure ãm̄uãsep̄ure wáadarimarē maa
 ãñosuguegudū, cúãrē netōnégūdure biiro tiirígu niiwī: Niipetirere ãñurō ti-
 iñápetijãrō j̄ñgū, ñañarō netōrī tiirígu niiwī. Cōãmacū teero tiigú, diamacú
 tiirígu niiwī. 11 Marīrē marī ñañaré tiirére acabórigū, teero biiri marī cū̄
 acabónorira sīcūpōna tiiróbiro niirã tiia sáa. Teero tiigú, cū̄ marīrē “yáa
 wedera niīya” j̄ñgū, bobosáriqui. 12 Teero tiiró, cū̄ Pacure wedeserere biiro
 jóanoã:

M̄m̄ye maquērē yáa wederare wedeguda.

Basocá neárucurp̄ “Cōãmacū ãñunetōjōãí” j̄ñ basapeoguda m̄m̄rē,‡

j̄ñ jóanoã. 13 Ateçã jóanoã:

Ȳm̄ Cōãmacūrē padeorucúa,§

j̄ñ jóanoã. Ateçã jóanemonaã:

† 1:13 Salmo 110.1. * 2:2 La Ley de Moisés. † 2:8 Salmo 8.4-6. ‡ 2:12 Salmo 22.22. § 2:13
 Isaías 8.17.

Cõamacũ põna cũũ yũre ticoriramena ãno niĩã,*
jĩĩ jóanoã.

¹⁴ Marĩ diaadari õpũũrĩrẽ cõoa. Teerora Jesucã marĩbirora õpũũcutirigu niĩwĩ. Cũũ marĩ tiiróbirora õpũũcutirigu diajõãyigu. Teeména Satanás dia diti-jõããdarare dutigúre docacũmurĩ tiirígu niĩwĩ. ¹⁵ Teeménarã diaré cuimirare netõnérigu niĩwĩ sáa. Teeré cuira, búrecoricõrõ ñañarõ yeeripũnacutimiyira. ¹⁶ Teero tiirã, ateré masĩnoã: Cũũ ángeleapere tiípugu mee atirigu niĩwĩ; Abraham pãrãmerã niinũserapere tiípugu atirigu niĩwĩ. ¹⁷ Marĩ cũũya wederare tiípugu, marĩbirora baurígu niĩwĩ. Marĩbiro niĩhẽgũjã, marĩrẽ tiípuribojĩyĩ. Marĩbirora niijĩgũ, paiaré dutigú sããrigu niĩwĩ. Paiaré dutigú sããrigu Cõamacũ boorére tiigú niĩ; marĩrẽ bóaneõ ññaqui. Marĩrẽ diabosarigu niijĩgũ, paiaré dutigú niijĩgũ, marĩ ñañaré tiirére Cõamacũrẽ acabóre sãĩbosáqui. ¹⁸ Satanás cũũrẽ ñañaré tiidutĩri, bayiró ñañarõ netõpacú, ñañaré tiiríyigu. Cũũrẽ teero wáari, wãcũtutuayigu. Teero tiigú, marĩrẽ ñañarõ wáari, tiípuqui.

3

Jesús Moisés nemorõ niĩ

¹ Teero tiirã, yáa wedera, ñañaré tiirére acabónorira, ãmũãsepũ wáadara, Jesús marĩ padeogúre wãcũnũseya. Cũũ Cõamacũ beserigu, cũũyere wededutigũ ticoconorigũ niĩ. Teero biiri paiaré dutigú, Cõamacũrẽ marĩye niĩadarere sãĩboságu niĩ. ² Jesús Moisés tiiróbiro Cõamacũ cũũrẽ cũũriguere diamacú tiigú niirigu niĩwĩ. Moisés Cõamacũrẽ padeorãre sũonígũ niirigu niĩwĩ. ³ Jesuré Moisés nemorõ ãñurõ wãcũnetõncãrõ booa. Queorémena wedegũda. Sĩcũ wii tiiquĩ. Tiiwĩ tiirígupe tiiwĩ nemorõ ãñurõ wedesenoqui. Jesurã wii tiirígu tiiróbiro niĩ. ⁴ Wiiré ñña, ateré jĩĩmasĩã: “Sĩcũ tiiwiiré tiirígu niĩwĩ”. Cõamacũpeja niipetirepũrena tiisũguérigu niĩwĩ. ⁵ Moisépe Cõamacũrẽ padecotegũ niijĩgũ, Cõamacũrẽ padeorãre ãñurõ coterigu niĩwĩ. Cũũ Cõamacũ too síro wedeadare maquẽcãrẽ wederigu niĩwĩ. ⁶ Cristope tiiwĩ õpũ macũ niijĩgũ, tiiwĩ macãrãrẽ ãñurõ cotequi. Marĩ Cõamacũrẽ padeorã tiiwĩ macãrã niirã tiia. Marĩ Cõamacũrẽ padeorucúra, tiiwiipúra niijãrã tiia. Teero biiri “too síropũ cũũ ticoadarere marĩrẽ ticogũdaqui” jĩĩ padeorucúra, teerora niirucujããdacu.

Cõamacũrẽ padeorã yeerisãcua

⁷ Teero tiirã, Espĩritu Santo jĩĩriguere wãcũnũseya. Cũũ jĩĩrigue Cõamacũye queti jóaripũpũ biiro jĩĩ jóanoã:

Mecũã múã Cõamacũ wedeserere tuorã,

⁸ yũarijã tiirĩjãña.

Too sũguero macãrãpũ cũũrẽ netõncãrĩra tiiróbiro niirĩjãña.

Cũũ yucũ manĩrõ, basocã manĩrõpũ niiritore, Cõamacũ wederĩ tuorĩrucuyira.

“¿Niirõrã marĩrẽ ñañarõ tiigũdari cũũ? Tiirĩqui”, jĩĩyira.

⁹ Cõamacũ jĩĩyigu: “Cũã cuarenta cãmarĩ yũ ãñurõ tiirére ññarucumiwã.

Teeré ññapacara, ¿niirõrã marĩrẽ ñañarõ tiigũdari cũũ? Tiirĩqui”, jĩĩ wãcũwã.

¹⁰ Teero tiigú, yũ cũãmena cúatu.

Cũãrẽ biiro jĩĩwũ: ‘Múã diamacú maquẽrẽ masĩpacara, noo booró tiijãã; yũ dutirére boorĩã’, jĩĩwũ.

¹¹ Teero tiigú, cũãmena cúagu, jĩĩwũ: ‘Diamacũrã biiro tiigũda:

Yũ mũãrẽ ticoadari ditare jearicu; yũmena yeerisãricu’, jĩĩwũ”, jĩĩyigu

Cõamacũ,*

jĩĩ jóanoã.

* **2:13** Isaías 8.18. * **3:11** Salmo 95.7-11.

12 Yáa wedera, cãmerĩ coteya. Sícũ ñañarõ wãcũ, padeohégũ niirijããrõ. Ñañarõ wãcũrã, padeodúra, too síro múã Cõãmacũ catirucugure cõãrã tiibócu. 13 Biirope tiiyá: Búrecoricõrõ Cõãmacũ cũũ “Mecũã” jĩrĩ bureco niirĩ, cãmerĩ wãcũtutuari tiiyá. Teero tiihéra, múã síquẽrã jĩditorere tuorá, ñañarére tiíadacu. Cõãmacũrẽ yũhera pũtuáadacu. 14 Marĩ sicato padeoríguere padeorucújãrã, Cristore bapacutira niiadacu.

15 Yũ jĩãrirobirora jĩ jóanoã: Mecũã múã Cõãmacũ wedeserere tuorá, yũrijã tiirijãña. Too suguero macãrãpũ Cõãmacũrẽ netõncãrira tiiróbiro niirijãña,† jĩ jóanoã. 16 Too suguero macãrãpũ Cõãmacũ wedeserere tuopacára, cũũrẽ netõncãyira. Cũã niipetira Egiptopũ niimirira Moisés néewitiwarira niyira. 17 Cuarenta cũmarĩ Cõãmacũ cũã ñañaré tiirĩ ññagũ, cúãmena cúayigũ. Teero tiirã, cúã yucũ manirõ, basocã manirõpũ diayira. 18 Cõãmacũ cũũrẽ netõncãrirare biiro jĩyigũ: “Diamacũrã biiro tiigũda: Yũ múãrẽ ticoadari ditare jearicu; yũmena yeerisãricu”, jĩyigũ. 19 Teero tiirã, marĩ masĩtoaa: Cũã Cõãmacũrẽ padeoríjĩrã, cũũ ticoadari ditare jeamasĩriyira. Cũũmena yeerisãre bũariyira.

4

1 Cõãmacũ too suguero macãrãpũre “yũmena yeerisãrã atiya” jĩrirobirora marĩcãrẽ jĩgũ tiiquí. Teero tiirã, añurõ wãcũãda. Apetó tiirã, múã síquẽrã tee yeerisãre bũaríbocu. 2 Marĩcã too suguero macãrãpũ tiiróbirora Cõãmacũye queti añuré quetire wedenorira niiã. Cũãpe búri peti tee quetire tuoyíra. Padeoríyira. Teero tiirã, añurére bũariyira. 3 Marĩpe tee quetire padeorãpeja Cõãmacũmena yeerisãre bũatóaa. Tee maquẽrẽ Cõãmacũ wedesegũ, biiro jĩyigũ:

“Teero tiigũ, cúãmena cúagũ, ateré jĩwũ:

‘Diamacũrã biiro tiigũda:

Yũ múãrẽ ticoadari ditare jearicu; yũmena yeerisãricu’, jĩwũ”, jĩyigũ Cõãmacũ,*

jĩ jóanoã. Cõãmacũ atibúreco yaponóari siro, yeerisãyigũ. 4 Atecã Cõãmacũye queti jóaripũpũ cũũ atibúrecore yaponóari bureco síro macã burecore biiro jóanoã:

Seis burecori siro apebúreco jeari,† Cõãmacũ niipetirere tiári siro, yeerisãyigũ,‡

jĩ jóanoã. 5 Ateré jóanemonoã:

Yũ múãrẽ ticoadari ditare jearicu; yũmena yeerisãricu,§

jĩ jóanoã. 6 Too suguero macãrãpũ añuré quetire tuosugúerira niipacara, Cõãmacũrẽ netõncãyira. Cũã netõncãrigue wapa cũũmena yeerisãre bũariyira. Basocã cũũmena yeerisãre bũaádarõ dũsaa ména. 7 Teero tiirã, Cõãmacũ apebúreco beseyigũ sũcã. Cũũ beserĩ bureco “Mecũã” jĩnoyiro. Marĩ ñecũsũmũã netõncãri siro, peecũmarĩ siro, Cõãmacũ David jóariguemena teeré wedeyigũ. Cũũ wederiguere yũ múãrẽ biiro jóatoaawũ:

Mecũã múã Cõãmacũ wedeserere tuorá, yũrijã tiirijãña,*

jĩ jóanoã. 8 Josué Israelya põna macãrãrẽ yeerisãrere ticoatã, Cõãmacũ too síropũ “Mecũã yũre yũrã yeerisãre bũaádadua” jĩrẽ maquẽrẽ wedenemoribojĩyi. 9 Teero tiirã, Cõãmacũ yeerisãrirobirora marĩ Cõãmacũrẽ padeorãcã yeerisãmasĩcu. 10 Cõãmacũ niipetirere tiári siro, yeerisãyigũ. Teero

† 3:15 Salmo 95.7-8. * 4:3 Salmo 95.11. † 4:4 Pecasãyemena: el séptimo día. ‡ 4:4 Génesis 2.2. § 4:5 Salmo 95.11. * 4:7 Salmo 95.7-8.

tiiróbiro Cõamacũrẽ padeorácã paderé yaponóãrirabiro yeerisãcua. ¹¹ Teero tiirá, marĩcã wãcũtutuario booa, Cõamacũmena yeerisããda jĩrã. Too suguero macãrãpũ Cõamacũrẽ netõncãriro tiiróbiro tiinũnãserijãrõ booa.

¹² Cõamacũ wedesere catirébiro niirucujãã; tutuanetõjõãã. Saderípĩ pũaníña asoyóaripĩbiro niĩã. Tiipĩ nemorõ Cõamacũ wedeserepeja marĩ popearũ, marĩ yeeripũnarũ, marĩ wãcũrépũ, niipetiropũ sããwacu. Cõamacũ wedesere tuorá, marĩ tugueñare, teero biiri marĩ “biiro tiiáda” jĩ wãcũré “ãñuniã” o “ñañaniã” jĩ besemasã. ¹³ Marĩ Cõamacũ tiirãra nijĩrã, cãũrẽ yayiomasĩria. Cũũ niipetire marĩ wãcũrére ñãmasĩ. Cũũ marĩrẽ “¿deero tiirã teero tiirĩ?” jĩ sãñãrĩ, wedenetõnoãdacu.

Jesús paiaré dutigú niĩ

¹⁴ Jesús Cõamacũ macũ, Cõamacũ pũtopũ jearigu, paiaré dutigú niĩ. Teero tiirá, “Jesuré padeóa” jĩrẽre padeorucujãrõ booa. ¹⁵ Jesurá paiaré dutigú marĩ wãcũbayiheri ñãgũ, marĩrẽ bóaneõ ñãmasĩqui. Cũũcã niipetira basocã tiiróbirora niipetire jĩcõãsanomiyigu. Jĩcõããpacari, sãcãrĩ ñãñaré tiiriyigu. ¹⁶ Teero tiirá, cuiro manirõ Cõamacũ marĩrẽ maĩgũrẽ sããda. Marĩ sãĩrecõrõ marĩrẽ bóaneõ ñãgũdaqui; marĩrẽ ãñurẽ ticodũgarigu nijĩgũ, tiiapugũdaqui.

5

¹ Paiã cããrẽ dutigũdũre besera, cãã watoa niigũrẽ beseeya. Cũũ basocãye maquẽrẽ Cõamacũrẽ sãĩboságũdũre sõneconoĩ. Cũũrã basocã Cõamacũrẽ ticodũgarere ticobosai. Cãã ñãñaré tiiriguere acabóre sãĩboságu, wãicũrare sãã sóemonecobosai. ² Cũũ basocã nijĩgũ, wãcũbayihegu niĩ. Teero tiigũ, tuomasĩhẽrãrẽ, noo booró tiirãre bóaneõ ñãqui. ³ Tutuhegu nijĩgũ, cãũ basirocã ñãñaré tiirigue wapa ãpẽrãrẽ tiibosárobirora wãicũrare sãã sóemonecomasĩ.

⁴ Sãcũ cãũ basiro “yũũ paiaré dutigú niigũda” jĩ sããmasĩriqui. Cõamacũ cãũrẽ bese sõnecoqui, cãũ Aarónrẽ bese sõnecoribirora. ⁵ Teerora wãayiro Cristore. Cũũ basiro paiaré dutigú sããgũ, cãũ basiro beseriyigu. Cõamacũpe cãũrẽ bese sõnecoyigu. Cõamacũrã cãũrẽ jĩrigu niiwĩ:

“Mũũ yũũ macũ niĩã. Mecããmena yũũ mũũ pacũ niirere masããdacua”, jĩrigu niiwĩ,*

jĩ jóanoã. ⁶ Atecãrẽ Cõamacũ cãũye queti jóaripũpũ biiro jĩrigu niiwĩ:

“Mũũ pai niirucujãgũdacu.

Melquisedec niiribirora niigũdacu”, jĩrigu niiwĩ,†

jĩ jóanoã. ⁷ Jesús atiditapũ niigũ, Cõamacũ cãũ diaadarere netõnémasĩgũmena wedeseyigu. Bayiró bũsũrómena, utirẽmena cãũrẽ sãĩmiyigu. Cõamacũ cãũrẽ quioníremena padeorĩ ñãgũ, cãũ sãĩrere tuoyigu. ⁸ Cõamacũ macũ niipacũ, ñãñarõ netõyigu. Teero netõpacũ, Cõamacũ dutirere ãñurõ yũũgũ wãayigu.

⁹ Ñãñarõ netõríguemena tiĩñãpetijãyigu. Teero tiigũ, niipetira cãũrẽ yũũrãre netõnégũ, catirẽ petihere ticogũ wãayigu. ¹⁰ Cõamacũ cãũrẽ paiaré dutigũre sõnecorigu niiwĩ Melquisedec niiribirora.

Padeodũri jĩrã, wãcũtutuaya

¹¹ Melquisedeye maquẽrẽ múãrẽ pee wededũgamiã. Múãrẽ ãsã wederẽ wisió niicu. Múã peanetõjõãã masĩdũgara. ¹² Múã yoari Jesuré padeóa. Mecãtigãrẽ ãpẽrãrẽ buerãpũ niitoabocu. Teero tiirõno tiirã, Cõamacũyere buesũguerere wedequẽnorĩ booa sũcã. Yaarere yaarõno tiirã, mecãtigãrẽ õpẽcõ ãpũrã tiiróbiro niĩã ména. ¹³ Õpẽcõ dícare ãpũgãno wĩmagũ peti niĩ. Teero tiigũ, ãñurõ tiirere, ñãñarõ tiirere besemasĩriqui ména. ¹⁴ Yaarẽ bayirẽpe

* 5:5 Salmo 2.7. † 5:6 Salmo 110.4.

butoá yaaré niiã. Cúã añurõ buenorira t̃omasĩ, añurére, ñañarére ññamasĩ, beserápu niicua.

6

¹ Teero tiirá, tutuanemorepere buenemoãda, Cristoyere añurõ t̃omasĩnemoãda jĩrã. Marĩ buesugueriguere buerijãada ména. Marĩ Cristoye buesuguerigue ate niiwã: “Múã ñañaré tiiré wapa pecamep̃ wáaadacu; teero tiirá, wãcũpati, wasoyá” jĩrére buenowã. “Cõãmacũre padeoró booa” jĩrére buenowã. ² Teero biiri wãmeõtirere, ñaapeórere buenowã. Teero biiri sũcã “diarira masãadacua; ñañaré tiirã pecamep̃ ñañarõ tiinõadacua” jĩrére buenowã. ³ Mecãtigã Cõãmacũ boorí, Cristoye maquẽre añurõ t̃omasĩnemoãdacu.

⁴ Æpẽrã Jesús basocãre netõnére quetire añurõ t̃omasĩmiyira. Cũrẽ añurõpara masĩmiyira. Espiritu Santore cuomiyira. ⁵ Cõãmacũ cũrẽ padeorãre “añurére tiigũda” jĩ jóarigue cũrẽ padeoré jeamiyiro. Teero biiri atitóre Cõãmacũ tutuaremena tiẽñorĩ ññarã, “marĩ diari sirop̃re, nemorõ añuré tiigũdaqui” jĩmiyira. ⁶ Teero jĩrira niipacara, padeodúyira. Cúã padeodújĩrã sãa, “wãcũpati, wasoyá” jĩrére t̃onemórã, wasomasĩricua. Cũrã Cõãmacũ macũre curusap̃ páabiatuabiuro tiicúa. Teeména Æpẽrã cũrẽ buijãrĩ tiicúa. ⁷ Ate queorémena padeodúraye maquẽre wedegũda: Naĩrõ oco peacu sicaditap̃re. Tiidita oco añurõ s̃nicú. Teero tiiró, d̃cacuticu. Tiidita õp̃ cũya wii macãrãmena teed̃care yaacua. Cõãmacũ tiiditare añurõ tiiquí; nemorõ d̃cacutiri tiiquí. ⁸ Tiiditap̃ra pota, ñañaré d̃ca wiirí, wapamanĩri dita niicu. Cõãmacũ tiiditare ñañarõ tiiquí; sóecõãqui, d̃camaniãrõ jĩgũ.

Cõãmacũ “añurõ tiigũda” jĩriguere tiigũdaqui

⁹ Yũ maĩrã, padeodúraye maquẽre wedepacu, “múã padeodúayiro” jĩgũ mee tia. Múã añurére, netõnére maquẽre buatóayiro. ¹⁰ Múã Cõãmacũre maĩrére ãñorã, Æpẽrã Jesuré padeorãre tiápuyiro. Teero tiápuruçujãayiro ména. Teero tiigũ, Cõãmacũ diamacũ tiigũ niijĩgũ, teeré múã tiirére acabóríqui. ¹¹ Múã ateré bayiró tiirí booa: Æpẽrãrẽ tiápura, múã niipetira useniremena añurõ tiidũgãrere teerora tiyapãcutijãña. Teero múã tiirí, Cõãmacũ “ticogũda” jĩrigue queoró múã wãcũrõbirora wáaadacu. ¹² Teero tiirá, daderá niirijãña. Teero daderóno tiirá, Æpẽrã Jesuré añurõ padeorãre ññacũña. Cúã Cõãmacũre padeocúa; cũ “ticogũda” jĩriguere potocõrõ manirõ yuecua. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũrẽ cũ “ticogũda” jĩriguere ticogũ tiiquí. Múãcã cũrẽ ññacũ, tiinãñuseya.

¹³ Cõãmacũ Abrahamrẽ “mũrẽ añurõ tiigũda” jĩgũ, Æp̃ wãmemena wãmepeoriyigũ; Æp̃ cũ nemorõ niigũ maniquí. Teero tiigũ, cũ basiro wãmepeoyigũ. ¹⁴ Abrahamrẽ biuro jĩyigũ: “Diamacũrã jĩã: Mũrẽ añurõ tiigũda; mũ pãrãmerã pau basocãputiadacua”, jĩyigũ. ¹⁵ Abraham potocõrõ manirõ yuejĩgũ, cũrẽ “añurõ tiigũda” jĩriguere buayigũ.

¹⁶ Múã masĩã: S̃icũ “yũ diamacũrã jĩã” jĩdũgagũ, Cõãmacũ wãmemena wãmepeoqui. Cũ teero jĩ wãmepeori t̃orã, “diamacũrã jĩgũ tiiquí” jĩrã, cãmerĩ jĩnemicua. ¹⁷ Teerora Cõãmacũ tiyigũ. Cũ “ticogũda” jĩriguere “diamacũrã wáaadacu” jĩgũ, cũ basiro wãmepeoyigũ. Teeména marĩ cũ añurõ ticoadarere yuerá ateré jĩmasĩã: “Cõãmacũ cũ ‘añurõ tiigũda’ jĩriguere wasoríqui”, jĩmasĩã. ¹⁸ Teero tiiró, p̃aró niiã wasomasĩña maniré: Cõãmacũ jĩditore manigũ niijĩgũ, cũ wãmepeoriguere, teero biiri cũ jĩriguere wasomasĩriqui. Cũ diamacũ wedeseremena marĩrẽ cũ netõnérire wãcũtutuari

tiii. “Cũũ marĩrẽ ‘añurõ tiigúda’ jĩrirobirora tiigúdaqui”, jĩnoã. ¹⁹ “Cũũ ‘añurõ tiigúda’ jĩriguere tiigúdaqui”, jĩ wãcũbayijĩrã, yuea. Tee wãcũbayire yucusóro siatúpasori tutu bayirí tutubiro niicu. Peecũmúrõ manirõ niirucu-jãadacu. Marĩ yucusóro añurõ siatúpasonoriwũbiro niicu. Tiiwũré siatúpasori tutu Cõãmacũ niirõpũ nucũrí tutubiro niicu. ²⁰ Toopá Jesús marĩ suguero jeasũgueyigũ. Toopá paiaré dutigú niijigũ, marĩrẽ sãĩbosáqui. Cũũ pai Melquisedec niirrobirora niirucujãgũdaqui.

7

Jesús Melquisedec niirrobirora pai niiré

¹ Melquisedec wãmecutigũ Salem macãrã õpũ niiyigũ. Teero biiri pai niiyigũ; Cõãmacũ ãmũãsepũ niigú cũũrẽ pai sõnecoyigũ. Cũũrã Abrahamrẽ bocagũ jeayigũ. Abrahamcã õpãrãména cãmerĩsãĩpetitoa,* coepũtãatiri, Melquisedec cããrẽ bocagũ, cũũrẽ jĩiyigũ: “Cõãmacũ mũũrẽ añurõ tiiáro”, jĩiyigũ. ² Abraham cãã cãmerĩsãĩrã wapataáriguere pũamóquẽñeburi batocũyigũ. Sicabú maquẽrẽ Melquisedere ticoyigũ. Melquisedec jĩrõ “Õpũ diamacú maquẽ tiigú” jĩũdũgaro tia. Cũũ Salem macãrã õpũ niiyigũ. Salem “Añurõ niirecutire” jĩũdũgaro tia. Teero tiigú, cãũ “Õpũ añurõ niirecutire ticogú” niiyigũ. ³ Melquisedec pacusũmũãrẽ, cãũ ñecusũmũãrẽ masĩña maniã. Cũũ bauáriguere, cãũ diarigüecãrẽ masĩña maniã. Teero tiigú, Melquisedec Cõãmacũ macũ tiiróbiro pai niirucuqui.

⁴ Mũã Melquisedec ɸpũtĩ macũ niirére wãcũña: Marĩ ñecũ peti Abraham cãã sãĩtãriguere pũamóquẽñeburi cãã seenéõcũriguere cãũrẽ sicabú maquẽrẽ ticoyigũ.† ⁵ Niipetira judíoa cãã oterére pũamóquẽñeburi seenéõcũrere sicabú maquẽrẽ Levĩ pãrãmerã niinũnũsera paiá niirãrẽ ticooya Moisére dutiré cũũrigue jĩrõbirora. Cããrẽ ticorã Abraham pãrãmerã niĩya. Cããya wedera niipacari, wapaséya. ⁶ Melquisedepeja Levĩ pãrãmi niinũnũsegũ niiripacũ, Abraham sicabú maquẽrẽ ticori, ñeeyigũ. Teero biiri Abrahamrẽ Cõãmacũ “añurõ tiigúda” jĩnorigure “Cõãmacũ mũũrẽ añurõ tiiáro” jĩiyigũ. ⁷ Mũã masĩã: “Cõãmacũ mũãrẽ añurõ tiiáro” jĩgũno cãã nemorõ ɸpũtĩ macũ niigú niiqui. ⁸ Paiá marĩ watoa niirã ãpẽrã ticorére ñeerã marĩ tiiróbiro diaadara niĩya. Abraham ticoriguere ñeerigũpereja Cõãmacũye queti jóaripũpũ “diayigũ” jĩ jóanoña maniã. Catirucugũ tiiróbiro niigãrẽ jóanoã. ⁹ Ateré wãcũña: Levĩ teero biiri cãũ pãrãmérã niinũnũsera cãã basocã ticoriguere ñeepacara, Melquisedere ticoyira. Abraham ticoriguemenaarã cããcã ticorira tiiróbiro niyira. ¹⁰ Melquisedec Abrahamrẽ bocagũ jeari, cãã Abrahammena bauáadara niijĩrã, cãũmena niirã tiiróbiro niitoayira.

¹¹ Paiá Leviyã põna macãrã cãã paiá dutirére ɸocúa Moisére dutiré cũũriguepũre. Cãã tee dutirére tiirã, basocãre añurã quẽnojeári tiimasĩricua. Cãã quẽnojeári tiirĩ siro niĩãtã, Cõãmacũ ãpĩ pai sõnecoribojĩyi. ãpĩrẽ sõnecogũ, Aarón pãrãmi niinũnũsegũre sõnecoriyigũ. Melquisedec tiiróbiro niigũpere sõnecoyigũ. ¹² ãpĩ pai sããrĩ, dutirécãrẽ wasopetĩjãrõ booa sãa. ¹³⁻¹⁴ Melquisedec tiiróbiro niigú maquẽrẽ jóanoã Cõãmacũye queti jóaripũpũre.‡ Cãũjã Leviyã põna macũ mee niiyigũ. Marĩ masĩã: Marĩ Õpũ Judayã põna macũpe niiyigũ. Tii põna macũ sĩcũ pai sããriyigũ. Moisés paiayé maquẽrẽ wedesegũ, sããrĩ “Judayã põna macãrã paiá sãããdacua” jĩriyigũ.

* 7:1 Génesis 14.14-20. † 7:4 Génesis 14.20. ‡ 7:13-14 Salmo 110.4.

15 Teeré nemorõ masĩnoã ãpĩ pai jeariguemena. Cũũrã Melquisedec ti-iróbirora niigú niiyigu. 16 Leviyá põna macãrã dícu, Moisére dutiré cũũrigue jĩrõbirora paiá sããrira niiwã. Jesupé Levi pãrãmi niiripacu, cũũ tutuaremena catiré petihére cõogú niijĩgũ, pai sããyigu. 17 Cõãmacũye queti jóaripũpu Jesuré teerora jĩ jóanoã:

Mũũ pai niirucujãgũdacu.

Melquisedec niirrobirora niigũdacu, §
jĩ jóanoã.

18 Paiá Leviyá põna macãrã dutiré petijõãyiro. Basocá tee dutirére tiinũsẽra, acabóre, netõnére bũarĩcu. 19 Moisére dutiré cũũrigue basocáre ãñurã quẽnojeári tiiriyiro. Tee dutirére tiirõno tiirã, marĩpeja nemorõ ãñurére cõoa: Jesucristo pai sããriguemena marĩ Cõãmacũmena bapacutimasĩã. Cũũ putopũ wãaadarere useniremena yuea.

20 Cõãmacũ cũũ macũrẽ pai sõnecogu, cũũ basirora “diamacũrã yũũ wãmemena mũũrẽ ateré jĩã” jĩiyigu. 21 ãpẽrã paiá sããrã, teero jĩnoña maniyĩra. Cõãmacũ cũũ macũrẽ sõnecogu, cũũ basirora “diamacũrã yũũ wãmemena mũũrẽ ateré jĩã” jĩiyigu. Cõãmacũye queti jóaripũpũre biiro jóanoã:

Cõãmacũ basirora “diamacũrã yũũ wãmemena mũũrẽ ateré jĩã” jĩiyigu.

Cũũ teero jĩrigue wasonõña maniãdacu.

“Mũũ pai niirucujãgũdacu”, jĩiyigu,*

jĩ jóanoã. 22 Teero tiigú, Cõãmacũ Jesuména tiiré Moisére dutiré cũũrigue nemorõ ãñuré niĩ. Jesús marĩrẽ nemorõ ãñuré tiirucũgũdaqui. 23 Paiá paũ peti sããrucuyira. Cũã diari, cũã paiá niiré petijõãyiro; ãpẽrã wasorucũyira. 24 Jesupéja catirucogu niijĩgũ, pai niirucujãgũdaqui; ãpĩ cũũrẽ wasorĩqui. 25 Catirucogu niijĩgũ, marĩye niĩãdarere Cõãmacũrẽ sãĩbosárucuqui. Cũũ wãmemena Cõãmacũrẽ sãĩrãnorẽ diamacũrã netõnémasĩqui.

26 Teero tiigú, Jesús paiaré dutigú peti niĩ. Cũũ tiiróbiro niigũrẽna marĩ booa. Cũũ biiro niĩ: Ñãñaré manigú, ãñuré tiigú, ñãñaré tihégũ niĩ; marĩ ñãñaré tiirã tiiróbiro niirĩ; niipetira ãmũãsepũ niirã nemorõ quioniremena ñãnogũ niĩ. 27 Cũũ ãpẽrã paiaré dutirã tiiróbiro tiirĩqui. Cũã bárecoricõrõ wáicũrãre sãã, cũã ñãñaré tiĩariguere acabóre sãĩcũ. Too síro ãpẽrãyere teerora tiibosãcua, cũã ñãñaré tiĩariguere wapa. Jesupé biirope tiiyigu: Sĩcãrĩrã diayigu. Cũũ diariguemena basocá ñãñaré tiirére wapatipetijãyigu. 28 Moisére dutiré cũũriguepa paiaré dutirãre besedutire biiro niĩ: Cũã wãcũbayihera niipacari, paiá sõneconowã. Tee dutiré cũũri siro niipacari, Cõãmacũpe cũũ wãmemena cũũ macũrẽ paiaré dutigú sõnecoyigu. Cũũ macũpé cũũ tiidutĩriguere tiipetĩrigu niijĩgũ, ãñugú peti niĩ.

8

Mama netõnére queti Jesuména jeawũ

1 Niipetire yũũ jóariguere maquẽ ate niĩã upatĩ maquẽ: Marĩ sũcũ paiaré dutigũre cõoa. Cũũ ãmũãsepũ õpũ duiirĩrõ Cõãmacũ tutuanetõgũ putopũ cũũ wãmo diamacũniĩnape jeanuãjeayigu. 2 Cũũ ãmũãsepũ ãñunetõjõãri Tatiapũre paiaré dutigú niiqui. Cõãmacũ basiro tiiwiré tiiyigu; basocá mee tiiyĩra.

3 Niipetira paiaré dutirãre sõnecorira niiwã, wáicũrãre sãã sóemonecoaro jĩrã. Teero biiri oteré ticoaro jĩrã, sõneconorira niiwã. Teero tiigú, Jesucristocã pai niijĩgũ, Cõãmacũrẽ apeyenó ticoré cõoró booa. 4 Jesucristo atibũrecopũre

putuágupeja, pai niiriboj̄yi. Āpērā paiá Moisére dutiré cūūrigue j̄irōbirora Cōāmacūrē basocá néeatirere ticorá niitoaya. ⁵ Paiá cúā paderére tiirá, basocá tiirí wiip̄are padeeya. Tiiwií ūm̄āsep̄u niirí wii queoré díca niicu. Marí teeré masiā Cōāmacū Moisére j̄iriguemena. Wiiré tiidutígu, biiro j̄iyigu: “Niipetire yáa wii maquērē m̄urē ūtāgūpá ēñoríbirora tiiyá; merēā tiiríjāña”, j̄iyigu. ⁶ Mama netōnére queti Moisére dutiré cūūrigue nemorō añuré niiā. Marí Jesuré padeoráre “añurére b̄uáadacu” j̄irigue too s̄uguerō macārārē j̄irigue nemorō añuré niiā. Teero tiigá, Jesús pai niigū tiiré āpērā paiá tiiré nemorō añuré niiā.

⁷ Moisére dutiré cūūriguere basocá niipetirere tiipetíjāātā, Cōāmacū mama netōnére quetire Jesuména cūūriboj̄yi. ⁸ Tiipetímasih̄erí iñagū, biiro j̄iyigu: Cōāmacū biiro j̄ií: “Too sírop̄u ȳu Israelya pōna macārārē, teero biiri Judayá pōna macārārē mama netōnére quetire cūūgūda.

⁹ Too s̄uguerop̄u cúā ñecūsūm̄ārē cūūriguebiro niiriadacu. Cúārē Egiptop̄u niirārē néewitiatigu, tee dutirére cūūmiwū. Cúāpe ȳu dutirére tiiríwa.

Teero tiigá, cúārē cōājāwū”, j̄ií marí Ōp̄u.

¹⁰ “Too sírop̄u Israelya pōna macārārē mama netōnére quetire cūūgūda.

Biiro tiigúda: Ȳu dutirére cúā wācūrēp̄are jeari tiigúda; cúārē ȳu dutirére ūseniremena ȳuri tiigúda.

Teero tiigá, ȳu cúā Ōp̄u niigúdacu.

Cúācā yáara niíadacua.

¹¹ Cúā sícūnorē cúā menamacārārē, cúāya wederare ‘Cōāmacūrē masiña’ j̄ií bueriadacua.

Teero bueripacari, niipetira ȳure masiíadacua.

Wímarā, teero biiri b̄ufoá masiíadacua.

¹² Cúā ñañaré tiirére acabóḡda.

Cúā ñañaré tiiriguere wācūnemoricu sáa”, j̄ií Cōāmacū, * j̄ií jóanoā.

¹³ Cōāmacū mama queti wederémēna Moisére dutiré cūūrigue petirí tiirígu niíwī. Buc̄u niiā. Niipetire buc̄u niis̄uguerigue boonóña maniā. Péero dusaa petiádarō.

9

Cōāmacūwii ūm̄āsep̄u niirí wii; atib̄arecop̄u niirí wii maquē

¹ Moisére dutiré cūūriguere Cōāmacūrē súubusedutiriguere, teero biiri súubuseri wii atiditá niirí wii tiíadare maquērē jóanoyiro. ² Tiiwií wáic̄ara caserimena tiirí wii niyiro. Sicato s̄ājeari tatia Añurí Tatia wāmecutiri tatia niyiro. Toop̄are s̄iāwócore yuc̄u pesarígu siete s̄eneríc̄utirigu nucūyiro. Teero biiri Cōāmacūrē ticoré p̄a péori mesa nucūyiro. ³ Tiitatia berup̄u apesutí casero ūsebetíri caserore netōs̄āwarop̄u apetatía niyiro. Añunetōjōāri Tatia wāmecutiyo. ⁴ Tiitatiap̄u sitiaañúre sópeero oromena tiinóriro niyiro. Teero biiri Cōāmacū dutiré jóature c̄aorítiba, oromena sotoá cōmanóritiba niyiro. Tiitiba popeap̄u sicarú oromena tiinóriru niyiro. Tiirup̄á yaaré maná wāmecutire s̄añayiro. Teero biiri Aarónyagu tuurítuarigu sooriwirigu s̄añayiro. Teero biiri ūtāp̄irí Cōāmacū dutiré jóarep̄irí s̄añayiro. ⁵ Tiitiba sotoap̄u p̄uaníñayap̄u ángelea queoré pesayira. Cúā toop̄u niirí, Cōāmacū toop̄u niirére

* 8:12 Jeremías 31.31-34.

ẽñoýíro. Ángelea wáure tiitiba sotoapu súuyiro. Mecătígārẽ niipetire tiiwí maquẽrẽ wedenemoria.

⁶Tiiwiiré quẽnorí siro, paiá cúa paderére tiirá, sicato sããjeasugueri tatiapure sããwarucujãya. ⁷Apetatiapére paiaré dutigá dícu sicacãmarẽ sicabureco sããwaqui. Toopú sããwagu, wáicuraye díre néesãwaro dícu néesãwarucuqui. Cũ basiro, teero biiri basocá cúa masĩripacara, ñañaré tiicúa. Tee ñañaré tiirígue wapare acabóre sãigú toopú díre wẽẽbatepeoqui. ⁸Teero tiiríguemena Espiritu Santo ateré tũomasĩrĩ tiiquí: Tiiwí niiritore ména, basocá Ññunetõjõãri Tatiapure sããwamasĩricua ména. ⁹Tee niipetire too suguero maquẽpu atitó maquẽ queoré niiã. Cõamacũrẽ ticoré, cúa wáicurare sóemonecore basocáre Cõamacũmena añurõ tũgueñarĩ tiimasĩricu. ¹⁰Moisére dutiré cũirigue basocáre “teeré yaarijãña; teeré sñirijãña; biirope coseyá” jĩrẽ dutiré dícu niiã. Tee dutiré sotoá maquẽ niiré dícu niiã. Tee dutiré añurã putuári tiiría. Cõamacũ tee dutirére basocáre tiidutirigu niiwĩ, téé Jesús jearipu. Cũmenarã Cõamacũ niipetirere wasorí tiirígu niiwĩ.

¹¹Cristope atitoarigu niiwĩ. Atitóre cũrã paiaré dutigá peti niĩ. Cũ marĩrẽ añurére néeatirigu niiwĩ. Cũ paiaré dutigá tiirucúrenorẽ ãmũãse macã wiipu tiigú tiiquí. Tiiwí atibureco macã wii nemorõ pairí wii, nemorõ añurí wii niicu. Basocá tiirí wii mee niicu. Atibureco macã wii mee niicu. ¹²Cristo ãmũãse macã wii Ññunetõjõãri Tatiapure sããwarigu niiwĩ. Toopú sããwagu, cabraye dímena, wecuá wĩmarãye dímena sããwaririgu niiwĩ. Teero tiirõno tiigú, cũye dímena sícãrĩrã sããwarigu niiwĩ. Teeména marĩrẽ netõnégũ catiré petihére buarí tiirígu niiwĩ. ¹³Moisére dutiré cũirigue jĩrõbirora basocá diaarirare padeñããri siro, Cõamacũ ññacoropure jũrĩpĩra putuáya. Teero tiirã, wecuá ãmũãye díre, cabraye díre, teero biiri wecu wĩmagõrẽ sóerigue nitĩmena jũrĩpĩrãre wẽẽbatepeoya. Cũrẽ Cõamacũ ññacoropure jũrĩmanĩrã putuádutira teero tiimíya. Cúa sotoá dícu añurã putuáya. ¹⁴Cristoye dípe nemorõ marĩrẽ añurõ tiápua. Cristo ñañaré manigú Espiritu Santo niirucugu tutuaremena cũya õpũrẽ Cõamacũrẽ wiyayigu. Cũye dímena marĩ ñañaré tiirére acaborigu niiwĩ. Marĩ acabónorira niijĩrã, añurõ tũgueñaã sũcã. Teero tiirã, Cõamacũ catiré cuogú boorére tiimasĩã.

¹⁵Teero tiigú, Cristo mama netõnére quetire néeatirigu niĩ. Tee quetimena Cõamacũ beserira cũrẽ “ticoguda” jĩriguere ñeeãdacua. Cũ “ticoguda” jĩrigue petirícu. Basocá Moisére dutiré cũiriguemena niimirira teeré netõncãrã Cristo diariguemena acabóre buayíra. ¹⁶⁻¹⁷Biirõ niiã: Sícũ cũ diaadari suguero, “yũ cuoré yã wederare putuáadacu” jĩ jóacũqui. Cũ catipacari, cũya wedera cũ jóacũripũ jĩrõbirora tiimasĩricua ména. Cũ diari ñña, cũrẽ yaatóa, cũ jóacũripũ dutiobirora tiicúa. ¹⁸Tee tiirõbirora wáayiro Moisére dutiré cũiriguesã: Dí õmayucoremene nũcãyíro. ¹⁹Moisés biirõ tiiyigu: Cũ niipetire tee dutirére niipetira tũocóropu bueyigu. Buetoa, wecuá wĩmarãye díre, cabraye díre ocoména wúo, hisopo wãmecutiri dũpurire peene, ovejaye póa sõãrémene siatú, díre soanéyigu. Teeména Cõamacũye dutiré jóaripũrẽ, teero biiri basocá niipetirare wẽẽbatepeoyigu. ²⁰Cũ teero tiári siro, cũrẽ jĩyigu: “Ate dímena Cõamacũ marĩrẽ dutiré cũirigue nũcãã. Tee dutirére tiirucújarõ booa”, jĩyigu. ²¹Teerora sũcã Moisés súbuseri wiire dímena wẽẽbatepeoyigu. Teero biiri niipetire tiiwí popeapu niirére wẽẽbatepeoyigu. ²²Cõamacũ dutiré jĩrõbirora niipetire añuré niĩhẽre dímena añuré putuáa. Dí õmayucore manĩrĩ, Cõamacũ basocá ñañaré tiirére acabóriqui.

Jesús cũ diariguemena basocá ñañaré tiirére acabóre

23 Tiiwí maquē ũmũãsepũ niirí wii maquē queoré dícu niipacari, bi-iro tiiyíra: Wáicũrare sã, cúãye dímena wēēbatepeoyira. Teeména Cõãmacũ ññacoropũ ãñuré putuáiyiro. Ɛmũãsepũ niirí wii maquēpeja wáicũraye díre boorícu; ãñunemorepere boocú; Cristoye díi õmayudiariguepere boocú. 24 Cristo atibárecopũ niigũ, Ññunetõjõãri Tatiapũre sããwariyigu. Tiiwí basocá tiirí wii niĩã; ũmũãsepũ niirí wii queoré dícu niĩã. Cũũ ũmũãsepũ niirí wiipere sããwayigu. Atitóre cũũ Cõãmacũ putopũ marĩrẽ sãĩboságu tiiquí. 25 Paiaré dutigú judíoayũ Ññunetõjõãri Tatiapũre cãmarĩcõrõ sããwaqui. Cũũye díre néesãwariqui; wáicũraye dípere néesãwaqui. Cristopeja ũmũãsepũ sĩcãrĩrã cũũye díre néesãwayigu. 26 Cãmarĩcõrõ néesãwarigu niigũjã, atibáreco nũcãrĩpũra pee peti ññarõ netõ, diarucubojĩyi. Teero tiirõno tiigú, atitõ niiture burecorire sĩcãrĩrã bauáyigu. Cũũrã sũcã niipetiraye niĩadarere diabosayigu. Cũũ diariguemenarã marĩ ññaré tiirére acabórigũ niiwĩ. 27 Marĩcã niipetira sĩcãrĩrã diaadacu. Diari siro, Cõãmacũ duiró díamacũ jeaadacu. Toopú cũũrẽ padeoráre ãñurõ wáaadare wedegũdaqui; cũũrẽ padeohérare ññarõ wáaadare wedegũdaqui. 28 Cristocã sĩcãrĩrã diayigu. Cũũ diari, cũũye díi õmayudiyiro. Teeména paũ basocá ññaré tiirére diabosayigu. Too síro putuãatigũdaqui. Basocá ññaré tiirére diabosagu mee atigũdaqui. Cũũrẽ yuerápere netõnérere néeatigũdaqui.

10

1 Cõãmacũ basocáre “too síropũ ãñurã peti putuári tiigúda” jĩrere tuomasĩsuguearo jĩgũ, Moisémena dutirére cũũrigũ niiwĩ. Tee dutiré queoré dícu niĩã. Teero tiiró, tee dutiré basocáre Cõãmacũmena ãñurõ niirĩ tiirícu. Cũã cãmarĩcõrõ wáicũrare sã sóemonecore Cõãmacũ ññacoropũre ãñurã peti putuári tiirícu. 2 Tee basocáre ãñurã putuári tiimasĩtã, cúã wáicũrare sóemonecorere duujãbojĩya. Cũã sĩcãrĩ sóemonecoremenarã cúã ññaré tiirére acabónorirapũ putuãtoabojĩya; ññaré tiirírira tiiróbiro tugueñabojĩya. 3 Biirope niyyiro: Cũã wáicũrare sóemonecora, cúã ññaré tiiríguere cãmarĩcõrõ wãcũrã, teero tiiyíra. 4 Wecũáye díi, cabraye díi ññaré tiiríguere cosemasĩricu.

5 Teero tiiró, Cristo atibárecopũre atirigu Cõãmacũmena wedeseriguere jóanoriro niiwũ. Biiro jóanoã:

Wáicũrare sãréména, teero biiri oteré ticoréména mũũ useniria.

Teero tiigú, mũũ yũre õpũũcutigu bauári tiirígu niiwũ, basocá ññaré tiiré wapa diabosadutigu.

6 Wáicũrare sóemonecori, teero biiri wáicũrare sóeditiori, mũũrẽ usenirĩ tiiría.

7 Teero mũũ usenihẽre wapa yũ mũũrẽ biiro jĩwũ:

“Cõãmacũ, mũũye queti jóaripũre yé maquẽrẽ jóarirobirora mũũ boorére tiigú atigu tiiwũ”,*

jĩ jóanoã. 8 Cũũ tiipũpũre Cõãmacũrẽ ateré jĩsũguerigu niiwĩ: “Wáicũrare sãréména, oteré ticoréména, wáicũrare sóemonecoremena, wáicũrare sóeditioremena mũũrẽ usenirĩ tiiría”, jĩsũguerigu niiwĩ. Moisére dutiré cũũrigue teeré tiidutípacari, Cõãmacũrẽ usenirĩ tiiría. 9 Teeré jĩãri siro, tiipũpũre Cristo Cõãmacũrẽ ateré jĩrigũ niiwĩ: “Mũũ boorére tiigú atigu tiiwũ”, jĩrigũ niiwĩ. Teero jĩgũ, cũũ diariguemena too sugueropũ cũũ tiirécutiriguere wasoyigu. 10 Jesucristo Cõãmacũ boorére tiijĩgũ, diarigu niiwĩ. Cũũ sĩcãrĩrã marĩ niipetirare diabosarigu niiwĩ. Cũũ teero tiiréména marĩrẽ ãñurã putuári tiirígu niiwĩ.

* 10:7 Salmo 40.6-8.

11 Niipetira judíoa paiá búrecoricōrō nucūjīrā, wáicurare sīã sóemonecorucuya. Cūã teero tiipacári, basocá ñañaré tiirére cosemasīña maniã. 12 Jesucristopeja sīcārīrā cūã diariguemena basocá ñañaré tiirére cosepetírīgu niīwī. Cūã teero tiirí siro, Cōãmacūya wāmo diamacūniñape jeanuãjeayīgu. 13 Too síro Cōãmacū niipetira Jesucristore ññatutirare cūã dutiriguere añurō yūuri tiigúdaqui. Jesucristo toopá duīgu, teerora wáaaro jīīgū, yuegu tiiqui. 14 Marī ñañaré tiirére acabógu, sīcārīrā cūã diariguemena marīrē añurā pūtuádoari tiīyīgu. 15 Tee diamacūrā niirī, Espíritu Santocā marīrē “teerora niīã” jīī wedequi. Cūã biiro jīīsūguequi:

16 “Too síropu yūu cūārē ‘mama netōnére quetire cūūgūda’ jīīrigue biiro niīã”, jīīyīgu Cōãmacū.

“Cūārē yūu dutirére ũseniremena yūuri tiigúda.

Teero biiri yūu dutirére cūã wācūrēpure jeari tiigúda”, jīīyīgu.†

17 Too síro biiro jīīnemoqui:

“Cūã ñañaré tiirére, cūã netōnucārere wācūnemoricu sáa”, jīīrigu niīwī,‡

jīī jóanoã. 18 Teero tiirá, marī ñañaré tiiré wapare acabónorira niijīrā, wáicurare sóemonecorere boonemóricu sáa.

Jesucristoye díimena Cōãmacūmena wedesemasīã

19 Teero tiirá, yáa wedera, Jesuyé díimena marī cuiro manirō Ññunetōjōãri Tatiapure sããwara tiiróbiro niīã, cūūmena wedeseada jīīrā. 20 Ññunetōjōãri Tatiapu cāmotári casero Jesuyé òpūū queoré niicu. Jesús diari, tiicasero yigajōãyiro.§ Teero tiigú, Jesús cūã diariguemena Cōãmacū niirōpūre pãōyīgu. Cūã pãōremena marī Cōãmacūmena bapacūtimasīã. 21 Jesús paíaré dutigú peti ũmūãsepu Cōãmacūwiipu marīye niīadarere sãĩboságu niīī. 22 Cūūrā marī “ñañaré tiirá niīã” jīī tūgueñamirirare wapa cuohéra pūtuári tiirīgu niīwī. Oco jūīrīmaníremena marīye òpūūrī cusonorira tiiróbiro niīã. Marī ñañaré tiirīguere cosepetínorirapu niīã. Teero tiirá, Cōãmacūrē diamacū wācūrēmena, añurō padeorēmena sãĩãda. “Teero padeoãmajārā tiicú” jīīrō manirō sãĩãda. 23 Cōãmacū “teero tiigúda” jīīriguere tiigúdaqui. Teero tiirá, wasoró manirō padeorucújããda. 24 Marī basiro biiro wācūãda: “Cãmerī maĩārō jīīrā, añurére tiíaro jīīrā, ¿deerope cūārē tiíapudari?” jīī wācūãda. 25 Jesuré padeorámēna neãdurijããda sīqueãrā tiirucúrobiro. Cūã tiiróbiro tiiróno tiirá, cãmerī wācūtutuari tiíada. “Marī Òpū pūtuatiadaro péero dūsa” jīī wācūrā, nemorōrā cãmerī wācūtutuari tiíada.

26 Marī diamacū maquērē masīpacara, ñañaré tiinemówara, ¿noáyé díimena teeré coseré buagári? Buayá manicú. 27 Ñañarō tiiré peti Cōãmacū tiiréperē buaádadu. Pecame asiríme cūūrē ññatutirirare sóerimepure jeaadacu. 28 Too sugueropure Moisés dutirére netōnucārīgūnorē pūarā o ññārā ññārira wedesããri siro, cūūrē bóaneōrō manirō sīãcōãyira. 29 Múã wācūrī, Cōãmacū macūrē “boorídojãga” jīīgūnopere ¿nocōrō ñañarō tiinógūdari? Bayirō ñañarō wáaadacu cūūrē. Cūã Jesuré “booríã” jīīré dícu jīīriqui. Jesuyé díi cūūrē cosepacári, tee díire “wapamaníã” jīī wedesequi. Teero biiri Espíritu Santo cūūrē añurō tiimírīguere ñañarō jīīqui. 30 Cōãmacū ateré wedeseriguere marī masīã: “Yūu cãmeboságu; yūu wapa tiigúdadu”,* jīī jóanoã. Apeyecārē jóanoã: “Marī Òpū cūūyarare cūã ñañaré tiiré wapare ñañarō tiigúdaqui”,† jīī jóanoã. 31 Cōãmacū catirucugu basocáre ñañarō tiiré bayirō quioré niīã.

† 10:16 Jeremías 31.33. ‡ 10:17 Jeremías 31.34. § 10:20 Mt 27.51; Mr 15.38. * 10:30 Deuteronomio 32.35. † 10:30 Deuteronomio 32.36.

³² Múãrẽ sicato wáariguere wãcũña. Tíatore múã Jesús basocáre netõnére quetire tuomasĩari siro, ñañarõ netõyíro. Múã teero netõpacára, wãcũtutuarira niwũ. ³³ Siquerã basocá ññacoropũ ñañarõ jĩ buijãnorira niwũ; ñañarõ tiiápenorira niwũ. Apetó múã menamacãrã teero ñañarõ netõrírare tiiápurira niwũ. ³⁴ Múã peresuwiipũ niirãrẽ bóaneõ ññarira niwũ. Ápẽrã múãyere êmarĩ, useniremena nãcãrira niwũ. Múã ãmuãsepũ cwoádarepere “atiditá maquẽ nemorõ ãñunetõnãcãre niicu” jĩrira niwũ. “Tee petirícu” jĩrã, wãcũtutuarira niwũ. ³⁵ Teero tiirã, cuiro manirõ padeoyá. Teero padeorucúra, nemorõ ãñurere ñeeãdacu. ³⁶ Múã ñañarõ netõrã, wãcũtutua, padeorucújãrõ booa. Teero tiirã, Cõãmacũ boorere tiirí siro, cũ “ticoguda” jĩriguere múã ñeeãdacu. ³⁷ Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jĩ jóanoã: “Atiguda” jĩrigũ máata atigudaqui. Pearó manirõ jeagudaqui. ³⁸ “Añugúrã niĩ” yũ jĩgũno cũ padeorémãna niirucugudaqui. Yũre padeodújããtã, cũmãna useniricu,† jĩ jóanoã. ³⁹ Marĩpeja Jesuré padeorere duurábiro niiria. Teero tiirã, marĩ pecamepũ wáaricu. Marĩ cũrẽ padeorã, netõnénoãdara niã.

11

Cõãmacũrẽ padeoríraye queti

¹ Marĩ padeorémãna biiro jĩmasiã: Cõãmacũ “teero tiigúda” jĩriguere diamacúrã tiigúdaqui. Teero biiri marĩ ññaripacara, “diamacúrã niicu” jĩmasiã. ² Too sugueropũ marĩ ñecũsũmuã Cõãmacũrẽ padeoyíra. Teero tiigú, Cõãmacũ cũãrẽ “añurãrã niĩya” jĩyigũ.

³ Marĩ Cõãmacũrẽ padeojĩrã, biiro masiã: Cũ atibúreco niirere niipetirere bauanégũ, cũ dutirémãna bauanérigũ niwĩ. Teero tiiró, atibúreco maquẽ marĩ mecãtígã ññarẽ sicatorpũre ññaña manirígue niã.

⁴ Abel Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, biiro tiiyigũ: Cõãmacũrẽ ticogũ, oveja añugúrẽ siã sóemonecoyigũ. Cũ sõwũ Caín ticorigue nemorõ ãñurẽ ticoyigũ. Cõãmacũ Abelre “añugúrã niĩ” jĩ ññagũ, cũ ticoriguere ñeeyigũ.* Teero tiiró, Abel diari siro niipacari, cũ Cõãmacũrẽ padeorígue atitócãrẽ marĩrẽ buerẽ néeatia.

⁵ Enoc Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, diaripacari, Cõãmacũ cũrẽ cũ pũtopũ néemuãwayigũ. Ápẽrã cũrẽ ãmaãmiyira. Buaríyira. Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã: “Cõãmacũ Enorẽ useniremena ññayigũ. Teero tiigú, cũrẽ néemuãwayigũ”,† jĩ jóanoã. ⁶ Marĩ Cõãmacũrẽ padeoríjĩrã, cũrẽ usenirĩ timasĩria. Cõãmacũmãna bapacutidugagũno “diamacúrã niiqui” jĩrõ booa. Teero biiri “cũrẽ yũ padeorémãna sãĩrĩ, ãñurõ tiigúdaqui” jĩrõ booa.

⁷ Noé Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, dooríwũ pairíwũre tiiyigũ. Cõãmacũ cũ too síro tiiádarere Noerẽ wedeyigũ. Noé teero wáadarere ññaripacũ, Cõãmacũrẽ quioníremãna ññajĩgũ, cũyã wederare netõnégũda jĩgũ, tiiwũrẽ tiiyigũ.‡ Teero padeorémãna tiiwũrẽ tiigú, too macãrã duaadarere, teero biiri cũã pecamepũ wáadarere tuomasĩrĩ tiimíyigũ. Cũ padeorí, Cõãmacũ cũrẽ “añugúrã niĩ” jĩ ññayigũ.

⁸ Abraham Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, cũ jĩrirobirora tiiyigũ. Cõãmacũ cũrẽ apeditapũ cũrẽ ticoadari ditapũ wáadutiri, wáayigũ. Cũyã macãrẽ witiwagũ, “tiiditapũ wáagũ tiia” jĩrõ manirõ wáajõãyigũ. § ⁹ Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, cũrẽ “ticoguda” jĩri ditapũ jea, niiyigũ. Cũyã dita niipacari, sicadita waso, niiyigũ. Wáicãra caserimãna tiirí wiipũ niiyigũ. Cũ macũ Isaac, teero biiri cũ

‡ 10:38 Habacuc 2.3-4. * 11:4 Génesis 4.3-7. † 11:5 Génesis 5.21-24. ‡ 11:7 Génesis 6.13-22. § 11:8 Génesis 12.1-5.

pārāmí Jacob teerora niinunseyira. Cõamacũ cúãcãrẽ tiiditare “ticoguda” jĩiyigũ.* ¹⁰ Abraham macã manigú niijigũ, añurõ tiirí macã cũ niirucujãdari macãpere yueyigũ. Tiimacã, ãmããsepũ niirí macã, Cõamacũ tiirí macã niã.

¹¹ Abraham Cõamacũrẽ padeojigũ, bũcu peti niipacu, Saracã põnamanígõ niipacari, tutuare bũayigũ. Cũũrẽ Cõamacũ tutuare ticoriguemena põnacutiyigũ. Cũũ biiro wãcũyigũ: “Cõamacũ yũre ‘pau pārãmérãcutigudacu’ jĩiriguere queoró tiigúdaqui”, jĩ wãcũyigũ.† ¹² Teero tiigú, Abraham bũcu peti niipacu, macãcutiyigũ. Macãcuti, too síro pau peti pārãmérãcutiyigũ. Ñocõãrẽ, ditatuparire queopetimasĩña manirõbiro cũũ pārãmérãrẽ queopetimasĩña maniã.‡

¹³ Cũã niipetira Cõamacũ cúãrẽ “ticoguda” jĩiriguere ñeeripacara, diajõãyira. Cũã padeojĩrã, cũũ ticoadarere yoaropũ ññarãbiro niijãyira. “Teeré cõoãdacu” jĩ wãcũrã, ãseniyira. Cũã teeré wãcũrã, “atiditapere wãanetõri basoca niã” jĩiyira. ¹⁴ Teeré jĩrãno cúã niãdari dita petire ãmaãrã tiíya. ¹⁵ Cũã witiwari ditapere wãcũrãjã, coebójyã. ¹⁶ Cũã niimiri dita nemorõ añurõ niãdari dita petire booyira. Ñmããsepũre niidugayira. Teero tiigú, Cõamacũ cúã “ũsã Òpũ niĩ” jĩrĩ, bobosãriyigũ. Teero bobosãrijigũ, cúã niãdari macãrẽ ãmããsepũre quẽnoyúetoayigũ.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham Cõamacũrẽ padeojigũ, cũũ macũ Isaare wáicũre sã sõemonecorobiro tiigúda tiimiyigũ. Cõamacũ “¿diamacũrã yũre padeomí cũũ?” jĩigũ, teero tiidutiyigũ. Cõamacũ Abrahamrẽ “Isaac pārãmerã niinunsera mũũ pārãmerã peti niãdacua” jĩri siro niipacari, Abraham cũũ macũ sãcũ niigãrẽ sããgũdũ tiimiyigũ.§ ¹⁹ Abraham biiro wãcũyigũ: “Cõamacũ diarirapũrena masõmasĩ”, jĩ wãcũyigũ.* Teero tiirã, marĩ biiro jĩmasã: “Abraham cũũ macũrẽ diarigupũre masõrigũ tiirõbiro cõoyigũ”, jĩmasã.

²⁰ Isaac Cõamacũrẽ padeojigũ, cũũ põna Jacoré, Esaúre cúãrẽ too síro wãaadarere wedecũyigũ.†

²¹ Jacob Cõamacũrẽ padeojigũ, cũũ diaadari suguerogã, José põnarẽ too síro wãaadarere wedecũyigũ. Teero wedesege, cũũ tuurítuarigumena túãne, Cõamacũrẽ “ãñuniã mũũ” jĩiyigũ.‡

²² José Cõamacũrẽ padeojigũ, diagũdũ, cũũya wederare cúã too síropũ Egiptopũ witiwari, cũũye cõãrĩrẽ néewadutiyigũ.§

²³ Moisés pacũsũmãã Cõamacũrẽ padeojĩrã, Moisés bauári, cũũrẽ ñtĩãrã muĩpũrã yayió, cõoyira. “Ñũgú peti niĩ”, jĩ ññayira. Egipto macãrã õpũ wĩmarã ãmããrẽ Israelya põna macãrãrẽ sããdutipacari, cuiyira.*

²⁴ Moisés Cõamacũrẽ padeojigũ, bũcuãgũ, “Egipto macãrã õpũ macõ macũ niĩ” jĩrẽre booriyigũ.† ²⁵ Coomena pũtuãgũ, Cõamacũ boorere tiiripacu, apeyenó añurere cõobójyĩ; atibúrecopũre ãsenibojyĩ. Toopũre pũtuãrono tiigú, Cõamacũrẽ padeorãmenape ññarõ netõápudugayigũ. ²⁶ Cũũ Cristo atibúrecopũ niigũ ññarõ netõãdare tiirõbiro ññarõ netõyigũ. “Yũũ teero ññarõ netõrẽ Egipto macãrã cúã cõorẽ nemorõ wapacutã”, jĩ wãcũyigũ. Cõamacũ cũũrẽ too síropũ ticoadarere wãcũgũ, teero jĩiyigũ.

²⁷ Cõamacũrẽ padeojigũ, Egiptopũ niãrigũ witiwayigũ.‡ Too macãrã õpũ cúagũ niipacari, cuiro manirõ witiwayigũ. Cõamacũ bauhégũre ññagũ tiirõbiro padeorucujãyigũ. ²⁸ Cõamacũrẽ padeojigũ, Pascua sicato nũcãrĩ bũrecore

* **11:9** Génesis 23.4; 26.3; 35.12,27. † **11:11** Génesis 15.6; 17.19; 18.11-14; 21.2. ‡ **11:12** Génesis 22.17. § **11:17-18** Génesis 21.12; 22.1-14. * **11:19** Génesis 22.5. † **11:20** Génesis 27.27-29, 39-40. ‡ **11:21** Génesis 48.1-20. § **11:22** Génesis 50.24-25; Éxodo 13.19; Josué 24.32. * **11:23** Éxodo 1.22-2.2. † **11:24** Éxodo 2.10-12. ‡ **11:27** Éxodo 13.17-14.30.

Cõamacũ tiidutírere tiiyíꝰ. Israelya põna macãrãrẽ corderoare sãĩdutí, cúãye díimena wiserí sopepãmarĩ wesarire tuusiãdutiꝰ. Teero tiigú, ángelepe tee díire ññajĩgũ, bauásũguerigũre sãĩríyigũ. §

²⁹ Israelya põna macãrã Cõamacũrẽ padeojĩrã, día Sõarímaare tĩãwayira. Maa ãñurõ boporímaare tiiróbiro tĩãwayira. Egipto macãrãpe cúã siro tĩãwama jĩĩrã, duapetijõãyira.*

³⁰ Israelya põna macãrã Cõamacũrẽ padeojĩrã, Jericó wãmecutiri macã we-sare siete bũrecori sodeayira. Cúã Cõamacũrẽ padeorémena tiimacã wesa niirí sãñirõ ãtãmena weeri sãñirõca peecũmújõãyiro. † ³¹ Rahab ãmũãmena ñeeape wapatári basoco Cõamacũrẽ padeojĩgõ, Israelya põna macãrã ññadutira jearáre ãñurõ bocayigo. ‡ Teero tiigó, tiimacã macãrã Cõamacũrẽ netõnucãrãmena diariyigo. §

³² ¿Ñeerẽ wedenemogũdari yũũ? Niipetiraye quetire wedemasĩña maniã. Gedeón,* Barac,† Sansón,‡ Jefté,§ David,* Samuel,† teero biiri ãpẽrã profetas tiiríguere wedepetiriga. ³³ Cúã Cõamacũrẽ padeojĩrã, biiro tiiyíra: Apeditári macãrãmena cãmerĩsã, netõnucãyira; cúãya wederare diamacãrã dutiyira; Cõamacũ “tiípuguda” jĩĩriguere ñeeyira; yáíwa niirõꝰ biadũpópacari, cúã pade-orémena yáíwaye userire biarí tiiyíra;‡ ³⁴ pairíme pecame jũũrõꝰ sõnecoricãrẽ, jũũriyira;§ ãpẽrã cúãrẽ espadamena sãĩadũgári, dutijãyira; tutuarimirira tu-tuara wáayira; cãmerĩsãrã wáara, nemorõ tutuara wáayira; cúã wãpãrãmena cãmerĩsãrã, cúãrẽ netõnucãyira. ³⁵ Siquẽrã numiã cúã põna diaarirare masõãrirapure wiyanóyira sũcã.*

Ãpẽrãpe ññarõ tiinóyira. Cúã padeodúatã, peresuwiipũ niirãrẽ wionéconobojĩya. Cúãpe ãmũãsepũ catirẽ petihére cudũgára, padeodúriyira. ³⁶ ãpẽrã ññarõ bui, tãnanóyira.† ãpẽrã cõmedárimena siatú, peresuwiipũ dũponoyira.‡ ³⁷ ãpẽrã ãtãperimena déesãñoyira. § ãpẽrã cúãye õpũũrĩ deco widetãnoyira. ãpẽrã espadamena páatasãñoyira.* ãpẽrã suti manirã oveja caseri, cabra caserimena dícu sãñarira cuicãmesãyira. Cúã bóaneõrã, ññarõ tiinórira, cãmitunorira niiyira. ³⁸ Cúã atibũreco macãrã† nemorõ ãñurã niipacari, atibũreco macãrã cúã ãñurere ññadũgariyira; cúãrẽ cõãdũgayira. Cõamacũrẽ padeoré wapa cúãrẽ ññarõ tiirí, cuira, basocá manirõ, yucu manirõꝰ, ãtãyucũꝰ, ãtãtutiripũ, ditacoperipũ niisodeaatiyira.

³⁹ Cõamacũ cúã niipetira padeorí ññagũ, “ãñurãrã niĩya” jĩĩyigũ. Cũũ teero jĩĩri siro niipacari, cúã cúãrẽ “ticogũda” jĩĩriguere ñeeriya ména. ⁴⁰ Cúã ñeeãdari sũguero, Cõamacũ marĩrẽ nemorõ ãñurẽ tiisũguédũgarigũ niĩwĩ. Cũũ teero tiirí siro, cúã marĩmena sãcãrõména ãñurã quẽnojeáadacua.

12

Jesuré nũnũdutíre

¹ Teero tiirã, cúãrẽ wãcũãda. Cúã paũ duuró manirõ “Cõamacũ ‘ticogũda’ jĩĩriguere ticogũdaqui” jĩĩ padeorucúyira. Cúã padeoríguere wãcũrã, marĩcã

§ **11:28** Éxodo 12.21-30. * **11:29** Éxodo 14.21-31. † **11:30** Josué 6.12-21. ‡ **11:31** Josué 2.1-21. § **11:31** Josué 6.22-25. * **11:32** Jueces 6-8. † **11:32** Jueces 4-5. ‡ **11:32** Jueces 13-16. § **11:32** Jueces 11-12. * **11:32** 1 Samuel 16.1-1 Reyes 2.11. † **11:32** 1 Samuel 1.1-25.1. ‡ **11:33** Daniel 6. § **11:34** Daniel 3. * **11:35** 1 Reyes 17.17-24; 2 Reyes 4.25-37. † **11:36** Jeremías 20.2; 37.15. ‡ **11:36** 1 Reyes 22.26-27. § **11:37** 2 Crónicas 24.21. * **11:37** Jeremías 26.20-23. † **11:38** “Atibũreco macãrã” jĩĩnoã Cõamacũrẽ padeohérese.

teerora padeorucújãada. Cuturí basocu máata jeadugagu tiiróbiro niiãda. Cũu niipetire nũcũrere cũũjã, cutuwáqui. Cũu nũcũrere cũũre tiiróbiro marĩ niipetire ñañaré tiirere duujãrõ booa. Teeré duurá, Cõãmacũ boorépere tiirucújãrõ booa. ² Jesuré wãcũnũnũsero booa. Cũũrã marĩrẽ sicato padeorí tiiwí. Cũũrã marĩrẽ padeoyapacutiri tiigúdaqui. Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, cũũ too síro urenire buaádarere wãcũgũ, curusapu páabiaturre nũcãjãyigu. Boboró manirõ diayigu. Teero tiigú, mecũtĩgãrẽ Cõãmacũya wãmo diamacũniñape jeanuãqui.

³ Múã Jesús ñañarõ netõríguere wãcũña. Ñañarã cũũrẽ bayiró ñañarõ tiiyíra. Teero tiirá, múãcã ñañarõ netõrã, páasutiro manirõ cũũrẽ padeorucújãña.

⁴ Ñañarã cúã ñañaré tiirí, múã wederé wapa múãrẽ sããrĩ tũgueñañaria ména.

⁵ Sícũ basocá cũũ põnarẽ wederébiro Cõãmacũ múãrẽ wedei. Cũũye queti jóaripũpu wederiguere ¿wãcũrigari? Biiro jĩã:

Yũũ macũ, Cõãmacũ mũũrẽ bayiró wederémena quẽnojeáductiri, teero iñacõãrijãña.

Cũũ mũũrẽ tutiri, páasutirijãña.

⁶ Cõãmacũ cũũ maĩrãrẽ bayiró quẽnojeári tiiquí.

Niipetira cũũ põnarẽ cúã ñañaré tiirí, ñañarõ tiiquí,*

jĩ jóanoã. ⁷ Múã ñañarõ netõrã, “Cõãmacũ marĩrẽ quẽnojeáductigu tiiquí” jĩrã,

nũcãjãña. Cõãmacũ múãrẽ cũũ põnabiro tiiquí. Niipetira pacũsũmũã cúã põnarẽ

quẽnojeári tiicúa. ⁸ Cõãmacũ niipetira cũũ põnarẽ quẽnojeári tiiquí. Cũũ múãrẽ

quẽnohẽrĩ, cũũ põna díamacũ mee niicu. Pacũ manirã, teero buaríra tiiróbiro

niicu. ⁹ Apeyeréja, marĩ wĩmarã niirĩ, marĩ pacũsũmũã marĩrẽ quẽnojeári

tiiwá. Cúã teero tiiríguere marĩ padeowú. Teero tiirá, marĩ Pacũ ãmũãsepu

niigũpereja toorã nemorõ yũũro booa. Teero yũũrucujãrã, catirucujããdacu.

¹⁰ Marĩ pacũsũmũã atibũrecomũ macãrã, marĩ cúãmena niirĩ, marĩrẽ quẽnojeári

tiiwá. Cúã ãñurõ niidutira, cúã põõtẽõrõ quẽnowã. Cõãmacũpe marĩrẽ cũũ

tiiróbiro ñañaré manirã niidutigu, quẽnojeári tiiquí. ¹¹ Diamacũrã niã: Marĩrẽ

quẽnojeári tiirítabere tũsaya maniã. Pũni niã. Teero niipacari, quẽnorémena

ãñurõ wáari tia. Too síropũre ãñurõ cũũ booróbiro diamacũ tiiádacu; ãñurõ

niirecutirere buaádacu.

Cõãmacũyere tũodũgáheri, quio niã

¹² Teero tiirá, basocá wãmorĩ, dũpori tutuhera tiiróbiro niirijãña;

wãcũbayinemoña. ¹³ Múã diamacũ tiirá, maarẽ sugewara tiiróbiro niiádacu.

Múã teero tiirí, opayuriro tiiróbiro wáagucã múãrẽ ãñurõ nũnũgũdaqui;

padeotutúanemogũdaqui. Opayuriro tiiróbiro wáanemoriquí.

¹⁴ Niipetiramena cúaro manirõ ãñurõ niirecutiya. Ñañaré tiiró manirõ

niiña. Ñañaré tiirá marĩ Õpũrẽ iñariadacua. ¹⁵ Múã tũomasĩña: Sícũno Cõãmacũ

marĩrẽ ãñurẽ tiorere duurijããrõ. Sícũno cũũ wedeseremena, cũũ tiirémena

ãpẽrã padeorere ñañorijããrõ. Teeré tiigú tãa ñañaré tiiróbiro niiqui. Tãa

ñañaré wiiró, oterere ñañocú. ¹⁶ Teero biiri sícũno cũũ nũmo niilhẽgõmena

ñañaré tiirijããrõ. Teero biiri sícũno Cõãmacũ marĩrẽ ticoadarere “bãri niiré

niiã” jĩ wãcũrijããrõ. Esaú teero tiiyigu. Jũabóagu, cũũ basocá sõwũ niirere

yaarémena cũũ baipére wasoyigu. ¹⁷ Múã masĩcu: Too síro Esaú cũũ pacũ

“mũũrẽ ãñurõ wáaadacu” jĩ wedecũrĩ boomiyigu. Cũũ pacũpe “mũũ bairé teeré

cũũpetitoaawũ” jĩiyigu. Cũũ teero jĩrĩ tũogũ, bayiró utiyigu. Teero utipacari, cũũ

pacũ cũũ bairé cũũriguere wasomasĩña maniyíro.

* 12:6 Proverbios 3.11-12.

18 Múã tíato macārã Israelya pōna macārã tiiróbiro ùtãgú padeñámasĩrigupure jearia. Tiigupure bayiró jũũyiro. Toopure bayiró naĩtĩayiro. Буро páa, wĩno bayiró wáayiro. 19 Teero biiri múã tíato macārã tiiróbiro corneta busurere tuoría. Cõãmacũ wedeserecãrẽ tuoñária. Cúãpeja cũũ wedeseri tuorã, cuiremena “nocõrõrã wedesearo sãa” jĩiyira. 20 Cõãmacũ dutiariguere cuinetõnerã, teero jĩiyira. Cũũ dutiarigue biiro jĩiyiro: “Atigú ùtãgũpũre cutacũgũnorẽ ùtãperimena déesĩãña; o saderígumena sããña. Wáicuracãrẽ teerora tiiyã”, jĩiyigu Cõãmacũ. 21 Teero wáarigue quionetõjõãyiro. Teero tiigú, Moisés basiro biiro jĩiyigu: “Yũũ cuinetõgũ, ñapõpiga”, jĩiyigu.

22 Múãpeja tiigupũ jearono tiirã, Cõãmacũ putopũ jeacu. Toopũ Cõãmacũ catirucugũya macã, ùmũãsepũ niirí macã niĩã. Tiimacã Jerusalén wãmecutiri macã niĩã. Ùtãgú Sion wãmecutirigucã niĩã. Tiimacãpũ ángelea pau peti niicua. 23 Cúã neã, cũũrẽ usenipeocua. Cõãmacũ pōna cũũ “ticogũda” jĩiriguere ñeeãdaracã toopũra niicua. Cúã wãmerẽ ùmũãsepũ jóatunore niicu. Toopũra Cõãmacũ niipetirare besegú niiqui. Teero biiri too suguero macãrãpũ diarira marĩmena sĩcãrõména ãñurã quẽnojeárira toopũ niicua. 24 Jesús toopũ niiqui. Cũũ mama netõnére quetire néeatirigu niĩ. Jesuyé dí marĩ ñañaré tiirere coseré toopũ niicu. Cũũye dí Abelye dí nemorõ wapacutía.†

25 Teero tiirã, Cõãmacũ múãrẽ wedegũre sũnaríjãña. Too suguero macãrãrẽ Cõãmacũ atibúrecopure baurocã wedeseyigu. Cúã cũũrẽ sũnayira. Teero tiirã, Cõãmacũ cúãrẽ ñañarõ tiíadarere dutiwãmasĩriyira. Marĩpereja Cõãmacũ ùmũãsepũ wedesequi. Teero tiirã, marĩ cũũrẽ sũnarí, nemorõ ñañarõ tiigũdaqui. Dutiwãmasĩña maniãdacu. 26 Tíatopure Cõãmacũ wedeseri, dita cãmeñayiro. Atitõpere cũũ “tiigũda” jĩiriguere cũũye queti jóaripũpure buenoã: “Sĩcãrĩ dita cãmeñarĩ tiinemógũda. Dita dícuere cãmeñarĩ tiirícu; ùmũãsepũ niirẽcãrẽ cãmeñarĩ tiigũda”,‡ jĩiyigu. 27 Cũũ “sĩcãrĩ dita cãmeñarĩ tiinemógũda” jĩigũ, ateré jĩigũ tiii: Niipetire cũũ bauaneriguere néecomasiñerore cõãgũdaqui. Néecomasiña maniré dícu putuãdacu. 28-29 Cõãmacũ Õpũ niirõ marĩ cũũmena niĩãdaro néecomasiña maniã. Teero tiirã, Cõãmacũrẽ usenire ticoada. Cũũ tusarõpũra cũũrẽ marĩ padeorere wiyaáda. Marĩ Õpũ Cõãmacũ niipetire ñañarere ãñurõ jũũpetiri tiirímebiro niĩ. Teero tiirã, cũũrẽ padeorã, quioníremena padeoáda.

13

Cõãmacũ tusarere tiiyã

1 Múã Jesuré padeorã sĩcũpōna tiiróbiro cãmerĩ maĩrucújãña. 2 Múãye wiseripũ jearãre ãñurõ bocaya. Teeré acabórijãña. ãpẽrã teero tiirã, ángelea jearirare bocayira. “Ángelea niicua”, jĩĩ masĩriyira.

3 Peresuwiipũ niirãrẽ wãcũña. Cúãmena toopũ niirã tiiróbiro tũgueñaña. Ñañarõ netõ, cãmitunoriracãrẽ wãcũña. Múãcã cúãbirora õpũũcutia. Teero tiirã, ñañarõ netõápumasĩã.

4 Niipetira wãmosárirare quioníremena iñña. Múã nũmosãnumiã niihẽrãmena, múã manusũmũã niihẽrãmena ñeeaperijãña. Nũmomanirã, manũmanirã noo booró ñeeapecãmesãrãrẽ Cõãmacũ ñañarõ tiigũdaqui. Teero biiri wãmosárirã niipacara, ãpẽrãrẽ ñeeaperare ñañarõ tiigũdaqui.

5 Niyerure bayiró peti ugaripéaríjãña. Múã cuorémena useniña. Cõãmacũ biiro jĩirigu niiwĩ: “Mũũrẽ sĩcũrã duucũricu; cõãwaricu”,* jĩirigu niiwĩ. 6 Teero tiirã, wãcũbayiremena biiro jĩĩmasĩã:

† 12:24 Génesis 4.10. ‡ 12:26 Hageo 2.6. * 13:5 Deuteronomio 31.6.

“Marĩ Ōpũ yũre tiípugu niĩ. Sĩcũ yũre ñañarõ tiidugári, cuiria”,†
jĩmasĩã.

⁷ Múãrẽ sũonírĩrãre Cõãmacũye queti múãrẽ wederĩrãre wãcũrucujãña. Cúã ãñurõ tiirẽcuti yapacutĩriguere wãcũña. Cúã padeorĩrobiro tiinũseyã.

⁸ Jesucristo wasorĩqui. Too sũguerõpũ, mecãtĩgãrẽ, too síropũre teerora niirucugũdaqui. ⁹ Teero tiirã, ãpẽrã múãrẽ merẽã wederĩ, tũonũnũserijãña. Cõãmacũ cũũ ãñurẽ ticorẽmena marĩrẽ yeeripũnarĩpũ wãcũtutuari tiĩáro. Marĩ yaarẽ marĩ yeeripũnarĩrẽ wãcũtutuare ticoricu. Teero tiirã, múãrẽ “aterẽ yaaya; teerẽ yaarijãña” jĩrĩ, tũorijãña.

¹⁰ Jesús marĩ ñañarẽ tiirẽ wapa sãñórĩgu niĩwĩ. Cõãmacũwiipũ paiã wãicũrãre sãrã, teemẽna Cõãmacũrẽ acabõre sãrã tiimĩcua. Teero tiirã, cúã Jesús acabõrere masĩricua. ¹¹ Paiarẽ dutĩgũ ãñunetõjõãri Tatiapũre wãicũraye díre néesãwaqui. Tee díre Cõãmacũrẽ ticoqui, basocã ñañarẽ tiĩarĩgue wapare acabõre sãĩgũ. Cúãye õpũũrĩrẽ macã wesapũ néewa, sóedutiqui. ¹² Teero tiirĩrobiro Jesús macã wesapũ ñañarõ netõ, diayĩgu. Cũũye dímena marĩrẽ ãñurã putũári tiigũ, teero tiiyĩgu. ¹³ Cũũ macã wesapũ diarĩgue “bobo niĩã” jĩnoyiro. Cũũ diari, basocã cũũrẽ tuti, doojãyira. Marĩcãrẽ ãpẽrã tuti, doopacãri, cũũrẽ nũnũãda. Cúã doorẽre teero tũgueñajããda. ¹⁴ Atibũrecore marĩ niirĩ macãrẽ niidoaricu. Apemacã too síropũ marĩ niirucuarãri macãrẽ yuera tiã. ¹⁵ Teero tiirã, Cõãmacũrẽ usenire ticorucujããda Jesucristo marĩrẽ ãñurẽ tiirĩguemena. Tee marĩ Cõãmacũrẽ ticorẽ niĩã. Cũũmena usenirã niijĩrã, ãpẽrãrẽ biiro jĩãda: “Cũũ marĩ Ōpũ niĩ; ãñunetõjõãrĩ”. ¹⁶ Teero biiri ãpẽrãrẽ ãñurõ tiirẽre acabõrijãña. Múã cũorẽmena ãpẽrãrẽ tiĩapuya. Múã teero tiirẽ múã Cõãmacũpũre ticorẽbiro niĩã. Múã teero tiirĩ, useniqui.

¹⁷ Múãrẽ sũonĩrãrẽ yũya. Cúã dutirẽre tiiyã. Cúã múãrẽ apeyepẽre padeorĩ jĩrã, ññanũnũse, buerucucua. Cúã aterẽ masĩcua: Too síro Cõãmacũ cúãrẽ “¿diamacũ bueri; o merẽã buerite?” jĩ sãĩñãgũdaqui. Múã cúã dutirẽre yũri, useniremena múãrẽ coteadacua. Cúãrẽ bóaneõrã niirĩ tiirijãña. Múã cúãrẽ netõnũcãrĩ, cúã múãrẽ ãñurõ tiĩapumasĩribocua.

¹⁸ Ūsãrẽ Cõãmacũrẽ sãĩbosãrucujãña. Ūsã ãñurõ diamacũ tiijĩrã, ãñurõ yeeripũnacutia. Niipetirere ãñurõ tiidugãa. ¹⁹ Múã yũre bayirõ sãĩbosãri booa. Múã sãĩrĩ, Cõãmacũ boorĩ, máata múã pũtopũ niigũdacu sũcã.

Wedeyaponorigue

²⁰ Cõãmacũ múãrẽ ãñurõ niirecutirere ticogũ niĩ. Cũũrã Jesurẽ oveja cotegũ tiirõbiro niigũ ãñugũrẽ diarĩgupũre masõrigũ niĩwĩ. Cũũrã marĩ Ōpũ Jesucristoye dímena mama netõnẽdoare quetire jeari tiirĩgu niĩwĩ. ²¹ Cũũrã múãrẽ diamacũ quẽnojeãri tiĩáro. Niipetire múã tiirẽmena ãñurã niirĩ tiĩáro. Teero tiirĩ, cũũ boorẽre tiimasĩãdacu. Cũũrã Jesucristo tutuaremena marĩ cũũ tũsarẽre tiirã niirĩ tiĩáro. Cristore usenipeorucuada. Teerora tiĩãda.

²² Yãa wedera, yũũ múãrẽ wederẽre ãñurõmena tũoyã. Ate yũũ múãrẽ jóacoriipũ yoeripũ niĩã. ²³ Múãrẽ aterẽ wedea: Marĩya wedegũ Timoteo peresuwiipũ niĩarĩgue wionécotoayira mée. Cũũ máata yũũ pũtopũ jeari, máã pũtopũ wãagu, cũũrẽ néewaguda.

²⁴ Niipetira múãrẽ sũonĩrã ãñuãrõ. Niipetira Jesurẽ padeorãcã ãñuãrõ. Italia macãrã múãrẽ ãñudutiya.

²⁵ Cõãmacũ múã niipetirare ãñurẽ ticoaro. Teerora tiĩáro.

† 13:6 Salmo 118.6-7.

SANTIAGO jóaripũ

Ñuduticorigue

¹ Yũ Santiago múãrẽ añudutia. Yũ Cõamacũrẽ padecotegũ, teero biiri marĩ Õpũ Jesucristore padecotegũ múãrẽ Israelya põnarĩ macãrã doce põnarĩ macãrãrẽ apeyé ditapũ wáabaterirare jóaa.

Masĩré añuré Cõamacũmena atia

² Yáa wedera, múãrẽ noo niiré ñañarõ wáari, “usenirã niiãda” jĩña. ³ Múã masĩ: Múãrẽ ñañarõ wáari, múã Cõamacũrẽ padeorére eñomasĩã sũcã. Añurõ padeorĩ, wãcũtutuare múãrẽ jeanemoã. ⁴ Tee wãcũtutuare múãpũre jeapetiaro. Tee jeari, padeotutúara, basocá añurã, péerogã padeoré dusanóhẽrã niiãdacu.

⁵ Masĩré cõohérano Cõamacũrẽ sãĩrõ. Ticogũdaqui. Cõamacũ tutiro manirõ niipetirare cúã sãiré nemorõ ticonemoqui. ⁶ Padeorẽmena sãĩrõ. “Õba, ticoriboqui” jĩrõ manirõ sãirõ booa. Teero jĩrãno díã pairĩmaa maquẽ ocoturĩ tiiróbiro niĩya. Tee wĩno páapuri wáajõãrucu, atijõãtirucu tiia. ⁷ Cõamacũ teero wãcũrãnorẽ ticoridojãqui. ⁸ Sicabũrecore merẽã, apebũrecore merẽã wãcũcua; sica diamacũ wãcũhẽrã niĩya.

⁹ Jesuré padeorã búri niirã ññanopacara, usenirõ booa; Cõamacũ ññacoropũre búri niirã mee niicua. ¹⁰ Pee apeyé cõorácã Jesuré padeorã usenirõ booa. Cúã padeoré cúã cõoré nemorõ wapacutía. Cúã cõorépeja coori sñidíaro tiiróbiro petidíadacu. ¹¹ Táã muĩpũ bayiró asirí, sñijõãcu. Tee cooricã budujõãcu; añuré niĩarigue niipacaro, peticú. Tee tiiróbiro pee apeyé cõorácã cúã niyeru wapatáriromena diajõããdacua.

Jĩcõãsãrere Cõamacũ mee tiidutí

¹² Ñañarõ wáapacari, wãcũtutuarano usenicua. Cõamacũ cúã padeorére duuhéri ññagũ, cúãrẽ catiré petihére ticogũdaqui. Teeré “ticogũda” jĩrigu niĩwĩ cũũrẽ maĩrãrẽ.

¹³ Sícũno ñañaré tiidugáro jeari, “Cõamacũ yũre teero tiidutí” jĩrijãrõ booa. Cõamacũ ñañaré tiidugágu mee niĩ. Cũũ ãpẽrãrẽ ñañaré jĩcõãsãgũno mee niĩ. ¹⁴ Biirope biia: Ñañaré tiidugãrere wãcũsugueari siro, ññagũ jĩcõãsãrõ tiiróbiro wáacu. Teero tiigú, apeyenó ñañaré tiidutíre péerogãmenarã “jáũ” jĩjãqui. ¹⁵ Cũũ tee ñañaré tiidugãremena ñañaré tiiquí. Cũũ niipetire tíiripojĩgũ, catigú niipacu, diarigu tiiróbiro niitoaqui.

¹⁶ Yáa wedera, wisiríjãña. ¹⁷ Niipetire añuré, teero biiri diamacũ maquẽ marĩrẽ diijeácu; teeré ticoqui Cõamacũ ãmũãsepũ niigú. Cũũrã niiqui niipetira sñãwócorare, ãmũãsepũ bauráre tiirigu. Cũũ wasoríqui; cũũrẽ cãmotáreno manicú. ¹⁸ Cõamacũ cũũ boorírobirora cũũye queti diamacũ maquẽmena marĩrẽ catiré petihére ticorigũ niĩwĩ. Teero cũũ diamacũ bueré cũũriguere añurõ padeosuguéjĩrã, ote dũca cõorigũ butisuguerpa tiiróbiro niicu. Butisuguerpa Cõamacũrẽ usenire ticorépa niirucuyiro.*

Cõamacũrẽ padeorã diamacũ tiirécutire

¹⁹ Yáa wedera, ateré masĩña: ãpẽrã wederi, tũomasĩãda jĩrã, añurõ tũoyá. Múã cúã wederére tũotóã, wãcũtoarapũ wedeseya; máata cúarijãña. ²⁰ Marĩ cúara, Cõamacũ booró tiirícu. ²¹ Teero tiirã, niipetire múã ñañarõ wãcũrẽ,

* 1:18 Éxodo 23.16,19.

ñañaré tiirécútirere duujãña. Cõãmacũrẽ “jáu” jĩ, cũye queti marĩrẽ cũ cũrere diamacú padeoyá. Tee quetire tuo, padeorá, múã netõnénoãdacu.

²² Cõãmacũye quetire búri peti tuoríjãña. Tuoári siro, tee queti dutirére tiiyá. Tiihéranõ cúa basiro jĩditora tiicúa. ²³ Tee quetire tuo, tee dutirére tiihéranõ biiro biii: Cũya diapóare ãnorõpá ãñaqui. ²⁴ Cũ baurere añurõ ãñaári siro, cãmenucã witiwagura, acabójãqui. ²⁵ Æpĩpé cũ Cõãmacũye tuoáriguere wãcũrucu, acabóriqui. Cõãmacũ dutiróbirora cũ tiirucújãqui. Cũ teero tiirécútiremena Cõãmacũ cũrẽ usenirĩ tiigúdaqui. Cõãmacũye queti diamacúrá niã. Teeména marĩ ãñaré dícu tiidugámiãriguere tiidúri tiirígu niwĩ.

²⁶ Æpĩ “yũ Jesuré padeogú niã” jĩ wãcũmiqui. Teero jĩpacu, ãpẽrãrẽ ãñarõ wedesequi. Teero tiigú, cũ basiro jĩditogu tiiquí. Cũnorẽ padeoré búri niire niã. ²⁷ Cõãmacũ marĩ Pacure diamacú padeogúpeja biiro tiirécútiro booa: Pacu manirãrẽ, wapewia numiãrẽ cãrẽ merẽ wáari, tiápuro booa. Teero biiri atibáreco maquẽ ãñarere tiinunúserijãrõ booa.

2

Basocáre sícãrĩbíro ãñaña

¹ Yáa wedera, múã marĩ Õpã Jesucristo añunetõjõãgũrẽ padeojĩrã, basocáre sícãrĩbíro tiiyá. ² Apetó tiigú, ãmũ sícũ múã neári wiipũ sããatiboqui. Cũ wãmosũã tuusãri beto oro beto, suti añuré sãñagú niiboqui. Toorã ãpĩ apeyenó cuohégũ sutiró bucãroniãrõ sãñagú sããatiboqui sũcã. ³ Múãpe padeorémãna suti añuré sãñagúrẽ ãña, cũrẽ “ãno añurõpũ duiya” jĩbocu. Apeyenó cuohégũperea “jõõ nucũña” o “ãno yeparũ duijãña” jĩjãbocu. ⁴ Múã teero tiirémãna basocáre sícãrĩbíro tiihãra tiicú. “Suti añuré sãñagú bóaneõgũ nemorõ wapapacái”, jĩ wãcũmicu. Tee wãcũrẽ ãñaré niã.

⁵ Yáa wedera, yũre tuoýá: Apeyenó cuohéranorẽ Cõãmacũ besequi, cúa padeoré pairó wapacútiro wáaro jĩgũ. Cũ putopũ wáaro jĩgũ, besequi. Cũ jĩrirobirora cũrẽ maĩrã cũ putopũ niãdacua. ⁶ Múãpe apeyenó cuohérare doo, bobosãcu. ¿Noã múãrẽ tiápei? Pee cuorã tiápecua. ¿Noã múãrẽ ñee, queti beserĩ basocu putopũ néewadutii? Cúãrã tiicúa. ⁷ Cúãrã múã padeogú wãmerẽ buijãcu. Múãpe cũ wãmerẽ padeorémãna jĩcu.

⁸ Múã Cõãmacũ dutirére añurõ tiipetídugara, cũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora tiiyá: “Mũ basiro maĩrõ tiiróbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñá”.* Teeré tiirã, diamacú tiirã tiiã. ⁹ Múã basocáre sícãrĩbíro tiihãra, ãñarere tiirã tiiã; Cõãmacũ dutirére netõnucãrã tiiã. ¹⁰ Sícũno Moisére dutiré cũrigue niipetirere tiipetípacu, sicawãme tiihérogãmenarã, tee dutiré niipetirere netõnucãgũ niiqui. ¹¹ “Æpĩ ñumorẽ ñeeaperijãña”, teero biiri “basocáre sãrĩjãña” jĩrere dutirigu niwĩ Cõãmacũ. Múã sícũrẽ sãrã, ãpĩ ñumorẽ ñeeaperipacara, Moisére dutiré cũriguere netõnucãrã tiicú. ¹² Cõãmacũ múãrẽ mama dutiré cũriguemãna† múã tiiriguere ãña, wapa tiigúdaqui. Teero tiirã, añurõ wedeserecuti, ãpẽrãrẽ añurõ tiirécútiro booa. ¹³ Æpẽrãrẽ bóaneõ ãñahãri siro, Cõãmacũcã bóaneõrõ manirõ wapa tiigúdaqui. Bóaneõ ãñarirapeja cũ wapa tiirópũre cuiro manirõmãna añurere ñeerã wáaadacua.

Ãnuré tiirémãna Jesuré padeoró booa

¹⁴ Yáa wedera, sícũ “yũ Jesuré padeoá” jĩboqui. Teero jĩpacu, ãpẽrãrẽ añuré tiĩñoriboqui. Cũ padeoré ¿ñeenómãna wapacútibogari? Teero padeoré cũrẽ netõrĩ tiirícu. ¹⁵ Apetó tiirã, Jesuré padeorã suti wasoré cuohãra, yaaré

* 2:8 Levítico 19.18. † 2:12 Mama dutiré cũrigue “ãpẽrãrẽ maĩñá” jĩrẽ niã.

cuobayíhera múãmena niibocua. ¹⁶ Sícũ múã menamacũ cúãrẽ ateré jĩboqui: “Múã añurõ wáaya; yusuári, asibusúre suti sãñajĩrã niiña; múã yaadugarecõrõ yaaya”, jĩboqui. Cũũ cúã boorére ticoripacu, cúũ tee jĩrẽ wapamaniã. ¹⁷ Marĩ padeoré tee queoré tiiróbiro niiã. Marĩ padeopacára, ãpẽrãrẽ tiiápuheri, wapamaniã.

¹⁸ Apetó tiigú, yuu jĩãriguere padeohégũno ateré jĩboqui: “Sícũ añuróre tiiripacu, Jesuré padeoquí. ãpĩpé añurépere tiiquí”. Cũũ teero jĩrere bi-iro wedeguda: “Cũũ añuré tiiripacari, ¿deero tii marĩ cúũ Jesuré padeorére ññamasĩboatau? Cũũ añuré tiiẽñoremena cúũ Jesuré padeorére ññamasĩbocu”. ¹⁹ Cũũpe “Cõãmacũ sícũrã niiqui” jĩ padeoquí. Tee añuniã añurõpeja. Wãtĩãcã padeocúa tiirápũja. Tee wãcũrã, ñapõpicua cuira. ²⁰ Cũũ tũomasĩridojãgũ niiĩ. Yuu jĩãriguere wãcũbua, ateré masĩrõ booa: Marĩ “Jesuré padeóa” jĩpacara, ãpẽrãrẽ añurõ tiihéri, marĩ padeoré wapamaniã. ²¹ Marĩ ñecũ Abrahamye maquẽrẽ wedeguda. Abraham cúũ macũ Isaare ãtãbú sotoápu siatúpeomiyũ. Cõãmacũ cúũ tiirére ññagũ, cúũrẽ “añugũrã niiĩ” jĩ ññayigũ. ²² Atecãrẽ tũomasĩrõ booa: Abraham Cõãmacũrẽ padeoyigũ. Teeména Cõãmacũ tiidutírirobirora tiiyigũ. Teero tiigú, cúũ tiiréména cúũ padeorére tiipapacatiyigũ. ²³ Teero cúũ tiirígueména Cõãmacũye queti jóaripũ niiré diamacũ wáaro tiiríro niiwũ. Tiipũ biiro jĩã: “Abraham Cõãmacũrẽ padeoyigũ. Teero tiigú, Cõãmacũ cúũrẽ ‘añugũrã niiĩ’, jĩ ññayigũ”, ‡ jĩ jóanoã. Too síro Cõãmacũ Abrahamrẽ “mũu yuu menamacũ niiã” jĩrigũ niiwĩ.

²⁴ Tee quetiména ateré añurõ masĩnoã sáa: Marĩ Cõãmacũrẽ padeorã añurõ tiirí, Abrahamrẽ tiirírobiro marĩrẽ “añurãrã niiĩya” jĩ ññaqũ. Useriména dícu “Cõãmacũrẽ padeóa” jĩrãrẽ “añurãrã niiĩya” jĩ ññariqui.

²⁵ Teerora wáayiro too suguero macõpu ãmũãrẽ ñeeape wapatárigore. Coo Rahab wãmecatiyigo. § Judíoa cooya macã macãrã wãpãrã niyira. Coo Cõãmacũrẽ padeojĩgõ, judíoa jeari, añurõ bocayigo. Too síro cúã dutiwáadarimarẽ ññocóyigo. Cõãmacũ coo tiirére ññagũ, coore “añugõrã niyio” jĩ ññayigũ.

²⁶ Ateména putuáa: Sícũ Jesuré padeopacá, añuré tiihéri, cúũ padeoré wapamaniã. Cũũ padeoré sicaõpũũ yeeripũna duuári siro tiiróbiro niicu; catiricu.

3

Ñemerõrẽ cãmotãmasĩrõ booa

¹ Yãa wedera, múã watoapure paũ peti basocãre buerã niirijãrõ booa. Múã masĩcu: Cõãmacũ ãsã Jesuyére bueré wapa ãsã tiiríguere ãpẽrã nemorõ añurõ besegudaqui, ãsãrẽ wapa tiiádari suguero. ² Marĩ niipetira pee ññarẽ tiirucúa. Sícũ péerogã ññarẽ wedesehegũno añugũ peti niiqui. Cũũ wedeseãmajãdugarere cãmotãmasĩgũ, niipetire cúũ ññarẽ tiidugãrecãrẽ cãmotãmasĩqui. ³ Marĩ cõmebetórigãrẽ caballoaye useripu sããã, caballoa marĩrẽ yũaro jĩrã. Teebetorigãmena marĩ wãadugaropũ cúãmena wãamasĩã. ⁴ Teerora niiã dooríwãcãrẽ. Tiiwú pairíwũ niipacari, wĩno bayiró páapucopacari, tiiwurẽ waatúgũ péeripĩgãmenarã cúũ wãadugarope waatúcoi. ⁵ Maríya ñemerõmena teerora wáacu. Maríya ñemerõ maríya õpũũ duarógã niipacaro, pee peti wedesereména paure ññomasĩã. Pecame péerimegã niipacaro, marĩ sãiyócori, pairó macãnucũ niĩãrĩrore jũũpetiri tiia. ⁶ Pecame tiiróbiro niiã maríya ñemerõ. Péerogã niipacaro, pee ññarẽ wedesemasĩcu. Noo booró niipetire ññarẽ wáari tiicú. Tee ññarõ wedesere wãtĩmena pũtõcãticu. Niipetiro marĩ catirí burecorire añurõ niimiãriguere ññocú.

‡ 2:23 Génesis 15.6. § 2:25 Josué 2.

⁷ Basocá niipetira wáicurare, wuaráre, yepapw wéerare, día macārārē yuuri tiimasīcua. Cúā sicatorpura yuuri tiimasīnotoarira niiwā. ⁸ Marīya ñemerō docare yuuri tiimasīricu. Āñurē dícu wedesedugapacara, ñañaré wedeseu. Āña bacarí, cūñ nima ticoro tiiróbiro marī wedesere basocáre ñañarō tiicú. ⁹ Marīya ñemerōmena Cōāmacū marī Ōpārē marī Pacure usenire ticopacara, basocáre cūñ tiiróbiro baurá tiinórirare ñañarō wedesea. ¹⁰ Sicauseromena Cōāmacūrē usenire ticoa; tiuseromenarā āpērārē ñañarō wedesea sūcā. Yāa wedera, teeré tiiríjārō booa. ¹¹ Sicacope oco witerí copepore oco añurē, oco ñañaré witericu. ¹² Narañagū pica ducacutiricu. Picagu use ducacutiricu. Tee tiiróbiro oco móā ocare witerí copepore oco móā ocahere witericu.

Diamacú t̄omasīrā tiiré

¹³ Múā watoapure añurō t̄agueñapōtēōnucōrā, t̄omasīrā niicua. Cúā añurō tiirécutirere ēñōārō “yuu tiirére ññaña” jīrō manirō. Biuro tiigúno t̄omasīgū peti niī. ¹⁴ Múā t̄omasīpetipacara, āpērārē doe, cūārē pesucutira, “āpērā nemorō t̄omasīā” jīrijāña. Múā teeré tiirécutira, diamacú maquērē cōārā tiia. ¹⁵ Tee cúā t̄omasīmiārigue Cōāmacū ticoré mee niīā. Atibáreco maquē wācūrē niīā; basocá cúā basiro wācūrē niīā; wātīā wācūrēno niīā. ¹⁶ Múā watoapw doere, teero biiri pesucutire niirí, sīcārōména niirecutiherecā niīadacu. Noo booró niipetire ñañaré wáaadacu.

¹⁷ Cōāmacū t̄omasīre ticoré cuorápeja ñañarére āmaārō manirō niicua. Cúājā biuro niicua: Āñurō niirecutirere boorā, basocáre añurō wéepeora, wederere añurō t̄oñerā, āpērārē bóaneō ññarā, niipetirare añurē tiirā, niipetirare sīcārībīro tiirā, tiiditōro manirō añurō tiirécutira niicua. ¹⁸ Āñurō niirecutirere tiidugáranō añurō niirecutire maquērē wedeseu. Too síropure cúā teero jīāriguemena diamacú niirecutirere ññaadacua.

4

Atibáreco maquērē maīré

¹ ¿Ñeeména cāmerīquēī? ¿Ñeeména cāmerītutii? Múā popeapw ñañaré tiidugáre, wācūn̄n̄useremena teero wáaa. ² Múā apeyenó cuodugápacara, buamasīricu. Cuodugára, āpērā cuoráre sīácú. Āpērā cuorére ññajīrā, ññatuticu. Múā boorére buamasīhērā, cāmerītutiāmajācu; cāmerīquēcu. Múā boorére buamasīricu, ¿deero tiirā? Cōāmacūrē sārījīrā. ³ Sārīpacári, Cōāmacū ticoriqui. Āñurō wācūrémēna sārīricu; múā cūñ ticorémēna ñañaré tiidugácu.

⁴ Múā sīcō numiō manucutipaco, apegó manurē maīgō tiiróbiro niicu. Atibáreco maquērē maīrāno Cōāmacūrē ññatutira tiiróbiro niicua. Múā teeré masīcu. Teero tiirā, atibáreco maquērē maīdugáranō Cōāmacūrē ññatutigu tiiróbiro wáacua. ⁵ Cōāmacūye queti jóaripūpw bári peti ate jóanorō mee tiia: “Cōāmacū marīrē Espiritu Santore ticorigu niijīgū, āpērārē nemorō cūārē marī maīrī booquī”,* jī jóanoā. ⁶ Cōāmacū marīrē añurō tiigú tiiapunemomasīqui. Teero tiiró, cūñye queti jóaripūpw ate jóanoā:

“Āpērā nemorō niīā” jīrā Cōāmacū tiiapurere cuorícua.

Teero jīñhērāpe cūñ tiiapure cuocúa,† jī jóanoā.

⁷ Teero tiirā, Cōāmacū dutirére añurō yuará niīña. Satanás múārē jīcōāsārī, wācūtutuaya. Wācūtutuari, yoari mee niī, wáajōāgūdaqui. ⁸ Cōāmacūrē wācūrucujāña. Múā teero tiirí, Cōāmacū múāmena niirucujāgūdaqui. Múā ñañaré tiirére tiidujāña. Múā Cōāmacūrē, teero biiri atibáreco maquērē

* 4:5 Éxodo 20.5. † 4:6 Proverbios 3.34.

sĩcārōmēna maĩdugára múã teero wācūrere wasoyá. ⁹ Múã ñañaré tiirere wācũ, wācũpati, utiya. Múã buimirigue utiré wasoáro. Múã usenimirigue bóaneorō tagueñare wasoáro. ¹⁰ Múã marĩ Ōpũ ññacoropure “yũ buri niigá niĩã” jĩ wācũrururi, cũũ múārē upatĩ macārã wáari tiigúdaqui.

Marĩ “pecamepũ wáagudũ niĩ” jĩmasĩricu

¹¹ Yáa wedera, cãmerĩ buiáperijãña. Sĩcārĩbĩro padeopacá, sĩcũ ãpĩrē buijãgũ, cũũrē “pecamepũ wáagudũ niĩ” jĩgũ tiiquí. Teero jĩgũno Cõamacũ dutirere buijãgũ tiiquí. “Cõamacũ dutiré nemorō masĩã yũja” jĩdugagu niiquí. Teero jĩgũ tee dutiré maquērē tiiríqui. Ññurō “jáũ” jĩrōno tiigú, “Cõamacũ dutiré queoró niiria” jĩgũ tiiquí. ¹² Cõamacũ sĩcũrã dutirere ticogú niĩ. Cũũ dícu marĩ tiirere ññurō ñña, “pecamepũ wáagudũ niĩ” jĩmasĩqui. Cũũ dícu marĩrē netõnémasĩqui. Cũũrã sũcã pecamepũ wáadutimasĩqui. Múãpe “pecamepũ wáagudũ niĩ” jĩmasĩricu.

Ññamigã wáaadarere masĩña maniã

¹³ Múã biiro jĩrecutia: “Mecũã o ññamigã tiimacãpũ wáaguda. Toopũ sicacũma ni, pade, pairó niyeru wapatãguda”, jĩcu. Múã teero jĩrecutirano yũre tũoyá: ¹⁴ Múārē ññamigãno merēã wáaadarere masĩricu. Múã catiré õme tiiróbiro niĩã; péerogã bau, too síro ditijõãã. ¹⁵ Teero jĩrōno tiirã, biirope jĩrō booa: “Apetó tiigú, Cõamacũ boorí, cũũ catiré ticori, teeré tiinõãdacu”, jĩrō booa. ¹⁶ Múãpe teero jĩria. “Ësã basiro too síro tiiwáaadarere masĩã” jĩsũguea. Niipetire teero jĩsũguereno ññaniã. ¹⁷ Sĩcãno ññurē tiirere tiimasĩpacũ, teeré tiihẽgũno Cõamacũrē netõnucãgũ tiiquí.

5

Pee apeyé cũorã wederigue

¹ Pee apeyé cũorã, yũre tũoyá: Múārē ññarō netõre niĩãdacu. Tee ññarō netõãdare wācũrã, bayiró acaribíremena utirã niĩña. ² Múã pee cũoré bóajõããdacu. Múãye sutire butua weejããdacua. ³ Múãye oro, múãye niyerupe cutawi bóajõããdacu. Cõamacũ cũũ basocãre wapa tiĩãdari bũreco jeari, cũũ múã ññacoropũ tee cutawiriguere ññagũdaqui. Tee cutawirigue múã niyeru maĩrĩ siro, múã ãpẽrãrē tiĩãpuheri siro, teero ãñoãdacu. “Múã pecamepũ wáaadara niitoaa méẽ”, jĩrō tiĩãdacu. Atibũreco petiĩãdari bũreco niipacari, múã buri peti pairó niyeru ññanomiã. ⁴ Múã ãmũārē oteré dũca seedutĩpacara, wapatĩpetiririra niĩwã. Tee cũãrē niyeru wapatĩririguere Cõamacũ ññaqui. Paderã bayiró bũsũrõmena “queoró wapatĩriawã” jĩrere Cõamacũ niipetire sotoapũ niigú tũoquí. ⁵ Múãpe atiditapũre pee peti cũonetõnucãã. Múã tũsarénorē tiidũgãpetira niĩã. Múã wecũã ññurō diicutira tiiróbiro niicu; wecũã cũãrē sĩããdari bũrecore masĩricua. ⁶ Múã ãpẽrãrē cũã bayiró peti wapa cũorĩpacari, queti beserĩ basocũ pũtopũ néewa, “wapa cũoóya” jĩcu. Cũãrē sĩãdutĩcu. Cũãpe deero tii masĩricua.

Jesucristo pũtũaatĩadari sũguero, wācũtũtuadutire

⁷ Yáa wedera, múã masĩã: Marĩ Ōpũ pũtũaatĩgũdaqui. Cũũ pũtũaatĩadari sũguero potocõrõ manirõ yueya. Sĩcũ otegú cũũ oteré dũcacutiri cotequi, ññurētõpũ yaaada jĩgũ. Cũũ oteri siro, oco pearoo jĩgũ, potocõrõ manirõ yuequi. ⁸ Cũũ tiiróbiro múãcã “marĩ Ōpũ pũtũaatĩgũdaqui” jĩrã, potocõrõ manirõ yueya. Wācũtũtuaya. Cũũ pũtũaatĩadaro jeaadaro péerogã dũsacú.

⁹ Yáa wedera, cãmerĩ wedepatirijãña, Cõamacũ marĩrē ññarō tiirĩ jĩrã. Cõamacũ basocãre wapa tiĩãdari bũreco jeatiro tiia. ¹⁰ Profetas tiiriguere

wācũña. Cũã Cõãmacũye quetire wederi, ãpẽrã cúãrẽ ñañarõ tiiyíra. Cũãrẽ teero tiipacári, ñañarõ netõpacára, wãcũtutua, nũcãjãyira. Cũã tiirírobirora múãcã tiiyá. ¹¹ Basocáre ñañarõ wáapacari, cúã wãcũtutuari, cúã doca “ãñurã niiwã” jĩã marĩ. Job wãmecũtigũye queti maquẽrẽ múã masĩcu.* Cũãrẽ ñañarõ wáapacari, wãcũtutuayigu. Too síro Cõãmacũ cúãrẽ ãñurõ tiiríguẽcãrẽ masĩcu.† Tee quetimenapũra “Cõãmacũ bóaneõ ññaré cõogú niĩ” jĩrẽcãrẽ ãñurõ ññamasĩnoã.

¹² Cõãmacũrẽ wãmepeorijãña. Tee ɸpatí maquẽ niĩã. Múãrẽ sãĩñarĩ, “tiiáwũ” o “tiiríawũ” jĩrẽ dícu jĩĩña. Jĩĩnemorijãña, Cõãmacũ marĩrẽ ñañarõ tiirí jĩĩrã.

¹³ Sĩcũ Jesuré padeogũre ñañarõ wáari, Cõãmacũrẽ tiiápure sãĩrõ booa. Ʋsenigũnope Cõãmacũrẽ basapeoro booa. ¹⁴ Diarecutigũno Jesuré padeorã menamacãrã bũtoá dutirãre boocóro booa, cúãrẽ use tuusĩããrõ jĩĩgũ. Cõãmacũ netõnéãrõ jĩĩgũ, sãĩdutĩbosaro booa. ¹⁵ Cũã padeorẽmena sãĩrĩ, diarecutigũ netõnénogũdaqui. Cõãmacũ cúãrẽ diaré netõrĩ tiigũdaqui. Cũã ñañaré tiirí siro niirĩ, Cõãmacũ cúãrẽ acabógũdaqui. ¹⁶ Teero tiirã, múã ñañaré tiiríguere cãmerĩ wedenetõña. Cõãmacũrẽ sãĩbosáya, diarecutirare netõnéãrõ jĩĩrã. Sĩcũ basocã ãñugã padeorẽmena sãĩrĩ, Cõãmacũ yũurijã tiiríqui. ¹⁷ Elías marĩ tiiróbiro basocã niiyigu. Cũã Cõãmacũrẽ “oco pearijããrõ” jĩĩ bayiró sãiyígu. Itiãcũma apecũmã deco atiditapũre oco peariyiro.‡ ¹⁸ Too síro Cõãmacũrẽ sãiyígu sũcã. Teero tiiró, oco peayiro.§

¹⁹ Yãa wedera, apetó tiigũ, sĩcũ múãmena niĩãrigũ merẽã wãcũrẽ wasonóboqui. Cũãrẽ teero wáari ññagũ, ãpĩ cúãrẽ ãñurẽpere wasorí tiibóqui sũcã. ²⁰ Wasorí tiigũno ñañaré tiiãrigũre ateré tiiquí: Diari siropũre, ñañarõ netõbóarigũre netõrĩ tiiquí; acabóre bũarí tiiquí.

Nocõrõrã niĩã.

* 5:11 Job 1.1–2.10. † 5:11 Job 42.10–17. ‡ 5:17 1 Reyes 17.1; 18.1. § 5:18 1 Reyes 18.42–45.

PEDRO jóasugueripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũũ Pedro Jesucristo cũũyere wededutigũ beserigũ múãrẽ Cõãmacũ beserirare ãñudutia. Múã yũũ jóacora múãya ditare cõã, aperopũ wáabaterira niwĩ. Teero tiigũ, múã Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia dita niirãpũre jóacoa. ² Cõãmacũ marĩ Pacũ too sugueropũ cũũ boorírobirora múãrẽ cũũ põna niiãrõ jĩĩgũ, besetoarigũ niwĩ. Espiritu Santomena múãrẽ ñañaré manirã niirĩ tiirígu niwĩ, cũũ dutirere tiiáro jĩĩgũ. Jesucristoye dímena múãrẽ cũũyara niirĩ tiirígu niwĩ.

Cõãmacũ múãrẽ ãñunemore ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiinemóãrõ.

Cõãmacũ ticoadarere yueré

³ Cõãmacũ Jesucristo marĩ Õpũ Pacũre usenire ticoada. Cõãmacũ marĩrẽ bayiró bóaneõ ññaqui. Teero tiigũ, Jesucristo diarigũpũ masãriguemena marĩrẽ bauánemorira tiiróbiro tiiyígu. Cũũ teero tiirĩ, marĩ “too síropũ cũũrẽ ññaãda” jĩĩmasĩã. ⁴ Teeré masĩjĩrã, Cõãmacũ marĩrẽ ticoadarere yuea. Cũũ ticoadare petirícu; ñañaré maniré niicu; teero biiri cũũ ticoadare coori tiiróbiro sñirícu. Cõãmacũ cũũ ticoadarere ãmũãsepũ quẽnocũbosaqui marĩrẽ. ⁵ Múã Jesuré padeocú. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũũ tutuaremena múãrẽ cotequi. Múãrẽ ãñurõ tiiãdare quẽnoríguerpũ niicu. Atibúreco petirĩ, teeré ãñogũdaqui.

⁶ Teeré wãcũrã, usenicu. Atitópere múã merẽã ñañarõ netõrã tiiã ména.

⁷ Múã Jesucristore padeoré oro tiiróbiro niicu. Basocá ¿orora niĩ? jĩĩrã, pecame sotoapũ asiopéocua. Ocoári siro, ñañaré poca merẽã jeapeacu; ãñuré oro dícu putuácu. Ate tiiróbiro múãrẽ ¿Jesucristore diamacũrã padeomĩ? jĩĩrõ, ñañarõ netõrĩ tiicú ména. Múã ñañarõ netõjĩrã, tee oro basiro tiiróbiro putuáadacu. Teero tiirã, ãñurõ padeonemórã niiãdacu sãa. Jesucristore padeodúheri ññarã, basocá múãrẽ “cũũrẽ diamacũrã padeoóya” jĩĩ ññaãdacua. Oro wapapacã niĩã. Wapapacãre niipacaro, petijõãcu. Múã Jesucristore padeorépe oro nemorõ wapacutã. Tee doca petirícu. Teero tiigũ, Jesucristo múãrẽ atibúrecopũre putuãatigũ, “yũũre ãñurõ padeowú” jĩĩgũdaqui.

⁸⁻⁹ Múã Jesucristore ññaririra niipacara, cũũrẽ maícú. Atitóre cũũrẽ ññaripacara, padeocú. Múã cũũrẽ padeorĩ, múãrẽ pecamepũ wáaborirare netõnéqui. Teero tiirã, múã Cõãmacũ putopũ wáadarere wãcũrã, bayiró usenicu. Múã usenire diamacũrã niijãrõ tiicú. Teero tiirã, “teero useniãmajãrã tiiã” jĩĩmasĩña manicú.

¹⁰ Profetas cũũ múãrẽ ãñuré ticoadarere wedesũguetoayira. Basocãre netõnéãdarere tũomasĩãda jĩĩrã, cúãcã ãñurõgã buemiyira. ¹¹ Cristo cúãmena niiyígu. Cũũ Espiritu Santo tiiãpuremena cúãrẽ too síropũ wáadarere masĩrĩ tiitóamiyigu: “Cristo ñañarõ netõgũdaqui; too síro Cõãmacũ cũũrẽ pee dutirere ticogũdaqui” jĩĩrere masĩrĩ tiitóamiyigu. Cúã “¿deero biiri niiãdari? ¿Ñeenó wáadari?” jĩĩrã, bayiró masĩdũgamiyira. ¹² Cõãmacũ cúã masĩdũgari ññagũ, cúãrẽ biiro masĩrĩ tiiyígu: “Múã wederé queti múã niiritopũ wáaricu ména” jĩĩrere masĩrĩ tiiyígu. Múã atitópũ niirãpe ññaãdare niyiro. Cúã wederé queti múã tũotóacu. Atitóre tee quetire wederá Espiritu Santo ãmũãsepũ ticodiocorigũ tutuaremena múãrẽ wedeyira. Jesucristoye queti ãñuré queti

niiã. Ángelea tee queti basocáre netõnére quetire “¿deero peti niiĩ?” jĩ tɔomasĩdugamicua.

Ñañaré manirã niidutire

¹³ Teero tiirã, “Cõãmacũ boorére tiirucujããda” jĩ wãcũyueya. Múã tiíadarere añurõ wãcũtoarapũ tiiyã. “Cõãmacũ marĩrẽ añuré ticogũdaqui Jesucristo patuaatiri” jĩ wãcũrã, useniremena coteya. ¹⁴ Múã Jesuré masĩadari suguero, cũũ boorére masĩririra niiwã. Bayirõ ñañarére tiidugájĩyu. Atitóre múã Cõãmacũ põna niijĩrã, too sugueropũ múã ñañaré tiiríguenorẽ tiirijãña. ¹⁵ Biirope tiiyã: Cõãmacũ múãrẽ beserigũ ñañaré manigũ niiqui. Teero tiirã, múãcã niipetire múã tiirémene ñañaré manirã niiña. ¹⁶ Cõãmacũye queti jóaripũpũ tee maquẽ jóanoã: “Yũũ ñañaré manigũ niiã. Yũũ tiiróbiro múãcã ñañaré tiirijãña’, jĩyigu Cõãmacũ”, * jĩ jóanoã.

¹⁷ Cõãmacũ niipetirare sĩcãrĩbíro bese, queoró wapa tiiqui; sĩcũrẽ duaríqui. Teero tiirã, múã cãũrẽ “Pacu” jĩjĩrã, múã catiré burecorire cãũrẽ quioníremene iñña. ¹⁸ Múã ñecũsũmũã tiirécutiriguere múãcã tiimúãtirira niimiwã. Cũã tiirécutirigue búri niiré niiã. Cõãmacũ múãrẽ teero tiirécutimirare netõnérigũ niiwĩ. Múã ateré añurõ masĩã: Múãrẽ netõnégũ petirénomene (oromene, niyerumene) wapatíririgũ niiwĩ. ¹⁹ Cristoye dímenape wapatírigũ niiwĩ. Cũũye dí wapapacáre niicu. Cũũye dí cordero posarigũ niihẽgũ, cãmimanigũye dí tiiróbiro niicu.† ²⁰ Cõãmacũ cũũ atibúreco tiíadari suguero, “Cristo basocáre netõnégũdaqui” jĩtoayigu. Teero jĩpacu, máata ticodiocorigũ niiwĩ. Atitópũ marĩye niíadarere netõnégũdare ticodiocorigũ niiwĩ. ²¹ Múã Cristo tiiriguere masĩjĩrã, Cõãmacũrẽ padeocú. Cãũrã Cristo diarigupũre masõrigũ niiwĩ; cãũrẽ ãmũãsepũ pee añuré ticoyigu. Teero tiirã, múã Cõãmacũrẽ padeocú. “Diari siropũ, cãũmena niíadacu”, jĩcu.

²² Múã diamacũ niirére yũũjĩrã, Jesucristore padeorã tiirira niiwã. Cãũrẽ padeojĩrã, múã ñañaré tiirére tiidúrira niiwã. Teero tiirã, múã atitóre Jesuré padeorãre añurõ cãmerĩ wépeomasĩcu. Jĩditoro manirõ maĩcú. Cãmerĩ maĩrã, wedeseremene dícu maĩrjãña. Niipetire múã tiirémene maĩñã. ²³ Múã ateré masĩcu: Múã bauánemorira tiiróbiro niirã niicu. Cõãmacũ ticoré catiré petihére cũocú. Tee petirícu. Marĩ pacũsũmũã catiré ticoriguepe bóadiacu. Cõãmacũye queti añuré quetipe múãrẽ catiré petihére cũotóari tiicú. Tee queti diamacũ maquẽ niirucujããdacu. ²⁴ Cõãmacũye queti jóaripũpũ tee maquẽrẽ jóanoã: Basocã táa tiiróbiro niicua. Táa sijnjõãã.

Cũã upatĩ maquẽ cũoré macãncũ maquẽ coori tiiróbiro niicu.

Coori buducodiaa.

²⁵ Marĩ Õpũ wedesere doca petirícu. Diamacũ maquẽ niirucujããdacu,‡ jĩ jóanoã. Tee wedesere Jesuyé añuré queti niiã. Tee queti múãrẽ wenenoriro niiwã.

2

¹ Teero tiirã, niipetire ñañaré tiirére tiidújãña. Jĩditiñemoriãña. Tiiditóriãña. Iñatutirijãña. Queti jĩñemoriãña. ²⁻³ Marĩ Õpũ múãrẽ añuré ticorére péero masĩtoajĩrã, nemorõ masĩdugara niiña. Ûpũrãgã õpẽcó bayirõ booóya; teeména bucúaya. Múãpe cúã tiiróbiro diamacũ maquẽrẽ bayirõ masĩdugaya. Teeména marĩrẽ netõnére quetire tɔomasĩnemoãdacu.

* **1:16** Levítico 11.44-45. † **1:19** Israelya põna macãrã Egiptopũ witiadari suguero macã ñami, wisericõrõ sĩcũ corderore sĩãyira. Cũũye dímena tuusĩãyira sopepãmarĩ wesarire. Tiiñami ángele sĩãgũ wáagũ, tee díre iñagũ, tiwiĩ macãrãrẽ sĩãrĩyigũ. ‡ **1:25** Isaías 40.6-8.

Ētāqui wii weenꝥcāriqui tiiróbiro niĩ Jesucristo

⁴ Teero tiirá, Jesucristore añurõ padeoyá. Cũũ ĩtāqui wii tiiríqui tiiróbiro niĩ. Tiiqui catiré ɥocú. Wii tiirápe tiiquire boorímiwã. Cõãmacũpe tiiquire beserigũ niĩwĩ. Cũũ ĩñacoropũ wapapacáriqui niiriro niĩwã. ⁵ Múãcã Jesucristo menamacãrã niĩjĩrã, ĩtāquiri catiré ɥorequiri tiiróbiro niĩcu. Cõãmacũ múã ĩtāquiribiro niĩrãmena sicawii tiiróbiro tiigú tiiquí. Toopú múã paiá tiiróbiro niĩadacu. Jesucristo tiĩápurementa Cõãmacũ dutiré díɥure tii, ɥũrẽ usenire ticoadacu; múã añurõ tiirécãrẽ ɥũrẽ usenipeoadacu. ⁶ Cõãmacũ tee maquẽ wedeserere jóanoã ɥũye queti jóaripũpũ:

Твойá: Jerusalénpũre sicaqui ĩtāqui ɥũũ.

Tiiquire besewũ. Wii weenꝥcāriqui, wapapacáriqui niĩã.

Tiiqui “basocáre netõnégũdu” jĩdũgaro tiia.

ɥũrẽ padeogúno “búri peti padeotá” jĩriiqui,*

jĩ jóanoã. ⁷ Teero tiigú, ɥũũ wapapacá niĩ múãrẽ, ɥũrẽ padeoráre. ɥũrẽ padeohéraperere Cõãmacũye queti jóaripũpũ ateré jĩã:

Wii weerira ĩtāquire booríyira.

ɥũã boorípacari, tiiquiri uputí macãqui putuáwu tiiwiipáre,†

jĩ jóanoã. ⁸ Ateçãrẽ jĩã:

Ētāqui basocáre dũpotua, ñaacũmurĩ tiicú,‡

jĩ jóanoã. ɥũã Cõãmacũye queti jĩrẽre padeoríya; teecãrẽ netõnɥcãya. Teero tiirá, dũpotuara tiiróbiro niĩya. Tíatorũra máata Cõãmacũ “ɥũã biiro tiĩadacua” jĩtoayigũ.

⁹ Múã docare Cõãmacũ beserigũ niĩwĩ, ɥũyara niĩãrõ jĩgũ. Múã paiá tiiróbiro niĩrã niĩcu, Cõãmacũ marĩ Ōpũrẽ usenire ticorá niĩjĩrã. Sicadita macãrã añuré díɥure tiirá tiiróbiro niĩcu. Cõãmacũyara niĩcu. Cũũ múãrẽ beserigũ niĩwĩ, ɥũũ añurõ tiirẽre wedearo jĩgũ. Cũũ múãrẽ naĩtĩãrõpũ tiiróbiro niimírare beserigũ niĩwĩ. Teero tiirá, múã ɥũũmena niĩrã niĩjĩrã, ɥũũ bóbatecoropũ niĩrã tiiróbiro niĩcu. Cũũ bóere añunetõjõãã. ¹⁰ Too sugueropũre múã ɥũũ põna mee niĩwũ ména. Atitóreja ɥũũ põna niĩã sáa. Too sugueropũre múãrẽ bóaneõ ĩñaririgũ niĩwĩ ména. Atitópereja múã ɥũũ bóaneõ ĩnarére masĩcu sáa.

Biirope tiirécũtiya

¹¹ Yũũ múãrẽ maĩã. Teero tiigú, múãrẽ tiidutía. Múã atibúrecopũre wáanetõri basocá tiiróbiro niĩã. Múã niĩãdaro peti ɥmũãsepũ niĩcu. Teero tiirá, ñañarére tiidugárijãña. Ñañaré tiidugáre añurõ tiidugárepere ɥãmotácu múã yeeripũnapũre. ¹² Jesuré padeohéra múã añurõ tiirécũtirere ĩñapacara, múãrẽ wedesãrã tiĩáyira; múã añuré tiipacári, teero jĩĩãmajããyira. Teero jĩĩãmapacara, múã añuré tiirére ĩñaãyira. Teero tiirá, Jesús putuãatiri bũreco jeari, biiro jĩĩãdacua: “Cõãmacũ añugú niĩ; ɥũũrã niĩjĩyi ɥũãrẽ añurére tiidutírigũ” jĩĩãdacua.

¹³⁻¹⁴ Marĩ Ōpũ Jesús biiro tiiró booquí: Romanuã õpũrẽ, ɥũũ doca macãrã dutiráre, teero biiri niipetira atiditá macãrã dutiráre yũũro booa. Romanuã õpũ ɥũũ doca macãrãrẽ netõnɥcãrãnorẽ ñañarõ tiidutíqui. Añurõ yũũrãpere “añurõ tiĩáwũ múãjã” jĩĩdutiqui. ¹⁵ Cõãmacũyere masĩdũgaherape búri peti múãrẽ ñañarõ wedepatiãmajãbocua. Múã añurépe tiirí docare, ɥũã deerope jĩĩmasĩricua. Teero tiigú, Cõãmacũpe múãrẽ añuré díɥure tiirucúri booquí.

¹⁶ Múã Moisés dutirére tiicotémirira teeré witiirira tiiróbiro niĩcu. Teero tiirá, teeré witiirira niĩjĩrã, añurõ niĩjãña. Sĩquẽrã “tee dutirére witiirirapũ niĩã” jĩĩrã, ate wãcũbocua: “Teeré witiirirapũ niĩjĩrã, cuiro manirõ ñañarére tiimasĩã”, jĩĩ

* 2:6 Isaías 28.16. † 2:7 Salmo 118.22. ‡ 2:8 Isaías 8.14.

wācūbocua. Niiria. Múã Cõāmacūrē padecotera niiã. Teero tiirã, cūũ boorére tiirucujãña. ¹⁷ Niipetirare quioníremena ññaña. Jesuré padeoráre mañña. Cõāmacūrē quioníremena ññaña. Romanuã õpũcãrē quioníremena ññaña.

Padecoterare tiidutíre

¹⁸ Múã sīquērã ãpērãrē padecotera niicu. Múã padecotere wiseri õpãrãrē quioníremena yũya. Tutiré manirõ múãrē añurõ tiirã díçure yũriijãña; ññañarõ tiirácãrē yũya. ¹⁹ Apetó tiirã, múã añurõ tiipacári, múãrē dutirá múãrē ññañarõ tiibócua. Cúã teero tiirí, múã Cõāmacūrē padeorã nijĩrã, cúãrē pñaníña jĩrijãña. Múã teero tiirí, Cõāmacũ múãrē “añurére tiirã tiíya” jĩ ññagũdaqui. ²⁰ Apetó tiirã, múã ññañarõ tiirigue wapa páacua. Cúã páari, múã nucãjãrĩ, Cõāmacũ ññacoropũre wapamanã. Cúã páare múãye wapa niiã. Apetó tiirã, múã añurõ tiipacári, múãrē ññañarõ netõrĩ tiibócua. Múã cúaro manirõ nucãrĩ, Cõāmacũ ññacoropũre wapacutía. ²¹ Cõāmacũ marĩ teero tiíadarare beserigu niiwĩ. Cristo marĩre netõnégũ ññañarõ netõ, diawi. Añurõ tiipacári, cūũrē ññañarõ tiirí, teero nucãjãwĩ. Teero tiigú, marĩre cūũ tiirírobirora tiinũnũseri booquí. ²² Cūũ ññañarére tiiríwi. Jĩditoriwi. ²³ Cūũrē ññañarõ jĩrĩ, cúãrē pñaníña jĩriwi. Basocã cūũrē ññañarõ tiirí, cúãrē “ññañarõ tiigúda múãrē” jĩriwi. “Cõāmacũpũ ññañaré tiirãre wapa tiigúdaqui” jĩ masĩjĩgũ, “teerora tiigúdaqui yũre ññañaré tiirãre” jĩrigu niiwĩ. ²⁴ Teero tiigú, cūũ basirora marĩ ññañaré tiiré wapa wapatígu, curusapũ diabolosarigu niiwĩ. Cūũ teero tiirémene marĩ ññañaré tiirére tiidúmasiã. Teero biiri marĩre ññañarére nũnũmírare añuré Cõāmacũyepere nũnũrĩ tiiwĩ. Cūũye cãmimena marĩre netõnérigu niiwĩ. ²⁵ Marĩ oveja ditirira tiiróbiro niimiwũ. Atitóre cūũ buaríra tiiróbiro niicu. Cristo oveja cotegú tiiróbiro marĩre cote, ññanũnũsequi.

3

Wãmosárirare tiidutíre

¹⁻² Numiã manucutira, teerora múã manũsũmũãrē yũya. Múã manũsũmũã sīquērã Jesuyé quetire padeoricua. Múã cúãrē quioníremena ññaña. Múã tiirécutire ññañaré maniré niĩrõ. Cúã teeré ññañadacu. Teero tiirã, múã cúãrē “padeoró booa” jĩripacari, wasobócua múã tiirécutirere ññañã. ³ “Añurã bauádacu” jĩrã, múãye póamena mamaré díçure wãcũrijãña; múãye õpũũrĩrē oromena mamaré díçure wãcũrijãña; suti wapapacãre sãñaré díçure wãcũrijãña. Tee niipetire sotoã maquẽ niicu. ⁴ Múã popea maquẽ añurĩ, múã añurã bauádacu. Tee petirícu. Teero tiirã, añurõ yeeripũnacutiro booa. Cõāmacũ ññacoropũ tee wapapacã niiã. ⁵ Tíato macãrã numiã yũ múãrē jĩrõbirora añurã bauyíra. Cúã Cõāmacũ booró tiisénirã numiã niyira; Cõāmacũ wederére padeorã numiã niyira. Cúã manũsũmũãrē yũrémene añurã bauyíra. ⁶ Sara Abraham nũmo teerora tiiyigo. Abrahamrē tũoyigo. Cūũrē coo manũrē “yũ õpũ” jĩyigo. Múãcã añurõ tiirã, cuiro manirõ coo tiiróbiro niĩadacu.

⁷ Ɔmũã nũmocutira teerora múã nũmosãnumiãmena añurõ niĩña. Coore quioníremena ññaña. Coo múã tiiróbiro tutuarico. Cõāmacũ coocãrē añuré ticoquí catiré petihére ticoquí múãrē ticorírobirora. Teero tiirã, coore añurõ tiipuyã. Teero tiihéra, Cõāmacūrē añurõ tũgueñarõmena sãĩmasĩña manicú.

Cãmerĩ añurõ wépeodutire

⁸ Ateména pũtuãa: Múã niipetira sĩcãrĩbíro añurõ niirecutiya; cãmerĩ bóaneõ ññaña; sĩcũpõna tiiróbiro maĩrécutiya; añurõ niĩña ãpērãména; “ũsã ãpērã

nemorō añurē tiia”, jĩ wācūrijāña. ⁹ Āpērā múārē ñañarō tiirí, cúārē ñañarō tiicāmérijāña. Múārē ñañarō jĩrĩ, ñañarō jĩcāmerijāña. Teero jĩrōno tiirá, “Cōāmacū cúārē añurō tiiaro” jĩ sãibosáya. Cōāmacū marĩre teero tiidutígu cūūrigu niwĩ. Teero tiirí, Cōāmacū múārē añurō tiigúdaqui. ¹⁰ Ate maquē Salmopūpare jóanoã:

Múã catirí burecorire useniremena niidugara,
ñañarere wedeserijāña; jĩditiirijāña.

¹¹ Ñañaré tiidugárenorē tiirijāña; añurépere tiiyá.

“Añurō niirecutirere boogá” jĩ wācū, añurō niirucujāña.

¹² Basocá añurārē marĩ Ōpū cotequi.

Cúã cūūrē sãirere tuoquí.

Ñañaré tiirápereja cúaremena ññaqui,*
jĩ jóanoã.

¹³ Múã añurépe bayiró tiidugári, ¿noāpé múārē ñañarō tiiapébogari? Ñañarō tiirícua. ¹⁴ Apetó tiirá, múã añuré tiipacári, āpērā múārē ñañarō netōrĩ tiibócua. Teero tiirí ññagū, Cōāmacū múārē usenirĩ tiigúdaqui. Teero tiirá, cúārē cuirijāña. Múārē tiíadarere wācūrijāña. ¹⁵ Teero wācūrōno tiirá, “Cristo usã Ōpū niirĩ” jĩ wācū, cūūrē padeoyá. Āpērā múārē sãĩñábocua: “Múã Jesuré padeorá, ¿ñeenó añurére yuera tiirĩ?” jĩbocua. Múã yumasĩrã niirucujāña. Múã yuura, tutiro manirō yuuya. Cúārē quioníremena niirere ññoñá. ¹⁶ Múã Cristore padeoré wapa āpērā múã añurō tiirere ñañarō jĩñadacua. Teero jĩpacari, múāpe añurō tiiyá, añurō catirí yeeripūna cuorucújãada jĩrã. Múã teero tiirí, múārē ñañarō jĩñarira boboádacua.

¹⁷ Apetó tiigú, Cōāmacū basirora cūūrē padeoräre ñañarō netōrĩ booquí. Múã ñañarō netōré múã añurō tiiarigue wapa niirō; múã booró ñañaré tiiarigue wapape niirijãrō. ¹⁸ Cristocã añugú niipacū, ñañarō netōwĩ. Cūū ñañaré manigú, marĩ ñañaré tiiré wapare dia wapatibosarigu niwĩ. Ñañarārē diabosagu, teero tiiwĩ. Marĩre netōnégū, sãcãrĩã diawi. Cūū teero tiirémēna cūū Pacū putopū marĩre jeamasĩrĩ tiiwĩ. Cūūya ōpūūrējã diajōãwĩ. Diatoa, too síro masãrigu niwĩ. Cūūya yeeripūnapeja diaririro niwũ. ¹⁹ Teero tiigú, cūū yeeripūnamēna witinacājōãyigu. Witi, ángelea ñañaré tiirĩrare wedegu wáayigu biadupónorira putopū. ²⁰ Cúã Noé niiritopū macãã niiyira. Noé dooríwure tiiré burecorire Cōāmacū basocá cúã ñañarére tiipacári, yoari nucãjãyigu ména. Tiirwuré peotíari siro, ocho basocá sããwayira. Teero tiirá, oco dúupacari, netōnénoyira. ²¹ Tee oco marĩre wãmeõtire tiiróbiro queoré niiriro niwũ. Teeménarã marĩ netōnénorira niã. Marĩre wãmeõtiremena marĩye ōpūūrĩ jũrĩ túariguere coserĩro niwũ. Teero coseróno tiirá, marĩre wãmeõtiremenape Cōāmacūrē “añurō yeeripūnacutidugaga” jĩ sãirira niwũ. Teero tiinórira Jesucristo diarigupū masãriguemēna netōnénorira niwũ. ²² Jesucristo Cōāmacū putopū muãwarigu Cōāmacūya wãmo diamacúniñape niiqui. Cūū niipetira Ōpū niiqui. Ángelea, niipetira ōpãrã ũmuãsepū niirã sotoa macapū niiqui.

4

Tíatopū ñañaré tiimírira tiidúrigue

¹ Teero tiirá, Cristo cūūya ōpūūmēna ñañarō netóríguere wācū, múãcã cūū tiirírobiro wācūtutuaremena niñña. Sícūno cūūya ōpūūmēna ñañarō netōgú, ñañarére tiidugánemori qui sáa. ² Teero tiigú, cūū catiré burecori jeatuario “basocá ñañaré tiidugárenorē tiigúda” jĩ wācūriqui sáa; “Cōāmacū boorépere

* **3:12** Salmo 34.12-16.

tiigúda” jĩ wácũqui. ³ Múã Cõamacũrẽ masĩhẽrã tiirécutirenorẽ tiitóarira niiwũ. Múã ñañaré tiirécutirira niiwũ; ñañaré bayiró tiidugárira niiwũ; cūmurépira niirira niiwũ; numiãmena ñeaperepira niirira niiwũ; boseburecori niirĩ, cūmu, ãpẽrãrẽ acaribirira niiwũ; Cõamacũ dutirére netõnucãrã, basocá weerirapere padeoríra niiwũ. ⁴ Atitóre múã menamacãrã niimirira múãrẽ “jãmu” jĩpacari, múãpe múã too sugeropu ñañaré tiiriguere tiidugáhera, “wáaria usãjã sáa” jĩjãcu. Múã teero tusaheri, tuomanijõãcu. Teero tiirá, múãrẽ ñnatuti, wedepaticua. ⁵ Cúã tee wedepatipacari, Cõamacũpe “¿deero tiirá múã ñañaré tiirí? Wedeñate” jĩ sãñágũdaqui. Catirãre, teero biiri diariracãrẽ sãñápetijãgũdaqui. Cúã wedeari siro, cúãrẽ wáadarere queoró wedegũdaqui. ⁶ Niipetira basocá diaadacua. Jesuré padeorírape cúãye õpũrĩ bóapacari, Cõamacũ putopu catirucujãadacua. Teero tiirá, cúã atiditapú catiri ména, cúãrẽ Jesuyé quetire wedenoyiro.

⁷ Atibúreco petiádaró péerogã dusacú. Teero tiirá, múã tiíadarere añurõ tagueñasugue, tiirécutiya; múã tiíadarere añurõ wácũtoarapu tiiyá, “Cõamacũmena añurõpara wedesemasĩadacu” jĩrã. ⁸ Bayiró cãmerĩ maĩñã. Tee uputí maquẽ niĩã. Marĩ bayiró maĩrã, marĩrẽ ñañarõ tiirãre máata acabócu. ⁹ Wáari basoca Jesuré padeorá múãye wiseripu jeari, cúaro manirõ cúãrẽ añurõ bocaya. ¹⁰ Cõamacũ marĩrẽ Jesuré padeorãre niipetirapure marĩ tiimasĩrere ticoqui. Tee ticorémena cūyere añurõ tiimasĩã. Teeré ticogu, sĩcãrĩbíro ticoriqui. Cũu ticoró jeatuario ãpẽrãrẽ tiíapudutigu ticoqui. Marĩ ãpẽrãrẽ tiíapura, cūu ticorére diamacú tiirá tiia. ¹¹ Æpĩrẽ pau watoapu Cõamacũyere wedemasĩrere ticoqui. Teero cūu wederé Cõamacũye wederé tiiróbirora niĩarõ. Æpĩrẽ apeyenómena tiíapumasĩrere ticoqui. Cũu Cõamacũ tutuare ticoriro jeatuario tiíapuro. Niipetire múã tiimasĩremena teerora tiíapura, basocá Cõamacũrẽ usenire ticoaro jĩrã. Jesucristo teeré wáari tiiquí. “Cõamacũ niipetirere dutimasĩqui; cūu tiidugárere tiimasĩqui” jĩãrõ niipetira. Cũu niipetira Õpu niirucujããrõ. Teerora niĩarõ.

Jesuré padeorá ñañarõ netõré

¹² Yũu maĩrã, apeyé múãrẽ wedenemogũda. Múã Jesuré padeoré wapa ñañarõ netõré wáari, ññamanijõãrijãña. Tee marĩ ñañarõ netõrére wácũtutuara, diamacũrã Jesuré padeorére ãñonõã. Teero tiirá, múãrẽ bayiró ñañarõ netõré wáari, “acuéi, ‘ate marĩrẽ wáaricu’ jĩmiwũ” jĩrijãña. ¹³ Teero jĩrõno tiirá, useniña. Múã Cristo ñañarõ netõrírobirora netõnũnũsera tiicú. Too síro cūu putuatairi, múã cūu añurõ asibatéere ññarã, bayiró useniãdacu. ¹⁴ Cristore padeoré wapa basocá múãrẽ ñañarõ jĩrĩ, usenirõ booa. Cúã teero tiirí, ateré masĩña: Espiritu Santo asibatégu múãmena niirucuqui. ¹⁵ Sĩcũ múã menamacũ ñañarõ netõrĩ, cūu booró ñañaré tiirigue wapa mee niĩarõ. Cũu basocáre sĩãrigue wapa, cūu yaarigue wapa, cūu ñañaré tiirigue wapa, teero biiri cūyere niiripacari dutidugarigue wapa mee niĩarõ. ¹⁶ Sĩcũ Jesuré padeoré wapa ñañarõ netõgũ, boborijããrõ. “Æpẽrã yũu Jesuré padeorére ññarã tiíya” jĩgũ, Cõamacũrẽ usenire ticoaro.

¹⁷ Cõamacũ wapa tiíadari bureco jeadaropu tiicú. Marĩ Jesuré padeorá tiiriguere ññasugue, wapatígũdaqui. Marĩrẽ cūu ññapetiari siropure, cūyere quetire padeohéra tiiriguepere ññagũdaqui. Cúãrẽ bayiró ñañarõ wáadacu. ¹⁸ Too sugeropu profeta tee ñañarõ netõré maquẽrẽ biiro jóarigu niiwĩ: Basocá añurã umuãsepũ wáadari sugeropu, ñañarõ netõãdacua ména. Toorã nemorõ ñañarõ netõãdacua padeorídojãrãpeja, cúã diari siropure,*

* 4:18 Proverbios 11.31.

jĩ jóarigu niwĩ. ¹⁹ Teero tiirá, Cõãmacũ booróbirora marĩ ñañarõ netõrã, ãñurõ tiirere tiirucújãrõ booa. “Cõãmacũ marĩrẽ cotegũdaqui”, jĩãda. Cũũ marĩrẽ tiirĩgũ niijĩgũ, cũũ marĩrẽ jĩrirobirora ãñurõ tiigũdaqui.

5

Jesuré padeorá biiro tiiró booa

¹ Mecütigãrẽ Jesuré padeorá butoá dutirãre* jóagũda. Yũucã butoá menamacũ niĩã; Cristo ñañarõ netõrĩ ññawũ. Cũũ putuaatiri, Cõãmacũ niipetirare Jesucristo asibatérere, cũũ tutuarere ãñogũdaqui. Teeré yũucã niipetira cũũrẽ padeorãmena niisotoapeonemogũdacu. Yũũ teero niijĩgũ, múãrẽ wãcütutuare ticoa: ² Cõãmacũ cũũrẽ padeorãre cotedutigũ múãrẽ cũũyigũ. Oveja coterí basocũ cũũyara ovejare ãñurõ cotequi. Cũũ tiiróbirora múãcã Cõãmacũrẽ padeorãre ãñurõ coteya. Cotedugahera tiiróbiro coterijãña. Tusarãmena coteya. Cõãmacũ múã teero tiirí booquí. “Cũãrẽ cotegũ, niyeru wapatãgũda”, jĩ wãcũrijãña. “Cũãrẽ tiápugũda”, jĩ wãcũña. ³ Múã cotedutirare múã booró dutiaperijãña. Cũã múã tiirere ññãdacua, múã tiirécũtũre tiiróbiro tiĩãda jĩrã. Teero tiirá, ãñurõ tiirécũtiya. ⁴ Ovejare cotegũ peti putuaatigũ, múãrẽ wapatãgũdaqui. Cũũ wapatãre niirucujããdacu. Cũũ putopũ asibatere, catiré petihere ticogũdaqui.

⁵ Múã mamarãcã, butoá dutirãre yũũya. Niipetira cãmerĩ tiiapuya. “Yũũ cũã nemorõ niirĩ, cũã yũũre tiiapuaro”, jĩ wãcũrijãña. Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã:

“Ápẽrã nemorõ niĩã” jĩrã Cõãmacũ tiiapurere cõorícua.

Teero jĩñhẽrãpe cũũ tiiapure cõocúa,†

jĩ jóanoã. ⁶ Teero tiirá, múã niipetirapũra biiro wãcũña: “Yũũ boorere tiidú, Cõãmacũ niipetire tutuare cõogũ boorẽpere tiigũda”, jĩ wãcũña. Múã teero tiirí, Cõãmacũ cũũ boorí bũreco múãrẽ uputí macãrã niirĩ tiigũdaqui. ⁷ Cõãmacũ múãrẽ maĩgũ, cotequi. Teero tiirá, niipetire múã wãcũrere, múãrẽ merẽã wáarere Cõãmacũpũre ticoya.

⁸ Múã tiĩadarere ãñurõ wãcũtoarapũ tiiyã. ãñurõ tũomasĩrã niĩña. Satanãs múãrẽ wedesãgũ múã Jesuré padeorere peotidũgaqui. Yáí‡ jũabóagũ yaarere ãmaãgũ tiiróbiro tiiquí. ⁹ Múãpe Jesuré ãñurõ padeó, Satanãrẽ “mũũ dutirere tiiría” jĩñña. Múã masĩã: Niipetiropũre basocã múã tiiróbiro Jesuré padeocúa. Cũãcã múã ñañarõ netõrõbirora ñañarõ netõcúa. ¹⁰ Marĩ atiditapãre ñañarõ netõrucúa ména. Teero netõãri siro, Cõãmacũ marĩrẽ quẽnojeári tiigũdaqui sũcã; wãcütutuari tiigũdaqui; tutuari tiigũdaqui; nemorõ padeorã wáari tiigũdaqui. Cõãmacũ marĩrẽ ãñurõ tiigũ tiiapurucujãqui. Cũũ macũ Jesucristo diariguemena marĩrẽ netõnerĩgũ niwĩ. Cũũrã marĩrẽ cũũ asibatérõpũ cũũmena niirucujãdutigũ beserigũ niwĩ. ¹¹ Teero tiirá, niipetira jĩãrõ: Cõãmacũ niipetira sotoapũ Õpũ peti niirucujããrõ. Teerora niĩãrõ.

Ãñudutiyaponorigue

¹² Silvanomena yũũ múãrẽ atipũpũre jóaa. Cũũ yũũre bapacũti. Jesucristore padeogũ ãñurõ tiirécũtigũ niĩ. Teero tiigũ, cũũ diamacũ tiirí ññagũ, cũũrẽ padeóa. Múãrẽ wãcütutuadutigũ, usenidutigũ, atipũrẽ jóaa. “Cõãmacũ marĩrẽ diamacãrã ãñurõ tiiquí”, jĩgũ jóaa. Cõãmacũrẽ teero padeorucujãña.

* **5:1** Butoá dutirá Jesuré padeorí põna macãrãrẽ dutirãbiro niicua. Tee põnarĩcõrõ butoá niicua. Cããya põna macãrãrẽ cotecua. † **5:5** Proverbios 3.34. ‡ **5:8** Españolmena: león; portuguésmena: leão.

¹³ Atimacã Babilonia§ macãrã Jesuré padeorã neãrã añuduticoya. Múã tiiróbiro cúãcã Cõãmacũ beserira niĩya. Teero biiri Marcos yuu macũ tiiróbiro niigúcã múãrẽ añuduticoi. ¹⁴ Múã basiरो useniremena câmerĩ añudutiya. Cõãmacũ múã niipetira Cristomena niirãrẽ añurõ niirecutiri tiiáro.

Nocõrõrã jóaa.

---

§ 5:13 Apetóre Jesuré padeorã Romarẽ “Babilonia” jĩyira.

PEDRO puarí jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũ Simón Pedro Jesucristore padecotegũ cũyere wededutigũ beserigũ múârê añudutia. Niipetira ùsã tiiróbiro padeoráre atipũrê jóaa. Marí Jesucristore padeoré añuré peti niiã. Jesucristo marí Ôpũ marĩrê netõnégũ diamacú tiigú niiĩ. Teero tiigú, marĩrê sícãrĩbíro cũrê padeorí tiirigũ niwĩ. ² Múã Cõamacũrê, teero biiri marí Ôpũ Jesuré masĩrĩ, ateré sãĩbosáa: Cõamacũ, cũrê nemorõ añuré ticoya; cũrê añurõ niirecatiri tiinemóña, jĩ sãĩã.

Jesuré padeorá biiro tiiró booa

³ Cõamacũ añugú niijĩgũ, teero biiri diamacú tiigú niijĩgũ, marĩrê beserigũ niwĩ. Marĩrê cũrê masĩrĩ tiirigũ niwĩ. Cũrê masĩjĩrã, cũ boorere tiimasĩã. Cũ tuturomena cũ booró tiimasĩrere marĩrê ticorigũ niwĩ; teero biiri catiré petihére marĩrê ticorigũ niwĩ. ⁴ Cũ diamacú tiigú niijĩgũ, marĩrê “añuré múârê tiigúda” jĩrigũ niwĩ. Cũ “añuré múârê tiigúda” jĩrigue bayiró wapapacáre niiã. Teeména múã cũ tiiróbiro niirecatimasĩãdacu; teero biiri atibúreco maquê múârê ñañarõ wáari tiidugárere netõnénoãdacu. ⁵ Cõamacũ múârê teeré tiirí, múã Jesucristore padeojĩrã, múã tutuaro jeatuaro ateré tiinemóña: Basocá añurã niiña. Basocá añurã, múã padeorére tuomasĩnemoña. ⁶ Teeré masĩrã, ñañarõ wãcũpacara, nũcãjãña. Nũcãrã, ñañarõ netõpacára, wãcũtutuaya. Wãcũtutuara, Cõamacũ boorere tiiyá. ⁷ Cũ boorere tiirã, múã Jesuré padeorá sícũpõna tiiróbiro cãmerĩ maĩñã. Cãmerĩ maĩrã, niipetirare maĩñã.

⁸ Múã tee niipetirere nemorõ tiinemówara, yũcũ dũcamanirigũ tiiróbiro niiricu; marí Ôpũ Jesucristore padeoré “diamacúrá niiã” jĩãdacu. ⁹ Sícũno tee niipetirere tihégũpe capeari añurõ ññahégũ tiiróbiro niiqui. Cũ tíatorũ ñañaré tiirĩguere Jesucristo acabóriguere wãcũriqui. ¹⁰ Yáa wedera, múã Cõamacũ beserira niiã. Teero tiirã, “marí tiiréména teeré ãñoãda” jĩ bayiró tiiyá. Múã teeré tiirã, bayiró ñañaré tiirã wáaricu sáa. ¹¹ Teero biiri múã marĩrê netõnégũ marí Ôpũ Jesucristo cũ Ôpũ niirucuropũ sããwaadacu. Cõamacũ múârê sope pãõgũdaqui.

¹² Yũ múârê jóariguere naĩrõ wãcũrĩ tiigúda. Múã teeré masĩpacari, teeré “diamacú maquê niiã” jĩpacari, yũ múârê wãcũrucujãrĩ tiigúda. ¹³ Yũ catiró jeatuaro yũ múârê jóariguere wãcũrĩ tiigúda. Yũ teero tiirí, añuniã, yũ wãcũrĩ. ¹⁴ Péerogã dũsacú yũ diaadaro. Marí Ôpũ Jesucristo teeré yũre wedetoawi. ¹⁵ Niipetire yũ jeatuaro múârê añurõ wedea, yũ diari siro, yũ wederiguere wãcũrucujããrõ jĩgũ.

Pedro Jesucristo ãtãgũpũ wasorí ññarigue

¹⁶ Marí Ôpũ Jesucristo tutuarere, teero biiri cũ putuatiadarecãrê ùsã múârê wedewũ. Teeré wedera, basocá wedeseãmare quetire wederiwũ. Ùsã cũ uputí macũ niirere ññawũ. ¹⁷ Cõamacũ Jesucristo Pacũ cũrê usenire ãñowĩ. Cũrê añurõ asibatére ticogú wedeseri tuowú: “Ãni yũ macũ yũ bayiró maĩgũ niiĩ. Cũmema bayiró useniã”, jĩti. ¹⁸ Cũ ãmũãsepũ wedesediocori, ùsã basiro tuowú. Ùsã Jesucristomena tiigú ãtãgũpũ niwũ, teero wáari.

19 Teeré ññarã, profetas jóariguere nemorõ padeóa. Múãcã cúã jóariguere wãcũññuseya. Cúã jóarigue ñaññãõõpũ sãwócori bóere tiiróbiro niiã. Tée Jesucristo pũtuatiripũ, teeré wãcũññuseya. Ñocõãwá muãjeari bóemuãtiro tiiróbiro Jesucristo pũtuatigũ, marĩ masĩhẽrere masĩĩ tiigúdaqui. 20 Ateperé ãñurõ tuomasĩña: Profetas jóariguere marĩ basiro wãcũrémena “biiro jĩĩdũgãro tiia” jĩĩmasĩricu. Espiritu Santo tiiapuremena marĩ teeré tuomasĩã. 21 Profetas cúã wãcũrémena dícu wederirira niwã. Biiope wáyairo: Cúã Cõãmacũyere wederi, Espiritu Santo cúã wãcũrépũre jea, cúã wedeadarere wãcũĩ tiiyígu.

2

Jĩĩditoremena bueré (Jud 4-13)

1 Tíatopũre sĩquẽrã Israelya põna macãrã “úsã profetas niiã” jĩĩditoyira. Cúã teero tiiróbiro mũa pũtopũ niirãcã teerora tiiadacua. Yayióro, jĩĩditoremena diamacũ tiiróbiro bueadacua. Teero tiirá, múã padeorére ñañoãdacua. Jesucristo cúã ñañaré tiiré wapa dia, wapatirigũpere booriadacua. Cúã teero tiirí, Cõãmacũ wãcũña manirõ cúãrẽ ñañarõ tiigúdaqui. 2 Pau cúã ñañaré tiiré ññarã, teerora tiinũnũseadacua. Jesuré padeohérape cúã teero tiirí ññarã, Jesuyé diamacũ maquẽrẽ ñañarõ wedeseadacua. 3 Teeré buerá niyeru boorá niicua. Teero tiirá, múãyere néeãdara, jĩĩditoremena múãrẽ bueadacua. Cúã teero tiiré wapa cúãrẽ ñañarõ tiiadare niitoacu. Netõricua. Tíatopũ Cõãmacũ “cúã ñañarõ tiinóãdacua” jĩĩtoarigu niwĩ.

4 Cõãmacũ too sugueropũre ángelea niimirirare, cúã ñañaré tiirí, cõãyígu. Cúãrẽ wapa tiigú, ñaññãõõpũ siatúcũyígu, tée cũũ basocáre wapa tiiadari bureco jearipũ. 5 Teero biiri Noé niiritocãrẽ, Cõãmacũ tiibureco niirãrẽ cõãyígu.* Noé Cõãmacũyere ãñurere wederigũre, teero biiri ãpẽrã siete basocá dícu netõnéyígu. ãpẽrã basocá ñañarãrẽ dúucõãyígu. 6 Teero biiri Cõãmacũ Sodoma, Gomorra wãmecũtire macãrĩ macãrãcãrẽ cõãyígu. Teemacãrĩrẽ basocámenarã sóecõãpetijãyígu. Nitĩ mana dícu pũtuáyairo. Teero tiigú, “too síro ñañaré tiirãre teero wáabocu sũcã” jĩĩ wãcũãrõ jĩĩgũ, teero tiiyígu.† 7 Cõãmacũ teero tiigú, Lot basocá ãñugãrẽ netõnéyígu. Lot teemacãrĩ macãrã ñañanetõjõãrã cúã ñañaré tiidúheri ññagũ, páasũtijõãyígu.

8 Cũũ basocá ãñugú cúã watoapũ niiyígu. Cúã tiirére ññayígu; tuoyígu. Búrecoricõrõ cúã ñañanetõjõãrĩ ññagũ, bóaneõremena wãcũpatiyígu. 9 Teero tiigú, Cõãmacũ cũũrẽ padeorãre ñañarõ wáari, netõnémasĩqui. Ñañarãpere ñañarõ tiigúdu siatúcũrira tiiróbiro cuoquí, tée cũũ basocáre wapa tiiadari bureco jearipũ. 10 Nemorõ ñañarõ tiigúdaqui ãpẽrãména ñañarõ ñeeaperare, teero biiri cũũ dutirére netõnũcãrãrẽ.

Jĩĩditoremena buerá cúã booró dícu tiidũgãcua. Cuiro manirõ ãmũãse macãrã ãñurãrẽ ñañarõ jĩĩcua. 11 Ángeleape jĩĩditoremena buerá nemorõ tutuanetõnũcãrã niipacara, Cõãmacũmena cúã tiiríguere wedesera, cúãrẽ ñañarõ jĩĩricua.

12 Jĩĩditoremena buerãpe cúã tuomasĩhẽrere ñañarõ wedesecua. Wáicũra tiiróbiro niicua: Wáicũra wãcũripacara, niirucucua; cúã ñee, sãñnóãdara bauáaya. Teero tiirá, cúãcã wáicũra tiiróbiro diaadacua. 13 Cúã ãpẽrãrẽ ñañarõ netõrĩ tiicúa. Cúã teero tiiré wapa cúãcã ñañarõ netõãdacua. Búrecopũ cúã booró

* 2:5 Génesis 6.1-7.24. † 2:6 Génesis 19.1-25.

ñañarére tiusénicua. Ñañanetōjōārā, bobooro wáari tiinórā niicua. Múāmena yaadui, múārē tiiditóri ñña, cúā wācūrémēna buijācua.

¹⁴ Numiārē ññarā, ññarō wācūrémēna dícu ññacua. Cúā ññarécōrō ññaré tiidugácu; ññarére tiidúdugaricua. Padeobayíherare wáicura yoorábiro wáari tiicúa. Cúā ñnarécōrō boorá nijjīrā, boonemójācua. Cúā ññarō tiinóādara niicua. ¹⁵ Cōāmacūye diamacú maquērē duurá, diamacú niihērepere nūnucúa. Cúā Beor macū tiiróbiro tiicúa. Cūū Balaam wāmecutiγγ. Cūū niyeru maīγγ. Ññaré tiirémēna niyeru wapatáduγγ. ¹⁶ Cūū ññaré tiigú wáari, cūūyago burra cūūrē tutiγγ. Burra wedesemasīhēgō niipaco, basocá wedesero tiiróbiro Balaamrē wedeseyigo. Co teero wedeseremēna cūū mecūgūbiro tiirére duusāñūγγ.‡

¹⁷ Jīditorepira oco niiré coperi sibiariro tiiróbiro niīya, basocáre tiīpuhera. Ōme ñiitiámūāti, oco peahere tiiróbiro niīya, añurō basocáre tiihéra. Ññarō tiinóādara niitoaya. Teero tiirá, naītīārōpū ditiadacua. ¹⁸ Cúā wedesere wapamaníā. Masīrā tiiróbiro tiicúa; jīditoremēna buecua. Biiro jīcua: “Marī noo booró marī tiitúsáreno tiirí, añuniā”, jīcua. Teero jīrémēna āpērārē ññocúa. Ññarére tiidúmiārirare ññarére ugaripéari tiicúa sūcā. ¹⁹ Cúā biiro jīcua: “Múā āpērā dutirémēna niiria. Teero tiirá, múā booró tiiyá”, jīcua. Teero jīpacara, cúā basiro ññaré tiidúmasīricua. Niipetire marī ññaré tiirére duumasīhērā, teerora teemēna niirucujāādacu. ²⁰ Jīditorepira marī Ōpū Jesucristo marīrē netōnégūrē masīmijīya. Teero biiri atibúreco maquē basocáre ññorī tiirére netōnénomijīya. Netōnénorira niipacara, teeré tiinucājīya sūcā. Too síro teeré tiidúmasīricua sáa. Teero tiirá, too suguero niiriro nemorō ññarā pūtuācua. ²¹ Cúā diamacú maquē Cōāmacūyere masīriatā, nemorō añunibojīyu cúārē. Cōāmacū tiidutíre añurere masīpacara, too síro teeré duurí, ññanemorō wáacu cúārē. ²² Cúā ññaré tiinemópeora, basocá cúā wedesereno tiirá tiīya. Biiro wedesenoā: “Díayi usotiarí siro, cūū usotiariguerena yaaqui sūcā. Teero biiri yese cusoari siro, pūtuawa, jūīrīpīropū cōāqui”.

3

Marī Ōpū pūtuātiadare

¹ Yūū maīrā, múārē sicapū jóatoawū. Ate pūapūmēna múārē bueriguere acabórijāārō jīgū jóaa, diamacú wācūārō jīgū. ² Too suguero macārāpū profetas añurā cúā jóasugueriguere wācūña. Teero biiri marī Ōpū marīrē netōnégū dutirére wācūña. Teeré ūsā Jesucristo cūūyere wededutiγγ beserira múārē wedewū.

³ Ateré masīsugueya: Atibúreco petiádari suguero, basocá Cōāmacūyere buijāādacua. Cúā ññaré tiidugárere tiíadacua. ⁴ Biiro jīādacua: “Cristo cūū ‘atigūda’ jīirigue ¿deero wáamiīto?” jīādacua. Biiro jīi buijāādacua: “Marī ñecūsūmūā diapetitoaya. Atibúreco tiinucāriro tiiróbiro teerora niirucujāā. Atiriqui”, jīādacua. ⁵ Biiro wáarigüepere wācūdugaricua: Too suguero pū Cōāmacū cūū wedeseremēna ūmūāse, atiditá bauári tiiríγγ niīwī. Oco watoa atiditaré bauári tiiyíγγ. Teero biiri ocomēna atiditaré būcuári tiiríγγ niīwī. ⁶ Ocoménarā sūcā Cōāmacū atiditaré duari tiiyíγγ.* Cūū teero tiirémēna atiditá niimirigue petijōāyiro. ⁷ Cōāmacū wedeseremēnarā atitó niirécā ūmūāsepū niiré, atiditá pecamemēna sóenoādare niīā. Cōāmacū cūū basocáre wapa tiíadari būreco jeari, sóegūdaqui; tiībūrecora ññarā pecamerū cōānoādacua.

‡ 2:16 Números 22.21-35. * 3:6 Génesis 7.11-24.

⁸ Yuu maĩrã, ateré wãcũña: Marĩ tũgueñarĩ, mil cũmarĩ yoanetõjõãã. Cõãmacũpere mil cũmarĩ sicabũreco tiirõbiro niicu. Sicabũreco cũũrẽ teerora mil cũmarĩ tiirõbiro niicu. ⁹ Basocá sĩquẽrã marĩ Õpũ putuaatiadare “pea niicu” jĩĩ wãcũpacari, pearĩcu. Cũũ putuaatiadare suguero basocãre bóaneõrere ãnogá tiiquĩ. Sĩcũrẽ pecamerũ wãari boorĩqui. Niipetira cũã ñañarere wãcũpati, wasorĩ booquĩ. Teero tiigũ, atiriqũĩ mēna.

¹⁰ Marĩ Õpũ putuaatiadari bũreco marĩ wãcũhẽritabe, jeaadacu. Sĩcũ yaarẽpigũ wãcũña manirõ jeagũ tiirõbiro jeaadacu. Tiibũrecopũre biiro wãaadacu: Bayirõ busarõmena niipetire ãmũãse maquẽ petijõããdacu. Niipetire sõenoãdacu. Atiditã, teero biiri atiditã maquẽ jũũpetijõããdacu.

¹¹ “Niipetire petijõããdacu” jĩĩrere masĩ, ¿deerope tiiãdari marĩ? Ñañarẽ tiirere duu, Cõãmacũ boorẽpere ãñurõ tiiãda. ¹² Teerora tiiãda, marĩ Õpũ putuaatiadarere cotera. Máata putuaatiaro jĩĩrã, ãñurõ tiirucũada. Cũũ putuaatiadari bũreco jeari, niipetire ãmũãse maquẽ jũũpetijõããdacu. Teero biiri atiditã maquẽ jũũ, sipipetiadacu. ¹³ Marĩpeja mama ãmũãse, mama dita cotea. Cõãmacũ “mama ãmũãse, mama dita tiigũda” jĩĩtoayigũ. Toopũre niipetira Cõãmacũ boorẽ dícuere tiiãdacua.

¹⁴ Teero tiirã, yuu maĩrã, teero wãaadare mũã cotera, niipetire mũã põõtẽõrõ ãñurõ niirecutiya. Biiro tiirĩ, Jesucristo putuaatigũ, mũãrẽ ãñurã, ñañarẽ manirã, Cõãmacũmena ãñurõ niirãrẽ buajeágũdaqui. ¹⁵ Ateré wãcũña: Marĩ Õpũ marĩrẽ bóaneõ ññajĩgũ, basocã netõãrõ jĩĩgũ, cotequi mēna. Marĩya wedegũ Pablo marĩ maĩgũcã teerora mũãrẽ jóarigũ niiwĩ. Cõãmacũ cũũrẽ masĩrẽ ticorẽmena teero jóarigũ niiwĩ. ¹⁶ Niipetire cũũ jóarepũrĩcõrõ teerena jóarigũ niiwĩ. Apeyẽ sĩquẽ cũũ jóarigue wisio niĩã. Masĩhẽrã, teero biiri padeotutũhera tee cũũ jóariguere wedewisiojãcua. Teerora tiicũa apeyẽ Cõãmacũye queti jóaripũpũ jóariguẽcãrẽ. Teero tiirã, cũã basiro ñañarõ tiirĩ tiinõãdacua.

¹⁷ Yuu maĩrã, cũã wedewisioyemena wedeadare mũã masĩtoaa. Ñañarã cũã jĩĩditoremēna wederere tuonũnũserijãña, cũã tiirõbiro putuãri jĩĩrã, mũã padeotutũarere ditiri jĩĩrã. ¹⁸ Teero ditiri tiirõno tiirã, marĩ Õpũ Jesucristo marĩrẽ netõnẽgũpere masĩnemoña. “Cũũ marĩrẽ maĩĩ” jĩĩrere masĩrã, cũũrẽ nemorõ padeoyã. “Ãñunetõjõãĩ”, jĩĩrucujããda. Teerora jĩĩrucujãrõ booa.

Nocõrõrã jóaa.

JUAN jóasugueripũ

Jesucristo catiré petihére ticogú

¹⁻² Yũũ múãrẽ Jesucristoye maquẽrẽ, cũũ niirecutirere jóagu tiaa. Biiro niiã: Cũũ atibáreco tiiádari suguero, cũũ Pacũmena niitoarigu niĩwĩ. Too síro atibárecopũre bauárigũ niĩwĩ. Cũũ Cõãmacũ wãcũrẽre wedegú niĩ; teero biiri marĩrẽ catiré petihére ticogú niĩ. Ësã cũũrẽ Ìñawũ; cũũ wedeseri tuowũ; cũũrẽ padeñáwũ. Ësã basirora cũũrẽ Ìñawũ; cũũrẽ añũrõ masĩwũ. Teero tiirã, Ësã cũũrẽ Ìñariguere múãrẽ wedea. ³ Ësã marĩ Pacũ Cõãmacũmena, teero biiri cũũ macũ Jesucristomena añũrõ niirõbirora múãrẽ Ësãmena añũrõ niirĩ boogã. Teero tiirã, Ësã Ìñariguere, Ësã tuorĩguere múãrẽ wedea. ⁴ Ateré múãrẽ jóacũã, marĩ niipetira usenirere buaáda jĩrã.

Cõãmacũ sãwócore tiiróbiro niigú

⁵ Jesucristo Ësãrẽ wederiguere múãrẽ wedenetõneã. Cũũ biiro jĩwĩ: “Cõãmacũ añũgũ, sãwócore tiiróbiro niigú niĩ. Cũũpũre ñañaré, naĩtiãre maniã”, jĩwĩ. ⁶ Sícũ “yũũja Cõãmacũmena añũrõ niijãã” jĩboqui. Cũũ teero jĩpacũ sũcã, ñañarére tiirucúqui; diamacũ maquẽrẽ netõncãqui. Teero tiigũ, jĩdito, naĩtiãrõpũ niigũ tiiróbiro niiqui. ⁷ Añũrẽre tiirucúgunopeja Cõãmacũ niiróbiro sãwócoropũ niigũ tiiróbiro niĩ. Æpẽãména añũrõ niiqui. Teero biiri Cõãmacũ macũ Jesucristoye díicã niipetire cũũ ñañaré tiirẽre cosecú.

⁸ “Yũũja ñañarére tiirã” jĩgũno cũũ basiro jĩditogu tiiqui; cũũ wãcũrẽ diamacũ niiricu. ⁹ Cõãmacũ diamacũ tiirucúgu niiqui; cũũ jĩrirobirora tiigũ niiqui. Teero tiigũ, sícũ cũũ ñañaré tiiriguere wedenetõrĩ, Cõãmacũ acabógũdaqui. Niipetire cũũ ñañaré tiirigue wapare ñañarõ tũgueñanemorĩ tiiriqui. ¹⁰ “Yũũja ñañarére tiirã” jĩgũno Cõãmacũ jĩriguere jĩditorigue tiiróbiro wáari tiiqui;* cũũ wedeserere tuodũgãhegu tiiróbiro niiqui.

2

Cristo cũũ Pacũre marĩrẽ wedesebosaqui

¹ Múã yũũ põnabiro niirãrẽ teeré jóaa, ñañarére tiirĩjããrõ jĩgũ. Jesucristo diamacũ tiirucúgu niiqui. Teero tiigũ niijĩgũ, marĩ ñañaré tiirĩ, cũũ Pacũre marĩrẽ wedesebosaqui. ² Cũũ diariguemena marĩ ñañaré tiirẽre acabóre buamasĩã. Marĩ ñañaré tiiré díicũre diabosaririgu niĩwĩ; niipetira atibáreco macãrã ñañaré tiirécãrẽ diabosarigu niĩwĩ.

³ Marĩ Cõãmacũ dutirẽre tiirã, “diamacũrã Cõãmacũrẽ masĩtoaa” jĩmasĩã. ⁴ Sícũ cũũ dutirẽre tiirĩpacũ, “yũũ cũũrẽ masĩtoaa” jĩboqui. Teero jĩgũ jĩditorepigũ niiqui; cũũ wãcũrẽ diamacũ niiricu. ⁵ Cõãmacũ dutirẽre tiirucúguno Cõãmacũ booróbirora cũũrẽ maĩmasĩqui. Teeména “diamacũrã Cõãmacũmena niijãã” jĩmasĩqui. ⁶ “Yũũ cũũmena niijãã” jĩgũno Jesucristo tiirẽcutirrobirora tiinũnũsearo.

Cãmerĩ maĩñã

⁷ Yũũ maĩrã, yũũ múãrẽ jóare apeyé mama dutiré mee niĩã; bucu dutiré múã sicatorpũ cuorĩguera niĩã. Múã tee bucu dutirẽre tuotóajĩyu. ⁸ Teero niipacari, yũũ múãrẽ jóare mama dutiré tiiróbiro wáaa. Yũũ jóare diamacũ maquẽ niĩã.

* 1:10 Proverbios 20.9.

Jesucristo basirora teeré ãñowĩ; múãcã teeré ãñorã tiia. Múã ñañarére tiijĩrã, naĩtĩarõpũ niirira tiiróbiro niimiwũ. ãñurépere tiijĩrã, bóeropũ niirã wáara tiia sáa.

⁹ Sícũ biiro jĩboqui: “Yũu bóeropũ niigú tiiróbiro niiã”. Teero jĩpacũ, Jesuré padeoráre ññatutiqui. Teero tiigú, naĩtĩarõpũ niigú tiiróbiro nijãqui ména.

¹⁰ Jesuré padeoráre maĩgúnopēja bóeropũ niigú tiiróbiro niiqui. Tee bóeremena ñañarére ññasugemasĩjĩgũ, “tee ñañarére tiiría” jĩiqui. ¹¹ Jesuré padeoráre ññatutigũno naĩtĩarõpũ niigú tiiróbiro niirecãtiqui. Teero biiri naĩtĩarõpũ niigú tiiróbiro tiirecãtiqui. Cũũ ñañaré tiiré wapa capeari baunóhẽgũ tiiróbiro niiqui. Teero tiigú, ãñurépere besemasĩriqui.

¹² Múã yũu põnabiro niirãrẽ jóagu tiia. Cõãmacũ Jesucristo diabolosarigue wapa múã ñañaré tiiré acabótoajĩyi.

¹³ Múã butoáre jóagu tiia. Cristo sicatorũ niirigũre múã ãñurõ masĩcu.

Múã mamarãrẽ jóagu tiia. Satanãrẽ múã netõnucãrira niiwũ.

¹⁴ Múã yũu põnabiro niirãrẽ jóaawũ. Marĩ Pacũre múã masĩtoacu.

Múã butoáre jóaawũ. Sicatorũ niirigũre múã masĩtoacu.

Múã mamarãrẽ jóaawũ. Múã padeotutúa niicu; Cõãmacũ wedeserere múã wãcũrucucu; wãtĩarẽ dutigũre múã netõnucãrira niiwũ.

¹⁵ Atibáreco macãrã ñañaré tiirucúrenorẽ, teero biiri atibáreco pũ niirére maĩrĩjãña. Sícũ atibáreco macãrã tiiróbiro tiigũno Cõãmacũpere maĩrĩqui.

¹⁶ Atibáreco macãrã tiiré biiro niiã: Noo booró tiidũgãre, bayiró ãgaripéare, “ãpẽrã nemorõ niigú niiã yũuja” jĩrẽ niiã. Tee Cõãmacũye mee niiã. Tee niipetire atibáreco macãrã tiirépe niiã. ¹⁷ Atibáreco, atibáreco macãrã ñañaré tiidũgãre petijõããdacu. Cõãmacũ boorére tiigũnopeja niirucujãgũdaqui.

Jesuyé queti jĩditore mee niiã

¹⁸ Múã yũu põnabiro niirã, niiture bũrecori jeatoacu. Atibáreco petiádari suguero, sícũ Cristore ññatutinetõjõãgũ atigũdaqui. Múã teeré tũotóarira niiwũ. Atitóre paũ Cristore ññatutira jeatoawa. Teero tiirã, “niiture bũrecori jeatoaa” jĩimasĩã. ¹⁹ Cristore ññatutira marĩ menamacãrã niimirira niipacara, marĩrẽ cõãjãwã. Cũũ marĩ menamacãrã peti mee niiwã. Marĩ menamacãrã peti niirãjã, marĩmenarã niibocua ména. “Marĩrẽ cõãjãwã” jĩrã, ateré masĩã: Cũũ niipetira marĩ menamacãrã mee niiwã.

²⁰ Cristo múãrẽ Espiritu Santore ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, múã niipetira diamacú maquẽrẽ masĩtoacu. ²¹ Múã diamacú maquẽrẽ masĩriatã, múãrẽ jóaribocu. Múã Jesucristoyere diamacú masĩcu. Teero tiigú, múãrẽ jóaa. Múã ateré masĩtoacu: Cũũye queti jĩditore mee niiã. ²² Jĩditorepira biiro jĩcua: “Cõãmacũ beserigũ Jesús mee niiã”, jĩcua. Teero jĩrã Cristore ññatutira niĩya. Cũũ marĩ Pacũ Cõãmacũrẽ, cũũ macũ Jesucristomenarã sũnacúa. ²³ Cũũ macũrẽ sũnarãno marĩ Pacũmena niiricua. “Jesús Cõãmacũ macũ niiã” jĩrãnopeja marĩ Pacũmena niicua.

²⁴ Teero tiirã, múã sicatorũ tũoríguere wãcũrucujãña. Múã sicatorũ tũoríguere wãcũrucura, Cõãmacũ macũmena niirucujããdacu; cũũ Pacũmenacãrẽ niirucujããdacu. ²⁵ Cũũ marĩrẽ jĩrirobirora tiigũdaqui: Marĩrẽ catiré petihére ticogũdaqui.

²⁶ Múãrẽ jĩditodũgaraye quetire jóaa, múãrẽ ãñurõ masĩãrõ jĩgũ. ²⁷ Espiritu Santo Jesucristo ticorigũ múãpũre niiqui. Teero tiirã, ãpĩ múãrẽ “nemorõ buegũda” jĩgũrẽ boorĩjãña. Espiritu Santo múãrẽ niipetirere buequi. Cũũ jĩditoro manirõ diamacú maquẽrẽ buequi. Cũũ bueróbirora Jesucristomena nijãña.

²⁸ Mecütigãcãrẽ múã yuu põnabiro niirã, cūmena niirucujãña. Marĩ teero tiirã, cū putuaatiri, boboricu. “Marĩ Cõamacũ boorere tiirã niã”, jĩmasĩadacu. ²⁹ Múã cū diamacũ tiirucũrere masĩtoaa. Teero tiirã, “niipetira diamacũ tiirãno Cõamacũ põnarã niĩya” jĩrere masĩnoã.

3

Cõamacũ põna tiirẽcutire

¹ Cõamacũ marĩ Pacu marĩrẽ bayiró maĩrere wãcũñate múã. Marĩrẽ bayiró maĩgũ, “yuu põna niĩya” jĩqui. Teerora niã marĩ. Atibũreco macãrã Cõamacũrẽ masĩrijãrã, marĩ cūrẽ padeorã tiirẽcutirere tũomasĩricua. ² Yuu maĩrã, mecütigã marĩ Cõamacũ põna niã. Too síropu marĩrẽ wãaadarere añurõ masĩña maniã ména. Ate dícuere masĩã: Jesucristo putuaatiri, cū baurere ññaadacu. Cūrẽ ññajãrã, cū tiiróbiro wãaadacu. ³ Cūrẽ ññaarẽ maniã. Marĩcã cū tiiróbiro “añurã wãaadacu” jĩrere wãcũã. Teero tiirã, ññaarere tiirĩjãrõ booa.

⁴ Ññaarẽ tiirẽ Cõamacũ dutirere netõncãre niã. Teero tiigũ, ññaarere tiirucũgũno Cõamacũ dutirere netõncãgũ niiqui. ⁵ Múã masĩtoaa: Jesucristo marĩ ññaarẽ tiirere cõãgũ atirigu niiwĩ. Cūpũre pèerogã ññaarẽ maniã. ⁶ Cūmena niigũno ññaarẽ tiirẽcutiri qui. Ññaarere tiirẽcutigũnope Cristore padeorĩqui; cūrẽna masĩhẽgũ niiqui. ⁷ Múã yuu põnabiro niirã, múãrẽ ãpĩ jĩditorijããrõ. Añurõ tiirucũgũno Jesús tiiróbiro añurõ tiigũ niĩ. ⁸ Sicatorũra wãtĩãrẽ dutigũ ññaarẽ tiimũãatirigu niiqui. Teero tiigũ, ññaarẽ tiirẽcutigũno cūyagu niiqui. Cõamacũ macũ wãtĩãrẽ dutigũ tiirere cõãgũ atirigu niiwĩ.

⁹ Cõamacũ cū põnarẽ cū tiiróbiro niirecutiri tiirigu niiwĩ. Teero tiirã, Cõamacũ põna ññaarere tiirucũricua. ¹⁰ “¿Noãpẽ niĩ Cõamacũ põna?” teero biiri “¿noãpẽ niĩ wãtĩãrẽ dutigũ põna?” jĩ masĩdũgara, aterẽ masĩña: “Ññaarẽ tiirẽcutira, ãpẽãrẽ maĩhẽrãno Cõamacũ põna mee niĩya”, jĩnocu.

Cãmerĩ maĩrẽ

¹¹ “Cãmerĩ maĩrõ booa” jĩrẽ queti múã sicatorũ tũorĩgue niã. ¹² Caín tiiróbiro niirijããda. Cū wãtĩãrẽ dutigũ menamacũ niijĩgũ, cū bai Abel wãmecutigure sãjãyigu. ¿Deero tiigũ cūrẽ sãyĩri? Caín tiirẽcutire ññaarẽ niyiro; cū bai tiirẽcutirepe añurẽ niyiro.

¹³ Yãa wedera, teerẽ wãcũrã, atibũreco macãrã múãrẽ ññatutiri ññarã, “¿deero tiirã yũre ññatutii?” jĩ wãcũrijãña. ¹⁴ Marĩ Jesurẽ padeorãre maĩjãrã, aterẽ masĩã: Cõamacũ marĩ pecamepu wãaborirare catirẽ petihẽre cũorĩ tiirigu niiwĩ. Jesurẽ padeorãre maĩhẽgũno catirẽ petihẽre cũorĩqui. ¹⁵ Jesurẽ padeorãre ññatutigũno basocãre sãgũ tiiróbiro niiqui. Múã masĩtoaa: Basocãre sãgũno catirẽ petihẽre cũorĩqui. ¹⁶ Atemẽna cãmerĩ maĩrere masĩã: Jesús marĩrẽ diabolosarigu niiwĩ. Teero tiirã, marĩcã Jesurẽ padeorãre “diabolosagũda” jĩ wãcũrõ booa. ¹⁷ Pee apeyẽ cũogũno sĩcũ Jesurẽ padeogũre bóaneõgũ niirĩ ññapacu, cūrẽ tiãpuridojãboqui. Cū teero tiirĩpacu, ¿deero tiigũ “Cõamacũrẽ maĩã” jĩbogari? ¹⁸ Múã yuu põnabiro niirã, marĩ wedeseremena dícu “cũãrẽ maĩã” jĩrijãrõ booa. Marĩ tiãpuremenape cũãrẽ maĩrere diamacũrã tiĩñorõ booa.

Cõamacũrẽ padeorã cuiro manirõ niimasĩã

¹⁹⁻²⁰ Apetó sĩcũ marĩ menamacũ biiro wãcũqui: “Yuu ññaanetõjõãgũ niiga” jĩ wãcũpacu, cū ãpẽãrẽ maĩrẽ wapa Cõamacũmenape cuiro manirõ niiqui. Marĩ cū põna niã. Cū marĩye maquẽrẽ masĩpetijãqui. Cū marĩ ññaarẽ tiirĩguere acabóqui. ²¹⁻²² Marĩ yeeripũnapu “ãpẽãmẽna añurõ niã”

jĩ tagueñarã, cuiro manirõ Cõamacũrẽ sãĩmasĩã. Cũũ dutirére, cũũ boorére tiirí, Cõamacũ niipetire marĩ sãĩrere ticogũdaqui. ²³ Cũũ dutiré ate niiã: Cũũ macũ Jesucristore padeoáda. Teero biiri cũũ dutirobirora cãmerĩ maĩãda. ²⁴ Niipetira cũũ dutirére tiirãno cũũmena niicua; cũũcã cũũmena niiqui. Marĩrẽ Espiritu Santore ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, Cõamacũ marĩmena niirére masĩã.

4

Cõamacũye wederãre ñabesedutire

¹ Yãa wedera, niipetira Cõamacũyere wederí basoca wederére padeoríjãña. Cũã wederére “¿diamacũrã Cõamacũye niimiĩto?” jĩ tũosũguéya. Pau basocã “ũsã Cõamacũyere wederã niiã” jĩdito buecãmesãya. ² Ateména diamacũ Cõamacũyere wederãre ñabesemasĩãdacu: “Jesucristo basocãra atiyigu” jĩgũno diamacũrã Cõamacũyere wedequi. ³ Teeré wedehẽgũno diamacũ Cõamacũyere wederiqui. Cũũrã Cristore ñinatutinetõjõãgũyere wedequi. Mũã Cristore ñinatutinetõjõãgũ atiadarere tũotóajĩyu. Cũũ basocã watoapu niitoaqui.

⁴ Mũã yũũ põnabiro niirã, mũã Cõamacũ põnarã niiã. Cõamacũ mũãrẽ tutuarere ticoqui. Atibúreco macãrãrẽ tutuare ticogũpeja Cõamacũbiro tutuariqui. Teero tiirã, atibúreco macãrã mũãrẽ cũã jĩditorere padeorí tiimasĩricua. ⁵ Jĩditoremena buerãpe atibúreco macãrã niĩya. Teero tiirã, atibúreco maquẽ dícare bueeya. Atibúreco macãrã cũã buerére tũonũnúsecua. ⁶ Marĩpeja Cõamacũ põnarã niiã. Cõamacũrẽ masĩgũno marĩrẽ tũonũnúsequi. Cõamacũrẽ masĩhẽgũnopeja marĩrẽ tũonũnúseriqui. Marĩ teeré tũomasĩrã, “diamacũrã Cõamacũye niiã” o “jĩditore niiã” jĩ bese-masĩãdacu.

Cõamacũ basocãre maĩquí

⁷⁻⁸ Yũũ maĩrã, Cõamacũ basocãre maĩquí. Teero tiirã, marĩcã cãmerĩ maĩãda. Cãmerĩ maĩrãno Cõamacũ põnarã niicua. Cũã Cõamacũrẽ masĩcua. Cãmerĩ maĩhẽrãnopeja Cõamacũrẽ masĩricua. ⁹ Cõamacũ marĩrẽ maĩrere ateména ãñorigũ niiwĩ: Cõamacũ cũũ macũ sĩcũ niigũrẽ atibúrecoapu ticodiocorigũ niiwĩ. Marĩrẽ catiré petihére cũoáro jĩgũ, cũũrẽ diaboladutirigu niiwĩ. ¹⁰ Marĩ Cõamacũrẽ maĩrĩrira niiwũ. Cũũpe marĩrẽ maĩgũ, marĩ ñañarẽ tiirere acabódũgarigu niiwĩ. Teero tiigũ, cũũ macũrẽ ticodiocorigũ niiwĩ, diabolaaaro jĩgũ. Cũũ marĩrẽ biiro tiibosãrigue maĩré peti niicu.

¹¹ Yũũ maĩrã, Cõamacũ teero tiirigu niijĩgũ, marĩrẽ bayiró maĩquí. Teero tiirã, marĩcãrẽ cãmerĩ maĩrõ booa. ¹² Sĩcũ basocũ Cõamacũrẽ ñarigu maniqui. Marĩ cãmerĩ maĩrĩ, cũũ marĩmena niiqui; cũũ booróbirora cũũrẽ maĩmasĩã. ¹³ Cõamacũ marĩrẽ Espiritu Santore ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, Cõamacũ marĩmena niirére masĩã; teero biiri marĩ cũũmenarã niirécãrẽ masĩã. ¹⁴ Ũsã basirora Cõamacũ macũrẽ ñawũ. Ateré wedea: Cõamacũ cũũrẽ atibúreco macãrã ñañarãrẽ netõnédutigu ticodiocorigũ niiwĩ. ¹⁵ “Jesús Cõamacũ macũ nii” jĩgũnorẽ Cõamacũ cũũmena niiqui; cũũcã Cõamacũmenarã niiqui.

¹⁶ Cõamacũ marĩrẽ maĩrere masĩã. “Cũũ marĩrẽ maĩré diamacũ maquẽ niiã” jĩrere padeoã. Cõamacũ basocãre maĩquí. Cãmerĩ maĩrucũgũno Cõamacũmena niiqui; Cõamacũcã cũũmena niiqui. ¹⁷ Marĩ Cõamacũ booróbirora cũũrẽ maĩmasĩã. Jesucristo atibúrecoapu niigũ, cũũ Pacure maĩwĩ. Cũũ maĩrĩrobirora marĩcã Cõamacũrẽ maĩmasĩã. Teero tiirã, Cõamacũ basocãre wapa tiĩadãri bũreco jeari, cũũrẽ cuiricu. ¹⁸ Cõamacũrẽ maĩgũno cũũrẽ cuiriqui. Cõamacũ booróbirora cũũrẽ maĩgũ, cuiro manirõ niiqui. Cuire cũogũno “yũũre ñañarõ tiibóqui” jĩ wãcũqui; Cõamacũ booróbirora cũũrẽ maĩríqui.

¹⁹ Cõamacũ marĩrẽ maĩsuguérigu niĩwĩ. Teero tiirá, marĩ cãmerĩ maĩã. ²⁰ Sícũ “Cõamacũrẽ maĩã” jĩpacũ, Jesuré padeoráre ññatutigu, jĩdítorepigu niĩqui. Basocá cũũ ññarãcãrẽ maĩhẽgũ, nemorõ Cõamacũ bauhẽgũperea maĩmasĩriqui. ²¹ Cõamacũrẽ maĩgũno Jesuré padeorácãrẽ maĩrõ booa. Teeré Cõamacũ marĩrẽ tiĩdutírigu niĩwĩ.

5

Atibúreco maquẽ ñañarére cãmotãmasĩre

¹ “Jesús Cõamacũ beserigu Cristo niĩ” jĩ padeoráno Cõamacũ põnarã niĩcua. ãpẽrãrẽ maĩrãno cũã põnacãrẽ maĩcúa. ² Marĩ Cõamacũrẽ maĩ, cũũ dutirére tiirá, “cũũ põnacãrẽ maĩã” jĩmasĩãdacu. ³ Cõamacũrẽ maĩrãno cũũ dutirére tiĩya. Cũũ dutiré wisiória. ⁴ Marĩ Cõamacũ põna atibúreco maquẽ ñañarére tiiría. Jesucristore padeorémãna ãñurére tiĩnoã. ⁵ Marĩ Jesuré “cũũ Cõamacũ macũ niĩ” jĩ padeóa. Teemãna dícu atibúreco maquẽ ñañarére cãmotãmasĩcu.

Jesucristo Cõamacũ macũ niĩ

⁶ Jesucristo Cõamacũ macũ niĩ. Cũũ atibúrecopũ niirĩ, Juan cũũrẽ wãmeõtiwi. Cũũrẽ wãmeõtigu, ocomãna wãmeõtiwi. Too síro cũũ curusapũ diajõawĩ. Biĩro tiirémãna “yũũ Cõamacũ macũ niĩã” jĩrẽre ãñowĩ. Cũũrẽ wãmeõtiriguemãna dícu ãñoríwi. Cũũ diariguemãnacãrẽ ãñowĩ. Espíritu Santo “Jesucristo Cõamacũ macũ niĩ” jĩrẽre marĩrẽ ãñoquí. Cũũrã diamacũ maquẽrẽ wedegũ niĩ. ⁷ Atequetiré cũã basirora ãñoõya. Cũã ññãrã ãmũãsepũ niĩya: Pacũ, macũ, teero biiri Espíritu Santo. Cũã ññãrãpũ niipacara, sícũrã niĩ. ⁸ Atibúrecopũre Espíritu Santo wederémãna “Jesús Cõamacũ macũ niĩ” jĩrẽre masĩnoã. Teero biiri Jesús cũũ Cõamacũ macũ niirẽre cũũ wãmeõtinoriguemãna, cũũ diariguemãna ãñorígu niĩwĩ. ⁹ Basocá cũã ññariguere wedericãrẽ, marĩ padeóa. Cõamacũ basocá wederé nemorõ diamacũ wedei. Cũũrã cũũ macũ niirecutirere wederigu niĩwĩ. ¹⁰ Cõamacũ macũrẽ padeogũno Cõamacũ wederere padeoquí. Cõamacũ wederere padeohẽgũno cũũ jĩriguere jĩdítorigue tiiróbiro wãari tiĩqui; cũũ Cõamacũ cũũ macũ niirecutirere wederere padeoríqui. ¹¹ Cõamacũ ateré wedequi: Cũũ marĩrẽ catiré petihére ticorigũ niĩwĩ. Tee catiré petihére cũũ macũpũre niĩcu. ¹² Cõamacũ macũmãna niĩgũno catiré petihére cũoquí; cũũ macũmãna niĩhẽgũno catiré petihére cũoríqui.

Wedeyaponorigue

¹³ Mũã Cõamacũ macũrẽ padeoráre atipũrẽ jóaa, mũã “catiré petihére cũoa” jĩ masĩãrõ jĩgũ.

¹⁴ Marĩ masĩtoaa: Cõamacũ boorõno sãĩrĩ, marĩ sãĩrẽre tũoquí. Teeré masĩrã, cũũrẽ cuiro manirõ sãĩmasĩã. ¹⁵ “Cõamacũ marĩ sãĩrẽre tũoquí” jĩmasĩrõbirora “cũũ marĩ sãĩãriguecãrẽ ticotoai” jĩmasĩnoã.

¹⁶ Apetó tiĩgũ, Jesuré padeogũno ñañaré tiirí, sícũno ññaboqui. Cũũ ñañaré tiiré acabómasĩreno niirĩ, Cõamacũrẽ sãĩbosáaro. Sãĩbosári, tee ñañaré tiiré acabómasĩreno niirĩ, Cõamacũ cũũrẽ catiré petihére ticogũdaqui. Apeyé ññãrõ tiiré acabónoña maniré niĩcu. Teeré “sãĩbosáya” jĩñña maniã. ¹⁷ Niipetire ññãrãrẽ tiiré Cõamacũrẽ netõnucãre niipacari, apeyé ññãrãrẽ tiiré acabómasĩreno niĩcu.

¹⁸ Marĩ ateré masĩtoaa: Cõamacũ põna ññãrãrẽ tiirécutiricua. Jesús cũãrẽ cotequi. Teero tiĩgũ, wãñãrẽ dutigũ cũã padeorere ññomasĩriqui. ¹⁹ “Marĩ Cõamacũ põna niĩã” jĩrẽre masĩã. Atecãrẽ masĩã: Wãñãrẽ dutigũ niipetira atibúreco macãrãrẽ dutiqui. ²⁰ Apeyecãrẽ masĩã: Cõamacũ macũ atirigu niĩwĩ; marĩrẽ tũomasĩrere ticorigũ niĩwĩ. Teemãna Cõamacũ diamacũ niĩgũrẽ

masiã. Cõãmacũmenarã niĩã. Teero biiri cũũ macũ Jesucristomenacãrẽ niĩã. Jesucristo Cõãmacũ diamacũ macũ niigũ niiqui. Cũũrã niiqui sũcã catirẽ petihẽre ticogũ.

²¹ Mũã yũũ põnabiro niirã, “cõãpõnarẽ basocã weerirare padeobócu” jĩrã, Jesuré wãcũrucujãña.

Nocõrõrã niĩã.

JUAN puarĩ jóaripũ

Cãmerĩ maĩdutĩre

¹ Yũũ mũũ Cõãmacũ beserigore, teero biiri mũũ põnarẽ añudutia. Yũũ bũtoá dutirá* menamacũ múãrẽ niirõrã maĩa. Yũũ dícu múãrẽ maĩgũ tiiría; niipetira diamacũ maquẽrẽ masĩrã múãrẽ maĩya. ² Diamacũ maquẽrẽ cõoa marĩ. Tee marĩmena niirucujãadacu.

³ Cõãmacũ marĩ Pacu, teero biiri cũũ macũ Jesucristo marĩ Õpũ múãrẽ añurẽ ticoaro; bóaneõ ññaãrõ; añurõ niirecutiri tiíaro. Cũũ teerẽ tiirí, diamacũ maquẽrẽ masĩ, cãmerĩ maĩadacu.

⁴ Siquẽrã mũũ põnarẽ buajeáwu. Cũãrẽ Cõãmacũ marĩrẽ dutirobirora diamacũ niirecutiri ññawũ. Teerẽ ññagũ, bayiró useniwũ. ⁵ Mecátigã mũũrẽ ateré bayiró jĩgũda: Marĩ cãmerĩ maĩrõ booa. Tee mama dutiré mee niĩa; máatapura marĩ padeonucãrãrẽ dutiré cũurigue niĩa. ⁶ Marĩ cãmerĩ maĩrã, Cõãmacũ dutirére tiirã tia. Cũũ marĩrẽ cãmerĩ maĩdutíyigu. Ate múã tũotóarepu niĩa.

Jĩditorepira maquẽrẽ wederigue

⁷ Atibárecopure paũ jĩditorepira wáanetõya. Cũã “Jesucristo basocũ marĩ tiiróbiro õpũucutigu bauárigu niiwĩ” jĩrere padeoríya. Cũãno jĩditorepira, Cristore ññatutira niĩya. ⁸ Añurõ tũomasĩña, Cõãmacũ múãrẽ ticoadarere “tiidióbocu” jĩrã, Cõãmacũ niipetire múãrẽ ticoadarere añurõmena ññeãda jĩrã.

⁹ Cristo buerere cũũ basiro cũũ wãcũrémena “nemosãñúrõ buegũda” jĩgũno Cõãmacũrẽ cõoríqui. Cristo buerere tiirucũgũpeja Cõãmacũrẽ, teero biiri cũũ macũrẽ cõoquí. ¹⁰ Apetó tiigũ, sícũ múã pũtopũ jeagũ Cristo buerere wederiboquí. Cũũnorẽ múãye wiseripũ ññerijãña. Añudutirijãña. ¹¹ Múã cũũrẽ añudutira, cũũ ññaãrõ buerere niisotoapeara niĩadacu.

Wedeyaponorigue

¹² Yũũ pee peti jĩdũgare cõomíã, cõogũpeja. Atipũpũre teerẽ jóaria. Máata marĩ ññaãdacu, Cõãmacũ boorí. Toopũ cãmerĩ wedeapudacu. Marĩ teero tiirã, añurõ useniãdacu.

¹³ Mũũ bayio põna mũũrẽ añudutiya. Coocã Cõãmacũ beserigo niiyõ. Nocõrõrã jóaa.

* 1:1 Ññaña “bũtoá dutirá” glosariopure.

JUAN ĩtĩãrĩ jóaripũ

Gayo añurõ tiirigue

¹ Gayo yũũ bayiró maĩgũ, yũũ mũũrẽ añudutia. Yũũ bũtoá dutirá menamacũ mũũrẽ niirõrã maĩã.

² Yũũ mũũrẽ Cõãmacũrẽ sãĩboságu tiia, niipetire mũũrẽ añurõ wáaaro jĩĩgũ. Mũũ Cõãmacũmena añurõ yeeripũnacũtirobirora mũũrẽ ñañaré, diaré wáari tiirijããrõ. ³ Yũũ bayiró useniã. Sĩquẽrã Jesuré padeorá mũũye quetire wedejeawa. Mũũ diamacũ maquẽrẽ padeorucúayiro. Mũũ añurõ Cõãmacũ boorére tiigũ tiáyiro. ⁴ Yũũ buerira diamacũ maquẽrẽ tiirí tũogũ, useniã. Deero ti apeyemena useninemoria.

⁵ Mũũ Jesuré padeoráre añurõ tiigũ tiáyiro. ãpẽrã Jesuré padeorá jearácãrẽ mũũ ññamasĩhẽrã niipacari, teerora tiáyiro. ⁶ Cũã ùsã neãrõpu mũũ cãmerĩ maĩrecũtirere wedeeya. Mũũ putõpu jearáre teero tiápurucujãña Cõãmacũ booróbirora. ⁷ Cũã Jesuyé quetire wedenũcãwara niĩya. Jesuré padeohera tiápurere ñeeririra niiwã. ⁸ Teero tiirã, cũã tiiróbiro tiiráre marĩrẽ tiápuro booa. Marĩ teero tiirã, diamacũ maquẽrẽ wederáre tiápura niã.

Diótfes ñañarõ tiirigue

⁹ Yũũ too macãrã Jesuré padeoráre sicapũ jóawũ. Diótfes niipetirare dutigũ niidugagu ùsã dutirere booriayigu. ¹⁰ Teero tiigũ, yũũ múã putõpu wáagu, cũũrẽ múã ññacorõpu wedegũda cũũ ùsãrẽ wedepatirere, ùsãrẽ jĩĩditorere. Apeyeré tiáyigu: Jesuré padeorá toopá jeari, cũãrẽ ñeeriyigu. Cũãrẽ añurõ ñeedugara tiirí ññagũ, ñeedutihegu, cõãwionecojãrucuayigu.

¹¹ Yũũ bayiró maĩgũ, ñañaré tiirere ññacũrijãña; añurõ tiirẽpere ññacũña. Ññurõ tiirãno Cõãmacũ põna niĩya; ñañaré tiirãno Cõãmacũrẽ masĩricua.

Demetrio añurõ tiirigue

¹² Niipetira Demetriere añurõ wedeseya. Cõãmacũ booróbirora diamacũ tiáyigu. Ùsãcã cũũrẽ teerora jĩĩ wedesea. Mũũ masĩcu: Ùsã diamacũ maquẽrẽ wedesea.

Wedeyaponorigue

¹³ Yũũ pee peti jĩĩdugare cũomíã, cũogũpeja. Atipũpãre teeré jóaria. ¹⁴ Máata marĩ ññããdacu, Cõãmacũ boorí. Toopá cãmerĩ wedeapudacu.

¹⁵ Ññurõ niirecũtire wáaaro mũũrẽ. Ùsã menamacãrã mũũrẽ añudutiya. Marĩ menamacãrã toopá niirãcõrõ añũãrõ.

Nocõrõrã niã.

JUDAS jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ Yũũ Judas Jesucristore padecotegu, Santiago bai múãrẽ añudutia. Múã marĩ Pacũ Cõãmacũ beserira, cũũ maĩrã niiã. Jesucristo múãrẽ cotequi.

² Cõãmacũ múãrẽ bóaneõ ññanemoãrõ; añurõ niirecutiri tiinemóãrõ; cãmerĩ maĩrĩ tiinemóãrõ.

Jĩditoremena buerá tiirécãtirigue (2Pe 2.1-7)

³ Yũũ maĩrã, Cõãmacũ yũũre, teero biiri múãrẽ netõnérigu niiwĩ. Marĩ netõnére maquẽrẽ múãrẽ bayiró wededugagu, jóagudu tiimíãwã. Jóaria ména. Apeyé maquẽ jóaro niirõ tia. Jesuré padeoré maquẽrẽ wedewisiora múã pãtopũ jeayira. Teero tiigú, jóaa. Cõãmacũ marĩ padeoré maquẽrẽ marĩ Jesuré padeoráre cũũrigu niiwĩ. Cũũ cũũrigue wasorícu. Teero tiirã, tutu-aremena padeoró booa. ⁴ Múã ññamasĩripacari, jĩditoremena buerá múãmena neãnucãyira. Cúã ate tiiróbiro jĩcua: “Cõãmacũ marĩ cũũrẽ padeoráre añurõ tiijĩgã, marĩrẽ ññarõ netõrĩ tiiríqui”, jĩcua. Teero tiirã, cúã ññarẽ tiirere duurícu. Jesucristo marĩ Õpũ sícũ niigũrẽ boorícu. Cõãmacũ tíatopũ “cúãno pecamepũ wáaadacua” jĩtoayigu.

⁵ Teero tiigú, yũũ múã masĩpetiriguere wãcũrĩ tiidugága sũcã. Ateré wãcũsugueya: Marĩ Õpũ niipetira Israelya põna macãrãrẽ Egiptopũ wionécoyigu. Too síro cũũrẽ padeohérare diari tiiyígu. ⁶ Ángeleare wáariguedcãrẽ wãcũña: Cúã ãmũãsepũ tutuare, dutirére cãopacára, teeré duu, cúã booró tiirã wáayira. Cõãmacũ cúãrẽ cõmedári cúã jõãmasĩhẽredarimena siatúcũdutiayigu sáa. Naĩtĩãrõpũ niicua, té Cõãmacũ cúãrẽ wapa tiiádari bũreco jearipũ. ⁷ Ángelea ññarõ ñeeaperirobiro Sodoma macãrã, Gomorra macãrã, teemacãrĩ wesari macãrãcã teerora tiiyíra. Ëmũã dícu numiãmena tiirénorẽ tiiyíra. Cõãmacũ teemacãrĩrẽ sóecõãyigu sáa. “Niipetira ññarã cúã tiiróbirora pecame petihérimepũ ññarõ tiinóãdacua” jĩrere masĩsuguedutigũ, cúãrẽ teero tiirígu niiwĩ.

⁸ Múãrẽ jĩditoremena buerá teerora tiicúa: Cúã booró wãcũãmajãcua. Cúã wãcũrõbirora tii, cúã basiro cúãye õpũũrĩrẽ ññocúa; Cõãmacũ dutirere boorícu; uputí macãrã añurãrẽ ññarõ jĩcua. ⁹ Miguel ángeleare dutigú Satanãmena cãmerĩ jĩrĩ, ate wáayiro: Cúãcõrõ Moisenigũya õpũũrẽ boomíyira. Miguel basiro Satanárẽ ññarõ jĩriyigu. “Mũũ Cõãmacũrẽ netõnucãgũ peti niiã”, jĩriyigu. Biirope jĩyigu: “Yũũ Õpũ mũũrẽ mũũ ññarẽ tiirere wedearo”, jĩyigu. ¹⁰ Múãrẽ jĩditoremena buerãpeja añurõ tũomasĩripacara, ññarõ wedesecua. Apeyé cúã boorere tiicúa. Wáicuracã teerora tiicúa. Tũomasĩhẽrãrã cúã tiirémãna cúã yeeripũnarĩrẽ ññarõ tiiádacua.

¹¹ Bóaneõrã niíyã cúã. Caín* tiiróbiro ññarẽ tiicúa. Balaam† tiiróbiro noo booró tiiádacua niyeru maĩrã. Coré‡ tiiróbiro Cõãmacũrẽ netõnucãrã diajõããdacua. ¹² Múã Jesucristore padeorã neã, yaaritabe, cúã múãrẽ bayiró

* 1:11 Génesis 4.1-16. † 1:11 Números 22.1-35; Apocalipsis 2.14. ‡ 1:11 Números 16.1-35.

bobooro wáari tiicúa. Cuiro manirõ cúa booró yaa, yapijácu. “¿Yaaré niipetirare jeatuai?” jĩ wácũricua. Cúa õme oco maniré, wĩno néewanore tiiróbiro niicua; basocáre tiiapuricua. Ducacutirito, cúa ducamanire yucu tiiróbiro niicua. Nucõrĩmena wãarigue yucu tiiróbiro niicua. ¹³ Cúa bobooro tiirécature sobo jũirĩpirere ocoturí día wesa páaputucore tiiróbiro niicua. Ñocõã noo booró wáa, ditirábiro niicua. Cõamacũ cúaãre naĩĩãrõpũ cúa niirucuaropũ “wáadutiguda” jĩtoarigu niiwĩ mée.

¹⁴ Enoc jĩditoremene bueráre wáadarere wedeyigu. Cúa profeta niiwĩ. Cúa Adán pãrãmi niinunusegu niyigu; seis põnarĩ siro macũ niyigu. Cúa biro wederigu niiwĩ: “Marĩ Õpũ paũ ángleamena atigudaqui. ¹⁵ Cúa niipetira basocá tiiriguere besegudaqui. Ñañarã niipetire cúa ñañaré tiiriguere, cúa cúaãre ñañarõ jĩriguere besegudaqui. Cúa ñañaré tiirigue wapa cúaãre pecamepu cõãgũdaqui”, jĩ wedesugueyigu Enoc. ¹⁶ Múaãre jĩditoremene buerá niipetire ãpẽrã tiirere ñañarõ wedesecua; wedepatirepira niicua. Cúa tusaré dícare tiidugácu. Cúa tiirere bayiró busurõmena wedetusacua. Cúaãre tiiapumasĩrãre jĩditoremene usenipeocua, cúaãyere cudugára.

Jesuré padeoráre wederigue

¹⁷ Yũ maĩrã, múãpeja marĩ Õpũ Jesucristo cúaãyere wededutigu beserira wedesugueriguere wácũña. ¹⁸ Múaãre ateré wedecowa: “Atibáreco petiádari suguero maquẽ barecoripare Cõamacũyere buijããdacua. Cúa booró dícu tiidugára, ñañaré tiirere tiãmajããdacua”, jĩcowa. ¹⁹ Cúaãre Jesuré padeoráre batarí tiicúa. Cúa booró tiicúa. Espiritu Santore cãoricua.

²⁰ Yũ maĩrã, múãpeja Jesuré nemorõ padeó, wãcũtutuarucujãña. Múaã padeoré diamacũ niiré niã. Cõamacũre sãĩrã, Espiritu Santo masĩre ticorémene sãĩñá. ²¹ Cõamacũ múãre maĩrere wácũrã, maĩõrãbiro niĩña. Marĩ Õpũ Jesucristo múãre bóaneõ ñãgũ, cúaãmena catiré petihere ticogudaqui. Cúa ticoadarere useniremena coteya.

²² ãpẽrã Jesucristoyere “¿diamacũrã niigariye?” jĩãrãre ãñurõmena wedeya. ²³ ãpẽrã jĩditoremene buerere nunãrãre quẽnojeári tiyá; basocá pecamepu jũãrãre netõnerã tiiróbiro tiyá. ãpẽrã ñañaré tiirĩporare tiiapudugara, bóaneõ ñãña. Múaãre cúa ñañaré tiirere pẽnirĩ jĩrã, cúa teero tiirere bayiró boorĩãña.

Cõamacũre usenipeore

²⁴⁻²⁵ Cõamacũ marĩre netõnegũ sícũrã niiqui. Múa ñañaré tiirĩ jĩgũ, cotemasĩqui. Tee coterémene múã ñañaré manirã cúa putopũ jeari tiimasĩqui. Múaãre toopũ cúa ãñurõ asibatéropũ usenirĩ tiigudaqui. Teero tiirã, Jesucristo marĩ Õpũ tiiapuremena niipetira Cõamacũre ateré jĩãrõ: “Mũ niipetirere dutimasĩã; mũ ãñunetõjõãgũ niã; mũ tiidugárere tiimasĩã; mũ niipetire dutirere cãoa”, jĩãrõ. “Mũ too suguero teero niirigu niiwũ; atitõre teerora niã; too síropũ teerora niigũdacu”, jĩãrõ. Tee niipetire niãrõ.

Nocõrõã jóaa.

TOO SÍROPŪ WÁAADARERE Juanrē ñnorígue

Jesucristo Juanrē quēērōpŭ tiiróbiro ñnorígue

¹ Ate Jesucristore Cõamacũ ñnorígue niiã. “Péerogã siro biiro wáaadacu” jĩgũ, ñnodutiyigũ cũrē padecoterare. Jesucristope ángelere “Juanrē ateré ñnogũ wáaya” jĩcoyigũ. ² Yũũ Juan niipetire ángele ñnoríguere ñnarigũ niijĩgũ, Cõamacũ wedesere, Jesucristo wederigüecãrē diamacũ jóaa.

³ Atipũ jóarirobiro wáaadaro péero dũsaa. Teero tiigũ, ate Cõamacũ ticorigue maquērē bũsũrómena buegũno ½senigũdaqui. Ateré bueri tũo, ateré tiirã ½seniãdacua.

Juan Jesuré padeoré põnarĩ macãrãrē jóarigüe

⁴ Yũũ Juan múã Asiapũ niirã Jesuré padeorã siete põnarĩ macãrãrē jóaa. Cõamacũ atitóre niirucujãgũ, too sugueropũ niirigũ, too síropũ atigũdũ múãrē ññuré ticoaro; ññurõ niirecutiri tiirã. Espiritu Santo siete maquē ññuré tiimasĩre ticoré cũogũ* Cõamacũ duirípĩrõ pũto niigũ teerora tiirã. ⁵ Jesucristocã teerora tiirã. Cũũ Cõamacũyere wasoró manirõ wederucugũ niĩ. Cũũrã niipetira diarira suguero masãsuguerigũ niĩ. Cũũ atibãreco macãrã õpãrãrē dutigũ niĩ. Cũũ marĩrē maĩ. Cũũye dímena marĩ ññaré tiiré wapare netõnéwĩ. ⁶ Cũũ marĩrē õpãrã, paiã wáari tiiyĩ, Cõamacũ cũũ Pacũ dutirere tiirã jĩgũ. Teero tiirã, niipetira ateré jĩãrõ: “Cũũ niipetirere dutimasĩqui; cũũ tiidugãrere tiimasĩqui”, jĩãrõ. Cũũ niipetira Õpũ niirucujããrõ. Teerora niĩãrõ.

⁷ Cũũ õmebũrũaripũ duiãtigũdaqui.

Niipetira cũũrē ññããdacua.

Cũũrē sããrãcã ññããdacua.

Niipetire macãrĩ macãrã cũũrē ññarã, utiadacua.

Teerora wáaaro.

⁸ “Yũũrã niisuguegũ, niitugũ niĩã”, jĩwĩ Cõamacũ marĩ Õpũ niipetire tutuare cũogũ. Cũũ atitóre niirucujãgũ, too sugueropũ niirigũ, too síropũ atigũdũ niĩ.

Juan Jesucristore quēērōpŭ tiiróbiro ñnarigüe

⁹ Yũũ Juan múãya wedegũ tiiróbiro niĩã. Yũũ múã tiiróbiro Jesuré padeóã. Yũũ múã tiiróbirora ññarõ netõgũ, Cõamacũ dutiré yũũpũre niirĩ, wãcũtutujãã. Yũũre Patmos nũcũrõpũ, netõnũcãri basocare cũũri nũcũrõpũ cũũwã. Cõamacũye queti, Jesuyere wederé wapa ñnopũ cũũnorigũ niĩã. ¹⁰ Sicabũreco yeerisãri bũreco niirĩ, cãnirĩpacari, Espiritu quēērōpũ tiiróbiro yũũre ññowĩ. Wãcũña manirõ yũũ sucubĩrope bayiró bũsũrómena wedeseri tũowũ. Cũũ wedesere corneta tiiróbiro bayiró bũsũwũ. ¹¹ Cũũ yũũre jĩwĩ:

—Yũũrã niisuguegũ, niitugũ niĩã. Mũũ ññarere sicapũpũ jóaya. Mũũ jóariguere Asiapũ niirã siete põnarĩ yũũre padeoré põnarĩ macãrãrē ticocoya. Cũã Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea macãrĩ macãrã niĩya, jĩwĩ.

¹² “¿Noã yũũmena wedesei?” jĩ, cãmenũcã ññawũ. Ññacoma jĩgũ, siete sããwócore pesaré yucũ oro yucũre ññawũ. ¹³ Teeyucũ watoapũ basocãbiro baugũre ññawũ. Cũũ yoaroca sutiró sãñawũ. Cutiropũ suti casero oromena tiirĩ caserore siatũrigũ niiwĩ. ¹⁴ Cũũya dupu maquē póã ññurõ butiré niiwũ. Cũũ capeari pecarõna tiiróbiro asiyãwũ. ¹⁵ Dũporĩ asipóapĩrĩ sipioãrebiro asiyãwũ.

* 1:4 Isaías 11.2.

Cũ wedesere oco pairó õmasãncõrõbiro bũsũwũ. ¹⁶ Diamacú macã wãmorẽ siete ñocõã cuowí. Ɔseropũ espada pũaníña asoyóaripí súuwitiwũ. Cũya diaporã muĩpũ tiiróbiro bayiró asiyáwũ.

¹⁷ Cũrẽ ñña, diagũbiro cũye dupori pũtopũ ñaacũmuwũ. Cũpe diamacú macã wãmomena yũre ñaapeó, jĩwĩ:

—Cuirijãña. Yũrá niisũguegũ, niitugũ niiã. ¹⁸ Catigú peti niiã. Yũ diarigũ niiwũ. Diarigũ niipacũ, catirucujãã. Yũ diarira yeeripũna niirõpũ macã sawirire† cuoa. ¹⁹ Mũ ññaãriguere, mecütigã ññarere, too síro wãaadarere jóaya. ²⁰ Siete ñocõã yáa diamacú macã wãmorũre cuorí, mũ ññaãrigue, teero biiri siete sãwócore pesaré yucũ oro yucũ maquẽ biiro jĩdũgaro tiia: Siete ñocõã siete ángelea jĩdũgaro tiia. Cũ siete yũre padeoré põnarĩ macãrãyara niĩya. Siete sãwócore pesaré yucũ siete põnarĩ yũre padeoré põnarĩ macãrã jĩdũgaro tiia, jĩwĩ.

2

Éfeso macãrãrẽ jóarigue

¹ Jesucristo ateré jĩwĩ:

Éfeso macãrã yũre padeorí põna macãrãyagũ ángelere* ateré jóaya:

“Yũ siete ñocõãrẽ diamacú macã wãmope cuogú, siete sãwócore pesaré yucũ oro yucũ watoapũ ññanetõgũ ateré jĩã: ² Múã tiirere yũ masiã. Yee maquẽrẽ múã bayiró padea. Múã padeó yapacutía. Ññaré tiirare múã booría. Æpẽrã Jesús cũyere wededutigũ besenoña manipacára, ‘ũsãcã Jesuyere wededutigũ beserira niiã’ jĩyã. Múã ‘¿diamacúrã jĩmiĩ cũã?’ jĩ, tũgueñamasiã. Cũã buerere tuorã, ‘cũã jĩdõtora niĩya’ jĩmasijãã múã. ³ Padeó yapacutía. Yee wapa bayiró ññarõ netõwá múã. Teeré nucãjãwũ.

⁴ Tee niipetire añurẽ tiipacári, ate dícu ññaã múãrẽ: Múã sicutopũ yũre maĩrírobiro maĩría. ⁵ Sicutopũ yũre añurõ maĩríguere wãcũña. Teero tiidúmiriguere wãcũpati, wasojãña sũcã. Sicutopũ tiiríguere tiiyá. Múã wasohéri, múãya sãwócorigũ múã pũtopũ niiríguere emajãgũda. ⁶ Apeyé ate múã tiirẽ añuniã: Nicolaítayere buerã tiirere múã booría. Yũcã teerẽ booría.

⁷ Tuodũgáranõ Espiritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wederere tuomasĩadacua. Añurõ padeó cãmewitiranorẽ yucũ catiré ticorígu† dũcare yaari tiigũda. Tiigũ Cõamacũ niirõ añunetõjõãrõpũ niiã”, jĩ jóaya, jĩwĩ.

Esmirna macãrãrẽ jóarigue

⁸ Jesucristo jĩnemowĩ sũcã:

Esmirna macãrã yũre padeorí põna macãrãyagũ ángelere ateré jóaya:

“Yũrá niisũguegũ, niitugũ, diarigũpũ niipacũ, catirucujãgũ ateré jĩã: ⁹ Múã ññarõ netõrere, múã apeyenó cuohérere masiã. Teero cuorípacara, petiríadarepere cuorã niiã. ‘Judíoa niiã’ jĩrã múãrẽ ññarõ wedeserere masiã. Yũ ññacoropũ cũã judíoa mee niĩya; Satanás dutirere tiirã niĩya. ¹⁰ Múã ññarõ netõãdarere cuirijãña. Satanás múã síquẽrãrẽ peresuwiipũ sõnecori tiigũdaqui, múã padeorere duudutigũ. Múã pũamóquẽne burecori ññarõ netõãdacu. Múã padeoré wapa sãdũgári, padeodúrijãña. Múã teero tiirí, yũ catiré petihérere ticogũdacu múã padeoré wapa.

† **1:18** Españolmena: llave; portuguésmena: chave. * **2:1** Ángele “Cõamacũyere wedecotegu” jĩdũgaro tiia. † **2:7** Génesis 2.9.

11 Espíritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wedei. Tũodugárano tũoáro. Ñũurõ padeó cãmewitíranõ cúa diari siro, pecamepũ wáaricua. Pecamepũ wáare dianemore tiiróbiro niĩ”, jĩ jóaya, jĩwĩ.

Pérgamo macãrãrẽ jóarigue

12 Jesucristo jĩnemowĩ sũcã:

Pérgamo macãrã yũre padeorĩ põna macãrãyagũ ángelere ateré jóaya:

“Yũũ espada pũanĩña asoyóaripĩ cũogú ateré jĩã: 13 Múa niirĩ macã maquẽrẽ yũũ masĩã: Satanás too macãrã õpũ niĩ. Múa toopũ niipacara, yéere tiinũnúserucujã. Yũũre padeodúriwũ, cúa Antipare sãrítocãrẽ. Cũũ yéere wede, padeotúcowi, té cũũrẽ sãcõãritopũ. Teero wáawũ múãya macã Satanás niirĩ macãpũ.

14 Ate dícu ñañaã múã: Balaam tiidutíre tiiróbiro múã siquẽrã tiinũnúsea. Cũũ Balare Israelya põna macãrãrẽ ñañaré tiidutiyigũ. Balac cũãrẽ wáicũra dii cũũ padeorãre ticoariguere yaari tiiyígũ; ñañarõ ñeeaperi tiiyígũ. 15 Nicolaítayere buerá tiidutírecãrẽ múã siquẽrã teerora tiinũnúsejã. 16 Múa cũãrẽ ‘teeré buerijãña’ jĩria. Teewapare wãcũpati, wasoyá. Múa wasohéri, máata múã pũtopũ jeagũda. Jea, yáapĩ useropũ súuwitiripĩmena cúa buerere tũonũnúseramena cãmerĩsĩãgũda.

17 Espíritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wedei. Tũodugárano tũoáro. Ñũurõ padeó cãmewitíranorẽ maná yayióriguere ecagúdacu. Cũãrẽ ãtãpe butirípere ticogũda. Tiiperũ mama wãmerẽ jóatunoãdacu. Sícũ teewãmerẽ masĩriqui. Tiipere cũogú dícu masĩgũdaqui”, jĩ jóaya, jĩwĩ.

Tiatira macãrãrẽ jóarigue

18 Jesucristo jĩnemowĩ sũcã:

Tiatira macãrã yũre padeorĩ põna macãrãyagũ ángelere ateré jóaya:

“Yũũ Cõãmacũ macũ, capeari pecapõnabiro asiyágu, dũpori asipóapĩ sipioárebiro asiyágu ateré jĩã: 19 Múa tiirere yũũ masĩã. Múa maĩré, múã padeoré, múã ãpẽrãrẽ tiíápure, múã padeoyapácũtirere masĩã. Atecãrẽ masĩã: Múa sicatorũ tiiriro nemorõ atitóre ñũurõ tiirã tĩa.

20 Ate dícu ñañaã múã: Jezabel múãrẽ ñañaré buepacari, teero ññajãã. ‘Cõãmacũyago profeta niĩ’, jĩmiyo coo. Coo yũũre padecoterare jĩditoyo. Cũãrẽ ñañarõ ñeeapere bueyo. Wáicũra dii ãpẽrã cúa padeorãre ticoariguere yaari tiyo coo buerẽmena. 21 Coo ñañaré tiirere wãcũpati, wasoádarere yuemiwũ. Wasodugáriyo. Coo ñañarõ ñeeaperere duudugáriyo. 22 Teero tiigũ, coore diarecũtiri tiigũda. Coomena ñañarõ ñeeaperare bayiró ñañarõ netõrĩ tiigũda, coomena cúa ñañaré tiirere wãcũpati, wasohéri. 23 Coo põnarẽ sãjãgũda. Yũũ teero tiirĩ, niipetira yũũre padeoré põnarĩ macãrã ateré masĩãdacua: Yũũ múã tiidugárere, múã wãcũrere masĩpetijãã; múã tiiriro jeatuario wapatígũda. 24 Múa Tiatira macãrã ãpẽrã coo buerere boorĩa. Satanáye buerere ‘ũpũtĩ maquẽ niĩ’ cúa jĩrécãrẽ bueriwũ. Múãrẽ ateré jĩã: Múãrẽ apeyé dutinemoricu. 25 Ate dícũre tiiyá: Múa diamacũ tiirere duurĩjãña, té yũũ pũtũaatiripũ.

26 Ñũurõ padeó cãmewitĩ, yũũ tiidutíre tiiyapácũtiranorẽ dutiré ticogũda. Peedita macãrãrẽ dutiadcua, 27 yũũ Pacũ yũũre niipetire macãrĩ macãrãrẽ dutiré ticorirobirora. Cõmegũmẽna diipãrũre páamũtõrõ tiiróbiro yũũre netõncãrãrẽ ñañarõ tiíadcua. 28 Teero tiirãnorẽ ñocõãwũ bóerigare

ticoguda. ²⁹ Espiritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wedei. Tũodugáranano tũoáro”,
jĩ jóaya, jĩwĩ.

3

Sardis macãrãrẽ jóarigue

¹ Jesucristo jĩnemowĩ sũcã:

Sardis macãrã yũre padeorĩ põna macãrãyagu ángelere ateré jóaya:

“Yũ siete tutuare Espiritu Santoyere cũoa. Siete ñocõãrẽ cũoa. Yũ teeré cũogú ateré jĩã: Múã tiirére yũ masĩã. ãpẽã yũre padeoré põnarĩ macãrã múãrẽ ñña, biiro jĩĩya: ‘Cúã Cõãmacũ catiré tioré cũoóya; Cõãmacũ dutirére tiĩya’ jĩĩya. Teero jĩpacari, diarira tiiróbiro niiã múã; Cõãmacũ dutirére tiiría. ² Ateré wãcũña: Múã ãñurõ tiiré petiró tiia. Teero tiirã, ãñuróre tiinemõña sũcã, petirí jĩrã. Yũ ñnarĩ, Cõãmacũ ññacoropũ múã tiiré dũsajãã. ³ Múãrẽ bueriguere, múã teeré padeoríguere wãcũña. Tee buerére nũñña. Múã teeré nũññiríguere wãcũpati, wasoyá. Múã ãñurõ tũomasĩhẽrĩ, wãcũña manirõ yaarépigu tiiróbiro jeagudacu.

⁴ Múã menamacãrã Sardispũ niirã diarira tiiróbiro niipacara, sĩquẽrã cúãye suti jũrĩmaníre tiiróbiro niĩya. Cúã ãñurõ tiiré wapa suti butiré sãña, yũmena bapacũtiadacua. ⁵ ãñurõ padeó cãmewitirano cúã tiiróbiro suti butiré sãñarira niĩadacua. Catiré petihérese cũorã wãmerẽ jóaturipũrũ cúã wãmerẽ coserícu sãa. Yũ Pacũ, cũyara ángelea ññacoropũ yũ ‘cũãrẽ masĩã’ jĩgũda. ⁶ Espiritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wedei. Tũodugáranano tũoáro”,
jĩ jóaya, jĩwĩ.

Filadelfia macãrãrẽ jóarigue

⁷ Jesucristo jĩnemowĩ sũcã:

Filadelfia macãrã yũre padeorĩ põna macãrãyagu ángelere ateré jóaya:

“Yũ ññaré manigú, diamacú niigú niiã. Daviyá sawire cũoa. Yũ pãõrĩ, ãpĩ biamasĩrii. Biarí, ãpĩ pãõmasĩrii. Yũ dícu teeré tiimasĩgũ niijĩgũ, múãrẽ ateré jĩã: ⁸ Múã tiirére yũ masĩã: Múã péerogã tutuare cũopacára, yũ dutirére yũa. Yũre masĩhẽramena wedesera, ‘ũsãjã cũrẽ masĩriga’ jĩria múã. Teero tiigú, yũ múãrẽ sicasope pãõnũcõwũ. Tiisopere ãpĩ biamasĩriqui. ⁹ Múãya macã macãrã Satanás dutirére tiirã ‘ũsã judíoa niiã’ jĩĩya. Yũ ññacoropũ judíoa mee niĩya; jĩditorepira niĩya. Cũãrẽ múã pũtopũ atĩ, ñicãcoberimena jeacũmurĩ tiigũdacu. Yũ múãrẽ maĩrere masĩrĩ tiigũda. ¹⁰ Yũ múãrẽ yũ dutirére ‘wãcũtutuaremena tiirucújãña’ jĩdutiwũ. Múã yũre padeoré wapa ññarõ netõpacára, teero tiirucújãwũ. Teero tiigú, niipetira atibáreco macãrã ññarõ netõritabe, múãrẽ coteguda. Niipetira atibáreco macãrãrẽ ‘¿deero padeomĩ cúã?’ jĩgũ, cúãrẽ ññarõ netõrĩ tiigũda.

¹¹ Máata pũtaatiguda. Múã diamacú tiirére duuríjãña, pesarí beto* Cõãmacũ múãrẽ ticoadari betore tiidíori jĩrã. ¹² ãñurõ padeó cãmewitiranorẽ yũ Pacũ pũto cũũgũda. Cũyã wii macã botarĩ tiiróbiro toopú niĩadacua. Witiridojãadacua. Yũ Pacũ wãmerẽ cúãpũre jóatuguda. Yũ Pacũya macã wãmecãrẽ jóaguda. Tiimacã Mama Jerusalén wãmecũtia. Ɔmũãsepũ niirĩ macã atiditapú diĩatiadacu. Teero biirĩ yũ wãme mama wãme cúãpũre jóatuguda. ¹³ Espiritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wedei. Tũodugáranano tũoáro”,

* **3:11** Pecasãyemena: corona.

jĩ jóaya, jĩwĩ.

Laodicea macārārē jóarigue

¹⁴ Jesucristo jĩnemowĩ sũcã:

Laodicea macārã yũre padeorí põna macārãyagu ángelere ateré jóaya:

“Yũ wasoró manirõ Cõamacũyere diamacũ wederucua. Cõamacũ yũmena niipetirere tiiwĩ. Yũ teeré tiirígu ateré jĩã: ¹⁵ Múã tiirére yũ masĩã. Yũsuáracã niiria; asirácã niiria. Múã yũsuári, o asirí, ãñuboyu múãrẽ. ¹⁶ Múã asibusúra niiã; yũsuária; asiría.† Teero tiigú, múãrẽ cõãgũdu tiia, sícũ asibusúre s̃nidugáhegu eobatérobiro. ¹⁷ Múã jĩmiã: ‘Cũopetijãã; niipetire yũre ãñurõ wáaa; dusaría’ jĩmiã. Múã tũomasĩria: Dusapetijãã. Ñañaré dícu wáanorã, bóaneõrã, niyeru manirã, ññahẽrã, sutimanirã tiiróbiro niiã. ¹⁸ Teero tiirã, múãrẽ ateré wedesuguea: Oro pecameru sóesipioriguere sãĩãdara tiiróbiro yũre padeorere sãĩrã atiya, Cõamacũ p̃topu pee ãñuré cõoáda jĩrã. Suti butiré sãĩãdara tiiróbiro yũre acabóre sãĩrã atiya, bobooro netõrĩ jĩrã. Capea píore uco sãĩãdara tiiróbiro masĩrere sãĩrã atiya, yéere ãñurõ ññamasĩãda jĩrã.

¹⁹ Yũ maĩrãrẽ ñañaré tiirí, ‘teeré tiinemórijiãña’ jĩã. Teero tiirã, yéere ãñurõ tiiyã. Yũ dutirere múã tiihẽra, wãcũpati, wasoyã. ²⁰ Yũ suogú tiia, sope dotenucũgũ tiiróbiro. Sícũ yũ wedeseri tũogú, yũre sope pãõsõnecogũbiro niiĩ. Teero tiigũnomena cãmerĩ suoyára tiiróbiro useniãdacu.

²¹ ãñurõ padeó cãmewitíranorẽ yũmena yũ duirípĩrõpu duiadacua. Yũcã Satanás yũre wedesãpacari, netõncãjãwũ. Teero tiigú, yũ Pacumena cũyapĩrõpu duia. ²² Espíritu Santo yũre padeore põnarĩ macārãrẽ wedei. Tũodugáranano tũoáro”,

jĩ jóaya, jĩwĩ yũre.

4

Ëmũãsepu Cõamacũrẽ sũubusepeore

¹ Too síro yũ ññawũ sũcã. Ëmũãsepu sicasope tusuri ññamũõcowũ. Yũ tũosugúerigu yũre wedeserigu cornetabiro busugúre tũowá:

— ãnopá mũãatiya. Too síro wáaadare mũãrẽ ãñogũdu tiia, jĩwĩ.

² Máata yũ cãnirípacari, Espíritu quẽẽrõpu tiiróbiro yũre ãñowĩ sũcã. Yũ ññacoropũ Òpũ duirípĩrõ niiwũ ãmũãsepu. Tiipĩrõpu sícũ duiwi. ³ Too duigú ãtãpe jaspe o cornalina tiiróbiro ãñurõ asiyáwi. Tiipĩrõ sicadá bueda popeapu niiwũ. Tiidã ãñurõ sãmerída esmeralda wãmecutiripe tiiróbiro sãmewũ. ⁴ Veinticuatro õpãrã duirépĩrĩ tiipĩrõrẽ niisodeawũ. Veinticuatro bũtoá dutirã teepĩrĩpu duiwa. Suti butiré sãñarira niiwã. Cũãye dupupá sotoapu oro betori pesawũ. ⁵ Tiipĩrõpũre bũpo wããyore bauwã. Busurẽ, bũpo páare busawitiwũ. Tiipĩrõ díamacũ siete s̃ĩawócore tuturi jũñnucũwũ. Teetuturi Espíritu Santo siete tutuare cõorẽ niiã. ⁶ Tiipĩrõ díamacũ díã pairímaabiro niiwũ. Bídrubiro ãñurõ ocosusúrimaa niiwũ.

Tiipĩrõrẽ bapari catirã niisodeawa. Cũã díamacũpe, sucubírope pee capeari cõowá. ⁷ Catigú niisuguegu yáibiro* bauwĩ. Cũ siro macũ wecubiro† bauwĩ. Cũ siro macũ basocúburo diapóã cõowĩ. Cũ siro macũ cárapacu wũugúburo bauwĩ. ⁸ Bapari catirã cúãcõrõ seis wũure cõowá. Niipetire cúãye õpũũrĩpũre,

† **3:16** “Yũsuárabiro niirã Jesurẽ padeohẽra niĩya”, jĩdugaro tiicú. “Asiráburo niirã Jesurẽ ãñurõ padeorã, cãũ dutirere useniremena tiirã niĩya”, jĩdugaro tiicú. “Asibusúrabiro niirã Jesurẽ padeopacãra, cãũ dutirere ãñurõ tiiríya; cãũyere ãñurõ tũouseniríya”, jĩdugaro tiicú. * **4:7** Españolmena: león; portuguésmena: leão. † **4:7** Españolmena: toro; portuguésmena: touro.

cúāye wúure docapure capeari cʉosugójāwā. Bárecori, ñamirĩ yeerisārō manirō biiro jĩrucujāwā:

Ñañaré manigú; ñañaré manigú; ñañaré manigú niĩ Cōāmacū marĩ Ōpū tutu-
anetōjōāgū.

Cūū atitóre niirucujāgū, too sugueropu niirigu, too síropu atigudu niĩ, jĩwā.

⁹ Cúā bapari catirá tiipĩrōpu duigú catiré petihére cʉogúre “niipetirere duti-
masiā mʉʉ” jĩwā; cūūrē padeowá; cūūrē usenire ticowa. ¹⁰ Cúā teero tiirécōrō
veinticuatro bʉtoá dutirá tiipĩrōpu duigú pʉto ñicācoberimena jeacūmurucuwa.
Catiré petihére cʉogúre padeowá. Cúā pesaré betorire née, cūūyapĩrō
díamacūpu cūūwā. Biiro jĩwā:

¹¹ Cōāmacū ũsā Ōpū, niipetirere bauanérigu niĩ mʉʉ.

Mʉʉ boorómenarā ate niipetire niĩ.

Teero tiirémena mʉʉ ũsā usenipeogunorā niĩ.

Usenipeonojīgū, biiro jĩnoā mʉʉ:

Mʉʉ niipetirere dutimasīgū niĩ;

ũsā mʉʉrē padeóa;

ũsā mʉʉrē “tutuanetōjōāgū niĩ” jĩā,

jĩwā.

5

Cordero opatūnurē néerigū

¹ Yʉʉ ĩñawū sūcā. Tiipĩrōpu duigú diamacú macā wāmope sicutūnu cʉowí.
Pʉanĩñapu jóaritūnu niiwū. Siete pirabiaturigū cʉowá. ² Toopú sícū ángele
tutuagure ĩñawū. Cūū bayiró busurómena wedewi:

—Ñañarére nucājārigūno dícu pirabiaturere pānecojā, iitūnurē jōāmasĩqui.
¿Noānó niigari iitūnurē jōāgúdu? jĩwĩ.

³ Ūmʉāsepʉ, ditapʉ, dita docapure tiitūnurē jōāmasīgū, tee jóariguere bue-
masīgūno maniwĩ. ⁴ Tiitūnurē jōāmasīgū, tee jóariguere buemasīgūno manirĩ
ĩñagū, yʉʉ bayiró utiwʉ. ⁵ Sícū bʉtoá dutirá menamacū yʉʉre jĩwĩ:

—Utigu mee tiiyá. Sícū niĩ, Judayá pōna macū yái sōāgú* tutuagū tiiróbiro.
Cūūrā David pārāmi niinʉnʉsegʉ, cūūrē netōnucādʉgamirirare cāmewitirigu
niĩ. Teero tiigú, cūū siete pirabiaturere pānejā, iitūnurē jōāmasĩqui, jĩwĩ.

⁶ Tiipĩrō deco, bapari catirá deco, veinticuatro bʉtoá dutirá deco Cordero
cúā sīānórigu niipacu, catigú nucūrĩ ĩñawū. Cūū siete capesári, siete capeari
cʉowí. Tee capeari Espiritu Santo siete tutuare cʉogú niipetiro atibúrecopu
ticodiocorigu jĩdʉgaro tiia. ⁷ Cordero wáa, tiipĩrōpu duigú diamacú macā
wāmope cʉorítūnurē néewĩ. ⁸ Cūū tiitūnurē néerĩ, bapari catirá, veinticuatro
bʉtoá dutirá Cordero díamacū ñicācoberimena jeacūmuwā. Cúācōrō búapūtērē,†
oro baparire cʉowá. Teebaparipure sitiaañúre busemūcore dadaro niiwū.

⁹ Cúā mama basaré basara, biiro jĩwā:

Mʉʉ sīānórigu niĩ. Cōāmacūrē mʉʉye dímena basocáre wapatíbosarigu niiwū.

Mʉʉ wapatíbosarira niipetire pōnarĩ macārā, niipetire wedesera, niipetire
macārĩ macārā, niipetire dita macārā niĩya.

Mʉʉ teero tiirigu niijīgū, tiitūnurē née, teeperire pānemasĩ.

¹⁰ Mʉʉ cúārē ōpārā, paía wáari tiiyú, ũsāyagu Cōāmacū dutirére tiíaro jĩgū.

Cúārā niipetire dita macārārē dutiadacua,
jĩ basawa.

* 5:5 Españolmena: león; portuguésmena: leão. † 5:8 Pecasāyemena: arpas.

11 Y_{HH} ññawũ sũcã. Pa_H ángelea tiipĩrõrẽ, catirãre, butoá dutirãre ni-
isodeanucãjeawa. Pa_H peti niiwã. Cũãrẽ bapaqueopetimasĩña manitú niiwũ.
Cũãrẽ t_{UOW}ú. 12 Bayiró busurómena jĩ basapeowa:

Cordero basocáye wapa sãñórighu niĩ.

Teero tiinórighuena basocá usenipeogunorã niĩ. Usenipeonojĩgũ, biiro jĩ
basanoã cũrẽ:

“Cũ tiutuanetõjõãgũ niĩ; niipetirere c_{UOI}; niipetirere masĩ; cũ tiidugárere
tiimasĩ; padeonógũ niĩ; niipetirere dutimasĩ; ãñugũ niĩ” jĩnoã,
jĩ basawa.

13 Æpërãrẽ t_{UOW}ú sũcã. Niipetira Cõãmacũ tiiríra ãmããsep_H niirã, ditap_H
niirã, dita docap_H niirã, día pairímaap_H niirã jĩ basapeowa:

Tiipĩrõp_H duigáre, Corderore “ãñurã niã múã” jĩãrõ;

múãrẽ padeoáro; “múã niipetirere dutimasĩã” jĩãrõ;

“múã tiidugárere tiimasĩã” jĩãrõ.

Teerora jĩrucujããrõ múãrẽ,

jĩ basawa.

14 – Teerora jĩrõ booa, jĩwã bapari catirácã.

Butoá dutirãre ñicãcoberimena jeacũmu, súubusepeowa.

6

Siete pirabiatuigue

1 Y_{HH} ññawũ sũcã. Cordero tiitũnu siete pirabiatuie c_{UOR}ítũnurẽ jõãñucãwĩ.
Niisuguerore pãnecojãwĩ. Sícũ bapari catirá menamacũ wedeserere t_{UOW}ú.
Bapo páari busaré tiiróbiro wedesewi:

–Atiya, jĩwĩ.

2 Cũ teero jĩãri sirogãrã, y_{HH} ññawũ sũcã. Caballo butigú witiatiwi. Cũ sotoap_H
pesagú bueripĩrẽ c_{UOW}í. Cũya dupu pesari betore ticonowĩ. Cãmerĩsĩã
netõñucãtoarighu cãmerĩsĩã netõñucãgũ witiwawi sũcã.

3 Cordero síro macãrõ pãnecorira sũcã, ãpĩ catigú wedesewi:

–Atiya, jĩwĩ.

4 Æpĩ caballo witiatiwi. Sõãgũ niiwĩ. Cũ sotoap_H pesagúre cãmerĩsĩããdare
dutrẽre ticonowĩ. Teero tiigú, atibúreco macãrãrẽ ãñurõ niirecutimiãrãre
cãmerĩsĩãrĩ tiigú witiwawi. Cũ espada pairĩpĩ ticonowĩ.

5 Cordero p_{UAR}ó pãneãri siro, aperó pãnerĩ, ãpĩ catigú wedesewi:

–Atiya, jĩwĩ.

Y_{HH} ññawũ sũcã. Æpĩ caballo witiatiwi. Ñĩgũ niiwĩ. Cũ sotoap_H pesagú
ñucãre queoróre* ñoonéwĩ. 6 Catirá watoap_Hre sícũ wedeseri tiiróbiro t_{UOW}ú:

–Sica kilo trigo sicabureco pade wapatárocõrõ wapacutía. Itiá kilos cebada
sicabureco pade wapatárocõrõ wapacutía. Use yaarép_Hre ayiorẽre, vinorẽ
ñañorĩ tiirijãña, jĩwĩ.

7 Cordero itiáro pãneãri siro, aperó pãnerĩ, ãpĩ catigú wedesewi:

–Atiya, jĩwĩ.

8 Y_{HH} ññawũ sũcã. Æpĩ caballo witiatiwi. Butiwiyásãñugũ niiwĩ. Cũ sotoap_H
pesagú wãmecutiwi Diaré Õpũ. Cũrẽ ñunugú wãmecutiwi Diarira Yeeripũnarĩ
Niirõp_H. Cũ dutimasĩrere ticonowã. Tee dutirẽ c_{UOR}émena atibúreco macãrã
sicaniña deco macãrãrẽ† sãwã. Cãmerĩsĩãremena, juabóaremena, diarémena
sãwã. Wáicura cúaracã sããpuwa.

* 6:5 Pecasãyemena: balanza. † 6:8 La cuarta parte de la gente del mundo.

⁹ Cordero bapari pirabiare pãneãri siro, aperó pãnerĩ, diarira yeeripũnarĩrẽ ññawũ. Cúã Cõãmacũye queti, Jesuyére wederigue wapa sãñórira niiwã. Cúã Cõãmacũrẽ wáicũra sóepeoro tiiróbiro bauró docapũ niiwã. ¹⁰ Cúã bayiró busurómena wedesewa;

–Ōpũ ñañaré manigũ, diamacũ niigũ, ¿deero biiri mũũ iiburecope niirãrẽ bese, ñañarõ tiicãmégũdari, cúã ùsãrẽ sãrĩgue wapa? jĩwã.

¹¹ Cúãcõrõ suti butiré ticonowã. Cúãrẽ jĩwĩ:

–Ãpẽrã múã menamacãrã Jesuyére wederã, teero biiri múã tiiróbiro padeorã sãñõãdacua. Yeerisãña ména, téé cúãrẽ sããpetĩripũ, jĩwĩ.

¹² Cordero sicamoquẽne pirabiare pãneãri siro, aperó pãnerĩ, ateré ññawũ: Dita bayiró cãmeñawũ; muĩpũ búreco macũ bayiró ññigũca wáawi. Muĩpũ ñami macũ díi tiiróbiro bayiró sõãwĩ. ¹³ Ñocõã ditapũ ñaacodiawa; wĩno bayiró páapuri, díawe bududiaro tiiróbiro wáawa. ¹⁴ Ɔmũãse ditijõãwũ opacaserore paatũnúãcojãrõ tiiróbiro. Niipetire ùtãyucũ, nucũrĩ aperopũ jeabatanecãjõãwũ.

¹⁵ Atibúreco macãrã õpãrã, ɸpãtĩ macãrã, surarare dutirã, pee apeyé cõorã, tutuara, niipetira dutiapenori basoca, dutiapenoña manirã ùtãtutiripũ dutiwã. Ɔtãyucũ maquẽ ùtãquiritõ watoapucãrẽ dutiwã. ¹⁶ Ɔtãyucũre, ùtãquiritõrẽ basocã niiripacari, cúã jĩmiwã:

–Ɔsãrẽ cãmotãya; ùsã sotoa ñaapeajeaya, tiipĩrõpũ duigũ ùsãrẽ ññabuarijãrõ jĩrã. Cordero bayiró cúagu ùsã ñañaré tiiré wapa cũũ ñañarõ tiidarecãrẽ cãmotãya. ¹⁷ Cúã ùsãmena bayiró cúari bureco jeatoaa sãa. ¿Noã sãcãrĩbĩbogari teeré? jĩwã.

7

Israelya põna macãrãrẽ Cõãmacũ wãmerẽ ñaadiyóturigue

¹ Too síro yũũ ññawũ sũcã. Bapari ángelea ditapũre nucũrĩ ññawũ, sãcũ muĩpũ mũãatirope, ãpĩ muĩpũ sããwarope, ãpĩ nortepe, ãpĩ surpe. Wĩno cúã pũto jearére cãmotãwa. Teero tiiró, wĩno ditapũre, díã pairímaapũre, yucũpũre páapucoriwũ.

² Cúã ditare, díã pairímaarẽ ñañodutĩnoyira. ãpĩ ángelere ññawũ. Cũũ muĩpũ mũãatirope atiwĩ. Cũũ Cõãmacũ catigũ wãme jóatunoãrĩrore cõowĩ. Cũũ cúã baparire bayiró busurómena jĩwĩ:

³ –Dita, pairímaa, yucũré ñañorĩjãña ména. Téé marĩyagu Cõãmacũ padeoterare cúãye diapóaripũ cũũ wãmerẽ ñaadiyótuari siropũ, ñañoñã, jĩwĩ.

⁴ “Noquẽrã niĩya” jĩĩ wederi tũowũ. Ciento cuarenta y cuatro mil basocã ni-iwã. Cúã Israelya põna macãrã doce põnarĩ macãrã cúãye diapóaripũ Cõãmacũ wãme ñaadiyótunorira niiwã:

⁵ Judayã põna macãrã doce mil basocã,

Rubenyã põna macãrã doce mil,

Gadya põna macãrã doce mil,

⁶ Aserya põna macãrã doce mil,

Neftalíya põna macãrã doce mil,

Manaséya põna macãrã doce mil,

⁷ Simeonyã põna macãrã doce mil,

Leviyã põna macãrã doce mil,

Isacarya põna macãrã doce mil,

⁸ Zabulónya põna macãrã doce mil,

Joseyã põna macãrã doce mil,

Benjamínya põna macãrã doce mil basocã niiwã.

Niipetira cúãye diapóaripũre Cõãmacũ wãme ñaadiyótunorira niiwã.

Paꝝ suti butiré sãñarirare ññarigue

⁹ Too síro ꝥꝰꝰ ññawũ sũcã. Paꝝ basocã niipetire dita macãrã, niipetire põnarĩ macãrã, niipetire macãrĩ macãrã, niipetire wedeserare ññawũ. Cũã tiipĩrõ díamacũ, Cordero díamacũ nucũwã. Cũãrẽ bapaqueopetimasĩña manitú niiwũ. Cũã suti butiré sãñarira iquiquerire cꝰowá. ¹⁰ Cũã bayiró busurómena wedesewa:

Marĩyagꝰ Cõãmacũ tiipĩrõꝝ duigú marĩrẽ netõnérigꝰ niiwĩ.

Corderocã marĩrẽ netõnérigꝰ niiwĩ,

jĩwã. ¹¹ Niipetira ángelea tiipĩrõrẽ, butoá dutiráre, bapari catiráre nucũsodeawa. Ángelea tiipĩrõ ꝑuto jea, cũãye diapóarire munibiácũmujeawa. Cõãmacũrẽ padeowá. ¹² Biiro jĩwã:

Ɔsãyagꝰ Cõãmacũrẽ “ãñugú niĩã” jĩãrõ;

“niipetirere dutimasĩã; niipetirere masĩã” jĩãrõ;

“bayiró useniã mꝰꝰmena; mꝰꝰrẽ padeóa” jĩãrõ;

“mꝰꝰ tutuanetõjõãgũ niĩã; mꝰꝰ tiidugáre tiimasĩã” jĩãrõ.

Teerora jĩrucujããrõ mꝰꝰrẽ,

jĩwã.

¹³ Sĩcũ busꝰ ꝥꝰꝰre sãññawĩ:

—Ññã suti butiré sãñarira ¿noo macãrã niĩ? ¿Noopá atiyiri? jĩwĩ.

¹⁴ Ɔꝰꝰ cũũrẽ ꝥꝰꝰwꝰ:

—Mꝰꝰ masĩcu.

Cũũꝑe ꝥꝰꝰre jĩwĩ:

—Ññã bayiró ññarõ netõré bꝰrecori wáaritore, ññarõ netõrĩra niĩya.

Cũã Corderoye dímena cũã ññarẽ tiirĩguere cosenórira niĩya. Teero tiiró, cũãye suti butiré “ññarẽ manirã niĩya” jĩdugaro tia. ¹⁵ Teero tiirã, cũã Cõãmacũyapĩrõ díamacũ niĩya. Cũũya wii ãmũãse macã wiipꝰre bꝰrecori, ñamirĩ cũũ dutirere tiĩya. Tiipĩrõꝝ duigú cũãmena nii, cũãrẽ cotegũdaqui.

¹⁶ Cũã jꝰabóanemorica; oco sñidugánemorica. Cũãrẽ muĩꝑũ sónemoriqui; asiré tuunemórica. ¹⁷ Cordero tiipĩrõ decopꝰ niigú ovejare tiiróbiro cũãrẽ cotegũdaqui. Cũãrẽ catiré petihere ticogũdaqui oveja coterí basocꝰ cũũyarare oco witiirĩ copꝰꝰ néewaro tiiróbiro. Cõãmacũ niipetira cũã yaco ocoré cosegũdaqui, jĩwĩ.

8*Niituro pirabiariro; sitiaññure busemũõcoriga*

¹ Cordero niituro pirabiariro pãnerĩ, ãmũãsepꝰ ditamanijõãwũ. Sica hora deco teero wáawꝰ. ² Ɔꝰꝰ ññawũ sũcã: Siete ángelea Cõãmacũ díamacũ nucũrĩ ññawũ. Cũãrẽ siete putiréꝑawꝰre ticowĩ. ³ ãꝑĩ ángele ati, wáicꝰra sópeero tiiróbiro bauróꝝ jeanucãwĩ. Sitiaññure busemũõcoriga orogare cꝰowĩ. Cũũ ꝑairó sitiaññure cũũ buseadarere ticonowĩ. Tiipĩrõ díamacũꝝ sitiaññure sópeero oromena tiinóriro niiwũ. Sitiaññurere néewawi toopá, niipetira Cõãmacũrẽ padeorã sãirémena mũãwaaro jĩgũ. ⁴ Ángele yoonerigapꝰ sitiaññure õme witiwꝰ. Cõãmacũrẽ padeorã sãiré tee õmemena bocamũã, Cõãmacũ ꝑꝰtopꝰ busemũãjeawꝰ. ⁵ Tee tiirã siro, ángele sópeero maquẽ nitĩ asiyáre sitiaññure sóerigapꝰ néesãdadowĩ. Tiigaré atibúrecopꝰ déediocowĩ. Cũũ déediocori, bꝰꝰo ꝑáare, busurẽ, bꝰꝰo wããyore wáawꝰ. Dita cãmeñawũ.

Ángelea putiréꝑawꝰre putirigue

⁶ Siete ángelea siete putiréꝑawꝰre cꝰorã cũã basiro quẽnowã, teeré putiádara.

7 Niisuguegu putiwí. Cũ putirí, atibúrecopare oco Perú yusuáreperi* déedioconowũ; pecame dímena wóorigue déedioconowũ. Teero wáari, atibúreco decomena d̄uaró† jũũtuwũ. Yucacã decomena d̄uaró jũũtuwũ. Tãa niipetire jũũpetijõãwũ.

8 Cũ siro macã putiwí. Cũ putirí, ãtãgũ pairígu jũũrõ tiiróbiro díã pairímaaru déedioconowũ. Tiimaá decomena d̄uaró dímaa wáawũ. 9 Wai decomena d̄uaró‡ diawa. Dooréparuwõ decomena d̄uaró§ watibatéjõãwũ.

10 Puarã siro ãpí putiwí. Cũ putirí, ñocõãwũ paigũ ñaacodiawi. Ñaadiagu, sããwócori tutu tiiróbiro jũũdiawi. Cũ dímaarí niirere, oco wítiré coperi niirere decomena d̄uaró sotoaru ñaapeawi. 11 Ñocõãwũ wãmecutiwi “sũguẽgũ”.* Teero tiiró, oco sũguẽré wáawũ.† Basocã tee oco s̄inirã, paru diawa.

12 Ìtĩãrã siro ãpí putiwí. Cũ putirí, muĩpũ búreco macũ, ñami macũ, ñocõã decomena d̄uaró posajõãwã. Teero tiiró, decomena d̄uaró naĩtĩãjõãwũ; búreco decomena d̄uaró bauríwũ; ñamicã teerora.

13 Yũ ñãwũ sũcã. Cáapacu ãmũãsepũ wũũrĩ ñãwũ. Bayiró busurómena wedesewi:

—Bóaneõrã niĩadacua atibúreco macãrã, dusaréparuwũ busuri. Ìtĩãrã ángelea teeparuwẽ putiá dara dusaáya ména, jĩwĩ.

9

1 Bapari siro ãpí putiwí. Cũ putirí, ñocõãwũ atibúrecopũ ñaadiarigũ ñãwũ. Cũ sicasawi niĩditidari cope sããwaro macã sawire ticonowĩ. 2 Cũ tiicope sããwarore sawipõwĩ. Cũ pãõrĩ, õme pairó busewitiwũ wese jũũrõ tiiróbiro. Tiicope maquẽ õme muĩpũrẽ naĩtĩãjõãrĩ tiiwá. 3 Tee õmemena paru yeseroa atibúrecopare wũwáwa. Cũã tóamasĩrere ticonowã. Tee dutirémena atiditã macãrãrẽ cutiapa tiiróbiro tóawa. 4 Táare, pũũrẽ, yucuré ñãñoríwa. Basocã Cõãmacũ wãme cúãye diapóaripũ cuohera dícuere tóawa. 5 Cũãrẽ tóasĩãdutiwi. Teero s̄iãrõno tiigũ, sicamoquẽñe muĩpũrã cúãrẽ teero tóarucujãwã. Cũã tóare cutiapa tóarobiro pũniwã.

6 Teeburecorire basocã diarere ãmaãmiãdacua. Buarícuã. Bayiró diadũgapacara, diamasĩricua.

7 Yeseroa yũ ñãrĩ, caballoa cãmerĩsĩãrã wáaadara quẽnoãrira tiiróbiro bauwã. Cũãye dupupáru oro betoribiro baurere pesawa. Basocãbiro diapóacutiwa. 8 Numiãbiro póãñapõcutiwa. Yáiwabiro upicutiwa. 9 Cũã cutirote cãmotáre cõme caserobiro bauré niiwũ. Cũã wũũrĩ, bayiró busuwũ. Basocã cãmerĩsĩãrã wáara, paru caballoa wéewarecori boyeromena wáarobiro busuwũ. 10 Cũã pĩcõõrĩpũre cutiapa tiiróbiro tóarepa cuowã. Teeména sicamoquẽñe muĩpũrã basocãre tóawa. 11 Yeseroa õpũ niĩditidari cope dutigũ niĩ. Cũã hebreoyemena wãmecutii Abadón. Griegoayemena wãmecutii Apolión.*

12 Ñãñarõ netõsũguere wáaa mée. Puaró dusa ména.

13 Sicamoquẽñerã siro ãpí putiwí. Cũ putirí, Cõãmacũ díamacũru sitiaãñũre sópeoro oromena tiiró bapari capesári cuoró watoaru s̄icũ wedeseri tuowũ.

14 Tiiwá putiárigũre jĩti:

—Bapari ángelea Cõãmacũrẽ netõñucãrigũ menamacãrã siatúnucõnorira díã Éufrates puto niĩya. Cũãrẽ jõãñã, jĩti.

* 8:7 Pecasyemena: granizo. † 8:7 La tercera parte. ‡ 8:9 La tercera parte. § 8:9 La tercera parte. * 8:11 Pecasyemena: ajenjo. † 8:11 La tercera parte de las aguas. * 9:11 Apolión griegoayemena “Ñãnogũ” jĩdũgaro tiicũ.

15 Cũ teero jĩrĩ tuogú, bapari ángeleare jõawĩ. Cũ basocáre decomena d̄uaró† sããdara niwã. Cũ tii hora, tiibureco, tiimuĩpũ, tiicũma niirĩ, “sããdacu” jĩnorira niyira. 16 Cũ menamacãrã caballoa sotoa pesará doscientos millones surara niwã. “Noquẽrã niĩya” jĩrĩ tuowá.

17 Caballoa, teero biiri cũ sotoa pesarãre biiro baurãre ñhawũ: Cũ cutirote cãmotãre sããrõ, sũmerõ, ewuro niwũ. Caballoa yãíwa tiiróbiro dupupácutiwa. Cũ useripu õme, pecame witiwũ. Azufre jũurẽ póasusuwitiwũ. 18 Basocá decomena d̄uaró sããnówã ate itiáro ñañarémã: õme, pecame, azufre cũ useropũ witiwãmã. 19 Caballoa cũ useripu witiwãmã, cũaye pĩcõõrĩmã sããmasĩre ticonowã. Cũaye pĩcõõrĩ ñãbiro bauwá. Ñã dupupá tiiróbiro baurãmã basocãre cãmituwa.

20 Æpẽrã sããnóriarirape teerora ñañarẽ tiirucújãwã. Cũ ñañarẽ tiirere “nocõrõ tiidúada” jĩ wãcũpatiriwa; wasoriwã. Cũ wãtĩãrẽ, oromena weerirare, platamãna weerirare, bronce mãna weerirare, ãtãperimãna tiirirare, yucãmãna tiirirare padeorucújãwã. Cũ padeorãpe ñãriyã; tuoríyã; wãamasĩriyã. 21 Basocãre sããdúriwã; yãíwa oco sitará jĩditoremãna tiirénorẽ tiidúriwã; ãpẽrãmãna ñañarõ ñeapeduriwã; yaadúriwã; wãcũpati, wasorídojãwã.

10

Péeritũnugãrẽ ángele c̄uorígue queti

1 Yũ ñhawũ sũcã. Æpĩ ángele tutuagu ãmũãsepũ niĩãrigũ diiãtiwi. Cũ õmeburũari watoapũ diiãtiwi. Bueda cũyã dupu sotoare niwũ. Cũyã diapóa muĩpũ tiiróbiro asiyãwũ. Cũyã ñicãrĩ jũurẽ botari tiiróbiro bauwá. 2 Cũyã wãmopũ pupioáritũnugãrẽ c̄uowĩ. Diamacú macã d̄apomãna pairímaapũ cutacũwĩ. Acuniña macã d̄apomãna ditapũ cutacũwĩ. 3 Yãí b̄usuró tiiróbiro bayiró acaribíremãna wedesewi. Cũ wedeseri, siete b̄upoa wedesewa. 4 Siete b̄upoa wedeseari siro, teerẽ jóagũdũ tiimíwũ. Teerẽ jóagũdũ tiirĩ, ãmũãsepũ wedeseri tuowá:

—Siete b̄upoa wedeseariguere ãpẽrã masĩrijããrõ. Jóarijãña, jĩwĩ.

5 Ditapũ, díã pairímaapũ nucũrĩ yũ ñãarigu diamacú macã wãmomãna ãmũãsepũ súumũõcowi, “diamacãrã jĩgũ tiia” jĩgũ. 6 Cõãmacũ catirucugũ, ãmũãse, ãmũãse maquẽ, dita, dita maquẽ, pairímaa, pairímaa niirẽ tiirigu wãmemãna jĩwĩ:

—Yoari cotenemorõ maniãdacu sãã. 7 Niitugu ángele putinãcãritabere Cõãmacũ “biiro tiigúda” jĩrirobirora wãaadacu. Tíatopũ cũyãra profetas cũ tiãdarere wederibirora wãaadacu, jĩwĩ.

8 Æmũãsepũ wedesearigu yũre wedesewi sũcã:

—Ángele díãpũ, ditapũ nucũgũ patopũ wãã, cũyã wãmopũ c̄uorítũnu pupioáritũnurẽ nẽẽña, jĩwĩ.

9 Cũ teero jĩrĩ tuogú, ángele patopũ wãawũ.

—Pupioáritũnugãrẽ ticoyã, jĩwũ.

—Nẽe, yaajãña. Mũ useropũre mumiã oco tiiróbiro ipitiãdacu mẽna. Mũ páagapũ jearo, sũguẽ niãdacu, jĩwĩ.

10 Cũyã wãmopũ c̄uorítũnugã pupioáritũnugãrẽ nẽe, yaawũ. Yũ useropũre mumiã oco tiiróbiro ipitiwũ. Yũ yaasõnecori, páagapũ sũguẽ niitũ. 11 Yũre jĩwĩ sũcã:

—Peemãcãrĩ macãrãrẽ, peeditã macãrãrẽ, pee wedesere wedeserare, paũ õpãrãrẽ Cõãmacũ wededutirere wedegu wãyã sũcã, jĩwĩ.

† 9:15 La tercera parte.

11

Puarã Cõamacũyere wederáye queti

¹ Wii tiirá queorigubiro baurígure ticonowũ yuu. Ticogu, yuure jĩwĩ:

—Cõamacũwiire, sitiaãñũre sópeorore queogú wáaya. Tiiwiipũ niirã yuure padeoráre bapaqueoya. ² Tiiwii wesa macã yepare queorijãña. Judíoa niihērārē ticori yepa niiã. Cúã cuarenta y dos muĩpũrã Jerusalénrē bayiró potocõrõ wáanetõãdacua, jĩwĩ.

³ Cũã jĩnemowĩ:

—Puarã yéere wedeadarare ticocogudacu. Cúã mil doscientos sesenta bñrecori yuu wededutirere wedeadacua. Bóaneõrere ãñorã, bóaneõre sutire sãñarira niĩãdacua, jĩwĩ.

⁴ Cúã puagú olivo yucu tiiróbiro niirã niĩya.* Cúãrã sũcã puagá sãwócore pesaré yucu tiiróbiro niirã niĩya. Cõamacũ puto macãrã niĩya. ⁵ Æpẽrã cúãrē ñañarõ tiidugári, cúã useripũ pecame jũũwiti remena cúãrē ññatutirare sóeditiojãcu. Cúãrē ñañarõ tiidugáguno teeména sãñógũdaqui. ⁶ Cúã oco peaheri tiimasĩcua Cõamacũ cúãrē wededutirere wederé bñrecorire. Ocoré díi posari tiimasĩcua. Cúã booró tiidugárecõrõ atibúrecore ñañarõ wáari tiimasĩcua.

⁷ Cúã Cõamacũ wededutirere wedeyaponoãri siro, quiogú peti niiditidiari cope macũ cúãmena cãmerĩsãgũdaqui. Cúãrē netõnucã, sãñãgũdaqui. ⁸ Cúãye õpũũrĩniãrē macãcapũ basocá wáanetõrõpũ cõãnoãdacu. Tiimacã cúã Õpũrē curusapũ sãñarĩ macã niiã. Tiimacã “Sodoma, Egipto tiiróbiro niiã” jĩwĩya. ⁹ Itiábñreco apebúreco deco niipetire macãrĩ macãrã, niipetire põnarĩ macãrã, niipetire wedesera, niipetire dita macãrã cúãye õpũũrĩniãrē ññããdacua. Tee õpũũrĩniãrē ãtãtutipũ cũũdutiriadacu. ¹⁰ Cúã puarã atibúreco macãrãrē ñañarõ netõrĩ tiirãra niwã. Teero tiirá, cúãye õpũũrĩniãrē ññarã, useniãdacua. Cúã bayiró usenirã, apeyenó cãmerĩ ticoadacu.

¹¹ Itiábñreco apebúreco deco wáaromena Cõamacũ cúãrē catiré ticowi sũcã. Teero tiirá, wãmñucãwã. Basocá cúãrē ññarã, bayiró cuiwa. ¹² Sĩcũ ãmũãsepu niigú bayiró bñsũrómena wedeseri tuowá:

—Ãnopú muãatiya, jĩti.

Teero tiirá, õmẽbũrũaména muãwawa. Cúã muãwari, cúã wãpãrã ññawã. ¹³ Toorã dita bayiró cãmeñawũ. Tiimacãpũre pee† wiseri peecódiawũ. Siete mil basocá diawa. Æpẽrã dũsãrira bayiró cuiwa. “Cõamacũ ãmũãsepu niigú dícu niipetirere dutimasĩqui”, jĩwã.

¹⁴ Puarĩmena ñañarõ netõré wáatoaa mée. Máata apeyé ññaré atiadacu.

Ángele niitugũ putirigue

¹⁵ Ángele niitugũ putiwĩ. Cũã putirĩ, ãmũãsepu niirã bayiró bñsũrómena wedesewa:

—Basocá õpãrã dutiré nocõrõrã petia.

Cúã dutimiãriguere marĩ Õpũ Cõamacũ dutigũdu tiii;

cũã beserigu Cristo teerora dutigũdu tiii.

Dutirucujãgũdaqui sãa, jĩwã.

¹⁶ Cõamacũ díamacũ veinticuatro bũtoá dutirá cúã duirespũrũ duiirá cúãye diapóarire munibiácũmujeawa. Cũũrē padeorã, ¹⁷ biiro jĩpeowa:

* **11:4** Zacarías 4.3,11-14. † **11:13** La décima parte de la ciudad.

—Cõãmacũ ùsã Òpũ, m̃m̃ tutuanetõjõãgũ, niirucujãgũ, too suguerop̃m̃ niirigu niĩã.

M̃m̃ tutuanetõjõãremena dutinãcãã. Teero tiirã, m̃m̃rẽ usenire ticoa.

¹⁸ Niipetire dita macãrã m̃m̃mena cúamiwã.

M̃m̃ cúãmena bayiró cúarito jeaa, diarirare wapa tiíadarito teerora.

Niipetira m̃m̃rẽ padecoterare wapatígudacu. Cúã m̃m̃yara profetas niĩya.

M̃m̃rẽ padeorãre wapatígudacu. Òpũtí macãrã m̃m̃rẽ quioníremena Ìñarĩ, cúãcãrẽ wapatígudacu. Búri niirã m̃m̃rẽ quioníremena Ìñarĩ, cúãcãrẽ wapatígudacu.

Atiditã macãrãrẽ posari tiirãre cõããdare jeaa, jĩwã.

¹⁹ Cúã teero jĩãri siro, Cõãmacũwii ùm̃ãsep̃m̃ niirí wii pãõnowũ. Tii-wii popeap̃re sicutiba niiwũ. Tiitiba Cõãmacũ dutiré jóaturigue c̃uorépĩrĩ sãñarítiba niiwũ. Вуро wããyore, бусурé, буро páare wáawu. Dita cãmeñawũ. Ocopéri yusuaréperi bayiró peti ñaawũ.

12

Numiõye queti; p̃ñocabiro baugũye queti

¹ Òm̃ãsep̃m̃ merẽã bauré peti baurére Ìñawũ. Toopá s̃cõ numiõ niiwõ. Coosãñarõ muĩpũ búreco macũ asiyãrobiro bauwũ. Ñami macũ muĩpũ sotoa cooye duporire péojigõ niiwõ. Cooya dupup̃re doce ñocõã c̃uoríbeto pesawũ.

² Cooniipacó niiwõ. Põnacutíadari suguerogã, p̃ñirére p̃ñinogõ acaribíwo.

³ Òm̃ãsep̃m̃ merẽã bauré Ìñawũ sũcã. S̃cũ p̃ñocabiro baugũ* sõãgũcare Ìñawũ. Cũ siete dupupá c̃uowí. P̃m̃m̃óquẽñe capesáricutigũ niiwĩ. Siete pesaré betori tee dupupáp̃re pesawũ. ⁴ Cũ p̃cõõmena ùm̃ãsep̃m̃ niimirira pau† ñocõãrẽ páabatediocowi ditapũ. Cũ põnacutígodo puto nucũwĩ, coo macũ bauári, yaagũda jĩgũ. ⁵ Coos̃cũ wĩmagũ põnacutíwo. Cũ niipetire dita macãrã Òpũ niigũdu niiwĩ. Tutuaromena dutigũdu niiwĩ. Too síro coo macũ Cõãmacũ p̃uor̃p̃ máata néewanowĩ cúãmena dutigũdure. ⁶ Numiõpe basocã manirõp̃m̃ dutijõãwõ Cõãmacũ coore quẽnobosárirõp̃m̃. Toopá coore mil doscientos sesenta b̃urecori yaaré ecanówõ.

⁷ Òm̃ãsep̃m̃ cãmerĩquẽre wáawu. Miguel, ãpẽã cũyara ángelea p̃ñocamena cãmerĩquẽwã. P̃ñoca, teero biiri cũyara cãmerĩquẽpacara, ⁸ netõnucãmasĩriwa. Teero tiirã, cúã ùm̃ãsep̃m̃re niinemomasĩriwa. ⁹ P̃ñoca cõãjãnowĩ. Cũãrã sicato macũ p̃ño, wãtĩãrẽ dutigũ, Satanás, niipetiro macãrãrẽ jĩditogũ niĩ. Cũ, cũyaramena ditapũ cõãdiocojãnowĩ.

¹⁰ Teero wãaari siro, ùm̃ãsep̃m̃ wedeseri tuowũ. Bayiró busurómena jĩwĩ: —Marĩrẽ netõnére jeatoaa.

Cõãmacũ tutuare, cũ marĩ Òpũ niiré jeatoaa.

Cũ beserigũ Cristo dutiadarocã jeatoaa.

Marĩ menamacãrã Cõãmacũrẽ padeorãre wedesãrigũ ùm̃ãsep̃m̃ niimiãrigũ cõãdioconoãwĩ.

Cũ búrecori, ñamirĩ ùsãyagũ Cõãmacũ Ìñacorõp̃m̃ cúãrẽ wedesãrucuwi.

¹¹ Cordero diagũ, dí õmayudiabosariguere padeoríra niijĩrã, Cõãmacũye quetire wederucurira niijĩrã, cũãrẽ netõnucãwã.

Ãpẽã cúãrẽ Cristoye wederé wapa s̃iãdugápacari, cuiro manirõ wederucuwa.

¹² Teero tiirã, ángelea, niipetira ùm̃ãsep̃m̃ niirã, useniña.

Atibúreco macãrãpe, díã pairímaa macãrãcã, bóaneõrã niĩãdacu múã.

Satanás “péerogã d̃usaa ỹure cõããdaro” jĩ masĩjĩgũ,

* **12:3** Pecasãyemena: dragón. † **12:4** La tercera parte.

bayiró cúaremena múã puto diiwáawĩ, jĩwĩ.

¹³ Pĩnoca ditapũ cõãdiocori ññagũ, macũcutirigore nũnũwáwi ññañarõ tiidũgágu. ¹⁴ Coope cáapacu wáurere ticonowõ, basocá manirõpũ wũwágodo. Too coo niirõpũ itiácũma apēcũmá deco yaaré ecanówõ, pĩnoca coore bũamasĩhẽrõpũ. ¹⁵ Coo wáarirope pĩnoca ocoré día tiiróbiro eoyúcomiwĩ, coore duari tiidũgágu. ¹⁶ Cũũ teero tiirí, Cõãmacũ ditare yetiri tiiwí, coore tiípũgu. Yeticutũa, pĩnoca eoyúcoremena día wáari tiimíãriguere néecosãwũ. ¹⁷ Teero wáari ññagũ, pĩnoca numiõmena cúanetõjõãwĩ. Coo pãrãmerã niinũnũsera dũsarãmena cãmerĩsĩãgũ wáawi. Cũã Cõãmacũ dutirére tiirá, Jesuyére wederã niĩya. ¹⁸ Pĩnoca pairímaa wesapũ jeanũcãwĩ.

13

Puarã quioráye queti

¹ Yũũ ññawũ sũcã. Sĩcũ quiogú peti día pairímaapũ pãmũpasáwi. Cũũ pũamóquẽñe capesáricutiwi. Siete dupupá cuowí. Pũamóquẽñe pesaré betori tee capesáricõrõ pesawũ. Cũũye dupupápũre Cõãmacũrẽ ññañarõ peti wedesere wãme jóatunoriro niiwũ. ² Quiogú peti yũũ ññarigu yái dodogúbiro baugú* niiwĩ. Cũũ bũcobiro† dũporicutiwi. Cũũ yáibiro‡ userocutiwi. Pĩnoca cũũrẽ cũũ tutuare, cũũ pee tiimasĩrere ticowí. Cũũrẽ cũũ duirípĩrõpũ dũpowí, “dutiya” jĩgũ. ³ Sicadupupũre cãmĩrõca niiwũ. Catiri tiirí cãmĩrõca mee niiwũ. Teero niipacaro, yatiriro niiwũ. Teero tiirá, atibúreco macãrã quiogú petire ññamanijõãrã, cũũrẽ nũnũjãwã. ⁴ Basocá pĩnocare padeowá, cũũ quiogú petire tiimasĩrere ticori ññarã. Quiogú peticãrẽ padeorá jĩwã:

—Quiogú peti tiiróbiro tutuagũ maniĩ. Sĩcũno cũũmena cãmerĩsĩãmasĩriqui, jĩmiwã.

⁵ Pĩnoca cũũ “dutiya” jĩãriguere biiro jĩdutiwi: “Cõãmacũ tiimasĩrere tiimasĩã yũũcã; yũũ niipetire dutimasĩgũno niĩã”, jĩmiwĩ. Cuarenta y dos muĩpũrã cũũ tiimasĩrere tiirí, Cõãmacũ teero ññajãwĩ ména. ⁶ Cõãmacũrẽ ññañarõ wedesewi. Cũũ wãmerẽ, cũũ niirõrẽ, ãmũãsepũ niirãrẽ ññañarõ wedesewi. ⁷ Cũũ Cõãmacũ padeorãre cãmerĩsĩã netõnũcãrĩ, Cõãmacũpe cũũrẽ teero ññajãwĩ ména. Cũũ niipetire põnarĩ macãrãrẽ, niipetire macãrĩ macãrãrẽ, niipetire wedeserare, niipetire dita macãrãrẽ dutimasĩrere ticonowĩ. ⁸ Niipetira atibúreco macãrã cũũrẽ padeoádacua. Cũã niĩya Cordero cúã sĩãmĩrigũyapũpũ cúã wãmerẽ jóatunoña manirã. Tiipũpũre catiré petihére cuoráye wãme dícu jóatunoã. Cũã wãme jóatunoyiro atibúreco nũcãrĩpũ.

⁹ Tũodũgáranõ tũomasĩãdacia:

¹⁰ “Peresu sõneconoãdacia” jĩñnorira

peresu wáaadacia, Cõãmacũ cúãrẽ “teero tiinóãdacia” jĩrirobirora.

“Espadamena sĩãnoãdacia” jĩñnorira

espadamena sĩãnoãdacia, Cõãmacũ cúãrẽ “teero tiinóãdacu” jĩrirobirora.

Teero wáapacari, Cõãmacũrẽ padeorá wãcũtutua, cũũrẽ ãñurõ padeoró booa.

¹¹ Yũũ ññawũ sũcã. ãpĩ quiogú peti dita popeapũ muãatiwi. Cũũ sĩcũ corderobiro pũaró capesáricutiwi. Cũũ wedesere sĩcũ pĩnoca bũsũrobirõ tũonówũ. ¹² Cũũ niisũguerigu quiogú peti dutirénorẽ niipetirere cuoquí. Cũũ ññacoropũ tee niipetiremena dutimasĩ. Cũũ atibúreco niirãrẽ niisũguerigu cãmĩrõ yatinoriguere padeorí tiii. ¹³ Cũũ merẽã baurétõ tiĩẽñoĩ. Basocá ññacoropũ ãmũãse macã pecamerẽ ditapũ diiátiri tiii. ¹⁴ Cũũ niisũguerigu

* **13:2** Pecasãyemena: leopardo. † **13:2** Españolmena: oso; portuguésmena: urso. ‡ **13:2** Españolmena: león; portuguésmena: leão.

quiogú peti ñacoropu merẽã bauré tiiñorĩ, Cõamacũ teero ñajãĩ. Cũpe tee tiiñoremena atibúreco macãrãrẽ jĩditoi. Tee jĩditoremena niisuguerigu queorere weedutii. Niisuguerigura niĩ espadamena cãmitunorigu niipacu, catigú. ¹⁵ Niisuguerigu cũũ siro dita popeapu mũaatirigure catiri tiirere ticowi. Teemena niisuguerigu tiiróbiro baugú weerigupure catiré ticowi. Teero tiigú, weerigu wedesemasĩwĩ; cũũrẽ padeohérare sĩaĩrĩ tiiwĩ. ¹⁶ Niipetirare cũũye diapóarire o cũũye diamacú maquẽ wãmorĩrẽ cũũ queorere jóatunorĩ tiiquí. Teero tiirá, búri niirã, upatí macãrã, pee apeyé cuorá, bóaneõrã, dutiapenori basoca, dutiapenoña manirã teeré choádacua. ¹⁷ Cũũ queoré jóatunoña manigú sãĩmasĩriqui; dúamasĩriqui. Tee queoré quiogú peti wãme o cũũ wãme bapaqueoro niĩã.

¹⁸ Ateré thomasĩrõ booa: Thomasĩrãno quiogú petiye wãmerẽ bapaqueoaro. Basocá teeré bapaqueomasĩcua. Cũũye wãme bapaqueoaro seiscientos sesenta y seis niĩã.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil basocá Cõamacũrẽ basapeorigue

¹ Yũũ ññawũ sũcã. Cordero ãtãgú Sionpu nucũwĩ. Cũũmena ciento cuarenta y cuatro mil basocá niiwã. Cũã Cordero wãmerẽ, cũũ Pacu wãmerẽ cũũye diapóaripure jóatunorira niiwã. ² Ũmũasepũ busuri tũowú. Oco pairó õmasãncõrõbiro, bũpo bayiró páarobiro busuwũ. Paũ búapũtẽrã cũũyere búapũtẽrẽ* tiiróbiro busuwũ. ³ Cũã tiipĩrõ putopũ, bapari catirá, bũtoá dutirá ññacoropu mama basaré basawa. Basocá tee basarere masĩmasĩriwa; ciento cuarenta y cuatro mil basocá dícu teeré basamasĩwã. Cũã atibúreco macãrã watoapure netõnénorira niiwã. ⁴ Cũã sĩaĩrĩno numiãmena ññañaré tiiríra mee niiwã. Cũã Cordero cũũ noo wáaro nũnũyã. Cõamacũrẽ, Corderore ticosugueadare tiiróbiro niĩada jĩrã, cũũ atibúreco macãrã watoapure netõnénorira niiwã. Teero tiirá, ote dũca butisuguerẽpa Cõamacũrẽ ticorẽpa tiiróbiro niicua. ⁵ Cũã sĩaĩrĩno jĩditorira mee niiwã. Cõamacũ ññacoropure ññañaré manirã niĩyã.

Ĩtĩrã ángelea wederigue

⁶ Yũũ ññawũ sũcã. Āpĩ ángele ũmũasepũ wũũnetõwĩ. Cũũ atibúreco niirãrẽ, niipetire dita macãrãrẽ, niipetire põnarĩ macãrãrẽ, niipetire wedeserare, niipetire macãrĩ macãrãrẽ quetiré wedegú niiwĩ. Tee queti padeorucúre maquẽ niĩã. ⁷ Cũũ bayiró busurómena jĩdiocowi:

—Cõamacũrẽ quioníremena ññaña. “Cũũ niipetirere dutimasĩqui”, jĩña. Cũũ wapa tiíadarito jeatoaa. Cũũ ũmũasere, atiditaré, día pairímaarẽ, niipetire ocowitire coperire tiiwĩ. Teero tiirá, cũũrẽ padeoyá, jĩwĩ.

⁸ Āpĩ ángele cũũ siro macũ wũũátĩ, jĩdiocowi:

—Babilonia upatí niimiri macã petijõãã. Petijõãã. Tiimacã macãrã apeditã macãrãrẽ cũũ weerirare padeorĩ tiiwã. Teero tiirá, cũũrẽ ññañarõ ñeeapera, cũũmecãrã tiiróbiro wáari tiiwã, jĩwĩ.

⁹ Āpĩ ángele puarã ángelea siro macũ wũũátĩ, bayiró busurómena jĩdiocowi:

—Quiogú petire, cũũ tiiróbiro baugú weerigure padeogúno, cũũ queorere cũũyã diapóapu, cũũyã wãmopu jóatunorigure ¹⁰ ññañarõ tiigúdaqui Cõamacũ. Cõamacũ cũũmena bayiró cúagu, tutuaromena, bóaneõrõ manirõ ññañarõ tiigúdaqui. Pecame, azufre jũũrẽmena bayiró ññañarõ netõrĩ tiigúdaqui.

* **14:2** Pecasãyemena: arpas.

Ángelea ñañaré manirá ññacoropu, Cordero ññacoropu teero tiigúdaqui. ¹¹ Pecame cúārē ñañarō tiiríme teero buserucujā. Petirícu. Quiogú petire, cūū tiiróbiro baugú weerigure padeorá, cūū queorére jóatunorira búrecori, ñamirí yeerisāre bñarícua.

¹² Teero tiirá, Cōāmacūrē padeorá wācūtutuario booa. Cúā Cōāmacū dutirére tiirá, Jesuré padeorucúra niīya, jīwī.

¹³ Υηη ūmūāsepη wedeseri tūowá sūcā:

—Ateré jóaya: “Mecūāmena marī Ōpūrē padeorucújārira diará useniādacua”, jīwī.

Espíritu Santo: —Teerora niīā, jīwī—. Ñañarō netōpacára, Cōāmacūyere paderucurira niijīrā, yeerisāādacua. Cōāmacū cúā ūmūāsepη jeari, cúā ãñurō tiirígue wapa cúārē ãñurō tiigúdaqui, jīwī.

Atibúreco maquē oterigüe

¹⁴ Υηη ññawū sūcā. Ōmēbηuá butiríbηuηa bauáwη. Tiībηuηa sotoapη basocúbiro baugú duiwi. Cūūya dupupηe oro beto pesawη. Wāmopηe diipī† asoyóaripī cuowí. ¹⁵ Āpī ángele Cōāmacūwii ūmūāse niirí wiipη niīarigu witiatiwi. Cūū ōmēbηuárpη duigúre bayiró busarómena jīwī:

—Mñuyarpīmena oteriguere páataneōña. Atibúreco maquē oteré dca seerítone jeatoaa. Βαυάtuajēaa méē, jīwī.

¹⁶ Cūū teero jīrī tūogú, atibúreco maquē oteriguere páataneōwī. Teeducare seenéōwī.

¹⁷ Āpī ángele Cōāmacūwii ūmūāse niirí wiipη niīarigu witiatiwi. Cūūcā diipī asoyóaripī cuowí. ¹⁸ Āpī ángele wáicηra sópeoro tiiróbiro baurópη witiatiwi. Cūū pecamerē dutimasírere cuoi. Cūū diipī asoyóaripī cuogúre bayiró busarómena jīwī:

—Mñuyarpī asoyóaripīmena atibúreco maquē usetōrírē páataneōña. Tee ñijjōātoaa méē.

¹⁹ Cūū teero jīrī tūogú, cūūyarpīmena atibúreco maquē usere páataneōwī. Teeré néē, use cūtamūtōrī copēpη cōāwī. Tee cūtamūtōre “Cōāmacū ñañarāmena bayiró cúare” jīdugaro tiia. ²⁰ Teeusere tiimacā wesapη cūtamūtōnowū. Cúā cūtamūtōrī, díi pairó witiwη. Tee díi caballoa wāmūā decopη duatuwη. Wāmūā decopη duarócōrō ōmayuyutiawη trescientos kilómetros yoaro.

15

Ángelea ñañarō tiitúadarigüe

¹ Υηη ññawū sūcā. Apeyé merēā bauré bayiró ucuanérere ūmūāsepη ññawū. Siete ángelea niiwā. Cúā siete ñañaré tiitúadarere cuóadara niiwā. Teeména Cōāmacū bayiró cúare tiíadare petiádacu.

² Díi pairímaabiro ññawū. Ññurō ocosusúrimaa, bídrη pecamemena wóoarimaa tiiróbiro bauwá. Tiimaá pūtopη basocá nucūwā. Cúā “quiogú petire, teero biiri cūūrē weerigure padeoyá” jīi dutiriguere netōnucārira niiwā. Cúā “cūū queorére jóatuya” jīrīcārē, netōnucārira niiwā. Cúā Cōāmacū ticorigüe búapūtērērē cuowá. ³ Cúā Cōāmacūrē padecotegη Moisés basariguemena basapeowa. Corderoyere basapeowa. Biiro jīwī: Cōāmacū ūsā Ōpū tutuanetōjōāgū, niipetire mñu tiiré ãñurō ññariññure niīā. Teeré ññarā, ūsā ññamanijōā.

† 14:14 Pecasāyemena: hoz.

Muu niipetire dita macārã Õpũ niiã.

Muu tiirécũtĩre añurẽ niiã; diamacú niiã.

⁴ Niipetira muurẽ cuĩro booa.

Niipetira muurẽ padeoró booa.

Muu sũcũrã ñañarẽ manigú niiã.

Niipetire dita macārã muu pũto jeará muu añurõ tiirẽre ññarira niijĩrã, muurẽ padeoádacua, jĩ basawa.

⁵ Too síro yuu ññawũ sũcã. Cõamacũwii ãmuãsepũ niirí wii popeapũ Ññunetõjõãri Tatia pãõnowũ. Tiitatia popeapũ Cõamacũ dutirẽ jóature cuorẽpĩrĩ sãñarítiba niiwũ. ⁶ Cũã siete ángelea tiitiatapũ niĩarira witiatiwa. Cũã suti butirẽ jũĩrĩmanĩre bayiró asiyáre sãñarira niiwã. Cutiropũ oro caserore siatúrira niiwã. Siete ñañarẽ tiitúadarere ñeeãdara witiatiwa. ⁷ Sũcũ catirá menamacũ cũã siete ángeleare siete oro baparire ticowi. Teebaparipũre Cõamacũ catirucugũ ñañarãmena bayiró cúare tiĩádare maquẽ dadajãwũ. ⁸ Ññunetõjõãri Tiatapũ cũũ asibatẽremena, cũũ tutuaremena õme busesesajõãwũ. Teero tiiró, tiitiatapũre sããwamasĩña maniwũ; tẽe siete ángelea cũã siete ñañarẽ tiĩari siropũ, sããwamasĩnowũ.

16

Siete ñañarẽ tiitúadare cuorẽ bapari

¹ Yuu tuowú sũcã. Yuu Cõamacũwiipũ wedeseri tuowú. Siete ángeleare bayiró busurómena jĩĩti:

—Mũaye bapari maquẽrẽ piobatediocora wáaya. Tee maquẽ Cõamacũ ñañarãmena bayiró cúare eñoãdare niiã, jĩĩti.

² Niisuguegũ wáa, cũũya bapa maquẽrẽ atiditapũ piobatediocowi. Teero tiĩari siro, basocá quiogú petire weerigũre padeó, cũũrẽ queorẽre jóatunorirare cãmi bóare wáawũ. Docore, pũnirẽ niiwũ.

³ Cũũ siro macũ cũũya bapa maquẽrẽ día pairímaapũ piobatediocowi. Tiimaá díma wáajãwũ. Diarigũye díbiro niiwũ. Tiimaapũ niirã diapetijõãwã.

⁴ Puarã siro macũ cũũya bapa maquẽrẽ díamaarĩpũ, oco witiirẽ coperipũ piobatediocowi. Teemaarĩ, teecoperi díi posajõãwũ. ⁵ Ángele ocórẽ cotegú wedeseri tuowú:

—Õpũ, muu ñañarẽ manigú niiã.

Muu cũãrẽ teero wapa tiigú, diamacú maquẽ tiigú tiia.

Muu niirucujãgũ, too sugueropũ niirigũ niiã.

⁶ Cũã muurẽ padeorãre, muuyara profetare sãyĩra.

Cũãye díi õmayucori tiiyĩra.

Cũã teero tiirẽ wapa muu cũãrẽ díi sñidutíwũ, jĩĩwĩ.

⁷ Cõamacũrẽ wáicũra sópeoro tiiróbiro baurópũ wedesewionecori tuowú:

—Teerora niiã. Cõamacũ ãsã Õpũ tutuanetõjõãgũ, muu cũãrẽ wapa tiirẽ diamacú niiã; muu diamacú besea, jĩĩti.

⁸ Ññarã siro macũ cũũya bapa maquẽrẽ muĩpũ báreco macũ sotoapũ piobatediocowi. Teemena muĩpũ bayiró asi, basocáre sóewi. ⁹ Basocá bayiró sóenowã. Teero sóenopacara, cũã ñañarẽ tiirẽre wãcũpati, wasoríwa. “Cõamacũ niipetirere dutimasĩqui”, jĩĩriwa. Ñañarõ peti jĩĩtutiwa cũũrẽ, tee ñañarẽ wáari tiipetĩmasĩjãgũ niipacari.

¹⁰ Bapari siro macũ cũũya bapa maquẽrẽ quiogú petiyapĩrõpũ piobatediocowi. Niipetiro cũũ dutirá niirõpũ naĩtĩãjõãwũ. Basocá pũninorã,

cúāye ñemerōrīrē bayiró bacadiyówa. ¹¹ Cúā cāmi bóarere ñāpacara, pūninopacara, Cōāmacū ũmũāseru niigūrē ñañarō peti jĩtutiwa. Cúā ñañaré tiirére wācūpati, wasoríwa.

¹² Sicamoquēñerā siro macū cūya bapa maquērē día Éufratespu píobatediocowí. Tiimaá sibipetijōārī tiinówū, muĩpū mũāatiro macārā ōpārā tĩāwaaro jĩrō.

¹³ Yũ ññawū sūcā. Pĩnocaya ũseropu, quiogú petiya ũseropu, cordero-biro puaró capesáricutigu “Cōāmacū tiimasĩrere tiimasĩā yũcā” jĩditoriguya ũseropure itĩārā wātĩā witiatiwa. Tũburoabiro baurá niiwā. ¹⁴ Wātĩ tutuaremena tiieñowā. Niipetiro macārā ōpārārē neādutira witiatiwa, Cōāmacūyaramena cāmerĩsĩāda jĩrā. Cúā cāmerĩsĩādari bureco Cōāmacū netōñcādari bureco peti niĩadacu.

¹⁵ “Ññurō tiyá. Wācūña manirō yaarépigu atiro tiiróbiro yũ atiguda. Ññacorano cúāye suti sãñaadarere quēnoyúera, yũ atiri, ññurō ũseniādacua. Teero tiihéra, sutimanírā basocá cúārē ññarĩ, boboādacua”.

¹⁶ Wātĩā tũburoabiro baurá atibúreco macārā ōpārārē neārī tiiwá. Cúā neārō hebreoayemena “Armagedón” wāmecutia.

¹⁷ Ángele niitugu cūya bapa maquērē píobatediocowí. Cū teero tiirí, Cōāmacūwii ũmũāse niirí wii niirípĩrōpu bayiró busaró wedesere witiwū.

—Niipetire túajeanoā sáa, jĩti.

¹⁸ Buro wāyore, busaré, buró páare wáawu. Dita bayiró cāmeñawū. Basocá atibúreco niinucāri sirore, atitócārē dita nocōrōca cāmeñaria. Bayiró peti cāmeñawū. ¹⁹ Ūputí niirí macā itiaropu yetinucājōāwū. Niipetire macārī jōēdiwawu. Cōāmacū ũputí niirí macā Babilonia macārārē acabóriwi, “cúārē wapa tiigúda” jĩrigu niijīgū. Cūāmena bayiró cúarigu niijīgū, bóaneōrō manirō cúārē wapa tiiwí. ²⁰ Niipetire nucārī duacodiawu. Ūtāyucu cōājānowū. ²¹ Ocopéri yusúareperi bayiréperitō basocá sotoapu ñaapeawu. Sĩquēñeperi cuarenta kilos nucūwū. Cōāmacū teeperimena cúārē bayiró peti ñañarō tiirí ññarā, “ñañarō peti tiigú niĩ cū” jĩjāwā.

17

Ūmũāmena ñeeape wapatárigore wapa tiirígue

¹ Sícū siete ángelea siete bapari cuoríra menamacū ati, yũre jĩwĩ:

—Jāmu, díamaarī sotoa duigó ũmũāmena ñeeape wapatárigore Cōāmacū wapa tiíadare maquērē eñomá. ² Atibúreco macārā ōpārā coomena ñañarére tiíya. Coo ñañaré tiirémena atibúreco niirā cūmu mecūrā tiiróbiro wáaaya, jĩwĩ.

³ Yũ cānirípacari ññarōpu Espiritu quēēōpu tiiróbiro eñonemówĩ sūcā. Quēēōpu ángele yũre basocá manirōpu néewawi. Toopú sícōrē ññawū. Coo quiogú peti sotoapu pesawo. Cū sōāgú niiwĩ. Quiogú petiya ōpũpũre pee Cōāmacūrē ñañarō peti wedesere wāme jóatunoriro niiwū. Cū siete dupupá, puamóquēñe capesári cuowí. ⁴ Numiō ñamu tiiróbiro sōā ñiisññurōcare, teero biiri bayiró sōārōrē sãñawō. Oro, ũtāperi wapapacáremena, “perla” wapapacáremena mamonorigo niiwō. Sicabapa oro bapa cuowó. Āpērāmēna ñañarō ñeeapere tiibapapũre dadajāwū. Coo ũmũāmena ñañarō ñeeaperecā toopú niiwū. ⁵ Cooya diapóapũre wāme jóatunoriro niiwū: “Yũ Babilonia Ūputí Niirí Macā niĩ; Numiā Ūmũārē Ñeeape Wapatára Paco niĩ; Āpērāmēna Ñañarō Ñeeapera Paco niĩ”, jĩ jóatunoriro niiwū. Teewāme “biiro jĩdugaro tiia” jĩmasĩña maniwū. ⁶ Coo Jesuré padeorá cūyere diamacú wederé wapa cúārē

sĩadutírigo niiwõ. Cúã diari ññanemodugago, cūmugõ sñinemódugago tiiróbiro niiwõ.

Coore ñña, bayiró ññamanijõãwũ. ⁷ Ángele yũre jĩwĩ:

—¿Mũũ tuomasĩrigari ññamanijõãgũ? Numiõye maquẽrẽ, teero biiri coo pesagúye maquẽrẽ mũũrẽ masĩrĩ tiigúda. Coo pesagú quiogú peti siete dupupá, pũamóquẽñe capesári cũogú niĩ. ⁸ Quiogú peti mũũ ññarigu too sugueropũ niimiwĩrã; mecũtígãrẽ maniĩ; niiditidiari copepũ mũãatigudũ tiii; pecamepũ wáa, yapacũtĩjãgũdũ niĩ. Teero tiinóãdari suguerore, atibúreco macãrã quiogú petire “niimiwĩ; maniĩ; atigudũ tiii” jĩrigũ jeari ññarã, ññamanijõããdacua. Cúã Corderoyapũpũ cúã wãmerẽ jóatunoña maniã. Atibúreco nũcãrĩpũ tiipũpũre catiré petihére cũoádara wãmerẽ jóatunoã.

⁹ Ateré tuomasĩrõ booa. Siete dupupá siete ùtãyucũ jĩdũgaro tiia. Coo tee ùtãyucũ sotoapũ duiyo. Tee dupupára sũcã siete õpãrã jĩdũgaro tiia. ¹⁰ Sicamoquẽñerã õpãrã peticódiawa mée. Sĩcũ dutii. Æpĩ maniĩ ména. Cũũ atigũ, péerogã dutigũdaqui. ¹¹ Quiogú peti niimirigu, mecũtígã manigú, siete õpãrã siro macũ niĩ. Cũũ siete õpãrã menamacũ niigãrã niĩ. Pecamepũ wáa, yapacũtĩjãgũdũ niĩ.

¹² Pũamóquẽñe capesári mũũ ññaãrigue pũamóquẽñerã õpãrã jĩdũgaro tiia. Cúã dutiriya ména. Quiogú petimena õpãrã tiiróbiro dutiré ñee, sica hora dutiadacua. ¹³ Cúã sũcãrĩbíro wãcũãdacua. Cúã dutirá niipacara, quiogú petire “mũũ sũcãrã dutiya; ùsã mũũ doca macãrã niĩãdacu” jĩãdacua. ¹⁴ Cúã Corderomena cãmerĩsĩããdacua. Cũũ niipetira õpãrã nemorõ uputĩ macũ niijĩgũ, cúãrẽ netõnũcãjãgũdaqui. Cũũmena niĩãdara Cõãmacũ booríra, cúũ beserira niĩya. Cõãmacũrẽ padeodúririra niĩya, jĩwĩ.

¹⁵ Ángele jĩñemowĩ yũre:

—Mũũ numiõ díamaarĩ sotoapũ duiri ññaãwũ. Teemaarĩ “niipetire macãrĩ macãrã, niipetire põnarĩ macãrã, niipetire dita macãrã, niipetire wedesera niĩya” jĩdũgaro tiia. ¹⁶ Pũamóquẽñerã õpãrã mũũ ññaãrira quiogú petimena ññaãgõrẽ ññatutiadacua. Cooyere ãmapetijã, sutimanígõ pũtuári tiĩãdacua. Cooya õpũũrẽ yaaadacua; cõãrĩrẽ sóecõãjããdacua. ¹⁷ Cõãmacũ cúãrẽ sũcãrĩbíro wãcũrĩ tiigũdaqui. Teero tiirá, cúã quiogú petire cúã sotoa macũ õpũ sõnecoacua. Cúãpe “ùsã boorómena teero tiia” jĩ wãcũmicua. Quiogú peti cúã õpũ nitugũdaqui, té Cõãmacũ “biiro waaadacu” jĩriri birora wáari siropũ. ¹⁸ Numiõ mũũ ññaãrigo “tiimacã uputĩ niirĩ macã” jĩdũgaro tiia. Tiimacã õpũ atibúreco macãrã õpãrãrẽ dutigú niigũdaqui, jĩwĩ.

18

Babilonia petirigue

¹ Too síro yũ ññawũ sũcã. Æpĩ ángele ãmũãsepũ niĩarigu diiátiwi. Cũũ dutiré cũogú peti niiwĩ. Cũũ asibatéremena atibúreco bóebatejõãwũ. ² Bayiró bũsũrómena wedesewi:

—Babilonia uputĩ niimiri macã petijõãã. Petijõãã.

Wãtĩã, minipõná booribasoca niirõ posajõãã.

Niipetira wũũrã ãniré yaará niirĩ macã posajõãã; basocá cúã doorácã niĩya.

³ Tiimacã numiõ ññaãrõ ñeeape wapatágo tiiróbiro ugaripéanori macã niĩã.

Coomena niipetire dita macãrã cũmu mecũrã tiiróbiro wáawa.

Atibúreco macãrã õpãrã coo weerirare padeojĩrã, ññaãrõ ñeepera tiiróbiro niiwã.

Coo ugaripéa netõnũcãgõ, pee peti apeyé búri niiré wapatĩãmajãwõ.

Teero tiirá, niipetire dita macārã dúari basoca pee apeyé cuorá putuáwa, jĩwĩ.

⁴ Āpĩ ũmũãsepũ niigũ wedeseri tuowá:

–Múã, yũ beserira niirã, tiimacārẽ witiya,

mũãcã cúã tiiróbiro ñañaré tiirí.

Cúã tiiróbiro tiirá, ñañarõ tiinóbocu.

⁵ Cúã ñañaré tiiré pairó peti bũcũácu.

Teero tiigũ, Cõãmacũ cúã ñañaré tiirére ãñurõ masĩ.

⁶ Tiimacã macārã ãpērãrẽ ñañaré tiirígue wapa teerora cúãrẽ ñañarõ ticãméãrõ.

Āpērãrẽ posari tiirírobirora pũarĩ nemorõ posari tiiaro.

Bóaneõ ññarõ manirõ nemorõ cúãrẽ ñañarõ tiiaro.

⁷ Tiimacã macārãpe “ãpērã nemorõ ãñunetõnucãã” jĩmiwã.

Cúã teero jĩrigue wapa cúã ñañarõ jĩriro jeatuario bayiró pũninoĩ tiiaro.

Cúã ugaripéa netõnucãrã, noo booró apeyenórẽ wapatíãmajãwã.

Cúã teero tiiãmarigue wapa cúã ñañarõ tiiríro jeatuario bayiró boorituari tiiaro.

Tiimacã macārã wãcũũya: “Ŭsã atiditã õpõ tiiróbiro niiã; wapewio tiiróbiro niiria; boorituari dojããdacu”, jĩ wãcũmiya.

⁸ Teero jĩrẽ wapa wãcũña manirõ sicabũrecora ate cúãrẽ ñañaré wãaadacu:

Basocã diajõããdacua; ãpērã boorituãaadacu; jũabóare wãaadacu.

Pecamemena sóecõãnoãdacu. Cõãmacũ marĩ Ōpũ cúãrẽ diamacũ wapa tiigũdũ tutuanetõjõãgũ niiĩ, jĩwĩ.

⁹ Atibũreco macārã õpãrã tiimacã macãrãmena cõãpõnarẽ weerirare padeowá. Cúã tiiróbiro ugaripéa netõnucãrã, noo booró apeyenórẽ wapatíãmajãwã.

Teero tiirã, tiimacã jũũ, õme buse nucũri ññarã, “ade, ade” jĩ, utiadacu.

¹⁰ “Marĩcãrẽ ñañarõ tiirí” jĩrã, yoaropũ ññaconucũãdacua. Biiro jĩãdacua:

–Ade, ade, Babilonia upatĩ niimiri macã, “petirĩcu” jĩmiwũ.

Wãcũña manirõ cúã ñañaré tiiré wapa wapa tiiré jeatoa, jĩãdacua.

¹¹ Niipetire dita macārã dúari basoca cúãye apeyeré sãĩrã manirĩ ññarã, tiimacārẽ utiadacu. “Ade, ade”, jĩãdacua. ¹² Cúã dúare noquẽ niimiyiro:

Oromena tiiré, platemala tiiré, ãtãperi wapapacãreperi, “perla” wapa-

pacãreperi; teero biiri suti ãñurõ butiré, suti ñamu tiiróbiro sõã ñiisãñũre,

suti “seda”, suti bayiró sõãrẽ; teero biiri niipetire yucũ sitiaãñũreyucũ,

“marfilmena” tiiré, sawirigũmena tiiré, “broncemena” tiiré, cõmemena tiiré,

“mármolmena” tiiré; ¹³ teero biiri “canela” wãmecũtire, yaaré poari tiiré,

sitiaãñũre busere, “mirra” wãmecũtire; teero biiri sũpẽbiro bauré sitiaãñũre,

vino, olivogũ dũca use, harina ãñurẽ pã tiiré, trigo; caballoa wéerecori ni-

imiyiro. Āpērã niimiyira: Wáicũra apeyé õmarã, oveja, caballoa, dutiapenori

basocacã niimiyira. ¹⁴ Dúari basocã tiimacārẽ jĩãdacua:

–Múã bayiró maĩmirigue petijõãã.

Niipetire múã ãñurẽ cuomirigue ditijõãã.

Dee ti bũariãdacu, jĩãdacua.

¹⁵ Teeré dúari basocã, tiimacãpũ pairó dúã wapatãmiãrira yoaropũ putuãnucããdacua, “marĩcãrẽ ñañarõ tiirí” jĩrã. Utirẽmena ¹⁶ biiro jĩãdacua:

–Ade, ade, upatĩ niimiri macã ññaanetõjõãrõ wãajãã.

Tiimacã sũcõ numiõ suti ãñurõ butiré, ñamu tiiróbiro sõã ñiisãñũre, bayiró sõãrẽ sãñagõ tiiróbiro niimiãwã.

Oro, ãtãperi wapapacãremena, “perla” wapapacãremena mamonorigo tiiróbiro niimiãwũ.

¹⁷ Wãcũña manirõ ate wapapacãre ditipetijõãã, jĩãdacua.

Niipetira doorépaꝝ waatúra, teepaꝝmena wáanetōrã, teepaꝝ paderá, niipetira día pairímaꝝ wáarepaꝝ paderá yoaropa ꝑꝑasajeaadacua. ¹⁸ Tiimacã jũũ, òme buseri ññarã, bayiró busurómena jĩĩadacua:

—Apemacã tiimacã tiiróbiro uputí niirí macã maniã, jĩĩadacua.

¹⁹ Bayiró bóaneõre ñnorã, cúãye dupupáꝝ ditare maapéoacua. Uti, bayiró busurómena jĩĩadacua:

—Ade, ade, uputí niimiri macã ñañanetõjõãrõ wáajãã.

Tiimacã maquẽ niyerumena niipetira día pairímaꝝ wáarepaꝝ cuorã ãñurõ wapatámiãwãrã.

Wãcũña manirõ tiimacã ditijõãã, jĩĩadacua.

²⁰ Múã ñmũãsepꝝ niirãpe, tiimacãrẽ cõãrĩ, useniña.

Múã Cõãmacãrẽ padeorã, Jesús cúãyere wededutigꝝ beserira, teero biiri profetas, useniña.

Tiimacã macãrã múãrẽ ñañarõ netõrĩ tiiwá mée.

Cúã teero tiirigue wapa Cõãmacũ cúãrẽ ñañaré wapa tiii sáa.

²¹ Sícũ ángele tutuagꝝ ñtãquicare néemũõcowi. Oteréperi yaaréperi wãñiãríquica tiiróbiro bauwá. Tiiquire día pairímaꝝ déecõãñogũ, biiro jĩĩwĩ:

—Atiquiré déecõãñorõ tiiróbiro Babilonia uputí niimiri macã petijõããdacu.

Ññanemóricu sáa.

²² Tiimacãꝑure búapãtẽre, basaré, peruri putiré, corneta busurére tuonemóricu sáa.

Tiimacãꝑure paderá ãñurõ menirã maniãdacua.

Tiimacãꝑure oteréperi wãñiãrĩ busurére tuonemóricu.

²³ Tiimacãꝑure sãwócore maniãdacu.

Tiimacãꝑure wãmosíara useni basapeorere tuonemóricu sáa.

Tiimacã macãrã dúari basocá apeyé dita macãrã nemorõ dúamenirã niimiwã.

Tiimacã macãrã yáíwa oco sitará tiirénomena niipetire dita macãrãrẽ jĩĩditowa, jĩĩwĩ.

²⁴ Tiimacã niipetira profetare, Cõãmacãrẽ padeorãre sãrígue wapa cuocú. Teero biiri niipetira atibúreco macãrãrẽ sãrígue wapa cuocú.

19

¹ Too síro yũũ tuowá sũcã. Paꝝ ñmũãsepꝝ niirã bayiró busurómena wedeseri tuowá:

Cõãmacãrẽ usenire ticoa.

Marĩyagꝝ Cõãmacũ marirẽ netõnégũ niĩ.

Niipetirere dutimasĩgũ, tutuanetõjõãgũ niĩ.

² Cũũ ñañaré tiirãre wapa tiiré queoró niĩã; diamacú niĩã.

Tiimacã sícõ numiõ ñmũãrẽ ñeeape wapatágo tiiróbiro wapa tiinóri macã ꝑꝑuãã.

Tiimacã ãpẽrãména ñañarõ ñeeapera tiiróbiro ugaripéanojĩrõ, niipetiro macãrãrẽ ñañowá.

Cõãmacũ cúãrẽ padecoterare sãrẽ wapa tiimacãrẽ ñañarõ tiicãméwĩ, jĩĩwã.

³ Jĩĩnemowã sũcã:

—Cõãmacãrẽ usenire ticoa. Tiimacã òme buserucujããdacu, jĩĩwã.

⁴ Veinticuatro butoá dutirá, bapari catirá Cõãmacũ tiipĩrõꝑꝝ duigãre padeorã, ñicãcoberimena jeacũmuwã. Biiro jĩĩwã:

—Teerora wáaaro. Cõãmacãrẽ usenire ticoa, jĩĩwã.

⁵ Tiipĩrõꝑꝝ sícũ wedesewionecori tuowá:

Marĩyagꝝ Cõãmacãrẽ usenire ticoaro.

Niipetira Cõamacũrẽ padecotera, quioníremena cõũrẽ ñnarã, búri niirã, upatí macãrã teerora tiáro, jĩiti.

Cordero wãmosíadari bosebureco

⁶ Yũũ tuowú sũcã. Pau wedesera tiiróbiro tuowú. Oco pairó õmasãnucõrõbiro busuwa. Bupo bayiró páaro tiiróbiro busuwa. Biiro jĩwã:

Cõamacũrẽ usenire ticoa.

Cõamacũ marĩ Õpũ tutuanetõjõãgũ dutinucãĩ.

⁷ Usenico. Bayiró usenirã niico.

Cõamacũrẽ “ãñunetõjõãĩ” jĩĩ, usenire ticoco.

Cordero cõũrẽ padeorámena niinucããdari bureco jeatoaa.

Cõũrẽ padeorá cõũ nũmo niigõdo tiiróbiro niĩya.

Nũmo niigõdo coo basiro ãñurõ quẽnoãrigopũ niico.

Cũã coo tiiróbiro quẽnoãrirapũ niĩya.

⁸ Cũã suti butiré, jũĩrĩmaníre, bayiró asiyárere sãñoãrira niĩya, jĩwã.

Suti butiré “Cõamacũrẽ padeorá ãñurõ tiiré niĩã” jĩũdũgaro tiia.

⁹ Ángele yũũre jĩwĩ:

–Ateré jóaya: “Cordero cõũ wãmosíari bosebureco niirĩpũ cõũ boocórira useniãdacua”, jĩwĩ.

Cũũ yũũre jĩĩnemowĩ:

–Tee Cõamacũ wedesere diamacũ niĩã.

¹⁰ Ángele teero jĩĩrĩ tuogú, cõũrẽ padeogú, cõũ puto ñicãcoberimena jeacũmumiwã. Yũũ teero tiirí, yũũre jĩwĩ:

–Teeré tiiríjãña. Yũũcã Cõamacũrẽ padecotegura niĩã. Mũũ tiiróbirora, mũũya wedera Jesuyére wederá tiiróbirora niĩã. Cõamacũ dícare ñicãcoberimena jeacũmu, padeoyá, jĩwĩ.

Espíritu Santo profetare masĩrĩ tiiyígũ. Tee masĩré titorémene wedeyira. Teerora Jesuyére wederácã Espiritu Santo masĩré titorémene wedecua.

Caballo butigú sotoapũ pesagúye queti

¹¹ Yũũ ñnarã sũcã. Ëmũãse tusuri ñnarã. Caballo butigú bauánucãjeawi. Cũũ sotoapũ sícũ pesawi. Cõũrẽna “wasoró manirõ Cõamacũyere diamacũ wederucugũ” jĩĩya. Cũũ ñnarãrẽ tiiráre diamacũ wapa tiiquí. Cãmerĩsĩãgũ wáagu, diamacũ tiigú niĩĩ.

¹² Cũũ capeari pecame jũũrĩpõnabiro niiwã. Cũũya dupupure pee pesaré betori pesawũ. Sicawãme jóature cuowí. Tiiwãmerẽ cõũ dícu masĩĩ.

¹³ Sutiró díi púuarimore sãñawĩ. Cũũ wãmecutiwi Cõamacũ Wãcũrere Wedegú.

¹⁴ Surara ãmũãse macãrã cõũrẽ nũnũwã. Cũã suti butiré jũĩrĩmanírere sãñawã.

Cũã caballoa butirá sotoapũ pesawa. ¹⁵ Cũũya useropũ espada pũanĩñape asoyóaripĩ súuwitiwũ. Tiipĩmena niipetire dita macãrãrẽ netõnucãgũdaqui.

Tutuaromena dutigũdaqui. Cũũ cõũrẽ usegũducare cutamutõrõ tiiróbiro wapa tiigũdaqui. Cũũ teero tiigú, Cõamacũ tutuanetõjõãgũ cõũãmena bayiró cúare ãñoãgũdaqui.

¹⁶ Cũũya sutirópũ, cõũya usebetópũ wãme jóatunowũ. “NIIPETIRA ÕPÃRÃ NEMORÕ ËPHTÍ MACË”, jĩĩ jóatunore tusawũ.

¹⁷ Yũũ ñnarã sũcã. Sícũ ángele muĩpũ búreco macũpũre nucũgũrẽ ñnarã. Cũũ niipetira ãmũãsepũ wũũrãre bayiró busarómena wedewi:

–Neãña, Cõamacũ mũãrẽ boseyaadare quẽnobosárere yaaadara.

¹⁸ Õpãrãyé diiré, surarare dutiráye diiré, tutuaraye diiré, caballoaye diiré, cõũ sotoapũ pesaráye diiré, niipetiraye diiré yaaadacu; dutiapenori basoca, dutiapenoña manirã, búri niirã, upatí macãrãye diiré yaaadacu, jĩwĩ.

¹⁹ YHH ññawũ sũcã. Quiogú peti, atibúreco macãrã òpãrã, cúãyara surara neãwã. Cúã neãrã, “jãmu, câmerĩsĩãco” jĩwã. Teero tiirã, caballo sotoapu pesagúmena, cúãyara suraramena câmerĩsĩãrã wáamiwã. ²⁰ Caballo sotoapu pesagúpe quiogú petire ñeewĩ. Cũmena “Cõamacũ tiimasĩrere tiimasĩã yũcã” jĩditorigucãrẽ ñeewĩ. Cũ quiogú peti ññacoropu tiiẽñowĩ. Teemena niipetira quiogú petire queorere jóatunorirare cúãrẽ weerigure padeorãre jĩditowĩ. Cúã pãrã catirãra pecametaropu cõãñoconowã. Tiitaro “azufre” wãmecũtĩre upe tiiróbiro sipirẽmena jũã. ²¹ Æpẽrã cúã menamacãrãpere caballo sotoapu pesagúra sããpetĩjãwĩ cúãya useropu súuwitiripĩmena. Teero sããpetĩari siro, niipetira wũurã cúãye diiré yaa, yapinetõjõãwã.

20

Mil cãmari Jesús dutiadare

¹ YHH ññawũ sũcã. Sĩcũ ángele ãmũãsepu niĩãrigu diiãtiwi. Cũ niiditidiari cope macã sawire, teero biiri pairída cõmedarẽ cuowĩ. ² Cũ pĩnocare ñeewĩ. Cũ sicato atibúreco tiirĩ siro macũ “pĩno” jĩnorigu niĩ. Cũ wãtĩãrẽ dutigú, Satanás niĩ. Cũãrẽ cõmedamena mil cãmari siatúcũwĩ. ³ Cũãrẽ niiditidiari copepu cõãdiocowĩ. Cõãdiocoari siro, tiicope soperẽ sawimena biajãwĩ. Mil cãmari basocãre jĩditorijããrõ jĩgũ, teero tiiwĩ. Too siro jõãnógũdu niigũ tiii. Yoari mee jõãnórĩgu niigũdaqui.

⁴ YHH ññawũ sũcã. Òpãrã duirépĩrĩpu duirãre ññawũ. Cõamacũ cúãrẽ diamacũ besemasĩrere ticowĩ. Æpẽrãrẽ ññawũ. Cúã Cõamacũye queti, Jesuyere wederã niiyira; cúã quiogú peti, cúã weerigure padeorĩyira; cúã queorere cúãye di-apóarĩpu, cúãye wãmorĩpu jóatudutiriyira. Teewapa cúãye dupupãre páatanoyira. Teero tiirã, cúã diarirapu niipacara, masãrira niwã. Cúã masãri siro, Cristomena mil cãmari basocãre dutiwa. ⁵ Teero tiinórira niijĩrã, ãpẽrã diarira suguero masãsuguetoaadacua. (Æpẽrã diarirapeja masãmũãriwa ména. Dupupãre páatanorira mil cãmari òpãrã niĩãri siro, masãmũãwã.) ⁶ Diarira masãsuguerira ñãñaré manirã niĩya; useniya. Cúã dianemoricua; pecamepu wáaricua. Cúã paiã niĩãdacua, Cõamacũyere, Cristoyere padeadara. Cúã mil cãmari Cristomena dutiadacua.

Satanás ditinetõjõãrĩque

⁷ Mil cãmari netõãri siro, tiicopepu siatúcũnorigu Satanãrẽ jõã, pãõwioneconogũdaqui. ⁸ Cũ niipetiropu niipetire dita macãrãrẽ jĩditogu wãagũdaqui. Gog, Magog wãmecũtĩri macã macãrãcãrẽ teerora tiigũdaqui. Cũãmena sũo, câmerĩsĩãgũda jĩgũ, néõgũdaqui. Cúã paũ niĩãdacua ditatupari pairĩmaa díã wesa maquẽ tiiróbiro.

⁹ Cúã niipetiro tiiditapũre jeaadacua. Cõamacũrẽ padeorã niirõpu, cúã maĩrĩ macãrẽ niisodeaadacua. Cõamacũpe pecame ticodiocogũdaqui, niisodearare sóeditiojãgũda jĩgũ. Niipetira sóeditioãdacua. ¹⁰ Wãtĩãrẽ dutigú cúãrẽ jĩditorigu pecametaropu cõãdiocogũdaqui. Tiitaropu azufre jũã. Toopũ quiogú peti, “Cõamacũ tiimasĩrere tiimasĩã yũja” jĩditorigucã cõãdiocowã. Toopũ búrecoari, ñamirĩ ñãñarõ netõrucúadacua.

Butirĩpĩrõpu duigú ñãñaré tiirĩrare wapa tiirĩque

¹¹ YHH ññawũ sũcã. Òpũ duirĩpĩrõ pairĩpĩrõ butirĩpĩrõrẽ ññawũ. Tiipĩrõpu duigũre ññawũ. Cũ ññacoropũre atibúreco, ãmũãse ditijõãwũ. Baunemóriwũ sãa. ¹² Diarira tiipĩrõ díamacũpu nucũrĩ ññawũ. Cúã upũtĩ macãrã, búri niirã niwã. Cúã too nucũrĩ, jóaturepũrĩrẽ pãõwĩ. Apepũ catiré petihere

cuorá wāmerē jóaturipūcārē pāōwī. Diarira tiirígue teepūrīpu jóatunowū. Teepūrīpu jóariguere buetoagu, cúārē wapa tiiwí. ¹³ Día pairímaapu diarira tiipírō putoru jeawa. Diarira yeeripūna niirōpu niimiracā toopára jeawa. Cúācōrō cúā tiiríguere buegu, cúārē wapa tiiwí. ¹⁴ Diarira yeeripūna niirō cōādioconowū pecametaropu. Tiitaropu cōāré dianemojōāre niā. ¹⁵ Sīcū cūū wāmerē catiré petihére cuorá wāmerē jóaturipūpu jóatunoña manigúno tiitaropu cōādioconowī.

21

Mama ūmūāse, mama dita wasorígue

¹ Yūū iñawū sūcā. Mama ūmūāse, mama dita iñawū. Niisugueri ūmūāse, niisugueri dita ditipetijōāwū; día pairímacā teerora. ² Ūmūāse Cōāmacū putoru Mama Jerusalén ñañaré manirí macārē diiátiri iñawū. Ññurō quēnoāri macā niiwū. Sīcō numiō wāmosíagodo manurē ññurō tusaaro jīgō, quēnoāri go tiiróbiro niiwū. ³ Tiipírōpu sīcū bayiró busurómena wedesewionecori tuowú:

–Jāā, tuoyá: Mecūāmena Cōāmacū basocámena niī. Cūāmena niirucujāgūdaqui. Cūā cūyara niīadacua. Cōāmacū basirora cūāmena niigūdaqui. Cūū cúāyagu Cōāmacū niigūdaqui. ⁴ Cūā yaco ocoré cosegūdaqui. Dianemoricua sáa. Bóaneōre, utiré, pūniré maniādacu. Niipetire niisuguerigüe petijōāā, jīwī.

⁵ Tiipírōpu duigú jīwī:

–Jāā, tuoyá: Yūū niipetire mama dícu tia, jīwī.

Apeyé jīnemowī:

–Yūū wedesere padeoréno niīā; diamacú niīā. Teero tiigú, jóaya, jīwī.

⁶ Too siro yūure wedewi:

–Niipetire túajeanoā. Yūurá niisuguegu, niitugu niīā. Yūure bayiró maīrā oco sīnidugára tiiróbiro niīya. Teero tiigú, yūū oco tīāgū tiiróbiro cúārē catiré petihére teerora ticojāgūda. ⁷ Ññurō padeó cāmewitiranorē niipetire yūū “ticogūda” jīriguere ñeeādacua. Yūū cúāyagu Cōāmacū niigūdacu; cúā yūū pōna niīadacua. ⁸ Cui yūure padeodúrano, padeodugáherano, ñañanetōjōārere tiiráno, basocá sīārāno, ñpērāména ñañarō ñeeaperano, yáíwa oco sitará jīditoremena tiiré tiiráno, weerirare padeoráno, niipetira jīditorepirano pecametaropu wáaadacua. Tiitaropu azufre upe tiiróbiro sipirémena jāūā. Toopú wáare dianemojōāre niīā, jīwī.

Mama Jerusalén

⁹ Sīcū ángele siete oro bapari cuoríra menamacū atiwí. Teebaparipura too sugueropu siete ñañaré tiitúriguere posecutíwū. Cūū yūure jīwī:

–Jāmū, Cordero namo niigōdore mūurē ññomá, jīwī.

¹⁰ Yūū cānirípacari iñarōpūre Espíritu quēērōpu tiiróbiro yūure ññonemówī sūcā. Quēērōpu ángele yūure ūtāgú pairígu ūmūārigupū néewawí. Jerusalén ñañaré manirí macārē ūmūāsepu ññowī. Tiimacā Cōāmacū putoru diiátiro tiiwú. ¹¹ Cōāmacū asibatéremena bayiró asibatéwū. Tiimacā wapapacáripe tiiróbiro asibatéwū. Ūtāpe “jaspe” tiiróbiro ocosusúwū. ¹² Tiimacā wesare pairí sānirō ūmūāri sānirō niisodeawū. Tiisānirōpu doce soperi niiwū. Teesopericōrō sīcū ángele nucūwī. Teesoperipū wāme jóaturigüe tusawū. Teewāme Israelya pōna macārā doce pōnarī macārā wāme niiwū. ¹³ Tiisānirōpūre muīpū mūāatirope itiásope niiwū; muīpū sāñwarope itiásope niiwū; nortepe itiásope niiwū; surpe itiásope niiwū. ¹⁴ Ūtāquiri docequiri sotoapu tiimacā macā sānirō

tiinóriro niwã. Teequiricõrõ doce Jesucristo cãuyere wededutigu beserira wãme jóaturigue tusawã.

¹⁵ Yũmena wedesege sicagá orogure cuowí. Tiiguména tiimacãrẽ, teesoperire, tiisãnrõrẽ queogúdu tiiwí. ¹⁶ Tiimacã sîcãrîbîro yoa, sîcãrîbîro esawá. Ángele tiiguména tiimacãrẽ queowí. Dos mil doscientos kilómetros niwã. Yoaro, esaró, ãmããrõcã nocõrõrã niwã. ¹⁷ Tiisãnrõrẽ queowí. Sesenta y cuatro metros niwã. Basocá queoróbiro queowí.

¹⁸ Tiisãnrõ “jaspemena” tiirí sãnrõ niwã. Tiimacã oromena tiirí macã niwã. Oro jũrîmanîre, bídru sipioáriro tiiróbiro niwã. ¹⁹ Tiisãnrõrẽ tuuñerequiri niipetire wapapacãrequirimenta mamonorigue niwã. Niisugueriqui “jaspe” niwã. Too síro macãqui “zafiro”, too síro macãqui “ágata”, too síro macãqui “esmeralda”, ²⁰ too síro macãqui “ónice”, too síro macãqui “cornalina”, too síro macãqui “crisólito”, too síro macãqui “berilo”, too síro macãqui “topacio”, too síro macãqui “crisoprasa”, too síro macãqui “jacinto”, too síro macãqui “amatista” niwã. ²¹ Doce sopepãmarî perlapãmarî niwã. Sopepãmarîcõrõ sicape perlapemena tiiré niwã. Macã deco niwarima oroma niwã. Bídrubiro ocosusúrima niwã.

²² Tiimacãpure Cõãmacũwiire ñariwã. Cõãmacũ marî Òpũ tutuanetõjõãgũrã, Corderora Cõãmacũwii niijãrã tiiwá. ²³ Tiimacãpure muîpũ báreco macã, ñami macã bóerere boorícu. Cõãmacũ bóebatecoremena bóerucua. Cordero tiimacã sîãwócoriga niî. ²⁴ Toopure niipetire dita macãrã tiimacã bóeremena ãñurõ niîadacua. Atibáreco macãrã õpãrã niimirira cúã dutiri, cúãrẽ padeoríguere usenipeoadara néesãwaadacua. ²⁵ Bárecore tiimacã maquẽ soperí tusurucujãadacu. Ñami maniãdacu. ²⁶ Niipetire dita macãrã ãpẽrã cúãrẽ padeoríguere usenipeoadara néesãwaadacua. ²⁷ Toopú sîcãrî ñañaréno néesãwanoña maniãdacu. Ñañaré tiirá, jîditorepira sããwaricua. Corderoyapũ catiré petihére cuorá wãmerẽ jóatunorira dícu sããwaadacua.

22

¹ Cũ yũre díare ãñowí. Tee oco catiré petihére ticoa. Bayiró ocosusúrima niwã. Tiimaá Cõãmacũ, Corderoyapîrõpũ witiatiwã. ² Tiimacã decopũ uputí macãma dupomena wáarima niwã. Tiimá deco tii díã ãmayucowã. Tiimaá pũanîñapũra yucũgu catiré ticorígu wiiríro niwã. Sicacũmarẽ docecõrõ dícu ducacutiwã. Muîpũrãcõrõ ducacutiwã. Tiigú maquẽ pũũ niipetire dita macãrãrẽ ucotire niwã. ³ Toopure basocá “ñañarõ wáaaro” jîrẽ maniãdacu. Tiipîrõ toopú niîadacu. Tiipîrõ Cõãmacũyapîrõ, teero biiri Corderoyapîrõ niîã. Cũrẽ padecotera cũrẽ padeoádacua. ⁴ Cũrẽ ññarucujãadacua. Cũãye diapóaripũ cũ wãmerẽ cuoádacua. ⁵ Ñami maniãdacu. Toopú niirã sîãwócoriga bóerere booríadacua. Muîpũ bóerere booríadacua. Cõãmacũ marî Òpũ cúãrẽ bóebatecogũdaqui. Toopú niirã Cõãmacũmena dutirucuaadacua.

Jesucristo máata putãaatigũdaqui

⁶ Cũ yũre jîwí:

—Tee wedesere padeoréno niîã; diamacú niîã. Marî Òpũ Cõãmacũ cãuyara profetare wãcũrẽ ticogúra ángelere ticocowí, cũrẽ padecoterare máata too síropũ wáaadarere ãñodutígu, jîwí.

⁷ —Tũoyá múã: ¡Máata putuawagũda! Teero jîriguere padeoráno, teero biiri atipũ jóariguere bue, padeoráno useniãdacu, jîwí.

⁸ Yũ Juan teeré tuowú; ññawũ. Tũo, ññatoagu, ángele yũre teeré ãñõãrigu pũto ñicãcoberimena jeacũmumiwũ, cũrẽ padeogúdu. ⁹ Cũũpe yũre jîwí:

—Teeré tiiríjãña. Yũcã Cõãmacũrẽ padecotegura niiã. Mũũ mũũya wedera profetas tiiróbiro niiã. Niipetira atipũpũ jóariguere bue, padeorá tiiróbirora niiã. Cõãmacũ dícyre jeacũmu, padeoyá, jĩwĩ.

¹⁰ Cũũ yũre jĩnemowĩ:

—Atipũpũ “biiro wáaadacu” jĩ mũũ jóarigue queoró wáaadare péero dusaa. Teero tiigú, atipũ mũũ jóariguere yayióropũ cuoríjãña. ¹¹ Æpẽãrẽ ñañarõ tiigúno teero ñañarõ tiitẽrĩjããrõ. Ñañanetõjõãgũcã teerora tiirucújããrõ sáa. Basocá ãñugápe ãñuré tiiáro. Cõãmacũ booró tiigú teeré tiirucújããrõ cũcã, jĩwĩ.

¹² —Tũoyá: ¡Máata putuawaguda! Yũũ basocáre wapatíre re cuoa. Cũãcõrõrẽ cũã tiirécõrõ wapa ticoguda. ¹³ Yũũrá niisuguegu, niitugũ niiã, jĩwĩ.

¹⁴ Suti coseríra tiiróbiro niĩya basocá cũã ñañaré tiiríguere acabónorira. Cũã useniãdacua. Catiré ticorígu dũcare yaamasĩadacua. Atimacã maquẽ soperipũ sããwamasĩadacua. ¹⁵ Æpẽãpéja ñañarã niirirapeja sopepũ putuáadacua. Cũã niĩya: Yáíwa oco sitará jĩdítoremena tiiráno, ãpẽãména ñañarõ ñeapera, basocá sããrã, weerirare padeorá, niipetira jĩdítorere jĩusenirã niĩya.

¹⁶ —Yũũ Jesús ticocoawũ yáagu ángelere. Cũũrẽ tee quetire wededutiawũ. Yũũre padeoré põnarĩ macãrã teeré tuoáro. Yũũ David pãrãmi niinũnũsegu niiã. Ñocõãwũ bóeriga ãñurõ bóero tiiróbiro niigú niiã, jĩwĩ.

¹⁷ Cũũ teero jĩãri siro, Espíritu Santo, teero biiri Jesuré padeorá: — Putuãatiya, jĩwã.

Atipũpũ jóariguere tuoránocã “putuãatiya sáa” jĩãrõ.

Cõãmacũ putopũ wáadugara oco sñidugára tiiróbiro niĩya. Cũã oco catiré petihére ticorére sñidugára atiaro wapatíro manirõ.

¹⁸ Niipetira atipũpũ jóariguere tuoráre wedeguda: Atipũpũ jóariguere jóanemorãnorẽ ñañarõ wáaadacu. Cõãmacũ atipũpũ “ñañaré wáaadacu” jĩ jóariguere cũãrẽ nemosãñurõ tiigúdaqui. ¹⁹ Atipũ jóariguere néedũoranorẽ Cõãmacũ atipũpũ ãñurõ tiiádare jóanoriguere ticoriqui: Yucũgu catiré petihére ticorígu dũcare ticoriqui; tiimacã ñañaré manirí macãpũ “sããatiya” jĩriqui.

²⁰ Atipũrẽ jóari tiirígu jĩĩ:

—Teerora niiã. Máata putuawaguda, jĩĩ.

Teerora tiiáro. ¡Putuãatiya, Õpũ Jesús!

²¹ Marĩ Õpũ Jesús máã niipetirare ãñuré ticoaro. Nocõrõrã niiã.

Juan